غنية الطالبين

ABDÜLKADİR GEYLÂNÎ

GUNYET'ÜT TÂLİBİN

(Hakkı Arayanların Kitabı)

Abdulkadir Akçiçek

بسم الله الرحمن الرحيم

GUNYET'ÜT TALİBİN

(Hakkı Arayanların Kitabı)

ABDÜLKADİR GEYLÂNÎ

ISBN 978-975-9180-44-7

Sertifika No: 16244
ISBN 978-975-9180-44-7

Mart - 2012 / İstanbul
Baskı : Kayhan Matbaası
Davutpaşa, Güven San. Sit. B-Blok Topkapı/İST.

SAĞLAM YAYINEVİ
Çatalçeşme Sk. No: 19/1 D: 4 Cağaloğlu/İST
Tel: 212 527 52 79 Faks: 212 513 67 70
www.saglamyayinevi.com
e-meil:saglamkitapevi@hotmail.com

غنية الطالبين

GUNYET'ÜT TÂLİBİN

(Hakkı Arayanların Kitabı)

Seyyid-Şerif Sultan'ül Evliya

ABDÜLKADİR GEYLÂNÎ

Tercüme:

Abdulkadir AKÇİÇEK

Onun için;

Her iki âlemin sultanı Şah Abdülkadir
Evlâd-ı Âdem'in hakanı Şah Abdülkadir
Arşın, kürsünün, kalemin ayı hem güneşi
En büyük nurdan bir kalp nuru Şah Abdülkadir

Bu okuduğumuz mehdiye,
Şah-ı Nakşibend Hazretleri tarafından yazılmıştır.

ABDÜLKADİR GEYLANİ HAZRETLERİNİN KISACA TERCÜME-İ HÂLİ

Geylani Hz. Hicri, 470-561 yılları arasında; tam 91 yıl yaşamıştır.

Bir şair onun doğduğu sene ve yaşadığı 91 yıl için şöyle bir tarih düşürmüştür;

***Aşk** ile geldi **Kemal** ile vefat etti.*

Burada **aşk** kelimesi doğduğu 470. yılı gösteriyor. **Kemal** ise, yaşadığı 91 yılı.

Milâdi tarihe göre yaşadığı yıllar 1077-1165 arasıdır.

Nesebi, hem ana, hem de baba tarafından Hz. Peygamber (s.a.v) efendimize ulaşmaktadır.

Babası Hz. Hasan (r.a); annesi Hz. Hüseyin (r.a) neslinden.

Ayrıca Hz. Ebu Bekir (r.a), Hz. Ömer (r.a), Hz. Osman (r.a) ile de akrabalığı var.

Geylani hazretlerinde, ta çocukluk devresinden son nefesine kadar, Peygamber Efendimiz (s.a.v) ve ashabın tuttuğu yola aykırı tek hareket görülmemiştir.

Birkaç defa evlenmiştir. 12 tane erkek, 2 de kız çocuğu olmuştur. Kızlarının ismi pek bilinmemekte ise de, oğullarının ismi tespit edilmiştir. Onlar sırası ile Abdürrezzak, Abdülvehhap, Abdülaziz, Abdülcabbar, Abdulgaffar, Abdülgani, Muhammed, Salih, İbrahim, İsa ve Yahya.

Hazretin himmetine en çok nail olan ve birçok eserlerinin zamanımıza kadar ulaşmasına sebep olan daha ziyade Abdürrezzak'tır.

Allah, hepsinden razı olsun. Ve gani gani rahmet eylesin.

ÖNSÖZ

Allah'a hamd olsun; verdiği bütün nimetlerine şükürler olsun.

Salât ve selâm Allah'ın Resulüne. Zira o, Allah'ın gönderdiği peygamberlerin efendisidir.

Salât ve selâm dileğimizi, o büyük Peygamberin tüm yakınları ve sevdikleri için tekrarlarız.

***

Gavs-ü Azam'ımız, Arap ve diğer milletlerin güveni, insin ve cinnin aydınlığı, doğunun ve batının kutbu, İslâm yoluna canlılık getiren; Ebu Muhammed **Abdülkadir Geylani** Hasanî Hüseynî -Allah üstün sırrının kutsiyetini artırsın, gönül yolunun üstünlüğünü bilip gidenlere uğur ve bereket feyizlerini yağdırsın- **Önsözüne** şöyle başladı;

Allah'a hamd olsun. Her kitaba, onun hamdı ile başlanır. Her söz, onu anmakla dile gelir. Mükâfat ve sevap yurdu ahirette; nimete ehil olanlar Allah'a hamd ile nimet bulurlar.

Allah adı, her derde devadır; her keder ve belâ Allah adı ile gider. Yalvarıp yakaran eller, ancak Allah'a açılır. Hem darlıkta, hem genişlikte; hem gizlide, hem açıkta.

Dilek sözleri, dillerin değişik olması ile ne kadar çok olursa olsun, tümünü Allah duyar; anlar ve bilir. Darda kalan, hangi dilde dua etse, yardımına gelir. Mana üstteki gibi olunca; Allah'a hamd etmek pek yerinde ve pek uygun kulluk icabı olur.

Verdiği nimetlerine, karşılıksız ihsanlarına sonsuz şükürler olsun. Özellikle iyi doğru yolu bildirip delillerini açık açık anlattığı için.

Allah'ın salâvatı (hayrı, bereketi, uğuru, rahmeti, selâmeti) pek temiz gönderdiği elçisine. O elçiye ki; Sapıklıktan onunla çıkılır.

O elçinin adı; **Muhammed**'dir. Ona tekrar tekrar salâtlar, selâmlar. Yakınlarına, ashabına; peygamber kardeşlerine, mukarreb meleklere de salât ve selâm olsun. Hem de tüm ayrıntılı manaları ile eksiksiz olarak.

***

Şimdi söze başlayabilirim. Şöyle ki;

Yerinde ve doğru bir iş olacağı babında, arkadaşlarımdan bazılarının iyi düşünceleri vardı; özellikle bu eserin yazılması için. Bunun üzerinde ısrarla durdular ve beni bırakmadılar. Onların bu ısrarı ve zorlaması üzerine Allah'a sığındım. Şunun için ki;

Sözlerde ve işlerde koruyucu Allah'tır. Gönüldeki gizlileri, edilen niyetleri bilir. Yapılması niyet edilen işin kolay gelmesi için nimet faziletini ihsan eder.

Kalplerin gösterişten, ikiyüzlü görünmesinden temiz olması için Aziz Celil Allah'a sığınırım. Kötülüklerin iyilikler hâline gelmesini O'ndan dilerim.

Yüce Allah günahları ve hataları bağışlar; kullardan gelen tövbeli dönüşü kabul buyurur.

***

Sonradan, onların arzu ettikleri şeyde doğru olduklarını gördüm. Şeriat edeplerini haklı olarak bilmeyi istiyorlardı. Özet olarak bilmek istedikleri şu konulardı;

a) Allah'ın emri olan farzlar. **b)** Resulullah yolu olan sünnetler. **c)** İslâm dininin diğer emirleri. **d)** Ayetlerin ve işaretlerin gösterdiği yoldan Aziz Celil Yaratıcıyı bilmek. **e)** Kur'ân ayetleri, Resulullah'ın (s.a.v) hadis-i şerifleri ile öğüt almak. Ki bunlar, eserde geçen meclislerde görülecektir. **f)** Salih (yararlı) zatların hâllerini, yollarını bilmek.

Bunlar da, eserin değişik yerlerinde, sırası geldikçe anlatılacaktır. Bu gibi işleri anlatmak, Allah yoluna girenlere bir yardım olur. Aziz Celil Allah'ın emrini tutmakta, yasaklarından kaçınmakta faydalıdır.

İşte benden istenenler, özet olarak bunlardı. Yukarıda da anlattığım gibi; onların doğru niyetlerini anlayınca, bu eserin yazılması, gizil yoldan gönlüme düştü. Onlara;

- Olur! Cevabını verdim, hemen hazırlandım.

Bu eseri hazırlarken; öbür âlemin hesap verme gününde, bir kurtuluş sebebi olması dileği ile sevabını Allah'tan beklerim.

Başarıyı Rabbülerbab'dan dilerim. Doğruyu gönle getiren odur.

Bu esere şu adı verdim; **El-Gunyetü Litabiy Tariyk'il Hakkı Azze ve Celle.** (Aziz Celil Hak Yolcularına Faydalı Kitap.)

1. BÖLÜM

İSLÂM DİNİNE GİRMEK İSTEYENİN YAPMASI GEREKEN İŞLER.

Esere, böyle başlıyoruz. Yani; İslâm dinine yeni girmek isteyenin yapması gerekli işleri anlatmakla.

Dinimiz İslâm'a yeni girmek isteyene, öncelikle şahadet cümlesini söylemek gerektir. Şahadet cümlesi şudur;

-**Lâ ilâhe illallah Muhammed'un Resulullah.** (Allah'tan başka ilâh yoktur, Muhammed Allah'ın Resulüdür.)

Bu cümleyi, açık bir dille söylemeli ve İslâm dininden başka tüm dinlerden ayrılıp uzak durduğunu anlatmalıdır.

Kalben de Yüce Allah'ın varlığına ve birliğine inanmalıdır. Bunun ayrıntılarını ileride anlatacağız inşallah.

Allah katında makbul sayılan İslâm dinidir.

Bunun için, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

انَّ الدّينَ عِنْدَ اللهِ الْاِسْلَامُ

- **"Gerçek din, Allah katında İslâm'dır."** (3/19)

Diğer ayet-i kerimede ise, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْاِسْلَامِ دينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ

- **"İslâm'dan başka bir din isteyen kimseden, amel ve ibadet olarak hiçbir şey kabul edilmez."** (3/85)

Bir kimse, üstte anlatıldığı gibi, şahadet cümlesini söyledikten sonra, İslâm dinine girmiş olur.

İslâm dinine giren kimsenin; öldürülmesi, çocuklarının esir edilmesi, malını yağma etmek haramdır.

Ve onun, Aziz Celil Allah'a karşı geçmişte yaptığı taşkın hareketleri bağışlanır. Bu manada gelen ayet-i kerime şöyledir;

قُلْ لِلَّذينَ كَفَرُوا انْ يَنْتَهُوا يُغْفَرْلَهُمْ مَاقَدْ سَلَفَ

- "Kâfirlere şuna anlat; Yaptıkları yaramaz işleri bırakırlarsa, geçmişte işledikleri günahları bağışlanır." (8/38)

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "İnsanlarla çarpışma emri aldım. La tevhid cümlesi;

- Lâ ilâhe illallah

Diyecekleri zamana kadar. Onu dedikleri zaman, kanlarını ve mallarını benden korumuş olurlar. Ancak, alınması hak olan (zekât) hariç. Hesabını da Allah'a verirler."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde ise şöyle buyurdu;

- "İslâm, kendinden önceki işleri siler, atar."

***

İslâm dinine yeni giren kimse, daha sonra gusül edip boy abdesti alır. Bunu yapmak ona vacip olur.

Resulullah (s.a.v) efendimizden gelen bir rivayete göre; Semame b. Esal, Kays b. Asım İslâm dinine girdikleri zaman, her ikisine de gusül edip boy abdesti almaları için emir vermiştir.

Bir başka rivayette ise, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- "Küfür kıllarını alıp kendini temizle; sonra boy abdesti al."

Burada anlatılan kıllardan murad; Saç tıraşı olmak, koltuk altı kıllarını almak ve etek tıraşı olmaktır.

İslâm dinine giren kimseye, bundan sonra namaz kılmak gerekli olur. Zira iman; Söz ve amelden ibarettir.

Söz bir davadır; amel ise, onun şahididir. Söz surettir; amel ise, onun ruhudur.

Namaz kılmanın, namaza başlamadan evvel, yapılması gereken bazı şartları vardır; bunları sırası ile anlatacağız. Şöyle ki;

1- Temiz su ile temizlenip abdest almak. Su bulunmaz ise, teyemmüm etmek.

2- Temiz bir elbise ile örtünmek.

3- Temiz bir yerde durmak.

4- Kıbleye yönelmek.

5- Niyet etmek.

6- Vaktin girmesi.

Şimdi bu altı şartı, ayrıntıları ile anlatacağız;

1- Temizlik, (Abdest almak, yıkanmak.)

Bu temizlik işinin hem farzları hem sünnetleri vardır.

Mezhebin zahir emrine göre temizliğin farzları on tane olup sırası ile şunlardır;

a) Niyet:

Abdest almak veya gusül etmek sureti ile temizlenmek isteyen kimse, bu işi yaparken, üzerinden daha ziyade manevi kirin gitmesini niyetine alacaktır.

Şayet suyu bulamaz da, teyemmüm edecek olursa, o zaman, namazın mubah olmasını niyetine alacaktır. Zira teyemmüm, abdestsizliği ve gusülsüzlüğü tamamen gidermez.

Niyetin yeri kalptir. Şayet yapacağı işin niyetini kalben yaptıktan sonra dille de söyler ise, daha faziletlisini yapmış olur. Yalnız kalben itikad eder de, dille bir şey demez ise, bu da yeterlidir.

b) Besmele:

Sonra Allah'ın adını anar. Yani; -Bismillahirrahmanirrahim, *(Rahman Rahim Allah'ın adı ile)* der. Bu besmeleyi, temizlik için suyu almak istediği zaman okur.

c) Mazmaza:

Mazmaza'nın manası şudur; Ağza su alıp çalkaladıktan sonra çıkarmak.

d) İstinşak:

Bunun manası da şudur; Burun deliklerine su çektikten sonra hafif nefes vermek suretiyle o suyu oradan çıkarmak.

(Burna su alırken, oruçlu olan boğazına, su kaçırmamaya dikkat etmelidir.)

e) Yüzü yıkamak:

Yüzün yıkanacak yerleri şuralardır; Başın kıl biten yerlerinden başlar; varsa sakal, yoksa çenede biter.

Yukarıdan aşağı hepsi yıkanır. Yüzün uzunluğu çenede biter. Eni ise, kulak dipleridir. Yani; Bir kulak memesinden, diğer kulak memesine kadardır.

f) Elleri dirseklere kadar yıkamak.

g) Başı mesh etmek:

Başın mesh edilme şekli şöyledir; Eller sulanır; sonra sudan alı-

nıp kaldırılır. Akarsuda abdest alıyorsa, suya ellerini sokar çıkarır. Başparmak hariç; iki elin parmak uçlarını baş başa değdirmek sureti ile çatı yapar. Bundan sonra, ellerini ayırmadan başının ön tarafına koyar; başı avucunun içine gelmiş olur. Bu şekilde ellerini ense köküne kadar götürür; sonra başladığı yere getirir. Kalan başparmakları ile de kulaklarını mesh eder.

h) Ayakları yıkamak: Ayaklar, ayak mafsallarında, içten ve dıştan çıkan iki topuk kemiğine kadar yıkanır.

Bütün bu yıkanacak yerler, birer kere yıkanır ki, farz olan budur. Bundan sonraki iki tanesi sünnettir.

ı) Tertip: Bu, abdestte yıkanması gereken yerlerin, ayet-i kerimede belirtilen sıraya göre yıkanmasıdır.

Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوٓا اِذَا قُمْتُمْ اِلَى الصَّلٰوةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَاَيْدِيَكُمْ اِلَى الْمَرَافِقِ
وَامْسَحُوا بِرُؤُسِكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ اِلَى الْكَعْبَيْنِ

- "Ey iman edenler, namaz kılacağınız zaman;

1- Yüzlerinizi yıkayınız.

2- Dirseklere kadar ellerinizi yıkayınız.

3- Başınızı mesh ediniz.

4- Ayak mafsalındaki içten ve dıştan çıkan iki topuk kemiğine kadar ayaklarınızı yıkayınız." (5/6)

i) Muvalât: Bunun manası şudur; Abdestte yıkanan yerleri peş peşe yıkamak. İlk yıkanan yerin suyu kurumadan diğerlerine geçmek.

Gelelim, temizliğin (abdest almanın, yıkanmanın) sünnetlerine.

Bunlar da on tane olup sırası ile aşağıda anlatılacaktır;

a) Avuç içlerini yıkamak. Ama abdest alınacak su kabına elleri sokmadan evvel.

Bu cümle, daha açık manası ile şu demeye gelir; Abdestte yıkanması farz olan yerleri yıkamaya başlamadan evvel, elleri yıkamak. El temiz olmalı ki; onun yıkayacağı yerler de temiz olsun.

b) Misvak kullanmak. Tıbbî kontrolden geçen diş fırçası ile dişleri fırçalamak da onun yerine geçer.

c) Ağza su alırken, iyice her yanını yıkamak. Yani içini.

d) Burna su alırken, burun içine de suyu iyice çekmek.

Oruçlu bulunan kimse, burnuna su çekerken, boğazına su kaçır-

mamaya dikkat etmelidir.

e) Abdestte sakalı su ile ovuşturmak.

Bazı rivayette, sakalın dış kısmının yıkanması yeterlidir.

f) Gözlerin içine de girmesi; yıkanması.

g) Abdestte yıkanması gereken yerleri yıkamaya sağdan başlamak.

h) Kulakları mesh etmek için, yeniden su almak.

ı) Enseyi mesh etmek.

i) Parmak aralarını ovmak.

Abdestte, birinci yıkamadan sonra; ikinci ve üçüncü kere yıkamalar da sünnettir.

TEYEMMÜM

Teyemmümü de anlatalım.

Teyemmüme, namazın mubah olması niyeti ile başlanır.

Besmele çekildikten sonra eller üzerinde toz bulunan temiz toprak cinsi bir şey üzerine bir kere vurulur. Bu vuruşta, parmaklar açık bulundurulur.

Bundan sonra eller kaldırılır; el parmaklarının içi yüze sürülür Avuç içleri de elin dışına sürülür.

(Teyemmüm işinde şu rivayetler de vardır; sağlamdır;

Teyemmüm, ateşte yanmayan, suda erimeyen bir şey üzerine yapılır. O şey üzerine el vurulur; görünen veya görünmeyen ele bulaşmış tozu, iki elle yüze sürülür.

İkinci kere yine el teyemmüm edilen şey üzerine vurulur. Bu vuruşta da eller, dirsekten itibaren kollar üzerinde tamamen gezdirilir

Bu işi, bir vuruşla yapmak mümkün değilse, iki veya üç vuruşla yapılabilir.

İki vuruşla bitirmek normaldir.)

BOY ABDESTİ

Boy abdestini, **Tuvalete Girmenin Edepleri** bölümünde inşallah anlatacağız.

2- Örtünmek.

Örtünecek şey, temiz bir giyim eşyasından olmalıdır. Namaz kılacak kimse, bununla edep yerlerini ve omuzlarını örter.

İpekli hariç; bütün giyim eşyasından olur. Zira temiz olsa da ipekli giyip namaz kılmak haramdır. Keza çalınmış, bir başkasının zorla alınmış elbisesi ile de namaz kılınmaz.

3- Temiz yer.

Namaz kılınacak yerin, tüm pisliklerden arınmış olması gerekir.

Namaz kılınacak yer üzerinde bulunan pisliği rüzgâr esip veya güneş gelip kurutmuş ise, oraya bir yaygı (seccade) serip namaz kılmakta bir sakınca yoktur. Orada kılınan namaz sağlam olur. Ancak, sahih olmayacağına dair rivayet de vardır.

Zayıf bir rivayete göre; Zorla başkasından alınan yerde de namaz kılınır.

4- Kıbleye dönmek.

Bir kimse, Mekke-i Mükerreme'de bulunuyorsa veya ona yakın yerlerde ise, doğrudan doğruya, namaz kılacağı zaman, Kâbe-i Muazzama'ya dönmesi gerekir. Mekke-i Mükerreme'den uzak bir yerde ise, çalışıp gayret sarf ederek, Kâbe yönünü tayin edip o yöne dönmelidir. Delillerle, şahitlerle bunun yolunu bulmalıdır. Bu işin tayinini; yıldızlarla, rüzgârla ve daha başka yollardan yapabiliriz.

5- Niyet.

Niyetin yeri kalptir. Namaz kılan kalben bilecek ki; Allah-û Teâlâ, aynen bu namazı kılmayı kendisine farz kılmıştır. Bir gösterişe, desinlere kapılmadan Allah'ın bu emrini yerine getirmek kendisi için gereklidir.

Namaz kılan, üstte anlatıldığı gibi bir niyet ettikten sonra; ta namaz bitinceye kadar kalbini huzurlu tutmalı, kalbine başka şeyler getirmekten sakınmalıdır. Resulullah (s.a.v) efendimizin, Hazret-i Aişe'ye (r.a) hitaben buyurduğu şu hadis-i şerif bu manayadır;

-**"Kıldığın namazda senin için olan, kalben hazır olduğun kadardır."**

6- Vakit.

Namaz kılacak kimse, namaz vaktinin geldiğini yakinen bilecektir. Yahut ağır basan tahmini ile. Ki bu tahmin, bulutlu günde olacaktır. Rüzgârın ters esişi gibi başka engeller de olabilir. Bu durumlar, ağır basan zannına göre namaz vaktini tayin eder.

EZAN

Namaz vakti geldikten sonra, müezzin ezan okur. Ezan şöyle okunur;

Allah-û Ekber. (İki veya dört kere okunur. Manası; En büyük Allah'tır.)

Eşhedü en lâ ilâhe illallah, (İki kere tekrar edilir. Manası; Allah'tan başka ilâh olmadığına şahadet ederim.)

Eşhedü enne Muhammeden Resulullah. (İki kere tekrar edilir. Manası; Muhammed, Allah'ın Resulü olduğuna şahadet ederim.)

Hayye alessalâh. (İki kere tekrar edilir. Manası; Namaza gelin.)

Hayye alel-felâh, (İki kere okunur. Manası; Felâha gelin.)

Allah-û Ekber. (İki kere okunur. Manası; Allah en büyüktür.)

Lâ ilâhe illâllah. (Bir kere okunur. Manası; Allah'tan başka ilâh yoktur.)

KAMET

Bundan sonra namaz için kamet okunur. Kamet ezandan biraz değişik olarak şöyle okunur;

Allah-û Ekber. (İki veya dört kere tekrar edilir.)

Eşhedü en lâ ilâhe illallah. (Bir veya iki kere tekrar edilir.)

Eşhedü enne Muhammeden Resulullah. (Bir veya iki kere tekrar edilir.)

Hayye Alessalât. (Bir veya iki kere tekrar edilir.)

Hayye Alel-felâh. (Bir veya iki kere tekrar edilir.)

Kad kamet'is-salât. (İki kere tekrar edilir. Manası; Namaz başladı.)

Allah-û Ekber. (İki kere tekrar edilir.)

Lâ ilâhe illâllah. (Bir kere tekrar edilir.)

(Bunların manaları, ezan kısmında anlatıldığı için buraya alınmadı.)

1- FASIL; Namaz

Namaz için yukarıda anlatılan şartlar yerine getirildikten sonra;

- ***Allah-û Ekber.*** (Allah en büyüktür.) Cümlesi okunarak namaza girilir. Bu (Arapça) tazim cümlesinden başka cümle ile namaza başlamak caiz değildir.

Namazın, rükünleri (yerine getirilmesi zorunlu farzları), vacipleri, sünnetleri, daha başka edepleri vardır. Bunları da sırası ile aşağıda anlatacağız.

a) Rükünler.

Namazın rükünleri on beş tane olup sırası ile şöyledir;

1- Ayakta durmak.

2- İlk tekbiri almak.

3- Fatiha suresini okumak.

4- Rükûa varmak.

5- Rükûda vücudun itminanı. (Yani; Azanın sükûn bulup, duruş hâline gelmesi.)

6- Rükûdan mutedil bir şekilde kalkmak.

7- Rükûdan kalktıktan sonra, vücudun itminanı. (Yani; Vücudun sakin bir şekilde, rahatça ayakta durmasıdır.)

8- Secde etmek.

9- Secdede tumaninet. (Vücudun rahat bir şekilde kalması.)

10- İki secde arasında oturmak.

11- İki secde arasındaki oturuşta tumaninet. (Vücudun rahat bir şekilde durması.)

12- Son teşehhüt. (Yani; Son oturuşta tahiyyat okuyup şahadet getirmek.)

13- Son teşehhütte oturmak. (Namazdan çıkış için oturmak.)

14- Resulullah (s.a.v) efendimize salâvat okumak. (Yani; Son oturuşta.)

15- Namazdan çıkmak için selâm vermek.

b) Vacipler.

Namazın vacipleri dokuz tane olup sırası ile aşağıda anlatılacaktır;

1- Namaza girişte alınan ilk tekbirden sonraki tekbirler.

2/3- Rükûdan kalkarken;

- ***Semihallahü limen hamideh***. Rabbena lekel-hamd. (Allah, kendisine hamd edenin, hamdını duyar. Rabbimiz sana hamd olsun.) demek.

4/5- Rükûda ve secdelerde, birer kere şu tespih duasını okumak;

- ***Sübhanallah***. (Allah noksan sıfatlardan münezzehtir.)

6- İki secde arasındaki oturuşta, şu duayı bir kere okumak;

- ***Rabbiğfirli***. (Rabbim, beni bağışla.)

7- İlk teşehhüd. (İki rekâttan fazla namazlarda, ilk tahiyyat okunuşu ve ondaki şahadet.)

8- İlk teşehhüd için oturmak. (İki rekâttan fazla namazlardaki ilk oturuş.)

9- Selâm verirken, namazdan çıkmayı niyete almak.

c) Sünnetler.

Namazın sünnetleri on dört tane olup sırası ile aşağıda anlatılacaktır;

1- İstiftah. (Manası; Namaza başlamayı istemek veya namazın ilk tekbirini imamla almaya yetişmek olabilir.)

2- Tekbirden sonra şu taavvuz duasını okumak;

- ***Eûzü billâhi mineşşeytanirracim.*** (Yüce huzurdan kovulan şeytanın şerrinden Allah'a sığınırım.)

3- Besmele okumak. Yani; -***Bismillahirrahmanirrahim***. (Rahman Rahim Allah'ın adı ile başlarım) demek.

4- Namazda Fatiha suresi okunduktan sonra; - Âmin! demek.

5- Fatiha Suresini okuduktan sonra bir sure okumak.

6- Rükûdan kalktıktan sonra -***Rabbena lekel-hamd*** (Rabbimiz sana hamd olsun) duasına şu cümleyi eklemek;

- ***Mülk'üs-semavati vel-arz***. (Yer ve semalar dolusu.)

7- Rükûda ve secdelerde okunan tespihlerin birden fazla okunan kısmı.

8- ***Rabbiğfirli***. (Rabbim, beni bağışla, duasını ya rükû ve secde tespihinden sonra yahut iki secde arasındaki oturuşta okurdu.)

9- Alınla beraber burnu da secde zamanı yere koymak. (Bir başka rivayete göre; Burun yere konmasa da olur.)

10- İstirahat oturuşu. (Yapılan iki secdeden sonra az oturmak.)

11- Cehennem azabından, kabir azabından, Mesih Deccal'ın fit-

nesinden, hayat ve ölüm fitnesinden Allah'a sığınmak için şu duayı okumak;

- Euzü billahi min azabî cehenneme ve min azabil-kabri ve min fitnetil-Mesih'id-Deccali ve min fitnetil-mahyai vel-memati. (Cehennem ve kabir azabından, Mesih Deccal ve hayat, ölüm fitnesinden Allah'a sığınırım.)

12- Son teşehhüdde, Resulullah (s.a.v) efendimize, salâvat okuduktan sonra hayır dualar okumak.

13- Vitir namazında Kunut Duası okumak.

14- Zayıf bir rivayete göre, namaz çıkışında verilen ikinci selâm.

d) Edepler.

Namazın burada anlatılacak edepleri, yirmi beş olarak tespit edilmiş olup aşağıda sırası ile anlatılacaktır;

1, 2, 3, 4, 5, 6- Namaza başlarken, rükûa eğilirken, rükûdan kalkarken, elleri kaldırmak.

El kaldırırken, ellerin parmaklara kadar olan kısmı omuz, başparmaklar da kulak memeleri hizasına gelmelidir. Kalan parmaklar da kulağın kalan kısmı hizasında olmalıdır.

7- Elleri tekbir için kaldırdıktan sonra salmak.

8- Sağ eli, sol el üstüne koymak. Bu konuş, göbek üstüne olmalıdır.

9- Namazda secde yerine bakmak.

10-11- Kur'ân okumayı ve -Âmin! demeyi cehren açıktan yapmak.

12, 13- Kur'ân okumayı ve -Âmin! demeyi gizli yapmak.

14- Rükûda elleri, diz kapakları üzerine koymak.

15- Sırtını düzgün bir şekle getirmek. Yani; Rükûda.

16- Rükûda, pazılarını yanlarından uzak tutmak.

17-18- Secdeye varırken, önce dizlerini yere koymak, ondan sonra da ellerini.

19- Karnını, oyluklarından uzakta ve açıkta tutmak.

20- Dirseklerini de baldırından ve bacağından ayrı tutmak.

21- Secde hâlinde iken, dizlerini birbirinden ayrı tutmak.

22- Secdede, ellerini omuzları hizasına getirmek.

23- İki secde arasında ve ilk teşehhüd oturuşunda, ayaklarını usulüne göre yere serip oturmak.

24- İkinci teşehhüdde sol yanı üstüne oturup iki ayaklarını sağ taraftan çıkarmak.

25- Sağ elini sağ dizi üzerine yumuk olarak bırakmak. Ancak işaret parmağını uzatmalı; başparmakla orta parmağı da bu hâlde halka yapmalıdır.

Sol el de sol diz üzerine normal bir şekilde açık konmalıdır.

***

Başta zikrettiğimiz, namazın şartlarından herhangi biri özürsüz olarak yerine getirilmez ise, onun namazı olmaz.

Anlatılan rükünlerden birini bilerek veya bilmeyerek terk eden kimsenin namazı boş olur.

Vaciplerinden birini bilmeyerek, (unutarak) terk eden kimseye sehiv secdesi lâzım gelir. Ancak kasten terk eden kimsenin namazı boşa gider.

Sünnetlerden ve edeplerden birini terk eden kimsenin namazı boşa gitmez; kendisine sehiv secdesi de gerekmez.

2. BÖLÜM

ZEKÂT

Müslüman olan kimseye zekât vermek de gerekli bir farz emirdir; zekâta tâbi malı var ise.

Zekât vermeyi gerektiren mal kıymeti şöyle tespit edilmiştir;

a) Yirmi mıskal altın.

b) İki yüz dirhem gümüş.

c) Sayılan iki değerin birine eş değerde ticaret malı.

d) Beş tane deve.

e) Otuz adet sığır.

f) Kırk adet koyun.

Sayılan hayvan cinsi şeyler, ticaret mallarının senelerini doldurmuş olmaları gerekir.

Köle olana, kölelikten kurtulmak için efendisinin tayin ettiği miktar parayı toplamaya çalışan kesimli köleye (mükâtebe) zekât vermek gerekli değildir. Zira bunlara zekât farz olmamıştır.

Altından ve gümüşten çıkarılacak zekât miktarı; Rüb'u öşür'dür. Yani; Onda birin dörtte biri. Bu hesaba göre; Yirmi dinardan, yarım dinar zekât çıkarmak gerekir. Zira onun öşrü (onda biri) iki dinar olup Rüb'u (dörtte biri) ise, yarım dinar olur.

İki yüz dirhemden beş dirhem zekât verilir. Zira iki yüzün öşrü (onda biri) yirmi dirhem olup Rüb'u (dörtte biri) da beş dirhem olur.

DEVENİN ZEKÂTI

Beş devenin zekâtı bir şattır. Şat ise; Altı ayını doldurmuş bir tokludur. Keçi cinsinden verecekse, bir yaşını doldurmuş bir çebiç vermesi gerekir.

On deveye iki şat (altı aylık toklu) verilir.

On beş deveye üç şat verilir.

Yirmi deveye dört şat verilir.

Yirmi beş devenin zekâtı ise; Mehad'dır. Mehad şu demektir; Bir yaşını bitirip ikinci yaşına giren bir dişi deve yavrusu.

Mehad vermeye gücü yetmeyen, bir İbn-i lebun verir. İbn-i lebun şudur; İki yaşını doldurup üç yaşına giren bir erkek deve yavrusu.

Otuz altı deve için verilecek zekât; Bint-i lebundur. Bint-i lebun; İki yaşını bitirip üç yaşına giren bir dişi deve yavrusudur.

Kırk altı devenin zekâtı; Hıka'dır. Hıka; Üç yaşını bitiren bir devedir.

Altmış bir devenin zekâtı, Ciz'adır. Ciz'a; Dört yaşını bitiren dişi devedir.

Yetmiş altı devenin zekâtı, iki bint-i lebundur. Yani; İki yaşını bitirip üç yaşına giren iki âdet dişi devedir.

Doksan bir devenin zekâtı; İki hıka'dır. Hıka; Üç yaşını dolduran bir dişi devedir. Yüz yirmi deveye kadar bu miktar değişmez.

Develer yüz yirmiyi aştıktan sonra, her kırk başına bir bint-i lebun verilir. Yani; İki yaşını doldurup üç yaşına giren bir dişi deve. Her elli için de, bir hıka verilir. Yani; Üç yaşını dolduran bir dişi deve.

SIĞIRIN ZEKÂTI

Otuz sığırın zekâtı; Yaşını dolduran erkek veya dişi bir dişi danadır.

Kırk sığırın zekâtı; İki yaşını dolduran dişi danadır.

Altmış sığır için; İki yaşını dolduran erkek dana verilir.

Yetmiş sığırın zekâtı; Yaşını dolduran bir erkek dana ile iki yaşını bitiren bir dişi danadır.

Bu hesap nazara alınarak, üstteki sayıdan sonra her otuz sığır için yaşını dolduran bir erkek dana; her kırk sığır için de iki yaşını dolduran bir dişi dana verilir.

KOYUN-KEÇİ CİNSİNİN ZEKÂTI

Her kırk koyunun zekâtı; Bir şattır. Yani; Altı ayını dolduran bir tokludur. Yüz yirmiye kadar bu hesap devam eder.

Yüz yirmi bir koyunun zekâtı; İki şattır. Yani; İki tane altı ayını dolduran iki tokludur. İki yüze kadar bu hesap devam eder.

İki yüz bir koyunun zekâtı; Üç şattır. Üç yüze kadar bu muteberdir.

Üç yüzü aşan koyun miktarının zekâtı; Her yüz için bir şattır.

ZEKÂT VERİLECEK KİMSELER

Zekât verecek kimse; zekâtını, aşağıda sayılacak sekiz sınıf kimseye verir. Kaldı ki bunlar, sırası ile Kur'ân-ı Kerim'de anlatılmıştır. (Bak; Tevbe suresi; 60)

اِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَآءِ وَالْمَسَاكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِى الرِّقَابِ
وَالْغَارِمِينَ وَفِى سَبِيلِ اللّٰهِ وَابْنِ السَّبِيلِ

1- Fakirler. Kendilerine yetecek kadar dünyalığı olmayan kimselerdir.

2- Miskinler. Aç kalmayacak kadar bir miktara sahip olan ve daha fazla ihtiyacını gidermek için bir imkâna sahip olmayan kimselerdir.

3- Amiller. Devlet büyüğü tarafından zekât tahsiline memur tayin edilen ve bu zekâtı, devlet büyüğüne teslim edinceye kadar koruyan kimselerdir.

4- Müellefe-i Kulub. İleride İslâm dinini kabul etmeleri umulan kimselerdir. Yani; Kendilerine bir miktar dünyalık mal verilince. Yahut bunlara verilen mal şu sebebe dayanır; Onların şerlerinden Müslümanları korumak.

5- Rikab. Sahibi tarafından, belli bir para veya mal getirdiği takdirde hür olacağı şarta bağlanan köledir.

Üstteki manadan olarak; Bir kimse, bir köleyi efendisinden satın alıp azat etse de caizdir.

Bir rivayete göre; Bu mana yerindedir.

6- Garimun. Altından kalkamayacak kadar büyük borç altında bulunan kimselerdir.

7- Fisebilillah. Bunlar, Allah yolunda mücahit kimselerdir. Ki bunlar, ne imamın (halifenin) ne de başka bir sultanın kayıt defterine yazılıdır. Kendi inandıkları yoldan cihatlarını, İslâm esaslarına göre yürütürler.

Bu zümre, zengin olsalar da kendilerine zekât verilir.

8- İbnüssebil. Bazı imkânsızlıklar sebebi ile yolda kalan kimsedir. Ama beldesinden yola çıkmak üzere olan kimse değil.

SADAKA

Bir kimse, kendisine farz olan zekâtını verdikten sonra, sadaka da vermelidir. Yani; (sünnet) olarak. Bu çeşit sadaka da, bir Müslüman için sevilen bir iştir.

Her imkânı olan Müslüman, gece gündüz, az çok sadaka vermelidir. Bilhassa şu mübarek aylarda; Recep, Şaban ve Şehr-i Ramazan.

Bayram günleri, Aşure günü, kıtlık ve sıkıntılı günlerde.

Anlatılan sadakalar verildiği takdirde, mal, can, çoluk çocuk afiyete kavuşur.

Sadaka verilince, dünyada iken, yerini tezce yenisi alır; ahirette ise, bol sevap alınır.

Fitre Sadakası

Her Müslüman, fitre sadakasını da vermelidir. Şayet geçimleri üzerindeyse şunlar namına fitre sadakasını verir. Kendisinin, kadınının, kölesinin, oğlunun, anasının, babasının, kız kardeşinin, erkek kardeşinin, amcasının, amcası çocuklarının. Yakınlık derecelerine göre, bunların fitresini verir.

Kendisini, kendi geçindirmekle yükümlü olduğu kimselerin yiyeceklerinden fazla imkân var ise, bayram günü veya bayram gecesi fitre sadakasını vermek gerekir.

Fitrenin Miktarı

Fitre sadakasının miktarı bir Sa' ölçeğidir. Ki bu Irak tartısına göre, beş rıtıl ve bir rıtılın üçte biridir.

(Bu hesap her mahallin kendine göre yapılır ki, doksan dirhem ve bir dirhemin üçte bir miktarıdır.)

Şunlardan fitre verilir; Hurma, kuru üzüm, buğday, arpa, arpa ve buğday unundan, arpa ve buğday karışımı yapılan aştan.

Sahih bir rivayete göre; yoğurttan yapılan akıt ki;

- Keş.

Diye bilinmektedir, bundan da fitre sadakası verilmektedir.

Fitre sadakası verilmesi için; üstte anlatılan çeşitten şeyler yok ise, her beldenin kendi yediği şeylerden verir. Mesela; Pirinç, darı ve daha başka hububattan.

3. BÖLÜM

ORUÇ

Her Müslüman olan kimseye; Ramazan ayı girdiği zaman, oruç tutmak farzdır. Bunun için Allah-û Teâlâ'nın emri şudur;

فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ

- **"İçinizden her kim, o aya yetişirse oruç tutsun."** (2/185)

Oruç tutacak kimse, Ramazan ayı hilâlini gördüğü zaman, kendisine oruç farz olur. Hilâli görmek, çeşitli yollardan olabilir;

a) Oruç tutacak kimsenin, bizzat kendisi görmesi.

b) Dürüstlüğü sabit olan bir erkek kimsenin şahadeti.

Bu yollardan görülmediği takdirde, Şaban ayı otuz güne tamamlanır. Bulut ve daha başka sebeplerden ay görülmeyebilir.

Ramazan orucuna niyet edecek kimse; gün battıktan sonra, ikinci tam şafak atıncaya kadar;

- Yarın için, oruç tutmaya niyet ettim.

Diye niyet edebilir.

Ramazan ayı çıkıncaya kadar, her gece anlatıldığı gibi niyet eder. Şayet, Ramazan ayının ilk gecesi;

- Ramazan ayının tüm günlerinde oruç tutmaya niyet ettim.

Deyip, sonraki geceler bir şey demese de bu niyeti yeterlidir. Ne var ki, bu rivayet biraz zayıftır; sağlamı, birinci şekilde edilen niyettir.

Ramazan ayı gecelerinde oruca niyet ettikten sonra; sabaha çıkarsa şu işleri yapmamak kendisine gerekli olur;

a) Bir şey yiyip içmek,

b) Kadınla cinsî birleşme yapmak.

c) Ne yerden olursa olsun; içine herhangi bir şeyin girmesi.

d) Kendinden kan aldırmak. (İster kendisi için, isterse bir baş-

kası için olsun.)

e) Kusmaya zorlamak.

f) Elle veya başka yoldan kendinden meni akıtmak.

Günün tümünde, bunları yapmaktan kaçınmalıdır.

Bu yapmaması gereken hareketlere karşı aykırı bir davranışta bulunur da yaparsa, orucu boşa gider.

O işlerden birini veya birkaçını yaparsa, bir şey yemeden akşama kadar beklemesi gerekir. Sonradan, o günün orucunu kaza eder.

Ancak Ramazan günü oruçlu hâlde kadınla cinsî birleşme yapması hariç; böyle bir durumda kendisine kefaret lâzım gelir. Bu kefaret de; bir köle azat etmesidir. Azat edeceği kölenin mümin olması, bütün ayıplardan beri olması, iş yapmaktan aciz bulunmaması gerek.

Anlatıldığı gibi bir köle bulamadığı takdirde; ara vermeden iki ay oruç tutar.

Oruç tutmaya da gücü yetmez ise, altmış fakirin karnını doyurur. Bu doyumluk için onların her birine bir müdd verir. Müdd ise Irak ölçeğine göre, bir tam rıtıl ve bir rıtılın üçte biridir. Yani; Yüz yetmiş üç dirhem ve dirhemin üçte biri. Yahut yarım sa'. (Yani; Ölçek.)

Verilecek bu şey; Hurmadan ve arpadan olur.

Şayet vermek için arpa ve hurma bulamaz ise, verecek olan kimse, kendi beldesindeki yiyecek cinsi şeylerden verir. Fitre bahsinde dediğimiz gibi.

Şayet verecek bir şeyi yoksa kefaret vermek kendisinden düşer.

Bu durumda Allah-û Teâlâ'dan bağışlanmasını diler; kalan günlerde amellerini iyi etmeye bakar.

Yakınlık derecesi ne olursa olsun; Ramazan ayının gündüzlerinde genç kadınla yalnız kalmamalı ve onu öpmemelidir. İster kendi kadını olsun; isterse nikâh düşmeyecek kadar yakını.

Ramazan günleri öğleden sonra misvak kullanmaktan (diş fırçalamaktan), sakız çiğnemekten, ağzında tükürük biriktirip sonra yutmaktan sakınmalıdır.

Pişen yemeğin ve daha başka yenecek şeyin tadına bakmamalıdır.

Gıybet etmek, dedikodu edip söz gezdirmek, birine sövmek gibi şeylerden çekinmelidir.

İFTARDA ACELE ETMEK

Ramazan orucunu açarken iftarı geç kalmadan yapmalıdır. Meğerki hava bulutlu olmasın. O zaman biraz ertelenebilir.

SAHUR

Sahur yemeğini biraz ertelemelidir. Meğerki tan yerinin ağarmasından korkarsa; o zaman sahuru geçe bırakmaz.

En uygunu, iftarı hurma ile yapmaktır. Olmazsa su ile.

İftar duası

İftar zamanı dua etmelidir. Yapacağı dua, Resulullah (s.a.v) efendimizden rivayet edilen dualardan olmalıdır.

Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

-"Birinizin akşam yemeği hazır olduğu zaman şu duayı okusun;

"Bismillah." (Allah'ın adı ile başlarım.)

Allah'ım senin rızan için oruç tuttum.

Verdiğin rızıkla orucumu açtım.

Sübhansın, sana hamd olsun.

Allah'ım, tuttuğumuz orucu bizden kabul buyur. Sen, gerçekten bilensin, duyansın."

4. BÖLÜM

İTİKÂF

Müslüman kimseye itikâfa girmek müstehap (sevilen) bir ameldir.

İtikâfa girmek ancak içinde cemaatle namaz kılınan bir mescitte (camide) olur.

Mescitlerin en uygunu da, cuma namazı kılınan camilerdir. Bilhassa, itikâf günlerinde cuma namazı da kılınırsa daha güzel olur.

İtikâfa oruç tutmadan da girilir; ama oruçlu itikâfa girilir ise, daha yerinde olur. Zira oruçlu durum insanı manen daha derler; nefsin kötü arzularının kırılmasına daha yardımcı olur. Çıkarıp almak yolunda olduğu şey için oruçlu bulunmak daha uygun düşer.

Zira itikâfın manası şudur; Nefsi, bir şeyin gereği ve ona yönelmek için belli bir yerde tutmaktır.

İtikâf lâfzının anlamı şu ayet-i kerimede görülür;

مَا هٰذِهِ التَّمَاثِيلُ الَّتِى اَنْتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ

- **"Sizin durup gözetmekte (âkif) olduğunuz bu suretler nedir?"** (2/52)

İtikâf, Resulullah (s.a.v) efendimizden ve sahabeden anlatılan sünnetler arasındadır.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, ramazan ayının son on gününde itikâfa girerdi. Bu sünnetini, dünya hayatından göçünceye kadar devam ettirdi.

Sahabeyi de itikâfa girmeye teşvik edip şöyle buyurdu;

- **"İtikâfa girmek isteyen kimse, ramazan ayının son on gününde girmelidir."**

İtikâfa giren kimseye gerekir ki; Kendisini Cenab-ı Hakka yaklaştıran amellerle meşgul olsun. Mesela; Kur'ân okusun, tespih çeksin, Kelime-i Tevhîd okusun ve manen tefekküre dalsın.

Sözde, işte ve amelde yaramaz şeylerden kendisini korumalıdır. Allah-û Teâlâ'yı anmak dışında susmayı tercih etmelidir.

İtikâfa giren kimse, iyi yoldan ders vereceği gibi Kur'ân da okutabilir. Bu yapacağı işlerin iyiliği, başkalarına da yarar ki, kendi nefsine ait işlerle meşgul olma sevabından daha fazla sevap alır.

İtikâfa giren kimse, kendi özel işleri için, mutlaka gerekli ise dışarı çıkabilir. Mesela; Boy abdesti almak, yemek, içmek, büyük ve küçük abdestini bozmak gibi işler için.

Çıkma sebepleri arasında kendi kendine bir fitneye çarpılmaktan korkarsa, ayrıca hastalık ve daha başka benzeri işler için itikâftan çıkabilir.

5. BÖLÜM

HAC

İslâm dinini kabul eden bir kimse için; şartlar yerine gelmiş ise, derhal Haccını ve umre vazifesini yerine getirmelidir.

Haccın şartları şu sayılanlardır;

İslâm dinine girdikten sonra hür olmak.

Bulûğ çağına gelmiş bulunmak.

Yolda yiyeceğe ve bineceğe gücü yetmeli.

Yolun engelli düşmandan temizlenmesi ve yolda yürüme imkânının bulunması. (Yani; Vasıtalı veya vasıtasız yol gidilebilir olmalı.) Vaktin müsait olması.

Binekte gidip gelebilecek kadar bedenin sağlıklı bulunması.

Hem binek bulmaya, hem de yolda yenecek şeylere güç yetmeli.

Bu şartlar yerine geldikten sonra, hacca gitmek gerekli olur.

Hacca gidecek kimse, çoluk çocuğunun geçimini temin etmelidir. Onlara temin edeceği geçim, dönüşüne kadar onlara yeterli olmalıdır. Ayrıca, onlara oturacak yer de temin etmelidir.

Hacca giderken, üzerinde borçları var ise, onları ödemelidir.

Hacca giderken, dönüşünü de düşünmelidir. Döndükten sonra, kendisine yetecek mal, kira geliri veya sermaye bulunmalıdır.

Hacca gidecek kimse; anlatılan imkânlardan yoksun bulunuyorsa, çoluk çocuğuna bıraktığı yeterli değilse, borçlarını da ödememiş ise, bu durumda hacca çıkması günah olur; dargınlığa uğrar. Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Bir kimseye günah olarak, geçimini temin etmekte olduğu kimseleri hiçe sayması yeter."**

Aykırı harekette bulunmadan hac ve umre vazifesini yapıp dönerse, kendisinden hac vazifesi tamamlanmış olur.

***

1. FASIL; İhrama girilecek sınırlar. Yani; Mik'at yerleri.

İhrama girilecek sınırları şöyle sıralayabiliriz;

a) Şark tarafından geliyorsa, onun ihrama gireceği yer; Zatıırk'tır. (Burasının Mekke-i Mükerreme'ye uzaklığı altmış mildir. Bu sınır Irak tarafından gelenler içindir.)

b) Mağrip tarafından gelenler (Mısır, Şam ve Türkler) için ihrama girme sınırı Cuhfe'dir. (Burası Tebük yolu üzerindedir.)

c) Medine'den gelenlerin ihrama girecekleri sınır ise, Zülhuleyfe'dir.

d) Yemen tarafından gelenlerin ihrama girecekleri yer ise, Yelemlem'dir. (Yelemlem, Mekke-i Mükerreme'nin güneyinde bulunan bir dağın adıdır.)

e) Necd tarafından gelenlerin ihrama girecekleri sınır ise, Karn'dır. (Karn; Arafat civarında yüksek bir dağın adıdır.)

***

İhrama girecek kimse, öncelikle yıkanır, boy abdesti alır; temizlenir. Şayet temizlik için su bulamazsa o zaman teyemmüm eder.

Sonra belinden aşağı kısım için bir parça, belinden yukarısı için de ayrı bir parça bezle sarınır.

İhram için sarındığı her iki parça da beyaz ve temiz olmalıdır.

İhramını giydikten sonra koku sürünür ve iki rekât da namaz kılar.

Bu işleri yaptıktan sonra ihrama girer. Kalben de, ihrama gireceğine niyet eder.

Umre için de telbiye eder. Mutemetti ise en faziletlisi budur. (Yani; O anda umre haccı için ihrama girmiş ise, sonradan bu ihramdan çıkar, esas farz olan hac için yeniden ihrama girer.)

Yalnız hac etmeye veya haccı umreyi beraber yapmaya niyet etmiş ise, yine de telbiye eder.

Bu durumda, şu duayı okuması şart olur;

- Allah'ım, umreye, hacca, hem hacca hem umreye niyet ediyorum.[1] Bana kolaylıklar getir; bu ibadetlerimi kabul buyur. Durağım, beni tuttuğun yerdir.

Sonra telbiye eder ki, telbiyenin okunuşu şöyledir;

- Lebbeyk Allahümme lebbeyk, lebbeyke lâ şerike leke leb-

1- Anlatılan hac vazifelerinden hangisini yapacak ise duasında onu söyler.

beyk, innel hamde venni'mete leke vel-mülke, lâ şerike leke.

Manası şudur; (Allah'ım emrine geldim; emrine geldim. Emrine geldim; senin şerikin yoktur. Hamd sana mahsustur; nimet senindir. Mülk de senindir; şerikin yoktur.)

Bu telbiyeyi okurken, sesini yükseltir.

Şu yerlerde telbiye okunur;

İhrama girdikten sonra.

Kıldığı beş vakit namazların sonunda.

Gece basarken, gündüz açılırken.

Arkadaşları ile karşılaştığı zaman.

Yüksek bir yere çıktığı zaman.

Aşağı bir vadiye indiği zaman.

Kendisi gibi, telbiye okuyan birini duyduğu zaman.

Harem-i Şerif'te ve oranın mescitlerinde.

Bu arada, Resulullah (s.a.v) efendimize salâvat-ı şerife de okumalıdır.

Telbiye okuduktan sonra, kendisi için sevdiği bir şeyle dua okur.

2. FASIL; a) İhrama giriş şekli.

b) İhramlı kimsenin yapmaması gereken işler.

İhrama girildikten sonra, baş örtülmez.

Dikişli elbise giyemeyeceği gibi, mest de giyemez. Bunları yapan kimseye, bir koyun kurbanı lâzım gelir. Meğerki giyeceği dikişsiz bir izar ve nalin bulamamış olsun. Bu durumda, kendisine bir şey lâzım gelmez.

Bu arada, bedenine ve elbisesine de koku sürmemelidir. Eğer kasten bunu yapar ise, yıkaması ve bir koyun kurbanı kesmesi gerekir.

Yine ihramlı iken, tırnaklarını kesmemesi ve tıraş olmaması gerekir. Tırnaklarından üç tane, bedeninden veya başından üç kıl koparır ise, bunun için de bir koyun kurban kesmesi gerekir. Kestiği tırnak veya kopardığı kıl bundan daha az olur ise, bir müdd (yani, yüz yetmiş üç dirhem ve bir dirhemin üçte bir miktarı) yenecek sadaka verir. Ama her kıl ve tırnak için.

Kendisi için ve başkası için nikâh kıyamaz.

Ric'î talâk ile boşama durumundan dönebilir.

İhramlı kimse, kadını ile ve cariyesi ile cinsî birleşme yapamaz;

ne fercinden, ne de başka yerinden. Böyle bir şey yaptığı takdirde haccı boşa gider. Ama Akabe cemrini (taşını) atmadan evvel yapar ise.

İhramlı kimsenin, elle doyum yoluna gitmesi caiz olmaz. Bakmak sureti ile de menisini getiremez. Şayet bu yapılmaması gerekeni yapar da menisi de gelir ise, o zaman kendisine kefaret lâzım gelir. Bu kefaret; Bir koyundur.

İhramlı kimsenin avlanmaması gerekir, ister eti yenen hayvanlardan olsun, isterse eti yenen ve yenmeyen hayvanların doğurduğu olsun.

Keza ihramlı, kendisi için avlananı, işaret ettiği, gösterdiği, boğazlanmasına yardım ettiği av etini de yiyemez. Mesela; Kesilirken tutarsa, emanet bıçak verir ise, yerini gösterir ise.

Şayet ihramlı iken, bu avlanma işini yapar ise, avlanan cinsten bir tane ceza olarak kefaret ödemesi gerekir.

İhramlı iken avladığı deve kuşu ise, onun için bir deve kurbanı lâzım gelir.

Vahşî eşek avlamış ise, bir sığır kurban etmesi gerekir.

Yaban öküzü ve benzeri hayvanlardan avlamış ise, onun için bir sığır kurbanı lâzım gelir.

Bir geyik, tilki, avlamış ise, onun için bir keçi kurban etmesi icap eder.

Sırtlan avlayan bir koç kurban eder.

Tavşan avlayan, bir dişi oğlak kurban eder.

Arap tavşanı avlayan kimse, dört aylık bir dişi oğlak kurban eder.

Büyük keler avlayan kimse, bir oğlak kurban eder.

Avlanan şeylerin büyüğüne büyük, küçüğüne de küçük kurban kesilir. Yani; Avlanan şeyin benzeri sıfatında bir kurban kesmek gerekir.

Avlanan şey güvercin olur ise, her biri için bir koyun kurban edilir.

Avlanıp öldürülen hayvanın misli ve benzeri yok ise, onun değeri nakit olarak sadaka verilir. Onun kıymetini takdir için de, iki adaletli Müslüman'ın görüşü alınır.

İhramlı kimsenin, ehlî hayvanı boğazlaması ve onun etinden yemesi caizdir.

Yine ihramlı için; yılan, akrep, kuduz köpek, yırtıcı hayvan, (aslan) kaplan, kurt, pars, fare, alacakarga, dölengeç kuşu, doğan kuşu,

çeşitlerini; arı, sivrisinek, pire, kene, kertenkele, karasinek ve bunlardan başka yer haşerelerini (zararlı ise) öldürebilir.

Eziyet verir duruma gelmiş ise, karınca da öldürülebilir. Keza bit ve bit sirkesi de eziyetli durumda ise, öldürülür. Ama bir rivayete göre. Bir rivayete göre de, bunları öldürenin sadaka vermesi gerek. Ama ne mümkün ise.

Harem-i Şerif avları korunmalıdır. Şayet Harem-i Şerifte avlama yapılır da biri öldürülür ise, bunun hükmü; Yukarıda anlatılan avlar için verilen hükümdür.

Harem-i Şerifin ağaçları kesilmez ve sökülmez. Şayet böyle bir şey yapılır ise, büyük ağaçlara bir sığır, küçük ağaçlara da bir koyun kurban edilir.

Medine-i Münevvere dâhilinde de avlanmamak ve oranın ağaçlarını kesmemek gerekir. İhramlıya bunları yapmak haramdır.

Ancak, Medine-i Münevvere'de; avlanan veya ağaç kesen kimsenin cezası onun üstündeki elbisenin soyulmasıdır. Bunun elbisesi, o işleri yaptıktan sonra soyan kimseye helâldir.

3. FASIL; Mekke-i Mükerreme'de yapılacak işler.

Durum müsait olursa, Mekke-i Mükerreme'ye arafeden birkaç gün önce girmelidir.

Mekke-i Mükerreme'ye girmeden evvel tam bir boy abdesti almalıdır.

Mekke-i Mükerreme'ye oranın en yüksek tarafından girmelidir.

Mescid-i Haram'a ulaştığı zaman, Beni şeybe kapısından içeri girmelidir.

Kâbe-i Muazzama'yı görür görmez, elini açıp şu duayı okumalıdır;

- Allah'ım, selâm sensin, selâm sendedir. Rabbimiz, bizi İslâm'la yaşat.

Allah'ım, bu beytin büyüklüğünü, şerefini, keremini, heybetini ve iyiliğini artır. Buraya hac ve umre için gelenin, tazim edenin büyüklüğünü ve şerefini artır. Keremini ve kıymetini çoğalt.

Allah'a çokça hamd olsun; şanına nasıl lâyıksa öyle. Keremine, izzetine, celâline nasıl yaraşırsa öyle.

Beni bu beyte ulaştıran, buna beni lâyık gören Allah'a hamd olsun.

Her hâlde Allah'a hamd olsun.

Allah'ım, beytini hacca bizi davet ettin; bunun için sana geldik.

Allah'ım, beni kabul buyur; beni affet, her işimi iyileştir. Senden başka ilâh yoktur.

Son cümleyi okurken, sesini yükseltir.

Daha sonra kudüm tavafı yapar.

İHRAM GİYMEK ŞEKLİ

Üst kısma örttüğü örtüye anlatılacak şekilde sarınır;

İhramı sağ koltuğu altından çıkarır; sol omzuna atar. Sağ omzunu açık bırakıp, sol omzunu kapatır.

TAVAF

Bundan sonra, Hacer-ül Esved'e doğru gider; oraya elini sürer; imkân bulursa öper. Şayet öpemez ise, elini oraya sürer; sonra kendi elinin içini öper.

Şayet izdihamdan dolayı elini süremez ise, uzaktan el sürer gibi işaret eder. Şu duayı da okur;

- Bismillah Allah-û Ekber. Allah'ım, sana iman ettim, kitabını doğruladım. Sana verdiğim sözü tuttum, Peygamberin Muhammed'in (s.a.v) sünnetine uydum.

Bundan sonra, kendi sağ tarafından başlayıp tavaf eder.

TAVAFIN ŞEKLİ ŞÖYLEDİR

Kâbe-i Muazzama'nın kapısına döner gelir. Oradan da süratle Kâbe-i Muazzama'nın oluğu bulunan Hacer'e kadar gider.

Burada sürat şu manayadır; Adımlarını, birbirine yakın atmak. Bu şekilde Rüknü Yemanî'ye ulaşır. Burada elini sürer; ama öpmez.

Hacer-ül Esved'e dönüp geldiği zaman, bunu bir şavt (tavaf) sayar.

Bundan sonra, ikinci ve üçüncü kere şu duaları okuyarak tavaf eder;

- Allah'ım, bunu makbul hac eyle. Makbul amel kıl. Günahlara bağışlanma sebebi eyle.

Bundan sonraki dört tavafında adımlarını yavaşlatır. Adımlarını birbirine yaklaştırıp daha sakin sürdürür.

Bu esnada şu duayı okur;

- Rabbim, bağışla, merhamet eyle. Benden bildiğin şeyleri affet. En Aziz en Kerim sensin.

- Allah'ım, bize dünyada iyilik ver; ahirette iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru.

Daha sonra, dünyaya ve ahirete dair ne muradı varsa, onu için dua eder.

HAC İÇİN NİYET

Hac için yapılacak niyet; bütün maddi kirlerden temiz, edep yerleri kapalı ve abdestli hâlde yapılmalıdır. Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Kâbe-i Muazzama'da yapılan tavaf namaz gibidir. Ancak Allah-û Teâlâ orada konuşmayı size mübah eyledi."**

Tavaf işi bittikten sonra, Makam-ı İbrahim Halil Aleyhiselâm'ın arka tarafında, kısadan iki rekât namaz kılar. Bu namazın birinci rekâtında Fatiha'dan sonra Kâfirûn suresini, ikinci rekâtındaysa İhlâs suresini okur.

Bundan sonra tekrar Hacer-ül Esved'e gider elini sürer.

Sonra Safa kapısından çıkar; Safa'ya doğru yükselir. Kâbe'yi görmek mümkün olduğu kadar ilerler. Bu arada üç kere tekbir alır; sonra şu duayı okur;

- Bizi buna kavuşturan Allah'a hamd olsun. Allah'tan başka ilâh yoktur. O birdir; ortağı yoktur.

Onun vaadi doğrudur; kuluna yardım etti. Tek olarak bütün grupları hezimete uğrattı. Allah'tan başka ilâh yoktur. Ancak ona ibadet ederiz. Kâfirler istemese de, onun için dinde ihlâslıyız.

Sonra Safa'dan iner. Anlatılan üstteki duayı iki üç kere okur.

Sonra yürüyerek gelir; Mescit'in yanına dikilen yeşile doğru ilerler. Onunla arasında altı zira' kalır. Bundan sonra yürümesini süratlendirir. Ta iki yeşil mile kadar. Bundan sonra yürümesini yavaşlatır; Merve'ye kadar gider onun üzerine çıkar. Safa üzerinde ne yaptıysa, burada da aynını yapar.

Sonra oradan iner. Yürümeye başladığı yere gider; süratli gitmesi gereken yere geldiğinde de süratli gider. Ta, Safa'ya kadar devam ettirir.

Bundan sonrakileri de aynı şekilde yapar; yediyi tamamlar.

Böylelikle, işe Safa'dan başlar; Merve'de bitirir.

Tavaf işinde anlattığımız gibi, sa'yı yaparken de temiz olmak lâzımdır. Yani; Abdestli ve tertemiz olmak.

Bu sa'y işini bitirdikten sonra; yalnız umre için ihr

ise, kurbanını da göndermemiş ise, saçını tıraş eder veya kısaltır. Yapılması helâl işleri de yapar.

TERVİYE GÜNÜ (Arefe'den bir gün evvel)

Zilhicce ayının sekizinci günü olduğu zaman, Mekke-i Mükerreme'de ihrama girer; Mina'ya gider. Orada öğle, ikindi, akşam, yatsı namazlarını kılar ve orada geceler. Daha doğrusu sabah namazını kılar.

Güneş doğduğu zaman, diğer insanlarla beraber Arafat durağına gider.

Gün dönüp de öğlen olduğu zaman, imam hutbe okur. Bu hutbede imam şu hususları öğretir;

a) Arafat'ta durmayı.

b) Durak yerini ve vaktini.

c) Arafat'tan dönüşlerini.

d) Müzdelife'de namaz kılmalarını ve orada gecelemelerini.

e) Şeytan taşlamayı.

f) Kurban kesmeyi.

g) Başı tıraş etmeyi.

h) Kâbe-i Muazzama'yı tavaf işlerini.

İmamın anlattıklarını iyi duyup anlamak için mümkün olduğu kadar ona yakın durulur.

Daha sonra, imamla beraber öğlenle ikindi namazını birlikte kılar. Her iki namaz için, ayrı ayrı kamet okunur.

Daha sonra Cebel-i Rahmet'e ve Sahrat'a imama yakın olarak gider.

Orada Kıbleye doğru döner ve durur. Orada durduğu süre, Allah-û Teâlâ'ya çokça dua ve sena eder.

Orada yapacağı dua, çoğunlukla şu dua olmalıdır;

- Allah'tan başka ilâh yoktur. O birdir; ortağı yoktur. Mülk onundur; hamd ona mahsustur.

Öldürür; diriltir; ama o ölmez, diridir.

Hayır onun elindedir; o her şeye kadirdir.

Allah'ım, kalbime nur ver; gözüme nur ver; kulağıma nur ver. İşimi kolay eyle.

İmamla beraber, vakfede durmayı kaçıran kimse; imam durak yerinden ayrıldıktan sonra, Kurban Bayramının ikinci gecesi ona yetişir. Bu kadarına yetişen kimse, vakfeye yetişmiş olur; aksi hâlde

hacci kaçırmış olur.

Müzdelife yolunda imamla beraber gider ise sakin, vakarlı ve ağırbaşlı olmalıdır.

Müzdelife'ye ulaştıktan sonra, imamla beraber akşam ve yatsı namazını kılar, imamla cemaat olup namaz kılmayı kaçırır ise tek başına kılar.

Sonra yükünü açar; orada geceler.

Müzdelife'den taş toplar. Yahut nereden bulursa oradan alır. Bunların yetmiş taş olmasını sayar. Bu taşların büyüklüğü nohut veya fındık kadar olmalıdır; daha küçük ve daha büyük olmamalıdır.

Burada, mümkün ise gusül etmesi müstehaptır.

Sabah olduğunda ise, sabah namazını kılar. Ortalık aydınlanmadan sabah namazını kılmaya çalışır.

Bundan sonra Meş'ar-ı Haram'a gelir; orada vakfeye durur. Burada, Allah'a hamd eder, sena eder, Kelime-i Tevhîd okur, tekbir getirir ve dua okur. En uygunu orada şu duayı okumasıdır;

- Allah'ım, Sen bizi burada durdurttun; orayı bize gösterdin. Biz de hidayet ettiğin gibi, zikrine durduk.

Bizi bağışla, bize merhamet eyle; bunu bize vaat etmiştin. Sözün gerçektir. Daha sonra şu ayet-i kerimeyi okur;

فَاِذَا اَفَضْتُمْ مِنْ عَرَفَاتٍ فَاذْكُرُوا اللهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَاذْكُرُوهُ كَمَا هَدٰيكُمْ وَاِنْ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمِنَ الضَّآلِّينَ. ثُمَّ اَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ اَفَاضَ النَّاسُ وَاسْتَغْفِرُوا اللهَ ط اِنَّ اللهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

- **"Arafat'tan ayrılıp Meş'ar-i Haram'a geldiğiniz zaman, orada Allah'ı zikredin. Allah size nasıl hidayet ettiyse, onu öyle anın. Siz daha önce dalâlette idiniz.**

Sonra insanların dağıldığı tarafa siz de dağılın. Allah'tan bağışlanmanızı dileyin. Allah Gafur Rahîm'dir." (2/198-99)

Gün doğup ortalık aydınlandıktan sonra, Mina'ya gider ve orada toplanma yerine koşar.

Mina Vadisine gittikten sonra, orada Akabe cemresini atar; bu yedi adet taştır. Her taşı attıkça tekbir okur. Taşı atarken, koltuk altları görününceye kadar elini kaldırır. Resulullah (s.a.v) efendimizin böyle attığı anlatıldı.

Atacağı her taşın ilk defasında telbiye etmez.

Bu taş atışını gün doğduktan sonra ve öğlenden evvel yapar.

Teşrik günlerinde de öğlenden sonra taşını atar.

Taşını atıp bitirdikten sonra, eğer kurbanı yanında ise keser. Saçının tümünü de ya kısaltır yahut tıraş eder. Şayet kadın ise, saçından bir parmak kırpar.

Bundan sonra, Mekke-i Mükerreme'ye gider; orada gusül eder ve abdest alır. Ziyaret tavafını da, niyet tayin ederek yapar.

Sonra makamın arkasına geçip iki rekât namaz kılar.

Namazı kıldıktan sonra; isterse Safa ile Merve arasında sa'y eder. Zira sa'y vazifesi, Kudüm tavafında ondan düşmüştür.

Bundan sonra, ihramlı iken, kendisine haram şeylerin hepsi helâl olur. İhramdan evvel kendisine ne helâl ise, onlar artık kendisine helâldir.

Sonra Zemzem kuyusuna gider; oradan kana kana içer. İlk içişte şu duayı okur;

- Bismillah.

Allah'ım, bu suyu bize faydalı kıl; bol rızık, doymak ve şifa eyle. Ama her dertten. Bununla kalbimi yıka, onu korkunla doldur.

Bundan sonra Mina'ya gider, orada üç gece kalır.

Daha önce de anlattığımız gibi üç taşlamayı yapar. Her gün, yirmi bir taş atar.

İlk taş atılacak yerden başlar ki, burası, taş atılacak yerlerin Mekke'ye en uzağıdır. Mescid-i Hayfe doğrudur. Bu ilk taş atılacak yeri soluna alır; yüzünü de Kıbleye çevirir.

Başkasının taşı kendisine isabet etmemesi için, ilk cemre yerinden biraz öne geçer. Sonra, burada durur dua eder. Eğer imkânı varsa, Bakara suresi uzunluğunda bir dua okur.

Bundan sonra, orta taş atma yerine gelir. Burayı da sağına alır; Kıbleye döner; önceki gibi dua eder.

Sonra sonuncu taş atma yerine gelir ki, burası;

- Cemre-i Akabe.

Olarak bilinir. Burayı da sağına alır.

Daha sonra vadiye iner. Orada Kıbleye döner; ama vakfe yapmaz.

Kalan ikinci ve üçüncü günlerde de aynısı yapar.

Eğer acelesi varsa, üçüncü gün taş atmaz. Beraberindeki taşları oraya gömer; Mekke-i Mükerreme'ye doğru yola çıkar.

Ebtah'a gelir; orada öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazlarını kılar. Orada bir miktar uyuduktan sonra, Mekke-i Mükerreme'ye girer. Orada ikamet edebilir. Dilerse Zahir ve Ebtah gibi yerlerde de ikamet edebilir.

Şayet Kâbe-i Muazzama'ya girmek isterse, oraya yalınayak girer. Nafile olarak namaz kılar; sonra da Zemzem suyundan kaną kana içer. Bu içişinde istediği şekilde dua eder. Allah'tan ilim, mağfiret, rıza ister.

Zira bu manada Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Zemzem suyu içilen niyete göredir."**

Kâbe-i Muazzama'ya dayanmayı ve ona bakmayı çoğaltmalıdır. Bazı haberlerde Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- **"Kâbe-i Muazzama'ya bakmak ibadettir."**

Kâbe-i Muazzama'dan, yedi defa veda tavafı yapmadan çıkmamalıdır.

Daha sonra Rükn ile Bab arasında durur şu duayı okur;

- Allah'ım ben Senin kulunum, kulunun oğluyum, kadın kulunun oğluyum.

Yarattığın şeylerden emrime verdiğin üzerinde beni buraya getirdin. Beni beldelerinde gezdirdin; ta nimetlerine ulaştırdın. Bana vazife olanı yapmamda yardım ettin. Eğer benden razı isen, rızanı artır. Olmazsa, şu anda beytinden ayrılmadan bana ihsanını ver. Eğer iznin olursa, şimdi ayrılma anımdır. Seni de, beytini de bir şeye değişmem; ne senden ne de beytinden ayrılırım.

Allah'ım, bedenime afiyet ver. Cismime sağlık ver. Dinimi koru. Gideceğim yeri güzel eyle. Beni hayatta bıraktığın süre, taatını bana nasip eyle.

Bana dünyanın ve ahiretin hayrını bir arada ver. Sen her şeye kadirsin.

Bu duadan sonra, dünya ve ahiret için hayır dualarda bulunabilirse iyidir.

Daha sonra, Resulullah (s.a.v) efendimize salâvat okur.

Artık Mekke-i Mükerreme'de ikamet etmez.

Şayet Mekke-i Mükerreme'de kalacak olursa, tavafı yeniler. Tavafı yenilemez ise, bir koç kurbanı keser.

4. FASIL; Hac işinde vakit daralınca.

Hac vazifesinde, vakit daralacak olursa, ihram giyilecek sınırda ihramını da giyinmiş ise. Hacı adayı hemen Arafat'ta vakfeye durmakla işe başlar. Sonra güneş battıktan sonra oradan gider; anlattığımız gibi, Müzdelife'de geceler.

Daha sonra Mina'ya gider; taş atar.

Daha sonra da, Mekke-i Mükerreme'ye gider; orada iki tavaf yapar. Birinci tavaf ile kudüm (geliş) tavafına niyet eder. İkinci tavaf ile de, ziyaret tavafına niyet eder.

Daha sonra, Safa ile Merve arasında sa'y eder.

Bunları yaptıktan sonra, her şey kendisine helâl olur.

Bundan sonra, Mina'ya üç gün için atılacak taşları atmaya gider.

Bütün bunları yaptıktan sonra da, anlattığımız işleri tamamlar.

5. FASIL; Umre.

Umrenin yapılma şekli aşağıda anlatıldığı gibidir.

Umre yapacak kimse, önce yıkanır; temizlenir, boy abdesti alır ve koku sürünür.

İki rekât namaz kılar.

Namazını kıldıktan sonra, daha önce anlatılan ihram giyme sınırlarında ihrama girer.

Yedi kere, Kâbe-i Muazzama'yı usulüne göre tavaf eder.

Safa ile Merve arasında sa'y eder.

Bu işleri tamamladıktan sonra, saçını ya tıraş eder yahut kısaltır.

Kurban göndermemişse, ihramdan çıkar.

Şayet umre yapacak kimse, Mekke-i Mükerreme'de ise Tenim'e gider. Orada ihrama girdikten sonra, anlatılan işleri yapar.

6. FASIL; Haccın cinsî birleşme ile batıl olması.

Hac ibadeti ancak cinsî birleşme ile batıl olur. Bu birleşme ister kadının tenasül yerinden isterse başka türlü. Ama inzal şarttır.

HACCIN RÜKÜNLERİ

a) İhrama girmek.

b) Arafat'ta vakfeye durmak.

c) Ziyaret tavafı.

d) Safa ile Merve arasındaki sa'y.

Şayh'ten gelen rivayete göre, haccın rüknü ikidir;

a) Arafat'ta vakfe.

b) Kâbe-i Muazzama'yı tavaf.

Ancak, sağlamı birinci rivayettir.

Her kim, anlatılan rükünlerden birini terk eder ise onun haccı noksan olur ki, tamamlanması gerekir. Ya aynı sene yerine getirilir yahut gelecek sene. Ama ihramlı olaraktan.

Böyle bir noksan, kurban kesmekle giderilmez.

HACCIN VACİPLERİ

Haccın vacipleri beştir;

a) Gece yatısından sonraya kadar Müzdelife'de gecelemek.

b) Mina'da gecelemek.

c) Taş atılacak yerlerde taş atmak.

d) Tıraş olmak.

e) Veda tavafı yapmak.

Bunların biri terk edildiği takdirde, kurban kesmekle yerine gelir. Bu kesilecek kurban da koçtur. Tıpkı; Namaz vacipleri terk edilince, sehiv secdesi ile yerine geleceği gibi.

HACCIN SÜNNETLERİ

Haccın sünnetleri on beş tanedir;

a) İhrama girmek, Mekke-i Mükerreme'ye girmek, Arafat'ta vakfeye durmak, Müzdelife'de gecelemek, Mina'da kalındığı günlerde taş atmak, ziyaret ve veda tavafları için gusül etmek. Yani; Boy abdesti almak.

b) Kudüm tavafı.

c) Sa'y esnasında, yeri geldikçe kahramancasına omuzlarını sallayaraktan yürümek.

d) İhramın bir ucunu sağ koltuğu altından çıkarıp sol omzuna atmak; sağ omuzu da açık bırakmak. Yani; Tavaf esnasında ve sa'y sırasında.

e) İki rükne el sürmek.

f) Aynı yerleri öpmek.

g) Safa'nın ve Merve'nin yükseğine çıkmak.

h) Mina'da üç gün gecelemek.

ı) Meş'ar-ı Haram'da vukuf.

i) Taş atılacak üç yerde vukuf.

k) Hutbe.

l) Zikirler.

m) Yeri geldiği zaman, sa'yı şiddetlendirmek,

n) Normali yürünecek yerlerde normal yürümek,

o) İki rekât tavaf namazı kılmak.

Bu yapılması gereken işleri yapmayan bir kimse, en faziletli bir işi terk etmiş olur o kadar. Kendisine bu en faziletli işi kaçırmaktan başka bir şey lâzım gelmez.

6. FASIL; Umre ve rükünleri.

Umre yapmanın rüknü üçtür;

a) İhram giymek.

b) Kâbe-i Muazzama'yı tavaf etmek.

c) Safa ile Merve arasında sa'y etmek.

Umrenin vacibi bir tanedir; Tıraş olmak.

Umrenin sünnetleri ise şunlardır;

a) İhram giyerken gusül edip boy abdesti almak.

b) Yeri geldikçe okunacak dualar.

c) Tavaf esnasında meşru zikirler.

d) Sa'y.

Bunların terkine dair hükmü, hac bahsinde anlattık.

7. FASIL; Medine-i Münevvere'ye gidip Resulullah (s.a.v) Efendimizi ziyaret etmek.

Hacca giden kimseye, Cenab-ı Hak afiyet ihsan eder de Medine-i Münevvere'ye giderse Resulullah (s.a.v) efendimizin mescidine gitmesi müstehap olur.

Mescide girerken şu duayı okumalıdır;

- Allah'ım, efendimiz Muhammed'e ve efendimiz Muhammed'in âline salât eyle. Bana rahmet kapılarını aç; azap kapılarını bana kapa.

Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun.

Daha sonra, Resulullah (s.a.v) efendimizin mübarek kabrine gider. Kıble ile kabir arasına gelir; tam karşısında durur.

Kıblenin duvarı arkasına, Resulullah (s.a.v) efendimizin mübarek kabri de tam yüzüne karşı gelir.

Minber de solunda kalır.

Minbere doğru eğik bir şekilde durur ve şöyle okur;

- Selâm sana ey Peygamber. Keza Allah'ın rahmeti ve bereketleri de.

Allah'ım, Muhammed'e salât eyle. Muhammed'in âline de salât eyle. Tıpkı; İbrahim'e salât eylediğin gibi.

Sen Hamid'sin, Mecid'sin.

Allah'ım, efendimiz Muhammed'e vesile, fazilet, yüksek derece, vaat ettiğin Makam-ı Mahmud'u ver.

Allah'ım, ruhlar arasında Muhammed'in ruhuna; cesetler arasında Muhammed'in cesedine salât eyle.

Nitekim risaletini tebliğ etti; ayetlerini okudu; emrini yerine getirdi; yolunda cihat etti.

Sana taatı emretti; sana masiyeti nehyetti.

Düşmanına düşman, dostuna da dost oldu; ta, bu dünyadan göçünceye kadar.

Allah'ım, sen kitabında Peygamberine şöyle buyurdun;

وَلَوْ اَنَّهُمْ اِذْظَلَمُوا اَنْفُسَهُمْ جَاؤُكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللّٰهَ وَاسْتَغْفَرَلَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللّٰهَ تَوَّابًا رَحِيمًا

"Onlar kendilerini zulüm ettiklerinde istiğfar ederek sana gelmiş olsalardı; Resul de onların bağışlanmalarını isterdi. Bu durumda Allah'ı tövbeyi kabul buyuran merhametli bulurlardı." (4/64)

İşte ben, Peygamberine günahlarımdan tövbe ederek, bağışlanmamı dileyerek geldim. Bağışlanmamı senden diliyorum; tıpkı Resulullah (s.a.v) efendimiz hayatta iken geleni bağışladığın gibi. Geldi, günahlarını ikrar etti; bunun üzerine Peygamberi ona dua etti, sen de bağışladın.

Allah'ım, Peygamberini aracı kılarak sana yöneliyorum; o Rahmet Peygamber'idir.

Ey Allah'ın Resulü, seni vesile bilerek günahlarımı bağışlaması için Rabbime teveccüh ediyorum.

Allah'ım, onun hakkı için, beni bağışlamanı ve bana merhamet etmeni diliyorum.

Allah'ım, Muhammed'i şefaat edenlerin ilki eyle. En çok dileği yerine gelenlerden olsun. Evvellerin ve ahirlerin en fazla ikrama nail olanı kıl.

Allah'ım, biz onu görmeden kendisine inandık. Onunla karşılaşmadan kendisini tasdik ettik. Onun gittiği yere bizi de götür; onun topluluğuna bizi de kat. Onun havzına bizi ulaştır; onun kadehleri ile bize kana kana, güzelce, doya doya içir ki, bir daha susamayalım.

Artık rüsvalık ve sözden dönmek olmasın. Dinden çıkıp bozulmayalım. Şüpheye düşüp gazaba uğrayan sapıklardan da olmayalım.

Bizi, Resulullah (s.a.v) efendimizin şefaatine hak kazananlardan eyle.

HAZRET-İ EBU BEKİR VE HAZRET-İ ÖMER'İN KABRİNİ ZİYARET

Bundan sonra sağ tarafa geçer; orada Hazret-i Ebu Bekir ile Hazret-i Ömer'in (r.a) mübarek kabirleri vardır. Onlara şöyle selâm verir;

- Selâm size ey Allah'ın Resulünün arkadaşları. Keza Allah'ın rahmeti ve bereketleri de.

Selâm sana ey Ebu Bekir Sıddık. Selâm sana ey Ömer Faruk.

Allah'ım, her ikisini de peygamberlerinden yana ve İslâm'dan yana hayırla mükâfatlandır.

Allah'ım, bizi bağışla; bizden evvel imanla giden kardeşlerimizi de. İman eden kimselere karşı kalplerimize kin yerleştirme.

Sen Raufsun Rahim'sin.

Bundan sonra iki rekât namaz kılar ve oturur. Müstehap olan, bu namazı Ravza-ı Mutahhara'da kabirle minber arasında kılmasıdır.

İsterse, teberrüken minbere el sürebilir.

Kûba mescidinde de namaz kılmak müstehap olur.

Şehitlerin kabirlerini ziyaret edebilirse, bunu da yapar.

Buralarda çokça dualar okumalıdır.

Medine-i Münevvere'den çıkmak istediği zaman, Resulullah (s.a.v) efendimizin mescidine gider ve kabre yaklaşır; Resulullah (s.a.v) efendimize selâm verir. Daha önce nasıl yaptıysa, bu kere de öyle yapar. Ona veda eder. Aynı şekilde, Resulullah (s.a.v) efendimizin iki arkadaşına da selâm verir. Sonra şöyle der;

- Allah'ım, Peygamberin kabrini ziyaret için, bu bana bir son söz olmasın. Beni öldüreceğin zaman, onun sevgisi ve sünneti üzerine öldür.

Âmin! Ey merhametliler merhametlisi.

6. BÖLÜM

DEĞİŞİK İSLÂMÎ EDEPLER ÜZERİNE

1. FASIL; Selâma dairdir.

Selâm vermek sünnettir. Ancak, selâma karşılık vermek daha önemlidir.

Selâm veren kimse, selâmın okunuş şeklinde serbesttir, isterse harf-i tarifli olarak;

- Esselâmü aleyküm ve rahmetullahi ve berekâtuhu. Diye söyler; isterse harf-i tarifsiz olarak;

- Selâmün aleyküm ve rahmetullahi ve berekâtuhu. Şeklinde bir selâm verir. Ama anlatılandan daha fazlasını söylemez.

Bu manada gelen bir hadis-i şerif vardır; bunu İmran b. Hüsayn anlatmaktadır;

- Resulullah (s.a.v) efendimize bir Arap köylüsü geldi;

- Esselâmü aleyküm.

Dedi; selâmına karşılık aldıktan sonra oturdu. Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"On sevap aldı."** Sonra bir başkası geldi;

- Esselâmü aleyküm ve rahmetullahi ve berekâtuhu. Diyerek selâm verdi; selâmının karşılığını aldıktan sonra oturdu. Resulullah (s.a.v) efendimiz bunun için de şöyle buyurdu;

- **"Otuz sevap kazandı."**

Selâm vermede sünnet olan;

Yürüyen kimsenin oturan kimseye; binekli olanın yürüyene ve oturana selâm vermesidir.

Toplu hâlde gidenlerden birinin selâm vermesi, diğerleri için de yeterlidir.

Keza toplu hâlde duranlardan birinin selâm alması, diğerlerine de yeter.

Hiçbir hâlde, müşrike ilk selâm veren olmamalıdır. Şayet müşrik olan selâm verecek olursa, ona şu karşılığı verir;

- Ve aleyke. (Sana da.)

Ama bir Müslüman'a selâmının karşılığını verdiği zaman şöyle der;

- Ve aleykümüsselâm. Şayet, verilen selâma karşılık olarak;

- Ve rahmetullahi ve berakâtuhu. Cümlesini de ekler ise daha yerinde olur. Bir Müslüman, diğer Müslüman'a selâm verirken;

- Selâm. Derse, bunun karşılığını vermemeli; ona, böyle bir selâmın, Müslüman selâmı olmadığını anlatmalıdır. Zira o; Tam bir cümle değildir.

Kadınların da, birbirlerine selâm vermeleri müstehaptır.

Ancak bir erkeğin, genç bir kadına selâm vermesi mekruh olup hoş bir şey değildir. Ama temiz yaşlı kadına selâm verilebilir.

Çocuklara selâm vermek de müstehaptır. Zira onlara selâm vermek, bir bakıma öğretmektir.

Bir meclisten kalkıp gidenin de, orada kalanlara selâm vermesi müstehaptır. Tekrar aynı meclise dönüp geldiği zaman da, selâm verir.

İki cemaat veya iki kimse arasına kapı, duvar gibi bir hail geldiğinde buluştukları zaman, yine selâmlaşmaları sünnettir.

Bir kimseye selâm verdikten sonra, ayrılıp tekrar karşılaştıklarında selâmlaşmaları müstehaptır.

Masiyet işleri ile uğraşanlara selâm vermemelidir. Mesela; Satranç, tavla oynayanlara, şarap içenlere, ceviz, kumar oynayanlara. Şayet onlar, kendisine selâm verirlerse, karşılık selâm verir.

Ancak, bir kimsenin kanaati ağır basarsa ki; Onların verdiği selâmı almayınca, onlar o işleri bırakırlar; o zaman selâmlarını almaz.

KÜS KALMAK

Bir kimse, Müslüman kardeşine üç günden fazla küs kalmamalıdır. Meğerki bu küs kalacağı kimse, bidat ve dalâlet ehli bir sapık ise, bu gibilere küs kalmayı devam ettirmek müstehaptır.

Bir kimse, Müslüman kardeşine selâm vermek sureti ile küs olma günahından kurtulmuş olur.

MÜSAFAHA

Bir Müslüman'ın, din kardeşi ile müsafaha etmesi müstehaptır.

Müsafaha sırasında, din kardeşi elini çekmeden kendisi elini çekmemelidir. Şayet müsafaha başlayan kendisi ise...

ÖPÜŞMEK

Sarılır da birbirlerinin alnından veya elinden öperlerse, ama din kardeşliği ve uğur bereket için, caiz olur. Ancak, ağızdan öpmek mekruhtur.

2. FASIL; Ayağa kalkmak

Şunlar için ayağa kalkılır;

a) Âdil bir imam. (Yani; Adaletli bir devlet başkanı.)

b) Ana ve baba.

c) Dinî yönden ileri derecede takva ehli.

d) İnsanların ikramı bol olan biri.

Bu mananın aslı, şu hadis-i şerifte anlatılmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, Kurayza'nın durumu için, Saad'i elçi olarak yolladı.

Oradaki işi hallettikten sonra, beyaz bir eşek üzerinde döndü.

Onun bu gelişi üzerine Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu.

- **"Efendiniz için ayağa kalkınız."**

EL ÖPMEK

Hazret-i Aişe (r.a) bu manada şöyle anlatmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, Fatıma'nın (r.a) yanına vardığı zaman, Fatıma ayağa kalkar; elini tutar öper. Sonra Resulullah (s.a.v) efendimizi oturduğu yere oturturdu.

Hazret-i Fatıma da Resulullah (s.a.v) efendimizin huzuruna geldiği zaman; o da ayağa kalkar; elinden tutar ve öperdi. Sonra, kendi oturduğu yere oturturdu.

Yine bu manadan olarak, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu rivayet edildi;

- **"Bir cemaatin, ikrama lâyık olan biri geldiği zaman, ona ikram ediniz."**

Böyle etmenin başlıca sebebi; Kalplere sevgi ve bağlılık tohumu eker.

HEDİYE

Hayırlı ve salih kimselere de hediye vermek iyidir. Ama masiyet ve fücur ehline böyle bir şey yapmak mekruhtur.

AKSIRMAK

Aksıran kimsenin yüzünü kapaması ve sesini alçaltması İslâmi edepler arasındadır. Ayrıca;

- Elhamdülillahi Rabbil-âlemin. (Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun.)

Diyerek, Aziz Celil Allah'a hamd etmelidir. Ancak, hamd ederken, yüksek sesle hamd etmelidir.

Ashap yolu ile gelen rivayette Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- "Bir kul;

- **Elhamdülillah.** (Allah'a hamd olsun.) Dediği zaman, bir melek şöyle der;

- **Rabbil-âlemin.** (Âlemlerin Rabbine.) Şayet kul;

- **Elhamdülillahi Rabbil-âlemin.** (Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun.) Derse, melek onun için şöyle der;

- **Yerhamüke Rabbük. (Rabbin sana merhamet eylesin.)"**

Aksıran kimse, sağa sola dönmemelidir.

Aksıran kimsenin hamd ettiğini duyan kimse şöyle demelidir;

- **Yerhamükellah**. (Allah sana merhamet eylesin.) Bunun karşılığında, aksıran da şöyle demelidir;

- **Yehdiykümüllahü ve yuslihu baleküm**. (Allah sana hidayet eylesin, kalbini temizlesin.)

Şayet, aksıran kimse, kendisine hidayet dileyenlere;

- **Yağfirullahü leküm**. (Allah sizi bağışlasın.) Diyecek olursa, yine caiz olur.

Bir kimse, üç kereden fazla aksırır ise, artık ona, üstte anlatılan rahmet ve hidayet dilenmez. Zira o; ya yel almıştır; ya da nezle olmuştur.

Bu manada, Seleme b. Ekva' yolu ile gelen rivayette, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- **"Aksırana üç kere, üstte anlatıldığı gibi, rahmet ve hidayet dileği yapılır. Daha fazla aksırır ise, artık o, nezle olmuştur."**

ESNEMEK

Esneyen kimse, ağzını eli ile veya eteği ile kapamalıdır.

Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Biriniz esnediği zaman ağzını kapasın. Çünkü esneme ile şeytan onun içine girer."**

Ebu Hureyre'den (r.a) gelen rivayete göre, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Allah aksırmayı sever; esnemeyi iyi görmez, içinizden biri esneyecek olur ise, mümkün olduğu kadar gücü yeterse, esnemeyi geri çevirsin. Ama mutlaka esneyecek olursa;**

- **Hah hah, diyerek ağzını açarak esnemesin. Böyle bir şey şeytandan gelir ki, esneyenin o hâline güler."**

Bir erkek, yaşlı kadın aksırınca, onun aksırmasına, erkeklere olduğu gibi, ona rahmet dileyerek karşılık verir. Ama genç güzel kadın için böyle bir şey yapması pek yakışık almaz.

Çocuk aksırdığı zaman şöyle demelidir;

- Senin için uğurlu olsun. Şöyle de diyebilir;

- Allah seni hayırla mükâfatlandırsın. Şöyle de diyebilir;

- Allah-û Teâlâ seni hayırlı bir kimse eylesin.

3. FASIL; Yerine getirilmesi âdet olan işler

İnsanın yaratılış tabiatında bulunan on haslet beyan edilecektir.

Anlatılan bu on hasletten beş tanesi baştadır. Beş tanesi ise, insanın cesedindedir.

Başta yapılması gereken beş haslet şunlardır;

a) Ağza su verip temizlemek.

b) Buruna su verip temizlemek.

c) Misvak kullanmak. (Tıbbî sakıncası yok ise macunla diş fırçalamak.)

d) Bıyıkları kısaltmak.

e) Sakal bırakmak.

Bedende bulunan beş haslet ise şunlardır;

a) Etek tıraşı olmak.

b) Koltuk altı kıllarını temizlemek.

c) Tırnak kesmek.

d) Su ile taharet olmak.

e) Sünnet olmak.

BIYIĞI KISALTMAK

Bıyığın kısalmasındaki asıl emir, İbn-i Ömer (r.a) tarafından rivayet edilen şu hadis-i şeriftir;

- **"Bıyığınızı kısaltınız; sakalınızı salınız."**

Burada verilen emir şu manayadır; Bıyıkları makasla kesip kısaltmak. Sakalı da salıp uzatmak.

Ancak, bıyıkların ustura ile kesilip kısaltılması; mekruhtur. Bu manada, Abdullah b. Ömer (r.a) tarafından rivayet edilen hadis-i şerif şöyledir;

- **"Bıyığını tıraş eden, bizden değildir."**

Böyle bir şey yüz şeklini değiştirir. Yüzsuyunu giderir; güzelliğini alır. Kıl köklerinin kalıp gözükmesinde ise, güzellik vardır; cemal vardır.

Sahabe anlatıldığına göre; Onlar, bıyıklarını makasla kırpar kısaltırlardı. Sakalın olduğu gibi bırakılmasına;

- İ'fa. Tabir edilir. Bu i'fa, uzatıp olduğu gibi bırakmaktır.

- İ'fa. Tabirinin, ayet-i kerimede de çoğalıp uzatma manasında kullanıldığı olmuştur.[1] Şöyle anlatıldı;

- Ebu Hureyre (r.a) sakalını avucu ile tutardı. Bir tutamdan artan kısmı makasla kırpardı. Bu manada, Hazret-i Ömer (r.a) şöyle demiştir;

- Sakalın bir tutamdan fazlasını kırpınız.

4. FASIL; Etek tıraşı, koltuk altı kılları ve tırnak kesmek.

Bu işin nasıl yapılacağı hakkında gelen bir rivayet, Enes b. Malik tarafından şöyle anlatılmaktadır;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, bize bir vakit tayin etmişti. Biz bu vakitleri geçirmezdik. Şöyle ki; Kırk günde bir defa bıyık kısaltması, tırnak kesmesi, koltuk altı tüylerini almayı, etek tıraşı yapardık.

Arkadaşlarımızdan bazıları şöyle anlattı;

- Üstteki kırk günlük rivayet, yolculuk hâlinde olan kimseler içindir. Kendi evinde ve memleketinde oturan bir kimse için; bu işle-

---

1- A'raf suresinin 95. ayeti olup, şu manayadır; "Nihayet çoğaldılar."

rin yapılmasını yirmi günden fazla uzatmamalıdır. Yirmi günden fazla uzatmak yerinde olmaz.

İmam-ı Ahmed'den, üstte anlatılan hadis-i şerif üzerine değişik görüşleri ileri sürülmüştür. Yani; Sahih olup olmadığı manasında. Gelen bir rivayete göre; Bu hadis-i şerifin sağlamlığını kabul etmemiştir. Bundan başka, orada tayin edilen vakti, bir delil olarak aldığı da olmuştur. Yani; Kırk günü geçirmemeyi.

Bu durumda, etek tıraşı olmak, müstehaptır. Bunu yapmak, hamam otu ile olacağı gibi; ustura ile de olabilir. Bu işi yapacak kimse, her iki hâlde de serbesttir.

İmam-ı Ahmed'den anlatıldığına göre; Kendisi hamam otu ile etek temizliğini yaparmış. Mansur b. Habib Sabit (r.a) şöyle anlattı;

- Hazret-i Ebu Bekir, Resulullah (s.a.v) efendimizi tıraş etti.

Sonra, Resulullah (s.a.v) Efendimiz, kendi etek temizliğini eli ile hamam otu yapıp temizledi.

Enes'ten (r.a) gelen değişik bir rivayete göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz, etek tıraşını ustura ile olmuştur; hamam otu hiç kullanmamıştır. Tüyler uzadığı zaman, ustura ile tıraş etmiştir.

Üstteki rivayetten anlaşıldığına göre;

Bir kimse, edep yerleri (etek tıraşı) hariç; diğer kısımların tüylerini kendisi iyi alamıyorsa, bir başkasına aldırır. Ancak, etek tıraşını bizzat kendi eli ile yapmalıdır.

Yani; Oyluk ve bacak tıraşını başkasına yaptırabilir.

Üstteki mananın aslı, Ümmü Seleme'den (r.a) gelen bir rivayettir ki, şöyle diyor;

- Etek kısmına gelince, Resulullah (s.a.v) efendimiz o kısmın temizliğini kendi eli ile yapardı. Hamam otu kullanırdı.

Bazı lâfızlarda ise;

- Kasık kısmına sıra geldiği zaman, artık sonrasını kendi eli ile yapardı. Yani; Hamam otu ile o kısımları temizlerdi.

İmam-ı Ahmed b. Hanbel bu yolu tutmuştur. Ebül Abbas Neseî şöyle demiştir;

- Ebu Abdullah bize kendisi için hamam otu yaptırırdı. Ancak, kasıklarına gelince, orasını kendisi yapardı.

Üstteki mana sabit olunca; Kasık, baldır, bacak tüylerini hamam otu ile almak caiz olur. Ama ustura ile de caiz olur. Zira tüy alan şeylerin en keskinleri arasında ustura da vardır. Tıpkı; Hamam otu gibi.

Üstte yapılan kıyası, Enes b. Malik tarafından yapılan rivayet

de teyit etmektedir. Ki o, şöyle demiştir;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, hiç hamam otu kullanmadı; tüyler uzadığı zaman tıraş ederdi. Burada şöyle bir şey denemez;

- Ustura ile kazımak ve hamam otu kullanmak, yalnız kasık kılları içindir.

Ümmü Seleme'nin rivayetinden böyle bir şey anlaşılmasın. Zira o şöyle demişti;

- Resulullah (s.a.v) efendimizdeki tüylerin alınması, etek (kasık) kısmına gelince, bunu kendisi yapardı.

Bundan anlaşılıyor ki; Kasık kısmındaki tüyler hariç; diğer yerlerin tüylerini başkasına aldırırdı. Bunun dışında kalan yerler ise, bacak kısımlarındaki tüyler olabilir.

Baldır bacak kıllarının alınmasında yasak emri de vardır. Ancak, bunun yorumu şudur; Kötü manada istekli erkeklere karşı kendisini güzel göstermek, kadınlara benzeyip kadın tabiatlı olmak istenirse. Bu durumda, baldır bacak tüylerini almak yerinde olmaz.

Doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

5. FASIL; Ağaran saçları koparmak.

Ağaran saçları koparmak mekruhtur. Bu manadaki rivayeti; Amr b. Şuayb, babası ve dedesi yolu ile şöyle anlatıyor;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, ağaran saçın koparılmasını bize yasak etti ve şöyle buyurdu;

- "Bu, İslâm'ın nurudur."

Bir başka rivayette, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- "Ağaran tüyleri koparmayınız. Hangi Müslüman İslâm dininde bir saç ağartırsa, bu ağaran saç, kıyamet günü kendisine nur olacaktır."

Yahya'nın rivayetinde ise, Resulullah (s.a.v) efendimiz, ağaran saç için şöyle buyurmuştur;

- "Allah-û Teâlâ, ağaran her tüy için bir iyilik yazar; sahibinden bir hatayı da siler."

Müfessirlerden bazıları;

وَجَاءَكُمُ النَّذِيرُ

- **"..Size çekindiren gelmişti.."** (35/37)

Mealine gelen ayet-i kerimedeki;

- **"Çekindiren."** (35/37) lâfzı ağaran saçtır. Yani; ihtiyarlık. Mana böyle olunca, ölümden çekindiren ve onu hatırlatan nasıl koparılır?

Kaldı ki, ağaran saç; Şehvet duygularını, kötü lezzetleri, insanın gönlünden alır. Bütün bu kötülüklerden korur.

Bunları yaptıktan başka; Ahiret için derlenip toparlanmaya ve ebedî âlemi imar etmeye teşvik eder.

Ağaran saçını koparan kimse, anlatılanların dışında şu şu işleri de yapar;

Kadere karşı koyar; Allah-û Teâlâ'nın yaptığını kötü görür; Allah-û Teâlâ'nın hükmüne razı değildir.

Sonra, gençliği, tazeliği, dünyada baki kalmayı; yaşlanıp olgunlaşmaya tercih eder.

Yine o ak saçını koparan; Vakarı, kendisine saygı duyulmasını, İslâm kılığına girmeyi arzu etmez.

Bütün bunlardan başka, İbrahim Aleyhisselâm'ın şekline girmeyi de istemez. Bazı kitaplarda şöyle anlatılmıştır;

- İslâm dininde ilk saç ağartan, İbrahim (a.s) peygamberdir.

Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu da rivayet edilmiştir;

- **"Allah, saçı ağarmışa azap etmekten hayâ eder."**

6. FASIL; Tırnak kesmek.

Cuma günleri tırnak kesmek müstehaptır.

Tırnaklarını keserken, parmaklarda sırayı takip etmemeli; değişik sırayla kesmelidir. Bu da müstehaptır. Resulullah (s.a.v) efendimizin bu hususta buyurduğu hadis-i şerif şöyledir;

- **"Bir kimse, değişik sırası ile tırnaklarını keser ise, göz ağrısı görmez."**

Babasından naklen, Ümid b. Abdurrahman da Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Bir kimse, cuma günü tırnağını keser ise, ondan hastalık çıkar; içine şifa girer."**

Tırnak kesme işindeki fazilet, daha ziyade perşembe günü ikindiden sonra kesilmesi üzerinedir.

- **"Değişik sırası ile.."** Cümlesindeki mana ise, şu demeye gelir;

- Önce sağ elinden başlar ve şu sıraya göre keser; Küçük parmak, orta parmak, başparmak, küçük parmak ile orta parmak arasında kalan parmak, işaret parmağı.

Sol elin tırnakları ise şöyle kesilir; Başparmak, orta parmak, küçük parmak, işaret parmağı, orta parmakla küçük parmak arasındaki parmak.

Abdullah b. Batta, arkadaşlarımızdan böyle anlattılar. Allah onlara rahmet eylesin.

Veki'in rivayet ettiğine göre, Hazret-i Aişe'ye Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Ya Aişe, tırnaklarını keseceğin zaman şöyle başla; Orta parmak, küçük parmak, baş parmak, küçük parmakla orta parmak arasındaki parmak, işaret parmağı, böyle etmek zenginlik getirir."**

Tırnakların bıçakla veya makasla kesilmesi müstehaptır. Dişle koparılması mekruhtur.

Tırnaklar kesildikten sonra, parmak uçlarını yıkamak müstehaptır. Kesilen tırnaklar da toprağa gömülmelidir.

Keza, baştan ve bedenden alınan tüyler de toprağa gömülmelidir.

Damardan ve baştan alınan kanlar da toprağa gömülmelidir ki, bunları yapmak, müstehaptır.

7. FASIL; Tıraş olmak.

Hac ve umre dışında; bir de zorunluluk olmadan baştaki saçı (ustura ile) tıraş etmek mekruhtur. Bu durum, İmam-ı Ahmed'den gelen iki rivayetin birine göredir. O da bu rivayetini, Ebu Musa (r.a) ve Ubeyd b. Umeyr (r.a) yolu ile gelen Resulullah (s.a.v) efendimizin şu hadis-i şerifine dayandırmaktadır;

- **"Saçını** (ustura ile) **tıraş eden bizden değildir."**

Darekutnî ise, Cabir (r.a) yolu gelen bir hadis-i şerifi şöyle anlatmaktadır;

- **"Hac ve umre dışında baştaki saç tıraşı yapılmaz."**

Resulullah (s.a.v) efendimiz, haricileri kötülemiş ve onların alâmeti olarak, başlarındaki saçlarını (ustura ile) kazıtmalarını anlatmıştır. Hazret-i Ömer (r.a) Sabiğ'a şöyle demiştir;

- Saçını (ustura ile) tıraş ettiğini görürsem; üstündeki gözlerinde bulunan bağına vururum. İbn-i Abbas'ın (r.a) şöyle dediği rivayet edildi;

- Şehirde saçlarını (ustura ile) kesen kimse, şeytan huyludur. Zira saçı öyle kesmek; acemlere benzemektir. Hâlbuki bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimizin şu emri vardır;

- **"Bir kimse, kendisini bir kavme benzetirse, o onlardan sayılır."**

Burada anlatılanlar, daha çok başın ustura ile kazıtılmasıdır. Bu işin mekruh olduğu tespit edildiğine göre; Saçı makasla kısaltmalıdır. Nitekim Ahmed b. Hanbel de böyle yapardı. Allah ondan razı olsun.

Bazen, makasla kökünden kısaltırdı; bazen de etrafını alırdı.

Bir başka rivayette ise, saçın ustura ile kazıtılıp tıraş edilmesi mekruh değildir. Bu manayı, Ebu Davud anlatmaktadır ki; Abdullah b. Ömer'in (r.a) şu rivayeti onun dayandığı noktadır;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, Bilâl'i, Cafer'in çocuklarını çağırması için yolladı. Onlar geldikten sonra, kendilerine şöyle buyurdu;

- **"Bu günden sonra, kardeşime ağlamayınız."**

Daha sonra, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Kardeşimin çocuklarını bana çağırın."**

Bizi de getirtti. Tüylü kuş yavruları gibi idik.

Daha sonra şöyle buyurdu;

- **"Bana berberi çağırın."**

Berber geldikten sonra, emir verdi; ustura ile başımızı kazıttı.

Şöyle anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, son günlerinde saçını berbere kazıttı. Ki o zaman saçları omuzlarına kadar geliyordu.

Hazret-i Ali (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin saçı için şöyle anlattı;

- **"Resulullah'ın (s.a.v) saçları kulak memelerine kadar iniyordu."**

Hülasa; insanlar, Asr-ı saadetten sonra, zaman zaman saçlarını ustura ile kazıtırlardı. Ama bunların yaptığını kötüleyen pek kimse de çıkmadı. Zira saç uzatıp bakımını yapmak zorlu iştir. Bu zorluktan dolayı, saçtan geçildi. Tıpkı; Baş edilemeyeceği için kedi ve yer böcekleri artığından geçildiği gibi.

8. FASIL; Saçın bir kısmını uzatıp bir kısmını bırakmanın yakışık almayacağı üzerinedir.

Baştaki saçın, bir kısmını kazıtıp bir kısmını bırakmak mekruhtur. Gelen bir rivayete göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz böyle bir şeyi yasak etmiştir.

Sırf enseyi kazıtmak da mekruhtur. Ancak, kan aldırma işinde olabilir.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, ense tarafı kazıtmayı Mecusî âdetlerinden saymıştır.

İmam-ı Ahmed, kan aldırma (hacamet) zamanında, ensesini kazıtırdı. Zira bu gibi durumlarda zaruret vardır.

Baş üstünde saç toplamak, ayrıca sağa ve sola ayırmak sünnettir.

Rivayet edildiğine göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz, saçlarını sağa sola ayırırdı; ashabına da böyle etmeleri için emir verirdi.

Üstteki rivayeti, otuza yakın sahabe yapmıştır ki; bunlar arasında; Ebu Ubeyde, Ammar ve İbn-i Mesud da vardır. Allah onlardan razı olsun.

9. FASIL; Kâkül bırakmak.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, erkekler için, kâkül bırakmayı yasak etmiştir. Ki bu alevi âdetleri arasında sayılır.

Ancak, böyle bir şey kadınlara mekruh değildir. Onlar, kâkül bırakabilirler.

Bu mana, Ebu Bekir Celâd'dan gelmektedir ki; arkadaşlarımızın rivayetine dayanarak, Hazret-i Ali'nin (r.a) erkeklere öyle bir şeyi iyi görmediğini anlatmıştır.

Velid b. Müslim şöyle anlattı;

- Ben, insanlara (sahabeye) kavuştum; onlar arasında bu şekilde saç bırakan kimse yoktu.

YÜZDEN CIMBIZLA TÜY ALMAK

Yüzden cımbızla tüy almak; hem kadınlar için, hem de erkekler için mekruhtur. Bu manayı, Ebu Ubeyde anlattı.

Kadının, cam parçası, ustura ile alnından ve yüzünden çıkan tüyleri alması Resulullah'ın emri ile yasaktır.

Bazıları, bu manada şöyle dedi;

- Kadın, yalnız erkeği için, kendisini süsleyebilir ki; yüzünün tüylerine dair kocasının isteğini yerine getirir. Şayet şu korkular var-

sa; Kadınından tiksinebilir; o yüzden başkası ile evlenebilir; işin sonu daha başka kötülüğe ve zararlara varabilir.

Anlatılan sebeplerden ötürü; kadın, yüzündeki tüyleri kocasının arzusuna uyarak alabilir. Bu, onun için caizdir. Tıpkı; Renkli elbise giymek, güzel kokular sürünmek, kocasını kendisine çekmek, onunla oynaşmak gibi.

Bütün bunlar kadın için caizdir.

Durum üstte anlatıldığı gibi olunca; Resulullah (s.a.v) efendimizin, yüzünden tüy alan kadınlara lânet okuması, kötülük kastı ile kocasından başkaları için süslenenlere göredir, öyle ederler ki; Yabancı erkekleri kendilerine çeksinler ve onlarla zina etsinler.

En doğrusunu Allah bilir.

10. FASIL; Saçı siyaha boyamak.

Bu manada gelen rivayeti, Hazret-i Hasan (r.a) anlatmıştır. Demiştir ki;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, ağaran beyaz saçlarını siyaha boyayan bir cemaat hakkında şöyle buyurdu;

- **"Allah, kıyamet günü onların yüzlerini karartacaktır."**

İbn-i Abbas (r.a) yolu ile gelen rivayette ise, Resulullah (s.a.v) efendimiz onlar hakkında şöyle buyurmuştur;

- **"Onlar, cennetin kokusunu alamayacaklardır."**

Siyaha boyama üzerine, gelen rivayetler de vardır. Ki bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Saçınızı siyaha boyayınız. Böyle etmeniz, kadını alıştırır; düşmanı aldatır."**

Bu hadis-i şerif, savaş dolayısı ile harp hilesi için söylenmiş olduğu manasına yorulabilir. Yani; Savaş erleri içindir.

Kadının anlatılması ise, söz sırasında gelmiştir; yoksa niyete doğrudan doğruya kadın alınmamıştır.

11. FASIL; Saçı kına ile boyamak.

Saçı siyaha boyamak mekruh olduğuna göre, en iyisi kına ile boyamaktır. Müstehap olan da kınaya kütüm tohumu karıştırıp boyamaktır.

İmam-ı Ahmed b. Hanbel, otuz üç yaşında iken, saçını kına ile boyamıştır. Allah rahmet eylesin. Bunun için amcası;

- Acele ettin! deyince, İmam-ı Ahmed b. Hanbel şöyle demiştir;

- Bu, Resulullah (s.a.v) efendimizin sünnetidir.

Ebu Zer'in (r.a) şöyle dediği rivayet edilmiştir;

- Ağaran saçın değiştirilmesinde en iyisi, kütüm tohumu ile kına karıştırıp boyamaktır.

Resulullah (s.a.v) efendimizin saçına, kına yakmasına gelince, bunun için değişik görüşler ileri sürülmüştür.

Enes'ten gelen bir rivayet şöyledir;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin ağaran saçı pek azdı. Ancak, Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer Resulullah (s.a.v) efendimizden sonra, saçlarını kına ve kütümle boyadılar.

Anlatıldığına göre; Ümmü Seleme (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin kına ile boyalı saçını çıkarıp ashaba göstermiştir.

Bu rivayet ispat eder ki; Resulullah (s.a.v) efendimiz, saçını kına ile boyamıştır.

SARI OT (VERES) ve ZAFİRAN İLE SAÇ BOYAMAK

Bu yolda, İmam-ı Ahmed'den gelen açık rivayete göre, bunlarla saç boyamak caizdir. Allah rahmet eylesin.

Bu manada, Ebu Malik Eş'arî şöyle dedi;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz için yaptığımız kına veres ve zafiran idi.

Üstte anlatılan manaya göre, saçı kına ile boyamak nasıl sünnet ise, sakalı da aynı şekilde kına ile boyamak sünnettir. Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Ağaran saçlarınızı beyazlatınız; Yahudilere benzemeyiniz."**

Ebu Zer (r.a) tarafından gelen bir hadis-i şerifte ise, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Ağaran saçların değiştirilmesi için kullanılan en hayırlı şey kına ve kütümdür."**

Burada, ağaran baş tüyleri ile sakal tüyleri ayırt edilmeden anlatılmıştır. Şöyle anlatıldı;

- Mekke'nin alındığı gün, Hazret-i Ebu Bekir, Babası Ebu Kahafe'yi alıp Resulullah (s.a.v) efendimizin huzuruna getirdi. Resulullah (s.a.v) efendimiz onun geldiğini görünce, şöyle buyurdu;

- **"Şayet bu yaşlı ihtiyar evinde kalsaydı; Ebu Bekir'in hatırı için onun yanına giderdik."**

Ebu Kahafe İslâm dinini kabul etti. O hâlinde saçı ve sakalı ak çiçek gibi bembeyazdı. Sonra, Resulullah (s.a.v) efendimiz ona şu emri verdi;

- **"Saçının ve sakalının rengini değiştiriniz; ama siyahtan da kaçınınız."**

- Ak çiçek.

Bu hadis-i şerif de kesin olarak anlatıyor ki; Sakalın hükmü de saç hükmü gibidir. Keza, siyaha boyanması da yasak edilmiştir.

Yukarıda; 'Ak çiçek' diye anlatılan kelimenin Arapça aslına; 'Seğame' derler. Ebu Ubeyde bunu şöyle anlattı;

- Seğame öyle bir bitkidir ki; çiçeği de verdiği meyvesi de pek beyazdır. Ağaran saç beyazına benzer.

İbn-i Arabî ise, o bitkiyi şöyle anlatıyor;

- Bembeyaz bir bitkidir. Kar gibidir.

12. FASIL; Sürme çekmek.

Müstehap olan, sürmelenmeyi tekli bitirmektir. Bunu da, Enes'in (r.a) yaptığı bir rivayetten alıyoruz;

- **"Resulullah (s.a.v) efendimiz, sürmelenme işini tekli yapardı."**

Bu tekli sürme çekme işinde, din âlimleri değişik görüş ileri sürdüler. Enes b. Malik (r.a) şöyle anlatmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz sağ gözüne üç kere, sol gözüne de iki kere sürme çekerdi. İbn-i Abbas (r.a) yolu ile gelen rivayette, Resulullah (s.a.v) efendimizin; her iki gözüne de üçer kere sürme çektiği anlatılmıştır.

13. FASIL; Kokulu yağ sürünmek.

Yağ sürünmeyi, aralıklı yapmalıdır. Yani; Bir gün sürünmeli; bir gün sürünmemelidir. Bu manada, Ebu Hureyre'nin rivayeti şöyledir;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, erkeğin her zaman süslenmesini yasak etti. Ancak gün aşırı yapmasını emretti.

Koku sürünme işinde, en faziletlisi ise, menekşe yağıdır. Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Kokulu yağlar arasında, menekşe yağının üstünlüğü; diğer insanlar üzerine benim üstünlüğüm gibidir."**

14. FASIL; İnsanın üzerinde bulunması gereken bazı şeyler.

Bir kimse, yolculukta ve kendi memleketinde Allah-û Teâlâ'ya karşı takva sahibi ve ona güvenir olduktan sonra, şu yedi şeyi üzerinden eksik etmemelidir.

1- Temizlik yapılacak bir madde. (Sabun ve benzeri) Süslenmek için işe yarayan bir âlet. (Koku ve benzeri.) **2-** Sürmedanlık. **3-** Tarak. **4-** Misvak. (Tıbbî sakıncası olmayan, diş fırçası ve macunu.) **5-** Makas. **6-** Midra.

Midra; Başı yuvarlak, bir karıştan küçük ağaç parçasıdır. Araplar ve sofiye bununla kendilerine eziyet eden böcekleri ve benzeri şeyleri def ederler. Bedenlerinde kaşınacak yerleri onunla kaşırlar. Öldürecekleri zararlı böcekleri onunla öldürürler. Her olur olmaz şeyde ellerini kullanmazlar.

7- Yağdanlık. Yani; Kokulu yağ. (Esans ve benzeri.)

Bu manada, Hazret-i Aişe (r.a) yolu ile gelen rivayet şöyledir;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir yolculukta olsun; bulunduğu yerde olsun anlatılanlardan hiç birini eksik etmezdi.

15. FASIL; Mekruh olan (sevimsiz) bazı huylar.

Namazda iken; Islık çalmak, bir şeyle oynamak, (el çırpmak), parmak çıtlatmak mekruhtur.

Zikir meclisi semasında; Vecde gelenler için elbise yırtmak mekruhtur. Bu hususta, onunla sataşmaya da girmemelidir.

Yol üzerinde yemek yemek (her ne olursa olsun) mekruhtur.

Arkadaşlar arasında ayak uzatmak mekruhtur.

Oturma durumundan çıkacak şekilde bir yere yaslanmak mekruhtur. Zira böyle bir hareket, büyüklenme alâmetidir; yanında bulunan kimseleri küçük görmektir. Meğerki bir özür sebebi ile olsun.

Uzun elbise giymek mekruhtur. (Kadınlar için değil)

Sakız çiğnemek mekruhtur. Zira sakız çiğnemek düşüklüğü gösterir. (Kadınlar için değil)

Ağzının her yanını açarak kahkaha ile gülmek mekruhtur.

Yeri gelmeden, yüksek sesle bağırmak veya konuşmak mekruhtur.

Yürümeler mutedil olmalıdır. Ne yorulup zahmet çekecek kadar süratli yürümeli; ne de kibirli hissini verdirecek kadar ağır gitmelidir.

Biri için ağlıyorsa, onun övgüsünü yaparak yüksek sesle ağlamak mekruhtur.

Yüksek sesle ağlamak, meğerki Allah korkusundan ve geçmişte boşa giderdiği zamanlarından duyduğu pişmanlık için olmalıdır. Yahut beklediği dereceye ulaşmadığına hasret çekip ağlamalıdır.

Herkesin yanında kir çıkarmak da mekruhtur. Ama her ne çeşidi olursa olsun.

Kirli ve pis yerler sayılan tuvalet, hamam gibi yerlerde konuşmak mekruhtur. Bu gibi yerlerde, ne selâm verilir; ne selâm alınır.

Herkesin yanında başını açmak mekruhtur. Yahut haram olmayan kısımlardan her hangi bir yerini. Zira avret mahalli sayılan yerleri açmak haramdır. (Avret mahalli; Erkeklerde, göbek altından diz kapak altına kadardır. Kadınlarda, el yüz hariç, baştan tırnağa her yer)

Allah'ın zatından başka her ne şey için olursa olsun; yemin etmemelidir. Mesela; Anasının başına, babasının başına. Eğer bir yemin edecek olursa, Allah adına yemin etsin; yoksa sussun. Resulullah (s.a.v) efendimizden gelen emirler bu yoldadır.

16. FASIL; İzin istemek.

Hemen herkese gerekir ki; Bir insanın kapısına gittiği zaman, önce ona selâm vermelidir. Yani;

- **Esselâmü aleyküm**. (Size selâm) Dedikten sonra, şöyle diye;

- Girebilir miyim?

Şöyle anlatıldı;

- Beni âmir soyundan biri, Resulullah (s.a.v) efendimizin yanına geldi. Kendine göre şöyle izin istedi;

- Geçebilir miyim? (Veya sığabilir miyim?)

Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz hizmetinde bulunana şu emri verdi;

- **"Bunu çıkar; kendisine izin almayı bellet. Şöyle demesini söyle;**

- **Esselâmü aleyküm, girebilir miyim?"**

O kimse, Resulullah (s.a.v) efendimizin bu talimatını duyunca;

- Esselâmü aleyküm, girebilir miyim?

Diyerek izin istedi; Resulullah (s.a.v) efendimiz de onun içeri girmesine izin verdi.

İçeri girmek için izin istediği zaman; kapıya arkasını dönmemeli ve kapıdan da pek uzak durmamalıdır. Zira gelecek cevabı duymayabilir.

İzin istemeyi üç kere tekrarlar; şayet bir cevap gelmeyecek olur ise, ayrılır gider.

Bir cevap alamadığı takdirde, iyiye yormalıdır. Mesela;

- Uzakta olduğundan beni duymadı; yahut çok meşgul olduğundan sesimi işitmedi.

Demelidir.

Ancak, üç kereden fazla izin istemek de vardır.

Bu izin istemenin aslı, anlatacağımız hadis-i şerife dayanır. Ebu Said-i Hurrî (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"İzin istemek üç keredir. Eğer izin verilir ise, içeri girersin; aksi hâlde dönüp gidersin."**

Bu izin isteme işinde, hemen herkes aynıdır, ister nikâh düşmeyecek kadar anası, kardeşi olsun; isterse bir yabancı.

Resulullah (s.a.v) efendimize, bu izin işini bir kimse şöyle sordu;

- **"Anamın yanına girmek için de izin almam gerekir mi?"**

Resulullah (s.a.v) efendimiz;

- **"Evet, gerekir!"**

Buyuranca, o kimse şöyle dedi;

- Ama ben, onunla aynı evde oturuyorum.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bu kere şöyle buyurdu;

- **"Ondan izin al."**

O kimse, bu kere şöyle dedi;

- Ama ben, onun hizmetini görüyorum.

Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Ondan izin al; kendisini çıplak görmek ister misin?"**

Ancak, kendi kadınının odasına yahut kendisi ile münasebeti helâl olan cariyesinin odasına izin almadan bir kimse girebilir. Zira çok kere bunlara açık rastlar ki, bunların vücutlarını görmek de kendisine helâldir.

Ancak, kendi kadınının veya kendisine helâl cariyesinin odasına veya evine izinsiz girmesine engel olmasa da kapı önünde yağını biraz oynatmalıdır. Ayakkabılarının sesini duyurmalıdır. Ta ki; Bu şekilde eve girdiği bilinsin. Böyle etmek müstehap olur. İmam-ı Ahmed'in tembihi bu yoldadır.

Evine giren kimse, hane halkına çokça selâm vermelidir.

Bu babta daha ayrıntılı bilgileri; eve girme bahsinde daha geniş

anlatacağız inşallah.

Uzak bir yerden gelen kimse, gece vakti, evinin kapısını çalmamalıdır. Bu hususta, Resulullah (s.a.v) efendimizin yasak emri vardır. Bu işi, iki kişi yaptı; her ikisi de kadınlarının yanında hoşlanmayacakları şeye rastladılar.

Bir başkasının evine girmek için kendisine izin verilen kimse; Ev sahibinin gösterdiği yerden içeri girer. Onun gösterdiği yere de oturur. İsterse, Müslümanlara haraç vermek sureti ile aralarında yaşayan azınlıktan birinin evi olsun.

Yemek üzerinde olan bir topluluğa rastlar ise, ondan bir şey yememelidir. Meğerki yemek sahibi, usulüne uygun bir şekilde gönlü hoş olarak candan gönülden onun da oturup yemesini istemelidir.

17. FASIL; Sağ elle yapılması müstehap olan işlerle, sol elle yapılması müstehap olan işler.

Yenilecek şeylerin hemen hepsinin sağ elle yenilmesi müstehaptır. Keza içilecek şeyler de sağ elle içilmelidir.

Musafaha, (el sıkışmak) sağ elle yapılmalıdır.

Abdest almaya başlarken sağdan başlamalıdır.

Ayakkabı ve elbise giymeye sağdan başlamalıdır.

Uğur ve bereket umulan yerlerin hemen hepsine sağ ayakla girmelidir. Mesela; Mescitlere, tekkelere, zaviyelere, türbelere.

Bir kimseye, berat, nişan, ferman (diploma) vermesi gerektiği zaman bunu da sağ elle vermelidir.

Sol ele gelince, kirli işler onunla yapılmalıdır. Kirler, sol elle çıkarılmalıdır. Mesela; Sümük çıkarmak, edep yerlerini temizlemek, burun silmek, pislikleri yıkamak.

Anlatılan tüm işleri, sol elle yapmalıdır. Ancak, sol eli kullanmakta bir mazeret var ise, o zaman sağ el kullanılır. Mesela; Çolak olma veya kesilme gibi. Bu durumda, sağ elini kullanabilir.

TEK AYAKKABI İLE YÜRÜMEK

Tek ayakkabı ile yürümemelidir. Meğerki diğerini yararlı hâle getirmek için az yürümelidir. Mesela; Bağcığı veya kayışı kopan ayakkabısını tamire götürmek gibi.

Kendisinden üstün dereceli biri ile yürüdüğü zaman; onun sağında yürümeli; nispeten onu önde görmelidir. Onu, namazda iken imamı gibi bilmelidir.

Şayet birlikte yürüdüğü kimse, kendisinden alt derecede biri ise, onu sağına alır; kendisi de onun solunda yürür. Denilmiştir ki;

- Genellikle, sol tarafı, tükürük ve diğer kirli işler için boş bırakıp daima sağa doğru yürümek müstehaptır.

18. FASIL; Yemeye ve içmeye dair edepler.

Yemek yiyen için müstehaptır ki; Yemeğe başlarken; Allah'ın adını anıp;

- ***Bismillah*** (Allah'ın adı ile başlarım) desin.

Yemeğini bitirdikten sonra da; Allah'a hamd için;

- ***Elhamdülillah*** (Allah'a hamd olsun) diye.

Keza, bir şey içerken de böyle etmelidir. Zira böyle etmesi, yediğini daha uğurlu ve bereketli kılar. Şeytanı, kendisinden uzaklaştırır. Bu manada, ashaptan gelen rivayet vardır. Bir gün, Resulullah (s.a.v) efendimize şöyle sormuşlar;

- Ya Resulullah, biz yiyoruz; fakat doymuyoruz! Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz onlara şöyle buyurmuştur;

- **"Galiba siz, yemeklerinizi dağınık yiyorsunuz."** Sahabe;

- Evet, öyle ya Resulullah. Deyince, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Yemeğinizin başında toplanınız. Sonra, Allah-û Teâlâ'nın adını anınız. Böyle ettiğiniz takdirde, yediğiniz yemek, sizin için uğur-lu ve bereketli olur."**

Cabir b. Abdullah tarafından gelen bir rivayette, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatıldı;

- **"Bir erkek, evine girdiği zaman, girerken Allah'ın adını anar ve keza yemek yerken de aynı şekilde yapar;**

- Bismillah. (Allah'ın adı ile) der ise, şeytan çocuklarına şöyle der; 'Burada, sizin için ne yiyecek bir şey kaldı; ne de yatacak yer.' Şayet o kimse, içeri girdiği zaman, besmele çekmez ise, şeytan şöyle der; 'Yatacak yer buldunuz.' Yemeğe başladığı zaman da, Allah'ın adını anıp besmele çekmez ise, o zaman şeytan çocuklarına şöyle der; 'Hem yiyeceğe kavuştunuz; hem de yatacak yer buldunuz'."

Cabir (r.a) bu hadis-i şerifi, Resulullah (s.a.v) efendimizden dinlediğini anlatmıştır. Huzeyfe (r.a) bir rivayette şöyle anlatmıştır;

- Bir yemekte, Resulullah (s.a.v) efendimizle beraber idik. Hiç birimiz, yemeğe elini uzatmadı; Resulullah (s.a.v) efendimizin başla-

masını bekliyorduk.

Yemek de hazırdı.

Aniden, itişe kakışa bir Arap köylüsü geldi. Hemen gitti; elini yemeğe uzattı. Ama Resulullah (s.a.v) efendimiz, onun elini tuttu.

Aynı şekilde bir de kadın geldi. O da, hemen yemeğe doğru kendini itti; gidip yemeğe elini uzattı. Ancak, Resulullah (s.a.v) efendimiz, onun da elini tuttu; sonra şöyle buyurdu;

- **"Şeytan, Allah adı anılmayan yemeğe girer. O, bu Arap köylüsü ile geldi; onun elini tuttum. Daha sonra, bu kadınla geldi; onun da elinden tuttum. Nefsimi kudreti ile tutan hakkı için; şeytanın eli, bunların eli ile elimdedir."**

Bir kimse, şayet, yemeğin başında;

- ***Bismillah***! (Allah'ın adı ile.) demeyi unutur ise, yemeğin neresinde aklına gelirse;

- ***Bismillah! Evvelihi ve âhirihi*** (Evveline ve ahirine bismillah)

Demelidir. Hazret-i Aişe (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizden böyle anlatmıştır.

Yemeğe başlarken, biraz tuzdan tatmalı, yemeğin sonunda ise, yine tuz tadıp bitirmelidir. Bu, müstehaptır.

Yemek lokmasını sağ eli ile yemeli; mümkün olduğu kadar da lokmaları küçük almalıdır.

Yenen yemek güzel çiğnenmeli ve yutmayı da uzatmalıdır.

Yediği yemek tek çeşit ise, önünden yemelidir. Şayet yemekler çeşitli ise, elini yemek kabında gezdirmesinde bir mahzur yoktur.

Meyve ve sebze gibi şeylerde de hüküm aynıdır. Yani; Tek çeşit ise, önünden yemeli; değil ise, elini başka yana da uzatabilir.

Yemeğin üstünden ve ortasından yememeli; yemeğin kenarından yemelidir.

Şayet yemekte tek başına ise, üç parmağı ile yemeli, sonra o parmaklarını yalamalıdır.

Yenilen ve içilen şeyin içine üflememeli ve su kabının içinde nefes almamalıdır.

Su içerken, nefesi kesilecek olursa, su kabını kendisinden uzak tutmalı; sonra yine kendisine getirmelidir. Yani; Nefeslendikten sonra.

Bir şey yerken ve içerken, bir yere dayanmamalıdır.

Ayakta yemek ve içmek caizdir. Bazıları da, bunun mekruh olduğunu söylemişlerdir. Ancak, oturup yemek daha iyidir.

Meclisinde bulunanlara su dağıtacağı zaman, sağdan vermeye başlamalıdır.

Altın ve gümüş kaplarda bir şey yiyip içmek caiz değildir. Altın ve gümüş kaplı şeylerle de yememeli ve içmemelidir; şayet kaplama kısımları fazla ise, ondakileri alıp ekmek üzerine koymalı yahut başka bir kaba boşaltmalıdır. Yani; Altın ve gümüş cinsinden başka bir kaba. Sonra yer.

Altın ve gümüş kapla yemek getirilmesini kabul etmemek de orada bulunanlara vaciptir.

Altın ve gümüşten yapılan buhurdanlıkların hükmü de aynıdır. Keza gülsuyu kaplarının hükmü de böyledir.

Bunların kullanıldığı mecliste oturmak haram olur. Onların bu yaptıklarını da kabul etmediğini, doğru olmadığını da söylemelidir. Aksi hâlde o meclisten kalkıp gitmelidir.

Onların bu altın gümüş kaplarda yaptıkları işin iyi olmadığını anlatırken yumuşak davranmalıdır. Mesela şöyle demelidir;

- Sevincinizin tamamlanması, şeriatın mubah ve helâl saydığı şeylerle bezenmenize bağlıdır; şeriatın haram ve sakıncalı saydığı şeylere değil, insanı masiyete çekecek şeylerde hayır yoktur; lezzet de yoktur. Allah sizleri rahmetine erdirsin; Resulullah (s.a.v) efendimizin şu hadis-i şerifini hatırlayın;

-"Bir kimse, altın ve gümüş kapla veya bunların karışımı bir kapla bir şey içerse, içinde cehennem ateşi parlamaya başlar."

Bir lokmayı ağzına koyduktan sonra dışarı çıkarmamalıdır. Meğerki zor durumda kalmamış olsun. Mesela; içine sinmeyebilir; sıcaklığından ağzı yanar.

Yemek üzerinde aksıracağı zaman ağzını kapamalıdır; hatta yüzünü örtmelidir. Yemek içine bir şey sıçramaması için çok ihtiyatlı olmalıdır.

Yemek yerken, başucunda duran biri var ise, onun oturmasına müsaade etmelidir. Şayet oturmak istemezse yahut hizmetçisi olur da, kendisine su vermek için ayakta duruyor ise, yemeğin en güzel yerinden ona bir lokma verir.

Kapta kalan yemeği sıyırmak ve tabakta veya sofrada kalan yemek artıklarını toplamak müstehaptır.

Müstehap olur ki; Yemek sırasında şayet sıkıntılı durumları var ise, uygun gelen şekilde yemekteki kardeşlere güzel sözler söylemeli ve onlara tatlı hikâyeler anlatmalıdır.

Yerinde olur ki; Dünyalık adamları ile yemek yerken edepli davranılmalı; fakirlerle yemek yerken de onları kendisine tercih etmeli. Dostlarla da rahat ve açık gönüllü yemeli. Ulema ile yemek yerken de onlara uymalı; kendilerinden bir şeyler öğrenmeye çalışmalıdır.

Âmâ ile yemek yediği zaman, ona, yemeklerin yerlerini tarif etmelidir. Sonra görmez; iyi yemeği kaçırır.

EVLENME DAVETİ

Düğün yemeğine çağrıldığında gitmek müstehaptır. Eğer orada yemek isterse yer; istemediği takdirde dua okuyup döner. Bu manada, Cabir'den (r.a) gelen bir rivayet vardır. Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Bir kimse, bir yere davet edilince gitmelidir, isterse orada bir şey yer; istemezse yemez."

Abdullah b. Ömer, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Bir kimse, bir yere davet edilir de gitmez ise, Allah'a ve Resulüne asi gelmiş olur.

Bir kimse de, davetsiz olarak bir ziyafete girer ise, hırsız olarak girer; ayıplanmış olarak çıkar."

Burada anlattığımız davete icabet, davette şeriata, akla uygun olmayan şeylerin bulunmaması şartına bağlıdır. Şayet gittiği davette; Davul, zurna, ud, ney, şerbuk, çengi, rübap, şarkıcı, tambur Türklerin oyunu caras bulunur ise, orada oturmamalıdır. Zira bütün bunlar haram şeylerdir.

Ancak, nikâhta def çalmak caizdir. Ancak, kamışla söyleneni dinlemek ve oynamak mekruhtur. Nitekim bazı müfessirler;

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِى لَهْوَ الْحَدِيثِ

- "İnsanlardan bazıları, oyuncak sözlere müşteri olurlar." (31/6) Mealine gelen ayet-i kerimeyi açık iken şöyle demişlerdir;

- Burada, oyuncak sözlerden murad, şarkı ve şiirdir. Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- "Söylenen nağmeli şarkılar, kalpte nifak çıkarır; tıpkı gelen sel suyunun yeşillik bitirdiği gibi."

Şiblî'ye nağmeli şarkıların dinlenmesi soruldu;

- Bu hak mıdır? Cevap olarak;

- Değildir. Deyince, tekrar sordular;

- O hâlde nedir? Şöyle dedi;

- Hak'tan sonra olacak şey, batıldan başka ne olabilir?

Uygunsuz manada söylenen şarkıların ve nağmelerin söylenmesine kerahet sebebi olarak, sayılacak şu hususlar yeter delildir; Tabiatın coşması, şehvetin depreşmesi, kadınlara meyil, nefsanî olan bâtıl işlere girmek, aklın baştan gitmesi, zıplayıp düşük seviyeye inmek.

Allah'a ve ahiret gününe inanan kimseler için en iyisi; en güzel ve en sağlam yol; Allah'ın zikri ile meşgul olmaktır.

SÜNNET DAVETİ

Sünnet daveti müstehap değildir. Çağırılan kimsenin de, sünnet davetine gitmesi zorunlu değildir.

DÜĞÜNLERDE SAÇILAN ŞEYLER

Düğünlerde saçılan şeyleri toplamak mekruhtur. Zira böyle bir şey yağmacılığa benzer, insana düşüklük verir.

ZİYAFETLER

Düğünden başka davetlere gitmek, mekruhtur. Bilhassa, Resulullah (s.a.v) efendimizin vasfını ettiği cinsten bir ziyafet olursa. Şöyle buyurmuştur;

- **"..Muhtaçlar çağırılmaz; zenginler çağırılır."**

Genellikle ilim, fazilet ehli olan kimseler yemeğe gitmekte acele etmemelidir. Bu işte, biraz ağırdan almalıdır. Zira yemek davetine acele ile gitmekte düşüklük, hırs vardır. Bilhassa, semtinin hâkimi durumunda ise, çok dikkatli olmalıdır.

OTLAKÇILIK

Denilmiştir ki;

- Her kim, bir başkasının yemek kabına elini izinsiz uzatır ise, o zelil olur.

DAVETSİZ GİTMEK

Davetsiz olarak, bir başkasının davetine çağırılmadan gitmek, haramdır. Durumu böyle olan kimse; Çağırılan kimselerle çağırılmadan gider. Böyle bir şey; Hayâsızlık ve kapmaca sayılır. Bir manaya da hırsızlık.

Bu işte iki günah vardır. Şöyle ki;

a) Çağırılmayan bir yemeği yemek.

b) İzini alınmadan bir başkasının evine girmek. Onun sırlarını gözetmek ve orada hazır olanları sıkıştırmak.

Yemek sırasında, sofradakilerin yüzlerine sık sık bakmamalıdır. Zira böyle bir şey onları sıkar.

Yemek yerken, oradakileri tiksindirecek sözler de etmemelidir.

Yemek yiyenleri fazlaca güldürecek şeyler de anlatmamalıdır. Bunda, onları yemekten almak korkusu vardır. Yemek midelerine durabilir.

Keza yemek sırasında hüzün verici şeyler de söylememelidir. Böyle bir şey, onları yemekten soğutur.

EL YIKAMAK

Yemekten evvel ve yemekten sonra el yıkamak sünnettir. Bu manada, bazıları demiştir ki;

- Yemekten evvel el yıkamak sünnet; yemekten sonra el yıkamak müstehaptır.

SOĞAN, SARMISAK, PIRASA

Şu üç kötü kokulu yeşilliği yemek mekruhtur. Ki bunlar; Soğan, sarımsak ve pırasadır. Zira bunların kokuları kötüdür.

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Bu kötü kokulu yeşilliği yiyenler namazgâhımıza gelmesinler."**

Çokça yemek mekruhtur. Böyle bir şeyden midenin dolması ve çatlaması meydana gelir, insanı ağırlık basar. Bütün bunlar, korkulu şeylerdir. Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"İnsanoğlu, midesini doldurduğu kadar hiçbir kaba şer dolduramaz."**

Yemek sahibinden başkası, sofrada hazır olanlara yemek ikramında bulunmamalıdır. Meğerki; Ev sahibinin izni ile olsun. Zira kendisi bir başkasının malını mubah olarak yemektedir. Ama bunu, başkasına vermeye yetkili değildir.

Yenen şeyin ne zaman misafirin malı olacağı şanında din bilginleri değişik görüş ileri sürmüşlerdir. Bazıları demiştir ki;

- Yenen şey, misafirin midesine girip eriyince, misafirin malı olur. Bazıları da şöyle demiştir;

- Kendisinin malı olma diye bir şey olmaz. Esasen yediğini, kendi malı gibi yer.

Bir kimseye yemek verildiği zaman; artık ondan yemek için izin alması gerekmez. Ama o beldede, yenecek şeyin o şekilde verilince yenmesi âdet hâlinde ise. Aksi hâlde, oranın geleneği ne ise, ona göre hareket eder. Bu durumda örf âdet bir izin olur.

Ağızdan bir şey çıkarıp tabağa koymak mekruh olur.

Yemek üzerinde iken, dişlerini kurcalamak mekruhtur.

Ekmeğe el silmemeli ve ekmeği hor görmemelidir.

Değişik yemekleri, birbirine karıştırmamalıdır. Zira böyle bir şeyden bazı kimselerin midesi bulanır; içi almaz. Kendisi öyle etmeyi istese de istemeyenleri düşünüp bırakmalıdır.

Yemeği kötülemek caiz değildir.

Yemek sahibi de yemeğini methedemez, keza yemeğine bir kıymet de biçemez. Böyle bir şey, düşüklük alâmetidir.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, anlatıldığına göre; Ne bir yemeği övmüştür; ne bir yemeği kötülemiştir.

Yemekte bulunanlar ellerini yemekten çekmedikçe, ev sahibinin kendisi elini çekmemelidir. Meğerki onların kendisini hoş gördüklerini bilsin. Bu durumda bir sakınca yoktur.

El yıkama suyunun, bir leğen içinde toplanması müstehaptır. Bu manada gelen bir haberde şöyle buyrulmuştur;

- **"Dağınık olmayınız; Allah işlerinizi dağıtır."**

Rivayet edildiğine göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz, el yıkama leğeni dolmadan kaldırılmasını nehyetmiştir.

Yemeği yapılan baklagillerden mercimek, fiğ ve benzeri şeylerin unu ile el yıkamamalı. Ancak kepekle el yıkanabilir.

İki hurmayı bir defada alıp yemek mekruhtur. Zira Resulullah (s.a.v) efendimizin bu manada yasağı vardır. Bu manada denilmiştir ki;

- Bir kimse, tek başına yiyorsa, yahut yemek sahibi ise, iki hurmayı bir defada alıp yiyebilir. Misafir olan kimse, ev sahibini;

- "Şöyle isterim, böyle isterim." Şeklinde sözlerle, yemek hazırlama işinde bir zorluğa sokmamalıdır. Önüne geleni yemeli; her hangi bir tercihe gitmemelidir.

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Ben ve ümmetimin muttaki olanları, zorlamadan uzaktırlar."**

Şayet ev sahibi, misafirinden istediği hakkında bir talepte bulu-

nur ise, o zaman, misafir canının istediğini söyleyebilir.

HEDİYE

Verilen hediyeyi geri çevirmek yerinde olmaz. Ama verilen hediye helâl yoldan gelmiş ise. Ancak, o verilen hediyeye karşılık vermeye de gayret etmelidir.

YEMEĞE DÜŞEN BÖCEKLER

Bir kimsenin yemeğine bir şey düşebilir. Bu düşen şey, şu iki şeyden biri olabilir;

a) Akıcı kanı olan bir şeydir.

b) Akıcı kanı olmayan kuru bir şeydir.

Balık dışında, akıcı kanı olan ve zehirli bir şey ise, onun düşmesi ile yemek pis olur. Yemek de sulu ise, onu yemek haram olur. Şayet yemek kuru ise, onun düştüğü yeri ve çevresini alır atar. Kalanı yenebilir.

Şayet o düşen şey, akıcı kanı olmayan bir şey ise, zehirli cinsten ise, onun düştüğü şeyi yemez. O düşen şeyin kendisi için değil; vereceği zarar dolayısı ile o yemeği yemek haram olur. Mesela; Yılan ve akrep düşmesi gibi.

Düşen şey sinek ise, iki kanadını birden yemeğe batırır, sonra çıkarır atar. İsterse, o sinek ölmüş olsun, yemek temizdir; yiyebilir.

Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Birinizin kabına bir sinek düşer ise, onu iyice yemeğe batırın. Onun bir kanadında hastalık, diğer kanadında da şifa vardır. O, şifa kanadını daldırmaktan korunur; hastalıklı kanadını daldırır."**

SU İÇMEK

Suyu emerek (sorarak) içmeli; lak lak yutmamalıdır. İçilecek suyu, kesik aralıklarla üç kerede bitirmelidir. Her keresinde durup nefes almalıdır. Ancak daha önce de anlatıldığı gibi, kap içinde nefes almamalıdır. Su içerken başında;

- ***Bismillah.*** (Allah'ın adı ile) demeli; sonunda ise;

- ***Elhamdülillah.*** (Allah'a hamd olsun) demelidir.

YEME-İÇME İŞİNDE HÜLASA

Yemek içmek işlerinde özet olarak edepleri için;

- On iki diyebiliriz. Bunların dördü farz, dördü sünnet, dördü de edeptir. Bunları sırası ile şöyle açabiliriz;

a) Farzlar; Yenen şeyin nereden geldiğini bilmek, başında besmele okumak, olana razı olmak, nimete şükür etmek.

b) Sünnetler; Yemekte sol ayak üzerine oturmak, üç parmakla yemek, parmakları yalamak, önünden yemek.

c) Edepler; Lokmayı küçük küçük alıp iyice çiğnemek, sofradakilerin yüzüne pek bakmamak, sofraya ekmek serip üzerine yenecekleri koymamak, bir yere dayanarak mide üstü yatıp yememek.

19. FASIL; İftar ziyafeti.

Bir kimse, bir başkasının evinde iftar ziyafetinde bulunuyor ise, sonunda şu duayı okumalıdır;

- Evinizde oruçlular iftar etsin; yemeğinizi iyiler yesin; üzerinize rahmet yağsın; size melekler gelsin.

Bizi yediren, içiren ve bizi Müslümanlardan eyleyen Allah'a hamd olsun. Bizi, sapıklıktan kurtardı; çoğu halkından faziletli kıldı.

Allah'ım, Muhammed ümmetinin açlarını doyur; çıplaklarını giydir; hastalarına afiyet ver; yitiklerini geri gönder; hane halkının dağınık işlerini bir araya getir; rızıklarını bereketli eyle.

Bizim buraya gelmemizi onlara bir uğur, bereket, çıkışımızı da onlar için bir mağfiret sebebi eyle.

Bize dünyada iyilik ver; ahirette iyilik ver; bizi cehennem azabından koru. Merhametine sığınıyoruz; ey merhametliler merhametlisi.

20. FASIL; Hamam üzerine görüşler.

Hamam yapmak, almak, satmak, kiralamak mekruhtur. Ama tüm manası ile. Her ne suretle olursa olsun. Zira hamamda; insanların edep yerlerini görmek vardır. Rivayet edildiğine göre Hazret-i Ali (r.a) şöyle demiştir;

- Hamam ne kadar kötü bir yerdir. Orada insanlar hayâdan soyunur; orada Kur'ân okunmaz.

Hamama girmeye gelince, en uygunu oraya girmemektir. Meğerki ondan bir kurtuluş olmaya.

Bu manada, Abdullah b. Ömer'den (r.a) bir rivayet gelmiştir. Anlatıldığına göre; Hamamı iyi saymazdı; onunla geçim temin etmeyi, illetli sayardı.

Hasan ve İbn-i Sirin'den anlatıldığına göre; Her ikisi de hamama gitmezlerdi. İmam-ı Ahmed'in oğlu Abdullah şöyle anlattı;

- Babamın hamama gittiğini hiç görmedim.

Şayet bir kimse, işi düşer de, hamama gitmek zorunda kalır ise, örtülü olarak hamama girmesi caiz olur. Kendisi örtünür; oradakilerin edep yerlerine bakmaktan da kendisini korur.

Bir kimse, kendisi hamamın boş ve kimsenin olmadığı bir zamanda gitmek mümkün olursa, bunu yapmalıdır. Mesela; Gece vakti. Veya gündüzleri hiç kimsenin olmadığı bir zamanda. Böyle bir şey de sakınca yoktur; hamama gidebilir. İmam-ı Ahmed'e hamamdan sorulduğu zaman, şöyle dedi;

- Hamamda bulunanların hepsinde peştamal olduğunu biliyorsan, oraya gidebilirsin; aksi hâlde hamama gitme.

Hazret-i Aişe'nin (r.a) rivayetine göre, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Hamam kötü bir yerdir. Öyle bir yerdir ki, orada kimse örtünmez; suyu da temizlemez."** Hazret-i Aişe (r.a) devam etti;

- 'Uhud dağı kadar altın verilse, hamama girmek, Aişe'yi sevindirmez.' Cabir b. Abdullah'ın rivayetine göre, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Allah'a ve ahiret gününe inanan, hamama peştamalsız girmesin..."**

Kadınların hamama girmelerine gelince, erkekler için koşulan şartlar onlar için de geçerlidir. Mesela; Bir özür icabı, hastalık, hayız ve nifas hâli gibi durumlarda hamama gidebilirler. İbn-i Ömer (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Yakında Acem diyarını alacaksınız. Oralarda; Hamam adları ile bilinen birtakım evler bulursunuz. Erkekler oraya ancak peştamallı girmelidir. Hastalık ve nifas hâlleri hariç; kadınlarınızı oraya sokmayınız."**

Hamama girildiği zaman selâm verilmemelidir. Keza orada Kur'ân da okunmamalı.

Bu manada daha önce Hazret-i Ali'den (r.a) gelen bir rivayet anlatıldı. Allah ondan razı olsun.

21. FASIL; Her zaman, bilhassa yıkanma hâlinde çıplak olmamak.

Behz b. Hâkim'in dedesi tarafından gelen bir rivayeti, Ebu Da-

vud anlattı. Behz b. Hâkim'in dedesi, Resulullah (s.a.v) efendimize şöyle sorar;

- Avret mahallimiz olan edep yerlerimizi kimlere gösterelim; kimlere göstermeyelim? Resulullah (s.a.v) efendimiz de şöyle buyurur;

- **"Avret mahallin olan edep yerini, kadının ve sahibi olduğun cariyen hariç koru."** Tekrar sordum;

- Ya Resulullah, insanlar hep bir arada olurlarsa durum nasıl olur? Şöyle buyurdu;

- **"Onlara bakmamaya gücün yeterse hiç bakma."** Tekrar sordum;

- İçimizden biri, tek başına bir yerde olur ise? Şöyle buyurdu;

- **"İnsanlardan çok, Allah'tan utanmak yeridir."**

Ebu Davud, Ebu Said-i Hudrî yolu ile gelen bir rivayette, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Erkek erkeğin edep yeri olan avret mahalline bakmasın; kadın, kadının edep yeri olan avret mahalline bakmasın.**

Erkek erkekle, bir elbise içine girmesin. Kadın kadınla bir elbise içine girmesin."

Tenha bir yerde yıkanırken; kimse görmese de peştamalsız yıkanmak mekruhtur.

Ata, Ya'lâ b. Ümeyye (r.a) yolu ile gelen bir rivayeti, Ebu Davud anlattı. Ya'lâ şöyle anlatıyor;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz birini gördü; peştamalsız yıkanıyordu. Bunun üzerine gitti, minbere çıktı. Allah'a hamd ü senalar ettikten sonra şöyle buyurdu;

- **"Allah örtülüdür. Örtünmeyi ve utanmayı sever. İçinizden biri yıkanacağı zaman örtünsün."**

Yıkanmak için, suyun içine girilmesi hâlinde de örtünmek gerek (Mesela; göl ve deniz gibi.) Zira suyun içinde de yaşayanlar vardır. Bu mana, Cabir'den (r.a) şu rivayete göredir;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, suyun içine peştamalsız girmeyi yasak etmiştir. Hasan (r.a) şöyle dedi;

- Suyun içinde yaşayanlar vardır; onlardan utanmak, en çok bize yakışır.

22. FASIL; Peştamalsız suya dalmak.

Gelen bir rivayette, İmam-ı Ahmed, bir kimsenin peştamalsız olarak suya dalmasında bir sakınca olmadığını anlatmıştır. Bunu mekruh saymamıştır. Kendisine şöyle soruldu;

- Bir kimse, bir ırmak kenarında bulunsa, orada başka kimse de bulunmasa, bu kimsenin peştamalsız olarak suya dalmasında bir sakınca var mıdır? Şöyle dedi;

- Ümit ederim. Bunun manası şudur; Bir sakınca yoktur.

Ama en uygunu, önceki rivayet olup peştamalsız olarak suya girmemelidir.

23. FASIL; Yüzük takmak ve mühür kullanmak.

Ebu Davud (r.a) senetleri ile Enes b. Malik'e dayanarak şöyle dediğini anlatıyor;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, bazı yabancılara mektup yazacağı zaman kendisine şöyle anlatıldı;

- Onlar, mühürsüz mektubu okumazlar. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v) efendimiz bir yüzük taktı; üzerinde şu yazı vardı;

- Muhammedün Resulullah. (Allah'ın elçisi Muhammed) Anlatıldığına göre, Enes (r.a) şöyle demiştir;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin yüzüğü (mührü) gümüştendi; kaşı da ondandı. Enes'ten (r.a) gelen bir başka rivayette ise, şöyle anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin yüzüğü gümüştendi; kaşı ise, siyah akik taşındandı.

Ebu Davud ve Nafi yolu ile gelen bir rivayette, İbn-i Ömer (r.a) şöyle anlatmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin yüzüğü altındandı. Kaşı da avuç kısmına gelmişti. Onun üzerinde ise;

- Muhammedün Resulullah. (Allah'ın elçisi Muhammed.) yazılı idi. Bunun üzerine, herkes altın yüzük kullanmaya başladı. Onların altın yüzük kullandıklarını görünce, altın yüzüğünü çıkardı; bir daha da takmadı. Bundan sonra, gümüş yüzük kullandı. Onun üzerinde;

- Muhammedün Resulullah. (Allah'ın elçisi Muhammed) yazılı idi. Resulullah (s.a.v) efendimizden sonra bu yüzüğü, Hazret-i Ebu Bekir taktı. Hazret-i Ebu Bekir'den sonra da o yüzüğü Hazret-i Ömer taktı. Hazret-i Ömer'den sonra o yüzüğü Hazret-i Osman taktı.

Allah onlardan razı olsun.

24. FASIL; Demir ve pirinçten yüzük kullanmamak.

Demir ve pirinç gibi şeylerden yapılan yüzük kullanmak mekruhtur. Bu manada gelen rivayeti, Ebu Davud anlatmaktadır. Bu da, Büreyde'nin babasından naklen anlattığıdır. Diyor ki;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin yanına biri geldi. Yüzüğü pirinçtendi. Resulullah (s.a.v) efendimiz onu görünce, şöyle dedi;

- **"Neden ki, senden putların kokusuna alıyorum."**

O kimse, sonra, yine geldi, bu sefer demirden bir yüzük takmıştı. Bu kere Resulullah (s.a.v) efendimiz onu görünce, şöyle dedi;

- **"Nedendir ki, sende cehennem ehlinin takısını görüyorum."**

Bunun üzerine, o kimse, taktığı demirden yüzüğünü de çıkarıp attı; sonra sordu;

- Ya Resulullah, hangi madenden yüzük takayım? Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Gümüşten olsun; ama ağırlığı bir miskalden fazla olmasın."**

25. FASIL; Yüzüğün takılmayacağı parmaklar.

Resulullah (s.a.v) efendimizden gelen rivayete göre; Orta ve işaret parmağına yüzük takmak mekruhtur.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, Hazret-i Ali'nin (r.a) böyle taktığı yüzüğü yasak etmiştir.

26. FASIL; Yüzüğü sol ele takmak.

Yüzük sol ele takılmalı ve sol elin küçük parmakla orta parmak arasında kalan parmağa takmalıdır.

Bu rivayet, Ebu Davud'dan gelmektedir. O da, Nafi' yolu ile gelen rivayette, İbn-i Ömer'in (r.a) şöyle dediğini anlatmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, yüzüğü sol eline takardı. Yüzüğün kaşını da avucunun içine getirirdi.

Yüzüğü, anlatıldığı gibi takmak, geçmişteki büyüklerin âdeti idi. Yüzüklerini öyle kullanırlardı. Zira bunun aksini yapmak, bidatçi fırkanın yaptığıdır.

Müstehap olan, eşyanın sağ elle alınıp sol yana konmasıdır. Kaldı ki, yüzüğü o şekilde kullanmakta, onu korumak vardır. Üzerinde yazılan yazılar da bozulmadan o şekilde korunmuş olur.

Anlatıldığına göre, Hazret-i Ali (r.a) yüzüğü sağ eline takardı. Bu manaya göre; Her iki ele yüzük takmak da aynıdır. Ancak, sola takmak tercih edilir.

27. FASIL; Tuvalete girmek ve orada temizlik.

Tuvalete girmenin ve orada temizlik yapmanın da edepleri vardır. Bunlara uyulması gerekir.

Bir kimse, tuvalete gireceği zaman, üzerinde Allah adı bulunan her ne var ise, onları çıkarmalıdır. Mesela; Yüzük, hamail ve bunların benzeri şeyler.

Tuvalete girerken, önce sol ayak içeri atılmalıdır.

İçeri gireceği anda şu duayı okumalıdır;

- Pislikten, kötü kadınlardan, necis çirkef dergâhtan atılan şeytandan Allah'a sığınırım.

Zira bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- "Bu gibi, yerlerde, şeytanlar hazır olurlar; insanoğluna zarar vermek isterler. Hanginiz oraya girecek olursa, şöyle dua etsin;

- Habis, necis, çirkef dergâhtan atılan şeytandan Allah'a sığınırım."

Tuvalete giren kimse, başı örtülü girmelidir. Kendisi kapalı durumda olmalıdır.

Yere oturmadan, eteğini açmamalıdır.

Tuvalete otururken, sol tarafına dayanmalıdır. Zira böyle bir şey içten çıkacak şeyi, daha kolay çıkarır.

O hâlinde iken, konuşmaz. Kendisine selâm veren olursa karşılığını vermez. Bir şey sorana da karşılık cevap vermez.

Şayet o hâlinde aksıracak olur ise, kalbinden Allah'a hamd etmelidir.

O hâlde, baş göğe doğru kaldırılmamalı.

Kendisinden olsun, başkasından çıkan olsun; çıkan şey için gülmemelidir.

Tuvaletini yapacağı zaman, mümkün olduğu kadar insanlardan uzak bir yere gitmelidir.

Üzerine sidik sıçramaması için, bir yer hazırlamalıdır. Yeri kazmalı yahut yumuşak toprak bulmalı.

Edep yerini, hiç kimseye göstermemeye dikkat etmelidir.

Şayet sidik yapacağı yer sert ise yahut rüzgâr esmesi gibi bir durum var ise, yere yakın olarak işer.

Şayet açık sahrada tuvalete çıkacak ise, yüzünü ve arkasını kıbleye döndürmemelidir. Doğu ile batıya doğru dönmelidir. Gelen haberler bu yoldadır. Keza güneşe ve aya dönük olaraktan idrarını yapmamalıdır.

Bir deliğe, meyveli ve meyvesiz ağaç altına idrarını yapmamalıdır. En azından, onların gölgesinde oturanların elbiseleri kirlenir. Meyveler o yere düşünce de pis olur.

Yol üzerine, suyoluna, duvar dibine idrarını yapılmamalıdır. Zira bu gibi şeyleri yapanlar lânete hak kazanmışlardır; haber de bu yolda gelmiştir.

O hâlinde Kur'ân ile olsun, başka türlü olsun; Allah adını anmaz. Bu, Aziz Celil Allah'ın ismini temiz tutmak içindir.

Daha önce anlattığımız şekilde, Allah adını anmak ve şeytandan Allah'a sığınmaktan başka bir şey yapmaz.

İşi bittikten sonra şu duayı okur;

- Bana eziyet edeni götürüp afiyet veren Allah'a hamd olsun. Bağışlamana sığınırım.

Bundan sonra, bulunduğu yerden kalkar; temiz bir yere geçer. Temizliğini ilk yerinde yapmaz. Zira orada eli pisliğe bulaşacağı gibi, düşen su kirlenip üstüne sıçrayabilir.

Burada dikkat etmesi gereken bir husus var. Şayet, çıkan şey normal olarak çıkmış ve kenarlara taşmamış ise yıkamadan önce kuru bir şeyle silmekle silmemek arasında serbesttir. Mesela; Taşla falan. Bu durumda, kuru bir şeyle silmeden yıkayabilir.

Taşan pisliği bir şeyle almak gerekir ise, taşla almalıdır. Taşın sayısı da üç olmalıdır. Ama o taşlarla daha önce hiç kimsenin silinmemiş temiz taş olması gerekir.

Temizlik işine, önce ön edep yerinden başlar.

Silmeye başlamadan evvel, ön edep yerinin dip tarafından yavaş yavaş sıvamaya başlar. Sol eli ile bu işi üç kere yapar. Ara sıra da;

- Öhö öhö.

Der. Böylece, içeride sidik var ise, iyice dışarı akar; içeride bir şey kalmaz.

Bu işin adı; İstibradır.

Bundan sonra ön edep yerini sol eline alır; sağ elindeki taşa doğ-

ru uzatır. Silinen yerin kuruduğunu görünceye kadar siler. Bu işi üç kere ve üçtaşla yapar. Şayet taş bulamaz ise, çanak, saksı, kiremit gibi şeylerle yapar. Bir bez parçası ile de olur. Hiçbirini bulamaz ise, yerden üç parça kesek alır, bu işini yapar.

Gerekirse, yere sürebileceği gibi; anlatılan şeylerin bulunmaması hâlinde bir duvara da sürebilir. Bu işi devam ettirir; Ta silinen yerin kuru olduğunu görünceye kadar.

Anlatılan işleri yapıp bitirdikten sonra; ön edep yerinin temizliğini bitirmiş olur.

İçeride kalan sidiğin akmasını önleyecek şekilde, ön edep yerini tutup çekmemelidir. Zira bu durumda, idrar yolunda sidik kalabilir ki; abdest aldıktan sonra gelir. Bu durumda da abdesti bozulur.

Üstte anlatılan mana icabı olarak; o durumdaki kimse, bir kaç adım yürümelidir. Yani; Ön temizliğe başlamadan. Hatta boğaz ayıklar gibi, hafif hafif öksürmeli. Ta ki; idrar yolunda sidik kalıntısı varsa çıksın.

Ön temizliği bitirdikten sonra, sıra arka yan temizliğine gelir. Şimdi onu anlatalım;

Önce taşı sol eline alır. Dışkının çıktığı yerin önünden başlar; arkaya doğru silerek çeker. Sonra, bu işi yaptığı taşı atar. Oradaki pislik alınmış olur.

Sonra ikinci bir taş alır; bu kere de arka yandan başlar; taşı ön tarafa doğru çeker. Bunu yaptıktan sonra, o taşı da atar.

Bundan sonra üçüncü bir taş alır; çıkış yerinin çevresinde gezdirerek siler.

Bu şekilde yapmak sureti ile o kısımlarda bulunan pislikler alınmış olur.

Anlatılan şekilde temizlenmez de, son aldığı taşta bir bulaşık görür ise, tekrar taş alır. Öncekilerle birlikte beş taşa ulaştırır. Yine de temizlenmez ise, yedi veya dokuz taşa kadar anlatılan işlemi yapar. İşin sonunu, ancak tek taşla bitirmeye bakmalıdır.

Bir veya iki taşla temizlenmiş olsa da onu üç taşa kadar çıkarması gerekir. Zira usul böyle gelmiştir.

Bu taşla temizlenmek işi, bir başka yoldan şöyle anlatılmıştır;

Taşı sol eline alır. Çıkış yerinin sağ tarafından ön kısmına koyar; arkaya doğru silerek çeker. Sonra oradan, sol tarafına getirir; oradan da çekmeye başlar. Ta başladığı yere kadar döndürüp getirir.

Bundan sonra, bir başka taş alır. Bununla da sol tarafından

başlar; öbürü gibi sağdan döndürüp başladığı yere kadar getirir.

Daha sonra bir taş daha alır; bununla da orta kısmını siler.

Hulasa; Anlatılan her iki şekil de caizdir.

Şöyle anlatıldı;

- Araplardan biri, ashaptan biri ile çekişme hâlinde idi. Sahabeye şöyle diyordu;

- Abdest bozmanın usulünü tam bileceğini sanmıyorum.

Bunun üzerine, sahabe şöyle dedi;

- Evet, babanın başı için ben onu iyi bilirim.

O Arap bu kere şöyle dedi;

- O hâlde, onu bana anlat.

Sahabe şöyle anlattı;

- Bellisiz bir yere giderim. Temizlenmek için taşı veya keseği hazırlarım. Tavşan otuna dönerim. Rüzgârı arkama alırım. Geyik gibi çömelirim. Deve kuşu gibi, oturağımı yerden yüksek tutarım.

28. FASIL; Su ile temizlenmek. (Yani; İstinca)

Burada su ile istinca anlatılacaktır. Yani; Temizlik. Ki bu; Büyük ve küçük abdest bozulduktan sonra olacak iştir, önce, ön taraf için yapılan temizliği anlatalım.

Su ile yıkamaya geçmeden evvel, önce anlattıklarımızı yapmak gerek.

Yani; idrar yolunda kalan sidiğin tamamen çıkması için hafif öksürmek, idrar yolu damarını yavaş yavaş sıvamak, taşla silinmek gibi işleri bitirmek gerekir.

Bundan sonradır ki, su ile yıkamaya sıra gelir.

Su ile yıkayacağı zaman uzvunu sol eline alır; sağ eli ile de su döküp yıkamaya başlar.

Medine fakihleri, erkeğin ön edep kısmını sağıldıkça süt gelen memeye benzetmişlerdir. Erkek onu çektikçe bir şeyler gelir. Ancak, ona su değince ondan gelen kesilir.

Arka edep yerini yıkamaya gelince, o da sol elle yıkanır. Sağ elle de su dökülür.

Suyu peş peşe dökmelidir. Delik kısmını da biraz gevşek tutmalıdır. O yeri eli ile ciddi bir şekilde yıkamalıdır. Ta onun paklanıp temizlendiğine tam kanaat hâsıl edinceye kadar.

Gerek büyük abdest çıkan yerin iç kısmını, gerekse idrar çıkan

kısmın içini yıkamak yoktur. Şeriatta, böyle şeyden geçilmiştir.

Sonra, yellenen kimse için, bir yıkama konusu yoktur.

Bu temizlik işinde, taş ve su kullanmayı bir arada yapmak fazilet itibarı ile daha ileridir.

Şayet, yalnız taş kullanmakla kalırsa, bu da yeter. Ama her hâl û kârda su kullanmak yerinde bir iştir.

Denilmiştir ki;

- Anlatılan temizlik işinde, su kullanılmaz ise, içe şüphe girer, şeytan vesvese verir.

Yine bu manadan olarak anlatılmıştır ki;

- Şairlerden birtakımları su ile temizlenmezler.

Bu yüzden de, onların hatırına kötü ve yaramaz sözler gelir. Böyle bir şey de, kötülüklerden sayılır.

Pisliğin necasetin sonucu gelen sözlerden Allah'a sığınırız.

29. FASIL; Yıkamanın gerekli oluşu.

Gerek önden çıkan sidik, gerekse arkadan çıkan pislik çıktıkları yeri fazlaca taşınca, mutlaka su ile yıkamak gerekli olur; başka olmaz.

Zira o pislikler, kolaylık tanınacak sınırı aşmıştır. Tıpkı bacağa, göğse isabet eden necaset hükmünü almıştır. Böyle bir şey ise, ancak su ile temizlenebilir.

30. FASIL; Silinecek şeyler.

Büyük ve küçük abdest yapıldıktan sonra, taş gibi silinmek için kullanılacak şeyler kuru, pak ve temiz olmalıdır.

Yenen cinsten bir şey olmamalıdır. Hayvanların yediği cinsten de olmamalıdır.

Hayvan tersleri ve kemikle de silinmemelidir. Zira bunlar, cin tayfasının yiyecekleri arasındadır.

Kendisi ile temizlik yapılması zor olan şeylerle de silinmemelidir. Mesela; Cam, kara çamur, kaygan taş.

31. FASIL; Yıkamayı gerektiren şeyler.

Yellenmek hariç; önden ve arkadan çıkan her şey için, çıktığı yeri yıkamak gerek. Mesela; Kaka, kurt, taş, kan, irin, kığı.

Erkeğin ön edep yerinden ise, beş şey gelir ki, sırası ile

şunlardır;

a) Sidik.

b) Mezi. Bu beyaz bir sudur. Oynaşma ve hoşlanma hâlinde gelir. Veya bir şeye bakıp düşünmede. Bunun hükmü, sidik gibidir. Ancak, fazlalığı şudur ki; Hem kamış, hem de yumurtalar yıkanır.

Bu manada, Hazret-i Ali'den (r.a) gelen bir rivayette, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Bu, erkeklik suyudur; her erkeğin suyu vardır."**

Yumurtalarla birlikte yıkanır. Namaz abdesti gibi abdest alınır.

c) Vedi.

Bu, beyaz bir sudur. Sidiğin peşinden gelir. Bunun hükmü de, sidik hükmü gibidir.

d) Meni.

Bu, atan beyaz bir sudur. Cinsi birleşme yapıldığı veya ihtilâm olma zamanı gelir. Erkeğin gücüne göre, sarı olabilir. Cinsî birleşme fazla yapıldığı zaman, kırmızı da olur. Bünyenin ve kuvvetin zaafına göre, ince sıvı olabilir. Çiçek ve hamur kokusuna benzer kokusu vardır; bundan meni olduğu anlaşılır.

Meşhur olan iki rivayetten birine göre; Meni temizdir. Meninin hükmü ise, tüm bedenin yıkanması ve boy abdesti alınmasıdır.

Kadından gelen su incedir; sarıdır.

e) Yel.

Pek olmakla beraber, arkadan nasıl yel gelir ise, önden de gelebilir.

32. FASIL; Boy abdesti. Büyük temizlik.

Boy abdesti almak iki çeşittir;

a) Yeterince ve tam.

b) Caiz olan miktar.

Tam ve yeterli olan miktar şöyledir;

Önce niyet edecektir. Bu niyetinde, büyük abdestsizliğin gitmesini ve cenabetten kurtulmayı niyetine alacaktır.

Anlatılanları kalben niyetine aldıktan sonra, dille de söyler ise daha faziletli olur.

Suyu aldığı zaman, besmele çeker. Yani;

- ***Bismillah.*** (Allah'ın adı ile) Der.

Daha sonra, üç kere ellerini yıkar. Sonra, üzerinde bulunan bu-

laşıkları temizler.

Bundan sonra, bütün bir abdest alır. Ancak, ayaklarının yıkanmasını sonraya bırakır.

Başına üç kere su döker; döktüğü bu suyu saç köklerine kadar ulaştırır.

Cesedinin kalan kısmını da üç kere yıkar. Elleri ile vücudunu ovuşturur.

Bedenin buruşuk ve girintili yerlerine su ulaştırmaya dikkat eder. Suyun oralara kadar ulaşmasına çok önem verir. Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Kılları karıştırınız, derileri ovuşturunuz. Zira her kıl dibinde cenabetlik vardır."

Boy abdestini almaya başlarken, daima sağdan yıkamaya başlamalıdır.

Bu şekilde yıkama işlerini bitirdikten sonra, yıkandığı yerden başka yana geçer; orada ayaklarını yıkar.

Bu, boy abdestini alan kimse şayet küçük abdestini bozacak şeylerden bir bozukluk olmadığı kanaatindeyse bu boy abdesti ile namaz kılabilir; caizdir. Zira bizim hükmümüz; Bu boy abdesti ile hem boy abdestinin, hem namaz abdestinin tamam olduğudur.

Şayet namaz abdestine aykırı bir durum var ise, yeniden bir abdest alır.

Bütün bu anlatılanların aslı, Hazret-i Âişe (r.a) tarafından anlatılan şu hadis-i şeriftir;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, cenabet hâlinden boy abdesti almayı istediği zaman; üç kere elini yıkardı.

Sonra suyu sağ eline alır; sol tarafına dökerdi.

Sonra, ağzına su alırdı; daha sonra da burnuna su çekerdi.

Üç kere yüzünü yıkardı.

Kollarını, dirseklerine kadar da üç kere yıkardı.

Bundan sonra, üç kere başına su dökerdi.

Ve daha sonra vücudunu yıkardı.

Yıkanıp çıktıktan sonra da, ayaklarını yıkardı.

Gelelim, boy abdestinde caiz olan miktara.

Şöyle yapar;

Önce edep yerini yıkar.

Daha sonra niyet edip besmele çektikten sonra; tüm bedenini

yıkar. Bu arada ağza ve buruna su almak da yapılır. Zira her ikisi de, boy abdestinde vaciptir. Keza namaz abdestinde de. Bu hususta iki rivayet vardır. Sahih olan namaz abdesti almakta da vacip olduğudur.

Ne var ki, bu şekilde alınan boy abdesti ile namaz kılınmaz. Meğerki hem normal abdeste, hem de boy abdestine niyet etmiş olsun. Dolayısı ile abdestin kalan işleri de niyet sebebi ile özre dâhil olur. Şayet niyet edilmemiş ise, abdest almış olmaz. Dolayısı ile o şekilde aldığı boy abdesti ile namaz kılması sağlam olmaz. Zira Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Abdesti olmayanın namazı da olmaz."**

Ne var ki, ilk olarak anlattığımız boy abdesti böyle değildir. O şekildeki boy abdesti tamdır. Her iki abdest için de yeterlidir.

Boy abdestinde olsun, namaz abdestinde olsun; boş yere çokça su harcamak müstehap (hoş görülen) bir şey değildir.

Bu işte, beğenilen normal miktarda su harcamaktır.

Gerek boy abdesti, gerekse namaz abdesti sırasında az su harcamak israf edip boş yere su harcamaktan daha iyidir.

Rivayet edildiğine göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir müdd su ile abdest alırdı. Ki bu, bir rıtıl ve bir rıtılın üçte biridir. Bir sa' su ile de boy abdesti alırdı. Bu da dört müddür. Yani;

a) Namaz abdestini yüz yetmiş üç dirhem ve bir dirhemin üçte biri miktarı su ile alırdı.

b) Boy abdestini ise, bin kırk dirhem miktarında su ile alırdı.

33. FASIL; Abdest azaları yıkanırken okunacak dualar.

Yıkanan kimse, pak ve temiz olup çıktıktan sonra şu duayı okur;

- Allah'ım, kalbimi şekten ve nifaktan koru. Edep yerimi yaramaz işlerden esirge.

- Bismillah. (Allah'ın adı ile) Deyip duaya başlarken şöyle demelidir;

- Rabbim, şeytanların tutmalarından sana sığınırım. Rabbim, onların yanımda olmalarından sana sığınırım.

El yıkanırken şu dua okunmalıdır;

- Allah'ım, senden uğur ve bereket diliyorum. Uğursuzluktan, kötülükten sana sığınırım.

Ağza su alınırken, şu dua okunmalıdır;

- Allah'ım, kitabın olan Kur'ân'ı okumak ve seni çokça zikret-

mek için bana yardım eyle.

Burna su çekilirken de şu dua okunmalıdır;

- Allah'ım, benden razı olarak, cennetin kokusunu bana koklat.

Burun sümkürülürken de şu dua okunmalıdır;

- Allah'ım, cehennem kokularından sana sığınırım. Keza kötü yerden de.

Yüz yıkanırken, şu dua okunmalıdır;

- Allah'ım, velî kulların yüzü ağarırken, benim yüzümü de ağart. Sana düşman olanların yüzleri karardığı günü, yüzümü karartma.

Sağ kol yıkanırken, şu dua okunmalıdır;

- Allah'ım, hesap defterimi sağımdan ver. Hesabımı kolay eyle.

Sol kol yıkanırken, şu dua okunmalıdır;

- Allah'ım, hesap defterimi solumdan ve arkamdan vermenden sana sığınırım.

Baş mesh edilirken, şu dua okunmalıdır;

- Allah'ım, beni rahmetinle kapla. Bana bereketler yolla. Senin gölgenden başka gölgenin bulunmadığı günde, beni arşın altında gölgelendir.

Kulaklar mesh edilirken de şu dua okunmalıdır;

- Allah'ım, beni sözü duyup da en güzeline uyanlardan eyle. Allah'ım, iyilerle birlikte beni cennet davetçilerinin sesini duyanlardan eyle.

Sonra, enseye mesh edilir ve şu dua okunur;

- Allah'ım, boynumu cehennemden kurtar. Zincirlere ve bukağılara vurulmaktan sana sığınırım.

Sağ ayak yıkanırken şu dua okunmalıdır;

- Allah'ım, müminlerin ayakları ile, sırat üstünde ayaklarıma sebat ihsan eyle.

Sol ayak yıkanırken de şu dua okunmalıdır;

- Allah'ım, sırat üzerinde ayağımın kaymasından sana sığınırım. O gün, münafıkların ayakları kayar.

Abdestini alıp bitirdikten sonra başını semaya kaldırır ve şu duayı okur;

- Eşhedü en lâ ilâhe illallahu vahdehu lâ şerike lehu ve eşhedü enne Muhammeden abduhu ve Resuluh. (Şahadet ederim ki, Allah'tan başka ilâh yoktur; tektir, ortağı yoktur. Şahadet ederim ki,

Muhammed Allah'ın kulu ve Resulüdür.)

Sonra şöyle devam eder;

- Sübhansın. Hamd sana mahsustur. Kötülük işledim, kendime zulmettim.

Senden bağışlanmamı dilerim. Sana tövbe ederim. Beni bağışla. Tövbemi kabul buyur. Sen çok merhametli tövbeyi kabul buyuransın.

Allah'ım, beni tövbe edenlerden eyle. Beni temizlerden eyle. Beni sabırlı şükreden eyle. Sabah akşam senin zikrini tespihini okuyan eyle.

34. FASIL; Giyinme edepleri.

Giyinme edepleri beş yönlü olarak anlatılır;

a) Mükellef olan herkese haram olan.

b) Bazı şahıslara haram olan.

c) Mekruh.

d) Mubah.

e) Giyinmekten kaçınılması gereken.

Mükellef olan her şahsa haram olan giyim; çalıntı bir giyimdir.

Bir şahsa haram olan, diğer şahsa haram olmayan ise, ipeklidir. Bu, kadınlara ve buluğ çağına gelmeyen çocuklara helâldir. Ama erkeklik çağına ulaşan erkeklere haramdır.

Küçük çocukların, ipekliyi giyip giymeyecekleri hakkında iki rivayet vardır.

Kâfirlerle çarpışmaya giden erkeklerin ipekli giymeleri hakkında da iki rivayet vardır. Bu iki rivayetin biri mubahtır. Ama bu durumda mubah tarafı ağır basar.

Mekruh olan giyim uzun giyimdir ki; insanı, kibre ve böbürlenmeye götürür.

Mekruh giyimler arasında, ipekli karışımı pamuk dokuma da vardır. Ki bunda; İpekli mi fazla, pamuklu mu fazla bilinmez.

Giyilmemesi gereken, giyilmekten uzak durulması gereken ise, herkesin gözüne batacak şekilde olan elbisedir. Bu durumda, belde ehlinin giyimi dışına çıkılmış olur.

Kendi beldesinde ve yakınları arasında bulunan kimseye gerekir ki, onlar gibi giyinsin ve giyim işinde kendisini onlardan ayrı tutmasın. Böyle etmediği takdirde, kendisini parmakla gösterirler ve gıybetini ederler. Onları bu hâle kendisi sürüklemiş ve gıybetini etmelerine sebep olmuş olur. Gıybet günahında da onların ortağı duru-

muna girer.

35. FASIL; Giyim işinde iki mesele.

Burada giyim, işi için iki mesele anlatacağız;

a) Vacib.

b) Mendup.

Burada vacip olanı da iki kısma ayıracağız;

a) Allah'ın hakkı.

b) Kulların hakkı.

Allah'ın hakkı olan, avret mahallini kapamasıdır. Bunu, daha önce çıplak bahsinde anlattık. İnsanların kendi avret mahallini görmemeleri için örtünmesi gerekir. Ki bu; Allah'ın hakkı olup yapılması mutlak gereklidir.

İnsanın kendine hak olan giyime gelince, bu da kendisini sıcaktan ve soğuktan korumak için giymesidir. Bir de, kendisini zarardan korumak için. Bu gibi giyim, o kimseye vaciptir. Hiçbir şekilde terki caiz değildir. Zira bunun terkinde, kendisini helâke götürmek vardır ki bu; Haramdır.

Mendup olan kısma gelince, bu iki kısımdır.

Bir tanesi, Allah'ın hakkıdır. Ki bu ridadır. Bir cemaat arasında, bir topluluk içinde bulunduğu zaman, bunu giyinir. Omuzlarına örter. Bilhassa, bayramlarda, cuma günlerinde.

İkinci kısmı ise, kulların hakkıdır. Bu türlü giyim de onların arasında bulunduğu süre, güzel ve temiz giyinmektir. Ancak, bu türlü giyim, ne arkadaşlarını küçük düşürecek şekilde olmalı; ne de onlar arasında kendi haysiyetini zedeleyecek şekilde.

Çene altına almaksızın, başa sarık sarmak mekruhtur.

Sarığı çene altından getirip sarmak da müstehaptır.

Arap usulüne aykırı ve yabancıların kılığında dolaşmak mekruhtur.

Eteği uzatmak mekruhtur. Zira bu manada gelen hadis-i şerif vardır ki; Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Bir kimsenin örtünüşü, baldırının yarısına kadar olmalıdır. Topuklarına kadar olursa, pek zararı olmaz.**

Ama topuklardan altta kalan kısım cehennemdedir. Kibirlenerek, giydiğini uzatan kimseye, Allah iyi nazarla bakmaz."

Bu hadis-i şerifi, Ebu Davud çıkarmış olup, rivayet eden sahabe ise, Ebu Said-i Hudrî'dir. Allah ondan razı olsun.

Namazda **Sama** şeklinde bir giyim mekruhtur. Bu giyimin şekli ihramdaki gibidir. Yani; Bir örtüye sarınmak, bir yanından sokup diğer yanından da omzuna almak. Bu durumu ile iki yerden iyice bürünür ki, elinin çıkacak yeri bulunmaz. Sama, tabiri de bunun içindir.

- **Südül**.

Tabir edilen şekilde giymek de mekruhtur. Südül ise şu şekilde bir giyimdir; örtüsünün veya kaftanının ortasını başına koyup kalan kısmını da sarkıtmak.

Bu şekilde bir giyim, Yahudi giyimidir.

- **İhtiba**.

Tabir edilen giyim de mekruhtur. Bu şekilde örtünmenin tarifi şöyledir;

- Bir kimse oturur; dizlerini göğsüne dayar. Örtüneceği şeyi de arkasından, koltuk altından geçirip dizlerinde uçlarını birbirine bağlar. Böylece onlara dayanır gibi oturur.

Ancak, üstte anlatılan biçimde oturmanın mekruh olması; Altın da, avret mahallini kapayacak bir giyimi olmamasına bağlıdır. Onun altında edep yerini kapatan bir giyimi var ise, mekruh olmaz. Şayet altında edep yerini kapatan bir giyeceği yoksa olmaz; zira o şekilde edep yeri açılabilir.

Daha önce de anlatıldığı gibi, öyle bağlanıp oturmak, altta başka giyinilmiş bir şey varsa, sakıncası yoktur.

Namazda, ağzını burnunu örtecek bir şeyle sarınmak mekruhtur.

Erkeklerin kadın kılığına girmeleri mekruhtur.

Kadınların erkek kılığına girmeleri mekruhtur.

Zira Resulullah (s.a.v) efendimiz böyle eden kimseleri lânetlemiş ve kendilerine azap olacağı korkusunu anlatmıştır.

Namazda ika şeklinde oturmak mekruhtur. Bu oturuş şöyledir; İnciklerin dikip dibini yere koymak sureti ile oturmaktır. Ki buna;

- Çömelmek.

Tabir edilir. Zira Resulullah (s.a.v) efendimiz, bu şekilde oturuşu şöyle tarif buyurmuştur;

- **"İt oturuşu."**

Altından vücudun görüleceği kadar şeffaf elbise giymek mekruhtur. Giydiği şeyin altından avret mahalli görünüyor ve bunu kas-

ten giymiş ise, giyen kimse fasık olur. Böyle bir kimsenin, bu hâli ile kıldığı namaz da sağlam olmaz.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, don giyenleri övmüştür;

- **"Don yarı giyimdir."**

Buyurmuştur. Ancak, don giymek için, erkek üzerinde daha çok durulmuştur. Ancak, giyilecek donun, üst kısmının geniş; paçalarının ise sık ve dar olması daha uygun ve yerindedir. Zira bu şekilde olur ise, edep yerlerin daha iyi kapatır.

Rivayet edildiğine göre, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Allah'ım, don giyenleri bağışla."**

Resulullah (s.a.v) efendimiz bunu bir kadın hakkında buyurmuştur. Ki o kadın, paçasını yukarı çekti; sonra paçası yine yerine geldi. Resulullah (s.a.v) efendimiz de ondan yüzünü çevirdi. Ancak kendisine şöyle bildirildi;

- O, don giymiştir.

Resulullah (s.a.v) efendimizden gelen bazı haberlere göre; Üst kısmı geniş, ayakuçlarına düşecek kadar uzun don giyilmesini istemezdi.

Giyilen şeylerin en faziletlisi, insanı örten miktarıdır. En faziletli renkleri ise, beyaz olanlarıdır. Bu manada Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Hayırlı giysiniz beyaz olandır."**

Bir başka rivayette ise, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Sizin için beyaz iyidir. Onu dirileriniz giyinir; ölülerinize de kefen edersiniz."**

İbn-i Abbas yolu ile gelen bir rivayette ise, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- **"Beyaz elbise giyiniz. Zira o, giydiğinizin hayırlısıdır. Onu, ölülerinize de kefen yapınız.**

Sürmelerinizin hayırlısı ise, esmed taşından olandır. Zira o, gözü parlatır, kıl bitirir."

36. FASIL; Uyku edepleri.

Uyuyacak kimsenin, uyumadan evvel, şu hususları yerine getirmesi gerekir;

a) Su kabının ağzını kapatmalıdır.

b) Lambasını söndürmelidir.

c) Kapılarını da kapatmalıdır.

d) Kendisine, zararlı böcek gelmemesi için, ağzında bir koku varsa yıkamalıdır.

Bunları yaparken, Aziz Celil Allah'ın adını;

- Bismillah. (Allah'ın adı ile) Diye anar.

Bu manada Ebu Davud'un çıkardığı bir hadis-i şerif vardır. Bu hadis-i şerif, Ebu Ubeyde ve Bera b. Azib yolu ile gelmektedir. Allah onlardan razı olsun.

Bera b. Azib şöyle anlatıyor;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz bana şöyle buyurdu;

- **"Yatağına gittiğin zaman, namaz abdesti gibi abdest al.**

Sonra sağ yanına yat. Ve şu duayı oku;

- Allah'ım, yüzümü sana çevirdim; işimi sana ısmarladım. Korku ve ümitle sırtımı sana yasladım.

Zatından başka bir sığınak ve kurtuluş yolu yoktur. Kurtuluş yolu sendendir ve sığınmak sanadır.

İndirdiğin kitaba inandım; gönderdiğin peygamberi kabul ettim.

Şayet beni öldüreceksen, beni İslâm yaratılışı ile öldür.

Son sözün bunlar olsun."

Bera diyor ki;

- Onları tekrarlayayım mı?

Dedim ve;

- Gönderdiğin Resule.

Kısmını kuyunca şöyle buyurdu;

- **"Olmaz, şöyle diyeceksin; Gönderdiğin Peygambere."**

Uyuyan kimsenin uyuma şekli; Anlatıldığı gibi sağ yana yatarak olacaktır. Tıpkı; Mezarda oluş gibi sağ yana dönük olmalıdır.

Şayet yerdeki ve gökteki Allah'ın hikmetli işlerini düşünmek için sırt üstü yatar ise, bir sakınca yoktur.

Yüzüstü yatmak mekruhtur.

Uykuda, sıkıntılı bir rüya görür ise, bunun şerrinden Allah'a sığınmak gerek. Sol tarafına da üç kere tükürür, sonra şu duayı okur;

- Allah'ım, bana rüyamdan hayır ver. Beni, onun şerrinden koru.

Bundan sonra Bakara suresinin 255. ayetini ve 112. 113. 114. surelerini okur.

Meğerki cünüp olsun. Cünüp ise, bu ayet-i kerimeleri okuyamaz.

Gördüğü rüya ne olursa olsun; onu iyiye yoracak kimseden başkasına anlatmamalıdır.

Rüyasını anlatacağı kimse; Bilgin, aklı eren biri olmalıdır. Aynı zamanda muhabbet ehli biri de olmalıdır.

Düş kabilinden rüyaları anlatmak gerekmez. Zira onları şeytan ortaya çıkarır.

Ebu Katade'nin anlattığına göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- "Rüya Allah'tan olup, düş şeytandandır.

İçinizden biri, sevmediği bir şey görür ise, sol yanına tükürür gibi üç kere üflesin.

Daha sonra, o gördüğü rüyanın şerrinden Allah'a sığınsın. Böyle ederse, o gördüğünün kendisine zararı olmaz."

Ebu Hureyre (r.a) anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, sabah namazını kıldıktan sonra ashaba döner ve şöyle sorardı;

- "Sizden bu gece rüya gören var mı?"

Sonra şöyle devam ederdi;

- "Benden sonra, peygamberlikten yana ancak doğru rüya kalacaktır."

Ubbade b. Samit yolu ile gelen rivayette ise, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatıldı;

- "Müminin rüyası, peygamberliğin kırk altı parçasından bir parçasıdır."

EVDEN DIŞARI ÇIKARKEN

İnsan, evinden çıkacağı zaman da bazı duaları okuması gerekir. Bu manada gelen bir rivayeti, Ümmü Seleme'den (r.a) naklen Şaabî anlatmıştır. Ümmü Seleme (r.a) demiştir ki;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, her evinden çıkışında bir yanını semaya kaldırır ve şu duayı okurdu;

- "Allah'ım, sapmaktan ve saptırılmaktan sana sığınırım.

Hataya düşmekten ve hataya düşürülmekten sana sığını-

rım.

Zulme uğramaktan ve zulüm etmekten sana sığınırım.

Cahilce davranmaktan ve bana cahilce davranılmasından sana sığınırım."

Daha sonra İhlâs ve Muavvezeteyn (112. 113. 114.) surelerini okurdu.

Akşam evine geldiği zaman da, üstteki dua ile Resulullah (s.a.v) efendimiz şu duayı okurdu;

- **"Allah'ım, seninle sabahladık; seninle akşamladık. Seninle dirilir; seninle ölürüz."**

Sabah duasına şu cümleyi ekler;

- **"Senin için dağılıyoruz."**

Akşam duasına da, şu cümleyi eklerdi;

- **"Dönüş sanadır."** Şu duayı da okuyabilir;

- Allah'ım, beni kulların en kısmetlisi eyle. Bilhassa, bugün taksim ettiğin hayırlarda. Keza bundan sonraki hayırlarda da benim kısmetimi en çok eyle.

Sonra hidayet edeceğin nurda, yayacağın rahmette, dağıtacağın rızıkta, açacağın zararda, bağışlayacağın günahta, atacağın zararda, uzaklaştıracağın fitnede, rahmetinle vereceğin tüm nimetlerde beni en nasipli kulun eyle.

Sen her şeye kadirsin.

MESCİDE GİRERKEN OKUNACAK DUA

Mescide (camie) girerken, önce sağ ayak atılmalı; sonra da sol ayak atılmalıdır.

Şu duayı okumalıdır;

- Bismillah (Allah'ın adı ile.) Selâm Allah'ın Resulüne. Allah ona salât ve selâm eylesin.

Allah'ım, Muhammed'e ve Muhammed'in âline salât eyle. Günahlarımı bağışla. Rahmet kapılarını bana aç.

Mescide giren kimse, oradakilere selâm vermelidir. Şayet içeride kimse yoksa şu şekilde selâm vermelidir;

- Esselâmü aleyna min Rabbina Azze ve Celle (Aziz Celil Rabbimizden bize selâm.)

Mescide girdikten sonra, iki rekât namaz kılmadan yerine oturmamalıdır.

Daha sonra, ister nafile olarak namaz kılar; isterse oturur Allah'ın zikri ile meşgul olur. Yahut dünya işlerine dair bir şey düşünmeden sükût durur.

Mescitte bulunduğu süre, lüzumlu olmayan bir şey konuşmamalıdır.

Namaz vakti geldi ise, oradaki cemaatle, sünneti ve farzı kılar.

Namaz bittikten sonra dışarı çıkmak isterse, dışarıya önce sol ayağını atmalı; sonra da sağ ayağını.

Şöyle demelidir;

- ***Bismillah*** (Allah'ın adı ile) Allah'ın Resulüne selâm. Allah ona salât ve selâm eylesin.

Allah'ım, Muhammed'e ve Muhammed'in âline salât eyle.

Günahlarını bağışla, bana fazilet kapılarını aç.

Müstehap olur ki, her farz namazın sonunda;

Otuz üç kere;

- ***Sübhanallah***. (Allah noksan sıfatlardan münezzehtir.) Diyerek, yüce Sübhan Allah'ı tespih etmelidir.

Otuz üç kere;

- ***Elhamdülillah***. (Allah'a hamd olsun) Diyerek Allah'a hamd etmelidir.

Otuz üç kere de;

- ***Allah-û Ekber*** (Allah en büyüktür.) Diyerek, Yüce Allah'ın büyüklüğünü dile getirmelidir.

Yüzü de şu cümlelerle tamamlamalıdır;

- ***Lâ ilâhe illallahu vahdehu lâ şerike leh. Lehül-mülkü ve lehül-hamdü ve hüve âlâ külli şey'in kadir.*** (Allah'tan başka ilâh yoktur; tektir, ortağı yoktur. Mülk onundur, hamd ona mahsustur. O her şeye kadirdir.)

ABDESTLİ BULUNMAK

Devamlı abdestli bulunmak müstehaptır. Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimizden, gelen hadis-i şerif vardır.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, Enes b. Malik'e şöyle buyurmuştur;

- **"Ömrün boyunca, temizliğe (abdestli bulunmaya) dikkat et, sürdür.**

Gücün yettiği kadar, gece gündüz namaz kıl; hafaza me-

lekleri seni severler.

Duha namazını kıl; bu namaz evvabin namazıdır. (Yani; Yüce Hakka tövbe yolu ile yakınlık kazananların, tövbesi makbullerin.)

Eve girdiğin zaman, hane halkına selâm ver; evinde hayır bereket artar.

Müslümanların yaşlılarına saygılı ol; küçüklerine merhamet göster; Cennette benimle arkadaş olursun."

Bu hadis-i şerif tüm edepleri özünde toplamıştır.

37. FASIL; a) Eve giriş. b) Helâl kazanç. c) Yalnızlık.

a) Eve giriş; Kendi evine girecek olan kimse; dışarıda iken, geldiğini belirtir şekilde hafif hafif öksürür gibi yapmadan içeri girmemelidir. Bu şekilde de selâm vermelidir;

- Esselâmü aleyna min Rabbina. (Rabbimizden bize selâm)

Bazı haberlerde şöyle, gelmiştir;

- Mümin, evinden çıktıktan sonra, Allah-û Teâlâ onun kapısına iki melek bırakır. Bu melekler, onun malını ve çoluk çocuğunu korurlar.

İblis de oraya yetmiş azgın şeytan koyar.

Mümin kul, evine geldiği zaman o iki melek şöyle der;

- Allah'ım, onu başarılı kıl.

Ama helâl ve temiz bir kârla gelmiş ise.

Hafif hafif öksürdüğü zaman da melekler yakınlaşır; şeytanlar da gizlenirler. Sonra;

- Esselâmü aleyna min Rabbina. (Rabbimizden bize selâm)

Şeklinde selâm verdiği zaman, melekler o kimseye yaklaşırken, şeytanlar da gizlenirler. Meleklerin biri o kimsenin sağına, diğeri de onun soluna geçer.

Kapı açıldığı zaman o kimse;

- Bismillah. (Allah'ın adı ile) Der ise, melekler de onunla birlikte içeri girerler. Artık evinde her şey onun için güzel olur. Melekler, onun gecesini ve gündüzünü güzel ederler.

O mümin kimse, oturduğu zaman, melekler onun başucunda ayakta dururlar.

Bir şey yiyecek olur ise, hoşça yer. Bir şey içecek olursa, tatlı içer. Günü ve gecesi böylece hoşça geçip gider. Kendisi de gönlü hoş

olarak kalır.

Şayet anlatıldığı gibi yapmaz ise, melekler, onun yanından giderler. Onunla birlikte şeytanlar girerler.

Evinde her ne var ise, onun gözüne kötü gösterirler. Çoluğundan ve çocuğundan, hoşlanmayacağı sözler duyururlar. Hatta çoluk çocuğu ile arasında dinini de bozucu hadiseler geçer.

O kimse, şayet bekâr ise kendisini uyku ve tembellik basar. Uyursa, cife gibi uyur.

Oturduğu zaman birtakım düşüncelere dalar ki; Hiçbirinin kendisine faydası yoktur. Hepsi de kötü nefsinin arzusu olup bir işe yaramaz.

O şeytanlar, kendisine yemesini, içmesini zehir ederler.

b- Helâl Kazanç

Bu manada, Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Bir kimse, dilenmeyip iffetli olmak, çoluğunun çocuğunun ihtiyacına koşmak, komşusuna iyilik etmek için dünya talebinde bulunur ise, kıyamet günü, Allah-û Teâlâ onu ay yüzlü çıkarır.**

Bir kimse de, dünyalığı helâlinden çoğaltmak ve böbürlenip gösteriş yapmak için talep eder ise, Allah'a kavuştuğu zaman kendisine öfkeli bulur."

Allah rahmet eylesin; Sabit Benanî şöyle anlattı;

- Bana ulaşan habere göre; afiyet on şeyde bulunmaktadır. Bunların dokuzu maişet talebindedir. (Yani; Geçinmek için helâl kazanç aramaktadır.)

Bir tanesi ise, ibadettedir.

Cabir b. Abdullah'tan gelen rivayete göre, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Bir kimse, kendisine dilencilikten bir kapı açar ise, Allah ona bir fakirlik kapısı açar.**

Bir kimse, iffetli olmak ister ise, Allah onu iffetli kılar.

Bir kimse gani gönüllü olur ise, Allah onu zengin eder.

Birinizin bir ip alıp şu dereye uzanması, oradan odun toplayıp getirmesi, şu pazarınızda bir müdd ağırlığında hurmaya satması onun için; insanlardan bir şey isteyip dilenmekten daha hayırlıdır.

Dilenince, insanlar ona ya bir şey verirler yahut vermezler."

Bir başka rivayette, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- **"Bir kimse, kendisine dilencilikten bir kapı açar ise. Allah ona yetmiş fakirlik kapısı açar."**

Resulullah (s.a.v) efendimizin, bir hadis-i şerifinde şöyle buyurduğu anlatıldı;

- **"Allah-û Teâlâ, çoluk çocuk sahibi sanatkâr babayı sever. Sağlam olduğu hâlde boş duran, dünya ve ahiret işlerine yaramayan kimseyi de sevmez."**

Şöyle anlatıldı;

- Aziz Celil Allah'ın halifesi Davud aleyhisselâm, Allah-û Teâlâ'dan diledi ki; kendisine eli ile kazanıp harcayacağı bir sanat versin.

Onun bu dileği yerine geldi; demir elinde yumuşak oldu. Demiri eline aldığı zaman, mum gibi, hamur gibi olurdu.

Bununla zırh yapardı. Yaptığı bu zırhı satar; onun parası ile kendisini ve çoluk çocuğunu geçindirirdi.

SEPET ÖRMEK

Davud aleyhisselâm'ın oğlu Süleyman aleyhisselâm şöyle dua etti;

- Rabbim, benden evvel hiç kimseye vermediğin mülkü bana verdin. Benden sonra, bu mülkü başkasına vermemen için senden dilekte bulundum; sen de bu dileğimi yerine getirdin.

Şayet verdiğin bu nimete şükür için kusurlu olursam; benden daha çok şükreden birini göster ki, ona göre şükredeyim.

Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

- Ya Süleyman, bana ibadet etmek, edep yerlerini kapamak, açlığını gidermek için çalışan bir kul benim için senden daha çok şükreder. Bunun üzerine, Süleyman aleyhisselâm şu duayı yaptı;

- Ya Rabbi, benim de kazancım elimle olsun.

Bu duası makbul oldu; Cebrail aleyhisselâm geldi; kendisine hurma yaprağından sepet örmeyi öğretti.

Bu manadan olarak, ilk defa sepet ören Süleyman aleyhisselâmdır.

Bazı hâkim zatların şöyle dediği anlatıldı;

- Dünyanın ve dinin kıvam bulması ancak şu dört şeyle olur;

a) Bilginler.

b) Emirler. (Devlet büyükleri, siyaset adamları.)

c) Gaziler. (Savaş erleri, askerler.)

d) Kazanç ehli. (Sanatkârlar, tüccarlar.)

Emirler, yönetici durumdadırlar, halkı yönetirler.

Bilginler, peygamberlerin varisleridir. İnsanları, öbür âlem için çalışmaya çağırırlar; insanlar da onlara uyar.

Gaziler, yeryüzünde Allah'ın ordusudur; kâfirler onlarla temizlenir.

Kazanç ehline gelince, bunlar da, Allah'ın eminleridir. Bir manaya, Yüce Allah'ın malına yediemin gibidirler. Halka yarayan şeyler, yeryüzünün imarı bunlarla olur.

Şimdi.

Yöneticiler, kurt olursa, sürüyü kim koruyacak?

Bilginler, ilmi bırakır da, dünya ile meşgul olurlarsa, halk kime uyacak?

Gaziler, böbürlenerek, kibirle bineğe binip bir şeyler toplamaya çıkar ise, düşmana kim üstün gelip zafer kazanacak?

Kazanç ehli kimseler de hain olurlarsa, halk onlara nasıl emniyet edecek?

TİCARET EHLİ

Bir ticaret ehlinde şu huy olmadıkça, dünya ve âhirette yoksulluktan kurtulamaz;

1- Şu üç şeyden temiz olacaktır;

a) Yalan söylemekten.

b) Kötü söz etmekten.

c) Yemin etmekten. (Her ne suretle olursa olsun)

2- Komşusunu ve arkadaşını aldatmaktan ve hasetten yana kalbi temiz olmalıdır.

3- Şu üç şeye devam edecektir;

a) Cuma ve cemaatle namaza devam edecek.

b) Günün bazı saatlerinde ilme çalışacak.

c) Allah'ın rızasını her şeye tercih edecek.

Sakın ha, olmaya ki, haram yoldan mal kazansın. Bu manada

şöyle söylenmiştir;

- Bir kimse, haram yoldan kötü bir mal kazandığı zaman; onu yemeye başlayıp da;

- Bismillah. (Allah'ın adı ile)

Der ise, şeytan ona şöyle der;

- Ye, bunu kazandığın zaman seninle beraberdim. Şimdi senden ayrılmam; çünkü ben senin ortağınım.

Ve şeytan, her haram kazancın ortağıdır.

Allah-û Teâlâ, bu yolda şeytana şu emri verdi;

وَشَارِكْهُمْ فِى الْاَمْوَالِ وَالْاَوْلَادِ

- **"Onlara, mallarda ve çocuklarda ortak ol."** (17/64)

Burada anlatılan mallar, haram olan mallardır. Çocuklar ise, gayrı meşru olan çocuklardır.

Tefsirde böyle anlatılmıştır.

Gelen bir rivayete göre, İbn-i Mesud (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Bir kul, haram yoldan kazandığı bir maldan sadaka verip de ecir alamaz.**

Aynı malı harcadığı zaman, kendisine uğur bereket getirmez.

Dünyada bırakıp gittiği aynı cinsten mal ise, cehennemde kendisine yakacak olur."

Hâsılı; Haramdan sakınan kimse; ancak kendi etine ve kanına şefkati olan kimsedir. Müminin dini, etini ve kanını korumakla olacaktır.

İman sahibi, haramdan, haram yoldan kazanç sağlayan kimselerden kaçınmalıdır.

Haram yoldan kazanan kimsenin malını yememelidir.

Hiç kimseye, haram kazanç yolunu göstermemelidir. Böyle bir şey yaptığı takdirde, kendisi de onun ortağı olur.

Vera' ehli olmalıdır. Yani; Şüphelilerden sakınmak gerek. Şunun için ki; Vera' dinin direği ve ibadetin kıvamıdır. Ahiret işi de onunla tamamlanır.

c-Yalnızlık (Yani; Vahdet ve uzlet)

Uzlet üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Uzlet köşenize çekiliniz,** (yalnız kalınız) **bu ibadettir."**

Resulullah (s.a.v) efendimizin bu manada buyurduğu bir başka hadis-i şerifi ise şöyledir;

- **"Mümin, evinde oturandır."** (Yani; Boş yere sokaklarda dolaşıp durmayandır.) Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde ise şöyle buyurdu;

- **"İnsanların en faziletlisi, insanları şerrinden korumak için evinde oturandır."**

Bazı rivayetlerde ise Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatıldı;

- **"Garip, dinini korumak için ayrılıp uzlet köşesine çekilendir."**

Geçmişte yaşayan büyüklerden biri şöyle demiştir;

- Bu zaman susmak zamanıdır; bu zaman, eve çekilmek zamanıdır.

Ki bu cümlenin sahibi; Bişr-i Hafi'dir. Allah rahmet eylesin.

Saad b. Ebi Vakkas tek başına Akik sarayına çekildiği zaman kendisine şöyle soruldu;

- Neden halkın çarşı pazarını terk ettin? Kardeşlerinin meclislerini bıraktın? Ve hâli bir yere çekildin?

Şu cevabı verdi;

- Onların çarşılarını batıl şeylerle dolu gördüm. Meclislerini ise, bir oyalanmadan ibaret buldum. Artık bir kurtuluş yeri olarak, burada uzleti seçtim.

Allah rahmet eylesin; Vehb b. Verd şöyle dedi;

- Elli yıl insanlarla karışıp durdum. Onlardan hiçbirini görmedim ki; Hatamı bağışlasın; ayıbımı örtsün; öfkelendiği zaman kendisinden emin olayım?

Onlardan her kimi, gördümse kendi nefsanî heva atına binmiş gördüm.

Allah rahmet eylesin; Şaabî şöyle dedi;

- İnsanlar, uzun bir zaman, dinle geçinip durdular; ama sonra din gitti.

Sonra aralarındaki münasebeti mürüvvetle devam ettirdi[1] sonra mürüvvet de gitti.

Bir zaman da hayâ ile geçinip durdular; sonra hayâları da kalmadı, gitti.

Sonra, bir süre korku ve ümitle yaşantılarını sürdürdüler; sonra bunlar da gitti.

Sanıyorum ki, bundan sonra gelecekler bundan daha kötü olacaklardır.

Hâkim şöyle dedi;

- İbadet on parçaya ayrılmıştır. Bunların dokuzu susmakta; biri de uzlettedir. Kendim için, susmayı denedim; olmadı. Sonra, uzlete çekildim, kalan dokuzu da orada buldum.

Şöyle derdi;

- Kabirden daha öğüt veren bir şey yoktur. Kitaptan daha ünsiyet veren bir şey de yoktur. Uzletten daha sağlamı da yoktur.

Allah rahmet eylesin; Bişr b. Haris derdi ki;

- İlim, dünyadan kaçmak için talep edilir; dünyalık elde edilmesi için değil.

Hazret-i Aişe'den (r.a) rivayet edildiğine göre, Resulullah (s.a.v) efendimize şöyle sorulmuş;

- Birlikte oturduğumuz arkadaşlarımızın hangisi hayırlıdır?

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Her kim ki, kendisini görmek, size Allah'ı hatırlatır; bilgisi size ahireti düşündürür; konuşması ilminizi artırır; işte böyle bir kimse hayırlı bir meclis arkadaşıdır."**

Meryem oğlu İsa şöyle dedi;

- Ey havariler, masiyet ehline buğz ederek Allah için sevgi elde ediniz. Onlardan uzak durmak sureti ile Allah'a yakınlık kazanın. Onlara dargın durmakla Allah'ın rızasını kazanın.

Mutlaka birileri ile görüşmeniz, buluşmanız gerekli ise bu kimseler âlimler olsun.

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Ulema ile bir mecliste oturmak ibadettir."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde ise şöyle buyurdu;

- **"Kalbini tefekküre, bedenini sabra, gözünü de ağlamaya alıştır.**

Yarınki rızkın üzerinde önemle durma. Zira böyle bir şey hata olup aleyhine yazılır.

Mescitlere devam et. Zira Allah'ın evleri olan mescitlerin imarı orada bulunan Allah ehli Müslümanlardır."

Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimizin bir hadis-i şerifi şöyledir;

- "Bir kimse, mescitlere çokça gider ise orada; istiğfar eden bir kardeşe, beklenen rahmete, hidayet yoluna delâlet eden bir cümleye, kötülüğü atan bir işe, kendisini iyiye çeken bir bilgiye, korku veya sevgi sonucu günahları bıraktıran bir hayırlı işe rastlayabilir."

CUMA NAMAZI VE CEMAATLE NAMAZ

İnsan, uzlete çekilmesi gereken şeylerden uzlete çekilmelidir. Ancak, bazı şeyler var ki, şeriat, bunları bırakıp bir köşeye çekilmeye izin vermez. Mesela; Cuma namazlarına gitmemek, cemaatle namazlarda bulunmamak. Her hâlde bunları terk caiz değildir. Hatta cuma namazını terki âdet hâline getiren küfre doğru yönelmiş olur.

Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimizden gelen bir hadis-i şerif şöyledir;

- "Bir kimse, özürsüz olarak cuma namazını üç kere terk eder ise, Allah onun kalbini mühürler."

Cuma namazı için Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- "Biliniz ki, şu durduğum yerde, içinde bulunduğum ayda, yaşadığım bu senede, Allah-û Teâlâ size cuma namazını farz kıldı.

Her kim, cuma namazını küçümseyerek veya inkâr ederek terk eder ise, onun hakkından zalim veya adil devlet büyüğü gelir.

Allah onun dağınık işlerini bir araya getirmez; onun hiçbir işi tamamlanmaz,

İyi anlayınız; Onun namazı yoktur.

İyi anlayınız; Onun zekâtı yoktur.

İyi anlayınız; Onun haccı yoktur.

İyi anlayınız; Onun orucu da yoktur.

Meğerki tövbekâr ola. Bir kimse tövbe eder ise. Allah onun tövbesini kabul buyurur."

Cuma namazına gitmeyi terkte, Allah'ın davetçisini küçümsemek vardır. Bu davetçi, şu ayet-i kerime ile anlatılmış; çağırdığı za-

man, gitmek için emir verilmiştir;

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَوٰةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللّٰهِ

- **"Ey iman edenler, cuma günü namaz için çağırma olduğu zaman, Allah'ın zikrine koşunuz."** (62/9)

Bir kimse, Allah'ı ve onun davetçisini küçümser ise, küfre girer. Bu durumda kendisine tövbe edip (imanını) İslâm'ını yenilemek gerek.

Allah tövbe edenlerin tövbesini kabul buyurur.

Şeriatta mubah sayılan bir özür olmadıkça; cuma namazını terk caiz değildir.

Nitekim bu manada şöyle denmiştir;

- İnsanlardan yan dur ama onları atma; cemaatlerini de terk etme.

İnsan, gücü yettiği kadar, insanlardan uzlete çekilmelidir. Ancak, kendisine din işinde yardımcı olan kimseden ayrılmaması gerekir.

Yalan iki kişi arasında cereyan eder; kötü iş, iki kişi arasında olur; adam öldürmek, iki kişi arasında olur; mal çalmak iki kişi arasında olur.

Hâsılı; Uzlette selâmet vardır.

38. FASIL; Yolculuk ve arkadaşlık edepler.

Bir yolculuğa, hacca, savaşa, bir evden diğer eve gitmek isteyen yahut bir iş talebinde bulunan kimse, önce iki rekât namaz kılar; sonra dileği ne ise, onu sıralar. Yahut yerini değiştirecekse değiştirir.

YOLCULUĞA ÇIKMAK

Yolculuğa çıkacağı zaman, iki rekât namazın başında şöyle dua eder;

- Allah'ım, beni öyle bir yere ulaştır ki; hayra ulaşma, senin mağfiretine ve rızana kavuşma olsun.

Hayır senin elindedir. Sen her şeye kadirsin.

Allah'ım, yolculukta arkadaş sensin; mala ve çocuğa bakacak sensin.

Allah'ım, bu yolculuğu bize kolay eyle; uzaklığı yakınlaştır.

Allah'ım, yolculuk zorluklarından sana sığınırım. Keza dönüşte kötülükle karşılaşmaktan ve çolukta, çocukta, malda kötü şeyler gör-

mekten de.

Bir yolculuğa çıkacağı zaman; perşembe, cumartesi, pazartesi sabahlarını beklemelidir.

Bineğine bindiği zaman, şu duayı okumalıdır;

- Bunu emrimize veren Allah Sübhandır. Biz, kendiliğimizden buna eremezdik. Biz, mutlaka Rabbimize döneceğiz.

Yolculuktan dönünce, iki rekât namaz kılar; sonra şu duayı okur;

- İbadet ehli, tövbekâr, Rabbimize hamd ederek döndük.

Anlatıldığına göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz böyle ederdi.

Yolculuğa toplu hâlde çıkıyorlarsa, onların başı olmaya heves etmemelidir. Bilhassa, onlar arasında, önderlik edecek biri var ise.

Onlara, konaklayacakları yer hususunda bir şey de dememelidir. Bilhassa, aralarında bu işleri yönetecek biri var ise.

Bu durumda kendisine susmak düşer.

Arkadaşlarına çokça faydalı olmalı.

Bilhassa, dedikodudan sakınmak gerek.

Yol üzerinde ve subaşlarında konaklamaması gerek. Zira oraları yılanların ve yırtıcı hayvanların yeridir. Oralardan uzak durması gerek.

Gecenin sonuna doğru yol üzerinde uyumaması gerek; bu da mekruhtur.

Yerinde olur ki; Müslüman'ın yolculuğu, marifet yollu olsun. Sözünü bilerek söylesin.

Şayet kötü sıfatları var ise, onları bırakıp güzel sıfatlarla kendisini bezesin.

Takva hâlini sağlama almalı; Mevlâ'sının rızasını talep ederek, nefsanî arzularından vazgeçmelidir.

YOLCULUĞA ÇIKARKEN

Bir yolculuğa çıkan kimseye gerekir ki, beldesinden ayrıldığı zaman hasımları varsa, onları razı edip gönüllerini almalıdır.

Başta ana babasının gönlünü alması gerek. Keza ana baba yerinde olan dedelerin ve halaların da rızalarını almalıdır.

Yolculuğa çıkan kimse, kendisi seferde bulunduğu süre; çoluk çocuğuna sahip olacak bir kimse bırakmalıdır. Olmazsa, yolculuğa çıkarken, aile fertlerini de beraberine alıp götürmelidir.

Şu da yerinde olur ki; Yapılacak yolculuk, Allah'ın taatından bir taat olmalı. Mesela; Hac, Resulullah (s.a.v) efendimizin ziyareti, büyüklerden birini ziyaret, iyi yerlerden bir yer.

Yolculuk, mubah sayılan ticaret gibi şeyler için de olabilir. Yahut ilim. Ama İslâm'ın şartı olan beş şeyin ilmi değil. Zira bu beş şeye dair ilmi öğrenmek mubah değil; farzdır. Onların dışında kalan ilim, mubahtır; öğrenilmesinde fazilet vardır.

Demişlerdir ki;

- Anlatılan beş farz ibadetin ilmini belledikten sonra, diğer ilimlere de çalışmak farz-ı kifayedir.

Her neyse.

Yolculuğa çıkan kimseye gerekir ki;

a) Arkadaşları ile iyi huyla geçinsin.

b) Onları güzel güzel idare etsin.

c) Her ne şeyde olursa olsun; onlarla çekişmeye, onlara ters düşecek bir harekette bulunmamalı.

d) Daima, arkadaşlarının hizmetinde bulunmalıdır. Yolculukta olan bir kimse, zarurî bir durum olmadan, kimseden kendisi için hizmet istememeli.

Sonra, yolculuk sırasında daima abdestli ve temiz bulunmalıdır.

ARKADAŞLIK EDEPLERİ

Şu da arkadaşlık edepleri arasında sayılır ki; Yol arkadaşı yorulup da kaldığı zaman kendisi de onunla beraber kalıp dinlenmeli. Şayet arkadaşı susamış ise, ona su vermelidir.

Arkadaşı sıkıldığı zaman onun gönlünü alacak şeyler söylemeli; ona şefkat göstermelidir.

Arkadaşı öfkelenecek olur ise, onu hoş görmelidir.

Arkadaşı uyuduğu zaman hem kendisini hem de onun yükünü korumalıdır.

Yedikleri şey azalınca, kendisinden çok arkadaşını düşünmelidir. Bu durumda kendisinde bolluk var ise, arkadaşına sofrasını açmalıdır. Arkadaşını yalnız bırakıp kendisi tek başına yememelidir.

Arkadaşından gizli hiçbir iş etmemeli ve arkadaşına ait hiçbir sırrı da başkasına açmamalıdır.

Arkadaşına daima güzel huylu olarak arka çıkmalı; yardım etmelidir.

Arkadaşının gıybetini ettikleri zaman, onu kabul etmemelidir.

Başkaları yanında, arkadaşının sözü edildiği zaman, kendisi onu iyi anlatmalı; onların yanında ayıplamamalı ve arkadaşından şikâyet etmemelidir.

Arkadaşından bir eziyet geldiği zaman, dayanmalıdır.

Arkadaşı, kendisine bir şeyi danıştığı zaman, ona iyi yollu nasihat etmeli; bildiği kadar doğru yolu göstermelidir.

Bir kimse, ilk tanıştığı arkadaşına; Adını, memleketini, soyunu sormalıdır.

Bir kimse, kendisine uyulan yüksek dereceli bir kimse olsa da arkadaşlarına öyle görünmemeli; onlara uyuyormuş ve onların emrinde imiş gibi gözükmeli. Bu şekilde davranması, onlara bir şefkat olur.

Kendisine tâbi olan kimseye, ayıpları var ise, bunları nasihat yollu ona anlatmalı; sertlikle, azarlamak sureti ile onu ayıplamamalıdır.

Yolculukta bulunan kimse, her korktuğu şeyden, Allah'a sığınmalıdır.

Girdiği her yerde, konakladığı her konakta, oturduğu her yerde, uyuyacağı her mekânda şu duayı okumalıdır;

- Allah'ın zatına sığınırım, o cümleleri ile ki; Onları ne iyi aşabilir; ne de kötü.

Allah'ın her güzel ismi ile zatına sığınırım.

Bildiğim olsun; ama bilmediğim olsun, ister yerden çıkan olsun, isterse başka şekilde yaratılan olsun; bütün bunların şerrinden Allah'a sığınırım.

Gökten inenin, göğe çıkanın şerrinden de Allah'a sığınırım.

Yerde bitenin ve yerden çıkanın şerrinden de Allah'a sığınırım.

Gecenin gündüzün şerrinden de Allah'a sığınırım.

Zatından gelen hayır hariç; gece ve gündüz çıkan her şeyden Allah'a sığınırım.

Ey merhametliler merhametlisi.

Her canlının alnından Rabbimiz tutar. Rabbim, sırat-ı müstakim üzeredir.

ÇAN

Yolcu, bindiği hayvana çan takmamalıdır. Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Her çanla bir şeytan bulunur."**

Bir başka hadis-i şerifinde ise, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Melekler, çan bulunan yolcularla arkadaşlık etmez."**

ASA

Yolculukta bulunan kimsenin elinde asa bulunması gerek. Hiçbir şekilde asasız kalmamaya dikkat etmelidir. Bu manada, Meymun b. Mihran'ın bu rivayeti var ki, İbn-i Abbas'ın (r.a) şöyle dediğini anlatmaktadır;

- Asa (baston) peygamberlerin sünnetidir; müminlerin alâmetidir.

Allah rahmet eylesin; Hasan-ı Basrî, asa için şöyle dedi;

- **Asanın altı özelliği vardır ki, sırası ile şöyledir;**

1- Peygamberlerin sünnetidir.

2- Salih zatların sünnetidir.

3- Düşmana karşı bir silâhtır. Bu düşman, yılan olabileceği gibi, köpek ve daha başkaları da olabilir.

4- Güçsüzlerin yürümesine bir yardımcıdır.

5- Münafıkların inadına kullanılır.

6- İyiliği artırır. Denilmiştir ki;

- Bir müminde asa olduğu zaman, şeytan ondan kaçar. Facir ve münafık ondan ürker.

Asa, namaz kılan için kıbleye doğru dikeceği bir sütun olur.

Asa, yorulan için bir dinlenme aletidir.

Asa kullanmanın daha çok çok yararları vardır. Nitekim Musa (a.s)'nın kıssası anlatılırken, Kur'ân-ı Kerim'de Musa (a.s)'nın dilinden şöyle geldi;

قَالَ هِيَ عَصَايَ اَتَوَكَّؤُا عَلَيْهَا وَاَهُشُّ بِهَا عَلَى غَنَمِي وَلِيَ فِيهَا مَآرِبُ اُخْرٰى

- **"O asamdır. Ona dayanırım. Koyunlarıma yaprak çırparım. Onunla gördüğüm daha birçok işlerim vardır."** (20/18)

39. FASIL; Hayvan (canlı) yaratıkların husyelerini (yumurtalarını) burmak veya çıkarmak.

Bu işin yapılacağı yaratık, ister bir canlı hayvan olsun; isterse kölelerden biri. Böyle bir şey caiz değildir. (Yani; Erkeklik özelliğini gidermek.)

Bu manada, Harp ve Ebu Talib'in rivayetine dayanarak, İmam-ı Ahmed'in görüşü kesindir.

Yüze nişan vurmak da yerinde değildir. Bu manada gelen rivayeti de Ebu Talib anlatmıştır.

Anlatılan sahabelerden gelen rivayete göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz, nesil sahibi hayvanların husyelerini çıkarmayı (veya burmayı) yasak etmiştir.

Bu mana, Ebu Hureyre'den gelen bir hadis-i şerifte belirtilmiştir.

Enes b. Malik yolu ile gelen rivayette ise; Resulullah (s.a.v) efendimiz yüze nişan vurmayı da yasak etmiş; ancak kulağa nişan vurulması için ruhsat vermiştir.

Hayvanların ayırt edilmesi için, mutlaka bir işaret vurulması gerekli ise, yüzden başka yere vurmalıdır. Mesela; Bacaklarına veya sırtına.

40. FASIL; Mescitlerde kirli işler yapılmaması.

Kirli ve pis işlerden hiçbirinin mescitlerde yapılmaması gerek; caiz değildir.

Mescitlerde, terzilik etmek, ayakkabı dikiciliği yapmak, alış veriş yapmak mekruhtur. Keza bunlara benzer işler de.

Allah'ın zikri hariç; mescitlerde yüksek ses çıkarmak da mekruhtur.

Mescitlere tükürmek de hatadır; bu hatanın kefareti, onu yere gömmektir.

Mescitleri nakışlayıp süslemek ve onları çeşitli kokularla kokulandırmak mekruhtur.

Ancak, mescitlere badana vurmak, sıvamak sakıncalı değildir.

İtikâfa girenler hariç; mescitleri makam tutmak, ev edinmek mekruhtur. Meğerki yabancı garip bir kimse olsun. O zaman mescitte kalabilir.

Nitekim Resulullah (s.a.v) efendimiz, Beni Abdikays ve Beni Sa-

kif elçilerini mescitte konukladı.

Müslümanları küçük düşürüp hicveden çeşitleri hariç; mescitlerde şiir ve kasideler okunabilir. Ancak, bunların yapılmaması daha uygundur. Meğerki şevke getiren, kalbi yumuşatan ve ağlatan cinsten olsun. Bu gibi şeylerin de çok okunması caizdir.

Bu manadaki şeylerin de en uygunu; Kur'ân'dan alınanlardır. Hatta onların tespih dualarından seçilmesi yerinde olur.

Zira mescitler Allah-û Teâlâ'nın zikri ve namaz için yapılmıştır. Oraya bunların dışında bir şey girmemelidir.

Mescidin toprağını, bir yere taşımak mekruhtur.

Ancak, mescitte toplanan çöpleri ve süprüntüleri oradan almak caizdir. Bunların yapılması müstehap olup çok sevabı vardır. Resulullah (s.a.v) efendimizden gelen bir hadis-i şerife göre; Bunları mescitten çıkarıp atmak, cennetteki kara gözlü hurilerin mehridir. (Yani; Bedeli.)

Mescitlere çocukları yerleştirmek, delileri içeri almak mekruhtur.

Cünüp bir kimsenin, mescidin içinden geçip gitmesinde bir sakınca yoktur.

Aybaşı hâlindeki kadının, mescitten geçmesine engel olunmalıdır; mescidi kirletmesinden emin olunamaz.

Zarurî bir durum olduğu zaman; cünüp için caiz olur ki; Abdest aldıktan sonra, gusledinceye kadar mescitte eğlensin. Ancak, en uygunu abdestle beraber bir de teyemmüm etmesidir.

Su yalnız mescidin kuyusunda ise, oraya gitmesi için önce teyemmüm eder; sonra kuyuya kadar gidip gusleder. (Yani; Boy abdesti alır.)

41. FASIL; Sesler. (Yani; Sazlı sözlü)

Burada anlatılacak sesler, şiir çeşidi dizilerdir. Bunların da, oyalanma çeşidi yersiz şeylerden arınmış olmaları gerek. Sesler iki çeşittir;

a) Haram ve sakıncalı olanlar.

b) Mubah.

Mubah olanlar, içinde sakıncalı şeylerin olmamasına bağlıdır. Haram olanlar ise, içinde yaramaz söz ve sakıncalı şeylerdir.

Oyun ve oyalanma için yapılan şiir dizileri mahzurludur. Bu gibi diziler, ister bir mana ifade etsin; isterse boş söz olsun. Şayet o oya-

lanmak ve boş vakit geçirmek için söylenen şiirlere bir manasızlık eklenirse sakıncalı durumu katmerli olur.

KUR'ÂN OKUMAK

Kur'ân-ı Kerim'i çalgıcıların bulduğu usule benzetip okumak mekruhtur. Böyle okumamak, Kur'ân'ı temiz tutmak ve ona bir tazimdir. Çünkü o şekilde okumak, çok kere sünnet (tecvit kaidesi) üzere okunmasından çıkarır. Kısaltılması gereken yeri uzatır; uzaması gereken yeri de kısaltır. Hemzeleri siler. Uzatmaları yapılamaz, harflerin idğamı olmaz.

Hâlbuki Kur'ân okumanın ve dinlemenin vergisi, Allah korkusudur. Onun vaaz kısımlarını dinleyince öğüt almaktır. Misalleri, delilleri, ispatları ile ibret almaktır. Yüce Allah'ın vaadine de heveslenmektir. Ne var ki, bütün bunlar, tatlı dinleme sonunda akar gider. Anlattığımız mana şu ayet-i kerimede daha açık belirtilmiştir;

اِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ اِذَا ذُكِرَ اللّٰهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَاِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ اٰيَاتُهُ زَادَتْهُمْ اِيمَانًا وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ

"Müminler, o kimselerdir ki; Allah adı anıldığı zaman kalpleri ürperir. Allah'ın ayetleri kendilerine okunduğu zaman, imanları artar. Onlar, Rablerine tevekkül ederler." (8/2)

Allah-û Teâlâ, bir başka ayet-i kerimede ise şöyle buyurdu;

اَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْاٰنَ

"Onlar, Kur'ân'dan gereği gibi düşünüp ibret almayacaklar mı?" (4/82)

Şu da aynı manada gelen bir başka ayet-i kerime;

لِيَدَّبَّرُوٓا اٰيَاتِهِ

"Kur'ân ayetlerini iyice düşünsünler." (38/29)

Burada, şu ayet-i kerimeyi de anlatmak yerinde olur;

وَاِذَا سَمِعُوا مَا اُنْزِلَ اِلَى الرَّسُولِ تَرٰٓى اَعْيُنَهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ يَقُولُونَ رَبَّنَآ اٰمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ

"Onları, Resule indirileni dinlerken gözlerinden yaş akar görürsün. Zira gerçeği anlamışlardır.

Derler ki;

- Rabbimiz inandık, bizi şahitlerden yaz." (5/83)

İşte, musiki usulüne göre okumak, Kur'ân'ın anlatılan manasını anlamaya bir engeldir. Mekruh olmasının sebebi de budur.

MUSHAF TAŞIMAK

Küffar memleketine giderken, hiç kimse üzerinde Mushaf (yazılı Kur'ân) taşımamalıdır. Zira onu ellerine geçirdikten sonra, küçümseyebilirler.

GENÇ KADINLARIN SESLERİNİ DUYMAK

Yabancı olan yani; Nikâhlısı veya kendisine nikâhı düşmeyecek kadar yakını olmayan kadınların seslerini bir Müslüman dinlememelidir. Zira Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

"Tespih (Sübhanallah).

Demek erkeklere, el çırpmak da kadınlaradır."

Ki bu, namaz esnasında olacaktır ve imamın yanıldığını hatırlatmaya yarayacaktır.

Namaz için böyle olunca, şiir, gazel, insan tabiatını coşturmak için âşık maşuk hâllerini anlatan, sevginin inceliklerini dile getiren, kötü nefsi onları dinlemeye çeken benzetmeler, dinleyeni heyecanlandıran ve kendisini harama koşturan şeyleri dinlemek nasıl caiz olur? Hiç kimse için bunları dinlemek caiz değildir. Şayet biri derse ki;

- Ben onları dinliyorum, ama Allah katında temizim. Dinlediğim bu manayadır.

Biz, onun bu sözünü yalana çıkarırız. Zira şeriat böyle bir ayırım yapmamıştır. Şayet böyle bir şey caiz olsaydı; elbette herkesten evvel peygamberlere olurdu.

Şayet biz özür beyan edilirse, kendisine bu yolda cevaz verebiliriz. Mesela; Sazlı, sözlü okunan şarkıları dinlerken coşmadığını; alkollü içki içen birinin sarhoş olmadığını söyleyene vereceğimiz bir cevaz gibi. Hiç olur mu?

Bir kimse dese ki;

- Ben, her ne zaman şarap içsem; kendimi haramdan alırım.

Elbette, böyle diyene, şarap içmek mubah olmaz.

Yine bir kimse dese ki;

- Benim âdetim, gençleri ve genç kadınları gördüğüm zaman onların güzelliğinden ibret alırım.

Bunun için, onlarla tenhaya çekilip yalnız kalmak yine caiz ol-

maz. Bu manalarda, bizim görüşümüz şudur;

- Bunların terki gereklidir, ibret alınacak bir şey var ise, haramların dışında daha fazlası vardır.

Anlatılan yol; Heves atına binip Allah yoluna haram katanların yoludur. Bu gibi kimselere ne selâm veririz; ne de yüzlerine bakarız.

Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ اَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ اَزْكَى لَهُمْ اِنَّ اللهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ

"Müminlere söyle; Gözlerini (harama) **yumsunlar, edep yerlerini korusunlar. Bu, onlar için daha pak bir iştir.**

Allah, onların ettiklerini bilir." (24/30)

Her kim derse ki;

- Onlara bakmak, daha güzeldir.

O zaman Kur'ân'ın emrini yalan saymış olur.

ÖLÜYE AĞLAMAK

Ölü üzerine methiyeler sıralayıp ardından ağlamak mekruhtur.

Ama sırf ölü için ağlamak yani; Şefkat ve merhamet duygusu, acıma hissi ile mekruh değildir.

42. FASIL; Öldürülecek hayvanlar.

Hayvanlardan bazılarının öldürülmesi mubah olur; bazıları da mubah değildir.

Bir kimse evinde yılan görür ise, üç kere ona gitmesini bildirmelidir. Yani; Üç kere öldürmeden bırakmalıdır. Ama bundan sonra görecek olur ise, öldürmelidir.

Ancak, sahralarda (yazı yabanda) gördüğü yılanı öldürmelidir. Onun için bir izin yoktur.

Kuyruğu kısa yılanı da, öldürmelidir. Bu yılan şu adla bilinir;

- **Ebter.**

Sırtında siyah çizgi bulunan yılan da öldürülmelidir. Bazıları bu yılanı;

- **Zitafatayn.**

Olarak tarif eder ki, iki gözü arasında iki siyah kıl olduğu da söylenir. Bu tür yılan, hiç beklenmeden öldürülür.

Yukarıda anlatılan;

- İzin. (Yani; Bekleme)

Tabiri veya gitmesini bildirmek şu şekilde olmalıdır;

- Sağlam olarak git; bize eziyet etme.

Bazı rivayetlerde, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- **"Yılan cinsinden birini evinizde görürseniz, onlara şöyle deyiniz;**

- Nuh peygamberin sizden aldığı sözü hatırlatırım; Süleyman peygamberin sizden aldığı ahdi hatırlatırım. Bize eziyet etmeyin.

Tekrar dönüp gelirler ise, onları öldürün."

İbn-i Mesud (r.a) yolu ile gelen bir rivayette ise, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- **"Yılanların hepsini öldürünüz; yılanların öcünden korkan benden değildir."**

Salim yolu ile gelen bir rivayette ise, İbn-i Ömer (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Yılanları ve ebteri, zitafatayni öldürünüz. Bunlar (zitafatayn ve ebter) gözün nurunu söndürür ve hamli düşürür."**

Salim anlattı;

- İbn-i Ömer (r.a) nerede yılan görse öldürürdü. Hem de tümünü. Hiçbir ayırım yapmadan.

Abdullah b. Ömer bir yılanı kovalıyordu. Ebu Lübabe onu gördü; şöyle dedi;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, ev yılanlarını öldürmeyi yasak etti. Ev yılanlarının öldürülmemesi babında gelen rivayeti, Ebu Saib anlatmıştır. Demiştir ki;

- Bir kere Ebu Said-i Hudrî'nin yanına gittim. Birlikte oturuyorduk. Onun oturduğu yerin altında bir kıpırdama oldu; baktım ki; Yılan. Hemen ayağa kalktım; Ebu Said bana sordu;

- Neden kalktın? Dedim ki;

- Şurada yılan var! Sordu;

- Ne yapmak istiyorsun? Dedim ki;

- Onu öldüreceğim.

Bunun üzerine, evinin karşısında bulunan bir evi bana gösterip sözlerine şöyle devam etti;

- O evde oturan bir amcamın oğlu vardı. Kendisi henüz taze delikanlı gençti; yeni evlenmişti. Ahzab vakasında, ehlinin yanına gitmek için Resulullah (s.a.v) efendimizden izin istedi; Resulullah (s.a.v) efendimiz de kendisine selâmetle gitmesi için izin verdi.

Evine geldiği zaman; hanımını kapıda ayakta bulmuş.

Mızrağını ona dürtmek için çıkardığı zaman, hanımı kendisine şöyle demiş;

- Acele etme de, beni dışarı çıkaranı gör.

Bunun üzerine içeri girer. Bir de bakar ki; Korkunç bir yılan. Hemen ona mızrağını dürtüp çırpınış hâlinde dışarı çıkarır.

Ne var ki, ben bilemiyorum; Amcamın oğlu mu daha evvel öldü; yoksa yılan mı?

Bunun üzerine, amcamın oğlunun yakınları, Resulullah (s.a.v) efendimizin huzuruna geldiler. Dediler ki;

- Ya Resulullah, dua buyurun da arkadaşımız canlansın. Onların bu dileğine karşılık, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"O arkadaşınızın bağışlanmasını dileyiniz."**

Resulullah (s.a.v) efendimiz sonra şöyle devam etti;

"Cin tayfasından bir bölük, Medine'de İslâm dinine girdi. Onlardan birini gördüğünüz zaman üç kere korkutun. Üç kere anlatıldığı gibi korkuttuktan sonra meydana çıkarlarsa, onları öldürün."

Bazı rivayetlerde ise, şöyle buyurmuştur;

- **"Üç kere ona izin veriniz; yine çıkarsa, o şeytandır, öldürünüz."**

- Samabras.

Adı ile bilinen kuyruğu uzun keleri öldürmek caizdir. Yani; Vezağ'ı. Bu manadaki rivayet, Âmir b. Said'den gelmektedir ki, babasının şöyle dediğini anlatır;

- **"Resulullah (s.a.v) efendimiz, vezağın öldürülmesi için emir verdi ve onun için;**

- Füveysık. (Küçük fasih.)" Buyurdu.

Ebu Hureyre'den (r.a) gelen bir rivayette ise, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"O vezağı öldürürken vurulan ilk darbeye yetmiş iyilik sevabı vardır."**

Yani; Onu kim ilk vuruşunda öldürür ise, onun için yetmiş sevap vardır.

KARINCA ÖLDÜRMEK

Eziyeti çok olmadıkça, karınca öldürmek mekruhtur. Bu manadaki rivayeti, Ebu Hureyre (r.a) şöyle anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, karınca hakkında şöyle buyurdu;

- "Bir karınca, peygamberlerden birini ısırdı. Bunun üzerine, o karıncanın yuvasının yakılması için emir verdi; yakıldı. Bunun üzerine, Cenâb-ı Hak tarafından o peygambere şöyle bir vahiy geldi;

- Seni bir karınca ısırdı; ama sen tespih okuyan bir cemaati yaktın."

KURBAĞA ÖLDÜRMEK

Kurbağa öldürmek mekruhtur. Bu manadaki rivayet, Abdurrahman b. Osman'dan gelmektedir. Ki o; Resulullah (s.a.v) efendimize, ilâç için kullanıldığını anlatıp sormuş; ancak, Resulullah (s.a.v) efendimiz onun bu şekilde öldürülmesini yasak etmiştir.

Öldürülmesi mubah olan hemen her şeyin ateşle öldürülmesi mekruhtur. Mesela; Bit, sivrisinek, pire, karınca. Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Ateşle, ancak ateşin Rabbi azap eder."

Eziyet veren her hayvanın öldürülmesi caizdir. Kendisi eziyet için yaratıldığı hâlde, isterse kimseye eziyet etmiş olmasın. Zira onun yaratılışı eziyet içindir. Mesela; Sıfatını anlattığımız yılan, akrep, kuduz köpek, fare.

Çokça kara köpeğin de öldürülmesi caizdir; zira o şeytandır. Bir kimse, bir hayvanı susamış görür ise, onun susuzluğunu gidermelidir. Bunu yapmakla sevap alır. Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

"Her ciğeri yananın ateşini gidermekte ecir vardır."

Ama bu sulama işi, zararlı hayvan olmazsa yapılır; zararlı hayvana su verilmez. Zira zararlı hayvana su vermek, onu büyütmek ve zararını artırmak sayılır. Böyle bir şey de caiz değildir.

KÖPEK BESLEMEK

Bir kimsenin, evi içinde köpek besleyip büyütmesi ve onu evi içinde tutması yerinde değildir. Meğerki bekçilik, av sürülerini korumak için olsun.

Bir hadis-i şerifinde Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

"Bir kimse; evini beklemek, sürüsünü korumak dışında

bir niyetle evinde köpek tutar ise, her gün ecrinden iki kırat eksilir."

Ehli hayvanlara, güçlerinin dışında bir şey yüklememeli, bir yer sürdürmemeli, fazla yol yürütmemeli.

Ve onlara yemlerini de eksik etmemelidir. Böyle bir şey caiz değildir. Zira böyle bir şey yapmak günahtır.

Keza, hayvanlara haddinden fazla yem vermek de mekruhtur. Nitekim çoğu kimseler, fazla yem verip hayvanları semirtmeyi âdet hâline getirmişlerdir.

KAN ALMA PARASI

Hacamatçılıktan (kan alıcılıktan) alınan para mekruhtur. Zira böyle bir şeyde düşüklük görülmüştür. Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Kan alıcılıktan elde edilen kazanç habistir."**

Arkadaşlarımızdan bazıları, bu yoldan gelen kazancı, haram saymışlardır. Çünkü; İmam-ı Ahmed'ten gelen rivayet bu yoldadır. Allah rahmet eylesin.

43. FASIL; Ana babaya iyilik.

Ana babaya iyilikte bulunmak vaciptir. Bu manada gelen ayet-i kerimenin mealleri şöyledir;

إمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ اَحَدُهُمَا اَوْكِلاَهُمَا فَلاَ تَقُلْ لَهُمَآ اُفٍّ وَلاَ تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلاً كَرِيمًا

- **"Ana babandan biri veya ikisi yanında yaşlanırsa sakın onlara; Öff! Demeyesin;** (onlara karşı bıkkınlık göstermeyesin.)

Onları azarlamayasın. Onlara keremli davran; güzel konuş." (17/23)

وَصَاحِبْهُمَا فِى الدُّنْيَا مَعْرُوفًا

"Onlara dünyada iyi sahip ol." (31/15)

اَنِ اشْكُرْلِى وَلِوَالِدَيْكَ اِلَىَّ الْمَصِيرُ

"Bana şükret; ana babana teşekkür et; dönüş banadır." (31/14)

İbn-i Abbas (r.a) şöyle anlattı;

- Bir kimse, sabaha çıktığı zaman, ana babasına dargın olarak çıkar ise, cehennemden, kendisine iki kapı açılmış olarak çıkar.

Bir kimse, akşamı ettiği zaman, ana babasına dargın olarak akşamı eder ise, kendisine cehennemden iki kapı açılmış olarak akşamı eder.

Birine dargınlık gösterir ise, bir kapı açılmış olur.

Daha sonra üç kere şöyle tekrarladı;

- İsterse onlar, kendisine zulüm etmiş olsunlar.

Abdullah b. Ömer'den (r.a) gelen rivayete göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

"Rabbin rızası, ana babanın rızasındadır. Rabbin dargınlığı, ana babanın dargınlığındadır."

Abdullah b. Ömer (r.a) şöyle anlattı;

Resulullah (s.a.v) efendimizin huzuruna, bir adam geldi; şöyle dedi;

- Ben cihada çıkmak istiyorum. Resulullah (s.a.v) efendimiz ona sordu;

- **"Anan baban var mı?"** O kimse şöyle dedi;

- **Evet var.** Resulullah (s.a.v) efendimiz bu kere şöyle buyurdu;

"Cihad, onların hizmetini görmektedir."

Ana babaya iyiliğin tarifi şöyledir; Onların neye ihtiyaçları var ise, onu yerine getiresin; onlardan eziyeti atasın; onları bir küçük çocuk idare ediyormuş gibi idare edesin.

Ayrıca, onlara hiçbir şekilde dargın durmamak, onların ihtiyaç duydukları şeyi ertelememek gerek.

Ana babaya hizmeti, çokça kılınan nafile namaza, tutulan oruca bedel bilmelisin.

Her namazın sonunda, onların günahlarının bağışlanmasını Yüce Allah'tan dilemelisin.

Onları zora koşmamalı ve onlardan eziyet veren işleri almalısın; onlardan gelen eziyete dayanmalısın.

Sesin, onların sesinden yüksek çıkmamalıdır.

Şeriatın kesin emirlerini bozan bir şey olmadıkça, onların emirlerine uymalısın.

Mesela; Haccı, beş vakit namazlarını, zekâtı, kefareti, adağı terk etme emirleri yerine getirilmez.

Onların yerine getirilecek emri, haram cinsten bir şey de olma-

malı. Mesela; Zina, şarap (alkollü içki içmek), adam öldürmek, iftira, hak olmayan malı alma (hırsızlık ve benzeri) gibi şeyler.

Nitekim bu manada Resulullah (s.a.v) efendimizin şu emri kesindir;

"Allah-û Teâlâ'ya masiyet için, mahlûka itaat yoktur."

Şu ayet-i kerime de bu manayadır;

وَاِنْ جَاهَدَاكَ عَلَى اَنْ تُشْرِكَ بِى مَالَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلاَ تُطِعْهُمَا

"Şayet onlar, ilmî bir dayanak bulamadığın şeyde, bana şirk etmen için; sana bir zorlamada bulunurlarsa, kendilerine itaat etme." (31/15)

Gerek anlatılan hadis-i şerif, gerekse bu ayet-i kerime, umumî mana ifade ederler. Yani; Allah'ın masiyeti için verilen hiçbir emir yerine getirilmez.

Böyle bir mana, İmam-ı Ahmed'ten de anlatılmıştır. Bu da, Ebu Talib'in rivayetine dayanmaktadır. Şöyle ki;

Adamın birine, babası cemaatle namaz kılmasına engel olmuş. Durumu sorunca şöyle demiş;

- Farz olan bir emri yerine getirmemek için onlara itaat gerekmez.

Nafile ibadetlere gelince, bunların terki hususunda ana babaya itaat olur. Hatta en faziletlisi, nafile ibadeti bırakıp gerekli ise, ana babanın emrine koşmaktır.

Şu da ana babaya iyilikler arasında sayılır;

Ana babayı ziyaret edenleri sen de ziyaret edesin; ana babaya gidip gelmeyenlere sen de gidip gelmeyesin.

Hayatta ve ölümde kendin için neye kızıyorsan; onlar için de aynı şekilde kızasın.

Şayet onlara öfke duymakta, içinde bir kabarma olur ise, onların seni büyütmelerini, senin için uykusuz kaldıklarını, sana olan şefkatlerini, senin için yorulmalarını düşün.

Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَقُلْ لَهُمَا قَوْلاً كَرِيمًا

"Onlara keremli davran, güzel konuş." (17/23)

Bu emri de düşün. Şayet, bunlar da sana merhamet getirmez ise, o zaman bilesin ki; Sen mahrumsun, sana Hakkın dargınlığı gelmiş.

O zaman, Allah'a tövbe et. Şayet, Allah'ın emrine muhalif olarak onlara muhalif isen, öfken geçer.

Senin için vacip olmayan hiçbir sefere onların emri olmadan çıkmayasın. Onların emri ile tayin edilmeyen hiçbir gazaya da gitme. Ananı babanı senin yüzünden kederlendirme. Zira başkaları da senin için onları kederlendirmekten alınmıştır. Bu manada gelen bir hadis-i şerif şöyledir;

- **"Ana ile oğlun arasını ayırana Allah lânet etsin."**

Şayet eline bir yemek içmek cinsi bir şey geçer ise, en güzelini onlara vermeye bak. Zira çok kere, onlar da seni tercih etmişlerdir. Aç kalıp seni doyurdukları da olmuştur. Uykusuz kalıp seni uyutmuşlardır.

Allah dilerse sana bu yolda hidayet verir.

44. FASIL; a) Müstehap olan isimler ve künyeler.
b) Mekruh olan isimler ve künyeler.

Bir kimsenin, Resulullah (s.a.v) efendimizin ismi ile birlikte, künyesini de kullanması mekruhtur.

Ancak, tek olarak ismi, tek olarak künyesi kullanılabilir.

İmam-ı Ahmed'den gelen bir rivayete göre; Her iki şekli ile de mekruhtur. Yani; Künye ile isini birlikte kullanmak mekruhtur; ismi veya künyeyi ayrı olarak kullanmak da mekruhtur.

Yine İmam-ı Ahmed'den, her ikisi için de cevaz olduğuna dair rivayet gelmiştir.

Resulullah (s.a.v) efendimizin künyesi ile değil de, ismi ile isimlenme üzerine gelen rivayeti, Enes b. Malik ve Ebu Hureyre (r.a) yapmıştır. İkisi de Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

"İsmimle isimleniniz; ama künyemi almayınız."

Her ikisinin de caiz olduğuna dair rivayet, Hazret-i Âişe'den (r.a) gelmiştir. Hazret-i Âişe (r.a) şöyle anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin huzuruna bir kadın geldi; şöyle dedi;

- Bir oğlum oldu; adını Muhammed, künyesini de Ebül Kasım koydum. Bana anlatıldığına göre, sen böylesini iyi görmüyormuşsun!

Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

"İsmimi koymayı helâl eden, künyemi koymayı da haram eden nedir?"

Yani; Böyle bir durum yoktur.

Ebu Yahya, Ebu İsa künyelerini koymak mekruhtur.

Bir kimsenin, kölesine; Eflâh, Necah, Yesar, Nat'i', Ribah, Bereket, Berve, Hüzün, Asiye isimlerini vermesi mekruhtur.

Bu manada bir rivayet, Ömer b. Hattab'dan (r.a) gelir ki; Resulullah (s.a.v) efendimiz ona şöyle buyurmuştur;

- **"Eğer yaşayacak olursam; kölelere; Yesar, Bereket, Ribah, Necah, Eflâh isimlerinin verilmesini yasak ederim."**

Allah-û Teâlâ'nın isimlerine benzer isimleri ve lâkapları kullanmak da mekruhtur. Mesela; Malik'ül-mülûk, Şehinşah ve benzerleri.

Zira bu gibi isimleri kullanmak, Fars diyarı halkının âdetidir.

Ancak, Allah-û Teâlâ'ya lâyık olan bir ismi kullanmak da mekruhtur. Mesela; Kuddüs, İlâh, Halik, Müheymin.

"Onlar, Allah'a ortak tuttular. Söyle onlara; Bari onlara isim versinler." (13/33) Bazı müfessirler, bu ayet-i kerimeyi tefsir ederken, şöyle dediler;

- O putlara bari benim ismimi de versinler. Sonra, bakın yakışıyor mu?

LÂKAP TAKMAK

Her kim olursa olsun; ister kardeşine isterse bir kölesine onun hoşlanmayacağı bir lâkabı vermesin. Böyle bir şey haramdır. Zira Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَلَا تَنَابَزُوا بِالْاَلْقَابِ

"Birbirinize kötü lâkap takmayınız." (19/11)

Ve böyle bir lâkabı da Allah-û Teâlâ;

- **"Füsük."** Olarak niteledi. Yani; İçi bozukluk.

Müstehaptır ki; Müslüman kardeşini sevdiği en güzel isimlerle çağırasın.

45. FASIL; Öfkelenmeye dair.

Bir kimse, öfkelendiği zaman, ayakta ise, onun oturması müstehap olur.

Oturduğu yerde öfkelenmiş ise, onun da yan yatması müstehap olur.

Bir kimse, öfkelendiği zaman, soğuk su dökünür ise, öfkesi geçebilir.

Bu manada bir rivayet, Hazret-i Hasan'dan (r.a) gelmektedir ki; Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmaktadır;

"Öfke, insanoğlunun kalbinde tutuşan bir ateş korudur.

Biriniz özünde öfke hâli bulunca ayakta ise otursun; oturuyorsa bir yere dayansın."

OTURMA EDEPLERİ

Gizli bir sohbet toplantısında bulunan bir cemaatin arasına yabancı olarak birinin; onlardan izin almadan gelip oturması mekruhtur. Resulullah (s.a.v) efendimiz böyle bir şeyi yasak etmiştir.

Güneşle gölge arası bir yere oturmak mekruhtur.

Sol eli üzerine dayanmak mekruhtur.

Oturmak ile yan yatmak arası bir hâlde bulunmak mekruhtur.

Bir kimse, oturduğu meclisten kalktığı zaman, orada işlenmiş olması muhtemel hatalara kefaret olarak şu duayı okumalıdır;

- Sübhansın Allah'ım, hamd sana mahsustur. Senden başka ilâh yoktur. Senden bağışlanmamı dilerim; sana tövbe ederim.

MEZARLIKTA YÜRÜMEK

Mezarlıkta ayakkabı ile yürümek mekruhtur. Mezarlığa giren kimsenin şu duayı okuması iyi olur;

- Allah'ım, ey bu çürümüş cesetlerin, erimiş kemiklerin Rabbi, Sen onları, dünyadan sana inanmış olarak çıkardın.

Allah'ım, Muhammed'e salât eyle; Muhammed'in âline de salât eyle.

Buradakilere senden rahmet, benden selâm ilet.

Daha sonra şöyle der;

- Selâm size ey müminlerin diyarı. Yakında inşallah biz de size katılacağız. Bu manada gelen rivayet böyledir.

Bir kabir ziyaretine gidildiği zaman, üzerine el konmamalı; öpülmemeli. Zira böyle şeyler Yahudilere mahsus âdetlerdir.

Keza, kabristana giden kimse, ne kabir üzerine oturmalı; ne de dayanmalı; kabri çiğnememelidir. Ancak, zorunlu bir durum olursa, sakıncası yoktur.

Kabristana ziyaret için giden kimse; sanki ziyaretine gittiği kabir sahibi hayatta imiş gibi önünde durmalı; hayatta imiş gibi saygı göstermelidir.

Daha sonra, on bir kere İhlâs suresini okur. (112. suredir.)

Bundan başka bildiği kadar Kur'ân okuyabilir.

Okuduktan sonra, sevabını da, o kabir sahibine bağışlar. Bu dua makamında şöyle diyebilir;

- Allah'ım, eğer sen, bu Kur'ân'ı okumakla bana sevap verdiysen; ben bu sevabı, şu kabrin sahibine hediye ediyorum.

Bundan sonra, bir dileği var ise, o dileğini diler.

Mezarlıktaki kemikleri çiğneyip kırmamalıdır. Şayet böyle bir şeyi zorunlu olarak yapar ise, o kabrin sahibini Allah-û Teâlâ'dan bağışlanmasını diler.

Kabirleri uğursuz saymak mekruhtur.

Ama hayır fal kabilinden bir dilekte bulunmakta sakınca yoktur.

TEVAZU

Müslümanlardan herkese tevazu göstermek iyidir; müstehap sayılır.

Yaşlılara saygı göstermeli; çocuklara da şefkat gösterip onları affetmelidir. Ancak, onları iyi terbiye etmeyi de ihmal etmemelidir.

46. FASIL; Salâvat okumak.

Herhangi bir kimseye salâvat okumak caizdir. Mesela, bir kimsenin diğer kimseye;

- Allah sana salât eylesin. Veya falan oğlu falana Allah salât eylesin. (Sallallahu aleyke, sallallahu âlâ falan ibn-i falan.)

Zira Hazret-i Ali (r.a) Hazret-i Ömer'e (r.a) şöyle demiştir;

- Allah sana salât eylesin. (Sallallahu aleyke.)

Resulullah (s.a.v) efendimizin de;

- **"Allah Ebu Evfa'ya salât eylesin.** (Sallallahu âlâ Ebi Evfa.)"

47. FASIL; El sıkışmak. (Musafaha)

Zimmet ehli ile el sıkışmak mekruhtur.

(Yani; Yahudi ve Nasara cinsinden, İslâm dinini kabul etmeyen ve ona karşı gelmeyen, ama İslâm hükümetine haraç vermek sureti ile malları ve canları, Müslümanlar tarafından korunan azınlıklar.)

Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Zimmet ehli ile el sıkışmayınız."**

48. FASIL; Dua edepleri.

Dua edilmekte edep odur ki; El uzatılmalı, Allah-û Teâla'ya hamd edilmelidir.

Daha sonra da, Resulullah (s.a.v) efendimize salâvat okunmalıdır. Bundan sonra, ne gibi ihtiyacı var ise, Yüce Hak'tan dilemelidir.

Dua edilirken, semaya bakmamalıdır.

Dua yapılıp bittikten sonra; ellerini yüzüne sürmelidir.

Resulullah (s.a.v) efendimizin dua üzerine gelen hadis-i şerif şöyledir;

"Allah-û Teâla'ya dilekte bulunurken, avuçlarınızın içi ile bulununuz."

49. FASIL; Kur'ân ile Allah'a sığınmanın cevazı.

Kur'ân vesile edilerek, herhangi korkulu bir meselede, Yüce Allah'a sığınmalıdır. Bu manada gelen ayet-i kerime şöyledir;

فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

- **"Racim Şeytan'dan Allah'a sığın."** (16/98)

Aynı manayı, şu ayet-i kerimeler de anlatır;

قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ

- **"De ki; Felâkın Rabbine sığınırım."** (113/1)

قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ

- **"De ki; Nasın Rabbine sığınırım."** (114/1)

Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz de şöyle anlatıldı;

- Kendisinde, herhangi bir şikâyeti olduğu zaman Muavvezeteyn surelerini okur; üzerine üflerdi.

Sonra, Resulullah (s.a.v) efendimiz şu duayı da okurdu;

"Kerim Allah'ın rızasına sığınırım. Hem de tüm kelimelerini vesile ederek. Yerden çıkanların ve yaratılanların şerrinden. Bir de Rabbimin alınlarından tuttuğu tüm hayvanların şerrinden."

EFSUN

Kur'ân ile efsun yapmak da caizdir. Keza, Yüce Allah'ın güzel isimleri vesile edilerek de efsun yapmak caizdir. Zira Kur'ân'da şöyle

anlatıldı;

وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَاهُوَ شِفَآءٌ وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ

- **"Kur'ân'dan indirdiklerimiz şifadır; müminlere rahmettir."** (17/82)

وَهَذَا كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ

- **"İndirdiğimiz bu kitap uğurlu mübarek bir kitaptır."** (6/155)

Resulullah (s.a.v) efendimiz de bir hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

"Özelliği bulunan duaları okuyarak, kendinizi efsunlayınız. Yani; Korumaya çalışınız. Kadere tesir edecek bir şey var ise, o da göz değmesidir."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bu manayı, Hazret-i Hasan ve Hazret-i Hüseyin için anlatmıştır. Allah onlardan razı olsun.

50. FASIL; Sıtma üzerine.

Sıtmalı üzerine yazılıp asılacak dua olup İmam-ı Ahmed'den bu manada bir rivayet gelmiştir. Kendisi şöyle anlatmıştır;

- Beni sıtma tuttu; ondan kurtulmam için bana şu yazılıp asıldı;

- Bismillahirrahmanirrahim. Bismillahi ve billahi. Muhammedün Resulullah. Ya narü kûni, berde ve selâmen âlâ İbrahim.

Ve eradu bihi keyden fecaalnahülül-ahserin.

Allahümme Rabbe Cebraile ve Mikâile ve İsrafile.

Eşfi sahibe hazel-kitabi bihavlike ve kuvvetike ve ceberutike ya Erhamerrahimin. (Bu duanın manası şudur;

- Rahman Rahim Allah'ın adı ile. Allah'ın adı ile Allah'a sığınırım. (Yahut Allah'ın adı ve Allah hakkı için.)

Muhammed Allah Resulüdür.

Ey ateş, İbrahim'e serin ve selâmet ol.

İbrahim'e hile etmek istediler, hepsini perişan ettik.

Allahım, ey Cibril'in, Mikail'in, İsrafil'in Rabbi, bu acıyı taşıyana şifa ver. Gücünle kuvvetinle, yüceliğinle ey merhametliler merhametlisi.)

51. FASIL; Doğumu zor olan kadınlar için.

Arkadaşlarımızdan bazısı şöyle dedi;

- Doğumu kendisine zor gelen bir kadına, aşağıda yazılı dua:

-**"Bis-millâhillezî lâ ilâhe illâ huv el-Halîm-ül Kerîm. Sübhâne Rabbil' Arş-il'azîm Elhamdülillahi Rabbil' âlemîn"** ve sonra **(Nâzi'ât)** sûresinin son âyetini ve **Keennehüm**'den i'tibâren **(Ahkaf)** sûresinin son âyetini, bir cam bardağa yahut temiz bir kaba yazılır. Sonra yıkanır, suyu doğumu zor olan kadına içirilir. Bir miktar da, onun göğsüne sürülür.

Duanın manası şudur;

- Rahman Rahim Allah'ın adı ile. Halik Kerim Allah'tan başka ilâh yoktur. Arş-ı Azim'in sahibi Yüce Allah noksan sıfatlardan münezzehtir.

Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun.

Onlar, bunu görecekleri gün, sanki (günün) bir akşamından yahut bir kuşluğundan başka durmamışlardır.

Onlar tehdit edilmekte oldukları (azabı) görecekleri gün, sanki kendileri (dünyada) gündüzünün bir saatinden başka durmamış gibi (olacaklardır.)

(Bu, yeter) bir tebliğidir, öyle ya, fasıklar güruhundan başkası helâk edilir mi?

ZEHİRLİ BÖCEKLERE EFSUN

Zehirli böcekler için de efsun yapılır; bu da caizdir. Mesela; Karınca, akrepler, yılanlar, pireler, sivrisinekler.

Zira Resulullah (s.a.v) efendimiz, her zehirli böcek için efsun edilmesine izin verdi. Resulullah (s.a.v) efendimiz, şöyle buyurdu;

- "Bir kimse, akşamları üç kere şu duayı okur ise, o gece kendisini akrep sokmaz;

- Allah Nuh'a ve Nuh'un âline salât eylesin."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde ise, şöyle buyurdu;

- "Bir kimse, akşamları üç kere şu duayı okur ise, kendisine o gece zehirli böcekler dokunmaz;

- Yarattıklarının tümünün şerrinden, Allah'ın tüm kelimelerinden her birine sığınırım."

Efsun için okunan bu dualarda üflemek caizdir. Ancak, tükürmek mekruhtur.

52. FASIL; Göz değmesi.

Gözü değen kimse, yüzünü, ellerini, dirseklerini, dizlerini, ayaklarının çevresini, örtüsünün içini bir kapta yıkar; sonra kime gözü değmiş ise, o hastanın üzerine döker.

Üstte anlatılan manada bir rivayeti, Ebu Ümame b. Sehl b. Hanif (r.a) anlatmıştır. Şöyle olmuş;

Bir gün, kendisi yıkanıyormuş. Amr b. Rabia onu görüp şaşırmış. Demiş ki;

- Allah adına yemin ederim ki, bugün olduğu gibi, seni bu kadar taze, genç, cildi temiz olarak hiç görmedim. Yahut şöyle demiştir;

- Böyle tazelikte bir delikanlı cildi görmedim.

Onun böyle demesi üzerine, Sehl b. Hanife felç gelmiş. Hatta başını kaldıramaz olmuş.

Durumu, Resulullah (s.a.v) efendimize anlattıkları zaman sormuş;

- **"Bu yolda şüphelendiğiniz kimse var mı?"** Şöyle demiş;

- Hayır, ya Resulullah, Öyle bir kimse yok. Ancak, Âmir b. Rabia onu gördü; şöyle şöyle dedi.

Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz o hastayı getirtmiş; sonra Amr b. Rabia'yı çağırmış.

Sonra şöyle buyurmuş;

- **"Sübhanallah. Biriniz, kardeşini neden öldürmeye bakıyor. Hâlbuki onda hoşlanacağı bir şey gördüğü zaman, hayır ve bereket duası okumalıdır."**

Daha sonra, Resulullah (s.a.v) efendimiz, Âmir b. Rabia'ya yıkanması için emir vermiş.

O da elinin dışını, yüzünü, kollarını, göğsünü, örtüsünün içini, dizlerini, uyaklarının içini dışını bir kap içinde yıkamış.

Ve suyu gözü değdiği kimsenin başına dökmüş. Su kabını da başı etrafında çevirdim.

Sonra, Resulullah (s.a.v) efendimiz, o sudan birkaç damla içmesini de söyledi.

Ve iyileşti; bineğine atlayıp gitti.

Şayet gözü değen kimse, tüm vücudunu yıkar da, gözü değdiği kimsenin üzerine döker ise, daha yerinde olur.

53. FASIL; İlâçlar.

Bazı hastalıklara ilâç yapmak caizdir. Mesela; Enseden, damardan kan aldırmak, dağlamak, çeşitli ilâçları içmek gibi.

Damar kesmeyi, çeşitli yaraları açmayı, vücudun diğer kısımlarına geçme tehlikesi belirdiği zaman, o hastalıklı yeri kesmeyi de bu arada bir çare olarak sayabiliriz.

Keza, basur illetinden dolayı ameliyatla alınacak kısım da bu arada bir çare sayılır.

Hâsılı; Vücudun faydasına ne gibi çare var ise, onu yapmak caizdir.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, hastalık durumlarında doktorlara danışırdı. Doktorlara şöyle buyururdu;

- **"Sizin görüşünüz, ilâçtır."** Şöyle sordular;

- Ya Resulullah, tıpta hayır var mıdır? Şöyle buyurdu;

- **"Derdi indiren, devasını da indirmiştir."**

İmam-ı Ahmed'e dağ yapmaktan sordular; şöyle dedi;

- Araplar bunu yapıyorlar.

Resulullah (s.a.v) efendimiz dağ yapmıştır. Keza, sahabenin de dağlama yaptığı rivayetler arasındadır.

İmam-ı Ahmed'den gelen bir rivayette, İmran b. Husayn, ırkı-nisa hastalığı dolayısı ile o hastalığa sebep olan damarı kesmiştir. (Oyluk başından, tırnağa kadar uzanan damardaki hastalık)

Bir başka rivayette ise, ırkı-nisayı kesmenin mekruh olduğu, İmam-ı Ahmed tarafından anlatılmıştır.

Zehir, (alkollü) şarap, cife, necis olan bir şeyle tedavi caiz değildir.

Dişi eşek sütü ile de tedavi caiz değildir.

Üstte anlatılan manalarda, Resulullah (s.a.v) efendimizin şu hadis-i şerifi vardır;

- **"Haram olan şeylerde ümmetim için şifa yoktur."**

Zaruret olmadan, alttan şırınga (hukne) yapmak mekruhtur.

Taundan, (koleradan) kaçmak caiz değildir.

Bir kimse, taun bulunan beldenin dışında ise, oraya girmemelidir; ta ki; Kendisini ölüme atanlardan olmamalıdır.

54. FASIL; Kadınla yalnız kalmak.

Kendisine nikâhlanması caiz olan yabancı bir kadınla yalnız

kalmak olmaz. Çünkü Resulullah (s.a.v) efendimiz bunu yasak edip şöyle buyurmuştur;

- "O ikisinin üçüncüsü şeytan olur."

Çünkü böyle bir durumda; her ikisine de şeytan kötülük işlemeyi hoş gösterir.

Bir mazeret olmadan, genç bir kadına bakılmaz. Mesela; Şahitlik yahut hastalıktan dolayı bir ilâç için.

Ancak, ihtiyar kocakarıya bakmakta bir sakınca yoktur. Çünkü böyle bir şeyde fitne tehlikesi olmaz.

Tek örtü içinde, iki çıplak erkek; yine tek örtü için iki çıplak kadın yatmamalıdır. Çünkü Resulullah (s.a.v) efendimiz, bunu da yasak etmiştir. Zira sonunda, birbirinin avret mahalline bakmaya kadar giderler. Böyle bir şey de yasaktır. Kaldı ki; Daha başka türlü kötülüğü hoş gösterip işletmesi babında şeytana güven olmaz.

55. FASIL; Kölelere (hizmetçilere) iyi davranmak.

Köle, (hizmetçi), ister erkek olsun, isterse kadın; yumuşak muamele edilmelidir. Kendisine gücünün yetmeyeceği bir iş yaptırmamalıdır.

Kendi yediğinin aynısını kölesine (hizmetçisine) de yedirmelidir. Giydiğinden ona da giydirmelidir. Şayet istiyorsa, evlendirmelidir; ancak evlenmeye zorlamamalıdır.

Şayet köle yaptığı işlerde kusurlu olur yahut asi gelir ise, isterse başkasına satabilir; azat edebilir. Köle isterse, onun azadı için, belli bir miktar kazanıp getirmesine de razı olur.

Unutmamalı ki, Resulullah (s.a.v) efendimizin son vasiyeti şudur;

- "Namazı bırakmayınız; kölelerinize iyi sahip olunuz."

56. FASIL; Kur'ân'la yolculuğa çıkmak.

Mushafla, düşman memleketine yolculuk etmemelidir. Zira müşriklerin ellerine geçer de, saygısızlık ederler. Meğerki Mushafı taşıyan Müslümanlar güçlü, kuvvetli olsalar da, bu üstün durumları dolayısı ile Mushafı müşriklere kaptırmamalıdır.

Bu durumda, bir Müslüman'ın üzerinde Mushaf taşıması ve unutmaması için onu okuması yerinde olur.

57. FASIL; Aynaya bakmak.

Bir Müslüman'ın aynaya baktığı zaman, şu duayı okuması müstehaptır;

- Beni seviyeli yaratan, suretimi güzel kılan, başkasında çirkin olanı bende güzel eden Allah'a hamd olsun.

Bu dua, Resulullah (s.a.v) efendimizden rivayet edilmiştir.

58. FASIL; Kulak çınlaması.

Bir kimsenin kulağı çınladığı zaman önce peygambere salâvat getirmeli; sonra da şu duayı okumalıdır;

- Allah, beni hayırla anarı hayırla ansın.

Resulullah (s.a.v) efendimizden gelen rivayet budur.

59. FASIL; Ağrılar.

Bir kimsenin, bedeninden veya duygularından birinden bir ağrı şikâyeti olur ise, Resulullah (s.a.v) efendimizin şu emrini yerine getirmelidir;

- **"Sizden bir kimsenin veya kardeşinin bir şikâyeti olur ise, şöyle dua etsin;**

- Kudreti yücelerde olan Rabbimiz, ismin mukaddestir. Emrin, yerde ve gökte geçerlidir.

Yerdekilere ve göktekilere nasıl merhamet ettiysen, bizim de hatalarımızı ve günahlarımızı bağışla. Ey âlemlerin Rabbi.

Bu ağrıyan yere, rahmetinden bir rahmet, şifandan bir şifa ihsan eyle."

Bu dua okunduktan sonra, Allah'ın izni ile o ağrı, şikâyet edilen sızı geçer.

60. FASIL; Şum tutmak.

Bir kimse, kendince, uğursuz saydığı ve şum tuttuğu bir şey görecek olursa, şu duayı okumalıdır;

- Allah'ım, hayrı ancak sen verirsin. Kötülükleri ancak sen giderirsin. Güç ve kuvvet ancak Allah'ındır.

Bu duanın okunması, Resulullah (s.a.v) efendimizden gelen rivayetler arasındadır.

61. FASIL; Havra, kilise, borazan ve çan sesleri.

Bir kimse, havra, kilise gördüğü, boru veya çan sesi duyduğu zaman onun için müstehap olur ki, şu duayı okusun;

- Allah'tan başka ilâh olmadığını, onun birliğine, ortağı olmadığına, bir tek ilâh olduğuna şahadet ederim. Ancak ona ibadet ederiz.

Müşriklere, Yahudilere ve Hıristiyanlara dair her ne görür ise, aynı duayı okumalıdır.

Zira Resulullah (s.a.v) efendimizden gelen rivayet budur.

O duayı okuyan için, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- "Allah, müşriklerin sayısı kadar onun günahlarını bağışlar."

GÖK GÜRÜLTÜSÜ VE ŞİMŞEK ÇAKMASI

Gök gürlediği, şimşek çaktığı zaman, şu dua okunmalıdır;

- Allah'ım bizi gazabınla helâk etme; gazabınla öldürme. Önceden bize afiyet ver.

FIRTINA

Fırtına estiği zaman, şu dua okunmalıdır;

- Allah'ım, senden bunun hayrını diliyorum. Bununla gönderdiğin şeyin de hayrını diliyorum.

Onun şerrinden sana sığınırım. Onunla gönderdiğin şeyin şerrinden de sana sığınırım.

62. FASIL; Çarşı pazara girmek.

Bir kimse, çarşı pazara girdiği zaman, Resulullah (s.a.v) efendimizin yaptığı şu duayı yapmalıdır;

- Allah'ım, bu çarşı pazarın ve onun içindekilerin hayrını senden diliyorum. Onun ve onun içinde olanların şerrinden sana sığınırım.

Allah'ım, orada yalan yemine uğramaktan ve ziyanlı bir iş etmekten sana sığınırım.

Allah'tan başka ilâh yoktur. Birdir, ortağı yoktur. Mülk onundur, hamd ona mahsustur.

Öldürür, diriltir; kendisi ölmez diridir.

Hayır onun elindedir; o her şeye kadirdir.

HİLÂLİ GÖRMEK

Bir kimse, hilâli (yeni ay) gördüğü zaman, şöyle dua etmelidir;

- Allah'ım, onu bizim için uğur, iman, selâmet, İslâm hilâli eyle. Benim Rabbim, senin Rabbin Aziz Celil Allah'tır.

63. FASIL; Dertli görmek.

Bir kimse derde, eleme müptelâ olan birini gördüğü zaman, şu duayı okumalıdır;

- Sana verdiği dertten ve elemden yana bana afiyet veren Allah'a hamd olsun. Beni sana ve yarattığı çoklarına karşı faziletli kılan Allah'a hamd olsun.

Bu duayı okuyan kimseye, dünyada kaldığı süre sıhhat ve afiyet ihsanı gelir; bir derde ve eleme uğramaz.

64. FASIL; Hacı duası.

Hacılar, hac seferinden dönüp geldikleri zaman, kendilerine şöyle dua edilir;

- Allah senin hac vazifelerini kabul buyursun. Ecrini arttırsın. Yaptığın masrafın yerini doldursun.

Rivayet edildiğine göre, Ömer b. Hattab (r.a) böyle dua ederdi.

65. FASIL; Hasta ziyareti ve taziye.

Bir kimse, hasta ziyaretine gittiği zaman şayet onu ölmüş görür ise, Resulullah (s.a.v) efendimizin buyurduğu gibi yapmalıdır. Şöyle buyurdu;

- "Ölüm korkunç bir şeydir. İçinizden birine, kardeşinin ölüm haberi geldiği zaman, şu duayı okusun;

- Biz, Allah içiniz; Allah'a döneceğiz. Biz, Rabbimize gideceğiz.

Allah'ım, onu katında iyilerden yaz. Onun defterini, yüceler arasında kıl. Kalanlar arasında, onun yerini tutacak birini ver.

Onun ecrinden bizi mahrum kılma; ondan sonra bizi fitneye düşürme."

Şayet, ziyaretine gittiği hasta, henüz ölmemiş, ölüm döşeğinde ise, ona tövbe etmesi için işaret eder. Haksız aldığı mallar var ise, onların verilmesi için, gerekeni yapmasını hatırlatır. Malının üçte birini de kendisine varis olmayan fakirlere verilmesi için vasiyet etmesi-

ni anlatır.

Şayet kendisine varis olacak kimse yok ise, malını fakirlere, yoksullara, mescit ve köprü yapılmasına, hayır ve iyilik yoluna harcanmasına dair vasiyette bulunmasını ister.

66. FASIL; Ölüyü mezara indirmek.

Ölüyü mezara koyarken, Resulullah (s.a.v) efendimizin buyurduğu gibi yapmalıdır. Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Ölülerinizi mezara koyduğunuz zaman, şöyle deyiniz;**

- **Bismillah ve âlâ milleti Resulullah.** (Allah'ın adı ile Allah'ın Resulü yolunda.)"

Ölünün üzerine, toprak atıldığı zaman da şu dua okunmalıdır;

- Sana iman ettik, Resulünü tasdik ettik. Dirilmeye imanımız var.

Bu, Allah'ın ve Resulünün bize haberidir. Allah' ve Resulünün söyledikleri doğrudur.

Bu dua, Hazret-i Ali (r.a) tarafından rivayet edilmiştir. Ayrıca şunu eklemiştir;

- Her kim, ölüyü mezara koyarken ve toprak atarken bu duayı okur ise, toprak zerreleri sayısınca, sevap alır.

67. FASIL; Nikâh edepleri. (Yani; Evlilik)

Nikâhın, yani; Evlenmenin edepleri başında gelen şudur ki; Evlilik, Allah'ın emrine uymak için yapılmalıdır. Bu manada gelen iki ayet-i kerime meal olarak şöyledir;

- **"Aranızdaki bekârları, yararlı olan erkek kölelerinizi, cariyelerinizi evlendiriniz."** (24/32)

- **"Sizin hoşunuza giden kadınlardan, ikişer, üçer, dörder tane nikâhla alabilirsiniz."** (4/3)

Resulullah (s.a.v) efendimiz de şöyle buyurdu;

- **"Evleniniz, neslinizi arttırınız. Kıyamet günü ben, sizin çokluğunuzla sair ümmetlere karşı övüneceğim. İsterse, düşük çocuklar olsun."**

Yukarıda anlatılan iki ayet-i kerime ile ayrıca anlatılan hadis-i şerif nikâhın gerekli olduğuna inanmayı vacip kılmıştır. Ama ister zina etme tehlikesi olsun; isterse olmasın.

Böylece, evlenmek gerekir ki; İhtilâflı meseleden çıkılmış olunsun. Ebu Davud'dan gelen bir rivayete göre; İmam-ı Ahmed'in kavlince, evlenmek her ne suretle olursa olsun; vaciptir.

Evlenen kimse, Allah'ın emrini yerine getirdiği için; sevap da alır.

Evlenen kimse, şuna da itikad etmelidir ki; Bununla, Allah'ın dinini yerine getiriyor, tamamlıyor.

Nitekim bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Bir kimse evlenirse, dininin yarısını korumuş olur."**

Bir başka hadis-i şerifinde ise, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Bir kimse evlenir ise, dininin yarısını tamamlamış olur."**

Evlenme işinde güzel, soylu, akraba olmayan yabancı bakire kız tercih edilmelidir.

Alınacak kadın, doğurganlığı ile bilinen cins kadınlardan olmalıdır.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, dul kadınla evlendiğini haber verdiği zaman, Cabir b. Abdullah'a şöyle buyurdu;

- **"Bakire kız alsaydın olmaz mıydı? O seninle oynaşırdı; sen de onunla oynaşırdın."**

Burada, doğurganlığı şart koştuk. Bunun sebebi, Resulullah (s.a.v) efendimizin şu hadis-i şerifine dayanır;

- **"Evleniniz, neslinizi artırınız. Kıyamet günü ben, sizin çokluğunuzla sair ümmetlere karşı övüneceğim. İsterse düşük çocuklar olsun."**

Hadis-i şeriflerden birinde, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Doğurgan güzel kadınla evleniniz. Zira sizinle çokluk gösterisinde bulunacağım."**

Akraba ile evlenilmemesini şart koştuk. Bunun sebebi de şudur; Ta ki, sonunda iş düşmanlığa vurmasın. Böylece, akrabalık bağları kopar. Hâlbuki Allah-û Teâlâ, akrabalara gidip gelme emrini vermiştir.

Yine üstte anlatılan mana icabıdır ki; İki kız kardeşi bir arada almayı şeriat yasak etmiştir.

Kötü dilli, kocasından ayrılmış, yüzü ve diğer azası dövmeli kadın almak pek yerinde olmaz.

Bir kimse evlendiği zaman kadını ile iyi geçinmeli; ona kötü davranmamalıdır.

Kendisini boşamak tehdidi ile mehrinden vazgeçirmeye çalışmamalıdır.

Aldığı kadının anasına babasına sövmemelidir. Böyle bir şey yaptığı takdirde, Allah ve Resulü ondan uzak olur.

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Kadınlarınıza iyi davranınız; zira, onlar yanınızda yardımcı durumdadırlar."**

Bir manaya göre; Onlar, emrinizde esirdirler.

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Bir kimse, bir kadınla evlenirken, onun nikâh hakkını vermemeyi içinden isterse, kıyamet günü zinacı olarak gelir."**

Bir kadın, kocasına eziyet etmeyi çok ileri götürür; hatta dinine sataşacak kadar azar ise, onun mehrini vermek sureti ile kendisini onun elinden kurtarsın. Bunu yapamaz ise, Allah'a yalvarıp dua etsin. Bu da kendisi için yeterlidir.

Şayet, kadının öyle sıkıntı veren durumuna sabır eder ise, Allah yolunda cihat eden gibi sevap alır.

Kadın, kocasına gönül hoşluğu ile bir zorlama olmadan bir şey verir ise, onu hoşça alıp yiyebilir.

Nikâhtan evvel, yalnız kalmadan; kadının eline, yüzüne bakmaya çalışmalıdır. Ta ki; Sonradan hoşlanmayacağı bir şeyle karşılaşmasın. O zaman, iş tez zamanda boşanmaya ve ayrılmaya varır. Böyle bir şey ise, iyi değildir. Mekruhtur. Zira Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Allah'a boşanmaktan daha sevimsiz bir mubah yoktur."**

Bu dediğimizin aslı, Resulullah (s.a.v) efendimizin şu hadis-i şerifine dayanır;

"Bir kimsenin kalbine, bir kadını almak geldiği zaman; onun eline yüzüne baksın. Böyle etmek, ikisi arasındaki muhabbetin devamı için yerinde olur."

Cabir b. Abdullah yolu ile gelen rivayetle ise, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

"İçinizden biri, bir kadını almaya talip olduğu zaman; onu almasına sebep neyse, imkân nispetince ona bakmaya çalışsın."

Cabir devam etti;

- Bir kız istedim. Onun için bir yere gizlendim. Beni onunla evlenmeye çeken şeyi sonunda gördüm.

Bunu, Ebu Davud süneninde anlattı.

Alınacak kadının, dindar ve akıllı olması yerinde olur. Bu manadaki bir hadis-i şerifi, Ebu Hureyre (r.a) şöyle anlattı;

"Kadın, şu dört şeyi için alınır;

a) Malı. b) Soyu. c) Güzelliği. d) Dini.

Şayet dindar olanı bulursan, elinde büyür; gelişir."

Resulullah (s.a.v) efendimizin dindar kadın almayı şart koşmasının başlıca sebebi şudur; Kadın kocasına geçim işinde yardımcı olur; aza kanaat eder. Ama onun yerinde başka kadın olsa; kocasını günaha ve vebale sokar. Meğerki Allah o kimseyi korumuş olsun.

Müfessirlerden pek çoğu;

"Şimdi onlarla mübaşeret ediniz; Allah'ın sizin için yazdığını da isteyiniz." (2/187) Mealine gelen ayet-i kerimedeki;

- **"Mübaşeret."** (2/187) Lâfzını, kadınla cinsî birleşme manasına almışlardır.

- **"İsteyiniz."** Lâfzını ise, bu mübaşeretle (erkek) çocuk istemek manasına almışlardır.

EVLİLİKTE KADINA GEREKENLER

Evlilik işinde, kadına düşen görevler de vardır.

Evlilik, kadın başta namusunu korumayı niyetine almalıdır.

Kocasına, hamile kalmaya, çocuk doğurmaya, çocuğu terbiye etmeye sabırla dayanmak sureti ile Allah katında çokça ecir alacağını da düşünmelidir.

Meymun b. Ziyad'dan gelen rivayete göre, Enes (r.a) şöyle anlatmıştır;

- Medine halkından bir kadın vardı. Adına;

- Hevlâ Attare.

Deniyordu. Bir gün, Hazret-i Aişe'nin yanına gitti ve şöyle dedi;

- Ey Müminlerin anası, falan kimse benim kocamdır. Hemen her gece, onun için süsleniyorum. İlk gecedeki taze gelin gibi ona bezeniyorum; koku sürünüyorum.

Yatağına girdiği zaman, ben de onun örtüsü altına sokuluyorum. Bunu yaparken, ancak Allah'ın rızasını diliyorum.

Ne var ki, yüzünü benden çeviriyor; onun bana kızgın olduğunu görüyorum. Bunun üzerine, Hazret-i Aişe ona şöyle dedi;

- Şimdi otur; Resulullah (s.a.v) gelinceye kadar bekle. Bundan sonrasını Hevlâ şöyle anlattı;

- Ben, orada beklemekte iken, Resulullah (s.a.v) geldi. Şöyle sordu;

- "Bir koku alıyorum; size Hevlâ Attare mi geldi. Ondan bir şey mi aldınız?" Hazret-i Aişe (r.a) şöyle dedi;

- Hayır, vallahi ondan bir şey almadık ya Resulullah.

Bundan sonra Hevlâ kendi durumunu olduğu gibi anlattı.

Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz o kadına şöyle buyurdu;

- "Şimdi git, onun sözünü dinle; kendisine itaat et."

Hevlâ şöyle dedi;

- Bunu yapıyorum ya Resulullah. Benim için ne gibi ecir vardır?

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Bir kadın, kocasının evinden bir şey kaldırdığı zaman; iyilik dileği ile onu tekrar yerine koyar ise, Allah-û Teâlâ onun için bir iyilik sevabı yazar; bir kötülüğünü de siler. Kendisini bir derece yükseltir.

Bir kadın kocasından hamile kaldığı zaman; onun ecri; Geceleri namaz kılan, gündüzleri oruç tutan, Allah yolunda savaşa katılan gazi ecridir.

Kadın hamilelikten dolayı doğum sancısı başladığı zaman, her gelen sancı için bir can kurtarmış gibi sevabı vardır. Doğumu yaptıktan süt emzirmeye başladığı zaman da onun için bir köle azat etmiş gibi sevap alır.

Yavrusunu sütten kestiği zaman, semada bir melek onun için şöyle seslenir;

- Ey kadın, şu yaptığın amel, geçen ömrün tümüne yetti. Artık kalan ömrün için amel işlemeye bak."

Bu arada, Hazret-i Aişe (r.a) şöyle dedi;

- Kadınlara bu kadar ihsan edildikten sonra, ey erkekler hâliniz ne olacak?

Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz gülümsedi; sonra şöyle buyurdu;

- "Bir erkek, kadınını isteyerek elinden tuttuğu zaman, kendisine Allah-û Teâlâ bir iyilik sevabı yazar.

Kadınının boynuna sarıldığı zaman, on iyilik yazılır.

Kadını ile birleştiği zaman bu; Kendisi için dünya ve içindekilerden hayırlıdır.

Yıkanmaya gittiği zaman, su yürüyen her tüyü için Allah-û Teâlâ bir iyilik yazar; onun bir kötülüğünü de siler. Bir derece de yükseltir.

Yıkanması ile kendisine verilen sevap ise, dünya ve içindekilerden hayırlıdır.

Bu durumu ile Allah-û Teâlâ onunla övünür ve şöyle buyurur;

- Ey meleklerim, şu kuluma bakın; gece karanlığında kalktı; cünüplükten yıkanıp temizlendi. Onun Rabbi olduğuma da yakini var.

Şahit olun; onu bağışladım."

Mübarek b. Fadale'nin Hazret-i Hasan'dan (r.a) anlattığına göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- "Kadınlara hayır tavsiye ediniz; onlara iyilikte bulununuz. Zira onlar sizin yardımcılarınızdır. (Bir manaya esirleriniz.)

Onlara, kendileri için bir şeyin sahibi değildir. Siz onları, Yüce Allah'ın birer emaneti olarak aldınız. Allah'ın emri ile onların namusları size helâl oldu."

Ubbade b. Kesir, Abdullah Cerirî yolu ile gelen rivayette; Resulullah (s.a.v) efendimizin zevcesi Meymune'den naklen Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Ümmetimin hayırlı erkekleri, kadınları için hayırlı olanlardır. Ümmetimin hayırlı kadınları ise, kocaları için hayırlı olanlarıdır. Bu kadınlardan her biri için, geceli gündüzlü; Allah yolunda savaşan, sevabını Allah'tan umarak öldürülen bin şehit sevabı vardır. Bu kadınlardan her birinin cennet hurilerinden üstünlüğü, benim sizden en alt derecede olanınıza olan üstünlüğüm kadardır.

Ümmetimden hayırlı kadın, kocasının arzusuna göre; Onun hoşlandığı şeyi yapandır. Ama Allah'ın masiyeti hariç.

Ümmetimin hayırlı erkeği ise, kadını ile lâtife edip oynaşandır. Tıpkı; Bir ananın yavrusu ile oynaştığı gibi.

Anlatıldığı gibi yapan erkeklerden her birine; Allah yolunda sabırlı savaşan, sevabını Allah'tan bekleyip öldürülen yüz şehit sevabı vardır."

Bu arada, Ömer b. Hattab (r.a) şöyle sordu;

- Ya Resulullah, kadınlara bin şehit sevabı oluyor; erkeklere de yüz şehit sevabı. Bu nasıl olur?

Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Bilmiyor musun ki; Kadın, sevap itibarı ile erkekten daha ileridir; en üstün sevabı da o alır.

Aziz Celil Allah erkek için; kadının duası ve ondan razı olması sebebi ile cennette derece üstüne derece artırır.

Şunu bilmez misin ki; Allah'a şirkten sonra bir kadının en büyük günahı kocasına asi olmasıdır.

Dikkat ediniz, şu iki zayıf hakkında Allah'tan korkunuz. Zira Allah-û Teâlâ onları sizden soracaktır. O iki zayıfın biri kadın, diğeri de yetim çocuktur.

Her kim, onlara iyilik ederse, Allah'ın rızasına kavuşur. Her kim, onlara kötülük etmeye kalkarsa, Allah'ın dargınlığına hak kazanır.

Kadının kocası üzerindeki hakkı, benim sizde bulunan hakkım gibidir. Her kim benim hakkımı zayi ederse, Allah'ın hakkını zayi etmiş olur. Her kim, Allah'ın hakkını zayi ederse, Allah'ın dargınlığına uğramış olur. Onun yeri de cehennemdir; orası çok kötü bir yerdir."

Ebu Cafer Muhammed b. Ali, Cabir'in (r.a) şöyle dediğini anlattı;

- Bir ara biz, Resulullah (s.a.v) efendimizin yanında idik. -Ki kendisi, ashaptan bir topluluk ile orada imiş-

Tam bu sırada bir kadın geldi; Resulullah (s.a.v) efendimizin başı ucunda durdu. Sonra;

- Sana selâm ya Resulullah. Dedikten sonra devam etti;

- Ben, kadınların namına gelen bir elçiyim. Sana, benim böyle gelişimi hangi kadın duyacak olsa şaşar, ya Resulullah.

Allah-û Teâlâ, kadınların da Rabbidir; erkeklerin de. Âdem peygamber, erkeklerin de babasıdır, kadınların da. Havva, kadınların da anasıdır, erkeklerin de.

Erkekler cihada çıkarlar; orada öldürülenler şehit olurlar. Canlı olarak, Rableri katında rızıklanırlar.

Bu cihattan döndükleri zaman da bildiğin gibi ecirleri vardır.

Bize gelince, onlar giderken biz evde otururuz; onların hizmetini görürüz. Acaba, bizim için de bir sevap var mıdır?

Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "O kadınlara benden selâm söyle. Kendilerine de ki;

Kocaya itaat etmek, onun hakkını kabullenmek; cihatta elde edilene muadildir. Hâlbuki aranızda bunu yapan da pek

azdır.”

Sabit yolu ile gelen rivayetle, Enes’in (r.a) şöyle dediği anlatıldı;

- Kadınlar, beni Resulullah’a elçi olarak yollamışlardı. Dilekleri şu yolda idi;

- Ya Resulullah, erkekler Allah yolunda cihatta ve fazilette bizi geçtiler. Acaba, Allah yolunda mücahit olanların ameline bizi yetiştirecek bir amel yok mudur?

Resulullah (s.a.v) efendimiz onlara cevap olarak şöyle buyurdu;

- “Onlardan her birinin evinde çektiği mihnet, Allah yolunda cihada gidenlerin sevabına yetişir.”

İmran b. Husayn’in (r.a) şöyle dediği anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimize şöyle soruldu;

- Kadınların da cihadı var mıdır?

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- “Onların cihadı, nefisleri ile cihada gayret etmeleridir. Bu işte sabrettikleri takdirde, onlar da mücahit sayılırlar.

Hâllerine razı olurlarsa, onlar nöbettekiler gibi sevap alırlar. Hatta bunlar için iki misli ecir vardır.”

Gerek kadına, gerekse erkeğe gereken odur ki; Burada anlatılan hadis-i şerifin manasına ve daha önce anlatılan hadis-i şerifin manasına inansınlar. Bilhassa nikâh zamanı, cinsî münasebet zamanında alacakları sevaba.

Kadın ve erkekten her biri, diğerinin hakkına riayet etmek zorundadır. Bu manada, şu ayet-i kerime vardır;

- **“Kadınların da erkekler üzerinde hakları vardır.”** (2/228)

Gerek kadın, gerekse erkek, Allah’ın emrine itaatkâr olmalıdırlar. Her hâlde onun emrine tutunmalıdırlar.

Kadın bilmeli ki; Bu, kendisi için cihattan da, gazadan da hayırlıdır.

Nitekim bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimizden gelen emir şudur;

- “Bir kadın için, kocadan veya kabirden daha hayırlısı yoktur.”

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde ise şöyle buyurdu;

- **“Miskindir, miskindir, miskindir o kimse ki; Onun kadını yoktur.”** Dediler ki;

- Zengin olsa da, malı bulunsa da yine öyle midir? Şöyle buyurdu;

- **"Evet, zengin de olsa, malı da bulunsa, kadını yoksa miskindir."** Sonra şöyle buyurdu;

- **"Miskinedir, miskinedir, miskinedir o kadın ki; Kocası yoktur."** Dediler ki;

- Ya Resulullah, zengin de olsa, malı da bulunsa yine öyle midir? Şöyle buyurdu;

- **"Zengin de olsa, malı da bulunsa o kocası olmayan kadın miskinedir."**

NİKÂH KIYMA GÜNÜ

Perşembe yahut cuma günü nikâh kıyılması müstehaptır.

Nikâhın sabah üzeri olmasından ise, akşamüzeri kıyılması daha yerinde olur.

Alıp kabul etme durumundan evvel, bir nişan yapmak (bir manaya söz kesmek) daha yerinde olur; sonraya bırakılması da caizdir.

Bir kimsenin, kendi hesabına nikâhlanması caiz olacağı gibi; kendi namına birini vekil tayin etmesi de olur.

Nikâh kıyılıp bittikten sonra, orada hazır bulunan cemaatin şöyle demesi yerinde olur;

- Allah bu kadını senin için, bu erkeği de sana uğurlu bereketli eylesin. Sizi, hayır ve afiyette birleştirsin.

Nikâh kıyılması bu şekilde olup bittikten sonra, alınacak kadın veya onun yakınları, bir mühlet talep ederlerse, bunu kabul etmek müstehaptır. Bu mühlet, evlenecek kadının çeşitli hazırlıkları için olacağı gibi, çeyiz ve ziynet alınması için de olabilir.

Gerdek gecesi geldiği zaman, Abdullah b. Abbas tarafından gelen şu rivayete göre hareket etmekte fayda vardır. Şöyle ki;

Adamın biri, Resulullah (s.a.v) efendimize geldi ve şöyle dedi;

- Ben bir bakire kızla evlendim. Ancak bir endişem var; Beni istemeyebilir; benden soğuyabilir.

Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Aranızda olacak ülfet Allah'tandır. Soğukluk ise, şeytandandır. Onun odasına girdiğin zaman, kendisine emret; arkanda iki rekât namaz kılsın.**

Daha sonra şu duayı oku;

- **Allah'ım, kadınım hakkında beni hayırlı eyle; onu da benim için hayırlı eyle.**

Allah'ım, bana ondan nasip ver; ondan da bana nasip ver.

Allah'ım, aramızı birleştirdiğin zaman hayırla birleştir; bizi ayırdığın zaman, yine hayırla ayır."

Kadını ile cinsî münasebette bulunacak kimse, şu duayı okumalıdır;

- Yüce Azim Allah'ın adı ile.

Allah'ım, benim sulbümden bir şey çıkması takdirinde var ise, bana güzel zürriyet ver.

Allah'ım, şeytanı benden uzaklaştır; bana nasip ettiğin kötü şeyden de beni uzaklaştır.

İşini bitirdikten sonra şu duayı içinden, dudaklarını oynatmadan okumalıdır;

- Allah'ın adı ile. Sudan insan yaratan ve onlar arasında soy ve akrabalık meydana getirdi.

Rabbin buna gücü yeter..

Üstte anlatılan rivayetlerin aslı, Küreb yolu ile İbn-i Abbas'tan gelen rivayet Resulullah (s.a.v) efendimizin şu hadis-i şerifidir;

- "Bir kimse, kadınının koynuna girdiği zaman, birleşmeden evvel şu duayı okuyunca, şayet kendisine bir çocuk gelmesi mukadder ise, ona şeytan hiç zarar vermez.

Dua şudur;

- Allah'ım, bizden ve bize nasip edeceğin çocuktan şeytanı uzaklaştır."

HAMİLELİK

Bir kadında, hamile kaldığı emaresi belirdiği zaman; yemesine içmesine dikkat etmelidir. Bilhassa, haram ve şüpheli şeylerden sakınmalıdır. Ta ki; Çocuk, şeytan kendisine yol bulacak şekilde yaratılmasın.

Daha uygunu, gerdek gecesi ve daha sonrası erkek kadın yemelerine ve içmelerine dikkat etmeleridir. Ta ki; Kendisi, kadını, kendilerinden olacak çocuk; dünyada şeytandan, ahirette ise cehennem azabından korunalar.

- "Kendilerinizi ve aile fertlerinizi cehennemden koruyunuz." (66/6)

Anlatıldığı gibi yapıldığı takdirde; doğacak çocuk; yararlı, ana babasına iyilik eden, Rabbine itaatkâr olur.

Bütün bunlar, yenilen şeylerin, helâlinden temiz olması bereke-

ti ile olmaktadır.

Kadınla cinsî birleşme işi bittikten sonra; onun yanından ayrılmalı; üzerindeki bulaşıkları yıkamalıdır. Şayet, tekrar bir birleşme yapacak ise, bir abdest alır. Tekrar birleşme yapmayacak ise, gusül etmelidir. Yani; Boy abdesti almalıdır.

Cünüp olarak uyumamalıdır; zira böyle bir şey mekruhtur.

Resulullah (s.a.v) efendimizden gelen rivayet bu yoldadır. Meğerki boy abdesti almasında bir güçlük buluna.

Mesela; Şiddetli soğuk, hamamın uzaklığı, suyun çok uzakta bulunması, korkulu bir durum.

Anlatılan mahzurlar olduğu takdirde; onlar geçinceye kadar uyuyabilir.

Kadını ile birleşmesi sırasında kıbleye doğru dönmemelidir.

O esnada başına bir şey örtmeli; kendisini gözlerden gizlemelidir. İsterse, orada bulunanlar, henüz beşik çocuğu olsunlar.

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"İçinizden biri, kadını ile birleşeceği zaman kapansın. Şayet örtünüp kapanmaz ise, melekler utanır çıkarlar; oraya şeytan gelir. Bu hâlle bir de çocukları olur ise, şeytan o çocuğa ortaktır."**

Selef-i salihin zatlardan da bu manada değişik görüşler gelmiştir. Şöyle ki; Birleşme sırasında, besmele çekmez ise, şeytan da onunla beraber sokulur; kendisi nasıl yapıyorsa, şeytan da öyle yapar.

KADINLA OYNAŞMAK

Kadınla birleşme yapmadan evvel, oynaşmak müstehaptır. Erkek, kendi işini bitirdikten sonra, kadının da işini bitirmesini beklemelidir. Şayet onu beklemeden bırakır ise, kadına zarar vermiş olur. Bu gibi şeyler çok kere, buğza ve ayrılmaya kadar varır.

Şayet, yalnız kendisi dışa akmak istiyorsa, bunu kadının izni ile yapmalıdır.

Şayet, kendisine nikâhla verilen bir cariye kadın ise, o cariyeyi verenin izni ile dışarı akabilir.

Şayet kendi cariyesi ise, izin almadan da dışarı akabilir. Durum böyle olsa da yine de hak kadın tarafındadır.

Resulullah (s.a.v) efendimize bir adam geldi ve şöyle dedi;

- Ya Resulullah, benim bir cariyem var. Bazen onunla yakınlaşmam oluyor. Ancak, onun çocuğa kalmasını da istemiyorum.

Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Akıntı sırasında ondan ayrıl. Ama istersen. Onun için takdir olunan meydana çıkar."**

AYBAŞI HÂLLERİ

Aybaşı hâllerinde, kadın doğumunu yaptığından sonraki durumlarda, onunla cinsî birleşme yapmaktan çekinmelidir.

Aybaşı âdeti hâlinde kadının kanının kesilmesini ve aybaşı hâlinden yıkanmasını beklemelidir. Bir görüşe göre böyle.

Doğumdan sonraki durumlarda ise, kırk gün beklemek müstehaptır.

Kadın, yıkanmak için su bulamaz ise, teyemmüm eder; teyemmümden sonra kocası ile birleşme yapar.

Şayet, aykırı bir harekette bulunur da o hâllerde kadını ile birleşme yapar ise, bir altın veya yarım altın sadaka verir. Bu manada iki rivayet vardır.

Sonra Allah'tan bağışlanmasını diler; bir daha öyle bir şey etmemeye de tövbe eder. Kefaret vermesi de gerekmez. Bu da başka bir rivayettir.

Kadınının kötü yerinden (gerisinden) birleşme yapmamalıdır. Resulullah (s.a.v) efendimiz bu manada şöyle buyurdu;

- **"Kadınına arkadan giren melundur."**

CİNSİ BİRLEŞMEYİ BIRAKMAK

Bir erkek, kendisi bir mazereti olmadan birleşme yapmak ihtiyacını duymasa da böyle bir şeyi bırakması caiz değildir. Zira bu işte kadının da hakkı vardır. Kaldı ki; Böyle bir şey, kadın için zararlıdır. Çünkü; Kadının şehvet duyguları, erkeğin şehvet duygularından daha güçlüdür.

Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Erkeğe nispet, kadının şehveti doksan dokuz kere fazladır. Ancak, Allah-û Teâlâ onlara utanma duygusu vermiştir."**

Denilmiştir ki;

- Şehvet on parçaya ayrılmıştır; bunun dokuzu kadınlara, bir tanesi de erkeklere verilmiştir.

Kadınla birleşmeyi terk etmek, en çok dört ay olmalıdır. Meğerki bir özür bulunsun. Şayet dört ayı geçer ise, kadının kocasından ay-

rılması hakkıdır.

Şayet erkek, kadının yanından ayrılır; bir yolculuğa çıkar da altı ay gelmez ise, kadını da gelmesini istediği hâlde gelmez ise, hem de gelmeye gücü ve imkânı olduğu hâlde, bu durumda hâkim isterse kadının talebi üzerine kocasından ayırır.

Burada tayin edilen vakit, Hazret-i Ömer'in (r.a) savaşlarda askerine tayin ettiği vakittir.

Onlar, bir ay seyir hâlinde olurlardı; dört ay gittikleri yerde ikamet ederlerdi.

Dört aydan sonra gelir; bir ay kadınlarının yanlarında kalırlardı.

HOŞA GİDEN KADIN GÖRMEK

Bir kimse, hoşuna giden bir kadına rastladığı zaman hemen evine gidip kadını ile birleşme yapmalıdır. Böylece, içinde kabaran şehvet duygusu söner.

Anlatılan manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Sizden biri, hoşuna gidecek yabancı bir kadın görür ise, hemen kadını ile birleşmeye gitsin. Zira şeytan bir kadın suretinde önden görünür; bir kadın suretinde ise, arkadan görünür."

Böyle bir durumla karşılaşan kimsenin kadını yok ise, Yüce Allah'a iltica edip masiyet işlemekten kurtulmak ister. Ulu dergâhtan kovulan şeytanın şerrinden de ona sığınır.

KADINI İLE BİRLEŞMEYİ ANLATMAMAK

Bir kimse, kadını ile birleşme yaptığını anlatmamalıdır. Hatta kadını ile arasında geçen diğer cinsî işleri de. Böyle bir şey caiz değildir.

O işi, erkeğin erkeklere anlatması nasıl yerinde değil ise, kadının da kocası ile yaptığı işi kadınlara anlatması caiz değildir. Zira böyle bir şey kötü, düşük bir şeydir. Şer'an da çirkin sayılır. Hatta aklen de ayıptır.

Bu manada, Ebu Hureyre (r.a) tarafından anlatılan uzunca bu hadis-i şerif vardır. O hadis-i şerifin sonunda, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "İçinizden biri var mı ki; Kadını ile birleşmeye geçeceği zaman, kapıyı üstüne kapatır. Üstüne de örtüyü alır; Allah'ın emri ile örtünür."

- Evet ya Resulullah, böyleyiz. Dediler; Resulullah (s.a.v) efen-

dimiz devam etti;

- **"Sonra da bir yerde oturur; durumu açık açık anlatır;**

- **Şöyle ettim; böyle ettim."** Bunun üzerine, hepsi de sustular.

Sonra, Resulullah (s.a.v) efendimiz kadınlar tarafına döndü ve şöyle buyurdu;

- **"Sizden de, böyle bir şey anlatan var mı?"** Kadınlar da sustular, bir şey demediler.

Bundan sonra, genç bir kadın, bir dizini öne doğru uzattı; Resulullah (s.a v) efendimize doğru da, kendisini görmesi ve sesini duyması için boynunu uzattı. Sonra şöyle dedi;

- Ya Resulullah, bunu kadınlar da konuşuyor; erkekler de birbirlerine anlatıyorlar.

Bunun üzerine Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Bu neye benzer biliyor musunuz?**

Bir pazar ortasında, dişi bir şeytanla erkek bir şeytan çiftleşir. İnsanlar da onların bu hâline bakar görür.

Dikkat ediniz, erkeğin kokusu odur ki; Rengi görünmez ama kokusu belli olur.

Kadının kokusu ise, rengi belli olan fakat kokusu çıkmayandır."

68. FASIL; Erkeğin, kadını birleşmeye çağırması.

Bir erkek, kendi kadınını birleşmek için yatağına çağırır da o kadın gelmez ise, o kadın Allah'a asi olur. Bunun sonunda hâsıl olacak günah ise, o kadın üzerinedir.

Ebu Hureyre'den (r.a) gelen bir hadis-i şerifte, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Hangi kadın olursa olsun; erkeğinin kendisinden istediği şeyi yerine getirmez ise, o kadın üzerinde iki kırat günah kalır.**

Hangi erkek de, kadının kendisinden istediğini yerine getirmez ise, bunun üzerinde de günah olarak bir kırat kalır."

(Burada anlatılan;

- Kırat tabiri, günah ölçüsünde bir ağırlık tabiridir.)

Bazı hadis-i şeriflerde ise, şöyle gelmiştir;

- **"İçinizden biri, kadınını yatağına çağırdığı zaman o kadın onun yanına gitsin; isterse o sırada tandır üzerinde bulun-**

sun."

Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizden şöyle bir hadis-i şerif anlattı;

- **"İçinizden biri kadınını yatağına çağırdığı zaman, gitmez ise, gazaba uğramış olarak yatar. Ta sabaha kadar melekler ona lânet okurlar."** Kays b. Saad (r.a) şöyle anlattı;

- Hire'ye gittim. Onların kendi meliklerine secde ettiklerini gördüm. Gelip durumu Resulullah (s.a.v) efendimize haber verdim;

- Ya Resulullah, sana secde edilmesi daha yerinde olmaz mı?

Şöyle buyurdu;

- **"Sen, benim kabrime geldiğin zaman, bana secde etmeyi yerinde bulur musun?"**

- Hayır. Dedim, şöyle buyurdu;

- **"O hâlde böyle bir şey yapmayınız."** Daha sonra şöyle buyurdu;

- **"Şayet, bir kimseye secde edilmesini emretseydim; kadının kocasına secde etmesini emrederdim."**

Bunun sebebi, kocalarının, kadınları üzerinde çokça haklarının bulunmasıdır.

Hâkim b. Muaviye Kuşeyrî, babasından naklen anlattığına göre, Resulullah (s.a.v) efendimize şöyle sormuş;

- Ya Resulullah, kadınlarımızın bizim üzerimizdeki hakkı nedir?

Şöyle buyurdu;

- **"Sen yediğin zaman, ona da yedirmendir; sen giydiğin zaman, onu da giydirmendir.**

Yüzüne vurmayacaksın; yüzünü çirkinleştirmeyeceksin; evinden dışarı kovmayacaksın. (Yani; Küsersen evin içinde küseceksin.)"

Anlatılan manada, bir kadın kocasına karşı gelmekte ısrar eder de, arzusunu yerine getirmemekte direnir ise yahut geldiği zaman da istemeye istemeye zorlama ile gelir ise, o zaman kocaya bazı görevler düşer ki, başta gelen ona öğüt vermektir.

Ona öğüt verir; Allah'ın emrini hatırlatıp korkutur.

Bundan sonra, o kadın aynı hâline yine devam eder ise, üç günden az olmamak şartı ile o kadınla konuşmaz; yatağına da almaz.

Bununla da yola gelmez ise, onu dövebilir. Ama çaputtan yapılmış bir şeyle, tura ile. Ancak, onun vücudunu dağıtacak bir şeyle dövmemelidir. Zira gaye onu yola getirip taata zorlamaktır; öldürüp he-

lâk etmek değildir.

Bununla da iş hallolmadığı takdirde, Hâkim iki tane hakem tayin eder.

Tayin edilen bu hakemler, adil, hür, Müslüman kimseler olmalıdırlar. Bunlar her iki tarafın yakınlarından seçilir. Her ikisi de, kadın ve erkeğin vekili olur; durumlarını araştırır. Aralarındaki iyilik yollarını araştırır.

Artık sulh yolu mu bulunur, yoksa mal verilmek sureti ile bir ayrılmaya mı karar verilir. Buna göre, hâkim de hükmünü verir.

69. FASIL; Düğün yemeği.

Düğün yemeği vermek müstehaptır. Bunda sünnet olan da, bir koyundan az yemek verilmemesidir.

Her ne şeyle yemek verilir ise, caizdir.

Düğün yemeğine birinci gün gitmek gereklidir. Yani; Vacip.

Düğün yemeğine ikinci gün gitmek, müstehaptır.

Düğün yemeğine üçüncü gün gitmek mubahtır; ancak bu, düşüklük sayılır.

Düğün yemeği verilmesinin aslı şu hadis-i şerifte anlatılmıştır;

- "Düğün yemeği veriniz; isterse bir koyunla olsun."

Bir başka hadis-i şerifinde ise, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Düğünün birinci günü yemek vermek haktır. İkinci günü âdettir. Bundan sonrası denaettir."

İbn-i Ömer'in rivayeti ile gelen bir hadis-i şerifinde, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Sizden biri, düğün yemeğine davet edilir ise, oraya gitsin. Oruçlu değil ise, yesin; şayet oruçlu ise, bırakır döner."

GELİNİN BAŞINA SAÇILAN ŞEYLER

Gelin başına bazı şeylerin saçılması ve onların toplanması mekruh mudur, yoksa değil mi?

Bu manada iki rivayet vardır. Bir rivayete göre; Mekruhtur. Zira onda düşüklük ve haksızlık vardır. Bir kapmaca ve yağmacılık vardır. Böyle bir şeye girmemek ise, yerinde olur. Takva yolu ile böyle bir şeyi bırakmak uygundur.

İkinci rivayette ise, mekruh değildir. Bu manada ise, gelen rivayet şöyledir;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz bir deve kesti. Sonra fakirleri serbest bıraktı. Şöyle buyurdu;

- **"İsteyen koparıp alsın."**

Saçmakla, bunun yapılması arasında bir fark yoktur.

Ne var ki, en uygunu; Orada bulunanlara eşite yakın bir şekilde bölüştürmektir. Böylesi daha tatlı, daha güzel, vera' yoluna daha yaraşır.

70. FASIL; Nikâh şartları.

Nikâhın şartları şunlardır;

a) Adaletli veliyy (yani; Kızın vekili, babası yoksa başkası. Yahut erkeğin.)

b) Adil şahit.

c) Aradaki denklik. (Yani; Kızın erkeğe, erkeğin de kıza denk bir durumda olması.)

d) Riddet ve iddet. (Dinden dönmüştük veya dul kadın ise, şer'an sayılı günler beklemesi.)

Anlatılan şartlar tamamlandıktan sonra erkek kadını ister.

Kadın dul ise, kendisinden kendisini ister. Şayet bakire ise, babası da yok ise, yine kızı kendisinden ister.

Kızı isteyen erkek, ona mehir miktarını, şeklini anlatır.

Bundan sonra nişan yapılır. (Yani; Söz kesilir.) İstiğfar edilir.

Kızın velisi (veya erkeğin) böyle etmesi müstehap ve yerindedir.

Bundan sonra, konuşma başlar. Mesela kızın velisi şöyle der;

- Kızım veya kız kardeşim falanı sana zevce olarak verdim.

Bu arada ismini de söyler. Nikâh bedeli üzerinde görüş birliği edilen miktarı da söyler. Kadını alacak erkek de şöyle der;

- Ben bu nikâhı kabul ettim.

Nikâh kıyılmasında, iyi yapacak bir kimse var ise, Arap dili üzerine yapılmalıdır, iyi yapacak kimse olmaz ise, herkes kendi dili üzerine yapmalıdır.

Nikâh akdini güzel yapamayan için, Arapçasını öğretmenin gerekip gerekmediği üzerinde değişik görüş vardır. Bu manada, iki görüş vardır.

Müstehap olan, nikâhta Abdullah b. Mes'ud'un okuduğu hutbesi okunsun.

Rivayet edildiğine göre; İmam Ahmed bir nikâha gittiği zaman,

orada Abdullah b. Mes'ud'un okuduğu hutbeyi duymayınca oradan geri dönermiş. Üstteki rivayeti bize anlatan Şeyh Hibetullah b. Mübarek b. Musa Sakatî'dir. Ki bu zat Bağdatlıdır.

Bu zatın alıp anlattığı ise, Kadı Ebu Muzaffer Hünad b. İbrahim'dir. Bu da, Muhammed b. Nasr Nesefî'den almıştır.

Bu zata da; Kadı Ebu Ömer Kasım b. Cafer b, Abdullah Haşimî Baarî, Muhammed b. Ebu Lü'lü' ve Ebu Davud'dur.

Ebu Davud da bundan sonraki ravileri şöyle anlatmaktadır;

Muhammed b. Süleyman Enbarî Ma'nî, Veki, İsrafil, Ebu İshak, Ebu Ahvas, Ebu Ubeyde b. Cerrah.

Bundan sonrası, Abdullah b. Mes'ud'a dayanır ki, bizzat kendisi şöyle demektedir;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, bize nikâh hutbesini şöyle öğretti;

- Allah'a hamd olsun. Ona hamd eder, ondan yardım ister; bağışlanmamızı dileriz.

Nefislerimizin şerlerinden, amellerimizin kötülüklerinden Allah'a sığınırız.

Allah bir kimseye hidayet ederse, kimse onu saptıramaz. Allah bir kimseyi şaşırtırsa, ona hiç kimse doğru yolu gösteremez.

Şahadet ederim ki, Allah'tan başka ilâh yoktur; Muhammed Allah'ın kulu ve Resulüdür.

Ey insanlar, sizi tek nefisten yaratan, zevcini de ondan, yaratan Rabbinizden korkunuz.

Onların her ikisinden nice erkekler, nice kadınlar yarattı.

Allah adı ile birbirinizden bir talepte bulunduğunuz zaman, Allah'tan korkun; akrabalık haklarını koruyun. Zira Allah sizin üzerinizde tam bir gözeticidir.

Ey müminler, Allah'tan korkun ve doğru konuşun.

Böyle olursanız, işlerinizi iyiye götürür, günahlarınızı da bağışlar.

Kim Allah'a ve Resulüne itaat ederse, muhakkak en büyük kurtuluşla kurtulmuş olur.

Yapılacak üstteki hutbeye, şu mealdeki ayet-i kerimeyi eklemek yerinde olur;

- Aranızdaki bekârları, yararlı bulunan köle ve cariyelerinizi evlendiriniz. Şayet fakir durumda iseler, Allah onlara ihsanından verip zengin eder.

Allah, her şeyi geniş kapsamı ile bilir.

Allah dilediğine hesapsız rızık verir.

Nikâh hutbesinde, üstte anlatılan hutbelerden başka hutbeler de okunması caizdir. Mesela, şöyle bir dua da okunabilir;

- Allah'a hamd olsun.

Verdiği nimetlerde tektir. Verdiği ihsanlarında eli bol cömerttir.

Zatına has birliğini ve büyüklüğünü anlatan isimleri ile tecelli eyledi. Yüce Hakkı tam olarak hiç kimse anlatamaz. Onun gąninin büyüklüğünü hiç kimse tam olarak bildiremez.

Allah'tan başka ilâh yoktur. Hiçbir şeye ihtiyacı olmadığı hâlde, kendisine ibadet edilen zattır.

Onun misli gibi bir şey yoktur. O'dur gören ve işiten.

Aziz Gaffar Allah'ın şanı yücedir.

Muhammedi; bütün kötülüklerden uzak, saf, temiz hak peygamber olarak gönderdi, Allah-û Teâlâ ona salât ve selâm eylesin.

Onunla gönderdi, parlayan bir kandil, her yana yayılan bir nur, gözüken bir delildir.

Allah-û Teâlâ ona ve âlinin tümüne salât ve selâm eylesin.

Daha sonra şöyle der;

- Bütün bu işler, Yüce Allah'ın elindedir. Yolunca onları sarf eder; gerçek durumlarına göre yürütür.

Onun öne aldığını kimse geri bırakamaz; geri bıraktığını da hiç kimse öne alamaz.

İki kimsenin birleşmesi, ancak onun hükmü ve kaderi ile olur. Her hükmün, kendine göre bir değeri vardır. Her değerin de belli bir zamanı vardır. Her belli bir zaman da yazılmıştır.

Allah dilediğini siler; dilediğini sabit tutar.

Allah-û Teâlâ'nın hükmü ve kaderi ile falanın oğlu falan, sizin falan kızınıza talip olmaktadır.

Kendi isteği ile kızınıza talip olarak geldi.

Üzerinde fikir birliği edilen miktar mehri de vermektedir.

İsteyene veriniz, rağbetli olana nikâhlayınız.

Nitekim Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

- **"Aranızdaki bekârları, yararlı bulunan köle ve cariyelerinizi evlendiriniz. Şayet onlar fakir durumda iseler, Allah onlara ihsanından verip zengin eder. Allah, geniş kapsamı ile her şeyi bilir."** (24/32)

Üstte anlatılan şekilde hutbe okunduktan sonra daha önce beyan edilen şartlara göre nikâh kıyılır.

7. BÖLÜM

EMR-İ BİL-MARUF VE NEHY-İ ANİL-MÜNKER.
(İyilikleri yaptırmak, kötülüklere de engel olmak.)

Allah-û Teâlâ, kitabında iyiliği emredip yaptıranları, kötülüğü de yasak edip yaptırmayanları övdü. Şöyle buyurdu;

اَلآمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللهِ

- **"İyiliği emrederler; kötülüğü yaptıramazlar; Allah'ın tayin ettiği sınırı korurlar."** (9/112)

Bir başka ayet-i kerimede ise, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

كُنْتُمْ خَيْرَ اُمَّةٍ اُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَاْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ

- **"Siz, hayırlı ümmet olarak insanlar için çıkarıldınız. İyiliği emredecek; kötülükten de alacaksınız."** (3/110)

Bir başka ayet-i kerimede ise, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَآءُ بَعْضٍ يَاْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ

- **"Erkek müminler ve kadın müminler birbirlerinin dostlarıdır. İyiliği emreder; kötülüğe engel olurlar."** (9/71)

Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu gelen rivayetler arasındadır;

- **"Elbette, iyiliği emretmeli; kötülüğün yapılmasına da engel olmalısınız. Aksi hâlde, Allah şerlilerinizi, hayırlılarınızın üzerine saldırır.**

Artık hayırlılarınız yalvarıp yakarsa da fayda etmez."

Salim b. Abdullah, babasının dedesinden naklen anlattığına göre Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu rivayet etti;

- **"İyiliği emredin; kötülüğü yaptırmayın. Hem de, tövbe ettiğiniz hâlde, makbul olmayacak zamandan evvel. Bağışlanmanızı isteyip de, bağışlanma ümidiniz tükenmeden önce.**

Şu hususa dikkat edin; iyiliği emredip kötülüğü yaptırmamak, ne gelecek rızka engel olur; ne de eceli yaklaştırır.

Hele şu duruma bir bakın; Yahudilerin bilginleri, Nasara'nın ruhbanları; iyiliği emretmeyi, kötülüğü yasak etmeyi bıraktıkları zaman, peygamberlerinin dili ile Allah onlara lânet etti.

Başlarına gelen belâlar da hepsini sardı."

İyiliği emredip, kötülüğü yaptırmamak görevi, her akıllı, mükellef çağa gelen ve bu işi yapmasını bilen herkese vaciptir.

Ama bunun şartları da vardır. Bilhassa o şartlar arasında güçlü olmak vardır. Ta ki; Bir fesada gidilmesin; mala, cana, çoluğa çocuğa zarar gelmesin.

Bu işi yapmanın şartları yerinde ise, yapmak için; Devlet başkanı, büyük bilgin, hâkim veya tebaadan biri olmak bir şey değiştirmez.

Ancak, bizim buradaki şartımız; Kötülüğü bilmek ve onu kestirmektir. Bilhassa yapılan o işte günah korkusu olduğuna kesin kanaat sahibi olmak gerek. Şunun için ki; Çok kere, bir işi emreden kimse, onu kendi tahminine göre emreder; ama iş aksine çıkar. Bu iş, zanla olmaz.

Allah-û Teâlâ, şöyle buyurdu;

يَاَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِنَ الظَّنِّ اِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ اِثْمٌ

- **"Ey iman edenler, zandan (tahminden) çok sakınınız. Zira bazen olur ki; Zan günahtır."** (49/12)

Sonra, bir kimsenin kapalı yaptığı işi araştırmak da yerinde değildir. Zira bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَلَا تَجَسَّسُوا

- **"Birbirinizi gözetlemeyiniz."** (49/12)

Müslüman'a gereken, yasaklama işinde ancak dışta görünen şeydir; gizliliği açığa çıkarmaya çalışmak ise, yerinde değildir.

Böyle bir şey, şer'an yasaktır.

1. FASIL; Bu iş için kudretin şartı.

Bölümün başında, iyiliği emretmek, kötülüğü de yasak etmek için kudret şartını ileri sürmüştük. Bunu, Resulullah (s.a.v) efendimizin şu hadis-i şerifinden alıyoruz;

- "Hangi kavim olursa olsun; aralarında bir kimse mahiyetlerini sürdürür de aralarında bulunduğu cemaat, güçleri yettiği hâlde, ona engel olmazlarsa, onların tövbe etmesine kalmadan Allah umumî belâyı onların üzerine indirir."

Görülüyor ki, burada Resulullah (s.a.v) efendimiz güç yetmesi şartını ileri sürmüştür.

Bu şart ise, iyilik ehli kimselerin üstünlüğü, devlet başkanının adaleti ve hayır ehlinin ona yardımıdır.

Yapılan iyilik emri ve kötülüğün yasağı; nefsanî gurur, mala ve cana zarar olur ise, bu şekilde anlatılan vazife hiç kimseye vacip değildir. Zira Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَلاَ تُلْقُوا بِاَيْدِيكُمْ اِلَى التَّهْلُكَةِ

- "Ellerinizle tehlikeye düşmeyiniz." (2/195)

Bir başka ayet-i kerimede ise, gelen emir şudur;

وَلاَ تَقْتُلُوا اَنْفُسَكُمْ

- "Kendinizi öldürmeyiniz." (4/29)

Resulullah (s.a.v) efendimiz de bir hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- "Bir mümine, kendisini zelil etmesi yakışmaz."

Sordular;

- Ya Resulullah, bir mümin kendisini nasıl zelil eder?

Şöyle buyurdu;

- "Yenilmesi, kendisi için mümkün olmayan birine sataşması."

Bir başka hadis-i şerifinde, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Değiştirmeye güç yetiremediğiniz bir şey görürseniz sabırlı olun. Ta Allah-û Teâlâ, onu değiştirinceye kadar."

Burada bir mesele ortaya çıkar ki şudur;

- Bir kimseye, bir kötülüğü yasaklamak vacip değildir; üstelik, kendisi için tehlikeli durum da vardır. Bu durumda olan kimsenin, kötülüğü yaptırmamak işine gitmesi caiz midir?

Böyle bir şey, bize göre caizdir. Hem de en faziletlisidir. Ancak, o kimse azimli, sabırlı bir kimse ise. Bunun için misal olarak, küffarla savaşı verebiliriz.

Nitekim Lokman suresinde, bu mana şöyle dile gelmektedir;

وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَاصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ

- **"Iyiliği emret; kötülüğe de engel ol. Sana gelecek şeye sabret."** (31/17)

Resulullah (s.a.v) efendimiz, Ebu Hureyre'ye (r.a) şöyle buyurdu;

- **"Ya Ebu Hureyre, iyiliği emret; kötülükten de al. Bu yolda sana isabet eden şeye de sabırla dayan."**

Bilhassa, böyle bir şey, zalim bir sultana karşı yapılır ise yahut küfür cümlesinin zuhur ettiği zamanlarda, imanı izhar etmeye gidilirse. Ulemanın, bu iş üzerinde ittifakları vardır. Ancak, aramızdaki görüş ayrılığı, bu iki esas konunun dışındadır.

2. FASIL; Yaptırılmaması gereken işler.

Yaptırılmaması gereken şeyler, üç kısma ayrılır;

a) Elle yaptırılmaması gerekenler. Böyle bir vazife, sultanlara mahsustur.

b) Dille yaptırılmaması gereken kötülükler. Bu çeşitten görevi de ulema yapacaktır.

c) Kalben, yapılması istenmeyen kötülükler. Bu da, avam müminlerinin yapacağı iştir.

Üstte anlatılan manada gelen hadis-i şerif vardır; bu hadis-i şerifi de Ebu Said-i Hudrî (r.a) anlattı.

Ki, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"İçinizden biri, bir kötülük gördüğü zaman, onu eli ile düzeltme yoluna gitsin; eli ile düzeltecek durumda değil ise, dili ile düzeltsin. Buna da gücü yetmez ise, kalbi ile düzeltme yoluna gitsin ki, bu imanın en zayıfıdır."**

Yani; iman fiilinin en zayıf tarafıdır. Sahabenin de şöyle dediği rivayet edilmiştir;

- Sizden biri, bir kötülük gördüğü zaman; onu ortadan kaldırmaya gücü yetmez ise, üç kere şöyle desin;

- Allah'ım, bu kötülüktür.

Böyle yapan bir kimse, iyiliği emretmek ve kötülüğü yaptırmamak görevini yerine getirmiş olur.

3. FASIL; Kötülüğün kalkmayacağını bilmek.

Bir kimsenin üstün kanaati;

- Ne yaparsa yapsın; o kötülük olduğu gibi kalacaktır.

Manasında olunca, bu kimsenin yine o vazifeleri yapması vacip olur mu, yoksa olmaz mı?

Bu manada, İmam-ı Ahmed'ten gelen iki rivayet vardır.

Bir tanesi caiz olduğudur. Şunun için ki; O kötü işten almaya çalışan kimse, sadakat sahibi bir kimsedir; ihlâslıdır. Bu kimsenin ihlâsının ve sadakatinin bereketi ile kötülük edenin kalbine bir yumuşaklık gelebilir. Böylece hidayet bulup kötülüğü bırakır.

İkinci rivayet ise, o kötü işin kalkacağına tam kanaat sahibi olmamasıdır. Bu durumda, kendisine bu görevi yapmak vacip olmaz. Ta, tam kanaat sahibi oluncaya kadar bekler. Zira o kötülüğü yaptırmamaya çalışmaktan gaye; O kötülüğün ortadan kalkmasıdır. Kalkmayacağı üzerine kanaat sahibi olunca, işe hiç girmemek en iyisidir.

4. FASIL; İyiliği emredip, kötülüğü yaptırmayan için şartlar.

İyiliği emredip kötülüğü yaptırmayan için şart beştir. Sırası şöyledir;

a) Öncelikle, emrettiği veya yasak ettiği bir şeyin ilmine vâkıf olmak. Yani; O konuda geniş bir bilgiye sahip olmak.

b) Bu işi yaparken, niyeti, yalnız Allah rızası için temiz tutmak. Allah'ın dinini üstün tutup kelimesini yüceltmeye bakmak. Desinler ve işitsinler için nefsanî bir hamiyet dolayısı ile yapmamak.

Bir kimse, ihlâs sahibi, özünde ve sözünde doğru olur ise, Allah-û Teâlâ, kötülüğün giderilmesi işinde ona yardım eder. Nitekim şu iki ayet-i kerime bu manadadır;

اِنْ تَنْصُرُوا اللّٰهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ اَقْدَامَكُمْ

- **"Şayet siz, Allah'a yardım ederseniz, o size yardım eder; dizlerinize derman verir."** (47/7)

اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ

- **"Allah, ittika sahibi, ihsan sahibidir."** (16/128)

Anlatılanın dışında bir harekete geçildiği zaman; sonu ziyan, küçülmek, zillet ve düşüklük olur. O kötülük de yine olduğu gibi kalır. Hatta artar bile.

Keza masiyetler, masiyet ehlinin kudurmuşluğu, insan ve cinden şeytanların Allah-û Teâlâ'ya ittifakları da artar.

Sonuç; Allah'a taat terk edilir; haram işler de yapılır durur.

c) Gerek bir işin yapılması için verilen emir; gerekse bir işin ya-

pılmaması için verilen yasak; daima yumuşak dille yapılmalıdır. Sertlik ve şiddet olmamalıdır. Söylenen sözler, daima bir şefkat ve nasihat eseri olmalıdır.

Kardeşine şefkat göstermesi gerek. Şunun için ki; Lâin düşmanı şeytana uymuş. O şeytan da o kardeşinin aklını almış Rabbine asi gelmeye ve onun emrine muhalif davranmayı kendisine hoş göstermiş.

Şeytan da bu durumda o din kardeşini helâk edip cehenneme atmayı istemektedir.

Yukarıda anlatılan manalarda gelen iki ayet-i kerimeyi sırası ile alıyoruz;

اِنَّمَا يَدْعُوا حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ اَصْحَابِ السَّعِيرِ

- **"O, (şeytan) kendisine uyan güruhu cehennem ehli olmaya çağırır."** (35/6)

Allah-û Teâlâ, Resulullah (s.a.v) efendimize de şöyle buyurdu;

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ

- **"Allah'tan gelen bir rahmetle, sen onlara karşı yumuşak oldun. Şayet sert, katı kalpli olsaydın; onlar çevrenden dağılırlardı."** (3/159)

Allah-û Teâlâ, Musa ve Harun aleyhisselâm'ı davet için Firavun'a yolladığı zaman, kendilerine şu emri verdi;

فَقُولاَ لَهُ قَوْلاً لَيِّنًا لَعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ اَوْ يَخْشٰى

-**"Ona yumuşak konuşun. Düşünebilir yahut çekinir."**(20/44)

Usame (r.a) tarafından rivayet edilen hadis-i şerifte ise, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- **"Şu üç özellik kendisinde bulunmayan kimse, iyiliği söylemek, kötülüğü yasak etmek görevini yapamaz;**

1- Emrettiği ve yasak ettiği mesele hakkında bilgi sahibi olmak.

2- Emrettiği ve yasak ettiği şeyde yumuşak davranmak.

3- Emrettiği ve yasak ettiği kimse için de şefkatli olmak."

d) Sabırlı ve yumuşak başlı olmalıdır.

Yani; Emir verip yasak etme işini yapan kimse yapacağı işe dayanıklı halim, engin gönüllü, nefsanî arzudan uzak, yatkın olmalıdır. Bir hastayı tedavi eden doktor gibi. Bir deliyi iyileştirmeye çalışan hekim gibi. Hidayet götüren bir önder gibi.

Allah-û Teâlâ, bu manada şöyle buyurdu;

وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ اَئِمَّةً يَهْدُونَ بِاَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا

- **"Sabrettikleri süre; onları emrimize hidayet eden rehberler hâline getirdi."** (32/24)

Burada, sabır ve tahammül, davetçinin kendi kavminden gelecek eziyete karşı olacaktır. Sabırlı dayanıklı olması gerekir; zira Allah'ın dinine yardım edip onu üstün kılmaya çalışmakta ve emirlerini yerine getirmeye çalışmaktadır.

Allah-û Teâlâ, o büyüklere sabır verip birer rehber ve müminlere yol gösteren birer önder eylemiştir.

Allah-û Teâlâ, Lokman'ın dilinden şöyle buyurmaktadır;

وَصْبِرْ عَلَى مَٓا اَصَابَكَ وَاْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ

- **"İyiliği emret, kötülüğü yaptırma. Bu yolda sana isabet edene sabret. Zira bu, azim isteyen işlerdendir."** (31/17)

e) Emrettiği şeyi yapmalı; yasak ettiği şeyden de çekinmelidir. Kötülükten yana temiz durmalı; hiçbir bulaşık işe karışmamalıdır.

Ta ki; Kendilerine emir verip yasaklar koyduğu kimseler, kendisine sataşmasınlar. Kaldı ki; öyle bir şey yaptığı takdirde, Allah katında ayıplı olur ve kötü duruma düşer.

Bu manada gelen ayet-i kerime şöyledir;

اَتَاْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ اَنْفُسَكُمْ وَاَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ اَفَلاَ تَعْقِلُونَ

- **"İnsanlara iyiliği emrediyor, ama kendinizi unutuyorsunuz öyle mi? Hâlbuki kitapta yazılanları da okumaktasınız! Hiç mi aklınız ermiyor?"** (2/44)

Resulullah (s.a.v) efendimiz, Enes b. Malik yolu ile gelen bir hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- **"Miraca çıktığım gece, birtakım insanlar gördüm; dudakları makaslarla kırpılıyordu.**

Bunların kim olduklarını Cebrail'e sorduğum zaman, bana şöyle anlattı;

- Bunlar senin ümmetindendir. Ama kendi nefislerini unutup halka iyiliği emreden ve kötülüğü de yasak eden kimselerdir. Hâlbuki kitaptaki yerini de okumuşlardır."

Bir şair şöyle demiştir;

Kendin yapıp da halkı yaptırmamaya çalışma;

Sana ardır, başından büyük işlere karışma.

Katade (r.a) şöyle anlattı;

- Bize anlatıldığına göre, Tevrat'ta şöyle yazılmış;

- Ey âdemoğlu, beni andığın hâlde unutuyorsun; halkı bana çağırıyorsun ama kendin kaçıyorsun.

Bütün bu yaptıklarınız batıldır; boşunadır.

Allah-û Teâlâ, böyle buyurmakla, iyiliği emreden, kötülüğe engel olan fakat kendisi ne emri ne de yasağı dinleyen kimseleri anlatmaktadır. En doğrusunu Allah-û Teâlâ bilir.

5. FASIL; Öğüdü tenhada vermek.

İyiliği yaptırmak, kötülüğü yaptırmamak işinde verilecek öğüdün en uygunu; gizlice tenha bir yerde vermektir.

Böyle bir şey, engel olmakta, nasihatte ve öğütte daha yararlıdır. Kabul edilmeye ve yanlış işi bırakmaya daha yatkındır.

Ebu Derda (r.a) şöyle dedi;

- Bir kimse, bir kardeşine gizlice öğüt verir ise, onu ağırlamış olur; bir kimse, din kardeşine açıktan (herkesin içinde) öğüt verir ise, onu küçük düşürmüş ve ayıplamış olur.

Verilen nasihat, öğüt, gizli yapıldığında bir yararı olmaz ise, o zaman iş açığa dökülebilir.

Bu yolda, yani; iyiliği yaptırmak, kötülüğe engel olmak işinde; hayır sahiplerinden yardım istenebilir. Bunlardan bir hayır çıkmadığı takdirde o zaman, devlet büyüklerine başvurulur.

Yerinde olan odur ki; Hiç bir hâlde, kötülüğe engel olma işi bırakılmamalı, daima yapılmalıdır.

Sebebine gelince, Allah-û Teâlâ, bu görevi yerine getirmeyenleri kötüledi. Şöyle buyurdu;

كَانُوا لَايَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ

-"Onlar, yaptıkları fenalıklardan birbirlerini vazgeçirmezlerdi." (5/79)

Bir başka ayet-i kerimede ise, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

لَوْلَا يَنْهٰيهُمُ الرَّبَّانِيُّونَ وَالْاَحْبَارُ عَنْ قَوْلِهِمُ الْاِثْمَ وَاَكْلِهِمُ السُّحْتَ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَصْنَعُونَ

- "Hiç olmazsa bilginleri, aklı erenleri onları kötü sözden ve haram yemekten alabilseydi!

Yaptıkları ne kadar kötü!" (5/63)

Bunun daha açık manası şu demeye gelir;

- Ne olurdu, onların âlimleri, fakihleri, abidleri, onları kötü söz etmekten, haram yemekten, masiyet işlerinden alsaydı.

Şöyle anlatıldı;

Yuşa b. Nun (a.s)'a, Allah-û Teâlâ şöyle vahyetti;

- Ben, senin kavmin içinden kırk bin kişi iyilerinden; kırk bin kişi de kötülerinden helâk edeceğim.

Yuşa b. Nun sordu;

- Ya Rabbi, kötülerin durumu belli. Ama iyileri neden helâk edeceksin?

Şöyle buyurdu;

- Onlar, benim kötülere darılmam sebebi ile darılmadılar. Onlarla oturdular; yediler ve içtiler.

6. FASIL; İşinin ehli olmak.

Yukarıda anlattığımız beşinci (d bendinde anlatılan) şart üzerinde biraz daha duralım. Orada şöyle demiştik;

- İyilik emrini veren, kötülük işini yaptırmayan kimse, kendisi de engel olduğu kötülükleri yapmamalıdır.

Ancak, bu hususta, meşayihin bazı anlattıkları vardır. Onlar dediler ki;

- İyiliği yaptırmak ve kötülüğe engel olmak vazifesi, dürüst olan kimseye vacip olduğu gibi, içi bozulmuş fasık kimseye de vaciptir.

Nitekim biz bu manaya daha önce ayetlerle işaret ettik. Hiçbir ayırım yapmadık.

Geçmişte yaşayan büyüklerden bazıları;

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِى نَفْسَهُ ابْتِغَآءَ مَرْضَاتِ اللهِ

- **"İnsanlar arasında öylesi vardır ki; Allah rızasına nefsini satın alır."** (2/207) Mealine gelen ayet-i kerimeyi;

- İyiliği emretmek ve kötülüğe de engel olmak sureti ile. Manasına yorumlamışlardır. Şöyle anlatıldı;

- Hazret-i Ömer (r.a) birini gördü; üstteki ayet-i kerimeyi okuyordu. Şöyle dedi;

- Biz Allah içiniz, Allah'a döneceğiz. Bir kimse, iyiliği emretmeye, kötülüğü de yaptırmamaya kalktı; ama öldürüldü.

Ebu Ümame (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"En değerli cihat, zalim bir sultanın (devlet büyüğünün) yanında doğrusu ne ise onu söylemektir."**

Cabir (r.a) yolu ile gelen bir rivayette ise, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Kıyamet günü, şehitlerin en faziletlisi, Abdülmuttalib oğlu Hamza'dır.**

Bundan sonra; Zalim bir sultanın huzurunda, doğrusu ne ise onu söylediği için öldürülendir."

Allah-û Teâlâ, kendisine kötülüğün yasak emri bildirilen kimsenin kabarmasını da anlattı;

وَاِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللّٰهَ اَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْاِثْمِ فَحَسْبُهُ جَهَنَّمُ

- **"Ona; Allah'tan kork, dendiği zaman, kendisini günah dolu bir kabarma tutar. Ona cehennem yeter."** (2/206)

Hem de kötülüğü bırakmadığı hâlde. İbn-i Mesud (r.a) şöyle dedi;

- Günahların en büyüğü odur ki, bir kimseye;

- Allah'tan kork. Denildiği zaman, şöyle demektir;

- Sen kendine bak. Bu mananın, iyilere de kötülere de şümulü vardır. Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Kendiniz yapmamış olsanız da iyiliği emredin; yaptırmaya çalışın. Kendiniz, yapmaktan geri kalmasanız da, kötülüğü yaptırmamaya çalışınız."** Burada diyecek olsak ki;

- İyiliği yaptırmak, kötülüğü yaptırmamak işini sadece, kötülükten yana arınmış kimseler yapar.

O zaman, iş zora koşulur, iyiliği yaptırmak, kötülüğe engel olmak görevi söner. Her ikisini de yapan kimse kalmaz.

7. FASIL; Yapılması emredilecek iş.

Yapılması istenen, yapılmasına engel olunacak şeyler iki çeşittir. Yani; Maruf ve Münker.

Her ne şey ki, Allah'ın kitabına, Resulünün hadisine uygun düşmüştür. Akla da yakındır. Bunun adına; **Maruf** denir;

Her ne şey ki, Kur'ân'a, hadise, akla uygun değildir; bunun adı da; **Münker**. Olarak bilinir.

Her ikisi bir arada nazara alınınca, iki kısma ayrılır;

a) Zahirdir.

Bu açıktır; havas zatların bildiği gibi; avam müminler de bunu bilirler.

Mesela; Beş vakit namaz, ramazan orucunu tutmak, zekât vermek ve hacca gitmek.

Daha başkalarını da sayabiliriz. Bunlar birer numune olup, iyilik tarafındadırlar.

Açıktan bilinen kötülüklere gelince, bunlar da haram kısmı olup şu kısımlarını sayabiliriz; Zina etmek, şarap (alkollü içki) içmek, hırsızlık, yol kesmek, faiz almak, başkasının malını zorla elinden almak.

Bunlar da, kötülüklerden birer örnektir; daha başkalarını da sayabiliriz.

Bu birinci kısımda anlatılan vazifeyi, yani; Kötülüklere bilhassa engel olmayı hemen herkes yapacaktır, ister avam müminlerden olsun; isterse havas ulemadan.

b) Bilinmez.

Yani; Bu gibi kötülük veya iyilik dıştan görülüp bilinmez.

Bu kısım, daha ziyade itikada taalluk ettiğinden, ancak ne olduğunu havas arasında sayılan bilginler bilirler.

Mesela; itikad edilmesi babında, Cenâb-ı Hakkın şanına ne yakışır ve ne yakışmaz.

Bu hususta, itikada yaraşmayanı, ancak büyük din bilginleri bilir. Bu manada, emir ve yasak onlara düşer.

Ancak, bu manada bir işi, bilginlerden biri; avamdan birine bildirir ise, onun bildirmesi ile avamdan olan o kimse bu işi yapar. Avamdan sayılan o mümin de beyan ettiğimiz üzere bir gücü var ise, öğrendiği gibi yapar. Ama onu öğrenmeden evvel yapması caiz değildir.

Ancak, bir meselede içtihat yeri var ise, yine o mesele üzerinde ulemanın değişik görüşleri de bulunuyorsa, mesela; İmam-ı Azam mezhebinde yeri olan hurma suyunu içme, velisi olmadan bir kadınla evlenme cinsinden şeyler, bu hususta hiç kimse bir zorlamaya geçemez. Yani; Hanbelî ve Şafiî mezhebinde bunların yapılması yoktur, diye öbür mezhepten yapanlara bir şey diyemez.

Nitekim Meruzî'nin rivayetine göre, İmam-ı Ahmed şöyle demiştir;

- Hiçbir fakihe yakışmaz ki, diğer mezhepteki kimseleri, kendi mezhebine taşımaya çalışmamalı; onlar üzerinde bu iş için bir zor

kullanmamalıdır.

Mana üstte anlatıldığı gibi olunca, yapılmasına engel olunacak işler, ancak ittifakla kötülüklerine karar verilen şeylerden olmalıdır; ihtilâflı işlerden değil.

İmam-ı Ahmed'ten gelen bir rivayete göre; Bazı ihtilâflı meselelere de engel olunabilir.

Bu da Meymunî'nin rivayetinde gelmiş ve İmam-ı Ahmed şöyle demiştir;

- Bir kimse, satranç oynayan bir topluluğa rastlar ise, onlara öğüt verip bu oyundan almalıdır.

Ama bilindiği üzere satranç oyunu, Şafiîlere göre caizdir. Allah onlara rahmet eylesin.

8. FASIL; Edeplere dair.

Her mümin kimseye gerekir ki, burada anlatılan edeplere uysun. Hem de bütün hâllerinde. Bunlara göre amel etmeyi, hiçbir şekilde bırakmasın.

Emir'ül Müminin Ömer b. Hattab'ın (r.a) şöyle dediği rivayet edilmiştir;

- **Önce edep öğreniniz; sonra ilim tahsiline giriniz.**

Allah rahmet eylesin; Ebu Abdullah Belhî de şöyle anlattı;

- İlme dair edep, ilmin kendisinden daha çoktur.

Allah rahmet eylesin; Abdullah b. Mübarek de şöyle demiştir;

- Bana bir kişi anlatılsa ki; kendisinde evvellerin ve ahirlerin tümden ilmi vardır. Böyle bir kimse ile görüşmeyi kaçırdığıma esef etmem.

Ancak, bir kimseyi bana anlatsalar ki;

- Kendisinde şahsî bir edep ve terbiye vardır.

İşte böyle bir kimse ile karşılaşmak isterim; onunla karşılaşmayı kaçırdığım zaman da üzülürüm. Şöyle anlatılmıştır;

- **İman, bir belde** (şehir) **gibidir; iç içe beş tane de kalesi vardır.**

a) Altın.

b) Gümüş.

c) Demir.

d) Kiremit.

e) Kerpiç.

Bu kale sahipleri, kerpiçten olan kısmı korudukları süre; düşman kiremitten olan kısma göz dikemez.

Kiremitten olan kısmı ihmal ettikleri ve korumadıkları takdirde; düşman demirden kısma göz diker.

Korunmadığı takdirde, bundan ikinci, üçüncü bendine de düşman göz diker. Sonunda hepsi de elden gider.

İşte iman şehri de, anlatıldığı gibi, iç içe beş kale içindedir. Şöyle ki;

a) Yakin.

b) İhlâs.

c) Farzları eda.

d) Sünnetleri yerine getirmek.

e) Edepleri korumak.

Kul edepler üzerinde durup onları koruduğu süre; şeytan ondan ümidini keser; bir şey beklemez.

Edepleri terk etmeye başladı mı, şeytan ondan sünnetleri terk etmesini bekler.

Daha sonra farzlara, ihlâsa ve yakine göz diker.

Üstte anlatılan manalara bakarak insana yakışan odur ki; Bütün işlerinde edeplere riayet etsin. Abdestte olsun, namazda olsun, alışta olsun, verişte olsun.

***

İşte edepler üzerine yazdığımız son özet budur. Bunlar, şeriat edeplerinden seçip aldığımız hülasadır.

Bir kimse, daha önce anlatılan beş ibadeti yerine getirecek olursa, Müslüman olur.

Anlatılan edeplere uyup gittiği zaman, Resulullah'ın sünnetine göre amel etmiş olur; o izden ayrılmaz.

Bundan sonra, o kimsede tam bir marifet duygusu meydan gelir.

Bu marifetten sonradır ki; O kimseye, Yüce Yaratıcının bilinmesi kalır. Bu türlü marifet ise, kalp amelidir.

Biz bu türlü kalp ameli olan marifeti, sona bıraktık. Ta ki; Edepler yolunca gitsin ve bu marifet kendisine kolay gelsin. Böylelikle, bir zorluk çekmeden dinimize girsin.

Bir kimse, dışına İslâm nurunu giydikten sonra ona deriz ki;

- Artık, batın yolu ile iman nurunu özüne giydirebilirsin.

8. BÖLÜM

YÜCE YARATICIYI ANLAMAK

Deriz ki;

- Aziz Celil olan Yüce Yaratıcıyı bilip anlamak, yani; Marifet sahibi olmak; kısa yoldan; Ayetlerle, delillerle olacaktır.

Yüce Yaratıcı bilinir ki; Zatı birdir, tektir, hiçbir şeye ihtiyacı yoktur. Ne doğmuştur, ne de doğrulmuştur.

Onun bir dengi yoktur. Eşsiz tektir.

Bu manada bir ayet-i kerime meali şöyledir;

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

"Onun benzeri bir şey yoktur. Gerçek manası ile gören ve duyan odur." (42/11)

Onun bir benzeri, aynısı yoktur.

Onun bir yardımcısı olmadığı gibi, bir ortağı da yoktur.

Ona ne arka çıkacak biri vardır; ne de bir veziri.

Onun yerini tutacak biri olmadığı gibi; ona yol gösterecek biri de yoktur.

Yüce Yaratıcı, elle tutulacak bir cisim olmadığı gibi, hissedilen bir cevher madde de değildir.

Üzerinde bir hüküm yürütülecek, araz da değildir.

Bir şeyle terkip edilmiş olmadığı gibi; bir alet veya birkaç şeyin bir araya gelmişi de değildir.

Onun ne mahiyeti vardır; ne de bir sınırı.

O öyle Yüce Allah'tır ki; Semayı yükseltmiş; yeri de düşürmüştür.

O, tabiat cinsi şeylerden biri de değildir.

Tanyeri gibi ağarıp doğan bir şey de değildir.

Gelen bir zulmet de değildir.

Parlayan bir nur da değildir.

İlim olarak her şeyin yanında hazırdır. Bir değme durumu olmadan, onları müşahede eder.

Üstün, her şeyin üstesinden gelen hâkim ve güçlüdür.

Merhametlidir, bağışlayandır.

Ayıpları kapatır, izzet sahibi, yardımcıdır.

Şefkatli bir yaratıcı, meydana getiricidir.

Evveldir, ahirdir, zahirdir, batındır. Tek mabuttur.

O diridir, ölmez. Ezelîdir, yok olmaz.

Mülkü ebedî, saltanatı sonsuzdur.

Durur, uyumaz; güçlüdür, yorulmaz.

Büyük isimler onundur, kerem yollu hibeleri edendir.

Cümle yaratılmışlara yok olmaları hükmünü vermiştir. Şöyle buyurdu;

كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ وَيَبْقٰى وَجْهُ رَبِّكَ ذُوالْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ

"Yeryüzündekilerin tümü yok olacaktır. Ancak Celâl ve ikram sahibi Rabbin zatı baki kalacaktır." (55/26-27)

O, yükseklik ciheti ile arşı doldurmuştur; sarma ciheti ile mülkü sarmıştır, ilmi, tüm eşyayı kapsamına almıştır.

Şu ayet-i kerimeler anlatmak istediklerimizi daha iyi anlatır;

اِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ

"Güzel kelimeler ona yükselir. Yararlı işler ona gider." (35/10)

يُدَبِّرُ الْاَمْرَ مِنَ السَّمَٓاءِ اِلَى الْاَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ اِلَيْهِ فِى يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُٓ اَلْفَ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ

"Yerden semaya kadar işi yöneten odur. Sonra iş, sizin sayınıza göre bin sene olan bir günde ona yükselir." (32/5)

Allah-û Teâlâ, kulları da işleri de yaratmıştır.

Onların rızıklarını da ecellerini takdir etmiştir.

Onun sona bıraktığını kimse öne alamaz, öne aldığını da kimse sona bırakamaz.

Bu âlem de onların yaptıkları da, Allah'ın iradesi ile meydana gelmiştir.

Âlemi, masum edip korusaydı; kendisine muhalif davranan kal-

mazdı. Şayet, cümle âlemin kendisine itaat etmelerini istemiş olsaydı; hemen hepsi de ona itaat ederdi.

O, saklıyı bildiği gibi en gizliyi de bilir.

Şu ayet-i kerime anlatılan manayadır;

اَلاَ يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ

"Yaratan hiç bilmez mi? O lâtif her şeyden tam manası ile haberdardır." (67/14)

Harekete geçiren ve durduran odur.

Onun varlığına, vehimler bir suret çizemez; zihinler onun için bir miktar veremez.

O Yüce Zat, insanlarla kıyas edilemez. Yarattıklarına benzetilmekten yana yücedir. Yarattığı, hiçten meydana getirdiği bir şeye de bağlanamaz.

Nefesleri sayar. Her nefsin yaptığının hesabını tutmaktadır.

Arz edeceğimiz ayet-i kerimeler, anlatılan manayadır;

لَقَدْ اَحْصٰيهُمْ وَعَدَّهُمْ عَدًّا وَكُلُّهُمْ اٰتِيهِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فَرْدًا

"Yemin olsun; o tek tek ve toplu olarak saydı.

Onların her biri kıyamet günü tek başına, onun huzuruna çıkacaktır." (19/94-95)

لِتُجْزٰى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعٰى

"Her kim, neye çalışıyorsa, onun karşılığını görecektir." (20/15)

وَلِلّٰهِ مَافِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ لِيَجْزِىَ الَّذِينَ اَسَآؤُا بِمَا عَمِلُوا وَيَجْزِىَ الَّذِينَ اَحْسَنُوا بِالْحُسْنٰى

"Yerdekilerin ve göktekilerin hepsi onundur. Böylece, kötüleri yaptıklarının bir sonucu olarak cezalandıracaktır; iyileri de, güzellerin güzeli ile mükâfatlandıracaktır." (53/31)

O Yüce Allah kullarına muhtaç değildir.

Yarattıklarının rızkını verir.

Kendisi, kullarını yedirir ama kendisi yemez. Yarattıklarının rızkını verir ama kimseden rızıklanmaz.

Kendi hükmünü yürütür; ama ona hiç kimse hüküm yürütemez.

Yarattıklarının hepsi de ona muhtaçtır.

Kendisine bir menfaat gelmesi veya bir zararı def etmek için kullarını yaratmamıştır.

Bir kimsenin, kendisine dua etmesi için de onu yaratmadı. Keza kendisini hatırlayıp düşünmeleri için de kimseyi yaratmadı. Zira bu gibi yaratıp etme işleri, onun mücerret iradesi ile meydana geldi. O Yüce Zat, söz edenlerin en doğrusudur. Şöyle buyurdu;

ذُوالْعَرْشِ الْمَجِيدُ فَعَّالٌ لِمَا يُرِيدُ

"Arş-ı Mecid'in sahibidir. Dilediğini yapandır." (85/15-16)

Gözle görünen tüm mahlûkatı, hiçten var eden odur; bu sıfatında da tektir.

Zararları ve belâları açar; hâlleri dileğine göre değiştirir. Şu ayet-i kerime, anlatmak istediğimiz manayadır;

كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِى شَأْنٍ

"Her gün, (her an) bir başka tecelli gösterir." (55/29)

Her şeyi, takdir ettiği yöne ve dilediği vakte kadar yürütür.

O Yüce Zat, hayatla canlıdır.

Kudretle güçlüdür.

İrade ile diler.

Kulakla duyar.

Gözle görür.

İdrak ile kavrar.

Kelamla konuşur.

Bir emirle emreder.

Nehyi ile de yasak eder.

Bir haberle de haberini verir.

O Yüce Zat; Verdiği hüküm ve kazada adil; verdiği nimet ve karşılıksız iyilikte ihsan sahibidir.

O Yüce Zat; Yaratır, meydana getirir; öldürür, diriltir. Yeniden meydana getirir, icat eder. Sevap verir; ceza keser.

Cömerttir; cimrilik etmez.

Hilmi vardır; acele etmez.

Ezberler, unutmaz. Ayıktır, yanılmaz. Uykuya dalıp gafil olmaz.

Açar, kapatır. Güldürür, ferahlatır.

Sevdirir, tiksindirir.

Kızar, razı olur. Öfkelenir, darılır. Merhamet eder, bağışlar. Ve-

rir, vermez.

Yüce Zatın iki eli vardır; her ikisi de sağdır. Bu manada şöyle buyurdu;

وَالسَّمٰوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ

"Semalar onun sağ elinde dürülüdür." (39/67)

Nafi, İbn-i Ömer (r.a) şöyle dediğini anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz minberde, üstte meal olarak anlatılan ayet-i kerimeyi okudu; sonra şöyle buyurdu;

- **"Sema onun elinde olacaktır. Çocuk nasıl top atıyorsa, o da semaları öyle atıp şöyle buyuracaktır;**

- Güçlü olan benim."

Sonra şöyle anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimizi minber üzerinde gördüm; sallanıyordu; nerede ise, düşecek hâlde idi.

İbn-i Abbas (r.a) şöyle anlattı;

- Yüce Allah yeri ve semaları avucu içinde tutacaktır. Ancak, onun avucundan, yerin ve semanın bir yanı görülemeyecektir.

Enes b. Malik, İbn-i Abbas'tan naklen, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Adalet üzere olanlar, kıyamet günü, Rahman'ın sağında olacaklardır. Onun her iki eli de sağdır."**

Allah-û Teâlâ, Âdem aleyhisselâmı eli ile suretine göre yarattı.

Adn cennetinin ağaçlarını eli ile dikti.

Tuba ağacını eli ile dikti.

Tevrat'ı eli ile yazdı ve onu kendi eli ile Musa'nın eline verdi. Arada bir vasıta ve tercüman olmadan Musa ile konuştu.

Kulların kalpleri, Rahman'ın parmaklarından iki parmak arasındadır. Onları istediği gibi çevirir. Arzu ettiği yana döndürür.

Üstte anlatılan hadis-i şerifte de anlatıldığı gibi; semalar onun avucu içinde olacaktır.

Yüce Rahman, ayağını cehennem üzerine bastığı zaman, cehennem iç içe geçer ve şöyle der;

- Yeter yeter.

Bundan sonra, birtakım kimseler, cehennemden çıkarlar.

Cennet ehli, Yüce Hakkın yüzünü göreceklerdir. Onu görmekte, ne bir pusu, ne de onu görmekte bir zorlukla karşılaşırlar.

Nitekim bu manada gelen hadis-i şerif şöyledir;

- **"Allah-û Teâlâ onlara tecelli edecek ve arzu ettiklerini verecektir."**

En güzel sözlü Allah şöyle buyurdu;

لِلَّذِينَ اَحْسَنُوا الْحُسْنٰى وَزِيَادَةٌ

- **"İyilik edenlere Hüsna vardır; üstelik Ziyade de."** (10/26)

Anlatıldığına göre;

- Hüsna, cennet; Ziyade ise, Yüce Allah'ın güzel yüzünü görmektir. Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ اِلٰى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ

- **"Bir kısım parlak yüzler, o gün Rablerine bakacaklar."** (75/22)

O gün, kullar Yüce Sultan Allah'a arz edilecekler. Herkes, yolundan ettiğinden sorguya çekilecek.

Kulların hesabını, bizzat Yüce Allah görecektir; bu hesap işini bir başkasına bırakmayacaktır.

Allah-û Teâlâ, semaları birbiri üstüne yedi tabaka olarak yaratmıştır. Birbiri altında yedi yer yaratmıştır.

Yer tabakasının en yükseğinden, dünya semasına kadar olan mesafe, beş yüz senelik yoldur.

Bir sema ile diğer sema arasındaki mesafe; beş yüz senelik yoldur.

Su, yedinci semanın üzerindedir.

Rahman'ın arşı da suyun üzerindedir.

Allah-û Teâlâ, arştan ötededir; ama arada nurdan ve zulmetten yetmiş bin perde vardır. Bunların nasıl olduğunu da ancak kendi zatı bilir.

Arşı taşıyanlar vardır ki, onu taşırlar. Onun durumunu, Ancak Allah bilir. Aziz Celil olan Allah şöyle buyurdu;

اَلَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ

- **"Arşı taşıyan ve onun çevresinde bulanan melekler."** (10/7)

وَتَرَى الْمَلٰئِكَةَ حَآفِّينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ

- **"Melekler görürsün; Arşı kuşatmışlardır. Rablerine**

hamdle tespih ederler." (39/75)

Arşı kırmızı yakuttandır. Onun genişliği ise, yerle semaların genişliği kadardır.

Kürsî arşın yanındadır. Arşa nispetle kürsî, boş sahraya atılan bir halka gibidir.

Aziz Celil Allah, yedi kat semada ve bunlar arasında olanları bilir. Aralarında bulunanı ve altlarında olanı da bilir.

Keza yerdekileri de bilir. Keza yerin içinde olanları ve onların arasında olanları bilir.

Yerin gizliliğinde kalanı da bilir.

Denizlerde saklı duranları da bilir.

Biten her tüyü, dikilen her ağacı, çıkan her bitkiyi bilir. Her yaprağın düştüğü yeri de bilir. Hâsılı; Bunların sayısını da bilir.

Şunları da bilir; Çakıl taşlarının, kumların, toprakların, dağlarını ağırlığını, denizlerin ölçeğini, kulların amellerini, sırlarını, nefeslerini ve konuşmalarını.

Hâsılı; Yüce Allah her şeyi bilir; ona gizli kalan bir şey yoktur.

Onun durumu, kullara benzemez; onun bilgisi dışında kalan hiçbir şey yoktur.

Yüce Allah için;

- Her yerdedir.

Demek, caiz değildir. Şöyle denebilir;

- O, arşın üstünde semadadır.

Nitekim bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

اَلرَّحْمٰنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوٰى

- **"Rahman Arş'ı sardı."** (20/5)

Bir başka ayet-i kerimede ise, şöyle buyurdu;

ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ يُدَبِّرُ الْاَمْرَ

- **"İşi yönetmek üzere, arşı kuşatmıştır."** (10/3)

Diğer bir ayet-i kerimede ise, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

اِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ

- **"Güzel cümle ona ulaşır, yararlı iş de onu yükseltir."** (35/10)

Bu manadan olarak, Resulullah (s.a.v) efendimizin bir hükmü-

nü de burada anlatabiliriz.

Resulullah (s.a.v) efendimiz bir kadına sordu;

- **"Allah nerede?"** O da, şöyle bir işarette bulundu;

- Semada.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, onun Müslümanlığı şanında hüküm verdi.

Aynı manada, Ebu Hureyre (r.a) tarafından gelen bir hadis-i şerif de vardır. Resulullah (s.a.v) efendimiz, bu hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- **"Allah-û Teâlâ, halkı yarattığı zaman, kendi zatına dair bir tezkere yazdı. Bu tezkere, arşın üstünde ve kendi yanındadır. O tezkerede şunlar yazılıdır;**

Rahmetim gazabıma üstün geldi."

Bu hadis-i şerif, bir başka rivayette ise, şöyle gelmiştir;

- **"Allah yarattıkları için bir hükme varınca, kendi zatına bir tezkere yazdı ki bu; Arşın üstünde kendi katındadır.**

O tezkerede şunlar yazılı idi; Rahmetim gazabımı geçti."

Yerinde olur ki; ayet-i kerimede geçen;

- **"İstiva."** (20/5) Tabiri üzerinde bir yoruma gidilmemelidir. Her hangi bir şekil üzerinde yorum yapılmamalıdır. Zira burada;

- **"İstiva."** (20/5) Tabirinden murad; zatın arş üzerinde oturması, ona yaslanması değildir.

Nitekim Mücessime güruhu üstte anlatılan manaya kaildir. Keza, Kiramiye de Eş'ariye'nin anlattığı gibi; bir yükseklik ve üstünlük manasına da değildir.

Mutezile'nin iddia ettiği gibi; Bir istilâ ve galebe de değildir.

Zira şeriatta, yani; Resulullah'ın emrinde böyle bir şey gelmedi.

Keza, sahabeden, tabiinden, hadis rivayet eden selef-i salihinden de bu yolda bir yorum gelmedi.

Elbette onlardan bize gelen, bu işin yorumunu serbest bırakmaktır.

Müminlerin anası, Resulullah (s.a.v) efendimizin hanımı, Ümmü Seleme'nin şöyle dediği anlatılmıştır;

- **"Rahman, Arşa istiva etti."** (20/5)

Mealinde gelen ayet-i kerimedeki istivanın şekli, akılla bilinecek gibi değildir. İstiva ise, meçhul olan bir şey değildir.

Ancak, bunu ikrar vacip, inkâr ise küfürdür.

Bu manayı, hadis-i şerif olarak, Ümmü Seleme'den (r.a) naklen Müslim b. Haccac da eserinde anlatmıştır.

Aynı manada, Enes b. Malik'ten (r.a) de gelen bir hadis-i şerif vardır. İmam-ı Ahmed b. Hanbel vefatına yakın sırada şöyle dedi;

- Yüce Allah'ın sıfatları hakkında gelen haberler geldiği gibidir. Onlarda ne bir benzetme olabilir; ne de kısıtlama.

Bazılarının rivayetinde ise, şöyle dediği anlatılmıştır;

- Ben, kelâmcı değilim. Yüce Allah'ın sıfatları üzerinde de bir görüş belirtip yorum yapmak istemem. Ancak; Allah'ın kitabında, Resulullah'ın hadisinde, ashabın haberinde, tâbiinin rivayetinde durum ne ise odur.

Anlatılanın dışında kalanlara gelince, bu yolda kelâm sevilecek bir şey değildir.

Yüce Hakkın sıfatları için de;

- Nasıldır? Niçin böyledir? Gibi sözler de edilmez. Zira bu gibi sözleri, Yüce Allah hakkında şüphesi olanlar söylerler.

İmam-ı Ahmed'ten bir başka yerde, değişik bir rivayet olarak, şöyle anlatıldı;

- Biz, Yüce Allah'ı Arş'ın üzerinde biliriz. Ama nasıl dilerse ve nasıl isterse öyle. Ne şekilde olacağı da ona bağlıdır.

Bunun için bir had ve bir şekil yoktur. Ne onun şeklini anlatacak biri vardır; ne de onun sınırını tespit edebilecek biri.

Said b. Müseyyeb Kâab' el-Ahbar'dan şöyle dediğini rivayet etti;

- Allah-û Teâlâ Tevrat'ta şöyle buyurdu;

- Ben Allah'ım. Kullarımın ve arşımın üstündeyim. Cümle halkımın da üstündeyim.

Ben arşın üstündeyim. Kullarımı oradan idare ederim. Kullarımdan bana gizli kalan hiçbir şey yoktur.

Allah-û Teâlâ'nın arş üzerinde olduğu, gönderilen her mürsel peygambere gelen kitapta, anlatılmıştır. Ama bunun için bir keyfiyet çizilmemiştir.

Allah-û Teâlâ, yücelikle kudretle vasıflandırılmıştır. Arş olsun, başka şey olsun, hepsine üstün gelip istilâ etmiştir. Ancak, istiva bu manaya yorulamaz. Zira istiva, zat sıfatları arasında sayılır.

Nitekim biz bu manayı anlattık; onun kesin olduğunu belirttik. Bunun için gelen yedi ayet de vardır. Bundan başka, rivayet edilen hadis-i şerifler de vardır.

Hülasa; İstiva, Yüce Hakkın ayrılmaz bir sıfatıdır. Hem de zatı-

na lâyık bir şekildedir.

Yüce Hakkın istiva sıfatı; El, yüz, göz, kulak, göz, hayat, kudret sıfatları gibidir.

Yüce Yaratıcı; yaratan, rızık veren, öldüren ve diriltendir. Bunlar da onun ayrılmaz sıfatları arasındadır.

Biz, Kur'ân ve hadis dışına çıkamayız. Ayetleri ve hadisleri okuruz; onlara iman ederiz. Bunlarda anlatılan Yüce Hakkın sıfatlarının şeklini de Aziz Celil Allah'ın ilmine bırakırız.

Süfyan b. Uyeyne şöyle dedi;

- Allah-û Teâlâ, kitabında zatını nasıl anlatmış ise, onun tefsiri, orada anlatılandır. Orada anlatılanlardan başka bir açıklaması yoktur. Onun dışında bir şeyle de mükellef değiliz. Zira onun dışında kalanı idrak akla zordur.

Allah-û Teâlâ'dan af ve afiyet dileriz. Yüce Allah'ın zatında ve sıfatında söz etmekten de ona sığınırız. Bilhassa, bize kendisinin veya Resulünün haber vermediği bir şey ise.

ALLAH-Û TEÂLÂ'NIN DÜNYA SEMASINA İNMESİ

Allah-û Teâlâ, her gece dünya semasına iner. Ama nasıl isterse ve ne manada isterse öyle.

Bu arada, kullarından dilediği; asi, mücrim, hatalı kullarını bağışlar.

Allah her manada yücedir. Hem de yücelerin yücesidir. Ondan başka ilâh yoktur. Güzel isimler onundur.

Üstte anlatılan iniş; rahmet, sevap inişi manasına değildir. Nitekim Mutezile'nin ve Eş'ariye'nin iddiası budur.

Ubbade b. Samit (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Gecenin son üçte biri kaldığı zaman; Yüce Mukaddes Allah, dünya semasına iner. Şöyle buyurur;

- İsteyen yok mu ki, dilediği verilsin; bağışlanmasını dileyen yok mu ki, bağışlansın; sıkıntıda olan biri yok mudur ki, onun sıkıntısını alayım.

Bu durum, sabah namazı kılınıncaya kadar sürer. Sabah namazından sonra, Yüce Rabbimiz yükselir."

Ubbade b. Samit'den gelen bir başka rivayette ise, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- "Yüce Mukaddes Allah, gecenin son üçte biri kaldığı za-

man; dünya semasına iner ve şöyle buyurur;

- Kullarımdan kimse yok mu ki, bana dua ede; onun duasını kabul edeyim.

Nefsini körleten kimse yok mu ki, onu bağışlayayım.

Rızkı dar olan kimse yok mudur ki, onun rızkını bol edeyim.

Beni hatırlayan bir mazlum yok mu ki, ona yardım edeyim.

Güç durumda kalan biri yok mu ki, onun güçlüğünü çözeyim.

Sabah yeri aydınlanıncaya kadar, bu durum böyle devam eder. Sonra, Yüce Rab, kürsüsüne yükselir."

Üstte anlatılan hadis-i şerif, şu sahabelerden, değişik lâfızlarla gelmiştir; Ebu Hureyre, Cabir, Hazret-i Ali, Abdullah b. Mesud, Ebu Derda, İbn-i Abbas, Hazret-i Aişe. Allah onlardan razı olsun.

Bunların hepsi de, rivayetlerini Resulullah (s.a.v) efendimizden duymuş olduklarını anlatarak yapmışlardır.

Bu manadan olarak, gecenin sonunda kılınan namazın, faziletine kaildirler.

Hazret-i Ebu Bekir'den (r.a) gelen bir rivayette, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- "Aziz Celil Allah Şaban ayının yarısında dünya semasına iner. Hemen her nefsi bağışlar. Ancak şu kimseler hariç Kalbinde kin ve buğz olan, Aziz Celil Allah'a şirk koşan."

Ebu Hureyre (r.a) şöyle anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu dinledim;

- "Aziz Celil Allah gecenin yarısı geçtikten sonra, dünya semasına iner ve şöyle buyurur;

- Bağışlanmak isteyen yok mu ki, bağışlayayım? İsteyen yok mu ki, istediğini vereyim? Tövbe etmek isteyen yok mu ki tövbesini kabul edeyim?

Ta tanyeri ağarıncaya kadar bu hitap devam eder."

İshak b. Raheviye'ye şöyle soruldu;

- Allah-û Teâlâ'nın dünya semasına indiği manasındaki hadis-şeriflere ne dersin? Bunu böyle anlatıyorlar. Bu durumda Cenâb-ı Allah hareket ediyor. Yükseliyor.

Sorana şöyle dedi;

- Sen şöyle demek istiyorsun;

- Allah inmeye ve yükselmeye kadirdir. Ama hareket etmez.

O kimse;

- Evet, görüşüm budur.

Deyince, şöyle sordu;

- Bu durumda, inmesini ve yükselmesini kabul ediyorsun da hareket etmesini neden kabul etmiyorsun?

Yahya b. Muin şöyle dedi;

- Cühemî taifesi, şayet sana sorarsa ki;

- Allah nasıl iniyor?

O zaman onlara şöyle sor;

- Peki nasıl yükseliyor?

Fudayl b. Iyaz şöyle dedi;

- Cühemî sana derse ki;

- Rabbin nüzulünü, inişini inkâr ediyorum.

Bu durumda onlara şöyle dersin;

- Ben, Rabbin dilediğini yaptığına inanıyorum.

Şüreyk b. Abdullah'a şöyle soruldu;

- Yanımızda birtakım kimseler var ki, bu hadis-i şerifleri inkâr ediyorlar, ne dersin?

Şöyle dedi;

- Bu hadis-i şerifleri bize anlatanlar, bize namazı, orucu, zekâtı ve haccı, Resulullah (s.a.v) efendimizden haber verenlerden başkaları değildir.

Biz de Aziz Celil Allah'ı ancak bu türlü hadis-i şeriflerle bildik.

1. FASIL; Kur'ân-ı Kerîm hakkındadır.

Bizim itikadımıza göre; Kur'ân Allah kelâmıdır. Onun hitabıdır. Vahyidir ki; bu vahyi; Resulullah (s.a.v) efendimize Cebrail getirmiştir.

Bu manada gelen ayet-i kerime şöyledir;

نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْاَمِينُ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ

- **"Ona, Ruh'ül-Emin kalbine indirdi; münzirlerden olasın diye. Aynı zamanda, Arabî dille geldi."** (26/103)

Bu Kur'ân, âlemlerin Rabbi Allah'ın emrine uyarak kullara tebliğ eylediği Kur'ân-ı Kerim'dir.

Anlatılan emir şu ayet-i kerime ile verilmiştir;

يَاأَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ

- **"Ey Resul, Rabbinden sana indirileni tebliğ et."** (5/67)

Cabir b. Abdullah, rivayet edildiğine göre şöyle anlatmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz Mevkuf de halkın huzuruna çıkardı ve şöyle seslenirdi;

- **"Beni, kendi kavmine götürecek kimse yok mudur? Zira Rabbinin kelâmını kullara ulaştırmama Kureyş beni engelliyor."**

Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ

-**"Şayet müşriklerden biri senden eman dilerse, ona eman ver. Ta Allah'ın kelâmını duyuncaya kadar.**

Sonra onu, güven duyacağı yere kadar ulaştır." (9/6)

Allah kelâmı olan bu şerefli Kur'ân yaratılmış değildir.

Nasıl öğrenilirse, nasıl okunursa, nasıl yazılırsa, öyle yazılsın. Okunuş şekli, ne kadar değişik olursa, lâfızda başkalık ne çeşit bulunursa, hafızların ezberi ne şekilde olursa olsun, hiçbir şey değiştirmez. Her hâl ü kârda Kur'ân yaratılmış değildir.

Kur'ân Allah kelâmıdır. Yüce Allah'ın zat sıfatlarından bir sıfattır.

Sonradan meydana gelen bir şey değildir. Bir tebdil, bir tağyir olmadığı gibi; onda bir noksanlık ve bir yapma durumu da yoktur. Sonra onda, bir ziyadelik de yoktur.

Kur'ân'ın inişi Yüce Hak'tan gelmiştir; hükmen yine ona dönecektir.

Osman b. Affan (r.a) yolu ile gelen bir rivayette; Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Sair sözlere nispetle, Kur'ân'ın değer üstünlüğü; Allah-û Teâlâ'nın sair halkına olan üstünlüğü gibidir."**

Bu şerefli Kur'ân'ın çıkış yeri; Yüce Mukaddes Allah'tır. Hükmü de ona dönecektir. Üstteki cümlenin manası şudur;

- Kur'ân'ın inişi ve zuhuru ondan olmuştur. Yani; Yüce Allah'tan. Hükmü de ona varacaktır. Bu hüküm de yasakları bırakmak, emirleri yerine getirmek üzere olan ibadetlerdir.

Daha açık manası ile;

- Onun rızası için yapılır; onun rızası için bırakılır.

Hâsılı; Bu manada tüm hükümler, Yüce Allah'a aittir.

Şöyle de denilmiştir;

- Hüküm olarak, Yüce Allah'tan gelmiştir; ilim olarak ona dönecektir.

Bu, Allah kelâmıdır; Hafızların kalplerinde, okuyanların dillerinde, yazanların ellerinde, bakanların düşüncelerinde, Müslümanların Mushaflarında, çocukların okudukları cüzlerde. Ama nasıl bulunursa bulunsun; nasıl görülürse görülsün.

Bir kimse, Kur'ân-ı Kerim'in kendisini veya ibaresini, tilâveti, -dilden çıkan okunuş şekli değil- yaratılmış sanırsa veya derse ki;

- Kur'ân'dan okuduğum bir lâfız, mahlûktur.

O kimse Şanı Büyük Allah'a karşı kâfir olur.

Böyle bir kimse ile bir bağlantı kurulamaz, onunla oturulup yemek yenemez, onunla nikâhlanma işi yapılamaz, onunla komşuluk edilemez.

Ona dargın durulur. Kendisine değer verilmez.

Onun arkasında namaz da kılınmaz. Ettiği şahitlik de makbul değildir.

Velisi bulunduğu bir kimse için yaptığı nikâh da sahih olmaz.

Öldüğü zaman da, cenaze namazı kılınmaz.

O kimse, bir yerde yakalanacak olur ise, kendisinden üç kere tövbeye gelmesi istenir. Tıpkı; Dinden dönen mürtetten istendiği gibi.

Tövbeye gelir ise, tövbesi makbul olur. Aksi hâlde, din esaslarına göre hüküm giyer ve öldürülür.

İmam-ı Ahmed'e şöyle soruldu;

- Bu telaffuz ettiğim şekilde Kur'ân mahlûktur. Diyen için ne dersin? Şöyle dedi;

- Küfre girmiş olur.

Rivayet edildiğine göre, Ebu Derda, Resulullah (s.a.v) efendimize Kur'ân'dan sorunca, şu cevabı almış;

- Allah'ın kelâmı olan Kur'ân mahlûk değildir.

İmam-ı Ahmed bir başka rivayetinde şöyle dedi;

- Allah'ın kelâmı Kur'ân mahlûk değildir ama onu tilâvet mahluktur. Diyen kimse kâfir olur.

Resulullah (s.a.v) efendimizin azatlı kölesi, Abdullah b. Abdulgaffar, İtaka'dan naklen Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **“Allah** (veya Kur'ân) **anlatıldığı zaman deyiniz ki;**

- **Kur'ân Allah kelâmı olup mahlûk değildir; her kim Kur'ân'ın mahlûk olduğuna kail olur ise, kâfir olur.”**

Aziz Celil Allah şöyle buyurdu;

اَلاَ لَهُ الْخَلْقُ وَالاَمْرُ

- **“Dikkatli olunuz; Yaratma da, emir de Allah'ındır.”** (7/54)

Dikkat edilir ise burada görülecektir ki, Allah-û Teâlâ, emirle yaratma arasını ayırt etti.

Şayet burada anlatılan emir; halkı yarattığı;

- **“Kün. (Ol)”**

Emri olsaydı; bu, bir tekrar ve bir ayıp olurdu ki; Bir fayda sağlamadığından başka, çirkin bir şey olurdu. Sanki şu demeye gelirdi;

- Dikkat edin, halk da onun, halk onun.

Hâlbuki Aziz Celil Allah böyle bir manadan yana münezzehtir.

قُرْآنًا عَرَبِيًّا غَيْرَ ذِى عِوَجٍ

- **“Kur'ân, kendisinde tenakuz bulunmayan Arapçadır.”** (39/28) Meâline gelen ayet-i kerîmesini tefsir ederken, şöyle dediler;

- Kur'ân mahlûk değildir.

Ayrıca, Allah-û Teâlâ, Velid b. Mugayre Mahzumî'yi; Kur'ân için;

اِنْ هَذَآ اِلاَّ قَوْلُ الْبَشَرِ

- **“Beşer sözüdür.”** (74/25) Dediğinden, sakar adlı cehenneme atmakla tehdit etti. Ki o, ayetlerin tamamı şöyledir;

فَقَالَ اِنْ هَذَآ اِلاَّ سِحْرٌ يُؤْثَرُ اِنْ هَذَآ اِلاَّ قَوْلُ الْبَشَرِ سَاُصْلِيهِ سَقَرَ

- **“Bu, anlatılan büyüden başka değil. Bu, ancak bir beşer sözüdür. Dedi. Onu sakar cehennemine atacağım.”** (74/24-26)

Yukarıda anlatılan manaya göre her kim;

- Kur'ân bir ibaredir, mahlûktur. Derse, veya bundan başka;

- Okuduğum Kur'ân lâfzı mahlûktur. Derse, onun için de cehennem vardır. Tıpkı; Velid için dendiği gibi. Meğerki tövbeye gelsin.

Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَاِنْ اَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَاَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلاَمَ اللهِ ثُمَّ اَبْلِغْهُ مَاْمَنَهُ

- **“Şayet müşriklerden biri, senden eman dilerse, ona eman ver. Ta Allah'ın kelâmını duyuncaya kadar.”** (9/6)

Dikkat edilirse burada;

- Senin sözünü duyuncaya kadar ya Muhammed. Denmedi.

Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

انّا انزلناه فى ليلة القدر

- **"Biz onu, kadir gecesi indirdik."** (97/1)

Yani; Kalplerde ve Mushaflarda bulunanı.

Aziz Celil Allah bir başka ayet-i kerimede şöyle buyurdu;

واذا قرئ القرآن فاستمعوا له وانصتوا لعلّكم ترحمون

- **"Kur'ân okunduğu zaman, derhal susun ve onu dinleyin. Rahmete erme ümidiniz vardır."** (8/204)

Diğer ayet-i kerimede ise, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وقرآنا فرقناه لتقرأه على النّاس على مكث

- **"Biz, tek Kur'ân'ı ayrı ayrı böldük ki; durarak insanlara okuyasın."** (17/106)

Hâlbuki insanlar, Resulullah (s.a.v) efendimiz okurken, ancak onun ağzından çıkan Kur'ân'ın lâfzını dinlediler. Resulullah (s.a.v) efendimizin lâfzen okuduğu da, Kur'ân'ın kendisidir.

Yüce Sübhan Allah, Resulullah (s.a.v) efendimizin okuyuşunu dinleyen cin tayfasını övdü ve şöyle buyurdu;

فقالوا انّا سمعنا قرآنا عجبا يهدى الى الرّشد

- **"Biz hayret veren bir Kur'ân dinledik; doğru yolu gösteriyor."** (72/1-2) Diğer ayet-i kerimede ise, şöyle buyurdu;

واذ صرفنا اليك نفرا من الجنّ يستمعون القرآن

- **"Kur'ân dinlemeleri için, cinlerden bir taifeyi sana yollamıştık."** (46/29)

Bunlardan başka, Allah-û Teâlâ, Cebrail'in Resulullah (s.a.v) efendimize Kur'ân'ı okumasına da;

- **"Kur'ân."** Adını verdi, şöyle buyurdu;

لاتحرّك به لسانك لتعجل به انّ علينا جمعه وقرآنه فاذا قرأناه فاتّبع قرآنه

- **"Onu, acele ile olunmak için, dilini hareket ettirme. Onun toplanması ve Kur'ân'ı** (okunması) **bize aittir.**

Onu okuduğumuz zaman, onun Kur'ân'ına (okunmasına)

tâbi ol." (75/16-18)

Bir başka ayet-i kerimede ise, Allah-û Teâlâ, şöyle buyurdu;

فَاقْرَؤُا مَاتَيَسَّرَ مِنْهُ

- **"Kur'ân'dan sana kolay geleni oku."** (73/23)

İslâm ulemasının kararı vardır; şu manaya ki; Bir kimse, Fatiha suresini namazda okuduğu zaman, derse ki;

- Ben, Allah'ın kitabını okudum.

Hatta Kur'ân dışında bir kelâm etmediği üzerine yemin etse, bu yemininde yalancı olmaz.

Bu mana da, gösteriyor ki; Kur'ân, yazılı ibare değildir.

Anlatılandan başka, Resulullah (s.a.v) efendimiz, Muaviye b. Hakem tarafından rivayet edilen hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- **"Bu kıldığımız namazda, insan sözünü andıran bir kelâm etmek yaraşmaz.**

Zira namaz, kıraat, tespih, tehlil ve Kur'ân okumaktır."

Böylece, Resulullah (s.a.v) efendimiz, Kur'ân tilavetini;

- **"Kur'ân."**

Olduğunu da bir manada haber verdi. Bu da, bilinmektedir ki; Tilâvet, okunandır.

Allah ve Resulü ise, müminlere namazda kıraat (okumak) emrini verdi; konuşmaktan nehyetti. Şayet, namazda okuduğumuz, bizim sözümüz olsaydı; Allah kelâmı olmasaydı; mutlaka namazda yasak işlemiş olurduk.

2. FASIL; Kur'ân'ın ses ve harfler olduğu.

Bizim itikadımız odur ki; Kur'ân'ın harfleri ve duyulan sesleri vardır.

Dilsiz ve sağır olan, konuşamayan bu yolla Kur'ân'ı okur ve konuşur.

Allah kelâmı, seslerden ve harflerden ayrılamaz.

Her kim, üstte anlatılan manayı inkâr edecek olur ise, büyüklük duygusuna kapılmış olup basiret gözü de körelmiştir.

Aziz Celil Allah, Kur'ân'da (Arapça aslına göre) şöyle buyurdu;

- **"Elif lam mim zalike. Ha mim. Ta sin mim tilke âyat'ül-kitabi."**

Bu ayet-i kerimelerin aslından da anlaşılacağı gibi; bazı harfler

geçti; fakat bunlara;

- **"Kitap."** Adı verildi. Sonra şöyle buyurdu;

وَلَوْ اَنَّ مَا فِى الْاَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ اَقْلاَمٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَةُ اَبْحُرٍ مَانَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللهِ

- **"Yeryüzündeki her ağaç kalem olsa; denizler de mürekkep olsa; bundan sonra yedi deniz de onun ardından gelse, Allah'ın kelimeleri yazılmakla bitmez."** (31/27)

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- **"Kur'ân okuyunuz. Bu okumanıza mükâfat alırsınız ki; her harf için on hasene verilir.**

- Elif, Lam, Mim.

Diye okumanın tek harf olduğunu söyleyemem.

Elif için on, Lam için on, Mim için on sevap verilir ki, hepsi otuz eder."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- **"Kur'ân yedi harf (yedi okunuş şekli) üzerine indirilmiştir. Onların hepsi de şifadır."**

Allah-û Teâlâ, Musa (a.s) hakkında şöyle buyurdu;

وَاِذْ نَادٰى رَبُّكَ مُوسٰى

- **"Rabbin, Musa'ya nida ettiği vakit."** (26/10)

Yine Musa (a.s) için bir başka ayet-i kerimede şöyle buyurdu;

وَنَادَيْنَاهُ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ الْاَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا

- **"Musa'ya Tûr'un sağ yanından nida ettik. Onu münacat hâlinde yaklaştırdık."** (19/52)

Allah-û Teâlâ, Musa aleyhisselâma, şöyle buyurdu;

اِنَّنِى اَنَا اللهُ لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اَنَا فَاعْبُدْنِى

- **"İşte benim. Gerçekten Allah ben. Benden başka ilâh yoktur; o hâlde bana ibadet et."** (20/14)

Üstteki ayet-i kerimelerin tümünde anlatılanlar; Ancak ses olmaktadırlar.

O nidalar, o isimler, o sıfatlar; Allah'ın zatından gayrı için olması caiz değildir. Ne meleklere olur; ne de sair mahlûkata.

Ebu Hureyre'den gelen rivayete göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Kıyamet günü olduğu zaman, Allah-û Teâlâ, bulutlardan meydana gelen bir gölgelik içinde gelir.

O, konuşanların en doğru sözlüsüdür. Orada açık belli dille şöyle konuşacaktır;

- Şimdi susunuz. Daha önce ben, sizin için susmuştum.

Sizi yarattığım günden beri, amellerinizi görür; sözlerinizi duyarım. İşte amel defterleriniz; size okunacaktır.

O amel defterlerinde hayır bulan Allah'a hamd etsin.

O amel defterlerinde, hayırdan başka bir şey bulan da, ancak kendi nefsini ayıplasın."

Buharî de Sahih'inde, Abdullah b. Enes'in rivayetine dayanarak; Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Sübhan Allah kıyamet günü, kulları bir araya toplar. Onlara seslenir. Bu seslenişi, yakındakiler nasıl duyuyorsa, uzaktakiler de öyle duyar. Şöyle buyurur;

- Melik Deyyan benim. (Tüm hakları yerine getiren Yüce Sultan benim.)"

Abdurrahman b. Muhammed Muharibi, Amaş, Müslim b. Mesruk, Abdullah yolu ile gelen bir rivayette, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Yüce Allah vahiyle konuştuğu zaman, onun sesini tüm sema ehli duyar. Onların kalplerinde bir dehşet hâsıl olur; hepsi de secdeye kapanırlar.

Allah-û Teâlâ, sonra onların kalplerine sükûnet verir; bunun üzerine gök ehli birbirine sorar;

- Rabbiniz ne buyurdu?

- Hak buyurdu ve şöyle şöyle emretti. Derler. Yani; Birbirlerine gelen vahyi anlatırlar."

Abdullah b. Haris, İbn-i Abbas'ın (r.a) şöyle dediğini anlattı;

- Yüce Mukaddes Allah vahiyle konuştuğu zaman; Tüm yer ve sema ehli çelik sesine benzer sert bir ses duyarlar. Tıpkı; Düz taşa vurulduğu zaman çıkan keskin ses gibi.

Bunun üzerine, hemen hepsi de secdeye kapanırlar.

Kalplerindeki dehşet kaybolup gittikten sonra, birbirlerine şöyle sorarlar;

- Rabbiniz ne söyledi?

Derler ki;

- Hak söyledi; O Yücedir şanı büyüktür. Muhammed b. Kâab şöyle anlattı;

- İsrail oğulları, Musa aleyhisselâma dedi ki;

- Rabbinle konuştuğun zaman, ondan duyduğun sesi, mahlûkat arasında neyin sesine benzetiyorsun?

Şöyle dedi;

- Rabbimin sesini, kesintisiz olarak gelen gök gürültüsüne benzetiyorum.

Üstte anlatılan ayetler, hadisler ve haberler de delâlet eder ki; Yüce Allah'ın kelâmı, kulların kelâmına benzemez.

Nitekim Yüce Allah'ın ilmi, kudreti, kalan sıfatları da insanların sıfatlarına benzemez.

Yüce Allah'ın sesi de böyledir.

İmam-ı Ahmed, ashaptan bir cemaatin rivayetine dayanarak, sesi ispat eylemiştir. Allah onlardan razı olsun.

Ama bu anlatılan Eş'ariye'nin hilâfınadır. Onlar, ses için şöyle derler;

- Allah'ın kelâmı, zatı ile kaim olan bir mânâdır.

Allah sapan ve saptıran bidatçinin hakkından gelir.

Yüce Allah, ezelden beri kelâm eder. Onun kelâmı da; Tüm emirleri, manaları, haberleri kapsamına alır.

İbn-i Huzeyme şöyle dedi;

- Allah kelâmı, peş peşe gelir. Onda ne sükût vardır; ne de ses.

İmam-ı Ahmed b. Hanbel'e şöyle soruldu;

- Allah-û Teâlâ'nın konuştuğuna kail olur musun? Onun için susmak caiz midir?

Buna cevap olarak, İmam-ı Ahmed şöyle dedi;

- Umumî manada şöyle deriz; Allah-û Teâlâ, ezelden beri konuşur.

Onun sustuğuna dair bir haber varid olsaydı; ona kail olurduk. Ama şöyle diyoruz;

- O, nasıl dilerse öyle konuşur. Konuşmasının benzeri ve şekli yoktur.

3. FASIL; Harflerin durumu.

Birleşen harfler de yaratılmış değildir. Bu harfler ister Allah kelâmında olsun; isterse kulların kelâmında.

Ehl-i sünnet ulemasından bir cemaatin iddiasına göre; Bu harfler, Allah kelâmında (Yani; Kur'ân'da) olursa kadim, başka yerde ise, yaratılmıştır.

Üstte anlatılan görüş; Onlardan gelen bir hatadır. Sözün doğrusu, ilk anlattığımız kavildir. Ki onları da, ehl-i sünnet uleması söylemiştir. Yani; Kimden gelirse gelsin; yaratılmış değildir.

Burada şu ayet-i kerimeyi ele alabiliriz;

اِنَّمَآ اَمْرُهُ اِذَا اَرَادَ شَيْئًا اَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ

- **"Allah'ın bir şeye emri onun için;**

- **Ol (Kün). Demeyi murad etmesidir; o şey olur."** (36/82)

Burada;

- **"Ol. (Kün)."** (36/2) Manasının Arapça aslı bulunan (kün) kâf ve nundan ibarettir. Ki iki harftir. Şayet bu;

- **"Ol. (Kün)."** Lâfzı yaratılmış olsaydı; elbette bir başka (kün) daha yaratılacaktı. Bu durumda, arka arkaya yaratma sürüp gidecekti. Böylece bir sonsuz;

- **"Ol. (Kün)."** (36/2) Yaratılmış olacaktı.

Bu manada, birçok ayet-i kerimeden deliller anlatıldı. Onları burada tekrarlamaya hacet yoktur.

Bir miktar hadis-i şerif anlatalım.

Hazret-i Osman b. Affan (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimize;

- Elif, be, te, se. (Arapça asıllarına göre.)

Sorunca, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle anlatmıştır;

- "Elif, Allah'ın isimlerinden olup; Allah manasınadır.

Be de Allah'ın isimlerinden olup; Bari manasınadır.

Te, Yüce Allah'ın isimlerini anlatır ki; Mütekebbir'dir.

Se, Yüce Allah'ın isimleri arasında sayılır ki; Bais ve Varis manalarını anlatır."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, isimleri böylece saya saya sonuna kadar anlatmıştır.

Böylece, tüm harflerin; Yüce Allah'ın isimlerine delâlet ettiğini manaları ile anlatmıştır.

Aziz Celâl Allah'ın isimleri yaratılmış değildir.

EBCED

Hazret-i Ali (r.a) bir gün, Resulullah (s.a.v) efendimize **Ebced Hevvez Hutti** kelimelerinin ifade ettiği manaları sormuştur. Hem de onların sonuna kadar.

Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- "Ya Ali, Ebi Cad tefsirini bilmiyor musun?"

Elif, Allah'ın ismidir. Allah manasınadır.

Be, Allah'ın ismidir. Bari, manasını anlatır.

Cim, Allah'ın ismidir. Celil, manasını ifade eder."

Böylece, Resulullah (s.a.v) efendimiz, onları sonuna kadar saymıştır.

Burada, Resulullah (s.a.v) efendimizin anlattıklarından şu anlaşılır ki; Bunlar, insanların kelâmından oldukları hâlde Allah-û Teâlâ'nın isimlerindendir.

İmam-ı Ahmed, kesin olarak karar verdi ki; Hece harfleri, kadimdir; yaratılmış değildir. Nisabur ve Cürcan'a yazdığı mektubunda şöyle anlattı;

- Bir kimse, hece harflerinin sonradan olduğunu söyler ise, o kâfir olur.

Bir kimse, onların mahlûk olduklarına hüküm verir ise, Kur'ân'ı da mahlûk sayar. Bir gün, İmam-ı Ahmed'e şöyle söylendi;

- Falan kimse diyor ki;

- Allah-û Teâlâ, harfleri yarattığı zaman lâm büküldü. Elif ise dik durdu ve şöyle dedi;

- Bana emir verilinceye kadar secde etmem. Bunun üzerine İmam-ı Ahmed şöyle dedi;

- Bunu diyen kim ise, küfre girmiştir. İmam-ı Şafiî (r.a) şöyle dedi;

- Harflerin sonradan yaratılmış olduklarına kail olmayınız. Zira Yahudiler ilk başta bununla helâke girdiler.

Her kim, harflerin birini yaratılmış ve sonradan olmuş kabul eder ise, Kur'ân'ın da sonradan yaratılmış olduğunu kabul etmiş olur.

Zira onların Kur'ân'da kadim olduğu söylendiği zaman; gerekir ki; Kur'ân'dan başka yerlerde de kadim olsunlar. Zira bir şeyin, bir yerde kadim olması, aynıyla bir başka yerde sonradan yaratılmış olması caiz görülen bir şey değildir.

Bir kimse derse ki;

- Bunlar, Kur'ân'da sonradan olmuş şeylerdir. Bunun bu sözü geçersizdir. Çünkü bunların Kur'ân'da kadim olduğu yolunda deliller

geçti. Hem de kesin olarak.

Kur'ân'da o şekilde sabit olunca, başka yerlerde de öyle olur.

Şayet derlerse ki;

- Bu söz, bütün konuşulan sözlerin kadim olmasını gerektirir.

Bunun için kısadan şöyle denir;

- Bir söz ki, Kur'ân hakkında söylenmez. Yine gerekir ki; O söz, hece harfleri hakkında da söylenmemelidir.

4. FASIL; Aziz Celil Allah'ın isimleri.

İnanıyoruz ki; Yüce Allah'ın doksan dokuz (99) ismi vardır. Her kim bunları sayar ise, cennete girer.

Bu manada, Ebu Hureyre'den gelen rivayete göre, Resulullah (s.a.v) efendimizin hadis-i şerifi şudur;

- "Allah-û Teâlâ'nın bir eksiği ile yüz ismi vardır. Her kim onları sayacak olur ise, cennete girer."

Yüce Allah'ın bu isimleri, değişik surelerde gelmiştir.

Beş tanesi; Fatiha suresindedir; Ya Allah, Ya Rabbi, Ya Rahim, Ya Rahman, Ya Malik.

Yirmi dört tanesi, Bakara suresinde gelmiştir; Ya Muhit, Ya Kadir, Ya Âlim, Ya Halim, Ya Tevvab, Ya Basir, Ya Vasi', Ya Bedi', Ya Rauf, Ya Şakir, Ya Allah, Ya Vahid, Ya Gafur, Ya Hâkim, Ya Kabiz, Ya Basit, Lâ ilâhe illâ Hüve Ya Hayy, Ya Kayyum, Ya Aliyy, Ya Azim, Ya Veliyy, Ya Ganiyy, Ya Hamid.

Dört tanesi, Al-i İmran suresindedir; Ya Kaim, Ya Vehhab, Ya Seri', Ya Habir.

Altı tanesi, Nisa suresindedir; Ya Rakib, Ya Hasib, Ya Şehid, Ya Gafur, Ya Mukit, Ya Vekil.

Beş tanesi, En'am suresindedir; Ya Fatır, Ya Kahir, Ya Kadir.

İki tanesi, A'raf suresindedir; Ya Muhyi, Ya Mumit.

İki tanesi, Enfal suresindedir; Ya Ni'mel-Mevlâ veya Ni'men-Nasir.

Yedi tanesi, Hud suresindedir; Ya Hafiz, Ya Rakib, Ya Mecid, Ya Kaviyy, Ya Mücib, Ya Vedud, Ya Faal.

İki tanesi, Rad suresindedir; Ya Kebir, Ya Müteâl.

Bir tanesi, İbrahim suresindedir; Ya Mennan.

Bir tanesi, Hicr suresindedir; Ya Hallak.

Bir tanesi, Nahl suresindedir; Ya Bais.

İki tanesi, Meryem suresindedir; Ya Sadık, Ya Varis.

Bir tanesi, Müminun suresindedir; Ya Kerim.

Üç tanesi, Nur suresindedir; Ya Hak, Ya Metin, Ya Nur.

Bir tanesi, Furkan suresindedir; Ya Hadi.

Bir tanesi, Sebe' suresindedir; Ya Fettah.

Dört tanesi, Mümin suresindedir; Ya Gafir, Ya Kâmil, Ya Şedid, Ya Zettavl.

Üç tanesi, Zariyat suresindedir; Ya Rezzak, Ya Zelkuvvet, Ya Metin.

Bir tanesi, Tur suresindedir; Ya Mennan.

Bir tanesi, Kamer suresindedir; Ya Muktedir.

Üç tanesi, Rahman suresindedir; Baki, Ya Zelcelali vel-ikram.

Dört tanesi, Hadid suresindedir; Ya Evvel, Ya Ahir, Ya Zahir, Ya Batın.

On tanesi, Hasr suresindedir; Ya Kuddus, Ya Selâm, Ya Mümin, Ya Müheymin, Ya Aziz, Ya Cebbar, Ya Mütekebbir, Ya Halik, Ya Bari Ya Musavvir.

İki tanesi, Büruc suresindedir; Ya Mübdi', Ya Muid.

İki tanesi, İhlâs suresindedir; Ya Ehad, Ya Samed.

Bu isimler, Süfyan b. Uveyne'den böyle rivayet edilmiştir.

Abdullah b. Ahmed, üstte anlatılan isimlerin dışında, daha başka isimleri de fazladan anlatmışlardır ki, şunlardır; Ya Kahir, Ya Fasıl, Ya Falik, Ya Rakiyb, Ya Macid, Ya Cevvad, Ya Ahkemel-hâkimin.

Ebu Bekir Nakkaş, ***Tefsir-i Esma ves-Sıfat*** adlı kitabında Cafer b. Muhammed'den, yani; Cafer-i Sadık'tan şöyle dediği anlatılmıştır;

- Allah-û Teâlâ'nın **Üç yüz altmış** ismi vardır.

Başkalarından da **Yüz dört** İSMİ olduğu rivayet edilmiştir.

Bütün bunlar şöyle yorumlanır;

- Anlatılan zatlardan hemen her biri, mükerrer isim bulmuş ve bunları da ayrı bir isim saymışlardır.

Ancak en doğrusu, Ebu Hureyre'den gelen rivayettir. Allah ondan razı olsun.

5. FASIL; İman üzerinedir.

İtikadımız odur ki; iman; Dille söylemek, kalpten bilmek, esaslara göre amel etmektir.

İman; Taatla artar; isyanla da eksilir.

İman; Bilgi ile kuvvetlenir; cehaletle de zayıflar.

İman; Yüce Hakkın verdiği başarı ile de yerinde sabit kalır.

Aziz Celil Allah şöyle buyurdu;

فَأَمَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا فَزَادَتْهُمْ اِيمَانًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ

- **"Onlar ki, iman ettiler; inen ayetler, onların imanlarını artırmıştır. Bu durumu, biri diğerine müjde vererek sevindirir."** (9/124)

Bir şeyin artması caiz olduğuna göre; o şeyin azalması da caiz olur. Şu ayet-i kerimeler de aynı manaya delâlet ederler;

وَاِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ اٰيَاتُهُ زَادَتْهُمْ اِيمَانًا

- **"Allah'ın ayetleri onlara okunduğu zaman, imanlarını artırır."** (8/2)

لِيَسْتَيْقِنَ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ وَيَزْدَادَ الَّذِينَ اٰمَنُوا اِيمَانًا

- **"Kendilerine kitap gelenler, bilgi edinsin; müminlerin de iman üstüne imanları artsın."** (74/31)

Allah kendilerinden razı olsun; İbn-i Abbas ve Ebu Hureyre'den gelen rivayetler de vardır. Onlar demişlerdir ki;

- İman artar ve eksilir.

Bunlardan başka rivayetler de vardır; onların burada şerhi yapılacak olsa uzar.

Eş'ariye mensupları, imanın artıp eksilmesini inkâr etmektedirler.

İman, lügatte (sözlükte) şu manayadır; Tasdik edilen şeyin nelerden ibaret olduğunu bilerek kalbin tasdikidir. Yani; Doğrulamaktır.

İman, şeriatta şu manayadır; Tasdik. Bu tasdik ise, şunlar için olacaktır; Allah'ı, sıfatlarını.

Bunlarla beraber, yapılması gerekli olan taatları yapmak, nafileleri yerine getirmek, hatalardan ve isyanlardan da kaçınmak.

İman için şöyle denmesi de caizdir;

- Din, şeriat, millet.

Çünkü din, şunlardır; Haram olan işleri bırakmak, sakıncalı işleri terk etmek sureti ile taat yoluna girmek. Böyle bir şey de, imanın sıfatıdır.

İSLÂM

İslâm'a gelince bu da, iman cümlesindendir.

Her iman, İslâm sayılır; ama her İslâm, iman sayılmaz.

Çünkü İslâm şu manayadır; Teslim olup boyun eğmek. Her mümin olan da, Allah'ın emrine boyun eğip teslim olmuştur.

Ne var ki, her Müslüman, Allah'a tam inanan bir mümin değildir. Zira kılıç zoru ile İslâm olmuş olabilir.

İman, birçok isimlerden alınıp bir araya gelmiştir. Mesela; Sözlerden, işlerden. Hatta tüm taatları özünde toplar.

İslâm kalben inandıktan sonra, kelime-i şahadet getirmek ve İslâm'ın şartı sayılan beş şeyi yapmaktır. (Namaz, Oruç, Hac, Zekât, Şahadet.)

İmam-ı Ahmed b. Hanbel'in anlattığına göre; İman, İslâm'dan başkadır.

Bunu, İbn-i Ömer'den gelen bir hadis-i şerife dayanarak söylemiştir. İbn-i Ömer (r.a) babasından şöyle duyduğunu anlatmıştır;

- Bir gün, ben (ve diğer ashap) Resulullah (s.a.v) efendimizin huzurunda idik.

Bize bir adam geldi; Üzerine giydiği elbise gayet beyazdı; saçları da gayet siyahtı.

Kendisinde yolculuk eseri görülmüyordu; kendisini aramızda tanıyan da yoktu.

Geldi, Resulullah (s.a.v) efendimizin yanına oturdu. Dizlerini de Resulullah (s.a.v) efendimizin dizlerine dayadı.

Ellerini de iç kısmını dizleri üzerine koydu. Sonra sordu;

- Ya Muhammed, bana İSLÂM'dan haber ver.

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "İslâm şunlardır;

a) Allah'tan başka ilâh olmadığına şahadet edeceksin; Muhammed Allah'ın Resulü olduğuna şahadet edeceksin.

b) Namazını kılacaksın.

c) Ramazan ayında oruç tutacaksın.

d) Yolluk imkânları müsait olursa hacca gideceksin."

Dinledikten sonra, şöyle dedi;

- Doğru söylüyorsun. Biz hayret ediyorduk; hem soruyor, hem de doğruluyordu. Sonra şöyle sordu;

- Bana imandan haber ver.

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"İman sırası ile şunlara inanmandır;**

a) Allah'ın varlığına ve birliğine.

b) Meleklerinin olduğuna.

c) Kitaplarının geldiğine.

d) Gönderdiği elçilere. (Yani; Resullere.)

e) Ahiret gününe.

f) Hayır ve şer, Allah'ın takdiri ile olacağına."

Bunun için de;

- Doğru söyledin. Dedi ve devam etti;

- Bana ihsanı da anlat.

Bunun için de Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Allah'ı görür gibi ibadet etmendir. Sen onu görmesen de o seni görür."** Tekrar dedi;

- Bana kıyameti bildir. Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Kıyametten sorulan, sorandan daha bilgili değildir."** Devam etti;

- O hâlde, bana kıyametin alâmetlerinden haber ver. Resulullah (s.a.v) efendimiz, bunları da şöyle anlattı;

- **"Şunları sayabiliriz;**

a) Cariyenin efendisini doğurması.

b) Yalınayak, çıplak, fakir, koyun çobanlarının yüksek binalara kurulurlar." Sonra gitti.

Az durduktan sonra, Resulullah (s.a.v) efendimiz bana sordu;

- **"O sormaya gelenin kim olduğunu anlayabildin mi?"** Dedim ki;

- Allah ve Resulü daha iyi bilir. Şöyle buyurdu;

- **"O gelen Cebrail idi; size dininizi öğretmeye geldi."**

Bir başka rivayette ise, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- **"O, Cibril idi. Din işlerinizi size öğretmeye geldi. Daha önce bana hangi surette gelmiş olsaydı; kendisini tanırdım. Ancak, bu surette gelişini bilemedim."**

Cibril aleyhisselâm, iki çeşit sualle, **iman** ile **İslâm** arasını ayırdı.

Buna göre, Resulullah (s.a.v) efendimiz de sorulan her iki suale

de ayrı ayrı değişik cevap verdi.

İş bu manadan ötürüdür ki; İmam-ı Ahmed b. Hanbel, **iman ve İslâm'ın** ayrı ayrı mana taşıdıkları kanaatine vardı.

İmam-ı Ahmed b. Hanbel ayrıca, bir Arap köylüsü sebebi ile gelen hadis-i şerif yolundan da, aynı kanaate varmıştır. Şöyle olmuştu;

Resulullah (s.a.v) efendimize bir Arap köylüsü, bir şey dağıtma sırasında şöyle dedi;

- Ya Resulullah, ona verdin; bana vermedin. Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Ama o, mümindir."** Arap köylüsü şöyle dedi;

- Ama ben de müminim. Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Veya Müslimsin."** Anlatılacak ayet-i kerime de İmam-ı Ahmed b. Hanbel'i aynı kanaate vardırmıştır;

قَالَتِ الْاَعْرَابُ اٰمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلٰكِنْ قُولُوا اَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْاِيمَانُ فِى قُلُوبِكُمْ

- **"Araplar derler ki;**

- **Biz iman ettik. Onlara şöyle anlat; Hayır, siz iman etmediniz; şöyle deyiniz;**

- **Biz İslâm olduk. Zira sizin kalplerinize iman hiç girmemiştir."** (49/14)

İMANIN ARTMASI

Bilesin ki.

İmanın artması anlatılacak işlere bağlıdır;

Gerçek manada emirleri yerine getirmeye çalışmak.

Yasaklardan da geçmek. Ama kadere teslim olarak. Tüm halkına yaptığı işlerden dolayı Allah-û Teâlâ'ya itirazı bırakmak sureti ile.

Bilhassa, rızık için verdiği sözde Allah için şüpheye düşmemek. Ona güvenmek ve ona tevekkül etmek.

Belâ geldiği zaman, güçten ve kuvvetten sıyrılıp belâya sabırla karşı çıkmak.

Allah'ın bütün nimetlerine şükür etmek. Yüce Hakkı, her manadaki eksiklikten uzak görmek. Hiçbir hâlde onu itham etmemek.

Ne var ki, imanın artması, sırf namazla, oruçla olmaz.

İMAN YARATILMIŞ MIDIR?

Allah rahmet eylesin; bir gün İmam-ı Ahmed'e soruldu;

- İman yaratılmış mıdır, yoksa yaratılmamış mıdır? Şu cevabı verdi;

- Her kim, imanın yaratılmış olduğuna kail olursa kâfir olur.

Çünkü böyle bir şeye kail olmakta; Kur'ân'da yanlış olduğunu anlatmak ve ona sataşmak vardır.

Şayet bir kimse, imanın yaratılmış olmadığına kail olur ise, bu kimse de bidate saplanmış olur. Zira;

- **"Yoldan ezayı kaldırmak, imandandır."** Manasına gelen hadis-i şerifi hiçe saymış olur.

Yapılan işlerin yaratılmış olmadığına kail olanın durumu da budur.

Böylece, her iki zümreyi de kabul etmedi. Sonra, Resulullah (s.a.v) efendimizin şu hadis-i şerifini anlattı;

- **"İman, yetmiş küsur hasletten ibarettir. Bunların en değerlisi; Lâ ilâhe illallah. Kelime-i tevhidini okumak olup en alt derecede olanı ise; Yol üzerinden eziyet veren bir şeyi kaldırmaktır."**

İmanın (veya Kur'ân'ın) yaratılmış olduğuna kail olanın küfrüne;

- Yaratılmamıştır.

Diyenin de bidat ehli olduğuna kail olmak, İmam-ı Ahmed için şu esasa dayanır;

Onun mezhebine göre; bir şeyi Kur'ân haber vermemiş ise, o manada Resulullah'ın hadis-i şeriflerinde bir şey gelmemiş ise, sahabe devri de bittiğinden, onların da bu manada bir görüşü olmayan bir hususta lâf etmek, bidattir ve yeni bir icattır.

İMAN

Bir kimsenin;

- Ben, gerçekten müminim. Demesi yerinde değildir. Onun şöyle demesi gerekir;

- İnşallah ben müminim. Bu görüş, mutezile'nin hilâfinadır. Onlar der ki;

- Ben gerçek müminim. Demek caizdir.

Bizim bu manaya kail olmamızın delili, Hazret-i Ömer b. Hattab'dan gelen bir habere dayanır. Şöyle demiştir;

- Bir kimse, kendisinin mümin olduğunu sanar ise, o kâfirdir. Hazret-i Hasan'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir;

- Abdullah b. Mesud'un (r.a) yanında bir adam şöyle dedi;

- Ben müminim. Bunun için İbn-i Mesud'a şöyle soruldu;

- Bu kimse, kendini mümin sanıyor, ne dersin? İbn-i Mesud şöyle dedi;

- Hele ona bir sorun; kendisi cennetlik midir, yoksa cehennemlik midir? Sordukları zaman, şöyle dedi;

- En iyi bilen Allah'tır. Bunun üzerine, Abdullah b. Mesud şöyle dedi;

- İşin sonunu Allah'a bıraktığın gibi önünü de Allah'a bıraksaydın olmaz mıydı?

Çünkü; Gerçek mümin; Allah katında da mümin olandır. Böyle bir kimse de şüphesiz cennet ehlidir.

Hâlbuki üstte anlatılan durum; Ancak imanla ölümden sonra anlaşılacaktır. Son nefesini imanla mühürlemesi gerekir.

Hâlbuki hiçbir kimsenin, son nefesi neyle mühürlendiği bilinmez.

KORKU VE ÜMİT

İman sahibine gereken odur ki; Daima bir korku ve bir ümit içinde olmalıdır.

Yarar hâlli, çekingen, hâlini gözeten olmalı. Ta ölüm kendisine gelinceye kadar, ölüm kendisine geldiği zaman, kendisini hayırlı amel üzerinde bulmalıdır.

Şunun için ki; insanlar nasıl yaşarlarsa, öyle ölürler. Öldükleri hâl üzere de dirilirler. Nitekim bu manada gelen hadis-i şerif şöyledir;

- **"Yaşadığınız gibi ölürsünüz; nasıl ölürseniz öyle dirilirsiniz."**

AMELLER

İtikadımız odur ki; Kulların fiillerini (işlerini) Allah yaratmıştır. Onların hayrı ve şerri de o kulların kazancıdır, iyisi ve kötüsü kulların çalışmasına göre olur. Her ne olursa olsun; ister masiyet isterse taat.

Üstte anlattığımız şu demeye gelmez;

- Allah masiyet emrini vermiştir.

Ama Allah onu takdir ve hüküm etmiştir. Kulun niyetine göre, kastına göre meydana getirmiştir.

RIZIKLAR

Allah rızıkları pay etmiştir; takdirini kullanmıştır. Onların gelmesini tutmak isteyen hiç kimse tutamaz. Onların gelmesine engel olmak isteyen hiç kimse engel olmaz.

Gelecek rızkın ne ziyadesi eksik olur; ne de noksanı artar. Ne yumuşağı sert olur; ne de serti yumuşak olur.

Yarının rızkı bugünden yenmez.

Zeyd'in kısmeti Amr'e gitmeyeceği gibi; Amr'ın kısmeti de Zeyd'e gitmez.

Allah-û Teâlâ, helâli nasıl rızık olarak vermiş ise, haramı da öyle rızık olarak verir. Ama bunun manası şu demektir;

- Helâl rızık bedenin gelişmesi için nasıl gıda olur ise, haram da öyle olur. Bedeni durulur, kuvvet olur. Şu demeye gelmez;

- Allah haramı mubah eylemiştir.

Katilin durumu da anlatıldığı gibidir. O, ölenin kendisine takdir edilen ömrünü yarıda kesmez. Elbette o, kendi eceli ile ölür.

Suda boğulanın, üzerine duvar çökenin, uçurumdan atılanın, aslanın parçaladığı kimsenin, durumu da üstte anlatıldığı gibidir. Yani; Bütün bu ölenler, kendilerine takdir edilen ecelleri ile ölürler.

HİDAYET-DALALET

Müslümanların ve müminlerin hidayeti, Yüce Allah'a karşı küfre girenlerin dalâleti de tümden Yüce Allah'ın fiili ve sanatı ile olmaktadır. Kendi mülkünde onun ortağı yoktur.

SEVAP-CEZA

Emrin, yasağın, kullara hitabın geldiği yerde kulların çalışmasını tespit etmiş bulunuyoruz. Yani; Kazancını.

Bu kazançları dolayısı ile kendilerine sevap ve ikap gelecektir. Vaat edilip söz verilen durum budur.

Bu manada, sırası ile birkaç ayet-i kerime alacağız;

جَزَآءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

"Bu, yaptıklarına karşılıktır." (32/17)

بِمَا صَبَرْتُمْ

"Sabrettiğinizin mükâfatıdır." (13/24)

مَا سَلَكَكُمْ فِى سَقَرَ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ الْمِسْكِينَ

"Sizi cehenneme sürükleyen nedir? Diye sorulunca, diyecekler ki; Biz, namaz kılanlardan değildik. Yoksulları da doyurmuyorduk!" (74/42-44)

"Onlara şöyle söylenecek; İşte sizin yalan saydığınız cehennem ateşi." (52/14)

ذَلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ يَدَاكَ

"Bu, iki elinin öne sürdüğüdür." (22/10)

Bunlardan başka ayet-i kerimeler vardır.

Yukarıda alınan ayet-i kerimelerden de anlaşıldığı gibi; Sübhan Hak; Verilecek cezayı kulların yaptıkları ile ilgili kıldı. Böylece, kulların kazancı da kesinleşti.

Ne var ki, Cühemiye taifesi böyle düşünmez, onlar der ki;

- Kullar için bir kazanç yoktur. Onlar, bir kapıya benzerler; açılır ve kapanırlar. Ağaç gibidirler; hareket eder, sallanırlar.

İşbu anlatılan zümre, Yüce Hakka karşı kâfirdirler. Kur'ân'ı ve hadis-i şerifi inkâr ederler.

Bunun için ileri süreceğimiz delil şudur; Allah yaratır; kul çalışır kazanır.

Ne var ki, üstteki görüşümüze Kaderiyeciler katılmazlar. Derler ki;

Yazıklar olsun bu zümreye. Bu ümmetin Mecusîleri de bunlardır.

- Bütün bunlar, kulların yaratması yapmasıdır; Allah'ın değil.

Allah'a birçok ortak çıkarmışlardır. Yüce Allah'a acizlik isnadı yapmışlardır. Şöyle ki; Onun mülkünde, kendi kudreti ve iradesi dışında işler yürütülmektedir!

Yüce Allah, tam manası ile bu gibi şeylerden yana yüceliğin sahibidir.

Şu mealdeki ayet-i kerimeler, bizim görüşümüzü güçlendirir;

جَزَآءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

"Bu, yaptıklarınıza karşılıktır." (32/17)

وَاللهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ

"Allah sizi de, yaptıklarınızı da yaratmıştır." (37/96)

Karşılık verilmesi, amellerine düştüğüne göre; yaratma durumu da onların amellerine düşer.

Burada şöyle bir şey demek caiz olmaz;

- Bizim sözümüzden murad, kulların taşlardan yaptıkları putlardır.

Çünkü taşlar cisimdir. Kullar da bu cisimleri yapamazlar. Burada anlatmaya çalıştığımız ameller; Kulların o taşlar üzerinde yapmaya çalıştıkları amellerdir. (Mesela; Yontma ve oyma gibi.)

Bu duruma göre; Kulların amellerinden yaratılanlar; onların hareket ve sükûn hâlleridir.

Şu ayet-i kerimeler de anlattığımız manayadır;

وَلاَ يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ الاَّ مَنْ رَحِمَ رَبُّكَ وَلِذَلِكَ خَلَقَهُمْ

"Onlar, bu şekilde, değişik olarak kalacaklardır. Rabbin esirgediği hariç. Zaten bunun için onları yarattı." (11/118)

اَمْ جَعَلُوا لِلهِ شُرَكَاءَ خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَتَشَابَهَ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ قُلِ اللهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ

"Yoksa Allah'a karşı olarak, onun yarattığı gibi, yaratan ortaklar mı çıkarmak istiyorlar? Yaratma işi, onlara karşılık mı geldi?

Onlara söyle; Her şeyi yaratan Allah'tır." (13/16)

هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُاللهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْاَرْضِ

"Allah'tan başka yaratıcı mı var ki; rızkınızı yerden gökten versin." (35/3)

Allah-û Teâlâ, müşriklerin hâllerinden haber vererek şöyle buyurdu;

وَانْ تُصِبْهُمْ حَسَنَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِ اللهِ وَانْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِكَ
قُلْ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ اللهِ فَمَالِ هَؤُلاَءِ الْقَوْمِ لاَ يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا

"Onlara bir iyilik geldiği zaman, derler ki;

- İşte bu, Allah'tandır. Şayet kendilerine bir kötülük bulaştığı zaman derler ki;

- Bu da, senden geldi.

Onlara söyle; Hemen her biri, Allah katındandır.

Bu zümreye ne oluyor ki; Sözden anlayacak duruma gelemiyorlar?" (4/78) Resulullah (s.a.v) efendimiz, Huzeyfe'ye (r.a) şöyle buyurmuştur;

- **"Allah, her sanatkârı ve sanatını yaratmıştır. Hatta kasabı ve nun boğazlamasını da yaratmıştır."** (Buradaki kasap, deve kesen kasaptır.) İbn-i Abbas (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;**

- **Hayrı ve şerri yarattım. Elinden hayır çıkmasını takdir ettiğim kimseye ne mutlu. Elinden şer çıkmasını takdir ettiğim kimsenin de vay hâline."**

İmam-ı Ahmed'e; Allah'ın rızasını ve dargınlığını çeken kulların amellerinden soruldu ve şöyle dendi;

- Bunlar, Allah'tan mıdır; yoksa kullardan mıdır? Buna cevap olarak, şöyle dedi;

- Yaratma açısından bakılınca Allah'tandır; amel itibarı ile de kullardandır.

GÜNAHLAR

İnancımız odur ki; Mümin büyüklerinden nice günah işlemiş olsa da küfre girmez. Dünyadan tövbesiz gitse de tevhit ve ihlâs üzere gitmiş olabilir. Hatta onun işini, Aziz Celil Allah'a bırakmak gerek.

Eğer dilerse, Allah onu bağışlar; cennete koyar.

İsterse, cehenneme atar; orada azap eder.

Mademki, onun gideceği yeri Allah-û Teâlâ bize bildirmemiştir; o hâlde halkı ile Allah arasına girmeyelim.

6. FASIL; Cehenneme girecekler hakkındadır.

İtikadımız odur ki; İmanı olduğu hâlde, büyük günahı sebebi ile Yüce Allah'ın cehenneme attığı kimse, orada sonuna kadar kalmayacak; sonunda oradan çıkacak.

Zira onun için öbür âlemde cehennem, bu dünya hayatındaki zindan gibidir. Orada günahını ve cürümünü tamamlar; cezası bittikten sonra, Allah'ın rahmeti ile çıkar.

Cehennemde bulunduğu süre, onun yüzüne alev gelmez; secde azalarını yakmaz. Zira böyle bir şeyi yapmak, cehenneme haramdır.

O cehenneme atılan kimse hiçbir zaman Allah'tan ümidini kes-

mez. Ta oradan çıkıp da cennete gidinceye kadar.

Onun için, cennette verilecek derece, dünyada iken, işlediği taat ve ibadet kadardır.

Bizim üstteki görüşümüz, kaderiyecilerin görüşünden ayrıdır. Onlar der ki;

- Büyük günahlar taatları boşa giderir. Bunun üzerine sevap almazlar.

Haricîlerin görüşü de böyledir; yazıklar olsun bunlara.

7. FASIL; Kader bahsi.

Kaderin hayrına ve şerrine inanmak gerek. Keza, kazanın acılığına, tatlılığına da.

Bir kimseye isabet edecek şey; O kimsenin sakınması ile kendisini bırakıp geçmez.

Bir şeyin de, kendisine gelmesi için, sebeplerini bıraktığı zaman, boş temenni ile o şey kendisine gelmez.

Geçen asırlarda ve zamanlarda olmuş işler; dirilip toplanma gününe kadar olacak işler, tümden Allah'ın takdir ettiği hükmü ve kaderi ile olacaktır.

Levh-i Mahfuz'da yazılan mahlûk için mukadder bir şeyden kaçmak yolu yoktur.

Bir kimseye, Allah'ın takdir etmediği yoldan bir iyilikte bulunmak için yaratılmışların tümü bir araya gelip çalışsalar, buna güçleri yetmez.

Yine tüm yaratılmışlar, Allah'ın takdir etmediği bir şeyde, bir kimseye zarar vermeye çalışsalar; bunu da yapamazlar.

Üstteki mana, İbn-i Abbas (r.a) tarafından anlatılmıştır.

وَاِنْ يَمْسَسْكَ اللّٰهُ بِضُرٍّ فَلاَ كَاشِفَ لَهُ اِلاَّ هُوَ وَاِنْ يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلاَ رَآدَّ لِفَضْلِهِ
يُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِ

"Allah sana bir zarar dokunduracaksa; bunu kendisinden başka açan olmaz. Şayet, sana bir hayır murad etmiş ise, onun fazlını kimse geri çeviremez. Bu fazlını kullarından dilediğine ulaştırır." (10/107)

Zeyd b. Vehb yolu ile gelen rivayette, Abdullah b. Mesud, Resulullah (s.a.v) efendimizin kendisine şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

-"Her birinizin ana karnında yaratılışı şöyle olmaktadır;

a) Kırk günde (gecede) meni (sperma) hâlinde kalır.

b) Kırk gün sonra kan pıhtısı hâlini alır.

c) Kırk gün sonra, et parçası hâlini alır.

Bundan sonra, dört cümle ile ona bir melek gelir;

a) Nasıl yaratılacağı.

b) Rızkının tayini.

c) İşleyeceği ameli.

d) İyi veya kötü kişilerden olacağı.

Sonra.

Bir kimse, cehennem ehli işini işlemeye başlar. Cehennemle arasında bir kulaçlık mesafe kalır. Ama hakkında yazılan yazı ona yetişir. Bu kere cennet ehli amelini işler ve cennete girer.

Bir başka kimse, cennet ehli amelini işlemeye devam eder. O kadar ki, cennetle arasında bir kulaçlık mesafe kalır. Bu kere yazılan yazısı gelir; cehennem ehli amelini işler; cehenneme girer."

Hişam b. Urve, babasından da Hazret-i Aişe'den (r.a) naklen Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattılar;

- **"Bir kimse, cennet ehli amelini işler. Hâlbuki o, yazısında cehennem ehli olarak yazılmıştır. Ölümüne yakın durum değişir, cehennem ehli amelini işlemeye başlar; ölünce de cehenneme gider.**

Bir başka kimse, cehennem ehli amelini işlemeye devam eder. Hâlbuki o, yazısında cennet ehli olarak yazılmıştır. Ölümüne yakın zamanda, cennet ehli amelini işlemeye geçer. Ölünce de cennete gider." Abdurrahman Şulemi, Hazret-i Ali'nin (r.a) şöyle dediğini anlattı;

- Bir ara Resulullah (s.a.v) efendimizin yanında idik. Kendisi, başı yere eğik hâlde bulunuyordu. Bir ara başını kaldırdı ve şöyle buyurdu;

- **"Hemen herkesin, cennette veya cehennemde olan yeri bellidir."** Bunun üzerine, sahabe şöyle dedi;

- Ya Resulullah, bu duruma güvenmeyelim mi? Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Amel işlemeye bakınız; herkes, yaratıldığı işin yolunu bulur."**

Salim b. Abdullah babasından anlattığına göre; Hazret-i Ömer

(r.a) Resulullah (s.a.v) efendimize şöyle sormuştur;

- Bizim bir şey yaptığımızı görüyorsun. O şey yazılıp bitmiş midir? Yoksa yeniden yaratılıp başlanan bir iş midir? Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"O iş, olup bitmiştir."** Hazret-i Ömer (r.a) tekrar sordu;

- O hâlde, bu duruma güvenmeyelim mi? Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Ey Hattab oğlu, amel etmeye bak. Herkes, yaratıldığı işin yolunu bulur. Bir kimse, saadet ehli ise, saadet ehli amelini işler. Bir kimse, şekavet ehli ise, o kimse de, şekavet ehli amelini işler."**

8. FASIL; Allah'ı görmek.

İnanıyoruz ki; Resulullah (s.a.v) efendimiz, miraca çıktığı gece, Aziz Celil Rabbini görmüştür.

Bu görüşü; Baş gözleri ile olmuştur; ne kalbi ile olmuştur; ne de rüyaya benzer bir hâlde.

Bu mana, Cabir b. Abdullah'tan gelmektedir ki; onda Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Rabbimi, yüz yüze gördüm; bunda bir şek yoktur."** Resulullah (s.a.v) efendimiz;

- **"Yemin olsun; bir kere daha, onu Sidret'ül-münteha'nın yanında gördü."** (53/13-14)

Mealine gelen ayet-i kerimenin açıklamasını yaparken, üstteki hadis-i şerifini buyurmuş ve şöyle devam etmiştir;

- **"Onu, Sidret'ül-münteha'nın yanında gördüm. Hatta yüzünün nuru bana açıldı."**

وَمَا جَعَلْنَا الرُّءْيَا الَّتِى اَرَيْنَاكَ اِلاَّ فِتْنَةً لِلنَّاسِ

"Sana gösterdiğimiz o rüyayı, ancak insanlara bir fitne kıldık." (17/60) Mealine gelen ayet-i kerimenin tefsirinde İbn-i Abbas (r.a) şöyle dedi;

- Burada rüya (görmek) gözün görmesidir. Resulullah (s.a.v) efendimiz onu, miraç gecesi baş gözü ile görmüştür. İbn-i Abbas (r.a) şöyle devam etti;

- Hullet, İbrahim aleyhisselâma verildi. Kelâm Musa aleyhisselâma verildi. Rüyet de Muhammed (s.a.v) efendimize verildi.

İbn-i Abbas (r.a) bir başka yerde şöyle dedi;

- Muhammed (s.a.v) gözleri ile iki kere gördü.

İbn-i Abbas'ın (r.a) üstte anlatılan görüşü; Hazret-i Aişe'nin rivayetine ters düşmez. Ki o; Resulullah (s.a.v) efendimizin, Rabbini görmediğine kaildir; böyle bir şeyi olmamış sayar.

Bu yaptığımız açıklama ise, o olmamış sayılan görmeyi ispat eder. İkisi bir arada olduğu zaman, var saymak, yok saymaktan önde gelir. Çünkü Resulullah (s.a.v) efendimiz, bizzat gördüğünü açıklamıştır. Ebu Bekir b. Süleyman şöyle dedi;

- Muhammed (s.a.v) Rabbini on bir kere gördü.

Bunların dokuzu, Resulullah (s.a.v) efendimizin hadis-i şerifi ile sabittir. Miraç gecesi, Musa ile Rabbi arasında gidip gelmiştir. Bu gidiş geliş, namazın hafifletilmesi içindir. Dokuz makamda, kırk beş vakit düşmüştür.

Resulullah (s.a.v) efendimizin iki kere görüşü ise, Kur'ân ile sabittir.

MÜNKER VE NEKİR

Biz, Münker ve Nekir meleğe de inanıyoruz.

Bunlar, ölen herkese geleceklerdir. Ama peygamberlere gelmezler.

Geldikleri kimseyi, kabrinde sorguya çekecek, dininden, itikadından soracaklardır.

Onlar geldiği zaman, ölüye ruhu verilir. Sorular sorulur; ruhuna elem çektirilmez.

ÖLÜ, ZİYARETİNE GELENİ TANIR

Şuna da inanıyoruz ki; ölü, kendisini ziyarete geleni tanır ve bilir. Kabir ziyaretinin en faziletlisi, cuma günü tanyeri ağardıktan sonra, güneş doğmadan evvel yapılan ziyarettir.

KABİR AZABI

Kâfirlere ve masiyet ehli kimselere olacak kabir azabı ve oradaki şiddet meşakkat haktır.

Aynı şekilde, taat ve iman ehli kimselerin de kabirde nimet göreceklerine inanmak vaciptir.

Ancak, bizim görüşümüz, mutezilenin görüşüne uymaz. Onlar, bizim anlattıklarımızı kabul etmezler. Hem kabir azabını ve nimetini inkâr ederler; hem de Münker Nekir meleğin sorgu sualini inkâr ederler.

Ehl-i sünnet ulemasının, üzerinde durduğumuz manada delili şu ayet-i kerimedir;

يُثَبِّتُ اللّٰهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِى الْاٰخِرَةِ

"Allah iman edenleri; dünya hayatında ve ahirette doğru sözde sabit kılar." (14/27)

Bu ayet-i kerimenin tefsirinde şöyle denmiştir;

- Dünya hayatında ruhun çıkış zamanıdır; ahirette ise Münker Nekir meleğin sorgu sual zamanıdır.

Ebu Hureyre'den gelen rivayete göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- "Sizden biri veya herhangi bir insan; kabrine konduğu zaman ona iki melek gelir. Onlar, mor siyah iki melektir.

O gelen iki melekten birinin adı Nekir, diğerinin adı da Münker'dir. O kabirdekine sorarlar;

- Bu şahıs hakkında ne dersin? Yani; Allah'ın Resulü Muhammed için. O kabirdeki kimse de, ne diyecekse der. Şayet mümin bir kimse, o iki meleğe şöyle der;

- O, Allah'ın kuludur, O'nun Resulüdür. Şahadet ederim ki, Allah'tan başka ilâh yoktur; Muhammed Allah'ın Resulüdür. Bunun üzerine, o melekler şöyle derler;

- Biz, zaten senin böyle diyeceğini biliyorduk.

Bundan sonra, o kimsenin kabri yetmiş zira (parmak ucundan dirseğe kadar olan mesafe) uzar ve kabir onun için nurlanır. Daha sonra, o kimseye şöyle denir;

- Şimdi uyu. Bu kere, o kimse şöyle der;

- Bana izin verin; gidip durumu aileme haber vereyim. Ancak, kendisine şöyle denir;

- Şimdi sen uyu. Hem de, kocasından başka kimsenin dokunup uyandıramayacağı bir gelin gibi.

Allah-û Teâlâ, onu yattığı yerden kaldırıncaya kadar orada kalır. Şayet, o sorguya çekilen kimse münafık ise, şöyle der;

- Tanımıyorum. Ancak, halk bazı şeyler söylüyordu; duyuyordum, ben de onlar gibi söylüyordum. O iki melek, buna şöyle derler;

- Biz zaten senin böyle diyeceğini biliyorduk. Bundan sonra, yere şöyle denir;

- Bunu sıkıştır.

Öyle bir sıkıştırır ki; kaburga kemikleri birbirine girer.

O kimse, bu hâl içinde azap görür; ta Allah-û Teâlâ onu yattığı yerden diriltinceye kadar."

Ehl-i sünnet uleması, üstte anlatılandan başka, aşağıda anlatılacak Ata b. Yesar'ın rivayeti ile de bağlantı kurmuşlardır.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, Hazret-i Ömer'e (r.a) şöyle buyurmuştur;

- **"Ya Ömer, uzunluğu üç arşın bir karış; genişliği bir arşın bir karış olan yerde ne hâlde olacaksın?**

Sonra ailen yanına gelecek; seni yıkayacaklar, kefene saracaklar, kokulayacaklar, sonra seni taşıyıp götürecekler. Ve seni gömecekler. Üzerine de toprak döktükten sonra, yanından ayrılıp gidecekler.

Bundan sonra, sana iki sorgucu gelir; bunların sesleri ortalığı kasıp kavuran gök gürültüsüne benzer. Gözleri vardır; çakan şimşek gibi. Saçları dağınık durur. Bu durumları ile seni korkutur, dehşete düşürürler. Sonra sorarlar;

- **Rabbin kim? Dinin nedir?"**

Resulullah (s.a.v) efendimizin bu anlattıklarını dinleyen Hazret-i Ömer (r.a) şöyle sordu;

- Ya Resulullah, bugün bende olan kalbim, o zaman da bende olacak mı? Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Evet, olacak."** Hazret-i Ömer (r.a) şöyle dedi;

- **"O hâlde, onlara yeterim."**

Burada anlatılan durum da kesin bir delildir ki; Yapılacak sorgu sual, ruhun kalıba iadesinden sonra olacaktır. Çünkü Hazret-i Ömer (r.a) sormuş;

- Kalbim benimle olacak mı? Resulullah (s.a.v) efendimiz de buyurmuş;

- **"Evet, olacak."**

Minhal b. Ömer ve Bera b. Azib'in (r.a) şöyle dedikleri anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimizle birlikte, ensardan birinin cenazesine gittik. Kabristana gittiğimiz zaman, henüz kabrine yerleştirilmemişti.

Resulullah (s.a.v) efendimiz oturdu; biz de onun çevresine oturduk. Resulullah (s.a.v) efendimizin heybetinden, başımızın üzerinde bir kuş varmış gibi duruyorduk.

Elinde de bir ağaç parçası vardı; yere dürtüp duruyordu. Bir ara

başını kaldırdı ve şöyle buyurdu;

- "Kabir azabından Allah'a sığınırım."

Bu cümleyi üç kere veya dört kere söyledi. Daha sonra şöyle buyurdu;

- "Bir mümin, dünyadan kesilip de ahirete yöneldiği zaman, ona melekler gelirler. O melekler, parlak yüzlüdürler; sanki yüzleri güneştir. Beraberlerinde cennet kokularından koku, cennet kefenlerinden de kefen getirirler. Gözün gördüğü yerlere kadar otururlar. Daha sonra ölüm meleği gelir; dünyadan ayrılacak müminin başı ucunda oturur. Ve şöyle seslenir;

- Ey Mutmainne pak nefis, Allah'ın mağfiretine ve bağışlamasına çık. Bundan sonra o nefis, kaptan damlayan su gibi çıkmaya başlar.

O melekler, çıkan nefsi, (ruhu) bir an bile ölüm meleğinin elinde bırakmadan alırlar. Ve onu getirdikleri kefene sararlar, hazırladıkları kokuyu da sürerler. Ondan öyle güzel koku çıkar ki; Yeryüzünde onun kokusu duyulur.

O müminin ruhunu alıp çıktıkları zaman, hangi melek zümresine uğrasalar, onlar bunu sorarlar;

- Bu güzel koku nereden? Onu götüren melekler de; o kimsenin en güzel ismini söyler;

- Bu, falan kimsenin oğlu falandır. Böylece, dünya semasına ulaşırlar. Orada, sema kapısının açılmasını isterler. Dünya semasının kapısı açılır.

Daha sonra, onu bir semadan, diğer semaya uğurlarlar. Böylece, yedinci semaya kadar giderler.

Orada Aziz Celil Allah şöyle buyurur;

- Onun defterini illiyyin (üstünler) arasında yazın. Ve, kendisini yere iade edin. Çünkü; Biz onları yerden yarattık; yere iade edeceğiz. İkinci kere onları yerden çıkaracağız.

Bundan sonra, onun ruhu cesedine iade edilir. Bundan sonra, ona iki melek gelir; kendisine sorarlar;

- Rabbin kim, dinin nedir? O kimse şu cevabı verir;

- Rabbin Allah, dinimde İslâm'dır. Daha sonra, o iki melek şöyle sorar;

- Sizin içinizden, size elçi olarak gönderilen şu zat hakkında ne dersin? Buna da şu cevabı verir;

- O, Allah'ın Resulüdür. Allah ona salât ve selâm eylesin.

Bize gerçeği getirdi. Daha sonra, o iki melek şöyle sorar;

- Onun hakkında ne gibi bir bilgin var? O da şöyle der;

- Allah'ın kitabı olan Kur'ân'ı okudum. Kendisine iman edip tasdik ettim. Bu sırada, gökten bir nidacı şöyle seslenir;

- Kulum doğru söyledi. Onun için cennetten bir sergi açın; cennetten bir elbise giydirin. Onun için cennetten bir kapı açın. Bunun üzerine, ona cennetin esintisi ve kokusu gelir. Göz alımı kadar kabri, kendisine genişler.

Bundan sonra, onun yanına bir adam gelir. Yüzü güzel, kokusu da hoştur; kendisine şöyle der;

- Kavuştuğun bu üstünlük için seni müjdelerim. Bugün, sana iyilik vaat olunan gündür. Ölen mümin sorar;

- Sen kimsin? Der ki;

- Ben, senin yararlı amelinim. Bu hâl içinde, o mümin kimse şöyle dua eder;

- Rabbim, kıyamet kopsun."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bundan sonra şöyle devam etti;

- "Kâfir olan bir kul da, dünyadan ayrılıp ahirete yöneldiği zaman; ona da birtakım melekler gelir. Siyah yüzlüdürler. Beraberlerinde, çul da getirmişlerdir. Göz alabildiği yere kadar otururlar.

Bundan sonra, ölüm meleği de gelir; onun başı ucuna oturur şöyle seslenir;

- Ey kötü nefis çık. Hem de Allah'ın gazabına ve onun hışmına uğramak için.

Onun ruhu, tüm azalarına dağılır. Islak posttan, ateşte kızaran şiş nasıl çekilip çıkarılır ise, öyle çıkarılır. Damarları ve adaleleri kesilir gibi ruhu çıkar.

Melekler, o çıkan nefsi alıp getirdikleri çula sararlar. Ondan bir kötü koku çıkar ki; Leşten daha kötü kokar. Onu alıp yükselirler. Uğradıkları her melek kafilesi sorar;

- Bu kadar kötü kokulu kimdir? Melekler derler ki;

- Falanın oğlu falandır. Hem de en çirkin ismi ile söylerler.

Böylece, dünya semasına kadar yükselirler; sema kapısının açılmasını isterler; ama o kapı açılmaz."

Sonra, Resulullah (s.a.v) efendimiz şu ayet-i kerimeyi okudu;

لَاتُفَتَّحُ لَهُمْ اَبْوَابُ السَّمَاءِ

- **"Sema kapıları onlara açılmaz."** (7/40)

Resulullah (s.a.v) efendimiz devam etti;

- **"Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;**

- **Onun defterini, cehennem** (siccin) **ehli kimselerin defterleri arasında tutun."**

Daha sonra Resulullah (s.a.v) efendimiz, şu ayet-i kerimeyi okudu;

وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ فَكَاَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَآءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ اَوْ تَهْوِى بِهِ الرِّيحُ فِى مَكَانٍ سَحِيقٍ

- **"Allah'a ortak koşan kimse, yüksekten düşen ve kendisini kuş kapan kimse gibidir. Yahut kendisini uzak yerlere rüzgârın savurduğu kimse gibidir."** (22/31)

Resulullah (s.a.v) efendimiz devam etti;

- **"Böylece onun ruhu, semaya kabul edilmez; bir yana savrulur. Sonra ruhu cesedine iade edilir. Kendisine iki melek gelir ve sorarlar;**

- **Rabbin kim? Şöyle der;**

- **Hah hah bilemiyorum. Melekler ona tekrar sorarlar;**

- **Dinin nedir? Şöyle der;**

- **Hah hah bilemiyorum. Sonra şöyle sorarlar;**

- **Size elçi (Allah'ın Resulü) olarak gönderilen şu kimse hakkında ne dersin? Şu cevabı verir;**

- **Hah hah bilemiyorum. Bunun üzerine, gökten bir nida gelir;**

- **Bu kulum yalancıdır. (Veya kulumu yalanladı.) Onun için ateşten bir döşek serin. Ateşten bir elbise giydirin. Kendisine cehennemden bir kapı açın.**

Böylece, cehennemin sıcağı ve zehirleri onun kabrine dolar. Kabri onu, öyle bir sıkıştırır ki; Kaburga kemikleri birbirine girer.

Daha sonra, onun yanına çirkin yüzlü biri gelir. Pis giyimli ve kötü kokuludur. Der ki;

- **Sana gelecek kötülükleri bildirmek isterim. Uğradığın bugün sana anlatılmıştı. O kâfir ölü sorar;**

- **Sen kimsin? Şu cevabı alır;**

- **Ben senin kötü amelinim. Sonra o kâfir kul şöyle der;**

- Ya Rabbi, kıyamet kopmasın."

Abdullah b. Ömer'in (r.a) şöyle dediği anlatıldı;

- İman sahibi, kabrine konduğu zaman; kabir uzununa yetmiş arşın, enine de yetmiş arşın genişler.

Onun üzerine reyhan kokuları saçılır.

Cennetten ipekli örtüler gelir örtülür.

Şayet, Kur'ân'dan yana bildiği bir şey var ise, kendisine nur olarak o yeter.

Onu bir şeye benzetmek gerekirse, bir geline benzetmek gerek. Onu uykudan kimse uyandıramaz; meğerki ailesinden en çok sevdiği olsun.

Kabrinden kalktığı zaman da uykuya doymayan birinin kalktığı gibi kalkar.

Kâfire gelince, kabrine konduğu zaman kabir onu sıkar; kaburga kemiklerini birbirine geçirir.

Onun üzerine öyle yılanlar salınır ki; Her biri bir deve gibidir. Onun etini yerler; o kadar ki; Kemiklerinin üzerinde et bırakmazlar.

Onun üzerine şeytanlar da salınır ki; Kör, sağır ve dilsizdirler. Denilmiştir ki;

- Bunun adı; Racim Şeytandır.

Bunların ellerinde demirden topuzlar vardır. O demir topuzlarla, ona vururlar; vurduklarının sesini kendileri duymazlar. Ona ne bakarlar; ne de acırlar.

Sabah akşam ona cehennem ateşi verilir.

KABİR AZABI VE KABİR NİMETİ

Yukarıda anlatılan ayet, hadis ve haberler gösteriyor ki; Kabir azabı ve kabir nimeti sabittir. Şayet bu duruma itiraz edip de derlerse;

- Asılan, yanan, suda boğulan, kuşların kurtların yediği her parçasının bir yerde kaldığı kimse için görüş nedir?

Bunun için şu cevap verilir;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin anlattığı kabir azabı, sorgu sual; halk arasında âdet olan şekilde, ölülerin kabirlerine gömülmesi üzerinedir.

Şayet nadirattan olarak, anlatılan sıfatta bir ölü bulunur ise, onun için şöyle denebilir;

- Allah-û Teâlâ, onun ruhunu yere gönderir. Sonra sıkıştırılır; sorgu sual edilir. Daha sonra azaba veya nimete uğratılır.

Nitekim kâfirlerin ruhlarına akşam sabah her gün iki kere azap edilir. Ta kıyamet kopuncaya kadar.

Daha sonra, cesetleri ile cehenneme atılırlar.

Nitekim bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

- "Akşam sabah onlara ateş salınır. Kıyamet koptuğu gün de onlara şöyle denir;

اَدْخِلُوا اٰلَ فِرْعَوْنَ اَشَدَّ الْعَذَابِ

- Firavun'u ve ailesini en çetin azaba sokun." (40/46)

ŞEHİTLERİN RUHLARI

Şehitlerin ve müminlerin ruhları, yeşil kuşların kursaklarında olacaklar; böylece cennette yüzergezerler.

Bazen de arş altındaki nurdan kandillere tutunurlar.

SURUN İKİNCİSİ

İkinci kere sura üfürüldüğü zaman cesetler yerde toplanırlar. Kıyamet günü huzura çıkmak ve hesap görmek için cesetler de gelir.

İbn-i Abbas'tan gelen bir rivayette, Resulullah (s.a.v) efendimizin bu manada şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- "Uhud gazasında isabet alıp şehit olan kardeşlerinizin ruhlarını; Allah-û Teâlâ yeşil kuşların içlerine bırakır. Bunlar, arşın gölgesindeki altın kandillere konar dururlar.

Orada, yenilen içilen şeylerini ve rahat hâllerini bulunca derler ki;

- Bizim cennette sağ olup rızıklandığımızı kardeşlerimize kim ulaştıracak ki; onlar cihattan geri kalmasınlar, harp işinde tembellik etmesinler.

Onların bu dileklerine karşılık Allah-û Teâlâ şöyle buyurur;

- Bunu, onlara ben şu şekilde bildiririm;

- Allah yolunda şehit olanları ölü sanmayınız. Onlar, Rableri katında canlı olup rızıklanırlar. Fazlından, kendilerine verdikleri ile feraha kavuşmuşlardır."

Mümin olsun, kâfir olsun; kalan kısmı hariç olmak üzere cesedinin bir kısmına azap edileceği gibi nimet de verilir. Böyle olması da caizdir.

Bir kısmına işlenen ceza yolu, kalan kısmına da işlenmiş olur.

Denilmiştir ki;

- Allah-û Teâlâ, yukarıda anlatılan şekilde dağılan beden parçalarını, kabirde sıkıştırmak, sorgu suale çekmek için bir araya getirir. Tıpkı; Kıyamet günü haşir ve muhasebe için toplayacağı gibi.

ÖLDÜKTEN SONRA DİRİLMEYE İMAN

Öldükten sonra; dirilmeye, derlenip toparlanmaya (yani; Dağılan cesetlerin toplanmasına) iman etmek de vaciptir.

Bu manada Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَاَنَّ السَّاعَةَ اٰتِيَةٌ لَارَيْبَ فِيهَا وَاَنَّ اللّٰهَ يَبْعَثُ مَنْ فِى الْقُبُورِ

"Şüphesiz o kıyamet saati gelecektir ve onda hiç şüphe yoktur! Gerçekten Allah kabirlerdeki insanları yeniden diriltip kaldıracaktır." (22/7)

Şu ayet-i kerimeler de bize aynı manayı anlattılar;

كَمَا بَدَاَكُمْ تَعُودُونَ

"Sizi nasıl yarattı ise, öyle ona döneceksiniz." (7/29)

مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً اُخْرٰى

"Sizi topraktan yarattık; sizi toprağa çevireceğiz; ikinci kez topraktan çıkaracağız." (20/55)

Allah-û Teâlâ, tüm ölenleri diriltip bir araya getirecektir. Ta ki; Herkes hak ettiği karşılığını bulsun.

Kötülük edenler, ettikleri kötülüklerin cezasını göreceklerdir. İyilik edenler de iyiliklerine karşılık mükâfat alacaklardır.

Bir başka ayet-i kerimede Aziz Celil Allah şöyle buyurdu;

اَللّٰهُ الَّذِى خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ

"O Allah ki, sizi yaratıp rızıklandırdı; sonra öldürecek, sonra diriltecektir." (30/40)

O zat ki; Halkı yaratmaya kadirdir; güçlüdür. Onları, tekrar aynı şekle getirmeye de kadirdir; güçlüdür. Muattıla, bu görüşe katılmaz, onlara yazıklar olsun.

ŞEFAAT

Resulullah (s.a.v) efendimizin şefaatinin makbul olacağına dair

iman vaciptir. Yani; Büyük ve diğer günahları işleyenler hakkında.

Hem de onlar, cezalarını çekmek için cehenneme girmeden evvel.

Resulullah (s.a.v) efendimizin şefaati; Hesaba çekilip cehenneme girmeden evvel, tüm ümmetlerin müminlerine olacaktır.

Özel şefaat ise, cehenneme giren ümmeti için olacaktır.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bu özel şefaati ile cehenneme giren tüm ümmetlerin müminlerini de çıkaracaktır. O kadar ki; Kalbinde zerre ağırlığında iman olan cehennemde kalmayacaktır.

Ömründe bir defa olsun;

- Lâ ilâhe illallah. (Allah'tan başka ilâh yoktur.)

Kelime-i tevhidini ihlâsla diyen cennete girecektir.

Ne var ki, kaderiyeciler öyle düşünmemektedirler. (Yani; Şefaat için) Ama Allah'ın kitabında onların kanaatini yalanlamak vardır. Allah-û Teâlâ onların dilinden şöyle buyurdu;

فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ وَلاَ صَدِيقٍ حَمِيمٍ

"Artık bizim için ne şefaatçilerden biri var; ne candan bir dost." (26/100)

فَهَلْ لَنَا مِنْ شُفَعَاءَ فَيَشْفَعُوا لَنَآ

"Bizim için, acaba şefaatçilerden şefaat edecek biri yok mudur?" (7/53)

فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ

"Artık şefaatçilerden birinin şefaati onlara faydalı olmayacaktır." (74/48)

Üstte alınan ayet-i kerimelerden de anlaşılmaktadır ki; Allah-û Teâlâ, öbür âlemde şefaatin olacağını kesin olarak anlatmıştır.

Hadis-i şeriflerde de şefaatin olacağı anlatılmıştır. Bu manada Ebu Hureyre'den (r.a) gelen rivayete göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

"Kıyamet günü, ilk başta yerin kendisine açılacağı kimse benim. Bunu övünmek için söylemiyorum.

Ben Âdemoğullarının efendisiyim; bunu da övünmek için söylemiyorum.

Ben, hamd sancağının sahibiyim; bunu da övünmek için söylemiyorum.

Cennete ilk girecek kimse benim; bunu da övünmek için söylemiyorum.

Cennet kapısının halkasını tutacağım. Cennete girmek için bana izin verilecek. Orada karşıma Cebbar yüzü çıkacak; onun için secdeye kapanacağım. Bana şöyle buyuracaktır;

- Ya Muhammed, şefaat et; şefaatin makbul olacaktır. İste, istediğin karşılıksız verilecektir. Bunun üzerine başımı kaldıracağım ve şöyle diyeceğim;

- Ya Rabbi, ümmetim ümmetim. Devamlı olarak, Rabbime bu müracaatı yapacağım. Sonunda Rabbim şöyle buyuracak;

- Git, bak; kalbinde bir tohum ağırlığında iman olan kimseleri cehennemden çıkar."

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle devam etti;

- "Böylece dağlar kadar ümmetimi cehennemden çıkaracağım. Diğer peygamberler bana şöyle diyecekler;

- Rabbine tekrar müracaat et; yine dile. Şöyle demek durumunda kalacağım;

- Rabbime o kadar müracaat ettim ki; bir şey istemekten artık utanırım."

Cabir (r.a) yolu ile gelen bir hadis-i şerifte ise, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Şefaatim, ümmetimden büyük günah işleyenler içindir."

Ebu Hureyre yolu ile gelen diğer rivayette ise, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- "Her peygamberin makbul bir duası vardır. Her peygamber, bu duasını peşin olarak bu dünyada yaptı. Bana gelince; bu duamı kıyamet günü ümmetime şefaat etmek için saklıyorum. İnşallah, ümmetimden; Allah'a şirk koşmadan ölen herkes bu şefaatine nail olacaktır."

Enes (r.a) yolu ile gelen bir rivayette, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- "Ümmetimden şefaat edeceğim kimseler; yeryüzündeki taştan ve topraktan (kiremitten) daha çoktur."

Resulullah (s.a.v) efendimizin şefaati, kıyamet günü mizan (günahların tartısı) sırasında olacağı gibi; sırat köprüsünden geçiş sırasında da olacaktır.

Ayrıca, peygamberlerden her birinin şefaati vardır.

Huzeyfe'den (r.a) gelen rivayette, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- "Kıyamet günü, İbrahim aleyhisselâm şöyle diyecektir;

- Ey Rabbim. Aziz Celil Allah şöyle buyuracaktır;

- Dileğin neyse söyle hazırım. İbrahim aleyhisselâm şöyle diyecek;

- Ya Rabbi, Âdemoğullarını ateşe yaktın. Bunun üzerine, Aziz Celil Allah şöyle buyuracak;

- Kalbinde, bir arpa veya buğday ağırlığında iman olan kimseleri cehennemden çıkarın."

Anlatılandan başka; her ümmetten, sözü özü doğru yararlı salih kimselerin de şefaat hakları vardır.

Ebu Said-i Hudrî yolu ile gelen rivayette, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- "Her nebinin bir armağanı vardır; ben armağanımı kıyamet günü ümmetime şefaat olarak saklıyorum. Ümmetimden bir kimse, bir kabileye şefaatçi olacaktır. Allah-û Teâlâ onun şefaati ile o kabileyi cennete koyar. Yine bir kimse, insanlardan bir kafileye şefaatçi olacaktır. Allah-û Teâlâ onun şefaati ile o kafileyi cennete koyar.

Bazı kimse üç kişiye; bazı kimse iki kişiye; bazı kimse de kendi gibi birine şefaatçi olacaktır."

İbn-i Mesud (r.a) yolu ile gelen bir hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- "Müslümanlardan azap görmekte olan bir cemaat, Allah'ın rahmeti ve şefaat edenlerin şefaati ile cennete girecektir."

Veysel Karani (r.a) yolu ile gelen bir hadis-i şerifte ise, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- "Cehennem ehlinden dilediği kimselere; Allah'ın fazlı, keremi, rahmeti, ihsanı vardır. Onlar yanıp da kömür hâline geldikten sonra cehennemden çıkarır."

Hasan-ı Basri, Enes (r.a) yolu ile gelen bir hadis-i şerifi şöyle anlattı;

- "Devamlı olarak, Rabbimden şefaat dileğinde bulunacağım. Şefaat dileğim yerine gelecek. Sonunda şöyle diyeceğim;

- Lâ ilâhe illallah. (Allah'tan başka ilâh yoktur.) Diyen kimseler hakkında beni şefaatçi kıl ya Rabbi. Bunun üzerine, Aziz Celil Allah şöyle buyuracak;

- Bu iş sana göre değil; senden başka kimse için de değil. Bu benim işimdir. İzzetim, celâlim, rahmetim hakkı için;

- Lâ ilâhe illallah. (Allah'tan başka ilâh yoktur.) Diyen bir kimseyi cehennemde bırakamam."

SIRAT KÖPRÜSÜ

Cehennem üzerine kurulacak sırat köprüsünün varlığına iman etmek de vaciptir.

Bu sırat cehennem üzerine uzatılan bir köprüdür.

Allah dilediği kimseyi, oradan geçerken tutar, dilediği kimse de oradan geçer kurtulur. Dilediği kimse de, oradan cehenneme düşer.

Bu sırat köprüsünden geçen kimselerin; dünya hayatında işledikleri amellere göre nurları vardır.

Oradan geçenlerin durumu değişiktir. Kimi yürür; kimi koşar. Kimi de binek üstünde gider. Bazısı da, sürünerek, kayarak gider.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, sırat köprüsünü uzun bir hadis-i şerifinde anlatırken;

- **"Uzun uzun çengelleri vardır."** Buyurmuştur. Sonra onlar, Sa'dan dikenlerine benzetip ashaba sormuştur;

- **"Siz, Sa'dan dikenlerinin ne olduğunu bilir misiniz?"** Ashab;

- Evet, ya Resulullah biliriz. Dedikleri zaman şöyle buyurmuştur;

- **"İşte oradaki çengeller, Sa'dan dikenleri gibidir. Ancak şu var ki, onların büyüklüğünü ancak Allah bilir. O çengeller, insanları uzaktan kaparlar.**

Ona kapılanlardan bazısı, ameli sebebi ile tutulur kalır; bazısı da geçer kurtulur."

Oraya tutulanlardan bir kısmı sonunda necat bulur.

KURBAN

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur;

- **"Kurbanlarınızı iyi seçiniz; zira onlar sırat üzerinde sizin bineklerimiz olacaktır."**

Sırat köprüsü tarif edilirken, şöyle anlatılmıştır;

- Kıldan daha ince, kılıçtan daha keskindir. Ateş korundan daha sıcaktır. Onun uzunluğu ise, ahiret senelerine göre; Üç yüz sene-

lik yoldur.

İyiler, oradan geçip kurtulurlar; kötüler de kayar cehenneme düşerler.

Bir başka rivayette ise, sırat köprüsünün uzunluğu, şöyle anlatılmıştır;

- Ahiret senelerine göre, üç bin senelik yoldur.

KEVSER HAVUZU

Ehl-i sünnet olanlar, Resulullah (s.a.v) efendimizin kıyamet günü, Kevser Havuzu olduğuna itikad eder.

Kıyamet günü, müminler oradan içeceklerdir; kâfirler içemezler.

Bu Kevser Havuzuna gidip oradan içmek; sırat köprüsünü geçtikten sonra ve cennete girmeden evvel olacaktır.

Oradan bir defa içen, artık sonsuzlara kadar susamaz.

Onun genişliği bir aylık yoldur.

Onun suyu, sütten daha beyaz, baldan daha tatlıdır.

Onun çevresinde o kadar bardak vardır ki, yıldızların sayısı kadardır.

Kevser Havuzundan akan iki oluk vardır.

Onun aslı cennette olup, bir parçası da Arafat dağındadır.

Kevser Havuzunu, Sevban (r.a) tarafından rivayet edilen bir hadis-i şerifte Resulullah (s.a.v) efendimiz anlatmıştır;

- **"Kıyamet günü ben, Havuzumun yanında olacağım."**

Resulullah (s.a.v) efendimize bu Havuzun genişliği sorulduğu zaman şöyle buyurdu;

- **"Benim bu makamımla Amman arası kadar uzun ve geniş bir alandır. Onun içimi, sütten daha beyaz, baldan da daha tatlı olarak içilir. Onun iki oluğu vardır; biri gümüşten, diğeri de altındandır. Ondan bir kere içen, artık sonsuzlara kadar susamaz."**

Resulullah (s.a.v) efendimiz, Abdullah b. Ömer (r.a) yolu ile gelen bir başka hadis-i şerifinde ise şöyle buyurdu;

- **"Toplanacağınız yer, Havuzumdur. Onun uzunluğuna misal İlâ ile Mekke arasıdır ki, bir aylık yoldur. Onun çevresinde, yıldızların sayıları kadar bardaklar vardır.**

Onun suyu gümüşten daha beyaz olup oraya gelen ve bir kere içen bir daha susamaz.

Peygamberlerden her birinin havuzu vardır; salih peygamber müstesna. Onun havuzu da devesinin memesidir.

Her ümmetin müminleri ondan içerler; kâfirler değil."

Resulullah (s.a.v) efendimizden gelen bir başka hadis-i şerifte ise, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Havuzumun alanı, Aden ile Amman arasıdır. Çevresinde içi boş inciden çadırlar vardır. Onun çevresindeki kaplar, gökteki yıldızların sayıları kadardır. Oranın çamuru, pek güzel kokulu misk gibidir. Onun suyu, sütten daha beyaz, kardan daha soğuktur. Baldan daha tatlıdır. Ondan bir kere içen, artık sonsuzlara kadar susamaz. Kıyamet günü, birtakım kimseler benden uzaklaştırılırlar. Tıpkı; Yabancı deve, diğer deve sürüsünden uzaklaştırıldığı gibi. Onlara;

- Gelin gelin. Dediğim zaman, bana şöyle denir;

- Sen bilemezsin, senden sonra bunlar ne icatlar çıkardılar. Sorarım onlara;

- Ne gibi icatlar çıkardılar? Bana şöyle denir;

- Bunlar, dini değiştirdiler, her şeyi tebdil ettiler. Aslını bozmaya çalıştılar. Bunun üzerine şöyle derim;

- Azap onlara, uzaklık onlara."

Mutezile, Resulullah (s.a.v) efendimizin Kevser Havuzunu inkâr etti. Bu yüzden de ondan içemeyecek; şayet tövbe etmezlerse, susuzluktan yanarak cehenneme gireceklerdir. Zira onlar; Hakkı inkâr ederler, ayetleri, haberleri ve rivayetleri inkâr ederler.

Enes (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizden dinlediği bir hadis-i şerifi şöyle anlattı;

- **"Şefaatimi inkâr edene ondan nasip yoktur. Havuzumu inkâr edene ondan nasip yoktur."**

ARŞ, ARŞ ALTINDA OTURMAK

Ehl-i sünnet olan zümrenin itikadı odur ki; Yüce Allah, kıyamet günü, Allah'ın tüm peygamberlerden üstün kıldığı Resulü, Resulullah (s.a.v) efendimizi, arşın altında kendi zatı ile oturtacaktır.

عَسٰى اَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا

"Ümit edebilirsin; Rabbin seni Makam-ı Mahmud'a çıkaracaktır." (17/79)

Mealine gelen ayet-i kerimeyi tefsir ederken; Abdullah b. Ömer,

Resulullah (s.a.v) efendimizden öğrendiğine göre, şöyle anlattı;

- Bir taht üzerinde onunla oturacaktır. (Yani; Yüce Allah ile.)

Hişam b. Urve'den anlatıldığına göre; Hazret-i Aişe (r.a) şöyle anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimize Makam-ı Mahmud'u sordum; bana şöyle anlattı;

- **"Rabbim bana arş üzerinde oturmayı vaat etti."**

Ömer b. Hattab (r.a) ve Abdullah b. Selâm (r.a) yolu ile gelen rivayette; Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- **"Kıyamet günü olduğunda, peygamberiniz getirilip Allah huzurunda kürsüye oturtulur."** Kendisine şöyle sorulmuş;

- Ya Ebu Mesud, Hakkın kürsüsünde olduğuna göre; Yüce Hak da onunla olacak mı? Şu cevabı vermiştir;

- Yazık size, dünyada iken, gözümü parlatan bu hadistir.

Haccac da rivayet ettiği bir hadis-i şerif sırasında şöyle anlattı;

- Kıyamet günü olduğunda, Cebbar arşı üzerine nüzul eder. Ayakları da kürsü üzerindedir. Peygamberimiz de getirilir onun huzurunda kürsüye oturtulur. Humeydî'ye sordular;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz kürsü üzerinde olduğu zaman Yüce Hak da onunla olacak mıdır? Şöyle dedi;

- Anlamadığınıza yazık; o da onunla beraber olacaktır.

HESAP VERMEK

Ehl-i Sünnetin inancı odur ki; Kıyamet günü; mümin kulunu zatına aklaştırır ve onunla hesaplaşır. Onu bir yanına alır; insanların görmemesi için saklar.

Abdullah b. Ömer'den rivayet edildiğine göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Mümin kul, kıyamet günü getirilir; Yüce Hakka yaklaştırılır. Ona, insanlardan gizlemek için bir yanına alır; sonra şöyle buyurur;**

- **Kulum, şu günahını biliyor musun? Bunu iki kere sorar. Kul da, şöyle der;**

- **Evet, ya Rabbi biliyorum. Böylece, bütün günahlarını ona söyletir. Bu durumda kul, kendisinin helâke gittiğini anlar. İşte o zaman, Yüce Hak şöyle buyurur;**

- **Kulum, günahların bunlardır; ama ben onları dünyada iken gizledim. Bugün de o günahlardan ötürü seni bağışlıyo-**

rum."

Burada hesaplaşmanın manası şudur; Allah-û Teâlâ'nın, kuluna iyi amelleri ve kötü amellerini okumak sureti ile amellerine karşılık sevabını ve azabını anlatmasıdır. Keza, kulun iyiliğine ve kötülüğüne olan şeyleri de böylelikle bildirmesidir.

Ne var ki, Muattıla zümresi, bu hesaplaşma işini inkâr etmişlerdir. Allah-û Teâlâ ise, onların yalanlarını şu şekilde yüzlerine vurmaktadır;

"Onların dönüşleri ancak bizedir; keza onlarla hesaplaşmak da bize düşer." (88/25-26)

TERAZİ (MİZAN)

Ehl-i Sünnet ulemasının itikadına göre; Allah-û Teâlâ'nın terazisi vardır; bununla kıyamet günü, iyilikleri ve kötülükleri tartacaktır.

Bu terazinin iki gözü bir de ölçüyü gösteren dili vardır.

Mutezile, Mürcie ve Haricîlerle birlikte bu teraziyi inkâr etti; şöyle dedi;

- Terazinin manası, adalettir. Amellerin tartılması değildir.

Ne var ki, Allah'ın kitabında, Resulullah'ın hadis-i şerifinde onların yalana çıktıkları görülmektedir. Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

- **"Kıyamet günü için, adalet terazileri kuracağız; hiç kimseye zulüm olunmayacak. Bir tohum ağırlığında olsa da onu getireceğiz. Hesapçılar namına biz yeteriz."** (21/47)

Bir başka ayet-i kerimede ise, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَهُوَ فِى عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ

- **"O gün, kimin terazide iyilik tartısı ağır gelirse; hoşnut olacağı bir yaşantıya kavuşur.**

Her kimin de, iyilikleri terazide hafif gelir ise, onun anası haviye cehennemidir.

O haviyenin ne olduğunu sana ne anlatabilir ki. O; Zorlu harareti olan bir ateştir." (101/6-11)

Hâlbuki adalet; ağırlıkla, hafiflikle bir sıfat alamaz.

Terazi, Şanı Yüce Rahman'ın elinde olacaktır. Zira bizzat kulların hesabını o görecektir.

Bu manada, Nevvas b. Sem'an Kilâbî'nin (r.a) şöyle dediği anlatılmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu dinledim;

- "Terazi, Aziz Celil Rahman'ın elinde olacaktır. Kıyamet günü, bu terazi yolu ile birtakım kimseleri yükseltirken; birtakım kimseleri de düşürecektir."

Bir başka rivayete göre de, bu terazi, Cebrail aleyhisselâmın elinde olacaktır; bu rivayet, Huzeyfe'den (r.a) gelmiştir. Demiştir ki;

- Teraziye bakacak olan Cebrail'dir. Rabbi ona şöyle buyuracaktır;

- Tart, ey Cebrail, kullarım arasında amellerini tartıcı ol.

Ameller tartılmaya başlanır; bazısı bazısından daha ağır gelir.

Abdullah b. Ömer'den (r.a) gelen bir rivayete göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- "Kıyamet günü, terazi kurulur. Bir adam da, getirilir; terazinin bir gözüne, sayılı ameli de diğer gözüne konur. Ama amelleri onu çekemez. Allah-û Teâlâ, onu cehenneme doğru yollar. Tam cehenneme yollanacağı sırada, Rahman tarafından şöyle bir ses gelir;

- Acele etmeyiniz, acele etmeyiniz; onun kalan bir ameli vardır. Bundan sonra üzerinde;

- Lâ ilâhe illallah. (Allah'tan başka ilâh yoktur.) Kelime-i tevhidi üzerinde yazılan bir şey getirilir; teraziye konur. O getirilen şey, o iyilikleri bulunan göze konur ve terazi ağır gelir. Bunun üzerine, onun cennete götürülmesi için emir verilir."

Bir başka hadis-i şerifte ise, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- "Bir kimse, kıyamet günü terazinin yanına getirilir. Daha sonra, onun için tutulan doksan dokuz kütük getirilir.

Bu kütüklerin her biri, gözün gördüğü yere kadar uzar. Onların hepsi de o kulun hataları ve kötülükleri ile doludur.

Teraziye konduğu zaman, onun kötülükleri iyiliklerine ağır basar; dolayısıyla onun cehenneme atılması için ferman gelir. Tam cehenneme yollanacağı sırada Rahman tarafından şöyle bir ses gelir;

- Acele etmeyin, acele etmeyin onun bir ameli kaldı. Başparmak ucu kadar bir şey getirilir ki; onun yarısı ile tutulmaktadır. O gelen şey üzerinde, şu şahadet kelimesi yazılıdır;

- Şahadet ederim ki, Allah'tan başka ilâh yoktur; şahadet ederim ki, Muhammed Allah'ın Resulüdür. (Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammedün Resulullah.)

Bu, iyilik gözüne konduğu zaman, iyiliği kötülüklerin-

den ağır gelir ve onun cennete gitmesi için emir verilir."

Bir başka rivayette ise, o gelen şey şöyle anlatılır;

- **"O kimse için baş parmak kadar bir kâğıt çıkarılır; onun baş parmağı üzerine konur ki; Üzerinde** (üstte anlatılan) **şahadet kelimesi vardır."** Denilmiştir ki;

- Terazinin taşları, kıyamet günü zerreyi, hardal tanesini de tartacak durumdadır.

İyilikler, bir iyilik suretinde terazinin bir gözüne konacak; kötülükler de bir kötülük suretinde terazinin bir gözüne konacaktır.

Allah'ın rahmeti ile iyilik ağır gelecek; Allah'ın adaleti ile de kötülük hafif gelecektir.

Dünya terazilerinin aksine, ahiret terazilerinin ağır gelmesi, yükselmesi suretinde olacak; hafif gelmesi de alçalması suretinde olacaktır.

Terazinin ağır gelmesinin sebebi; İmandır, (üstte anlatılan) şahadet kelimesidir.

Terazinin hafif gelmesinin sebebi ise, Allah'a şirktir.

Terazinin gözü yükseldiği zaman sahibi cennete girecektir. Zira o; Yükseklerden olmuştur.

Terazinin gözü hafif geldiği zaman onun yeri haviye cehennemidir. Zira haviyenin yeri, aşağıların da aşağısındadır.

Daha önce de anlatıldığı gibi, Allah-û Teâlâ terazisi ağır olanlar için şöyle buyurdu;

"İyilik tarafı ağır gelir ise, o hoşnut olunan bir yaşantıya kavuşur." (101/6-7) Yani; Yüksek cennettedir.

"Ama her kimin iyilik tarafı hafif gelir ise, onun anası haviyedir." (101/8-9) Yani; Onun aslı, sığınağı, başvuracağı yer kızgın bir ateş olan haviye cehennemidir.

TERAZİDE İNSANLARIN DURUMU

Dünyada iken işlenen amellerin tartılması işinde insanlar üç çeşittir. Şöyle ki;

a) İyilikleri kötülüklerine ağır gelenler.

Bu zümrenin cennete konulması için emir verilir.

b) Kötülükleri iyiliklerine ağır gelenler.

Bunların cehenneme atılması için emir gelir.

c) İyilikleri, kötülükleri birbirine ağır gelmeyen ikisi aynı olan.

Bunlar;

- **Araf Ehli**..

Diye bilinir. Sonra bunlar, Allah'ın rahmetine nail olurlar. Allah dilerse, onları cennete koyar. Bunlar hakkında gelen ayet-i kerime şudur;

وَعَلَى الْاَعْرَافِ رِجَالٌ

"Arafta birtakım kimseler vardır." (7/46)

Anlattığımız şekilde; amelleri doksan dokuz kütük olarak tartıya konacak kimselerin durumu; Duyup anlatma yolu ile bize ulaşmıştır.

HESAPSIZ CENNETE GİRECEKLER

Hesapsız olarak, cennete girecek kimseler;

- **Mukarrebun** (Yakınlar) namı ile bilinen kimselerdir.

KÂFİRLERİN DURUMU

Kâfirlere gelince, bunlar cehenneme hesapsız kitapsız girecek-lerdir.

Müminlerden bazıları da, az hesaba çekilecek; sonra cennete gi-decektir. Bu durum, daha önce de anlatıldı.

İnsanlardan bazılarının durumu da münakaşalıdır. Sonra işleri Allah'a kalır. Dilerse, cennete koyar; dilerse cehenneme atar.

Üstte anlatılan manada, şu ayet-i kerimeler vardır;

فَاَمَّا مَنْ اُوتِىَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا

"O kimsenin defteri sağından verilir; o hafif hesaba tâbi tutulur." (84/8)

وَكُلَّ اِنْسَانٍ اَلْزَمْنَاهُ طَآئِرَهُ فِى عُنُقِهِ وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ كِتَابًا يَلْقٰيهُ مَنْشُورًا

"Her insanın amel defterini boynuna asarız. Kıyamet gü-nü, onun için açılmış bir hesap defteri çıkaracağız." (17/13)

Sonra ona şöyle söylenecek;

اِقْرَاْ كِتَابَكَ كَفٰى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا

"Hesap defterini oku. Bugün, muhasebeci olarak, kendi nefsin sana yeter." (17/14)

Hazret-i Ali (r.a) yolu ile gelen bir rivayette, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Allah-û Teâlâ, halkın tümünü hesaba çekecektir. Ancak, Allah'a şirk koşanlar hariç. Bunların hesaba çekilmesi yoktur; cehenneme atılmaları için emir verilir."**

9. FASIL; Cennet ve Cehennemin durumu

Ehl-i sünnet uleması inanmıştır ki; Cennet ve Cehennem iki yaratılmış şeydir. Bunlar iki ev olup onlardan;

Birincisi; Taat ve iman ehli kimselere nimet ve sevap için hazırlanmıştır.

İkincisi; İsyancılara, azgınlara azap ve ettiklerini bulmak için hazırlanmıştır.

Bunları, böylece Allah-û Teâlâ yaratıp hazırlamıştır.

Bunlar, Allah-û Teâlâ'nın yarattığı günden beri bakidirler; hiç fena bulup yok olmazlar.

ÂDEM İLE HAVVA

Burada anlatılan o cennettir ki; Âdem ile Havva (a.s) ve Lâin İblis orada bulunmuşlardı. Sonra, Allah-û Teâlâ onları çıkardı. Ki bunların hikâyeleri meşhurdur.

Mutezile, bu cennet ve cehennem durumunu inkâr etmektedir. Bunun için de cennete giremeyeceklerdir. Cehenneme gelince, ömrüm hakkına, bunlar orada ebedi kalacaklardır.

Bunun sebebi de; Orayı inkâr etmeleridir. Bir de;

- Bir mümin, muvahhid, muti kimsenin bir büyük günah sebebi ile yetmiş sene cehennemde kalacaktır.

Manasında verdikleri hükümdür.

Hâlbuki Allah'ın kitabında ve Resulullah'ın (s.a.v) hadis-i şerifinde onları tekzip edildiği vakidir.

Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَسَارِعُوا اِلٰى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمٰوَاتُ وَالْاَرْضُ اُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ

"Rabbinizin mağfiretine koşun." "Genişliği semaların ve yerin genişliği kadar olan bir de cennete ki, orası muttakiler için hazırlanmıştır." (3/133)

Cehennem için de şöyle buyurdu;

وَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِى اُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ

"Kâfirler için hazırlanan cehennemden kendinizi koru-

yunuz." (3/131)

Bir şey ki; Hazırlanmıştır ve mevcuttur; her akıllı bilir ki; o şey yaratılmıştır.

Enes b. Malik (r.a) tarafından gelen bir hadis-i şerifte, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- "Cennete girdim; kendimi akan bir ırmak kenarında buldum. Onun çevresi, inciden çadırlarla sarılmıştır. Elimi, o akan suya değdirdim; misk gibi kokuyordu. Sordum;

- Ey Cebrail, bu nedir? Şöyle dedi;

- Bu Allah-û Teâlâ'nın sana karşılık verdiği Kevser'dir."

Ebu Hureyre (r.a) rivayeti ile gelen bir hadis-i şerifte anlatıldığına göre, Resulullah (s.a.v) efendimize;

- Ya Resulullah, bize cennetin ne olduğunu anlat. Diye sorulduğu zaman, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle anlatmıştır;

- "Onun bir kerpici altından, bir kerpici de gümüştendir. Onun harcı, pek güzel kokulu misktendir. Onun çakıl taşları, yakuttandır, incidendir. Toprağı da kokusu yıllarca geçmeyen veresten ve zafirandandır. Oraya giren bir kimse, girdiği zaman, daimi kalır; ölmez. Daima nimet bulur; mahrum kalmaz. Oraya girenlerin elbiseleri eskimez; gençlikleri bozulmaz."

Resulullah (s.a.v) efendimizin anlatılan hadis-i şerifi, delâlet eder ki; Cennet ve cehennem sonradan yaratılmıştır.

Cennetin nimeti, daimidir, tükenmez. Bu manada Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

اُكُلُهَا دَآئِمٌ وَظِلُّهَا

"Onun yemişleri ve gölgeleri daimidir." (13/35)

Diğer bir ayet-i kerimede ise, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

لَامَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ

"Onun nimetleri, ne bir kesintiye uğrar; ne de onları almaya bir engel çıkar." (56/32-33)

Bir başka ayet-i kerimede ise, Allah-û Teâlâ şöyle anlattı;

لَمْ يَطْمِثْهُنَّ اِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَآنٌّ

"Oradaki dilber hurilere daha önce, ne bir cinnin, ne de bir başka insanın eli değmiştir." (55/56)

Yine buyurdu;

حُورٌ مَقْصُورَاتٌ فِي الْخِيَامِ

"O çadırlar içinde, sahiplerini bekleyen huriler vardır." (55/72)

Allah-û Teâlâ, o hurileri bir başka ayet-i kerimede ise, şöyle anlattı;

كَاَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ

"Kapalı kutudaki inciler gibidirler." (56/23)

Resulullah (s.a.v) efendimiz, daha sonra şöyle anlattı;

- **"Onların parlaklığı, sedefler içinde saklı duran incilere benzerler."** Sonra şöyle anlattı;

- **"O huriler, şöyle derler;**

- Biz daimiyiz; bize ölüm yok. Biz, nimetleriz; bizde ümitsizlik yok. Biz, burada bekleriz; yerimizden ayrılmayız. Biz, daima hoşnuduz, bizde darılma olmaz."

Daha sonra, Resulullah (s.a.v) efendimiz hurileri şöyle tarif etti;

- **"Onlar, Hak evinde oturmaktadırlar; onlar için doğruyu söylemekten başkası yoktur."**

Resulullah (s.a.v) efendimiz de ancak doğruyu söylemiştir. Onların ebedi kalacaklarını ve hiç ölmeyeceklerini bildirmiştir.

Maaz b. Cebel'den (r.a) gelen rivayete göre, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Bir kadın kocasına eziyet ettiği zaman, cennetteki huri kadını şöyle der;**

- Allah seni yok etsin; ona eziyet etme. Şimdi o, senin yanında bir sığıntıdır; yakında senden ayrılıp bize gelecektir."

Burada anlatılan delillerde sabit olduğuna göre; Cennet ve cehennem sabittir; yok olmayacaklar.

Keza onların içinde bulunanlar da sabit duracaklardır.

Allah-û Teâlâ, cennetten hiç kimseyi dışarı çıkarmayacaktır. Orada bulunanlara da hiç ölüm gelmeyecektir. Onların nimetleri de hiç gitmeyecektir. Hatta orada bulunanlar sonsuzlara kadar her gün yeni yeni nimetler içinde kalacaklardır.

Cennette bulunanların nimetlerinin tamamlanması ise, ölümün boğazlanmasıdır.

Allah-û Teâlâ emir verecek; ölüm, cennetle cehennem arası bir yere getirilip orada boğazlanacaktır.

Bundan sonra, biri şöyle seslenecek;

- Ey cennet ehli, artık sonsuzluk var; ölüm yok. Ey cehennem ehli, sonsuzluk var; ölüm yok.

Üstteki rivayetler, Resulullah (s.a.v) efendimizin buyurduğu sahih hadis-i şeriflerden derlenmiştir. Allah-û Teâlâ, ona salât ve selâm eylesin.

10. FASIL; Resulullah (s.a.v) efendimizin durumu.

Ehl-i sünnetin kesin inancı odur ki; Haşim oğlu Abdülmuttalib oğlu Abdullah oğlu Muhammed; Allah'ın elçisidir, elçilerin efendisi peygamberlerin sonuncusudur. Tüm insanlara ve bütün cin tayfasına peygamber olarak gönderilmiştir.

Nitekim bu manada Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَمَٓا اَرْسَلْنَاكَ اِلاَّ كَٓافَّةً لِلنَّاسِ

"Seni tüm insanlara elçi olarak gönderdik." (34/28)

وَمَٓا اَرْسَلْنَاكَ اِلاَّ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ

"Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." (21/107)

Ebu Ümame tarafından gelen bir rivayette, Resulullah (s.a.v) efendimizi şöyle buyurmuştur;

"Allah-û Teâlâ beni, sair peygamberlere bakarak dört şeyle daha üstün kıldı. Bir tanesi şu ki, beni tüm insanlara elçi olarak yolladı.."

MUCİZELER

Resulullah (s.a.v) efendimize o kadar çok mucize verilmiştir ki; Ondan başka hiçbir peygambere bu kadarı verilmemiştir.

Bütün peygamberlere verilen mucize, bütünüyle Resulullah (s.a.v) efendimize de verilmiştir. Hatta fazlası ile.

İlim sahibi zatlardan bazıları; Resulullah (s.a.v) efendimiz için bin kadar mucize saymıştır.

Resulullah (s.a.v) efendimizin mucizelerinin başında Kur'ân gelir.

Kur'ân'ın kendisine mahsus bir nazım tarzı vardır. Tüm Arap sözlerinden, vezinlerinden ayrı bir durum taşır.

Kur'ân'ın nazmı, tertibi, belâgati, fesahati o hadde varmıştır ki; Her fasihin fesahatini, her beliğin belâgatini aşmıştır.

Onun bir benzerini getirmekten yana Araplar güçsüz kalmışlar-

dır; ondan bir sure de getirememişlerdir.

Allah-û Teâlâ, bu manada şöyle buyurdu;

فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوَرٍ مِثْلِهِ

"Haydi, görelim; Onun benzeri on sure getirin." (11/13)

Bunu getirememişlerdir. Sonra, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِهِ

"O hâlde, onun benzeri bir sure getirin." (2/23)

Bunu yapmaktan da aciz kalmışlardır. Hem de onların kendi zamanlarına göre; Fesahatleri ve belâgatleri üstün olmasına rağmen. Kesilip kalmışlardır.

Böylece, Kur'ân'ın onlara göre, çok çok üstün bir ebedi özelliğe sahip olduğu görülmüştür.

Anlatılan manadan ötürüdür ki; Kur'ân-ı Kerim Resulullah (s.a.v) efendimizin mucizesi olmuştur.

Tıpkı; Musa peygamberin asası gibi.

Musa (a.s), sihirbazların üstün görüldükleri bir zamanda peygamber olarak gönderilmişti. Onlar, sanatlarının ehli kimselerdi. Ne var ki, Musa'nın asası, halkın gözleri önünde onların yaptıklarını yutmuştu.

Allah-û Teâlâ, anlatılan manada şöyle buyurdu;

فَغُلِبُوا هُنَا لِكَ وَانْقَلَبُوا صَاغِرِينَ وَاُلْقِيَ السَّحَرَةُ سَاجِدِينَ

"Orada yenildiler; zelil olup küçük düştüler. Sihirbazlar da, hep birden secdeye kapandılar." (7/119-120)

Nitekim İsa peygamberin de zamanına göre, üstün mucizesi vardı; ölüleri diriltiyordu. Anadan doğma körü, abraş illetine tutulanı iyileştiriyordu.

İsa (a.s), öyle bir zamanda geldi ki; Mesleğinin ehli mütehassıs doktorlar vardı. Birçok illetlere, hastalıklara çare buluyorlardı. Ancak, İsa (a.s)'nın yaptıkları karşısında aciz kalmışlardı. Bu hastalıklara karşı bir çareleri yoktu.

Bunun için İsa peygamberin önünde aciz kaldılar. Zira İsa peygamberin yaptığı sanat olarak onları aşmıştı. Bu nedenle hepsi ona boyun eğip iman etti.

Getirdiği bir mucize olduğundan da, onlardan üstün durumda idi.

Kur'ân fesahati ve belâgati ise, Musa peygamberin asası, İsa

peygamberin ölüleri diriltmesi gibi hatta daha da üstün olarak Resulullah (s.a.v) efendimizin mucizesidir.

Resulullah (s.a.v) efendimizin mucizeleri arasında; parmakları arasından su akıtmak da vardır.

Bundan başka; az yiyeceği çokça halka yedirmek de vardır.

Bu arada, zehirli koyun budunun;

- Ben zehirliyim; benden yeme ya Resulullah.

Demesini de sayabiliriz.

Resulullah (s.a.v) efendimizin mucizeleri arasında; Ayın ikiye ayrılmasını, hurma kütüğünün inlemesini, devenin konuşmasını, ağacın yürüyüp gelmesini ve daha başkalarını sayabiliriz.

Nitekim bundan başka Resulullah (s.a.v) efendimizin mucizeleri sayılacak olsa bine varır. Bu daha önce de söylendi.

Resulullah (s.a.v) efendimize, Musa'nın (a.s) asası, beyaz eli; İsa'nın da ölüleri diriltmesi, anadan doğma körün gözünü açması ve abraş illetine tutulanı iyi etmesi gibi bir mucize verilmemişti.

Salih peygamberin devesi gibi bir mucize de verilmemişti. Hatta daha başka peygamberlere verilen mucize de verilmemişti.

Bunun iki sebebi vardı; şöyle ki;

- Şayet ümmeti, o mucizeleri yalanlayacak olursa, diğer ümmetlerde olduğu gibi helâk olurlardı. Nitekim bu manada Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَمَا مَنَعَنَآ اَنْ نُرْسِلَ بِالْاَيَاتِ اِلاَّ اَنْ كَذَّبَ بِهَا الْاَوَّلُونَ

"Ayetlerle (mucizelerle) **peygamber göndermekten bizi alıkoyan; ancak daha öncekilerin tekzipleridir."** (17/59)

İkinci sebebe gelince.

Şayet Resulullah (s.a.v) efendimiz, daha öncekilerin mucizelerine benzer mucizeyi getirmiş olsaydı; şöyle derlerdi;

- Sen yeni bir şey getirmedin ki. Bunları, Musa'dan ve İsa'dan kopya ettin. Sen de, onların uydularısın. Daha öncekilerin getirdiklerinden başkasını getirmedikçe, sana iman etmeyiz.

İşte, üstte anlatılan sebeplerden dolayıdır ki; Allah-û Teâlâ, hiçbir peygamberi, sair peygamberlere has olan bir mucize ile yollamadı. Her peygambere, kendisinden evvel gelen peygamberin mucizesinden başka mucize ile bir özellik verdi.

11. FASIL; Muhammed ümmetinin üstünlüğü.

Ehl-i sünnetin itikadı odur ki; Resulullah (s.a.v) efendimizin ümmeti, tüm ümmetlerin hayırlısıdır.

Bu ümmetin en faziletlileri ise, Kur'ân ehli olarak, Resulullah (s.a.v) efendimizi görüp inanan, onu tasdik eden, ona biat eden, onunla beraber savaşan, mallarını ve canlarını onun uğruna feda edenlerdir. Bunlar, daima Resulullah (s.a.v) efendimize tazim etmiş, emrini tutmuş ve kendisine her manada yardım etmişlerdir.

O asırda bulunanların en faziletlileri ise, Hudeybiye'de bulunup orada Resulullah (s.a.v) efendimize Rıdvan Biati'ni yapanlardır. Bunlar bin dört yüz (1400) kişi idi.

Bunlar arasında da en faziletlisi olanlar; Bedir savaşına katılanlardır. Bunların sayısı üç yüz on üç (313) kişi idi. Talut'un adamlarının sayısı da kadardı.

Bunlar arasında en faziletlileri de Hayzaran'da bulunanlardır. Bunların sayısı otuz dokuz iken, Hazret-i Ömer'in de gelip iman etmesi ile kırk kişi oldular.

Bunlar arasında da en faziletlileri; Resulullah (s.a.v) efendimizin, kendilerini cennetle müjdelediği on kişidir.

Cennetle müjdelenen bu on kişi sırası ile şunlardır;

1- Hazret-i Ebu Bekir. Allah ondan razı olsun.

2- Hazret-i Ömer. Allah ondan razı olsun.

3- Hazret-i Osman. Allah ondan razı olsun.

4- Hazret-i Ali. Allah ondan razı olsun.

Kalan altı kişi ise şunlardır; **Talha**, **Zübeyr**, **Abdurrahman b. Avf**, **Saad**, **Said**, **Ebu Ubeyde b. Cerrah**. Allah onlardan razı olsun.

Bu pek değerli on kişinin de en faziletlisi dört kişi olup;

- Hulefa-i Raşidin. Olarak tanıdığımız dört hayırlı halifedir.

Bu dört kişinin de en faziletlisi; Hazret-i Ebu Bekir'dir. Sonra Hazret-i Ömer gelir. Bundan sonra Hazret-i Osman, bundan sonra Hazret-i Ali'dir. Allah ondan razı olsun..

Bu zatların halifeliği, bütün olarak otuz sene olmuştur.

Hazret-i Ebu Bekir, iki seneden biraz fazla (dört ay kadar) hilâfet makamında oturmuştur.

Hazret-i Ömer on sene kadar hilâfet makamında oturmuştur.

Hazret-i Osman, on iki sene hilâfet makamında kalmıştır.

Hazret-i Ali, altı sene hilâfet makamında kalmıştır.

Allah ondan razı olsun.

Bundan sonra, Muaviye on dokuz sene saltanat sürdü. Daha önce, Hazret-i Ömer (r.a) Muaviye'yi Şam'a vali tayin etmişti ki; orada yirmi sene kaldı.

Başta sayılan dört halifenin hilâfeti, sahabe-i kiramın seçimi ile oldu. Onların arzusu ve isteği ile oldu. Oy birliği ve gönül hoşluğu ile oldu.

Bunların halife oluşları, kendi zamanlarında bulunan diğer sahabeye üstün durumları ile olmuştur. Yani; Fazilet değerine göre. Bu işte kılıç kullanılmamış, zorla, baskıyla olmamış, kendisinden daha faziletlinin elinden de alınmamıştır.

Şimdi sırası ile dört halifenin hilâfetini anlatalım.

HZ. EBU BEKİR'İN HİLÂFETİ

Allah onlardan razı olsun. Hazret-i Ebu Bekir'in (r.a) hilâfete gelmesi, ensarın ve muhacirinin oybirliği ile olmuştur.

Resulullah (s.a.v) efendimizin vefatından sonra ensarın hatipleri kalktılar, muhacirlere hitaben şöyle dediler;

- Bir emir (vali, yönetici) sizden olsun; bir emir de bizden. Bunun üzerine, Hazret-i Ömer b. Hattab (r.a) kalktı ve şöyle dedi;

- Ey ensar topluluğu, insanlara imamlık etmesi için, Ebu Bekir'e emir verdiğini bilmiyor musunuz? Dediler ki;

- Evet, biliyoruz. Sonra şöyle sordu;

- Hanginiz, Ebu Bekir'den önce olmayı nefsi için hoş görür? Dediler ki;

- Ebu Bekir'den önde görülmekten Allah'a sığınırız. Bir başka ibarede, Hazret-i Ömer'in (r.a) şöyle hitap ettiği anlatılmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin oturttuğu bir makamdan kaydırmayı hanginiz kendisi için iyi görür? Hep birden şöyle dediler;

- Hiçbirimiz, nefsimiz için böyle bir şeyi hoş görmeyiz. Allah'tan bağışlanmak dileriz.

Böylece, Hazret-i Ebu Bekir'in hilâfeti işinde, ensarın ve muhacirinin görüş birliği sağlanmış oldu; hepsi de ona biat ettiler.

Bu biat edenler arasında, Hazret-i Ali ve Zübeyr de vardı. Allah ondan razı olsun.

Bu manadan olarak, sağlam nakillerden şöyle anlatılmıştır;

- Hazret-i Ebu Bekir'e biat edildikten sonra üç kere kalktı; halka döndü ve şöyle dedi;

- Bana biat ettiniz; bu yaptığınız biatten dönen ve bu biati hoş

görmeyen var mıdır?

Bunun üzerine herkesten evvel, Hazret-i Ali (r.a) ayağa kalktı ve şöyle dedi;

- Hiçbir şekilde, biatten dönmüyoruz; sonuna kadar da dönmeyeceğiz. Seni Resulullah (s.a.v) öne sürmüştür; kim geri bırakabilir?

Bize gelen sağlam rivayetlerden anlaşıldığına göre; Hazret-i Ebu Bekir'in hilâfetine en çok taraftar olanlar arasında Hazret-i Ali (r.a) vardı. Şöyle anlatıldı;

- Abdullah b. Kevva, Cemel vakasından sonra; Hazret-i Ali'nin yanına gitti ve sordu;

- Resulullah'ın (s.a.v) bu hususta sana bir tavsiyesi var mıdır? Hazret-i Ali (r.a) şöyle dedi;

- Gözümüz kendi işimizdedir. Namaz, dinin esasıdır. Allah ve Resulünün dinimiz için razı oldukları şeye biz dünyamız namına razı olduk. Bunun için de, Hazret-i Ebu Bekir'i bizi yönetmesi için başımıza geçirdik.

Şöyle olmuştu;

Resulullah (s.a.v) efendimiz, hastalandığı günlerde; Hazret-i Ebu Bekir'i kendi yerine halka namaz kıldırması için tayin etmişti.

Her namaz vaktinde, Bilal gelir ezan okurdu. Resulullah (s.a.v) efendimiz de şöyle buyururdu;

- Ebu Bekir'e söyleyin; cemaate namaz kıldırsın.

Resulullah (s.a.v) efendimiz hayatta iken; Hazret-i Ebu Bekir hakkında konuşmuş; onun hilâfete daha lâyık olduğunu sahabeye (zımmen de olsa) açıklamıştı.

Hazret-i Ömer'in, Hazret-i Osman'ın ve Hazret-i Ali'nin hilâfeti de üstte anlatılandan farksızdır. Bunlar da, seçildikleri zamana göre; Hemen herkesin en faziletlisi olduğu gibi, bu işe de en haklı olanlardı.

İbn-i Batta, Hazret-i Ali'den naklen şöyle anlatmaktadır;

- Resulullah (s.a.v) efendimize sahabe şöyle sordu;

- Ya Resulullah, senden sonra kimi yönetici seçelim? Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Ebu Bekir'i emir seçersiniz, onu emin, dünyaya karşı gani gönüllü zahit, ahirete de rağbetli bulursunuz.**

Ömer'i emir seçerseniz, onu güçlü ve emin bulursunuz. Allah'ın emrini yerine getirmekte, hiç kimsenin ayıplamasından korkmaz.

Ali'yi emir seçerseniz, onu hidayete ermiş ve hidayete gö-

tüiren bulursunuz."

Anlatılan manadan ötürüdür ki; Sahabe, Hazret-i Ebu Bekir'in hilâfeti üzerine ittifak etti.

Bu manada, İmamız Ebu Abdullah Ahmed b. Hanbel bir rivayet anlatmıştır. Allah ondan razı olsun. Demiştir ki;

- Hz. Ebu Bekir'in hilâfeti, kesin delil ve işaretle tespit edilmiştir.

Hasan-ı Basri'nin ve hadis rivayet edenlerden bir cemaatin görüşü de bu yoldadır.

Anlatılan manada gelen rivayeti, Ebu Hureyre (r.a) anlatmıştır.

Ebu Hureyre'nin (r.a) anlattığına göre, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Miraç gecesi semaya çıkarıldığım gece, Rabbimden diledim ki; Bender sonra Ali b. Ebu Talib'i halife kılsın. Melekler bana şöyle dediler;**

- Ya Muhammed, Allah dilediğini yapar. Senden sonra, Ebu Bekir halife olacaktır." Mücahid diyor ki;

- Hazret-i Ali (r.a) bana şöyle anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, dünyadan ayrılmadan evvel, hilâfete geçecekleri bana kadar saydı ve şöyle anlattı;

- **"Benden sonra Ebu Bekir hilâfete geçer; sonra Ömer geçer; sonra Osman geçer; sonra Ali geçer."**

HAZRET-İ ÖMER'İN HİLÂFETİ

Allah ondan razı olsun. Hazret-i Ömer'in (r.a) hilâfeti, Hazret-i Ebu Bekir'in (r.a) talebi üzerine oldu.

Hazret-i Ebu Bekir (r.a) Hazret-i Ömer'in (r.a) kendisinden sonra halife olmasını istedi; sahabe de onun emrine boyun eğip kabul etti. Kendisine biat ettikten sonra;

- Emir'ül Müminin. Adını verdiler. Yani; Müminlerin kumandanı.

Abdullah b. Abbas'tan (r.a) gelen rivayete göre, Hazret-i Ebu Bekir, Hazret-i Ömer'i halife tayin ettikten sonra, kendisine sahabe şöyle sormuş;

- Sen bize, Ömer'i senden sonra, halife olarak bıraktın; onun sertliğini de biliyorsun. Yarın Rabbine ne cevap vereceksin? Buna karşılık Hazret-i Ebu Bekir (r.a) şöyle dedi;

- Ya Rabbi, senin halkının hayırlısını onlara halife tayin ettim.

Allah onlardan razı olsun.

HAZRET-İ OSMAN'IN HİLÂFETİ

Allah ondan razı olsun. Hazret-i Osman'ın (r.a) hilâfeti de sahabenin görüş birliği ile olmuştur. Allah onlardan razı olsun.

Şöyle olmuştu;

Hazret-i Ömer (r.a) kendi çocuklarını hilâfet işine karışmaktan aldı. Şu altı kişi arasında danışmaya bıraktı; Talha, Zübeyr, Saad b. Ebi Vakkas, Osman, Ali ve Abdurrahman b. Avf.

Abdurrahman şöyle dedi;

- Allah için, Resulü için, müminler için benim tercihim ikinizden biridir. Hazret-i Ali'nin (r.a) elinden tuttu ve şöyle dedi;

- Ya Ali, Allah'ın ahdi, sözü, zimmeti ve Resulünün zimmeti senin üzerindedir. Sana biat ettiğim takdirde, Allah için, Resulü için, müminler için iyi davranacaksın.

Resulullah'ın, Ebu Bekir'in ve Ömer'in yolundan yürüyeceksin.

Hazret-i Ali (r.a) Abdurrahman'ın bu sözlerine cevap vermedi. Dediği şeyleri yapmaya gücü yetmeyeceğinden korkuyordu.

Bundan sonra, Hazret-i Osman (r.a) Abdurrahman'ın (r.a) sözlerine müspet cevap verdi. Bunun üzerine, Hazret-i Osman'ın (r.a) elini okşadı ve kendisine biat etti. Sonra, Hazret-i Ali (r.a) biat etti.

Bundan sonra tüm insanlar biat ettiler.

Böylece, Hazret-i Osman (r.a) görüş birliği ile onlara halife oldu. Ta ölünceye kadar gerçek bir imam oldu.

Kendisine söz atılacak hiçbir kötü işi bulunmadı. Fıskına dair ve öldürülmesini icap ettiren bir şey de çıkmadı.

Haliyle, Rafizîlerin dedikleri dışında. Onlara yazıklar olsun.

HAZRET-İ ALİ'NİN HİLÂFETİ

Allah ondan razı olsun. Hazret-i Ali'nin (r.a) hilâfeti, cemaatin ittifakı, sahabenin de icmaı ile olmuştur.

Ebu Abdullah b. Batta, Muhammed b. Hanefiye'nin şöyle dediğini anlattı;

- Ali b. Ebu Talib ile beraberdim. O sırada Osman b. Affan ise, evinde kuşatılmıştı. Tam bu sıra bir adam geldi ve şöyle dedi;

- Şu anda, halife şehit edildi.

Bunu duyar duymaz, Hazret-i Ali (r.a) ayağa kalktı. Onun bu durumundan korktum; beline sarıldım. Bana şöyle dedi;

- Beni bırak; burada senin anan yok.

Hazret-i Ali (r.a) bundan sonra eve kapandı.

Bu sırada, Hazret-i Osman (r.a) da şehit edilmişti.

Bundan sonra, onun evine gitti; içeri girip kapıyı da kapattı.

Halk geldi; kapıyı vurup içeri girdiler ve kendisine şöyle dediler;

- Osman şehit edildi. İnsanlara da bir halife gerek. Bu işe de senden daha lâyık olanı bilmiyoruz. Hazret-i Ali (r.a) onlara şöyle dedi;

- Bu işe beni istemeyiniz. Ben, sizin veziriniz olurum; emiriniz olmaktansa böylesi daha iyidir. Şöyle dediler;

- Allah adına yemin olsun ki; Bu işe senden daha lâyık olanı tanımıyoruz. Bunun üzerine Hazret-i Ali (r.a) şöyle dedi;

- Bana biat etmekten çekinen çekinsin. Bana biat etmek de gizli olmamalıdır. Şimdi ben, mescide gidiyorum. Dileyen bana biat eder.

Bundan sonra, Hazret-i Ali mescide gitti. Halk gelip kendisine biat etti.

Hazret-i Ali de gerçek bir imamdı. Ta şehit edilinceye kadar da öyle kaldı.

Ancak haricilerin dedikleri müstesna. Kaldı ki o, onların imamı da olmamıştı. Onlara yazıklar olsun.

HAZRET-İ ALİ'NİN TALHA, ZÜBEYR, AİŞE, MUAVİYE İLE ÇATIŞMASI

İmam-ı Ahmed (r.a) kesin olarak, bu işe karışmamayı kararlaştırdı. Hatta sahabe arasında geçen tüm çekişme, münazara, münaferet ve husumet gibi şeylere karşı da susmayı tercih etti.

Çünkü Allah-û Teâlâ kıyamet günü, onların arasında geçen hadiselerin tesirini yok edecektir. Bu manada şöyle buyurdu;

وَنَزَعْنَا مَافِى صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ اِخْوَانًا عَلَى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ

"Biz, onların kalplerindeki kini söküp attık. Kardeşler gibi, tahtlar üzerine karşılıklı oturacaklardır." (15/47)

Hazret-i Ali (r.a) onlarla çatışmada haklı idi. Zira o kendi imam olduğunun sağlamlığına kani idi. Çünkü sahabeden kendisine biat edenlerin ittifakı vardı. Onlar, kendisinin imam olduğunu ve halife olduğunu kabul etmişlerdi.

Bu durumdan sonra, kim ona karşı çıkıp uzaklaşırsa, kendisine karşı harp ilân ederse, azgın olur; imama karşı da ayaklanmış olur. Bu gibi kimselerin katli de caizdir.

Hazret-i Ali ile çarpışan Muaviye, Talha ve Zübeyr grubu, zu-

lüm olarak şehit edilen Hazret-i Osman'ın hakkını talep ediyorlardı. Onlar, şuna inanıyorlardı ki; Hazret-i Osman'ı şehit edenler, Hazret-i Ali'nin askerleri arasındadır.

Hülasa; Onların her biri, kendilerine göre; sağlam bir yorum yolu bulmuş gidiyorlardı.

Ne var ki, bizim için en uygunu; bu işte dili tutmaktır. Onların işini Allah'a bırakmaktır. Hâkimler hâkimi odur; durumu ayırt edenlerin en iyisi yine odur.

Bize düşen bir şey daha var; Kendi kalplerimizi, ana günahlardan temizlemeye bakalım. Dışımızı da kötü, uygunsuz işlerden alalım.

MUAVİYE B. EBU SÜFYAN'IN HİLÂFETİ

Allah ondan razı olsun. Muaviye'nin (r.a) hilâfeti sabittir; sahihtir. Hazret-i Ali (r.a) vefat etti; Hazret-i Hasan da kendisini hilâfetten çekti. Bundan sonra, hilâfet Muaviye'ye (r.a) geçti.

Hilâfetin Muaviye'ye geçmesi, Hazret-i Hasan'ın (r.a) görüşü ile oldu. O; Bunda bir yarar gördü; kendisine göre gerçek olan amme menfaati, hilâfeti Muaviye'ye (r.a) teslim etmekti; bunu yaptı. Böylece topluluk arasındaki ihtilâfı da kaldırdı; bütün olarak Muaviye'ye uyulmasını sağladı. Allah ondan razı olsun.

Hazret-i Hasan'ın burada gözettiği yararlı durum; Müslümanların kan dökmemesi idi. Bu manada Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştu;

- **"Bu oğlum seyittir.** (Efendidir) **Allah onunla iki büyük topluluğun arasını bulur."** Hilâfet meselesi için, kendisi üçüncü bir çekişmeye girmek istemiyordu.

Hazret-i Hasan'ın da ona biat etmesi sonunda, imamet tam oldu. Muaviye'nin (r.a) hilâfeti, Resulullah (s.a.v) efendimizin hadis-i şerifinde (işaret olarak) anlatılmıştır.

Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatıldı;

- **"İslâm'ın rahyi, otuz beş yahut otuz altı yahut otuz yedi sene olacaktır."** Bu hadis-i şerifte geçen;

- **"Rahy.."** Tabiri, İslâm dininin kuvveti manasınadır.

Hadis-i şerifte anlatılan otuz beş seneden ayrılan beş sene Muaviye'nin (r.a) hilâfetidir.

Bu beş sene, Muaviye'nin on dokuz seneden biraz fazla süren hilâfetten çıkarılabilir. Zira daha önce de anlattığımız gibi otuz senelik hilâfet; Hazret-i Ali'nin (r.a) hilâfetinin bitimi ile tamamlanmıştır.

RESULULLAH'IN (s.a.v) EFENDİMİZİN KADINLARI

Resulullah (s.a.v) efendimizin tüm kadınları hakkında iyilik düşünmeliyiz. İtikat ederiz ki; Onlar, müminlerin analarıdır.

HAZRET-İ AİŞE

Hazret-i Aişe (r.a) dünya kadınlarının en faziletlisidir. Allah-û Teâlâ onu, mülhitlerin sözlerinden ibra etmiştir. Bu mana Kur'ân-ı Kerim'de vardır; okunur, kıyamete kadar da okunacaktır. Allah ondan razı olsun.

HAZRET-İ FATIMA

Resulullah (s.a.v) efendimizin kızı Hazret-i Fatıma da âlem kadınlarının en faziletlisidir. Allah ondan, kocasından ve çocuklarından razı olsun.

Babası Resulullah (s.a.v) efendimiz nasıl seviliyor muhabbet ediliyorsa, ona da aynı şekilde sevgi besleyip yakınlık duymak gereklidir. Bu manada Resulullah (s.a.v) efendimizin şu hadis-i şerifi vardır;

- **"Fatıma benden bir parçadır. Fatıma hakkında herhangi bir şek şüphe besleyen bana şek ve şüphe beslemiş olur."**

Buraya kadar anlatılanlar Ehl-i Kur'ân'dır. Hemen hepsi de, Allah'ın kitabında anlatılmış ve övülmüştür.

Hemen hepsi de ensarın ve muhacirinden olup iki kıbleye de namaz kılmış zatlardandır. Allah-û Teâlâ bunlar hakkında şöyle buyurdu;

لَايَسْتَوِى مِنْكُمْ مَنْ اَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتَلَ اُولٰئِكَ اَعْظَمُ دَرَجَةً مِنَ الَّذِينَ اَنْفَقُوا
مِنْ بَعْدُ وَقَاتَلُوا وَكُلاًّ وَعَدَاللهُ الْحُسْنٰى

"İçinizden, Mekke fethinden evvel mal harcayıp düşmanla çarpışanlar, diğerleri ile eşit tutulamaz. Şimdi mal harcayıp düşmanla çarpışanlara nazaran onların Allah katında çok büyük itibarı vardır. Allah onların her birine güzel vaat etti." (57/10) Bir başka ayet-i kerime de ise, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

"Sizden iman edip yararlı iş görenlere Allah'ın vaadi var; Onları yere halife edecektir. Tıpkı kendilerinden öncekileri halife kıldığı gibi. Kendileri için sevdiği dini sağlamlaştıracaktır; korkularını emniyete çevirecektir." (24/55)

Fetih suresinin 29. ayetinde ise, Allah-û Teâlâ sahabe-i kiramı şöyle anlatmaktadır;

"Muhammed Allah'ın Resulüdür. Onunla beraber olanlar, kâfirlere karşı serttirler. Ama kendi aralarında merhametlidirler. Onların, rükû ve secde hâlinde görürsün. Allah'ın fazlını ve rızasını isterler. Yüzlerinde secdelerin izi vardır.

Tevrat'ta onlar böyle anlatılmıştır.

İncil'deki misalleri ise şöyledir; Filizini çıkaran bir ekin gibidir ki; sonra gittikçe kuvvetlenip kalınlaşan kökü üzerine dikilmiştir. Onların bu durumu, kâfirleri kızdırmak için, ekicilerin hoşuna gider."

Cafer b. Muhammed, babasından naklen, üstte anlatılan ayet-i kerimeyi şöyle açıkladı;

- **"Onunla beraber olanlar."** Bu kısım Hazret-i Ebu Bekir hakkında gelmiştir. Zira o; Darlıkta, genişlikte, mağarada ve her işte onunla beraber olmuştur. Allah ondan razı olsun.

- **"Kâfirlere karşı serttirler."** Bu da Hazret-i Ömer b. Hattab hakkındadır. Allah ondan razı olsun.

- **"Aralarında merhametlidirler."** Bu da Hazret-i Osman b. Affan hakkındadır. Allah ondan razı olsun.

- **"Onları, rükû ve secde hâllerinde görürsün."** Bu kısım da Hazret-i Ali'yi anlatmaktadır. Allah ondan razı olsun.

- **"Allah'ın fazlını ve rızasını isterler."** Bu kısım da Resulullah'ın (s.a.v) havarisi sayılan Talha ve Zübeyr hakkındadır. Allah onlardan razı olsun.

- **"Yüzlerinde secdelerin izi vardır."** Bunlar da şu zatlardır; Saad, Said, Abdurrahman b. Avf, Ebu Ubeyde b. Cerrah. Allah onlardan razı olsun.

Buraya kadar anlatılan zatlar, cennetle müjdeli on sahabedir.

- **"Tevrat'ta onlar böyle anlatılmıştır. İncil'deki misalleri ise şöyledir; Filizini çıkaran bir ekin."** Bu, Resulullah (s.a.v) efendimizdir.

- **"Gittikçe kuvvetlenen."** Yani; Hazret-i Ebu Bekir ile. Allah ondan razı olsun.

- **"Kalınlaşan.."** Yani; Hazret-i Ömer ile. Allah ondan razı olsun.

- **"Kökü üzerine dikilen."** Yani; Hazret-i Osman ile. Allah ondan razı olsun.

- **"Ekicilerin hoşuna gider."** Yani; Hazret-i Ali. Allah ondan razı olsun.

- **"Onların bu durumu, kâfirleri kızdırmak için."** Yani; Resu-

lullah (s.a.v) efendimiz ve ashabının durumu kâfirleri çileden çıkarır.

ASHAB ARASINDA GEÇEN MESELELER

Ehl-i sünnetin ittifakla kararı şudur ki; Ashab arasında geçen meseleler için dili tutulsun. Onların kötülüklerine olacak hiçbir şey söylenmesin; daima üstünlükleri ve iyilikleri dile getirilsin. Hazret-i Ali, Talha, Zübeyr, Aişe, Muaviye ile olan ihtilâflı işleri Allah'a bırakılmalıdır. Allah onlardan razı olsun.

Nitekim bu manayı daha önce de anlattık.

Her faziletlinin, hakkını yerince vermek gerek.

Şu ayet-i kerimedeki mana bize göredir;

وَالَّذِينَ جَآؤُ مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْلَنَا وَلِاِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْاِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِى قُلُوبِنَا غِلاًّ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا رَبَّنَآ اِنَّكَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ

"Onlardan sonra gelenler şöyle dediler;

- Rabbimiz bizi bağışla. Keza, imanda bizden önde olan kardeşlerimizi de. İman etmiş olanlara karşı kalplerimize kin bırakma. Rabbimiz sen, Raufsun, Rahim'sin." (59/10)

Şu ayet-i kerime de bizim görüşümüzün doğruluğunu anlatır;

تِلْكَ اُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَاكَسَبَتْ وَلَكُمْ مَاكَسَبْتُمْ وَلَا تُسْئَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ

"Onlar bir cemaat idi; kazandıkları ile geçip gittiler. Sizin kazancınız da sizin içindir. Onların işlediklerinden, siz sorumlu olmayacaksınız." (2/141)

Aynı manadan olarak, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Ashabım anlatıldığı zaman, kendinizi tutunuz."** Resulullah (s.a.v) efendimiz bir başka hadis-i şerifinde ise şöyle buyurdu;

- **"Ashabım arasında geçen meselelere karşı çok dikkatli olunuz. Biriniz, Uhud dağı kadar altın sadaka verse, onların bir ölçek, hatta daha az sadakasına yetişemez."** Resulullah (s.a.v) efendimiz bir başka hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- **"Ne mutlu beni görenlere, ne mutlu beni göreni görenlere."** Bir başka hadis-i şerifinde ise, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Ashabıma sövmeyiniz; her kim ashabıma söver ise, Allah'ın lâneti onun üzerine olsun."**

Enes (r.a) yolu ile gelen bir rivayette, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatıldı;

- **"Allah-û Teâlâ beni seçti; benim için ashabını seçti. Onları, benim yardımcım ve hısımım eyledi. Son zamanlarda, bunları noksan sayan bir topluluk gelecek. Onlara dikkat edin; Kendileri ile yemek yemeyin; onlarla içmeyin; onlarla nikâh yapmayın; onlarla gidiş geliş etmeyin; onların ölülerinin namazını kılmayın. Çünkü onlar lânete uğramışlardır."**

Cabir'den (r.a) gelen bir rivayete göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Ağaç altında biat edenlerden hiç kimse cehenneme girmeyecektir."** Yani;

- Biat-ı Rıdvan. Adı ile bilinen biatte hazır olanlar. Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Allah-û Teâlâ, Bedir savaşına katılanlara baktı ve şöyle buyurdu;**

- **İstediğinizi yapın; sizi bağışladım."** İbn-i Ömer (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Ashabım yıldızlar gibidir. Hangisinin sözünü tutarsanız, hidayeti bulursunuz."**

İbn-i Büreyde, babasından naklen anlattığına göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Ashabımdan biri bir yerde ölür ise, o yerin halkına şefaatçi olur."** Süfyan b. Uyeyne (r.a) şöyle dedi;

- Bir kimse, bir sözle olsun sahabeye dil uzatır ise, o kimse bidat ehli bir kimsedir.

EMRE UYMAK

Ehl-i sünnet şu hususta toplu karara varmışlardır; Müslüman imamlarına, (devlet başkanlarına) itaat edip onlara tâbi olmak gereklidir.

Onlardan her iyinin kötünün ardında namaz kılınır. İster adili olsun; ister zalimi..

Keza bunların tayin ettikleri valilere, âmirlere ve kaymakamlarına da itaat etmek gereklidir.

Ehl-i kıble olanlardan (yani; Namazını Kâbe-i Muazzama'ya doğru kılanlardan) kim olursa olsun hakkında cennet veya cehennemlik hükmü kesin olarak verilemez. Ama asi olsun; ama itaat ehli.

İster doğru yolda olsun; isterse yoldan çıkan azgın biri.

Meğerki bidat ve dalâlet üzere olduğu kesin olarak bilinmiş olsun.

MUCİZELER

Ehl-i sünnet uleması, peygamberlerin mucizelerini kabul etmek üzerine de ittifak etmişlerdir.

KERAMETLER

Keza, velilerin kerametlerini de kabul etmişlerdir.

KITLIK VE BOLLUK

Kıtlık ve bolluk Allah tarafından gelir. Bunların oluşunda, kulların bir etkisi yoktur. Sultanların ve meliklerin işi değildir.

Keza kıtlık ve bolluk (yani; Ucuzluk ve pahalılık) işinde, yıldızların da bir etkisi yoktur. Nitekim Kaderiyeciler ve müneccimler aksi kanaattedirler.

Bu hususta Enes b. Malik yolu ile gelen rivayette, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Kıtlık ve bolluk, Allah'ın ordularından iki ordudur. Birinin adı; Rehbet diğerinin adı da rağbettir. (Yani; Biri hoşlanmak, diğeri de çekinmektir.)

Allah pahalılık dilediği zaman, tüccarın kalbine rağbeti koyar; malları çıkarmazlar. Ellerinde tutar, satmazlar.

Allah ucuzluk dilediği zaman, onların kalplerine rehbeti koyar; ellerindeki malları çıkarırlar. Ellerinde tutmaz, satarlar."

MÜMİNE GEREKEN

Aklı başında mümin olan kimseye gereken odur ki; Allah'ın ve Resulünün emrine uymalı; bidat yoluna sapmamalıdır. İşin zor tarafına girip başına gaile çıkarmamalıdır.

Ta ki; Dalâlete düşmesin, ayağı doğru yoldan kayıp helâke gitmesin. Abdullah b. Mesud'un (r.a) şöyle dediği anlatıldı;

- Uyunuz, bidat (yeni icat) çıkarmayınız; bu size yeter. Muaz b. Cebel'in (r.a) de şöyle dediği anlatıldı;

- Bilhassa, karışık işlerden sakının. Ki bu şöyle demenizdir;

- Bu ne demeye gelir? Mücahid (r.a) şöyle dedi;

- Biz şimdiye kadar;

- Bu ne demeye geliyor? Derdik. Ama şimdi demeyeceğiz.

Bunu, Muaz b. Cebel'in (r.a) üstte anlatılan görüşünü dinledikten sonra söylemiştir.

SÜNNET VE CEMAAT

İman sahibi olana gerekir ki; Sünnete ve cemaate tâbi olmalıdır. Onların yolundan ayrılmamalıdır.

Sünnet; Resulullah (s.a.v) efendimizin âdet hâline getirdiği, yaptığı ve yaptırdığı işlerdir.

Cemaat; Resulullah (s.a.v) efendimizin ashabının ittifakla aldıkları kararlardır. Bilhassa, dört halife devrinde yaptıkları işler. Allah onlardan razı olsun.

Bidat ehli kimselere karışmamalı; onların gittiği yolu tutmamalıdır. Hatta onlara selâm da vermemelidir. İmamımız, İmam-ı Ahmed şöyle dedi;

- **Bir kimse, bidat ehline selâm verir ise, onlara sevgi göstermiş olur.** Çünkü Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Açıktan selâmlaşın ki; muhabbetiniz** (sevginiz) **artsın."**

Onlarla oturmamalıdır; bayramlarda ve sevinçli günlerde onlara tebrike gitmemelidir.

Öldükleri zaman, onların namazını kılmamalıdır. Anıldıkları zaman, onlara rahmet dilememelidir.

Bidat ehlinin tuttuğu yolun batıl olduğuna inanmak sureti ile onlardan ayrı durup kaçmalıdır.

Böyle ettiği için de, Allah-û Teâlâ'dan bolca sevap beklemelidir.

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Bir kimse, bidat ehli birine** (dinde yeni icatlar çıkarıp değiştirene) **bakarken; Allah için buğuzla bakar ise, Allah onun kalbini, güven ve imanla doldurur.**

Bir kimse, bidat ehli birini, Allah için buğz ederek kovar ise, kıyamet günü Allah onu bütün kötülüklerden emin kılar.

Bir kimse bidat sahibi birini hakir görür ise, Allah onun cennetteki derecesini yüz kat yükseltir.

Bir kimse, bidat ehli birini sevinçle karşılar ve onu sevindirir ise, Muhammed'e gelen Kur'ân'ı hafife alıp küçümsemiş olur."

Allah-û Teâlâ, ona salât ve selâm eylesin.

Mugayre yolu ile gelen rivayette, İbn-i Abbas (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Allah-û Teâlâ bidat sahibinin amelini kabul etmek istemez. Ta yaptığı bidat işi bırakıncaya kadar."**

Fudayl b. İyaz şöyle dedi;

- Bir kimse, bidat ehli birini sever ise, Allah onun amelini boşa giderir; kalbinden iman nurunu da çıkarır.

Allah-û Teâlâ, bir kimseyi bilirse ki; Bidat ehline buğz etmektedir. Bu buğz eden kimsenin ameli az olsa da ümidim olur ki; Allah onu bağışlar.

Bidat ehli birini yolda görür isen hemen yolunu değiştir.

Fudayl b. Iyaz, Süfyan b. Uyeyne'den şöyle dinlediğini anlattı;

- Bir kimse bidat ehli birinin cenazesine gider ise, ta ondan dönünceye kadar, Allah'ın hışmına uğramış kalır.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bidat ehline lânet etmiş; şöyle buyurmuştur;

- **"Bir kimse, dini değiştirmek kastı ile yeni bir şey çıkarır ise yahut o niyetle çıkarılmış bir şeye sığınır ise, Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların lâneti onun üzerine olsun. Bu duruma gelen birinin, ne farz ibadeti makbul olur; ne de nafile."** Ebu Eyyüb Sicistani şöyle anlattı;

- Bir kimse, Resulullah (s.a.v) efendimizin sünnetinden anlattığı zaman derse ki;

- Bize bundan anlatma; Kur'ân'dan söyle.

Böyle diyen kimsenin dalâlette olduğunu bilesin.

12. FASIL; Bidat ehli olanlar

Bilesin ki, bidat ehli kimselerin alâmetleri vardır; bu alâmetlerle tanınırlar.

Bidat ehlinin alâmeti şudur; Hadis rivayet eden ashab hakkında kötü ve yersiz söz ederler.

Zındıkların alâmeti de şudur; Hadis-i şerif rivayet edip Resulullah'ın ve ashabın hâlini yolunu anlatanlara;

- Haşviyat. (Boş söz edenler) Derler.

Bunlar bu sözleri ile Resulullah'tan ve ashaptan gelen rivayeti iptal cihetine giderler.

Kaderiyecilerin alâmeti ise, Resulullah'tan ve ashaptan sağlam rivayet getirenlere;

- Mücbire. (Zorlamacı) Tabirini kullanmalarıdır. Cühemiyenin alâmeti ise, ehl-i sünnet olanlara;

- Müşebbihe.. (Uydu veya kuyruk) İsmini vermeleridir. Rafizilerin alâmeti ise, ehl-i sünnet olanlara;

- Nasıbıyee. (Saplanıp kalanlar)[1] Tabirini kullanmalarıdır.

Bütün bu isimlerin verilmesinin sebebi de; Ehl-i sünnet olanlara kızgınlıkları ve kinleridir. Hâlbuki onlara verilecek tek isim vardır ki, şudur;

- Ehl-i hadis. (Resulullah'ın ve ashabının hâlini yolunu anlatanlar)

Bidat ehlinin onlara taktıkları lâkaplarla, hiçbir ilgileri yoktur. O lâkaplar, kendilerini tutmadığı gibi, bir zarar da vermez.

Nitekim Resulullah (s.a.v) efendimize, Mekke kâfirlerinin verdikleri isimleri de tutmadı. Onlar şu isimleri vermişlerdi; Şair, Büyücü, Deli, Meftun, Kâhin.

Ama Allah katında, meleklerin bilgisinde, insanların ve cin tayfasının yanında, sair halk katında ismi şu idi; Resul, Nebi.

Hem de her bir kötülükten, ayıptan uzak. Şu ayet-i kerime onlar hakkındadır;

"Hele bir bak; seni neye benzetmeye çalışıyorlar. Sapıttılar; bir yol bulmaya güçleri yetmedi." (17/48)

Yüce Allah'ı bilmek, ehl-i sünnet ve vel-cemaat üzerine yazdığımız kısım burada biter.

Kısa ve yeteri kadar yazdık.

Bu bölüme, aşağıda iki kısım daha ekleyeceğiz.

Elinde bir delil ve hüccet bulmak isteyen akıllı mümin için, o anlatılacak iki kısmı bilmemek olmaz.

Birinci kısım, şunlardan ibarettir;

a) Kulların sıfatından, gidişatından ve bazı noksan sayılan işleri Yüce Yaratıcıya sıfat olarak verilmesi caiz olmayan şeyler.

b) Yüce Yaratıcıya sıfat olarak verilmesi caiz olanlar.

İkinci kısım ise şu hususlardadır; Kıyamet gününde; doğru yoldan, kesin olarak hidayet ve doğruluktan ayrılan sapıkların hiçbir işe yaramayan sözleri üzerinedir.

1- Arapça aslı böyledir; Naciye değil.

BİRİNCİ KISIM; Yüce Allah'a sıfat olarak verilmesi caiz olan ve olmayan sıfatlar.

Şu sıfatların Yüce Hakka yakıştırılması caiz değildir; Cehalet, şek, zan, zannın ağır basması, yanılma, unutma, uyuklama, uyku, alt olmak, gaflet, acizlik, ölüm, dilsizlik, sağırlık, körlük, şehvet, feveran (parlamak), meyil, hışım, kin, hüzün, esef etmek, gam, hasret, hayıflanmak, elem menfaat, mazarrat, temenni, azim, yalan.

Yüce Allah'a;

- **İman.** Adı vermek de caiz değildir. Ama Salimiye bu düşüncede değildir. Bunların dayandığı nokta da şu ayet-i kerimedir;

- **"Bir kimse, imana küfrederse ameli boşa gider."** (5/5)

Ama burada iman;

- İmanın gerektirdiği şeylere. Şeklinde yorumlamadılar. Nitekim Resulullah (s.a.v) efendimize küfreden de onun getirdiklerine küfretmektedir. Yani; Allah tarafından gelen emir ve yasaklara.

Yüce Allah için;

- **Muti.** (İtaatkâr) Sıfatını vermek de caiz değildir. Keza;

- Dünya kadınlarını hamile bırakan. Şeklinde bir sıfat da vermek caiz değildir.

Yüce Allah için; Bir sınır, nihayet, ön, son, alt, üst, arka, şekil gibi sıfatlar vermek de yerinde olmaz. Çünkü bunların hiçbiri, şeriatta yani; Resulullah'ın hadisinde ve Kur'ân'da anlatılmadı. Ancak; Arş üzerine istiva etme durumu hariç. Zira o manada, Kur'ân'da haber vardır.

Aziz Celil Allah bütün cihetleri yaratandır. Onun için bir kemmiyet de caiz değildir.

Yüce Hak için;

- **Şahıs.** İsmini verme üzerinde, ulema tarafından değişik görüşler ileri sürüldü. Bazıları caiz olduğuna kail oldu; bazıları da olmadı.

Caiz görenler, Resulullah (s.a.v) efendimizin şu hadis-i şerifine dayandılar;

- **"Allah'tan daha kıskanç bir şahıs yoktur. Kendisine özür beyan edilmesini Allah'tan daha fazla seven şahıs yoktur."**

Yüce Allah'a;

- **Şahıs.** Denmesinin caiz olmadığına karar verenlerin dayanağı ise, şu görüştür;

- Rivayetin lâfzında;

- **"Şahıs."** Olarak geldiği yolunda bir açıklık yoktur. Belki de, bu rivayette gelen;

- **"Şahıs."** Ehad, manasında gelmiştir. Yani;

- Hiç kimse. Manasına yorumlanır. Nitekim bazı lâfızlarda;

- **"Allah'tan daha kıskanç bir kimse yoktur."** Manasında gelmiştir.

Yüce Allah'a; Fazıl, Atik, fakih, fehim, fatin, (zeki) muhakkik, Akil (akıllı), muvakkır ismini vermek de caiz değildir.

Keza Yüce Allah'a;

- **Tayyib.** (Güzel koku) İsminin verilmesi de caiz değildir. Bazıları, bu ismin verilmesinin caiz olduğuna kail olmuşlardır.

Adi, (olağan) isminin verilmesi de caiz değildir. Zira böyle bir isim, zaman için kullanılan bir isim olup yaratılmıştır.

Mutiyk, (takatli) ismini vermek de yerinde değildir. Zira Yüce Allah, hemen her takati yaratandır. Takat ise, sınırlı bir şeydir.

Yüce Allah'a;

- **Mahfuz.** (Korunan) İsmini vermek de yerinde olmaz. Zira koruyan odur.

Ona, mübaşeret sıfatını vermek de caiz değildir.

Keza, onun için müktesep, (kazanılmış) vasfı da verilemez. Zira müktesep, Allah'ın kudreti ile meydana gelmelidir. Allah-û Teâlâ'yı o gibi sıfatlardan tenzih etmek gerek.

Yüce Allah için adem (ölüm) caiz değildir. Zira o, kadimdir. (Hep vardır). Ama bir evveliyatının oluşu ile değil. Onun varlığının evveli de yoktur. Bizim anlatılan görüşümüz, İbn-i Kilâb'ın görüşünün aksinedir. O der ki;

- Bir evvelinin olması ile kadimdir.

Yüce Allah bakidir, ama bir beka unsuru ile değil.

Yüce Allah sonsuz manada, bilinen her şeyi bilir. Sonsuz manada, hemen her şeye gücü yeter. Ancak bu görüşümüz de, Mutezile'nin görüşüne uymaz. Onlar der ki;

- Bütün bunların bir sonu vardır.

***

Yukarıda anlatılanlar, Yüce Allah için isim ve sıfat olarak yakışmayan şeylerdi. Onun zatı için, onlardan hiçbirini söylemek caiz değildir.

Şimdi gelelim onun için isim ve sıfat olarak söylenmesi caiz olanlara.

Yüce Allah için; Ferah, dıhk (gülmek), gazap, sahat (dargınlık), rıza isimlerini ve sıfatlarını vermek caizdir. Nitekim bunları daha önce de anlattık.

Yüce Allah için;

- Mevcud. (Bulunan, bulunmuş, bulunur, var) Sıfatını vermek caizdir. Nitekim bu manada gelen şu ayet-i kerime vardır;

وَوَجَدَ اللهَ عِنْدَهُ

"Allah'ı anında buldu." (24/39)

Yüce Allah için;

- Şey. Vasfını vermek de caizdir. Nitekim bu manada gelen şu ayet-i kerime vardır;

قُلْ اَىُّ شَىْءٍ اَكْبَرُ شَهَادَةً قُلِ اللهُ

"Sor onlara; Şahit olarak, hangi şey daha büyük. De ki; Allah.." (6/19)

Yüce Allah; Nefis, zat, ayn (göz) olarak vasıflandırılabilir. Ama insana ait uzuvlardan birine benzetilmemek şartı ile. Nitekim bu manayı daha önce de anlattık.

Yüce Allah'ı;

- Kâin. (Oldu, idi, olur.) Şeklinde vasf etmek caizdir. Ama bir sınır koymadan. Nitekim bu manada şu ayet-i kerimeler vardır;

"Allah her şeyi bilir idi (veya oldu)."

وَكَانَ اللهُ عَلَى كُلِّ شَىْءٍ رَقِيبًا

"Allah her şeyi, gözetmekte oldu." (33/52)

Yüce Allah için;

- Kadim ve Baki. Sıfatlarını vermek caizdir. Onun için;

- Müstati. (Gücü yeten) İsmini vermek yerindedir. Zira bu kelime; Kudret ve güç yetmesi manasındadır. Allah-û Teâlâ ise, kudretle sıfat almıştır.

Yüce Allah'a;

- Arif, metin, vasik, dari. Sıfatlarını vermek caizdir. Zira bütün bunların manası;

- Âlim. (Bilici, bilen) Demeye gelir. Şeriat ve lügat de bu gibi manalara karşı yabancı kalmamıştır. Nitekim bir şair şöyle demiştir;

"Allah'ım, lâedri, (bilemem) **sensin dari** (bilen)."

Yüce Allah'a;

- **Rai.** Sıfatını vermek de caizdir. Bu da âlim, (bilen gören) manasınadır.

Yüce Allah için şöyle demek de caizdir;

- Halkına ve kullarına muttalidir. Yani; Onların hâllerini görür ve bilir.

Yüce Allah'a;

- **Alim.** (Bilen) Manasına, vahid sıfatı verilebilir.

Keza Yüce Allah'a; Cemil ve Mücmil (veya mücemmil) sıfatını vermek de caiz olur. Yani; Halkını yaratmakta. (Zira o isimler; Güzel ve güzel etmek gibi manaları ifade ederler.)

Yüce Allah için;

- **Deyyan.** Sıfatını vermek de caizdir. Ama şu manaya;

- Kullarının hesabını gören ve onlara mükâfat veya ceza veren.

Zira din, bir manaya;

- **Hesap.** Demeye gelir. Nitekim şöyle söylenmiştir;

- Kema tediynü tüdan. (Ne edersen, onu bulursun).

Şu ayet-i kerime de dinin hesap manasına geldiğini anlatır;

مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ

"Din gününün sahibi." (1/3) Şu manaya gelir;

- Allah hesap gününün sahibidir.

- Deyyan. Tabiri, şeriat manasına da gelir. Bu durumda mana şu olur;

- Kulları için şeriat kurar ve onları şeriatına uymaya davet eder. Bu şeriata uymayı da onlara farz kılar. Daha sonra, o şeriata göre yaptıkları ile ya ceza verir yahut mükâfatlandırır.

Yüce Allah'ı;

- **Mukaddir.** Sıfatı ile de anabiliriz. Bunun manası da;

- **Takdir.** Demeye gelir. Şu ayet-i kerimeler bu manayı anlatır;

اِنَّا كُلَّ شَیْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ

"Biz, her şeyi takdir ederek (kader ile) **yarattık."** (54/49)

وَالَّذِی قَدَّرَ فَهَدٰی

"Takdir (kader) **eden, hidayet eden odur."** (87/3)

Burada anlatılan takdir, haber manasına da gelir. Bu manada şu ayet-i kerime vardır;

قَدَّرْنَاهَا مِنَ الْغَابِرِينَ

"Onun geri kalmasını takdir ederek." (27/57)

Bu ayet-i kerimenin ifade ettiği mana şudur;

- Biz, Lut'a haber verdik; Aile fertleri dışında kadını azapta kalacaktır.

Takdirin manası, zan ve şek olamaz. Allah-û Teâlâ, böyle bir manadan yana yüceliğe sahiptir.

Yüce Allah'ı;

- **Nazır.** (Bakan, gören) Olarak vasıflandırmak caizdir. Ama şu manaya; Eşyayı idrak için bakar.

Ama şu manaya değil; Mütefekkir. Düşünür. Allah-û Teâlâ böyle bir manadan yana da yüceliğe sahiptir.

Yüce Allah'ı;

- **Şefik.** Sıfatı ile anlatmak da caizdir. Ama bunu; Halkına olan şefkati ve acıması merhameti manasına almalıdır. Korku ve hüzün manasına değil.

Yüce Allah'ı;

- **Refik.** Sıfatı ile anmak da caizdir. Bunu da; Kullarına rahmeti ve ihsanı manasına almak gerek. Ama şu manaya alınmaz; İşleri tespit ve derlemede, onları yararlı hâle getirip sonucundan emin olmak.

Yüce Allah'ı;

- **Sahiyy.** (Cömert) Sıfatı ile anmak da caizdir. Nitekim onu; Kerim ve Cevvad sıfatları ile anlatmak da caizdir. Zira bütün bunların manası, halka fazlını ve ihsanını yağdırmasıdır. Ama bunu lügatte olduğu manada; Genişlik ve yumuşaklık manalarına gelen rehavet ve leyn, olarak almamalıdır. Mesela şu manaya almamalıdır;

- Sahiy toprak. (Verimli arazi) Sahiy kâğıt (Yazıya gelir)

Bilhassa yumuşak vasıflı oldukları zaman, bu sıfatlarla anlatılırlar.

Yüce Allah için; şu sıfatları vermek de caizdir; Amir, nahiy, (emreden ve yasak eden), mübih, hazır (mubah eden ve sakıncalı gösteren), muhallil, muharrim, (helâl eden, haram eden), farız ve mülzim, (farz eden, gerekli kılan) mucip ve nadib, (kabul eden, çağıran) mürşid ve kadı, (yol gösteren, hüküm kesen) hâkim.

Yüce Allah'ı şu sıfatlarla da anlatmak caizdir.

Vaid ve mütevvid (vaad eden, söz veren) muhavvif ve muhzir (korkutan ve çekindiren), zamm ve madih (öven ve kötüleyen), muhatap ve mütekellim (hitap edilen ve konuşan), kail (söyler).

Üstte anlatılanların tümü, Yüce Allah'ın kelâm sıfatına dönüktür. Onun, kelâm sıfatına sahip olduğunu anlatır.

Yüce Allah, şu sıfatlarla da anılır ki; caizdir;

Mudim, yani; Dilerse icat etmeyebilir; bir şey yapıp yaratmaz.

Bir manaya göre de, Mudim şu manayadır;

- Yarattığını, yarattıktan sonra yok eder. Bunu ondan, beka sıfatını çekmek sureti ile yapar. Bu şekilde o şey yok olur.

Yüce Allah'ı **fail** vasfı ile anlatmak da caizdir. Bunun manası şudur;

- Bir kimsenin yaptığını ve kendisini yaratandır. Kudreti ile her şeyi yapandır.

Üstte anlatılan manaya olarak, Yüce Allah Fail vasfını almıştır.

Ancak Fail sıfatı şu manaya değildir;

- Bir işe mübaşeret eder. Yani; Bir iş yapmaya girişir.

Zira üstte anlatılan mana, cisimlerin birbirine değmesi ve dokunması ile olmaktadır. Böyle bir şey ise, Yüce Allah için caiz olan bir şey değildir. Allah-û Teâlâ, o gibi manalardan yana yüceliğe sahiptir.

Fail manasına olarak Yüce Allah'ı;

- **Cail.** (Kılıcı veya eyleyici) Olarak vasıflandırmak da caizdir. Yüce Allah'ın fiili ise, yapılmış olanlardır.

Bu manada gelen şu ayet-i kerime vardır;

وَجَعَلْنَا الَّيْلَ وَالنَّهَارَ اٰيَتَيْنِ

"Biz, geceyi ve gündüzü iki ayet eyledik." (17/12)

Burada eylemek (caal) hüküm manasına da alınabilir;

Diğer ayet-i kerimede ise, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

اِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا

"Biz onu Arabî Kur'ân kıldık." (43/3)

Yüce Allah;

- **Fail**. (Yapıcı) Olarak, vasıflandırıldığı gibi; Tarik olaraktan da vasıflandırılır ki caizdir. Yani; Her şeye şamil olan kudreti ile önce yaptığının aksini yapar.

- **Tarik**. (Bırakan, yapmayan) Diye anlattığımız sıfat şu mana-

yı değildir;

- Yapılması için çağırdığı bir nefsi, o şeyi yapmaktan alıyor.

Yüce Allah'ı;

- **Halk eder.** (yaratır) Manasına olarak;

- **İcat eder.** Şeklinde vasıflandırmak da caizdir.

- **Mucid.** Manasına olarak, Yüce Allah'ı;

- **Mükevvin.** Olarak vasıflandırmak da caizdir. Keza;

- **Müsbit.** (Sebat veren) Olarak da, vasıflandırmak caizdir. Bu sıfat şu demeye gelir;

- Bir şeyde, sebat ve beka yaratır. Şu iki ayet-i kerime, bu manayı ifade ederler;

يُثَبِّتُ اللّٰهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ

"Allah iman edenleri, sağlam sözde sabit kılar." (14/27)

يَمْحُوا اللّٰهُ مَا يَشَآءُ وَيُثْبِتُ وَعِنْدَهُ اُمُّ الْكِتَابِ

"Allah dilediğini siler; dilediğini sabit kılar. Ana kitap onun katındadır." (13/39)

Yüce Allah'a;

- **Halik.** (Yaratıcı) Manasına olmak üzere, şu sıfatlar da verilebilir; Amil ve Sani'.

- **Musiyb.** (İsabet ettiren) Vasfını vermek de caizdir. Bunun manası şu demeye gelir;

- Yüce Hakkın fiiller; kendi zatı neyi kast ediyor ve neyi murad ediyorsa oraya isabet eder. Bunda bir şaşma olmayacağı gibi, bir eksilme ve artma da olmaz. Zira o fiillerin hakikatlerini ve şekillerini ancak zatı bilir.

Şu demek değildir;

- Yapılmasını emreden bir âmirin emrine muvafakat eder.

Allah-û Teâlâ, böyle şeylerden tenzih edilir. Böyle bir sıfat Allah'ın kullarından bir kula da yakışan bir sıfattır. O kul için;

- **Musiyb.** Dendiği zaman, şu mana anlaşılır;

- Rabbinin emrine itaat eder; yasak ettiği şeylerden çekinir.

Aynı sıfat, kendisinden üst bir kimseye veya başkasına itaat eden kimseye de verilir.

Yüce Allah'a;

- **Savab.** Vasfını vermek de caizdir. Bunun manası şudur; Ger-

çek ve sabit.

- **Müsiyb ve Mün'im.** Sıfatlarını vermek de caizdir. Bunun manası da şu demeye gelir;

- Cenab-ı Hak kullarına bolca sevap ve nimet verir;

Keza Yüce Allah'a şu sıfatları vermek de caizdir; **Muakıb ve Mücaz.** Caiz olan bu iki sıfatın manalarını şöyle açıklayabiliriz;

- Asi kulu, masiyetten ötürü küçük düşürür; masiyeti dolayısı ile ona azap eder.

Yine Yüce Allah'a;

- **Kadim'ül-ihsan.** (İhsanı devamlı) Sıfatını vermek de caizdir. Zira Yüce Allah, ezelden beri, kullarının rızkını vermek sıfatını almıştır. Bu manada, şu ayet-i kerime gelmiştir;

اِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنٰى

"Onlara, bizden yana lehlerine iyilik geçmiştir." (21/101)

Bu ayet-i kerime, kulların ezelde rızklarının takdir olunduğu manasında bir delildir.

Yüce Allah için; Delil sıfatını vermek de caizdir.

İmam-ı Ahmed tarafından, bu sıfatın Yüce Hakka verilmesi kesin olarak anlatılmıştır.

Adamın biri kendisine geldi ve şöyle dedi;

- Ben Tarsus'a (Tartus'a) gitmek istiyorum. Bana dua ile yardımcı ol. O kimseye şöyle dedi;

- Sen şu duayı oku;

- Ey şaşıranların delili, bana doğruların yolunu göster. Beni yararlı kullarından eyle.

Yüce Allah'a;

- **Tabib.** Sıfatını vermek de caizdir. Bunun caiz olduğu manası, Ebu Remse Temimi tarafından anlatılan bir rivayette gelmiştir. Diyor ki;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin yanında oturuyordum. Omzunda elma kadar bir şey gördüm. (Yani; Şişlik) Dedim ki;

- Babam sana feda, Ya Resulullah, ben tabibim o şişliğe ilaç yapayım mı? Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Onun tabibi, onu yaratıp meydana getirendir."** Sefer'in şöyle dediği anlatıldı;

- Hazret-i Ebu Bekir (r.a) hastalandı. Kendisinin ziyaretine bir

cemaat gitti. Şöyle dediler;

- Sana bir tabip (doktor) çağıralım mı? Şöyle dedi;

- O beni gördü. Sordular;

- Sana ne dedi? Şöyle anlattı;

- Bana şöyle buyurdu;

- Ben dilediğini yapanım. Aynı mana, Ebu Derda'dan da rivayet edildi. Allah ondan razı olsun.

Şöyle olmuştu;

Hastalandı; kendisinin ziyaretine bir cemaat gitti. Sordular;

- Ne gibi bir şikâyetin var? Şöyle dedi;

- Şikâyetim günahlarımdandır. Tekrar sordular;

- Canın ne istiyor? Şöyle dedi;

- Cenneti istiyorum. Tekrar sordular;

- Sana bir tabip (doktor) getirelim mi? Şöyle dedi;

- Beni hasta eden de odur.

***

Burada birinci fasılda anlatılacakları bitirmiş bulunuyoruz. Durum bu şekilde tespit edildikten sonra; Yüce Allah'a hangi isimlerle dua edileceğini anlatalım.

Yüce Allah'ın hangi sıfatlarla anlatılması caiz ise, zatına o isimleri vesile bilip dua etmek caizdir.

Daha önce, Yüce Allah'ın doksan dokuz ismini anlattık. En uygunu, onlarla dua etmektir.

Sübhan Hakkı övmek veya dua etmek isteyen kimse; Burada caiz olduğunu anlattığımız sıfatlarla dua edip övebilir. Ancak şu isimlerle Yüce Hakka dua etmekten ve onu övmekten sakınmalıdır; Ya Sahir, Ya Müstehzi, Ya Makir, Ya Hadi. (Yanıtılcı manasınadır.)

Keza şu sıfatları da dua ve övmek işinde kullanılmamalıdır; Mübğiz, Gadban, Müntakim, Maad, Mudim, Mühlik.

Bu isimlerin ve sıfatlardan hiçbirini duaya almamalıdır. Her ne kadar Yüce Hakkı bunlarla vasfetmek caiz ise de bunlar cezayı icap ettiren isimler ve sıfatlar olup günahkârlara ceza karşılığıdır. Onları küçük düşürmek üzerine gelen isimlerdir.

İKİNCİ KISIM; Hidayet yolundan sapan fırkalar hakkında açıklamalar.

Bu kısma esas olan rivayet; Kesir b. Abdullah b. Amr b. Avf yolu

ile gelmektedir. O da babasından, babası da dedesinden rivayet etmektedir. Bu rivayette, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Sizden evvelkilerin yoluna gireceğiniz muhakkaktır. Onları adım adım takip edeceksiniz.**

Onların tuttuğu (yolu) **siz de tutacaksınız. Onlar bir karış ilerlese, siz de bir karış onları takip edeceksiniz. Kol kadar gitseler, siz de onları bir kol boyu takip edip geçeceksiniz. Bir arşın gitseler, siz de onları bir arşın takip edeceksiniz.**

Onları o kadar takip edersiniz ki; Canavar deliğine girecek olsalar, siz de onları takip edip girersiniz.

Dikkat ediniz. İsrail oğulları Musa'ya karşı yetmiş bir fırkaya ayrıldı. Bunların hepsi de dalâlette olup bir tanesi kurtulacaktır. Ki o; İslâm cemaatidir."

Abdurrahman b. Cübeyr b. Nüfeyr babasından, babası da Avf b. Malik Eşçai'den naklen anlattığına göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır.**

Bu fırkalar arasında fitnesi en büyük olan odur ki; İşleri kendi görüşlerine göre kıyas ederler. Helâli, haram; haramı da helâl sayma yolunu tutarlar."

Abdullah b. Zeyd, Abdullah b. Ömer'den naklen Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"İsrail oğulları yetmiş bir fırkaya ayrıldı; bunların her biri cehennemliktir. Ancak bir tanesi müstesna. Benim ümmetim de yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır. Bunların her biri cehennemliktir. Ancak bir tanesi müstesna."** Sordular;

- Bu bir tane kimdir? Şöyle buyurdu;

- **"Beni ve ashabımı izleyenlerdir."** Resulullah (s.a.v) efendimizin anlattığı bu bölünen fırkalar kendi zamanında yoktu.

Keza bu fırkalar, Hazret-i Ebu Bekir, Hazret-i Ömer, Hazret-i Osman ve Hazret-i Ali zamanında da olmadı. Allah onlardan razı olsun.

Bunlardan sonra gelen senelerde oldu. Sahabe gitti; tabiin gitti. Medine-i Münevvere'nin yedi fakihi gitti. Mısır âlimleri de asır asır göçüp gittiler. Bunların ölümü ile ilimde ölüp gitti. Ancak az bir zümre kaldı. Bu kalanlar da ehl-i sünnet vel-cemaat olanlardır. Yüce Allah İslâm dinini bunlarla korudu.

Yukarıda anlattığımız manada, Abdullah b. Ömer'den naklen;

Urve, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Allah-û Teâlâ, ilmi verdikten sonra onu insanların kalplerinden söküp almaz; âlimlerin gitmesi ile ilmi de alır.**

Sonunda âlim kalmaz; insanlar cahilleri (bilgisizleri) başkan seçerler. Kendilerine bir şey sorulduğu zaman, fetva verirler; ama bilgisizce. Kendileri nasıl sapıtmış ise, başkalarını da saptırırlar."

Kesir b. Abdullah, babası ve dedesi yolu ile gelen rivayette; Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Din, Hicaz'a çekilecektir. Tıpkı; Yılan deliğine çekilip gittiği gibi. Geyik cinsi nasıl dağ eteklerine sığınır ise, din de Hicaz'a öyle sığınacaktır. Bu din, garip** (görülmemiş bir şekilde) **geldi; yine garip olarak gidecektir. Ne mutlu gariplere."** Sordular;

- Garipler kimlerdir? Şöyle buyurdu;

- **"Benden sonra, insanların bozdukları sünnetimi düzeltmeye çalışanlardır."** İkrime, İbn-i Abbas'ın (r.a) şöyle dediğini anlattı;

- İnsanlar üzerine bir zaman gelecek ki o zamanda; Bir sünnet kaldırılacak; onun yerine bir bidat konacak. Haris, Hazret-i Ali'nin (r.a) şöyle dediğini anlattı;

- Resulullah (s.a.v) fitnelerden anlatınca, kendisine sorduk;

- Ya Resulullah, bu fitnelerden çıkış yolu nedir? Şöyle buyurdu;

- **"Allah'ın kitabına sarıl. O, zikr-i hâkimdir, sırat-ı müstakimdir. Diller onunla olduktan sonra, şüpheye düşmez. Cin tayfası ona dokunup bozamaz. Nitekim onlar Kur'ân'ı dinledikten sonra şöyle demişlerdir;**

- Biz, hayrete şayan bir Kur'ân dinledik. Her kim, sözünü Kur'ân'a göre söyler ise, doğru söylemiş olur. Her kim, hükmünü Kur'ân'a göre verir ise, adaletli olmuş olur."

Abdurrahman b. Ömer, İrbad b. Sariye'nin şöyle dediğini anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, bize sabah namazını kıldırdı. Sonra çok güzel, açık bir vaaz edip öğütte bulundu.

O vaazın tesiri ile gözlerden yaş aktı. Kalpler titredi, bedenleri ateş bastı. Sanki bir veda vaazı idi. Şöyle buyurdu;

- **"Size Allah'a karşı takva sahibi olmanızı tavsiye ederim. Dinleyiniz ve itaat ediniz; isterse başınıza geçen bir siyah bir köle olsun. Benden sonra yaşayıp kalanlar çokça ihtilâflar gö-**

receklerdir. O durumlarda size gereken sünnetime ve Hulefa-i Raşidin'in sünnetine tâbi olmaktır. Sünnetime ve Hulefa-i Raşidin'in sünnetine iyi tutununuz, ona azı dişlerinizle yapışınız. Bilhassa işlerde yeni icatlar çıkarmaktan sakınınız.

Zira (dinde yeri olmayan) **her yeni şey bidattir. Her bidat ise, sapıklıktır."** Ebu Hureyre (r.a) de Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Bir davetçi, iyiye davet eder de, kendisine uyulur ise, uyanın ecri kadar kendisine de ecir verilir. Onunla amel edenlerin ecrinden de bir şey eksilmez.**

Her kim sapıklığa çağırır da, kendisine uyulur ise, ona uyanların günahı kadar kendisine de günah gelir. Ona uyanların günahlarından da bir şey eksilmez."

13. FASIL; Yetmiş üç fırka.

Burada anlatılacak yetmiş üç fırkanın aslı on fırka olup hepsi de bunlardan çıkar.

Şunlardır; Ehl-i sünnet, Hariciler, Şia, Mutezile, Mürcie, Müşebbihe, Cühemiye, Dırariye, Necariye, Kilâbiye.

Ehl-i Sünnet; Bir taifeden ibarettir.

Hariciler; Kendi aralarında on beş fırkaya ayrılmıştır.

Mutezile; Altı fırkadan ibarettir.

Mürcie; On iki fırkadan ibarettir.

Şia; Otuz iki fırkadır.

Cühemiye, Neccariye, Dırariye, Kilâbiye; Birer fırkadan ibarettir.

Müşebbihe; Üç fırkadan olmuştur.

Bunların toplamı; Yetmiş üç fırka olur.

Nitekim Resulullah (s.a.v) efendimiz, bunun böyle olduğunu haber vermiştir.

FIRKA-İ NACİYE

Fırka-i Naciye (kurtulan topluluk), Ehl-i Sünnet Vel-Cemaat'tir. Bunların itikadlarını ve mezheplerini daha önce anlatmış bulunuyoruz. Bunlar, Resulullah ve onun ashabı yolundan gittikleri için, kendilerine;

- **Fırka-i Naciye.** Adı verilmiştir.

Kaderiyeciler ve Mutezile bu Fırka-i Naciye için;

- **Mücbire.** Adını vermiştir. Bu ismi de şu sözleri için vermişlerdir;

- Bütün yaratılmışlar, Allah'ın arzusuna, kudretine ve dilemesine kalmıştır. Kulların, hiçbir işte dahli yoktur. Hepsi Allah'ın emrindedir.

Mürcei, tayfası ise, şu ismi vermiştir;

- **Şekkâkiye.** Zira Fırka-i Naciye imanda istisna kaidesini koyarlar. Derler ki;

- İnşallah ben müminim. Bunun beyanını daha önce de yaptık.

Rafizîler ise, bu Fırka-i Naciye için şu adı vermişlerdir;

- **Nasıbiye.** Kendilerine bu ismi vermelerinin sebebi de şuna kail olmalarıdır; İmam (devlet başkanı) seçimle gelir; kendisine biat edilmek (kabul oyu verilmek) sureti ile meşruiyet kazanır.

Cühemiye ve Necariye ise, Fırka-i Naciye için şu ismi vermiştir.

- **Müşebbihe.** Bu ismi vermelerinin sebebi ise, Fırka-i Naciye'nin Yüce Yaratıcı için şu sıfatlara kail olmalarıdır; Hayat, ilim, kudret. Hatta daha başka sıfatlar.

- **Batıniye.** Diye anlatılan taife ise, bu Fırka-i Naciyeye şu ismi verirler;

- **Haşviye.** Bu ismi vermelerinin sebebi, Fırka-i Naciye'nin; Ashap tarafından verilen haberlere ve rivayetlere ilgi gösterip bağlanmalarıdır. Hâlbuki bu Fırka-i Naciye'nin ismi ancak şu olabilir; Ashab-ı Hadis ve Ehl-i Sünnet. Bunun beyanını da önce yapmıştık.

HARİCİLER

Hariciler için verilen birtakım isimler ve lâkaplar vardır. Bunlara;

- **Hariciler.** İsminin verilmesinin sebebi, Hazret-i Ali'ye (Allah ondan razı olsun) karşı çıkmalarıdır; ona karşı ayaklanmalarıdır.

Bunlara;

- **Hakemiye.** Adı da verilmiştir. Çünkü; İki hakemin kararını kabul etmemişlerdir. Bu iki hakem şunlardır; Ebu Musa Eş'arî ve Amr b. As. Allah onlardan razı olsun. Bir de demişlerdir ki;

- Hüküm ancak Allah'ındır; iki hakemin değil. Bunlara;

- **Haruriye.** İsmini de vermişlerdir. Zira bunlar, Harura'da konaklamışlardır. Harura, o taraflarda bir yerin adıdır. Bunlar için;

- **Şerat.** Adı da verilmiştir. Çünkü bunlar şöyle derler;

- Nefislerimizi Allah için sattık. Yani; Onun sevabına verdik.

Bunlar için;

- **Marika.** Adı da verilmiştir. Bunun sebebi de dinden çıkmış olmalarıdır. Zira Resulullah (s.a.v) efendimiz onları;

- **"Ok yaydan çıkar gibi dinden çıkarlar."** Diye vasfetmiştir. Bir daha da, dine giremezler. Bunlar, dinden ve İslâm'dan atılmışlardır. Şeriattan ayrılmışlardır. Hem şeriatı terk etmiş; hem de cemaatten çıkmışlardır. Hidayetten ve esas yoldan sapmışlardır. Sultanın emrinden çıkıp imamlara kılıç çekmiş; onların mallarını, kanlarını helâl saymış; kendilerinden ters düşenleri kâfir bilmişlerdir.

Bunlar, Resulullah (s.a.v) efendimizin ashabına söverler. Hatta yardımcısı ensara da. Bunlardan teberi edip küfür iftirası ve büyük günah isnadı yaparlar.

Ashabın hilâfına görüş ileri sürerler.

Kabir azabına, Havz-u Kevser'e, şefaate de inanmazlar.

Hiçbir günahkârın cehennemden çıkacağı kanaatinde değillerdir. Derler ki;

- Bir kimse, bir yalan söyler ise, günahlardan büyük veya küçük birini yapar ise, tövbe etmeden de ölüp giderse, o; Kâfirdir, cehennemde ebedi kalır.

Kendi imamlarından başka birinin arkasında cemaatle namaz kılmak için izin vermezler.

Namazı, vaktinden başka bir vakitte kılma görüşüne sahiptirler. Ayı görmeden de oruç tutulacağına kanidirler. Keza bayram için de aynı görüştedirler. Yani; Ayı görme gereğini inanmazlar.

Sahibi (velisi) olmadan da, bir kadınla nikâhlanma görüşüne sahiptirler.

Muvakkat nikâhlanmayı, bir kuruşu iki kuruşa elden ele vermeyi helâl sayarlar.

Çedikle (mestle) namaz kılma görüşünde değillerdir. Onun üzerine mesh etme görüşünde de değillerdir.

Sultana (devlet başkanına) itaat etmezler.

Kureyş kavminin hilâfetine de kail değillerdir.

Haricilerden pek çoğu; Cezire, Amman, Musul ve Hadramut tarafındandırlar.

Bir kısmı da Arabistan civarındadır.

Bu Hariciler için kitap yazanlar şunlardır; Abdullah b. Zeyd, Muhammed b. Harb, Yahya b. Kâmil, Said b. Harun.

Hariciler, on beş fırkaya ayrılmışlardır; sırası ile şunlardır;

1- Necdat. Bunlar Yemame'den Necde b. Âmir Hanefi'ye bağlıdırlar. Ki bunlar, Abdullah b. Nasır'ın arkadaşlarıdır. Bunların kısaca görüşü şudur;

a) Bir kimse, bir yalan söylerse, küçük bir günah da olsa ısrarla işler ise, o kimse müşriktir.

b) Devamlı olmamak şartı ile bir kimse zina eder, hırsızlık eder ve şarap içerse, o Müslüman'dır.

c) Halkın imama (Devlet başkanına) ihtiyacı yoktur.

d) Bir kimse, Allah'ın kitabını bilir ise, bu kendisine yeter.

2- Ezarika. Bunlar Abdullah b. Ezruk'un arkadaşlarıdır.

Bunlar büyük günahların tümünün küfre götüreceğine kanidirler. Ülkeyi de harp diyarı bilirler.

Ebu Musa ve Amr b. As'ın küfrüne hükmederler. Allah onlardan razı olsun. Çünkü; Hazret-i Ali (r.a) bu ikisini, tebaanın en çok yararına ne ise, o yolda hüküm vermeleri için hakem tayin etmişti. Yani; Muaviye ile kendi arasında..

Müşrik çocuklarının öldürüleceği kanaatindedirler.

Recm işini haram sayarlar.

Temiz erkeğe iftira edene şer'i ceza (had) verilmesine yer vermezler; ama namuslu kadınlara iftira edenlere şer'i ceza (had) verilmesine taraftardırlar.

3- Fedikiye. Bunlar İbn-i Fedik'e bağlıdırlar.

4- Ataviye. Bunlar Atıye b. Esved'in bağlılarıdır.

5- Acaride. Bunlar da Abdurrahman b. Acred'in bağlılarıdır. Bunların bölümü çoktur. Ancak tümüne;

- ***Meymuniye.*** Tabirini kullanırlar. Bunlar; Oğullarının kızlarını, kızlarının kızlarını, kız kardeşlerinin kızlarını, erkek kardeşlerinin kızlarını nikâhla almayı yerinde görürler. Sonra derler ki;

- Yusuf suresi, Kur'ân'dan değildir.

6- Cazimiye. (Bunlar, Cazim b. Ganim adlı birinin arkadaşlarıdır.) Bunlar, haricilerden ayrılmışlardır. Ayrılmalarının sebebi;

- Velâyet ve adavet, (dostluk ve düşmanlık) Yüce Allah'ın zatına has iki sıfattır. Demeleridir.

Bunlardan, ayrıca ***Malumiye*** kolu da meydana çıkmıştır. Bu malumiye der ki;

- Bir kimse, Yüce Allah'ın isimlerini bilmiyor ise, o kimse cahildir. (Yani; Mümin değildir.)

Sonra fiilleri; Allah'ın yarattığına dair manayı da kabul etmezler. Keza gücün yapılan işle olduğunu da kabul etmezler.

7- Meçhuliye. Bunlar derler ki;

- Bir kimse, Yüce Allah'ın isimlerinden bazısını biliyorsa, o kimse Yüce Allah'ı bilir; cahil değildir. (Yani; Mümindir.)

8- Saltiye. Bunlar Osman b. Salt'a bağlıdırlar. Bunlar derler ki;

- Bir kimse, bizim davetimizi kabul edip de gelir Müslüman olur ise, şayet küçük bir çocuğu da varsa, o çocuk yetişinceye kadar o kimse Müslüman olmaz. Keza o çocuğu da İslâm'a davet edeceğiz; kabul ettiği takdirde, ikisi de Müslüman olurlar.

9- Ahnesiye. Bunlar;

- Ahnes. Adı ile bilinen birine mensupturlar. Bunların kail olduğu esas mesele şudur;

- Bir köle sahibi, muhtaç olur ise, kölesinin zekâtını alabilir. Kendi zekâtını da kölesine verebilir.

10- Zaferiye. Hafsıye de bunlardan ayrılan bir topluluktu. Bunlar derler ki;

- Bir kimse, Allah'ı bildikten sonra; onun zatından başka peygamberi, cenneti cehennemi inkâr edip adam öldürmek, zinayı helâl saymak gibi günahları işlese de o kimse şirkten uzaktır.

Zira bunlara göre şirk; Ancak Allah'ı bilmeyip inkâr etmekten ibarettir. Bunlar Kur'ân-ı Kerim'de anlatılan;

حَيْرَانَ

- **"Hayran."** (6/71) Tabiri için dediler ki;

- Hazret-i Ali, onun grubu ve arkadaşları içindir.

لَهُ اَصْحَابٌ يَدْعُونَهُ اِلَى الْهُدَى ائْتِنَا

- **"Hidayeti bulmak için bize gel. Diyerek onu çağırırlar."** (6/71) Mealine gelen ayet-i kerimeden murad ise;

- Ehl-i Nehveran'dır. Diye inanırlar.

11- Ibadıye. - Allah, kullarına neyi farz etmiş ise, o imandır. Yine derler ki;

- Büyük günahların hemen hepsi, nimete küfürdür. Yoksa şirk kabilinden bir küfür değildir.

12- Behnesiye. Bunlar Behnes'in bağlılarıdır.

Bunlar kendi başlarına bir yol tutturmuşlardır. Derler ki;

- Bir kimse Allah'ın haram ettiği şeylerin tümünü ve kendisine

haram ettiği şeylerin tümünü aynen bilmedikçe Müslüman olamaz.

Behnesiyesinden şöyle diyenler de vardır;

- Bir kimse, kendisine haram olan bir işi yaptığı zaman; kâfir olmaz. Ta Sultan'a (devlet büyüğüne) gidip de kendisine şer'i ceza (had) tatbik edilinceye kadar.

Böyle olduktan sonra, ona küfür hükmü verilir.

13- Şamrahiye. Bunlar Abdullah b. Şemrah'a bağlıdırlar.

Bunlar ana babayı öldürmeyi helâl sayarlar. Bunlar, Darutakiyye'de anlatılan iddiayı yaptıktan sonra, Hariciler bunları kendilerinden uzak saydılar.

14- Bidaiye. Bunların kail oldukları mana, Ezarika'ya benzer. (Bak; 2) Ancak bunların ayrıldığı kısım namazdır ki, şöyle derler;

- Namaz, iki rekât sabah, iki rekât da akşam kılınır. Kendilerine delil olaraktan da, şu ayet-i kerimeyi alırlar;

وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ وَزُلَفًا مِنَ الَّيْلِ اِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ

"Gündüzün iki tarafında, gecenin de yakın saatinde namaz kıl. İyilikler, kötülükleri götürür." (11/114)

Bunlar şu manada Ezarika ile ittifak hâlindedirler. Küffar kadınlarını esir etmek, küffar çocuklarını öldürmek.

Bu manadaki delilleri ise, Nuh peygamberin dilinden gelen şu ayet-i kerimedir;

رَبِّ لَاتَذَرْ عَلَى الْاَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا

"Rabbim, yeryüzünde kâfirlerden yurt tutan hiç kimseyi bırakma." (71/26)

15- İttifak. Haricilerin ittifak hâlinde oldukları bir mesele vardır. O da şudur; Hazret-i Ali'nin küfrü. Allah ondan razı olsun. Sebep; Hakem tayinidir.

Hariciler şu manada da ittifak hâlindedirler; Büyük günah işleyen kâfir olur.

Ancak Necdat kısmı hariç.

14. FASIL; Şia

Şiilerin değişik isimleri olup kısaca şunları saymak mümkündür; Şia, Rafıza, Galiye, Tayyare.

Bunlara;

- **Şia.** Adının verilmesinin sebebi şudur; Hazret-i Ali'ye taraftar

olup sevmeleri ve onu sair sahabeden daha faziletli saymalarıdır.

Bunlar için;

- **Rafıza.** Adı da verilmiştir ki, sebebi şudur; Sahabenin pek çoğunu kabul etmezler; Hazret-i Ebu Bekir'in ve Hazret-i Ömer'in (r.a) imametini de doğru saymazlar. Allah onlardan razı olsun.

Denilmiştir ki; Bunlara,

- **Rafıza.** Denmesinin sebebi, Zeyd b. Ali'yi reddetmeleridir. Ki onu; Hazret-i Ebu Bekir (r.a) vali tayin etmişti.

Bir de Zeyd b. Ali'yi terk etmesinin bir sebebi de, her ikisinin de imametine kail olması idi. Onları kast ederek;

- Beni **Rafd** ettiler. (Yani; Kabul etmediler.) Deyince, onların adı; **Rafıda** olarak kaldı. Denilmiştir ki;

- Şii, Hazret-i Osman'ı Hazret-i Ali'den daha faziletli saymayandır. Rafızîler ise, Hazret-i Ali'yi Hazret-i Osman'dan daha faziletli kabul edenlerdir. Bunlardan bir kısmına da;

- **Kat'iye.** İsmi verilmiştir. Sebebi de şudur; Musa b. Cafer'in ölümüne hüküm kesmişlerdir. Bunların;

- **Galiye.** Adı ile anılan takımlarına gelince, Hazret-i Ali (r.a) lehine aşırı derecede galeyana gelmeleridir. Hatta onun için rübubiyet ve nübüvvet iddiasında da bulunurlar.

Şia taifesi için kitap yazanlar şunlardır; Hişam b. Hakem, Ali b. Mansur, Ebul-Ahvas, Hüseyin b. Said, Fazl b. Şazan, Ebu İsa Verrak, İbn-i Ravendi, Münbicî.

Şiiler en çok Kum kentinde bulunurlar.

Kâşan'da, Bilâd-i İdris ve Kûfe'de de bulunurlar.

15. FASIL; Rafıza tayfası

Bunlar şu üç sınıftan ibarettir;

a) Galiye **b)** Zeydiye **c)** Rafıza (veya Rafızıye).

Önce - **Galiye'den** anlatalım ki, bunlar on fırkaya ayrılmış olup sırası ile şunlardır; **Benaniye, Tayyariye, Mansuriye, Mugayriye, Hattabiye, Muaammeriye, Beziiye, Mufaddaliye, Mütenasiha, Şeriiye, Sebiiye, Mufavvida.**

- **Zeydiye'yi** de anlatalım. Bunlar altı bölüme ayrılmışlardır; **Carudiye, Süleymaniye, Beteriye, Naimiye, Yakubiye.**

Bunların altıncı tayfası, ric'atı inkâr etmezler, ama Hazret-i Ebu Bekir'i de Hazret-i Ömer'i Allah onlardan razı olsun kabul etmezler. Onlardan teberi ederler.

- **Rafıda** (veya **Rafıziye**)

Adı ile bilinen sınıf ise, kendi aralarında on dörde bölünmüşlerdir. Sırası ile şunlardır; **Kat'iye, Kisaniye, Keribiye, Umeyriye, Muhammediye, Hüseyniye, Navisiye, Karamitiye, Mübarekiye, Şumaytıye, Ammariye, Matmuriye, Musviye ve İmamiye.**

Bu fırkanın, tek ittifakları ve diğerlerinden ayrılmaları imamet meselesidir. Ama akıl yolu ile hâlbuki imamet bazı esaslara dayanır; sadece akla değil.

Bunlara göre; İmamlar, günahlardan yana temiz olmalı; hatadan, yanılmadan, yanlış iş yapmadan arınmış bulunmalıdır.

Üstte anlatılan mana icabı olarak daha faziletlinin imamete (devlet başkanlığına) geçmesini ve seçimle gelmesini kabul etmezler.

Nitekim imamet bahsinde, bunları daha önce de anlattık.

Üstte anlatılan mana icabı olarak bu taife Hazret-i Ali'yi bütün sahabeden daha faziletli görmektedirler.

Resulullah (s.a.v) efendimizden sonra da, Hazret-i Ali'nin imametine kanidirler.

Hazret-i Ebu Bekir ve Ömer'i Allah onlardan razı olsun hatta bunlardan başka sahabeye de buğz ederler.

Ancak bunlardan bir grup müstesna. Bu da Zeydiye'den anlatılmıştır.

Bunlar üstte anlatılan ittifaktan ayrılıp şu hükme varmışlardır;

- Altı kimse hariç olmak üzere, Hazret-i Ali'nin imametini bıraktıkları için, o zamandaki tüm ümmet mürted oldu.

O altı kişi de şunlardır; Ali, Ammar, Mikdad b. Esved, Selman-ı Farisi bunlardan başka iki kişi daha var.

Bunlar aşağıda anlatılan hususlara da kaildirler. İmam, içinden bir şüpheye kapıldığı zaman;

- Ben imam olamam. Demelidir. Derler ki;

- Bir şey, meydana gelip de olmadan evvel, Allah o şeyin ne olduğunu bilmez. Derler ki;

- Ölüler, hesap verme günü gelip çatmadan evvel, dünyaya dönerler. Ancak, Galiye sınıfı hariç. Zira bunların kanaatine göre; Ne haşr vardır; ne de hesap vermek. Yine bunlar derler ki;

- İmam olan her şeyi bilir; ister din işi olsun; isterse dünya işi. Hatta yağmur damlalarını, ağaç yapraklarının sayısını bile bilir.

Yine derler ki;

- Peygamberlerden nasıl mucize meydana geldiyse; imamların

elinden de öyle mucize meydana gelir. Yine bunlardan pek çoğu der ki;

- Hazret-i Ali (r.a) ile savaşa giren, Aziz Celil Allah'a karşı küfür işlemiş olur. Bunlardan daha başka şeyler de söylemişlerdir.

Kendi aralarında, ayrılan bir taife vardır ki, bu; Galiye'dir.

Bunların iddiasına göre, Hazret-i Ali (r.a) peygamberlerin en faziletlisidir. Şunu da iddia etmişlerdir;

- Hazret-i Ali (r.a) diğer sahabe gibi toprağa gömülü değildir. O, bulutların arasında Yüce Allah'ın düşmanları ile savaş etmektedir. Son zamanda da Hazret-i Ali (r.a) yere inecek; kendisine buğz edip düşman olanları öldürecek. Yine derler ki;

- Hazret-i Ali ve diğer imamlar, ölmemişlerdir. Kıyamete kadar baki kalacaklardır. Kendilerine ölüm gelmez. Şunu da iddiaları arasına katmışlardır;

- Hazret-i Ali (r.a) peygamberdir. Ancak Cebrail vahyi getirirken yanılmıştır. Yine iddia etmişlerdir ki;

- Hazret-i Ali ilâhtır.

Allah'ın meleklerin, sair halkın lâneti kıyamet gününe kadar bunların üzerine olsun. Allah onların izlerini kazısın; dallarını devirsin; yeryüzünde yerleşemez olsunlar.

Çünkü bunlar, galeyanlarında ifrata varmışlardır; imandan ayrılıp İslâm'ı terk ederek küfre gitmişlerdir. Allah'a, Resulüne, inan Kur'ân'a küfür etmişlerdir.

O gibi sözleri edenlerden Allah'a sığınırız.

-**Benaniye** zümresi de, Galiye'den ayrılmıştır. Bunlar, Benan b. Sem'an'a bağlıdırlar. Şu cümle bunların, boş sözleri ve yersiz lâfları arasında sayılır;

- Allah-û Teâlâ insan suretindedir.

Bu sözleri ile Allah'a yalan atmış olurlar. Allah-û Teâlâ bu gibi manalardan yana yüceliğin sahibidir. Hâlbuki Allah-û Teâlâ, şöyle buyurdu;

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

"Onun benzeri bir şey yoktur; hakkıyla gören, tam manası ile işiten O'dur." (42/11)

Tayyariye'de **Galiye** zümresinden ayrılan bir fırkadır.

Bu fırka; Abdullah b. Muaviye b. Abdullah b. Cafer Tayyar'a bağlıdır. Bunlar tenasuha kaildirler. Yani; Bir insan ruhunun öldükten sonra diğer bir insana geçmesine. Yine derler ki;

- Âdem Allah'ın ruhudur. Allah'tan kendisine geçti. Bunların tenasuh hakkında derin düşüncelileri derler ki;

- Bu dünyaya gelen ruh, dünyadan ölümle çıktıktan sonra önce bir deveye gelir. Bundan sonra, vücudu daha küçük olana geçer.

Küçüle küçüle, insan pisliğinin kurduna kadar iner. Ve bu; Tenasuh şeklini almasının sonuncusudur. Bunlardan bazıları da şöyle demişlerdir;

- Asilerin ruhları, demir çamur, çanak çömlek suretinde gelir.

Böylece onlar, azap görürler. Yani; Ateşte pişirilirler. Kimi dövülür, kimi eritilir, kimi de haddeden çekilir. Hâsılı; Herkes kendi cürmüne göre azap çeker.

-**Mugayriye** ise; Mugayre b. Saad'a bağlıdır. Kendisi, peygamberlik iddia etmiştir. Sanmıştır ki; Allah bir insan suretinde nurdur. Ölülerin dirildiğini ve daha başka şeyler de iddia etmiştir.

-**Mansuriye.** Bunlar Ebu Mansur'a mensup olan kimselerdir.

Bu sanmıştır ki; Kendisi semaya çıkmış ve Rabbi de onun başını okşamıştır. Yine iddia etmiştir ki; İsa, Allah'ın ilk yarattığıdır. Sonra, Hazret-i Ali'yi yaratmıştır.

Allah'ın peygamberlerinin de ardı kesilmeden gelirler.

Cennet ve cehennem de yoktur. Yine bunlar, şu kanaattedirler ki; Kendilerine ters düşen zümreden kırk kişi öldürecek bir kimse cennete gider. Yine derler ki;

- İnsanların mallarını alıp yemek helâldir. Yine demişlerdir ki;

- Cebrail peygamberliği verirken, yanıldı. Hele bu son sözleri öyle bir küfürdür ki; Hiçbir şüphe şaibesi yoktur.

-**Hattabiye** ise, Ebu Hattab'a bağlanmıştır. Bunlar şu kanattadırlar; İmamlar, emin peygamberlerdir.

Her vaktin de, kendine göre susan ve konuşan peygamberi vardır. Muhammed konuşan peygamber olup Ali de susan peygamberdir.

-**Muammeriye** de üsttekiler gibi söyler. Yalnız Hattabiye'den ziyade tarafları namazı terk etmeleridir.

-**Beziiye** ise, Bezin mensuplarıdır. Kanaatleri odur ki; Cafer Allah'tır. Allah görülmez; ama o surette gelmiştir. Yani; Cafer'in suretinde gelmiştir.

Bunlara yazıklar olsun. Yine bunlar sanmışlardır ki; Kendilerine vahiy gelir; kendileri göklere kadar yükselirler.

Yazıklar olsun bunlara. Bu ne azgınlık, bu ne yalan, bu ne boşboğazlık!

Bunlar göklere değil, esfel-i safiline gideceklerdir. Hatta cehennemin daha da derinine. Sebebi de; Bu kötü sözleridir; yalan iddialarıdır.

Gelelim **Mufaddaliye'ye**. Bunlar Mufaddal Sayrafi'nin bağlılarıdır. Bunlar risalet ve nübüvvet iddiasında bulunurlar.

Nasranîler, İsa peygamber için ne demişse, bunlar da imamlar için öyle derler.

Şeriîler ise, Şeri' adında birine bağlıdırlar.

Bunların kanaatine göre; Allah beş kimsededir. Yani; Resulullah (s.a.v) efendimizde ve onun âlinde. Resulullah (s.a.v) efendimizin âli ise şunlardır; Abbas, Ali, Cafer ve Ukayl.

Sebiiye tayfası da, Abdullah b. Sebein mensuplarıdır. Bunların iddiaları arasında şunlar vardır;

Ali ölmedi; kıyamet kopmadan evvel dünyaya gelecektir. Seyyid Humeyri de bu tayfaya mensuptur.

Gelelim **Mufavvadıye** zümresine. Bunlar derler ki;

- Yüce Allah halkın idaresini imamlara bırakmıştır. Yine derler ki;

- Allah-û Teâlâ Resulullah (s.a.v) efendimize âlemi yaratmaya ve idare etmeye güçlü kılmıştır.

İsterse, Allah-û Teâlâ onları bizzat kendisi yaratmış olsun. Yani; Aynı güç peygambere de verilmiştir. Aynı sözü, Hazret-i Ali hakkında da söylemişlerdir.

Bunlardan bazıları sanmışlardır ki; Bulutlar, Ali'nin emrindedir. Ali'nin de orada yani; Bulutlar arasında olduğu kanaatindedirler.

Gelelim **Zeydiye'ye**. Bunlar, Zeyd b. Ali'nin görüşüne meyillidirler. Ki o; Hazret-i Ebu Bekir'in ve Hazret-i Ömer'in hilâfetlerine kail idi.

Carudiye'ye gelince, bunlar da Ebu Carud'a bağlıdırlar.

Bunlar sanmışlardır ki; Resulullah (s.a.v) efendimiz, Hazret-i Ali'nin (r.a) imam olması için vasiyet etmiştir. Bunun için şöyle demişlerdir;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz bunu sıfat olarak anlattı; isim olarak söylemedi.

Daha sonra, imameti Hazret-i Hüseyin'e vermişlerdir. Bundan sonrasını da aralarında danışmaya bırakmışlardır. Artık kim çıkarsa.

Süleymaniye ise, Süleyman b. Kesir'e bağlıdırlar. Zerkan bunları anlatırken şöyle demiştir;

- Bunların kanaatine göre, imam olan Hazret-i Ali'dir. Hazret-i

Ebu Bekir'e ve Hazret-i Ömer'e biat hatadır. Onlar öncelik ismine hak kazanmamışlardır. Hâlbuki o zaman cemaat, bu en yararlı işi bırakmışlardır.

Gelelim **Beteriye**'ye. Bunlar Neva'ya bağlıdırlar ki;

- Ebter. Olarak bilinir. Bunların kanaatine göre; Hazret-i Ebu Bekir'e ve Hazret-i Ömer'e biat hata değildir. Zira Hazret-i Ali kendiliğinden emir olmayı bırakmıştır.

Bunlar Hazret-i Osman hakkında çekimserdirler. Bunun için derler ki;

- Osman'a biat edildiği zaman İmam Ali idi.

Nuaymiye ise, Nuaym b. Yeman'a bağlıdırlar.

Ebteriye zümresinin kail olduğu manaya bunlar da kail olurlar. Ancak bunlar, Hazret-i Osman'a buğz edip küfür ederler.

Yakubiye, Hazret-i Ebu Bekir'in ve Hazret-i Ömer'in imametine kaildir. Ancak bunlar; Hazret-i Ali'yi her ikisinden de faziletli görürler.

Ric'atı da kabul etmezler. Bunlar, Yakup adında birine bağlıdırlar. Bunlar arasında ric'ata kail olan ve Hazret-i Ebu Bekir'e ve Hazret-i Ömer'e buğz edenler vardır.

16. FASIL; Rafızîlerden bir başka zümre

Burada anlatılacak Rafıda tayfası, kendinden ayrılan kollarla on dört fırkadır.

1- Kat'iye. Kendilerine bu ismin verilmesinin sebebi; Musa b. Cafer'in ölümü için kesin karara varmalarıdır.

Bunlar, imameti Muhammed b. Hanefiye'ye verirler. Derler ki;

- Kendisi kaim ve muntazırdır.

2- Kisaniye. Bunlar Kisan adlı şahsa bağlıdırlar. Bunlar da Muhammed b. Hanefiye'nin imametine kaildirler.

Zira Basra'da sancak ona verilmiştir.

3- Keribiye. Bunlar İbn-i Kerib Darir'in arkadaşlarıdır.

4- Umeyriye. Bunlar Umeyr'in arkadaşlarıdır. Mehdi gelinceye kadar, bunların imamları odur.

5- Muhammediye. Bunlar imamet makamında kaim olarak; Muhammed b. Abdullah b. Hasan b. Hüseyin'i gördüler. Ve derler ki;

- O, imameti Ebu Mansur'a bırakmıştır. Haşim oğullarına değil. Nitekim Musa peygamber de yerine geçmesi için Yuşa b. Nun'u tavsiye etmiştir. Kendi çocuğunu, Harun'un çocuğunu tavsiye etmemiştir.

6- Hüseyniye. Bunların kanaati şudur; Ebu Mansur oğlu Hüseyin b. Mansur'u tavsiye etmiştir ki; kendisinden sonra imam o olsun.

7- Navisiye. Bu onların lâkabıdır. Zira onlar Navis Basri'ye bağlıdırlar; başkanları odur. Bunlar Cafer'in imametine kail olurlar. Derler ki;

- O diridir; hiç ölmez. Hem kaimdir; hem de Mehdi odur.

8- İsmailiye. Bunlar derler ki;

- Cafer ölmüştür. Kendisinden sonra imam da İsmail'dir. Yine derler ki; Sahip olan ve gözeten odur.

9- Karamıdiye. Bunlar imameti Cafer'e verirler. Cafer de kesin olarak imameti Muhammed b. İsmail'e bırakmıştır. Muhammed ise ölmez, diridir. Mehdi de kendisi olacaktır.

10- Mübarekiye. Bunlar Reis Mübarek'e bağlıdırlar. Muhammed b. İsmail'in de öldüğü kanatındadırlar. İmametin de, onun oğluna geçtiğini söylerler.

11- Şumaytıye. Bunlar Şumayt adında birine reis olarak bağlıdırlar. Bunlar derler ki;

- İmamet Cafer'indir. Sonra Muhammed b. Cafer'e geçmiştir. Daha sonra da bunun oğluna geçmiştir.

12- Muammeriye. Bunlar için;

- Eftahiye. (Enliler manasına) Lâkabı da verilir. Zira Abdullah b. Cafer iki ayağı da pek enli olan biri idi. Derler ki;

- İmam, Cafer'den sonra oğlu Abdullah'tır. Bunların sayısı çoktur.

13- Matmuriye. Bunlara bu isim verilmiştir. Zira bunlar Yunus b. Abdurrahman ile kendi iddialarının ispatında münazara etmişlerdir. Yunus b. Abdurrahman ise, Musa b. Cafer'in ölümüne kat'î gözle bakan Kat'iye grubundandı. Yunus onlara şöyle hitap etti;

- Siz, Matmure köpeklerinden daha düşüksünüz. Bu lâkabı onlara yakıştırdı. Ayrıca bunlar için;

- Vakıfa. Adı da verilmiştir. Sebebi de, Musa b. Cafer üzerinde durmalarıdır. Bu yolda dedikleri de şudur;

- O diridir, ölmemiştir. Ölemez de.. Kendilerine göre o; Mehdi'dir.

14- Museviye. Bunların bu ismi almalarının sebebi; Musa üzerinde durmalarıdır. Bu manada sözleri de şudur;

- Bilemiyoruz, o ölü müdür, yoksa diri mi? Yine derler ki;

- Bundan başkasının imamlığı doğru ise, onu yerine getirir.

Bu zümreden değişik fırkalar da vardır. Bunların da birkaç tanesini buraya alalım.

İmamiye. Bunlar, imameti Muhammed b. Hüseyn'e vermektedirler. Derler ki;

- O durup beklemektedir. Gelecek yeri, adaletle dolduracak. Tıpkı; Daha önce zulümle dolduğu gibi.

Zerariye. Bunlar Zerare'nin arkadaşlarıdır. Bunların iddiası Muammeriye'nin iddiasına benzer. Denilmiştir ki;

- Zerare, kail oldukları meseleden vazgeçmiştir. Şöyle olmuştu;

Zerare, Abdullah b. Cafer'e bazı meselelerden sordu; o da bu sorulanları bilmedi. Bunun üzerine Musa b. Cafer'e gittiler.

Bu Rafızîler tayfasının gittiği yol bir manada, Yahudilerin gittikleri yollara benzetildi. Şaabî demiştir ki;

- Rafızîlerin sevgisi, Yahudilerin sevgisine benzer. Şöyle ki; Yahudiler şöyle derler;

- İmamet, Davut oğullarından ancak bir kimseye düşer. Rafızîler de şöyle derler;

- İmamet, ancak Ali b. Ebu Talib soyunda birine lâyıktır. Yahudiler derler ki;

- Bir sebebe bağlı olarak, İsa Mesih gökten inip gelmedikçe; Allah yolunda cihat etmek yoktur.

Yahudiler, akşam namazını gün kararıp da yıldızlar görününceye kadar ertelerler.

Rafızîler de akşam namazını aynı şekilde ertelerler.

Yahudiler namaz kılarken, kıbleden biraz kayarlar.

Rafızîler de kıbleden biraz kayarlar.

Yahudiler namazda tenevvür ederler; aynı şekilde Rafızîler de yaparlar.

Yahudiler, namazda elbiselerini salarlar; Rafızîler de öyle yaparlar.

Yahudiler, Müslüman kanını akıtmayı helâl sayarlar. Keza Rafızîler de Müslüman kanını akıtmayı helâl sayarlar.

Yahudiler kadınların iddet işini bir şey olarak görmezler. (Yani; Kocasından boşandıktan sonra, tekrar evlenmesi için belli gün beklemek bilmezler) Rafızîler de böyledir.

Yahudilere göre; Talâk-ı selase bir şey değildir. Bu durum Rafızîler için de böyledir.

Yahudiler, Tevrat'ı tahrif edip değiştirmişlerdir. Keza Rafızîler de Kur'ân için aynı görüşü taşırlar. Bunun için demişlerdir ki;

- Kur'ân değiştirildi. Nazmı tertibi bozuldu. Geldiği gibi kalma-

dı. Resulullah'tan geldiği gibi okunmuyor. Onda artırma ve eksiltme yapıldı.

Yahudiler, Cebrail aleyhisselâma kızarlar. Derler ki;

- Melekler arasında o bize düşmandır.

Rafızî tayfasından bir zümre de aynı görüştedir. Derler ki;

- Cebrail vahyi getirirken yanıldı; Muhammed'e yanlışlıkla götürdü. Hâlbuki onu Ali'ye götürecekti.

Hele yalanlarına bir bak! Onlara yazıklar olsun. Ta kıyamete kadar.

17. FASIL; Mürcei fırkası

Mürcei firkası kendi aralarında on ikiye ayrılmıştır. Şunlardır; Cühemiye, Salihiye, Şemriye, Yunusiye, Yunaniye, Necariye, Gıylaniye, Şebibiye, Hanefiye, Maaziye, Merisiye, Kiramiye.

Bunların ayrı ayrı açıklaması yapılacaktır. Bunlara;

- **Mürcie.** Adının verilmesinin sebebi şu sözleridir; Bir kimse;

- ***Lâ ilâhe illallah Muhammedun Resulullah*** (Allah'tan başka ilâh yoktur. Muhammed Allah'ın Resulüdür.) Diye şahadet getirdikten sonra ne kadar günah işlerse işlesin; cehenneme girmeyecektir.

Bunlara göre iman; Amelsiz sözdür; ameller ise şeriatlerdir.

Yine onlara göre iman; Mücerred sözden ibarettir. İnsanlar, imanda fuzuli eklemeler yapmışlardır.

Bunlara göre; Kendi imanları, meleklerin imanları, peygamberlerin imanları birdir. Ne artar, ne de eksilir. Bir ayrıcalık da yoktur.

Bir kimse, dilden tevhidi söyler ise, amel etmese de o kimse mümindir.

Cühemiye tayfası. Bunlar Cühem b. Safvan'a bağlıdırlar. Cühem b. Safvan demiştir ki;

- İman; Allah'ı, Resulünü ve Allah katından gelen her şeyi tanımaktır. Başka değil. Bu zümre, Kur'ân mahlûk (yaratılmış) olduğu kanaatindedirler. Derler ki;

- Allah-û Teâlâ Musa ile konuşmamıştır. Çünkü; Allah-û Teâlâ konuşmaz, görülmez. Onun için, belli bir mekân bilinmez. Onun ne arşı vardır; ne de kürsüsü. Hatta arşın üzerinde de değildir.

Bunlar, kıyamet günü amellerin tartılmasını kabul etmezler. Kabir azabına da inanmazlar. Cennet ve cehennem de mahlûktur. (Yani; İki yaratılmış şeydir.) Onlar yaratılmış olduklarına göre; Yok da olacaklardır.

Aziz Celil Allah yarattıkları ile konuşmayacak, onlara bakmayacak. Yani; Kıyamet günü. Allah-û Teâlâ, cennet ehline bakmayacak. Oradakiler, Allah'ı göremeyecekler. İman kalp marifetidir; dille ikrar değil.

Sonra bunlar; Yüce Hakkın tümden sıfatlarını inkâr etmişlerdir. Allah-û Teâlâ, onların tüm uydurmalarından yana münezzehtir; yüceliğe sahiptir.

Salihiye tayfası. Bunlar Ebu Hüseyin Salihî'nin yolunu tuttukları için kendilerine bu isim verilmiştir. Onun görüşüne de uyarlar. O şöyle demiştir;

- İman marifettir; küfür ise cehalet. Yahudiler gibi;

- Allah üçün üçüncüsüdür. Demek küfür değildir. İsterse bu söz ancak kâfir olan bir kimseden çıkma olsun. Çünkü ibadet imandan ibarettir.

Şemriye tayfası. Bunlar Ebu Şemr'e bağlıdırlar. Bunların kanaatine göre iman; Yüce Allah'ın birliğine, benzeri bir şey bulunmadığına inanmak, onu bilmek, onun önünde boyun eğmek, sevmek ve varlığını ikrardır. Bütün bunların toplamı imandır. Ebu Şemr şöyle demiştir;

- Ben, büyük günah işleyene umumî manada fasık ismini veremem. Ancak onun için;

- Şu şu işte fasıktır. Derim.

Yunusiye tayfası. Bunlar Yunus Beri'nin bağlılarıdır.

Bunların kanaatine göre iman; Marifettir, boyun eğmektir, Aziz Celil Allah'a muhabbettir. Ancak bunlardan birini bırakan kâfir olur.

Yunaniye tayfası. Bunlar Yunan'a bağlıdırlar.

Bunlara göre iman; Allah'ı ve Resulünü tanıyıp ikrar etmektir.

Yine bunların görüşüne göre; Bir şey akılla caiz değil ise, o şey yapılmaz.

Neccariye tayfası. Bunlar şu isimdeki şahsa mensupturlar; Hasan b. Muhammed b. Abdullah Neccar. Bunlar derler ki;

İman; Allah ve Resulünü bilmekten ibarettir.

Farzlar ise, icma kararı ile olan farzlardır.

Ayrıca Yüce Allah'a karşı eğik başlı olmalı; onun zatının varlığını ikrar etmelidir.

Anlatılardan herhangi bir şeye karşı cahil bulunan kimse, bu manada getirilen delilleri de kabul etmez ise, o kimse kâfirdir.

Gıylâniye tayfası. Bunlar Gıylân'a bağlıdır. Şemriye tayfasına

da hâlleri uyar.

Ama onun için; Eşyanın yoktan yaratıldığını ve ilim bilmek zaruridir.

Tevhid bilgisi ise, dille bilmektir.

Zerkan'ın hikâyesinde geçtiğine göre; Gıylân şöyle demiştir;

İman, dille ikrar olup tasdik de budur.

Şebibiye tayfası. Bunlar Muhammed b. Şebib'in arkadaşlarıdır. Bunlar imanı şu hususlardan ibaret saymışlardır; Allah'ın varlığını ikrar, birliğini tanımak, onun benzeri yok demektir. Muhammed b. Şebib demiştir ki;

- İblis'te iman vardır. Onun küfre gitmesi kibrinden ötürüdür.

Maaziye tayfası. Bunlar Maaz Musî'ye tâbidirler. Maaz Musî der ki;

- Bir kimse Allah'a taatı terk ettiği zaman onun için şöyle denir;

- Fısk işledi. Fasık. İsmi verilmez. Zira fasık sayılan bir kimse, ne Allah'ın dostudur; ne de Allah'ın düşmanıdır.

Merisiye tayfası. Bu tayfa Bişr'ül Merisi'ye tâbidirler.

Bunların kanaatine göre; İman tasdiktir. Tasdik ise, kalp ve dille olur. İbn-i Ravendi de üstte anlatılan manaya kaildir.

Yine sanmıştır ki; Güneşe yapılan secdeler küfür değildir; ama küfrün alâmetidir.

Kiramiye tayfası. Bunlar Ebu Abdullah b. Kiram'a tâbidirler. Kanaatlerine göre; İman, dille ikrar olup kalple değildir. Hakikatte, münafıklar da mümindirler.

Yine bu zümrenin değişik görüşleri arasında; Her ne kadar ikisi bir arada vücud bulsa da kuvvet işten öndedir.

Onların üstteki görüşleri Ehl-i Sünnetin görüşüne uymaz. Ehl-i Sünnete göre ikisi bir aradadır. Bir şarta bağlanmadan, fiilden evvel olmasına yol yoktur.

Bunların kitap yazanları şunlardır; Ebu Hüseyin Salihi, İbn-i Ravendi, Muhammed b. Şebib, Hüseyin b. Neccar.

Bunların pek çoğu doğu taraflarında ve Horasan civarındadır.

18. FASIL; Mutezile ve Kaderiye mensupları

Mutezile tayfasına;

- Mutezile. İsminin verilmesinin sebebi; Onların hak olan yoldan çekilmeleridir. Denilmiştir ki;

- Mutezile. İsmini almalarının sebebi, İslâm cemaatinin kail ol-

dukları manalardan yana ayrı vaziyet almalarıdır.

Ulema büyük günah (kebire) işleyenler hakkında değişik görüş ileri sürmüşlerdir. Bazıları demiştir ki;

- Kendilerinde kalan iman bakiyesi dolayısı ile mümin sayılırlar. Bazısı da şöyle demiştir;

- Bunlar kâfirdir. Ancak Vasıl b. Ata ortaya üçüncü bir görüş atmıştır. Bu görüşü dolayısı ile de Müslümanlardan ayrılmış müminler arasından çekilmiştir. Bu görüşünde şöyle demiştir;

- Onlar ne mümindir; ne de kâfir. İşte onlara;

- Mutezile. Denmesinin sebebi de budur. Denilmiştir ki;

- Mutezile. Adını almalarının sebebi, Hasan-ı Basrî'nin (r.a) meclisinden ayrılmalarıdır. Bunun üzerine Hasan-ı Basrî (r.a) onların yanına gitmiş ve şöyle demiş;

- Bunlar Mutezile'dir. Bundan sonra aynı lâkapla anılmaya başlamışlardır. Bunlar Amr b. Ubeyd'e uyarlar.

Üstte anlatılan manadan ötürü, Hasan-ı Basrî (r.a) Amr b. Ubeyd'e kızmıştı. Bu yüzden de, kendisine bazı sataşmalar oldu. Bunun üzerine şöyle dedi;

- Rüyada, Allah'ı bırakıp da güneşe secde ettiğini gördüğüm biri için bana azar mı ediyorsunuz?

Kaderiye. Kaderiye mensuplarına gelince, bunlar kulların masiyetlerinde Allah'ın kaza ve kaderine kabul etmezler. Bunlar masiyetleri bizzat kullara bağlarlar.

Yüce Allah'ın sıfatlarını kabul etmemekte; Mutezile, Cühemiye, Kaderiye aynı çizgidedir.

İtikad bahsinde, bunların yollarını kısmen anlatmış bulunuyoruz.

Bunların kitaplarını yazanlar şunlardır; Ebu'l-Huzeyl, Cafer b. Harb Hayyat, Kaabî, Ebu Abdullah Basri, Abdulcabbar Ahmed b. Hemedanî.

Çoğunlukla bunların mezhebi şuralarda geçer; Asker, Ehvaz, Cühzüm.

Bunlar altı fırkaya ayrılırlar; **Hezeliye, Nizamiye, Muammeriye, Cibaiye, Kâbiye, Behşemiye.**

Bu Mutezile fırkalarının toptan fikir birliği ettikleri mesele; Tümden Yüce Hakkın sıfatlarını atmaktır.

Yüce Allah'ın; İlim, Kudret, Hayat, Sem', Basar sıfatlarının olmasını kabul etmemişlerdir.

Duyum yolu ile gelen müspet sıfatları da kabul etmezler. Mesela; İstiva ve nüzul gibi..

Onlar şu mesele üzerinde birliktirler; Allah'ın kelâmı sonradan olmalıdır; onun iradesi sonradan olmalıdır. Demek isterler ki;

- Yüce Allah, başkasında yarattığı kelâmla konuşur. Yeni yaratılan irade ile diler; bir mahalde değil.

Şu kanaate de sahiplerdir; Bilgisinin dışındaki şeyi murad eder; olmayacak şeyi, kullarından murad eder, hiç olmayacak bir şeyi de murad eder. Şöyle de derler;

- Allah-û Teâlâ, başkalarının gücü dâhilinde olan şeylere güç yettiremez. Hatta böyle bir şey onun bir muhaldir; çünkü kullarının işini yaratan kendisi değildir. Kullar kendi fiillerini yaratırlar; Rableri değil.

Şu hususlar da onların Ehl-i Sünnete aykırı olan görüşleridir;

İnsanın gıdalandığı rızıklar ne kadar çok olursa olsun; eğer onlar haram ise, Allah-û Teâlâ onlara rızık vermiş değildir. Çünkü Allah-û Teâlâ ancak helâl rızık verir; haram değil.

Öldürülen kimse eceli ile ölmez; onu öldüren eceli gelmeden öldürmüş olur.

Muvahhid müminlerden bir kimse, büyük bir günah işler ise, o günah küfür olmasa da işlediği o büyük günah sebebi ile imandan çıkar. Sonsuzluklara kadar o günah sebebi ile cehennemde kalır. Onun işlemiş olduğu bütün iyilikleri de boşa gider.

Sonra bunlar; Büyük günah işleyenler için Resulullah (s.a.v) efendimizin şefaatini de batıl bilirler.

Bunların pek çoğu kabir azabını ve tartı için öbür âlemde kurulacak mizanı kabul etmezler.

Sultana karşı çıkmak, ona itaat etmemek üzerine görüş bildirirler.

Ölü, diriler tarafından kendisi için edilen duadan ve verilen sadakadan faydalanmaz kanaatindedirler. Bu yapılanların, sevabı da ona gitmez kanaatine sahiptirler.

Toptan şu kanaate sahiptirler ki; Allah-û Teâlâ, Âdem, Nuh, İbrahim, Musa, İsa, Muhammed (s.a.v) ile konuşmamıştır.

Keza Cebrail, Mikail, İsrafil, Arş hamilleri ile de konuşmadı ve onları görmedi.

Tıpkı; Şeytan'la Yahudi ve Nasara ile konuşmadığı gibi.

Ancak üstteki görüşten ayrılanlar vardır. Bunlar görüş itibari

ile ayrılan bir fırka Hezeliye'dir. (Yahut Hüzeyliye.)

Hezeliye. Bunların şeyhi Ebu'l Huzeyl'dir. Der ki;

- Allah-û Teâlâ'nın ilim, kudret, sem', basar sıfatı vardır.

Yüce Allah'ın kelâmından bir kısmı yaratılmış olup bir kısmı da yaratılmış değildir. Yaratılmış olan sıfatı da;

- Kün (Ol). Emridir. Ebu'l Huzeyl demiştir ki;

- Allah-û Teâlâ kullarına ters düşmez. Allah'ın takdir ettiği şeylerin bir nihayeti vardır.

Cennet ehli, cennette kendilerinde bir hareket olmadan kalırlar. Allah-û Teâlâ onları hareket ettirmeye güçlü olmadığı gibi, onların da harekete gelme güçleri yoktur.

Ölü, yok olan, aciz durumda bulunanlar, bazı işler yapabilir.

Allah-û Teâlâ, daima duyucu olmak istemez.

Nizamiye. Ayrı düşüncede olanların (Yani; Mutezile'den) biri de Nizamiye'dir. Bunların büyüğü Nizam olup der ki;

- Cemaat yaratılışının gereğini yapar. Nizam, itimada bağlı hareketler hariç; arazı kabul etmez. Der ki;

- İnsan ruhtur.

- Hiç kimse, Resulullah (s.a.v) efendimizi görmemiştir; ancak onun dış cismini görmüştür. Sonra icma' ile olan karardan ayrılıp demiştir ki;

- Bir kimse, bilerek (veya bilmeyerek) namazı terk etse, hatırına geldiği zaman, o namazı kılması gerekmez.

Nizam, icma-ı ümmeti kabul etmez. Onların batıl üzerine de icma kuracaklarına cevaz verir. Sonra der ki;

- İman da küfür gibidir; taat da masiyete benzer. Resulullah (s.a.v) efendimizin fiili, İblis'in fiiline benzer. Ömer'in Ali'nin (r.a) gidişi, Haccac'ın gidişine benzer.

Bu yola girmesinin, anlatılan fiili irtikab etmesinin sebebi şuydu; diyordu ki;

- Tüm canlılar, tek cinsten ibarettir. Derdi ki;

- Kur'ân nazım (dizi) itibarı ile olmayacak bir şey değildir. (Yani; Nazım yanında mucizelik durumu yoktur.) Şu görüşü de savunmuştur;

- Allah'ın küçük çocuğu yakmaya gücü yetmez. O çocuk cehennemin ağzında olsa da onu cehenneme atamaz.

Ehl-i kıblenin küfrüne kail olan ilk kimse budur. Demiştir ki;

- Cisimler, sonsuzlara kadar parçalanıp bölünebilir. Yine derdi ki;

- Yılanlar, akrepler, hunfesa böcekleri cennete girecekler. Köpekler, domuzlar cennete girecekler.

Muammeriye. Mutezile arasında görüş ayrılığı bulunanlardan bir fırka da Muammeriye'dir. Bunların başı Muammer'dir.

Bu Muammer, tabiat kanununa tâbi olanların kail oldukları manaya kail olmuştur. Hatta daha ileri gidip demiştir ki;

- Yüce Allah; renk, tat, koku, ölüm, hayat yaratmamıştır. Bütün bunlar, cismin işi olup tabiatı icabı meydana getirir. Yine demiştir ki;

- Kur'ân cisimlerin fiilidir; Allah'ın fiili değildir. Allah-û Teâlâ'nın kadim olduğunu inkâr etmiştir.

Bu zümreye yazıklar olsun; Allah onları bu ümmet arasından çıkarsın.

Cibaliye. Bunların büyüğü de Cibaî'dir. Bu da icma' kararını bozmuş ve bazı şeylerde onların dışına çıkmıştır. Demiştir ki;

- Kullar, yaptıkları işlerin yaratıcılarıdır. Bu işte, hiç kimse onları geçemez. Demiştir ki;

- Allah-û Teâlâ, dünya kadınlarını, onlarda hamilelik durumunu yaratmak sureti ile onları hamile bırakır. Demiştir ki;

- Allah-û Teâlâ, bir kul murad ettiği şeyi yaptığı zaman; ona muti olur. (Yani; Allah kulun emrine girer.) Demiştir ki;

- Bir kimse, alacaklısına borcunu ertesi gün ödemek için;

- İnşallah vereceğim. Deyip yemin etse, borcunun da ertesi gün ödemese, onun;

- İnşallah. Demesi fayda etmez; yemini bozulmuş olur. Demiştir ki;

- Bir kimse, beş dirhem çalarsa, fasık olur. Ama bu beş dirhemden bir tohum noksan olsa, fasık olmaz.

Behşemiye. Bu zümre de, Ebu Haşim b. Cibaî'ye bağlıdırlar.

Bu, Ebu Haşim mükellef olanın istediğini yapmaya güçlü olduğuna kani idi. Ve mükellef; Ne bir şey yapabilir, ne de yapamaz; görüşünde idi. Ama Allah-û Teâlâ mükellefi yaptığı ile cezaya uğratacağını da söylerdi. (Yani; Bir tezat içinde idi.) Demiştir ki;

- Bir kimse, tüm günahlarından tövbe etse, yalnız bir günahı kalsa, o tek günahtan da tövbe etmedikçe tövbesi sağlam olmaz.

Kâabiye. Mutezile arasında, değişik görüş ileri sürenlerin arasında bu Kâabiye de var. Bunlar Ebu'l Kasım Kâabi'ye bağlıdırlar. Kendisi, Bağdatlıdır.

Allah'ın duyan ve gören olduğunu inkâr etmiştir. Gerçek manada dileyen olduğunu da kabul etmemiştir. Demiştir ki;

- Kulun yaptığı işte, Allah'ın dilemesi, o iş için verdiği emirdir. Yüce Allah'ın iradesi, zatının fiilinden o işi bilmesidir; zora koşmamasıdır. Demiştir ki;

- Bu âlemin tümü doludur; hiç boş yer yoktur. Şuna kani idi;

- Hareket hâlinde olan, cisimlerden ilk safhada olandır. İnsan bir kokulu yağla yağlansa, sonra da yürüse, kendisi hareket eden olmaz. Ancak, hareket eden kokulu yağdır. Demiştir ki;

- Kur'ân muhdestir. (Sonradan olma) Ama şöyle dememiştir;

- Kur'ân mahlûktur. (Yani; Yaratılmıştır)

19. FASIL; Müşebbihe hakkındadır.

Bu fasılda Müşebbihe zümresinin sözleri anlatılacaktır.

Müşebbihe zümresi, kendi aralarında üç fırkaya ayrılır; **Hişamiye, Mukatiliye, Vasimiye.**

Her üç fırkanın ittifakla verdikleri karar şudur;

- Allah-û Teâlâ cisimdir. Sebebine gelince; Bir varlığa mevcut olmasına akıl ermesi için, onun cisim olması gerek; başka türlü caiz değildir.

Teşbih (Yüce Hakkın bir şeye benzetme) durumunun ağır bastığı kimseler, Rafızîler ve Kiramiye fırkalarıdır.

Bunların kitabını yazan Hişam b. Hakem'dir. Cisimlerin ispatı babında bir kitap yazmıştır.

Şimdi Müşebbihe'den sayılan bu fırkaların değişik görüşlü olanlarını sırası ile anlatmaya geçelim.

Hişamiye. Bunlar, Hişam b. Hakem'e bağlı bulunmaktadırlar.

Bunların kanaatine göre; Yüce Allah bir cisimdir. Eni vardır, uzunluğu vardır, derinliği vardır. Parlayan bir nurdur. Saf eritilmiş gümüş gibi; onun için takdir edilecek bir değeri vardır.

Kendisi hareket eder, sakin durur, kalkar ve oturur. Onun şöyle dediği de anlatıldı;

- Takdir edilecek miktarın en güzeli de yedi karış olmasıdır. Kendisine sordular;

- Rabbin mi büyük, yoksa Uhud dağı mı? Şöyle dedi;

- Rabbim daha büyüktür.

Mukatiliye. Bunlar Mukatil b. Süleyman'a mensupturlar. Bu-

nun şöyle dediği hikâye edildi;

- Allah-û Teâlâ bir cisimdir. Onun insan suretinde bir cüssesi vardır. Eti kanı vardır.

Baş, dil, boyun gibi azaları ve duyguları vardır. Ama bütün bu hâllerinde hiçbir şeye benzemez, ona benzeyen bir şey de yoktur.

20. FASIL; Cühemiye zümresi üzerinedir.

Bu zümrenin başta gideni, Cühem b. Safvan'dır. Demiştir ki;

- İnsan, kendisinden hakikat olarak zuhur edene değil; mecaz (maddi) manada zuhur edene bağlanır. Tıpkı;

- Hurma ağacı uzadı; meyve yetişti. Bu görüşü ile de diğerlerinden ayrılmıştır. Cühem b. Safvan, şöyle demekten çekinmiştir;

- Allah-û Teâlâ, eşyayı yaratmadan evvel bilir. Demiştir ki;

- Cennet ve cehennem yok olacaktır. Yüce Allah'ın sıfatlarını da kabul etmezdi.

Bu Cühem'in taraftarları daha çok, Tirmiz beldesindedir. Bazıları da; Merv beldesindedir. Diye anlatmıştır.

Sıfatların nefyi hakkında yazdığı eserleri de vardır.

Bunu, Müslim b. Esved Mervanî öldürdü.

Dırariye. Bu zümre, Dırar b. Amr'e bağlıdırlar. Dırar bir görüşünü şöyle anlatırdı;

- Cisimler, bir araya gelen arazlardan ibarettir. Sonra, bu arazların cisim hâline geleceklerine dair görüş ileri sürmüştür. Yine demiştir ki;

- Bir işe olan güç, güçlü olanın bir kısmıdır. Bu da fiilden evvel vardır.

Übey b. Kâab (r.a) ile İbn-i Mes'ud'un (r.a) Kur'ân okuyuş tarzını kabul etmezdi.

Neccariye. Burada Neccariye'den de anlatmak gerek. Bunlar; Hüseyin b. Muhammed Neccar'a bağlıdırlar.

Bir iş isleyenlerin işini, hem kula hem de Allah'a bağlardı.

Sıfatların olmadığına da kaildi. Sıfatların nefyi işinde, Mutezile'nin görüşüne uyardı. Ancak, iradeyi atmakta, onlardan ayrılırdı.

Şu manayı tespit etmiştir; Kadim, kendi zatı için irade sahibidir. Kur'ân'ın mahlûk olduğuna kail olurdu. Derdi ki;

- Allah irade sahibidir. Ama ezilmeyen ve alt olmayan bir manada. Allah konuşur; ama konuşmaktan aciz olmamak manasında. Allah cömerttir; ama cimriliğin ondan atılması manasında.

Bunun yolu, İbn-i Avn ve Ebu Yusuf Razî'nin yoluna uyar. Kendisine uyanlar daha ziyade Kaşan'da bulunurlar.

Kilâbiye. Kilâbiye zümresi hakkında da biraz söz edelim. Bunlar, Ebu Abdullah b. Kilâb'a bağlıdırlar. Ebu Abdullah b. Kilâb derdi ki;

- Yüce Allah'ın sıfatı, ne kadimdir, (ne eskidir) ne de yeniden olma bir şeydir. Derdi ki;

- Yüce Allah'ın sıfatları için ne odur derim; ne de o değildir, derim.

اَلرَّحْمٰنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوٰى

"Rahman arş üzerine istiva etti." (20/5) Mealine gelen ayet-i kerime üzerine derdi ki;

- İstiva, eğriliğin ortadan kalkmasıdır. Yoksa Allah-û Teâlâ, önceden ne durumda idiyse, şimdi de öyledir. Onun için bir mekân yoktur. Kur'ân'ın harfle olacağını kabul etmezdi.

21. FASIL; Salimiye meselesi.

Bunlar, İbn-i Salim'e bağlıdırlar. Derler ki;

- Allah-û Teâlâ, kıyamet günü, Muhammed ümmetine mensup bir âdemoğlu suretinde görülecektir.

Sair halktan, insan, cin, melek, hayvan cinsinden her birine Yüce Allah, kendi hâllerine göre tecelli edecektir.

Hâlbuki Allah'ın kitabı bunları şu ayet-i kerime ile yalanlamaktadır;

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

"Onun benzeri bir şey yoktur; hakkıyla gören ve hakkıyla duyan odur." (42/11) Derler ki;

- Allah-û Teâlâ'nın bazı sırları vardır; bunları açıklayacak olsa, yönetim bozulur.

Peygamberlerin de kendilerine göre bir sırrı vardır; o sır açığa çıkacak olsa, peygamberlik bozulur.

Bilginlerin de sırrı vardır; o sır açığa vurulacak olsa, ilim boşa gider.

Bunların bu çeşit, düşünceleri de bozuktur.

Zira Yüce Allah Hâkim sıfatının sahibidir. Onun yönetimi de sağlamdır. Ona ne bir boşluk gelir; ne de bir bozukluk arız olur.

Onların bu anlattıkları, Yüce Allah'ın hikmetini boşa çıkarmaya gider ki; Böyle bir şey küfür olur.

Onlar der ki;

- Ahiret günü, kâfirler Allah-û Teâlâ'yı göreceklerdir. Allah-û Teâlâ onlarla hesaplaşacaktır.

Yine derler ki;

- Şeytan ikinci keresinde Âdem'e secde etti.

Hâlbuki Kur'ân-ı Kerim'de onların bu sözleri tekzip edilmektedir. Sırası ile alacağımız ayet-i kerimeler bu manayadır;

اِلاَّ اِبْلِيسَ لَمْ يَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ

"Ancak, İblis (Şeytan) secde edenlerden olmadı." (7/11)

اِلاَّ اِبْلِيسَ اَبٰى وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ

"Ancak İblis, çekindi; büyüklenip kâfirlerden oldu." (2/34)

Yine demişlerdir ki;

- İblis, cennete girmedi. Hâlbuki Allah-û Teâlâ Kur'ân'da bunları şu ayet-i kerime ile yalanlamaktadır;

قَالَ فَاخْرُجْ مِنْهَا فَاِنَّكَ رَجِيمٌ

"Çık oradan (cennetten); çünkü sen dergâhtan kovulansın." (15/34) Derler ki;

- Cebrail, Resulullah (s.a.v) efendimize; yerinden oynamadan gelirdi. Şu da onların sözleri arasındadır;

- Allah-û Teâlâ Musa ile konuştuğu zaman, Musa'ya kendini beğenmişlik geldi. Bunun üzerine, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

- Ya Musa, kendini mi beğeniyorsun? Hele şuraya bir göz at.

Musa aleyhisselâm, bir göz attığı zaman, gördü ki; Ayağının altında yüz tur dağı var; her birinin üstünde de bir Musa var.

Ne var ki, onların bu sözleri de, hadis imamlarınca kabul edilmemektedir. Bu, boş bir sözdür.

Resulullah (s.a.v) efendimiz de kendisinin söylemediği bir sözü söylemiş gibi gösterenler hakkında iyi söylemedi. Şöyle buyurdu;

- **"Benim namıma yalan uyduran, cehennemde yerini hazırlasın."** Derler ki;

- Allah-û Teâlâ, kullardan taat bekler; masiyet dilemez.

Hâlbuki Allah-û Teâlâ'nın kullarından taat beklemesi kendisi için değil; kulları içindir.

Şu ayet-i kerimeler, bizim görüşümüzü güçlendirir;

وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ

"Şayet Rabbin istemiş olsa, onlar yapmazlardı." (6/137)

وَمَنْ يُرِدِ اللهُ فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللهِ شَيْئًا

"Allah bir kimsenin fitneye (yani küfre) **düşmesini dilerse, o kimse hakkında, Allah'tan gelen hiçbir şeye engel olamazsın."** (5/41)

لَوْ شَآءَ اللهُ مَااقْتَتَلُوا

"Şayet Allah dilemiş olsaydı; onlar birbirlerini öldürmezlerdi." (2/253)

Resulullah (s.a.v) efendimiz hakkında da şöyle derler;

- Kendisine peygamberlik gelmeden ve Cebrail inmeden evvel Kur'ân'ı ezbere biliyordu.

Hâlbuki Kur'ân-ı Kerim'de onların bu sözlerinin yalan olduğu bellidir. Allah-û Teâlâ, Resulullah (s.a.v) efendimize hitaben şöyle buyurdu;

مَا كُنْتَ تَدْرِى مَا الْكِتَابُ وَلاَ الْاِيمَانُ

"Sen, kitap nedir, iman nedir bilmezdin." (42/52)

وَمَا كُنْتَ تَتْلُوا مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلاَ تَخُطُّهُ بِيَمِينِكَ

"Daha önce, kitaptan okumadın; elinle yazı da yazmadın." (29/48) Onlar şöyle derler;

- Allah-û Teâlâ, her Kur'ân okuyanın dili ile Kur'ân okur. Bir cemaat, Kur'ân okuyanı dinledikleri zaman; ancak Allah'ın okuduğunu dinlemiş olurlar.

Böyle bir görüş, onları hülula götürür. Böyle bir görüşten Allah'a sığınırız.

Sonra onların bu görüşü; Allah-û Teâlâ'nın belli bir şive ile okuduğu, belli bir telaffuz kullandığı, makam tutturduğu manasına gider. Yine derler ki;

- Allah-û Teâlâ, her yerdedir. Bu durumda, mekân olarak, arşla

başka bir yerin farkı yoktur.

Hâlbuki Kur'ân'da bunların tekzibi vardır. Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

اَلرَّحْمٰنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوٰى

"Rahman arşa istiva etti." (20/5)

Görüldüğü gibi ne dağa yaslandığı anlatılıyor; ne de yere serildiği; ne de başka bir yerde olduğu.

***

İtikat ve din esasları ile ilgili kısımların burada sonuna geldik. Ama kısadan oldu; işaret yollu oldu.

Burada, bu sapık fırkalardan her birinin gittiği yolun batıl olduğunu anlatma cihetine geçmedik. Kitabı büyütmekten çekindik. Aslında bizim kastımız, onların bozuk hâllerini, sözlerini anlatıp sakındırmaktır.

Allah-û Teâlâ bizleri ve sizleri o yolların ve ehlinin şerrinden korusun. Bizlere, İslâm esası, sünnet esası, sünnet yolu, fırka-i naciye arasında rahmeti ile ölüm nasip eylesin. Âmin!

9. BÖLÜM

AYET-İ KERİME VE HADİS-İ ŞERİFLERLE VAAZLAR

Birinci Meclis:

Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

فَاِذَا قَرَاْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

"Kur'an okuduğun zaman, Racim Şeytan'dan Allah'a sığın." (16/98) Bilesin ki,

Üstteki, ayet-i kerime Nahl suresinden alınmıştır.

Nahl suresi, Mekke-i Mükereme'de nazil olmuştur. Ancak, sonundan üç ayet Medine-i Münevvere'de nazil olmuştur.

Bu suredeki ayetlerin tamamı; 128 (yüz yirmi sekiz) ayettir.

O surenin kelimeleri, 1841 (bin sekiz yüz kırk bir) kelimedir.

O surenin harfleri, 7709 (yedi bin yedi yüz dokuz) harftir.

***

Meclisin başında alınan ayet-i kerimenin gelişine sebep olarak tefsirciler şöyle anlattılar;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, Mekke-i Mükerreme'de iken, bir gün sabah namazında, Necm suresi ile Leyl (53. ve 92.) surelerini açıktan okudu. Resulullah (s.a.v) efendimiz, Necm suresinin;

اَفَرَاَيْتُمُ اللاَّتَ وَالْعُزّٰى وَمَنٰوةَ الثَّالِثَةَ الْاُخْرٰى

"Hele bir Lat'a ve Uzza'ya ve diğer üçüncü Menat'a bakın. Onların hâlini görüyor musun?" (53/19-20)

Ayetlerini okuduğu sırada kendisini bir ağırlık bastırdı. Bu sırada Şeytan, Resulullah (s.a.v) efendimizin okumasına şunları kattı;

- **"Bu Garanik, üstündür; onlardan şefaat beklenir. Yani; Putlardan."** Müşrikler, bunu duydukları zaman çok sevindiler.

Zira o sözle, kendi putlarının şefaat edeceğini tespit etmiş bulu-

nuyorlardı. Sebebine gelince, onlar diyordu ki;

هَٰؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللّٰهِ

- **"Bu putlar, bize Allah katında şefaatçi olacaklar."** (10/18)

Bir başka vakit ise, şöyle demişlerdi;

- **"Biz, bunlara tapıyoruz ki, bizi Allah'a daha çok yaklaştırsınlar."** (39/3)

Bu durumda, dedikleri olmuş gibi idi. Sonra onlar, putları için şöyle diyorlardı;

- Bunlar, temiz cisimlerdir; günahları da yoktur. Padişah olsun, melekler olsun; onlara tapmaktansa bunlara tapmak daha yerindedir. Zira hem padişahlar, hem de melekler ruh sahibidir; günahları da vardır. Ama bu putların ne günahı olur ki?

Onlar o putlarını erkek kuşlara benzetmişlerdir. Onlar için;

- Garanik. (Garnik'in çoğuludur.) Tabir edilmesi de bu sebebe dayanıyordu; Zira o kuş, semaya doğru uçup yükselir. Garnik için denilmiştir ki;

- Su kuşlarından, beyaz bir kuşun adıdır. (Yani; Kuğu kuşu.) Yine denilmiştir ki;

- O turna kuşudur. Bazıları da taze gence;

- Garnuk. (Arapça aslına göre; Turna, kuğu kuşu.) Tabirini kullanırlar. Bu tabir, Hazret-i Ali (r.a) tarafından rivayet edilen bir hadis-i şerifte geçmiştir;

- **"Kanları içinde giden Kureyş'ten bir Garnuk görür gibiyim. (Yani; Genç bir delikanlı.)** Mukatil demiştir ki;

- Garanik. Tabirinden murad, meleklerdir. Meleklerin de, şefaat etme hakkı olduğu ümidine kapılmışlardır. Yani; Kendileri için. Zira müşriklerden bir grup meleklere taparlardı. Sonra..

Resulullah (s.a.v) efendimiz, Necm suresinin sonuna geldiği zaman, secde etti. Orada bulunan, Müslüman ve müşrik kim varsa, hepsi de secde etti. Ancak, Velid b. Mugayre secde etmedi.

Kendisi yaşlı bir kimse idi. Avucunun içine kum doldurdu. Alnını o kuma koymak sureti ile secde etti. Şöyle dedi;

- Ümmü Eymen ve onun sahibi nasıl eğiliyorsa, ben de öyle eğiliyorum. Onun;

- Ümmü Eymen dediği, Resulullah (s.a.v) efendimizin hizmetçisi idi. Huneyn gazasında şehit edildi.

***

Yukarıda anlatılan iki cümle, hemen her müşrikin kalbinde yer etti. Ne var ki, bunlar Şeytan'ın katması idi; onun ortaya attığı bir fitne idi.

Ayet-i kerimede, putların ve sanemlerin anlatılmasından sonra, Resulullah (s.a.v) efendimizin kıraatine kattı.

Her iki taife de, secde etmelerine şaşırdılar. Bilhassa, müşriklerin Resulullah (s.a.v) efendimize tâbi olarak secde etmelerine.

Müslümanlar şaşırdılar; Müşrikler, imana gelmeden ve yakin hâsıl etmeden secde ediyorlardı.

Müşrikler de şaşırıp hayret içinde kalmışlar ve kendilerini; Resulullah'a ve ashabına hoş göstermeye çalışıyorlardı. Zira Şeytan onlara, Resulullah (s.a.v) efendimizin dilinden bekledikleri cümleyi söyletmişti. Bunun için şöyle dediler;

- Muhammed ilk dinine, kendi kavminin dinine döndü. Dolayısı ile kendi putlarına tazim ederek secde ettiler. O iki cümle, şeytanın da yardımı ile yayıldı. Hatta Habeşistan'da da o anda duyuldu.

Ve bu durum, Resulullah (s.a.v) efendimizin çok ağırına gitti.

Akşamüzeri, Cebrail geldi ve Resulullah (s.a.v) efendimize şöyle dedi;

- O iki cümleden, Allah'a sığınırım. Rabbim bana o iki cümleyi indirmedi; onları sana getirme emrini de bana vermedi.

Durumun ne olduğunu anladıktan sonra, Resulullah (s.a.v) efendimiz kendi durumunu daha da ağır buldu ve şöyle buyurdu;

- "Galibe şeytana uydum; onun sözünü söyledim. Onun sözünü Allah'ın emrine kattım."

Sonra, Allah-û Teâlâ, şeytanın katmasını çıkardı. Kendisine şu ayet-i kerimeleri indirdi;

وَمَآ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلاَ نَبِيٍّ اِلاَّ اِذَا تَمَنّٰى اَلْقَى الشَّيْطَانُ فِي اُمْنِيَّتِهِ
فَيَنْسَخُ اللهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ ثُمَّ يُحْكِمُ اللهُ اٰيَاتِهِ وَاللهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

"Biz, senden evvel hiçbir resul, hiçbir nebi göndermedik ki o, (bir şey) **arzu ettiği zaman, şeytan onun dileği hakkında illa** (bir fitne meydana) **atmış olmasın. Sonunda Allah, şeytanın ilka edeceği** (o fitneyi) **giderir iptal eder.**

Allah ayetlerini sabit kılar.

Allah hakkıyla bilendir; her manada hüküm ve hikmet sahibidir." (22/52)

***

Böylece, Resulullah (s.a.v) efendimizi Allah-û Teâlâ temize çıkardı.

Şeytanın düzmecesini giderdi; fitnesini çıkarıp attı.

Müşrikler de yine eski düşmanlıklarına dalıp gittiler.

İşte, bundan sonradır ki, Allah-û Teâlâ, Resulullah (s.a.v) efendimize istiaze emrini verdi. Bu emri, meclisin başında aldığımız ayet-i kerimedir;

فَاِذَا قَرَاْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

"Kur'ân okuyacağın zaman, Racim Şeytan'dan Allah'a sığın." (16/98) Abdullah b. Abbas bu ayet-i kerimenin manası üzerinde durdu ve şöyle dedi;

- Kur'ân okumak istediğin zaman, şöyle söyle;

- Euzü billahi mineşşeytanirracim. (Racim Şeytan'dan Allah'a sığınırım.) Böylece, Racim Şeytan'dan kendini koru. Burada;

- Racim Şeytan. Tabirinden murad; Lâin İblis olup lânetle kovulup atılmıştır. Sonra şöyle dedi;

- Lâin İblis'e Allah'a sığınma durumundan daha zor gelen bir şey yoktur. Şu ayet-i kerime anlatılan manayadır;

اِنَّهُ لَيْسَ لَهُ سُلْطَانٌ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ

"Şeytanın iman edenlere hükmü geçmez." (16/99)

Yani; Onlar, Yüce Allah'ın ilminde mümindirler; onları şirke düşürüp hidayetten saptıramaz. Ayet-i kerime devam ediyor;

"Keza Rablerine tevekkül edenlere de onun hükmü geçmez." (16/99) Yani; Allah'a sığınanlara şeytanın hükmü geçmez.

اِنَّمَا سُلْطَانُهُ عَلَى الَّذِينَ يَتَوَلَّوْنَهُ وَالَّذِينَ هُمْ بِهِ مُشْرِكُونَ

"Onun zoru, ancak, işlerini kendisine bırakanlaradır. Bir de, Allah'a şirk koşanlaradır." (16/100)

Onlar, işlerini şeytana bırakırlar; şeytan da onları dinlerinden döndürür; kötü yola saptırır.

1. FASIL; Euzünun manası

- **Euzü** (Sığınırım.) Kelimesi, bilindiği gibi Arapça bir kelimedir. Yine Arapça olarak şu manaları taşır; istiaze, isticare, iltica.

Arapça aslına göre;

- **Maaz.** (Sığınak yeri.) Demek, melce' manasına olup ikisi de aynı demeye gelir. Euzü'nün kelime kökü şöyle ürer; Aze yeuzü avzen. (Yani; Arapça aslına göre.)

- **Maazellah** demenin manası şudur; Allah'a iltica eder ve ona sığınırım. Şöyle bir deyim vardır;

- Şu benim, korktuğum şeylere karşı bir sığınağımdır.

Yani; Kurtarıcımdır; kötülükleri benden atandır.[1]

Bir kul, kendisini şeytanın şerrinden koruması için Allah'a sığınır. Kur'ân ile taavvüz; (Yani; Kur'ân vesile ederek Allah'a sığınmak) onunla şifa beklemektir. Denilmiştir ki;

- **İstiaze** kelimesinin manası şudur; Doğrudan doğruya Allah'a sığınmak ve ondan korunma talebinde bulunmaktır. Yani; Ismarlamak. Nitekim Allah-û Teâlâ, Meryem'in anasından hikâye yollu şöyle anlatmaktadır;

"Onu ve zürriyetini, Racim Şeytan'a karşı senin korumana bırakıyorum." (3/36) Bunun daha açık manası şu demeye gelir;

- Hem o, hem de ondan gelecek zürriyeti namına, Allah'ın korumasına sığınıyorum. Yani; Allah'a ısmarlıyorum.

Şeytan: Şatın (Arapça) kökünden gelmekte olup şu manayadır;

- Titreşimi olan (veya boğumu olan) uzun bir iptir. Bir başka manaya göre şatn şu demeye gelir;

- Uzak. Bu anlatılan manalara göre şeytan; Hayırdan uzak, şerde bükülüp kalmıştır. Sonra bir insan için;

- Şeytan. Denir ki, şu manayadır; O, yaptığı işte şeytana benziyor. Sonra, her ne şey ki, çirkin bir iştir; O, şeytana benzetilir. Şu deyimler de kullanılır;

- Onun yüzü şeytanın yüzüne benziyor; onun başı şeytan başına benziyor. Bu benzetme, Allah-û Teâlâ'nın şu emrinde de vardır;

"Onun tomurcukları (kıvılcım uçları) **şeytanların başları gibidir."** (37/65) Şeytan başı da bilinmektedir. Onun için çeşitli tabirler vardır. Denilmiştir ki;

- Şeytan başı, korkunç başları olan yılanlardır. Yine denilmiştir ki;

- Şeytan başı tabiri, tanınmış bir bitkinin adıdır.

1- Bu deyimler, Arapça aslına göredir; Türkçemize ancak bu şekilde alabiliyoruz.

Racim: Lânetle recm olunandır. Daha açık manası ile şu demeye gelir;

- O, Âdem'e secde etme emrini terk ederek, emre karşı gelmiştir. Bu yüzden de lânete uğramış; yüce dergâhtan lânetlenip atılmıştır. Onun bu durumu karşısında, melekler de onu kovmuşlar; ardından taşlar savurarak gökten yere fırlatıp atmışlardır.

Sonradan yıldızlar da onun için taş hâline gelmişlerdir.

Ta kıyamete kadar, kendisi ve zürriyeti hem yıldızlarla taşlanacak; hem de lânete uğramış olarak kalacaklardır. Nitekim bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ

"Onları, şeytanlara ateş parçaları yaptık." (67/5)

2. FASIL; Şeytan üzerinedir.

Şeytan, Allah'tan uzaktır; her hayırdan uzaktır; cennetten de uzaktır ve cehenneme yakındır.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, ümmetine; Rahman'dan uzak olan Racim Şeytan'dan Allah'a sığınma emrini vermiştir. Şunun için ki; Cehennemden uzak; cennete de yakın olsunlar. Melik Deyyan Zatın yüzünü de göreler. Yüce Allah, kuluna şöyle der gibidir;

- Ey kulum, şeytan bana uzaktır; sen de bana yakınsın. Hâlini korumak sureti ile edebini güzel eyle. Şunun için ki; Şeytan, herhangi bir sebeple sana yol bulamamalıdır.

İyi edep her şeyde olacaktır. Özellikle emirleri yerine getirmekte, yasaklardan çekinmekte ve canda, malda, çoluk çocukta, halkın tümünde cereyan eden kader hükümlerine razı olmaktır.

Bir kul, bu hâl üzere devam edip giderse, bu vazifelerle baş başa verip kalır ise o, şeytanın fitnelerinden ve vesveselerinden kurtuluş umulur. Keza nefsin arzularından ve değişik gailelerinden de.

Anlatılanlardan başka; kabir azabından ve sıkıntısından, kıyamet dehşetinden ve şiddetinden cehennem ateşinden ve yakmasından kurtulur.

Bundan sonra, Yüce Allah'ın civarında meva cennetinde olur. Hem de peygamberlerle, sıddıklarla, şehitlerle, salihlerle beraber olarak.

Bunlarla arkadaş olmak ne kadar güzeldir.

Bu hâl içinde, Allah'ın nimetleri içinde her hâli ile döner durur.

Hem de sonsuzlara kadar.

***

Aziz Celil Allah Şeytan'a şöyle buyurdu;

انَّ عِبَادِى لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ

"Kullarım üzerinde, senin için geçerli bir saltanat olamaz." (15/42)

Bir kul, üzerinde Yüce Sultan'ın kulluk damgası bulunur ise zayıf, hasis, düşük Şeytan'ın ona bir saldırısı olamayacağı gibi, onu bir iptilâya da uğratamaz. Ne gizlide, ne de aşikârede.

Masiyete niyetlenen kalbe de bir sataşması olamaz. Kötü arzuların peşine takılıp düşeceği zaman, yine şeytan dış duygular üzerinde de bir tesir gösteremez.

Çünkü o kimse, Allah'ın kuludur; onun damgası da üzerindedir. İşte o zaman kendisine şu nida gelir;

- Nefsanî arzularından geçen kimseyi böyle güzel hâle getiririz. Keza, Hakka uyup onunla hidayet yolunu bulanları da.

Onun için, mele-i alâdakiler, birbirleri ile çekişmeye düşerler. En yüce Melekût âleminde onun ismi;

- **Azim.** Olarak anılır. Kelâm-ı Kadim'in anlatılan manada; Arş üzerine istiva etmiş hâli ile Yüce Sultan, o kulu ile meleklerine karşı övünür. Yine o kul;

كَذَلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ السُّوءَ وَالْفَحْشَآءَ اِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ

"Böylece, ondan kötülüğü ve ayıp işi alıyoruz. Zira o bizim temiz kullarımızdandır." (12/24)

Mealine gelen ayet-i kerime hükmüne göre; Şeytanın uydurmasından, Kur'ân okuduğu zaman, batıl şeyler katmasından korunur.

Zira o kul; Gizlide ve açıkta ittika üzeredir.

***

Daima Şeytan'dan kaçmalı ve onun şerrinden korunmak için Yüce Allah'a dua etmelidir. Zira ondan korunmak Yüce Sultan'dan gelen bir emir gereğidir;

اِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا اِنَّمَا يَدْعُوا حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ اَصْحَابِ السَّعِيرِ

"Şeytan, sizin düşmanınızdır; onu düşman biliniz. O kendi güruhunu çağırır ki; alevli cehennem ehlinden olsunlar." (35/6)

وَلَقَدْ اَضَلَّ مِنْكُمْ جِبِلًّا كَثِيرًا اَفَلَمْ تَكُونُوا تَعْقِلُونَ

"Gerçekten; Şeytan, sizden çok kimseleri saptırdı. Hâlâ aklınız ermiyor mu?" (36/62)

İşte anlatılan ayet-i kerimeler, Yüce Hakkın emridir. Şeytan'dan sakınmayı emreder.

Şeytana uymak, her şekavetin ve zorluğun aslıdır.

Şeytana muhalefet, her saadetin, rahatın, nimetin ve hidayetin; ebedî âlemde sonsuz nimetler içinde kalmanın da aslıdır.

3. FASIL; İstiazenin faydaları

İstiazenin yani; **Şeytan'dan Yüce Allah'a sığınmanın** beş faydası vardır. Sırası ile şunlardır;

a) Din ve hidayet üzerinde sebatlı olmak.

b) Lâin Şeytan'ın şerrinden ve zorluklardan kurtulmak.

c) Korunmanın daha ötesinde korunmak ve Yüce Hakka yakınlık kazanmak.

d) Peygamberlerle, sıddıklarla, şehitlerle beraber emin makama ulaşmaktır.

e) Yerin ve semaların Rabbi Allah'ın yardımına nail olmak.

Nitekim üstteki mana, kadim (önceki peygamberlere gelen) kitaplarda anlatılmıştır. Şöyle ki;

Lâin İblis, kovulduğu zaman insanları azdıracağını anlattı ve şöyle dedi;

ثُمَّ لَاٰتِيَنَّهُمْ مِنْ بَيْنِ اَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ اَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَٓائِلِهِمْ

"And olsun; onların önlerinden, arkalarından, sağlarından, sollarından geleceğim." (7/17) Bunun üzerine, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

- Ben de, onlara istiaze emrini vereceğim. Onlar bana, bu istiaze yolu ile sığındıkları zaman, sağdan hidayetle, soldan inayetle koruyacağım. Arkadan masum kılmak, önden de yardımla hepsini koruyacağım.

Ey melun bunu yaptığım takdirde, senin vesvesen onlara zarar veremeyecektir. Resulullah (s.a.v) efendimizden gelen bir hadis-i şerifte şöyle buyrulmuştur;

- **"Bir kimse, bir kere istiaze ederse, Allah o gün kendisini korur."** Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde ise

şöyle buyurdu;

- **"Masiyet kapılarını istiaze ile kapayınız; taat kapılarını da besmele ile açınız."** Denilmiştir ki;

- İblis Şeytan, bir mümini azdırmak, doğru yoldan saptırmak için her gün üç yüz altmış asker çıkarır.

O mümin kul, Yüce Allah'a istiaze ile sığındığı zaman; onun kalbine üç yüz altmış rahmet nazarı ile bakar.

Onun bakışlarından her bakışta, bir asker ölür. Yani; Lânetli şeytanın askerlerinden bir asker ölür.

4. FASIL; Şeytanın korktuğu

Şeytanın korktuğu şunlardır;

a) İstiaze.

b) İrfan sahiplerinin kalplerindeki marifet nurunun şuası.

Şayet sen, irfan sahiplerinden değilsen, sana gereken; İstiazedir. Yani; Şeytan'dan korunmak isteyen muttakiler gibi, ta irfan sahiplerinin derecesine ulaşıncaya kadar böyle etmelisin.

İşte o zaman, kalbindeki nur şuası, şeytanın gücünü kırar; onun ordusunu hezimete uğratır. Onun dalını kırar. Senin için açmak istediği yarayı da siler atar.

Çok kere, sana uyanlar ve arkadaşların namına Şeytan için bir zindan olursun. Resulullah (s.a.v) efendimiz Hazret-i Ömer'e (r.a) bu manada şöyle buyurdu;

- **"Ya Ömer, Şeytan senin gölgenden kaçıyor."** Bir başka hadis-i şerifinde ise, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Ömer, hangi vadiye yönelse, şeytan yolunu değiştirir; başka vadiye geçer."** Denilmiştir ki;

- Hazret-i Ömer'i şeytan gördüğü zaman saraya tutulur. Yani; Çarpılır.

Şeytan bilirse ki, bir kimsede kendisine karşı tam bir düşmanlık var; kendi yaptığı çağrıya uymayacağını da iyi anlar ise, artık ondan ümidini keser; bir başkasına gider. Ondan başkası ile meşgul olmaya başlar.

Ancak, ona daha sonra gizlice, hırsız gibi gelir; hâlini yoklar.

Üstte anlatılan manadan ötürüdür ki; Kul, ona karşı düşmanlığında doğru olmalı; daima ayık durup şeytanın gelişini gözetmelidir. Onun hilesine dikkat etmelidir.

Şunun için ki; Onun gireceği delik incedir; onun düşmanlığı da

eskidir; ezelidir.

Şeytan, derilerde ve etlerde yürür. Tıpkı; Kanın damarlarda yürüdüğü gibi.

Anlatıldığına göre, Ebu Hureyre (r.a) şöyle bir istiazede bulunup Allah'a sığınmıştır;

- Allah'ım, zina etmekten, adam öldürmekten sana sığınırım. Demişler ki;

- Sen böyle şeyler etmekten korkuyor musun? Şöyle anlatmış;

- Nasıl korkmayayım; Şeytan henüz diri.

5. FASIL; Şeytanla savaş

Şeytan ile yapılan savaşta ve onu zararsız hâle getirmekte, en büyük yardımcı ihlâs cümlesi ve Aziz Celil Rabbi anmaktır. Nitekim bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz bir kutsi hadis-i şerifinde Yüce Allah'ın şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Lâ ilâhe illallah.** (Allah'tan başka ilâh yoktur.) **Kelimesi, benim kalemdir. Bunu okuyan, benim kaleme girer. Kaleme giren de azabımdan emin olur."** Resulullah (s.a.v) efendimiz de bir hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- **"Bir kimse, içten gelerek; Lâ ilâhe illallah.** (Allah'tan başka ilâh yoktur.) **Kelime-i tevhidini okur ise, cennete girer."**

Şeytan, azap sebebidir. Bir kul da, üstte anlatılan kelime-i tevhidi okur ve onun gereklerine bürünür ise, yani; Emirleri yerine getirir; yasaklardan da kaçar ise, şeytan onu bu hâlde gördüğü zaman uzaklaşır; ona doğru adım atamaz. Böylelikle kul da onun fitnesinden kurtulmuş olur. Tıpkı; Savaş erinin kalkanı ile düşmanın silâhından korunduğu gibi.

İstiaze okumak nasıl gerekli ise, besmeleyi okumak da öyle gereklidir. Resulullah (s.a.v) efendimiz birini gördü; şöyle diyordu;

- Geberesi şeytan. Onun bu deyişi üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Öyle söyleme. Böyle bir şey, şeytanı büyütür ve şöyle der;**

- **Gücümle seni yendim. Şöyle söyle; Bismillah.. (Allah'ın adı ile..) Böyle yaptığın takdirde, şeytan küçülür; hatta bir zerre hâline gelir."**

Şeytanın düşmanlığına karşı, onunla savaşmak için, sayılacak hususlar da faydalıdır;

Sadece Yüce Allah'ın fazlına güvenip onun dışında kalanlardan bir temennide bulunmamak.

Dünya adamlarından, mallarından, övüp göğe çıkarmalarından, cemiyetlerinden, toplanmalarından ve onların verdikleri hediyelerden ümit kesmek. Onların hiçbirinden bir şey beklememek.

Şunun için ki; Dünya ve dünya adamları şeytanın malı ve ordusu kendine göre bir topluluktur.

İnsan, kendi gibilerle olur. Melik de kendi askerlerinin başında bulunur.

İşte anlatılan manadan ötürü, kula gereken odur ki; Anlatılanların tümünden ümidini kesmeli; zenginliğini Yüce Allah ile bulmalıdır. Tüm işlerinde ona dayanmalı, ona güvenmeli, her hâli ile ona dönüş yapmalıdır.

Anlatılanlardan başka; haram ve şüpheli şeylerden de çekinmelidir. Hiçbir şekilde halkın minneti altında kalmamalıdır.

Dünyalığın helâl ve mubah olan azı ile yetinmelidir.

Nefsanî şehvetle hırsla yiyip içen kimse; gece karanlığında odun toplayana benzer. Hem de araştırmadan. Ama eline ne geleceğini bilemez.

Bir kimse, yiyip içtiğini ne yandan temin ettiğine aldırmaz ise, Allah-û Teâlâ da onun için; cehennemin hangi kapısından girerse girsin, önem vermez.

Kul, Yüce Allah'ı anmaya ve ihlâs cümlesini okumaya devam etmelidir. Ta Şeytan ondan ümidini kesinceye, kendisi de Allah'ın rahmeti ve yardımı ile onun şerrinden kurtuluncaya kadar.

Anlatılan işleri bir kimse yapmaz ise, Şeytan onun arkadaşıdır. Kalbinde ve göğsünde oturur. Bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَمَنْ يَعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمٰنِ نُقَيِّضْ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ

"Her kim, Rahman'ın zikrinden ayrılıp yaşamaya bakar ise, kendisine şeytanı yapıştırırız.

Artık şeytan, onun ayrılmaz kardeşidir." (43/36)

Anlatılan duruma düşen bir kimse, artık şeytanın emrindedir. Bazen namazında gelir; ona vesvese verir. Bazen de gelir; kendisine boş ve batıl temenniler verir. Ki bunlar, haram ve mubah cinsinden nefsin yersiz arzularıdır.

Bazen de gelir; o kimseyi hayra koşmaktan, sünnetleri, vacipleri, sair ibadetleri ve Hakka yakınlık kazandıran vazifeleri yerine ge-

tirmekten saptırır.

Bu durumu ile o kimse, dünyasını ve ahiretini kaybeder. Ahiret günü de şeytanla beraber dirilir.

Şeytan, çok kere, o kimsenin son nefesinde imanını da elinden alır. Kıyamet günü, Şeytanla beraber kalır. Orada arkadaşları Fira-vun, Haman ve Karun olur.

Yüce Allah'a sığınırız; İmansız gitmekten, gizli ve aşikâre şeyta-na uymaktan.

6. FASIL; Şeytanın yaptıkları

Mukatil, Zührî ve Urve yolu ile Hazret-i Aişe'nin (r.a) şöyle de-diğini anlattı;

- Bir akşam üzeri, Resulullah (s.a.v) efendimizin ziyaretine as-haptan bazıları geldi.

Bu gelen sahabe arasında şunlar vardı; Hazret-i Ebu Bekir, Hazret-i Ömer, Hazret-i Osman, Selman-ı Farisî ve Ammar b. Yasir. Allah onların hepsinden razı olsun.

Resulullah (s.a.v) efendimiz onların yanına geldi. Bu hâlinde kendisini sıtma tutmuştu. İnci misali terleri alnındaydı.

Bu terlerden alnını sildikten sonra şöyle buyurdu;

- **"Allah, meluna lânet etsin."** Bu cümleyi üç kere tekrar et-tikten sonra başını eğdi. Hazret-i Ali (r.a) kendisine şöyle dedi;

- Anam babam sana feda ya Resulullah, az önce kime lânet et-tin? Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Habis İblis idi. Kuyruğunu gerisine soktu; yedi yumurta çıkardı. İşte Âdemoğullarına saldığı çocukları bunlardandır.**

Birinci oğlunun adı; **Müdhiştir.**

Bunu, ilim sahiplerinin peşine salmıştır. Onları, çeşitli ar-zuların peşinde koşturur, durur.

İkinci oğlunun adı; **Hadis'tir.**

Bunu namaz kılanlara salar. Gider, namaz kılanlara unutkanlık verir. Namazda, sağa sola baktırır. Kendisine es-neme verir. Tepikletir ve uyutur.

Hatta içinizden biri namazda uyur; kendisine;

- Sen uyudun. Dedikleri zaman der ki;

- Uyumadım. Böylece, namaza abdestsiz olarak girer.

Muhammed'in canı elinde bulunan zat hakkı için; anlatı-

lan türden kimselerden biri namazdan çıkar. Ama onun namazın ne yarısı, ne dörtte biri, ne de onda biri vardır. Onun için, bu namazdan gelen günah, aldığı sevaptan daha çoktur.

Üçüncü çocuğunun adı; **Zelbenun'dur.** (Yahut; Zelniyon)

Bu, çarşı pazardakilere musallat olmuştur. Onlara; eksik tartmayı, yalan söylemeyi emreder. Yani; Alışta ve satışta. Malını sattığı zaman; Güzel göstermeye çalışmasını, onu övmesini emreder.

Dördüncü çocuğunun adı; **Beter'dir.**

Bu da, yaka yırtmak, yüz tırmalamak işine bakmaktadır. Bilhassa, musibet (ölüm ve benzeri) hâllerde, ah vah etmeyi emreder. Böylece, o kimsenin uğradığı musibetten alacağı ecir hiç olur.

Beşinci çocuğunun adı; **Menşut'tur.**

Bunun işi de, yalan haber, dedikodu, çekiştirmek, gammazlamaktır. Bunları yaptırmak sureti ile kulları günaha sokar.

Altıncı çocuğunun adı; **Vasim'dir.**

Bunun görevi de bir başkadır. İşi için; Sahib-i dübür. Tabiri kullanılır. Erkeklerin bir yerine geriden üfler şişirir; kadınların başka yerine üfler durur. Sonunda, kadını zor durumda bırakır; onları birbiri ile zina ettirmeye kadar vardırır.

Yedinci çocuğunun adı; **Aver'dir.**

Bunun isi de hırsızlıktır. Hırsıza şöyle der; Çal da borcunu öde; ihtiyaçlarını gider. Hiç olmazsa, edep yerini kapatacak kadar giyimin olur. Sonra tövbe edersin."

Her mümine yakışan odur ki; Sair hâllerin tümünde, Şeytan'dan yana gaflete düşmemelidir. Hiçbir işinde, ondan emin olmamalıdır. Bir hadis-i şerifinde Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Abdeste sataşan bir şeytan vardır ki, onun adı; Velehan'dır; ondan Allah'a sığının."** Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde ise, şöyle buyurdu;

- **"Namazda saflarınızı sıklaştırın ki; aranıza şeytanlar girmesin. Onlar Benat-ı cedef gibidirler."**

- **Benat-ı cedef** nedir? Diye sordukları zaman, Ebu Huzeyfe (r.a) ve Ebu Ubeyde (r.a) şöyle anlattı;

- Onlar, şu küçük Hicaz koyunlarıdır. Onlardan biri için;

- **Nakd..** Tabiri kullanılmıştır. Denilmiştir ki;

- O koyunların kuyrukları ve kulakları yoktur. Yemen beldesinin Cereş bölgesinden getirilmişlerdir. Osman b. Ebilasî'nin, şöyle dediği anlatıldı;

- Kıldığım namazla, okuduğum Kur'ânla şeytanın durumu nasıl olacak ya Resulullah? Diyerek, Resulullah (s.a.v) efendimize durumumu sorduğum zaman bana şöyle buyurdu;

- **"Bu şeytanın adı Hanzep'tir. Onun sana geldiğini duyarsan, ondan Allah'a sığın. Sol yanına da üç kere tükür."**

Resulullah (s.a.v) efendimizin emrettiği gibi yaptım; o şeytanı Allah benden uzaklaştırdı. Resulullah (s.a.v) efendimiz, meşhur olan bir hadis-i şerifinde ise, şöyle buyurmuştur;

- **"Sizden hemen herkesin bir şeytanı vardır."** Sordular;

- Ya Resulullah, sizin de şeytanınız var mı? Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Evet, benim şeytanım vardır. Ancak, Allah bana yardım etti; Müslüman oldu. Bana ancak, hayır söyler."** Şöyle anlatıldı;

- Allah-û Teâlâ, İblis'e lânet ettikten sonra, onun sol kaburga kemiğinden karısı Şeytane'yi yarattı.

Tıpkı; Âdem aleyhisselâm'dan Havva'yı yarattığı gibi.

Şeytan, karısı Şeytane'ye sarıldıktan sonra hamile kaldı; otuz bir yumurta çıktı.

Bu otuz bir yumurta, onların soyunun aslı oldu. Kalan zürriyetler, bunlardan türedi.

Şu yerlere yerleştiler; Dağlara, adalara, ıssız yerlere, ıssız arazilere, denizlere, çöplere, sarp yerlere, ormanlıklara, su kaynaklarına, yolların birleştiği yerlere, hamamlara, kenefe, çöplüklere, havaya, savaş meydanlarına, çanlara, kabirlere, kiliselere, köşklere, Arap çadırlarına, tüm yer parçalarına.

***

Allah-û Teâlâ şeytan için şöyle buyurdu;

اَفَتَتَّخِذُونَهُ وَذُرِّيَّتَهُ اَوْلِيَآءَ مِنْ دُونِى وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّ بِئْسَ لِلظَّالِمِينَ بَدَلاً

"Onu ve zürriyetini benden ayrı dost mu biliyorsunuz? Hâlbuki onlar sizin düşmanınızdır.

Zalimler için ne kötü bir değiştirme." (18/50)

Yazıklar olsun; Aziz Celil Allah'a ibadet taat etmeyi bırakıp da, şeytanın ve zürriyetinin emrine girene.

Hiç şüphe edilmeye ki; Bunlar, tövbeye gelip hâllerinin kötülü-

günü anlamadıkça, o şeytanlarla beraber cehenneme gireceklerdir. Bunun için hemen herkes, nefsini ayıktırmalı; şeytana ve zürriyetine bağlı kalmaktan kurtulmalıdır.

Kötü arkadaşlardan ve pis işlerden de sakınmalıdır.

Sapıklık davetçilerini, şeytan ordularını bırakıp Yüce Allah'a dönmelidir. Onun taatına girmeli; kullarından âlim, arif, bildiği ile amel eden kullara katılmalıdır.

Çünkü âlimler ve arifler, Allah'a çağırırlar; onu sevdirirler.

Sonra bu zatlar, Allah'tan ümit kesmeyen, onun saltanatı karşısında heybet duyan, ansızın yakalanmasından çekinen ve ona göre hazırlık yapan kimselerdir.

Bunlar, dünyaya karşı gani gönüllü olup, daima arzuları öbür âlemdir.

Gündüzleri oruç tutarlar; geceleri namaz kılarlar. Boş geçen günleri için de ağlarlar.

İşleri, daima hayra koşmaktır. Gelecek her saati hayra harcamak isterler. Tüm günahlarından ve hatalarından tövbe ederler.

Yerin ve semaların yaratıcısına tevekkül ederler. Her an ve her saat, tüm yaratılmışları besleyip geliştiren Rabbe güvenirler. Gece ve gündüz onun huzurunda dururlar.

İşte anlatılan zümredir ki; Cehennemin zincirlerinden, bukağılarından, dünyanın afatından, cehennem ateşinin dehşetinden emin bulunmaktadırlar. Çünkü bunlar; şeytana uymayı bırakmış, gizli ve aşikâre Rahman'a itaat etmişlerdir.

İşte onların bu durumlarına bir karşılık olarak; Yüce Deyyan amellerinin mükâfatını vermiş; şu ayet-i kerimelerde anlattığı şekilde kendilerini mükâfata lâyık görmüştür;

فَوَقٰيهُمُ اللّٰهُ شَرَّ ذٰلِكَ الْيَوْمِ وَلَقّٰيهُمْ نَضْرَةً وَسُرُورًا وَجَزَاهُمْ بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَ حَرِيرًا

"Allah, onları bugünün şerrinden korudu; bir güzelliğe ve sevince erdirdi.

Ettikleri sabra mukabil, kendilerine cennet ve ipekli giysiler ihsan eyledi." (76/11)

اِنَّ الْمُتَّقِينَ فِى جَنَّاتٍ وَنَهَرٍ فِى مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُقْتَدِرٍ

"Şüphesiz, müttakiler, cennetlerde ve ırmak kenarlarında olacaklar. Sadakat otağında ve güçlü sultanın katında bulunacaklar." (54/54-55)

وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّتَانِ

"Rabbinin Yüce Makamından korkanlara iki cennet vardır." (55/46)

Ve. Allah-û Teâlâ, değerli kitabında, fitneye düştükten sonra ayıkan bu kulunu şu emri ile anlatmaktadır;

انَّ الَّذينَ اتَّقَوْا اذَا مَسَّهُمْ طَآئفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَاذَاهُمْ مُبْصِرُونَ وَاذْكُرُوا مَافيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

"Onlar ki, kendilerine şeytandan bir arıza geldiği zaman; hemen zikre geçerler. O anda da basiret sahibi olurlar." (7/201)

Böylece, Allah-û Teâlâ, kalplerin cilâsı olarak zikri anlattı. Kalbe gelen perdenin, zulmetin, karanlığın ve gafletin zikirle zail olacağını anlattı. Bütün sıkıntıların zikirle gideceğini de belirtti.

Zikir, takva ve vera' (şüpheli işlere düşmeme) hâlinin anahtarıdır. Takva ise, ahiretin kapısıdır. Tıpkı; Heva (nefsanî arzu) dünya kapısı olduğu gibi. Allah-û Teâlâ, bir başka ayet-i kerimede de şöyle buyurdu;

"Ondakileri (Kur'ân'dakileri) **anlamaya bakın. Belki, bu sayede takvaya erersiniz."** (2/63)

7. FASIL; Kalpteki vesvese

Kalpte iki vesvese vardır. Şöyle ki;

a) Hayra davetçidir. Hakkı tasdike çağırır. İşbu vesvese, melek tarafından gelir.

b) Şerre davetçidir. Hakkı yalanlamaya çeker. Hayırdan alır. İşbu vesvese de düşmandan gelmektedir.

Üste anlatılan mana; Abdullah b. Mes'ud (r.a) rivayet edilmiştir.

Hasan-ı Basri (r.a) ise, şöyle anlattı;

- Bunlar iki önemli iş olup kalpte gezer dururlar. Biri, Allah'tan gelir; diğeri düşmandan.

Allah'tan gelen ile duran kimseye Allah'ın rahmeti ulaşsın.

Allah'tan gelen işi geçerli emir bilip yerine getirmelidir. Düşmandan gelene karşı da mücahede gerek. Mücahid (r.a) şu ayet-i kerimeyi okudu;

مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ

"Sinsi (Hannas) **şeytanın şerrinden.."** (114/4) Sonra şöyle dedi;

- O sinsi şeytan kalbe yayılır. Ne zaman ki, Allah zikri geçer; hemen siner ve kaybolur. Ne zaman gaflete düşülse, yine ortaya çıkar kalbe sarılır. Mukatil (r.a) ise şöyle anlattı;

- O şeytan, domuz suretindedir. İnsanoğlunun cesedinde kalbine bağlıdır. Onun kan dolaşım yerlerinde dolaşır. Aziz Celil Allah, bu şekilde onu insana musallat etmiştir. Onun için şöyle buyurmuştur;

اَلَّذِى يُوَسْوِسُ فِى صُدُورِ النَّاسِ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ

"Ki o; insanların kalplerinde vesvese vermektedir. Cinden ve insanlardandır." (114/5-6)

Âdemoğlu yanılıp zikri unuttuğu zaman o sinsi şeytan kalbini yutacak gibi kaplar. Ama zikre geçince, kalbinde siner. Hatta kalbinden ve cesedinden ayrılır; çıkar. İkrime (r.a) şöyle anlattı;

- Anlatılan vesvese veren sinsi şeytanın yeri; insanın kalbi ve iki gözüdür.

Bu şeytanın kadında yeri; Dönük durumda ise, gözlerindedir. Arka çevirdiği zaman ise, kalçasıdır.

8. FASIL; Kalpteki hatırlar.[1]

Kalpte altı türlü hatır vardır. Şöyle ki;

1- Nefsin hatırı.

2- Şeytanın hatırı.

3- Ruhun hatırı.

4- Meleğin hatırı.

5- Aklın hatırı.

6- Yakin duygusunun hatırı.

Şimdi bunların hatırları için neler yapıldığını anlatmaya geçelim; Nefsin hatırı için şunlar yapılır; Şehvet duygusu taşıyan şeyler alınır. Nefsanî arzular peşine gidilir. Ama mubah ama haram.

Nefis, hatırı için, üstte anlatılanları yapmayı emreder.

Şeytanın hatırı için şunlar yapılır;

Küfre girilir; şirke geçilir; daim Yüce Hak'tan şikâyet edilir; vadini tutmuyor bahanesi ile Aziz Celil Allah itham edilir.

1- Hatırlar; Burada, tahrikler ve emirler manasına da alınabilir. Uyarma manasına da olabilir.

Daha başka şu parça parça günahlar da işlenir. Mesela;

Tövbe ertelenir; zira böyle bir şeyde dünya ve ahiret için insanın felâketi vardır.

İşte şeytanın da, hatırı için yapılmasını emrettiği şeyler bunlardır. Ama umumî manada.

Üstte anlatılan her iki hatır da kötüdür. Her ikisinin de kötülüğüne hükmedilmiştir. Hem de bütün müminler için.

Gelelim ruhun ve meleğin hatırına.

Her ikisi de aslında Yüce Hakka ve Allah'ın taatına çağırırlar. Bunun sonu dünya ve âhirette selâmettir.

Ancak, bunların ilme uygun olmaları gerek. Böyle olduğu takdirde hoştur. Has kimseler, bunların hatırını yitirmemeye çalışırlar.

Ruhun ve meleğin hatırı için yapılan işler daha ziyade sonucu; Dünyanın ve ahiretin selâmetine dair olan işlerdir.

Gelelim aklın hatırına.

Akıl, zaman zaman şeytanın hatırlattığı işleri hatırlatır. Bazen de meleğin ve ruhun hatıra getirdiğini getirir.

Bunun böyle olması da, Allah'ın bir hikmeti ve sanatının gereğidir. Ta ki; Aklın varlığı yolu ile kulunu hayra veya şerre götürsün. Hayır ve şer de yine akılla, görmenin ve ayırt etmenin sağlamlığına göre belli olur.

Aklın hatırına uyulup yapılan işin sonucu; Ya cezadır yahut mükâfat. Aklına uyduğu için de, netice kula ait olur.

Yüce Allah, hükümlerinin yürümesi için cismi bir mekân eyledi. Hikmet binalarında dileğinin yerine gelmesi için orayı bir mahal eyledi.

Üstte anlatılan manadan olarak aklı da; Hayra ve şerre bir taşıyıcı kıldı.

Cisim hazinesinde ikisini de yürütür gider.

Şayet akıl (veya cisim), teklif için bir mekân ve tasarruf için bir mevzi, tarif için bir sebep olacak durumda ise, nimetlerin lezzeti, azabın elemi ona ait olur.

Gelelim yakin hatırına.

Bu yakin, imanın ruhudur; ilmin de, varidatın da yeri, ilim Allah'tan gelir; yakin yolu ile de dağılır.

Ne var ki; Yakin hatırı, evliyanın ikan sahibi seçkinlerine mahsustur. Ki bunlar; Sıddıklar, şehitler, bedellerdir.

Bunlara gelen yakin hatırı gerçek manada gelir; varışı ne kadar

gizli olursa olsun; gelişi ne kadar incelik taşırsa taşısın.

Bu yoldan gelen, ledünni bir ilim olarak gelir; gayelerden haber verir; işlerin gizli yanlarını anlatır.

Ne var ki, üstte anlatılan manada bir hatır gelişi; Sevilmişlere, istenmişlere ve seçilmişleredir.

Bunlar, Yüce Allah'ın varlığında kendi benliklerinden yana fena bulmuşlardır; dış yanlarından da geçmişlerdir.

Bunların zahir ibadetleri, batın ibadet hâline gelmiştir. Ama farz ve mutlak yapılması gereken sünnetler hariç.

Anlatılan büyükler, daima iç âlemlerini gözetirler. Zahirleri ise, Yüce Allah'ın terbiyesindedir. Nitekim bu manada, Allah-û Teâlâ değerli kitabında iyi kullarının dilinden şöyle buyurdu;

انَّ وَلِيِّيَ اللهُ الَّذِى نَزَّلَ الْكِتَابَ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ

"Benim sahibim, kitabı indiren Allah'tır. Salihleri yöneten odur." (7/196)

Böylece Yüce Allah onları yönetir ve onlara yeter. Kalplerini, gayblara dair sırların seyri ile meşgul eder. O kalpleri de her türlü yakınlığa nail olmak için nurlandırır.

O büyükleri, zatı ile konuşmak için yaratmıştır; onları zatı ile ünsiyet için seçmiştir; zatında sükûnet bulup varlığında doyuma ulaşmaları için yaratmıştır.

Bu büyüklerin, her gün ilimleri artar; anlayışları yükselir; nurları çoğalır.

Sevdikleri taptıkları Yüce Zata devamlı yakınlık bulurlar.

Bunlar öyle nimetler içine dalmışlardır ki; Tükenmez öyle güzellikler içine girmişlerdir ki; Bir kesinti düşünülemez.

Buldukları sürurun da bir sonu ve bir nihayeti yoktur.

Ne zaman ki, yazılan ecel doldu; bu fena dünyada onlara takdir edilen zaman bitti; işte o zaman; Bundan daha üstün bir makama alır.

Tıpkı; Bir gelinin hücreden alınıp saraya çıkarıldığı gibi. En alt yerden, en üst yere yükseltildiği gibi.

Bunlara göre, bir manada dünya cennet, ahiret ise gönül gözlerinin açılacağı, şad olacakları daha da büyük bir yerdir. Zira orada, pek hoşlanacakları bir tecelli olacaktır ki bu; Yüce Allah'ın yüzüne bakmaktır. Arada perde olmayacak, kapı olmayacak, ne perdeci, ne de kapıcı olacak. Bir engel, bir korucu olmayacak.

Bir yük, bir ağırlık da olmayacak.

Artık ne zulüm var, ne de zarar. Ne bitmek var; ne de tükenmek. Nitekim bu manada, Allah-û Teâlâ, şöyle buyurdu;

انَّ الْمُتَّقِينَ فِى جَنَّاتٍ وَنَهَرٍ فِى مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُقْتَدِرٍ

"Şüphesiz, muttakiler, cennetlerde ve ırmak kenarlarında olacaklar. Sadakat otağında ve güçlü sultanın katında bulunacaklar." (54/54-55)

Bir başka ayet-i kerimede ise, Yüce Allah şöyle buyurdu;

لِلَّذِينَ اَحْسَنُوا الْحُسْنٰى وَزِيَادَةٌ

"İyilik edenlerin mükâfatı iyilik olacaktır; daha ziyadesi var." (10/26)

Onlar dünya hayatında iken taat yolu ile ihsan sahibi olmuşlardır. Bunun karşılığı olarak, cennet ve ikramlarla mükâfat almışlardır.

Yüce Hak onlara nimet vermiş; selâmet ihsan eylemiştir.

Bunlar, emredileni yerine getirdikten başka; kalplerini temizlemiş, onun zatından gayrına amel etmeyi de bırakmışlardır. Bunun için de, Yüce Hak, onları öbür âlemde ziyade ihsanlarla mükâfata lâyık görmüştür.

İşbu ziyade ihsanların başında; Yüce Hakkın yüzünü devamlı görmek vardır.

Nitekim üstte anlatılan manayı Kitab-ı Mübin'inde, kalp ve akıl sahibi kullarına anlattı.

9. FASIL; Nefis ve Ruh

Nefis ve ruh, şeytanın bir şey atıp katması için iki yerdir.

Melek, kalbe takva duygusu bırakır.

Şeytan ise, nefse kötülük bırakır. Bunun için, nefis daima; Duyuların kötülüklerde kullanılmasını ister.

Bünyede iki yer vardır;

a) Akıl.

b) Heva. Bunlar, Yüce Hâkim'in dileğine göre hareket ederler. Sonuç; Ya başarı olur yahut azgınlık.

Kalpte de iki parlayan nur vardır;

a) İlim.

b) İman. Bütün bu anlatılanlar, tümden kalbin âlet edevatı ve duyularıdır. Kalp ise, bütün bu âletlerin ortasındadır. Tıpkı bir sultan gibi olup sayılanlar da onun ordusudur. Hepsi de ona gelirler.

Yahut kalp, parlatılmış bir ayna gibidir. Bu âletler de onun çevresinde zuhur ederler. Sağ kalp onları gözetir, emrini verip onları çalıştırır.

10. FASIL; Dua.

Azgın şeytanın şerrinden, arşın ve kürsînin Rabbine sığınırım.

Kötü duygulardan, nefsin yersiz isteklerinden, cinlerin ve insanların fitnesinden Arşın ve kürsînin Rabbine sığınırım.

Riyadan, nifaktan, kendini beğenmişlikten, büyüklenmekten, kalpte meydana gelen kötü karışıklıktan arşın kürsînin Rabbine sığınırım.

Nefsi helâke götüren her türlü şehvetten ve lezzetten, bidattan, sapıklıktan, bedeni ateşe salan kötü arzulardan arşın kürsînin Rabbine sığınırım.

Arşa bağlı gayb âleminin güzelliklerini perdeleyen her türlü söz ve işten arşın kürsînin Rabbine sığınırım.

Saptırıcı arzulardan, nefsanî âdetlerden, düşük huylardan arşın kürsînin Rabbine sığınırım.

Azgın, habis şeytandan Melik Hamid Mecid Allah'a sığınırım.

Bilhassa masiyet ehline gazap ettiği zaman; vurucu gücünden Allah'a sığınırım.

Kıyamet günü, halkının azgınlıklarını şiddetle yakaladığı zamanki heybetinden Allah'a sığınırım.

Karada ve denizde yapılan masiyetinden ötürü günah örtüsünün ve perdesinin açılmasından Allah'a sığınırım.

Esas olan işi ve parça işleri unutmaktan Allah'a sığınırım.

Kötülüğe kaymaktan, tembelliğe gitmekten, büyüklenmekten, kibre düşmekten Allah'a sığınırım.

Taatı bırakmaktan, iyiliği yapmamaktan, ona karşı masiyete dalmaktan Allah'a sığınırım.

Yalan yere yemin etmekten, bir iyilik için olmadan, edilen yeminden dönmekten Allah'a sığınırım.

Son nefesin kötülükle bitmesinden, her hayırdan yana eli boş olmaktan, arzuların hazır olduğu bir anda, şer temennisi ile ölmekten Allah'a sığınırım.

11. FASIL; Şeytanla Mücahede

Şeytanla yapılacak mücahede içten olacaktır ki; bu; Kalple, gönülle ve imanla olur.

Şeytanla mücahedeye girdiğin zaman yardımcın Rahman olur; dayanağın Melik Deyyan Zat olur. Bu yapacağın mücahede ile de Celil Mennan Allah'ın rızası dileğin olmalıdır.

Kâfirlerle olan cihad zahirle olur. Yani; Bedenin dışı ile. Bu durumda sana yardımcı, Sultan ve yardımcılarıdır. Bundan beklediğin cennete girmek olur.

Kâfirlerle çarpışma sırasında öldürülürsen; yerin ebedî olarak cennet olur.

Şeytanla çarpışırken; ecelin gelir, ümitlerin yarıda kalır da ölürsen; Onun huzuruna vardığın zaman âlemlerin Rabbinin yüzünü görmek sana mükâfat olur. Seni kâfirler öldürür ise, şehit olursun.

Kendisine tâbi oluş hâlinde, emrine boyun eğdiğin bir durumda şeytan seni öldürür ise, o zaman Cebbar Melik Zat'ın yakınlığından uzak olursun.

Küffar ile cihadın bir sonu, bir bitimi vardır. Şeytanla, nefisle yapılan cihadın ise, bitip tükenmesi yoktur; hayat boyunca sürer. Bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتّٰى يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ

"Yakin gelinceye kadar Rabbine ibadet et." (15/99)

Yani; Ölünceye kadar, Yüce Allah'a kavuşuncaya kadar.

İbadet; şeytana ve nefsanî arzulara muhalefettir.

Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

فَكُبْكِبُوا فِيهَا هُمْ وَالْغَاوُنَ وَجُنُودُ اِبْلِيسَ اَجْمَعُونَ

"Sonra onlar ve azgınlar, İblisin orduları ile toplu hâlde yüzüstü cehenneme atılacaklardır." (26/95-96) Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Küçük cihattan büyük cihada dönüyoruz."** Resulullah (s.a.v) efendimiz, bu hadis-i şerifini, Tebük seferinden dönüşünde buyurmuştu. Resulullah (s.a.v) efendimiz;

- **"Büyük cihat."** Buyururken şu manaları kast etmiştir; Nefisle, şeytanla, yersiz arzularla cihad. Zira bunlar devamlıdır. Hiç bırakılamazlar. Bırakılması tehlikelidir; Allah korusun; son nefesin kötü kapanışından korkulur.

10. BÖLÜM

a) BESMELE ÜZERİNE. b) SÜLEYMAN (A.S.) c) HÜDHÜD KUŞU.

İkinci Meclis:

Aziz Celil Allah şöyle buyurdu;

اِنَّهُ مِنْ سُلَيْمٰنَ وَاِنَّهُ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

"Rahman Rahim Allah'ın adı ile. Bu, Süleyman'dandır." (27/30)

Bilesin ki..

Bu ayet-i kerime, Neml suresinden alınmış olup 30. ayetidir.

Bu sure, Mekke-i Mükerreme'de gelmiştir.

Doksan üç (93) ayettir.

Bin yüz kırk dokuz (1149) kelimedir.

Dört bin yedi yüz doksan dokuz (4799) harftir.

***

Burada bir hikâye anlatılır ki; Süleyman aleyhisselâma aittir. Şöyle olmuştur;

- Davud peygamberin oğlu Süleyman peygamber; Kudüs'ten ayrılıp, Karınca vadisinden geçerek Yemen'e doğru yollandı. (Şam veya Taif tarafında karıncası çok bir deredir.)

Allah-û Teâlâ, başta Resulullah (s.a.v) efendimiz Mustafa olmak üzere, sair peygamberlere, müminlere, Allah'ın diğer salih kullarına, mukarreb meleklerine salât ve selâm eylesin.

Süleyman peygamber, askeri bir çöle vurdu; hepsi de o çölde susadı. Bunun üzerine, Süleyman peygamberden su istediler.

Bu su meselesini halletmek için, Süleyman peygamber hüdhüd kuşunu araştırmaya başladı.

Kuşların kumandanı olan turna kuşunu çağırdı; ondan hüdhüd kuşunu istedi. Hâlbuki onun yanında da ancak bir tane hüdhüd kuşu

vardı.

Turna kuşu şöyle dedi;

- Nereye gittiğini bilmiyorum; benden bir emir de almadı.

Hüdhüd kuşu, gagasını yere koyar, suyun nerede olduğunu, yakınlığını ve uzaklığını bildirirdi. Hatta kendisi ile suyun arasında kaç fersah ve kaç boy olduğunu söylerdi.

İşte Süleyman peygamber hüdhüd kuşunu bunun için arıyordu. Zira anlatılan işi yalnız o yapardı; başka kuşlar bu işten anlamazlardı.

Hüdhüd kuşu bu işi yapacağı zaman, sema boşluğuna doğru yükselirdi. Sonra etrafa bir göz attıktan sonra o su bulunan yere iner; gagasını yere koyardı. Onun böyle edişinden anlaşılırdı ki; Orada su vardır.

Bunun üzerine, Süleyman peygamberin emrinde bulunan cinler orayı kazmaya başlardı. Sonunda su da çıkardı.

Oradan çıkan su bir havuza alınırdı. O havuzdan da tüm kaplara doldurulurdu. Orada bulunan insanlar, hayvanlar, cin tayfası içerdi.

Orada işleri bittikten sonra taşınır; başka yere giderlerdi.

Süleyman peygamber hüdhüd kuşunu kaybettiği zaman, pek öfkelendi. Şiddetli gazaba geldi ve şöyle söyledi;

لَاُعَذِّبَنَّهُ عَذَابًا شَدِيدًا

"Ona çok şiddetli bir azap edeceğim." (27/21)

Bununla şöyle demek istiyordu;

- Onun kanatlarını yolacağım; bir daha da diğer kuşlarla uçamasın. Hem de tam bir sene. Sonra şöyle dedi;

اَوْ لَاَ اَذْبَحَنَّهُ

"Olmazsa, onu keseyim." (27/21) Sonra devam etti;

اَوْ لَيَاْتِيَنِّى بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ

"Yahut bana açık bir özür beyanı ile gelir." (27/21)

Süleyman peygamberin kuşlara ettiği en çetin azabı; Onların tüylerini yolmaktı. Tüylerin tümünü yolar, üzerinde hiçbir şey kalmazdı; sırf deriden ibaret bırakırdı.

فَمَكَثَ غَيْرَ بَعِيدٍ

"Az durdu.." (27/22) Yani; Az sonra hüdhüd kuşu geldi.

Hüdhüd kuşunu oradakiler karşıladılar ve şöyle dediler;

- Süleyman sana kızdı. Azap edeceğini anlattı. Sordu;

- Hiçbir hak tanımadı mı? Dediler ki;

- Tanıdı.. Bunun üzerine, Süleyman peygamberin huzuruna gitti. Huzurunda durdu; sonra secde etti. Sonra şöyle sena etti;

- Asırlar boyu mülkün daim olsun. Sonsuzlara kadar yaşayasın.

Bir yandan da, gagasını kaldırıyor, başı ile Süleyman peygambere işaret ediyordu. Daha sonra şöyle devam etti;

فَقَالَ اَحَطْتُ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِ

"Senin mülkünün ulaşmadığı bir yere vardım." (27/22)

Şunun anlatmak istiyordu kibarca;

- Öyle bir yere gittim ki; orası senin saltanatın altında değil. Orayı tanıdım. Sen tanıdığım bu yeri bilmiyorsun da.

Dolayısı ile sana bir haber getirdim. Bu haberi sana cin tayfası getirmemiştir; böyle bir yeri bildirmemişler. Orayı insanlar da bilmezler. Devam etti;

وَجِئْتُكَ مِنْ سَبَاٍ بِنَبَاٍ يَقِينٍ

"Sebe bölgesinden sana büyük bir haber getirdim." (27/22)

Hiç şüphe edilmesin; şaşırtıcı bir haber. Süleyman peygamber sordu;

- O nasıl bir haberdir? Hüdhüd şöyle anlattı;

اِنّى وَجَدْتُ امْرَاَةً تَمْلِكُهُمْ

"Orada bir kadın gördüm; o ülkenin sahibi." (27/23)

Yani; Belkıs'ı gördüm. Ona şöyle isim verilmişti;

- Belkıs bnt. Ebi Serah Humeyriye. Devam etti;

وَاُوتِيَتْ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ

"O kadına her şey verilmiş." (27/23)

Hemen her şeyi var. Yemen ve çevresi onun. İlim var; saltanat var. Mal var. Ordusu var. Hatta çeşitli atları da var. Sonra hepsinden üstün;

وَلَهَا عَرْشٌ عَظِيمٌ

"Onun büyük bir tahtı var." (27/23)

Bu tahtın yukarı doğru yüksekliği otuz zira. (Parmak ucundan dirseğe kadar olan mesafe.) Bunun için;

- Seksen zira. Diye de anlatılmıştır.

O tahtın eni ise, seksen zira'dır. O taht, inci mercan ve türlü cevherlerle süslenmiş, işlenmiştir. Devam etti;

وَجَدْتُهَا وَقَوْمَهَا يَسْجُدُونَ لِلشَّمْسِ مِنْ دُونِ اللّٰهِ

"Ne var ki, o ve onun kavmi gördüğüme göre; Allah'tan başka güneşe de secde ediyorlar." (27/24)

Yani; Onlar Mecusi. Devam etti;

وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ اَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ فَهُمْ لاَيَهْتَدُونَ

"Şeytan, onlara yaptıkları işi süslü gösterip yollarını tıkamış. Bu yüzden doğru yolu bulamıyorlar." (27/24)

Demek istiyordu ki;

- Şeytan hem o kadına, hem de tebaasına İslâm yolunu kapatmış. Bu yüzden, İslâmiyet'in ne olduğunu görüp bilemiyorlar. Devam etti;

اَلاَّ يَسْجُدُوا لِلّٰهِ الَّذِى يُخْرِجُ الْخَبْءَ فِى السَّمٰوَاتِ وَالاَرْضِ وَيَعْلَمُ مَاتُخْفُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ

- **"Neden acaba, yerdeki ve gökteki gizlilikleri çıkaran Allah'a secde etmezler ki?**

Hem Allah, onların gizli ve açık yanlarını da bilir." (27/25)

Devam etti;

اَللّٰهُ لاَ اِلٰهَ اِلاَّ هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ

- **"Allah, öyle bir Allah'tır ki; Arş-ı Azim'in de Rabbidir."** (27/26) Bunun üzerine, Süleyman peygamber hüdhüd'e şöyle dedi;

- **"Senin doğru mu söylediğini, yalan mı söylediğini yakında göreceğiz."** (27/27) Devam etti;

- Hele sen bize önce su bul. Hüdhüd suyu buldu. Ondan kana kana içtiler.

Bu iş bittikten sonra, Süleyman peygamber hüdhüd'ü çağırdı. Bir de mektup yazmıştı. Yazdığı bu mektubu mühürledi; hüdhüd'e verdi ve ona şöyle dedi;

اِذْهَبْ بِكِتَابِى هٰذَا فَاَلْقِهْ اِلَيْهِمْ ثُمَّ تَوَلَّ عَنْهُمْ فَانْظُرْ مَاذَا يَرْجِعُونَ

- **"Bu mektubumu götür. Onlara bırak. Sonra, yanların-**

dan biraz ayrıl. Ve bak; Ne gibi bir müracaatta bulunacaklar?" (27/28) Yani; Hele bir bak; nasıl bir cevap vereceklerini görelim.

Süleyman peygamberin yazdığı mektup şöyle idi;

اِنَّهُ مِنْ سُلَيْمٰنَ وَاِنَّهُ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ اَلَّا تَعْلُوا عَلَيَّ وَاْتُونِي مُسْلِمِينَ

- "Rahman Banim Allah'ın adı ile..

Bu mektup, Süleyman'dandır. Bana baş kaldırmaya kalkışmayınız. Bana gelin; Müslüman olun." (27/30-31)

Süleyman peygamber, biraz daha açık manası ile şöyle diyordu;

- Bana karşı büyüklenmeye girişmeyesiniz. Sizinle müsalaha etmek istiyorum. Bunun için gelin.

Siz, cin tayfasından iseniz; kölem olmanız gerek. İnsan iseniz, sözümü dinleyip bana itaat etmeniz lâzım.

Bunun üzerine, hüdhüd mektubu aldı yola koyuldu. Öğlene doğru Sebe' ülkesine vardı.

Hüdhüd geldiği sırada, Belkıs köşkünde öğlen uykusuna yatmıştı.

Kapılar üzerine kapanmıştı; kilitler vurulmuştu. Onun yanına bir şeyin girmesi de mümkün değil gibi idi.

Muhafızları da, köşkün çevresinde idiler.

Belkıs'ın kavminde, kendisine ait on iki bin (12.000) savaşçısı vardı.

Bu savaşçıların her biri de, yüz bin (100.000) savaşçının kumandanı idi.

Kadınlar ve çocuklar, anlatılan sayının dışında idi.

Belkıs, haftada bir gün, (her cuma) kendi halkının arasına girer; onların ihtiyaçlarını yerine getirirdi.

Tahtı da, dört altından sütun üzerine kurulurdu. Sonra gelir, o tahtın üzerine otururdu.

Kendisi, halkına bakardı; ama onlardan hiç kimse kendisine bakamazdı. Onlardan bir kimse, dilekte bulunacağı zaman, huzurunda ayakta durur ve dileği ne ise bildirirdi. Başını da önüne eğer, Belkıs tarafına bakamazdı.

O dilek sahibi, bundan sonra secdeye kapanırdı. Belkıs'a tazim olarak, izin verinceye kadar da başını secdeden kaldırmazdı.

Halkının ihtiyacını görüp vereceği emri verdikten sonra köşküne girerdi.

Haftanın aynı günü gelinceye kadar, bir daha kendisini kimse

görmezdi.

Büyük bir mülk ve saltanat sahibi idi.Sonra..

Hüdhüd oraya vardığı zaman gördü ki; Kapılar Belkıs üzerine kapanmış; muhafızlar da köşkün çevresini sarmış.

Bunun üzerine, bir giriş yolu araştırdı; köşkün pencerelerinden birinden içeri girdi. O pencereden içeri girdikten sonra, oda oda ilerledi. Yedi oda gitti. Sonunda otuz zira' yükseklikte arşına kadar vardı.

Gördü ki; Belkıs öğlen uykusuna yatmış. Üzerinde, edep yerini örten bir örtüden başka bir şey de yok. Belkıs, uyuduğu zaman hep böyle yaparmış.

Hüdhüd, getirdiği mektubu, tahtının üzerine, Belkıs'ın yanına bıraktı. Sonra pencereye uçtu; beklemeye geçti. Uykusundan uyanıp mektubu okuyuncaya kadar bekleyecekti.

Uzun süre bekledi; ama Belkıs uyanmadı. Baktı ki, uyanmayacak; beklemekten bıktı; gelip gagası ile dokundu ve uyandırdı.

Belkıs, uyanır uyanmaz baktı ki; Yanına tahtı üzerinde bir mektup. Mektubu aldı; gözlerini ovuşturdu ve mektubun durumunu araştırmaya baktı. Bu ne hâldir; Kapılar kilitli olduğu hâlde, bu mektup kendisine nasıl ulaşmış!

Hayret etti.. Dışarı çıktığı zaman, muhafızları kapının önünde buldu. Onlara sordu;

- Kapıyı açıp da yanıma gelen birini gördünüz mü? Dediler ki;

- Hayır, kimseyi görmedik. Kapılar olduğu gibi kapalıdır; biz de burada kolluyoruz. Sonra, tahtına çekildi; mektubu açtı ve okudu.

Belkıs hem okurdu; hem de yazardı. Baktı ki, onda;

- **"Rahman Rahim Allah'ın adı ile.."** Yazılmış. Okuyup bitirdi.

Sonra, toplanmaları için, kavmine adam yolladı. Toplandıkları zaman, onlara şöyle dedi;

قَالَتْ يَٓا اَيُّهَا الْمَلَؤُا اِنّ۪ٓي اُلْقِيَ اِلَيَّ كِتَابٌ كَر۪يمٌ

- **"Ey ileri gelen kumandanlar, bana güzel bir mektup geldi."** (27/29) Yani; Güzelce mühürlenmiş. Şunlar yazılı;

- **"Rahman Rahim Allah'ın adı ile..**

Bu mektup, Süleyman'dandır.

Bana baş kaldırmaya kalkışmayınız.

Bana gelin, Müslüman olun." (27/30)

Yani; Sulh isteyerek bana gelin. Sonra devam etti;

قَالَتْ يَٓا اَيُّهَا الْمَلَؤُا اَفْتُونِى فِى اَمْرِى مَا كُنْتُ قَاطِعَةً اَمْرًا حَتّٰى تَشْهَدُونِ

- **"Ey ileri gelen kumandanlar, bu durumda, bana görüşlerinizi bildirin."** (27/32) Demek istiyordu ki;

- Bana anlatın; yapmam gerekeni bana bildirin. Ne yapmam gerektiği hakkında görüşünüzü açıklayın. Devam etti;

- **"Şu anda ben kesin bir karara varmış değilim. Sizin görüşünün almadan bir karar veremem."** (27/32) Şunu anlatmak istiyordu;

- Durumu size açıkladım, mektubu da okudum. Danışma meclisini kurun; kararınızı söyleyin.

Bunun üzerine, o ileri gelenler, uzun bir görüşmeden sonra, kararlarını verip Belkıs'a şöyle dediler;

قَالُوا نَحْنُ اُولُوا قُوَّةٍ وَاُولُوا بَاْسٍ شَدِيدٍ

- **"Biz, kuvvet sahibiyiz. Sağlam bir vurucu güce sahibiz."** (27/33) Açıkça şunu demek istiyorlardı;

- Hiçbir şekilde bizi düşman mağlup edemez. Ne savaşçılardan korkarız; ne çokluktan. İdareyi hiç kimseye veremeyiz. Ama işini sen daha iyi bilirsin. Yalnız, bize emir ver; ona göre hareket ederim.

Bu durumda, Belkıs'ın hakkını koruma dışında her şeye karşı çıktılar. Yine de sonucu ona bıraktılar. Bunu Allah-û Teâlâ, onların dilinden şöyle anlattı;

وَالْاَمْرُ اِلَيْكِ فَانْظُرِى مَاذَا تَاْمُرِينَ

- **"Emir sana ait; durumu incele; emredeceğini bildir."** (27/33) Yani; Biz, senin emrindeyiz. Ancak, Belkıs ilim ve hikmet yollu konuştu;

قَالَتْ اِنَّ الْمُلُوكَ اِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً اَفْسَدُوهَا وَجَعَلُوا اَعِزَّةَ اَهْلِهَٓا اَذِلَّةً وَكَذٰلِكَ يَفْعَلُونَ

- **"Padişahlar, bir ülkeye girdikleri zaman orayı harabeye çevirirler. Oranın izzet ikram sahibi halkını, düşük bir hâle getirirler. İşte onların yapacakları budur."** (27/31) Demek istiyordu ki;

- Mallarını ellerinden alırlar; savaşçılarını öldürürler; çocuklarını da esir ederler. Sonra şöyle devam etti;

وَاِنّى مُرْسِلَةٌ اِلَيْهِمْ بِهَدِيَّةٍ

- **"Ben, elçiler göndermek istiyorum. Bu elçiler, hediye de**

götürecektir." (27/35) Yani; Süleyman'a. Devam etti;

فَنَاظِرَةٌ بِمَ يَرْجِعُ الْمُرْسَلُونَ

- **"Bundan sonra, bekleyeceğim; Elçilerin nasıl döneceklerini göreceğiz."** (27/35) Şunu demek istiyordu;

- Süleyman'a elçiler göndereceğim. Elçilerin bana nasıl döneceklerini ve ondan bana ne haberler getirip neler anlatacaklarını bekleyeceğim. Yapacağım işe ondan sonra karar vereceğim. Sonra..

Hediyelerini hazırladı. Hazırladığı hediyeler sırası ile şöyle idi;

On iki tane oğlan köle ayırdı. Hepsini de kız şekline getirdi. Zira hemen hepsi de tüysüz taze delikanlı idi.

Ellerini kınaladı. Saçlarını taradı. Her birine kız elbisesi giydirdi. Bundan sonra onların yakınına gitti; Süleyman kendilerine bir şey sorduğu zaman ne söyleyeceklerini, nasıl konuşacaklarını anlattı.

Bilhassa, sorulara cevap verirken, kız sesi çıkarmalarını ve öyle cevap vermelerini tembih etti.

On iki tane de sert tipli, erkeğe benzeyen cariye seçti. Bunların saçlarını tıraş ettirdi. Kendilerine erkek elbisesi giydirdi, ayaklarına erkek ayakkabısı verdi. Bu erkek kıyafetindeki cariyelere de şöyle dedi;

- Süleyman size bir şey sorduğu ve cevabını istediği zaman, ona erkek gibi cevap verin.

Belkıs'ın hediyeleri arasında şunlar da vardı;

Yelencüc ağacı, (galiba tütsülü od ağacı, yanınca güzel kokar) misk, amber, ipekli. Bunları, çok güzel tabaklar içine koymuş, güzel cariyelerin ellerine vermişti.

Arap ve Acem develerinden dünyaya gelen on iki melez dişi deve yolladı ki, bunların sütü çok fazla idi.

İki tane boncuk yolladı. Bu boncukların biri eğri büğrü delinmişti; diğeri delik değildi. Bir de boş bir kadeh yolladı.

Bütün bunların dışında, bir de kadın yolladı. Bu kadına şöyle tembih etti;

- Süleyman'a ait ne varsa ezberleyeceksin. Ne konuşursa, ezberine alacak; onları bana anlatacaksın.

Bundan sonra, hepsine birden şu tavsiyede bulundu;

- Süleyman'ın huzuruna vardığınız zaman, oturmayın; ayakta durun. Size oturmanız için emir verinceye kadar bekleyin.

Şayet kendisi, zalim bir kimse ise, onu malla razı ederiz; bizden bir şey istemez.

Şayet kendisi, hilm sahibi her şeyi bilen bir bilgin ise, oturmanız için size emir verir. Sonra o kadına şu emirleri verdi;

- Süleyman'a söyle; delik boncuğa iplik geçirsin. Ama ne cin tayfasından birinin yardımı ile ne insanlardan birinin eli ile.

Delinmemiş boncuğun da delinmesini söyle; ama demirsiz. Cin ve insan eli ile de değil. O kadına şu emri de verdi;

- Süleyman'a söyle; bu oğlan kölelerle, cariye kadınları ayırt etsin. Şunu da söyle; Güzel, içilir su ile doldursun. Ama bu su, ne yerin suyundan olmalı; ne de semanın suyundan.

Bunların dışında; içinde bin tane ilmî mesele bulunan ve çözümlenmesini istediği bir mektup yazdı.

Anlatılan işler tamamlandıktan sonra, elçiler yola çıktılar. Yanlarında taşıdıktan hediyelerle birlikte Süleyman'ın kapısına vardılar.

Getirdikleri hediyeleri Süleyman'ın önüne bırakıp ayakta durdular; oturmadılar. Zira kendilerine yapılan tembih bu yolda idi.

Süleyman onlara baktı.

Bir müddet, el ayak oynatmadan hareketsiz kaldı. Onlara bir ses de çıkarmadı; bir ferahlık da göstermedi. Elçilere, içinden geçenleri anlatmadı; ne gibi bir karşılık vereceğini de sezdirmedi.

Sonra başını kaldırıp Belkıs'ın elçilerine baktı; şöyle dedi;

- Yer de Allah'ındır; gök de Allah'ındır. Semayı yükseltti; yeri de alçalttı. Dileyen ayakta durur; dileyen oturur. Böylece, onlara oturma izni verdi. Sonra..

Elçi kadın, Süleyman'a yaklaştı; iki boncuğu takdim etti ve şöyle dedi;

- Belkıs, sana der ki; Bu delik boncuktan iplik geçiresin; bu uçtan girip öbür uçtan çıkacak. Ama bunu ne insan eli ile yapacaksın; ne de cin tayfasının yardımı ile.

Bu delinmemiş boncuğu da deleceksin. Bu taraftan öbür tarafına kadar delinecek. Ama demirle değil; insanların ve cinlerin yardımı ile de olmayacak.

Bundan sonra, boş kadehi Süleyman'a yaklaştırdı ve şöyle dedi;

- Belkıs sana der ki; Bu boş kadehe su doldurasın. İçilir su olmalı; ama ne yerden çıkan su olmalı, ne de gökten inen.

Bundan sonra, kız kıyafetindeki oğlanları, erkek kıyafetine girmiş kadınları gösterdi. Şöyle dedi;

- Belkıs sana der ki; Bu oğlanlarla kadınları birbirinden ayırt edesin.

Belkıs'ın elçisi diyeceğini dedikten sonra çekildi.

Bundan sonra Süleyman, ülkesinin halkını topladı. Hepsi bir araya geldikten sonra Süleyman, kendisine gelen boncukları çıkardı.

Önce delik boncuğu gösterdi ve şöyle dedi;

- Benim için, kim bu delikten iplik geçirip öbür taraftan çıkaracak?

Buna karşılık bir kurt konuştu. Ki bu kurt, yaş hurma içinde bulunurdu. Kendisi kırmızı idi. Şöyle dedi;

- Ey Sultan, bu işi senin için ben yaparım; ama bir dileğim var; Rızkım yaş hurma içinde olacak. Süleyman, kurdun bu dileğini kabul etti;

- Olur, dedi. Bunun üzerine, kurdun başına bir ip taktılar; boncuğun içine girdi. İpi çekerek gitti; öbür taraftan çıktı.

Süleyman bundan sonra, ikinci boncuğu çıkardı ki, bu delinmemiştir. Şöyle dedi;

- Demire ihtiyaç duyulmadan bu boncuğu bana, kim delecek?

Bunun üzerine, huzura bir güve kurdu atıldı ve şöyle dedi;

- Ey Sultan, senin için bunu ben yaparım. Ama senden bir dileğim var. Rızkım ağaçlarda olsun. Süleyman, buna da olumlu cevap verdi Bunun üzerine, boncuk üzerinde durdu; bu yandan öbür yana kadar delip çıktı. Bu kurdun rızkı da ağaçlarda oldu. (Yani; Artık ağaç kurdu oldu.)

Bundan sonra, kadehi çıkardı;

- Arap atları hazırlansın. Diye emir verdi. Atlar hazırlandı. Koşturuldu, yoruldular ve terlediler. Bunların terinden akan su, kadehe dolduruldu. Elçiye şöyle dedi;

- İşte, Belkıs'ın istediği su budur. Daha sonra, erkek kılığında gelen kadınları ve kadın kılığında gelen oğlanları huzuruna çağırdı. Sonra onlara;

- Abdest alınız. Emrini verdi ki, bununla onları ayırt edecekti.

Erkek kılığında kadın olanlar, suyu avuçlarınla içine döküyorlardı. Önce sol avuçlarına döktükleri su ile sol kollarını yıkıyorlardı. Sonra da sağ avuçlarına döktükleri su ile sağ kollarını yıkıyorlardı.

Kadın kılığında erkek olanlar ise, önce suyu sağ avuçlarına alıyor, sağ kollarını yıkıyorlardı. Daha sonra suyu sol avuçları içine alıp sol kollarını yıkıyorlardı.

Böylece, soldan başlayanların kadın, sağdan başlayanların ise erkek olduklarını çıkardı.

Bundan sonra, Belkıs'ın kendisine gönderdiği meselelere geldi. Onların da, elçiye cevaplarını verdi. Hediyeleri ile birlikte onları yolladı. Ayet-i kerimelerle anlatıldığı üzere, Belkıs'ın gönderdiği elçiye şöyle dedi;

قَالَ اَتُمِدُّونَنِ بِمَالٍ فَمَٓا اٰتٰينِۧ اللّٰهُ خَيْرٌ مِمَّٓا اٰتٰيكُمْ بَلْ اَنْتُمْ بِهَدِيَّتِكُمْ تَفْرَحُونَ

- **"Siz bana malla yardım etmeye mi çalışıyorsunuz? Allah'ın bana verdiği** (saltanat ve peygamberlik) **sizin verdiklerinizden hayırlıdır. Elbette, bu hediyeleriniz sizi sevindirir."** (27/36) Sonra..

Bir mektup daha yazdı ve hüdhüd'e verdi. Şöyle dedi;

اِرْجِعْ اِلَيْهِمْ فَلَنَاْتِيَنَّهُمْ بِجُنُودٍ لَا قِبَلَ لَهُمْ بِهَا وَلَنُخْرِجَنَّهُمْ مِنْهَٓا اَذِلَّةً وَهُمْ صَاغِرُونَ

- **"Belkıs ve adamlarına bunu götür. Şunu bilsinler; Kendilerine öyle bir ordu ile geleceğim ki; önüne durulması mümkün değildir. Onları Sebe ülkesinden zelil ve perişan bir hâlde çıkaracağız."** (27/37)

Hüdhüd'ün getirdiği mektubu okudu.

Sonra, elçiler de geldiler, onlardan da durumu dinledi.

Gönderdiklerine Süleyman'ın neler ettiğini, sorduklarına ne gibi cevaplar verdiğini bir bir kendisine anlattılar. Bütün bunları dinledikten sonra, şöyle dedi;

- Bu, bize tepeden inme bir iştir. Bizim ona karşı koyacak ne gücümüz var; ne de takatimiz. Karşısında dayanamayız.

Sonra tahtını saklamaya geçti, içten içe giden yedinci odaya kapattı. Kapılarına da koruyucu muhafızlar koydu.

Bundan sonra, Süleyman'a doğru yola çıktı.

Ancak, hüdhüd ondan evvel geldi ve Belkıs'ın kendisine gelmek üzere yola çıktığını haber verdi. Bunun üzerine, Süleyman peygamber, ülkesinin ileri gelenlerini topladı. Onlara şöyle dedi;

قَالَ يَٓا اَيُّهَا الْمَلَؤُا اَيُّكُمْ يَاْتِينِي بِعَرْشِهَا قَبْلَ اَنْ يَاْتُونِي مُسْلِمِينَ

- **"Ey cemaat, onlar bana sulh için teslim olmaya gelmeden evvel, Belkıs'ın tahtını bana hanginiz getirecek?"** (27/38)

Zira onlar sulh ettikten sonra, tahtı almak bize helâl olmaz.

قَالَ عِفْرِيتٌ مِنَ الْجِنِّ اَنَا اٰتِيكَ بِهِ قَبْلَ اَنْ تَقُومَ مِنْ مَقَامِكَ وَاِنِّي عَلَيْهِ لَقَوِيٌّ اَمِينٌ

- **"Cin tayfasından bir ifrit şöyle dedi;**

- **Sen, yerinden kalkmadan ben onu sana getirebilirim.**

Onu taşımak için güçlüyüm; olduğu gibi getireceğime eminim." (27/39)

Bu ifrit, çok kuvvetli ve sert tabiatlı idi. Adı; Amred idi.

Yarım günde, oradan alıp getireceğini, tahtın incilerinden mercanlardan ve diğer ziynetlerinden altınına, zebercedine, gümüşüne hiçbir ziyan getirmeyeceğine dair teminat veriyordu.

Bu öyle bir ifrit idi ki; Gözü nereye kadar görür ise, adımını oraya atardı. Bunun için de, Süleyman'a şöyle dedi;

- Ben, gözümün gördüğü yere adımımı atabiliyorum; onu alır getiririm. Ancak Süleyman şöyle dedi;

- Ben, daha çabuk gelmesi için acele ediyorum. Bundan sonrasını ayet-i kerimede bulalım;

قَالَ الَّذِى عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ اَنَا اٰتِيكَ بِهِ قَبْلَ اَنْ يَرْتَدَّ اِلَيْكَ طَرْفُكَ

- **"Kitaptan kendisinde ilim bulunan biri Süleyman'a şöyle dedi; Ben, onu sana göz açıp kapayıncaya kadar getiririm."** (27/40)

Bu kitaptan bildiği ism-i azam duası idi. Ki o dua; Ya Hayyum Ya Kayyum'dur. Şöyle dedi;

- Bütün dikkatimi toplar, Rabbimin kitabına bakarım. Ve Rabbime dua ederim. Bu suretle o tahtı, bir an için buraya getiririm.

Bunun adı; Asaf b. Berhıya idi. Babasının adı; Şa'ya, anasının adı ise; Batura idi.

Kendisi İsrail oğullarındandı; Yüce Allah'ın en büyük ismini bilirdi. Buna güvenerek, tahtı göz açıp kapayıncaya kadar getireceğini söylüyordu. Bunun üzerine, Süleyman şöyle dedi;

- Bunu yapabilirsen, üstün gelirim. Şayet yapamazsan, cinler arasında beni rüsva etmiş olursun. Hâlbuki ben, hem insanların hem de cinlerin efendisiyim.

Bundan sonra, Asaf kalktı; abdest aldıktan sonra Aziz Celil Allah'a karşı secdeye kapandı. Yüce Allah'ın ism-i azamını vesile ederek dua etmeye başladı.

- Ya Hayy Ya Kayyum.. Diyordu. Hazret-i Ali b. Ebu Talib'in (r.a) şöyle dediği anlatıldı;

- İsm-i azam odur ki, onunla dua edildiği zaman kabul edilir. Onu vesile edip bir şey dilendiği zaman verilir. O şudur; Ya Zel-celâli Vel-ikram.

Yine konumuza devam edelim.

Asafın duası üzerine Belkıs'ın tahtı yerde kayboldu. Sonra, Süleyman'ın tahtının yanında meydana çıktı. Şöyle anlatıldı;

- Süleyman peygamber, büyük tahtına oturduğu zaman, ayaklarını üzerine koyduğu kürsünün altından Belkıs'ın tahtı çıktı.

Belkıs'ın tahtının ortaya çıktığını görünce cin tayfası Süleyman'a şöyle dedi;

- Asafın gücü tahtı getirmeye yetti; ama Belkıs'ı getiremez. Bunun üzerine Asaf Süleyman'a şöyle dedi;

- Ben, onu da sana getiririm. Bunun üzerine, Süleyman billurdan bir köşk yapılması emrini verdi.

Bu billur köşkün altından da su akıtılması için emir verdi.

Bunu da yaptılar ve akan suya balıklar attılar. Billurun saflığından, üstte olan altta akan suyu ve balıkları görüyordu.

Bundan sonra Süleyman emretti; kendi tahtı, o billur köşkün ortasına yerleştirildi.

Bundan sonra, kendi yakınları için de kürsüler kurulması için emir verdi. Kendi tahtı, billur köşk ortasına kuruldu; emri üzerine yakınlarının kürsüleri de onun çevresine kuruldu.

Ve herkes yerine oturdu.

Süleyman peygambere kürsü itibarı ile yakın olanlar sırası ile şunlar idi; İnsanlar, cin tayfası ve şeytanlar.

Süleyman aleyhisselâmın âdeti hep böyle idi. Bir beldeye gidecekleri zaman, kendisi tahtına oturur; kalanlar da kendi kürsülerinde otururlardı.

Bundan sonra rüzgâra emrederdi; kendilerini yerle sema arasına yükseltirdi.

Yerde yürüyecekleri zaman, rüzgâra emir verirdi; rüzgâr dururdu. Bu kere yerde yürümeye başlarlardı.

Bugünkü devlet erkânının kurdukları meclisleri olduğu gibi; Süleyman aleyhisselâmın da kurduğu meclis erkânı vardı.

Anlatılan şekilde meclis kurulduktan sonra, Asafın tekrar huzura gelmesini emretti.

Asaf tekrar geldi; secdeye vardı; Yüce Allah'ın ism-i azamını vesile ederek dua etti.

Daha önce de anlatıldığı gibi onun okuduğu ism-i azam duası şuydu;

- Ya Hayyum Ya Kayyum. Bir de baktı ki; Belkıs orada hazır.

Denilmiştir ki;

- Yanında kitaptan ilim bulunan kimsenin adı; Sabba b. Ed idi. Ki bu Süleyman'ın atına bakardı. Yine denilmiştir ki;

- Yanında kitaptan ilim bulunan kimse; Hızır aleyhisselâmdı. Her neyse.. Bundan sonrasına ayet-i kerime ile devam edelim. Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

فَلَمَّا رَاٰهُ مُسْتَقِرًّا عِنْدَهُ قَالَ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبّ۪ي لِيَبْلُوَن۪ٓي ءَاَشْكُرُ اَمْ اَكْفُرُ

- **"Süleyman, tahtı yanında durur hâlde görünce şöyle dedi; -Bu, Rabbimin bana bir fazlıdır. Beni deniyor; Bana verdiklerine şükür mü edeceğim, yoksa bu nimetlerine karşı küfür mü edeceğim?"** (27/40)

Bilhassa benden alt rütbede birinin, ilim itibarı ile benden daha faziletli olduğunu gördükten sonra. Ayet-i kerimenin devamı şöyledir;

وَمَنْ شَكَرَ فَاِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِه۪ وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ رَبّ۪ي غَنِيٌّ كَر۪يمٌ

- **"Her kim şükrederse, lehine olur. Verilen nimete küfür edene gelince, Rabbim Gani ve Kerim'dir."** (27/40)

Yani; Kendisine ceza vermekte acelesi yoktur.

Cin tayfası, üstte anlatılan durumu duyduktan sonra, Süleyman'ın yanında Belkıs'ı kötülemeye başladılar. Ondan kendisini tiksindirmek istiyorlardı.

Korktular; Şayet Süleyman peygamber onu kadın olarak alır ise, kendilerine ait bazı işleri Süleyman'a açabilirdi. Zira Belkıs, cin tayfasının dilinden anlardı. Çünkü; Belkıs'ın anası cin tayfasındandı. İsmi de Umeyr bnt. Amr idi.

Denildiğine göre, Belkıs'ın anasının adı; Ravaha idi; Cin padişahı Seken'in de kızı idi. Belkıs'ı çekiştirerek Süleyman'a şöyle dediler;

- Belkıs'ın aklında biraz noksanlık vardır; ayakları eşek ayakları gibidir. Belkıs'ın vücudu da kıllıdır;

Onların böyle demeleri üzerine, Süleyman Belkıs'ın aklını denemek ve ayaklarını görmek istedi.

Billur köşkü yaptırmasının, içine suda yaşayan kurbağa balık koydurmasının sebebi de buydu.

Sonra Süleyman Belkıs'ın tahtının da değiştirilmesini istedi. Onda biraz artırma ve eksiltme yaptırmak istiyordu. Bütün bunlarla, Süleyman Belkıs'ın aklını denemek dileğinde idi.

Allah-û Teâlâ, bu manada şöyle buyırdu;

قَالَ نَكِّرُوا لَهَا عَرْشَهَا نَنْظُرْ اَتَهْتَدِى اَمْ تَكُونُ مِنَ الَّذِينَ لاَ يَهْتَدُونَ

- **"Süleyman dedi ki;**

- **Tahtını onun için tanınmaz hâle getirin; görelim; Tahtını tanıyabilecek midir? Yoksa kendi tahtını tanımayanlardan mı olacaktır?"** (27/41)

Belkıs, Süleyman'a doğru gelmeye başladı. Yapılan billur köşkün (oda manasına) önüne kadar geldi. Bundan sonrasına ayet-i kerimede devam edelim;

قِيلَ لَهَا ادْخُلِى الصَّرْحَ

- **"Belkıs'a; Köşke gir. Denildi."** (27/44) Burada; Köşk.. Manasına alınan lâfzın aslı; Sarh'tır. Humeyr lügatine göre Sarh;

- Köşk.. Demektir. Ayet-i kerimeye devam edelim;

وَكَشَفَتْ عَنْ سَاقَيْهَا

İçinden şöyle söylendi;

- Bu, beni ancak suda boğmak istiyor. Başka türlü yapsaydı; bundan daha iyi olurdu. Yani; Beni başka türlü boğabilirdi.

Ayet-i kerimeye devam edelim;

فَلَمَّا رَاَتْهُ حَسِبَتْهُ لُجَّةً

- **"Belkıs, onu gördüğü zaman, içine girilen derin su sandı."** (27/44) **"Peşinden bacaklarını suya girmek için açtı."** (27/44)

Bacakları kıllı çıktı. Ancak Belkıs, insanların en güzeli idi; anlatıldığı gibi değıldi. Yani; Cinlerin, Süleyman peygambere kötüledikleri şekilde değildi. Pek güzel bir insandı.

Kendisine şöyle denildi;

قَالَ اِنَّهُ صَرْحٌ مُمَرَّدٌ مِنْ قَوَارِيرَ

- **"Bu, billurdan yapılma sırça köşktür."** (27/44)

Yani; Şeffaf bir köşktür. Onda bir toz bile yoktur. Tıpkı; Yüzünde tüy bulunmayan bir taze delikanlı gibi.. Billurdan yapılmış düz bir zemindir. (Akvaryum gibi altında suda yaşayan canlılar var.)

Belkıs, Süleyman'a doğru yürüdü. Ama Süleyman onun ayaklarına bakıyordu. Bacaklarındaki kıllara bakıyor ve bundan hayrete düşüyordu. Hem de çok.. Ayet-i kerimeye devam edelim;

فَلَمَّا جَاءَتْ قِيلَ اَهٰكَذَا عَرْشُكِ

- **"Süleyman'ın yanına geldikten sonra kendisine soruldu; Senin tahtın böyle miydi?"** (27/42)

Belkıs tahta baktı; hem tanıdı, hem tanımadı. Kendi kendine şöyle düşündü;

- O taht, buraya nasıl ulaşabilir ki! Yedi kapı içeriden içeri saklı. Çevresi de muhafız dolu. Hasılı; Ne tanıdı; ne de tanımadı. Şöyle dedi;

قَالَتْ كَاَنَّهُ هُوَ

- **"Sanki o gibi.."** (27/42) Süleyman şöyle dedi;

وَاُوتِينَا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهَا وَكُنَّا مُسْلِمِينَ

- **"Belkıs'tan evvel bize ilim verilmişti; biz Müslümanlarız.."** (27/42) Zira Belkıs Mecusi idi. Ayet-i kerimeye devam edelim;

قَالَتْ رَبِّ اِنِّى ظَلَمْتُ نَفْسِى

- **"Bütün bunları gördükten sonra, Belkıs şöyle dedi;**

- **Ben kendime kötülük etmişim."** (27/44) Şöyle demek istiyordu;

- Sandım ki, Süleyman beni boğacak; hâlbuki yanılmışım. Bir başka rivayete göre de şöyle demek istemiştir;

- Ben, güneşe tapmak sureti ile nefsimi köreltmişim. Devam etti;

وَاَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمٰنَ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

- **"Süleyman'la beraber, âlemlerin Rabbi için Müslüman oluyorum."** (27/44) Bir manaya göre, şöyle demek istemiştir;

- Âlemlerin Rabbi için, Süleyman'la ihlâs sahibi olup temize çıkıyorum. Bilhassa ibadette. Ayet-i kerimeye devam edelim;

وَصَدَّهَا مَاكَانَتْ تَعْبُدُ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اِنَّهَا كَانَتْ مِنْ قَوْمٍ كَافِرِينَ

- **"Süleyman, Belkıs'ın daha önce Allah'ı bırakıp da taptığı şeylerin yolunu kendisine kapadı."**

Zira daha önce Belkıs, kâfirler güruhundandı. Sonra, Süleyman Belkıs ile evlendi.

Sonra Süleyman Belkıs'a bacaklarındaki ve diğer yerlerindeki tüyleri almak için hamam otu kullanmayı emretti. Hem kendisi, hem de Belkıs hamam otu kullandı, ilk defa hamam otu kullanmak sureti ile vücuttaki tüyleri alan da Süleyman peygamberdir..

Süleyman Belkıs'a bazı şeyler sordu; Belkıs da ona bazı şeylerden sordu. Hâsılı; Süleyman, Belkıs ile birleşti.

Belkıs, Süleyman'a bir oğlan çocuğu dünyaya getirdi. Onun adını Davud koydular. Ancak bu çocuk, Süleyman hayatta iken öldü.

Sonra Süleyman öldü; ondan bir ay sonra da Belkıs öldü.

Bir başka rivayet ise şöyledir;

- Süleyman, Belkıs'a Şam'da bir köy verdi. Ölünceye kadar oranın vergisini Belkıs aldı. Bir başka rivayette ise şöyle anlatıldı;

- Süleyman Belkıs'la evlenip karı-koca olduktan sonra, onu kendi ülkesine askerinin başına yolladı.

Kendisi de ayda bir kere yukarıda anlatıldığı gibi Kudüs'ten Yemen'e giderdi.

1. FASIL; Alınacak ibret dersi

Bu hikâyeyi, bu mecliste tamamı ile anlattım. Sebebi şudur; Her akıllı, sonunu gözeten, geçmişte yaşayan iyilerin ve kötülerin hâlinden ibret alan her mümin için ders vardır.

Geçip giden ve dünyayı boşaltan ümmetler üzerinde etkili Aziz Celil Allah'ın kudretini göstermek istedim.

İkramını taat ehline yaptığını, masiyet ehlini onların emrine verdiğini, onların sahipliğini, gütmeyi bunlara verdiğini göstermek istedim.

Velâyet ve muhabbet ehline halkın mülkiyetini nasıl verdiğini belirttim.

Hele bir bak; Süleyman Aziz Celil Rabbine itaat ettiği için; hem Belkıs'a sahip kıldı; hem de mülküne. Hâlbuki Belkıs'ın ülkesinde ve emrinde on iki bin (12.000) savaşçı vardı. Bu savaşçılardan her birinin emrinde de yüz bin savaşçı vardı.

Süleyman'ın ordusuna gelince, hepsi dört yüz bin (400.000) idi. Bunların iki bini cin tayfasından, iki bini de insanlardandı.

İki ordu arasındaki fark açıktır. Süleyman peygamber Yüce Allah'a taatından dolayı üstün geldi. Belkıs ise, küfründen ötürü mağlup oldu.

***

Bilesin ki.. Ey insan, İslâm dini daima üstündür; onun üstüne çıkılamaz. Bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَلَنْ يَجْعَلَ اللهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلاً

"Allah, hiçbir şekilde müminlerden üstün bir yolu kâfirlere vermeyecektir." (4/141)

Sana gelince, ey münafık, şayet iman edecek olursan, dünyada düşmanlarından emin olursun. Ahirette de tutuşturulan Allah'ın ateşinden kurtulursun. Cehennem sana hizmetçi olur; önünde baş eğer. Sana ikram eder, sana tazim eder ve sana Mevlâ'sının yolunu gösterir.

Öbür âlemde üstünden geçerken şöyle diyecektir;

- Ey mümin çabuk geçer, nurun ateşimi söndürüyor.

Cehennemin öyle demesinin sebebi şudur;

Çünkü sen, mükerrem ve nurlu bir kimsesin. Yüce Sultanın nişanı senin üzerindedir. Onun ağırlıkları sana takılıdır. Bunun için, çevredekilerin hemen hepsine sana tazim etmek, saygı gösterip hizmetini görmek düşer.

Kâfire ve asiye gelince..

Ateş, bunlardan Cebbar Allah'ın intikamını alacaktır. Tıpkı bir kimse; Yakaladığı düşmanından aldığı intikam gibi. Nitekim bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

اِذَا رَاَتْهُمْ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ سَمِعُوا لَهَا تَغَيُّظًا وَزَفِيرًا

"Cehennem onları uzaktan gördüğü zaman; kükremeye başlar ki; Onlar cehennemin kükremesi ve gürültü ile yanışını duyarlar." (25/12)

***

Dünyada ve ahirette üstün olmak istiyorsan, Yüce Allah'ın taatına gir. Ona karşı masiyet işlememeye de sabırla dayan. Böyle ettiğin takdirde, Yüce Allah'ın rahmetini bulursun.

Şu iki ayet-i kerime, anlattığımız manayı teyit eder;

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلّٰهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا

"Kim izzet sahibi olmak isterse bilsin ki; Tümden izzet Allah'ındır." (35/10)

وَلِلّٰهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ

"İzzet, üstünlük Allah'ındır; Resulünündür, müminlerindir. Lâkin bunu münafıklar bilemezler." (63/8)

Ey iddiacı, senin nifakın imandadır. Ey ihlâs iddia eden senin de şirkin var.

Bütün bu hâller seni; Cebbar Allah'ın, Muhtar Resulün, hayırlı müminlerin üstünlüğünü görmekten alıkoydu.

Şayet imanın gerektirdiği işlerle amel edersen; ihlâs şartlarını da inanarak yerine getirirsen; Dünyada her eziyetten emin olursun. İnsanların ve cinlerin şeytanların şerrinden de kurtulursun. Ahirette de azap görmekten emin olursun.

Bu durumda sana Allah'tan yardım gelir; düşmanlarına ise düşüklük.. Şu ayet-i kerimeler anlatılan manayadır;

اِنْ تَنْصُرُوا اللّٰهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ اَقْدَامَكُمْ

"Allah'a yardım ederseniz, size yardım eder; ayaklarınıza sebat verir." (47/7)

فَلَا تَهِنُوا وَتَدْعُوٓا اِلَى السَّلْمِ وَاَنْتُمُ الْاَعْلَوْنَ وَاللّٰهُ مَعَكُمْ

"İslâm dinine davet ederken (yahut sulh anlaşması yaparken) **kendinizi düşük göstermeyin. Hâlbuki üstün olan sizsiniz. Allah da sizinledir."** (47/35)

Ne var ki, üstte anlatılanları anlayamıyorsun. Çünkü; Kalbini gaflet sardı; kalbine dermansız hastalık geldi. Artık, karanlık ve zulmet önünde.

يَوْمَ تُبْلَى السَّرَٓائِرُ

"O gün, bütün sırlar meydana çıkacak." (86/9)

Manası zuhura geldiği için, ne hasretler çekilecek, ne pişmanlıklar duyulacak! Ama faydasız.

Kıyamet günü, bütün haklar alınacak.

Asıl büyük gürültü o zaman kopacak.

O gün çıkan seslerden kulaklar sağır olacak.

En dehşetli gün o gündür.

يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَاتَخْفٰى مِنْكُمْ خَافِيَةٌ

"O gün, (Yüce Makam'a) **arz olunacaksınız. Hiçbir gizli yanınız kalmayacak."** (69/18)

Bir başka ayet-i kerimede ise, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ اَشْتَاتًا لِيُرَوْا اَعْمَالَهُمْ فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ

"O gün, insanlar bölük bölük meydana çıkacaklardır. Ta ki; Neler ettiklerini görsünler.

Zerre miktar hayır işleyen karşılığını görecektir. Zerre miktar şer işleyen cezasını görecektir." (99/6-8)

Zerre için şu tabir kullanılmıştır;

- Güneş ışığı vurduğu zaman, iğne ucu gibi görünen parçacıklardır. Yine denilmiştir ki;

- Zerre, dördü bir araya geldiği zaman, bir hardal kadar ağırlık tutar. Yine denilmiştir ki;

- Zerre, yürüdüğü de görülmeyen küçük kırmızı karıncadır. Yine denilmiştir ki;

- Zerre, bir arpa tanesinin bin parçasından biridir. Abdullah b. Abbas (r.a) şöyle anlattı;

- Avuç içini toprağa koyup da kaldırdıktan sonra eline ne bulaşıyor ise, o şey zerredir.

Ameller tartıldığı gün hâlin ne olacak? Anlatılan miktarda ağırlık tartılacak, bu ağırlık o gün, iyiliğe ve kötülüğe tesir edecek. Yüce Allah, o gün için şöyle buyurdu;

يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِينَ اِلَى الرَّحْمٰنِ وَفْدًا وَنَسُوقُ الْمُجْرِمِينَ اِلَى جَهَنَّمَ وِرْدًا

"Rahman'ın huzuruna muttakileri, binekli olarak toplayacağız. Günahkârları susuzca cehenneme süreceğiz." (19/85)

İşte, o zaman perde açılacak; saklılar meydana çıkacak.

Müminler, kâfirlerden ayrılacak.

Özü sözü doğru olan sıddıklar, içi bozuk münafıklardan ayrılacaklar.

Müvehhid müşrikten ayrılacak.

Dost düşmandan ayrılacak.

Haklı olan da yalan iddiacıdan ayrılacak.

Ey çaresiz, o günün dehşetinden sakın. Kendini yokla bak; Hangi hiziptensin?

İşini büyük Allah için yaptıysan, amelinden haberdar olan zata karşı kendini koruyup muttaki olabildiysen; yaptığın işi basiretli her şeyi bilen zat için temiz tuttuysan sen artık muttakilerdensin. Kıyamet günü, binek üstünde Rahman'a gidenlerden olacaksın.

Ey kereme nail olan artık ikramlar senindir. Ey dikkatli hâkim, artık selâmet senindir.

Şayet anlatılanın dışında işlerin var ise bilesin ki, sen öbür taraftansın. Susuz olarak cehenneme gidenlere katılıp perişan olacaksın. Orada Firavun, Haman ve Karun zümresine katılacaksın.

Aziz Celil Allah şöyle buyurdu;

فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَآءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلاً صَالِحًا وَلاَ يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ اَحَدًا

"Her kim Rabbini görmeyi istiyorsa, yararlı amel işlesin; Rabbinin ibadetine hiç şirk koşmasın." (18/110)

Şunu iyi bil ki; Kıyamet günü, seni yararlı amel işlemekten başka hiçbir şey kurtaramaz.

2. FASIL; Besmelenin fazileti

Ata, Cabir b. Abdullah'ın (r.a) şöyle dediğini anlattı;

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

"Bismillahirrahmanirrahim." (Rahman Rahim Allah'ın adı ile) (1/1) Ayet-i kerimesi nazil olduğu zaman, bulut doğu tarafına çekildi; rüzgârın sertliği durdu.

Denizler coştu.

Hayvanat, kulak verip o sesi dinlemeye başladı.

Şeytan da semadan atılarak kovuldu.

Aziz Celil Allah da şu manalarda izzeti üzerine yemin etti;

Adı hangi hastaya okunacak olsa ona şifa verecek.

Adı ne üzerine okunsa, o şeyde uğur bereket olacak.

Bir kimse; **"Bismillahirrahmanirrahim..** (Rahman Rahim Allah'ın adı ile)" (1/1) Okursa, o cennete girecek.

Ebu Vail, Abdullah b. Mesud'un (r.a) şöyle dediğini anlattı;

- Bir kimse, on dokuz cehennem zebanisinin şerrinden korunmak istiyorsa; besmele okusun. Yani;

- **"Bismillahirrahmanirrahim."** (Rahman Rahim Allah'ın adı İle) Desin. Besmelenin harfleri on dokuz tanedir. Her harfinden, cehennem zebanilerine karşı, Allah-û Teâlâ bir kalkan yaratır. Yani; O kimse için

Tavus, İbn-i Abbas'tan (r.a) anlattığına göre, Hazret-i Osman (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimize;

- Bismillahirrahmanirrahim.. (Rahman Rahim Allah'ın adı ile) Ayetinin durumunu sormuş; Resulullah (s.a.v) efendimiz bunun üzerine şöyle buyurmuş;

- **"O, Aziz Celil Allah'ın isimlerinden bir isimdir. İsm-i Azam ile yakınlığı gözün karası ile beyazının yakınlığı kadardır."**

Enes b. Malik (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Bir kimse üzerinde; Bismillahirrahmanirrahim..** (Rahman Rahim Allah'ın adı ile) **Yazılı olan bir kâğıdı kirlenmemesi için yerden kaldırır ise bunu yaparken, Allah'a saygı, düşüncesi olur ise Allah katında sıddıklardan yazılır. Ana babasının azabı hafifler. İsterse ana babası müşriklerden olsun."** Şöyle anlatıldı;

- İblis'in şu üç yerde ağlayıp sızladığı gibi, hiçbir yerde ağlayıp sızladığı ve her şeyden mahrum kaldığı bir yer görülmemiştir;

a) Kendisi lânete uğrayıp da semada melekler âleminden atıldığı zaman.

b) Resulullah (s.a.v) efendimiz dünyaya şeref verdikleri zaman.

c) Başında;

- **"Bismillahirrahmanirrahim..** (Rahman Rahim Allah'ın adı ile)" (1/1)

Ayet-i bulunan Fatiha suresi nazil olduğu zaman.

Salim b. Caad, Hazret-i Ali'nin (r.a) şöyle dediğini anlattı;

- **"Bismillahirrahmanirrahim..** (Rahman Rahim Allah'ın adı ile)" Ayet-i kerimesi nazil olduğu zaman, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Âdem'e nazil olan ilk ayet budur. Âdem aleyhisselâm şöyle dedi;**

- **Bunun okumaya devam ettikleri süre; zürriyetim, azaptan emin olur. Bu ayet-i kerime sonra kaldırıldı. Bundan sonra, İbrahim Halil aleyhisselâma nazil oldu. İbrahim Halil bunu mancınıkta iken okudu. Okuyunca, Allah-û Teâlâ, ateşi onun için serin ve selâmet eyledi. İbrahim'den sonra kaldırıldı.**

Bundan sonra Süleyman'a nazil oldu. Onun nazil olduğu sırada, Melekler şöyle dediler;

- **Şimdi oldu. Ey peygamber, Allah hakkı için şimdi sultanlık sana verildi. Süleyman'dan sonra yine kalktı.**

Sonradan bana nazil oldu. Kıyamet günü, ümmetim gelirken;

- **"Bismillahirrahmanirrahim..** (Rahman Rahim Allah'ın adı ile)" (1/1) **Kitap** (veya mektup) **yazdığınız zaman bunu kitaplarınızın veya mektuplarınızın başına yazınız.**

Konuşmaya başlayacağınız zaman, onunla başlayınız."

3. FASIL; Besmelenin fazileti

İkrime (r.a) şöyle anlattı;

- Allah-û Teâlâ'nın ilk yarattığı levh ve kalemdir.

Allah-û Teâlâ, kıyamete kadar olacak işleri levh üzerine yazması için, kaleme emretti. Onun levh üzerine yazdığı ilk şey ise şudur;

- "**Bismillahirrahmanirrahim..** (Rahman Rahim Allah'ın adı ile)" (1/1)

Allah-û Teâlâ, bu ayet-i kerimeyi okudukları sürece kullarına bir güvence eyledi.

Bu, yedi sema ehlinin okuduğudur. En yüce safhada bulunanlar bunu okurlar.

Mecid zatın perdedarları bunu okurlar.

Kerrubiyyin melekleri de bunu okurlar.

Saf saf duran melekler, teşbih okuyan melekler hep bunu okurlar. Bu ayet, ilk defa Âdem aleyhisselâma nazil oldu. Kendisi okudu ve şöyle dedi;

- Zürriyetim, bunu okumaya devam ettikleri süre azaptan emin olurlar.

Bir müddet kaldırıldı; sonra İbrahim aleyhisselâma hamd suresinde nazil oldu. Kendisi mancınık gözünde iken okudu. Okuyunca, Allah-û Teâlâ, ona ateşi serin ve selâmet eyledi.

İbrahim peygamberden sonra kaldırıldı. Sonunda, Musa aleyhisselâma suhufunda nazil oldu.

Bu ayet-i kerimede Firavun'un, sihirbazlarının, Haman'ın ve ordusunun mağlup olması vardı. Hatta kendisine uyan sair tebaanın da..

Bu ayet-i kerime, Musa aleyhisselâmdan sonra kaldırıldı. Sonunda Davud aleyhisselâmın oğlu Süleyman aleyhisselâma nazil oldu. O zaman, melekler şöyle dediler;

- İşte şimdi mülkün tamam oldu; ey Davud oğlu Süleyman.

Süleyman peygamber bunu her neye okuduysa, o şey kendisine boyun eğdi. Bu ayet-i kerime nazil olduğu zaman, Allah-û Teâlâ, Süleyman aleyhisselâma emretti ki, İsrail oğlu kabilelerine şöyle seslene;

- Dikkat ediniz, iyi duyunuz; Allah-û Teâlâ'nın, bütün kötülüklere karşı güven veren ayetini her kim dinlemek istiyorsa Davud'un mihrabında duran Süleyman'ın yanına gelsin. Kendisi, orada durup okumak istiyor.

Bunun üzerine, ibadet için bir köşeye çekilenden tut; seyyah

olup gezenlere kadar hemen herkes koşarak geldi.

Böylece, bilginler, âbidler, zahidler, tüm kabileler Süleyman'ın (a.s) yanına gelip hazır oldular.

Bundan sonra, Süleyman aleyhisselâm kalktı. İbrahim Halil aleyhisselâmın minberine çıktı; bu ayet-i kerimeyi orada hazır olanlara okudu;

- **"Bismillahirrahmanirrahim..** (Rahman Rahim Allah'ın adı ile)" (1/1) Bunu her duyanın içine ferahladı. Şöyle dediler;

- Senin gerçekten Allah'ın peygamberi olduğuna şahadet ederiz.

Süleyman aleyhisselâm, yer sultanlarını bu ayet-i kerime hürmetine ezdi; emri altına aldı.

Allah-û Teâlâ sevgili peygamberi Muhammed'e Mekke-i Mükerreme fethini bu ayet-i kerime hürmetine verdi.

Süleyman aleyhisselâmdan sonra, bu ayet-i kerime kaldırıldı. Sonra, Meryem oğlu İsa Mesih'e geldi.

İsa aleyhisselâm bu ayet-i kerime ile ferahladı. Havarilerini de bununla müjdeledi. Sonra, Allah-û Teâlâ, ona şöyle vahyetti;

- Ey Azraoğlu, sana hangi ayetin geldiğini biliyor musun? O, bütün kötülüklere ve güçlüklere karşı bir emniyet ayetidir. Yani;

- **"Bismillahirrahmanirrahim..** (Rahman Rahim Allah'ın adı ile)" (1/1) Onu okumayı çoğalt. Ama her zaman; Ayakta iken, otururken, gelişinde ve gidişinde, bir yükseğe çıkarken, aşağı doğru inerken.

Bir kimse, vefat ettikten sonra kıyamet günü geldiği zaman; Amel defterinde sekiz yüz kere besmele okuduğu bulunursa onu cehennemden azat ederim. Ama bir şartla; Bana inanmış ve rububiyetimi tasdik etmiş olacak. Kendisini cennete koyarım.

Okumaya ilk başlaman bununla olsun. Namazına bununla başla.

Bir kimse, okumaya başlarken besmele ile başlarsa, namaza başlarken besmele ile başlarsa; öldüğü zaman, münkir nekir onu korkutmaz, ölüm hâli ona kolay gelir. Kabir sıkıntısı olmaz.

Rahmetim onun üzerine olur. Kabrini kendisine genişletirim. Onun için kabrini nurlandırırım. Gözünün gördüğü yere kadar onun için nur saçarım.

Kendisini kabrinden çıkardığım zaman; Bedeni beyaz, yüzü nurlu, her yanından parlayan bir nurla çıkarırım.

Kıyamet günü, onun hesabını kolay ederim. Terazide tartısını ağır kılarım.

Sırat üzerinde iken, ona tam bir nur veririm. Bu nurla sıratı geçer; cennete gider. Kıyamet günü de nidacıya, şöyle seslenmesi için emir veririm;

- Ey saadete ulaşan, ey mağfirete kavuşan. Bunun üzerine, İsa aleyhisselâm şöyle dedi;

- Ya Rabbi, bunlar yalnız bana mı mahsustur? Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

- Hayır; hem sana, hem de sana tâbi olana mahsustur. Senin dediğini diyene, senin tuttuğunu tutana da mahsustur.

Bu ayet-i kerime, senden sonra Ahmed'e ve ümmetine gelecektir. Bu durumu İsa aleyhisselâm, havarilerine haber verip şöyle dedi;

وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَاْتِى مِنْ بَعْدِى اسْمُهُ اَحْمَدُ

- **"Benden sonra, Ahmed isimli Resul'ün geleceğini müjdeliyorum."** (61/6) Böylece, Resulullah (s.a.v) efendimizin şeklini, sıfatını, faziletinin neler olduğunu hep anlattı.

Sonra onlardan, Resulullah (s.a.v) efendimize yetişirlerse iman etmeleri için söz aldı.

Allah-û Teâlâ, İsa aleyhisselâmı semaya çıkaracağı zaman; tekrar Resulullah (s.a.v) efendimizin şanını onlara anlattı.

Havariyyun devri son buldu; ona tâbi olanlar da gitti. Bir başkaları geldi. Bu gelenler de hem kendileri sapıttı; hem de başkalarını yoldan saptırdılar.

Dinlerini dünyalıklara değiştirdiler; kendileri de değişti, işte o zaman Nasara'nın kalbinden bu ayet-i kerime kalktı.

Ancak, İncil'i bilenlerden Müslüman olanlarının kalbinde kaldı. Rahip Buhayra ve benzerleri gibi.

Sonunda, Allah-û Teâlâ, Resulullah (s.a.v) efendimizi yolladı.

Resulullah (s.a.v) efendimize, bu ayet-i kerimeyi Hamd (Fatiha) suresinde gönderdi. O zaman, Resulullah (s.a.v) efendimiz Mekke-i Mükerreme'de idi.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bu ayet-i kerimenin, surelerin başına yazılması için emir verdi.

Keza yazılan mektupların, defterlerin de başına yazılması için emir verdi.

Resulullah (s.a.v) efendimize bu ayet-i kerimenin gelmesi büyük bir fetih müjdesi idi.

İzzet sahibi Yüce Allah izzetine yemin ederek şöyle buyurdu;

- İman sahibi mümin bir kimse, hangi işe besmele ile başlar ise, o işte kendisi için uğur ve bereket olur. Hangi mümin bu besmeleyi okusa, cennet onun için dile gelir ve şöyle der;

- Emret, hazırım. Allah'ım, bu kulunu bana yolla;

- **"Bismillahirrahmanirrahim..** (Rahman Rahim Allah'ın adı ile)" (1/1) Ayet-i kerimesi hakkına.

Bir kimseyi ki, cennet kendisine çağırır; o kimse için cennete girmek vacip olur. Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- **"Başında; "Bismillahirrahmanirrahim..** (Rahman Rahim Allah'ın adı ile)" (1/1) **Ayet-i kerimesi bulanan bir dua geri çevrilmez."** Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Ümmetim, kıyamet günü geldikleri zaman; dillerinde;**

- **"Bismillahirrahmanirrahim..** (Rahman Rahim Allah'ın adı ile)" (1/1) **Mealine gelen ayet-i kerime olacaktır. Terazide onların iyilikleri ağır gelecektir. Bunu gören diğer ümmetler soracaklar;**

- Muhammed ümmetinin iyilik gözlerinin ağır gelmesine sebep nedir? Peygamberler, ümmetlerine şöyle diyecekler;

- Muhammed ümmetinin sözlerinin başında Yüce Allah'ın isimlerinden üç isim vardır.

Besmele terazinin bir gözüne konsa, tüm halkın günahları da bir gözüne konsa, besmele hürmetine iyilik tarafı ağır basar."

Allah-û Teâlâ, bu ayet-i kerimeyi her hastalığa şifa olarak göndermiştir. Yapılan her ilâçta da bu ayet-i kerime bir yardımcıdır.

Allah-û Teâlâ, bu ayet-i kerimeyi cehenneme karşı bir kalkan kılmıştır. Bu ayet-i kerimeyi okumaya devam edenler; Yere batmaktan, çirkinleşmelerden, iftiradan emin olurlar.

4. FASIL; Besmelenin Tefsiri.

- **"Bismillahirrahmanirrahim..** (Rahman Rahim Allah'ın adı ile)" (1/1)

Manasına gelen besmele-i şerifenin tefsiri. Önce;

- **"Bismillah..** (Allah'ın adı ile)" Üzerinde duralım.

Atıyye Ufî ve Ebu Said-i Hudrî (r.a) yolu ile gelen rivayette, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Meryem, oğlu İsa'yı bir şeyler öğrenmesi için mektebe**

yolladı. Öğretmeni;

- **"Bismillahirrahmanirrahim..** (Rahman Rahim Allah'ın adı ile)" **Diyerek oku. Deyince, İsa aleyhisselâm, öğretmenine;**

- Bismillah.. (Allah'ın adı ile) Ne demektir? Diye sorunca, öğretmeni;

- Anlamam. Dedi. Bunun üzenine, İsa aleyhisselâm şöyle anlattı;

- Ba harfi, Yüce Allah'ın üstünlüğünü, değerini, pahasını, Sin harfi Yüce Allah'ın yüceliğini belirtir; Mim harfi de Yüce Allah'ın ülkelerini söyler." Ebu Bekir Verrak şöyle anlattı;

- **"Bismillah.."** Cennet bahçelerinden bir bahçedir. Bundan her harfin kendisine göre yorumu vardır.

Ba (Arapça) **harfini ele alalım.** Bu harf, altı şekilde yorumlanmaktadır;

1- Bari, manasını ifade eder. Şu demeye gelir;

- Yerin çekirdek noktasından ta arşa kadar halkını yaratandır; var edendir. Bunun açık beyanı şu ayet-i kerimede gelmiştir;

هُوَاللهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ

- **"O'dur hâlik ve Bari Allah.."** (59/24) Yani; Yerin en dip noktasından ta arşa kadar her şeyi yaratan, veren, edendir.

2- Basir, manasını taşır ki, şu demeye gelir;

- Allah halkını görür. Yerin derinliğinden ta arşa kadar. Bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَاللهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ

- **"Allah yaptıklarını görür."** (2/96)

3- Basıt, manasına gelir ki, şu demektir;

- Allah, yerinden ta arşa kadar tüm halkının rızkını verir. Bunun daha açık manası şu ayet-i kerimede vardır;

- **"Allah, dilediğinin rızkını bol verdiği gibi, kısar da.."** (13/26)

4- Baki, manasını ifade eder. Şu demektir;

- Yerin dibinden ta arşın yüksekliğine kadar tüm halkı yok olduktan sonra, Allah'ın zatı kalır. Bunun daha açık manası şu ayet-i kerimede vardır;

كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ وَيَبْقٰى وَجْهُ رَبِّكَ ذُوالْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ

- **"Yeryüzünde her ne var ise, fani olacak; celâl ve ikram sahibi Rabbin yüzü baki kalacak.."** (55/26-27)

5- Bais, manasını anlatır. Şu demeye gelir;

- Allah-û Teâlâ, yerin dibindekilerden ta arşa kadar olan tüm halkını öldükten sonra diriltecektir. Ta ki, onlara ettiklerinin karşılığı olarak sevap veya ceza versin. Bunun daha açık manasını, şu ayet-i kerimede buluruz;

وَاَنَّ اللّٰهَ يَبْعَثُ مَنْ فِى الْقُبُورِ

- **"Allah, kabirdekileri diriltecektir."** (22/7)

6- Barr, manasına gelir ki, şu demektir;

- Yerin derinliğinden, ta arşa kadar bütün mümin kullarına iyilik eder. Bunun delilini şu ayet-i kerimede buluruz;

اِنَّهُ هُوَ الْبَرُّ الرَّحِيمُ

- **"İyiliği ve ihsanı bol merhametlidir."** (52/28)

Gelelim Sin harfine. Bunun da beş türlü yorumu vardır. Şöyle ki;

1- Semi' manasını ifade eder ki, şu demeye gelir;

- Allah-û Teâlâ, yerin altından ta arşa kadar olan tüm yarattıklarının seslerini duyar. Bunun daha açık manası, şu ayet-i kerimede vardır;

اَمْ يَحْسَبُونَ اَنَّا لاَنَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوٰيهُمْ

- **"Onlar öyle mi sanıyor ki; Gizlice, fısıltı hâlinde konuştuklarını biz duymuyoruz."** (43/80)

2- Seyyid, manasını ifade eder. Açıklaması şudur;

- Yüce Allah her şeyin sahibi ve efendisidir. Onun bu efendiliği ve sahipliği, arştan başlar; yerin derinliklerine kadar kim varsa, hepsinin üzerinde geçerlidir. Onun hiç kimseye ihtiyacı yoktur; yarattıklarının hepsi de ona muhtaçtır. Bu manada, Allah-û Teâlâ İhlâs suresinde şöyle buyurdu;

اَللّٰهُ الصَّمَدُ

- **"Allah Samed'dir.."** (112/2)

Yani; Hiç kimseye ihtiyacı yoktur.

3- Seri' manasına gelir. Şu demektir;

- Allah kullarının hesabını çabuk görür. Yerin derinliğinden, ar-

şu kadar kim varsa, hepsinin hesabını tezce bitirir. Bu manada, şu ayet-i kerime vardır;

وَاللّٰهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ

- **"Allah, hesabını çabuk yapandır."** (24/39)

4- Selâm, manasını ifade eder. Şu demeye gelir;

- Allah-û Teâlâ, yerin derinliğinden itibaren; arşa kadar yarattıklarının tümünü zulmetten selâmete çıkarandır. Bunun daha açık manası şu ayet-i kerimede vardır;

السَّلَامُ

- **"Selâm ve selâmetin kendisidir."** (59/23)

5- Satir, manasını ifade eder ki, şu demeye gelir;

- Yerin derinliğinden, ta arşa varıncaya kadar Allah bütün kullarının günahlarını örter. Bu manayı şu ayet-i kerimede açık olarak görürüz;

غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ

- **"Allah, günahı bağışlar,** (yani; örter) **tövbeyi kabul eder."** (40/3)

Gelelim Mim harfine. Bunun yorumu da on iki yönlüdür. Aşağıda sırası ile anlatılacaktır;

1- Melik. Şu demeye gelir;

- Yarattıklarının hükümdarıdır. Arştan yerin derinliğine kadar ne varsa, hepsinin sultanıdır. Bu manada, şu ayet-i kerime açıktır;

اَلْمَلِكُ الْقُدُّوسُ

- **"Meliktir, Kuddüstür."** (59/23)

2- Malik. Halkının, doğrudan doğruya sahibidir. Yani; Yerin derinliğinden ta arşa kadar ne var ise.. Bunun beyanı şu ayet-i kerimede var;

قُلِ اللّٰهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ

- **"Şöyle söyle; Allah'ım ey mülkün sahibi."** (3/26)

3- Mennan. Bunun manası şudur;

- Yüce Allah, halkının tümüne iyilik eder. Hem de arştan tut, yerin derinliğine kadar ne varsa. Bunun açık manasını şu ayet-i kerimede buluruz;

بَلِ اللهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ

- **"Elbette, size iyilikler yağdıran Allah'tır."** (49/7)

4- Mecid, manasınadır ki, şu demeye gelir;

- Yerin derinliğinden, ta arşa kadar tüm yarattıkları üzerine büyük şan sahibidir. Bunun beyanını şu ayet-i kerimede buluruz;

ذُوالْعَرْشِ الْمَجِيدُ

- **"Arşın sahibi şanı yücedir."** (85/15)

5- Mümin manasını taşır ki, şu demeye gelir;

- Yerin derinliğinden ta arş yüksekliğine kadar, tüm halkına güven verir. Bunun açık beyanını şu ayet-i kerimede buluruz;

- **"Onları korkudan emin kıldı."** (106/4)

6- Muktedir manasına da gelir. Şöyle demektir;

- Yüce Allah, halkının tümüne gücü yetendir. Bunun daha açık manasını şu ayet-i kerimede buluruz;

فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُقْتَدِرٍ

- **"Sadakat otağında, güçlü padişahın katında.."** (54/55)

7- Mukiyt manasını da taşır ki; şu demeye gelir;

- Halkının tümüne bakar, sahip olur. Hem de yerin dibindekilerden, arşın üstündekilere kadar.. Şu ayet-i kerime bu manayı daha açık anlatır;

وَكَانَ اللهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُقِيتًا

- **"Allah, her şeye bakar, gözetir."** (4/85)

8- Mükerrim manasını da ifade eder ki, şu demeye gelir;

- Allah kendisini sevenlere bilhassa ikramını bol eder. Yerin altından, ta arşa varıncaya kadar ne varsa. Bunun daha açık manasını şu ayet-i kerimede buluruz;

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ

- **"Biz, Ademoğullarını keremli kıldık."** (17/70)

9- Mün'im demeye de gelir ki, şu manayı ifade eder;

- Allah, halkının tümüne nimet verir. Nerede olursa olsun, ister yerin dibinde, isterse arşı üstünde. Bunun daha açık manasını şu ayet-i kerimede buluruz;

وَ اَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً

- **"Allah sizi nimetlerine daldırdı; hem dışta, hem de içte.."** (31/20)

10- Mufaddıl manasını da taşır ki, şu demeye gelir;

- Allah, yarattıklarının tümüne, fazlını ve ihsanını gönderir. İster arşta olsun; isterse yerin dibinde. Bunun daha açık manasını şu ayet-i kerimede buluyoruz;

اِنَّ اللّٰهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ

- **"Allah, insanlara fazlını gönderendir."** (10/60)

11- Müheymin manasını da ifade eder. Şu demeye gelir;

- Yüce Allah, tüm yarattıklarının hâllerine muttalidir. Bunun daha açık beyanını şu ayet-i kerimede buluruz;

اَلْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ

- **"O emniyet veren ve halkının tüm hâllerine muttali olandır."** (59/23)

12- Musavvir manasını ifade eder ki, şu demeye gelir;

- Halkının tümünü şekillendiren odur. Hem yerdekileri, hem de arştakileri. Bunun daha açık manasını şu ayet-i kerimede buluyoruz;

اَلْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ

- **"O'dur yaratan ve suret veren.."** (59/24) Hakikat ehli zatlar şöyle dedi;

- **"Bismillahirrahmanirrahim..** (Rahman Rahim Allah'ın adı ile)" (1/1) Manasına aldığımız ayet-i kerimenin ifade ettiği asıl mana şudur; Uğur ve bereket temenni etmek.

Bu mana icabıdır ki; hemen bütün insanları, bilhassa inananları, sözlerinin ve işlerinin başında iken;

- **"Bismillah.. (Allah'ın adı ile)"** (1/1) Demeye teşvik etmişlerdir. Nitekim şanı büyük Allah da kitabının başını bu besmele ile açtı.

5. FASIL; Allah ismi

Bilesin ki, bu isim üzerine, bilenler değişik görüş ileri sürdüler.

Halil b. Ahmed ve Arap diline vâkıf olanlardan bir cemaat şöyle dedi;

- Bu isim, yani Allah adı, yalnız Aziz Celil Allah içindir. Hiçbir

şekilde bu isme, ondan başkası ortak olamaz. Bu manada, şu ayet-i kerime vardır;

هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا

- **"Hiç sen O'na bir adaş biliyor musun?"** (19/65) Burada anlatılmak istenen mana şudur;

- Yüce Allah'ın isimlerinden hemen her bir ismi, halkı ile arasında müşterek bir manaya sahiptir. O isimler, hakikatte Yüce Allah'ın olup, mecazen dış manada kullarına da verilir.

Ancak, bu isim hariç; zira bu isim; Yalnız Yüce Allah'ındır.

Onda rübubiyet manası olduğu gibi; kalan manaların da tümü, altında gizlidir.

Hele bir bak; Allah isminden; baştaki elifi kaldırsan, lillah kalır. (Allah için olur.)

Lillahın başından birinci lamı kaldırdığın zaman; leh kalır. (Onun için, manasını taşır.)

Leh başından ikinci lamı da kaldırdığımız zaman, h kalır. Hu olur. (O, manasını taşır)

Bu Yüce Allah ismi üzerinde, dil bilginleri, değişik görüş ileri sürdüler. Bu arada, Nadr b. Şümeyl'in görüşünü anlatalım.

Demiştir ki;

- Bu isim, Teellüh kökünden gelmektedir; şu manayı ifade eder; Bir şeyi âdet edinip ibadet hâline getirmek. Anlatılan manadan şöyle denir;

- Falanün, elehe ilheten. Yani; Falan kimse, bir ibadet meydana getirdi. Bir başka zümre de şöyle demiştir;

- Bu, eleh (veya ilâh) kökünden gelmektedir ki; itimat manasını taşır. Bu manadan olanlara şöyle denir;

- Elehet (Elehte) ilâ fülanin elehen (veya ilâhen). Yani; Falan kimseye dayandı sığındı ve ona itimat etti. (Yahut ettin.) Bunun daha açık manası şu demeye gelir;

- Halk sızlanıp bir yere sığınır. O sığındıkları makama tazarru edip yalvarırlar. Bilhassa tehlikeli hadiselerde ve muhtaç bulundukları bir şeyde. O sığındıkları makam da onların ilâhı olur, kendilerini korur. İşte, üstte anlatılan mana icabı olarak, Yüce Hak için;

- İlâh. Tabiri kullanıldı. Nitekim kendisi ile işin bitmesi ve tamama ermesi olan kimseye de;

- İmam. Tabiri kullanılır. Şöyle dendiği de olur;

- El-ibadü müellihune ileyhi. (Yani; Menfaat ve mazarrat işlerinde halk ona mecburen yönelirler.) Tıpkı; Hâline alt olup mustar kalan kimse gibi. Ebu Amr b. Âlâ, ilâh manası üzerine şöyle dedi;

- O, kendisine karşı leh düştüğün şeydir.

Yani; Hakkında şaşıp kaldığın ve bir türlü ona yol bulamadığın zat. Üstteki cümleleri, manalandırıp Yüce Hakka verdiğimiz zaman şu mana çıkar;

- Akılların, onun sıfatının ve azametinin özünü bulmakta şaşıp kaldığı, keyfiyetine kavramaktan yana aciz kaldığı zat.

Ve bu zat İlâh'tır. Böyle (ilâh) söylenir. Nitekim mektup için;

- Kitap.. Denir. Mahsup için de;

- Hisap.. Denir.

- Müberrid dedi ki;

- Bu kelime (yani; Eleh, ilâh) Arapçadır. Mesela;

- Elehte ilâ falanin. Dendiği zaman şu mana çıkar; Sen falana yönelip sükûnet buldun.

İşbu manadan ötürü, yaratılmışlar, Yüce Allah'a sığınıp kalmak sureti ile onun varlığı ile sükûnete erer ve bir manevî doyuma ulaşırlar. Nitekim bu manada, Aziz Celil Allah şöyle buyurdu;

اَلاَ بِذِكْرِ اللهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ

- **"Ayılınız, kalpler ancak Allah zikri ile doyuma ulaşır."** (13/28) Bazıları da şöyle demiştir;

- Allah. Lafza-i celâlinin aslı veleh kelimesi kökünden gelmektedir.

- Veleh. Demek ise, şu manayadır; Kendisi için çok değerli bir şeyi yitirip zay etmekten dolayı aklın gitmesi.

Allah adı, üstte anlatılan manaya verilmiş gibidir. Zira kalpler, onun sevgisinden dalıp gitmektedirler. Onun zikri sırasında zatına iştiyak duyar; mustarip bir hâl alırlar. İlâh manasında denmiştir ki;

- O, muhtecep (kapanmak), manasını ifade eder.

Şunun için ki; Araplar, bir şey kendilerine görünüp de sonradan onu gözlerinden kaybedince, şöyle derler;

- Lâhe.. (Yani; Kaybolup gitti.) Hatta bir gelin, örtünüp kapanıp gözden kaybolduğu zaman, şöyle derler;

- Lâhet'il-arusü televvehe levhen.. Yani; Bir bir hâl içinde kapandı; kaybolup gitti. Yüce Allah için verilecek son mana şudur;

- O, delillerle alâmetlerle rübubiyet şanında zahir olmaktadır.

Keyfiyet (şekil) ciheti ile vehimlere kapalı durmaktadır. Denilmiştir ki;

- İlâh manası, müteaali. (yüksek) manasınadır. Bu manadan olarak, güneş yükseldiğinden ona;

- İlâhe adını vermişlerdir. Denilmiştir ki;

- İlâhın manası, hiçbir âlete muhtaç olmadan yaratmaktır. İlâh manası üzerinde şöyle dendiği de olmuştur;

- Seyyid.. (Efendi ve sahip.)

6. FASIL; Rahmanirrahim (Rahman Rahim) lâfızları

Bilenlerden bir cemaat demiştir ki;

- Her iki lâfız da aynı manaya gelir ki; şu demektir; Merhamet (rahmet) sahibi. Her ikisi de, Yüce Allah'ın zat sıfatlarındandır.

Denilmiştir ki;

- Her iki lâfız da, cezayı hak edene ceza vermeyi bırakmak, iyiliğe hak kazanmayana da iyilik ulaştırmak.

Bu manaya göre, her iki lâfız da fiil sıfatlarından olur. Üstte anlatılan iki zümre arasından bir grup ayrıldı ve şöyle dedi;

- Rahman.. Şümullü bir mana taşır. O kadar ki; Yüce Allah'ın rahmetinin her şeyi kapsamına aldığının manasıdır.

- Rahim lâfzı ise, mertebe itibarı ile Rahman'dan alttır. Onlardan bazıları da şöyle demiştir;

- Rahman, şu manayadır; Mümin kâfir, iyi kötü ayırt edilmeden cümle halka ihsan edilmesi. Şöyle ki; Onları yaratmıştır; rızıklarını da verir.

وَرَحْمَتِى وَسِعَتْ كُلَّ شَىْءٍ

- **"Rahmetim, her şeyi kuşatmıştır."** (7/156)

Mealine gelen ayet-i kerime de bu manayadır. Yani; Rahman manasını şümulüne alır.

- Rahim lâfzına gelince, bu bir başka özellik taşır. Şu demeye gelir;

- Özellikle dünyada iman, hidayet ve başarı vermek; ahirette ise, zatını görme nimetine erdirmek. Bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا

- **"Müminlere Rahim'dir."** (33/43)

Rahman, lâfız olarak, bir özelliği taşır; ama mana olarak çok şü-

mullüdür.

Rahim lâfzı ise, lâfız olarak umumî bir mana taşımasına rağmen, mana olarak bir başka özelliğe sahiptir. Şöyle ki;

- Rahman, Yüce Allah'a ait has isimlerden olup, isim olarak bir başkasına verilemez.

Şu yoldan da umumî bir mana taşır; Bütün mevcudatı şümulüne alır; ama yaratma, rızıklandırma, fayda ve zararları geri itme.

Rahim ise, umumî bir lâfızdır; mana yolu ile halkın da bu isme iştiraki vardır. Zira bu mana, iyiliğe ve başarıya giden bir mana kapısı açar. İbn-i Abbas, her iki lâfız üzerine şöyle dedi;

- Bunlar, biri diğerinden daha incelik taşıyan iki isimdir. Mücahid (r.a) şöyle dedi;

- Rahman, dünya ehline mahsustur; Rahim ise, âhiret ehline göredir. Dua edilirken şöyle denmiştir;

- Ya Rahman'üd-dünya ya Rahim'ül-âhire. (Ey Dünyanın Rahman'ı ve Ahiretin Rahimi.) Dahhâk (r.a) şöyle dedi;

- Rahman, sema ehline mahsustur. Şöyle ki; Onları semaya yerleştirdi; taat vazifesini onlara verdi; kendilerinden afetleri aldı; kendilerinden tamah ve yersiz lezzetleri aldı.

Rahim ise, yer ehline mahsustur. Şöyle ki; Onlara peygamberler yolladı; gelen peygamberler de kitaplar getirdi. İkrime şöyle anlattı;

- Rahman. Derken, bir rahmet manası ifade eder. Ama;

- Rahim.. Dendiği zaman, yüz rahmet manası ifade eder.

Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Aziz Celil Allah'ın yüz rahmeti vardır. Bu yüz rahmetten birini yeryüzüne gönderdi ve onu halkı arasında pay etti. Aralarındaki şefkat ve merhamet duygusu o bir rahmetin eseridir. Kalan doksan dokuz taneyi de zatı için saklamıştır; kıyamet günü onlarla kullarına rahmetini yağdıracaktır."**

Bir başka rivayette ise, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- **"Allah-û Teâlâ, dünyadaki bu bir rahmeti de, kıyamet günü doksan dokuza ekledikten sonra, kullarına öyle rahmetini yağdıracaktır."** Şöyle anlatıldı;

- Rahman odur ki, kendisinden bir şey istendiği zaman verir.

- Rahim de odur ki; kendisinden bir şey istenmez ise, öfkelenir, kızar.

Ebu Hureyre (r.a) yolu ile gelen bir rivayette, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatıldı;

- **"Bir kimse, Allah-û Teâlâ'dan bir dilekte bulunmaz ise, Allah-û Teâlâ ona gazap eder."** Bir şair şöyle dedi;

Allah darılır, zatına dilek terk edilirse;
Âdemoğlu kızar, kendinden bir şey istenirse.

Rahman, daha ziyade nimetlere dairdir; kullarına o yoldan nimet ihsan edilip verilir.

Rahim, elemlerle sıkıntılarla ilgilidir. Sıkıntıları giderir.

Rahman, daha ziyade cehennem ateşine girmekten koruma şanında bir sıfattır. Nitekim bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَكُنْتُمْ عَلَى شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَاَنْقَذَكُمْ مِنْهَا

- **"Siz, ateş çukurunun ucuna gelmişken, sizi ona düşmekten korudu."** (3/103)

Rahim ise, cennete girme şanındadır. Nitekim bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

اُدْخُلُوهَا بِسَلَامٍ اٰمِنِينَ

-**"Selâmetle, emniyet duygusu içinde cennete giriniz."**(15/46)

Rahman, nefislerin rahmetini sağlamaktadır.

Rahim, kalplere rahmet vermektedir.

Rahman, sıkıntıları açar.

Rahim, günahları bağışlar.

Rahman, yol gösterir.

Rahim, korur ve başarı ihsan eyler.

Rahman, kulların geçimlerini sağlar.

Rahim, kulların ahiret hayatlarını temin eder.

Rahman o zattır ki; Merhamet eder; zararı gidermeye ve şerri def etmeye güçlüdür.

Rahim o zattır ki; Rızık ihsan eder; kendi yemez, kullarına yedirir. Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ

- **"Allah rızık verendir; kuvvet sahibi metindir."** (51/68)

Rahman, kendisine karşı geleni ezmeye hazırdır.

Rahim, zatını tevhid edene kanat gerer.

Rahman, küfredene ceza keser.

Rahim şükredene sevap yazar.

Rahman;

- Onun dengi vardır. Diyeni reddeder.

Rahim;

- O tek eşsiz zattır. Diyeni över.

7. FASIL; Besmelenin faziletleri üzerinedir.

- Bismillah.. (Allah'ın adı ile)

Dediğin zaman, Allah'ın affını orada bulursun.

Burada dinlediğin besmele, okuyan kuldandır; var eden zattan dinle, gör nasıl olur?

Burada besmeleyi dinliyorsun, ama gamdasın. Susamış gönüllere su veren zattan dinlesen gam mı kalır?

Burada, besmeleyi dinlerken, vasıtalı olarak dinliyorsun; onu vasıtasız dinlemeye geç; gör neler olur?

Besmeleyi, şimdi bu aldatıcı dünya evinde dinlemektesin; sonsuz sürur yurdunda dinlemeye gir. Bak; o zaman neler bulursun?

Besmeleyi burada şeytan diyarında dinlemektesin; Rahman'ın civarında dinle ki, neler erdiğini göresin.

Besmeleyi, şimdi bir zelil kuldan dinliyorsun; Melik Celil zattan dinle ki; Neler olduğunu anlayasın..

Burada anlatılan, besmelenin bir haber lezzetidir; onu görme lezzeti nasıl olacak anla.

Burada elde edilen mücahede ile alınan besmelenin lezzetidir; müşahede lezzetinin nasıl olacağını düşün.

Burada açılan besmelenin beyan tadıdır; ya onu gözle görme lezzeti nasıldır.

Burada, besmele gizliden haber olarak anlatılıyor; karşı karşıya gelince nasıl bir lezzet duyulacağını var hesap eyle.

8. FASIL; Besmelenin faziletleri

Allah adını şöyle oku;

Allah'ın adı ile O zıtları olmaktan yana şanı yücedir.

Allah'ın adı ile O, dengi olmaktan yana münezzehtir.

Allah'ın adı ile O, çocuk sahibi olmaktan yana mukaddestir.

Allah'ın adı ile O, nurları nur eden zattır.

Allah'ın adı ile O, iyilere ikram eden Yüce Zattır.

Allah'ın adı ile O, kaderi takdir eden, kalpleri ve basiretleri nurlandırandır.

Allah'ın adı ile O, seher vakitlerinde ebrar zatların kalplerine tecelli eder.

Allah'ın adı ile O, ahbabı ve sırları bilir. Sonra onları nurlarla aydınlattı; sırlarını ahbaba tevdi etti. Onları, tehlikelerden korudu; yabancılara bağlanmaktan aldı. Bu hâlde onlardan ağırlığı, yükü, hataları ve günahları sildi.

O Yüce Zat ki, ta ezelden beri ihsan etmek ve fazilet vermekle sıfatlanmıştır; istiğfar edenlerin de günahlarını bağışlar. Daima;

- Bismillah.. (Allah'ın adı ile) Diye oku. O öyle bir isimdir ki; Irmaklar onunla akar; ağaçlar onunla biter.

O öyle Yüce Zatın ismidir ki; Kullardan taat ehli kimselerin taatı ile beldeleri mamur eyler.

Beldelerin, dağlar gibi sütunları vardır. Yer, onlar sayesinde üzerinde olanlara beşik gibi yayılmıştır. İşte bunları yapan o ismin sahibidir.

Bu yerin dağlar gibi sahipleri hayırlı kırklar olup bedeller arasından seçilmiştir.

Bunlar, Yüce Rabbi daima tenzih ederler; Ortakları ve benzeri bulunmaktan.

Onlar, dünyada iken sultandırlar; ahirette ise, kullara şefaatçi olacaklardır.

Allah-û Teâlâ onları; Âleme fayda, kullara rahmet için yaşatmıştır.

9. FASIL; Besmelenin faziletleri

Allah adı (bismillah); Zikredenlere bir azık, güçlülere izzet, zayıflara sığınak, sevenlere nur, müştaklara sürurdur.

Allah adı ile ruhlar rahata kavuşur.

Allah adı ile bedenler necat bulur.

Allah adı ile gönüllere nur dolar.

Allah adı ile tüm işler düzene girer.

Allah adı, Allah'a güvenenlerin başında bir taçtır.

Allah adı, Allah'a ulaşanların kandilidir.

Allah adı, âşıkların varlığıdır (yahut şarkısıdır).

Allah adı (bismillah) öyle bir zatın adıdır ki; Dilediği kulu aziz eder; dilediği kulu da zelil eder.

Öyle bir zatın adıdır ki; Cehennemi düşmanları için bekleyen bir ateş eylemiştir. Yüce Zatını görmeyi de sevdikleri için hazırlamıştır.

Allah adı (bismillah) bir zatın adıdır; ama sayı hesabına göre bir değil.

Allah adı öyle bir zatın ismidir ki; Baki'dir, ama bir son düşünülmeden.

Allah adı, öyle bir zatın ismidir ki; Kaim'dir. Ama bir dayanağı olmadan.

Allah adı; Her surenin onunla başladığı zatın ismidir.

Allah adı, öyle bir zatın ismidir ki; Yalnızlıklar, onunla güzel olur; namazlar onunla tamamlanır.

Öyle Yüce Zatın ismidir ki; Zanlar onun için iyi olur.

Öyle Yüce Zatın ismidir ki; Gözler, onun için uykusuz kalır.

Öyle bir zatın ismidir ki; o, bir şeye;

- Kün.. (Ol!) Dediği zaman, o şey olur.

Bu isim, kendisine dokunulmaktan münezzeh olan zatın ismidir.

Bu isim, insanlara ihtiyacı olmayan zatın ismidir.

Bu isim, herhangi bir şeyle kıyas edilemeyecek kadar Yüce Zat'ın ismidir.

Allah adını (bismillahı) harf harf oku; bin bin ecir al. Sel gibi günahlar üzerinden akar gider.

Bir kimse, dili ile besmele okur ise, dünya onun için şahit olur.

Bir kimse, kalbi ile besmele okur ise, ahiret onun için şahit olur.

Bir kimse, içten içe sır dili ile besmele okur ise, onun şahidi Yüce Mevlâ olur.

Allah adı, (bismillah) öyle bir kelimedir ki; Dillere onun tadı gelir.

Allah adı öyle bir kelimedir ki; Onun olduğu yerde gam olmaz.

Allah adı öyle bir kelimedir ki; Onunla nimetler tamamlanır.

Allah adı öyle bir kelimedir ki; Onunla sıkıntılar açılır.

Allah adı öyle bir kelimedir ki; Yalnız bu ümmete mahsustur.

Allah adı öyle bir kelimedir ki; Onda celâl ve cemal bir olmuştur.

- Bismillah (Allah'ın adı ile..) Demek, celâl içinde celâldir.

- Rahmanirrahim.. (Rahman Rahim.) Demek, cemal içinde cemaldir.

Yüce Zatın celâlini müşahede eden, su gibi erir gider; ama onun cemalini müşahede eden yaşar kalır.

Allah adı öyle bir kelimedir ki; Kudretle rahmeti bir araya getirmiştir. Kudret, taat edenlerin taatını toplar; rahmet ise, günahkârların günahlarını siler.

***

- Bismillah.. (Allah'ın adı ile)

Diyerek okumaya bak. Bu durumda Allah-û Teâlâ, sana şöyle der gibidir;

- Taat yolunu bulanlar, benimle buldular. Sonra taat nurunu bulup ayan hâline geçtiler. Sonra, ayan hâlinden de geçip beyan hâline ulaştılar.

Anlatılan hâle eren bir kimsenin kalbi; Sırların kabı, din ilimlerinin de yatağıdır.

Bir kimse, sevdiğine kavuşunca, artık uzun uzun yürümekten kurtulur.

Bir kimse, görme hâline kavuşunca, artık onun habere ihtiyacı olmaz.

Bir kimse, Samed Allah'a ulaştı mı, yorulmaktan kurtulur.

Bir kimse, arkadaşına kavuştu mu, ayrılıktan kurtulur.

Bir kimse, aradığı büyük zata erince, vecde ihtiyacı kalmaz.

Bir kimse, Yüce Allah'a kavuşunca, artık onun için şekavet yoktur.

10. FASIL; Besmele harfleri

Daima;

- Bismillah.. (Allah'ın adı ile) Diye oku. Ondaki harfler sırası ile şu manayı taşırlar;

Ba, **Barî** ismine işaret olup manası; Mahlûkatı var edendir.

Sin, **Settar** ismine işaret olup manası; Hataları örtendir.

Mim, **Mennan** ismine işaret olup manası; Karşılıksız ihsanlarını yağdırandır. Denilmiştir ki;

- Besmeledeki harflerin manaları sırası ile şöyledir;

Ba, çoluk çocuktan beridir.

Sin, bütün sesleri duyar.

Mim, edilen duaları kabul eder.

Şu manayı anlattığı da söylenmiştir;

- Yediriniz, ben de sizi yedirip doyuruyorum. İçiriniz, ben de size içiriyorum. Bana bakınız, sizin için var olan benim.

Besmele harfleri şöyle manalandırıldığı da olmuştur;

Ba, tövbekârların ağlamasına işarettir.

Sin, ibadet edenlerin secdesine işarettir.

Mim, günahkârların mazeretine işarettir.

Şöyle anlatılmıştır;

- Allah, belâyı kaldırıp rahatlık kapısını açandır.

Rahman, karşılıksız ihsanlar edendir.

Rahim, hataları bağışlayandır.

Şöyle mana verildiği de olmuştur;

- Allah, irfan sahipleri içindir.

Rahman, ibadet edenler içindir.

Rahim, günahkârlar içindir.

Şöyle anlatılmıştır;

- Allah öyle Yüce Zat'tır ki, sizi yaratandır; hem de en güzel bir şekilde.

Rahman, sizin rızkınızı verendir. Çünkü O; Rızık verenlerin hayırlısıdır.

Rahim, öyle bir zattır ki; Sizi bağışlar. Zira O; Bağışlayanların hayırlısıdır. Denilmiştir ki;

- Allah, nimetleri ile kullarını süsleyendir. Rahman Rahim, keremi ile cömertliği ile kullarını doyurandır. Şöyle bir mana da verilmiştir;

- Allah, bizi ana karnından çıkardı. (Veya yoktan var etti.)

Rahman, bizi kabirlerden çıkardı.

Rahim ise, bizi zulmetten nura ulaştırandır.

11. FASIL; Besmelenin duası

Allah-û Teâlâ, şeytana muhalefet edene, isyandan uzak durana, cehennem ateşinden kendini koruyana merhamet eylesin. Bir de, iyiliği artırıp Rahman Allah'ın zikrini çoğaltırsa.

Bismillah (Allah'ın adı ile) şöyle der;

- Allah'a güvenen kimseye, Allah'a yönelene, Allah'a tevekkül edene, Allah rahmet eylesin.

Bismillah (Allah'ın adı ile) şöyle diler;

- Dünyaya karşı gani gönüllü olana, ahirete karşı hevesli bulu-

nana, eziyetlere sabır edene, nimetlere şükür edene Mevlâ'nın zikri ile meşgul olana Allah rahmet eylesin.

Bismillah (Allah'ın adı ile) der ki;

- Putlardan uzak durana, dünyalığını yeteri kadarına kanaat edene, hiç ölmeyen Hayy zatın zikrini vazife bilene ve;

- Bismillah (Allah'ın adı ile)

Diyene Allah rahmet eylesin.

11. BÖLÜM

TÖVBE

Üçüncü Meclis:

Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَتُوبُوٓا اِلَى اللّٰهِ جَمِيعًا اَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

- **"Hep birden, Allah'a tövbe edin; ey müminler, bu yoldan felâha ermeniz umulur."** (24/31)

Bu ayet-i kerime ile Allah-û Teâlâ umum halka tövbe etmeleri için çağrıda bulunmaktadır. Lügatte, tövbenin hakikî manası şudur; Rücu. Yani; Dönüş.. Mesela, şöyle bir tabir kullanılır;

- Falan şundan tövbe etti. Yani; Döndü. Şeriatta ise, tövbenin manası şu demeye gelir;

- Şeriatta, kötü olan bir şeyden, yine şeriatta iyi sayılan bir şeye dönmek. Şunu da bu arada bilmek gerek; Günahlar, masiyetler helâke götürürler; Aziz Celil Allah'tan ve cennetinden uzaklaştırırlar. Günahları ve masiyetleri bırakmak ise, Aziz Celil Allah'a ve cennetine yaklaştırır. Üstte anlatılan manadan ötürüdür ki, Allah-û Teâlâ, bize şöyle buyurur gibidir;

- Nefsinizin yersiz heveslerinden, şehvetlerinizle kalıp gitmekten vazgeçip bana dönün.

Böyle ettiğiniz takdirde; öbür âlemde tüm arzu ettiklerinizi katımda bulursunuz. Beka ve karar yurdunda nimetlerimin içinde daim kalırsınız. İflâh olursunuz, aradığınızı bulursunuz, kurtulursunuz, rahmetimle iyilere hazırlanan üstün cennete girersiniz.

Allah-û Teâlâ, kullarına özel bir hitapta da bulunmuştur. Bunda, gereken bazı şeyleri de anlatmıştır.

يَاۤاَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا تُوبُوٓا اِلَى اللّٰهِ تَوْبَةً نَصُوحًا عَسٰى رَبُّكُمْ اَنْ يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّاٰتِكُمْ
وَيُدْخِلَكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ

- **"Ey iman edenler, Nasuh tövbesi ile Allah'a tövbe edin. Bu sebeple günahlarınızı örter; sizi, altından ırmaklar akan cennetlere koyar."** (66/8)

Burada;

- **"Nasuh.."** (66 8) Manası üzerinde duralım. Şu demeye gelir; Hemen her türlü şüphe izlerinden uzak ve temiz.. O kelime, Nısah kökünden gelir ki;

- Temizlik ve paklık.. Manalarını taşır.

Bu, öyle bir tövbe olmaktadır ki; Hemen her şüpheden tecrit edilmiştir. Ne onun bir şeyle ilgisi vardır; ne de bir şeyin onunla bir ilgisi vardır; Halis bir dönüştür.

Kul, böyle bir tövbe üzerinde bulunduğu süre, taatta istikamet üzere olur. Masiyete kesin olarak eğilmez. Tilki gibi, hile yolları aramaz.

Nefsine; günahlardan bir günaha dönme, masiyetlerden bir masiyete girme babında söz vermez.

Anlatılan manadaki bir tövbe; Kötülüğünü içten duyarak, tüm günahlara karşı tövbekâr olup onları bırakmaktır. Tıpkı; Yaptığı kötülükleri de içinden gelen bir hâlle yaptığı gibi.

Anlatılan manada bir tövbe edildiği takdirde, son nefesin iyilik üzerine kapanması ümidi vardır.

İcma-ı ümmet kararı ile tüm günahlardan tövbekâr olmak vaciptir. Allah-û Teâlâ, tövbekârları birçok ayet-i kerimelerde anlatmıştır. Onlardan birkaç tanesini aşağıda anlatacağız;

انَّ الله يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ

- **"Allah, tövbe edenleri ve temiz olanları sever."** (2/222) Allah-û Teâlâ, bize daha açık manası ile şöyle buyurdu;

- Allah onları sever. Çünkü onlar tövbekârdırlar. Aziz Celil Allah'ın zatından uzaklaştıran masiyetlerden de uzak dururlar.

Bir başka ayet-i kerimede ise, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

اَلتَّائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّآئِحُونَ الرَّاكِعُونَ السَّاجِدُونَ الْاَمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ
وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللهِ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ

- **"Onlar tövbe ederler, ibadet hâlindedirler, hamd ederler, seyahat ederler, rükûa varırlar, secdeye kapanırlar, iyilik emrini verir, kötülüğü yasaklarlar, hadlerini bilirler. Bunun için müminleri müjdele."** (9/112) Bu ayet-i kerime ile Allah-û Teâlâ

tövbekârı anlattı. Önce;

- **"Tövbe ederler.."** (9/112) Buyurduktan sonra, diğer güzel vasıfları saydı. Bundan anlaşıldı ki; Asıl tövbe eden, anlatılan sıfatların sahibi kimsedir. Her kim, o sıfatların sahibi ise, müjdeyi hak eden odur; iman sahibi odur.

- **"Müminleri müjdele.."** (9/112) Emrinin hikmeti de budur.

1. FASIL; Tövbe edilecek günahlar

Bu fasılda, tövbe edilmesi gereken büyük ve küçük günahlar anlatılacaktır.

BÜYÜK GÜNAHLAR

Önce büyük günahlar üzerinde duralım. Din bilginleri, büyük günahlar üzerinde durmuş, değişik görüşler ileri sürmüşlerdir. Bazıları demiştir ki;

- Büyük günahlar üç tanedir. Denilmiştir ki;

- Büyük günahlar dört tanedir. Denilmiştir ki;

- Büyük günahlar yedi tanedir. Yine denilmiştir ki;

- Büyük günahlar, dokuz tanedir. Yine denilmiştir ki;

- Büyük günahlar, on bir tanedir. İbn-i Ömer (r.a) demiştir ki;

- Büyük günahlar yedi tanedir. Onun bu görüşünü, İbn-i Abbas (r.a) duyduğu zaman, şöyle dedi;

- Büyük günahlar, yetmişe kadar çıkar. O en azından yedi olarak saymıştır. Anlatılan manadan ötürü derdi ki;

- Allah-û Teâlâ'nın yasak ettiği her şey büyük günah sayılır. Denilmiştir ki;

- Büyük günahlar belli değildir. Tıpkı kadir gecesi gibi. Cuma gününün kabul saati gibi. Bu ikisinin gizli kalması, insanların onları aramakta ciddî bir talep sahibi olması içindir. Büyük günahların gizli kalmasının sebebi ise, insanların, ciddi bir şekilde, büyük günaha düşmemek için tüm günahları bırakmasını sağlamaktır. Denilmiştir ki;

- Dünyada şeriatın ceza verdiği her günah büyüktür. Ancak, din bilginlerinden bazısı, büyük günahları topladı ve onlar için;

- On yedi tane büyük günah vardır. Demiştir. Sonra, şöyle sıralamıştır;

a) Dört tanesi kalptedir; Allah'a şirk koşmak, Allah'a asi gelmekte ısrar etmek, Allah'ın rahmetinden ümit kesmek, Allah'ın mekrinden emin olmak.

b) Dört tanesi dildedir; Yalan şahitliği yapmak, namuslu kadına (veya erkeğe) iftira atmak, yemin-i gamus. Bu yeminin manası şu demeye gelir;

- Yemin etmek sureti ile batıl olan bir şeyi hak, hak olan bir şeyi iptal etmek. Yahut Müslüman bir kimsenin malından bir şey koparmak, isterse erâk ağacından misvak cinsi bir şey koparmak olsun. Bir de büyü.

c) Üç tanesi midededir; Şarap ve her türlü sarhoşluk veren (alkollü) içki, zulüm olarak haksız yere yetim malı yemek, bile bile faiz parası yemek.

d) İki tanesi edep yerindedir; Zina ve livata.

e) İki tanesi eldedir; Adam öldürmek, hırsızlık etmek.

f) Bir tanesi ayaklardadır; Askerden kaçmak. Bu kaçış şöyle anlatıldı;

- Bir kişinin iki kişiden kaçması, on kişinin yirmi kişiden kaçması, yüz kişinin iki yüz kişiden kaçması.

g) Bir tanesi; Bütün cesettedir; Ana-babaya asi gelmek. Anababaya asi gelme işi de şöyle anlatıldı;

- Sana bir şey için yemin verdirip yapılmasını istedikleri zaman onu yapmaman, sana darılıp sövdükleri zaman onları dövmen, bir şey istedikleri zaman onlara vermemen, onlar aç kalıp senden yemek istedikleri zaman onları yedirmen.

2. FASIL; Küçük günahlar

Küçük günahlara gelince, bunlar sayılamayacak kadar çoktur. Bunları bilmek için, bir incelemeye girme yolu da kapalıdır. Onların ne olduklarını kavrama yolu da kapalıdır.

Ancak biz onları, şeriat delilleri ve basiret nurları ile biliriz.

Çünkü; Şeriatın gayesi; kalbin ilerleyip Aziz Celil Allah'ın yakınlığına ve civarına gitmesidir. Yani; Günahları terk etmek sureti ile. Nitekim bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَذَرُوا ظَاهِرَ الْاِثْمِ وَبَاطِنَهُ

- "Hem içten işlenen günahları, hem de dıştan işlenen günahları bırakınız." (9/120)

Küçük günahlar arasında şunları sayabiliriz;

Güzel bir kimseye; kötü gözle bakmak, onu öpmek, onunla sarılıp yatmak, -cinsi münasebet hariç-.

Müslüman kardeşine sövmek, onu ayıplamak, -iftira etmek değil-, onu dövmek.

Gıybet etmek, söz gezdirmek, yalan söylemek.

Bunların dışında daha birçok küçük günahlar var ki; onların anlatılması uzun olur.

İman sahibi bir kimse, büyük günahlarından geçip tövbe ettiği takdirde; bu tövbe içerisine küçük günahlar da girer.

Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

اِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَٓائِرَ مَاتُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّاٰتِكُمْ

- **"Size yasak olan büyük günahları yapmaktan çekilirseniz; sizden küçük günahlarınızı da sileriz.."** (4/31)

Ancak hiç kimse, nefsine böyle bir açık kapı bırakmamalı; günahların büyük olsun; küçük olsun; tümünden tövbekâr olmalıdır.

Nitekim bu manada bir şair şöyle dedi;

Bırak günahların büyüğünü, küçüğünü;
Muttaki dürüst, atan günahların tümünü.
Ol, diken üstünde yürüyen kimseler gibi;
Dikkatli yürür, bırakır diken gördüğünü.
Düşük görme hiç, küçük günahları aslında;
Gör dağların küçük taşlardan büyüdüğünü.

Enes b. Malik (r.a) şöyle anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, ashabı ile birlikte bir vadiye indi. Orada ne bir odun vardı; ne de gözle görülür o gibi bir şey.

Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz, ashabına odun toplamaları için emir verdi. Dediler ki;

- Ya Resulullah, biz burada odun göremiyoruz. Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Ele geçirdiğiniz şeyi küçük görmeyiniz. Bir kimse, üst üste bir şeyler bulup biriktirir. Sonra, bunun büyüyüp gittiğini görür."** Resulullah (s.a.v) efendimiz daha sonra ashabına şöyle buyurdu;

- **"Hayır, şer, cinsi küçük şeyleri de böyle görmelisiniz.**

Küçük günah, küçük günaha katılır; büyük günah büyük günaha katılır; hayır, hayra katılır; şer de şerre katılır. Bunlar bir araya geldiği zaman, büyür gider. Tek hâlindeki gibi küçük kalmaz." Denilmiştir ki;

- Bir günah kula göre küçük görülürse, Allah katında o günah

büyüktür. Kul, yaptığı bir küçük günahı büyük görür ise, Allah katında o günah küçük olur.

İman sahibinin, küçük günahı büyük görmesinin sebebi; İmanının büyüklüğü ve marifet duygusunun üstünlüğüdür. Nitekim bu manada Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Mümin bir kul, işlediği bir günahı, üzerine yıkılacak bir dağ gibi görür. Münafık ise, işlediği günahı uçup gidecek olan burnuna konmuş bir sinek gibi görür."**

Bazı zatlar demişlerdir ki;

- Bir kimsenin şu sözü dolayısı ile işlediği günah bağışlanmaz;

- Keşke işlediğim her günah böyle olsaydı.

Onun böyle demesi, imanının noksanlığından ve marifet duygusunun zayıflığındandır. Yüce Allah'ı bilmediğindendir.

Şayet onda böyle bir bilgi olsaydı; küçük günahı büyük, düşük bir şeyi de çok görürdü. Nitekim Allah-û Teâlâ, peygamberlerinden bazısına şöyle vahyetti;

- Hediyenin küçüklüğüne bakma; onu veren kimsenin üstünlüğüne bak. Hatanın da küçüklüğüne bakma; o hata ile kimin karşısına çıkacağını düşün. Bu manadan olarak, şöyle gelmiştir;

- Allah katında bir kimsenin rütbesi büyür, Allah katında derecesi yükselir ise, ona göre küçük günah kalmaz. Ona göre, Allah'a karşı işlediği her aykırı hareket büyük günahtır. Sahabeden biri, tabiinden bir arkadaşına şöyle dedi;

- Siz, bazı ameller işlemektesiniz. Ama bunlar, sizin gözünüzde kıldan daha ince. Ama biz onları, Resulullah (s.a.v) efendimizin zamanında çok tehlikeli günahlar arasında sayardık.

Onun böyle demesinin sebebi; Resulullah (s.a.v) efendimize ve Allah'a yakınlık duymasından ileri gelmektedir. Cahilde, büyük sayılmayan bir şey, bilen birinden geldiği zaman, büyük sayılır.

Bir hata üzerinde, avam müminin yaptığından geçilir; ama bilen biri yaparsa o hoş görülüp geçilmez. Böyle bir durumun meydana gelmesi; Aralarındaki ilim, marifet ve derece farkından doğmaktadır.

TÖVBE

Tövbe etmek, hemen her şahıs hakkında farz-ı ayndır. Yani; Hemen herkesin şahsen günahlarından tövbe etmeleri gerekir. Hiç kimse, bir başkasının yerine tövbe edemez. Tövbeye ihtiyacı olmayan kimse de düşünülemez. Şunun için ki; Hiç kimse, duyuları ile günah işlemekten kurtulamaz.

Dış duyuları ile günah işlemekten kurtulacak olsa; kalben işleyeceği günahlardan kurtulamaz. Kalp günahlarından kurtulacak olsa; şeytanın vesveselerinden kurtulamaz. Şunun için ki; Şeytan, kulu Allah'ı anmaktan almak için onun kalbine değişik şeyler getirir.

Şeytanın vesvesesinden kurtulmuş sayalım; Aziz Celil Allah'ı ve onun üstün sıfatlarını, fiillerini bilmekten ve onu bilmekte kuşurlu olmaktan yana gafletten kurtulamaz.

Bütün bunlar, müminlerin kendi derecelerine ve makamlarına göre olmaktadır.

Hemen her hâl için; Taat, günah, sınır ve şartlar vardır. Bunları korumak, taattır; onları bırakıp gaflete dalmak ise, günah sayılır ki; Tövbeyi gerektirir. Bu durumlarda tövbenin manası şu olur; İnsanın dönüp gelmesi.

Yine; Kendisi için kurulan doğru yoldaki sünnetlere, âdetlere; kendisinin bulunması için kurulan makama; kendisi için hazırlanan dereceye.

Hâsılı; Hemen herkes, tövbeye muhtaçtır. Ancak, değişik durumlarına göre, tövbe miktarları da değişik olur. Mesela;

a) Avam müminlerin tövbeleri, işledikleri günahlardan olacaktır.

b) Havas zatların tövbeleri, gafletten ötürü olacaktır.

c) Havasın da hası zatların tövbesi ise, kalbin, Aziz Celil Allah'ın zatından gayrı şeylere kaymasından ötürü olacaktır. Nitekim üstte anlatılan manada Zünnun-i Mısrî şöyle demiştir;

- Avamın tövbesi, günahlardan; havasın tövbesi ise, gafletten ötürü olacaktır. Ebu Hasan Nuri de şöyle demiştir;

- Tövbe, Aziz Celil Allah'ın zatından gayrı her şeyden tövbekâr olmaktır.

Tövbe edenden tövbe edene çok değişik farklar vardır.

Hatalardan tövbe edenle, gaflet hâllerinden tövbe eden bir olmaz.

Bir tövbe eden var ki, yaptığı iyilikleri gördüğü için tövbekâr oluyor. Bir tövbekâr var ki, kalbi halkı yaratan zatın gayrına kaydığı için tövbe ediyor.

Diğer insanlar şöyle dursun; peygamberler de tövbesiz kalmamışlardır. Bir kere, Resulullah (s.a.v) efendimizin şu hadis-i şerifine bakmalısın; ne buyuruyor;

- **"Kalbime perdeye benzer bir şey gerilir; bunun için Yüce Allah'a bir gün ve bir gecede yetmiş kere tövbe ederim."**

ÂDEM ALEYHİSSELÂM

Âdem aleyhisselâm, kendisine yasak edilen ağaçtan yedikten sonra üzerindeki elbiseler uçup gitti. Edep yeri açıldı. Sadece, başındaki taç ve alnında cevher kaldı. Bunları da, kendisi kaldırmaktan utandı.

Bunun üzerine Cebrail geldi; başındaki tacı ve alnındaki cevheri aldı. Daha sonra onun için ve Havva için şu nida geldi;

- Onları yakınımdan atın. Bana asi gelen yakınımda duramaz. Âdem Havva'ya utanarak baktı ve şöyle dedi;

- İşlenen masiyetin ilk uğursuzluğu, bizi dostun civarından uzaklaştırdı. Rahat bir hâlde geçinip giderken, bizi; tövbe etmeye, yalvarmaya, ihtiyaç arz etmeye, düşkünlüğe ve zillete çıkardı.

O büyük mülk gitti; üstün ihsanlar kalmadı; izzet içinde nazlı nazlı salınıp gezmek de kalmadı; Allah'a en yakın, mekânların en temizi, yüksek mertebe de kalmadı.

Gerçek manada, şayet insanlar arasında tövbeye ihtiyacı olmayan, düşmandan, nefsin şumluğundan, şeytanın vesveselerinden ve hilelerinden emin bulunan biri olsaydı Âdem aleyhisselâm olurdu.

Ne var ki, o bulunduğu yerin şerefine kandı; temizliğine ve Allah'a yakınlığına aldandı. Sonunda tövbeye muhtaç duruma geldi. Allah-û Teâlâ da onun tövbesini kabul buyurdu. Bu manayı şu ayet-i kerime bize anlatır;

- **"Âdem, Rabbinden bazı kelimeler belledi. Onlarla tövbe etti; Allah da tövbesini kabul buyurdu. O, tövbeyi kabul eden Rahim'dir."** (2/37) Hazret-i Ali'nin (r.a) oğlu Hazret-i Hasan (r.a) şöyle anlattı;

- Âdem aleyhisselâm'ın tövbesini Allah-û Teâlâ kabul buyurduktan sonra; melekler onu tebrik ettiler. Bu arada, Cebrail, Mikail ve İsrafil de indiler ve şöyle dediler;

- Gözün aydın ey Âdem, Allah tövbeni kabul buyurdu. Âdem aleyhisselâm şöyle dedi;

- Ya Cebrail, bu tövbeden sonra, bir dileğim olduğu zaman, o dilek için yerim neresi olacaktır? Bunun üzerine, Allah-û Teâlâ ona şöyle vahyetti;

- Ey Âdem, sen zürriyetine yorulmak ve meşakkat bıraktın. Ben de, onlara tövbeyi bıraktım. Onlardan her kim bana dua eder ise, senin duanı kabul ettiğim gibi onun duasını da kabul ederim. Onlardan her kim, benden bağışlanmak isterse, cimrilik etmem; bağışlarım.

Ben yakınım, duayı kabul ederim ey Âdem.

Günahtan tövbe edenleri, cennette toplarım. Onları kabirden çıkarırken, ferah, güleç yüzlü, sevinçli olarak çıkarırım.

Onların ettikleri dua da makbul olacaktır.

NUH ALEYHİSSELÂM

Nuh aleyhisselâmı anlatalım. Allah-û Teâlâ, doğudan batıya kadar kim varsa, onun duası ile şerefine dokundukları için batırdı. Nuh aleyhiselâmı yalanladıkları, onlara çok gazaplandığı için hepsini suya batırdı.

Nuh aleyhisselâm, ikinci Âdem sayılır. Çünkü anlatıldığına göre;

- Kendi zürriyeti dışında, gemide bulunanlardan hiç birinden dünyaya çocuk gelmedi. Kendi çocukları ise, üç tane idi; isimleri de şuydu; Ham, Sam, Yafes. Yeryüzünde yeniden türeyen halk, bunlardan geldi. Nuh aleyhisselâm, bu kadar üstün şanına rağmen şöyle dua etmişti;

قَالَ رَبِّ اِنّى اَعُوذُبِكَ اَنْ اَسْئَلَكَ مَالَيْسَ لِى بِهِ عِلْمٌ وَاِلاَّ تَغْفِرْلِى وَتَرْحَمْنِى اَكُنْ مِنَ الْخَاسِرِينَ

- **"Rabbim, bilmediğim bir şeyi istemekten sana sığınırım. Beni bağışlamaz, bana merhamet etmezsen, ziyanda kalanlardan olurum."** (11/47)

İBRAHİM ALEYHİSSELÂM

İbrahim aleyhisselâmı düşünelim. Onun kadri kıymeti yüceydi. Allah-û Teâlâ ona Halillik verip kendisine seçmişti. Kendisini peygamberlerin de babası kılmıştı. Şöyle rivayet edilmiştir;

- İbrahim aleyhisselâmdan, çocuklarından ve çocuklarının çocuklarından dört bin tane peygamber gelmiştir. Hepsine selâm..

Allah-û Teâlâ, İbrahim aleyhisselâmın zürriyeti için şöyle buyurdu;

وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُ هُمُ الْبَاقِينَ

- **"Onun zürriyetini devamlı eyledik.."** (37/77) Resulullah (s.a.v) efendimize gelinceye kadar; hepsi de onun çocukları idi.

Musa, İsa, Davud, Süleyman onun soyundan geliyordu; hepsi de peygamber idi. Onlara selâm. Bunların hiçbiri, tövbeden geri kalmamıştır. Aczini ve ihtiyacını Yüce Allah'a arz etmekten geri durmamıştır.

İbrahim aleyhisselâm, dua makamında şöyle anlatmıştır;

اَلَّذِى خَلَقَنِى فَهُوَ يَهْدِينِ وَالَّذِى هُوَ يُطْعِمُنِى وَيَسْقِينِ وَاِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ وَالَّذِى يُمِيتُنِى ثُمَّ يُحْيِينِ وَالَّذِى اَطْمَعُ اَنْ يَغْفِرَلِى خَطِيئَتِى يَوْمَ الدِّينِ

- **"Beni yaratan ve hidayet nasip eden Allah'tır. Beni yediren ve içiren Allah'tır. Hastalandığım zaman, bana şifayı o verir. Beni, öldüren ve dirilten odur. Kıyamet günü hatalarımı bağışlayacağını umduğum da odur."** (26/78-82)

Allah-û Teâlâ, İbrahim aleyhisselâmın dilinden bir başka ayet-i kerimede ise, şöyle buyurdu;

وَاَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا اِنَّكَ اَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ

- **"Rabbimiz, bize ibadet yerimizi göster; tövbemizi kabul buyur. Çünkü, tövbeyi kabul buyuran Rahim'sin.."** (2/128)

MUSA ALEYHİSSELÂM

Musa aleyhisselâmın da kadri yüce idi. Allah-û Teâlâ onu zatı için seçip kendisine elçilik vermiş, kendisi ile konuşmuştu. Ona zatından bir sevgi katmıştı. Kendisine asa, beyaz el ve daha başka dokuz mucize ile güç vermişti.

Tih sahrasında da kendisine has olan bazı mucizeler vermişti. Mesela; Geceleri nurdan bir sütun peydah olurdu; kudret helvası ve bıldırcın eti verilmişti. Bunların dışında daha çok mucizeler verilmişti ki, onlar evvel gelen başka peygamberlerde yoktu. Hâl böyle iken, Allah-û Teâlâ onun şu duasını anlatmıştır;

رَبِّ اغْفِرْلِى وَلِاَخِى وَاَدْخِلْنَا فِى رَحْمَتِكَ وَاَنْتَ اَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ

- **"Rabbim beni bağışla. Kardeşimi bağışla. Bizi rahmetine kat. Sen merhametliler merhametlisisin.."** (7/151)

DAVUD ALEYHİSSELÂM

Davud aleyhiselâmı ele alalım; onun da şanı yüce idi. Allah-û Teâlâ, Davud aleyhisselâma büyük bir mülk vermişti. Kendisinin otuz üç bin muhafızı vardı.

Davud aleyhisselâm Zebur okuduğu zaman, kuşlar gelip başı etrafına toplanırdı; akan sular dururdu; insanlar ve cinler saf saf olur, çevresinde toplanırlardı. Yırtıcı hayvanlar ve kuşlar, birbirine eziyet etmeden öylece kalırlardı.

Davud aleyhisselâm, Yüce Allah'ın tespihini okurken, dağlar da onunla tespih okurlardı. Rızkını temin için demir çalışması yapardı; eline aldığı demir, mum gibi yumuşak olurdu. Bu, onun şanının yüksekliğinin delilidir.

Hâl böyle iken, secde hâlinde tam kırk gün ağladı. Gözyaşlarından yerde ot bitti. Sonunda, Allah-û Teâlâ ona merhamet eyledi; tövbesini kabul eyledi. Bu manada şöyle buyurdu;

فَغَفَرْنَا لَهُ ذَلِكَ وَاِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفٰى وَحُسْنَ مَاٰبٍ

- **"Onun için, kendisini bağışladık. Onun, katımızda yakınlığı ve güzel bir yeri vardır."** (38/25)

SÜLEYMAN ALEYHİSSELAM

Davud aleyhisselâmın oğlu Süleyman aleyhisselâmı görelim. Onun da büyük bir mülkü vardı.

Rüzgâr onun emrine bırakılmıştı. Rüzgârla sabahları bir aylık yol, akşamları da bir aylık yol alırdı.

Öyle bir mülkün sahibi idi ki; kendisinden başka hiç kimseye öylesi verilmemiştir. Kendi evinde, bir puta tapılmıştı; bundan da kendisinin haberi olmamıştı. Bu yüzden kırk gün cezalandırıldı; her şeyi elinden alındı.

Bunu, kendisi için bir hata kabul etti; yüzünü alıp çöllere düştü. Ellerini açıp dileniyordu; ama kimse kendisine yiyecek vermiyordu.

- Ben, Davud'un oğlu Süleyman'ım; bana yiyecek bir şey verin.

Diyordu; ama kendisine bir şey verilmiyordu. Üstelik dövülüp başı yarılıyordu ve kendisine yalancı olduğu söyleniyordu.

Bir gün, bir evden yiyecek bir şey istedi; ama kovuldu. Bir kadın da onun yüzüne tükürdü. Şöyle anlatıldı;

- Bir gün, bir kocakarı içi idrar dolu bir kap çıkarıp onun başına döktü.

Allah-û Teâlâ, mührü balığın karnından çıkarıncaya kadar, o, bu düşük hâlde kalıp gitti. Hatta kırk gün doldu. Yani; Bu şekilde cezalı günlerle.

Bundan sonra kuşlar geldi; çevresinde durdu.

Cinler ve şeytanlar, vahşî hayvanlar gelip çevresinde toplandı.

Bundan sonra, kendisini dövenler, hakaret edenler de onu tanıdılar. Ettikleri kötülükler için özür dilediler.

Ancak, gelip kendisinden özür dileyenlere şöyle diyordu;

- Daha evvel yaptığınız işler için sizi ayıplamıyorum. Şu anda yaptığınız için de sizi övecek değilim.

O, öyle bir işti ki; Rabbimden geldi. Benim için öyle olması gerekliydi.

Bundan sonra tövbe etti; Allah-û Teâlâ da onun tövbesini kabul buyurdu.

Mülkünü de kendisine yeniden verdi.

Zira onun döndüğü ve başvurduğu makam pek yüce bir makamdı.

Ona selâm olsun.

Üstte anlatılan büyükler ki onlar; Halkın sahipleri, önderleri, büyükleri ve efendileridir; şeriatın da kurucuları olmuşlardır; halkı içinde, Allah'ın da halifeleridirler.

Düşün ey zavallı, onların durumları anlatıldığı gibi olunca, senin durumun nasıl olmalı?

Sen gurur yurdunda ve şeytanın kıtalarındasın.

Halktan, hevadan, nefisten, şehvetlerden, iradelerden, şeytanın süslü gösterdiği şeylerden her türlü düşman seni sarmış.

Zahirde yapılan namaz, oruç, hac, zekât gibi ibadetlerle de seni aldatmış. Dış duygular, dış masiyetlerden çekilmiş ama iç âlemin batınî ibadetlerden arınmış.

İç âleminden vera' (şüphelilerden korunma hâli), teenni, takva, zühd, sabır, rıza, kanaat, tevekkül, tefviz (işi Allah'a bırakmak), yakin, kalp temizliği, gönül zenginliği, iyiliği görmek, niyet, ihsan, iyi zan, güzel huy, iyi geçinmek, iyi marifet, hoş taat, sadakat, ihlâs hep gitmiş. Hatta bu sayılandan başka daha çok şeyler de gitmiş. Onlar anlatılsa uzar gider.

Ne var ki, kötü huylarla dolmuşsun. İçin ana günahlarla dolu; hemen her kötülük, her mihnet, her azap sıkıntısı o ana günahlardan meydana gelir.

Her tehlikeli belâ sende. Dünyanın ve ahiretin sıkıntısını içine doldurmuşsun; çünkü; Fakirlikten korkuyorsun, Allah'ın takdirine kızıyorsun.

Yarattıkları için verdiği hükümden dolayı, Yüce Allah'a itiraz ediyorsun. Bu işte onu itham etmektesin. Onun vaadi için, şek dolusun.

Aldatmaca, çekememe, haset, kandırmaca sende.

Yükselmek, derece sahibi olmak talebi sende.

Övülüp göklere çıkarılma isteği sende.

Dünya hayatında makam sahibi olmak, ondan hoşlanmak, onun-

la doyum aramak sende.

Allah'ın kullarına karşı büyüklenmek, kibirlenmek burun kıvırmak sende. Nitekim bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَاِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللّٰهَ اَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْاِثْمِ

- **"Ona dense ki; Allah'tan kork. Hemen kendisini günahlı bir büyüklenme tutar."** (2/206) Öfkelenmek, kızmak sende.

Baş olma sevdası, buğz, tamah, cimrilik, başkalarının yaptığı iyiliği de çok görmek hep sende.

Bir şeye karşı aşırı rağbet göstermek, aynı şekilde çekingen olmak, aynı şekilde ferah duymak, kibir, kabarmak yine sende.

Zenginlere tazim edip fakirleri düşük görmek sende. Övünmek, kabara kabara yürümek sende. Dünyalıktan dolayı övünmek, sırf dünya için çalışmak ve bununla da sevinmek yine sende. Desinler ve görsünler diye iş yapmak yine sende. Bu durumlarda hâlin ne olacak?

Kendini büyük görüp haktan kaçarsın. Dünyana ve ahiretine yaramayan lâflara dalarsın. Hiçbir işe yaramayan lüzumsuz lâflar edersin. Büyük büyük lâf edip kendini beğendirmeye bakarsın.

Başkalarının hâllerini araştırırsın; sana gelince bulunduğun uygunsuz hâlden haberin yok. İbadetini, başkalarının hâllerini araştırma işinden haz almaya vardırdın. Ona buna yaltaklanıp bir makam sahibi olmaya bakıyorsun.

Allah'ın emrini küçük görüp Allah'ın yarattıklarına saygı gösteriyorsun. Onlara yağcılık yapıyorsun.

Amellerle kendini beğenmişliğe itiyor; yaptığın işle övülmek istiyorsun. Halkın ayıpları ile meşgulsün; ama kendi ayıplarına karşı körsün.

Allah'ın verdiği nimetleri unutuyorsun. Bunları, ya nefsine mal ediyorsun yahut onların gelmesi için birer âletten ibaret olan halka.

Sadece dışa bakıp kalmaktasın. Esas işlere bakıp durmaktan kendini tuttun. Sınırı korumaz oldun. Her şeyi yerine koymaktan geçtin. Daima maddî şeylerle ferah duymayı tercih ettin. Hüznü de bıraktın. Hâlbuki hüznün olmayışı, kalbin harap olmasının sebebidir.

Kalpten haşyet çıktı. Hikmet nuru kalpten ayrıldı. Yüce Rabbin yakınlığını icap ettiren şeylerin artması, onunla ünsiyet gerekleri, onu dinlemek ve ondan bir anlayış istemek kalmadı. Yüce Hak ile varlık bulup halktan kurtulma hâli de gitti. Ebedî saadet, sonsuz kurtuluş, her şeyin içinde bulunduğu nimet gitti.

Her hâlde nefse yardımla doldun. Ama maddi olarak.

Şayet nefse bir düşüklük gelseydi; Onun derdine deva bu olurdu; saadetine bu düşüklük sebep olurdu.

Anlatılan düşüklük hâlidir ki; Nefsi, Allah'ın sevdikleri, halis kıldıkları, şehitleri, âlimleri, kader oluklarını bilen irfan sahipleri, peygamberlerine bedel olan kimseler arasına girerdi.

İman zayıflığındandır ki; Nefsin azameti büyüdü. Allah'ın dinine yardımı da zayıfladı. Yüce Allah'ın varlığına hüccet olan evliyasına yardım kalmadı.

Artık halkı, Yüce Hakkın taatına davet edenlere de yardım yok. Allah'ın azabından sakındıranlara, gelecek çetin günleri hatırlatanlara da yardım kalmadı. Allah'ın rahmetine ve cennetine heveslendirecek kullar da yardım görmüyor şimdi. Hâlin ne olacak?

Bazı kimselere, dıştan dost kardeş gibisin; ama içten onlara düşmanlık beslemektesin.

Şanı Yüce Rahman'ın huzurunda bulunan kalbi gönlü kırık olan hayırlı ve iyi zatlarla muvafakattan iraz ettin. Bunlar, yalnız Yüce Allah'ın varlığı ile yetinen kimselerdir.

Bunlar, şiddete tutunur, hizmete devam ederler. Yüce Allah'ın iyiliğinde nimet bulur kalırlar. Yüce Allah'ın rütbeli elbisesini giymişlerdir. İsimleri şudur; İzzet sahibi Yüce Rahman'ın halis kulları.

Bunlar, dünya hayatında mal ve fitnenin dönüp durmasından emindirler. Kabirde ise, olacak işlerin ve kabir sıkıntı şerrinden emin bulunurlar. Kıyamet günü, hesabın uzamasından, orada bir yabancılık duyma vahşetinden emin olurlar. Orası bir beka yurdudur. Bu beka yurdunda onlar; nimet, sürur, şenlik ve ferahlık içinde dururlar.

Güzelliğin ve lütfün her çeşidi bunlara mahsustur. Hem de her saat ve her an. Hele hâline bir bak.

Dünyada, böyle başıboş bir hâlde görünmen seni aldattı. Burada, her türlü hükümde hâlin serbest. Tüm yorgunlukları bir yana attın; çalışma yok. Çünkü; İyiliğin ve ihsanın; faziletin ve güzelliğin, aslında senden başkasının olan nimetlerin elden gitmesinden emin oldun.

Düşün bir kere; Bu nimetler, başkalarından sana geldi. Geçip gidenlerin kalıntısı olarak eline geçti.

Onlar; Firavun'un, Haman'ın, Karun'un, Şeddad'ın, Ad'ın, Kayser'in ve Kisra'nın idi. Sana kaldı. Hatta onlardan başka geçip giden meliklerin ve ölüp giden ümmetlerindi.

Dünya onları bir oyuncak hâline getirmişti. Çeşitli ümitlerin aldatmacası içinde aldanıp kaldılar. Sonunda Allah'ın emri geldi. Alda-

tıcı şeytan, onları aldatıp kandırdı.

- Allah sizi affeder, siz istediğinizi yapın. Deyip onları aldattı.

Ne var ki, aradan geçen zaman içinde, arzu ettikleri şey ile aralarına bir perde gerildi. Onların topladıkları şeyler, hep dağılıp dağılıp gitti. Yapmakta serbest oldukları şeylerle de araları açıldı. Artık bir şey yapamaz hâle geldiler.

Kendileri için hazırladıkları o kuş tüyü yataklardan kaydılar. Kuvvetlice yaptıkları konaklardan atıldılar. Kendileri için bir zafer saydıkları ve onun üstünlük tasladıkları şeylerden adları silinip gitti. Böbürlenerek sahip çıktıkları mülklerden de oldular. Sonra.

Kendilerine birer emanet olarak bırakılan şeyler onlardan istendi. Belli bir zaman için kendilerine verilen şeyler onlardan istendi. Sadece, istenmekle kalınmaz; hesabı sorulacaktır.

Sonunda, hiç hesaba katmadıkları şey Allah tarafından kendilerine gelecektir. Hatta gelmiştir.

Yaptıklarının kötülükleri kendilerine anlatılır. Bütün incelikleri ile yaptıkları işler incelemeye tâbi tutulur. Kendileri, dünya hayatında iken, başkalarını nasıl hapsettilerse, ondan daha dar bir yere tıkılırlar. Kendilerinin sertlik gösterisinden daha şiddetli bir sertlikle karşılaşırlar.

Öyle bir cezaya uğrarlar ki; Kendilerinin dünyada iken verdikleri cezanın daha şümullüsüdür.

Ve ateşe atılıp yakılırlar. Bunların ellerinde ve ayaklarında bukağılar olacak. İçleri parçalayan zakkum ağacının yemişinden yiyecekler. Kızgın sudan içecekler. Cehennem ehlinin kanlı irinli pisliği ile dolarlar. Yine gelelim sana. Düşün.

Bu geçip gidenlerin hâllerinde senin alacağın ibret dersleri vardır. Onlardan kalan surlara bir bak. Onların geride bıraktıkları şeyleri gör de ibret al. Sakin olacakları binalar yaptılar; sonra oradan çıkarıldılar. Onlar yaptıkları bu binalarda hak yediler ve zulmettiler.

Oralarda ince namuslar kirlendi. Nice beller büküldü, yüzler ve başlar eğilip dövüldü. Nice çaresiz zavallının, düşkün fakirin gözlerinden yaşlar aktı, ağladılar. Nice soylu zenginler orada muhtaç düşüp perişan oldu.

Nice bidatler ve kötü âdetler, merasimler meşru olup resmiyete girdi. Nice özlü hâkim kimsenin kalbi kırıldı ve onların üzerine öfke yağdırıldı. Niceleri ağladı; sızladı. Gecelerin karanlığında hazin sesler çıktı. Bu sözler, gönül ehli kimselerin sesleri idi. Zulüm görmüşlerdi; seslerini Rahman Zat'a yükselttiler.

Düştükleri zor durumdan kurtulmak için Yüce Allah'a şikâyet yollu inlediler. Bunlar, Habir olan, her şeyi bilen Zata yönelmişlerdi.

Onların bu hâllerine melekler de ağlamaya başladı. Onlar da Yüce Hakka yakarmaya başladılar. Yüce Sultana, zulmü olmayan insaflı zata hâllerini ulaştırıp durdular.

İşte o zaman, Aziz Hâkim Âlim Allah onların gönüllerine nazar etti. Gizlediklerini ve açıkladıklarını anlayan Yüce Zat, onların şikâyet edip inledikleri şeylere baktı.

Bundan sonra, Aziz Celil Zat cevap verdi;

- Aradan zaman geçse de muhakkak size yardım edeceğim. Bundan sonra, onları biçilmiş ekin hâline getirdi. Şu ayet-i kerime onları anlatır;

فَهَلْ تَرٰى لَهُمْ مِنْ بَاقِيَةٍ

- **"Hele bir bak; Onlardan yana bir bakiye görebiliyor musun?"** (69/8) Onlar arasından;

Bir cemaat, suda boğuldu. Bir cemaat, yerin dibine battı. Bir kavim taşa tutuldu. Bir başkası da öldürüldü. Bir başka kavmin suretleri maymun ve domuz suretine döndü.

Bir başka cemaat ise, kalben değiştirildi. Kalpleri katılaştı; taş gibi oldu. Üzerlerine de küfür baskısı geçti; şirk mührü vuruldu; açılmaz, gitmez zulmetler karalar basıldı.

Artık böylesine kalplere ne iman girer; ne de İslâm.

Bunun üzerine onları şiddetli bir şekilde yakalar. Cebbar tutuşu ile onları tutar. Ve cehenneme sokar. Şu ayet-i kerime onlar hakkındadır;

كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ

- **"Her ne zaman, onların derileri pişip düşse, azabı yeniden tatmaları için kendilerinin derilerini yeniden değiştireceğiz."** (4/56)

Onlar daimî bir şekilde sıkıntı, yakıcı ateş, boğaza tıkanıp kalan ve çetin bir azap vardır. Şu ayet-i kerime onlar hakkındadır;

خَالِدِينَ فِيهَا مَادَامَتِ السَّمٰوَاتُ وَالْاَرْضُ

- **"Yer ve semalar kaldıkça orada duracaklardır."** (11/107) Onlar için orada ölmek yoktur; oradan çıkarılmazlar da. Onlar için tehlikelerin bir sonu yoktur; düştükleri zorluğun bir bitimi yoktur.

Kendilerini, orada sıkıntılı bir yaşayış beklemektedir.

Onları oradan hiçbir şey kurtaramaz. Kendilerinden ne bir ses gelir, ne de bir nefes duyulur. Orada bulundukları süre, tüm ümitleri kesilir, sesleri de kısılır.

Kalpleri boğazlarına kadar gelir, parça parça olur. Dilleri tutulur. Onlara şöyle bir emir verilir;

قَالَ اخْسَؤُا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ

- **"Yıkılıp onun içine girin; bana bir şey söylemeyin.."** (23/108) Ey çaresiz, Onların yaptığı işi yapmaktan sakın.

Olmaya ki, onların âdetlerini âdet edinesin ve izlerini takip edesin. Tövbesiz ölmemeye dikkat et. Her zaman için tövbe üzerinde bulun. Aniden, haberin olmadan yakalanırsın.

Öyle bir hâlde yakalanırsın ki; Kendin için bir özür de bulamazsın. Kendini kurtaran bir cevap da veremezsin.

Bir an evvel, öbür âlem için kendine azık ve mükâfat getirecek şeyler hazırla. Bunları yapmadığın takdirde, onlara gelen azap ve sıkıntı sana da gelir. Allah korusun.

3. FASIL; Tövbenin şekli ve şartları

Tövbenin şartları üç tanedir;

a) Nedamet. Yani; Pişmanlık.

Bu nedamet, bir kimsenin daha önce yapmış olduğu aykırı hareketlere karşı olacaktır. Yani; Her ne gibi ettiği kötü iş var ise, onlara karşı pişmanlık duyacaktır. Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Nedamet, tövbedir."** Nedametin sağlamlığının alâmeti odur ki; Kalpte bir yumuşama olmalı; yapılan eski hatalar üzerine gözyaşı dökülmelidir.

Üstte anlatılan manadan ötürüdür ki, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Tövbekarlarla oturun; çünkü onların kalpleri daha yumuşaktır."**

b) Hataları hemen bırakmak. Ama her hâl ü kârda ve her zaman.

c) Daha evvel yapılan hatalara dönmemek için kesin kararlı olmak.

Hem de hataların ve masiyetlerin hemen her türlüsüne.

Bu son anlatılan şart, Ebu Bekir Vasıtî'nin görüşüne uygundur.

Kendisine;

- Nasuh tövbesi nedir? Diye sorulduğunda şöyle dedi;

- Bu tövbeyi edende, hiçbir masiyet izi kalmaz. Hem gizli, hem de aşikâr. Bir kimsenin tövbesi ki; Nasuh derecesinde oldu; artık akşamının nasıl olduğuna, sabaha nasıl çıktığına bakmasın.

Pişmanlık, insanı kararlı ve azimli kılar. Azim şu manayadır; Daha önce yaptığı masiyetlerden hiç birine dönmemelidir.

Zira nedamet duyan anlamıştır ki; Yapılan masiyetler, kendisi ile Rabbi arasında bir perdedir; dünya sevgisi ile bütün yorgunlukların bittiği ahiret âlemine geçmeye bir engel olurlar. Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- **"Kul, kendisine isabet eden günahlar dolayısı ile rızıktan mahrum kalır."** Yani; Günahları sebebi ile rızkı kısılır. Aynı şekilde, zina etmekten fakirlik doğar. İrfan sahibi zatların bazısı şöyle demiştir;

- Durumunda bir değişiklik, geçim işinde sıkıntı, rızkı teminde zorluk hâlinde bir perişanlık görürsen, bilesin ki sen; Mevlâ'nın emrini bırakmışsın; nefsanî arzular peşine düşmüşsün.

Görürsen ki; Eller sana uzanıyor; diller sana sataşıyor; zalimler cana, mala, çocuğa, karıya dokunuyor. O zaman bilesin ki; Yasakları işliyorsun; hakları yerine getirmiyorsun; sınırı aşıyorsun, usulü bozuyorsun.

Tüm dertlerin, kederlerin, sıkıntıların kalpte biriktiğini gördüğün zaman bilesin ki; Rabbin, sana hükmedip takdir ettiğine itirazın var; vaat ettiği şeyde onu itham ediyorsun; emrinde halkını ona ortak etmişsin; ona güvenin yok; sende ve halkı üzerindeki yönetimine razı değilsin.

İşte, tövbe eden kimse, anlatılan durumları kendi hâlinde gözle görür de düşünür ise, tüm yaptığı kötülüklere nedamet duyar.

Yani; Yaptığı kötülüklerin tümüne pişman olur. Nedametin daha açık manası şu demeye gelir;

- Kalbin sızlaması. Hâliyle bu sızlama, sevilen zat için yapılması gerekli işleri kaçırdığı için olacaktır.

Yaptığına pişman olan bir kimsenin; hasreti, hüzünleri, ağlaması, inlemesi, ibret yolları çoğalır.

Asıl anlatılandan sonradır ki; Önce işlediği günahlara bir daha dönmemeye karar verir. Zira o işlerin şumluğu, bütün gerçekleri ile anlaşılmıştır.

Yine bilir ki, o günahlar, kendisi için; Öldürücü zehirden, parçalayan aslandan, yakan ateşten, kesen kılıçtan daha zararlıdır.

Kaldı ki, bir mümin bir delikten iki defa ısırtmaz kendini. Artık, zarurî manada, tüm masiyetlerden kaçar. Tıpkı; Üstte anlatılan tehlikelerden kaçtığı gibi.

Masiyetlerde umumî manada helâk vardır. Masiyet işlendiği hâlde, ebedî selâmet, dünya ve ahiret saadeti gider. Ne olurdu, masiyet işlemek yaratılmasaydı; hiç olmasaydı.

Nice bir anlık şehvet duygusu vardır ki; Uzun bir hüzün getirir; şifa aratır, hastalık çıkarır; uzun bir ömrü yıkar; nice kimseleri cehennem ateşine sokar.

KASD

Biraz da kasdın manası üzerinde duralım.

Kasd öyle bir şeydir ki; Kaybedilen iyiliklere kavuşmak arzusu ondan doğar.

Bu kasd, daha çok hâlle yani; içinde bulunduğu anla, vakitle ilgilidir. Bu durumda kasd; Yapmaya devam ettiği, bulaştığı her çeşit sakıncalı işi bırakmayı gerektirir. Derhal, farzların edasına yönelmeyi icap ettirir. Kasdın, geçmişle de ilgisi vardır. Bu durumda kasd şu demeye gelir;

- Geçmişte yapamadığı iyi işleri, gelecek günlerde telâfi etmeye bakmak. Hâliyle bu da şöyle olacaktır; Ta ölünceye kadar masiyeti bırakıp taata devam etmek.

TÖVBENİN SAĞLAM OLMASI ŞARTI

Tövbenin sağlam olması şartı, daha ziyade geçmişle ilgilidir. Bu da şöyle olacaktır; Düşüncesini, buluğ çağının, ihtilâm olduğu günlerin ilkine kadar götürecektir.

Geçip giden ömrünü; Sene sene, ay ay, gün gün, saat saat, nefes nefes araştıracaktır. Öncelikle, onlardaki taata bakacaktır; Acaba onlarda ne gibi kusurları ve eksikleri olmuştur, onları bulmaya çalışacaktır.

Daha sonra bu geçip giden ömründeki masiyetlere göz gezdirecektir; Onlarda ne gibi masiyetler işlediğini araştıracaktır. Taat kısmını ele aldığı zaman, öncelikle namazına dikkat edecektir.

Mesela; Hiç kılmadığı namaz olabileceği gibi; şartlarını ve rükünlerini yerine getirmeden kıldığı namazlar da olabilir.

Abdestsiz namaz kılmış olabilir.

Abdestli kıldığı bir namazın da, esas şartı olan niyeti yerine getirmemiş olabilir ki, niyeti terk etmek namazı bozar.

Namazda bazı vacip olan vazifeleri de yerine getirmemiş olabilir. Ki bunlar; Ağza ve buruna su vermek, yüzü ve diğer azalardan birini yıkamamak olabilir.

Belki de, kıldığı namazı, namaz kılmaya engel olan pis elbisesi ile kılmıştır. İpekli veya çalınmış bir elbise içinde de kılmış olması muhtemeldir. Yahut kıldığı namazı, sahibinin izni alınmayan bir yerde kılmıştır.

Hâsılı; Üstte anlatılanları bir bir araştıracaktır; Hangisinde hatası varsa onu kaza edecektir. Buluğ çağından itibaren tövbeye gelmiş bulunduğu ana kadar.

Öncelikle, üzerinde kazaya kalan farzları eda etmesi gerekir. Devamlı olarak, üzerinde kazaya kalan namazları eda etmeye bakar. Ta içinde bulunduğu vaktin namaz zamanı gelinceye kadar. O vaktin namaz zamanı geldikte onu eda eder; sonra kazaya kalan namazlarına yine devam eder.

Ta son kazaya kalan namazına gelinceye kadar böyle devam eder. Cemaatle namaz kılmaya hazır olduğu zaman, kazaya niyet eder. Sonra yine âdet edindiği gibi kaza namazlarını kılmaya geçer. Ta, imamla kıldığı namaza kadar. Sonra onu tek başına eda eder.

Üstte anlatıldığı gibi yapmak, kaza işinde tertibi bozmamak içindir. Zira tertip, bize göre vaciptir.

Ancak, imamla kıldığı namazda kazaya değil de edaya niyet eder ise, bu iş için kendisine ruhsat verilmiştir; müsamaha görür ve o namazı tekrar kılması gerekmez. Ancak, sahih olan ilk anlatılan durumdur; yani; Tertibe riayettir.

Masiyet hâlinden tövbe eden kimsenin geçen ömrü karışık olabilir. Dini işleri karışık bir durum almıştır. Nitekim bunları Allah-û Teâlâ şöyle anlattı;

وَآخَرُونَ اعْتَرَفُوا بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا عَمَلاً صَالِحًا وَآخَرَ سَيِّئًا عَسَى اللهُ اَنْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ

- **"Diğer kısımları da, günahlarını itiraf ettiler. Yararlı amellerini, kötü amellere karıştırmışlardır. Allah'ın, bu gibilerin tövbelerini kabul etme ümidi vardır."** (9/102)

Bu gibi kimseye bazen iman tarafı üstün gelir; güzel amel işler,

orucunu tutar, pis işlerden sakınır, şeriatın haram kıldığı şeyleri yapmaz ve dinini korumakta devam eder.

Bazılarına da şekavet tarafı ağır basar. Şeytan onu kaydırır. Namazına pislik bulaştırır; şartlarını, rükünlerini, vaciplerini yerine getiremez. Bu hâli ile namazının bazısını kılar; bazısını bırakır. Yahut bir gün namaz kılar; bir gün bırakır. Yahut bir gün ve gecede kılması gereken bir veya iki namazı kılar, kalanları bırakır.

Bu durumda olan bir kimsenin, ciddî bir çaba harcaması gerek.

Şeriatın emrine göre, tam kıldığı namazları kaza etmez; kalan namazlarını da kaza eder.

Eğer kendini düşünür de, azimet yolunu seçer ise, kendini daha zor yola sürer ise, o zaman, bütün namazlarını kaza eder. Böyle etmesi, bir ihtiyat tedbiri olup nefsi için de uğurlu ve kademli olur.

Sonra böyle etmesi; kıyamet günü, yerine getirmediği diğer günahları için de bir kefaret olur. Kendisine yükseklik getirir. Tövbe üzerine, İslâm üzerine ve sünnete göre ölür ise, cennette dereceleri yükselir.

Kaza namazları bittikten sonra, Allah kendisine ömür verirse, zatına hizmette başarı ihsan ederse, taatına rıza verirse, taatında tutar, kendisini muhabbet ehlinden kılar, sapıklıktan korur, şeytana uyup arkadaşı olmaktan çıkarır, boş arzulara dalmaktan, nefsine sığınmaktan, dünyaya dönmekten kurtarır, ahiret işlerine yöneltir ise, o zaman, Resulullah (s.a.v) efendimizin hiç bırakmadığı müekked sünnetleri yapmaya başlar. Anlattığımız farz namazlarla ilgili diğer vazifeleri de yerine getirmeye çalışır.

Bundan sonra, teheccüd namazını ve gece namazları kılmaya çalışır. Sonra, inşallah kitabın sonunda anlatacağımız virdleri de okumalıdır.

ORUÇ KAZALARI

Oruç kazalarını da anlatalım.

Yolculuk hâlinde, hastalandığı zaman, kasden bulunduğu yerde orucunu yemiş olabilir. Yahut oruç tutarken, niyet etmeyi bilerek veya bilmeyerek unutmuş olabilir. Bütün bu türlü oruçlarını kaza eder.

Şayet oruç işinde bir şekke ve şüpheye düştüğü olur ise, ciddi çaba gösterip araştırmalıdır. Bu durumda, hangi oruç için, bozuk olduğu üzerine zannı ağır basar ise, onu kaza eder; kalanı, kaza etmez bırakır.

Ancak, ihtiyatlı davranmak isterse hepsini de kaza eder. Böyle

etmesi kendisi için daha hayırlı olur.

Buluğ çağından, tövbeye geldiği güne kadar hesabını yapar; kaza edeceği orucu kaza eder. Bu arada on sene var ise, on ay oruç tutar.

Şayet buluğ çağı ile tövbeye geldiği zaman arasında on iki sene var ise, bir sene oruç tutar. Böylece, her sene için bir ay oruç tutmuş olur. Burada anlatılan ramazan orucunun kazasıdır.

ZEKÂTIN KAZASI

Zekâtının kazasını yapması için, mülke sahip olduğu ilk günden itibaren hesabını yapar; buluğ çağına erdiği günden itibaren değil.

Zira bize göre; Delinin malından, çocuğun malından zekât vermek gereklidir.

Böylece, hesabını yaptığı malın zekâtını çıkarır; kimlere verilmesi yerinde ise, onlara verir. Mesela; Fakirlere, miskinlere ve diğerlerine.

Şayet malının bazı seneler zekâtını vermiş; bazı seneler vermeden bırakmış ise, bu durumda zekâtını vermediği senelerin zekâtını verir; verdiğini artık vermez. Tıpkı namaz ve oruç işinde olduğu gibi hareket eder.

HAC VAZİFESİNİ YERİNE GETİRMEK

Bir kimse, hakkında hacca gitme şartları yerine gelmiş ve tamamlanmış ise, onun hacca niyet edip gitmesi gerekli olur.

Hacca; şartları tamam olduğu hâlde gitmez, fakir düşünceye kadar, şartlar değişinceye kadar bekler de; sonradan gücü yeter ise, hemen onun hacca gitmek niyeti ile çıkması gerekir.

İflâs hâlinde olup malı olmayan, fakat beden gücü bulunan bir kimsenin; yine hacca gitmesi gerek.

Ancak, malla hacca gitmeye gücü yeter ise, beden sağlığı olduğu için çalışıp kazanmalıdır. Ama helâlinden ve binek ve yiyecek işlerine yetecek kadar.

Hacca gidecek kimse, sadece mal yoksulluğu durumunda ise, halktan, zekâtlarını kendisine vermelerini ister. Hatta sadakalarını da. Bize göre hacca giden yolcudur. Yolcu ise, kendisine zekât verilmesi gereken sekiz sınıftan biridir.

Bu mana, Tevbe suresinin 60. ayetinde anlatılmıştır;

- **"Allah yolunda.."** (9/60) Buyrulmuştur.

Haccını yapmadan önce ölen kimse, asi ve günahkâr olarak

ölür. Zira hac vazifesini yerine getirmekte ağır davranmıştır. Hâlbuki hac vazifesi, bize göre; Derhal yerine getirilmesi gereken bir vazifedir. Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Bir kimse, yiyecek ve kendisini Kâbe-i Muazzama'ya kadar ulaştıracak bir binek bulur da hacca gitmez ise, ister Yahudi olarak, isterse Nasranî olarak ölsün bir şey lâzım gelmez."

Bütün bu anlatılanlar, emir tarafını güçlendirmek, onu korumaya dikkat etmek, vaktini boşa geçirmekten korkmak içindir.

ADAKLAR

Bir kimse üzerinde kefaret borçları ve adadığı bir adak var ise, bunların yerine getirilmesi gerek.

Anlattığımız manada, bunlara dikkat etmek gerek.

MASİYETLER

Kalan masiyetlerin de araştırılması lâzım. Hemen herkes; Buluğ çağından tövbeye geldiği ana kadar hepsini gözden geçirmelidir.

Kulağından, gözünden, dilinden, elinden, ayağından, edep yerinden, hatta tüm duygularından neler çıktığını bir bir araştırmalıdır.

Sonra, bütün günlerine ve saatlerine göz gezdirmelidir.

Böylece, bütün ayrıntıları ile nefsine karşı hesap divanını açmalıdır. İşlediği masiyetlerin tümüne muttali olmalı; büyüğünü küçüğünü geri bırakmamalıdır.

O masiyetleri işlediği zaman, kendisini gören arkadaşlarını ve o işte kendisine ortaklık edenleri hatırına getirmelidir.

O günahları işlediği yerleri de düşünmelidir.

Kendi zannınca; gözlerden uzak, kapalı yerlerde yaptığı hataları da hatırına getirmelidir, öyle gözler var ki, bir an da kendi üzerinden ayrılmazlar.

Kendisinin üzerinden; ayrılmayan ve hiç uyumayan gözlerin sahiplerini Allah-û Teâlâ şöyle anlattı;

كِرَامًا كَاتِبِينَ يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ

- "Onlar, keremli kâtiplerdir; yaptıklarınızı bilirler." (82/11-12)

مَايَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ اِلاَّ لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ

- **"Ağzından bir söz çıkmaya görsün; mutlaka onun için, yanında bir gözcü vardır."** (50/18)

Yani; Bu keremli, her şeyi yazan meleklerde gaflet yoktur; yaptıklarında yanılmazlar. Kul ne yaptıysa, onu yazarlar.

Bir başka ayet-i kerimede ise, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

لَهُ مُعَقِّبَاتٌ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ اَمْرِاللهِ

- **"Onun önünde, ardında kendisini takip edenler vardır. Allah'tan gelen emirle onu korurlar."** (13/11)

Böylece, o kulun işlerinden tut, alıp verdiği nefeslerine kadar hep saklarlar. Zamanı gelince, hepsi de ortaya çıkar.

Günah işleyen kul, düşünmelidir; Saklıyı, en gizliyi, hatta sinelerde saklı duranı bilen zattan da gafil olmuştur.

Ondan nasıl gaflete düşülür ki; Hem gizli yapılanları hem de aşikâre yapılanları bilir.

GÜNAHLAR

Sonra o masiyet işleyen kul duruma bakmalı; Yaptığı günahlar ne çeşittendir. Kendisi ile Allah arasındaki günahlardan mıdır? Yoksa kulları da alâkadar eden günahlar arasında mıdır?

Mesela; Zina, şarap (alkollü içki) içmek, çalgı dinlemek, kendisine yasak olan kadına bakmak, cünüp iken (boy abdesti almadan) mescitte oturmak, abdestsiz mushafa el sürmek, bidat olan bir şeye inanmak.

Üstte sayılan masiyetler, kulların hakkı ile ilgili olmayıp, yalnız işleyeni ilgilendirir. Bu gibi günahların tövbesi pişmanlıktır, hasrettir; Yüce Allah'a özür beyan etmektir.

Bir kimse, anlatılan çeşitten bir günah işlediği zaman, onun hesabını yapmalıdır. Yani; Ne kadar yapmıştır ve ne zamandan beri devam etmektedir. Bundan sonra, her masiyete uyan, bir iyilik yolu aramalıdır. Allah-û Teâlâ'nın şu emri gereğince, yaptığı kötülük kadar iyilik yapmalıdır;

اِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّاَتِ

- **"İyilikler, kötülükleri giderir."** (11/114) Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz de şu emri vermiştir;

- **"Bulunduğun her yerde, Allah'a karşı ittika sahibi ol. Kötülüğün peşinden iyilik yap ki, onu silsin."**

Her kötülüğün kefareti, aynı cinsten veya ona yakın bir iyiliktir; onun dışında ve ona benzemeyen bir şeyle olmaz.

Bir kimse şarap içmiş ise, bunun kefareti, kendisine göre sevilen ve kendisine göre helâlinden temiz olan içki sadakası vermektir.

Haram olan bir şekilde çalgı dinlemiş ise, bunun yerine; Kur'ân, Resulullah (s.a.v) efendimizin hadis-i şerifini, iyi zatların menkıbelerini dinlemek olmalıdır.

Cünüp hâlinde boy abdesti almadan mescitte oturmanın kefareti; Orada itikâfa girip ibadetle meşgul olmaktır.

Abdestsiz iken mushafa el sürmenin kefareti şudur; Ona tazim etmek ve çokça ondan Kur'ân okumak. Ayrıca, abdestli hâlde onu çok çok ele almak, ona itibar etmek, onda bulunanlardan ibret ve öğüt almak. Bir de, onun gereği ile amel etmek.

Bir de, onun kefareti için elinden geliyorsa, bir mushaf yazmalı ve Müslümanların okuması için vakfetmelidir.

KUL HAKLARI

Kullara yapılan zulümlerde de Yüce Hakka karşı masiyet ve cinayet vardır. Zira Allah-û Teâlâ, kullara zulüm etmeyi yasak etmiştir. Tıpkı; Zina etmeyi ve şarap içmeyi yasak ettiği gibi.

Bu manada da Yüce Allah'ın hakkını pişmanlıkla, tahassürle karşılamak gerek. Aynı şeyi ikinci kere yapmaktan da vazgeçmelidir.

Bu yolda yaptığı kötülüklere kefaret olması için de iyilikler yapma cihetine gitmelidir.

İnsanlara yapılan bir eziyet var ise, bunun kefareti; onlara iyilikte bulunma ve kendilerine dua etmektir.

Kendisine eziyetle bir kimse ölmüş ise, ona rahmet dilemelidir. Varsa onun çocuğuna ve varislerine iyilikte bulunmalıdır.

Üstte anlatılanlar, dille yapılan bir eziyet ise, vurup çarpma ise, kefareti söylendiği gibidir.

Kulların mallarını zorla almanın Allah hakkı olan kefareti ise, sahip olduğu helâl maldan aynı miktarda sadaka vermektir.

Şayet insanların gıybetini etmiş, aralarında söz gezdirmiş, onları ayıplamış ise, bu, onların namus ve şereflerine dokunmak olur. Bunun kefareti onları övmektir. Onların güzel huylarını ve âdetlerini açık açık anlatmaktır. Yani; Akranı arasında. Bir şartla; Onlar, din ve diyanet ehli sünnete uyan kimseler ise.

Bu durumda, yaptığı ezaya karşılık, onları her toplantıda en

şenlikte güzel güzel anlatır. Bildiği her ne gibi bir hayırlı tarafları var ise, onları söyler.

Adam öldürmekte de Allah hakkı vardır. Bu da, köle azat etmektir. Zira böyle bir şey kulu ihya etmektir. Köle, kendi lehine olacak işlerde yok gibidir. Köle hakkında Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

ضَرَبَ اللهُ مَثَلاً عَبْدًا مَمْلُوكًا لاَ يَقْدِرُ عَلَى شَيْءٍ

- **"Allah, hiçbir şeye gücü yetmeyen sahipli bir köleyi misâl getirdi."** (16/75)

Köle bütünüyle efendisinindir. Tasarrufu, duruşu ve hareketi ile sırf efendisine ait bir hâldedir. Her hâlde o, efendisinindir.

Köleyi azat etmekte; Onun yeniden mevcut olması, hayata kavuşması vardır.

Katil olan bir kimse; Allah'a ibadet eden bir kulu idam, onun Allah'a taatını da hiç etmiştir. Böylelikle de, Allah'ın hakkında bir cinayet işlemiştir.

Onun bu cinayetinden dolayı, kendisine; öldürdüğü kimsenin yerine Allah'a ibadet eden bir kul koyması emredilmiştir. Bu gibi, bir emri yerine getirmek ise, ancak, bir köleyi kölelik bağından kurtarmakla olur.

Köle azat edildiği zaman, ortada hiçbir engel kalmaz; kendinde, kendisi için tasarruf eder.

Böylece, yok etmek, var etmek mukabele görür.

Buraya kadar sayılanlar, kullara yapılan zulümde Allah hakkıdır. Kefaretleri de anlatıldığı gibi olmaktadır.

***

Yapılan zulümlerde kul haklarına gelince, onlar da ancak şu hususlarda olur; Canlarda, mallarda, namuslarda, kalplerde..

Üstte anlatılan biraz daha açık manası ile şu demeye gelir;

a) Adam öldürmek.

b) İnsanların mallarını her ne suretle olursa olsun, hakkı olmadan almak.

c) Onun bunun şerefine ve namusuna dil uzatmak.

d) Müslüman kardeşlerin her ne suretle olursa olsun, kalplerini kırmak.

Bu türlü şeyler, katıksız bir şekilde kullara eziyetten başka bir

şey değildir. Bunlara karşılık ne gerektiğini aşağıda anlatacağız.

Yapılan zulüm, canlara dokunmak ise yani; Elinden hata eseri cinayet çıkmış da adam öldürmüş ise, bunun tövbesi, onun soyundan birine diyetini teslim etmektir.

Bu diyeti, o kimsenin yakınına katilin sahibi veya onun velisi yahut devlet büyüğü teslim eder. Hâliyle, durum nasıl gerektiriyorsa öyle yapılır.

Diyet, anlatılanlardan birisi tarafından teslim edilmediği süre; O hata eseri öldüren kimsenin boynunda borç olarak kalır.

Diyeti, ya katilin baba tarafından akrabası yüklenir yahut devlet büyüğü imam yüklenir.

Katilin baba tarafından diyet ödeyecek kimsesi yok ise, hazinede de diyet ödeyecek bir şey yok ise, diyet düşer.

Katilin diyet ödemeye gücü yetiyorsa; baba tarafından kendi namına diyet ödeyecek kimsesi de yok ise, onun için mümin bir köle azat etmekten başka yol yoktur.

Ancak, fazladan diyet de ödeyecek olursa, kendisi için daha iyi olur. Ne var ki, bize göre, diyet ödemek yalnız katilin baba tarafından akrabasına düşer; katil diyetle muhatap olamaz. En sağlamı da budur. Denilmiştir ki;

- Katilin kendisi bolluk içinde ise, baba tarafından diyet ödeyecek kimsesi de yok ise, katile diyet ödemek vacip olur.

Üstte anlatılan görüş, İmam-ı Şafiî'nin mezhebine göredir.

Zira diyet ödemek öncelikle, katile aittir. Ancak, borç işinde yardım, kolaylık ve katilin yükünü hafifletmek için; baba tarafından katilin akrabalarına çektirilir. Zira aralarında bir veraset davası da vardır.

Baba tarafından diyet ödeyecek kimse olmadığına göre, katilin diyet ödemesi gerekli oluyor. Bilhassa katil; Tövbe etmek istiyor, ettiği zulümden kurtulmak ve kul hakkından çıkmak istiyorsa.

Mana üstte anlatıldığı gibi olunca, diyet ödemek de kendisine gerekli olur.

KASDEN ADAM ÖLDÜRMEK

İşlenen katil cinayeti, kasden bilerek yapılmış ise, bundan kurtulmak ancak kısasla olur.

Cinayet, ölümle değil de, başka türlü olmuş ise, onun için de kısas olma yolu vardır.

İşlenen cinayet ölümle sonuçlanmış ise, söz ölenin varislerine

düşer.

Ölümle sonuçlanmamış bir cinayet işlenmiş ise, o zaman, cinayet ziyanına uğrayan kimse ile konuşulur; anlaşma yolu aranır.

Şayet kısasın düşmesi için, gönüller alınır; cinayet işleyen affedilir ise, kısas işi düşer.

Öldürülen kimsenin varisleri yahut bir yeri kesilmek sureti ölüm dışında bir cinayete uğrayan kimsenin kendisi veya varisleri bu işten vazgeçmez mal isterlerse, bu onlara verilmek sureti ile işin içinden temizce çıkılır.

Bir kimse, birçok kimseyi öldürür ise, kendisinin katil olduğu meçhul olur ise, kendisine düşer ki; Kan sahiplerine gidip durumu itiraf etsin ve;

- Onu öldüren benim. Diye söylemelidir. Onun canı hakkında hüküm istemelidir.

Kan sahibi, onu affedebileceği gibi, öldürmek veya mal istemek de hakkıdır.

Katil için anlatılan durumda, gizlemek doğru değildir. Sırf tövbe ile bu işin içinden çıkamaz.

Bir kimse değişik zamanlarda, çeşitli yerlerde birçok kimseleri öldürmüş olabilir. Aradan da, hayli zaman geçmiştir.

Bu durumda o kimse, ne öldürdüğü kimselerin sayısını, ne de onların sahiplerini tanımaktadır.

Böyle bir kimsenin ne yapması gerek?

En iyisi, bu kimse güzelce tövbe etmeli. Sonra kendi nefsine; çeşitli mücahede ve azap yolu ile Allah tarafından bir emir olarak ceza vermelidir. Kendisine her kim zulüm edecek olsa, affetmelidir. Köleler azat etmeli; mal sadakası vermelidir. Çok çok nafile namazlar kılmalıdır.

Bütün bu yaptıklarının sevabını da, o sahiplerini tanımadığı ölen kimselere bağışlamalıdır. Kıyamet günü, bu sevaplar onlara hakları kadar dağıtılır; kendisi de bu şekilde kurtulmuş olur. Her şeyi kapsamına alan Allah'ın rahmeti ile cennete girer. Zira Allah merhametliler merhametlisidir.

Bu arada, çeşitli öldürme, yaralama, yol kesme işlerinden dolayı, tek tek sahiplerini bulup helâllik almak zordur. Bunun için de, onlara dair söz etmekte fayda yoktur. En iyisi, bu durumda, üstte anlattığımız gibi yapmaktır.

Bir kimse; zina eder, şarap içer, sahibini bilmediği yerden hırsızlık eder, kimin yolunu kestiğini bilmeden yol keser, bir kadınla

önünden başka yerinden münasebette bulunur ise, bunların hepsi için şeriat cezası ile cezalandırılması gerekir.

Onun bu cezaya çarptırılması ve rüsva olması ile tövbesinin yerine gelmiş olması gerekmez.

Ne var ki, gizli kalan bu işler için imama, hâkime gitmesi, durumu anlatıp kendisine şeriatın verdiği ceza neyse onun uygulanmasını istemesi de yerinde değildir.

Ancak, ona düşen Allah'ın örttüğü bu işleri gizli tutmaktır. Allah ile arasında bulunan bu işler için tövbeye geçmelidir. Çeşitli mücahede yollarını tutmalıdır. Geceleri namaz kılmalı; gündüzleri de oruç tutmalıdır.

Çeşitli mubahları kendisi için azaltmalıdır. Kur'ân okumalı ve tespih çekmelidir. Takva yolunu tutup şüpheli işlerden de kaçınmalıdır. Anlatılanların dışında, elinden geldiği kadar iyi işlere girmelidir.

Anlatılan manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- "Bu anlatılan pisliklerden birini yapan kimse, Allah'ın örttüğü için, kapatıp gizlesin. Yaptıklarını bize açmasın. Her kim onların birini yapıp da bize anlatırsa, kendisine Allah'ın emri olan cezayı uygularız."

Bir kimse, dediğimiz dışında yaptıklarını valiye anlatır da kendisine şeriat cezası tatbik edilir ise, ettiğini bulur, tövbesi de sahih olur. Allah katında da makbul bir kul olur.

Üzerinde bulunan haktan da çıkar; günahtan ve karıştığı kötülüklerden yana da temize çıkmış olur.

HAKSIZ YERE MAL ALMAK

Haksız yere mal almaya gelince, biraz da ondan anlatalım.

Bir kimsenin malını; zorla almak, hırsızlık, yol kesmek, emanet bırakılan bir şeye hainlik etmek, kandırmaca cinsinden bir muamele etmek.

Bunların dışında kalp akçayı geçirmeye çalışmak, satılan şeyin ayıbını gizlemek gibi şeyler de vardır. Ayrıca, çalışan kimsenin ücretini noksan vermek veya hiç vermemek.

Bu anlatılan işlerin tümünden sorguya çekilecektir. Ama buluğ çağına gelip aklı ermeye başladığından itibaren değil. Anlatılan haksızlıklar ne zaman yapılmaya başlandıysa, o zamandan başlar.

Hatta buluğ çağına gelmeden, kendisinin sahibi olan velisinin, vasisinin yanında iken.

Malını, başkalarının malına karıştırdığı tarihten itibaren.

Veli de çocuğun bu durumuna göz yumup gevşek davranmış olabilir. Ki; Onun karışık iş yapmasına ve dinini bozmasına aldırış etmemiştir.

Üste anlatılan durumlardan dolayı, çocuğun malına haram karışmış olur. Bu haramın karışması, çocuğun kendisi tarafından olacağı gibi; velisinin vasisinin zulmü dolayısı ile de olur.

Buluğ çağına erip de tövbeye geldikten sonra; ona gerekli olan durumunun teftişidir. Durumu iyice araştırmalı; her hak sahibine hakkını vermelidir. Malını tüm şüpheli ve haram işlerden temizlemelidir.

Nefsini hesaba çekmelidir. Hem de, zerreden habbeye kadar her şey için. Hatayı işlediği günden, ta tövbeye geldiği güne kadar.

Kendisine ölüm gelmeden evvel bunu yapmalıdır. Sonra gaflet hâlinde ölüm kendisini yakalar. Dünyada hesabını vermeden ölür gider.

Onun üzerine kıyamet kopar; ama bir aldanmış olarak. Ne sevabı vardır; ne de kitabında bir güzel taraf. Orada söyler; ama duyan olmaz. Orada pişmanlığını belirtir; ama fayda etmez.

Orada zulmettiklerinin rızasını almak ister; ama bu talebi de karşılanmaz. Bir mühlet talep eder; ama bu mühlet de kendisine verilmez.

Bir şefaat talebinde bulunur; ama kendisine bu yolda şefaat eden de olmaz. Çünkü üzerinde kul hakkı vardır.

Bütün bunların sebebi; hayatta iken, o hakları yerine getirmeyip kalmasıdır.

Sonra o kimse; tüm ayık hâlini ve uyku hâlini bir aldatmaca içinde geçirip gitti.

Hep dünyalık işlerini düşündü. Maddi şehvet yollarını, dünya tatlarını araştırdı. Hevaî arzularına, şeytanına uyup gitti. Yüce Rabbinin taatına aldırış etmedi; ondan kaçtı. Rabbin emrini yerine getirmedi; hep onun masiyetine koştu. Onun emrine aykırı hareketlerde bulundu.

İşte üstte anlatılan manalardan dolayı, kıyamet günü, onun hesabı uzayacaktır.

Onun başına gelecek tehlike, zorluk o kadar büyük olacaktır ki! Beli bükülür; başı eğilir. Utanıp rezil olması pek şiddetli olur. Utanır kalır. Bunlardan kurtulmak için, elinde ne bir delil vardır; ne ferman.

Hasımları razı etmek için, çaresiz iyilikleri elinden alınır; kötü-

lükleri üzerine kat kat yüklenir.

Artık hiçbir şeyi para etmez; iflası meydana çıkar. Rabbin gazabı ve onu tutması şiddetli olur.

Zebaniler onu tutar; kendisi için hazırlanan Rabbin azabına atarlar. Orada hazırlanan ateşe sokarlar.

Cehennemde, Karun, Firavun, Haman ile aynı seviyeye düşer. Onlara gelen azap, kendisine de gelir.

Zira; Kullara yapılan zulüm, hoş görülmez; hiç kimsenin yanına bırakılmaz. Gelen hadis-i şeriflerde şöyle anlatıldı;

- "Kul, kıyamet günü Yüce Allah'ın huzuruna getirilir. Bu gelişinde onun dağlar misali sevapları vardır. Bu sevaplar kendisine bırakılacak olsa, mutlaka cennet ehlinden olur.

Ne var ki, hiç de öyle olmaz. Zulmettiği kimseler ortaya çıkarlar. Bunlardan bazısına namusuna dokunacak şekilde sövmüştür. Bazısının malını almıştır. Bazısını da dövmüştür.

Bütün bu yaptığı zulümlere karşılık olarak, kendisine kısas yapılır. İyilikleri zulmettiği kimselere verilir. Kendisine hiçbir şey kalmaz. Melekler şöyle derler;

- Ya Rabbi, bunun iyilikleri tükendi; ama daha hak talep eden çok. Yüce Allah şu emri verir;

- Onların kötülüklerini alın, bunun kötülüklerine katın. Cehennemden de ona bir kapı açın ve içine atın. Böylece bir kısas yapılır; başkalarının işlediği günahları da yüklenir, helâk olur."

Zulme uğrayan da zalimin iyilikleri yüzünden kurtulur. Zalimin her iyiliği, zulmüne karşılık mazluma geçer. Hazret-i Aişe (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Tutulan hesap defteri üç çeşittir;

a) Allah'ın bağışlayacağı hesap defteri.

b) Allah'ın bağışlamayacağı hesap defteri.

c) İçindekilerden hiç birini bırakmayacağı hesap defteri.

Allah'ın bağışlamayacağı hesap defteri, Allah'a şirktir. Nitekim bu manada Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

- Bir kimse, Allah'a şirk koşar ise Allah, cenneti ona haram eder. Onun yeri cehennem ateşidir. (5/72)

Allah'ın bağışlayacağı hesap defteri ise şudur; Kulun kendisine yaptığı zulümdür. Kendisi ile Allah-û Teâlâ arasında kalan günahlarıdır.

Yüce Allah'ın hiç birinden geçmeyeceği hesap defteri ise şudur; Kulların, birbirlerine yaptığı zulümler. Yani; Kul hakları." Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin bir gün şöyle sorduğunu anlattı;

- **"Kıyamet günü, ümmetimin iflasa gideni kimdir bilir misiniz?"** Ashap şöyle dedi;

- Ya Resulullah, bize göre müflis, parası ve eşyası olmayandır. Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Ümmetimin kıyamet günü iflasa gideni şudur;**

Oraya gelirken, namazı ile orucu ile gelmiştir. Ancak, şuna sövmüş, şuna iftira atmış, şunun malını yemiş, şunun kanını haksız yere akıtmış, bir başkasını dövmüştür.

Bu durumda, onun iyiliklerinden alınır, bu kötülüklerin karşılanması yapılır. İyilikleri tükendiği zaman da, zulmettiği kimselerin hataları onun üzerine yüklenir; doğruca cehenneme atılır."

Üstte anlatılan manalar açısından bakılınca, günahkâr kimseye gerekir ki; Tövbe etmekte acele etmelidir. İbn-i Abbas (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Sonra tövbe ederim. Deyip de tövbelerini erteleyenler helâk oldular."**

بَلْ يُرِيدُ الْاِنْسَانُ لِيَفْجُرَ اَمَامَهُ

- **"Galiba insan, önündeki kıyamet gününü hiçe saymaya bakıyor."** (75/5) Mealine gelen ayet-i kerimenin tefsirini yaparken, İbn-i Abbas (r.a) şöyle dedi;

- Günahlarını öne alıyor; tövbe etmeyi de erteliyor. Diyor ki;

- Yakında tövbe edeceğim.

Ama o bu hâl içinde iken ölüm geliyor. Üzerinde bulunduğu şerli hâlde ölüp gidiyor. Lokman Hekim, oğluna şöyle tavsiye etti;

- Yavrucuğum, tövbeni yarına erteleme. Ölüm, aniden sana gelebilir.

Bu durumda, hemen herkese gerekir ki; Akşam sabah tövbe etmelidir. Mücahid (r.a) şöyle dedi;

- Her kim, akşam sabah tövbe etmez ise, o kimse zalimlerden sayılır.

4. FASIL; Tövbenin iki çeşit olduğu

Tövbe iki çeşittir. Şöyle ki;

a) **Kulların hakkı.** Bu durumu, daha önce anlattık.

b) **Allah-û Teâlâ ile senin aranda kalan günahlardır.**

Bu ikinci durumda kul, dille bağışlanmasını dilemeli; kalben de pişmanlık duymalıdır.

Daha önce de işaret ettiğimiz gibi; bir daha aynı günaha girmemeyi içinde gizlemelidir. Bu türlü tövbe eden kimse, zulmü bırakmaya çok çalışmalıdır.

Bu arada, iyiliklerini de artırmaya bakmalıdır. Ta ki; Kıyamet günü kendisinden alınacak bir şey olursa onlardan alınmalıdır. Böylece zulümden kurtulmalı; başkalarının hatalarını da yüklenmemelidir.

Zira kıyamet günü, kendi iyiliklerinden alınıp zulme uğrattığı kimselerin terazilerine konacaktır.

Hiç olmazsa, bir kimsenin iyiliğinin çokluğu, kullara yaptığı zulümler kadar çok olmalıdır. Aksi hâlde, başkalarının kötülükleri yüzünden helâke gider.

Bu durumda, hemen herkes, tüm ömrünü iyilikle doldurmalıdır. Ömrü ne kadar uzarsa uzasın; zulmüne göre iyilikten geri durmamalıdır. Nasıl iyilik etmekten geri durulur ki; Ölüm kapıda bekliyor.

Çok kere, ecelin yakın olduğu meydana çıkar ki; Beklediklerine eremeden ecel onun tüm ümitlerini keser; yarıda bırakır.

Ani ölümlerde, ihlâslı iş etmeye vakit kalmaz; niyeti düzeltmeye, yenen şeyi temiz tutma zamanı kalmaz.

Onun için tövbe etmeye, zulüm ettiklerinden bir an evvel helâllik almaya bakmalıdır.

Hatta zulmettiği kimselerin isimlerini bir bir yazmalı; âlemin çevresini, beldelerin her yerini, yeryüzünün hemen her yanını gezmeli zulmettiği kimseleri bulup helâlleşmelidir. Yahut onları hakları ne ise, onları ödemelidir.

Şayet zulmettiği kimseleri bulamaz ise, üzerinde kalan hakları onların varislerine vermelidir.

Bunları yapmakla kalmamalı; Allah'ın azabından da korkar olmalıdır. Allah'ın rahmetinden de ümit kesmemelidir.

Tövbe etmeli; Mevlâ'sının hoşnut olmayacağı hemen türlü kötülüklerden de sıyrılıp çıkmalıdır.

Kendisi bu hâlde çalışmakta iken, dilediği gibi helâllik alıp zulüm ettiklerinden kurtulmadan ecel gelir ise, o zaman onun işi Al-

lah'a kalır. Şu ayet-i kerime üstteki manayı anlatır;

- **"Kim evinden çıkarken; niyeti, Allah'a ve Resulüne gitmek olarak çıkar ise, sonra da ölüm onu bulur ise, artık onun mükâfatı Allah'a kalır."** (4/100)

İttifakla sahih olan bir hadis-i şerif vardır. Bu hadis-i şerifi Ebu Said-i Hudrî (r.a) rivayet etmekte ve Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmaktadır;

- **"Sizden evvel gelen kimseler arasında biri vardı; tam doksan dokuz kişi öldürdü. Kendi durumunu düzeltecek yeryüzünün en bilginini sordu; kendisine bir rahibi tavsiye ettiler. Rahibe gitti ve şöyle dedi;**

- Ben doksan dokuz kişi öldürdüm. Bunun için bir tövbe yolu var mıdır? Rahip;

- Hayır, yoktur. Deyince, tuttu, rahibi de öldürdü; yüzü tamamladı. Bundan sonra, yine yerin en bilginini aramaya başladı. Kendisine ilmi ile âmil olan birini tavsiye ettiler. Ona gitti; durumunu anlattı;

- Tam yüz kişi öldürdüm. Deyince, o ilmi ile amil kişi şöyle dedi;

- Evet vardır. Seninle tövbe arasına kim girebilir? Sen falan yere git. Orada Allah'a ibadet eden kimseler vardır. Onlara katıl; onlarla birlikte ibadet et. Önce bulunduğun yere de artık dönme. Zira senin önce bulunduğun yer, kötü bir yermiş.

Bunun üzerine, o kimse, birlikte ibadet edeceği kimselerin bulunduğu yere doğru yola çıktı. Yolun yarısına geldiği zaman, eceli geldi; öldü.

Bunun üzerine, rahmet melekleri ile azap melekleri geldiler; aralarında çekişmeye başladılar. Rahmet melekleri şöyle dediler;

- Bu, tövbekâr olda; Allah'a dönerek yola çıktı. Geliş durumu budur. Azap melekleri de şöyle dediler;

- Ama o, şimdiye kadar hiç hayırlı bir iş etmedi ki?

Bu sırada, insan suretinde bir melek onların yanına yaklaştı. Bu gelen meleği, aralarında hakem tayin ettiler. Hakem tayin ettikleri bu melek onlara şöyle dedi;

- Şu bulunduğu yerden başlayarak; geldiği yerle gittiği yer arasını ölçün. Hangi tarafa yakın ise, kendisi o tarafındır. Ölçtüler; ibadet etmek niyeti ile gittiği yere daha yakın buldular. Bunun üzerine, rahmet melekleri onu alıp gittiler." Bir başka

rivayette şöyle anlatılmıştır;

- **"Halkı iyi olan karyeye bir karış daha yakın bulundu. Bunun için de oranın halkından sayıldı."** Bir başka rivayette ise şöyle geldi;

- **"Allah-û Teâlâ geldiği yere vahyederek;**

- **Uzaklaş. Emrini verdi. Gittiği yer için de;**

- **Yaklaş. Emrini verdi. Bundan sonra, ölçtükleri zaman, gitmekte olduğu yeri, gelmekte olduğu yerden bir karış yakın buldular. Bu yüzden de bağışlandı."**

Burada anlatılan ona delildir ki; Tövbeye niyet etmek, o tarafa doğru gitmek o kimseye faydalı olmuştur.

Burada anlatılan şuna da delildir ki; Zerre miktar olsa da iyilik tarafı ağır basmadan kurtuluş yoktur.

Tövbe eden kimseye mutlaka gereklidir ki; Yapacağı iyilikleri ve bilhassa nafile ibadetleri artırsın. Ta ki; Bu yaptıkları ile hasımlarının rızasını alsın ve farzlara dair açıklarını da kapatsın. Nitekim bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Nafile ibadetleri artırın; onlarla farzların açıkları kapanır."** Yüce Allah ile de gönülden tam bir sözleşme yapmalı. Ama sözünde durmak şartı ile sağlam olarak. Şu yolda ki; Bir daha önce işlediği günahlara dönmemelidir. Hatta o günahların benzerlerine de.

Bu sözünü yerine getirmek ve tövbesi üzerinde durmak için; Halk arasından ayrılıp uzlete çekilmek, mümkün oldukça konuşmamak, az yemek ve az uyumak yollarından da yardım beklenmelidir.

Daima helâli bulmaya bakmalıdır. Haram ve şüphe kokusu bulunan şeylerden çekinmelidir. Hangi yoldan gelirse gelsin; dikkat etmelidir.

Kendisine gelenler şu üç şeyin dışında değildir.

a) Kazanç yolu ile.

b) Miras yolu ile eline gelen bir şey.

c) Yahut helâl olan bir sebepten gelmiştir.

Kendisine miras yolu ile gelen bir şeyde, haram olma veya şüpheli olma durumu var ise, bunu çıkarıp atmalıdır. Ondan ne bir şey yemeli; ne de giymelidir.

Şunu unutmamak gerekir ki; Tüm masiyetlerin başı haramdır; dinin dümen direği ise, helâldir. Bir de yemek işlerinin temiz olmasına bakmak.

Hayır ve şer cinsinden, insandan her ne çıkar ise, o; Lokmadan,

yani; Yenen yemekten çıkar.

Helâlin getireceği daima hayırdır. Haramın getireceği daima şerdir. İnsanın içi, tıpkı bir yemek pişirilen kap gibidir. İçinde bulunanlar pişip tamamlandıktan sonra, kokusu iyi veya kötü çıkmaya başlar. Her kap, içinde ne varsa, dışa onu sızdırır.

Din ilimlerine vâkıf olan fukaha ile Allah'ı bilen ulema ile oturup kalkmalı; onlarla sohbet etmeyi artırmalıdır. Din işlerinde onlardan çok çok faydalanmalıdır.

O büyükler de kendisine Allah yoluna girmeyi belletmeli ve Allah'ın taatında edep öğretmelidirler. Onun emrinin yerine getirilme şeklini de kendisine anlatmalıdırlar. Allah yolunda gizli kalan kısımlar için de kendisini ayıktırmalıdır.

Şayet onlarla bir kimse oturur kalkar ise, bütün bunları ona öğretirler.

Allah yoluna giren hemen herkese, bilmediği bir yola girdiği zaman bir delil gerek. Kendisini o yolda irşad edecek bir müşide, yol gösterecek birine, kendisini idare edecek bir yöneticiye ihtiyacı vardır.

Ama bütün bunları ararken, doğru sözlü olmalıdır. İhlâslı ve çalışmasında ciddi olmalıdır. Nitekim bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا

- **"Onlar ki, uğrumuzda çaba harcarlar; elbette onlara yollarımızı gösteririz."** (29/69) Bu ayet-i kerime, Allah yolunda ciddi çalışan için hidayet geleceği babında teminat vermektedir. Bu manaya göre; Allah yolunda ciddi çalışıp çabalayana hidayetin gelmemesi olmaz.

Bilhassa, Allah vaadinden dönmez.

Bilhassa, Allah kullarına zulüm etmez. Çünkü o; Merhametliler merhametlisidir, şefkatlidir, kullarına lütfu çoktur, var ettiklerine iyilik sahibidir. Kendisine yönelen kimselere yardım eder; başarı ihsan eder.

Zatından kaçıp gidenleri, yüz çevirenleri lütfu ile çağırır.

Kullarının tövbeye gelmelerine sevinir. Tıpkı şefkatli bir ana gibi. Şefkat dolu bir ana, uzun bir yolculuktan dönen oğlunu görmekle nasıl sevinir ise, Allah-û Teâlâ, kulunun tövbeye gelmesinden daha fazla sevinir. Resulullah (s.a.v) efendimiz, bu manada şöyle buyurdu;

- **"Allah-û Teâlâ, kulunun tövbeye gelmesi ile o kadar sevinir ki, hâli anlatılacak kimseden çok çok fazladır. Şöyle ki;**

Bir kimse, ıssız tehlikeli bir yere gider. Yanında yüklü hayvanı vardır. Yiyeceği, içeceği ve daha başka kendisine yarayan şeyleri de onun üzerindedir. Hepsini yitirir. Arar arar bulamaz; canı çıkacak gibi olur. Kendi kendine şöyle der;

- Bari gideyim, yükümü eşyamı kaybettiğim yerde öleyim. Bundan sonra o yere gider. Kendisini orada uyku bastırır; gözlerini yumar. Uyandığı zaman, bakar ki; Yüklü bineği başı ucundadır. Yiyeceği, içeceği de onun üzerinde." Hazret-i Ali (r.a) şöyle anlattı;

- Ebu Bekir'i dinledim ki; o sözünde doğrudur. Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Bir kul, bir günah işlediği zaman kalkar, abdest alır, namaz kılar ve Allah'tan o günahından ötürü bağışlanmasını isterse, o kulunu bağışlamak, artık Allah'a düşer."** Kaldı ki, bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَمَنْ يَعْمَلْ سُوٓءًا اَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللّٰهَ يَجِدِ اللّٰهَ غَفُورًا رَحِيمًا

- **"Kim bir kötülük yapar, yahut nefsine zulmeder ise, sonradan da yaptığı işlerden dolayı Allah'tan bağışlanmasını ister ise, Allah'ı pek bağışlayıcı ve pek merhametli bulur."** (4/110)

GASP EDİLEN HAZIR MALLAR

Gasp edilen mallar, hazır durumda iseler; bunları, sahibi olarak bilinen kimselere vermek gerek. Sahibi bilinmiyor ise yahut ölmüş ise, onun varislerine vermek gerek. Bunun izahı daha önce geçti.

Şayet gasp edilen malın belli bir sahibi yok ise o malı, sahibi namına sadaka olarak vermek gerek.

Şayet eldeki helâl mala haram karışmış ise, o zaman, başka türlü hareket etmek gerek.

Mesela; Helâl yoldan gelen miras malına gasp edilen bir mal karışmış olabilir. Bunun hesabını yapmalıdır. Bilhassa, ondaki haram miktarı çıkarmaya iyi bakmalıdır. Bundan sonra, o karışık miktarı çıkarır, sadaka olarak verir; kalanı da kendi ve çocukları için harcar.

NAMUSA ŞEREFE DOKUNAN SÖZLER

Namusa şerefe dil uzatmak, onlara sövmek ve yüzlerine karşı ağır sözler etmek manasını taşır.

Böyle şeyler, kalplere karşı yapılan cinayetler arasındadır.

İnsanların gıybetlerini etmek, onları kötülükle anlatmak da ay-

nı şekilde onların şereflerine, namuslarına dil uzatmak olur.

Gıybetin kötü manaya geleni de aynı şekilde onları üzecek durumda ise, yine onların şereflerine dil uzatmak olur. Gıybetin, kısaca manası şudur;

Bir kimsenin, yüzüne karşı söylenmekten çekinilen, ama arkasından söylenen hemen her söz gıybet sayılır. Böyle bir söz eden kimse gıybet etmiş olur. Gıybetin kefareti şudur;

- Arkasından söz ettiği kimseye gidecek; durumu anlatılacak ve helâllik isteyecek.

Şayet toplu hâlde, birçok kimselerin gıybetini etmiş ise, onları tek tek gezip her birinden, hakkını helâl etmesini isteyecek.

Şayet gıybetini ettiği ve helâllik almadan ölen kimseler var ise, daha önce de anlattığımız gibi, çokça iyilikler yapması gerek.

Anlattığımız durum, gıybetleri edildiği kendilerine ulaşan kimseler içindir.

Şayet, ettiği gıybet, gıybetlerini ettiği kimselere ulaşmamış ise, onlardan helâllik alması gerekmez. Hatta caiz de değildir. Kaldı ki, gidip durumu onlara anlatmak, kalplerine ayrı bir elem verir.

Bu hususta, en iyisi, gıybeti kimlerin yanında yapmış ise, onların yanına varmalı; gıybetini ettiği kimseleri onların yanında övmeli; kendisinin yalan söylemiş olduğunu da onlara bildirmelidir.

5. FASIL; Yapılan zulüm miktarını bildirmek

Bir kimse, zulmettiği kimseden helâllik almak istediği zaman, yaptığı zulüm miktarını bildirmelidir.

Yapılan zulümleri, arızalı ve işaret yollu söylemek olmaz.

Zira helâllik almakta, müphem (gizli) manada, helâllik istemek yeterli değildir. Şunun için ki; Zulme uğrayan, sonra, kendisine yapılan zulmün gerçek değerini öğrenir; gönül hoşluğu ile helâl etmez. Bu durumda, o hak kıyamete kalır.

Kıyamete kalınca da, ya zalim iyiliklerinden alınır yahut zulme uğrayanın kötülükleri kendisine yüklenir.

Şayet yaptığı zulüm cümlesi arasında; sahibine söylediği takdirde büyük bir elem duyacak ve gönlünü daha da kıracak bir şey var ise, bunu da söylemek gerekmez.

Mesela; Bir kimsenin cariyesi ve kadını ile zina etmiş olmak gibi. Veya dille, çok gizli kalan bir ayıbını söylemiş olmak gibi.

Bütün bunlar anlatıldığı zaman, o kimsenin ezası daha çok bü-

yür. Bu durumlarda, müphem (gizli) olarak helâllik alması gerekir.

Anlatıldığı gibi yaptığı takdirde, üzerinde bir zulüm kalır ki; Onu da, yapacağı iyiliklerle telâfi edebilir. Tıpkı, ölen kimsenin ve sahibi bulunmayan kimsenin hakkını ödemek gibi.

Ne olduğu bilinmeyen her cinayet, zulüm;

a) Bu zulmü yapan kimse, yapılana anlattığı takdirde; hoş görmeyecek ve gönülden helâl etmeyecek durumda ise.

b) Yahut kendisini ne şekilde karşılayacağını da kestiremiyorsa.

O zaman, zulmü işleyene düşer ki; Zulmettiği kimseye lütuf yolunu tutmalıdır. Onun önemli işlerine koşmalı ve ihtiyaçlarını gidermelidir. Onun kalbini, kendisine meylettirecek şekilde sevgi gösterisinde bulunmalıdır.

Şunun için ki; İnsan, gördüğü iyiliğin kölesidir.Her kim, bir kötülükten kaçar ise, iyiliğe de döner.

Zulüm eden kimseye, üstte anlatılanları yapmak da zorlaşır ise, o zaman, kefaret yoluna gitmelidir ki, bu kefaret de, çokça iyilikler işlemelidir. Bunlar kıyamet günü, yaptığı zulümleri karşılar. Allah-û Teâlâ, bu yolda hüküm verir. Şayet, kendisine zulüm edilen kimse, kendisine edilen zulüm karşılığında o iyilikleri kabul etmeyecek olur ise, Allah-û Teâlâ onu kabul ettirmesini bilir. Tıpkı dünyada olduğu gibi.

Mesela; Bir kimse, dünyada iken, birinin bir malını telef etmiş olur. Ama sahibine vermek üzere, onun bir benzerini getirdiği zaman, o kimse geleni kabul edip telef edileni temize çıkarmak istemez.

Ancak, iş mahkemeye düştüğü zaman; hâkim, onu alması için hüküm verir. Bundan sonra, ister alır; isterse almaz.

Allah-û Teâlâ'nın kıyamet günü vereceği hüküm de bu yolda olacaktır. Ancak, Allah-û Teâlâ, hâkimler hâkimidir; âdiller âdilidir.

6. FASIL; Kul haklarından kurtulduktan sonra.

Bir kimse, dünyada iken, kul haklarından kurtulduktan sonra; kendisine has olmak üzere, Yüce Allah'a ibadet etmeye geçmelidir.

Şüpheli işlerden korunma tarafını seçmelidir.

Zira ancak böyle ettiği takdirdedir ki; Dünyada ve ahirette; hem kullardan hem de Allah'ın azabından kurtulur.

Yine anlatılan yola girdiği takdirdedir ki; Kıyamet günü, vereceği hesap hafif olur.

Kıyamet günü verilecek hesap; Dünyada iken, şeriat dışı yapılan işler için olacaktır. Yani; Kul hakları babında ve onlarla aralarınꞏ

da geçen her türlü muamelede.

Bir kimse, dünyada iken, nefsini hesaba çeker; halktan alacağı şeylerde ancak hakkı olanı alır; kendisine ait olmayanı almaktan da kaçınır; her hâli ile uzun uzun hesap verme durumundan da çekinir ise, kıyamet günü neyin hesabını verecektir? Oraya hesap için ne kalır ki? Bir hadis-i şerifinde, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatıldı;

- **"Kıyamet günü, vera' hâline sahip olanları hesaba çekmek için, Allah-û Teâlâ hayâ muamelesi eyler."**

Yine üstte anlatılan manalardan ötürüdür ki, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Hesaba çekilmeden evvel, nefislerinizi hesaba çekiniz; tartıya girmeden evvel, işlerinizi bir ölçüye vurunuz."** Resulullah (s.a.v) efendimizin şu hadis-i şerifi de önemlidir;

- **"İnsanın, İslâm yönü ile güzelliğini gösterir ki; Malâyaniyi terk etmelidir."**

Yani; Dünyada ve ahirette yaramaz sayılan işleri bırakmak, her Müslüman'ın güzelliğini artıran şeyler arasındadır.

Bu mana anlatır ki; Her şeyde duraklama gerek. Şeriatın izni dışında hiçbir şeye adım atmamalıdır.

Herhangi bir şeyi yapmakta; şeriatın emri var ise, ona elini uzatmalı ve o işi yapmalıdır. Aksi hâlde o işi bırakmalı; başkasına eğilmelidir. Resulullah (s.a.v) efendimizin şu hadis-i şerifi, anlatılan manaya işarettir;

- **"Sana şüphe veren işleri bırak; şüphe izi bulunmayan işlere geç."** Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde ise, şöyle buyurdu;

- **"Mümin duraklar; ama münafık atılır."** Bu hadis-i şerifin daha açık manası şudur;

- İman sahibi olan bir kimse, yapacağı her işten önce durur düşünür; yapacağını ondan sonra yapar. Münafık ise, yapacağı işte, hiçbir düşünceye girmez, atılır. Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde ise, şöyle buyurdu;

- **"Namaz kıla kıla geliniz yay gibi bükülse, oruç tuta tuta kiriş gibi incelseniz; şifalı vera' hâli sizde olmadıkça bunların hiçbir yararı size dokunmaz."**

Yani; Şüpheli işlerden kendinizi çekmedikçe, ibadetleriniz size bir fayda getirmez. Bir başka hadis-i şerifinde ise, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Mümin, hemen her şeyi inceler."** Şu da Resulullah (s.a.v) efendimizin, anlatılan manada önem taşıyan bir hadis-i şerifidir;

- **"Bir kimse; yediğini nereden temin ettiğine, içtiğinin nereden geldiğine aldırış etmez ise, cehenneme hangi kapıdan girerse girsin; Yüce Allah'a göre bir önem taşımaz."** Resulullah (s.a.v) efendimiz, Cabir b. Abdullah (r.a) yolu ile gelen rivayette şöyle buyurmuştur;

- **"Ey insanlar, hiç biriniz, rızkını tamamlamadıkça ölmeyecektir. Bunun için rızkınızı bırakıp gitmeniz mümkün değildir. Allah'tan korkun; rızık talebinizi iyi yapın. Sizin için helâl neyse onu alın; haram olan şeyi de bırakınız."** İbn-i Mes'ud (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Kul, haram yoldan kazandığı bir şeyi sadaka olarak verdiği zaman, ondan ecir alamaz. Sarf ettiği haram şey de kendisine uğur getirmez. Arkada bırakıp gittiği haram şey kendisi için, cehennem katığı olur."** Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Allah şerri şer ile silmez; Allah ancak şerri, hayır ile siler."** İmran b. Husayn (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin, bir kudsî hadis-i şerifinde şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;**

- **Kulum, sana farz kıldığım ibadeti yerine getir; insanların en çok ibadet edeni olursun. Sana yasak ettiğim şeyleri yapmaktan kaçın; insanların en çok vera' hâline sahip olanlarından olursun.Sana verdiğim rızıkla yetin; insanların en zengini olursun."** Resulullah (s.a.v) efendimiz, Ebu Hureyre'ye (r.a) şöyle buyurdu;

- **"Vera' hâline sahip ol ki, insanların en çok ibadet edenlerinden olasın."**

Vera' hâli; muhtelif yerlerde anlatıldığı üzere, üzerinde şüphe izi bulunan her kötülüğü bırakmaktır. Anlatılan manadan olarak, Hasan-ı Basrî (r.a) şöyle anlattı;

- Zerre kadar vera' hâline sahip olmak; bin misli ağırlığındaki oruçtan ve namazdan hayırlıdır. Allah-û Teâlâ, Musa aleyhisselâma şöyle vahyetti;

- Bana yakınlık kazananlar, vera'ın yaklaştırmasına benzer hiçbir şeyle yaklaşmamışlardır. Şöyle anlatılmıştır;

- Şüpheli olan bir danik gümüşü reddedip almamak; Allah katında bin makbul hacdan daha faziletlidir.

Bazı rivayetlerde şöyle gelmiştir;

- Bin makbul hacdan daha hayırlıdır. Ebu Hureyre (r.a) şöyle anlattı;

- Yarın Allah-û Teâlâ'nın yanında olacak kimseler; vera' ehli kimselerle, gani gönüllü zahitlerdir. İbn-i Mübarek (r.a) şöyle anlattı;

- Haram cinsinden bir fülüs (kuruş) terk etmek; sadaka olarak verilen bin fülüsten daha kıymetlidir. Şöyle anlatıldı;

- Abdullah b. Mübarek, Şam'da bulunduğu bir sırada hadis yazıyordu. Kendi kalemi kırılınca, bir başkasından emanet kalem aldı. Sahibine vermeyi de unuttu; kalemliğinin içine koydu.

Sonunda Merv'e döndü. Orada, emanet kalemi görünce, durumu anladı. Derhal Şam'a gitmek üzere yola çıktı. Orada kalemin sahibini bulup kalemi ona iade edecekti.

Nu'man b. Beşir anlattı. Resulullah (s.a.v) efendimizden şunları dinlediğini söyledi;

- **"Helâl açık ve bellidir; haram da öyle. Ancak ikisi arasında şüpheliler vardır ki; insanların pek çoğu bunları bilmezler. Bir kimse, şüphelilerden kendisini korur ise, dinini ve namusunu temize çıkarmış olur. Şüpheli işlerden sakınmayan ise, harama düşebilir. Tıpkı; Sınırda davar güden bir çoban gibi. Sınırı aşma tehlikesi vardır.**

Her sultanın bir korusu vardır. Yüce Allah'ın korusunun sınırı ise, haramlardır. İyi dinleyiniz; bu cesette bir et parçası vardır. O, sağlığını bulduğu takdirde, tüm ceset sağlama çıkar. İyi bakınız; O et parçası kalptir."

Ebu Musa Eş'arî (r.a) şöyle dedi;

- Her şeyin bir sınırı vardır; İslâm dininin sınırları ise, şunlardır; Vera', tevazu, sabır, şükür..

Vera', dinin temel direğidir.

Sabır, cehennemden kurtarır.

Şükür, cennete kavuşturur.

Hasan-ı Basrî (r.a) Mekke-i Mükerreme'ye girdi. Orada, Hazret-i Ali'nin (r.a) çocuklarından birini gördü; Sırtını Kâbe-i Muazzama'ya dayamış; halka vaaz ediyordu. Hasan-ı Basrî orada durdu ve şöyle sordu;

- Dinin temel direği nedir? Şu cevabı aldı;

- Vera'dır. Hasan-ı Basri ona tekrar sordu;

- Dinin afeti nedir? Şu cevabı aldı;

- Tamahtır. Hasan-ı Basri, onun verdiği bu cevaplara hayran kaldı. İbrahim b. Edhem şöyle anlattı;

- **Vera' hâli iki çeşittir. Şöyle ki;**

a) Farz olan vera'.

b) Hazer olan vera'.

Farz olan vera', haram sayılan tüm masiyetlerden kaçınmaktır.

Hazer olan vera' ise, Allah'ın haram ettiği şeylerdeki şüphe duruşu olanlardan da kaçmaktır.

Avam halkın verai, haramdan ve şüpheli şeylerden sakınmakla olur.

Bu sakınılacak şeyler de, halkın hakkına taalluk eder ve şer'an onda halkın hakkı aranır. İşte avam halkın vera' hâli bundan ibarettir.

Has zümrenin verai ise, içinde, nefsanî arzu, hevaî istek, şehvet ve lezzet bulunan şeylere karşıdır.

Hasın hası zatların vera' hâli ise, kendilerine has bir irade ve görse duygusu olan her şeye karşıdır.

Avam halk, dünyayı terk etmekle vera' sahibi olur.

Has zatlar ise, cenneti terk ile vera' yolunu tutmuştur.

Hasın hası zatlar ise, yaratan ve var eden Allah'ın gayrı hemen her şeyi terk etmek sureti ile vera' sahibi olurlar. Yahya b. Maaz-ı Razî (r.a) şöyle anlattı;

- **Vera' iki çeşittir. Şöyle ki;**

a) Zahirî vera'. Bu durumda her hareketin yalnız Allah için olmalıdır.

b) Batınî vera'. Bu durumda da, kalbine Yüce Allah'ın zatından gayrını koymamalısın. Yahya (r.a) bir başka yerde de şöyle dedi;

- Bir kimse, vera' inceliklerini gözetmez ise, onun için hâsıl olan bir şey olmaz; Celil Zat'tan da ona bir ihsan ulaşmaz. Şöyle anlatıldı;

- Bir kimse, vera' işinde, dünyada iken dikkatli olur ise, kıyamet günü hatırı büyük olur. Denilmiştir ki;

- Konuşma işinde, vera' hâline dikkat etmek, vera' hâlini korumak, altından ve gümüşten daha kıymetlidir.

Başa geçme hâlinde vera' sahibi olmak da yine altından ve gümüşten kıymetlidir. Şunun için ki sen; Başa geçmek için, altını ve gümüşü saçarsın. Ebu Süleyman Daranî şöyle anlattı;

- Vera' zühdün evvelidir. Tıpkı, kanaat, rızanın bir yanı olduğu gibi. Ebu Osman (r.a) şöyle anlattı;

- Vera' hâlinin en azından sevabı; Öbür âlemde hesabın hafiflemesidir. İbn-i Celâ (r.a) şöyle anlattı;

- Bir kimseye ihtiyaç hâlinde vera' hâli sahip olmaz ise, kesin olarak haram yer. Yunus b. Ubeydullah (r.a) şöyle anlattı;

- **Vera' hâli, şudur;**

a) Hemen her türlü şüpheli şeyden ayrılıp çıkmak.

b) Gözü açıp kapadıkça, nefsi sığaya çekmek.

Süfyan-ı Sevrî (r.a) şöyle anlattı;

Vera' hâlinden daha kolay bir şey görmedim. Şöyle ki; Nefsin sana, ne hatırlatırsa, onu yapmazsın, olur biter.

Bu mana, Resulullah (s.a.v) efendimizin şu hadis-i şerifinde daha açık anlatılmıştır;

- **"Günah şudur; İçini tırmalayan, gönlünü buruşturan ve insanların bilmesini istemediğin her ne ise."** Yani; Gönle ferahlık vermeyen ve içini karıştıran her türlü hâl. Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde ise şöyle buyurdu;

- **"Günah, kalpleri tırmalayan iştir."** Yani; Bir gönül karışıklığı gelir; kalp bir türlü rahat edemez.

İşte, bu gibi şeyler günahtır; sakınman gerek. Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- **"Bilhassa, kalbi tırmalayan işlerden sakının; çünkü onlar günahlardır."** Resulullah (s.a.v) efendimizin şu hadis-i şerifi de aynı manayadır;

- **"Sana şüphe vereni bırak; şüphe vermeyene bak."** Maruf-u Kerhî (r.a) şöyle anlattı;

- Dilini, kötüleme işinden koruduğun gibi; övme işinden de koru. Bişr b. Haris (r.a) şöyle anlattı;

- **Yapılan amellerin en zoru üç tanedir;**

a) Az varlıkta cömertlik.

b) Gözden ırak yerde vera' hâlini korumak.

c) Hem korku, hem ümit bulunan kimsenin yanında gerçek neyse onu söylemek. Şöyle anlatıldı;

- Bişr-i Hafî'nin kız kardeşi, İmam-ı Ahmed b. Hanbel'e geldi ve şöyle dedi;

- Ya imam, damımızın üstünde biz ip bükmekteyiz. Ama bize Zâhiriye'nin ışığı vuruyor. Onun aydınlığında, bizim ip bükmemiz caiz olur mu? İmam-ı Ahmed sordu;

- Allah sana afiyet versin; kim olduğunu bana söyler misin? Şöyle dedi;

- Ben, Bişr b. Haris Hafi'nin kız kardeşiyim. Bunun üzerine, İmam-ı Ahmed (r.a) ağladı ve şöyle dedi;

- Vera' zaten sizin hanenizden çıkar; onun aydınlığında ip bükme. Ali Atar (r.a) şöyle anlattı;

- Basra'da caddelerden birinde yürüyordum. Orada meşayihten bir zümre oturuyordu. Onların yanında bazı çocuklar da oynayıp duruyorlardı. O çocuklara şöyle dedim;

- Bu büyüklerin yanında oynamaktan utanmıyor musunuz? İçlerinden bir çocuk bana şöyle dedi;

- Bunların vera'ı azalınca, kendilerinde büyüklük heybeti de azaldı. Şöyle anlatıldı;

- Malik b. Dinar, Basra'da kırk sene kaldı. Ama oranın hurmasından yemek kendisine nasip olmadı. Ne yaşından yedi; ne de kurusundan. Ta ölünceye kadar, onların hurmalarından hiç tatmadı. Yaş hurma zamanı geçtiğinde şöyle derdi;

- Ey Basra halkı, işte midem, hurmanızı yemediğim için, onda bir eksiklik olmadı. Sizin için de artan bir şey yok. İbrahim b. Edhem'e (r.a) şöyle soruldu;

- Zemzem suyundan hiç içmez misin? Şöyle dedi;

- Kendime ait kovam olsaydı içerdim. Şöyle anlatıldı;

- Haris Muhasibi, elini şüpheli bir yemeğe uzattığı zaman; parmağının ucundaki bir damar atmaya başlardı. Bu durumdan anlardı ki;

- O yemek helâl değildir. Denilmiştir ki;

- Bişr-i Hafi'nin (r.a) önüne şüpheli bir yemek geldiği zaman, elini o yemeğe uzatamazdı. Şöyle anlatıldı;

- Bayezid-i Bistamî'nin anası, kendisine hamile iken; önüne şüpheli bir yemek gelince, elini o yemeğe uzatır uzatmaz, o yemek kendisinden uzaklaşırdı.

Bayezid-i Bistamî'ye hamile kaldığı süre bu böyle devam etli; hiçbir şekilde şüpheli yemeğe el uzatamazdı.

Büyük zatlardan bazısı şöyle anlatıldı;

- Önüne şüpheli bir yemek konduğu zaman, onu bir türlü çiğneyemezdi. O yemek ağzında kum taneleri gibi olurdu.

Allah-û Teâlâ, şu sebepten ötürü böyle yapardı; Onlara kolaylık, rahmet, şefkat ve korumak.

Onlar, yemeklerini temiz olarak yedikleri, helâli aramak için

ciddî çaba harcadıkları, haramı ve şüpheli işleri bıraktıkları içindir ki; Onları istemedikleri yemekten korudu.

Böyle şeyleri bilmeyi onlara bırakmadı; araştırma işini onlardan aldı.

Yenecek şeyleri satan kimdir? Alan nasıl almıştır; nasıl kazanmıştır? Bu gibi ağırlıkları onlardan aldı.

Onlara bir şefkat ve bir koruma olarak bazı alâmetler verdi. Bu alâmetler hep onların yanında idi. Her ne zaman o alâmet ortaya çıksa, hemen ellerini yedikleri şeylerden çekerlerdi. Ama o alâmetten yana bir şey belirmediği zaman yerlerdi.

Bu anlatılanlar, o büyük zatlar içindir. Onlar kereme nail olan zatlardı. Kendilerine ezelî inayet gelmiş; kendilerini ezelî koruma şümulüne almıştır.

AVAM MÜMİNLER İÇİN HELÂLİ ARAMAK

Avam müminler için helâli bilme yolu şudur; Onda halkın hiçbir hakkı olmamalı; şeriatın da aleyhte ondan isteyeceği bir şey kalmamalı. Nitekim Sehl b. Abdullah Tüsterî'ye (r.a) şöyle soruldu;

- Helâl nedir? Şöyle dedi;

- Helâl odur ki, onun uğrunda, Allah'a karşı bir masiyet işlenmemiş olsun. Bir başka seferinde ise şöyle dedi;

- Helâl odur ki, onun kazanma durumunda Yüce Allah unutulmuş olmasın.

Bir şeyin helâl olması için, hükmen helâl olması gerekir; aynen değil. Yani; Bir şeyin aslına göre değil; değişme durumuna ve ondan sonra alacağı hükme göre helâl olması gerekir.

Şayet helâl aynen helâl olsaydı; hiç kimseye ölmüş hayvan eti yemek helâl olmazdı. (Darda kalanlar yiyebilir.)

Sonra, helâl hükmen değil de, aynen olsaydı; Zorla para toplayan zaptiyenin alıp da sonra getirip ilk sahibine geri verdiği malın helâl olmaması gerekirdi. Vera' sahibi bir müminin de ondan yememesi gerekirdi. Çünkü yenmesi haram olan bir durum karışmıştır. Yani; Bir kere o zaptiyenin eline geçmiştir.

İslâm imamları, o zorba zaptiyenin, kendi parası ile aldığı malın, son değişiklik durumu ile helâl olduğuna dair karar verdikleri için, bundan bilindi ki; Helâl ve haram şeriatın hükmettiğidir; aynen helâl olan değildir.

Zira aynen, öz olarak helâl olan şey, sadece peygamberlerin na-

sibidir. Nitekim bu manada bir hadis-i şerif rivayet edilmiştir. Şöyle olmuştu; Resulullah (s.a.v) efendimiz bir kimseyi dinledi; şöyle dua ediyordu;

- Ya Rabbi, bana mutlak helâl olan bir şey nasip eyle. Bunu duyunca, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Böyle bir rızık ancak peygamberlere mahsustur. Dolayısı ile Allah'ın sana azap etmeyeceği bir rızık iste."

Zimmet ehlinden Yahudi, Hıristiyan, Mecusî zümresi ile haram olan şeylerden domuz ve şarap ticareti yapmak onun geliri ile bir şey alıp yemek, onların kazançlarından üşür alıp harcamak da şeriatın verdiği izinler arasındadır. Hazret-i Ömer'den gelen bir rivayete göre, şöyle demiştir;

- Onların satışlarına sahip olunuz; paralarından üşür (onda bir) alınız.

Onlardan üşür alınınca, ne yapılacaktır? Onunla Müslümanlar faydalanmayacaklar mı?

Eğer bir helâlin, hükmen değil de; aynen helâl olması gerekmiş olsaydı, anlatılan satıştan gelen kazancın alınması yerinde olmazdı. Zira domuz, şarap ve her ikisinin parası da haramdır. Ancak, el değiştirdiği için ve satış olduğundan helâl olmaktadır. Nitekim bu manada şöyle gelmiştir;

- Helâl ile haram arasında bir el değiştirmesi vardır.

Bir kimse, şeriatı, elinde bir kandil gibi tutar ise, aldığını onunla alır; verdiğini onunla verir ve onda bir tevil yoluna sapmaz; onun emrinden çıkmaz ise, bu durumu ile her aldığını şeriata göre almış, her verdiğin de şeriata göre vermiş olur.

Üstte anlatılan manaya göre; Bütün tasarrufu şeriatın emrine göre olur; şeriatın emrine göre yediği de helâl sayılır.

Bu durumda, kendisi için mutlak helâli aramak da gerekmez.

Zira tam helâli bulmayı ancak Yüce Allah, has kullarına, velilere ikram yollu ihsan eder.

وَمَا ذَٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ بِعَزِيزٍ

- **"Bu işi yapmak, Allah'a zor gelmez."** (14/20)

YEMEK İŞİNDE İNSANLAR

Yemek işinde insanlar üç gruba ayrılırlar;

a) Muttaki.

b) Veli.

c) Bedel ve arif.

Muttaki için helâl olan şudur; Halktan zulümle alınmış bir şey olmaması ve şer'an da o işte kendisinden bir hak istenmemesi.

Veli olan zatın yemeği ise, mücerret ilâhî emirle olur. Zira kendisi gerçeğe ermiş gani gönüllü bir zahittir. Kendisinde nefsanî arzu kalmamıştır.

Arif olan bedelin durumuna gelince, bunda yapılan işler, kendiliğinden yapılır. Kendinden haberdar değildir. Boşlukta dönen bir top gibidir. Ne iradesi vardır; ne de bir arzusu. Bütünüyle, Yüce Allah'ın fazlına geçmiştir.

Yüce Allah onun rızkını verir; yol gösterir, şümullü kudreti, umumî ihsanı ve geçerli dileği ile.

O kimse, şefkatli ana kucağındaki bir süt çocuğuna benzer.

Üstte anlatılan üç makamdan;

Birincisinden tahakkuk edilmedikçe, ikinci makama geçilmez.

İkincide tahakkuk edilmedikçe de üçüncü makama geçilmez.

Muttaki kimsenin yemeği; kendisinden havaî arzular giden kimseye göre şüphelidir.

Kendisinden havaî arzuları kaybolan kimsenin yemeği ise, kendisinden arzu ve himmet giden kimseye göre şüphelidir.

Nitekim bu manada şöyle buyruldu;

- **"Ebrarın hasenatı** (iyilikleri)**, mukarribinin seyyiati** (kötülükleri) **sayılırlar."** Bu duruma göre;

Şeyhin yemeği müride mubahtır; ondan yiyebilir.

Ama şeyhe müridin yemeğini yemek haramdır. Zira kendisinin, safiyet hâli vardır; rütbesinin nezaheti ve derecesinin yüksekliği, Yüce Allah'a yakınlığı vardır.

TAKVA-VERA' HÂLİNİN İNCELİKLERİ

Kahmes'ten (r.a) bir haber anlatılmıştır. Bu anlatılan, vera' hâlinin inceliğini anlatır. Demiştir ki;

- Ben bir günah işledim. Kırk yıl olur ki, o günah üzerine ağlarım. Şöyle olmuştu;

- Bir kardeşim beni ziyaret geldi. Bir danike pişmiş balık aldım.

Onu yiyip bitirdikten sonra, elimi kurulamak için, komşumun duvarından bir avuç toprak aldım. Sonra elini yıkayacaktı.

Ne var ki, o toprak sahibinden helâllik alamadım. Şöyle anlatıldı;

- Bir kimse, kirada oturuyordu.

Bu evde iken, birine bir mektup yazdı. Sonra yazdığını kurutmak için, duvardan biraz toprak almak istedi. Bu sırada, hatırına geldi ki; Bu evde kiracıyım.

Daha sonra aklına şu geldi; Buradan az toprak almakta ne sakınca var?

Sonra, toprağı oradan aldı; yazdığı yazıyı kuruttu. Tam bu sırada, gizliden bir ses geldi;

- Burada bu toprağı hafife alanlar, yarın karşılaşacakları uzun hesabı göreceklerdir. Utbe Gulam şöyle anlatıldı;

- Kış ortasında, kendisinden ter akıyordu. Durum kendisine sorulduğu zaman, şöyle dedi;

- Bir yer var ki, ben orada Rabbime asi geldim. Bu masiyetin ne olduğu kendisine sorulduğu zaman, şöyle dedi;

- Şu duvardan bir parça toprak aldım; misafirim onunla elini sildi. Ne var ki, o duvar sahibinden helâllik alamadım. Allah rahmet eylesin; İmam-ı Ahmed b. Hanbel şöyle anlatıldı;

- Mekke'de bir bakkala kendisine ait bir tas rehin bıraktı.

Bu rehini kurtarmak istediği zaman, bakkal kendisine iki tas çıkardı. Sonra şöyle dedi;

- Bunlardan hangisini istiyorsan al. Hangisi senin bilmiyorum. Bunun üzerine, İmam-ı Ahmed şöyle dedi;

- Bunlardan hangisinin benim olduğunu anlayamadım, istemem artık tas da senin olsun; para da. Bunun üzerine bakkal şöyle dedi;

- Senin tasın şudur; ben seni denemek için öyle dedim. Ne var ki, İmam-ı Ahmed;

- Artık alamam. Dedi ve yürüyüp gitti. Tası da bakkala bıraktı. Şöyle anlatıldı;

- Rabia-i Adeviye, devlete ait bir aydınlıkta, elbisesine yaka dikti. Bundan sonra, uzun bir süre kalp hâlini yitirdi. Sonradan bu durumu hatırladı; diktiği yakayı söküp attı; bu suretle kalp hâli de yerine geldi. Süfyan-ı Sevrî şöyle anlatıldı;

- Kendisi rüyada görülmüştü, iki kanadı vardı; bir daldan diğerine uçup gidiyordu. Ona soruldu;

- Bu mertebeye nasıl erdin? Şöyle dedi;

- Vera' hâline sahip olmakla.

Allah rahmet eylesin; Hassan b. Ebi Sinan; Altmış sene arka üs-

tü yatmadı; yağlı yemek yemedi; soğuk su da içmedi.

Öldükten sonra, kendisi rüyada görüldü ve soruldu;

- Allah-û Teâlâ sana ne yaptı? Şöyle anlattı;

- Hayır eyledi. Ancak, ben emanet alıp da sahibine vermediğim bir iğne yüzünden cennete girmekten alındım.

Abdülvahid b. Zeyd'in bir kölesi vardı. Senelerce, kendisine hizmet etti. Kırk yıl da ibadet etti. Ancak, bundan önce ölçekçilik ederdi.

Öldükten sonra, kendisini rüyada gördüler ve sordular;

- Allah-û Teâlâ sana ne yaptı? Şöyle dedi;

- Hayır eyledi; ancak cennete girmeme engel olundu. Aleyhime olarak, ölçek tozundan kırk ölçek çıktı.

İsa aleyhisselâm, bir kabristandan geçiyordu. Oradan bir adam seslendi. İsa aleyhisselâm onu canlandırdı ve sordu;

- Sen kimsin? Derdin nedir? Şöyle anlattı;

- Bir gün ben, birine odun taşıyordum. Ondan bir parça kopardım; dişimi karıştırdım.

İşte öldüğüm günden beri, onun hesabı benden sorulmaktadır.

7. FASIL; Vera' hâlini tamamlayan on şey

Bir kimse, anlatılacak on şeyi kendisine farz görmedikçe, onun için vera' hâlinin tamamlanması yoktur.

1- Dili, gıybet etmekten korumak. Zira bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَلاَ يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا

"Birbirinizin gıybetini etmeyiniz." (49/12)

2- Kime olursa olsun; kötü zandan sakınmalıdır. Allah-û Teâlâ zan üzerine de şöyle buyurdu;

اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِنَ الظَّنِّ اِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ اِثْمٌ

"Zannın çoğundan sakının; zira zannın bazısı günahtır." (49/12) Resulullah (s.a.v) efendimiz de zan üzerine şöyle buyurdu;

- **"Zandan sakının; çünkü zan sözlerin en yalanıdır."**

3- Alay etmekten çekinmek. Zira Allah-û Teâlâ şöyle emretti;

لاَيَسْخَرْ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ

"Bir zümre, diğer bir zümre ile alay etmesin." (49/11)

4- Gözü haramdan yummak.

Allah-û Teâlâ, müminlere anlatması için, Resulullah (s.a.v) efendimize şu emri verdi;

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ اَبْصَارِهِمْ

- **"Müminlere söyle; gözlerini harama yumsunlar."** (24/30)

5- Doğru sözlü olmaktır.

Allah-û Teâlâ'nın bu manadaki emri şudur;

وَاِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا

- **"Konuştuğunuz zaman, adaletli konuşun."** (6/152)

6- Allah-û Teâlâ'nın ihsanını görmek. Şunun için ki, kendisine bir beğenmişlik gelmesin.

Allah-û Teâlâ bu manada şöyle buyurdu;

بَلِ اللهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ اَنْ هَدٰيكُمْ لِلاِيمَانِ

"Asıl ihsanı Allah size yaptı. Sizi imana getirdi." (49/17)

7- Malı doğru hak yola harcamak; batıl yola değil.

Allah-û Teâlâ, bu şekilde iyi yolda olanları şöyle anlattı;

وَالَّذِينَ اِذَا اَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا

"Öyle kimselerdir ki; Harcarken, ne israf ederler; ne de kıt davranırlar." (25/67)

Yani; Onlar, mallarını masiyet yolunda harcamazlar; taatten yana da harcamaktan geri durmazlar.

8- Nefsi için büyüklük ve yükselme talebinde bulunmamak.

Bu manada, gelen ayet-i kerime şöyledir;

تِلْكَ الدَّارُ الْاٰخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لاَيُرِيدُونَ عَلُوًّا فِى الْاَرْضِ وَلاَ فَسَادًا

"İşte ahiret yurdu. Biz onu, yeryüzünde büyüklük satmayanlara ve üstünlük taslamayanlara vereceğiz." (28/83)

9- Beş vakit namazını vaktinde eda etmek. Hem de rükû ve secdeleri ile. Bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلٰوةِ الْوُسْطَى وَقُومُوا لِلّٰهِ قَانِتِينَ

"Namazlara, bilhassa orta namaza dikkat edin. Allah'ın divanına hûşu ve başı eğik durun." (2/238)

10- Ehl-i sünnet vel-cemaat itikadı üzerine, istikamet sahibi

olun. Bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَاَنَّ هٰذَا صِرَاطِى مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلاَ تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِه

"Gerçekten bu yolum dosdoğrudur. Ona tâbi olunuz. Sizi Allah yolundan alacak çeşitli yollara dağılmayınız." (6/153)

8. FASIL; Günahlara tövbe

Günahların bazılarını bırakıp da, bazıları için tövbe etmek olur. Şayet, bütün günahlara tövbe etmek mümkün değil ise. Yani; Bir defada. Mesela;

Önce büyük günahlara tövbe edilir; sonra da küçük günahlara. Zira bilir ki; Allah katında büyük günahlar, küçük günahlardan büyük durur ve kendisine daha çok zarar getirir.

Rütbe itibarı ile küçük günahlar daha aşağıdır. Affa uğrama ihtimali daha da çoktur.

Üstte anlatılan manadan ötürüdür ki; Daima o kimse, durmadan, büyük günahlarının bağışlanması için tövbe istiğfar eder.

Sonradan, kalbinde iman ve yakin hâli kuvvetlendiği, hidayet nuru zuhur ettiği, Yüce Allah'a dönme hâli için kalbi açıldığı zaman bütün günahlardan, incelik taşıyan yanılmalardan, gizli şirkten, kalp günahlarının tümünden tövbe eder.

Bundan sonra, hâllerin ve makamların masiyetlerinden de tövbe eder. Her ne zaman bir hâle ve makama yükselecek olsa; orada yapılması gereken, bırakılması icap eden işler olduğu gibi, bazı emirler ve yasaklar da olur.

Anlatılanları bu yolda bir tat alan, bu tarikata giren, bu yolun ehli ile olup duran hemen herkes bilir.

Şunu unutmamak gerekir ki; İlk elde, hiç kimse işin sonuna varamaz. Şu manayı unutmamalıdır;

- "Siz, kolaylık göstermek için geldiniz; güçlük çıkarmak ve adam kaçırmak için değil. Bu din, sağlam ve serttir. Orada yumuşaklıkla gidiniz.

Zira zorla kendini bir yokuşa sürende, ne gidebileceği yol kalır; ne de bükülmedik bel."

Günahların bazısından tövbe edip de bazısından tövbe etmeden kalan kimse; şunu bildiğinden yapar;

Günahların bazıları, Allah katında bazılarından daha sert ve daha şiddetli ceza getirir.

Mesela, bir kimse vardır; Adam öldürmekten, yağmacılıktan, kullara zulüm etmekten tövbe der. Zira bilir ki; Kul borçları, hiç yarına bırakılmaz.

Allah ile arasındaki günahlara ise, af yetişir.

Bir başkası da, zinadan değil de, en kısa zamanda, şarap (alkollü içki) içmekten tövbe eder. Zira bilir ki; Şarap şerrin anahtarıdır.

Bir kimse şarabı içip de aklı başından gittiği zaman; aklı ermeden bütün günahları işler. Mesela; İftira atar, söver, Allah'a küfür eder, zina eder, adam öldürür, zorla mal kaçırır.

Şunun için ki; Şarap bütün masiyetlerin merkezi, anası ve aslıdır. Şarap içen kimse, bir veya birçok küçük günahlardan tövbe ettiği hâlde, büyük bir günah üzerinde ısrarla durup işlemeye devam eden kimse gibidir.

Mesela; Bir kimse vardır; gıybet etmekten, harama bakmaktan tövbe eder. Ama şarap içmeye de devam eder. Şaraba çok alışmıştır. Onsuz edemez. Onu içmeyi âdet hâline getirmiştir.

Kaldı ki, nefsi kendisini bazı yanları ile aldatmıştır. Mesela; Onunla hastalığını tedavi eder. Nefsi ona der ki;

- Biz hastalıklarımızı tedavi etmek için emir almışız. Böylece, şeytan ona şarabı hoş gösterir; güzel gösterir. Şehvet duygularını da kuvvetlendirir. Onu içerken, nefsanî bir sürur duyar; ferahlanır. Derdi gamı gider. Kendi zanlarına göre; Cisimlerine de kuvvet gelir.

Bütün bunlar olup biterken, onun getireceği kötü sonuçtan, tehlikeden geçilmiş durumdadır.

Şarap içilmesi sonunda, yapılan işler için Allah'ın vereceği ceza, dinin ve dünyanın fesadı akla gelmez olur. Şunun için ki; Şarap içmek aklı götürmüştür. Hâlbuki akıl din ve dünya işlerini intizama sokmaktadır. Akılsız ne din işi, ne de dünya işi olur.

Bizim burada asıl anlatmak istediğimiz şudur;

- Günahların hepsinden tövbe edilemese de, bazısından tövbe etmek yerinde olur.

Şunun için ki; hemen her Müslüman, Yüce Allah'a taat etmekle hâllerin hemen hepsinde bir araya getirme dışında değildir. Ancak, burada hâllerin değişik olması; Allah'a yakınlık ve derecelerine göre; günahların büyüklüğü ve küçüklüğüdür. Mesela, bir fasık şöyle der;

- Şehvetin ağır basması ile şeytan beni alt etmiş olabilir. Ama bazı masiyetlerde.

Ne var ki, dizginleri, tamamen şeytanın eline bırakmak da bana yakışmaz. Yuları da tamamen sıyıramam. Masiyet işine katılıp gi-

demem.

Ancak çaba gösteririm ki, hiç olmazsa, bazı masiyetleri hafifleteyim. Onları oldukça bırakırım. Hiç olmazsa, böylelikle bir kısım üstünlük bende kalır. Böyle etmem, diğer günahlarım için de bir kefaret olabilir.

Büyük ümidim odur ki; Allah-û Teâlâ, zatından korktuğum için bazı günahları bıraktığımı, zatı için terk ettiğimi, onları bırakmak için, nefsimle şeytanımla çarpıştığımı görür.

Dolayısı ile bana başarı verir; rahmeti ile kalan günahlarla aramda bir hail olur.

Şayet durum dediğimiz gibi olmasaydı; hiçbir fasıkın namazı, orucu, zekâtı, haccı makbul olmazdı. Hatta daha başka ibadetleri de makbul olmazdı. Mesela ona şöyle denirdi;

- Sen fasıksın, yaptığın bu fisk dolayısı ile Allah'ın taatinin dışındasın. Onun emrine aykırı harekette bulunuyorsun; bunun için ibadetin Allah'tan başkası içindir.

Ey fasık, sen bu ibadeti Allah için sanıyorsan veya Allah için olmasını istiyorsan, fiskı bırak. Zira Allah'ın emri birdir.

Kıldığın namazla Allah'a yakınlık tasavvur etmen mümkün değildir. Ta fıskı terk etmek sureti ile Allah'a yakınlık kazanıncaya kadar. Hâlbuki böyle bir şey de muhaldir; söylenemez. Bunun misali şudur;

Bir kimsenin iki ayrı kişiye borcu vardır. Kendisi, bunları ödemeye de güçlüdür.

Ancak, o kimse, bir dinar ödüyor, ikincisine olan borcunu inkâr ediyor. Üzerinde böyle bir borç kaldığını bildiği hâlde, bunun gerçekliğine inandığı hâlde; yemin de ediyor.

Hiç şüphe edilmeye ki; O kimse, ödediği kadar borcundan kurtulmuştur; ödememekte ısrar ettiği şeyle de meşguldür.

Yüce Allah'a bazı emirlerinde itaat edip bazılarında itaat etmeyen kimsenin durumu da anlatıldığı gibidir.

Bu anlatılan kimse, Yüce Allah'ın bazı emirlerine uyar ve itaat eder; muti olur. Yaptığı masiyetten dolayı da, Yüce Allah'a bazı emirlerinde asidir.

Ancak, bu kimse, imanlıdır. Ama noksan bir imanla. Hem Yüce Allah'a taat etmekle muti, hem de onun emrine asi gelmekle asidir. Onun emrine muhalif hareketi vardır.

Anlatılan durum, hemen din işleri karışık olanların tümünde vardır. Ta kendisinden havaî arzuları çıkıp gidinceye kadar. O zaman,

ondan masiyet hâlleri tümden kesilir. Meğerki Allah-û Teâlâ, onun için, yapacağı kötülüğe hükmetmiş olsun.

Çünkü; Bizler için, tam masumiyet durumu yoktur. Tam manası ile günahlardan korunmuş olmak, peygamberlere mahsustur.

Allah tövbe edenin tövbesini kabul buyuruyor. Kendisine dönene fazlını ve rahmetini yağdırır.

9. FASIL; Tevbe hakkında gelen değişik rivayetler ve haberler

Cabir b. Abdullah (r.a) şöyle anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir cuma günü bize şöyle bir hutbe okudu;

- **"Ey insanlar, ölmeden evvel Allah'a tövbe ediniz. Başka meşguliyetler gelip çatmadan önce, iyi ameller işlemeye bakınız. Saadete ermeniz için, Allah ile aranızdaki hakları yerine getirmeye bakınız. Rızkınızın bol olması için, çokça sadaka veriniz. İyiliği emredin, korunursunuz. Kötülüğü yasak edin; size yardım gelir."** Çok kere Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle tövbe ederdi;

- **"Allah'ım, beni bağışla; tövbemi kabul buyur. Sen tövbeleri kabul buyuran merhametlisin."** Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"İblis, yere indirildikten sonra şöyle dedi;**

- **İzzetine, celâline yemin ederim ki; Âdemoğlunun ruhu cesedinde olduğu süre onu azdıracağım.**

Yüce Yaratan şöyle buyurdu;

- **İzzetime celâlime yemin ederim ki; can boğaza gelinceye kadar, onların tövbesine engel olmayacağım."** Muhammed b. Abdullah Selemi (r.a) şöyle anlattı;

- Medine-i Münevvere'de Resulullah (s.a.v) efendimizin ashabından bir cemaatle oturuyorduk. Aralarından biri şöyle dedi;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu dinledim;

- **"Bir kimse, ölümünden yarım gün evvel tövbe eder ise, Allah-û Teâlâ, onun tövbesini kabul buyurur."** Bir başkası da şöyle anlattı;

- **"Bir kimse, can boğaza gelip de; gar gar edinceye kadar tövbe ederse Allah onun tövbesini kabul buyurur."** Muhammed b. Mutrif (r.a) şöyle anlattı;

- Allah-û Teâlâ şöyle buyurur;

- Vay Âdemoğlunun hâline, günah işler; bağışlanmasını diler; onu bağışlarım.

Vay onun hâline, yine döner günah işler; yine benden bağışlanmak ister. Ben de, onu bağışlarım.

Vay onun hâline, bir türlü günahı terk edemez. Rahmetimden ümidini de kesemez. Şahit olunuz, ben onu bağışladım. Enes (r.a) şöyle anlattı;

وَيَاقَوْمِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوٓا اِلَيْهِ

- **"Ey kavmim, Rabbinizden bağışlanmanızı dileyiniz; sonra ona tövbe ediniz."** (11/52)

Mealine gelen ayet-i kerime nazil olduktan sonra; Resulullah (s.a.v) efendimiz ve ashabı, günde yüz kere tövbe ederlerdi. Bu istiğfarı şu şekilde yaparlardı;

- **"Allah'tan bağışlanmamızı diler; ona tövbe ederiz."** (11/52) Sonra şöyle devam etti;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin huzuruna biri geldi ve şöyle dedi;

- Ya Resulullah, ben bir günah işledim. Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Allah'tan bağışlanmanı iste."** O, şöyle dedi;

- Tövbe ediyorum; sonra tövbeden dönüyor günah işliyorum. Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Her günah işledikçe tövbe et. Ta şeytan hasretle eli boş kalıncaya kadar."** Tekrar o kimse şöyle dedi;

- Ya günahlarım çok çok olur ise. Ancak, Resulullah (s.a.v) efendimiz, bu kere şu müjdeli haberi verdi;

- **"Allah'ın affı, senin günahlarından çok çok büyüktür."** Hasan-ı Basrî (r.a) şöyle dedi;

- Tövbe edilmeden, bağışlanmak talebi olmaz. Amel edilmeden sevap da beklenmez. Tövbeye gelmeden, onun dargın olduğu işleri sürdürüp bağışlanmak dilemen, onu razı olduğu şeyler üzerine ameli bırakman, bunun üzerine mağfiret talep etmen seni boş temennilerle aldatır. Ve Allah'ın ceza emri sana aniden gelir. Bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَغَرَّتْكُمُ الْاَمَانِيُّ حَتّٰى جَٓاءَ اَمْرُ اللّٰهِ وَغَرَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ

- **"Sizi, boş temenniler aldattı ve Allah'ın emri size geldi.**

Sizi; o çok aldatan şeytan aldattı." (57/14)

Bir başka ayet-i kerimede Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَرَحْمَتِى وَسِعَتْ كُلَّ شَىْءٍ فَسَاَكْتُبُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ

- **"Rahmetim, her şeyi kuşatmıştır. Ancak onu, muttakilere, zekâtlarını verenlere, ayetlerimize iman edenlere yazacağım."** (7/156) Diğer ayet-i kerimede ise, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَاِنِّى لَغَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ هْتَدٰى

- **"Ben, tövbe edenleri, iman edip yararlı amel işleyenleri; sonra doğru yola girenleri çok çok bağışlayanım."** (20/82)

Tövbe etmeden, takva yoluna girmeden; Allah'ın rahmetini ve cenneti istemek ahmaklık, cehalet, aldanma ve kuruntudur.

Çünkü cennet ve rahmet yolu üstte anlatılan iki ayet-i kerimede gösterilmiştir.

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Mümin günahlarını, kendisinin altında bulunduğu bir dağ gibi görür; o dağın üzerine yıkılmasından korkar. Facir ise, günahlarını burnuna konan sinek gibi görür. Der ki;**

- **Şöyle edince uçar."** Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Bir kul günah işler; ama Allah-û Teâlâ onu, cennetine koyar."** Dediler ki;

- Ya Resulullah, o nasıl cennete girebilir? Şöyle buyurdu;

- **"O günahı gözünün önünden gitmez. Onun bağışlanmasını ister; yaptığına da pişman olur. Ve bu yüzden cennete girer."** Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- **"Geçmişte işlenen bir günah sebebi ile; güzel talep, istenilene toz erişme babında yapılan yeni bir iyilikten daha iyi bir şey görmedim.** Allah-û Teâlâ, bu manada şöyle buyurdu;

اِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّاٰتِ ذَلِكَ ذِكْرٰى لِلذَّاكِرِينَ

- **İyilikler, kötülükleri giderir. Bu durum, iyi düşünenler için bir öğüttür."** (11/114) Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- **"Kul, bir günah işlediği zaman; bu, onun kalbinde siyah bir nokta olur. Bu günahından tövbe eder; yalvarır, yakarır da**

istiğfar eder ise, kalbi, günahtan temizlenir.

Şayet tövbe etmez, yalvarmaz yakarmaz ve Allah'tan bağışlanmasını da istemez ise, günah üstüne günah gelir. Kara üstüne de kara gelir. Ve kalbi ölür. Bu mana, şu ayet-i kerimede vardır;

كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا

- "Onların anladığı gibi değil; kazandıkları, kalplerini çıkmaz bir şekilde paslandırmışlar." (83/11) Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- "Hatayı terk, tövbe yolunu aramaktan daha kolaydır. O hâlde, hatasız geçen günlerini ganimet bil." Âdem b. Ziyad (r.a) şöyle derdi;

- Sizden biri, kendisini ölmüş gitmiş görsün, ölüp gittikten sonra, dünya hayatına dönmeyi Rabbinden istemiş; Rabbi de ona bu mühleti vermiştir.

İşte, herkes kendisini böyle görsün ve ona göre taat ve ibadetine devam etsin. Allah-û Teâlâ, Davud aleyhisselâma şöyle vahyetti;

- Seni kuruntulu bir hâlde yakalamamdan çekin. Elinde hiçbir tutanağın olmadan karşıma çıkarsın.

Salih zatlardan biri Abdülmelik b. Mervan'ın yanına gitti. Hoşbeşten sonra, Abdülmelik b. Mervan, o salih zata şöyle dedi;

- Bana bir öğüt ver. O salih zat şöyle sordu;

- Ölüm sana geldiğini hesap edip onun için bir hazırlığın var mıdır? Abdülmelik şöyle dedi;

- Hayır. O salih zat tekrar sordu;

- O hâlde, bugünkü hâlini değiştirip beğenilen bir hâle geçmeye gücün yeter mi? Bunun için de;

- Hayır. Cevabım alınca, tekrar sordu;

- Öldükten sonra, Yüce Hakkın rızası alınacak başka bir yer var mıdır? Bunun için de;

- Hayır. Cevabını alınca, şöyle sordu;

- Senin aldanmış bir hâlinde ölümün gelmesinden emin misin? Abdülmelik b. Mervan, bunun için de;

- Hayır. Cevabını verince, o salih şöyle dedi;

- Senin içinde bulunduğun bu duruma hiçbir akıllının razı olduğunu görmedim. Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Pişmanlık tövbedir." Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir baş-

ka hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- "Bir kimse, günah işler de, işlediği bu günahtan pişmanlık duyar ise, bu pişmanlık, o günahın kefaretidir." Hasan-ı Basrî (r.a) şöyle anlattı;

- Tövbe dört türlüdür;

a) Dua edip dille istiğfar etmek. Yani; Allah'tan bağışlanmayı dilemek.

b) Kalpten pişmanlık duymak.

c) Duygularla yapılan günahları hemen terk etmek.

d) Bir daha günaha dönmemeyi içten tutmak.

Nasuh tövbesinin de şöyle olacağını söylemiştir;

- Bir kimse, tövbe ettiği günaha bir daha dönmemek. Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Günahtan tövbekâr olan, hiç günah işlememiş gibi olur. Bir kimse, bir günahı yaptığı hâlde; ondan istiğfar eder ise, Yüce Rabbi ile alay ediyormuş gibi olur. Bir kimse;

- Rabbim, bağışlamanı istiyorum, sana tövbe ediyorum. Dedikten sonra aynı günaha ikinci ve üçüncü kere girer ve aynı şeyleri söyler ise, dördüncüde işlediği günah büyük günahlar arasında sayılır." Fudayl b. İyaz şöyle dedi;

- Sen kendi nefsin vasisi ol. Diğer insanları kendine vasi kılma. Yani; Kendi işini kendin yap; işini başkalarına bırakma.

Şayet onlar, senin vasiyetini yerine getirmezlerse, onları nasıl ayıplayacaksın? Hâlbuki hayatta iken, vasiyetini kendin yerine getirmedin.

10. FASIL; Günah ve sevap yazan melekler

Ebu Ümame Bahilî, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Sağ taraftaki melek, sol taraftaki meleğin kumandandır. Kul, bir iyilik işlediği zaman, hemen onun lehine on iyilik yazar. Kul, bir kötülük işlediği zaman, sol taraftaki melek ona yazmak isterse; şu emri verir;

- Şimdilik dur. Bu şekilde, onun hatasını altı veya yedi saat yazmaz. Bu kadar zaman içinde, kul ettiğine tövbe eder de, Allah'tan bağışlanmasını isterse, onun için hiçbir şey yazmaz. Allah'tan bağışlanmasını istemediği takdirde, onun aleyhine bir kötülük yazdırır." Bir başka rivayette ise, şöyle anlatıldı;

- "Kul, bir günah işlediği zaman, ikinci bir günah işlemedikçe, onun aleyhine bir şey yazılmaz. Böylece, beş günah birikir. Bu şekilde kalır da, bir iyilik eder ise, kendisi için beş iyilik yazılır; kalan beş iyiliği ile de işlemiş olduğu kötülükler silinir. Bu arada, İblis sızlanarak şöyle bağırır;

- Bu insanoğluna benim nasıl gücüm yetsin? Ben onun için ne kadar gayret etsem, o yaptığı bir iyilikle bütün gayretimi boşa gideriyor."

Yunus, Hazret-i Hasan'dan (r.a) naklen, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Hemen her kulun iki meleği vardır.** (Biri sağında, diğeri de solundadır.) **Sağ taraftaki melek, sol taraftaki meleğin kumandanıdır. Kul, kötü bir iş yaptığı zaman sol taraftaki melek sorar;**

- Bunu yazayım mı? Buna karşılık, sağ taraftaki şöyle der;

- Beş günah işleyinceye kadar bekle; yazma. Beş günah işledikten sonra, sol taraftaki tekrar sorar;

- Yazayım mı?Sağ taraftaki melek bu kere şöyle der;

- Bir iyilik yapıncaya kadar bekle. Bir iyilik yaptığı zaman, sağ taraftaki melek şöyle der;

- Bize, bir iyiliğe on sevap yazılacağı haber verildi. Gel, bu yaptığı bir iyilik için, onun için on kötülüğünü silelim. Ayrıca, lehine beş iyilik yazalım. Bunun üzerine, şeytan bağırıp çağırıp sızlanmaya başlar;

- Ben insanoğluna ne zaman yetişebileceğim?"

Bu hadis-i şerifler, Allah-û Teâlâ'nın şu emrine uygundur;

وَاِنّى لَغَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدٰى

- **"Ben, tövbe edenleri, iman edip yararlı amel işleyenleri; sonra doğru yola girenleri çok çok bağışlayanım."** (20/82) Hazret-i Ali'nin (r.a) şöyle dediği anlatıldı;

- Âdem yaratılmadan dört bin sene evvel arşın yanına şu ayet-i kerime yazılmıştır;

- **"Ben, tövbe edenleri, iman edip yararlı amel işleyenleri; sonra doğru yola girenleri çok çok bağışlayanım."** (20/82) Anlatılan hadis-i şerifler, bu ayet-i kerimenin manasına da uygundur;

- "İyilikler, kötülükleri giderir. Bu durum, iyi düşünenler

için bir öğüttür." (11/114) İbn-i Abbas (r.a) şöyle anlattı;

- Bir kul, Allah'a tövbe eder de, Allah da onun tövbelerini kabul buyurur ise Allah, onun kötü amellerini, sağında ve solunda bulunan hafaza kâtip meleklerine unutturur.

Duygularına da ne gibi hatalar ettiğini unutturur. Yerdeki hata işlediği yere unutturur. Semadaki meleklere de unutturur.

Böylece o kul; Kıyamet günü aleyhine şahitlik edecek biri olmadan gelir. Resulullah (s.a.v) efendimiz bir hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- **"Günahtan tövbe eden, günah işlememiş gibi olur."** Bir başka rivayette, üstteki hadis-i şerife şu cümle eklenmiştir;

- **"İsterse, günde yetmiş günah işlesin."** İbn-i Mesud'un (r.a) şöyle dediği anlatıldı;

- Bir kimse;

- Kendisinden gayrı ilâh olmayan azim Hayy Kayyum Allah'tan bağışlanmamı dilerim. Cümlesini üç kere tekrarlar ise, onun günahları bağışlanır. İsterse, onun günahı deniz köpükleri kadar olsun. İbn-i Mesud'un (r.a) şöyle dediği anlatıldı;

- İnsan, kıyamet günü amel defterine şöyle bir baktığı zaman; başında kötülüklerini görür. Sonuna baktığı zaman da iyiliklerini görür. Sonra döner; amel defterinin başına bakar. O zaman görür ki; Tüm kötülükleri iyilik olmuş. Bu durum, Allah-û Teâlâ'nın şu emrinde anlatılır;

فَأُولَٰئِكَ يُبَدِّلُ اللّٰهُ سَيِّاٰتِهِمْ حَسَنَاتٍ

- **"İşte bunlar, Allah-û Teâlâ'nın; kötülüklerini iyiliğe çevirdiği kimselerdir."** (25/70)

Üstte anlatılan mana, Allah-û Teâlâ'nın; tövbe ve zatına dönüşle son nefesini verdiği kimseler içindir. Geçmişte yaşayıp göçen zatlardan biri şöyle dedi;

- Bir kul, günahlardan tövbekâr olduğu zaman; onun geçmişteki tüm günahları sevaba çevrilir.

Üstte anlatılan manadan olacak, İbn-i Mesud (r.a) şöyle anlattı;

- Kıyamet günü, bazı kimseler, kötü amellerin çok çok olmasını temenni ederler. Bunu böyle demesinin sebebi de; Allah-û Teâlâ, o kulların kötülüklerini iyiliğe çevireceği içindir. Hâliyle, bu değişme işini, Allah-û Teâlâ hangi kulu için diliyorsa, onun için yapacaktır.

Hazret-i Hasan (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyur-

duğunu anlattı;

- **"Biriniz hata işlese de; yerle sema arasını doldursa, sonra da tövbe etse, Allah-û Teâlâ onun tövbesini kabul buyurur."** Bir haberde, Allah-û Teâlâ'nın şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- **"Ey Âdemoğlu, yer dolusu günahla karşıma çıksan; seni yer dolusu mağfiretle karşılarım."**

11. FASIL; Çalgıcının hikâyesi

Şöyle anlatıldı;

Abdullah b. Mesud, bir gün Kûfe nahiyelerinden bir yerden geçiyordu. Orada bir takım fasıklar bir evde toplanmışlardı. Bu toplandıkları ev, içlerinden birinin evi idi. Orada şarap içiyorlardı; içlerinde bir de çalgıcı vardı. Onun adına;

- Zazan. Deniyordu. Bu Zazan, hem ud çalıyordu; hem de güzel sesle şarkı söylüyordu. Abdullah b. Mesud bu sesi duyduğu zaman, şöyle dedi;

- Bu ses, Allah'ın kitabını okumak için olsaydı; pek güzel olurdu. Bundan sonra, üstündeki şalını başına çekti ve yürüdü gitti. Ancak Zazan, onun söylendiğini duyunca sordu;

- Bu kimdir ki, öyle söylendi? Dediler ki;

- O Resulullah (s.a.v) efendimizin sahabesi Abdullah b. Mesud'dur. Tekrar sordu;

- Peki, ne dedi? Dediler ki;

- Bu ses, Allah'ın kitabını okumak için olsaydı; pek güzel olurdu. Bunun üzerine, Zazan'ın kalbine bir ürperme geldi. Hemen kalktı; udu yere çalıp parçaladı.

Sonra koşarak gitti; Abdullah b. Mesud'a yaklaştı. Mendili de boynunda idi. Abdullah b. Mesud'un önünde ağlamaya başladı.

Sonra, Abdullah b. Mesud'un boynuna sarıldı; her ikisi de ağlamaya başladılar. Sonra Abdullah b. Mesud şöyle dedi;

- Allah'ın sevdiğini ben nasıl sevmem? Sonra..

Zazan, daha önce ud çaldığına tövbe etti. Abdullah b. Mesud'un talebesi oldu; onun yanından hiç ayrılmadı. Kur'ân'ı ezberledi. İlimden yana da büyük bir nasip aldı; hatta ilimde bir imam oldu.

***

Şakı söyleyen kadının hikayesi

İsrail oğullarına ait hikâyelerden birinde şöyle anlatıldı;

- Azgın bir kadın vardı; şarkı söylerdi. Güzelliği ile insanları bir-

birine katardı. Evinin kapısı daima, açık dururdu. Kendisi de, kapının hizasında, bir sedir üzerinde otururdu.Onun kapısından kim geçse, onu görürdü. Görür görmez; gönlünü ona kaptırırdı.

Onun yanına gitmek için, on altın veya daha fazla hazırlaması gerekli olurdu. Bu kadar altın sahibi olan için, yanına varmaya izin verirdi. Günün birinde, İsrail oğlu âbidlerinden biri onun kapısının önünden geçti. O kadın, yine tahtı üzerinde oturuyordu. Ve o kadına kapıldı.

Nefsi ile mücadele etmeye başladı. O kadar ki; Bu işi, kalbinden gidermesi için Allah'a dua etti. Ne var ki, bu duygu onun kalbinden gitmedi.

Ve nefsine sahip olamadı. Sonunda gitti; kendisine ait bir kumaşı sattı. Kendi ihtiyacı olan altınları da toplayıp bir araya getirdi. Bundan sonra, o kadının kapısına gitti.

O kadın, âbidin getirdiği altınları, kendisinin vekiline vermesini emretti; âbide de geleceği günün randevusunu verdi. O âbid kendisine randevu verilen günde oraya gitti.

Kadın süslenmişti. Kendi evinde yine tahtı üzerinde oturuyordu. Âbid o kadının yanına gitti; tahtına onunla birlikte oturdu.

Ellerini o kadına uzattığı zaman, Allah-û Teâlâ onun yardımına rahmeti ile yetişti. Bunun sebebi, eskiden o âbidin yaptığı ibadetlerin uğuru ve bereketi idi. Âbidin kalbine şu mana geldi;

- Allah-û Teâlâ arşı üzerinde beni görüyor. Bana gelince, haram içindeyim. Şimdiye kadar yaptığım amellerin tümü boşa gitti.

Bundan sonra, kalbine bir ürperme geldi. İçinden titremeye başladı. Rengi değişti. Kadın, onun renginin değiştiğini görünce, şöyle sordu;

- Sana ne oldu adam? Âbid şöyle dedi;

- Ben Rabbimden korkuyorum; bana izin ver, çıkıp gideyim. O kadın şöyle dedi;

- Sana yazık değil mi? O kadar para verdin? Nice kimseler var ki, senin bulduğun şeyi isterler de ellerine geçmez. Sendeki bu hâl ne? Abid şöyle dedi;

- Ben Şam, Büyük Allah'tan korkuyorum. Vekiline verdiğim para da sana helâl olsun. Sen bana izin ver; çıkıp gideyim. Kadın âbide şöyle dedi;

- Sen, bu işi hiç yapmamış gibisin. Abid şöyle dedi;

- Hayır, hiç yapmadım. Kadın ona sordu;

- Adın nedir? Hangi beldedensin?

Bundan sonra, âbid o kadına hangi karyeden olduğunu ve adını söyledi. Daha sonra kadın, ona çıkıp gitmesi için izin verdi. Oradan çıkıp giderken, kendisinin helâk olduğunu, kendine yazık ettiğini söyleyip ağlıyordu.

Abid çıkıp gittikten sonra, kadının içi ürperdi. Kendi kendine şöyle dedi;

- Bu adam, ilk günahını işlediği hâlde, kalbine giren girdi. İçine korku düştü. Bana gelince, senelerden beri bu günahı işlerim, onun korktuğu Rabbi, benim de Rabbim. Benim ondan daha fazla korku duymam gerekmez mi?

Bundan sonra tövbe edip Allah'a döndü. Kapısını da halka kapadı. Eski bir elbise giydi; ibadete yöneldi. Allah-û Teâlâ'nın dilediği kadar ibadetine devam etti.

Bu arada, içinden şöyle geçiriyordu;

- Ben, o âbide gidecek olursam, herhâlde beni nikâhına alır. Ben de onun yanında kalırım. Ondan din işlerini öğrenirim. Rabbime edeceğim ibadette bana yardımcı olur.

Bundan sonra hazırlandı. Allah'ın verdiği kadar, malını ve hizmetçilerini de yanına alıp yola çıktı.

Âbidin söylediği karyeye gitti; orada âbidi sordu. Âbidi bulup dediler ki;

- Bir kadın geldi; seni soruyor. Kadın o âbidi görünce, kendisini tanıması için yüzünü açtı. Âbid, kadını görünce tanıdı; aralarında geçen işi hatırladı; bir bağırış bağırdı; orada canı çıktı; düşüp öldü.

Bunun üzerine, kadın mahzun bir şekilde kaldı. İçinden de şöyle geçirdi;

- Ben, bunun için yola çıkmıştım; şimdi öldü. Sonra sordu;

- Acaba bunun akrabalarından kadına ihtiyacı olan biri yok mudur? Kadının, bu sorusuna şu cevabı verdiler;

- Bunun iyilerden bir kardeşi vardır. Ama sıkıntı içindedir; malı da yoktur. Buna cevap olarak, kadın şöyle dedi;

- Bunda bir sakınca yoktur. Benim malım var; ikimize de yeter. Bundan sonra, o âbidin kardeşi geldi; o kadını nikâhına aldı. Bu kadından yedi çocuğu oldu.Hele, sadakatin, taatin, iyi niyetin uğuruna ve bereketine bir bak.

***

İyi niyet sahibi olduğu için; Allah-û Teâlâ Zazan'a nasıl hidayet

yolu ihsan eyledi. Abdullah b. Mesud'un uğur ve bereketi ile oldu; ama kendisinde de doğruluk ve iyi yola tam bir meyil vardı.

Hiçbir bozuk kimse, senin elinde yararlı hâle gelemez. Ta ki sen;

a) Kendi özünde yararlı.

b) Yalnız kaldığın zaman, Allah'tan korkan.

c) Halk arasına karıştığın zaman; halka gösteriş yapmak için değil, ihlâslı.

d) Duruşunda ve hareketinde, hemen her hâlinde Yüce Allah'ı tevhid edenlerden olasın.

Üstte anlatıldığı gibi yaptığın takdirde; başarın artar. Doğru yol sana gösterilir. Nefsanî arzulardan korunursun, insan ve cin şeytanlarının azdırmalarından; tüm kötülüklerden; bozuk, bidat ve dalâlet işlerin tümünden saklı durursun.

Arada hiçbir zorlama olmadan, tüm kötülükler senden silinip gider. Hem de, kötülük iyilik sayılmadan. Nitekim zamanımızda durum budur.

Onlardan biri, bir kötülüğü yasak eder; ama bunun için, kendisinden nice nice kötü hâller zuhur eder. Büyük fesatlar çıkar. Mesela; Sövmek, iftira atmak, vurmak, kırmak, elbise yırtmak, malı fesada vermek.

Bir iyilik yapmak için bütün bunların meydana gelmesinin sebebi; Onlardaki sadakatin azlığından, iman ve yakin noksanlığından, nefsanî arzuların ağır basmasındandır.

Hâlbuki henüz kötülük kendilerinde bulunmaktadır. Bunun izalesi ise, kendisine farzdır. Uzun uzun kendi nefislerinin arzusu ile meşgul olmaktadırlar.

Onlar, anlatılan hâlde bulunmalarına rağmen; kendilerine farz olan işi bırakıp başkalarına kötülüğü terk ettirmeye çalışırlar. Böylelikle farz-ı aynı (hemen herkese tek tek farz olan işi) bırakıp farz-ı kifaye (birkaç kişinin yapması ile yeterli olan) işe girişirler.

Daha açık manası; Kendilerine gerekli olan işi bırakıp hiç üstlerine düşmeyen işe girişirler. Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Müslüman olma yönü ile insanın güzelliği, onun üstüne düşmeyen işleri bırakmasıdır."

Bir kimse, kendi sebebi ile kötülüğün ortadan kalkmasını istiyor ise, öncelikle kendi nefsinin kötülüklerini gidermeye baksın; ona öğüt versin. Onun kötülüklerine engel olsun; ondan gelecek masiyet-

lerin gizlisini ve aşikâresini kesip atsın.

Nefis işaret edilen kötülüklerden temizlendikten sonra; artık başkası ile meşgul olabilir. Şekillerin en güzeli ile kötülüklerin giderilmesine vesile olur.

Tıpkı; Abdullah b. Mesud (r.a) yolu ile kötülüklerin zail olup gittiği gibi. Yani; Zazan'ı bulunduğu uygunsuz hâlden çekip aldığı gibi.

Anlatılan âbidin durumuna da bir bak. İbadetin ve doğruluğun uğurunu onda gör. Allah-û Teâlâ, onu büyük günah işlemekten azgın hâle gelmekten nasıl kurtardı bir gör.

Yusuf aleyhisselâmda da durum böyle olmuştu; Allah-û Teâlâ onun hakkında şöyle buyurdu;

كَذَلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ السُّوءَ وَالْفَحْشَآءَ

- **"İşte biz ondan; kötülüğü ve zinayı bertaraf ettik."** (12/24)

Allah-û Teâlâ, onunla zina etmek arasında bir perde gerdi. Zira gizli hâlinde sadakat sahibi idi. Geçmiş günlerinde ve saatlerinde daima güzel güzel ibadet ve taat işlerdi.

Bir de, o âbid zatın bereketi ile azgın kadının yola gelmesine, hidayete ermesine bir bak. Yine o âbidin bereketine kardeşi de nail oldu. Allah-û Teâlâ, onun bereketi ile kardeşinin fakirliğini ve sıkıntısını giderdi. Kadınların en güzeli ile evlendirdi. Hiç ummadığı yerden rızkını gönderdi. Kendisini yedi peygamberin babası kıldı. O kadını da o yedi peygamberin anası kıldı.

Hâsılı; Hayrın tamamı, taat ve ibadettedir; şerrin de bütünü masiyettedir.

Keşke masiyet işlemek olmasaydı; fakat masiyet oldu. Bu durumda, keşke biz masiyet ehli kimselerden olmasaydık.

12. FASIL; Tövbekârın tövbesini belirten dört şey

Tövbe eden kimsenin tövbe ettiği aşağıda anlatılacak dört şeyle bilinir;

a) Dilini; lüzumsuz söz, gıybet, söz gezdirmek ve yalan gibi şeylerden korumak.

b) Hiç kimseye karşı kalbinde haset ve düşmanlık olmayacak.

c) Tümden, kötü arkadaşlarından ayrılacak.

Şunun için ki; Kötü arkadaşlar, kendisini tövbe niyetinden alırlar. Azimli bir şekilde tövbe üzerinde durma sağlığını bozarlar. Hâlbuki tövbenin tam olması; kendisini tövbeye istekli kılan şeye karşı

rağbetini artıran şeyi görmekle olacaktır. Böyle bir görüş de azmettiği tövbe yolunda gayretini tamamlar; korkusunu ve ümidini artırır.

Anlatıldığı gibi olduktan sonradır ki; Kalbindeki kötü şeylere ısrar bağı çözülür. Sakıncalı işleri yapmaktan kendini alır.

Şehvet arzularına tâbi olup gitmekten nefsinin dizginlerini çeker. O zaman derhal kötülüklerden ayrılır.

Günaha girmemekte azmi o kadar kuvvetlenir ki; Gelecekte bir daha benzeri kötülükleri yapmamaya kesin karar verir.

d) Ölüme hazırlıklı olmak. Geçmişte yaptığı günahlara dair, Allah-û Teâlâ'dan bağışlanmasını diler. Rabbin taatına girmek için çaba harcar.

Yine denilmiştir ki;

- Dört şey, tövbenin makbul olduğunun alâmetidir. Şöyle ki;

a) Kötü arkadaşları bırakmak. Nefsinden yana, onlara karşı bir saygı gösterisi çıkmamalı. Daima yararlı kimselerle oturup kalkmalıdır.

b) Tüm taatlara yönelik olmak şartı ile hemen her günahı bırakmak.

c) Kalpten dünya sevgisi gitmeli; oraya ahiret hüznü yerleşmelidir.

d) Allah-û Teâlâ'nın kefil olduğu şeylere karşı kalpte bir endişe olmamalı, böyle bir endişeden kendisini kurtarmalıdır.

Üstte anlatılan dört şey, bir kimsenin kalbinde bulunur ise kendisi, Allah-û Teâlâ'nın haklarında şöyle buyurduğu kimselerden olur;

انّ الله يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ

- "Gerçekten Allah, çok çok tövbe edenleri ve pek temiz olan kimseleri sever." (2/222)

Allah-û Teâlâ tövbe eden kimse için, **dört şey yapmayı insanlara vacip kıldı;**

a) O tövbe eden kimseyi sevmelerini. Zira Allah-û Teâlâ, kendisini sever.

b) Daima Allah-û Teâlâ'ya dua etmelidirler. Yani; Tövbekâr kul için. Allah-û Teâlâ, onların dualarının bereketi ile tövbekâr kuluna sebat verir.

c) Daha önce işlediği günahtan dolayı o kimseyi ayıplamamalarını. Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Bir kimse, bir mümin kardeşini daha evvel işlemiş ol-

duğu bir günahtan dolayı ayıplar ise, bu ayıplama o kimsenin günahına kefaret olur.

Ancak, Allah-û Teâlâ için de bir hak olur ki; O ayıplamayı yapan kimseyi de aynı günaha düşürsün.

Bir kimse, bir mümin kardeşinin işlediği kusurundan dolayı ayıplar ise, aynı hatayı işleyip de rüsva olmadan dünyadan çıkmaz."

Şunu iyi bilmek gerekir ki; Hiçbir mümin, günaha girmek ve günah işlemeyi kendisine yol edinmek istemez. O günahı; Şeytan kendisine süslü gösterir; şehvet duyguları ağır basar; kendisini sıkıştırır; gafleti ve aldanışı da toplanır ve o günahı işler. Anlatılan manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

- **"Size küfrü, fıskı, isyanı sevimsiz gösterdi."** (49/7) Sonra müminlerin, masiyete karşı gözlerini yumduklarını da haber verdi.

Bütün bu anlatılanlar gösteriyor ki; Tövbe edip döndüğü bir günahtan ötürü bir mümin kulu ayıplamak yerinde değildir. Hatta o kimseye; tövbesinde sebatla durması ve bu yolda başarı elde etmesi için dua etmelidirler.

d) İnsanlar, o tövbe eden kimse ile oturmalı kalkmalı; kendisi ile müzakere etmeli ve her işinde ona yardımcı olmalıdırlar.

Anlatılanların dışında, Allah-û Teâlâ, **tövbekâr kuluna dört ikramda bulunur.** Şöyle ki;

a) O kimseyi günahlarından çıkarır; hiç günah işlememiş hâle getirir.

b) Allah-û Teâlâ o kulunu sever.

c) Şeytanı o kuluna sataştırmaz; onun şerrinden korur.

d) Dünyadan çıkmadan evvel, onu korktuklarından emin kılar.

Bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلٰٓئِكَةُ اَلاَّ تَخَافُوا وَلاَ تَحْزَنُوا وَاَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِى كُنْتُمْ تُوعَدُونَ

- **"Onlara melekler gelir ve şöyle derler; "Korkmayın, mahzun olmayın; size vaat olunan cennetle sevinin."** (41/30)

13. FASIL; Tarikat şeyhlerinin tövbe üzerine dedikleri

Allah rahmet eylesin; Ebu Ali Dekkak tövbe üzerine şöyle dedi;

- **Tövbe üç kısma ayrılır. Şöyle ki;**

a) Tövbe.

b) İnabe. Ama ortada.

c) Evbe. Ama sonunda.

Tövbe, işin başında olur; bir başlangıç sayılır.

İnabe, arada bir vasıtadır.

Evbe ise, artık nihayettir.

Bunu biraz daha açalım. Şöyle ki;

Bir kimse, ceza göreceği korkusu ile tövbe eder ise, o tövbe sahibi bir kimsedir.

Bir kimse, sevap umarak ve ceza görmekten çekinerek tövbe eder ise, o kimse de inabe sahibidir.

Bir kimse, sırf emre riayet etmek için tövbe eder ise, yani; Sevap isteği, ceza korkusu ile değil, işte bu kimse de, evbe sahibidir. Denilmiştir ki;

- Tövbe etmek, mümin kulun sıfatları arasındadır. Allah-û Teâlâ, bu manada şöyle buyurdu;

وَتُوبُوٓا اِلَى اللّٰهِ جَمِيعًا اَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

- **"Ey müminler, bütün olarak Allah'a dönünüz. İflâh olmanız bu yolda umulur."** (24/31)

İnabe de evliyanın sıfatıdır. Allah-û Teâlâ bu manada şöyle buyurdu;

وَجَآءَ بِقَلْبٍ مُنِيبٍ

- **"İnabe hâlinde bir kalp getirdi."** (50/33)

Evbe de enbiyanın ve resullerin sıfatıdır. Bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

نِعْمَ الْعَبْدُ اِنَّهُ اَوَّابٌ

- **"Ne güzel kuldur. Daima evbe hâlinde idi."** (38/30 ve 38/44) Allah rahmet eylesin; Cüneyd-i Bağdadî tövbe üzerine şöyle anlattı;

- **Tevbe üç manaya gelir;**

a) Nedamet edip yapılan günaha pişman olmaktır.

b) Allah-û Teâlâ'nın yasak ettiği şeye bir daha dönmemeye azmetmektir.

c) Zulüm yollu yapılan, yani; Başkasını da ilgilendiren hataları telâfi yoluna gitmektir. Ya helâllik almak yahut hakkı olanı ödemek.

Allah rahmet eylesin; Sehl b. Abdullah şöyle dedi;

- Tövbe, tövbe ötmeyi ertelemeyi terk etmektir. Cüneyd-i Bağda-

dî şöyle anlattı;

- Haris-i Muhasibî'nin şöyle dediğini dinledim;

- Allah'ım, senden tövbe isterim. Diye Allah'a hiç yalvarmadım. Daima şöyle yalvardım;

- Allah'ım, bana tövbe isteği, arzusu ver. Cüneyd-i Bağdadî şöyle anlattı;

- Allah rahmet eylesin; Sırrî-i Sakatî'nin yanına gittim. Gördüm ki; Rengi değişmiş. Bunun için kendisine sordum;

- Neyin var? Neden böyle rengin değişti? Bana şöyle anlattı;

- Yanıma bir genç geldi. Bana tövbeden sordu; şöyle dedim;

- İşlemiş olduğun günahı unutmamandır. Bunun üzerine, benimle tartışmaya girdi ve şöyle dedi;

- Öyle değil; tövbe, günahlarını unutmandır. Buna karşılık ben de şöyle dedim;

- Bana göre de durum o gencin dediği gibidir. Sordu;

- Neden? Şöyle dedim;

- Ben bir cefa hâlinde idim. Yüce Allah, beni cefa hâlinden vefa hâline geçirdi. Şimdi safa hâlinde bulunurken, cefayı düşünmek cefanın kendisi olur. Benim böyle demem üzerine sustu.Sehl b. Abdullah (r.a) şöyle dedi;

- Tövbe, günahını unutmamandır. Kendisine tövbeden sorulduğu zaman; Cüneyd (r.a) şöyle dedi;

- Günahı unutmandır. Ebu Nasr Saraç, her iki görüş üzerinde de durdu ve şöyle dedi;

- Sehl, müridlerin ve ara sıra arızaya uğrayanların hâllerine işaret etti. Durum, bazen lehlerine, bazen da aleyhlerine olur.

Cüneyd ise, gerçeği bulmuş kimselerin durumuna işaret etmiştir. Bunlar, günahlarını hatırlayamazlar. Zira kalplerini, Yüce Allah'ın azameti ve devamlı onun zikri sarmıştır. Bu hâller, onlarda ağır basmıştır. Bu mananın misalini, Rüveym'in;

- Tövbe nedir? Sorusuna verdiği cevapta buluruz; şöyle dedi;

- Tövbe, tövbeden de tövbe etmektir. Allah rahmet eylesin; Zünnun-u Mısrî (r.a) şöyle dedi;

- Avam müminlerin tövbesi; günahlar dolayısı ile olur. Ama havas müminlerin tövbesi, gaflet duygusundan olur. Allah rahmet eylesin; Ebu Hasan Nuri şöyle anlattı;

- Tövbe, Allah-û Teâlâ müstesna olmak üzere, hemen her şeyden dönüp tövbe etmendir. Allah hepsine rahmet eylesin; Abdullah b. Mu-

hammed b. Ali şöyle dedi;

- Biri var ki, günahlardan tövbe eder; biri var ki, gaflete düşme hâllerinden tövbe eder; biri var ki, iyilikleri görme hâllerinden tövbe eder. Bunların tövbeleri arasında o kadar çok fark var ki! Allah rahmet eylesin; Ebu Bekir Vasıtî şöyle dedi;

- Nasuh tövbesi odur ki; böyle bir tövbe eden kimsede masiyet eseri kalmamalıdır. Ne gizlisi, ne aşikâresi.

Bir kimsenin tövbesi ki nasuh oldu; artık o kims akşamı nasıl ettiğine, sabaha nasıl çıktığına aldırmasın.

Yahya b. Maaz-ı Razî münacaatlarında da şöyle derdi;

- Yaratılış durumumu biliyorum. Bunun için sana;

- Tövbe ettim, tövbemden dönmem. Diyerek bir söz veremem. Zaafımı da biliyorum; bunun için sana;

- Günahı terk etmeye kefilim. Diye de bir söz veremem. Sonra sana;

- Günaha artık dönmem. Diyebilirim. Belki de;

- Günaha dönme firsatını bulmadan ölürüm. Derim. Zünnun-u Mısrî (r.a) şöyle dedi;

- Günahlardan sıyrılıp çıkmadan, istiğfar etmek, yalancı kimselerin tövbesidir. Bir başka kere de şöyle dedi;

- Tövbenin hakikati odur ki; geniş olmasına rağmen yer sana dar gelir. Kalacak yer bulamazsın. Sonra, kendi nefsin de seni sıkıştırır.

Nitekim bu manada, Allah-û Teâlâ değerli kitabında şöyle buyurdu;

حَتّٰى اِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الْاَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ اَنْفُسُهُمْ وَظَنُّوا اَنْ لَا مَلْجَاَ مِنَ اللّٰهِ اِلَّا اِلَيْهِ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوا

- **"Yeryüzü genişliğine rağmen, onlara dar geldi. Nefisleri** (vic_anları) **kendilerini sıkıştırmıştı. Sonunda, Allah'tan başka sığınacak yer olmadığını anladılar. Ve tövbeye gelmeleri için; Allah onlara tövbeyi nasip eyledi."** (9/118)

Allah rahmet eylesin; İbn-i Ata (r.a) şöyle dedi;

- **Tövbe iki çeşittir. Şöyle ki;**

a) İnabe tövbesidir.

b) İsticabe tövbesidir.

İnabe tövbesinin manası şudur;

- Kul, ceza korkusu ile Allah'a tövbesini arz eder.

İsticabe tövbesi ise, şu manaya gelir;

- Kul, Allah'ın verdiği ikramlara karşı utanır da tövbe edip ona döner.

Allah rahmet eylesin; Yahya b. Maaz-ı Razî şöyle dedi;

- Tövbeye geldikten sonra bir hata işlemek, tövbe etmeden evvel yetmiş hata işlemekten daha çirkindir.

Allah rahmet eylesin; Ebu Amr Antakî şöyle dedi;

- Ali b. İsa Vezir büyük bir atlı topluluk içinde, kendi bineğine bindi. Onu tanımayanlar, birbirlerine soruyorlardı;

- Acaba bu kimdir? Yol üzerinde duran bir kadın onlara şöyle dedi;

- Neden böyle birbirinize;

- Bu kimdir, bu kimdir? Diye sorup duruyorsunuz. O, Allah'ın gözünden düşen biridir.

İşte Allah, onu böyle bir belâya çarptırmıştır. Siz de durumunu görüyorsunuz.

Ali b. İsa, bu kadının sözünü duyar duymaz; hemen makamına döndü vezirlikten istifa etti.

Sonra Mekke-i Mükerreme'ye gitti; orada mücavir olarak kaldı.

12. BÖLÜM

انَّ اَكْرَمَكُمْ عِنْدَاللّٰهِ اَتْقٰيكُمْ

"EN KEREMLİNİZ, EN ÇOK TAKVA SAHİBİ OLANINIZDIR." (49/13) **MEALİNE GELEN AYET-İ KERİME ÜZERİNEDİR.**

Dördüncü Meclis:

Din bilginleri, takvanın manası ve gerçek muttaki üzerinde çeşitli görüşler ileri sürmüşlerdir.

Resulullah (s.a.v) efendimizden gelen bir hadis-i şerifte şöyle buyrulmuştur;

انَّ اللّٰهَ يَاْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْاِحْسَانِ وَاِيتَآئِ ذِى الْقُرْبٰى وَيَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَآءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْىِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

- **"Takvanın tümü, şu ayet-i kerimede toplanmıştır;**

- **Şüphesiz Allah; adaleti, iyiliği, akrabalara vermeyi emreder. Azgınlığa varan kötülüklerden, fenalıktan, üstünlük taslayıp zulüm etmekten nehyeder. Size öğüt veriyor; her hâlde durumu anlarsınız."** (16/90) İbn-i Abbas (r.a) şöyle anlattı;

- Muttaki o kimsedir ki; Kendisini şirkten, büyük günahlardan korur; fuhuş sayılan işlere girmez. İbn-i Ömer (r.a) takva üzerine şöyle dedi;

- Takva odur ki, kendini, hiç kimseden hayırlı görmeyesin. Allah rahmet eylesin; Hasan-ı Basrî (r.a) şöyle dedi;

- Muttaki odur ki; her kimi görecek olsa;

- Bu, benden hayırlıdır diye. Hazret-i Ömer b. Hattab (r.a) Kâab el-Ahbar'a şöyle dedi;

- Bana biraz takvadan anlat. Bunun üzerine, Kâab el-Ahbar şöyle sordu;

- Sen hiç dikenli bir yola girdin mi? Hazret-i Ömer şöyle dedi;

- Evet. Kâab el-Ahbar tekrar sordu;

- Orada nasıl yürüdün? Hazret-i Ömer (r.a) şöyle anlattı;

- Dikenlerden sakındım. Eteklerimi topladım. Bunun üzerine, Kâab el-Ahbar şöyle dedi;

- İşte takva, böyle etmektir. Yani; Kötülüklere karşı. Bu manada, bir şair şu dizeleri sıralamıştır;

Bırak, günahların küçüğünü;
Takva budur, bırak büyüğünü.
Yürüyen gibi ol dikenli yer;
Üstünde; bırak diken gördüğünü.
Az görme küçük günahlarını;
Gör dağın taştan büyüdüğünü.

Allah rahmet eylesin; Ömer b. Abdulaziz şöyle dedi;

- Takva, geceleri namaz kılıp gündüzleri oruç tutmak ve ikisi arasında bazı karışık işler yapmak değildir. Asıl takva, Allah'ın haram ettiğini yapmamak ve farz kıldığı şeyleri de eda etmektir.

Bundan sonra, Allah ne nasip eder ise, o şey hayır üstüne hayırdır. Talk b. Habib'e şöyle denildi;

- Takvayı bize, bir cümle hâlinde anlat. Şöyle anlattı;

- Takva; Allah'tan gelen bir nurla Allah'a taatla amel etmektir; bu arada, Allah'tan sevap ummak ve ona karşı hayâ sahibi olmak gerek. Denilmiştir ki;

- Takva; Allah'tan gelen bir nurla Allah'ın vereceği azaptan korkmak sureti ile Allah'a asi olmayı terktir. Bekir b. Ubeydullah (r.a) şöyle anlattı;

- Bir kimse muttaki olamaz; ta yemek işinde dikkatli olup, öfkeli hâlini kontrol altına almadıkça. Allah rahmet eylesin; Ömer b. Abdülaziz şöyle dedi;

- Muttaki dizginlidir; tıpkı harem-i şerifteki ihramlı gibi. Allah rahmet eylesin; Şehr b. Havşeb şöyle dedi;

- Muttaki o kimsedir ki; bir sakıncası olmayan şeyi bırakır. Ta ki, sakıncalı olan bir şeye düşmesin.

Allah ikisine de rahmet eylesin; Süfyan-ı Sevrî ve Fudayl b. Iyaz şöyle dedi;

- Asıl takva sahibi; kendisi için istediğini, insanlar için de ister. Cüneyd b. Muhammed şöyle anlattı;

- Muttaki, kendisi için sevdiğini insanlar için de seven kimse de-

ğildir. Asıl muttaki odur ki; Kendisi için sevdiğinden çok çok fazlasını insanlar için sevsin. Üstadım Sırrî-i Sakatı'ye neler olduğunu biliyor musunuz? Şöyle oldu;

Bir gün, yolda giderken, yakın arkadaşlarından birine rastladı. O arkadaşı kendisine selâm verdi. Kendisi de onun selâmını aldı, ama asık bir yüzle; ona hiç tebessüm etmedi. Bu durumu, kendisine sordukları zaman, şöyle anlattı;

- Bana ulaşan habere göre; Bir Müslüman, diğer Müslüman kardeşine rastladığı zaman; birbirlerine selâm verip alırlarsa, aralarında yüz rahmet pay edilir. Ancak, bunun doksanı, daha fazla tebessüm edenedir.

Ben de istedim ki; Doksan rahmet onun olsun. Allah rahmet eylesin; Muhammed b. Ali Tirmizî şöyle anlattı;

- Muttaki o kimsedir ki, hiç hasmı olmasın. Allah rahmet eylesin; Sırrî-i Sakatı şöyle anlattı;

- Muttaki o kimsedir ki; nefsine öfke duyar. Allah rahmet eylesin; Şiblî de şöyle dedi;

- Muttaki o kimsedir ki, Allah'tan başka hiç kimseden korkmaz. Doğru konuşan Resulullah (s.a.v) efendimiz de bu manada şöyle buyurdu;

- **"Dikkat edin; Allah'tan başkasını batıl bilin."** Allah rahmet eylesin; Muhammed b. Hafif (r.a) şöyle anlattı;

- Takva odur ki; Seni Allah'tan uzaklaştıran her şeyden kaçınasın. Allah rahmet eylesin; Kasım b. Kasım da şöyle dedi;

- Takva, şeriat edeplerini korumaktır. Allah rahmet eylesin; Sevrî de şöyle dedi;

- Muttaki o kimsedir ki, dünyadan ve dünya âfetlerinden sakınır. Allah rahmet eylesin; Bayezid-i Bistamî de takva üzerine şöyle dedi;

- Muttaki o kimsedir ki; konuştuğu zaman, Allah için konuşur. Sustuğu zaman da Allah için susar. Bir şeyi anlattığı zaman Allah'ı anlatır. Allah rahmet eylesin; Fudayl b. Iyaz da şöyle dedi;

- Kul, muttakilerden sayılmaz. Ta dostları kendisinden emin olduğu kadar; düşmanları da kendisinden emin olmadıkça. Allah rahmet eylesin; Sehl şöyle anlattı;

- Muttaki, kendi gücünden ve kuvvetinden soyunan kimsedir. Denilmiştir ki;

- Takva, Allah-û Teâlâ'nın seni yasak ettiği şeyde görmemesidir;

emrettiği şeyde de seni kaybetmemesidir. Denilmiştir ki;

- Takva, Resulullah (s.a.v) efendimize uymaktır. Denilmiştir ki;

- Takva, kalbini gaflet hastalığından, nefsini şehvet duygularından, boğazını haram tatlardan, dış duygularını kötülüklerden korumandır.

Anlatıldığı gibi yaptığın takdirde; yerin ve semaların Rabbine senin için ulaşmak mümkün olur. Allah rahmet eylesin; Ebül Kasım şöyle dedi;

- Takva, güzel huydur. Bazı zatlar, takva üzerine şöyle anlattılar;

- İnsanın takvasına üç şey delâlet eder;

a) Elinde olmayan şey için, güzelce tevekkül etmek.

b) Elinde bulunana da hoşça razı olmak.

c) Elinden çıkıp giden şeylere de hoşça sabırlı olmak.

Denilmiştir ki;

- Muttaki, nefsanî arzularına tâbi olmayan kimsedir.

Allah rahmet eylesin, Malik b. Dinar şöyle dedi;

- Vehb b. Kisan'ın bana anlattığına göre; Medine fakihlerinden biri, Abdullah b. Zübeyr'e (r.a) şöyle yazmış;

- Takva ehlinin bazı alâmetleri vardır ki, bunlarla bilinirler. Şöyle ki;

a) Belâ geldiği zaman, sabır ederler.

b) Kazaya razı olurlar.

c) Nimet buldukları zaman, şükür ederler.

d) Kur'ân hükümlerine de boyun eğerler. Allah rahmet eylesin; Meymun b. Mihran şöyle anlattı;

- Bir kimse tam muttaki olamaz. Ta kendi nefsini muhasebeye çekerken; sadece kendisini düşünen ortaktan, zalim bir sultandan daha sıkı olmadıkça. Allah rahmet eylesin; Ebu Türab Nahşebî şöyle dedi;

- Takvadan önce, beş tepe vardır; bunları aşamayan takvayı bulamaz. Şunlardır;

a) Şiddeti nimete tercih etmek.

b) Yeteri kadarını, fuzulî şeylere tercih etmek.

c) Alt durmayı, üstün gözükmeye tercih etmek.

d) Ciddî çalışmayı, rahat oturmaya tercih etmek.

e) Ölümü, yaşamdan daha önde görmek.

Büyüklerden bazısı şöyle dedi;

- İnsan, takvanın zirvesine ulaşamaz. Ta kalbindekini bir tabak içine bırakıp pazar içinde gezdirdiği zaman, içinden utanacağı bir şey çıkmasın.

Denilmiştir ki;

- Takva; dışını halk için nasıl beziyorsan, içini de o şekilde Yüce Hak için bezemendir. Allah rahmet eylesin; Ebu Derda (r.a) şöyle dedi;

Kul dileğinin verilmesini ister; Yüce Allah muradını vermek diler. İnsan der ki;

- Hani malım, hani faydam? Allah için takva en çok fayda eder. Mücahid, Ebu Said-i Hudrî'den (r.a) naklen şöyle anlattı;

- Biri, Resulullah (s.a.v) efendimize geldi ve şöyle dedi;

- Ey Allah'ın peygamberi, bana bir tavsiyede bulun. Resulullah (s.a.v) efendimiz ona şöyle buyurdu;

- **"Sana takvayı tavsiye ederim. Zira o, tüm hayırların bulunduğu kaynaktır. Sana cihadı tavsiye ederim. Çünkü cihad, İslâmiyet'in ruhbanlığıdır. Sana Allah zikrini tavsiye ederim; zira Allah zikri senin için bir nurdur."**

Ebu Hürmüz, Nafi b. Hürmüz'ün (r.a) Enes'ten (r.a) şöyle dinlediğini anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimize soruldu;

- Ya Muhammed, Muhammed'in âli (yakınları) kimlerdir? Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Hemen her muttaki."** Hâsılı; Takva, bütün hayırların toplandığı kaynaktır. Takvanın hakikati ise, Allah'ın taatını bir kalkan yapıp azabından korunmaktır. Mesela şöyle denmiştir;

- Falan kalkanı ile korundu. Asıl takva, Allah'a ortak tutmaktan korunmaktır. Sonra, masiyetlerden ve kötülük kokusu bulunan işlerden korunmaktır. Daha sonra, şüpheli işleri bırakmaktır.

Üstte anlatılanları yaptıktan sonra, bidatleri bırakmak gerek.

Allah-û Teâlâ'nın buyurduğu;

اتَّقُوا اللّٰهَ حَقَّ تُقَاتِه

-**"Allah için nasıl takva sahibi olmak yaraşır ise, öyle takva sahibi olunuz."** (3/102) Ayet-i kerime üzerinde şu tefsir yapıldı;

- Allah'a itaat edilmeli ama asi gelinmemelidir. Allah anılmalı; hiç unutulmamalıdır.

Allah'a şükür edilmeli ama onun nimetlerine küfür edilmemelidir. Allah rahmet eylesin; Sehl b. Abdullah şöyle dedi;

- Yardımcı ancak Allah'tır. Delil, ancak Allah'ın Resulüdür.

Azık olarak ancak takva vardır. Amel ise, ancak takva üzerine sabırlı olmaktır. Kitanî şöyle dedi;

- Pay olarak, dünyaya belâ düştü. Cennete pay olarak takva düştü. Her kim kendisi ile arasında takvayı ve murakabeyi hakem kılmaz ise, keşfe ve müşahedeye eremez.

Allah rahmet eylesin; Nasrabazî şöyle dedi;

- Takva odur ki, kul Allah'ın zatından gayrı her şeye karşı bir korunma durumuna geçmesidir.

Allah rahmet eylesin; Sehl şöyle dedi;

- Bir kimse, kendisi için takvanın tamamlanmasını istiyorsa, tüm günahları terk etsin.

Nasrabazî şöyle dedi;

- Bir kimse, takva yolunda devamlı olur ise, dünyadan ayrılmaya iştiyak duyar. Zira Allah-û Teâlâ bu manada şöyle buyurdu;

وَلَلدَّارُ الْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ

- **"Takva sahibi olanlara, elbette ahiret hayırlıdır."** (6/32)

Büyük zatlardan biri şöyle dedi;

- Bir kimse, takvada tahakkuk eder ise, Allah-û Teâlâ, onun kalbine dünyadan yüz çevirmeyi kolay getirir.

Ebu Abdullah Ruzbari şöyle anlattı;

- Takva odur ki, seni Allah'tan uzaklaştıran her şeyden uzak durasın.

Allah-û Teâlâ rahmet eylesin; Zünnun-u Mısri şöyle dedi;

- Asıl muttaki odur ki; dışını Yüce Hakka sataşmaya atmamalı, içini de gafletlere daldırmamalı, ittifak durağında ise, Allah-û Teâlâ ile durmalıdır.

Allah rahmet eylesin; İbn-i Atıyye şöyle dedi;

- Müttakinin bir zahiri, bir de batını vardır. Onun zahiri, şeriat hudutlarını koruyup muhafaza etmektir. Onun batını da niyet sahibi ve ihlâslı olmaktır.

Allah-û Teâlâ rahmet eylesin; Zünnun-u Mısri şöyle dedi;

- Kalpleri takva için inleyenlerin dışındaki kimselerle yaşanılmaz. Bunların kalpleri de zikirle rahata erer.

Allah-û Teâlâ rahmet eylesin; Ebu Hafs şöyle dedi;

- Takva, katıksız helâldedir; başka şeyde değil.

Allah-û Teâlâ rahmet eylesin; Ebu Hasan Zencanî şöyle dedi;

- Bir kimsenin sermayesi takva olur ise, onun kârını anlatmaya çalışan diller yorulur.

Allah-û Teâlâ rahmet eylesin; Vasıtî şöyle dedi;

- Takva odur ki; takvadan da geçilmelidir. Yani; Takvayı görmekten ve o yolda bir gösteriş yapmaktan.

Şöyle anlatıldı;

- Allah rahmet eylesin; İbn-i Sirin kırk küp yağ satın aldı. Ancak kölesi, o küplerin birinde bir fare buldu. Kölesine sordu;

- O fareyi, küplerin hangisinden çıkardın? Köle şöyle dedi;

- Şimdi bilemiyorum; unuttum. Bunun üzerine, o küplerin hepsini döktürdü. Bazı imamlar, anlatıldığına göre; Alacaklı bulunduğu kimsenin ağaç gölgesinde oturmamıştır. Bunun için de şöyle demiştir;

- **"Her menfaat getiren borç faizlidir."** Manasında bir hadis-i şerif gelmiştir. Şöyle anlatıldı;

- Allah rahmet eylesin; Bayezid-i Bistamî, bir arkadaşı ile birlikte bir sahrada çamaşır yıkadı. Arkadaşı kendisine şöyle dedi;

- Bu elbiseyi şu asma üzüm duvarına asalım da kurusun. Ama Bayezid şu cevabı verdi;

- Başkalarının duvarlarına çivi sokamayız ki. Arkadaşı şöyle dedi;

- O hâlde, ağaca asalım. Bunu da kabul etmeyip şöyle dedi;

- Bu da olmaz; ağaç kırılabilir. Sonra arkadaşı şu teklifi yaptı;

- Şu otların üzerine serelim. Ancak, bunu da kabul etmeyip şöyle dedi;

- Bu dediğin de olmaz; zira hayvanların yiyeceklerini kapatmış oluruz. Bundan sonra, şöyle ettiği anlatıldı;

- Arkasını güneşe çevirdi. Çamaşırlarını da arkasına astı. Öyle durdu; bir yüzünü kuruttu. Sonra, öbür tarafını çevirip diğer yüzünü kuruttu. İbrahim b. Edhem'in şöyle dediği anlatıldı;

- Bir gece, Kudüs'te Mescid-i Aksa'nın taşı altında yatıyordum. Gecenin bir kısmı geçtikten sonra iki melek geldi. Onların biri, diğer arkadaşına şöyle dedi;

- Burada yatan kimdir? Diğeri şu cevabı verdi;

- Burada yatan İbrahim b. Edhem'dir. O zaman soran şöyle dedi;

- Bu, derecelerinden bir derece aşağı inendir. Diğeri sordu;

- Neden böyle oldu? Şu cevabı aldı;

- Basra'da iken hurma aldı; manavın hurmalarından biri kendi hurmaları arasına karıştı.

Bunun üzerine, hemen Basra'ya gittim. Aynı adamdan hurma satın aldım. Satın aldığım hurmalardan birini onun hurmaları arasına düşürdüm.

Sonra Kudüs'te Mescid-i Aksa taşının altına gelip yattım; uyudum.

Gecenin bir kısmı geçtikten sonra; semadan iki melek yine geldi. Aralarında, öncekine benzeyen sorgu sual yine başladı;

- Burada yatan kimdir?

- İbrahim b. Edhem'dir.

- Bu, o kimsedir ki, o şeyi yerine bırakınca, derecesi yükseldi. Denilmiştir ki;

- Takvanın bazı tevilli yönleri vardır. Şöyle ki; Avamın takvası, Yüce Yaratıcıya bir ortak aramayı bırakmaktır.

Has kimselerin takvası, masiyetleri bırakıp nefse muhalif davranmak sureti ile boş arzuları terk etmektir. Hem de bütün hâllerde.

Evliyadan sayılan hasın da hası zatların takvasına gelince, bu da eşyada iradeyi terkle olur. Bundan başka, farz ibadetlerden soyunmak ve sebeplerle ilgilenmemek gerek. Mevlâ'nın zatından gayrına güvenmemek, hâl ve makama bağlanmamak lâzım gelir. Bütün bu hâllerin tümünde, farz hükümleri yerine getirmeli emir neyse, onu bırakmamalıdır.

Peygamberlerin takvasına gelince, onu da izah edelim.

Onlarda takva geçersizdir. Zira onlar, gizlinin de gizlisi âlemdedirler. Onlar, Allah'tan gelip Allah'a giderler. (Yahut Allah'tan alır; Allah'a verirler.)

Allah-û Teâlâ, onlara emir verir; yasak eder. Başarılı kılar; edep verir.

Onları güzelleştirir; tabipleri olur.

Onlarla söz eder; konuşur.

Onlara irşad yolunu gösterir; hidayet eder.

Onlara ihsanlar eder; gönüllerini alır.

Onların hâllerine muttalidir; kendilerini görür.

Hulâsa; Onların takvasını anlamak için akıla yol kapalıdır.

Bir kere onlar; beşeriyet durumunun çok çok ötesindedirler. Hatta meleklerin de çok çok ilerisinde bulunurlar.

Ancak, onların insanlarla ilgisi; Zahir hükümler, ümmet ve avam müminlere gelen emirlerin tebliği işindedir. Bu manada, onlar, halkla ortaktırlar. Ama bunun dışında onlardan tamamen ayrı bulunmaktadırlar.

Üstte peygamberlere ait ikram; zaman zaman, ebdal zümreye, evliyadan seçilmişlere de verilir ki; Bunu, kendi ibareleri ile kolay kolay anlatamazlar.

O manada, meydana bir şey çıkarmaları mümkün değildir. Kulağa bir şey ulaştıramayacakları gibi; duygu olaraktan da anlatamazlar. Meğerki; Hâl dili ağır basarsa işte o zaman, ağızlardan bir iki cümle kaçırırlar.

Ancak, bundan sonra Cenab-ı Hak, onların imdadına yetişir; kendilerine sükûnet verir, sebat verir, üzerlerine perdesini gerer.

İşte o zaman; O sözleri eden kimse uyanır; dilini tutar ve dilinden dökülen cümleler için, Yüce Hak'tan bağışlanmasını diler.

Durum böyle olunca; hemen ibareyi değiştirir. Akılla anlaşılan; fehimle (anlayışla) idrak edilen duruma getirir.

Zaten insanlara yarayan da budur.

1. FASIL; Takva yolu

Takva yolu, öncelikle kullara yapılan zulümden ve onların haklarından kurtulmakla olur.

Bundan sonra; masiyetlerin büyüğünü ve küçüğünü bırakmak gerek.

Daha sonra kalp günahlarını bırakmak gerek. Zira kalp günahları, günahların anası ve aslıdır. Dış duygularda görülen günahların tümü, kalpten çıkar. Mesela; Gösteriş, iki yüzlülük, kendini beğenmek, kibir, hırs, tamah, halktan korkmak ve onlardan bir şey ummak, kendi gibi kimseler üzerine makam istemek, baş olmayı sevmek.

Sayılanlardan başka daha çok şeyler vardır ki; Anlatılacak olsa şerhi uzar.

Anlatılan günahlara karşı, nefsanî arzulara karşı koymakla güç elde edilir.

Daha sonra, yersiz iradeyi bırakmakla güç kazanılır.

Allah-û Teâlâ ile bir başka şey istememek gerek. Yüce Allah'ın idaresi dışında bir idareye talip olmamak gerek. Onun üstünde, hiçbir tercih yapılmamalıdır.

Rızkı babında, hiçbir yöne ve sebebe dayanmamalıdır.

Yarattığı şeyler üzerine, Yüce Hakka hiçbir şekilde itiraza kalkışmamalıdır.

En uygunu; hemen her şeyi Yüce Allah'a teslim etmektir. Kendisi de onun zatı huzurunda teslimiyetle kalmalıdır. Kendisini onun önüne bırakmalıdır.

Anlatıldığı gibi yaptığı takdirde; bakıcısının, dadısının önünde duran bir süt çocuğu gibi olur. Yıkayıcının elinde bir ölü gibi durur.

Artık kendisinin bir tercih edici durumu yoktur, iradesi, kendisinden sökülmüştür.

Ne var ki, kurtuluşun da kurtuluşu ancak bundadır.

Bu anlatılanları dinleyen biri sorabilir;

- Buna hangi yoldan erilir? Şu cevap verilir;

- Bunun yolu; tam bir doğrulukla Allah'a sığınmakla olur. Her yanı bırakıp ona dönmekle açılır.

Anlatıların dışında; Yüce Allah'ın taatına girmeli; emrinin yerine getirilmesine ve yasaklarından kaçınmanın da lüzumuna inanmalıdır. Yüce Allah'ın takdirine razı olmalıdır. Her hâl ü kârda, Yüce Allah'ın tayin ettiği sınırı tutmalı; daima sonsuzlara kadar hâl âlemine sahip olmalıdır.

NECAT (KURTULUŞ)

Necat üzerine, meşayihin sözleri değişik olmuştur.

Cüneyd-i Bağdadi demiştir ki;

- Kurtulanlar ancak Yüce Allah'a tam iltica etmek sureti ile kurtulmuşlardır. Şu ayet-i kerime bu manayadır;

وَعَلَى الثَّلٰثَةِ الَّذِينَ خُلِّفُوا حَتّٰى اِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الْاَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ اَنْفُسُهُمْ وَظَنُّوا اَنْ لَا مَلْجَاَ مِنَ اللّٰهِ اِلَّا اِلَيْهِ

- **"O geri kalan üç kişiye gelince, yeryüzü genişliğine rağmen, onlara dar geldi. Nefisleri** (vicdanları) **kendilerini sıkıştırdıkça sıkıştırdı. Sonunda, Allah'tan başka sığınacak yer olmadığını anladılar."** (9/118)

Allah rahmet eylesin; Rüveym de şöyle dedi;

- Kurtulan; ancak takva ile sadakatle kurtuldu. Zira bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَيُنَجِّى اللّٰهُ الَّذِينَ اتَّقَوْا بِمَفَازَتِهِمْ

- **"Allah ittika sahiplerini kurtarır ve umduklarına nail eyler."** (39/61) Allah rahmet eylesin; Cerirî şöyle dedi;

- Kurtulanlar, ancak vefa ile kurtuldular. Bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

اَلَّذِينَ يُوفُونَ بِعَهْدِاللّٰهِ وَلاَ يَنْقُضُونَ الْمِيثَاقَ

- **"Öyle kimselerdir ki; ahdi yerine getirirler, anlaşmayı** (bir hiç yüzünden) **bozmazlar.."** (13/20) Allah rahmet eylesin; Ata da kurtulmayı şöyle anlattı;

- Kurtulan ancak gerçek manası ile hayâ yolunu tutunca kurtuldu. Bu manada, Allah'ın emri şudur;

اَلَمْ يَعْلَمْ بِاَنَّ اللّٰهَ يَرٰى

- **"Hiç bilmez mi ki, Allah görür.."** (96/14) Büyüklerden biri de şöyle dedi;

- Kurtulan; ancak ezelde kendisi için Yüce Allah'ın bilgisinde kurtuluş hükmü geçmiş ise kurtulur.

Bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

اِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنٰى

- **"Öyle kimselerdir ki; geçmişte kendileri için bizden iyilik geçmişi vardır."** (21/101)

Allah rahmet eylesin; Hasan-ı Basrî de şöyle dedi;

- Kurtulan; ancak dünyadan ve dünyalık adamlardan kaçınmakla kurtuldu.

Bu manada, Allah-û Teâlâ'nın emri şudur;

اِنَّمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ

- **"Dünya hayatı; ancak bir oyun ve oyalanmadan ibarettir."** (47/36) Resulullah (s.a.v) efendimiz de şöyle buyurdu;

- **"Dünya sevgisi her hatanın başıdır. Yüce Allah'a yakınlık kazananlar; Allah'ın farz kıldığı şeylerin edasından daha değerli bir şeyle yakınlık kazanamazlar."**

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde ise şöyle buyurdu;

- **"Allah-û Teâlâ, dünyaya dargın olduğundan; onu yarat-**

tığı günden beri rahmet nazarı ile bakmamıştır."

Hasan-ı Basrî, üstteki hadis-i şerifi açıklarken, şöyle dedi;

- Allah-û Teâlâ, dünyaya kızdığından, ona rahmet nazarı ile bakmamıştır. Böyle bir şey de en büyük hicaptır.

Temiz olan, ayıplı olandan; dünya ile ayırt edilir. Dünyalıktan yana üzerinde bir bakiye kalan sağlık bulamaz. Bilhassa, Yüce Sübhan Allah ile münacaat lezzetine eremez.

Çünkü dünya; Allah'ın zıddıdır; Allah'ın sevdiğinin zıddıdır.

2. FASIL; Yüce Allah'ın tevhidi

Yüce Allah, halkını tevhidine ve taatına çağırmıştır.

Bu çağrısını yaparken; bazen iyi şeyler vaat etmiş, bazen de onlara tehdit yollu sert emirler vermiştir.

Yine taatına ve tevhidine çağırırken; bazen sevindirici şeyleri anlatıp onları tevhid ve taat yoluna girme hevesi vermiştir. Bazen içlerini titretecek derecede sert davranmıştır.

Anlatılan manadan ötürüdür ki; Onları sakınma, çekinme, korkutma ve geri çevirme yolunu tutmuştur.

Bütün bunları yapmasının sebebi; Kullara özür yolu kapansın ve kendilerine karşı bir hüccet olsun.

Anlatılan manadan ötürüdür ki; Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

رُسُلاً مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلاَّ يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ

- **"Biz peygamberleri; rahmet müjdecileri, azap habercileri olarak yolladık. Ta ki; Peygamberler geldikten sonra; insanların Yüce Allah aleyhine getirecekleri delil kalmasın."** (4/165)

Bir başka ayet-i kerimede ise Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَلَوْ اَنَّا اَهْلَكْنَاهُمْ بِعَذَابٍ مِنْ قَبْلِهِ لَقَالُوا رَبَّنَا لَوْلاَ اَرْسَلْتَ اِلَيْنَا رَسُولاً فَنَتَّبِعَ اٰيَاتِكَ
مِنْ قَبْلِ اَنْ نَذِلَّ وَنَخْزٰى

- **"Şayet biz; onları azapla daha önce helâk etmiş olsaydık, muhakkak şöyle derlerdi;**

- **Rabbimiz, şayet bize bir Resul göndermiş olsaydın; böyle rezil ve rüsva olmadan, ayetlerine tâbi olurduk."** (24/134)

Allah-û Teâlâ bir başka ayet-i kerimede ise şöyle buyurdu;

وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّى نَبْعَثَ رَسُولاً

- **"Biz, resul göndermedikçe, azap ediciler olamayız."** (17/15)

Bir başka ayet-i kerimede ise, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

يَاأَيُّهَا النَّاسُ قَدْجَاءَتْكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ

- **"Ey insanlar, size Rabbinizden öğüt geldi; kalplerdeki hastalıklara şifa, müminlere hidayet ve rahmet indi.."** (10/57)

Yine Allah-û Teâlâ, korkutup sakındırmak manasında şöyle buyurdu;

وَيُحَذِّرُكُمُ اللهُ نَفْسَهُ وَاللهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ

- **"Allah, sizi zatından çekindirmek ister. Allah, kullarına pek merhametlidir."** (3/30)

Allah-û Teâlâ bir başka ayet-i kerimede ise, şöyle buyurdu;

وَاعْلَمُوا اَنَّ اللهَ يَعْلَمُ مَا فِي اَنْفُسِكُمْ فَاحْذَرُوهُ

- **"Biliniz ki, Allah içinizdekileri bilir. Ondan korkunuz."** (2/235)

Şanı büyük Allah bir başka ayet-i kerimede ise, şöyle buyurdu;

وَاعْلَمُوا اَنَّ اللهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

- **"Biliniz ki, Allah her şeyi bilir."** (2/231)

Kudret sahibi Allah bir başka ayet-i kerimede ise, şöyle buyurdu;

وَاتَّقُونِ يَاأُولِي الْاَلْبَابِ

- **"Ey akıl sahipleri, benden sakının."** (2/167)

Sübhan Allah bir başka ayet-i kerimde ise şöyle buyurdu;

وَاتَّقُوا اللهَ وَاعْلَمُوا اَنَّكُمْ مُلاَقُوهُ

- **"Allah'tan korkunuz; biliniz ki, onunla karşılaşacaksınız."** (2/233)

Bir başka ayet-i kerime de ise, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ اِلَى اللهِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَاكَسَبَتْ وَهُمْ لاَ يُظْلَمُونَ

- **"Öyle bir günden sakının ki, onda Allah'a dönüşünüz**

olacaktır. Sonra herkes ettiğini bulacaktır. Onlar zulme uğratılmazlar." (2/281)

Şöyle buyurdu;

وَاتَّقُوا يَوْمًا لاَتَجْزِى نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلاَ يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلاَ تَنْفَعُهَا شَفَاعَةٌ

- "Öyle bir günden sakının ki, hiçbir kimse, diğer bir kimse namına cezaya uğratılamaz. Onun namına bir bedel kabul edilemeyeceği gibi; ona bir şefaatin de faydası olmaz." (2/123)

Bu manada Allah-û Teâlâ'nın bir başka emri de şöyledir;

يَآاَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ وَاخْشَوْا يَوْمًا لاَيَجْزِى وَالِدٌ عَنْ وَلَدِه وَلاَ مَوْلُودٌ هُوَجَازٍ عَنْ وَالِدِه شَيْئًا اِنَّ وَعْدَا للهِ حَقٌّ فَلاَ تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَلاَ يَغُرَّنَّكُمْ بِاللهِ الْغَرُورُ

- "Ey insanlar, Rabbinizden korkun. Şöyle bir günden de çekinin ki; o gün; Baba oğlunun namına bir ceza alamayacağı gibi; oğul da baba namına bir cezaya uğratılamaz.

Allah'ın vaadi, bir gerçektir. O hâlde olmaya ki; Dünya hayatı sizi kandırsın. O çok aldatıcı şeytan da olmaya ki; Sizi Allah adı ile aldatsın." (3/33)

Şöyle buyurdu;

يَآاَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ اِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَىْءٌ عَظِيمٌ

- "Ey insanlar, Rabbinizden korkunuz. Kıyamet sarsıntısı, büyük bir şeydir." (22/1)

Şu ayet-i kerimeyi de dinleyelim;

يَآاَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِى خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيرًا وَ نِسَآءً وَاتَّقُوا اللهَ الَّذِى تَسَآءَلُونَ بِهِ وَالْاَرْحَامَ اِنَّ اللهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا

- "Ey insanlar, sizi bir candan yaratan; ondan da onun kadınını yaratan; ikisinden de nice kadınlar ve erkekler çıkaran Rabbinizden çekinin.

Zatına karşı dilekte bulunduğunuz Allah'tan ve akraba haklarından korkun. Çünkü Allah, sizi gerçekten gözetmektedir." (4/1) Şu ayet-i kerimeyi de dinleyelim;

يَآاَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللهَ وَقُولُوا قَوْلاً سَدِيدًا

- "Ey iman edenler, Allah'tan korkun ve doğru sözlü olun." (33/70)

Şu ayet-i kerime de önemlidir;

يَآاَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللهَ اِنَّ اللهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

- "Ey iman edenler, Allah'a karşı takva sahibi olun. Herkes yarın için gönderdiği şeye baksın. Allah'tan korkunuz; çünkü Allah yaptıklarınızdan haberdardır." (59/18)

Yine buyurdu;

وَاتَّقُوا اللهَ وَاعْلَمُوا اَنَّ اللهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ

- "Allah'tan korkun; bilin ki gerçekten Allah'ın azabı çetindir." (2/196)

Şu ayet-i kerime de bu manada önemlidir;

يَآاَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا قُوآ اَنْفُسَكُمْ وَاَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ

- "Ey iman edenler, kendinizi, aile fertlerinizi cehennemden koruyun. Cehennemin yakacağı, insanlar ve taşlardır." (66/6)

Ve Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

اَفَحَسِبْتُمْ اَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَاَنَّكُمْ اِلَيْنَا لاَ تُرْجَعُونَ

- "Öyle mi sandınız ki, boş yere yarattık. Ve siz, bize hiç dönmeyeceksiniz." (23/115)

Şu ayet-i kerime de pek önemlidir;

اَيَحْسَبُ الْاِنْسَانُ اَنْ يُتْرَكَ سُدًى

- "İnsan, başıboş bırakıldığını mı sanır?" (75/36)

Şu ayet-i kerime de konumuzu aydınlatma babında pek önemlidir;

اَفَاَمِنَ اَهْلُ الْقُرٰىٓ اَنْ يَاْتِيَهُمْ بَاْسُنَا بَيَاتًا وَهُمْ نَآئِمُونَ اَوَاَمِنَ اَهْلُ الْقُرٰىٓ اَنْ يَاْتِيَهُمْ بَاْسُنَا ضُحًى وَهُمْ يَلْعَبُونَ

- "Azabımız kendilerini gece uyurken yakalamasından karye halkı emin mi oldu?

Yoksa o memleket halkı; kendilerini gündüz vakti oyna-

yıp dururlarken, azabımızın aniden gelmesinden emin mi oldular?" (7/97-98)

Ey miskin, bu ayet-i kerimelere vereceğin cevap nedir? Bunları dinledikten sonra, ne gibi ameller işleyeceksin?

Şehvet duygularına uymayı bırakmayacak mısın?

O duygular pistir; dünyada ve ahirette onların yüzünden azap çekmene sebep olurlar.

Sonra o duygular, seni şekavet ve mihnet evine götürürler.

O evin ateşi seni yakar. Yılanları seni dürter, ısırır.

Oranın akrepleri ve zehirli hayvanları seni hem ısırır; hem de sokar.

Oranın kurtları seni yerler.

Oranın zebanileri ve bekçileri seni döverler.

Orada sana her gün yeni yeni azaplar gelir.

Ve sen, orada Firavun, Haman, Karun ve şeytanlarla aynı seviyede olursun.

Hâlbuki Allah-û Teâlâ kullarını daima iyi yola heveslendirmek diler. Bunun için şöyle buyurdu;

وَمَنْ يَتَّقِ اللهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَايَحْتَسِبُ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ فَهُوَ حَسْبُهُ

- **"Bir kimse, Allah için ittika sahibi olursa, ona bir kurtuluş yolu açar. Hiç ummadığı yoldan rızkını yollar."** (65/2-3)

Şöyle buyurdu;

وَمَنْ يَتَّقِ اللهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّاٰتِهِ وَيُعْظِمْ لَهُ اَجْرًا

- **"Bir kimse Allah için takva sahibi olursa, onun günahlarını kapatır; sevabını arttırır."** (65/5)

Diğer ayet-i kerimede ise, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

يَٓا اَيُّهَا الْاِنْسَانُ مَاغَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ اَلَّذِى خَلَقَكَ فَسَوّٰيكَ فَعَدَلَكَ

- **"Ey insan, Kerem sahibi Rabbine karşı seni ne aldattı? Seni o yarattı; seviyeli, mutedil kıldı.."** (82/6-7)

Aziz Celil Allah, bir başka ayet-i kerimesinde şöyle buyurdu;

اَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ اٰمَنُوٓا اَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللهِ

- **"İman eden kimseler için, kalplerinin Allah zikrine eği-**

lip huzur bulma zamanı gelmedi mi?" (57/16)

İşte görülüyor ki; Allah-û Teâlâ seni katında bulunanları istemeye teşvik etmektedir. Bol rahmetini bildirmektedir.

Öbür âlemde ereceğin güzel kısmetleri, oradaki rahatı, onun huzurunda doyuma ulaşacağını anlatmaktadır.

Ne var ki, anlatılan iyiliklere, ancak takva yoluna girmekle erebileceksin. Ona tutunup onu bırakmamakla kavuşabilirsin.

Kaldı ki, Allah-û Teâlâ, sana esas yolu da gösterdi. Delilleri de açık bir şekilde anlattı.

Anlatılan yola girdikten sonra, günahlarının bağışlanması için sana vaat buyurdu. Tüm kötülüklerin silineceğini, ecrin ve mükâfatın büyük olacağını anlattı.

Şöyle buyurdu;

وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّاٰتِهِ وَيُعْظِمْ لَهُ اَجْرًا

- **"Bir kimse, Allah için takva sahibi olursa, onun günahlarını kapatır; sevabını da artırır."** (65/5)

Sonra, Allah-û Teâlâ sana tembihte bulunup ayıktırdı. Ta ki; Rabbin keremine güvenip kalmayasın; onu unutup gaflete dalmayasın. Gösterdiği yolu görmez; ayetlerini duymaktan yana da sağır olmayasın.

Bilhassa, öğütlerini ve çekici emirlerini dinlemekten yana.

Üstte anlatılan manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

يَٓاَيُّهَا الْاِنْسَانُ مَاغَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ اَلَّذٖى خَلَقَكَ فَسَوّٰيكَ فَعَدَلَكَ

- **"Ey insan, kerem sahibi Rabbine karşı seni ne aldattı? O seni yarattı; seviyeli kıldı ve mutedil eyledi."** (82/6-7)

Yüce Allah, zatını keremle anlattı; ta ki; Onun için yaptığın amellerden geri kalmayasın. Onun yakınlığından kaçıp yarattıkları ile meşgul olmayasın.

Daha sonra, senin durumunu anlattı. Şöyle ki;

Seni o yarattı. Hiç yokken vücud verdi. Hiçbir şey değilken seni hayata kavuşturdu. Muhtaç durumda iken, seni zengin eyledi. Zayıftın kuvvetlendirdi.

Daha önce, hiçbir şey görmüyordun; sana yarayan şeyi o gösterdi. Bilgisizdin; sana pek çok şeyi belletti. Sen, şaşırmış bir hâlde iken, sana hidayet edip doğru yolu gösterdi.

Şimdi soralım;

Onun geniş rahmetini neden istemekten geri durup oturdun?

Seni, Yüce Allah'ın taatına karşı tembel bırakan nedir? Hâlbuki bu taat, sana dünya hayatında şeref verecek; ahirette ise saadete ulaştıracak; üstün derecelere çıkaracaktır.

Bu dünya hayatına razı mı oldun?

Hayırlı şeyi verip düşük bir şeyi mi alıyorsun? Bunun için mi, dünyayı ve dünya adamlarını tercih ettin?

Dünyanın, sana görünen süsünde bir dayanma yoktur. Bilhassa, Firdevs cennetinin nimetlerine karşı. Oradaki; peygamberlerle, sıddıklarla, şehitlerle arkadaşlık karşısında dünya süsünün ne değeri olur ki?

Şu ayet-i kerime, bilhassa anlattığımız manada önemlidir;

اَرَضِيتُمْ بِالْحَيٰوةِ الدُّنْيَا مِنَ الْاٰخِرَةِ فَمَا مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا فِى الْاٰخِرَةِ اِلَّا قَلِيلٌ

- **"Ahireti bırakıp dünya hayatına razı mı oldunuz? Hâlbuki dünya eşyası, ahiretinkinin yanında pek küçük kalır."** (9/38)

Diğer ayet-i kerimede ise, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةُ خَيْرٌ وَاَبْقٰى

- **"Siz, dünya hayatını tercih ediyorsunuz. Hâlbuki ahiret hayırlı ve daha devamlıdır."** (87/16-17)

Ve aynı manada şöyle buyurdu;

فَاَمَّا مَنْ طَغٰى وَاٰثَرَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا فَاِنَّ الْجَحِيمَ هِىَ الْمَاْوٰى

- **"Her kim azar da, dünya hayatını tercih eder ise, cehennem onun evidir."** (79/38-39)

3. FASIL; Cennete ve cehenneme girme sebepleri

Bilesin ki.

Cehenneme girmenin başlıca sebebi; Küfürdür.

Orada azabın kat kat olması ve cehennemin dibini boylamanın sebebi ise, yersiz ameller ve kötü huylardır.

Cennet girmenin başlıca sebebi ise; İmandır.

Cennet nimetlerinin kat kat olması ve oranın yüksek dereceleri ise, yararlı amellere ve güzel huylara bağlıdır.

Aziz Celil Allah cenneti yarattı; oradakilere sevap olması için, nimetlerle doldurdu.

Cehennemi de yarattı. Oradakilere bir ceza olması için, içini afetlerle doldurdu.

Dünyayı da yarattı. Ancak, dünyanın içini afetlerle ve nimetlerle doldurdu. Ta ki dünyadakilere bir imtihan ve iptilâ olsun.

Sonra, Allah-û Teâlâ halkı yarattı. Cenneti ve cehennemi de yarattı; ama halktan gizli olarak. Onları halkına göstermedi.

Dünyada bulunan nimetler ve âfetler, ahiret nimetinin ve azabının birer örneğidirler. Oradakilerin bir tadımlığıdır.

Allah-û Teâlâ, yeryüzünde kulları arasından sultanlar yarattı. Bunlara öyle bir saltanat verdi ki; Kalpleri onunla ürpertsin. O saltanat sebebi ile insanlara sahip olsunlar.

Sultanların bu durumu ise, Yüce Allah'ın iradesine, mülkün sahibi olduğuna, emrinin ve muamelesinin geçerli olduğuna bir örnektir.

Allah-û Teâlâ, bütün bunların haberini, bize kadar indirdi. Dünyanın da ahiretin de misallerini anlattı.

Gücünü, iradesini, ihsanını, yaptığı işleri bir bir anlattı.

Üstte anlatılanların hemen her birine misaller getirdi.

Ve bu manadan olarak, şöyle buyurdu;

وَتِلْكَ الْاَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَٓا اِلَّا الْعَالِمُونَ

- **"Bu misalleri, insanlara getiriyoruz. Ama o misallere, ancak bilgin kimselerin aklı erer."** (29/43)

Yüce Allah'ı bilen âlimler, onun katından gelen misalleri anlarlar. Misal şu demeye gelir;

- Gördüğün bir şeyin şekli ve sıfatı.

Allah-û Teâlâ, bu misalle görmediğin şeyi sana göstermek ister. Baş gözünle görmediğini, kalp gözünle sana göstermek ister. Böylece, baş gözünle görmediğini kalp gözün görür.

Bu misal iledir ki; Kalbin; kendisine anlatılan melekût haberini, iki cihanın değişik haberlerini, sultanlar sultanı Yüce Allah'ın haberini akıl yolu ile anlar.

Dünyada ne kadar nimet, istek duyulan her ne şey var ise, bunların hemen hepsi; Cennetteki nimetlerin birer örneği ve birer tadımlığıdır.

Örnekleri burada görülen bu nimetlerin dışında öyle nimetler vardır ki; Onları ne bir göz görmüştür; ne de bir kulak duymuştur. Ne de, bir beşer kulun kalbine onu hatırlamak gelmiştir.

Bu üstün nimetlerin kullara isimleri söylenecek olsa, o isimlerin bir yararını göremezler. Zira onların nasıl olacağına akılları ermez. Burada, onların bir benzerini görmeleri de mümkün değildir. Zira dünyada onların hiçbir örneği yoktur. Şöyle diyelim;

- Cennetin yüz derecesi vardır. Dünyada ise, ancak o yüz derecenin ancak üç tanesi misal yollu anlatıldı.

Anlatılan o derece misalleri de; Altın, gümüş ve nurdur.

Bunların dışında kalan derecelere akıl ermez. Aklın, onları idrak edip kavraması da zordur.

Sonra..

Dünyada bulunan şiddet ve azap ise, öbür âlemin şiddetine ve azabına birer örnektir.

Ancak, öbür âlemde çok çok çeşitli şiddetler ve azaplar vardır ki; Onlara akıl ermez.

Öbür âlemde, cehennem ehli için meydana gelecek azaplar; Yüce Allah'ın gazabından meydana gelir.

Cennet ehli için, orada zuhur edecek nimetler ise, yine Yüce Allah'ın rahmetinden meydana gelir.

Allah'ın kullarından her kim, dünyasından mubah cinsi bir şey alıp yer ise, o yediği şeyin şükrünü de eda eder ise, buradakinden daha ince ve daha değişik bir şekilde onun için cennette nimetler hazır olur.

Her kim, dünyada iken, kendisine mubah olmayan bir şeyi alıp yer ise, cennette onun benzeri şeyleri nefsine haram etmiş olur.

Her kim, üstte anlatılanları yalan sayar ise, onun için cennet ve onda bulunanlar kendisi için haram olur.

CENNETTEKİ GELİNLER VE ZİYAFETLER

Öbür âlemde cennet ehli için gelinler olacaktır. Bu sebeple düğün şenlikleri ve ziyafetler olacaktır.

Gelinler, cennete davet edilenler içindir. Zira izzet sahibi Yüce Allah, iyi kullarını selâm yurduna davet etmiştir.

Bu kulların; orada tenleri tazelenecek, kendilerine sonsuz ömür verilecektir.

Cennetteki düğün şenlikleri, oradaki damatlar için olacaktır.

Cennetteki ziyafetler ise, ziyaretçilerine verilecektir.

Çünkü cennettekiler, kendi aralarında birbirlerini ziyaret edecekler; bu vesile ile ağırlanacaklardır.

Orada ülfet yerlerinde oturup konuşacaklar ve tuba ağacının gölgesinde toplantılar yapacaklardır.

Cennettekiler, peygamberleri de ziyaret edip göreceklerdir.

Meleklerle de oturup sohbet edeceklerdir.

Allah'ın selâmı onların üzerine olsun.

CENNETTEKİ ÇARŞI PAZARLAR

Cennette, cennet ehli için çarşı pazarlar da vardır. Oralara giderler; istedikleri şekilde hurma alırlar. Hatta daha başka şeyler de. Ne isterlerse.

Bilhassa, namaz vakitlerinde; Rahman Zat'tan gelen güzel güzel hediyeler alırlar.

Orada sabah akşam; değişik meyveleri, yenilip içilen değişik şeyleri yer gıdalanırlar.

Onların rızıkları devamlı gelip durur. Arada ne bir kesinti olur; ne de bir engel çıkar.

Kendileri için, gün gün artan nimetler gelir.

Allah tarafından, daha ziyade bir nimet geldiği zaman; ondan önce gelen nimeti unuturlar.

Zira son gelen, öncekilerden çok çok güzeldir.

CENNETTEKİ GEZİNTİ YERLERİ

Cennette gezinti yerleri de vardır.

Bu gezinti yerleri, Kevser ırmağı kıyısında bulunan bahçelerdir.

Bu bahçelerde kurulu çadırlar da vardır. Her çadırın alanı, yetmiş mildir.

O çadırların her biri bir inci gibi olup kapıları da yoktur.

O çadırların içinde, taze bakire kızlar bulunmaktadır. Bunları, daha önce ne bir melek görmüştür; ne de cennette bulunan hizmetçilerden ve hurilerden biri.

Allah-û Teâlâ, bu çadırlar içinde bulunan güzelleri, şu ayet-i kerime ile bize anlattı;

- **"Orada seçme güzeller vardır."** (55/70) Bir şeye, Allah-û Teâlâ;

- **"Güzel.."** Buyurduktan sonra; artık onun güzelliğini var hesap eyle. Sonra onlar için şöyle buyurdu;

- **"O çadırlara kapatılmış huriler.."** (55/72) Bütün bu huri

kızları, Yüce Allah'ın tercihli olarak seçip yarattıklarıdır.

Güzel suretler arasından, bunların güzelliklerini seçmiştir.

Onları rahmet bulutlarından yaratmıştır.

Rahmet bulutlarından yağmur yağdığı zaman; Yüce Kerim Allah'ın iradesi ile güzel güzel huri kızları meydana gelmiştir.

Onların yüzlerindeki nur da arşın nurundan alınmıştır.

İşbu güzeller, yaratıldıktan sonra, üzerlerine inciden çadırlar kurulmuştur. Yaratıldıkları günden beri de hiç kimse kendilerini görmemiştir.

Böylece onlar, çadırlar içinde tutulup kalmışlardır.

Tüm yaratılmışlardan ayrı olarak; erkekleri için orada saklanmışlardır.

Cennet ehli, oradaki köşkleri içinde kadınları ile nimete dalar giderler. Allah'ın dilediği kadar da, bu nimet içinde kalırlar.

Ta Allah-û Teâlâ, kendilerine yeni bir nimet verinceye kadar; kendileri için yeni bir güzellik dileyinceye kadar.

Cennet içindeki kendi makamlarında bulundukları sırada, kendilerine şöyle bir nida gelir;

- Ey cennet ehli, bugün gezme günüdür. Sürur, açılma, şad olma günüdür. Gezinti yerlerinize çıkınız.

Bunun üzerine, o yerin sahipleri ile inciden yakuttan atlar üzerine binip salına salına gezintiye çıkarlar.

Bulundukları yerlerden çıkıp bir meydana açılırlar.

O meydanlardan geçerek, ta Kevser ırmağı kıyısındaki bahçelere kadar gelirler.

Oraya kadar geldikten sonra; her birine Yüce Allah kendi konağının yolunu gösterir. Böylece, herkes, kendi huri kadınının yanına gelir. Hâliyle, onların konağı, anlatılan inci çadırdır. Ancak, sahibi geldiği zaman; inci çadır sarsılır ve bir kapı açılır. Yani; Oranın sahibi, Allah'ın sevgili kulunun gözü önünde.

Şunun için böyle olur; O kul bilsin ki; o çadır içinde bulunan güzeli, kendinden önce hiç kimse görmemiştir.

Böyle bir şeyin oluşu; Daha önce, dünyada iken, Yüce Allah'ın vaadine sadık olduğunu göstermek içindir.

Allah-û Teâlâ, o çadır içindeki huri kızlarını anlatırken, şöyle buyurdu;

فِيهِنَّ خَيْرَاتٌ حِسَانٌ

- **"Onların içinde seçme güzeller vardır."** (55/70) Daha sonra şöyle buyurdu;

حُورٌ مَقْصُورَاتٌ فِى الْخِيَامِ

- **"Çadırlar içinde saklı huriler vardır."** (55/72)

Diğer ayet-i kerimede ise, Allah-û Teâlâ onları şöyle anlattı;

لَمْ يَطْمِثْهُنَّ اِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلاَ جَآنٌّ

- **"Kocalarından evvel onlarla ne bir insan, ne de bir cin birleşme yapmıştır."** (55/56)

Sonra, o hurinin kocası, çadır içine girer; gelin odasındaki safa köşkünde güzeli ile yan yana oturur.

Onlardan her biri, anlatıldığı gibi hurisi ile tahtında oturduktan sonra, düğün yemekleri gelir.

Düğün yemeklerini yedikten sonra; Allah-û Teâlâ onlara pek temiz içkiden ikram eyler.

Sonra, yeni çıkmış taze turfanda meyveler gelir; onları da yerler.

Anlatılanların dışında, Allah-û Teâlâ onlara, yeni yeni hediyeler yollar. Allah tarafından çeşitli giysiler ve takılar gelir.

Daha başka öyle şeyler gelir ki; Anlatılması zor.

Onlara, Rahman kisvelerinden giydirilir.

Artık, sevgilileri ile meşgul olurlar. O güzellerden diledikleri neyse, ona kavuşurlar.

Bundan sonra, bir başka oturma yerlerine geçerler.

Bu oturma yerlerinde, çeşit çeşit yeşil işlemeli sergiler vardır.

İşbu sergiler, oralarda akan ırmak kenarlarında bahçelere yayılmıştır.

Daha sonra, yeşil refrefler üzerine otururlar, arkalarına da yaslanırlar. Şu ayet-i kerime anlatılan manayadır;

مُتَّكِئِينَ عَلَى رَفْرَفٍ خُضْرٍ وَعَبْقَرِىٍّ حِسَانٍ

- **"Yeşil ve pek nefis minderler üzerine oturup arkalarına da yaslanırlar."** (55/76) Bir şeyi ki; Allah-û Teâlâ;

- **"Peki nefis.."** Diye tarif eder; o şeyin güzelliğini var hesap eyle. Artık geriye ne kalır ki!

Yukarıda anlatılan refref;

- Üzerine oturulduğu zaman yaylanır. Bir beşik gibi sallanır.

Ama her yana. Aşağı, yukarı, ileri, geri, sağa ve sola.

Şeklinde tarif edilen bir salıncaktır.

Bunun üzerine oturan ondan pek hoşlanır.

Oradakiler, bu refrefler üzerine oturdukları zaman; İsrafil aleyhisselâm, onlara semağ (ilâhiler) söylemeye başlar.

İsrafil'in sesi için; Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- **"Allah'ın yarattıkları arasında, İsrafil'den daha güzel seslisi yoktur."**

İsrafil aleyhisselâm, semağına başladığı zaman; yedi kat gök ehlinin namazı ve tespihi kesilir.

Cennet ehli refrefler üzerine oturduğu; İsrafil aleyhisselâm da değişik nağmelerle Melik Kuddüs Allah'ın tespihine ve takdisine başladığı zaman;

Cennette çiçek açmayan ağaç kalmaz.

Aralanmayan perde, açılmayan kapı kalmaz.

Cennet kapıları üzerinde bulunan halkalar bile, değişik sesler çıkarmaktan geri durmazlar.

İsrafil aleyhisselâmın tespih ve takdis sesi, cennetin altından ve gümüşten ormanlarına ulaştığı zaman; Onların dallarından da değişik nağmelerde sesler çıkmaya başlar.

Kara gözlü cennet hurileri de İsrafil aleyhisselâmın tespihi ve takdisi ile tatlı seslerini yükseltmekten geri durmazlar.

Cennetin kuşları da kendi havaları ile onlara katılırlar. Tatil tatlı ötmeye başlarlar.

Bu arada, Allah-û Teâlâ, meleklere şöyle vahyeder;

- Siz de, şu kullarıma katılın.

Onları dinleyin ve şeytanın çalgılarından onları tenzih edin.

Bunun üzerine, melekler değişik havaları ve ruhanî sesleri ile onlara katılırlar.

Bütün bu anlatılan sesler bir araya geldiği zaman; tek ses hâlinde çıkar ve güzel bir hava oluşur.

Daha sonra, Allah-û Teâlâ Davud aleyhisselâma şu emri verir;

- Ey Davud, arşın sütunu yanında dur; benim övgümü yap.

Bunun üzerine, Davud aleyhisselâm, arşın sütunu yanına gelir; Yüce Hakkı övmeye başlar.

Öyle güzel bir ses çıkarır ki; Oradaki seslerin güzelliğini arttı-

rır; onların seslerine bir başka tat katar.

Bu hâller içinde lezzetler kat kat o kadar artar ki; Tadına doyulmaz. Nasıl olduğu da anlatılmaz.

O çadırlarda bulunanlar da o seslere kapılıp coşarlar. Zira onların her yanını lezzetler ve güzel güzel nağmeler sarmıştır.

Üstte anlatılan mananın bir gereği olarak, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

فَهُمْ فِى رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ

- **"Onlar, şen şakrak bir şekilde, cennet bahçeleri (ravda) içindedirler."** (30/15)

Yahya b. Kesir, bu ayet-i kerimede geçen;

- **"Ravda.."** Hakkında şöyle anlattı;

- Lezzet ve semağ. Yani; Çeşitli musiki nağmeleri ve tatlar.

Onlar, tam bir lezzet ve sürur içinde kalıp gitmişken; kendilerine, Melik Kuddüs Zat'ın kapısı Adn cenneti tarafından açılır.

Adn cenneti tarafından; saf saf duran ruhanîlerin sesleri yükselir.

Bunlar da, Mecid Kerim olan Yüce Allah'ın övgüsünü yaparlar. Sesleri, cennet katlarının tümüne dalga dalga yükselip çıkar.

Bu sırada, Adn cenneti tarafından bir yel esmeye başlar. Çok çok değişik kokular getirir. Bu, pek tatlı bir esintidir ki;

- Yüce Allah'a yakınlık esintisi.

Olarak anlatılır.

Bunun peşinden bir nur yayılır etrafa.

Bu yayılan nurla onların bahçeleri aydınlandığı gibi; çadırları ve ırmak kenarları da aydınlanır.

Bu arada, hemen her şey nurla dolar.

Bundan sonra, Şanı Büyük Celil Allah onların başları üstünden şöyle buyurur;

- Selâm size dostlarım, sevdiklerim, seçtiklerim..

Ey cennet ehli, gezinti yerlerinizi nasıl buldunuz? Bu durumunuz, düşmanlarımın nevruz günlerine karşılık size verildi.

Onlar, dünyada kendilerine yeni yeni nimetler aradılar. Ama onların arayıp bulduğu bu nimetler; kendi pislikleri ve şekavetleri dolayısı ile sadece sıkıntı oldu. Bu pislikleri dolayısı ile aradıkları lezzeti de bulamadılar.

Hele burada, ellerine hiçbir şey geçmedi.

Dünya hayatında peşin olarak talep ettikleri şeyde ziyana daldılar. Hemen her şeylerini orada iken kaybettiler.

Ahirette bana taat edenlere çok şeyler hazırlamıştım. Onlar, dünyada iken sabredemediler ki; Burada hazırladığım nimetlere ersinler.

Ne var ki siz, onların dünya hayatında iken yöneldikleri şeye arka çevirdiniz.

Dünya ehlini sevindiren şeylere kanmadınız; kendinizi onlardan ayırdınız.

Bugün, onlar dünyadaki yersiz elde ettikleri bolluklarını vebalini çekiyorlar. Kendilerine gelmeyen istedikleri şeydeki ivmelerinin, dünya evinde hırsla düştükleri lezzetlerin cezasını çekiyorlar. Dolayısı ile bir zillete ve perişanlığa uğramış durumdalar.

Ne var ki siz; sabrettiğiniz için, hem cennete hem de ipeklilere kavuştunuz.

Seyrangâhlara çıkıp umduğunuzu bulup kurtuldunuz.

Bugün sizin bayram gününüzdür. Gezip eğlenmek gününüzdür. Hem de yurdum olan Adn cennetinde.

Bugün nasıl gördüysem, sizi dünya hayatında çok çok gördüm. Hep bana ibadet ve taatla meşgul oldunuz.

Ama öbürleri, oynayıp eğlenmeye baktılar. Şaşkın, sarhoş, azgın, asi olup gittiler.

Dünya lezzetleri ile nimetlenme yolunu tuttular. Maddî şeylerin ellerine girip çıkması ile sevinip durdular. Ne var ki siz, öyle olmadınız. Daima benim yüceliğimi gözettiniz.

Şeriat ile tayin ettiğim sınırı aşmadınız. Bana verdiğiniz sözde durdunuz. Haklarımı yerine getirmek için titizlikle üzerinde durdunuz.

Bundan sonra oradakilere cehennemi gösteren bir kapı açılır. Cennet ehli, cehennemdekileri; cehennem ehli de cennettekileri görür.

Bu sırada, cehennemin, ateş dumanı çokça çıkmaktadır; oradakilerde de perişan bir hâlde sızlanıp durmaktadırlar.

Cennet ehli onları bulundukları meclislerden gördükten sonra; Allah-û Teâlâ'nın kendilerine verdiği nimete ve ihsana bakar sevinirler. Bununla, Allah'ın nimetlerine karşı arzuları ve sevinçleri artar.

Cehennem ehli de bulundukları yerlerden ve zindanlardan zin-

cirler ve bukağılar içinde cennet ehline bakarlar. Bunu gördükten sonra; dünyada boşa geçirdikleri şeyler için hasret ve nedamet duyarlar.

Cehennem ehli bu hâli gördükleri zaman;

- Allah'ım, bizi cennettekilerin yüzü suyu hürmetine kurtar.

Cennettekileri de isimleri ile çağırıp yardım isterler.

Bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

انَّ اَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِى شُغُلٍ فَاكِهُونَ هُمْ وَاَزْوَاجُهُمْ فِى ظِلاَلٍ عَلَى الْاَرَآئِكِ مُتَّكِؤُنَ لَهُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ وَلَهُمْ مَا يَدَّعُونَ سَلاَمٌ قَوْلاً مِنْ رَبٍّ رَحِيمٍ وَامْتَازُوا الْيَوْمَ اَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ اَلَمْ اَعْهَدْ اِلَيْكُمْ يَابَنِى آدَمَ اَنْ لاَ تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ اِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ وَاَنِ اعْبُدُونِى هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ

- "Şüphe yok; bugün cennet ehli sürur içinde şendir. Zevk ve eğlence içindedirler. Kendileri ve kadınları cennetteki gölgeler altındadırlar. Tahtlar üzerine kurulup oturmuşlardır. Orada kendileri için taze yemişler ve arzu ettikleri her şey vardır. Rahim Rab'den, onlara selâm sözü gelir. Ey mücrimler, siz bugün artık ayrılın. Ey Âdemoğulları size;

- Şeytana tapmayın; o sizin açık açık düşmanınızdır. Bana ibadet edin. İşte doğru yolum şudur. Deyip söz almadım mı?" (36/55-61)

Bundan sonra, cehennem ehli üzerine, ateş ve zebaniler hücum ederler; topluluklarını dağıtırlar.

Artık sesleri kesilir.

Onların her biri, cehennemin bir başka yanına atılır.

Her ne zaman cehennem ateşinden çıkıp kurtulmak isteseler; üzerlerine hurma ağaçları gibi dişleri olan akrepler saldırır.

Daha sonra, üzerlerine tam bir ateş seli gelir.

Bu ateş selinin içi, Cebbar Allah'ın gazabı ile doludur. Onları alır, ateş denizlerine batırır.

Bu sırada, Yüce Allah tarafından gelen emirle bir nidacı şöyle seslenir;

- Bugün, sizin için çetin bir gündür.

Daha önce, büyük günahlara girip karşıma çıktınız. Benimle çekişmeye girdiniz. Nimetlerimi yiyip azarak kudurdunuz.

Dünyadaki hüzün evinde, kulluk yerinde kendinize göre bir se-

vince dalıp gittiniz. Bunun sebebi de; Taatımda bulunan kimselere hazırladığım şeyleri inkârınız oldu.

İşte anlatılan sebepledir ki; Sizden bütün tatları kestim. Dünya hayatında tercih ettiğinizin vebalini burada çekin.

Cennet ehli artık sizi bıraktı. Onlar, nimetlere ve şenliklere daldılar. Her türlü meyveler önlerinde. Çeşit çeşit hediyeler yanlarında.

Koyunlarında bakire kızlar var.

Refref üzerinde oturup neşelerini bulurlar.

Çeşitli musiki lezzetine dalar; semağ âlemleri yaparlar.

Selâmım onlara olsun, iyilikle ve lütufla onlara yönelirim.

Onlara nimetler daima artarak verilir. Bir nimetten çıktıkları zaman; kendilerine bir evvelkinden daha büyük nimet verilir. Böylece, lezzet üstüne lezzetleri artar.

Ey cennet ehli, dünyada iken düşmanlarım kendi efendilerine hediye verirlerdi; hediye alırlardı. Bununla da aralarında bir sevinç gösterisi yaparlardı.

İşte onların o günlerine karşılık, size böyle güzel bir gün verdim. Ebu Hureyre'den (r.a) rivayet edildiğine göre; biri Resulullah (s.a.v) efendimizin huzuruna geldi ve şöyle sordu;

- Ben, güzel sesi seven bir kimseyim; cennette de güzel ses var mıdır? Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Evet, vardır. Nefsimi kudret elinde tutan Yüce Allah adına yemin ederim ki, Yüce Allah cennette bulunan bir ağaca şöyle vahyeder;

- Buradaki kullarım, dünyada iken bana ibadetle meşgul oldular; zikrime daldılar. Orada ne bir çalgı dinleyebildiler, ne de saza gittiler. Şimdi onlara güzel nağmeler dinlet. Bundan sonra, o ağaçtan; Yüce Rabbi tespih ve takdis eden güzel sesler çıkmaya başlar. O sesin benzerini mahlûkattan hiç kimse duymamıştır."

Ebu Kalaba'dan gelen rivayete göre; bir kimse Resulullah (s.a.v) efendimize şöyle sordu;

- Ya Resulullah, cennette gece var mıdır?

Onun bu sorusu üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz ona şöyle buyurdu;

- "Seni böyle bir soruyu sormaya iten nedir?"

O kimse, şöyle dedi;

- Yüce Allah kitabında şöyle buyurdu;

وَلَهُمْ رِزْقُهُمْ فِيهَا بُكْرَةً وَعَشِيًّا

- **"Onların rızıkları sabah-akşam verilir."** (19/62)

Bu ayet-i kerimeyi dinlediğim için sordum. Bunun için de kendi kendime şöyle dedim;

- Sabah-akşam arasında gece de olmalı.

Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Orada gece yoktur; nur vardır, aydınlık vardır. Sabahı öğlen sonuna; öğlen sonu da sabaha karışır.**

Kendilerine, Allah katından çeşit çeşit hediyeler gelir. Bu hediyelerin geliş vakitleri de dünyada iken kıldıkları namaz vakitleridir.

Melekler, onların yanına selâmla girerler."

Her kim, üstte anlatılan güzel yaşayış içinde daimî nimet isterse; takva şartları sınırını koruması gerek.

Anlatılan manalar şu ayet-i kerimede belirtilmiştir;

لَيْسَ الْبِرَّ اَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلٰكِنَّ الْبِرَّ مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَالْمَلٰئِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيّنَ وَاٰتَى الْمَالَ عَلٰى حُبِّهِ ذَوِى الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّٓائِلِينَ وَفِى الرِّقَابِ وَاَقَامَ الصَّلٰوةَ وَاٰتَى الزَّكٰوةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ اِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِى الْبَأْسَٓاءِ وَالضَّرَّٓاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ اُولٰئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَاُولٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ

- **"İyilik, namazda iken yüzünüzü doğuya batıya çevirmeniz değildir. Asıl iyilik; Allah'a, ahiret gününe, meleklere, kitaba ve peygamberlere iman eden kimsenin iyiliğidir.**

Sonra o, mala karşı sevgisi olmasına rağmen; akrabalara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, dilencilere, kölelere verendir. Sonra namaz kılar; zekât verir.

Bu arada, sıfatları anlatılan kimseler; bir söz verdikleri zaman sözlerini tutarlar. Sıkıntı, hastalık hâlinde ve savaş zamanlarında sabrederler. İşte sözlerinde doğru olanlar bunlardır. İşte takva sahibi olanlar bunlardır." (2/177)

Ahiretin rahatını isteyen hemen herkese, İslâm sınırlarını korumak ve bütün parçaları ile emirlerini yerine getirmek gerek.

Huzeyfe b. Yeman'dan anlatıldığına göre;

- **"Ey iman edenler, hep birden İslâm'a girin."** (2/208)

Mealine gelen ayet-i kerime üzerinde şöyle bir açıklama yapmıştır;

- İslâm, sekiz paydan ibarettir. Şöyle ki;

Namaz bir paydır, zekât bir paydır, oruç bir paydır, hac bir paydır, umre bir paydır, cihad bir paydır, iyiliği emretmek bir paydır, kötülüğü yasak etmek bir paydır.

Bunlardan yana bir pay sahibi olmayana yazıklar olsun.

Asım Ahvel yolu ile gelen rivayette; Enes b. Malik (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"İslâm'ın misali, yerinde sabit duran bir ağacın misalidir.**

Allah'a iman, o ağacın gövdesidir.

Beş vakit namaz, o ağacın kollarıdır.

Ramazan orucu, o ağacın kabuğudur.

Hac ve umre o ağacın taze meyveleridir.

Namaz abdesti ve boy abdesti almak ise, onun suyudur.

Ana babaya iyilik etmek, akraba ziyareti yapmak da o ağacın dallarıdır.

Haram şeylerden sakınmak, o ağacın yapraklarıdır.

Yararlı ameller, o ağacın meyveleridir.

Allah zikri, o ağacın damarıdır."

Daha sonra, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

-**"Ağacın güzel olması ve yararlı hâle gelmesi nasıl yeşil yaprakları ile olmakta ise, İslâm'ın güzelliği de, haramlardan sakınmak ve yararlı amelleri işlemekle olur."**

4. FASIL; Cehennemin tarifi ve Cennetin sıfatı.

Cehennemin tarifi ve orada Allah düşmanlarına hazırlananlar. Cennetin sıfatı ve orada, Allah'ın sevdiği kullarına hazırlanan şeyler

Ebu Hureyre'den (r.a) gelen bir rivayete göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Kıyamet günü olduğu zaman; insanlar bir yer üzerinde toplanacaklardır. O günün geleceğinde, hiç şek ve şüphe yoktur. Orada kendilerini, kopkoyu bir karanlık kaplar. Karanlığın koyuluğundan, birbirlerini göremezler. İnsanlar, orada ayakları üzerinde dururlar. Kendileri ile Yüce Allah arasında yetmiş yıllık yol vardır.**

Onlar, bu hâllerinde iken, Yüce Yaratıcı meleklere tecelli eder. Rablerinin nuru ile yer aydınlanır.

Zulmet ortadan kalkar.

Yaratılmışların tümünü, Rablerinin nuru kaplar.

Bu sırada, melekler arşın çevresini sarmış bir durumda ilâhlarına hamd eder, onu tespih ve takdis ederler.

Bu sırada yine yaratılmışlar, saf saf ayakta durmaktadırlar. Orada, her ümmet bir yerde durmaktadır.

Bu sırada, defterler ve terazi de gelir. Meleklerinden birinin eline teslim edilir.

O melek, teraziyi bir aşağı indirir; bir yukarı kaldırır.

Bu arada, cennetten bir perde açılır ki; süslenmiştir.

Cennet tavafından bir yel eser ki; Müslümanlar, onun kokusunu misk gibi bulurlar. Hâlbuki cennetle aralarında beş yüz senelik yol vardır.

Bundan sonra, cehennemden de bir aralık açılır; Oradan da, bir yel eser ki; Şiddetli bir dumanı vardır. Bunu günahkârlar bilip anlarlar. Hâlbuki cehennemle aralarında beş yüz senelik yol vardır.

Bundan sonra, cehennem çekilerek getirilir ki; Koca koca zincirlerle bağlanmıştır.

Cehennemi çekip getirmeye on dokuz hazin memur edilmiştir. Her hazinin de emrinde, kendisine yardımcı olarak; yetmiş bin melek vardır.

Her hazin, kendisine yardımcı olan meleklerle birlikte, cehennemi çeke çeke getirirler.

Bunlardan başka cehennem hazinleri de cehennemin sağında, solunda, önünde ve arkasında yürürler.

Her meleğin elinde, demir bir topuz vardır; bununla cehenneme bağırıp korkutur ve yürütür.

Cehennem yürütülürken, bir kükremesi, anırması vardır ki; Dehşet verir. Kendisine gireceklere karşı dehşetli bir hareketi vardır ki; öfkesinden alevler fışkırır.

Sonra cehennem, cennetle, halkın durduğu yere getirilip dikilir.

Orada dururken, halka şöyle bir bakış bakar; onlara saldırıp yiyecek gibi olur. Ama hazinleri onu tutarlar. Şayet bırakacak olsalar, mümin, kâfir demez; üzerlerine saldırır.

Halka saldırmasına engel olunduğunu görünce; bir feverana gelir ki, öfkesinden parçalanacak gibi olur.

Bundan sonra, ikinci bir kere daha kükrer ki; Halk, onun dişlerinin gıcırtısını duyar.

İşte o zaman kalplere bir ürperme gelir. Kalplerde bir dehşet düşer; titreyip uçar gibi olurlar.

Gözler dikilir; kalpler boğaza kadar çıkar."

Bu arada, biri şöyle sordu;

- Ey Allah'ın peygamberi, bize cehennemi anlat; onun sıfatlarını bildir.

Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Olur; anlatayım..**

Cehennem, büyüklük itibarı ile bu yerin yetmiş misli büyüklüktedir.

Kopkoyu bir karalığı vardır.

Yedi tepelidir. Her tepesinde otuz kapı vardır. Her kapının birbirine uzaklığı, üç gecelik mesafedir.

Onun üst dudağı, burnunun deliğine değer. Alt dudağı da yerde sürünür.

O, burun deliklerinden her birinden, koca koca zincirlerle bağlıdır.

Onu bu hâli ile yetmiş bin melek tutar ki; hepsi de dehşet saçıcı ve kuvvetlidir.

Korkunç dişleri vardır. Gözleri ateş parçası gibidir. Renkleri, ateş alevi rengindedir. Burun deliklerinden alevler fışkırır; dumanlar çıkar.

O hâlleri ile bunlar, her an için Cebbar Allah'ın emrindedirler."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bundan sonrası için şöyle buyurdu;

- **"Bu sırada, cehennem, Rabbine secde etmek için izin ister. Böylece, kendisine secde etmesi için izin verilir. Allah'ın dilediği kadar secdede kalır. Bundan sonra, Cebbar Allah cehenneme şu emri verir;**

- Başını kaldır.

Bu emir üzerine, başını secdeden kaldırır ve şöyle hamd eder;

- Allah'a hamd olsun; beni kendisine isyan edenlerden intikam alan eyledi; yarattıklarından hiçbir şeyi, benden inti-

kam alan eylemedi."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bundan sonrasını şöyle anlattı;

- **"Bundan sonra, cehennem, açık belli bir dille şöyle demeye başlar;**

- Allah'a hamd olsun; ama bu hamdden ne dilerse o kadar hamd olsun.

Herkesin duyacağı bir şekilde, bu hamdını yaptıktan sonra, bir kükreyişle kükrer; gürler.

Bunu duyan ne mukarreb bir melek kalır; ne de mürsel peygamber, orada bulunan hemen herkes diz üstü çöker.

İkinci kere kükreyip gürlediği zaman; gözlerde ne kadar yaş var ise yere dökülür.

Üçüncü bir kükreyiş daha yapar. Bu kükreyişini duyan ister cinden olsun; isterse insandan, yetmiş iki peygamber ameli işlemiş olsa da orada düşer.

Dördüncü kere kükreyişi daha dehşetli olur ki; Hemen herkesin dili tutulur.

Ancak, Cebrail, Mikail ve Rahman Allah'ın Halil'i İbrahim Peygamber hariç. Bunlardan her biri de, arşa tutunmuş hâlinde şöyle der;

- Canım, canım.. Senden başkasını istemiyorum."

Bundan sonra, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Daha sonra cehennem koca koca ateş korları atar ki, bunların her biri bulutlar gibi olup yıldızların sayısı kadardır. Her biri, batı tarafından çıkar.**

Bu ateş parçaları, oradaki halkın başlarına yağar."

SIRAT KÖPRÜSÜ

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bundan sonrasını şöyle anlattı;

- **"Daha sonra, cehennem üzerine sırat kurulur. Bu sırat köprüsünün üzerinde, yedi yüz durak yeri vardır. Her iki durak arası yetmiş yıllık mesafedir."** Bir başka rivayette;

- **"Yedi durak yeri vardır."** Diye anlatılmıştır. Resulullah (s.a.v) efendimizin anlattıkları şöyledir;

- **"Sırat köprüsünün eni; cehennemin birinci tabakasından ikinci tabakasına kadar beş yüz senelik yoldur.**

İkinci tabakadan üçüncü tabakaya kadar olan eni ise, yine beş yüz senelik yoldur.

Üçüncü tabakadan dördüncü tabakaya kadar olan eni de yine beş yüz senelik yoldur.

Dördüncü tabakadan beşinci tabakaya, beşinci tabakadan altıncı tabakaya, altıncı tabakadan da yedinci tabakaya kadar olan eni yine beşer yüz senelik mesafedir.

Cehennem tabakalarının en enlisi yedinci tabakasıdır.

Sıcaklık itibarı ile en sıcağı, derinlik itibarı ile de en derinidir. Diğer cehennem tabakalarına nazaran daha değişik bir durumdadır.

Diğer tabakalara nispetle, buranın ateş koru yetmiş kere fazladır.

Cehennemin ilk tabakası, dünya tabakasıdır. Bunun lavları; sağdan ve soldan üç mil yukarı doğru sırat köprüsünü aşar.

Sonra cehennem tabakalarının her biri; sıcaklık itibarı ile daha şiddetli, ateş korları daha büyük, azap çeşitleri de bir evvelkine nazaran yetmiş kere fazladır.

O tabakalardan her birinde; deniz, ırmak, dağ ve ağaç vardır.

O dağlardan her birinin yukarı doğru yüksekliği; yetmiş bin yıllık mesafedir.

Cehennem tabakalarından her birinde; yetmiş dağ vardır. Her dağda da yetmiş bölüm vardır. Her bölümde de zehirli ağaçlar vardır.

Her ağacın da yetmiş bölümü vardır. O bölümlerin her birinde de yetmiş yılan ve yetmiş akrep vardır.

Oradaki yılanların uzunluğu üç millik mesafedir.

Oradaki akreplere gelince, koca koca develer gibidirler.

Orada bulunan her ağacın üstünde yetmiş bin meyve vardır ki;

- Şeytan başı diye anlatılan kötü görünüşlü yılan gibidir.

O ağaçlardaki meyvelerin her birinde yetmiş kurt vardır ki; Her kurdun uzunluğu bir ok atımı mesafedir.

O ağaçlarda, kurt olmayan meyve de vardır; ama onun içi de dikenlidir." Resulullah (s.a.v) efendimiz, bundan sonra cehennemi şöyle anlattı;

- "Cehennemin yedi kapısı vardır. Onlardan her kapının da yetmiş vadisi vardır.

Her vadinin derinliği de, yetmiş yıllık yoldur.

O vadilerden her birinin de yetmiş bin bölümü vardır. O bölümlerden her birinin de yetmiş bin mağarası vardır. Her mağaranın da yetmiş bin deliği vardır. Her deliğin derinliği de yetmiş senelik yoldur.

O deliklerden her birinde, yetmiş bin yılan vardır. Her yılanın ağzında da yetmiş bin akrep vardır. O akreplerden her birinin de yetmiş bin bel kemiği vardır.

Her kemikte de zehir kulesi vardır. Ne kâfir kalır; ne münafık, bu zehirler hepsine yeter."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bundan sonra şöyle anlattı;

- **"Halk cehennemin dehşetinden diz üstü çökmüş hâlde iken, cehennem harekete geçer.**

Bu durumda o; Esirmiş azmış bir deve gibidir.

Tam bu sırada, yüksek bir nidacı seslenir. Bu ses üzerine, peygamberler, sıddıklar, şehitler ve salihler kalkarlar.

Sonra oradakiler, kul haklarının verildiği bir yere getirilirler.

Sonra ikinci bir yere getirilirler ki; Orada, ruhlarla cesetler birbirleri ile çekişip dururlar. Ama orada, cesetler ruhlara üstün gelir.

Daha sonra üçüncü bir yere götürülürler. Burada, Yüce Allah'a arz olunurlar.

AMEL DEFTERLERİ

Amel defterleri, burada uçarak, halkın ellerine düşmeye başlar.

Bunlardan bazılarının amel defteri sağından verilir; bazılarının da solundan verilir.

Bunlardan başka bir kısım kimselerin de amel defterleri arkasından verilir.

AMEL DEFTERLERİNİ SAĞDAN ALANLAR

Amel defterlerini sağından alanlara; Rablerinin nurundan nur verilir. Bunları melekler uğurlarlar; ikramlar ederler.

Bunlar, Rablerinin rahmeti ile sırat köprüsünü geçerler; cennetlerine girerler.

Bunları, girecekleri cennetlerin kapısında oraların kapıcıları karşılar. Bineklerini ve kendilerine yakışan giysilerini de getirmişlerdir.

Ve konaklarına varırlar; sürur içinde köşklerine otururlar. Orada, kadınlarına kavuşurlar. Orada öyle şeyler görürler ki; Dil, onları anlatmaktan yana acizdir, öylesini gözler görmediği gibi, onların şekli hiçbir kalbe de düşmemiştir.

Hatta kendileri de ne öylesini görmüştür; ne de böyle bir şeyle karşılaşacakları kalplerine gelmiştir.

Bundan sonra orada yerler içerler; giyerler. Kendilerine verilen kadınlarına sarılırlar.

Sonunda, kendilerinden hüznü ve kederi gideren, dehşetli hâllerinden kurtaran, hesaplarını kolay eden Allah'a hamd ederler. Rablerinin verdiği nimete şükür ederler.

Onların şöyle hamd ettikleri, ayet-i kerimede anlatılmıştır;

- **Bizi, buna kavuşturan Allah'a hamd olsun. Şayet Allah bize hidayet etmeseydi; biz bunun yolunu bulamazdık.** (7/43)

Dünyadan getirdikleri ile orada gözleri aydın olur. Zira onlar iman, ikan sahibi olmuş; Allah'ı ve Resulünü tasdik etmişlerdi.

Allah için korkuları, ümitleri, rağbetleri vardı.

Bu sırada, kurtulacaklar kurtulur; helâke gidecekler de helâk olup giderler.

AMEL DEFTERİNİ SOLDAN VE ARKADAN ALANLAR

"Amel defterlerini soldan ve arkadan alanlara gelince, bunların yüzleri kapkara olur. Gözleri mavileşir. Burunlarına damga vurulur. Cesetleri büyür. Derileri kalınlaşır.

Bunlar amel defterlerine baktıkları zaman;

- Yazıklar olsun size helâk oldunuz.

Sesleri gizliden kendilerine gelir.

Amel defterlerinde tüm günahlarını görürler; oraya ne büyük ne de küçük kalmış; hepsi yazılmış. Hemen bütün günahlarının orada tespit edildiğini görürler.

Bu durumu görünce, kalplerine korku düşer; ümitleri kesilir; korkuları dehşet olur; dertleri artar; başları eğilir; boyunları bükülür.

Gözlerini, kendilerini bekleyen cehenneme dikerler; kendilerine bakmaya hâlleri kalmaz.

Zira onlar, öyle bir şey görmüşlerdir ki; Korkunç büyük, feryat figan büyük, bir sıkıntı veren bir durum ortadadır. Yıkıcı bir şeydir.

Orada görülecek dehşetli durum karşısında; Kalpler ürperir, hüzünlenir, perişan ve kederli olur.

Ne faydası olacaksa, orada gözler de yaş akıtır.

Yüce Rablerinin kulu olduklarını orada ikrar ederler. Günahlarını itiraf ederler.

Ne var ki, onların bu şekilde itiraftan; kendileri için ateş, ar, hüzün, zorluk, tutulmak ve dargınlık getirir."

Resulullah (s.a.v) efendimiz bundan sonrasını şöyle anlattı;

- "Bu arada, bir takım kimseler de Rablerinin huzurunda diz üstü oturup durmuşlardır.

Orada günahlarını itiraf etmektedirler.

Gözleri bir başka olmuştur; bir şey görecek hâlde değillerdir. Kalpleri boştur; akılları bir şeye ermez.

Duyguları da perişan bir hâlde serilmiş gibidir; konuşma takatini zor bulurlar.

Akrabalık bağları da kopmuştur. Artık aralarında bir nesep bağı kalmamıştır. Bunun için, birbirlerinin hâllerini sormaya, dert anlatmaya da artık imkân kalmamıştır.

Kendi içlerinde bir musibete uğramışlardır ki; bundan kurtulamazlar.

Tekrar dünyaya dönmek isterler; ne var ki, bu istekleri kabul edilmez.

Daha önce yani; Dünyada iken yalan saydıklarını burada açık bir şekilde görür anlarlar.

Orada susamış durumdadırlar; kendilerine su verilmez.

Aç kalmışlardır, doymaları zordur; doyurulmazlar.

Orada çıplaktırlar; giyecekleri yoktur.

Orada alt olmuşlardır; yardımlarına gelen olmaz.

Her şeyleri ellerinden alınmış; mahzun bir durumdadırlar.

Kendilerini, çoluk çocuklarını, mallarını, kazançlarını yitirmişlerdir."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, daha sonra şöyle anlattı;

- "Bu arada, bir başka topluluk vardır.

Allah-û Teâlâ, cehennem bakıcılarına şu emri verir;

- Onları ortaya çıkarınız.

O cehennem bakıcılarının yardımcıları yanlarındadır. O

yardımcıları, bakıcı hazinlerin zincirlerini, bukağılarını ve demir topuzlarını taşırlar.

Bu emir üzerine, hazinler onları ortaya çıkarır ve kendilerine, onlar hakkında ne emir verileceğini beklemeye koyulurlar."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, daha sonra şöyle anlattı;

- "Şekavet ehli kimseler, o cehennem hazinlerine, yardımcılarına bakıp da tutucu aletlerini gördükleri zaman, ellerini ısırır; parmaklarını yemeye başlarlar.

- Eyvah, mahvolduk, perişan olduk.

Diye kendi kendilerine söylenirler.

Gözlerinden yaş akar; ayakları titremeye başlar; artık tüm hayırlardan ümitlerini keserler.

Cehennem bakıcılarına şu ilâhi emir gelir;

- Onları yakalayınız. Bukağılara vurunuz. Cehenneme tıkınız. Zincirlerle bağlayınız."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, daha sonra şöyle anlattı;

- "Allah-û Teâlâ, cehennem tabakalarından hangisine ve kimleri atacak ise, o cehennem tabakasının bakıcılarına, oraya atılacaktan gösterir ve;

- Şunları tutunuz.

Emrini verir. Bu emir üzerine, oraya atılacaklardan her insana yetmiş melek saldırır; bağlama aletleri ile onları bağlarlar.

Bukağıları, onların boyunlarına takarlar. Zincir halkalarını da burunlarına geçirirler.

Bundan sonra onları büker; arka taraftan ayaklarını alınlarına getirip bitiştirirler.

Bu hâlde, onların bel kemikleri kütür kütür kırılır."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bundan sonrasını şöyle anlattı;

- "Bu işler, onlara yapıldıktan sonra; gözleri dikilip kalır. Boyun damarları da şişer.

Boyun etleri yanıp soyulur; damarları meydana çıkar.

Bukağıların sıcaklığı başlarına geçer; onun sıcaklığından beyinleri kaynamaya başlar.

Beyinlerindeki kaynama önce derilerine, oradan da ayaklarına kadar iner. Yani; Beyinlerindeki kaynamayı ayak-

larında da duyarlar.

Bu yüzden derileri dökülmeye başlar; etleri yeşil bir renk alır. Onlardan da irinler akmaya başlar.

Boyunlarına geçirilen bukağı, omuzları ile kulak aralarını doldurur.

Onların etleri öyle bir yanar dökülür ki; Dudakları da parçalanıp dökülür. Dişleri meydana çıkar;

Bu hâl içinde, dillerinden de feryat û figan çıkar.

Cehennemin şiddetli sıcağı ve alevi onları öyle bir yakar ki; Kan damarlarının içinde, kan yerine ateş alevleri yürür.

Damarlarının içinde, vücutlarının hemen her yerinde ateş lavları yürür.

Boyunlarına takılan bukağıların sıcaklığı ta kalplerine işler. Kalpleri de bu yüzden dökülüp boğazlarına tıkanır.

Ve boğazları tıkanınca; sesleri kesilir.

Artık üzerlerinde deri diye bir şey kalmaz.

Bu arada, Yüce Allah cehennem hazinlerine; o yanıp yakılan kimselerin giydirilmesi için emir verir."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bundan sonrasını şöyle anlattı;

- "Onlara elbiselerini ve gömleklerini giydirirler. Ama nasıl bir elbise ve nasıl bir gömlek!

Siyahlığına oldukça siyahtır; kokusu da pek fenadır. Giyimi de pek sert bir şeydir.

Sıcaklığının şiddetinden, alevler parlar. Ondan bir parça bir dağ üzerine konsa, konduğu dağı eritir."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, anlatmaya devam etti;

- "Aziz Celil Allah, cehennem hazinlerine bu kere şu emri verir;

- Şimdi onları, kendi yerlerine sürünüz.

Bu kez onlara, başka bir zincir getirilir. Daha önce bağlandıkları zincire bakarak; bu seferki zincirler daha uzun ve daha serttir."

Sonrasını şöyle anlattı;

- "Bu zincirler geldikten sonra; her melek o zincirlerden birini alır. Sonra, emrine verilen ümmetlerden birini o zincire vurur.

Zincirin bir ucunu boynuna bağlar; arkasından da sarkı-

tır. Bundan sonra, yüzüstü onları sürmeye başlar.

Anlatılan her ümmetin peşinde, yetmiş bin melek vardır. Ellerindeki demir topuzlarla o cehennemlikleri döve döve cehenneme kadar getirirler.

Böylelikle, cehenneme kadar onları sürerek getirirler ve cehennemin önünde durdururlar."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, devamla şöyle buyurdu;

- "Oraya gelip de durduktan sonra, melekler onlara şöyle derler;

- Sizin, dünyada iken, yalan saydığınız cehennem işte.

Hele bir bakın; Bu bir büyü müdür? Yoksa siz mi basiretsizsiniz?

Artık oraya gireceksiniz. Dayansanız da dayanmadanız da, sizin için değişecek hiçbir şey yoktur.

Burada, ancak ettiğinizin cezasını çekeceksiniz."

Resulullah (s.a.v) efendimiz devamla şöyle buyurdu;

- "Onlar, cehennemin yanına getirildikten sonra cehennemin kapıları kendilerine açılır, perdeleri aralanır.

Kapılarının açılması ile cehennemin alevleri parlamaya başlar. Oradan dışarı bir duman çıkar. Şiddetli bir dumandır; onunla ateş şeraresi fırlar.

Oradan çıkan şerarelerin sayısı; Gökteki yıldızların sayısı kadardır.

Oradan çıkan şerareler; yetmiş yıllık mesafe kadar göğe doğru yükselir. Sonra oradan döner gelir; cehennem kapısında duranların başlarına düşer.

Bu düşüşle; onların saçları yanar. Sıcaklığından, beyinlerini eritir."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, daha sonra şöyle anlattı;

- "Bundan sonra, cehennem, en yüksek sesi ile şöyle bağırır;

- Bana gelin; ey cehennem ehli bana. Rabbimin izzeti hakkı için; sizden intikam alacağım.

Sonra şöyle devam eder;

- Allah'a hamd olsun ki; beni, gazabı ile gazaplanan ve düşmanlarından benimle intikam alan eyledi.

Rabbim, benim sıcaklığımı artır; kuvvetime kuvvet kat."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, daha sonra şöyle anlattı;

- "Bundan sonra, o cehennemlikleri, cehennemden çıkan bir başka melekler karşılar.

Onlardan her bir melek, ümmetlerden her birini elleri ile tutar; yüzüstü cehenneme atar.

Bunlar, cehennemin içinde bulunan bir dağa ulaşmadan; yetmiş yıl kadar tepe üstü inerler."

Resulullah (s.a.v) efendimiz daha sonra şöyle anlattı;

- "O dağ başına vardıkları zaman; yetmiş kere derileri yanıp yerine yenisi çıkmadıkça yerleşemezler." Sonra şöyle buyurdu;

- "Dağ başına vardıkları zaman; orada ilk yedikleri zakkumdur.

Bu zakkumun sıcaklığı bellidir. Acısı şiddetlidir. Dikenleri de çoktur.

Onlar, orada bu zakkumlarını yerken; aniden melekler gelir. Onları demir topuzları ile dövmeye başlarlar. Bu vuruşları ile onların kemiklerini kırarlar.

Sonra, ayaklarından tutar; cehenneme atarlar.

Bunlar; cehennemin bir yerine varıp kalemden; tepe üstü yetmiş senelik yol alırlar."

Resulullah (s.a.v) efendimiz bundan sonrasını şöyle anlattı;

- "Bunlar, cehennemin dibine girip de oradaki bir yere yerleşmeden evvel; yetmiş kere derileri yanıp yenilenir.

Bu durumda, yiyecekleri ağızlarındadır. Yani; Zakkum. Bir türlü onu yutmaya güçleri yetmez.

Böylece, yiyecekleri ağızlarında toplanır kalır. Kalpleri de boğazlarına gelir; orayı tıkar.

Ağızlarındaki zakkumu yutmak için hemen her insan su ister.

Bulundukları yerlerde, cehennem içine akmakta olan vadiler görürler. Oradan cehenneme su akmaktadır.

Bunu görünce, oradan su içmeye giderler. Oraya vardıktan sonra su içmeye eğilirler.

Daha o suya eğilirken; yüzlerinin derileri soyulur o suyun içine düşer.

Bir türlü o sudan içmeye güçleri yetmez.

Bunun üzerine, o suyu bırakıp gitmek isterler. Ama onlar, daha su kaynağında iken, melekler onlara yetişirler. Onla-

ra bir vuruş vururlar; kemiklerini kırarlar. Sonra ayaklarından tutup cehenneme atarlar.

Bundan sonra, tepe üstü cehenneme düşerler. Cehennem vadilerinden birine varmadan, alevler ve şiddetli dumanlar içinde yüz kırk senelik yol alırlar.

O cehennem vadilerinden birine varıp yerleşinceye kadar her insanın yetmiş kere derisi yanar, yerine yenisi gelir.

Daha önce gördükleri su kaynaklarının sonu buradadır. Yani; Yeni geldikleri cehennem vadilerinde.

Gelir gelmez bu sudan içerler. Ama kaynar bir sudur. Bu su, onların midelerine yerleşmeden, Allah her birinin yedi kere derisini değiştirir.

Midelerine yerleşir yerleşmez de bağırsaklarını parçalar; parçalanan bağırsakları parça parça oturaklarından çıkar.

Suyun bir kısmı da, damarlarına yürür; derilerini eritir. Onun tesiri ile kemikleri sızlamaya başlar.

Peşinden yine melekler gelir. Ellerindeki demir topuzlarla, onların yüzlerine, başlarına ve oturaklarına vururlar.

Bu demir topuzlardan her biri; üç yüz altmış işe yarar.

Onunla cehennemliklerin başlarına vurdukları zaman; onların beyinlerini dağıtır; kemikleri kırılır.

Bundan sonra ateş içinde yüzerler; ta cehennemin ortasına kadar gelirler.

Cehennem ateşi, onların derilerini yakar; ta kulaklarından çıkar. O ateşin alevleri, burun deliklerinden ve kaburga kemiklerinden parlayarak çıkar.

Bu durumda, cesetlerinden irinler akar. Gözleri de yuvalarından çıkar; yanaklarına yapışır.

Bu arada, daha önce uydukları şeytanları ile arkadaş olurlar. Yardım istedikleri putları ile beraber kalırlar.

Ve birbirlerine yakın bir şekilde, dar bir yere onları sıkıştırırlar.

Kendi kendilerine hayıflanıp dururlar. Kendilerini ateşten kurtarması için mallarını isterler.

Bunun üzerine, onların malları ve paraları getirilir. Alınlarına ve yanlarına, kızdırılarak pul pul yapıştırılır.

Sırtlarına konan kızgın bir para, karnının ön tarafından

çıkar.

Bunlar, şeytanların arkadaştandır; keza yanan taşlarla birlikte olurlar. Hataları ve günahları da getirtilir; dağlar misali üstlerine bağlanır. Ta ki; Azapları daha çetin olsun.

Bu durumları ile o cehennemliklerden her birinin uzunluğu, bir aylık yol mesafelidir. Eni de beş günlük yoldur. Kalınlığı ise, üç gecelik yoldur.

Onlardan her birinin başı ise, Şam'ın uzağında bulunan Akra dağına benzer.

Her birinin ağzında otuz iki dişi vardır.

Bu dişlerden, bazısı başında çıkmıştır; bazısı da çene altındadır. Bir kısmı da burun altında çıkmıştır.

Saçlarının uzunluğu ve kalınlığı pirinç tarlasını andırır. Çokluğu da dünya ormanları gibidir.

Üst dudağı yukarı kıvrılmış; alt dudağı da doksan zira uzunluğu ile yere sarkmıştır.

Elinin uzunluğu on günlük yoldur. Kalınlığı da bir günlük yoldur. Bacakları;

- Verakan.. Diye bilinen yere benzer.

Derisinin kalınlığı, kendi dirsek ölçüsü ile kırk zira'dır.

Baldırlarının uzunluğu beş gecelik; kalınlığı ise, bir günlük yoldur.

Göz bebeğinin büyüklüğü; Mekke civarında bulunan Hira dağı gibidir.

Onun başından aşağı katran kazanı döküldüğü zaman; ateş alevleri çıkmaya başlar. Bu da, ancak, onun ateşini ve alevini artırır."

Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin anlattıklarını sıralarken; şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Nefsimi kudret elinde tutan Yüce Allah adına söylüyorum; Cehennemden biri; elleri boynuna zincirlerle bağlı bir şekilde, boynunda bukağı, ayaklarında gülleler ile çıkacak olsa, bu hâli ile de halk onu görecek olsa, ondan korkarlar; her biri bir yere çıkar." Daha sonra şöyle anlattı;

- "Cehennemin sıcağından, gamından, çeşitli azaplarından, yerinin darlığından cehennem ehlinin etleri yeşillenir; kemikleri sızlar.

Beyinleri de kaynar; etlerinin üzerine dökülür.

Duyguları parça parça olur; onlardan irin akmaya başlar.

Onların orada vücutlarına kurt düşer; bu kurtlar, semire semire vahşî eşek kadar büyür. Bu kurtların kartal ve şahin kuşları gibi tırnakları vardır. Cehennemliklerin etleri ile derileri arasını bulur ısırıp koparırlar. Etlerini lime lime diderler. Böylece, onların etlerini yerler; kanlarını da içerler. Tıpkı; O vahşî eşek gibi. Zira o kurtların, cehennemlikler dışında bir yiyecekleri ve içecekleri yoktur.

Bundan sonra, melekler onları alır ateşlere ve taşlara sürerler. Hem de yüz üstü. O taşlar dişli gibidirler.

Böylece o cehennemlikleri, cehennem denizi için hazırlayıp götürmeye çalışırlar. O cehennem denizi ise, yetmiş senelik yoldadır.

Onlar, cehennem denizine ulaşıncaya kadar; günde yetmiş bin kere etleri ve duyguları parçalanır. Yerlerine de hemen yenisi gelir.

Cehennem denizine ulaştıkları zaman; oranın hazinleri bunları tutar, o cehennem denizinin içine atar.

Bu cehennem denizinin derinliğini ise, ancak onu yaratan bilir."

Tevrat'ın bazı yerlerinde şöyle anlatılmıştır;

- Cehennemin denizleri yanında dünya denizi; dünya denizi sahilinde bir kaynak suyu gibidir.

Bunlar, o cehennem denizine atıldıkları zaman; birbirlerine şöyle derler;

- Buradakine nispetle, daha önceki azabımız, çok küçük kaldı; düş gibi bir şeydi.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bundan sonrasını şöyle anlattı;

- "Onlar, cehennem denizi içinde bir batar bir çıkarlar. Bazen de yetmiş kulaç batarlar. Her kulacın uzunluğu, doğu ile batı arası kadardır.

Daha sonra, melekler onları, demir topuzları ile sürer; kendilerine vurur. Böylece, cehennemin yetmiş yıllık derinliğine atarlar.

Yiyecekleri ve içecekleri o cehennem denizinden çıkar.

Cehennem denizinin dibinden, yüz kırk senede ancak yukarı çıkarlar. Oradan çıkıp nefeslenmek isteyen her birini;

Melekler, demir topuzları ile karşılar; vurmak isterler.

Başını cehennem denizinden çıkarır çıkarmaz; Başına yetmiş bin topuz yer; hiçbir topuz hedefini kaçırmaz.

Bu topuzları yer yemez de, yetmiş kulaç derinliğine batar. Daha önce de anlatıldığı gibi; Her kulacın uzunluğu, doğu ile batı arası uzunluğu kadardır."

Daha sonra, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle anlattı;

- "Onlar, bu cehennem denizinde, Allah'ın dilediği kadar kalacaklardır. Ta etleri ve kemikleri yanarak eridikten sonra ruhları kalıncaya kadar.

O denizin dalgaları onları, yetmiş sene döver. Sonra, o denizin sahillerinden bir sahile atar.

Bunların atıldıkları sahillerin birinde yetmiş bin mağara vardır. Her mağaranın içinde de yetmiş bin çukur vardır. Her çukurun alanı da yetmiş senelik yoldur.

Her çukurun içinde de yetmiş bin yılan vardır. Her yılanın uzunluğu yetmiş zira'dır. Her yılanın ağzında yetmiş dişi vardır. Onun her dişi de bir zehir kulesidir.

O yılanların bulunduğu her çukurda, bin tane de akrep vardır. Her akrebin de yetmiş tane bel kemiği vardır. Her bel kemiği de zehirden kuledir."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bundan sonrasını şöyle anlattı;

- "Bundan sonra, o cehennemliklerin ruhları o mağaralara çıkarlar. Oraya çıktıktan sonra, cesetleri ve derileri yenilenir. Yeniden bukağılara vurulurlar.

Daha sonra onların üzerine yılanlar ve akrepler saldırır.

Orada, her insana yetmiş yılan ve yetmiş akrep yapışır.

Bu yılanlar ve akrepler, yapıştıktan sonra kimseyi bırakmazlar; dizlerine kadar çıkarlar.

Yine bırakmazlar; göğüslerine kadar çıkarlar.

Yine bırakmazlar; oradan da boğazlarına kadar çıkarlar.

Sonra buradan da yükselirler; onların burunlarına, dudaklarına, dillerine, kulaklarına yapışırlar.

Bu durum onları perişan eder; sızlanırlar. Ama onların yardım görecek bir yerleri yoktur.

Tek çareleri, cehenneme kaçmak olur; yine oraya düşerler. Yılanlar, onların etlerini çiğner; kanlarını emer.

Akrepler ise, onları sokar; ısırır ve etlerini koparır; duy-

gularını parçalarlar.

Bunlar, cehenneme düştükten sonra, cehennem yetmiş sene durur onları yakmaz. Sebebi; Yılanın ve akrebin zehir tesiridir."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, daha sonra şöyle anlattı;

- "Bundan sonra, cehennem onları yetmiş sene yakar.

Yanıp bittikten sonra; derileri, başka derilerle yenilenir.

Yemek isteğinde bulunurlar. Melekler, onlara yemek getirir. Ki bu yemeğin adına;

- Velime..

Denir. Kendilerine getirilen bu yemek, demirden daha serttir. Onu çiğnerler; ama bir şey yemeleri mümkün değildir.

Bunun üzerine, onu ağızlarından atarlar; açlığın şiddetinden ellerini yemeye başlarlar.

Ellerini ve parmaklarını yer bitirirler; bunu yedikten sonra, kollarını yemeye başlarlar. Kollarını da dirseklerine kadar yer bitirirler.

Daha sonra dirseklerinden itibaren yemeye başlarlar; omuzlarına kadar yerler. Sadece omuz başları kalır.

Bundan başka, ağızlarının kavuşacağı bir yer olursa, orayı da yerler.

Daha sonra, ayaklarından; demir zincirlerle zakkum ağacına asarlar. Bunlardan yetmiş bin kişi bir yere asılır. Bir kısımları baş aşağı asılırlar. Altlarında da cehennem yanmaktadır.

O cehennemin sıcağı yetmiş sene kadar yüzlerine vurur. Böylece cesetleri erir; ruhları kalır. Daha sonra, kendilerine yeniden cesetler ve deriler verilir.

Bu sefer de, parmak uçlarından asılırlar. Cehennemin alevi, altlarında kalır.

Cehennem ateşi, oturaklarından girer; kalplerini de içten yakıp bitirdikten sonra; Burunlarından, ağızlarından, kulaklarından çıkar. Yetmiş sene de böyle devam eder.

Bu şekilde de, onların kemikleri, etleri erir; yine ruhları kalır.

Bundan sonra bırakılırlar. Etleri ve derileri yenilenir. Bu kere de gözlerinden asılırlar. Bu şekilde azapları devam eder. Yetmiş sene kadar asılmayan vücutlarının hiçbir yeri kalmaz.

Hatta saçlarının tellerine kadar.

Duygularının hemen her yerinden ölüm gelir; ama bir türlü ölmezler. Zira onların peşinde çetin azap vardır.

Kendilerine edilen bu azaplardan sonra, indirilirler. Her insanı, kendi yerine götürürler. Ama zincirlerle bağlı olarak ve süründürerek."

Sonrasını, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle anlattı;

- **"Onlardan her birinin yeri, dünyada işlediği amele göredir.**

Bazılarının yeri, enine boyuna bir aylık yerdir ve ateş doludur; kendisinden başkası oraya girmez.

Bazısına, enine boyuna yirmi dokuz gecelik mesafeli bir yer verilir.

Daha sonrakilerin yerleri, amellerine göre daralır ve sıkışık olur. Hatta bazısına, enine boyuna bir günlük yer verilir. Bunlardan her biri, yerlerinin genişliğine göre azap görür.

Bazısına, ensesinden azap gelir.

Bazısı, otururken azap görür.

Bazısı, diz üstü çöküş hâlinde azap çeker.

Bazısına da, ayakları üstünde dikilirken azap edilir.

Bu yerlerin, sahiplerine göre genişliği; süngüye, göre kabının genişliği nasılsa öyledir.

Hatta daha da dardır. Bu azap çekenlerden bazısının ateşi, topuğuna kadar çıkar.

Bazısının ateşi dizine kadardır; bazısının ateşi kuşak yerine kadardır; bazısının ateşi göbeğine kadar çıkar; bazısının ateşi de boğaz kemiklerine kadar gelir; bazılarını da ateşi boğar.

Azap ateşi, sahibini bazen yükseltir; bazen de bir aylık mesafe yerin dibine batırır.

Bunlar, kendi yerlerine geldikten sonra herkes, kendi cinsinden arkadaşı ile olur. Birlikte ağlarlar. Gözyaşlarından sonra kan ağlamaya başlarlar. O kadar çok ağlarlar ki; Gözyaşlarının döküldüğü yere gemi salınsa yüzer." Daha sonra, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle anlattı;

- **"Cehennem ehli için, bir gün vardır ki; O gün, cehennemin dibinde toplanırlar. Bundan sonra, bir daha da toplanıp bir araya gelemezler."**

Şöyle anlattı;

- "Allah-û Teâlâ, kendilerine o günün toplantısı için izin verdiği zaman; cehennemin dibinde bir nidacı, en yüksek sesi ile şöyle seslenir;

- Ey cehennem ahalisi toplanın.

Bu sesi, hemen herkes duyar. Yukarıdaki, aşağıdaki, yakındaki ve uzaktaki. Onların bu toplantılarının adına;

- Haşr.. Denir. Bu toplantıda, onların zebanileri de kendileri iledir."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, devamla şöyle anlattı;

- "Bundan sonra, onların aralarında, bazı danışmalı konuşmalar geçer.

Onların zayıf durumda olanları, kibirli büyük başkanlarına şöyle derler;

- Biz, sizin çağrınıza uyarak şirke girdik. Bugün, Allah'ın azabından bir parçasını olsun; bizden kaldırtamaz mısınız?

O dünyanın kibirli başkanları o zayıflara, dünyada iken kendilerine uyanlara şöyle derler;

- Burada hepimiz cehennemdeyiz. Biz, sizin azabınızı nasıl def edebiliriz? Böyle bir şeye gücümüz yetseydi; önce kendi azabımızı kaldırırdık. Allah kulları arasında hükmetti; herkesi lâyık olduğu yere gönderdi.

Sonra, yine onların kibirli reisleri, zayıflarına şöyle derler;

- Sizin için rahat yüzü görmek yoktur. Şunun için ki; Bizden yardım istersiniz.

Buna karşılık, kendilerine tâbi olan zayıflar da şöyle derler;

- Asıl siz rahat yüzü görmeyin. Çünkü siz bizim kötülükte öncülerimiz oldunuz. Bizi, siz azdırdınız. Bu yüzden biz de cehennem ehli olduk. Cehennem ne kadar çirkin bir karargâhtır.

Bundan sonra o zayıflar, kendilerini aldıran kibirliler aleyhine şöyle beddua ederler;

- Rabbimiz, bizi bu duruma düşürenlerin azabını kat kat eyle. Bundan sonra büyükleri onlara şöyle derler;

- Eğer Allah bize hidayet etseydi; biz de size hidayet yolunu gösterirdik. Bize göre değişen bir şey yok; İster sızlana-

lım, ister dayanalım. Bizim için bu azaptan kurtuluş yolu yoktur. Bundan sonra zayıflar kibirli başkanlarına şöyle derler;

- Geceli gündüzlü mekrinize uğradık. Bize; Allah'a küfür etmeyi ona şirk koşmayı emrettiniz.

Şimdi biz, hem sizden, hem de dünyada iken bizi çağırdığınız şeylerden uzak durmak isteriz."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bundan sonrasını şöyle anlattı;

- "Bu işten sonra, cehennemde kim varsa, hemen hepsi, şeytanlar takımından arkadaşlarına döner ve şöyle derler;

- Bizi, azdıran ve doğru yoldan saptıran sizler oldunuz.

Ancak, konuşmasının sonunda, yüksek sesle şeytan şöyle der;

- Ey cehennem ehli, Allah size bir vaat etti; onun vaadi gerçektir. Ama siz onu kabul edip doğrulamadınız.

Bu arada, ben de size bir vaatte bulundum; gerçek dışı olarak. Benim size karşı üstün bir gücüm yoktu. Sizi çağırdım; beni kabul ettiniz.

Beni ayıplamayın; kendinizi ayıplayın.

Şu anda, ne ben size bir yardımda bulunabilirim; ne de siz bana bir yardımda bulunabilirsiniz.

Bugün ben de, Allah'tan başka taptığınız şeyleri kabul etmiyorum."

Resulullah (s.a.v) efendimiz devamla şöyle buyurdu;

- "Bu arada, bir ilânatçı çıkar şöyle seslenir;

- Allah'ın lâneti zalimlerin üzerine olsun.

Bundan sonra, oradakilerden hemen herkes birbirine lânet etmeye baslar.

Zayıflar, kibirli büyüklere; kibirli büyükler de zayıflara lânet okurlar.

Bu arada, hep birden şeytandan arkadaşlarına lânet okurlar; şeytandan arkadaşları da onlara lânet okurlar.

Daha sonra, kötü arkadaşlarına döner ve şöyle derler;

- Keşke sizinle aramız, doğu ile batı arası kadar uzak olsaydı. Bugün siz bizim için ne kadar kötü arkadaşsınız. Dünyada da bize ne kadar kötü akıl veren olmuşsunuz.

Daha sonra o topluluk, birbirlerine bakarlar ve şöyle derler;

- Gelin, cehennem hazinlerine gidelim. Onları bulalım; belki Rableri katında bizim için şefaatçi olurlar. Bir gün olsun; azabımız hafifler.

Onlar, böyle demekte olmalarına rağmen yine azapları devam eder.

Sonunda, cehennem hazinlerine başvururlar. Cehennem hazinlerine başvurmaları ile hazinlerin kendilerine cevap vermeleri arasında yetmiş sene kadar bir zaman geçer.

Bu süre geçtikten sonra, hazinler onlara şöyle sorar;

- Size, beyyinelerle elçileriniz gelmedi mi?

- Evet geldi.

Dedikleri zaman, hazinler şöyle derler;

- O hâlde dua edin. Kâfirlerin duası ise, sapıklıktan başka bir şey değildir.

Cehennem hazinlerinin, kendilerine yeterli bir cevap vermediğini görünce, bu kere cehennem malikinden yardım istemeye giderler. Derler ki;

- Ey Malik, bizim için Rabbine dua et; bize ölüm hükmü versin.

Malik, dünyanın ömrü kadar durur; ama onlara hiçbir cevap vermez. Hiçbir söz de söylemez.

Bu kadar uzun süre geçtikten sonra, malik onlara döner ve şöyle der;

- Sizin için bir ölüm hükmü olmayacak. Sonsuzlara kadar burada kalacaksınız.

Cehennemdekiler, malikin de kendilerine bir hayrı dokunmadığını görünce; bu kere doğrudan doğruya, Rablerinden yardım isteme yolunu tutarlar;

- Rabbimiz, bizi buradan çıkar. Bir daha sana masiyete dönersek, biz zalimler olalım.

Ancak, Rableri onlara bir cevap vermez. Onların sözüne karşılık vermeden yetmiş sene kadar bekler. Onlara bir hayır da göndermez. Sonra şöyle buyurur;

- Yıkılın; benimle konuşmayın.

Görürler ki, Rableri de kendilerine merhamet etmiyor; bir hayır da yollamıyor. Birbirlerine şöyle derler;

- Bizim için değişen bir şey yok. İster sızlanalım; ister dayanalım.

Bizim artık ne bir şefaatçimiz var; ne de yakın bir dostumuz.

Bir kere olsun; dünyaya dönebilseydik; müminlerden olurduk.

Bundan sonra, melekler onları kalacakları yerlerine götürür.

Artık ayakları kayıp gitmiştir. Ellerindeki delilleri de boşa çıkmıştır. Ellerinde hiçbir tutamak yoktur. Rablerinin katında bulunanlara da bakarlar; Onun rahmetinden ümitlerini keserler.

Bundan sonra, onları çetin bir sıkıntı karşılar. Kendilerini uzun süreli bir düşüklük ve perişanlık kaplar.

Artık, dünyada boş geçirdikleri zaman için hasret çeker dururlar.

Günahları, veballeri boyunlarına yüklenir. Keza, kendilerine uyanların veballerini ve günahlarını da yüklenirler; ama kendilerine uyanların günahlarından bir şey eksilmez.

Bunların çektikleri azap bulundukları yerin toprağından daha çok; denizlerinin damlasından daha fazladır.

Başlarında, işlerini tezce bitiren zebaniler vardır. Sözleri kabadır. Cesetleri büyüktür. Her hâlleri ile şimşek gibidirler. Yüzleri ateş koni gibidir. Gözlerinden alev fışkırır. Renkleri yalın ateşi andırır. Boğa boynuzuna benzer dişleri vardır.

Onların ellerinde ağır, yakıcı, uzun demir topuzlar vardır. Şayet onunla bir dağa vuracak olsalar parça parça ederler; un ufak ederler. Bunlarla, Rablerine asi gelen kimselere vururlar. Sonunda gözlerinden yaşlar akmaya başlar.

Onlar bu azabı çeker dururlar.

Bir şey söyleseler duyup kabul eden olmaz.

Ağladıkları zaman, kendilerine orada acıyan çıkmaz.

Soğuk su isterler; ama kendilerine su verilmez. Erimiş bakır gibi kaynar sıvı verilir. Bu da, ona eğilirken yüzlerini haşlar."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, şöyle anlatırdı;

- "Cehennem ehlinin üzerine, her gün koca koca bulutlar gelir. Bu bulutlardan çakan şimşekler, gözlerini kör edecek gibi olur. Ondan öyle bir gürültü çıkar ki; Bellerini büker. Öyle bir karanlık olur ki, yanlarındaki zebanileri göremezler.

Bu gelen kara bulut, açıktan şöyle seslenir;

- Ey cehennem ehli, size yağmur yağdırmamı ister misiniz? Hep bir ağızdan şöyle derler;

- Bize soğuk su yağdır.

Bunun üzerine, onlara bir saat kadar taş yağdırır. Bu taşlar, onların başlarına düştüğü zaman, beyinlerini parçalar.

Bir saat kadar da kaynar su, ateş korları, demirden çengeller yağdırır.

Bir saat kadar da; yılan, akrep, kurt, irin yağdırır."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, daha sonra şöyle anlattı;

- "Cehenneme, anlatıldığı şekilde yağmur yağdığı zaman, oranın ateş denizi kudurur. Gazaba gelir; dalgaları taşmaya başlar. Artık orada ne yer bırakır; ne de dağ. Kabarır, hepsinin üstüne çıkar.

Bu hâliyle, cehennem halkının tümünü içine batırır; ama onlar ölmezler."

Sonra şöyle devam etti;

- "Cehennem; kendisinde bulunan asilere, hınç, hararet, kükremek, bağırmak, alev, duman, zulmet, sıkıntı, zehir, kaynar su, kor, ateş ve şiddet artırır. Bunu, Allah tarafından onlara bir ceza olarak yapar."

Cehennemden, cehennem işlerinden, cehennem ehline yakınlıktan Allah'a sığınırız.

Allah'ım, Rabbimiz, cehennemin Rabbi, oranın sularına bizi batırma. Oranın bukağılarını boynumuza takma. Oranın elbiselerini bize giydirme.

Oranın zakkumundan bize yedirme, oranın sıcak suyundan bize içirme.

Oranın zebanilerini üzerimize salma. Oranın ateşini bize yiyecek eyleme.

Cehennem üzerindeki köprüden bize, kolayca geçmeyi rahmetinle nasip eyle.

Cehennemin alevinden, şerarelerinden bizi koru.

Rahmetinle; cehennemin kendisinden, dumanından, sıkıntısından ve azabından bizi kurtar.

Sen duamızı kabul eyle; ey âlemlerin Rabbi.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, cehennem sıcaklığı için şöyle buyurdu;

- "Cehennem kapılarından en küçüğü, batı tarafında açılacak olsa; onun sıcaklığından, doğudaki dağlar erir. Tıpkı; Katranın eridiği gibi.

Cehennem ateşi kıvılcımlarından bir tanesi uçup da batıya düşse. Bir adam da doğuda olsa, onun sıcaklığından beyni kaynar. Bu yüzden cesedi de ateşten yanmaya başlar.

Cehennem ehlinden en az azap gören o kimsedir ki; Ayaklarına ateşten ayakkabı giydirilir. Bunun ateşi kulaklarından ve burnundan çıkar; beynini kaynatır.

Cehenneme atılanlardan bazısı da cehennem taşlarından birinin üzerine bırakılır. Kendisi o taşın üzerinde, kızgın saç üzerine konan taneler gibi yanarak sıçrar.

Sıçrayıp bir taştan çıksa, öbür taşın üzerine düşer."

Hulâsa; Cehennem ehlinin hemen her biri, kendi amellerine göre azap göreceklerdir. Onların yaptığı işlerden ve gidecekleri yerlerden Allah'a sığınırız.

ZİNA EDENLER

Edep yerlerini korumayanların (zina edenlerin) azabı ise, edep yerlerinden asılmaktır. Dünyada ne kadar o işi yaptılarsa, ahirette o miktar asılı kalacaklardır.

Bu asılı hâlleri ile yanarlar. Cesetleri erir; ruhları kalır.

Bundan sonra bırakılırlar. Cesetleri ve derileri yenilendikten sonra, tekrar azaba uğrarlar.

Edep yerlerini korumayanlardan her birine, yetmiş melek sopa atar. Ama dünyada o işte ne kadar kaldılarsa o kadar. Bu şekilde, onların cesetleri erir biter; ruhları kalır.

Bunların azabı hep böyle sürer gider.

HIRSIZLARIN AZABI

Hırsızların azabı; Uzuvları tek tek kesilmektedir. Sonra onların yerine yenisi gelir.

Hırsızın azabı da böyle sürer gider.

Hırsız takımının azabı için; ellerinde makaslarla yetmiş bin melek vardır. Her gün onların etlerini keserler.

YALANCI ŞAHİTLERİN AZABI

Yalancı şahitlik edenler, dillerinden asılırlar. Bunlardan her in-

sanı; cesetleri eriyip de ruhları kalıncaya kadar sopalarlar.

MÜŞRİKLERİN AZABI

Allah'a şirk koşanlar da, azap olarak cehennem mağaralarına atılırlar. Kapıları da üzerlerine kilitlenir.

Orada yılanlar, akrepler vardır. Çokça ateş korları, alevler, şiddetli dumanlar vardır.

Orada; her insanı, her saat yetmiş bin melek döver.

Bunların azabı da, böyle sürüp gider.

ZALİMLERİN AZABI

Zalimlerin, büyüklük satanların azabı ise, ateşten tabuta konmaktır.

Bunlar, ateşten tabutlara konur; kapakları da kilitlenir; cehennemin en derinine atılır.

Resulullah (s.a.v) efendimiz daha sonra şöyle buyurdu;

- "O zalimlerden her insana, her saat doksan dokuz çeşit azap edilir. Her gün de, yeniden bin sopa atılır."

İNSANLARI ZİNCİRE VURANLARIN AZABI

Bunlar için, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Bunlar da, vuruldukları zincirle gelirler. Sonra, cehennemin denizine atılırlar.

Atıldıktan sonra, onlara şöyle denir;

- Zincirlerden çıkıncaya kadar orada yüzün.

Cehennemin dibine kadar böyle giderler. Onun derinliğini ise, ancak onu yaratan bilir.

Allah'ın dilediği kadar, orada yüzer dururlar. Bir ara nefeslenmek için başlarını o denizin üzerine çıkarırlar.

Ama oradan başlarını çıkarır çıkarmaz; her birine yetmiş bin melek yetişir. Bu meleklerin ellerinde demirden topuzlar vardır. Bu demir topuzları onların başlarına indirirler.

Bunların azabı da sonuna kadar böyle sürüp gider."

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Allah-û Teâlâ, cehennem ehline öyle hükmetti ki; Hukuplar boyu orada kalalar.

Ama bu hukup miktarı ne kadardır, bilemiyorum. Ancak

şunu biliyorum ki;

Bir hukup seksen bin senedir.

Sene ise, üç yüz altmış gündür.

Bir gün ise, saydığınız bugünlere göre; Bin senedir."

Vah o cehennem ehline.

Vah o yüzlerin hâline ki, güneş sıcaklığına dayanamaz. Cehennem alevi yüzlerine vurunca hâlleri nasıl olacak.

Vay o baş ağrısına dayanamayan başlarına hâline ki, başına sıcak su döküldüğü zaman, hâli nasıl olacak.

Vay o gözlerin hâline ki, dünyada iken göz ağrısına dayanamazlar. Hâlbuki cehennemin dehşetli ateşine, yumulmadan bakmak zorunda kalacaklar.

Vay o kulakların hâline ki, dünyada iken, tatlı sözlerden lezzet alırlardı. Ama cehennemde onlardan ateş alevleri çıkacaktır.

Vay o burunların hâline ki, dünyada iken, cife kokusundan şikâyet ederlerdi. Ama cehennemde, burunlarına ateş çekeceklerdir.

Vay o boyunların hâline ki, dünyada bir ağrıya dayanamazken; orada bukağılara zincirlere vurulacaklardır.

Vay o bedenlere ki, dünyada iken, sert elbise giymeye dayanamazlardı. Hâlbuki ahirette ateşten dokunmuş kaba şeyleri giyeceklerdir. Bunlardan alev fışkıracak, pek kötü koku çıkacak.

Vay o midelerin hâline ki, dünyada bir ağrıya dayanamazlardı. Hâlbuki ahirette onlara zakkum dolacaktır. Hem öyle kızgın su içirilecektir ki; Ondan bağırsakları parçalanacaktır.

Vay o ayakların hâline ki, dünyada iken yalınayak kalmaya dayanamazdı. Ama ahirette ateşten ayakkabı giyecek.

Vay o cehennem ehlinin hâline ki, çeşit çeşit azaba uğrayacaklardır.

Allah'ım, bu büyük ilmin, şümullü ihsanın hakkına. Bizi, cehennem ehlinden kılma.

5. FASIL; Cehennem köprüsü

Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Cehennem köprüsünün yedi durağı vardır. Bir durakla diğer durak arası, yetmiş senelik yoldur.

Bu cehennem köprüsünün eni, kılıç keskinliği gibidir.

Bu köprü üzerinden ilk geçenler, göz açıp kapayacak ka-

dar az bir zaman içinde geçerler.

İkinci olarak geçen zümre ise, çakan şimşek gibi geçip giderler.

Üçüncü olarak geçen zümre ise, şiddetli esen fırtına gibi geçip giderler.

Dördüncü zümre, oradan kuş gibi uçarak gider.

Beşinci zümre, at gibi koşarak gider.

Altıncı zümre, hızlı yürüyen kimse gibi geçer.

Yedinci zümre, yaya yürüyen kimse gibi gider.

Bundan sonra tek kişi kalır. Bu da, cehennem köprüsünde en son kalan kimsedir. Kendisine;

- Yürü.

Denir. Ama o, bir ayağını koyduğu zaman diğer ayağı kayar. Bunun üzerine, diz üstü sürünerek gitmeye başlar. Bu şekilde, onun tüyünü ve derisini ateş tutar."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, daha sonra şöyle buyurdu;

- "Sonra, karnı üzerine sürünerek gider. Yine ayağı kayar; bu kere de ayağı kayar. Ama eli ile tutunur; diğer ayağı ile yine yürümeye devam eder. Bu hâlinde o kimse yine ateşten isabet alır.

Bu hâlinde o kimse sanır ki; O şekilde sürünmekten hiç kurtulamayacak. Yine de o hâli ile devam eder. Ta oradan çıkıp kurtuluncaya kadar.

Oradan kurtulduktan sonra döner bakar ve şöyle der;

- Beni senden kurtaran zat yücedir. Hiç sanmam ki; Rabbim, sonrakilerden ve öncekilerden birine, bana verdiği ihsanı vermiş olsun. Zira beni senden kurtardı.

Bilhassa, seni gördükten ve seninle karşılaştıktan sonra bunu anladım."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bundan sonrasını şöyle anlattı;

- "Oradan kurtulduktan sonra, o kimsenin yanına bir melek gelir. Onun elinden tutar; cennet kapısı önündeki bir göle götürür;

- Bu gölde yıkan ve onun suyundan da iç diye emreder.

Bunun üzerine, orada yıkanır ve oranın suyundan da içer. Kendisine cennet ehlinin kokusu ve değişik hâlleri gelir.

Bundan sonra, melek onu cehennemin kapısına götürür ve;

- Rabbinden, sana izin gelinceye kadar burada bekle.

Orada beklerken, cehennem ehline bakar. Onların köpekler gibi ulumalarını duyar.

Bu hâli görünce ağlar ve şöyle der;

- Ya Rabbi, yüzümü bunlardan çevir. Yani; Cehennem ehlinden. Ya Rabbi, senden başka bir şey istemem.

Sonra, Âlemlerin Rabbi katından melek gelir. Onun yüzünü, cehennemden cennete çevirir.

Onun bulunduğu yerle, cennetin kapısı arasında bir adımlık mesafe vardır.

Orada dururken, cennetin kapısına ve enine bakar.

Cennet kapısının, bir dikmesi ile diğer dikmesinin arası; Hızlı uçan bir kuş için elli senelik yoldur.

Bunu görünce, yine bir dilekte bulunur;

- Ya Rabbi, bana tüm ihsanlarını verdin. Beni cehennemden kurtardın. Yüzümü cehennem ehlini görmekten alıp cennete çevirdin.

Şu anda, cennetle aramda bir adımlık mesafe var. İzzetin hakkına senden diliyorum; Beni, onun kapısından içeri sok. Senden başka bir şey istemem.

Ancak, şunu da isterim ki; Cehennem ehli ile aramda bir perde olsun. Onları görmek istemiyorum; cehennemin sesini de duymayayım.

O, bu dilekte iken, Âlemlerin Rabbi katından melek gelir. Şöyle der;

- Ey âdemoğlu, sen ne kadar yalancısın. Daha önce, bir şey istemeyeceğine dair söz vermedin mi?

Bunun üzerine, tekrar yemin eder;

- Hayır. Rabbimin izzetine yemin ederim ki. Bundan başkasını istemeyeceğim.

Bundan sonra, melek onun elinden tutar; cennetin kapısından içeri sokar. Daha sonra, kendisi Âlemlerin Rabbi katına çıkar.

Artık o kimse cennettedir. Bir sağına bakar; bir soluna bakar.

Kendi bulunduğu yerden itibaren; bir senelik mesafeye kadar, ağaçtan ve meyveden başka bir şey göremez. Hiç kimseyi göremez.

Bu arada, kendisi ile cennetin en yakın ağacı arasında bir adımlık mesafe vardır.

O ağaca baktığı zaman görür ki; Gövdesi altın, dalları beyaz gümüş, yaprakları da insanoğlunun dünyada gördüğü giyim eşyalarından çok çok daha güzel.

Onun meyvelerine gelince, kaymaktan yumuşak, baldan tatlı, kokusu da miskten daha hoştur.

Bu gördükleri, onu hayrete düşürür.

Dayanamaz; sonunda şöyle der;

- Ya Rabbi, beni cehennemden kurtardın. Cennetin kapısından içeri aldın.

Bana ihsanların hemen her birini yaptın.

Şu ağaçla aramda, bir adımlık yol var; beni ona kavuştur. Ne olur. Artık başka bir şey istemem.

Onun böyle demesi üzerine, o melek yine gelir ve şöyle der;

- Ey âdemoğlu, ne kadar yalancısın! Hani, sen daha ziyadesini istememeye söz vermiştin! Neden istiyorsun? Ettiğin yemin nerede kaldı? Sende utanmak yok mu?

O melek böyle der; ama yine de elinden tutar, en yakın bir konağa götürür. Bu köşkle arası bir senelik mesafedir.

Kendi konağına vardığı zaman görür ki; önünde bir konak var. Diğerleri onun yanında bir düş gibidir.

Onu görür görmez, kendisini tutamaz şöyle der;

- Ya Rabbi, senden şunu isterim, başkasını istemem.

Bunun üzerine, meleklerden bir melek gelir ve şöyle der;

-Ey âdemoğlu, sen Rabbine;

-Artık başka bir şey istemem.

Diye yemin etmedin mi? Ey Âdemoğlu sen ne yalancısın!

Hadi, orası da senin olsun.

Ve oraya gider. Ama önünde öyle bir konak görür ki; Kendi konağı onun yanında bir düş gibi kalır.

Yine duramaz, şöyle der;

-Ya Rabbi, senden şu konağı isterim.

Bunun üzerine, o melek gelir ve şöyle der;

-Ey Âdemoğlu, sen de hiç sözünde durmuyorsun. Sen, başkasını istemeyeceğini söylememiş miydin?

O melek böyle derken, hiç de o kimseyi ayıplamaz. Zira o kimse, birbirinden güzel, öyle şeyler görür ki; Hepsinde kendinden geçer.

O konağa vardığı zaman, önünde bir konak daha görür ki, çok başkadır. Sanki diğer konaklar, bunun yanında rüyada görülmemiş bir şey gibidir.

İşte burada susar kalır; bir şey isteyemez olur.

Tam bu sırada, Allah'ın Resulü (s.a.v) ona yetişir ve sorar;

-Neyin var? Neden Rabbinden bir şey isteyemez oldun?

O kimse şöyle der;

-Ey efendim, Allah'ın salâtı sana.

Vallahi, bir şey istememek için, izzet sahibi Rabbi adına yemin ettim. Şimdi korkuyorum. Utanıncaya kadar istedim.

Bunun üzerine, şanı büyük izzet sahibi Rabbi o kuluna şöyle buyurur;

-Şimdi ben; dünyayı yarattığım günden, yok ettiğim güne kadar senin için bir araya getirsem, sonra bunun on katı kadar sana yer versem razı olur musun?

Bu durumu iyi değerlendiren o melek şöyle der;

-Hadi, bu da senin olsun.

Ancak o kimse şöyle der;

-Sen Âlemlerin Rabbisin, benimle eğleniyor musun?

İzzet sahibi Allah bunun üzerine şöyle buyurur;

-Ben, bunu yapmaya güçlüyüm. Dilediğini benden iste.

Bundan sonra o kimse şöyle der;

-Ya Rabbi, beni insanlar arasına kat."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bundan sonrasını şöyle anlattı;

- "Onun öyle dilemesi üzerine, bir melek gelir. Onun elinden tutar; cennete götürür.

Onu cennette gezdirirken, kendisine öyle şeyler gözükür ki; Sanki ona benzeyen bir şey daha yoktur.

O kimse, bu gördükleri şeyler karşısında hayran kalır ve secdeye kapanır. Secdesinde şöyle der;

- Aziz Celil Rabbim bana tecelli etti.

O bu hâlde iken, melek kendisine şöyle der;

- Başını kaldır; işte konağına geldik. Burası, senin konak-

ların arasında en küçüğüdür.

O konağını görür görmez şöyle der;

- Şayet Allah, benim gözümü korumasaydı; bu konağın nuru, gözümü yakardı.

Bundan sonra, o konağına girer.

Konağında kendisini bir adam karşılar. O adamın yüzünü ve elbisesini görünce dili tutulur. Sanır ki, o adam bir melektir.

Bu arada, o adam kendisine yaklaşır ve;

- Sana selâm. Keza Allah'ın rahmeti ve bereketi de. Şimdi senin buraya gelme zamanındır.

Der. Kendisi de onun selâmına karşılık verir. Sonra sorar;

- Sen kimsin ey Allah'ın kulu? Şu cevabı alır;

- Ben, buranın âmiriyim. Bu konağa ben bakarım. Benim gibi daha burada senin emrinde bin tane var.

Onlardan her biri, senin konaklarından bir konağın âmiridir.

Senin için burada bin konak vardır. Her konağın içinde, ayrıca bin tane hizmetçi vardır. Kara gözlü hurilerden de bin kadın vardır.

Bundan sonra o kimse konağına girer.

O konağının içinde beyaz inciden bir kubbe görür. Onun içinde de yetmiş ev bulunmaktadır.

Her evde yetmiş çardak vardır. Her çardağın da yetmiş kapısı vardır. Onlardan her kapının da inciden bir kubbesi vardır.

Bu kubbelerden içeri girer; onları açar. Kendisinden evvel, Allah'ın yarattıklarından hiçbiri orayı açmamıştır.

Girdiği kubbelerden birinin içinde, bir başka kubbe görür ki; Kırmızı cevherden olup uzunluğu, yetmiş ziradır. Yetmiş tane de kapısı vardır. O kapıların hepsi, o kırmızı cevhere açılır. Ki, onun uzunluğundadır ve yetmiş kapısı vardır.

O cevherlerden her biri, bir başka renktedir; diğerine benzemez.

O cevherlerden her birinin içinde; yüksek çardaklar, kadınlar, köşkler, tahtlar vardır."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bundan sonrasını şöyle anlattı;

- "Anlatılan en görkemli kubbenin içine girdiği zaman; orada karası çok kara, beyazı da çok beyaz olan güzel gözlü bir huri kızı bulur.

Oraya girer girmez; o güzel huri kızı kendisini selâmlar. Kendisi de onun selâmını alır.

Ve bu güzellik karşısında dili tutulur; kalır. O güzel huri kızı bu durumda şöyle söyler;

- Bizi, ziyaret zamanın geldi. Ben senin huri kadınınım."

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "O hurî kadını o kadar güzeldir ki; o kimse, onun yüzüne baktığı zaman, onun yüzünde kendi yüzünü görür.

Nitekim sizden biri aynaya baktığı zaman onda kendi yüzünü görür. Bu da onun güzelliğine, hoşluğuna ve saflığına bir delildir.

O huri kadının üzerinde yetmiş elbise vardır. Her elbisenin de yetmiş rengi olup biri diğerine benzemez.

O huri kadınına bakıldığı zaman; baldırının içindeki iliği görünür.

O huri kızında, kocasını kendisinden döndürecek hiçbir şey meydana gelmez. O huri kızının her hareketi, kocasının gözünde kat kat güzelliğini artırır.

Hâsılı; Huri kızı kocası için bir aynadır; kocası da huri kızı için bir ayna olur."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, o kimsenin köşklerinin durumunu anlatırken de, şöyle buyurdu;

- "Her köşkün üç yüz altmış kapısı vardır. Her kapının üzerinde de üç yüz altmış çeşit inciden, yakuttan, cevherden bir kubbe vardır.

Bu kubbelerden hiçbiri diğerine benzemez.

O kimse, köşkünün üstüne çıktığı zaman, mülkünü görür. Onun mülkü, öyle bir mesiredir ki; Gözün gördüğü yere kadar uzar. Şayet o mülkünde yürüyecek olsa, yüz sene gider; ama sonuna varamaz. Ancak, bir bütün olarak görür; o kadar..

Melekler, o kimsenin yanına; köşklerin her kapısından gelirler. Kendisine selâm verirler; Âlemlerin Rabbi katından hediyeler getirirler.

O meleklerin her birinde öyle hediye vardır ki; bütün gün getirmeye devam ederler. Birinin hediyesi de diğerine

benzemez."

Üstteki manaları, şu ayet-i kerimeler doğrular;

وَالْمَلٰئِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ سَلاَمٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ

- "Melekler, onların yanına hemen her kapıdan girerler;

- Size selâm olsun; sabrettiğinizin mükâfatıdır.

Sonuç olarak, bu ev ne kadar güzeldir." (13/23-24)

وَلَهُمْ رِزْقُهُمْ فِيهَا بُكْرَةً وَعَشِيًّا

- "Orada kendilerine sabah akşam rızıkları verilir." (19/62)

Sonra, Resulullah (s.a.v) efendimiz, şöyle devam etti;

- "Cennet ehli arasında, üstte durumu anlatılan kimsenin adı;

- Yoksul..

Olarak bilinir. Kendilerine verilen ihsan, buna bakarak çok çok üstündür. Hâlbuki bu;

- Yoksul..

Diye bilinen kimsenin sadece, kendisine hizmet eden bin tane uşağı vardır.

Canı yemek istediği zaman, önüne bir sofra kurarlar ki; Takımları kırmızı yakuttandır.

Sofranın kuşağı, sarı yakuttan işlemelidir. Hemen her yanına yakut ve zebercet sıra sıra dizilidir.

Sofranın üzerine koyduğu da incidendir.

Ve bu sofranın çevresi yirmi mildir."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bundan sonra şöyle buyurdu;

- "Bu sofranın üzerine, yetmiş çeşit yemek konur.

O, sofrada iken önünde seksen tane hizmetçi durur. Onlardan her birinin elinde bir tepsi bulunur ki; içinde yemek vardır. Bir de kâse bulunur ki, onda da içecek vardır.

O tepsilerde bulunan yemeklerden hiçbiri diğerine benzemez. O kâselerde, bulunan içkilerin de biri diğerine benzemez.

O yemeklerden ve içeceklerden hiç bıkmaz. İlk başta, nasıl iştahla yiyorsa, sonunda da aynı iştahla yer. İlk başta aldığı lezzeti sonunda da alır.

İlk başta aldığı lezzetle sonunda aldığı lezzet birbirine benzer.

Durum böyle olunca, yediklerini ve içtiklerini tam bir istekle arzu ile yer içer.

O sofrada bulunan hemen her çeşit yemekten alır ve yer.

Kendisi, elini sofradan kaldırdığı zaman; hizmetinde bulunanların hemen her birine, kendisine yiyecek ve içecek cinsinden nasibi neyse verilir."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, o kimsenin bir başka durumunu da şöyle anlattı;

- "Cennetin yüksek derecelerinde bulunan kimseler, bu kimsenin ziyaretine gelirler.

Ne var ki, bu kimse onların ziyaretine gidemez.

Cennetin yüksek derecesinde bulunanların tek tek seksen bin hizmetçisi vardır.

Yemek sırasında bulunan bu hizmetçilerden her birinin elinde bir tepsi vardır ki; içinde yemek bulunur. Ancak, birindeki yemeğin tadı, diğerine benzemez. Her biri bir başka tattadır.

O yemeklerin her çeşidinden yer ve içer.

Elini sofradan kaldırdığı zaman da hizmetinde bulunanlardan hemen her birine nasipleri neyse verilir. Yani; O yemekten ve içecekten.

Bu yüksek derecede olanlardan hemen her birinin huri kızlarından ve dünya kadınlarından yetmiş iki tane cennet kadını vardır.

Bu cennet kadınlarından her birine mahsus olan bir köşkü vardır. Bu köşk, yeşil yakuttan olup çevresi kırmızı yakutla işlenmiştir.

Bu köşklerden her birinin, yetmiş giriş yeri vardır. Her giriş yerinde de inciden bir kubbe vardır.

Bu kadınlardan her birinin üzerinde, yetmiş bin elbise vardır. Her elbisenin de yetmiş bin rengi vardır. Bu elbiselerden hiçbiri, diğerine benzemez.

O cennet kadınlarından hemen her birinin emrinde; bin tane cariye vardır ki; Onun hizmetini görürler.

Yetmiş bin cariye de onun meclisinde bulunurlar. Bu cariyelerin de her birinin hizmetini gören bir cariyesi vardır.

Kendisine yemek getirildiği zaman; önünde yetmiş bin cariye durur. Bu cariyelerden her birinin elinde bir tepsi bu-

lunur ki; içinde yemek vardır. Bir de kâse bulunur ki; onun içinde de içecek vardır.

Yemek olsun, içki olsun; tat ve renk bakımından birinde bulunan diğerine hiç benzemez."

CENNETTE DÜNYA ARKADAŞINI GÖRMEK

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Cennette bulunan bir kimse içinden bir iştiyak duyar;

- Benim dünyada iken, Allah için sevdiğim bir kardeşim vardı. Keşke onu bir görebilsem. Acaba o kardeşim ne yapmaktadır.

Ona karşı içinden bir şefkat hissi duyar ve;

- Belki o da ölmüştür. Olmaya ki, helâke düşmüş olsun.

Allah-û Teâlâ, onun kalbinden geçenleri bilir. Hemen meleklerine şu emri verir;

- Gidin, o kulumu, görmek istediği kardeşinin yanına götürün.

Bunun üzerine, bir melek ona güzel bir binek getirir. (Burak veya at.) Onun üzerinde, nurdan eğer vardır.

Melek gelince o kimseye selâm verir; o kimse de onun selâmını alır.

Bundan sonra, melek ona şöyle der;

- Kalk, bin; arkadaşına gidelim.

O nurdan binek üzerine biner. Bin senelik yol gider. Ama onun bu gidişi; sizden biri, hızlı giden atına binip de bir fersahlık yol alışından çabuk olur.

Ve arada hiçbir engel çıkmadan, o kardeşinin konağına varır.

Özlediği kardeşine selâm verir; kardeşi de onun selâmını alır. Sonra sorar;

- Neredesin ey kardeş, ben senin bir tehlikeye düşmenden korkmuştum?

Bundan sonra, birbirlerinin boyunlarına sarılırlar; her ikisi birden şöyle hamd ederler;

- Bizi, bir araya getiren Allah'a hamd olsun.

Onlar, Allah'a hamd ederken; bir insanın duyacağı en güzel sesle hamd ederler.

Ancak, Aziz Celil Allah onlara şöyle buyurur;

- Ey kullarım, burası artık amel yeri değildir; amel zamanı da değildir. Burası saygı ve dilek yeridir. Benden isteyin; ne istiyorsanız vereyim. Şöyle derler;

- Bu makamda, bizi bir araya getir.

Bunun üzerine o makamı, Aziz Celil Allah, çevresi inci ve yakutla süslenmiş olarak; onlar için bir oturma yeri kılar.

Onların cennet kadınlarına da bir başka konak verir. Böylece, yerler içerler; her arzularını yerine getirirler."

CENNET YEMEĞİ

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "O cennettekilerden biri, bir lokma alıp ağzına koyar. Bu arada aklına gelir ki;

- Keşke şu yemek olsaydı.

O an içinde, ağzında bulunan lokma, istediği yemeğe çevrilir."

CENNETİN TOPRAĞI

Resulullah (s.a.v) efendimize şöyle soruldu;

- Ya Resulullah, cennetin toprağı nasıldır? Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Cennetin zemini yumuşak kaygan gümüştendir.

Toprağı misktendir. Tepeleri zafirandandır.

Duvarları inciden, yakuttan, altından ve gümüştendir. Onların dışından içi, içinden de dışı görülür.

Cennette bulunan hemen her köşkün; dışından içi, içinden de dışı görülür.

Cennette bulunan hemen herkesin boydan boya giydiği bir izarı, bir kaftanı ve hulleleri vardır. Hem de kesimi dikişi olmayan.

Cennet ehli, inci yakut, zebercetle süslü inciden taç giyerler.

Cennet ehlinin altından iki örgülü saçları vardır.

Boyunlarında da inciden ve yeşil yakuttan işlemeli kolyeler vardır.

Cennet ehlinden hemen her erkeğin kolunda üç tane bi-

lezik vardır; Biri altın, biri gümüş, biri de incidendir.

Onlar, taçlarının altında inciden ve yakuttan işlemeli başlıklar da giyerler.

Elbiselerinin üstüne de altın işlemeli atlas giyerler. Bunun üzerine de yeşil ipekli atlas giyerler.

Atlastan işlemeli minderler üzerine otururlar. Bunların görünüşü de pek güzeldir. Orada, işlemeli ipekten minderlere yaslanır otururlar.

Cennetteki tahtlar kırmızı yakuttandır. Onların ayakları incidendir.

Her taht üzerinde bin tane resim vardır. Her resmin de yetmiş şekli vardır ki; Biri diğerine benzemez.

Her tahtın önüne serilen yetmiş bin sergi vardır. Her birinin de yetmiş rengi vardır. Bu renklerden hiçbiri diğerine benzemez.

Her tahtın sağında yetmiş bin kürsü (oturak, sandalye, koltuk) vardır.

Aynı şekilde, her tahtın solunda da yetmiş bin kürsü vardır.

Bu kürsülerin de hiçbiri diğerine benzemez."

CENNETTEKİLERİN BOYLARI

Resulullah (s.a.v) efendimiz, cennettekilerin boyları üzerine şöyle buyurdu;

- "İster üst makamda olsunlar, isterse alt makamda olsunlar; cennettekiler Âdem aleyhisselâmın boyundadır. Âdem aleyhisselâmın boyu ise, yetmiş zira idi.

Cennet ehlinin tümü, taze henüz tüyü çıkmamış delikanlı suretinde ve sürmeli gözlü, hamamdan yeni çıkmış gibi tertemiz olacaklardır.

Cennet ehli, cennette kadınları ile aynı boyda olacaklardır." Resulullah (s.a.v) efendimiz, daha sonra şöyle buyurdu;

- "Cennet ehline anlatılan nimetler verildikten sonra, bir nidacı şöyle seslenir;

- Ey cennet ehli, yerlerinizden memnun musunuz?

Bu sesi, yukarıdakiler, aşağıdakiler, uzaktakiler ve yakındakiler duyarlar. Hemen hep bir ağızdan şu cevabı verirler;

- Evet. Vallahi razıyız. Gerçekten Rabbimiz bizi ikramlara boğdu. İkram evine yerleştirdi. Ne değişmesini istiyoruz; ne de bunun yerine başka bir şey.

Rabbimizin yakınlığından hoşnuduz.

Allah'ım, Rabbimiz, biz senin davetçini işittik. Doğru sözlü olarak onun sözlerini kabul ettik.

Allah'ım, Rabbimiz, yüzünü görmek istiyoruz; bize göster. Zira senin katında bizim en kıymetli sevabımız budur.

Bunun üzerine, Allah-û Teâlâ cennetteki kendi menziline ve makamına emir verir. Oranın adı; Dar-ı Selâm'dır.

Dar-ı Selâm'a şöyle buyurur;

- Tüm ziynetini ve süsünü takın. Kullarımın ziyareti için hazırlan.

Daha cümle tamamlanmadan, Rabbimin emrini duyar ve ona itaatle hazırlanır. Tüm ziynetini takınır; Yüce Allah'ın ziyaretçileri için hazır duruma gelir.

Bundan sonra, Allah-û Teâlâ, meleklerden bir meleğe şu emri verir;

- Kullarımı, beni ziyarete çağır.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bundan sonrasını şöyle anlattı;

- "Bunun üzerine, melek Rahman Allah'ın katından çıkar. En yüksek sesi ile seslenmeye başlar. Onun sesi, uzun ve tatlıdır. Şöyle seslenir;

- Ey cennet ehli, ey Allah'ın sevdiği kullar; Rabbinizi ziyaret edin.

O meleğin sesini, aşağıdakiler ve yukarıdakiler duyarlar.

Hemen hepsi de, develerine ve atlarına binerler. Beyaz miskten ve sarı zarifandan tepelerin eteklerine giderler.

Kapıya vardıkları zaman, selâm verirler. Onların selâmı da şu şekildedir;

- Rabbimizden bize selâm.

Bundan sonra içeri girmeye izin isterler; kendilerine giriş izni verilir.

Bundan sonra, istekle içeri girerler.

Daha sonra, arşın altından bir yel eser. Bu yelin adı;

- Mesire.

Olarak bilinir. O yel estiği zaman oradaki miskten ve za-

firandan tepeler her yana toz duman hâlinde dağıtır.

Bu esintiden, oradakilerin cepleri, üstleri başları onların tozu ile dolar.

İçeri girdikleri zaman, Rablerinin arşına ve kürsüsüne bakarlar. Daha Yüce Allah'ın tecellisi gelmeden onların nuru üzerlerinde parlamaya başlar.

Orada şöyle derler;

- Sübhansın Rabbimiz, pek mukaddessin. Meleklerin ve Ruhun Rabbisin. Yüce şanın var, üstünsün.

Bize görün, yüzünü görelim.

Bunun üzerine, Allah-û Teâlâ, nurdan perdelere şu emri verir;

- Benden açılın.

Bundan sonra, perdeler bir bir açılır. Sonunda yetmiş perde aralanır.

Her yeni açılan perdenin nuru, kendinden evvelkinden yetmiş icat fazladır.

Ve Yüce Rab onlara tecelli eder.

Oradakilerin hemen hepsi bu tecelli karşısında secdeye kapanır. Allah'ın dilediği kadar secdede kalırlar.

Secde hâllerinde şöyle derler;

- Sübhansın. Sonsuz tespih ve hamd sana mahsustur. Bizi ateşten kurtardın; cennetine koydun. Orası ne güzel yerdir. Biz, her hâlde senden razıyız. Sen de bizden razı ol.

Bunun üzerine, Yüce Allah şöyle buyurur;

- Tam olarak, sizden razıyım. Şu an, amel işleme zamanı değildir. Lâkin şimdi, güzellik ve nimet zamanıdır.

Onun için benden isteyin; size vereyim. Benden temenni edin; size ziyadesi ile vereyim."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, daha sonra şöyle anlattı;

- "Cennet ehli, temennilerini bundan sonra, söze hacet kalmadan yaparlar. Kendilerine verilen nimetin devam etmesini dilerler. Ama hâl dili ile. Orada söze hacet kalmaz.

Allah-û Teâlâ, onların bu gönülden gelen dileklerini şöyle buyurur;

- Sizin için nimetlerimi devam ettireceğim. Hatta bir misli ziyadesini de vereceğim."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, devamla şöyle buyurdu;

- "Yüce Allah'ın öyle buyurması üzerine, onlar tekbir alarak başlarını kaldırırlar. Ancak, izzet sahibi Yüce Rabbin nuru ziyadeliğinden ona bakmaya güçleri yetmez.

Bu meclisin adı;

- Âlemlerin Rabbi arşının doğusundaki toplantı.

Diye bilinir.

İzzet sahibi Yüce Rab onlara şöyle buyurur;

- Merhaba ey kullarım, temiz kullarım, sevdiklerim, dostlarım, halkım arasından seçtiğim güzidelerini, bana itaat edenler." Resulullah (s.a.v) efendimiz devamla şöyle anlattı;

- "Tam bu sırada, İzzet Sahibi Yüce Rabbin arşı önünde nurdan minberler meydana çıkar.

Bu minderlerin yanında da nurdan birçok kürsüler ortaya çıkar. Kürsülerin yanında da sergiler meydana çıkar. Bu sergilerin yanında döşemeler. Bu döşemelerde de yastıklar vardır.

Bundan sonra, İzzet Sahibi Yüce Rab şöyle buyurur;

- Geliniz, size ikram edilen yerlere oturunuz.

Önce Resul peygamberler gider; minberlere otururlar.

Nebi peygamberler de giderler; kürsülere otururlar.

Daha sonra salih zatlar giderler; sergiler üzerine otururlar, yastıklara da yaslanırlar.

Sonra önlerine sofralar kurulur; hem de nurdan.

Her sofra, inciden ve yakuttan yetmiş çeşit süsle işlenmişti."

Bundan sonra, Allah-û Teâlâ, emrindeki hizmetçilere şöyle buyurur;

- Bunları yedirin.

Bunun üzerine, inciden ve yakuttan bin tepsi, her sofra üzerine konur.

Her tepside, yetmiş çeşit yemek vardır.

Sonra, Allah-û Teâlâ şöyle buyurur;

- Ey kullarım, yiyiniz.

Ve Allah'ın dilediği kadar yerler. Bu arada, kendi aralarında şöyle söyleşirler;

- Bugün burada yediğimiz yemek karşısında, daha önce ailemizin yanında yediğimiz düş gibi kalır.

Daha sonra İzzet sahibi Yüce Allah hizmet edenlerine şöyle buyurur;

- Kullarıma içeceklerini verin.

Bu emir üzerine, onlara öyle içecekler sunarlar ki; içerler, kendi aralarında şöyle derler;

- Bundan önceki içtiklerimiz, bunun yanında rüya gibi kalır.

Daha sonra Yüce Allah, emrindeki hizmetçilere şöyle buyurur;

- Onları yedirdiniz, içirdiniz; şimdi onlara meyvelerini getirin. Bundan sonra, onlara meyveleri getirilir; ondan diledikleri gibi yerler.

Bu arada, kendi aralarında şöyle konuşurlar;

- Bunlar karşısında, daha önce yediklerimiz bir düş gibi kaldı.

Bundan sonra, izzet sahibi Yüce Allah emrindeki hizmet edenlere şöyle buyurur;

- Onları yedirdiniz, içirdiniz; meyvelerini de verdiniz. Şimdi onları giydiriniz.

Bunun üzerine, onlara elbiseler ve takılar getirirler. Bir güzel giydirirler.

Bu arada, birbirlerine şöyle derler;

- Öbür giydiklerimiz, bunun yanında düş gibi kaldı."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, daha sonra şöyle buyurdu;

- "Onlar, anlatılan hâlleri ile kürsülerinde oturup dururken, Allah-û Teâlâ arş altından bir rüzgâr gönderir.

Bu rüzgârın adına;

- Mesire..

Derler. Arşın altından estikçe, kâfur ve misk kokuları getirir.

Onun getirdikleri kardan daha beyazdır.

Onun esintisinden üstleri başları beyazlanır; cepleri dolar. Her yanları kokulanır.

Bundan sonra üstündeki yemeklerle sofralar kaldırılır."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bundan sonra Allah-û Teâlâ'nın onlara şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Şimdi benden dileyin vereyim; temenniniz neyse söyle-

yin ziyadesi ile vereyim.

Hep bir ağızdan şöyle derler;

- Allah'ım, Rabbimiz, senden diliyoruz ki; bizden razı olasın. Aziz Celil Allah şöyle buyurur;

- Ey kullarım, ben sizden razıyım.

Allah-û Teâlâ'nın böyle buyurması üzerine, secdeye kapanırlar. Tekbir getirir; tespih okurlar.

Bunun üzerine, izzet sahibi Yüce Rab şöyle buyurur;

- Ey kullarım, başınızı kaldırın; şimdi amel zamanı değildir. Hoşluk, şadlık, şenlik günüdür.

Bundan sonra başlarını kaldırırlar; yüzleri, Rablerinden gelen nurla aydınlıktır."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bundan sonrasını şöyle anlattı;

- "Bütün bu hâller olup bittikten sonra, Allah-û Teâlâ onlara şu emri verir;

- Artık, kendi konaklarınıza gidebilirsiniz.

Bu emri aldıktan sonra, Rablerinin huzurundan çıkarlar.

Hizmetlerinde bulunan gılmanları onları binekleri ile karşılar.

Sonra, onların hemen her biri, kendisinin eğerli atına veya devesine biner.

Kendilerinin bindiği gibi, bineklere yetmiş bin tane de gılman biner.

Onlardan her birinin yanında, bir götüreni vardır. Yani; Maiyet memuru. O, kendisini istediği köşke kadar götürür.

Bunlar arasında isteyen olursa; ayni kalabalık maiyeti ile kendi evine kadar gider."

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "O büyük davetten gelen kimse; gelir gelmez, hemen kadının yanına gider.

Kadını, kendisine;

- Hoş geldin, merhaba.

Dedikten sonra şöyle söyler;

- Bana geldin sevgilim. Güzellik, nur, cemal, giysi, güzel koku, takı ile geldin. Bu hâlde senden hiç ayrılmam."

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Daha sonra, Rahman Allah'ın katından, yüksek bir ses-

le bir melek şöyle seslenir;

- Ey cennet ehli, bu hâlde siz sonsuzlara kadar kalacaksınız. Her an sizin için nimetleriniz tazelenecektir.

Melekler, onların yanına her kapıdan girer ve;

- Size selâm; bu, sabrettiğinizin mükâfatıdır. Sonuç olarak burası ne güzel yerdir.

Dedikten sonra şöyle devam ederler;

- Rabbinizin de sizlere selâmı var.

Bunlar gelirken, yanlarında yemekler içecekler, giyim eşyası ve takılar getirirler."

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Cennette yüz derece vardır. Her iki derece arasında bir emir** (kumandan, büyük, üstün) **kimse vardır.**

Cennet ehli onun değerini, üstünlüğünü bilir.

Cennette dağlar vardır ki; Beyaz misk, sarı zafirandandır.

Cennet ehli yemeklerini yedikten sonra bir güzel geğirirler ki; Kokusu misk kokusundan daha güzeldir.

Cennet ehli içeceklerini içtikleri zaman; bu içtikleri onlardan ter olarak çıkar. Bunun da kokusu pek güzeldir.

Cennet ehli için, büyük abdest bozma durumu yoktur.

Cennet ehlinde tükürme ve sümkürme durumu da yoktur. Cennet ehli hasta olmaz; başları da ağrımaz."

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Cennet ehlinin, yukarıdakileri ve aşağıdakileri yemek yerler ve iki saat yerlerine yaslanıp olunurlar.**

İki saat de birbirlerine karşı fazilet üstünlüklerini gösterme yoluna giderler. Meziyetlerini gösterirler.

Dört saat, Yüce Rablerini övmekle meşgul olurlar.

İki saat, birbirlerini ziyaret ederler.

Cennette gece de vardır; gündüz de. Keza karanlık da.

Cennetin gecesi, gündüzünden daha beyazdır.

Cennetin bir günü, yetmiş bölümdür."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, cennet ehlinin eristiği üstünlüğü şöyle anlattı;

- **"Cennet ehlinin en azından ihsana ereni şu kimsenin durumuna benzer ki; Kendisinin ziyaretine insandan ve cin**

tayfasından ne kadar varsa hepsi gelmiştir; bunların hepsine oturmak için kürsü, minder, yastık vermiştir; keza onlara sofralar kurmuş, emirlerine hizmetçiler vermiş, yedirmiş içirmiştir.

Bütün bunları yaptıktan sonra, sanki kendisine sadece tek kişi gelmiş ve o tek kişiyi ağırlamıştır."

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Cennet ağaçlarının dalları; altın, gümüş, yakut, zebercettir. Budakları da aynı şekildedir.**

Cennet ağaçlarının yaprakları da bir insanın görebileceği en güzel elbise görünümündedir.

O ağaçların meyvelerine gelince; Kaymaktan yumuşak, baldan tatlıdır.

Cennet ağaçlarından her birinin uzunluğu, beş yüz senelik yoldur. Her ağacın kalınlığı ise, yetmiş senelik yoldur.

Bir insan başını kaldırdığı zaman; ağacın en üstünü ve orada bulunan meyveleri görür.

Her ağacın üzerinde yetmiş bin çeşit meyve vardır. Ancak, hiçbirinin tadı diğerine benzemez.

Birinin, o çeşitlerden canı bir şey yemek istediği zaman; Beş yüz senelik veya daha az yoldan yemek istediği dal, meyvesi ile eğilir. Ta ki; istediği meyveyi rahatça alabilsin.

İsterse eli ile alabilir. Eli ile almak istemez ise, ağzını açar; o meyve kendiliğinden ağzına girer.

Oradan bir meyve kopardığı zaman; Allah-û Teâlâ onun yerine, ondan daha güzelini ve daha tatlısını yaratır.

Ondan yeteri kadar alıp ihtiyacını gördüğü zaman; o dal kendiliğinden yerine çıkar.

Cennette bazı ağaçlar vardır ki; Bunların meyveleri yoktur. Ancak bunlarda, bazı tomurcuklar vardır ki; içinde ipekli hulleler, atlas ve pek değerli ziynetler vardır.

Onlardan yine bazı ağaç vardır ki; Onun da tomurcukları vardır; bunlarda da misk ve kâfur vardır."

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Cennettekiler, her cuma günü Rablerini görürler."**

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- **"Cennet taçlarından bir taç, semadan aşağı sarkıtılmış**

olsa, güneş ışığı onun yanında sönük kalır."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde ise şöyle buyurdu;

- "Cennette köşkler vardır. Bu köşklerin her birinden dört ırmak akar.

O ırmaklardan birinden, temiz su akar.

O ırmaklardan birinden de tertemiz süt akar.

O ırmaklardan birinden de şarap akar.

Onların dördüncüsünden de bal akar.

Bunların içildikleri kaplar, ağzı miskle kapalı sürahilerdir. Bunlardan içilen hemen her birine cennetin; Zencefil, tesnim, Kâfur kaynaklarından biri karışmış olarak içer.

Ancak, mukarrebin zümresinden olan kimseler, hiçbir şeyin katılması olmadan o ırmaklardan içerler."

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Allah-û Teâlâ, bu kaynaklardan dolu kapları, onların birbirine sunmaları üzerine hüküm vermiştir. Yani; İkram yolu.

Şayet onun böyle bir hükmü olmasaydı; sonsuzlara kadar onlar, kadehleri ağızlarından bırakmazlardı."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- "Cennet ehli, yüz bin senelik ve daha uzak mesafedeki ziyaretlere giderler. Oradaki kardeşlerini ziyaret ederler.

Kardeşlerinin yanından döndükleri zaman, konaklarına hediyelerle gelirler. Tıpkı; Sizden biri, evine hediyelerle döndükleri gibi."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- "Cennet ehli, Rablerini görüp de yerlerine dönmek istedikleri zaman; her birine bir nar verilir. Bu nar, yeşil olup içinde yetmiş tane vardır. Her tanenin yetmiş rengi vardır; bu renklerin biri diğerine benzemez.

Rablerinin katından döndükten sonra; cennetin çarşısına giderler.

Orada alış veriş yapılmaz. Orada, ziynet takıları, hulleler, sündüsler, atlas işlemeli kumaşlar, ipekliler, süsler, inciden ve yakuttan kıymetli cevherler ve asılı taçlar vardır.

Bunlardan hangilerini isterlerse, taşımaya güçleri yettiği kadarını alırlar. O çarşılardan da hiçbir şey eksilmez.

Cennette insan şekillerine ve suretlerine benzeyen heykeller de vardır. Bunlar, olabildiği kadar güzeldir.

O heykellerden her birinin göğsünde şu satırlar yazılır;

- Her kim isterse ki, suretinin güzelliği, benim güzelliğim gibi olsun. Allah-û Teâlâ, onun güzelliğini benim güzelliğim gibi kılsın.

Her kim isterse ki; Yüzü bu heykel sureti gibi güzel olsun; Allah-û Teâlâ, onu bu suretteki gibi güzel eylesin."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, daha sonra şöyle anlattı;

- "Sonra, konaklarına dönerler. Orada, kendilerini gılmanları, saf saf ayakta karşılarlar;

- Merhaba.. Diyerek, saygı gösterip selâm verirler.

Bunlardan her biri, kendisinin geldiğini yanındakine müjdeler.

Sonunda bu sevinç, onun cennet kadınına kadar ulaşır.

Orada bu cennet kadınını, kendisinin gelişi ile bir sevinç kaplar. Bunun için kalkar; evinin kapısında merhaba ile selâmla karşılar.

Kendisi kadınına, kadını da kendisine sarılır. Sarmaş dolaş birlikte içeri girerler."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- "Cennet kadınlarından biri görünecek olsaydı, ne mukarrep melek, ne de nebi mürsel kalır; hemen hepsi de onun güzelliğine tutulurdu."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde ise, şöyle buyurdu;

- "Cennet ehlinin, yemekten sonra içtikleri öyle bir şaraptır ki; onun adına;

- Tahur Dihak.

Denir. Bundan bir defa içtikleri zaman, yedikleri ve içtikleri hazmolur. Bu içtikleri misk kokuludur. Onu içince her yana misk kokusu yayılır. İçlerinde de eza veren bir şey kalmaz. Ondan içtikçe, yemek yeme iştihaları artar. Sonsuzlara kadar, onların durumu böyle devam edip gider."

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Cennetin hayvanları, beyaz yakuttan yaratılmıştır."

Yani; Atları, develeri, binek hayvanları.

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Cennetler esas olarak üç tanedir;

a) Cennet.

b) Adn.

c) Dar-ı selâm.

Cennet, Adn'den yedi yüz milyon kere küçüktür. Cennetin köşklerinin dışı altından, içi zebercetten, burçları kırmızı yakuttan, çıkmaları da dizili incidendir."

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Cennet ehlinden bir erkek, kadını ile yaptığı bir birleşmede, yedi yüz sene kadar hiçbir yana dönmeden kalır.

Sonra, onun bulunduğu köşkten daha güzelinden, diğer kadın şöyle seslenir;

- Ey arkadaşım, bizim de senden bir nasip alma zamanımız gelmiştir.

O kimse sorar;

- Sen kimsin?

Şu cevabı alır;

- Ben de onlardanım ki, Aziz Celil Allah şöyle buyurmuştur;

- Hiçbir nefis, gözü aydınlatacak şeylerden kendilerine neler gizlediğimi bilemez." (32/17)

Bu kere, o seslenen kadınına gider. Orada da yedi yüz sene kadar yer içer, birleşme yapar."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde ise, şöyle buyurdu;

- "Cennette bir ağaç vardır. Bir atlı, onun gölgesinde yedi yüz sene gitse, dışına çıkamaz.

Bu ağacın altından ırmaklar akar.

O ağacın dallarından her birinde, binaları kurulu şehirler vardır. Her şehrin uzunluğu da on bin mildir. Bir şehirle diğer şehir arası da doğu ile batı arası kadar mesafedir.

Selsebil kaynakları, cennet köşklerinden o şehirlere akar.

O ağacın yapraklarından biri, koca bir ümmeti gölgesi altına alır."

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Cennet ehli erkeklerden biri, kadınının yanına vardığı

zaman, kadını ona şöyle der;

- Seni bana ikram eden Allah hakkı için; cennet içinde bana göre senden daha sevimli bir şey yoktur.

Erkek de kadınına aynı şeyi söyler."

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Cennette öyle şeyler vardır ki; Onları hiçbir anlatıcı anlatamaz; âlimlerin de kalbine ve hatırına gelmez; dinleyenlerin kulağı da onları duymamıştır.

Ve orada, onları mahlûkattan hiçbirinin gözleri görmemiştir."

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- Aziz Celil Allah, dünyada iken, birbirlerini Allah için sevenleri, Adn cennetine yerleştirir. Hem de orada bulunan kırmızı yakuttan bir sütun üzerinde bulunan konaklara.

O sütunun kalınlığı yetmiş bin senelik yoldur.

O sütunun üzerinde de yetmiş bin tane ev vardır.

Her evin bir köşkü vardır.

Bunlar, cennet ehline göre daha şerefli kılınmışlardır.

Allah için birbirlerini seven bu kimselerin alınlarında nurdan yazı ile şöyle yazılmıştır;

- Bunlar, Allah için birbirlerini sevenlerdir.

Bunlardan biri, kendi köşkünden cennet ehline baktığı zaman; yüzünün nurundan cennet ehlinin köşkleri nurlanır. Tıpkı; Güneş, yeryüzündekilerin evlerini nurlandırdığı gibi.

Cennet ehli kimseler de, onun yüzünü gördükleri zaman, birbirlerine şöyle derler;

- Bu, Allah için dünyada iken birbirlerini sevenlerdendir.

Bu durumda, onun yüzü, mehtaplı gecedeki ay gibi parlar."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- "Cennet ehlinden birinin, orada hizmetinde bulunanlara göre, üstünlük değeri, mehtaplı gecedeki ayın yıldızlara nazaran üstünlüğü gibidir."

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Cennet kadınları, cennet ehli erkeklerin yemeklerinin sonunda çok güzel ve uzun sesleri ile şöyle teganni ederler;

Biz devamlıyız, hiç ölmeyiz;

Biz eminleriz, hiç korkmayız.

Biz hoşnuduz, hiç darılmayız;

Biz genciz ihtiyarlamayız.

Biz giyiniğiz, soyunmayız;

Seçme, iyiler kadınıyız."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- "Cennet kuşunun yetmiş bin kanadı vardır. Bir kanadının rengi diğerine benzemez.

Her kuşun büyüklüğü, enine boyuna bir mildir.

Bir mümin, ondan kebap olmuş bir şey isteyecek olsa, hemen önüne bir tepsi içinde gelir.

Şöyle bir silkelendiği zaman, ondan yetmiş çeşit yemek cinsi şey çıkar. Hem de değişik renklerde.

Onun tadı, kudret helvasından daha tatlıdır. Yumuşaklığı da kaymaktan daha yumuşaktır. Sütten daha beyazdır.

Cennetlik kul ondan yedikten sonra kuş silkelenir; uçar gider. Hiçbir kanadı da eksilmez.

Cennet ehlinin kuşları ve binek hayvanları; onların köşklerinin civarındaki cennet bahçelerinde yayılıp dururlar." Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Cennet ehline Allah-û Teâlâ'nın vereceği yüzükler vardır. Biri altından olup bunu takınırlar ki; Sonsuzluk yüzüğüdür. Cennete daim kalmalarına işaret sayılır.

Sonra onlara, Allah-û Teâlâ, inciden ve yakuttan yüzük verecektir. Bunları da, zatını dar-ı selâmda ziyaret ettikleri zaman verecektir."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde ise şöyle anlattı;

- "Cennet ehli, Rablerini ziyaret ettikleri zaman, yerler, içerler, arzuları yerine gelir.

Bundan sonra, Aziz Celil Allah, Davud aleyhisselâma şöyle buyurur;

- Ey Davud, güzel sesinle şanımı anlat.

Bunun üzerine, Davud aleyhisselâm, Yüce Allah'ın şanında övgüye başlar. Allah-û Teâlâ'nın dilediği kadar devam eder.

Davud aleyhisselâmın güzel sesini duyup tadına varmak için, cennette ne varsa, hepsi susar.

Bundan sonra, Allah-û Teâlâ onlara kisveler giydirip takılar takarak sevgisini gösterir. Bundan sonra, oradan ayrılır; kadınlarının yanına giderler."

TUBA AĞACI

Resulullah (s.a.v) efendimiz, tuba ağacı için şöyle buyurdu;

- "Cennette bulunan hemen herkesin bir ağacı vardır. Bu ağacın adına;

- Tuba.. denir. Bunlardan herhangi biri üstüne giysisini giymek istediği zaman; o ağacın yanına gider. Oraya gittikten sonra, ağacın çiçekleri açılır. Bunların içinden elbise çıkar.

Bu çiçekler esas olarak altı renk olup bunların her biri de yetmiş renge sahiptir.

Bu renklerden meydana gelen elbise; ne renk, ne de şekil olarak birbirlerine benzerler.

O kimse, bunlardan hangisini isterse onu alır."

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Cennet ehli kadınlarından her bir kadının göğsünde şu yazılıdır;

- Sen benim sevgilimsin, ben de senin sevgilinim. Senden ayrılmak, sana karşı kusurla olmak bende yoktur. Sana karşı kalbim karışık değildir.

Cennet ehli bir kimse, kadının göğsüne baktığı zaman; kadının etinin ve kemiğinin arasında duran karaciğerini görür.

Erkeğin ciğeri, kadını için bir aynadır; kadının ciğeri ise, erkeği için bir aynadır.

Yakutta bir leke bulunamayacağı gibi, onda bir ayıp bulamaz. Kadının beyazlığı, mercan beyazlığıdır; saflığı ise, yakut saflığıdır.

Allah-û Teâlâ, onlar için şöyle buyurdu;

- O kadınlar, yakuta ve mercana benzerler." (55/58)

كَاَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ وَالْمَرْجَانُ

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- "Cennet ehli kimseler, öyle develere ve atlara binerler ki, develer, gözlerinin gördükleri yere ayaklarını basarlar; at-

lar da gözlerinin gördüğü yere tırnaklarını basarlar.

Her binek hayvanının büyüklüğü, yetmiş mildir.

O develerin ve atların dizginleri inciden ve zebercetten yaratılmıştır."

6. FASIL; Aziz Celil Allah'ın buyurduğu

فَوَقٰيهُمُ اللّٰهُ شَرَّ ذٰلِكَ الْيَوْمِ وَلَقّٰيهُمْ نَضْرَةً وَسُرُورًا

"Allah-û Teâlâ bugünün şerrinden onları korumuş; kendilerini sevinçle, sürurla karşılaştırmıştır." (76/11)

Mealine gelen ayet-i kerimenin açıklaması üzerinedir.

Burada, daha ziyade cennet ehlinin sıfatları anlatılacaktır.

Allah-û Teâlâ'nın;

- **"O günün şerrinden."** (76/11) Buyurması ile anlatmak istediği gün, kıyamet günüdür.

Yani; Kıyamet gününün hesap verme zorluğu, cehennemin dehşeti. Cehennem şöyle anlatılmaktadır;

- Cehennem, kıyamet günü, oradaki alana getirilecektir.

Cehennemi, oraya meleklerden on dokuz hazin getirecektir ki; bunların her birinin emrinde de yetmiş bin melek vardır.

Bu meleklerin hemen hepsi de sert ve şiddetlidir.

Dehşet verici görünümde dişleri vardır.

Gözleri ateş koru gibidir.

Renkleri ateş alevi gibidir.

Burunlarından ateş çıkar; ateş dumanı yükselir.

Bu hâlleri ile onlar, Yüce Cebbar Allah'ın emrine hazır beklerler.

O hazinlerden her biri ve yardımcıları, cehennemi, büyük zincirlerle ve sağlam bağlarla çeker getirirler.

Bunlar, kâh cehennemin sağında, kâh solunda, kâh önünde, kâh ardında giderler.

Her meleğin elinde demirden bir topuz vardır.

Cehenneme bağırarak yürütürler.

Cehennemin kötü bir sesi vardır; anırması vardır. Zulmeti, dumanı, bağırması, yükselen alevleri vardır.

Bütün bunların sebebi; Kendisine gireceklere karşı şiddetli öfkesidir.

Cehennemi getirdikten sonra; durak yeri ile cennet arasında bir

yere bırakırlar.

Bu sırada, cehennem gözünün bir yanını kaldırır; halka şöyle bakar. Sonra, onları birden yakmak için saldırmak ister.

Ne var ki, hazinler, bağladıkları zincirlerle tutarlar. Şayet bırakacak olsalar, her mümine ve kâfire saldırır.

Kendisinin o şekilde tutulduğunu görünce; bir feverana gelir ki, öfkesinden parçalanacak gibi olur.

Sonra ikinci bir kere daha bağırır ki; Onun bu bağırmasında halk, dişlerinin gıcırtısını duyar.

Bu sırada, tüm kalpler ürperir. Kalpler yerinden sökülecek gibi olur. Akıl uçar. Gözler bir yere dikilir. Kalpler boğazlara kadar gelir.

Bundan sonra bir daha kükrer ki; Orada ne mukarreb bir melek kalır, ne de mürsel peygamber, hatta o durak yerinde bulunanların tümü diz üstü çöker.

Bundan sonra, bir daha kükrer ki; Hiç kimsenin gözünde yaş kalmaz; akar.

Daha sonra, üçüncü bir kere daha kükrer. Bu durumda, insandan ve cinden kim olursa olsun; yetmiş iki peygamber ameli işlemiş olsa da sanır ki; Cehenneme düşecek ve ondan bir daha da kurtulmayacak.

Bundan sonra, dördüncü kere kükrer. Bu durumda, hemen hepsinin dili tutulur. Bu arada, Cebrail, Mikail, Aziz Celil Allah Halili İbrahim peygamber arşa tutunurlar. Bunlardan her biri, şöyle demeye başlar;

- Canım, canım, senden başkasını istemem Allah'ım.

Bundan sonra, cehennemden ateş şeraresi fırlatır. Bu şerareler, gökteki yıldızlar kadardır. Oradan çıkan her şerarenin büyüklüğü, batıdan çıkan büyük bulut gibidir.

Bu şerareler, oradaki halkın başına yağar.

İşbu şerarenin şerrindendir ki; Allah-û Teâlâ o gün müminleri korur.

Bu müminler, adaklarını yerine getirirler; kendilerine vaki azaptan da bu dünya hayatında iken korkar, ona göre amel işlerler.

Allah-û Teâlâ o gün, tevhid, iman, sünnet ehlinin imdadına yetişir. Onları, bu şerden korur.

Onları rahmetine kavuşturur. Hesaplarını kolay kılar; ihsanı ile onları sonsuzlara kadar cennetine koyar.

Kâfirlere, puta tapanlara da şer üstüne şer, korku üstüne kor-

ku, azap üstüne azap artırır; sonsuzlara kadar cehenneme atar.

Allah-û Teâlâ, ayet-i kerimenin devamında, müminler için şöyle buyurdu;

- **"Sevinçle sürurla karşılaştırmıştır."** (76/11)

Sevinç, (nadret) yüzlerde olur; sürur ise kalplerde.

Bu durum, şöyle olacaktır;

Mümin kul, kabrinden kalktığı zaman önüne bakar. Hemen bir insan görür. O insanın yüzü; Güneş gibi parlamakta olup içten bir şekilde kendisine gülerek bakmaktadır.

Üzerinde beyaz bir elbise, başında da taç vardır. Ona bakarak yanına yaklaşır. Ve o mümine selâm verir;

- Selâm sana, ey Allah'ın velî kulu. Mümin kul, onun selâmına şöyle karşılık verir;

- Sana da selâm. Ey Allah'ın kulu kimsin? Yoksa sen meleklerden biri misin? Şu cevabı alır;

- Hayır, vallahi değilim. Tekrar sorar;

- O hâlde peygamberlerden bir peygamber misin? Bunun için de şu cevabı verir;

- Hayır, vallahi değilim. Tekrar sorar;

- Belki de sen mukarreb zatlardan birisin. Bunun için de şöyle der;

- Hayır, vallahi değilim. Bunun üzerine, mümin kul ona sorar;

- O hâlde söyle sen kimsin? Şu cevabı alır;

- Ben, senin iyi ve yararlı amelinim. Seni, cehennemden kurtarmak ve cennetle müjdelemek için geldim.

Onun böyle demesi üzerine şöyle sorar;

- Ey Allah'ın kulu, sen benim cehennemden kurtulacağımı, cennete gireceğimi biliyor musun ki, bana müjde veriyorsun? Şu cevabı alır;

- Evet, biliyorum. Sonra sorar;

- Benden ne istiyorsun? O iyi ameli kendisine şöyle der;

- Üzerime bin. Onun böyle demesine karşılık der ki;

- Sübhanellah. Senin gibi birinin üzerine binmek bana yakışır mı? Şu karşılığı alır;

- Evet olur. Zira dünya hayatında iken ben sana çok yüklendim. Ben, Allah hakkı için istiyorum. Mutlaka bana bineceksin.

Çaresiz onun üzerine biner. Bindikten sonra, kendisine şöyle

der;

- Korkmayasın; seni cennete götüren delilin olacağım. İşbu mana;

- **"Onları sevinçle, sürurla karşılaştırmıştır."** (76/11) Mealine gelen ayet-i kerimesinin ifade ettiği manadır.

Kâfirin durumuna gelince, onu da anlatalım.

Kâfir, mezarından kalktığı zaman; önüne bakar. Birden görür ki; Karşısında çirkin bir adam. Gözleri masmavi. Yüzü de karanlık gecede kendi kabrinden daha karadır. Üzerine giydiği elbisesi de kapkaradır. Dişleri ile yeri kazımaktadır.

Ayaklarını yere bastığı zaman gök gürültüsü gibi ses çıkarır. Onun kokusu da cifeden daha kötüdür. Onu bu hâlde görünce sorar;

- Sen kimsin ey Allah'ın kulu.

Böyle dedikten sonra, yüzünü ondan döndürüp gitmek ister. Ama o çirkin, bırakmaz, kendisine şöyle der;

- Bana gel, bana. Ey Allah'ın düşmanı, bugün sen benim içinsin; ben de senin içinim. Onun böyle demesi üzerine şöyle söyler;

- Yazık sana, sen şeytan mısın yoksa? Şu karşılığı alır;

- Hayır, vallahi şeytan değilim; senin kötü amelinim. Bu kere ona sorar;

- Benden ne istiyorsun? Şöyle der;

- Sana binmek istiyorum. Ama kâfir ondan şöyle bir istekte bulunur;

- Allah için sana yalvarırım; beni bırak. Sen beni halkın önünde rezil etmek mi istiyorsun? Ancak şu cevabı alır;

- Vallahi, bundan kurtuluş yoktur. Sen, daha önce bana çok bindin; şimdi de ben sana bineceğim.

Ve o çirkin adam, o kâfirin sırtına biner.

Bu mana, şu ayet-i kerimede anlatılmıştır;

وَهُمْ يَحْمِلُونَ اَوْزَارَهُمْ عَلَى ظُهُورِهِمْ اَلاَ سَآءَ مَايَزِرُونَ

- **"Günahlarını sırtlarında taşıyacaklardır. Hele bir bakın; O taşıdıkları günahları ne kadar kötüdür."** (6/31)

Biz, yine Allah'ın sevdiği cennetlik mümin kulları anlatmaya dönelim. Allah-û Teâlâ, şöyle buyurdu;

وَجَزَاهُمْ بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَحَرِيرًا

- **"Onların sabretmelerinin mükâfatı."** (76/12)

Yani; Müjdeyi aldıktan sonra onların mükâfatı; belâya sabrettiklerinin, emirleri yerine getirdiklerinin, yasakları bıraktıklarının, kadere teslim olduklarının karşılığı olarak;

- **"Cennettir; ipeklilerdir."** (76/12)

Cennet içinde, nimet bulurlar; ipeklileri de orada görürler.

مُتَّكِئِينَ فِيهَا عَلَى الْاَرَآئِكِ لاَيَرَوْنَ فِيهَا شَمْسًا وَلاَ زَمْهَرِيرًا

- **"Orada tahtlar üzerine yaslanıp oturacaklardır."** (76/13)

Bu tahtlar üzerinde gerilmiş panjur perdeler de vardır. Onun için;

- **"Cennette, ne güneş görürler; ne soğuk alırlar."** (76/13)

Kaldı ki, cennette yaz, kış diye bir şey de yoktur.

Sonra, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلاَلُهَا وَذُلِّلَتْ قُطُوفُهَا تَذْلِيلاً

- **"Ağaçların gölgeleri onların üzerine düşmüştür; meyvelerini emirlerine amade bekler."** (76/14)

Üstte anlatılan ayet-i kerimenin daha açık manası şudur;

- Cennet ehli, meyveleri istedikleri gibi yerler. İster ayakta, ister oturarak. Hatta uyku hâlinde de yerler.

Cennetteki, her ne zaman meyve yemek istese, meyve kendisine yaklaşır; o da oturduğu yerde alır yer.

Sonra o ağaç, yerine gider. Bu mana;

- **"Meyveleri, emirlerine amade bekler."** (76/14)

Ayet-i kerimesine verilecek açık bir manadır;

Cennet ehlinin erdiği nimetler, daha sonra şöyle anlatıldı;

- **"Onlara gümüşten billur kadehler ve kaplar dolaştırılır."** (76/15)

Yani; Billur kâseler ve testiler. Ki bunların içi dışından görünür. Hepsi de saf gümüştendir. Başları yuvarlak olup kulpları yoktur.

Dünyanın testileri topraktandır, ama ahiretinki gümüşten olur.

- **"Onlardan ne kadar verileceğini sakiler bilirler." (76/16)**

Buyrulmuştur; bu manaya gelir;

- Testilerden kadehlere dökülür. Kadehler de hizmetçilerin ellerindedir. Bunlarla, cemaate içirirler. Hem de sonuna kadar. Hiçbir şey arta kalmaz.

Ayet-i kerimenin ifade ettiği mana budur.

- **"Sakiler, orada kadeh kadeh içirirler."** (76/17)

Yani; Şarap içirirler. Ayet-i kerimenin manasında;

- **"Kadeh."** (76/17) Diye anlattığımız aslında;

- **"Ke's."** (76/17) Diye geçmektedir ki; içinde şarap olmayan şey ke's olamaz.

- **"O içtiklerine zencefil katılmıştır."** (76/17) Yani; Bütün içtiklerine.

- **"Bu zencefil, cennette bir kaynak olup adına; Selsebil** denir." (76/18)

Bu selsebil, Adn cennetinden akar. Hemen her cenneti dolanır; sonra geldiği yere döner. Böylece, cennetin hepsini dolaşmış olur.

Daha sonra, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

- **"Onların çevrelerinde vildan dolaşır durur. Onları bir görecek olsan; orta yere dökülmüş inci sanırsın."** (76/19)

Burada anlatılan;

- **"Vildan."** (76/19) Şu manaya gelir; Taze taze çocuklardır. Bunlar hiç büyümezler ve yaşlanmazlar; daima öyle kalırlar. Onlarda ihtilam olmak da yoktur. Yani; O yaşa gelmezler. Bilhassa, çoklukta saçılan inciye benzerler. Zira saçılan incinin sayısı belli olmaz.

Sonra, Allah-û Teâlâ cennet için şöyle buyurdu;

- **"Baktığın vakit, orada güzel bir nimet ve büyük bir mülk görmüş olursun."** (76/20)

Cennet ehlinden bir kimsenin öyle bir köşkü vardır ki, bu köşkün içinde de yetmiş köşk vardır.

Her köşkün içinde de yetmiş ev vardır.

Her ev de içi oyulmuş inci gibidir. Her evin eni ve boyu da fersah fersahtır. Yüksekliği de bir fersahtır.

Her incide evin dört bin tane giriş yeri vardır.

Bu evin içinde bir taht vardır ki; incili ve yakutlu kamıştan örülmüştür.

Bu tahtın sağında ve solunda, altından dört bin kürsü vardır. Bu kürsülerin ayakları da kırmızı yakuttandır.

O tahtın üzerinde yetmiş tane yatak vardır. Her yatağın rengi bir başkadır.

İşte o cennetlik kimse, bu tahtına yaslanıp durmaktadır. Üzerinde de, dibadan yetmiş hülle vardır. Beyaz ipekli kısmı tenine değer.

Alnına koyduğu bir taç vardır. Bu taç; zebercet, yakut ve değişik cevherlerden yapılmıştır. Her cevherin rengi de bir başkadır.

Ayrıca, başına vurduğu bir tacı da vardır. Bu taçta yetmiş göz vardır. Her göze bir inci yerleşmiştir ki; Doğunun ve batının malına değer.

O cennetliğin kolunda üç tane bilezik vardır; Bir bilezik altından, bir bilezik gümüşten, bir bilezik de inciden.

O kimsenin elinde ve ayaklarında altından ve gümüşten yüzükler vardır. Bu yüzüklerin taşları da renk renktir.

Ve o kimsenin önünde on bin gulam vardır. Yani; Güzel çocuk. Bunlar, sonsuz zamanlara kadar ne büyürler; ne de yaşlanırlar.

Bu kimsenin önüne, orada bir sofra konur. Bu sofra, enine boyuna bir mildir?

Bu sofranın üzerine de yetmiş bin kap konur. Bu kaplar, altından ve gümüştendir. Her kapta da yetmiş çeşit yemek vardır.

Yemek için, eline bir lokma alır; bu sırada aklına gelir ki;

- Keşke şu olsaydı.

Hemen elindeki lokma değişir; öbür istediği neyse o olur.

Gılmanları da huzurundadır. Onların ellerinde de gümüşten testiler ve gümüşten kadehler vardır. Yanlarında hem su vardır; hem de şarap.

O cennetlik kimse, bu yediğinden ve içtiğinden; kırk kişinin yiyip içtiği kadar yer ve içer.

Yemek çeşitlerinden yemeye doyduğu zaman, bu kere istediği içkiden içer.

İçince geğirir; onun bu geğirmesi ile Allah-û Teâlâ istek olarak kendisine bin kapı açar. Yani; O kadar ki, tekrar yemeğe istek duyar.

İçtiği içecekten ötürü de terler. Bu terlemesi sonunda, yemeye içmeye dair, Allah-û Teâlâ, onun için bin kapı açar.

Cennetin ona ait kapıların hemen her birinden kuşlar uçarak gelirler. Bu kuşların hemen biri, asil büyük bir deve gibidir.

Bu kuşlar gelince, o kimsenin önünde saf hâlinde dururlar. Bu kuşlardan her biri kendi kendine ötüp naat okumaya başlar. Hem de tatlı bir okuyucu sesi gibi. Onun sesi dünyanın tüm çalgılarından daha lezzetlidir.

Sonra şöyle der;

- Ey Allah'ın sevgili kulu, beni ye. Ben nice zamandan beri, cennet bahçelerinde otlamaktayım. Şu çeşmelerden de içmekteyim.

Hemen her biri, sesinin bütün güzelliğini göstererek, öter ve aynı şeyi söyler.

Bunun üzerine, o kimse, başını kaldırır; en güzel seslisine, en iyi naat okuyana bakar ve ona karşı bir ister duyar.

Onun duyduğu bu isteği, Allah-û Teâlâ, o kuşa gizliden bildirir. Hemen o kuş gelir, sofraya konar. Onun bir yanı, kemikli ettir; bir kısmı da büryan olmuş kebaptır.

Onun beyazlığı kardan daha beyaz, tatlılığı da baldan daha tatlıdır.

O kimse, bu kuştan doyacağı kadar yer; yeteri kadar ondan nasibini alır. Bundan sonra o kuş, geldiği kapıdan uçar gider. Hem de geldiği gibi, sanki yenen kuş o değil.

O cennetlik kimse, köşkler üzerindedir; kadını da karşısında durur. Kadınının yüzüne baktığı zaman, orada kendi yüzünü görür; o kadar ki, saf ve temiz bir yüzü vardır.

Bu kadını ile birleşme yapmak istediği zaman, onun yüzüne bakar. Ama onu bu işe davet etmekten utanır. Ancak kadını, onun bu isteğini yüzüne bakınca anlar. Hemen ona yaklaşır ve şöyle der;

- Anam babam sana feda. Başını kaldır da bana bak. Bugün ben seninim, sen de benimsin.

Bundan sonra, o kadını ile evvel gelenlerden yüz kişinin kuvvetine denk bir kuvvetle birleşme yapar. Şehvet duygusu da kırk kişiye bedeldir.

Bu işi, aralıksız, kırk gün sürdürür; ondan hiç ayrılmaz. Ve her ona yaklaştıkça, bakire kız olarak bulur.

Ondan ayrıldığı zaman, misk kokusu duyar. Ondan duyduğu bu koku, ona olan sevgisini daha da çok artırır.

Onun gibi, dört bin sekiz yüz kadını daha vardır.

Her kadınının da yetmiş tane cariyesi ve hizmetçisi vardır.

Hazret-i Ali (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "O cennetteki cariyelerden veya hizmetçilerden biri dünyaya çıkarılmış olsa, dünya ehlinin tümü, ona kavuşmak için vuruşurlar. Hatta bu uğurda hepsi yok olurlar.

Oradaki gözde hurilerden biri, saçını yeryüzündekilere gösterecek olsa, onun nuru, güneşin nurunu söndürür."

Resulullah (s.a.v) efendimize şöyle soruldu;

- Orada hizmet edenle, hizmet edilen arasında ne fark vardır?

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Nefsimi kudret elinde tutan Yüce Allah adına and içerim ki; hizmet edenle hizmet edilen arasındaki fark; Gece ortasında, ay yanında duran, kararmış yıldız gibidir."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, şöyle buyurdu;

- "Cennet ehli kimse, tahtında otururken, Aziz Celil Allah on bir melek gönderir.

Bu melek, beraberinde yetmiş hulle getirir. Her hulle bir başka renktedir ki, letafeti ve inceliği dolayısı ile meleğin iki parmağı arasında kaybolur gibidir.

Bu arada o melek, Yüce Allah'ın selâmını ve onun hoşnutluğun da getirip tebliğ eder.

O melek gelir; cennetlik kulun kapısında durur.

Sonra, kapıcısına şöyle der;

- Allah'ın sevdiği kuldan, benim için izin al. Ben, Âlemlerin Rabbi katından ona gelen bir elçiyim.

Ancak, o kapıcı şöyle der;

- Vallahi, ben o Allah'ın sevgili kulu ile konuşmaya güçlü değilim. Ancak, bana yakın olan kapıcıya senin durumunu anlatırım.

Böylece, gelen haberleri, kapıcılar birbirlerine ulaştırır dururlar. Yetmiş kapı geçtikten sonra, haber Allah'ın o sevgili kuluna ulaşır.

Son kapıcı gider ona şöyle der;

- Ey Allah'ın sevgili kulu, izzet sahibi Yüce Rabbin elçisi kapıda izin bekler.

Onun böyle demesi üzerine, meleğin içeri girmesine izin verir. Melek içeri girdikten sonra, şöyle der;

- Ey Allah'ın sevgili kulu sana selâm. İzzet sahibi Yüce Rabbin de sana selâmı var. O senden hoşnut olduğunu bildirir. Allah'ın o sevgili kulu; şayet Allah-û Teâlâ, onun için ölümsüzlük hükmü vermemiş olsaydı, sevincinden o anda ölürdü."

Resulullah (s.a.v) efendimizin anlattığı mana şu ayet-i kerimede doğruluğunu bulmuştur;

- "En büyüğü, Allah'tan gelen hoşnutluktur. Zira bu, büyük bir nailiyettir." (9/72) Şu ayet-i kerime de aynı manaların açık bir beyanıdır;

- "Onu görecek olsan, mutlaka üstün bir nimet ve büyük

bir mülk görmüş olacaksın." (76/20)

Âlemlerin Rabbi Allah'ın elçisi onun yanına ancak izinle girdiğine göre, bu mana doğru olur.

Allah-û Teâlâ, cennet ehlini şöyle anlatmaktadır;

- **"Onların üzerlerinde, ince ve kalın yeşil ipekten giysiler vardır. Güzel bilezikler takınmış süslenmişlerdir."** (76/21)

Bir başka ayet-i kerimede ise, onların takındığı bilezikler şöyle anlatıldı;

- **"Bunlar, orada altından ve inciden bilezikler takınacaklar, süsleneceklerdir."** (22/23)

Bu ayet-i kerimeden anlaşıldığına göre; Cennet ehli o kulun üç tane bileziği olacaktır. Daha sonra, Allah-û Teâlâ onlar hakkında şöyle buyurdu;

- **"Rableri, onlara gayet temiz şarap içirecektir."** (76/21)

Bu şarabın izahı şöyledir;

Cennetin kapısında bir ağaç vardır. Onun kökünden iki kaynak akmaktadır.

Birinci çeşme yıkanmak içindir. Şöyle ki;

Cennetlik kimse, sırat köprüsünü geçtikten sonra, o iki kaynaktan birine gider yıkanır. Onun kokusu, misk kokusundan daha güzeldir.

Orada yıkandıktan sonra; boyu yukarı doğru yetmiş zira uzar. Âdem aleyhisselâmın boyu gibi olur.

Cennet ehlinin hemen hepsi, erkeği ve kadını aynı boyda olurlar. Yani; Âdem aleyhisselâmın boyunda.

Yaşta İsa aleyhisselâmın yaşında olacaklardır. Yani; Otuz üç yaşında.

Küçük olanlar, otuz yaşına kadar büyürler.

Yaşlılar da gençleşir; otuz üç yaşına inerler.

Onların erkekleri ve kadınları da güzellikte aynı olurlar; Yakup peygamberin oğlu Yusuf peygamberin güzelliğinde olacaklardır.

İkinci çeşmeden de içerler. Şöyle ki;

O sudan içtikten sonra; kalbi temizlenir. Ondan karışıklık, keder, haset, hüzün gider. O su ile Allah-û Teâlâ onun kalbini temizler.

O sudan çıktığı zaman;

Kalbi, Eyyub aleyhisselâmın kalbi gibi olur.

Dili, Muhammed aleyhisselâmın dilinde olur. Yani; Arapça konuşur.

Bundan sonra, cennetin kapısına gelirler. Orada, cennetin kapıcısı onlara sorar;

- Temizlendiniz mi? Derler ki;

- Evet, temizlendik. Bunun üzerine, cennet kapıcıları şöyle derler;

- Artık, ebedî kalmak üzere cennete girin.

Böylece, henüz cennete girmeden evvel, oradan bir daha çıkmamak müjdesini cennetliklere verirler.

Cennete girecek kimsenin yanında dünyada iken, iyiliklerini ve kötülüklerini yazan melekleri de olacaktır.

Yani; Kiramen Kâtibin melekleri.

İçeri girer girmez; kendisini bir melek karşılar. O meleğin beraberinde yeşil yakuttan asil bir at vardır. Onun dizgini de kırmızı yakuttandır.

Onun üzerinde eğeri vardır ki; Önü arkası inci ve yakutla işlenmiştir. İki yanı da altın ve gümüş işlemelidir.

Gelen meleğin yanında, yetmiş çeşit giysi vardır. Bunları giydirir; başına da taç vurur.

O meleğin yanında, sedefinde saklı duran inciler gibi on bin tane gulam (oğlan çocuğu) vardır.

Kendisine memur edilen melek şöyle der;

- Ey Allah'ın sevgili kulu, buna bin. Bu, senindir. Bunun gibi bir tane daha var ki, o da senindir.

Bundan sonra, o ata biner.

O atın iki kanadı vardır. Ayağını gözünün gördüğü yere basar.

O kimse, önünde on bin gulam ile yoluna devam eder. Keza, dünyadaki iki meleği de orada kendisi iledir.

Ve saraylarına gelir. Orada iner. Sonra, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

إِنَّ هٰذَا كَانَ لَكُمْ جَزَآءً وَكَانَ سَعْيُكُمْ مَشْكُورًا

- **"İşte bu sizin mükâfatınızdır."** (76/22) Yani; Bu suretle, anlatıldığı şekilde size bir bir vasfettiğim nimetler.

Bütün bunlar; güzel sevap olarak amellerinize mükâfattır. Ayet-i kerime şöyle devam ediyor;

- **"Amelleriniz, meşkûr olmuştur."** (76/22) Yani; Allah-û Teâlâ, amellerinizi kabul buyurmuş ve bunların karşılığında rahmeti ile sevap olarak size cenneti vermiştir.

13. BÖLÜM

RECEP AYININ FAZİLETLERİ

Beşinci Meclis:

Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللّٰهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِى كِتَابِ اللّٰهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ مِنْهَآ اَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ذٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ فَلَا تَظْلِمُوا فِيهِنَّ اَنْفُسَكُمْ وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَآفَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَآفَّةً وَاعْلَمُوٓا اَنَّ اللّٰهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ

- **"Gerçek manası ile Allah'a göre, yeri ve semaları yarattığı günden bu yana Allah'ın kitabında aylar on ikidir. Bu aylardan dört tanesi** (onlarda vuruşulmaması) **saygı gösterilmesi gereken aylardır."** (9/36)

Önce bu ayet-i kerimenin geliş sebebi üzerinde duralım. Şöyle ki;

Resulullah (s.a.v) efendimize, Mekke-i Mükerreme'nin fethi gelmeden evvel; müminler, Medine-i Münevvere'den Mekke'ye doğru yürüdüler.

Bu arada, kendi aralarında şöyle konuştular;

- Biz, Medine-i Münevvere küffarı ile savaşmanın haram olduğu bir ayda savaşmaktan korkarız.

Bunun üzerine, Allah-û Teâlâ yukarıda mealini aldığımız ayet-i kerimeyi inzal eyledi.

Yani; Zilkade, Zilhicce, Muharrem, Recep.

Recep ayı tek olarak gelmiştir. Diğer aylar peş peşedir.

Burada anlatılmak istenen mana, daha açık tabiri ile şu demeye gelir;

- Allah-û Teâlâ, semaları ve yeri, lâtif ve kesif (kaba) cisimleri yarattığından bu yana; Levh-i mahfuzda ayların sayısı on ikidir.

Bu ayların dört tanesine;

- Mah-ı Hürüm. (Haram aylar)

Tabir edilmiştir ki; bunlarda cenk, savaş, savaş çağrısı, mücadele haram kılınmıştır.

Ayet-i kerimeye devam edelim;

- **"Doğru yol da budur."** (9/36)

Yani; En doğru hesap.

Devam edelim;

- **"O aylarda, nefislerinize zulüm etmeyiniz."** (9/36)

Allah-û Teâlâ, bilhassa bu dört ayda bize hata işlemeyi yasak etti. Bu yasak edişi; O aylara duyulacak saygıdan ötürüdür. Onların değerini bize anlatmak içindir. Diğer aylara bakarak, bu aylarda daha dikkatli olmayı bize anlattı.

Her ne kadar, diğer aylarda da zulmü yasak etti ise de, durum üstte anlatıldığı gibidir. Yani; Bu dört ayda çok dikkat edilmesi gerekir. Şu ayet-i kerimede izlenen mana yolu da aynıdır;

حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَوٰةِ الْوُسْطٰى

- **"Namazlara devam ediniz; bilhassa orta namaza.."** (2/238)

Burada orta namaz, ikindi namazıdır. Bu mana, daha önce de anlattığımız gibi; o namazın bir özelliğine, ayrı bir saygı gösterilmesine göre gelmiştir.

O aylar içinde, bilhassa zulüm üzerinde durulmuştur. Bunun manası şu demeye gelir;

- O aylarda, Arap müşriklerinden hiç kimseyi öldürmeyiniz. Meğerki sizi öldürmek için karşınıza çıkmış olsunlar.

Allah rahmet eylesin; Bayezid-i Bistamî (r.a) şöyle anlattı;

- Zulüm, Allah'a taatı terk edip ona karşı masiyet işlememektir.

Bir başka zat da zulüm için şu tabiri kullandı;

- Bir şeyi, kendi yerinden başka bir yere koymaktır. Her iki tabir de, aynı manaya gelir. Daha sonra, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

- **"Bir bütün hâlinde müşriklerle vuruşun; tıpkı onların da sizinle topla vuruşmaya girdikleri gibi."** (9/36)

Yani; Haram aylarda olsa da durum budur.

Allah-û Teâlâ, ayet-i kerimenin sonunda şöyle buyurdu;

- **"Biliniz ki, Allah muttakilerle beraberdir."** (9/36)

Bu ayet-i kerimede geçen;

- **"Doğru yol Din-i Kayyum"** (9/36) Manası üzerine, tefsirciler değişik görüşler ileri sürdüler.

Allah rahmet eylesin; bu manada Mukatil şöyle dedi;

- Gerçek din. Ondan başkaları ise, şu mana üzerinde durdular;

- Sadık din. Bu da İslâm dinidir. Daha başkaları da şöyle dedi;

- Temiz din. Şöyle diyenler de vardır;

- Allah-û Teâlâ'nın, Müslümanlara emrettiği neyse odur.

1. FASIL; Recep kelimesi üzerinedir.

- Recep.. Lâfzı, iştikak yollu çıkan isimler arasında sayılır. Kelime kökü de;

- Tercib.. Mastarı köküdür. Tercib ise, Araplara göre şu demeye gelir;

- Saygı. Yani; Tazim. Bu aya saygı gösterip tazim edildiği zaman şöyle denir;

- Ben bu aya saygılı oldum. (Receptü hazeşşehre.)

Bu tabir, Habbab b. Münzir b. Cümuh'un sözünde de geçmiştir. Ki bu Sakife-i Beni Saide'de olmuştu. Şöyle ki;

Resulullah (s.a.v) efendimiz vefat ettiği gün tayin edilecek halife için, ensar ve muhacirin ihtilâfa düştüler. Bu arada ensar, muhacirine şöyle dedi;

- Bir emir sizden olsun; bir tane de bizden.Bu sırada, Habbab kızdı; kılıcını çekti ve şöyle dedi;

- Ene cüzeylehal-muhakkek ve uzaykuhal-mürecceb. (Kavmim arasında ulu, onların boyun eğip saygı gösterdiği biriyim.)

Burada; bu cümlenin biraz lügat manasına göre ayrıntılarına girelim;

- Cüzayk. Tabirini kullanmıştır ki; şu demeye gelir;

- Sahiplerine göre pek değerli bir hurma ağacıdır. Bilhassa, meyillendiği zaman, devrilmemesi için ona dayanak verirler.

- Recbe. Lâfzının bir başka manası da şudur; Hurmalığın çevresindeki bina. Biraz da;

- Cüzeylühal-Muhakkek. Deyimi üzerinde duralım. Şu manaya gelir;

- Bilhassa uyuz develerin sürtünüp kaşındığı hurma kütüğü. Yani; Küçüğü. Denilmiştir ki;

- Cezel.

Kelimesinin manası şudur; Develerin sürtünüp kaşınmaları için, ağıllarına dikilen kütük.

Bayezid, Yahya b. Ziyad Ferra'dan naklen şöyle anlattı;

- Bu aya recep adının verilmesinin sebebi şudur ki; Bu ayda Araplar, hurmaları bol ağaçlara destek verirler. Kökünden ta dalına kadar bağlarlar. Ta ki; Rüzgâr sallayıp onun meyvelerini düşürmesin.

Bu işi yaptıkları zaman da şu tabiri kullanırlar;

- Reccebtün-nahle. (Yani; Hurmaya destek verdim.)

Recep, tabiri için şöyle diyen de vardır;

- Tercib. Kelimesi şu manayadır; Hırsızlık ve daha başka yollardan almak isteyenlerden, meyvelerinin yere düşmesinden korumak için, hurma dallarına dikenlik yapmak. Şöyle diyenler de vardır;

- Hurmanın meyveli dalları eğildiği zaman, yere düşmemesi için ona verilen destek işinin adı; Tercib'dir. Şöyle diyenler de vardır;

- O lâfız, Arap dilinden bir kelime olup bir şeyden heybete kapıldıkları zaman;

- Reccebtüş-şey'e. (O şeyden heybete kapıldım) Derler. Bazıları da;

- Tercib. Tabirini, hazırlanmak manasına almışlardır. Zira bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Recep ayı içinde, şaban ayı için çokça hayır tercib edilir. (Yani; hazırlanır)"** Bazıları da demiştir ki;

- Tercib, Allah-û Teâlâ'nın zikrini tekrar ile, ona tazim etmektir. Zira melekler de içinde Yüce Allah'ı tespih, tahmid, takdis bulunan seslerini tercib ederler. (Yani; Tekrar ile yükseltirler.) Bazıları da bu ayı recep değil de;

- Recem. Diye anlatmışlardır. Zira bu ayda, müminlere eziyet etmemesi için, şeytan recmedilir. (Yani; Bir yana atılır.)

- Recep.. Lâfzı, (Arapça aslına göre) üç harften ibarettir. Şöyle ki; **Ra Cim Ba.**

Ra; Yüce Allah'ın rahmetine işarettir.

Cim; Yüce Allah'ın cömertliğine delildir.

Ba; Yüce Allah'ın iyiliğini ve ihsanını anlatır.

Anlatılan manaya göre; Bu ayın başından sonuna kadar, kullar üç ihsan gelir. Şöyle ki;

a) Azap olmadan bol rahmet.

b) Cimrilik olmadan bol bol cömertçe vermek.

c) Cefasız, safalı ihsan.

2. FASIL; Recep ayının isimleri

Şunlar recep ayına verilen isimlerdir; Recep-i Mudar, Munsıl'ül-Esinne, Şehrüllah'il-Asamm, Şehrüllah'il-Esabb, Şehr'ül-Mutahhar, Sehr'üs-Sabık, Şehr'ül-Ferd.

- Recep-i Mudar. İsmini verenlerin dayanağı, Resulullah (s.a.v) efendimizin şu hadis-i şerifidir;

- "Zaman Allah-û Teâlâ'nın yeri ve semaları yarattığı günden bu yana, olduğu gibi dönüp durmaktadır.

Sene, on iki aydır. Bu aylardan dört tanesi haram aylardır. Üç tanesi peş peşe gelir ki şunlardır; Zilkade, Zilhicce, Muharrem.

O aylardan bir tanesi de tek gelir ki; Recep-i Mudar olup Cemaziyelahir ile Şaban arasındadır."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, burada recep ayının yerini tayin buyurmuştur. Bunun sebebi de; Arapların cahiliyet zamanında ayların yerlerini değiştirme işlemini iptaldir.

Onların yaptığı şu ayet-i kerime ile bize anlatılmıştır;

اِنَّمَا النَّسِيُٓءُ زِيَادَةٌ فِى الْكُفْرِ يُضَلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا

- "Haram ayları geciktirmek, küfürde bir ziyadelik içindir. Onunla küfre gidenler şaşırtılır." (9/37)

Onların bu ayları değiştirmeleri şöyle olurdu;

Araplar cahiliyet zamanında, Mina dönüşünde Kenane oğullarından bir adam ayağa kalkardı. Bu adamın adına;

- Nuaym b. Sa'lebe denirdi. Bu kimse, o topluluğun başkanı idi. Şöyle derdi;

- Ben, istekleri kabul ederim; istediği bir şeyden dolayı kimseyi ayıplamam. Hiçbir iş, benden geri dönmez.

Onun böyle demesine karşılık, orada bulunanlar hep bir ağızdan şöyle derlerdi;

- Doğru söyledin. Bunun için bize bir ayı ertelemeni istiyoruz. Şunu demek istiyorlardı;

- Muharrem ayının haramlığını bizden kaldır; bunu sefer ayına getir.

Bunu istemelerinin sebebi şuydu; Ta ki, yağmacılık yapmadan, ard arda üç ay üzerlerinden geçmesin. Zira onların geçimi yağmacılıkla olurdu.

Onların bu isteklerini yerine getirirdi. Muharrem ayının haramlığını, sefer ayının mubahlığı ile değiştirirdi.

İşte ayet-i kerimede geçen;

- **"Geciktirme.."** (9/37) Tabirinin manası budur. (Aslına göre; Nesi lâfzının.) Ayrıca, kasten unutmak manasını da taşır ki, bunun için şu tabir kullanılmıştır;

- O, geleceğinde Allah'ı unutunca, Allah da geleceğini ona unutturdu.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, recep ayı için iki tabir kullanmıştır. Şöyle ki;

a) Resulullah (s.a.v) efendimiz bu aya;

- **"Şehr-i Mudar."** İsmini vermiştir. Zira Mudar kabilesi, bu aya çok tazim etmiş, büyük bilip saygı göstermiştir.

b) Resulullah (s.a.v) efendimiz, bu ayın yerini;

- **"Cemaziyelahir ile Şaban arasındadır."** Buyurmak sureti ile tayın etmiştir. Ta ki, bu ay geriye ve ileriye alınmasın. Yani; Daha önce, muharrem ayının sefer ayına alındığı gibi. Ki, cahiliyet devrinde öyle yapmışlardır.

Böylece, Resulullah (s.a.v) efendimiz, bu aya bir özellik verip kayda bağladı. Sonuna kadar haram olduğunu anlatıp üzerinde durdu. Şöyle anlatılmıştır; Recep ayına;

- **"Recep-i Mudar."** İsminin verilmesinin bir sebebi de şudur ki; O ayda, küffardan bazıları, kabilelerden birine beddua etti. Onların bu bedduası üzerine, Allah-û Teâlâ o kabileyi helâk etti.

Denilmiştir ki;

- Recep ayı içinde, zalimlere beddua etmek tutar. Keza haksızlara da.

Üstte anlatılan manadan ötürüdür ki; Cahiliyet zamanında Araplar, kendilerine zulmedenlere beddua etmeyi recep ayına bırakırlardı. Recep ayında beddua ettikleri zaman tutardı; boş dönmezdi.

- **Munsıl'ül-Esinne** denmesinin sebebine gelince, şöyle anlatılır;

- Recep ayı geldiği zaman mızraklar indirilir. Kılıçlar kınına konur. Oklar yaydan çekilir. Böylece, recep ayına tazimle, saygı ile girilir.

- **Şehrüllah'il-Esamm.** İsminin verilmesinin sebebi ise, Hazret-i Osman b. Affan'dan (r.a) gelen bir rivayete dayanmaktadır. Şöyle anlatıldı;

- Recep ayının hilâli göründüğü zaman bir cuma günü minbere çıktı; hutbesini okudu. Sonra şöyle dedi;

- Dikkat ediniz, bu ay Şehrüllah'il-Asamm'dır. Bu ay, sizin zekât verme ayınızdır.

Bir kimsenin üzerinde zekât borcu varsa ödesin. Sonra da, kalan zekâtını vermeye hazırlansın. İbn-i Enbarî şöyle anlattı;

- Recep ayına Asamm, tabirinin kullanılmasının sebebi şudur;

Araplar, birbirleri ile savaşta ve cenkte iken, recep ayı gelirdi. Recep ayının hilâli göründüğü zaman; hemen silâhlarını çıkarırlardı. Mızraklarını da bırakırlardı. Artık ne silâh sesi duyulurdu; ne mızrak şakırtısı. Şöyle ki;

Bir kimse, babasının katilini aramakta iken; onu recep ayında görse, saldırmazdı. Onu hiç görmemiş, ondan bir haber almamış gibi olurdu.

- **Asamm..** Adının verilmesi bu sebebe dayanır. Denilmiştir ki;

- Recep ayına Asamm, isminin verilmesinin bir sebebi odur ki; recep ayında, Allah-û Teâlâ'nın, hiçbir kavmi gazabına uğrattığı duyulmamıştır. Zira Allah-û Teâlâ, geçmiş ümmetlere, sair aylarda azap etmiştir. Ümmetlerden hiçbirine bu ayda azap etmemiştir.

Bu ay içinde, Nuh aleyhisselâmı gemiye bindirdi. O ve beraberinde olanlar, altı ay gemide yüzüp gittiler. İbrahim Nehaî şöyle anlattı;

- Recep ayı, Allah'ın ayıdır.

Nuh aleyhisselâmı bu ayda gemiye bindirdi. Nuh aleyhisselâm, gemiye bindikten sonra oruç tuttu. Beraberinde bulunan kimselere de oruç tutmaları için emir verdi.

Bu sebeple, Allah-û Teâlâ kendisini ve beraberinde olanları tufandan kurtardı. Yeryüzünü, şirkten ve düşmanlardan temizledi.

Üstte anlatılan rivayeti, İbrahim Nehaî'den başkaları, Resulullah (s.a.v) efendimize bağlamışlardır.

Bize, Hibetullah Ebu Hazim'den naklen; o da Sehl b. Saad'dan (r.a) naklen gelen rivayete göre; Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- "Dikkat ediniz; recep ayı, haram aylardan biridir. Nuh aleyhisselâmı Allah-û Teâlâ o ayda gemiye bindirdi.

Nuh aleyhisselâm, gemide iken oruç tuttu. Gemide kendisi ile beraber olanlara oruç tutmaları için emir verdi.

Böylece Allah-û Teâlâ, yeryüzünü tufanla küfürden ve azgınlıktan temizledi."

Denilmiştir ki;

- Bu aya Asamm, adının verilmesi şu sebepledir ki; Senin cefanı ve hatanı duymaz. Daima iyiliğini duyar. Ey mümin o, senin şerefini dinler.

Allah-û Teâlâ onu, senin hatalarından yana, cefalarından yana sağır eylemiştir. Ta ki; Kıyamet günü, senin aleyhine şahitlik etmesin.

Senin için yapacağı şahitlik; Senden duyduğu iyiliğe ve onda işlediğin iyi amele dair olacaktır. Senin faziletini anlatacaktır.

Recep ayı için;

- **Şehrüllah'il-Esabb.**

Adının verilmesini de anlatalım. Şöyle ki;

Allah-û Teâlâ, kullar üzerine rahmet yağdırır.

Allah-û Teâlâ, bu ayda kullarına öyle ikramlar eder, öyle sevaplar verir ki; onları hiçbir göz görmemiştir, kulaklar duymamıştır, bir beşerin kalbine onların ne olduğunu anlamak da gelmemiştir.

Şu rivayeti, bize Şeyh İmam Hibetullah yolu ile İbn-i Mübarek Sakatî Amaş'tan almıştır. Amaş da İbrahim, Alkama'dan almıştır.

Alkama da Ebu Said-i Hudrî'den naklen, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Allah katında ayların sayısı on ikidir. Yeri ve semaları Allah yarattığı günden beri bu böyledir.**

Bu aylardan dört tanesi haram ay olup şunlardır; Allah'ın asamm ayı recep. Bu ay tek başınadır. Kalan üç tanesi peş peşe olup şunlardır; Zilkade, zilhicce, muharrem..

Recep, Allah'ın ayıdır.

Şaban, benim ayımdır.

Ramazan, ümmetimin ayıdır.

Bir kimse, recep ayı içinde, imanla ve sevabını Allah'tan bekleyerek bir gün oruç tutarsa, Allah'ın en büyük rızasına hak kazanır. Firdevs cennetinin en üst katına yerleşir.

Recep ayında iki gün oruç tutana iki kat ecir verilir. Her katın ağırlığı dünya dağlarına benzer.

Bir kimse, recep ayında üç gün oruç tutar ise, Allah-û Teâlâ cehennemle onun arasına bir hendek açar. Bu hendeğin uzunluğu bir senelik yoldur.

Bir kimse, recep ayında dört gün oruç tutar ise, şu hastalıklardan afiyet bulur; Delirmek, cüzzam, abraş. Mesih deccalın fitnesinden de kurtulur.

Bir kimse, recep ayında beş gün oruç tutar ise, kabir aza-

bından kurtulur.

Bir kimse, recep ayında altı gün oruç tutar ise, kabrinden çıktığı zaman yüzü; Bedir hâlindeki ay aydınlığından daha nurludur.

Bir kimse, recep ayında yedi gün oruç tutar ise, hepsi cehennemin kapısı için olur ki; Her gün, cehennemin kapılarından birini kapatır.

Bir kimse, recep ayında sekiz gün oruç tutar ise, cennetin sekiz kapısı vardır. Allah-û Teâlâ, her gün için cennetin bir kapısını ona açar.

Bir kimse, recep ayında dokuz gün oruç tutar ise, kabrinden kalkarken şöyle diyerek kalkar;

- Eşhedü en lâ ilâhe illallah.

Ve o kimsenin yüzü; Cennetten başka yana döndürülemez.

Bir kimse, recep ayında on gün oruç tutar ise, Allah-û Teâlâ onun için sırat köprüsünde her gece onun için bir yatak serer. Orada istirahat eder.

Bir kimse, recep ayında on bir gün oruç tutar ise, kıyamet günü, ondan daha faziletli biri görülmez. Meğerki; Onun kadar oruç tutmuş olsun.

Bir kimse, recep ayında on iki gün oruç tutar ise, Allah-û Teâlâ kıyamet günü, kendisine iki hulle giydirir. O hâllerden biri, dünya ve içindekilerden hayırlıdır.

Bir kimse, recep ayında on üç gün oruç tutar ise, kıyamet günü onun için arşın altında bir sofra kurulur. O sofradan yer. Hâlbuki insanlar, şiddet içi şiddettedirler.

Bir kimse, recep ayında on dört gün oruç tutar ise, Allah-û Teâlâ ona hiçbir gözün görmediği, kulakların duymadığı, bir beşerin de kalbine gelmeyen ihsanlar yapar.

Bir kimse, recep ayında on beş gün oruç tutar ise, Allah-û Teâlâ onu, emin kimselerin durduğu yerde durdurur. Onun yanından geçen her mukarreb melek ve her mürsel peygamber ona şöyle der;

- Ne mutlu sana, sen emin kimselerdensin."

Bir başka rivayette, üstteki kimse için şöyle buyrulmuştur;

- "On beş günden fazla oruç tutar ise.."

Hadis-i şerife devam edelim;

- "Biri kimse, recep ayında on altı gün oruç tutar ise, Rahman Allah'ı ilk ziyaret edenlerden olur ve ona bakar, kelâmını da duyar.

Bir kimse recep ayında on yedi gün oruç tutar ise, Allah-û Teâlâ onun için her milde bir dinlenme yeri yaratır; orada dinlenir.

Bir kimse, recep ayında on sekiz gün oruç tutar ise, İbrahim aleyhisselâmın kubbesine yakın olur.

Bir kimse, recep ayında on dokuz gün oruç tutar ise, Allah-û Teâlâ onun için cennette bir saray yapar ki; bu saray İbrahim aleyhisselâmın ve Âdem aleyhisselâmın sarayının karşısına düşer.

Bu arada, kendisi onlara selâm verir; onlar da kendisine selâm verirler.

Bir kimse, recep ayında yirmi gün oruç tutar ise, semadan bir nidacı kendisine şöyle seslenir;

- Ey Allah'ın kulu, Allah-û Teâlâ, senin geçmişteki günahlarını bağışladı. Bundan sonrası için, yeni ameller işlemeye bak."

Gelelim, recep ayı için;

- **Şehr'ül-Mutahhar.** İsminin verilmesine.

Bu isim, şu manadan ötürü recep ayına verilmiştir; Recep ayı, kendisinde oruç tutanları günahlarından ve hatalarından temizler.

Bu manadaki rivayeti de Şeyh İmam Hibetullah b. Mübarek Sakatî anlatmıştır. Bu zatın dayandığı raviler de şunlardır; Hasan b. Ahmed b. Abdullah Makarrî, Harun b. Antere ve babası.

Bunlar, rivayetlerini Hazret-i Ali'ye (r.a) kadar götürüp, ondan naklen Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmışlardır;

- "Recep ayı, büyük bir aydır. Recep ayında bir gün oruç tutana, Allah-û Teâlâ, bin senelik oruç sevabı yazar.

Recep ayında iki gün oruç tutana, Allah-û Teâlâ iki senelik oruç sevabı yazar.

Recep ayında üç gün oruç tutana, Allah-û Teâlâ üç senelik oruç sevabı yazar.

Recep ayında yedi gün oruç tutana, Allah-û Teâlâ, cehennem kapılarını kapatır.

Recep ayında sekiz gün oruç tutana, cennetin sekiz kapı-

sı açılır. Hangisinden isterse girer.

Recep ayında on beş gün oruç tutan kimsenin kötülükleri iyiliğe çevrilir. Semadan bir nidacı şöyle seslenir;

- Sen bağışlandın. Yeni ameller işlemeye bak.

Her kim, recep ayında oruç tutmayı artırır ise, Allah-û Teâlâ ona ihsanını artırır."

Şeyh İmam Hibetullah b. Mübarek Yunus yolu ile aldığı rivayeti, Hazret-i Hasan'a (r.a) ulaştırarak; Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmaktadır;

- "Bir kimse, recep ayında bir gün oruç tutar ise onun tuttuğu bu oruç; otuz seneye bedeldir."

Şeyh İmam Hibetullah; Hasan b. Ahmed b. Abdullah Makarrî, Âlâ b. Kesir yolu ile gelen rivayette Mekhul şöyle anlatmıştır;

- Bir adam, Ebu Derda'ya (r.a) recep ayında tutulan oruçtan sordu; Ebu Derda (r.a) ona şöyle dedi;

- Sen, bana cahiliyet devrinde de tazim edilen bir aydan sordun. İslâmiyet'te, onun değeri büyüklüğü daha da artmıştır.

Bir kimse, recep ayında, sevabını Allah-û Teâlâ'dan bekleyerek, sırf onun rızasını dilerse, onun tuttuğu bu oruç Yüce Allah'ın gazabını söndürür. Kendisine cehennem kapılarından biri kapatılır.

Bu orucuna karşılık, kendisine yer dolusu altın verilecek olsa; onun için bir mükâfat olamaz.

Kıyamet günü verilecek sevap müstesna, dünyada onun ecrine hiçbir şey yetmez.

Oruçlu olarak akşamı ettiği zaman; kendisi için on makbul dua vardır.

Bu duası ile dünyada iken bir şey isterse, kendisine verilir. Verilmezse, kendisi için ahirette sevabı birikir. Fazilet itibarı ile onun ettiği dua; Allah'ın veli kullarının, doğru saf kullarının duasının değerindedir.

Bir kimse, recep ayında iki gün oruç tutar ise, kendisine üstte anlatılan sevap verilir. Ayrıca, sıddık zatlardan on kişinin, ömürleri boyunca yaptığı sevap kadar sevap verilir. Bu sıddıklara tanınan şefaat hakkı kendisine de tanınır.

Yani; Onlar, nasıl günahkâr kardeşlerine şefaat ederlerse, bu da onlar gibi şefaat eder.

Ve kendisi, o sıddıkların grubuna dâhil olur; hatta cennete de onlarla birlikte girer. Onların arkadaşı olur.

Bir kimse, recep ayında üç gün oruç tutar ise, üstte anlatılan sevaplar kadar kendisine sevap verilir. Ayrıca, Allah-û Teâlâ, onun orucunu açtığı sırada şöyle buyurur;

- Bu kuluma; sevgim, dostluğum gerekli oldu. Ey meleklerim, sizi şahit tutuyorum; onun geçmiş ve gelecek günahlarını bağışladım.

Bir kimse, recep ayında dört gün oruç tutar ise, kendisine üstte anlatıldığı kadar sevap verilir. Bundan başka, kalp sahibi tövbekârlara verilen sevap kadar da sevabını artırır. Onun amel defteri de ilk kurtulanlarla birlikte verilir.

Bir kimse recep ayında beş gün oruç tutar ise, üstte anlatıldığı kadar sevap alır. Bundan başka, kıyamet günü onun yüzü mehtaplı gecenin ayı kadar parlak olur. Onun için aliç çöllerindeki kumlar kadar sevap yazılır. Kendisi cennete girdiği zaman şöyle denir;

- Ne istiyorsan iste.

Bir kimse, recep ayında altı gün oruç tutar ise, üstte anlatıldığı kadar sevap verilir. Bunun dışında kendisine bir nur ihsan edilir ki; Bununla, kıyamet günü orada toplananların tümü aydınlanır.

Ayrıca, kıyamet günü, kendisi her bakımdan güven içinde olan kimseler arasında dirilir. Sırat köprüsünü de hesap vermeden geçer.

Ayrıca, ana baba hakkı, akraba hakkı üzerinde var ise, bunlardan da kurtulur.

Kıyamet günü, Yüce Allah'ın huzuruna çıktığı zaman onu iyi karşılar; kendisine teveccüh yüzü gösterir.

Bir kimse, recep ayında yedi gün oruç tutar ise, üstte anlatılan sevaplar kendisine verilir. Bunlardan başka, kendisine cehennemin yedi kapısı kapatılır. Allah-û Teâlâ, onu yakmayı ateşe haram eder. Cennete girmeyi de onun için gerekli kılar ve gider istediği yerde yerleşir.

Bir kimse, recep ayında sekiz gün oruç tutar ise, üstte anlatılan sevaplar aynen verilir. Bundan başka cennetin sekiz kapısı ona açılır. Onların hangi kapısından canı isterse oradan girer.

Bir kimse, recep ayında dokuz gün oruç tutar ise, üstte anlatıldığı kadar kendisine sevap verilir. Kıyamet günü, her bakımdan güven içinde olan zatlarla dirilir. Kabrinden kalktığı zaman da yüzü nurla parlar. Onun nurundan orada toplananlar aydınlanırlar; hatta şöyle diyecek olurlar;

- Bu Mustafa Peygamber olmalı.

Orada, kendisine verilecek sevabın en küçüğü, hesap vermeden cennete girmek olacaktır.

Bir kimse, recep ayında on gün oruç tutar ise, ne güzel olur ne güzel. Kendisine üstte anlatıldığı kadar sevap verilir; on katı da eklenir. Ve onu; Allah-û Teâlâ, kötülükleri iyiliğe çevrilen kimselerden eyler. Ve o kul; Dünyada iken Allah için adalet üzere, Yüce Allah'a yakınlık bulan kimselerden olur. Yine o kimse; Bin sene oruç tutan, namaz kılan, sabreden sevabını Allah'tan bekleyen kimse gibi olur.

Bir kimse, recep ayında yirmi gün oruç tutar ise, üstte anlatılan miktarda kendisine sevap verilir. Yirmi katı ecrini artırır. Kendisi, İbrahim Halilüllah aleyhisselâma komşu olur. Hemen hepsi hatalı sayılan Rabia ve Mudar kabilesi sayısı kadar kimselere şefaat eder.

Bir kimse recep ayında otuz gün oruç tutar ise, üstte anlatıldığı kadar sevap verilir. Bundan başka, otuz kat da sevabı artırılır. Bu arada, bir nidacı semadan şöyle seslenir;

- Ey Allah'ın sevgili kulu, büyük ikrama nail olacağını müjdelerim. Soruldu;

- Büyük ikram nedir? Şu cevabı verdi;

- Cemil olan Yüce Allah'ın yüzünü görmektir. Peygamberlere, sıddıklara, şehitlere, salihlere arkadaş olmaktır. Bunların arkadaşlığı pek güzeldir.

Yarın perde açıldığı, Kerim Allah'ın büyük sevabına kavuştuğun zaman ne mutlu sana.

Bu kimseye ölüm meleği geldiği zaman; ruhunu teslim edeceği sırada Allah-û Teâlâ kendisine Firdevs havuzlarının içeceğinden içirir. Ölüm hâlini ona kolay eder. Hatta ölüm acısını hiç görmez.

Kabrinde suya kanmış olarak kalır. Resulullah (s.a.v) efendimizin Kevser havuzuna varıncaya kadar susuzluk duymaz.

Kabrinden kalktığı zaman, kendisini yetmiş bin melek uğurlar. Onların beraberinde inciden, yakuttan takılar ve giysiler vardır. Kendisine şöyle derler;

- Ey Allah'ın veli kulu, bir an evvel Rabbine kavuş. Dünyada iken, gündüzleri onun için susuz kaldın; bedenini erittin.

Ve kıyamet günü, Adn cennetine ilk giren kimse bu olacaktır. Hem de kurtulanlarla beraber. Allah onlardan razıdır; onlar da Allah'tan razı olmuşlardır. Bu ne büyük nailiyettir.

Şöyle devam etti;

- Şayet o kimse, her tuttuğu oruç günü, günlük yiyeceği kadar da sadaka verecek olursa, heyhat heyhat heyhat artık bunun alacağı sevaba zor yetişilir.

Bu kulun aldığı sevap kadar sevap almak için cümle halk bir araya gelecek olsalar; Allah-û Teâlâ'nın bu kula ihsan ettiği sevabın kırkta birini de alamazlar.

Abdullah b. Zübeyr (r.a) şöyle anlattı;

- Bir kimse, Şehrüllah'il-Asamm olan recep ayında bir kulun sıkıntısını giderecek olsa. Allah-û Teâlâ ona kıyamet günü, Firdevs cennetinde gözünün görebildiği kadar uzunlukta büyük bir saray verir.

Dikkat ediniz, bu ayda ikram sahibi olunuz; Aziz Celil Allah'tan bir ikrama nail olursunuz.

Ukbe b. Selâme b. Kays Resulullah (s.a.v) efendimizden bir hadis-i şerifi şöyle anlattı;

- "Bir kimse, recep ayında sadaka verecek olur ise, Allah-û Teâlâ onu cehennem ateşinden uzaklaştırır. Hem de, yavru iken yuvasından çıkan ta ihtiyarlayıp ölünceye kadar havada uçup giden karganın gittiği uzaklık kadar."

Denilmiştir ki;

- Bir karga beş yüz sene yaşayabilir.

Gelelim recep ayı için verilen;

- **Sabik** adına. Recep ayı, haram aylarının ilki olduğu için, bu isim kendisine verilmiştir. Recep ayına;

- **Ferd** adının verilmesine gelince, diğer üç aydan ayrı ve tek olduğu için bu ad ona verilmiştir.

Sevr b. Zeyd tarafından gelen rivayete göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz veda hutbesinde Ferd ismi için şöyle buyurmuştur;

- "Zaman, Allah-û Teâlâ'nın yeri ve semaları yarattığı günden bu yana; olduğu gibi dönüp durmaktadır.

Sene on iki aydır. Bu aylardan dört tanesi, haram aylardır. Üç tanesi peş peşe gelir ki, şunlardır; Zilkade, zilhicce, muharrem..

Bir tanesi de tek (FERD) gelir ki; Receb-i Mudar olup Cemaziyelâhir ile Şaban arasındadır."

3. FASIL; Recep ayının faziletleri hakkındadır.

İkrime, İbn-i Abbas'tan naklen Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Recep Allah'ın ayıdır; Şaban benim ayımdır; Ramazan ümmetimin ayıdır."

Musa b. İmran; Enes b. Malik'ten anlattığına göre; Resulullah

(s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- "Cennette bir ırmak vardır; bu ırmağın adı; Recep'tir. Sütten daha beyaz, baldan daha tatlıdır.

Bir kimse, recep ayında bir gün oruç tutar ise, Allah-û Teâlâ, kendisine o ırmaktan içirir." Enes b. Malik'in (r.a) şöyle dediği anlatıldı;

- Cennette bir köşk vardır; buna ancak recep ayında oruç tutanlar girebileceklerdir. Ebu Hureyre (r.a) şöyle anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz ramazan ayı dışında; ancak recep ve şaban ayında oruç tutardı.

Enes b. Malik (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Bir kimse, bu haram aylarda üç gün oruç tutar ise yani; Perşembe, cuma, cumartesi gününü. Allah-û Teâlâ onun için yedi yüz senelik ibadet sevabı yazar."

Denilmiştir ki;

- Recep cefayı terk ayıdır; şaban amel ve vefa ayıdır; ramazan ise sadakat ve safa ayıdır.

Recep tövbe ayıdır; şaban muhabbet ayıdır; ramazan Hakka yakınlık bulma ayıdır.

Recep hürmet ayıdır; şaban hizmet ayıdır; ramazan nimet ayıdır.

Recep ibadet ayıdır; şaban zahitlik-ayıdır; ramazan ise ziyadesi ile nimetlere ermek ayıdır.

Recep ayında, iyilikler kat kat artar; şaban ayında kötülükler kalkar; ramazan ayında ikramlar gelmeye başlar.

Recep, önce gidenlerin ayıdır; şaban ortadakilerin ayıdır; ramazan ise asilerin ayıdır.

Allah rahmet eylesin; Zünnun-u Mısrî şöyle anlattı;

- Recep afetlerin geri bırakıldığı, şaban taatların yapıldığı, ramazan ikramların beklendiği aydır.

Bu duruma göre; Bir kimse âfetleri terk etmez, taatta bulunmaz, ikramları da gözetmez ise o kimse herzecilerdendir. (Boş söz edenlerden olur.)

Allah rahmet eylesin; Zünnun-u Mısrî bir başka zaman şöyle demiştir;

- Recep ekim, şaban sulama, ramazan ise harman ayıdır.

Her ekilen biçilir; her yapılan işin karşılığı görülür.

Bir kimse, ekim zamanını boşa geçirir ise harman zamanı nedamet duyar; ahirette kötülük göreceğinden dünyada beslediği ümitler de hiç olur.

Salih zatlardan bazısı şöyle demiştir;

- Sene bir ağaçtır. Recep ayı, senenin yapraklanma günleridir. Şaban ayı, meyvelenme günleridir. Ramazan ayı ise senenin meyvelerinin toplandığı günleridir.

Şöyle anlatılmıştır;

- Recep ayı, Allah-û Teâlâ'dan gelecek mağfiretlere tahsis edilmiştir.

Şaban özel olarak şefaat ayı kılınmıştır.

Ramazan ayında, iyilikler kat kat verilir; bunun için tahsis edilmiştir.

Kadir gecesinin özelliği ise, rahmetin gelmesidir.

Arefe günü ise, din tamamlanır. Nitekim bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ

- **"Bugün, sizin için dininizi ikmal ettim."** (5/3)

Cuma günü, dua edenlerin duasının makbul olduğu gündür.

Bayram günü, cehennemden azat edilme günüdür. O gün, mümin kulların boynundaki bağ çözülür; azat olurlar.

Mazini, Hazret-i Ali'nin (r.a) oğlu Hazret-i Hasan'ın (r.a) şöyle dediğini anlattı;

- Recep ayında oruç tutunuz. Zira recep ayında oruç Allah-û Teâlâ'nın tövbeleri kabul buyurmasına bir sebeptir. Selman-ı Farisî'den gelen rivayete göre, şöyle demiştir;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu dinledim;

- "Bir kimse, recep ayında bir gün oruç tutarsa; bir sene oruç tutmuş gibi olur; bin köle azat etmiş kadar sevap alır.

Bir kimse, recep ayında bir sadaka verir ise, bin altın sadaka vermiş gibi sayılır.

Allah-û Teâlâ, onun bedenindeki her tüy için bin iyilik yazar; bin misli derecesini yükseltir. Bin kötülüğünü de siler.

Allah-û Teâlâ, recep ayında onun tuttuğu oruç günlerinden her birine, verdiği sadakaların her birine bin hac ve bin umre sevabı yazar.

Onun için cennette bin ev, bin köşk, bin hücre yapar. Her

hücrede bin tane oturma yeri vardır.

Her oturma yerinde de bin tane huri güzeli vardır ki; Güneşten bin kat güzeldir."

4. FASIL; Recep ayının ilk gününde oruç tutmak ve ilk gecesinde namaz kılmak.

Bize, İmam Şeyh Hibetullah Sakatî haber verdi; Allah ona rahmet eylesin. Onun verdiği habere göre; Enes b. Malik (r.a) şöyle anlatmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, recep ayına girdiği zaman; şöyle dua ederdi;

- "Allah'ım, bize recep ve şaban ayında bereket ihsan eyle; uğurlu kıl. Bizi, ramazan ayına kavuştur."

Bize, Şeyh İmam Hibetullah haber verdi. Kendisine de Meymun b. Mihran anlatmıştır.

Bu haberde, Ebu Zer (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmaktadır;

- "Bir kimse, recep ayının ilk günü oruç tutar ise bu oruca bir aylık oruca bedeldir.

Bir kimse, recep ayında yedi gün oruç tutar ise kendisine cehennemin yedi kapısı kapanır.

Bir kimse, recep ayında sekiz gün oruç tuttuğu takdirde, kendisine cennetin sekiz kapısı açılır.

Bir kimse, recep ayında on gün oruç tuttuğu takdirde; Yüce Allah, onun kötülüklerini iyiliğe çevirir.

Bir kimse, recep ayında on sekiz gün oruç tutar ise sema tarafından bir nidacı ona şöyle seslenir;

- Sen bağışlandın; yeni ameller işlemeye koyul."

Şeyh İmam Hibetullah'ın bize verdiği habere göre; Selâme b. Kays, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Bir kimse, recep ayının ilk günüde oruç tutarsa; Allah-û Teâlâ onun altmış senelik günahını siler.

Bir kimse recep ayında, on beş gün oruç tutar ise, Allah-û Teâlâ onun hesabını kolay eder.

Bir kimse, recep ayında otuz gün oruç tutar ise, Allah-û Teâlâ onun için rızasını yazar ve kendisine hiç azap etmez."

Haccac b. Ertat (yahut Adiy b. Ertat) Basra'da idi. Kendisine Ömer b. Abdülaziz şöyle yazdı;

- Sene içinde, dört geceye dikkat edeceksin. Allah-û Teâlâ, o gecelerde bol bol rahmet indirir. Şunlardır;

a) Recep ayının ilk gecesi

b) Şaban ayının orta gecesi (Yani; On beşinci gecesi)

c) Ramazan ayının yirmi yedinci gecesi

d) Ramazan bayramı gecesi

Allah rahmet eylesin; Halid b. Ma'dan şöyle anlattı;

- Sene içinde beş gece vardır. Bir kimse, sevabını Allah'tan umarak, bunlar için Allah'ın vaadini tasdik ederek o geceleri ibadetle geçirmeye devam eder ise Allah-û Teâlâ, onu cennetine koyar. Şunlardır;

a) Recep ayının ilk gecesi. O gün oruç tutmalı; gece de namaz kılmalıdır.

b) İki bayrama gecesi. Yani; İlk geceleri. Onların gecelerinde namaz kılmalı; gündüzlerini de oruçsuz geçirmelidir.

c) Şaban ayının ortası. (Yani; On beşinci gecesi.) O geceyi namazlı geçirmeli; gündüzünde de oruç tutmalıdır.

d) Aşure gecesi. (Yani; Muharrem ayının onuncu gecesi.) Bu gece namaz kılmalı; gündüz de oruçlu bulunmalıdır.

5. FASIL; İbadetle geçirilmesi müstehap olan geceler.

Allah rahmet eylesin; ulemadan bazıları, ibadetle geçirilmesi müstehap olan geceleri toplamıştır. Sırası ile on dört gece olduğunu şöyle anlatmıştır;

1- Muharrem ayının ilk gecesi.

2- Aşure gecesi.

3- Recep ayının ilk gecesi.

4- Recep ayının ortası.

5- Recep ayının yirmi yedinci gecesi.

6- Şaban ayının orta gecesi.

7- Arefe gecesi.

8- İki bayram geceleri.

9-14 Ramazan ayından beş gece. Bunlar, ramazan ayının son on günündeki tek gecelerdir. (Yani; 21, 23, 25, 27, 29. geceler.)

Şu yedi günde de virdler okumayı, onlarda ibadete devamlı olmayı müstehap saymışlardır. **O günler sırası ile şöyledir;**

1- Arefe günü.

2- Aşure günü.

3- Şaban'ın on beşinci günü.

4- Cuma günü.

5- İki bayram günü. (Yani; Ramazan ve kurban bayramı günü.)

6- Zilhicce ayının onuncu günü.

7- Teşrik günleri. (Yani; Kurban bayramındaki tekbir alma günleri.)

Bilhassa, ramazan ayı ve cuma günleri üzerinde çok durulmuştur. Bu manada, Enes'ten (r.a) gelen bir rivayette, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- "Cuma günü, iyi bir şekilde geçerse, kalan hafta günleri iyi geçer.

Ramazan ayı iyi geçtiği takdirde; senenin kalan günlerinin tümü iyi geçer."

Bundan sonra, şu günler üzerinde durulmuştur; Pazartesi ve perşembe günleri.

Bu ikisi öyle değerlidir ki; İşlenen ameller onlarda Yüce Allah'a ulaştırılır.

6. FASIL; Recep ayının ilk gecesinde okunması gereken dua

Recep ayının ilk gecesinde, namazını bitirdikten sonra, bir kimsenin şöyle dua etmesi müstehaptır;

- Allah'ım, hâllerini sana arz edenler, bu gece arz edeceklerdir.

Zatını niyetine alanlar bu gece niyetlerine alıp sana yönelirler.

Talep sahibi olanlar, iyiliğini ve fazlını umanlar, ancak bu gece umacaklardır.

Bu gece senin katından gelen hoş kokular, bahşişler, ihsanlar, hibeler vardır.

Kullarından dilediğine ihsanını, nimetini, iyiliğini yağdırırsın. Senden inayet gelmeyene de anlatılan ihsanlardan yana bir şey vermezsin.

Ben, senin muhtaç bir kulunum. Fazlını, iyiliğini ummaktayım.

Ey Mevlâ'm, bu gece halkından biri için ihsanına dair bir cömertlikte bulunacaksan, fazlını vereceksen; Muhammed'e ve onun âline salât eyle.

Çok olan ihsanından ve iyiliğinden bana da nasip eyle.

Ey Âlemlerin Rabbi.

Anlatıldığına göre; Hazret-i Ali (r.a) senenin dört gecesinde ken-

disini ibadete verirdi. O geceler şunlardı;

1- Recep ayının ilk gecesi.

2- Ramazan bayramı gecesi.

3- Kurban bayramı gecesi.

4- Şaban ayının orta gecesi. (Yani; On beşinci gecesi)

Hazret-i Ali'nin o gecelerde okuduğu dua şuydu;

- Allah'ım, Muhammed'e ve âline salât eyle. Onlar hikmet kandilleri, nimet sahipleri, temizlik kaynaklarıdır.

Onların hürmetine, her kötülükten beni de temizle. Aldanmış bir hâlde gaflet içinde beni yakalama, işimin sonunu hasret ve pişmanlık eyleme.

Benden razı ol.

Senin mağfiretin zalimler içindir; ben de zalimlerdenim.

Allah'ım, sana zararı olmayacak şekilde beni bağışla. Sana yaramayan şeyi bana ihsan eyle.

Sen rahmeti bol olansın. Hikmetine erişilmeyensin.

Bana bolluk, rahat, güven, sağlık, şükür, afiyet, korunma ver.

Bana ve sevdiğin kullara sabır ve doğruluk ver.

Bana kolaylık ver; ama onunla bir zorluk olmasın.

Yaptığım bu dileğime, ailemi, çocuğumu, senin için sevdiğim kardeşlerimi de katarım; onlara aynı şeyleri senden dilerim. Keza beni doğuranı da.

Bütün Müslüman erkekleri ve Müslüman kadınları; mümin erkekleri ve mümin kadınları da bu duama dâhil eylerim.

7. FASIL; Recep ayında kılınacak namaz hakkındadır.

Bize, Şeyh İmam Hibetullah Sakatî haber verdi. Onun anlattığına göre; kendisine Muhammed b. Ahmed Mehamilî anlatmıştır. Bu da demiştir ki;

- Bize, Ali b. Muhammed b. İsmail b. Muhammed Safar anlattı. Bu da şöyle demiştir;

- Bize Said b. Nadr b. Mansur Bezar haber verdi.

Bu zatın anlattığına göre; Süfyan b. Uyeyne; Amaş, Tarık b. Şehab yolu ile bu rivayet kendilerine gelmiştir.

Bütün bu raviler sonunda, esas rivayet Selman-ı Farisî'ye ulaşır ki; Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Ya Selman, iman edenlerden kadın veya erkeklerden

biri; bu ayda otuz rekât namaz kılarsa, bu namazların her rekâtında da Fatiha suresini okuduktan sonra, üçer kere de İhlâs suresi ile Kâfirun surelerini okursa, Allah-û Teâlâ onun günahlarını siler.

Onun için vereceği ecir de ayın tümünü oruç tutan kimsenin ecri gibidir. Gelecek seneye kadar, namaz kılan kimsenin sevabını alır.

Her gün; o kimse için Bedir şehitlerinden bir şehidin ameli kadar amel sevabı verilir.

Her gün tutacağı oruç için, kendisine bir senelik ibadet sevabı yazılır.

Bin kat derecesi artar.

Ayın tümünü oruçlu geçirir de; anlatılan namazı da kılar ise Allah-û Teâlâ, onu cehennem azabından kurtarır; kendisine de cenneti gerekli kılar.

Öbür âlemde de, Yüce Hakka yakınlardan olur.

Bu durumu bana Cebrail haber verdi ve şöyle dedi;

- Ya Muhammed, kılınacak bu namaz, sizinle müşrikler ve münafıklar arasındaki alâmet sayılır. Zira münafıklar, bu namazı kılmazlar." Daha sonra, Selman (r.a) şöyle dedi;

- Ya Resulullah, bu namazı nasıl kılacağımı ve ne zaman kılacağımı bana bildir. Diye sorduğum zaman, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Ya Selman, recep ayının ilkinde on rekât kılarsın.

Her rekâtında, bir kere Fatiha suresini okursun.

Her rekâtında, bir kere Fatiha suresini okuduktan sonra; üç kere İhlâs suresini okursun. Üç kere de Kâfirun suresini okursun.

Namazı bu şekilde kılıp bitirdikten sonra; iki elini semaya açar şöyle dua edersin;

Allah'tan başka ilâh yoktur; birdir ortağı yoktur.

Mülk onundur; hamd ona mahsustur.

O öldürür; diriltir. O ölmez, diridir.

Hayır, onun elindedir; O, her şeye kadirdir.

Allah'ım, verdiğine kimse engel olamaz. Engel olduğuna kimse bir şey veremez.

Hiçbir iyilik sahibi kendiliğinden faydalı olamaz; zira iyilik sendendir.

Bu duayı bitirdikten sonra, elini yüzüne sürersin.

Recep ayının ortasında da on rekât namaz kıl. Her rekâtında bir kere Fatiha suresini oku.

Daha sonra üç kere İhlâs suresini oku; üç kere de Kâfirun suresini oku.

Namazı bitirip selâm verdikten sonra; iki elini semaya kaldır ve şu duayı oku;

- Allah'tan başka ilâh yoktur. Birdir, şeriki yoktur. Mülk onundur; hamd ona mahsustur.

Diriltir; öldürür. Kendisi ölmez, diridir.

Hayır, onun elindedir; O her şeye kadirdir.

Vahid, Ehad, Samed, Ferd, Vitr ilâhtır.

Kadın tutmamıştır; çocuğu yoktur.

Bu duayı da okuduktan sonra, ellerini yüzüne sürersin.

Recep ayının son on günü içinde de on rekât namaz kılarsın.

Her rekâtında, bir kere Fatiha suresini okursun.

Fatiha suresini okuduktan sonra, üç kere İhlâs suresini okursun.

İhlâs suresini okuduktan sonra; üç kere Kâfirun suresini okursun.

Selâm verdikten sonra, ellerini semaya kaldır ve şu duayı oku;

Allah'tan başka ilâh yoktur. Birdir, şeriki yoktur. Mülk onundur, hamd ona mahsustur.

Öldürür, diriltir, hayır onun elindedir.

Allah-û Teâlâ, efendimiz Muhammed'e onun temiz âline salât eylesin.

Güç ve kuvvet, ancak Yüce Azim Allah'ındır.

Bundan sonra, ne gibi bir dileğin var ise dile; Duan makbul olur.

Cehennemle aranda da yetmiş hendek açar. Her hendeğin eni boyu yerle sema arası uzunluktadır.

Senin için, ayrıca bir milyon rekât namaz sevabı yazılır.

Yine senin için cehennemden berat fermanı yazılır; sırattan geçmene yol verilir."

Selman (r.a) şöyle anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, bu hadis-i şerifini tamamladıktan sonra; ağlayarak yere kapandım.

Bu, bir şükür secdesi idi; Allah'a şükür için yapıyordum. Zira çok büyük ihsan haberi duymuştum.

Bilhassa sünnetle amel babında güzel bir şey bulmuştum.

En iyi bilen Allah'tır.

8. FASIL; Recep ayının ilk perşembe günü oruç tutmanın ve ilk cuma gecesi namaz kılmanın fazileti hakkındadır.

Bize Şeyh Ebülberekât Hibetullah Sakatî haber verdi ve şöyle dedi;

- Bize de, Kadı Ebül-Fazl Cafer b. Yahya b. Kemal Mekkî haber verdi ve şöyle dedi;

- Bize bu haberi; Ebu Abdullah b. Hüseyin b. Abdülkerim b. Muhammed b. Muhammed Cezeri Mekke'de Mescid-i Haram'da bildirip şöyle dedi;

- Bize Ebülhasan Ali b. Abdullah Cahzam Hemedanî haber verdi ve şöyle dedi;

- Bize, Ebülhasan Ali b. Muhammed b. Said Sa'dî Basrî bildirip dedi ki;

- Bana da babam haber verip şöyle dedi;

- Bize de, Half b. Abdullah Sağanî; Malik b. Enes'ten naklen, Humeyd Tavil Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Recep Allah'ın ayıdır; şaban benim ayımdır; ramazan ise ümmetimin ayıdır."** Resulullah (s.a.v) efendimize soruldu;

- Ya Resulullah, recep ayı için;

- **"Allah'ın ayı."** Diye anlatmanızın sebebi nedir? Şöyle buyurdu;

- **"Çünkü bu ayda özellikle mağfiret boldur. Bu ayda, halkın kan dökmesine engel vardır. Bu ayda, Allah-û Teâlâ, peygamberlerinin tövbelerini kabul buyurmuştur. Allah-û Teâlâ bu ayda, peygamberlerini düşmanlarından korumuştur.**

Bir kimse, recep ayını oruçlu geçirir ise Allah-û Teâlâ üç şeyi onun için gerekli kılar. Şöyle ki;

a) Geçmiş günahlarının tümünü bağışlar.

b) Kalan ömrünün temiz geçmesini temin eder.

c) Büyük huzura çıkılan kıyamet gününün susuzluğundan da onu emin kılar."

Bu arada yaşlı biri kalktı; Resulullah (s.a.v) efendimize hâlini şöyle anlattı;

- Ya Resulullah, ben recep ayının tümünü oruçlu geçiremem. Buna gücüm yetmez.

Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"O hâlde, ilkinden bir gün, ortasından bir gün, sonundan da bir gün tutarsın. Böyle ettiğin takdirde, ayın tümünü oruçlu geçirmiş olursun.**

Zira yapılan iyilikler on misli sevap getirir.

Ancak, siz recep ayının ilk cuma gecesini gaflet içinde geçirmeyesiniz. O, öyle bir gecedir ki; melekler o geceyi;

- Regaip.

Diye anlatırlar. Şöyle ki;

O gecenin üçte biri geçtiği zaman; semalarda ve yerlerde ne kadar melek var ise, hemen hepsi Kâbe ve civarında toplanır. Allah-û Teâlâ onların hâllerine muttali olur ve şöyle buyurur;

- Ey meleklerim, ne dileğiniz var ise benden dileyin. Şöyle derler;

- Rabbimiz, senden dileğimiz odur ki; recep ayında oruç tutanları bağışlayasın. Onların bu dileği üzerine, Allah-û Teâlâ şöyle buyurur;

- Bu dileğinizi yerine getirdim."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, daha sonra şöyle buyurdu;

- **"Recep ayının ilk perşembe günü oruç tutulmalıdır. O günün akşamı cuma gecesi, akşamla yatsı arasında on iki rekât namaz kılmalıdır.**

Bu namazda okunacaklar sırası ile şunlardır;

a) Bir kere Fatiha suresi.

b) Üç kere Kadir suresi. (97. sure)

c) On iki kere İhlâs suresi.

Her iki rekâtta bir kere selâm verilir.

Bu namazı kıldıktan sonra; bana şu salâvat-ı yetmiş kere okunur;

- Allah'ım, Nebiyy-i Ümmî Muhammed'e salât ve selâm eyle. (Allahümme salli âlâ Muhammedin'in-Nebiyy'il-Ümmiyyi ve sellim.)

Bundan sonra, secdeye varmalı ve secdede şu tespih ve takdis okunmalıdır;

- Tam manası ile noksan sıfatlardan münezzeh, pek mukaddes olup meleklerin ve ruhun Rabbidir. (Sübbuhün Kuddusün Rabbül-melâiketi verruh.)

Sonra secdeden başını kaldırır; şu duayı yetmiş kere okur;

- Rabbim, beni bağışla; merhamet eyle. Bildiğin günahlarımdan geç. Sen Aziz'sin, Azam'sın. (Rabbiğfir verham ve tecavez amma ta'lem feinneke Aziz'ül-A'zam)

Bundan sonra, ikinci bir secde daha yapar. Birinci secdede okuduğu duayı aynen okur.

Daha sonra, ne dileği var ise diler. Allah-û Teâlâ onun bütün dileklerini yerine getirir."

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Allah'ın herhangi kadın veya erkek kulu bu namazı kılar ise Allah-û Teâlâ onun bütün günahlarını bağışlar.

İsterse, onun günahları deniz köpüğü kadar kumların sayısı, dağların ağırlığı, yağmurların damlaları, ağaçların yaprakları kadar olsun.

Ve o kimse, kendi yakınlarından yedi yüz kişiye kıyamet günü şefaatçi olur.

Kabrine girdiğinin ilk gecesi, bu namazının sevabı kendisine gelir; tatlı dilli, güler yüzlüdür. Ona şöyle der;

- Ey dostum, seni müjdelerim, bütün zorluklardan kurtuldun. O kimse, bu gelene sorar;

- Sen kimsin? Vallahi, senin yüzünden daha güzel yüzlü birini hiç görmedim. Senden daha tatlı konuşanı da hiç dinlemedim. Senin kokundan daha güzel kokulu birini de koklamadım. Şu cevabı alır;

- Ey dostum, ben senin bir namazının sevabıyım. Falan sene recep ayının şu gecesinde o namazı kılmıştın.

Bu gece sana geldim ki; Arkadaşın olayım, yalnızlığını gidereyim, her ne işin varsa onu göreyim.

Kıyamet günü, sura üflendiği zaman da kıyamet günü toplanılan meydanda sana başının üstünde gölgelik edeceğim.

Seni müjdelerim, Yüce Mevlân'dan sana gelecek hayır hiç eksik olmayacak."

9. FASIL; Recep ayının 27. gününde tutulacak orucun fazileti hakkındadır.

Bu manada, gelen rivayet şu raviler yolu ile gelmiştir;

Şeyh Ebülberekât Hibetullah Sakatî.

Şeyh Hafız Ebu Bekir Ahmed b. Ali Sabit b. Hatiyb.

Abdullah b. Ali b. Muhammed Beşir.

Ali b. Ömer Hafiz.

Ebu Bekir Nasr b. Ceyşun b. Musa Hulâl.

Ali b. Said b. Deylemî.

Damure b. Rabia Kureşi.

İbn-i Şevzeb, Şehr b. Havşeb.

Bu ravilerin hemen hepsi, rivayetlerini Ebu Hureyre'ye (r.a) ulaştırmaktadırlar. Ebu Hureyre (r.a) de Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Bir kimse, recep ayının 27. günü oruç tutar ise kendisine altmış aylık oruç sevabı yazılır."**

Cebrail aleyhisselâm, Resulullah (s.a.v) efendimize elçilik vazifesini getirdiği ilk gündür.

Hibetullah bize, Hasan-ı Basrî'nin şöyle dediğini anlattı;

- Recep ayının 27. yedinci gecesi olduğu zaman, Abdullah b. Abbas, sabaha itikâf niyeti ile çıkardı. Öğlen zamanına kadar da namaz kılardı. Öğlen namazını kıldıktan sonra da, bir miktar dinlenirdi.

Daha sonra dört rekât namaz kılardı. Bu namazda şu sureleri okurdu;

a) Bir kere Fatiha suresini.

b) Birer kere Muavvezeteyn (113. 114.) surelerini.

c) Üç kere Kadir (97.) suresini.

d) Elli bir kere İhlâs (112.) suresini.

Bu namazdan sonra, ikindi namazına kadar dua ederdi.

Bu arada, şunu söylerdi;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz de bugünde böyle ederdi.

Hibetullah'ın, Ebu Seleme yolundan bize verdiği habere göre; Ebu Hureyre ve Selman-ı Farisî (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmışlardır;

- **"Recep ayında bir gün ve bir gece vardır ki; her kim o günü oruçla, geceyi de namazla geçirir ise kendisine yüz sene;**

geceleri namaz kılanın gündüzleri de oruç tutanın sevabı verilir."

O gün, recep ayının bitiminden üç gün evvelki gün ve gecedir. Resulullah (s.a.v) efendimize o gün peygamberlik verilmiştir.

10. FASIL; Orucun edepleri ve işlenmesi yasak edilen günahlar.

Oruç tutan kimse için yerinde olur ki; Orucunu günahlardan yana temiz tutsun; Yüce Allah'a karşı takva sahibi olmakla da tamamlasın.

Anlatılan manada haber, bize şu raviler yolu ile ulaşmıştır;

Şeyh Hibetullah. Hasan b. Ahmed b. Abdullah Fatih Hanbelî. Muhammed b. Ahmed Hafız. Hüseyin b. Cafer Vaiz. Ahmed b. İsa b. Seken. Hüsam lâkabı ile bilinen İbn-i İshak. İshak b. Rezin Rasinî. İsmail b. Yahya. Atıyye'den naklen Müs'ir b. Kidam. Bunların rivayetleri, en sonunda, ashaptan Ebu Said-i Hudrî'ye (r.a) ulaşmaktadır ki; o da Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Recep, Allah için saygı gösterilmesi, hürmet edilmesi gereken haram aylardandır. Onun günleri, semanın altıncı kapısında yazılıdır.

Bir kimse, recep ayında oruç tutar ise orucunu, takva ile kötülüklerden arınmış bir hâle getirir ise o gün ve o kapı dile gelir; Yüce Allah'a şöyle yalvarırlar;

- Ya Rabbi, onu bağışla.

Şayet o kimse, orucunu takva ile (kötülüklerden korunarak) tamamlamaz ise, o kimseye şöyle derler;

- Sen kendini aldattın."

A'rac'ın Ebu Hureyre'den naklen anlattığı rivayete göre, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- "Oruç bir kalkandır. Sizden biri, oruç tuttuğu zaman, cahillik etmesin. (Yani; Kendini bilmezlik etmesin.)

Şayet bir kişi ona sataşır veya dövüşmek isterse şöyle desin;

- Ben, orucum." Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur;

- "Bir kimse, yalan sözü ve yalan işi bırakmaz ise Allah-û Teâlâ'nın aç ve susuz kalıp yemeyi içmeyi bırakmasına ihtiyacı yoktur."

Hasan-ı Basrî, Ebu Hureyre'den naklen, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Oruç cehennem ateşinden bir kalkandır; ama delinmez ise." Soruldu;

- Ya Resulullah, o nasıl delinir? Şöyle buyurdu;

- "Yalan söyleyip gıybet etmekle. (Yani; Onu bunu çekiştirmekle)" Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Oruç, sadece yemeyi ve içmeyi bırakmakla olmaz; asıl oruç, boş sözü ve kötü sözü bırakmakla olur."

Bir başka hadis-i şerif de şu raviler yolu ile bize ulaşmıştır;

Şeyh Ebu Nasr Muhammed b. Bena. Şeyh Ebu Nasr'ın babası Şeyh Ebu Ali b. Ahmed b. Abdullah b. Bena. Muhammed Hafız. Abdullah. Cafer b. Muhammed Hammal. Said b. Utbe. Muhammed b. Haccac. Hakan. Netice rivayet, Enes b. Malik'e ulaşmaktadır ki; Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Sayılacak beş şey var ki, bunlar orucu açarlar; abdesti bozarlar;

a) Yalan.

b) Nemime. (Söz gezdirmek)

c) Gıybet. (Birini arkasından çekiştirmek)

d) Kötü şehvet isteği ile birine bakmak.

e) Yalan yere yemin etmek."

Ebu Nasr'ın, babasından bize verdiği habere göre; Enes b. Malik, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "İnsanların etini yiyip duran kimsenin orucu yoktur."

Yani; Gıybet edenin. Onu bunu çekiştirenin.

Ebu Nasr'ın, babasından naklen bize verdiği habere göre; Huzeyfe b. Yeman şöyle demiştir;

- Bir kimse, oruçlu iken, bir kadının elbisesinin altındakini düşünür ise onun orucu batıl olur.

Ebu Nasr, Süleyman b. Musa'dan naklen, Cabir b. Abdullah'ın (r.a) şöyle dediğini anlattı;

- Oruç tuttuğun zaman; kulağına, gözüne, diline yalandan ve harama bakmaktan, haram dinlemekten oruç tuttur.

Halka eziyet etmeyesin.

Sende bir sükûnet ve vakar olmalı.

Oruç gününü, oruç bozma günü etmeyesin.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur;

- **"Nice oruç tutan var ki; oruçlarından kendilerine kalan ancak açlık ve susuzluk kalır.**

Nice gece namazına kalkanlar vardır ki; yanlarına ancak uykusuzluk kalır." Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Bunun için arş titrer; Rabbin gazabı taşar."**

Resulullah (s.a.v) efendimiz, böyle buyururken, şu manayı anlatmak istemiştir;

- Yapılan amelle Yüce Allah'ın rızası istenmez; halkın arzusu murad edilir ise.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, Allah-û Teâlâ'nın şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Ben, hayırlı ortağım. Bir kimse, ameline benden başkasını ortak eder ise, onu kabul etmem. Zira ancak benim için temiz olan ameli kabul ederim.**

Ey âdemoğlu, durup gözetenin hayırlısıyım. Benden başkası için işlediğin amele bakarım.

Mükâfatın, kimin için amel işliyorsan, ona göre verilir." Resulullah (s.a.v) efendimiz, şöyle dua ederdi;

- **"Allah'ım, dilimi yalandan; kalbimi nifaktan; amelimi gösterişten; gözümü hıyanetten sakla.**

Sen, gözlerin hainliğini, kalplerde gizleneni bilirsin."

Oruç tutan kimseye düşer ki; Başta edepli olsun.

Oruç halkın görmesinden ve bilmesinden korunmalıdır; gösteriş yapmamalıdır.

Bu işi, yalnız oruçta değil; tüm ibadetlerinde yapmalısın. Ta ki, dünyada ve ahirette eli boşlardan olmayasın.

Şeyh Ebu Nasr, babasından naklen, Ebu Feraş'tan anlattığına göre; Abdullah b. Ömer'in (r.a) şöyle dediğini anlatmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin, şöyle buyurduğunu dinledim;

- **"Nuh aleyhisselâm, ramazan ve kurban bayramı günleri hariç; bütün sene oruç tutardı. Davud aleyhisselâm, senenin yarısını oruç tutardı, İbrahim aleyhisselâm, her ayda üç gün oruç tutardı. Böylece, bir seneyi hem oruç tutmuş, hem de bir seneyi yemiş gibi olurdu."**

Bize, Şeyh Ebu Nasr anlattı. O da babasından almış ki; Muham-

med b. Münkedir, Cabir b. Abdullah'ın (r.a) şöyle dediğini bildirmiştir;

- Bir kimse, çölden Resulullah (s.a.v) efendimizin huzuruna geldi. Şöyle sordu;

- Ya Resulullah, bana kendi orucundan haber ver.

Onun bu sorusuna, Resulullah (s.a.v) efendimiz, kızar gibi oldu. Hatta yüzü kıpkırmızı oldu.

Bu durumu gören Ömer b. Hattab (r.a) o kimsenin üzerine yürüdü onu tartakladı; azarladı ve susturdu.

Bundan sonra, o kimse Resulullah (s.a.v) efendimizin huzurundan çıkıp gitti.

Sonra Hazret-i Ömer (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimize şöyle sordu;

- Allah-û Teâlâ, beni sana feda eylesin. Bana, senenin tümünü oruçlu geçiren kimsenin durumunu bildir.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, onun için şöyle buyurdu;

- **"O kimse ne oruç tutmuştur; ne de oruç açmıştır."**

Daha sonra şöyle sordu;

- Ya Resulullah, her aydan üç gün oruç tutan kimsenin durumunu bildir. Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Bu kimse, senenin tümünü oruçlu geçirmiştir."** Daha sonra şöyle sordu;

- Ya Resulullah, bana pazartesi ve perşembe günleri oruç tutan kimsenin durumunu anlat. Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Perşembe günü ameller Yüce Allah'a yükselir. Pazartesi ise benim dünyaya geldiğim gündür; bana vahyin gelmeye başladığı ilk gündür."**

11. FASIL; İftar duası.

İftar zamanı şu dua okunmalıdır;

- Bismillah. (Allah'ın adı ile) Allah'ım, senin rızan için oruç tuttum. Verdiğin rızıkla orucumu açtım.

Sübhansın Allah'ım, sana hamd olsun.

Allah'ım, orucumuzu kabul buyur. Gerçek manası ile duyan ve bilen sensin.

Abdullah b. Amr b. As (r.a) orucunu açtığı zaman şu duayı okurdu;

- Allah'ım, her şeyi kuşatan rahmetin hakkına senden diliyorum; Beni bağışla.

Allah rahmet eylesin; Ebu Aliye şöyle derdi;

- Bir kimse iftar zamanı aşağıdaki duayı okur ise, anasından doğduğu günkü gibi, günahlarından çıkar;

- Zatı yüce olup her şeyi emri altında tutan Allah'a hamd olsun.

Her şeyi görüp haber alan Allah'a hamd olsun.

Her şeye sahip olarak güçlü Allah'a hamd olsun.

Ölüleri diriltecek Allah'a hamd olsun.

Mıs'ab b. Said; Abdullah b. Zübeyr'den naklen, Said b. Malik'in (r.a) şöyle bir rivayetini anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz bir kimsenin evinde iftar ettiği zaman şu duayı okurdu;

- "Yanınızda oruçlular iftar etsin; yemeğinizi iyiler yesin; melekler sizin için, Allah'tan bağışlanmak dilesin."

12. FASIL; Recep ayında duaların makbul olduğu.

Bilesin ki.

Recep ayı, duaların makbul olduğu bir aydır.

Recep ayında hatalar bağışlanır.

Bundan başka, recep ayında durmadan günah işleyenlerin cezası da kat kat artar. Bu manada gelen rivayet, bize şu raviler yolu ile ulaşmıştır;

Hibetullah. Kadı Henad b. İbrahim Nesefî. Abdülkadir b. Ömer Cezerî. Hibetullah. Muhammed b. Ferhan. Muhammed b. İbrahim b. Yakub. Ahmed b. Hüseyin b. Said Enbarî. İbrahim b. Feraş. Amr b. Semüre. Musa b. Abbas. Asbağ. Benate. Bu raviler, rivayetlerini Hazret-i Ali'nin (r.a) oğlu Hazret-i Hasan'a ulaştırıp şöyle dediğini anlatmaktadır;

- Biz, tavafta idik. Bir ara bir ses duyduk. Biri şöyle diyordu;

Ey darda karanlıkta kalanın duasını kabul eden;
Belâya düşen hastaların sıkıntısını gideren.
Cemaatin, Kâbe ve Harem çevresinde geceledi;
Allah'ın gözünde uyku olmaz, duadır bize düşen.
Şayet affın, mücrimler üzerinde geçersiz olursa;
Kim olabilir asilere gayrı bolca nimet veren.

Hazret-i Ali'nin (r.a) oğlu Hazret-i Hüseyin (r.a) şöyle dedi;

- Babam Hazret-i Ali b. Ebu Talib bana şöyle dedi;

- Ya Hüseyin, Rabbine niyazda bulunan ve ona sitem eden kimseyi duydun. Onun peşine koş; yetişirsin, al bana getir.

O böyle derken, yukarıdaki beyitleri sıralayan kimseyi anlatmak istiyordu.

Hemen onun peşinden koştum; yetiştim.

Bir de baktım ki, bir adam.

Güzel yüzlü, temiz görünüşlü, iyi giyimli, kokusu güzel bir kimse idi. Ancak onun sağ yanı kurumuştu; o kısmın canı çekilmişti. Ona şöyle dedim;

- Emirülmüminin Ali b. Ebu Talib (r.a) seni davet ediyor. Onun çağrısını kabul et.

Sonra, Hazret-i Ali'nin (r.a) yanına huzuruna geldi. Gelir gelmez Hazret-i Ali (r.a) ona sordu;

- Sen kimsin, neyin var? Buna karşılık şöyle dedi;

- Ey Müminlerin Emiri, hakları yerine getirmediği için cezaya tutulan kimsenin durumu neyse öyle. Hazret-i Ali (r.a) tekrar sordu;

- Senin adın nedir? Şöyle dedi;

- Münazil b. Lahık. Hazret-i Ali (r.a) tekrar sordu;

- Başından geçenleri anlat. Şöyle anlattı;

- Ben Arap kabileleri arasında meşhurdum. Ama çalgı ve oyun işleri ile. Hep oyunla oynaşla gezer dururdum.

Gaflet hâlimden hiç ayrılmadım.

Şu anda tövbe edecek olsam, tövbem makbul olmaz.

Hatalarımın kaldırılmasını dilesem, makbul olmaz.

Anlatılan isyan hâlimi, recep ve şaban ayında da devam ettirdim.

Benim pek şefkatli bir babam vardı. Daima, beni cahilce işler yapmaktan, masiyete dalıp şekavete düşmekten sakındırırdı. Daima şöyle derdi;

- Yavrucuğum, Yüce Allah'ın kuvveti kudreti vardır; hatalara ceza vermesi vardır. Cehennem azabına sokan Yüce Allah'a asi gelip onun cezasına çarpılma.

Mübarek geceler senden daha ne kadar şikâyet edecekler. Melâike-i kiram, mübarek günler ve geceler senden hep şikâyet etmektedirler.

O, bana bu sözleri ısrarla söyledikçe, ben onu dövmeye kalkar-

dım. Bir gün ona, daha fazla sert davranınca, bana şöyle dedi;

- Allah adına yemin ederim ki, artık ben hiç bozmadan oruç tutacağım. Uyumadan namaz kılacağım.

Bir hafta oruç tuttu. Sonra bir deveye binip hacc-ı ekber günü Mekke-i Mükerreme'ye gitti. Giderken de şöyle dedi;

- Allah'ın beytine gideceğim. Senin için, Allah'tan yardım dileyeceğim. Ve hacc-ı ekber günü, Mekke-i Mükerreme'ye gitti; Kâbe'nin örtüsüne sarıldı, bana şöyle beddua etti;

Ey Yüce, sana gelir hacılar uzak illerden;
Üstün lütfunu ister, daim sen Vahid Samed'den.
Babalık hakkımın alındığı makam burası;
Babalık hakkımı alırsın ya Rahman bebemden.
Kurut artık onun bir yanını sen kereminle;
Ey pek Mukaddes doğmaktan ve çocuk edinmeden.

Daha sonra durumunu şöyle anlattı;

- Semayı yükselten, yerden su kaynatan Yüce Allah, hakkı için yemin ederim ki; babam daha sözünü bitirmeden benim sağ yanım kurudu. Harem-i Şerif'in bir köşesine bırakılan bir ağaç gibi kaldım.

Sabah akşam, halk benim yanımdan geçerler ve birbirlerine şöyle derlerdi;

- İşbu kimse, babasının bedduasına uğrayan kimsedir. Hazret-i Ali (r.a) ona tekrar sordu;

- Seni bu durumda gördükten sonra baban ne yaptı? Şöyle anlattı;

- Ey Müminlerin Emiri, sonra benden hoşnut oldu. Bunun üzerine, kendisine şöyle dedim;

- Bana beddua ettiğin yerde dua et; Allah beni iyi etsin.

Benim bu dileğimi kabul etti. Kabul edince, onu bir deveye bindirdim. Yola çıktık. Erâk vadisine geldiğimiz zaman ağacın birinden bir kuş uçtu. Uçan bu kuş deveyi ürküttü; babam da ürken deveden düşüp yolda iken öldü.

Bunun üzerine, Hazret-i Ali (r.a) ona şöyle dedi;

- Resulullah (s.a.v) efendimizden duyduğum bazı dualar var; onları sana öğretmemi ister misin? Derde düşen her kim o duaları okusa, derdinden kurtulur. Sıkıntıda olan her kim o duaları okusa, Allah sıkıntısını giderir.

Bu kere o kimse;

- Olur; öğret.

Deyince, Hazret-i Ali (r.a) o duaları kendisine öğretti. O da, o duaları okuyunca, hastalığından kurtuldu. Ertesi gün, sağlam olarak yanımıza geldi.

Sonra ben o kimseye sordum;

- O duayı nasıl okudun, okuyunca neler oldu anlatır mısın?

Şöyle anlattı;

- Gözler uykuya daldıktan sonra; ayık kimse görmedikten sonra o duayı birinci, ikinci ve üçüncü kere okudum.

Üçüncüden sonra bana şu nida geldi;

- Allah sana yetişir; sen Yüce Allah'a en büyük ismini vesile ederek dua ettin. Kim o ismi vesile edip dua etse, makbul olur. Kim o duaları vesile edip bir şey istese kendisine verilir.

Bundan sonra, beni bir ağırlık bastı; uyudum. Rüyamda Resulullah (s.a.v) efendimizi gördüm. O duayı, kendisine arz ettim, bana şöyle buyurdu;

- Amcam oğlu Ali doğru söylemiş. Zira o duada, Yüce Allah'ın en büyük ismi vardır. Onunla kim dua etse, duası makbul olur. Onu okuyup kim bir dilekte bulunsa, dileği verilir.

Daha sonra, beni bir daha uyku bastırdı. Resulullah (s.a.v) efendimizi ikinci kere gördüm.

Şöyle dedim;

- Ya Resulullah, o duayı bir de senden dinlemek isterim.

Bunun üzerine, bana şöyle okuyacağımı anlattı;

- Allah'ım, ey gizlileri bilen, ey semayı kudreti ile kuran, ey izzeti ile yeri döşeyen, ey güneş ve ay celâl nuru ile aydınlanıp her yanı nura boğan, ey her temiz, pak inanan nefsi kabul buyuran, ey zatından korkanları ve çekinenleri sakinleştiren, ey ihtiyaçlar katında yerine getirilen, ey Yusuf'u kölelikten kurtaran, ey zatından başka çalınacak kapı bulunmayan, sığınılan arkadaş, bir şey veren vezir, zatından başka dua edilecek Rab bulunmayan sana dileklerimi bildiririm.

Onun katına arz edilen ihtiyaçlar ne kadar artsa, o kadar kerem ve cömertlik gelir.

Allah-û Teâlâ Muhammed'e ve âline salât eylesin.

Benim dileğimi yerine getir; sen her şeye kadirsin.

Ve uykudan uyandığım zaman, her bakımdan kurtulmuştum; tutukluğum geçmişti.

Hazret-i Ali (r.a) şöyle demiştir;

- Bu duayı bırakmayınız. Zira o dua, arş hazinelerinden bir ha-

zinedir.

Bunun gibi bir rivayet, Hazret-i Ömer (r.a) zamanında da olmuştur ki; Anlatılacak olsa şerhi uzun olur.

Hâsılı; Hiçbir akıl sahibi masiyetleri, zulüm yollu edilen haksızlığı, mazlumun bedduasını küçümsememelidir.

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- "Zulüm, kıyamet günü zulmetler olarak meydana gelir."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde ise, şöyle buyurdu;

- "Bir kul, iki elini açıp Allah'a dua ettiği zaman, onları boş çevirmekten utanır. Onun istediklerini dünyada peşin olarak vereceği gibi onun için ahirette bol sevap vermesi için erteleyebilir."

Bazıları bu manada şöyle bir şiir söylemiştir;

Dinlersin duayı hiçe sayarsın;
Sonra sana neler eder bakarsın.
Gece oku hedeften şaşmaz lâkin
Az yol alır, hedefe varır bakın.

14. BÖLÜM

ŞABAN AYININ FAZİLETLERİ

a) Şaban ayının faziletleri

b) Şaban ayının on beşinci gecesi gelen mağfiret ve Allah'ın rızası.

Altıncı Meclis:

Bize gelen bu manadaki rivayet şu raviler yolundan gelmiştir;

Şeyh Ebu Nasr Muhammed. Şeyh Ebu Nasr Muhammed'in babası Ebu Ali Hüseyin. Ebülfeth Hafız'dan alan, Ebu Hüseyin Ali b. Muhammed b. Ömer b. Hafs b. Cafer Makarrî. Ebu Bekir Muhammed b. Abdullah Şafiî. İshak b. Hasan. Abdullah b. Seleme. Malik b. Enes. Ömer b. Abdullah'ın azatlı kölesi Ebu Nadr. Ebu Seleme b. Abdurrahman. Bu ravilerin rivayetleri, sonunda Resulullah (s.a.v) efendimizin pak kadını Hazret-i Aişe'ye (r.a) ulaşır ki, şöyle anlatmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz o kadar oruç tutardı ki; gayrı orucunu hiç açmayacak sanırdık.

Bazen de oruç tutmazdı; yerdi. Biz öyle sanırdık ki; Gayrı hiç oruç tutmayacak.

Ramazan ayı hariç; Resulullah (s.a.v) efendimiz, hiçbir ayın tümünü oruçlu geçirdiğini görmedim.

Ancak şaban ayında tuttuğu oruç kadar, ramazan ayı dışındaki aylarda oruç tuttuğunu da görmedim.

Üstte anlatılan rivayet sağlamdır. Aynı manadaki bir rivayeti, Buhari şu raviler yolu ile eserine almıştır;

Abdullah b. Yusuf.

Malik. Allah rahmet eylesin.

Birbirlerinden naklen; Ebu Nasr, Muhammed ve babası Hişam b. Urve.

Bu rivayet sonunda, Hazret-i Aişe'ye ulaşmaktadır ki; şöyle demiştir;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz oruç tutmaya başlardı. Biz aramızda şöyle derdik;

- Her hâlde, hiç oruçsuz gün geçirmeyecek.

Oruç tutmadığı zaman da, biz şöyle derdik;

- Her hâlde, hiç oruç tutmayacak.

Resulullah (s.a.v) efendimizin en sevdiği oruçlar arasında, şaban ayında tuttuğu oruçlar vardı. Kendisine şöyle sordum;

- Görüyorum ki, şaban ayında daha çok oruç tutuyorsun? Bana şöyle buyurdu;

- "Ya Aişe, bu ay öyle bir aydır ki; ölüm meleğine, gelecek sene içinde ölecek kimselerin isimleri bu ayda yazılıp verilir. İstiyorum ki; İsmim ölüm meleğine verilecek ise ancak oruçlu olduğum hâlde verilsin."

Bir başka rivayet de şu raviler yolu ile bize ulaşmıştır;

- Ebu Nasr, Muhammed ve babası, Ata b. Yesar. Bu ravilerin anlattığına göre, Ümmü Seleme (r.a) şöyle demiştir;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, ramazan ayı dışında, şaban ayında tuttuğu oruç kadar, hiçbir ayda oruç tutmamıştır.

Bunun sebebi ise şuydu; O gelecek seneye kadar ölecek kimselerin isimleri, diriler arasından silinir; ölüler arasına geçirilir.

Bir kimse, yolculuğa çıkar; ama o sırada adı ölüler defterine geçer. Oruçlu iken geçmesi daha iyi değil mi?

Ebu Nasr babasından, babası da Sabit'den naklen; Enes'in (r.a) şöyle dediği anlatılmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimize, oruçların en faziletlisi sorulduğu zaman şöyle buyurdu;

- "Ramazan ayına tazim için, şaban ayında tutulan oruçtur." Bir başka rivayet de şu raviler yolu ile bize ulaşmıştır;

Ebu Nasr ve babası, Muaviye b. Salih, Ubeydullah b. Kays.

Son ravi, Hazret-i Aişe'nin şöyle anlattığını dinlemiştir;

- Resulullah (s.a.v) efendimize ayların en sevimli geleni şaban ayı olurdu. Zira şaban ayı, ramazan ayına ulaştırırdı.

Abdullah (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Bir kimse, şaban ayının son pazartesi gününü oruçlu

geçirir ise günahları bağışlanır."

Dikkat edilmeli; ayın son günü değil. Zira bir ayı, bir veya iki gün evvel oruçlu karşılamak yasak edilmiştir.

Enes b. Malik (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Şaban ayına;

- Şaban ismi verilmesinin bir sebebi odur ki, o ayda ramazan ayına hayırlar dağılır. Ramazan ayına da;

- Ramazan denmesinin sebebi, o ayda günahların yanıp silinmesidir."

1. FASIL; وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَايَشَآءُ وَيَخْتَارُ

"Rabbin dilediğini yaratır ve seçer.." (28/68)

Mealine gelen ayet-i kerimenin manası

Allah-û Teâlâ, her şeyin içinden dört tanesini seçti. O dört taneden de bir tanesini seçti. Şöyle ki;

Melekler arasından dört tanesini seçti; Cebrail, Mikail, İsrafil, Azrail. Sonra, bunlar arasından Cebrail aleyhisselâmı seçti.

Peygamberler arasından dört taneyi seçti; İbrahim, Musa, İsa, Muhammed. Sonra bunlar arasında Muhammed'i seçti. Ona salât ve selâm olsun.

Resulullah (s.a.v) efendimizin ashabı arasından dört tanesini seçti; Ebu Bekir, Ömer, Osman ve Ali. Allah onlardan razı olsun. Sonra bunlar arasında Hazret-i Ebu Bekir'i seçti. Allah ondan razı olsun.

Mescitlerden dört taneyi seçti; Mescid-i Haram, Mescid-i Aksa, Mescid-i Medine-i Münevvere, Mescid-i Tûr-u Sina. Sonra, bunlar arasından Mescid-i Haram'ı seçti.

Günler arasından dört tanesini seçmiştir; Ramazan bayramı günü, kurban bayramı günü, arefe günü, aşure günü. Bu dört gün arasından da, arefe gününü seçmiştir.

Geceler arasından dört tanesini seçti; Beraat gecesi, kadir gecesi, cuma gecesi, bayram gecesi. Bu geceler arasından da kadir gecesini seçti.

Yer parçalarından dört yeri seçti; Mekke, Medine, Beyt-i Makdis (Kudüs), Mesacid-i Aşair. Bunlar arasından da, Mekke-i Münevvere'yi seçmiştir.

Dağlardan dört taneyi seçmiştir; Uhud, Tûr-u Sina, Likam, Lübnan. Bu dağlar arasından Tûr-u Sina'yı seçti.

Irmaklar arasından dört tanesini seçti; Ceyhun, Seyhun, Fırat, Nil. Sonra, bunlar arasından Fırat ırmağını seçmiştir.

Aylar arasından dört tanesini seçti; Recep, Şaban, Ramazan, Muharrem. Bunlar arasından da şaban ayını seçmiştir. Şaban ayını da Resulullah (s.a.v) efendimizin ayı kılmıştır.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, peygamberlerin en faziletlisi olduğu gibi; onun ayı da ayların en faziletlisidir.

Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin, bu manada şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Şaban benim ayımdır. Recep Allah'ın ayıdır. Ramazan ümmetimin ayıdır.**

Şaban, günahları siler; ramazan ise oruç tutanları temizler." Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde ise şöyle buyurdu;

- **"Şaban ayı, ramazan ile recep ayı arasındadır. Çoğu kimseler onu unutur. Hâlbuki ameller âlemlerin Rabbi Allah'a o ayda arz edilir.**

Bu arada, en sevdiğim o ki; Oruçlu amelim Yüce Allah'a arz edilsin." Enes b. Malik (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Diğer aylara göre, recep ayının fazileti; sair kelâma göre, Kur'ân'ın fazileti gibidir.**

Sair aylara göre, şaban ayının fazileti, sair halka nazaran benim faziletim gibidir.

Sair aylara göre, ramazan ayının fazileti; Yüce Allah'ın halkına üstünlüğü gibidir."

Enes b. Malik (r.a) şöyle anlattı;

- Ashap, şaban ayı hilâlini gördükleri zaman; hemen Kur'ân okumaya kapanırlardı.

Müslümanlar da mallarının zekâtlarını ayırırlardı. Ta ki; Onunla zayıflar ve yoksullar ramazan ayına hazırlansınlar.

Valiler de hapishanedekileri salardı. Şayet, tatbik edilmesi gereken şer'i bir ceza varsa uygulanırdı; yoksa bırakılırdı.

Tüccarlar da borçlarını öder; alacaklarını da toplardı.

Bundan sonra, ramazan ayını beklemeye başlarlardı. Hilâli görünce boy abdesti alır itikâfa girerlerdi.

2. FASIL; Şaban ayı üzerinedir.

- Şaban. Lâfzının (Arapça aslına göre) harfleri beş tanedir; Şın, ayn, ba, elif, nun.

Şın harfi; Şaban ayının şerefine delâlet eder.

Ayn harfi; Şaban ayının üstünlüğüne delâlet eder.

Ba harfi; Şaban ayındaki iyiliğe ve üstünlüğe delâlet eder.

Elif harfi; Onunla olan ülfete delâlet eder.

Nun harfi; Şaban ayının nuruna delâlet eder.

Üstte anlatılan ihsanların tümü; Bu ayda Allah tarafından kula ihsan edilir.

Hayır kapıları bu ayda açılır.

Bu ayda, kullara bereketler, uğurlar iner.

Bu ayda, hatalar bir yana atılır.

Bu ayda günahlar silinir.

Bu ayda, yaratılmışların hayırlısı Resulullah (s.a.v) efendimize çok çok salâvat-ı şerife okunmalıdır.

Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

انَّ اللهَ وَمَلٰئِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَاايُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

- "Allah ve melekleri bu ayda peygambere salât ederler. Ey iman edenler, siz de onun üzerine salât ve selâm okuyunuz." (33/56)

Bu ayet-i kerimede okunması emredilen salât şu manayadır;

- Allah'tan rahmet, meleklerden şefaat ve istiğfar, müminlerden dua ve övgü.

Allah rahmet eylesin; Mücahid şöyle dedi;

- Salât, Allah'tan başarı ihsanıdır; korunmadır.

Salât, meleklerden gelecek muavenettir; yardımdır.

Salât, müminlerden gelecekse tâbi olmaktır; saygıdır.

İbn-i Ata da salât için şöyle anlattı;

- Salât, Allah-û Teâlâ'dan Resulullah (s.a.v) efendimize vuslattır. Salât, meleklerin Resulullah (s.a.v) efendimize ikramıdır; hoşluk ve yumuşaklıktır.

Salât, müminlerden olunca, Resulullah (s.a.v) efendimize tâbi olup sevmektir.

İbn-i Ata'dan başkaları da Resulullah (s.a.v) efendimize salâvatın manasını şöyle anlatmışlardır;

- Yüce Rabbin Resulullah (s.a.v) efendimize salâvatı; onun itibarını yükseltip artırmaktır.

Resulullah (s.a.v) efendimize meleklerin salâvatı ise açıktan ikramdır.

Resulullah (s.a.v) efendimize ümmetin salâvatı ise ondan şefaat dilemektir.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, kendisine okunacak salâvat için şöyle buyurdu;

- "Bana bir kere salâvat okuyana, Allah on kere salâvat okur."

Hemen her mümin için gereklidir ki; Bu ayı gafil geçirmemelidir. Hatta bu ayda ramazan-ı şerif için hazırlanmalıdır. Bilhassa şu hususlarda; Günahlardan temizlenmeli; ramazan ayına temiz girmelidir. Ayrıca, geçmiş günlerde, işlediği hatalara da tövbe etmeli; onlardan dönmelidir.

Şaban ayında yalvarıp yakarmalıdır. Yalvarıp yakarırken, şefaat sahibi Resulullah (s.a.v) efendimizi vesile bilmelidir. Ta ki; Kalbindeki bozukluklar düzelsin.

Kalbinin marazını da temizlemeye bakmalıdır. Böyle bir bozuk durumunu bilirse, ertelemeden hemen düzeltmelidir.

Şunu bilmeli ki; günler üçtür;

a) Dünkü gündür; geçip gitmiştir.

b) Bugünkü gündür; halen işlemektedir.

c) Yarınki gün olup bu da bir ümittir. O güne çıkılır mı çıkılmaz mı bilinmez.

Geçen günden ibret almalı.

Bugünü, bir ganimet bilmeli.

Yarına da ümit bağlamamalıdır.

Aylar da üç tanedir;

a) Recep ayı olup geçti; bir daha geri gelmez.

b) Ramazan ayı olup onu da beklemekteyiz. Buna da erişilip erişilmeyeceğini bilemeyiz.

c) Şaban ayına gelince bu da bir vasıtadır. Yani; İki ay arasında. Onun için, bu ayı bir ganimet bilmelidir.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, birine öğüt veriyordu; şöyle buyurdu;

- "Beş şeyden evvel, beş şeyin kıymetini bil. Şöyle ki;

a) İhtiyarlığından evvel gençliğin.

b) Hastalıktan evvel sağlığın.

c) Fakirlikten evvel zenginliğin.

d) Meşguliyetten evvel boş zamanın.

e) Ölmeden evvel hayatın."

Denilmiştir ki;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz bu öğüdü Hazret-i Ömer'in oğlu Abdullah'a vermiştir. Allah onlardan razı olsun.

3. FASIL; Beraat gecesi hakkındadır.

Burada, beraat gecesinin özelliği, ayrıca ona mahsus olan rahmet, keramet ve faziletler anlatılacaktır.

Aziz Celil Allah şöyle buyurdu;

حٰمٓ وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ اِنَّٓا اَنْزَلْنَاهُ فٖى لَيْلَةٍ مُبَارَكَةٍ

- **"Ha Mim. Her şeyi apaçık bildiren bu kitap hakkı için. Gerçekten biz onu, mübarek (uğurlu) bir gecede indirdik."** (44/1-3) İbn-i Abbas (r.a) bu surede birinci ayet olan;

- **"Ha Mim.."** (44/1) Cümlesinin açıklamasını yaparken şu manaya geldiğini söylemiştir;

- Yüce Allah, kıyamet gününe kadar olacak şeyler hakkında neler olacağı ve nasıl olacağı üzerine hükmünü vermiştir.

- **"İndirilen bu kitap."** (44/2) Cümlesinde geçen kitabın da Kur'ân olduğunu söylemiştir.

Aynı ayet-i kerimede geçen;

- **"Mübarek** (uğurlu) **bir gece.."** (44/3) Ayet-i kerimesinde geçen gece tabirini ise şöyle açıklamıştır;

- O gece, şaban ayının ortasıdır. Yani; On beşinci gece. Bu gece Beraat gecesidir.

Ancak, İkrime dışında kalan müfessirlerin çoğu, o gece için şöyle demişlerdir;

- O gece, Kadir gecesidir.

Allah-û Teâlâ, Kur'ân'da birçok şeyleri;

- **"Mübarek.. (Uğurlu)"** Olarak anlatmıştır. Bu arada, Kur'ân için de şöyle buyurmuştur;

وَهٰذَا ذِكْرٌ مُبَارَكٌ اَنْزَلْنَاهُ

- **"İşbu indirdiğimiz, mübarek (uğurlu) bir zikirdir."** (21/50)

Yani; Kur'ân..

Kur'ân'ın bereketleri şöyle sıralanmıştır;

- Kur'an'ı okuyan ve ona inanan hidayeti bulur. Cehennem azabından da kurtulup ondan uzaklaşır.

Ayrıca Kur'ân'ın uğuru babalara ve çocuklara da geçer. Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Bir kimse, mushafa bakarak Kur'ân okur ise, Aziz Celil Allah o kimsenin ana babasının azabını hafifletir. İsterse onlar kâfir olsunlar."

Allah-û Teâlâ su için de bir ayet-i kerimede;

وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُبَارَكًا

- **"Biz semadan mübarek** (uğurlu) **bir su indirdik."** (50/9)

Buyurmuştur. Suyun uğuru bereketi için şöyle bir açıklama yapılmıştır;

- Hemen her şeyin canlanması, suyun uğuru ve bereketi ile olmuştur. Nitekim bir başka ayet-i kerimede, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

- **"Hemen her şeyin canlılığını sudan yarattık. Hâlâ inanmayacaklar mı?"** (21/30)

Denilmiştir ki;

- Suda on özellik vardır; sırası ile şöyledir; Yumuşaklık, kolaylık, kuvvet, konuşma kudreti, safiyet, hareket, rutubet, soğukluk, tevazu, hayat.

Allah-û Teâlâ su için anlatılan özellikleri bir mümin kulun kalbine yerleştirmiştir. Şöyle ki;

Mümin kulun kalbi yumuşaktır; katı kalpli değildir.

Mümin kulun huyu iyidir; huysuz değildir.

Mümin kul, taat ve ibadete güçlüdür.

Mümin kulun özü lâtiftir; kaba saba değildir.

Mümin kulun ameli saftır; temizdir. Karışık iş görmez.

Mümin kul, daima hayra karşı hareket halindedir.

Mümin kulun gözleri, daima yaşlıdır.

Mümin kul, masiyetlere karşı soğuk davranır.

Mümin kul, Allah'ın kullarına karşı tevazu sahibidir.

Mümin, hakkı ve hakikati dinlediği zaman, canlanır, hayat bulur.

ZEYTİN

Bu arada, Allah-û Teâlâ, zeytinin de mübarek ve uğurlu olduğunu anlatmış ve şöyle buyurmuştur;

مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ

- **"Mübarek zeytin ağacından.."** (24/35)

Zeytin ağacı, öyle mübarek bir ağaçtır ki; Âdem aleyhisselâm, yere ilk inişinde ondan yemiştir.

Zeytin ağacı, hem yemek için meyve verir; hem de yakılıp aydınlık olması için kandile yağ verir.

Allah-û Teâlâ bir başka ayet-i kerimede ise şöyle buyurdu;

وَصِبْغٍ لِلْاٰكِلِينَ

- **"Yiyeceklere bir katık olur."** (23/20)

Allah-û Teâlâ'nın;

- **"Mübarek ağaç.."** (24/35)

Olarak anlattığı mana üzerinde açıklama yapanlar sırası ile şöyle demişlerdir;

- O, İbrahim aleyhisselâma bir işarettir.
- O, Kur'ân'dır.
- O, imandır.
- O, manevi bir doyuma ulaşan nefistir ki; Sahibine daima hayrı yaratır; emri yerine getirir; yasaklardan çekinir; kadere teslim olmuştur; Yüce Rabbin her yazısına ve hükmüne razı olmuştur.

Allah-û Teâlâ, İsa aleyhisselam için; onun dilinden anlatarak;

وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا اَيْنَ مَا كُنْتُ

- **"Nerede bulunursam bulunayım, beni mübarek (uğurlu) eyledi.."** (19/31) Buyurmuştur.

İsa aleyhisselâmın bereketindendir ki; Annesi Meryem için, meyvesiz hurma ağacından hurma dökülmüştür.

Bu arada İsa aleyhisselâmın bereketi ile onun ayakları altından su da çıkmıştır.

Aziz Celil Allah bu manada şöyle anlattı;

فَنَادٰيهَا مِنْ تَحْتِهَٓا اَلَّا تَحْزَنِي قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا وَهُزّٓي اِلَيْكِ بِجِذْعِ النَّخْلَةِ
تُسَاقِطْ عَلَيْكِ رُطَبًا جَنِيًّا فَكُلِي وَاشْرَبِي وَقَرِّي عَيْنًا

- "Alt tarafından kendisine şu ses geldi;

- Mahzun olma; Rabbin senin alt yanında bir su arkı meydana getirdi. Hurma ağacını, kendine doğru silkele; üstüne taze toplanmış hurmalar dökülecektir. Ye, iç; gözün aydın olsun." (19/24-26) Allah-û Teâlâ, Kâbe-i Muazzama için de;

- "İnsanlar için Mekke'de ilk kurulan ev mübarektir." (3/96) Buyurmak sureti ile mübarek (uğurlu) ismini vermiştir.

Kâbe-i Muazzama'nın bereketleri arasında şu vardır ki; Bir kimse, üzerinde ağır günahları ile oraya girecek olsa; bağışlanmış olarak çıkar.

Bir başka ayette de Allah-û Teâlâ üstte anlatılan mana üzerine şöyle buyurdu;

وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا

- "Her kim oraya girer ise, emin olur." (3/97)

Ama oraya giren kimsenin mümin olması, tövbekâr bulunması, sevabını da Allah'tan beklemesi şarttır.

Anlatıldığı gibi olan bir kimsenin tövbesini Allah kabul buyurur; günahlarını da bağışlar.

Üstte anlatılan ayet-i kerime üzerine denilmiştir ki;

- Oraya giren kimse, ta oradan çıkıncaya kadar eziyet edilmekten emin olur.

Üstte anlatılan mananın bir gereği olarak; oranın av hayvanlarını avlamak, ağaçlarını koparmak haramdır.

Kâbe-i Muazzama'ya saygılı olmak, dolayısı ile Allah'a saygılı olmak sayılır.

Mescid-i Haram'a karşı saygılı olmak da Kâbe-i Muazzama için saygılı olmaktadır.

Mekke-i Mükerreme'ye saygılı olmak da Mescid-i Haram'a saygılı olmak sayılır.

Harem-i şerife saygı göstermek de Mekke-i Mükerreme'ye saygılı olmak sayılır.

Nitekim üstte anlatılan manada şöyle demişlerdir;

- Kâbe-i Muazzama, Mescid-i Haram'da bulunanların kıblesidir.

Mescid-i Haram, Mekke halkının kıblesidir.

Mekke-i Mükerreme de tümden yer halkının kıblesidir.

Mekke-i Mükerreme için;

- "Bekke.." (3/96)

Adının verilmesine bir neden olarak şöyle anlatıldı;

- Orada izdiham ve kalabalık olur; ayaklar birbirine karışır. Bunun için o isim verilmiştir.

Bekke ile Mekke ikisi aynı manayadır. Tıpkı; Kemed (ciğer manasına) kebed, lâzım ile lâzib gibi.

Ve mübarek ismini alanlardan biri de, daha önce de anlatıldığı üzere; Beraat gecesidir.

Şunun için ki; O gecede rahmet, bereket, hayır, af, mağfiret vardır. Hem de tümden yer halkına.

Üstte anlatılan manadaki rivayet, bize şu raviler yolu ile ulaşmıştır; Babasından naklen Şeyh Ebu Nasr. Muhammed. Abdullah b. Muhammed. İsmail b. Ömer Becelî. Ömer b. Musa Vecihl. Babasından naklen Zeyd b. Ali. Bütün bu raviler, rivayetlerini Hazret-i Ali'ye (r.a) ulaştırmaktadırlar ki; o da Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Şaban ayının yarısı olduğu (15.) gece; Yüce Allah dünya semasını nüzul eyler ve her Müslüman'ı bağışlar.

Ancak şunlar hariç; Müşrik, bidat ehli, akrabalara gidişigelişi olmayan, namusunu satan kadın."

Babasından naklen Ebu Nasr, Yahya b. Said, Urve yolu ile gelen rivayette; Hazret-i Aişe'nin (r.a) şöyle dediği anlatılmıştır;

- Şaban ayının on beşinci gecesinde; gece yarısı olunca, Resulullah (s.a.v) efendimiz yanımdan ayrıldı.

Sonra şöyle devam etti;

- Vallahi, benim giydiğim ipekten, deniz koyunu yününden, ipekten, ketenden, suftan değildi. Urve diyor ki;

- Hazret-i Aişe'ye (r.a) sordum;

- Giydiğin onlardan değildi de ya nedendi? Şöyle anlattı;

- Direzini kıldan, üstüne dokunan kısmı ise ibrişimdendi.

Hazret-i Aişe (r.a) daha sonra şöyle devam etti;

- Kendi kendime sandım ki; Resulullah (s.a.v) efendimiz, kadınlarından birinin yanına gitti. Hemen kalktım; onu evin içinde aramaya başladım. Ararken, ellerim ayaklarına dokundu. Kendisi secdeye varmıştı; şu duayı okuyordu; ezberledim;

- "Gizli hâlim ve hayalim önünde secde etti. Kalbim sana inandı. Nimetlerle sana dönüyorum. Günahlarımı sana itiraf ediyorum.

Nefsime zulmettim; beni bağışla; senden başka günah ba-

ğışlayacak yok.

Cezandan affına sığınıyorum.

Azabından rahmetine sığınıyorum.

Dargınlığından hoşnutluğuna sığınıyorum.

Senden sana sığınırım.

Sen, kendini övdüğün gibi ben seni övemem."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bu hâl ile oturup kalktı; sonunda sabahı etti. İbadetten hiç ayrılmadı.

Ayakları şişip ağrımaya başlamıştı. Bir yandan ayaklarını ovuyor; bir yandan da şöyle diyordum;

- Anam babam sana feda. Allah-û Teâlâ senin gelmiş ve gelecek günahlarını bağışlamamış mıydı? Allah-û Teâlâ böyle yapmamış mıydı ha, yapmamış mıydı? Durum bu değil mi?

Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz bana şöyle buyurdu;

- **"Ya Aişe, Allah'a şükreden bir kul olmayayım mı? Sen biliyor musun bu gecede ne gibi hayırlar vardır?"** Sonra sordum;

- Bu gecede ne vardır? Diğer gecelerden üstünlüğü nedir?

Benim böyle dememem üzerine şöyle buyurdu;

- **"Bu sene doğacak çocukların hemen her biri, bu gece yazılır. Bu sene ölecek kimselerin hemen her biri bu gece yazılır. Kulların rızıklarının hemen hepsi bu gece gelir. Kulların yapıp ettiği işlerin hemen hepsi bu gece Yüce Hak katına çıkarılır."** Bu arada sordum;

- Ya Resulullah hemen herkes, Allah'ın rahmeti ile cennete girecek; öyle mi? Şöyle buyurdu;

- **"Evet öyledir; hemen herkes Allah'ın rahmeti ile cennete girecektir."** Sordum;

- Sen de mi ya Resulullah? Şöyle buyurdu;

- **"Evet ben de.. Ancak, Allah-û Teâlâ beni rahmetine daldırmıştır."**

Sonra, başını ve yüzünü meshetti.

Bir başka rivayet de aşağıdaki raviler yolu ile bize ulaşmıştır;

Ebu Nasr ve babası. Muhammed b. Ahmed Hafız. Abdullah b. Muhammed. Ebülabbas Herevî. İbrahim b. Muhammed b. Hasan. Ebu Amir Dımeşkî. Velid b. Müslim. Hişam b. Gar. Süleyman b. Müslim. Mekhul-ü Dımeşkî.

Bu ravilerin hemen hepsi de rivayetlerini Hazret-i Aişe'ye (r.a) ulaştırmaktadırlar.

Hazret-i Aişe de Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Ya Aişe, bu gecenin nasıl bir gece olduğunu bilir misin?"** Şöyle dedim;

- En iyisini, Allah ve Resulü bilir. Şöyle buyurdu;

- **"Bu gece şaban ayının yarısıdır.**

Dünya işleri ve kulların işleri bu gece Yüce Hakka arz edilir. Bu gece cehennemden azat edilenlerin sayısı; kelb kabilesinin koyunları sayısı kadardır. Bu gece bana izin verir misin?"

- Olur.. Dedim.

Kalkıp namaza durdu. Ayakta durması hafif oldu. Fatiha suresini okudu; sonra da küçük bir sure okudu.

Gecenin yarısına kadar secdede kaldı.

Daha sonra ikinci rekâta kalktı. Ayakta iken, birinci rekâtta okuduğu kadar bir şey okudu.

Sonra yine secdeye vardı. Bu secdede de tan yeri ağarıncaya kadar kaldı.

Secdede o kadar kaldı ki, bunun için Yüce Allah ruhunu aldı sandım.

Bana gelmesi uzayınca, kendisine yaklaştım. Hatta ayaklarına elimi sürdüm. Hareket ettiğini görünce rahatladım.

Secdesinde şöyle dediğini dinledim;

- **"Azabından affına sığınırım. Dargınlığından rızana sığınırım. Senden sana sığınırım. Şanın yücedir. Sen kendi zatını övdüğün gibi, seni övemem."**

Sonra kendisine sordum;

- Ya Resulullah, bu gece secdende bir şeyler okuduğunu duydum. Bunları daha önce okuduğunu hiç duymamıştım.

Böyle demem üzerine bana sordu;

- **"Sen onları öğrenebildin mi?"** Bu sorusuna karşılık;

- Evet. Deyince şöyle buyurdu;

- **"Onları hem sen öğren; hem de başkalarına öğret."**

Bir başka rivayet, aşağıdaki raviler yolu ile bize ulaşmıştır;

Babasından naklen Ebu Nasr. Abdullah b. Muhammed. İshak b. Ahmed Farisî. Ahmed b. Sabbah b. Ebu Şüreyh. Yezid b. Harun. Haccac b. Ertat. Urve. Bu raviler, rivayetlerini sonunda, Hazret-i Aişe'ye

ulaştırıp şöyle dediğini anlatmaktadırlar;

- Bir gece, Resulullah (s.a.v) efendimizi yanımda bulamadım. Aramaya çıktım. Gördüm ki; Başını semaya kaldırmış durumda.

Bana şöyle buyurdu;

- **"Allah ve Resulü sana haksızlık ederler diye mi korktun?"** Şöyle dedim;

- Ya Resulullah, kadınlarından birinin yanına gittiğini sandım. Sonra, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Şaban ayının yarısı olduğu gece, Allah-û Teâlâ dünya semasına nüzul eyler. Kelb kabilesi koyunları sayısından daha fazla kimseleri bağışlar."**

İbn-i Abbas'ın azatlı kölesi İkrime;

فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ اَمْرٍ حَكِيمٍ

- **"O gece, hikmet inceliği taşıyan her iş ayırt edilir."** (44/4)

Mealine gelen ayet-i kerimede anlatılan gecenin; şaban ayının on beşinci gecesi olduğunu söylemiştir.

Allah-û Teâlâ, o gece senenin bütün işlerini gözden geçirir; hazırlar.

Hayattan, ölüme gidecekler yazılır.

Allah'ın evini (Kâbe'yi) hac ziyaretine gidecekler yazılır.

Bunların sayısında ne bir artma olur; ne de bir eksilme.

Hâkim b. Kisan şöyle anlattı;

- Allah-û Teâlâ, şaban ayının orta (15.) gecesinde halkının durumuna bakar. Her kimi, o gece temiz bulur ise ertesi seneye kadar, onun temizliğini sürdürür. Ata b. Yesar şöyle anlattı;

- Şaban ayının orta (15.) gecesi, senenin tüm işleri Yüce Hakka arz olunur.

Bir kimse, evinden yolculuğa çıkar; ama bilemez, o gece onun ismi, ölüler defterine geçmiştir. Diriler arasından çıkmıştır.

O sene, biri evlenir. Hâlbuki onun da ismi diriler arasından silinmiş, ölecekler arasına yazılmıştır.

Babasından naklen, Ebu Nasr'ın bana haber verdiğine göre; Malik b. Enes, Hişam b. Urve yolu ile gelen rivayette, Hazret-i Aişe (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizden şöyle dinlediğini anlatmıştır;

- **"Allah-û Teâlâ, hayrı şu dört geceye dağıtmıştır;**

a) Kurban bayramı gecesine.

b) Ramazan bayramı gecesine.

c) Şaban ayının orta (15.) gecesine. Bu gece Allah-û Teâlâ, ecelleri ve rızkı yazar. Hacca gidecekler bu gece yazılır.

d) Sabah namazı vaktine kadar arefe gecesi."

Said, İbrahim Nüceyh'ten anlattığına göre; üstte anlatılan dört geceyi beş gece olarak tespit edip şöyle demiştir;

- Onlar beş gece olup biri de cuma gecesidir.

Ebu Hureyre'den (r.a) rivayet edildiğine göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- "Şaban ayının orta (15.) gecesinin ilk vaktinde Cebrail bana geldi; şöyle dedi;

- Ya Muhammed, başını semaya kaldır." Sordum;

- Bu gece nasıl bir gecedir? Şöyle anlattı;

- Bu gece, Allah-û Teâlâ, rahmet kapılarından üç yüz tanesini açar. Kendisine şirk koşmayanlardan hemen herkesi bağışlar.

Meğerki bağışlayacağı kimseler büyücü, kâhin, devamlı şarap (alkollü içki) içen, faizciliğe ve zinaya devam eden kimselerden olalar. Bu kimseler tövbe edinceye kadar, Allah-û Teâlâ onları bağışlamaz.

Gecenin dörtte biri geçtikten sonra, Cebrail yine geldi ve şöyle dedi;

- Ya Muhammed başını kaldır. Bir de baktım ki, cennet kapıları açılmış. Cennetin birinci kapısında da bir melek durmuş şöyle sesleniyor;

- Ne mutlu bu gece rükû edenlere. İkinci kapıda da bir melek durmuş şöyle sesleniyordu;

- Bu gece secde edene ne mutlu. Üçüncü kapıda duran melek de şöyle sesleniyordu;

- Bu gece dua edenlere ne mutlu. Dördüncü kapıda duran melek de şöyle sesleniyordu;

- Bu gece, Allah'ı zikredenlere ne mutlu. Beşinci kapıda duran melek de şöyle sesleniyordu;

- Bu gece Allah korkusundan ağlayan kimselere ne mutlu. Altıncı kapıda duran melek de şöyle sesleniyordu;

- Bu gece Müslümanlara ne mutlu. Yedinci kapıda da bir melek durmuş şöyle sesleniyordu;

- Hiçbir dilekte bulunan yok mu ki, kendisine dilediği ve-

rilsin? Sekizinci kapıda duran melek de şöyle sesleniyordu;

- Günahının bağışlanmasını dileyen yok mu ki, günahları bağışlansın? Bunları gördükten sonra, Cebrail'e sordum;

- Bu kapılar ne zamana kadar açık kalacak? Şöyle dedi;

- Gecenin ilkinden, tan yeri ağarıncaya kadar. Sonra şöyle dedi;

- Ya Muhammed, Allah-û Teâla, bu gece Kelb kabilesinin koyunlarının tüyleri sayısı kadar kimseyi cehennemden azat eder."

4. FASIL; Bu geceye; Beraat isminin verilmesi.

Denilmiştir ki;

- Bu geceye beraat isminin verilmesinin sebebi iki beraat fermanına göredir. Şöyle ki;

a) Bu gece Rahman Allah tarafından şakilere kurtuluş fermanı verilir. (Ama tövbe ederlerse.)

b) Bu gece, Allah'ın veli kullarına ziyana uğramaktan yana kurtuluş fermanı verilir.

Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- "Bu gece, Allah-û Teâlâ halkına bir göz atar. Müminleri bağışlar. Kâfirlere mühlet verir. Kin ve haset sahiplerini de hâllerine terk eder; ta o hâllerini terk edinceye kadar."

Denilmiştir ki;

- Müslümanların yeryüzünde iki bayram günleri olduğu gibi, semadaki meleklerin de iki bayram geceleri vardır.

Meleklerin bayram geceleri şunlardır;

a) Beraat gecesi.

b) Kadir gecesi.

Müslümanların bayram günleri de şunlardır;

a) Ramazan bayramı günü.

b) Kurban bayramı günü.

Meleklerin bayramları gece olur; zira onlar geceleri uyumazlar.

Müminlerin bayramları gündüz olur; zira onlar gece uyurlar.

Denilmiştir ki;

- Allah-û Teâlâ'nın beraat gecesini açıktan bildirmesinde, kadir gecesini de gizli tutmasında hikmet vardır. Şunun için ki;

Kadir gecesi; Rahmet, mağfiret, cehennemden kurtulma gecesi-

dir. Allah-û Teâlâ onu saklı tuttu ki; onun üzerine kimse konuşamasın.

Beraat gecesini de izhar edip açıkladı. Zira o gece, hüküm ve kaza gecesidir. Dargınlık ve rıza gecesidir. Kabul ve red gecesidir. Kavuşmak ve kavuşmamak gecesidir. Saadet, şekavet, ikram ve paklık gecesidir.

Bu gece, bir kimse saadet bulur; diğer kimse de saadetten uzaklaşır.

Bu gece, bir kimse mükâfatını alırken, diğer kimse ziyana uğrayıp kaybeder.

Bu gece, bir kimse ikram görürken, bir başkası mahrum kalır.

Bu gece, bir kimse ecir alırken, bir başkası kovulur.

Nice yıkanıp hazırlanmış kefen vardır ki; sahibi çarşı pazarla uğraşır.

Nice kabir vardır ki, kazılıp hazırlanmış; ama sahibi sürur içinde aldanıp kalmış.

Nice gülen ağız vardır ki; yakında ölüp susacak.

Nice konak vardır ki, binası tamamlanmış; ama sahibine ölüm zifafı hazır.

Nice kul vardır ki, sevap bekler; ama karşısına ceza çıkar.

Nice kul vardır ki, müjde bekler; ama karşısına hüsran, ziyan çıkar.

Nice kul vardır ki; cennetleri bekler; ama karşısına cehennem ateşleri çıkar.

Nice kul vardır ki, vuslata kavuşmak bekler, ama karşısına ayrılık çıkar.

Nice kul vardır ki, ihsan bekler; ama karşısına belâ çıkar.

Nice kul vardır ki, mülk bekler; ama helâkle karşılaşır.

Şöyle anlatıldı;

- Şaban ayının orta (15.) günü geldiği zaman; Hasan-ı Basrî günün ortasında evinden çıkardı. Yüzünü gören, onu kabre gömülüp de çıkmış sanırdı.

Kendisine bu durumu sorulduğu zaman şöyle derdi;

- Allah adına yemin ederim ki, gemisi parçalanıp da batan kimsenin musibeti, benimkinden daha büyük değildir.

Kendisine;

- Neden öyle oldu? Diye sorulduğunda şöyle anlattı;

- Günahlarımı yakından biliyorum; iyiliklerim için endişeliyim.

Bilemiyorum; Ettiklerim makbul müdür, yoksa red mi edildi?

5. FASIL; Beraat gecesi kılınacak namaz.

Şaban ayının orta (15.) gecesi için rivayet edildiği üzere, kılınacak namaz; Yüz rekâttır.

Bu namazın her rekâtında, Fatiha suresinden sonra, on kere İhlâs suresi okunur ki; Toplamı bin (1000) eder. Bu namazın adına da;

- Hayır Namazı. Denmiştir. Bu namazın uğuru her yana dağılır.

Önce gelen büyük zatlar, bu namazı toplu hâlde cemaat hâlinde kılarlardı.

Bu namazın çok fazileti ve çok çok sevabı vardır.

Hasan-ı Basrî'den (r.a) gelen rivayete göre şöyle demiştir;

- Otuz sahabeden dinledim, bu namaz için bana şöyle dediler;

- Her kim bu namazı beraat gecesi kılar ise, Allah-û Teâlâ'nın yetmiş rahmet nazarı ona ulaşır. Her nazarda, kendisinin yetmiş ihtiyacı yerine gelir. Bunların en küçüğü, Allah-û Teâlâ'nın mağfiretidir.

Recep ayının faziletlerini anlatırken, sıraladığımız ihya edilmesi müstehap olan on dört gecede de bu namazın kılınması müstehaptır. Ta ki, bu namazı kılan; üstte anlatılan faziletlere ve sevaba nail olsun.

15. BÖLÜM

RAMAZAN AYININ FAZİLETLERİ

Yedinci Meclis:

Ramazan ayının faziletleri hakkındadır.

Aziz Celil Allah şöyle buyurdu;

يَآاَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ

- **"Ey iman edenler, sizden önceki ümmetlere farz olduğu gibi, size de oruç farz oldu. Ta ki; bu yoldan masiyet işlere karşı kendinizi koruyasınız."** (2/183)

Hasan-ı Basrî bu ayet-i kerimenin açıklamasını yaparken şöyle dedi;

- Allah-û Teâlâ'nın;

- **"Ey iman edenler.."**

Manası ile buyurduğu bir ayet-i kerime duyduğun zaman ona iyi kulak ver. Zira bu hitapla, Allah-û Teâlâ, sana bir emir vermek ister yahut bir yasaktan seni almak murad eder. Cafer-i Sadık (r.a) şöyle dedi;

- Nida tarzındaki lezzet, ibadetin yorgunluğunu ve bezginliğini giderir. Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

- **"Ey iman edenler.."** (2/183)

Bu ayet-i kerimede (Arapça metninde) **geçen harflerin ifade ettikleri manalar sırası ile şöyle anlatılmıştır;**

Ya; Âlim zattan bir seslenmedir.

Ey; Belli bir kimsenin ismidir. Yani; Ses edilen kimse.

Ha; Seslenen zatın sesine dikkati çekmektir. Ayrıca bu; Ezeldeki tanışıklığa, geçmişteki arkadaşlığa bir işaret sayılır.

Amenu; Seslenen ile seslenilen arasındaki sırra işaret edilmektedir.

Allah-û Teâlâ, bu manada şöyle buyurmaktadır;

- Ey iç temizliği ile benim olan, özünü ve aklını bana veren kullarım. Oruç kelimesinin Arapça aslı; ayet-i kerimede;

- **"Sıyam.."** Lâfzı ile geçmektedir. Yani; Oruç.

Sıyam, Arapçada bir kelime köküdür. Kıyam, ayakta durmanın (Arapça aslına göre) kelime kökü olduğu gibi, sıyam da oruç tutmanın (Arapça aslına göre) kelime köküdür. Mesela;

- Kıyama durdum. (Kumtü kıyamen) Dendiği gibi;

- Sumtü sıyamen. (Oruç tuttum) Denir. Zira;

- **"Sıyam.."** Lâfzı, lügatte tutmak manasını taşır. Mesela;

- Samet'ir-riyh. (Rüzgâr dindi)

Tabiri kullanılır ki; rüzgârın esip tozutması durduğu zaman söylenir. Bu arada;

- Samet'il-hayl. (At direndi) Denir ki, bu atın yürümekten kaldığı zaman söylenir. Aynı tabir gündüz için kullanılır;

- Samen-nehar. (Gün durdu)

Denir ki; öğlen zamanı, güneşin ortada kaldığı zaman söylenir. Zira güneş, göğün tam ortasına geldiği zaman, yürümez, bir müddet durur. Bu manada, bir şair şöyle demiştir;

Gün tutuldu ortalarda kaldı;
Güneşe açılınca yol aldı. Üstteki şiirde geçen;

- Tutuldu.. Kelimesinin Arapça aslı Same olarak geçmektedir. Bir kimse, susup da konuşmadığı zaman de onun için;

- **Same..** Tabiri kullanılır. Nitekim Allah-û Teâlâ bu manayı, Meryem'in kıssasında onun dilinden şöyle anlattı;

- **"Rahman için, oruç** (savm) **adağım var. Bugün, hiç kimseyle konuşmayacağım."** (3/26) Şeriat dilinde orucun manası ise, şu demeye gelir;

- Olağan hâle gelen yemekten, içmekten, cinsî birleşmeden çekinmektir. Bu arada, diğer günahları da bırakmak gerekir. Bu ayet-i kerimede Allah-û Teâlâ;

- **"Sizden önceki ümmetlere farz olduğu gibi.."** (2/183)

Buyurmaktadır. Bununla, daha önce gelip geçen peygamberler ve ümmetler anlatılmaktadır. Bunların en evveli, Âdem aleyhisselâmdır.

Oruç üzerine gelen bir rivayeti, Abdülmelik b. Antere babasından, babasının dedesinden anlatmaktadır.

Dedesi, demiştir ki;

- Hazret-i Ali b. Ebu Talib'in şöyle dediğini dinledim;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin yanına bir gün gittim. Öğlene yakındı. Kendisi evinde idi.

Resulullah (s.a.v) efendimize selâm verdim; selâmımı aldı. Sonra şöyle buyurdu;

- **"Ya Ali, Cebrail burada; sana selâm veriyor."** Dedim ki;

- Sana da ona da selâm olsun ya Resulullah.. Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **Ya Ali, bana yaklaş.."** Yaklaştım; şöyle buyurdu;

- **"Ya Ali, Cebrail sana şöyle diyor;**

- **Her aydan üç gün oruç tutsun. Bu orucu tutarsan sana ilk gün on bin sevap yazılır; ikinci gün otuz bin sevap yazılır; üçüncü gün yüz bin sevap yazılır."** Sordum;

- Ya Resulullah, bu sevabın özelliği bana mı aittir; tüm insanlar da aynı sevabı alabilir mi? Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Ya Ali, bu sevabı Allah-û Teâlâ sana ihsan eder. Senden başka, senin işlediğin bu amelleri işleyenlere de ihsan eder."** Sonra sordum;

- Ya Resulullah, o oruç tutulması gereken üç hangi günlerdir. Şöyle buyurdu;

- **"Bugünlere;**

- **Eyyam-ı Bıyd. (Akgünler. Tabir edilir ki; her ayın 13. 14. 15. günleridir."** Antere diyor ki;

- Hazret-i Ali'ye sordum;

- Ne şeyden ötürü bugünlere;

- **"Eyyam-ı Bıyd.** (Akgünler.)" İsmi verilmiştir? Bu soruma karşılık, Hazret-i Ali (r.a) şöyle anlattı;

- Âdem aleyhisselâm, cennetten yeryüzüne düştüğü zaman; kendisini güneş yaktı. Dolayısı ile yüzü siyahlaştı. Bunun üzerine, Cebrail aleyhisselâm ona geldi ve şöyle dedi;

- Ya Âdem, cesedinin ak pak olmasını istiyor musun? Âdem aleyhisselâm;

- Evet istiyorum. Deyince, Cebrail aleyhisselâm şöyle devam etti;

- O hâlde, her ayın 13. 14. 15. günlerini oruçlu geçir. Âdem aleyhisselâm, birinci gün oruç tuttuğunda, cesedinin üçte biri ağardı.

Sonra ikinci gün oruç tuttu; cesedinin üçte ikisi ağardı.

Daha sonra, üçüncü günü oruç tutunca cesedinin tamamı ak pak oldu. İşbu manadan ötürü o günlerin adına;

- Eyyam-ı Biyd. (Akgünler.) Tabiri kullanıldı.

Âdem aleyhisselâm, Resulullah (s.a.v) efendimizden evvel kendilerine orucun farz olduğu kimselerdendi.

Hasan-ı Basrî ve tefsir ulemasından bir cemaat şöyle dedi;

- **"Sizden önceki ümmetlere.."** (2/183) Mealine aldığımız, ayet-i kerime ile anlatılanlar Nasara'dır. Zira onların orucu da, bizim orucumuza benzerdi. Hem vakit, hem de miktar itibarı ile aynıydı. Şöyle ki;

Allah-û Teâlâ, Nasara taifesine ramazan ayında oruç tutmayı farz kıldı. Ancak bu durum kendilerine ağır geldi. Çünkü; Bazen sıcağa, bazen de soğuğa rastlıyordu.

Bu durum hem yolculuklarına; hem de geçimlerini temine, kendi düşüncelerine göre zararlı oluyordu.

Bunun üzerine, bilginlerinin ve başkanlarının görüşleri şu hususta birleşti;

- Bu orucu, yazla kış arası bir aya alalım. Bunun üzerine, ilkbaharı kendilerine oruç ayı olarak tayin ettiler.

Yaptıkları işin kefareti olarak da, on gün artırdılar. Böylece, kırk gün oruç tutmaya başladılar. Zamanında değil de, ilkbaharda.

Başlarında bir melik vardı; ağzından hastalandı. Bu hastalığı dolayısı ile şöyle bir adak adadı;

- Şayet iyi olursam, bu oruca bir hafta ekleyeyim. Yani; Yedi gün. İyi olunca, bu oruca yedi gün ekledi.

Bu melik vefat ettikten sonra, ikinci bir melik geldi; üç gün de o ekledi. Böylece, oruçları elli gün oldu.

Mücahid ise başka türlü anlatmaktadır;

- Nasara taifesine kıran geldi. Hem de iki kere. Hayvanları ve kendileri kırılmaya başladı. Bunun üzerine melikleri; On gün ilk kıranda, on gün de ikinci kıranda fazladan oruç tutmalarını emretti.

Onların oruçlarının elli gün olmasının sebebi budur.

ŞEK GÜNÜ

Şaabî şöyle dedi;

- Senenin tümünü oruçlu geçirmiş olsam da şekli gün mutlaka orucumu açarım.

Şek günü şu demektir; bazıları o gün için;

- **Ramazandır.** Derken, bazıları da;

- **Şabandır.** Der.

Hâsılı; Bize nasıl ramazan ayında oruç tutmak farz olduysa, Nasara'ya da aynı ayda oruç farz olmuştu. Ancak, onlar bir başka aya çevirdiler.

Nasara tafyası, ayrıca çok sıcaklarda da bu oruçlarını tutarlardı. Bunun üzerinde önemle durur; otuz günü tamamlarlardı.

Bunların peşinden bir nesil geldi, işi daha sıkı tuttular, bir gün evveline, bir gün de sonrasına ek yaptılar.

Daha sonra, bu ekleme işi, onlarda bir gelenek hâline geldi. Her yeni nesil bir gün ekledi.

Böylece, onların oruçları elli güne ulaştı.

لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

- **"Ta ki, kendinizi koruyasınız.."** (2/183) Mealine aldığımız ayet-i kerimenin bir manası da şudur;

- Yemekten, içmekten, cinsî münasebetten kendinizi korumanız beklenir.

RAMAZAN ORUCUNDAN EVVEL FARZ OLAN ORUÇLAR

- Resulullah (s.a.v) efendimiz ve müminler, Medine-i Münevvere'ye geldikte; Allah-û Teâlâ Resulullah (s.a.v) efendimize ve müminlere aşure orucu ile her ay üç gün oruç tutmayı farz kılmıştı.

Onlar da bu orucu tutarlardı. Ta ramazan ayı orucu farz oluncaya kadar.

Ramazan orucunun farz olması; Bedir savaşından bir buçuk ay kadar evvele rastlar. Allah-û Teâlâ, ramazan ayının günleri için;

اَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ

- **"Sayılı günler.."** (2/184) Buyurmaktadır ki bu; Ramazan ayının otuz gün olacağı gibi, yirmi dokuz gün de olabilir.

Bu manadaki bir rivayet, şu yoldan bize gelmiştir; Said b. Amr b. As. Bu zata, İbn-i Ömer (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizden şöyle bir hadis-i şerifini anlatmıştır;

- **"Ben ve ümmetim, ayı otuza tamamlamak için, günleri şöyle böyle sayıp yazmayız."**

Ay için, Arapça aslına göre;

- **Şehr.** Adının verilmesi onun şöhretinden dolayıdır. Şöhret ise, beyazlıktır.

Araplar, kılıcın çekildiği zamanki parlamasını, ayın doğduğu zamanki parlamasını da;

- **Şehr.** Tabiri ile anlatırlar.

1. FASIL; Ramazan lâfzının manası.

- **Ramazan..** Deyimi üzerinde, bilginler değişik görüşler ileri sürdüler.

Denilmiştir ki;

- Recep ayı için;
- **Şehrüllah'il-asamm..** Dendiği gibi Allah'ın kulu için;
- **Abdullah.** Dendiği gibi bu aya da;
- **Şehr-i Ramazan.** Denir. Ve bu zatlara göre;
- **Ramazan.** Allah'ın isimlerinden bir isimdir.

Cafer-i Sadık (r.a) babasından naklen; Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Ramazan ayı, Allah'ın ayıdır."**

Enes b. Malik ise Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Sadece;**
- **Ramazan.. Demeyiniz; Allah-û Teâlâ nasıl;**
- **Ramazan ayı buyurmuş ise siz de öyle deyiniz."**

Ismaî, Ebu Amr'ın şöyle dediğini anlattı;

- Ramazan ayına, ramazan tabirinin kullanılmasının sebebi odur ki; Bu ayda, deve yavruları yanar. Yani; Sıcaktan pişerler.

Bir başkası da şöyle demiştir;

- Bu ayda, sıcaktan taşlar kızdığı için;
- Ramazan. Denmiştir. Zira;
- Ramaza. Kızgın taşlar manasına gelir.

Denilmiştir ki;

- Ramazan. Denmesinin bir sebebi; bu ayın günahları yaktığıdır. Kaldı ki bir manada bir hadis-i şerif, Resulullah (s.a.v) efendimizden anlatılmıştır.

Yine denilmiştir ki;

- Ramazan.

Ayı şu hikmete dayanır; Kalpler, bu ayda yapılan öğütlerden ısınır; ahiret düşüncelerine dair sözleri dinler ateşlenir. Tıpkı; Kumlar ve taşlar, güneşten hararet alıp ısındığı gibi.

Halil de şöyle demiştir;

- Ramazan. Lâfzı, ramaz kökünden gelmektedir. Ramaz ise, güz yağmuruna verilen bir isimdir. Bu durumda mana şu demeye gelir;

- Bu ayda oruç tutan müminlerin bedenleri günah kirlerinden temizlenir; kalplerinden de manevî kirler çıkar tertemiz olurlar.

Üstte anlatılan mana içindir ki; bu aya; Ramazan ismi verilmiştir.

2. FASIL; Kur'ân'ın ramazan ayında indirilmesi.

Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِى اُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ

"Ramazan ayı öyle bir aydır ki, Kur'ân onda indirildi.." (2/186) Anlatıldığına göre; Atıye b. Esved, İbn-i Abbas'a;

- Kur'ân hangi ayda indirildi? Diye bir soru sormuştur. Hâlbuki;

اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ فِى لَيْلَةٍ مُبَارَكَةٍ

- **"Biz, onu mübarek bir gecede indirdik.."** (44/3)

Ayet-i kelimesindeki manadan dolayı, değişik görüşler ileri sürüldü. Şu ayet-i kerime de gösteriyor ki; Kur'ân'ın Ramazan ayından başka aylarda da gelmiştir;

وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَاَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلاً

- **"Biz, Kur'ân'ı parça parça gönderdik. Ta ki, onu insanlara peyderpey okuyasın.."** (17/106)

İbn-i Abbas (r.a) onun sorusuna şu cevabı vermiştir;

- Kur'ân, ramazan ayının kadir gecesinde toptan olarak levh-i mahfuzdan indi. Dünya semasında izzet evine kondu.

Daha sonraları, Cebrail aleyhisselâm; Kur'ân'ı parça parça Resulullah (s.a.v) efendimize getirdi. Yani; Nücum nücum, yirmi üç senede tamamladı.

Üstte anlatılan manaya şu ayet-i kerime işaret eder;

فَلاَ اُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ

- **"Nücumun (Kur'ân ayetlerinin) yerlerine yemin ederim ki.."** (56/75) Davud b. Ebi Hind şöyle dedi;

- Şaabî'ye şöyle sordum;

- Ramazan ayında, Resulullah (s.a.v) efendimize geldiği bildirilen Kur'ân; senenin başka günlerinde de gelmiş midir? Şu cevabı verdi;

- Evet, gelmiştir. Ancak, Cebrail aleyhisselâm her ramazan ayında, getirdiği Kur'ân'ı Resulullah (s.a.v) efendimizle karşılıklı okurdu. Daha çok, Resulullah (s.a.v) efendimiz okur; Cebrail de dinlerdi.

Bu meyanda, Allah-û Teâlâ'nın kalmasını dilediği ayetler sağlam olarak kalırdı; silinmesini dilediği de silinip giderdi. Yani; Resulullah (s.a.v) efendimize unutturulurdu.

Şahab b. Tarık, Ebu Zer-i Gıfarî'den naklen Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "İbrahim aleyhisselâmın suhufu, ramazan ayından üç gece geçtikten sonra geldi. Musa aleyhisselâmın Tevrat'ı ramazan ayından altı gece geçtikten sonra geldi. Davud aleyhisselâmın Zebur'u ramazan ayından on iki gece geçtikten sonra geldi. İsa aleyhisselâmın İncil'i ramazan ayından on üç gece geçtikten sonra geldi. Kur'ân da Muhammed'e (s.a.v) **ramazan ayının yirmi dördüncü (24.) gecesi geldi."**

Allah-û Teâlâ, şu ayet-i kerimelerle Kur'ân'ın şanını anlatmıştır;

- "İnsanları, dalâlet bataklığından çıkaran bir hidayet kaynağıdır. Hidayet babında her şeyi ayırt eden beyyineler onda vardır." (2/185)

Yani; Kur'ân'da hak batıldan ayırt edilmiştir. Helâl haram, şeriat hükümleri tek tek anlatılmıştır.

3. FASIL; Ramazan ayına has faziletler.

Bu manadaki bir rivayet, şu raviler yolu ile bize ulaşmıştır; Babasından naklen Ebu Nasr. İbn-i Faris. Ebu Hamid Ahmed b. Muhammed b. Celudî Nisaburî. Muhammed b. İshak b. Huzeyme. İbn-i Hacer Saadî. Yusuf b. Ziyad. Hümam b. Yahya. Ali b. Zeyd b. Cedean. Said b. Müseyyeb. Bütün bu raviler, rivayetlerini Selman-ı Farisî'ye ulaştırmaktadırlar; o da şöyle anlatmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, şaban ayının son gününde bize bir hutbe okudu. Bu hutbeşinde şöyle buyurdu;

- "Büyük bir ay olan ramazan ayı size yaklaştı. Bu ay, uğurlu bir aydır. Bu ayda, öyle bir gece vardır ki; bin aydan hayırlıdır.

Allah-û Teâlâ, bu ayın gündüzlerinde oruç tutmayı farz kıldı. Gece ibadetlerini nafile eyledi.

Bu ayda, her kim hayırlı bir hasletle Hakka yakınlık kazanır veya farzlardan bir farzı eda eder ise, diğer aylarda yaptığı yetmiş farz ibadete bedeldir.

Bu ay sabır ayıdır. Sabrın sevabı ise cennettir. Bu ay, bolluk ayıdır. Bu ayda, mümin kulun rızkı artar.

Bu ayda, bir kimse bir mümin kula iftar ziyafeti verir ise, günahlarının bağışlanmasına sebep olur; boynunu cehennem ateşinden kurtarmış olur. İftar ziyafeti verdiği kimsenin ecri kadar kendisine ecir verilir ki; öbürünün ecrinden de bir şey eksilmez."

Bu arada, sahabe-i kiram şöyle dedi;

- Ya Resulullah, bizden hemen herkesin oruçluya iftar ziyafeti vermeye gücü yetmez ki?

Resulullah (s.a.v) efendimiz buna karşılık şöyle buyurdu;

- "Oruçluya bir hurma veren de bu sevabı alır.

Oruçluya bir bardak su veren, bir tas süt veren de bu sevabı alır."

Daha sonra, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle devam etti;

- "Bu ay, öyle bir aydır ki; Evveli rahmet, ortası mağfiret, sonu cehennem azabından kurtulmaktır. Bu ayda, bir kimse kölesinin (hizmetini görenin) yükünü hafifletir ise, Allah onu bağışlar; cehennemden azat eder. Bu ayda, şu dört huyu çoğaltınız ki; Onların ikisi ile Rabbinizin rızasını alırsınız. Kalan ikisine de mutlaka ihtiyacınız vardır.

Şunlarla Rabbinizin rızasını kazanırsınız;

a) Lâ ilâhe illallah. (Allah'tan başka ilâh yoktur.)

b) Allah'tan günahlarınızın bağışlanmasını isteyeceksiniz.

Muhtaç bulunduklarınız da şunlardır;

a) Yüce Allah'tan cenneti istemeniz.

b) Cehennem azabından da Allah'a sığınmanız.

Her kim, bu ayda bir oruçlunun karnını doyurur ise, Allah-û Teâlâ ona Kevser havuzundan içirir ki, ondan içtikten sonra bir daha susamaz."

Kelbî, Ebu Nadra, Ebu Said-i Hudrî yolu ile gelen bir rivayette; Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- "Ramazan ayının ilk gecesinde; sema kapıları ve cennet

kapıları açılır. Bu açılış ta son gecesine kadar devam eder; kapanmaz.

İster kadın olsun, ister erkek; ramazan gecelerinden birinde kıldığı namazın her secdesi için bin yedi yüz sevap yazar. Onun için cennette bir saray yapar ki; Kırmızı yakuttandır. Her kapının da kırmızı yakut işlemeli iki kanadı vardır.

Ramazan ayının ilk gününde oruç tutmaya başlayan kimsenin; ramazan ayının son gününe kadar olan günahlarını bağışlar. Oruç tuttuğu her gün için de, cennette kendisine bir saray yapar. Bu sarayın bin kapısı vardır. Yetmiş bin melek o kimsenin sabahtan akşama kadar Allah'tan bağışlanmasını dilerler.

Ramazan ayında oruç tutan kimse; gece olsun, gündüz olsun ettiği her secdesi için cennette bir ağaç dikilir ki; Onun gölgesinde bir atlı yüz sene yol alsa dışarı çıkamaz."

Ebu Nasr, babası, A'rac yolu ile gelen rivayette; Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Ramazan ayının ilk gecesi olduğunda; Allah-û Teâlâ halkına bakar. Yüce Allah, bir kuluna bir kere bakınca, artık ona azap etmez. Allah-û Teâlâ, ramazan ayının hemen her gününde, bir milyon kimseyi cehennemden azat eder."

Ebu Nasr, babası, Sehl ve babası yolu ile bana ulaşan rivayette; Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Ramazan ayı geldiği zaman, cennet kapıları açılır; cehennem kapıları kilitlenir; şeytanlar da bağlanıp içeri tıkılır."

Nafi b. Bürde, Ebu Mesud Gıfari'den anlattığına göre; Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu dinlemiştir;

- "Hangi kul, ramazan ayında bir gün oruç tutar ise, onun için gözde hurilerden biri zevce olarak verilir. Hem de içi oyulmuş inciden çadır içinde. Allah-û Teâlâ onları şöyle anlattı;

- "Çadırlar içine konmuş gözde huriler vardır.." (55/72)

Bu hurilerden her birinin üzerinde yetmiş hulle vardır; bir hullenin rengi diğerine benzemez. Onlardan her birinin yetmiş çeşit kokusu vardır ki; biri diğerine benzemez. O hurilerden her biri için, yetmiş taht verilir ki; hemen her biri, kırmızı yakutla ve inci ile süslüdür. Her taht üzerinde yetmiş yatak olup her yatak üzerinde de bir yastık vardır. Her huriye kendisi için yetmiş bin, her hurinin kocası için yetmiş bin hiz-

metçi vardır.

Her hizmetçinin elinde altından bir tepsi olup her birinde bir başka tat vardır. O tepsiden her aldığı lokma, bir evvelkinden daha lezzetlidir. Bu lezzeti, hem huri güzeli, hem de kocası alır. Hem de yakuttan tahtları üzerinde.

Bu anlatılan, ramazan ayında oruç tutanın, her gün tuttuğu oruç için ayrı ayrı verilir. Yaptığı diğer iyi amellerin sevabı da ayrı olacaktır."

4. FASIL; Ramazan ayı hakkın'da bir başka rivayet.

Ramazan ayı hakkında bir başka rivayet, bize aşağıda sırası ile anlattığımız raviler yolu ile gelmiştir;

Babasından naklen Ebu Nasr. Muhammed b. Ahmed. Abdullah b. Muhammed. Ebülkasım b. Abdullah b. Muhammed. Hasan b. İbrahim b. Yesar. İbrahim b. Muhammed b. Haris. Seleme b. Şebib. Kasım b. Muhammed. Hişam b. Velid. Hammad b. Süleyman Dusî. Ayrıca; Hasan, Dahhâk b. Müzahim. Bu ravilerin hemen hepsi de, rivayetlerini İbn-i Abbas'a (r.a) ulaştırmaktadırlar. O da, Resulullah (s.a.v) efendimizden şöyle dinlediğini anlatmıştır;

- "Cennet, seneden seneye ramazan ayının girmesi ile süslenir ve temizlenir. Ramazan ayının ilk gecesi olduğu zaman; arşın altından bir yel eser ki, adına;

- Mesire.. Tabir edilir. Esen bu yel, cennetin dallarını, yapraklarını birbirine değdirir; cennet kapılarının halkaları vurmaya başlar. Bunlardan öyle güzel sesler çıkar ki; Dinleyenler bundan daha güzel ses işitmediklerini anlarlar. Bu arada, cennetteki huri kızları da süslenirler. Hatta cennet balkonlarına çıkarlar. Oradan şöyle seslenirler;

- Allah-û Teâlâ'dan bizi isteyen yok mu ki, kendisini bizimle evlendirsin. Daha sonra, cennet rıdvanına şöyle sorarlar;

- Bu gece ne gecedir? Bunun üzerine, cennet rıdvanı, telbiye (emirlerine hazır olduğunu anlatmak sureti) ile derler ki;

- Ey seçme güzeller, bu gece ramazan ayının ilk gecesidir. Cennetin kapıları Muhammed (s.a.v) ümmetine açıldı. O gece Allah-û Teâlâ cennetin rıdvanına şu emri verir;

- Ey rıdvan, cennetin kapılarını aç. Cennet malikine de şu emri verir;

- Muhammed ümmetinden oruç tutanlara, cehennem ka-

pılarını kapa. Cebrail'e de şu emri verir;

- Ey Cebrail, sen de yeryüzüne in. Azgın şeytanları bir yere tık. Bukağılarla bağlar. Daha sonra, onları deniz dalgalarına bırak. Ta ki, Habibim Muhammed ümmetinin oruçlarını bozmasınlar."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, daha sonra şöyle anlattı;

- "Aziz Celil Allah, ramazan ayının her gecesinde üç kere şöyle buyurur;

- Hiçbir dilekte bulunan yok mu ki, onun dilediğini vereyim? Hiç tövbe eden yok mu ki, onun tövbesini kabul edeyim?

Hiç günahının bağışlanmasını isteyen yok mu ki, onu bağışlayayım? Yokluk bilmeyen zenginden; zulmetmeyen vefalıdan kim borç etmek ister?"

Resulullah (s.a.v) efendimiz daha sonra şöyle anlattı;

- "Aziz Celil Allah ramazan ayı günlerinin her iftar saatinde, bir milyon kişiyi cehennemden azat eder ki; bunların hemen hepsi de azabı hak etmiştir.

Cuma günü ve cuma gecesi olduğunda her saat başı, bir milyon kişiyi ayının ilk gününden o güne gelinceye dek ne kadar kimseyi cehennemden azat etmiş ise, o kadar kimseyi cehennemden azat eder."

KADİR GECESİ

Kadir gecesi geldiği zaman Allah-û Teâlâ Cebrail'e şu emri verir;

- Yeryüzüne in. Ramazan ayının son günü olduğunda; Allah-û Teâlâ o gün, ramazan ayının ilk gününden, o güne gelinceye dek, ne kadar kimseyi cehennemden azat etmiş ise, o kadar kimseyi cehennemden azat eder.

Bunun üzerine Cebrail; elinde yeşil sancak, meleklerden büyük bir kafile ile yeryüzüne iner. Elindeki yeşil sancağı Kâbe'nin damına diker. Cebrail'in altı yüz kanadı vardır. Bunları ancak kadir gecesi açar. Bunları açtığı zaman, doğuyu batıyı aşar. Daha sonra, Cebrail meleklere şu emri verir;

- Muhammed ümmetinin arasına girin. Ve melekler Muhammed ümmetinin arasına girerler. Melekler, Muhammed ümmetinin arasına girdikleri zaman, her ayakta durana, namaz kılana, Allah'ın zikrini edene selâm verir el sıkışırlar.

Bu arada, dua edenlerin dualarına da;

- Amin! Derler. Ta tanyeri ağarıncaya kadar bu durum böyle devam edip gider. Tanyeri ağardıktan sonra, Cebrail meleklere şöyle seslenir;

- Ey Allah dostları, yolculuk var. Bunun üzerine, yeryüzüne inen melekler şöyle derler;

- Ey Cibril, Allah-û Teâlâ, Muhammed ümmeti müminlerin ihtiyaçları için neler eyledi? Onların bu sorularına karşılık Cebrail aleyhisselâm şu cevabı verir;

- Allah-û Teâlâ onlara rahmet nazarı ile baktı; kendilerini affetti. Ancak şu dört zümre hariç."

Resulullah (s.a.v) efendimize bu dört zümrenin kimler olduğu sorulduğu zaman şöyle buyurdu;

- "O dört zümre şunlardır;

a) Devamlı şarap (alkollü içki) içen.

b) Ana babasına asi gelen.

c) Akrabalara gidişi gelişi kesen. Akrabalık bağlarını koparan.

d) Bidat ehli olup İslâm cemaatini ve ümmetini terk edip onlardan ayrılan." Resulullah (s.a.v) efendimiz, daha sonra şöyle buyurdu;

- "Bayram gecesi olduğu zaman, bu geceye;

- Mükâfat gecesi adı verilir. O gecenin sabahında, melekler Allah'ın emri ile yere inerler. Hemen bütün beldelere Allah-û Teâlâ o melekleri dağıtır. O melekler yeryüzüne indikten sonra; bütün sokak ağızlarını tutarlar ve şöyle seslenirler;

- Ey Muhammed ümmeti, ikram sahibi Rabbinize gelin. Bol bol ihsanlar edecek; büyük günahları bağışlayacak. Bu sesi, insanlar ve cinler hariç; Allah'ın yarattıklarının hemen hepsi de duyar. Bayram sabahı evlerinden çıkıp namazgâhta toplandıkları zaman; Allah-û Teâlâ meleklerine şöyle buyurur;

- Ey meleklerim, bir işçi işini bitirdiği zaman, onun ücreti nasıl ödenir? Melekler şöyle derler;

- Ey ilâhımız, onun ücreti fazlası ile verilir. Bunun üzerine, Allah-û Teâlâ şöyle buyurur;

- Ey meleklerim, sizi şahit tutuyorum. Onların ramazan ayında tuttukları orucun ve kıldıkları namazın sevabı rızam ve mağfiretim olsun. Daha sonra, şöyle buyurur;

- Ey kullarım, dileğinizi bana bildiriniz, izzetime celâlime yemin olsun ki; bu toplantınızda, ahiretiniz için benden ne

isterseniz onu veririm. Dünyanız için ne dilerseniz sizi görürüm. İzzetim celâlim hakkı için; beni gözettiğiniz süre; Sizin kusurlarınızı örterim. İzzetim celâlim hakkı için, ben sizi hudut komşuları yanında rezil rüsva etmem. Şimdi evinize gidin. Siz beni hoşnut ettiğiniz için, ben de sizden hoşnut oldum."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, daha sonra şöyle buyurdu;

- "Allah-û Teâlâ'nın emrinden ve müminlere verdiği ihsandan ötürü melekler sevinirler; birbirlerini müjdelerler. Bilhassa, ramazan bayramı edip de oruçlarını açtıkları zaman."

Dahhâk b. Müzahim de İbn-i Abbas'tan (r.a) naklen, üstte anlatılan hadis-i şerife mana itibarı ile yakın olan bir hadis-i şerif anlatmıştır. Lâfızları da birbirine yakındır.

Babasından naklen Ebu Nasr, Nafi' yolu ile bana ulaşmıştır. Bu haber de, Ebu Mesud Gıfarî'den gelmektedir ki; Resulullah (s.a.v) efendimizin ramazan ayının başında şöyle buyurduğunu dinlemiştir;

- "Şayet kullar, bu ayda neler olduğunu bir bilseler; bütün senenin ramazan olmasını temenni ederlerdi." Bu sırada, Huzaa kabilesinden biri şöyle dedi;

- Ya Resulullah, neler olduğunu bize anlat. Onun böyle demesi üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle anlattı;

- "Ramazan ayı için, cennet seneden seneye temizlenip süslenir.

Ramazan ayının ilk gecesinde; arşın altından bir yel eser. Bu esinti ile cennet ağaçları ve yaprakları birbirine değer. Bunun sonunda, tatlı nağmeli sesler çıkmaya başlar. Bu durumu huriler görürler ve şöyle derler;

- Ya Rabbi, bizim için bu ayda kullarından erkek ver. Ver ki; onların bizimle, bizim de onlarla gözlerimiz aydın olsun.

Ramazan ayında her kim oruç tutar ise, Allah-û Teâlâ o huri güzellerinden birini ona kadın eyler. Hem de, içi oyulmuş inci çadır içinde. Allah-û Teâlâ o huri güzellerini şöyle anlattı;

- Çadırlar içinde saklı gözde huriler. (55/72) O huri güzellerinden her birinin üzerinde yetmiş hulle vardır. Her hullenin rengi bir başkadır; diğerine benzemez.

Her güzele yetmiş koku verilmiştir ki; Biri, diğerine benzemez. O güzellerden her biri, yakuttan bir taht üzerindedir. Üzeri inci işlemeli minder vardır. Ki bunlar, atlastandır.

Her minderin üzerinde de bir yastık vardır.

O huri kadınlarından her birinin emrinde hizmet eden yetmiş bin hizmetlisi vardır. Aynı şekilde, o huri güzelinin kocasının hizmetinde de yetmiş bin tane hizmet edeni vardır.

Bu hizmetçilerden her birinin elinde bir tepsi bulunmaktadır. Tepsi altından olup içinde bir çeşit yemek vardır. Ondan alınan her lokma, bir evvelki lokmadan daha lezzetlidir.

Bu huri güzeline verilenler, aynı ile kocasına da verilir. Hem de kırmızı yakuttan bir taht üzerinde. Onun iki tane de yakut işlemeli altın bileziği vardır.

İşbu anlatılanlar, ramazan ayında oruç tutan herkese verilir. Orucun dışında kalan iyi amellerin sevabı buna dâhil değildir."

Katade, Enes'ten (r.a) naklen Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Ramazan ayının ilk gecesi geldiği zaman, Şanı Büyük Allah cennete bakan rıdvan'a;

- Ey Rıdvan. Rıdvan bu sese şöyle cevap verir;

- Emret Allah'ım, emrin başım üstüne. Bundan sonra, Allah-û Teâlâ şöyle buyurur;

- Muhammed ümmetinden oruç tutanlar için, cenneti temizle ve süsle. Ramazan ayı çıkıncaya kadar, cennet kapılarını onlara kapama. Daha sonra Allah-û Teâlâ, cehennem bakıcısına seslenir. O da şöyle cevap verir;

- Emret, emrine hazırım. Allah-û Teâlâ şöyle buyurur;

- Muhammed ümmetinden oruç tutanlara cehennem kapılarını kilitle. Ramazan ayı çıkıncaya kadar cehennem kapılarını onlara açma. Allah-û Teâlâ bundan sonra, Cebrail'e seslenir; Cebrail şöyle cevap verir;

- Emrine hazırım; Allah'ım emret. Allah-û Teâlâ Cebrail'e şu emri verir;

- Yeryüzüne in. Azgın şeytanları, Muhammed ümmetine gidip oruçlarını ve iftarlarını bozmamaları için bağla.

Allah-û Teâlâ ramazan günlerinden her birinde; kadın ve erkek kullarından nice nice kimseleri cehennemden azat eder. Hem de güneşin doğuşundan batışına kadar.

Bundan başka, Allah-û Teâlâ'nın hemen her semada bir seslenici meleği vardır. Bu meleğin ibiği, arşın altında olup pençeleri de yedi kat yerin dibindedir.

O meleğin bir kanadı batıda, bir kanadı da doğudadır. Hemen her kanadı; inci, mercan ve çeşitli cevherlerle süslüdür. Şöyle seslenir;

- Hiç tövbe eden yok mu ki; tövbesi makbul olsun? Hiç dua eden yok mu ki; duası kabul edilsin? Allah'tan yardım dileyen zulme uğramış bir kimse yok mu ki, Allah ona yardım etsin? Allah'tan bağışlanmasını isteyen yok mu ki; Allah onu bağışlasın?

Hiçbir dilekte bulunan yok mu ki, onun dileği yerine gelsin? Yüce Yaratan da ramazan ayının tümünde şöyle seslenir;

- Ey erkek ve kadın kullarım; sevinin, sabredin ve orucunuza devam edin.

Yakında sizlerden sıkıntıyı kaldıracağım. Rahmetime ve ikramıma nail olacaksınız.

Kadir gecesi geldiği zaman, Cebrail aleyhisselâm, meleklerden oluşan büyük bir kafile ile yeryüzüne iner. Ayakta durup namaz kılan her kula; oturup Allah'ını zikreden her kula uğrarlar. Onun için Allah'tan rahmet ve bağışlanma talebinde bulunurlar."

Enes b. Malik (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Şayet yere ve semalara konuşma izni verilecek olsa, ilk olarak ramazan ayında oruç tutanlara cennet müjdesi verirlerdi."

Abdullah b. Ebu Evfa (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Oruçlunun uykusu ibadettir; susması tespihtir; duası makbuldür; amelinin sevabı kat kattır."

A'maş yolu ile gelen rivayette; Ebu Hayseme'nin (r.a) şöyle dediği anlatılmıştır;

- Bir kimsenin, bir ramazanından, diğer ramazanı; bir haccından, diğer haccı; bir cumasından, diğer cuması; bir vakit namazından diğer vakit namazı arasındaki günahları bağışlanır. Ancak büyük günahları hariç.

Ramazan ayı geldiği zaman Emir'ül müminin Hazret-i Ömer b. Hattab (r.a) şöyle derdi;

- Merhaba, tümden hayır olan ay. Gündüz orucu var; gece namazı var. Onda harcanan her meblağ Allah yolunda harcanan sadaka gibidir.

Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Bir kimse, ramazan ayında inanarak, sevabını Allah'tan bekleyerek oruç tutar ve namaz kılar ise, onun gelmiş ve gelecek günahlarını Allah bağışlar."

Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Âdemoğlundan ümmetimin işlediği her iyilik on kattan yedi yüz kata kadar sevap getirir. Ancak oruç hariç; o Allah içindir. Allah-û Teâlâ onun için şöyle buyurdu;

- Oruç benim içindir; onun mükâfatını ben veririm. O benim için yemesini, içmesini, şehvet duygularını bırakır. Oruçlu için iki ferahlık vardır. Biri iftar zamanıdır; diğeri de Rabbi ile karşılaştığı zaman."

Alttaki haberi bize, Ebülberekât Sakatî verdi. O da, Yezid b. Harun'dan almış. Dediğine göre; Mes'udî kendisine şöyle demiş;

- Bana ulaşan habere göre; bir kimse, ramazan gecelerinden birinde Fetih suresini (48. sureyi) okursa, o senenin tümünde kötülüklerden korunur.

5. FASIL; Ramazan kelimesi harflerinin ifade ettiği manalar.

- Ramazan. Lâfzı beş harften ibarettir; Ra, Mim, Dad, Elif, Nun. (Yani; Arapça aslına göre)

Bu harflerin ifade ettiği manalar sırası ile şöyledir;

Ra; Allah'ın rızasına delâlet eder.

Mim; Allah sevgisine delâlet eder.

Dad; Allah'ın kuluna kefil olduğunu anlatır.

Elif; Allah'ın kulu ile olan ülfetini belirtir.

Nnun; Allah'ın nurunu anlatır. Üstte anlatılan manaya göre bu ay; Rıza, sevgi, kefalet, ülfet, nur, eriş, ikram ayıdır. Ama Allah'ın sevdiği iyi kulları için.

Denilmiştir ki;

- Aylar arasında ramazan ayı, vücud içinde kalp gibidir. İnsanlar arasında peygamberler gibidir.

Beldeler arısında Harem-i Şerif gibidir. Harem öyle bir yerdir ki; Oraya lâin deccalın girmesi men edilmiştir.

Ramazan ayı, öyle bir aydır ki; Azgın şeytanlar o ayda bağlanır; peygamberler günahkâr kullara şefaat ederler.

Ramazan ayı, oruç tutanlara şefaatçidir. O ayda, kalp iman ve marifet nuru ile bezenir. Ramazan ayı da Kur'ân okumakla bezenir.

Bir kimse, ramazan ayında bağışlanmaz ise, acaba hangi ayda bağışlanır!

Kul, tövbe kapıları kapanmadan Allah'a tövbe etmelidir. Allah'a dönüş zamanı geçip gitmeden, ona dönmelidir.

Ağlama zamanı ve rahmet vakti geçip gitmeden kul Allah'a yalvarıp ağlamalıdır; merhamet dilemelidir.

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Ümmetim, ramazan ayında oruç tutup namaz kılarak onun hakkını eda ederlerse, ziyan etmezler."**

Ashaptan biri şöyle sordu;

- Ya Nebiyyellah, onların ziyanı ne olabilir? Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Bir kimse, ramazan ayında haram bir işe girerse, kötü bir amel işleyip şarap** (alkollü içki) **içerse, o kimsenin ramazan orucu makbul olmaz. Gelecek seneye kadar Allah'ın, meleklerinin, sema halkının lâneti onun üzerinde kalır.**

İki ramazan arasında ölür ise, onun için Allah katında hiçbir iyilik yoktur."

6. FASIL; Ayların efendisi, milletlerin efendisi.

İnsanoğlunun efendisi Âdem aleyhisselâmdır.

Arap'ın efendisi Resulullah (s.a.v) efendimiz Muhammed'dir.

Farsların efendisi, Selman-ı Farisî'dir.

Rumların efendisi, Suheyb-i Rumî'dir.

Vadilerin efendisi, Beyt-i Makdis vadisidir.

Günlerin efendisi cuma günüdür.

Gecelerin efendisi kadir gecesidir.

Kitapların efendisi Kur'ân'dır.

Kur'ân'ın efendisi Bakara suresidir.

Bakara suresinin efendisi Ayet'el-kürsîdir. (255. ayetidir.)

Taşların efendisi Hacer-ül Esved taşıdır.

Su kuyularının efendisi, Zemzem kuyusudur.

Asaların efendisi Musa'nın asasıdır.

Balıkların efendisi Yunus Peygamberi yutan balıktır.

Develerin efendisi Salih peygamberin devesidir.

Atların efendisi Burak'tır.

Mühürlerin efendisi Süleyman peygamberin mührüdür.

Ayların efendisi ramazan ayıdır.

7. FASIL; Kadir gecesinin faziletleri hakkındadır.

Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

- **"Biz onu kadir gecesinde indirdik."** (97/1)

Allah-û Teâlâ, burada Kur'ân'ı kadir gecesi indirdiğini anlatmaktadır. Allah-û Teâlâ o gece; Kur'ân'ı levh-i mahfuzdan dünya semasındaki sefirlere indirdi. Burada;

- **Sefere..** Tabirinden murad, yazıcı meleklerdir.

Allah'ın izni ile Cebrail aleyhisselâm, o senenin tümünde ne kadar Kur'ân indirecek ise, hepsi o gece levh-i mahfuzdan iner. Ta gelecek senenin kadir gecesine kadar.

Anlatıldığı şekilde, Kur'ân'ın tamamı ramazan ayları kadir gecesinde dünya semasına indi.

İbn-i Abbas (r.a) ve diğer müfessirler Kadir suresini şöyle tefsir ettiler;

اِنَّٓا اَنْزَلْنَاهُ فِى لَيْلَةِ الْقَدْرِ

- **"Biz onu kadir gecesinde indirdik."** (97/1) Bunun daha açık manası şudur;

- Biz, bu sureyi ve Kur'ân'ın cümlesini kadir gecesi yazıcı meleklere indirdik.

Daha sonra, Cebrail, lüzum görüldükçe parça parça yirmi üç senede Resulullah (s.a.v) efendimize başka aylarda, günlerde, gecelerde, vakitlerde indirdi.

- **"Kadir gecesi.."** (97/1) Demek, büyük bir gece manasınadır. Bazıları da kadir gecesini şöyle açıklamışlardır;

- Hüküm gecesi. O gece için;

- **"Kadir gecesi.."** (97/1) Demek, ona tazim ve kadrini yükseltmek içindir.

O gecenin kadri ve kıymeti çok üstündür. Zira Allah-û Teâlâ, o seneden ta gelecek seneye kadar olacak tüm işleri o gece tekdir eder.

Sonra, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَمَا اَدْرٰيكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ

- **"Kadir gecesinin nasıl olduğunu sana nasıl anlatmalı ki?"** (97/2) Bu ayet-i kerimede, daha açık olarak anlatılmak istenen mana şudur;

- Ya Muhammed, Allah-û Teâlâ sana bildirmemiş olsaydı; kadir gecesinin azametini, hatta tüm Kur'ân'da olanları bilip anlayamazdın.

Elbette bir şey bilemezdi; ama Allah-û Teâlâ ona her şeyi öğretti. Keza Kur'ân'a olan manaların tümünü öğretti. Şayet, Allah-û Teâlâ bildirmemiş olsaydı; bilemezdi. Hiçbir şekilde onların manalarına muttali olamazdı.

Buradakine benzer bir mana, Resulullah (s.a.v) efendimize, kıyametin durumu anlatılırken de geçmiş olup şöyledir;

- **"Nasıl bileceksin, belki de kıyamet yakındır."** Bu manaya göre, Resulullah (s.a.v) efendimize, kıyametin kopacağı vakit de bildirilmedi. Kadir suresinin açıklamasına devam edelim;

- **"Kadir gecesi.."** (97/3) Bunun daha açık manası şu cümlelerle anlatılabilir;

- Azamet ve hikmet gecesi. Denilmiştir ki;

- Üstteki tabirden murad şu demektir;

- O, mübarek uğurlu bir gecedir. Zira onun mübarek bir gece olduğunu, bir başka ayet-i kerimede Allah-û Teâlâ şöyle bildirdi;

اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ فِى لَيْلَةٍ مُبَارَكَةٍ اِنَّا كُنَّا مُنْذِرِينَ فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ اَمْرٍ حَكِيمٍ

- **"Biz onu, mübarek (uğurlu) bir gecede indirdik. O gece hikmet taşıyan her iş ayırt edilir."** (44/3-4)

Daha sonra, Aziz Celil Allah şöyle buyurdu;

لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ اَلْفِ شَهْرٍ

- **"Kadir gecesi bin aydan hayırlıdır."** (97/3)

Burada anlatılmak istenen mana şudur;

- Kadir gecesinde yapılan bir amel, içinde kadir gecesi bulunmayan bin aylık amelden hayırlıdır.

Denilmiştir ki;

- **"Bin aydan hayırlıdır.."** (97/3) Mealine gelen ayet-i kerime geldikten sonra, o kadar sevindiler ki; onları bu kadar sevindiren hiçbir şey olmamıştır. Bunun sebebi de şöyleydi;

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir gün; ashabına İsrail oğullarından dört kimseyi anlattı. Bunlar, seksen sene ibadet etmişler ve Allah'a bir an bile asi gelmemişlerdi.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bu arada, Eyyub, Zekeriya, Hızkıyl, Yuşa b. Nun peygamberleri de anlatmıştır.

Resulullah (s.a.v) efendimizin bu anlatmaları, sahabe-i kiramı hayrette bırakmıştı.

Bunun peşinden Cebrail aleyhisselâm geldi ve şöyle dedi;

- Ya Muhammed, sen ve ashabın anlatılan sekiz kimsenin ibadetine hayret etmiş durumdasınız. Yani; Onların seksen sene ibadet edip bir an da Allah'a asi olmamalarına. Ancak, Allah-û Teâlâ ondan daha hayırlısını bildiren bir sure yolladı.

Ve Kadir suresini sonuna kadar okudu. Sonra şöyle dedi;

- İşbu durum, senin ve ashabının hayrette kaldığı şeylerden daha iyidir. Yani; Fazilet itibarı ile..

Bu durumdan, Resulullah (s.a.v) efendimiz mesrur olup sevindi. Yahya b. Nüceyh de şöyle anlattı;

- İsrail oğullarından biri silâh kuşandı. Onu üzerinden hiç çıkarmadan tam bin ay Allah yolunda savaştı.

Resulullah (s.a.v) efendimiz bu durumu ashabına anlatınca, hepsi hayrette kaldılar. Bundan sonradır ki;

- **"Kadir gecesi, bin aydan hayırlıdır.."** (97/3) Ayet-i kerimesi nazil oldu. Bununla şu mana anlatılmak isteniyordu;

- Bu kadir gecesi; o kimsenin, silâhını hiç bırakmadan Allah yolunda savaştığı bin aydan hayırlıdır.

Denilmiştir ki;

- O kimsenin adı, Abid Şem'un idi; kendisi İsrail oğullarına mensup bulunuyordu.

Denilmiştir ki;

- O kimsenin adı; Şemsun idi. Ayet-i kerimeye devam edelim;

تَنَزَّلُ الْمَلٰئِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا

- **"O gece melekler ve ruh iner.."** (97/4)

Meleklerin inişi, gün batışından başlayıp tan yeri ağarıncaya kadardır. Ayet-i kerimede geçen;

- **"Ruh.."** (97/4) Lâfzından murad ise, Cebrail aleyhisselâmdır.

İbn-i Abbas'tan alarak, Dahhâk şöyle dedi;

- Ruh, bir melektir. İnsan suretinde olup halkın en büyüğüdür.

Bu, o ruhtur ki; Allah-û Teâlâ onun hakkında şöyle buyurdu;

وَيَسْئَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ

- **"Sana ruhtan soracaklardır."** (17/85)

Bu öyle bir melektir ki; Bütün meleklerle beraber, kıyamet günü tek başına bir saf olarak durur. Mukatil ruh hakkında şöyle dedi;

- Ruh, Allah katında meleklerin en şereflisidir. Mukatil'den başkaları da şöyle dediler;

- O bir melektir. Yüzü insan suretinde olup vücudu da melek suretindedir.

Arşın yanında yaratılmışların en büyüğü olarak bir saf olarak durur. Melekler de ona karşı ayrı bir saf olarak dururlar.

Anlatılan manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلٰٓئِكَةُ صَفًّا

- **"O gün, ruh ve melekler saf olarak ayakta duracaklardır."** (78/38) Kadir suresinin açıklamasına devam edelim;

- **"Onda.."** (97/4) Yani; Kadir gecesinde. Bununla ruhu ve meleklerin inişi anlatılmaktadır ki; sonrası şöyledir;

بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ اَمْرٍ

- **"Rablerinin emri ile ve her türlü hayırla."** (97/4)

Yani; Her türlü hayrı ve iyiliği getirirler.

Bu surenin sonu şöyle bitmektedir;

- **"Ta tan yeri ağarıncaya kadar selâm vardır."** (97/5)

Yani; Kadir gecesinde. Daha açık manası ile şu demeye gelir;

- O gece âfet hâlinde gelen bir hastalık zor olur. Kehanet olmaz.

- **"Selâm."** (97/5) سَلَامٌ

Üzerine şöyle bir mana verilmiştir;

- O gece melekler, yeryüzündekilere selâm verirler. Melekler, yeryüzündekilerden hemen her birine;

- Selâm selâm. Der geçerler.

8. FASIL; Kadir gecesini aramak.

. Kadir gecesi, ramazan ayının son on gününde aranmalıdır. En kuvvetli ihtimalle, kadir gecesi ramazan ayının yirmi yedinci (27.) gecesidir.

İmam-ı Malik'e göre; Birbirinden ayrı tutulmamak şartı ile ramazan ayının son on günlerinde aramalıdır.

İmam-ı Şafiî de en kuvvetli ihtimalle ramazan ayının yirmi birinci (21.) gecesi olduğu görüşündedir.

Denilmiştir ki;

- Kadir gecesi, ramazan ayının yirmi dokuzuncu gecesidir.

Hazret-i Aişe'nin (r.a) görüşü de bu yoldadır. Ebu Bürde Eslemî (r.a) şöyle demiştir;

- Kadir gecesi, ramazan ayının yirmi üçüncü (23.) gecesidir. Hazret-i Hasan ve Ebu Zer şöyle demişlerdir;

- Kadir gecesi, ramazan ayının yirmi beşinci gecesidir. Bilâl (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Kadir gecesi, ramazan ayının yirmi dördüncü (24.) gecesidir."

Ancak, kadir gecesi için en kuvvetli delil; Ramazan ayının yirmi yedinci (27.) gecesi olduğu manasındadır. En doğrusunu Allah bilir.

Bu manada, İbn-i Hanbel (r.a) İbn-i Ömer'in (r.a) şöyle dediğini anlatmıştır;

- Sahabe-i kiram, devamlı olarak kadir gecesini ramazan ayının son on gününde gördüklerini Resulullah (s.a.v) efendimize anlatırlardı. Onların öyle anlatmaları üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Sizin bu görüşünüz tevatür hâline geldi. Şu manada ki; Kadir gecesi ramazan ayının yirmi yedinci (27.) gecesidir. Her kim, kadir gecesini aramak ister ise, onu ramazan ayının son on gününün yedincisinde (7.) arasın." İbn-i Abbas'ın (r.a) Hazret-i Ömer'e (r.a) şöyle dediği anlatılmıştır;

- Ben kadir gecesini teklerde aradım. Ancak, yediden başka günlerde olacağını göremedim.

Sonra, bizim de anlatacağımız bazı yedili şeyleri anlattı. Şöyle ki;

Semalar yedidir.

Yer tabakaları yedidir.

Mübarek geceler yedidir.

Melekler yedidir.

Yıldızlar yedidir. (Galiba gezegenleri anlatmak istiyor.)

Merve ile Safa arasında sa'y yedidir.

Kâbe-i Muazzama'yı tavaf etmek yedidir.

İnsan yedi şeyden yaratılmıştır.

Keza insanın rızkı da yedi şeyden yaratılmıştır.

İnsanın yüzündeki açıklar yedi tanedir.

Ha Mim sureleri yedidir.

Fatiha suresi yedi ayettir.

Kur'ân'ın okunuş şekli yedi vecih üzeredir.

Seb'ü mesani vardır.

Secde edilen azalar, yedi azadır.

Cehennemin kapıları yedidir; isimleri yedidir; diplikleri yedidir.

Ashab-ı Kehf yedidir.

Allah-û Teâlâ Ad kavmini yedi gecede helâk etti.

Yusuf aleyhisselâm, zindanda yedi sene kaldı.

Bakaralar yedi olarak anlatılmıştır.

Kıtlık seneleri yedi; bolluk seneleri de yedi olarak anlatılmıştır.

Beş vakit farz namaz on yedi (17) rekâttır.

Sonra, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَسَبْعَةٍ اِذَا رَجَعْتُمْ

- **"Yedi gün de dönüşünüzde oruç tutarsınız."** (2/196)

Nesep yönü ile kadınlardan haram kılınan yedi göbektir. Akrabalık yönü ile de haram kılınan yedi göbektir.

Bir kabı köpek yaladığı zaman Resulullah (s.a.v) efendimiz, onu yedi kere temizlemek emri vermiştir ki; ilki toprakla olacaktır.

Kadir suresinin kelimeleri;

- **"Selâm.."** (97/5) Lâfzına kadar yirmi yedidir.

Eyyub aleyhisselâm düştüğü belâda yedi sene kalmıştır. Hazret-i Aişe (r.a) de şöyle demiştir;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz beni yedi yaşında iken nikâhladı.

Soğuk günler de yedidir. Bunların üç günü şubatta, dört günü de marttadır. (Burada koca karı soğukları anlatılmaktadır.)

Resulullah (s.a.v) efendimiz de bir hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- **"Ümmetimin şehitliği şu yedi şeyde olur;**

a) Allah yolunda dövüşüp ölen.

b) Sell illetine tutulmak. (Galiba ciğer veremi.)

c) Suda boğulmak.

d) Ateşte yanmak.

e) Taundan (koleradan) ölmek.

f) Karın ağrısından ölmek.

g) Doğumdan ölmek."

Allah-û Teâlâ'nın Şems suresinde (91. surede) üzerine yemin ettiği şeyler yedi tanedir.

Musa aleyhisselamın boyu yedi zira idi. Ama o devirdeki halkın zira ölçüsüne göre. Keza Musa aleyhisselamın asasının boyu da yedi zira idi.

Üstte anlatıldığı üzere, çoğu şeylerin yedi olduğu sabit olunca; Allah-û Teâlâ şu manada bizleri ayıktırmak diler;

- Kadir gecesi, ramazan ayının yirmi yedinci (27.) gecesidir. Kadir suresinin son ayetinde şöyle buyurdu;

هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ

- **"Ta tan yeri ağarıncaya kadar selâm vardır."** (97/5)

Bilelim ki; Kadir gecesi, ramazan ayının yirmi yedinci (27.) gecesidir.

9. FASIL; Kadir gecesi ve cuma gecesi.

Kadir gecesi ile cuma gecesi üzerinde arkadaşlarımız;

- Hangisi daha faziletlidir? Diye değişik görüşler ileri sürmüşlerdir.

Şeyh Ebu Abdullah b. Batta, Şeyh Ebu Hasan Cezeri, Ebu Hafs Ömer Bermekî tarafından tercih edilen kavle göre;

- En faziletlisi cuma gecesidir. Allah onlara rahmet eylesin. Ebu Hasan Temimî'nin tercih ettiği görüş de şöyledir;

- Kadir geceleri arasında, Kur'ân'ın indirildiği gece, cuma gecesinden daha faziletlidir.

Ama onun benzeri olan kadir gecelerine bakarak, cuma gecesi de faziletlidir. Ulemanın çoğunluğu şu görüştedir;

- Kadir gecesi, cuma gecesinden ve daha başka gecelerden daha faziletlidir. Arkadaşlarımızın;

- En faziletlisi, cuma gecesidir. Demelerinin nedeni, Ebu Ya'lâ'nın rivayet ettiği İbn-i Abbas'a (r.a) dayanan şu hadis-i şeriftir;

- **"Allah-û Teâlâ, cuma gecesi Müslümanların tümünü bağışlar."** Böyle bir fazilet durumu; cuma gecesinden başkası için, Resulullah (s.a.v) efendimizden anlatılmamıştır.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde de şöyle buyurdu;

- **"Garra gecesi olan cuma gecesi, ezher günü olan cuma**

günü bana çok çok salâvat okuyun."

- **"Garra.."** Tabiri, bir şeyin hayırlısı manasınadır. Cuma gecesi, gününe bağlıdır. Yani; Gecenin hayırlı oluşu, günün güzelliğinden ileri gelir.

Kaldı ki, cuma günü için, çok çok fazilet haberi gelmiş olup bu gibi fazilet haberleri kadir gecesinin günü için gelmemiştir.

Bu manada gelen bir rivayet, Enes'ten (r.a) gelmektedir ki; Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Allah katında cuma gününden daha sevimli, cuma gününden daha büyük bir gün üzerine güneş doğmamıştır."**

Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Güneş, cuma gününden daha faziletli bir gün üzerine ne doğmuştur; ne de batmıştır. Bütün hayvanat, cuma günü için çağrışırlar; Ancak şu insanlar ve cinler müstesna."**

Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin bir başka hadis-i şerifini şöyle anlattı;

- **"Allah-û Teâlâ kıyamet günü, bütün günleri olduğu gibi çıkarır; cuma gününü de parlak ve aydınlık bir hâlde çıkarır.**

Cuma namazına devam edenler de bir gelin gibi onun nuruna bürünürler. Cuma günü onları alır; kendisini ikram eyleyen zata götürür. Cuma günü onlara aydınlık verir; onlar da cumanın aydınlığında yürür giderler. Onların renkleri kar gibi beyazdır. Kokuları da misk gibi kokar. Bunlar giderler; kâfur dağlarına dalarlar. Durakta bekleyen insanlar ve cinler de onlara hayranlık içinde bakarlar. Cennete girinceye kadar gözlerini onlardan ayırmazlar." Cuma için, yukarıda anlattıklarımızı dinleyenler şöyle diyebilirler;

- **"Kadir gecesi bin aydan hayırlıdır."** (97/3) Mealinde buyrulan ayet-i kerime için ne dersiniz? Bunun için şu cevap verilebilir;

- İhtimal ki, kadir gecesi içinde cuma günleri olmayan bin aydan hayırlıdır. Manasını taşır.

Kaldı ki, cuma günü cennette olacaktır. Zira cuma günleri, Yüce Hakkın ziyareti yapılacaktır. Aynı zamanda cuma günü, dünyada iken aynen kesin olarak bellidir. Kadir gecesine gelince; varlığı zanna dayalıdır. Günü kesin bilinmemektedir.

Gelelim, kadir gecesinin daha faziletli olduğuna kail olanlara. Bu manaya kail olanların başında; Temimi gelir ki; daha başkaları da vardır.

Onların başlıca delili;

- **"Kadir gecesi, bin aydan hayırlıdır."** (97/3) Mealine aldığımız ayet-i kerimedir.

Bin ayın müddeti şudur; Seksen üç sene dört ay. Şöyle anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimize ümmetinin ömürleri sunuldu. Diğer ümmetlerin ömürlerine bakarak, Resulullah (s.a.v) efendimiz bunu az buldu. Bunun üzerine, Allah-û Teâlâ onlara kadir gecesini verdi. Malik b. Enes (r.a) şöyle anlattı;

- Rivayetlerine güvendiğim kimselerden şunu duydum;

Resulullah (s.a.v) efendimiz kendisinden önce gelen ümmetlerin ömürlerini gördü. Yahut onlardan, Allah'ın dilediği kadarını gördü.

Onları görmesi ile ümmetinin ömürlerini küçümsedi. Kendi kendine şöyle düşündü; Onlar, bu uzun ömürlerinde nice iyilik işlemişlerdir ki; ümmetim bu kısa ömürle onların yaptığı amele ulaşamaz. Bunun üzerine, Allah-û Teâlâ şu mealdeki ayet-i kerimeyi gönderdi;

- **"Kadir gecesi, bin aydan hayırlıdır."** (97/3) Enes b. Malik şöyle demiştir;

- Bana ulaşan habere göre, Said b. Müseyyeb şöyle anlatmıştır;

- Bir kimse, yatsı namazını cemaatle kılar ise, kadir gecesinden bol nasip alır.

Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz de şöyle buyurmuştur;

- **"Bir kimse, yatsı ile akşam namazını cemaatle kılar ise, kadir gecesinden nasibini almış olur. Bir kimse, kadir suresini okur ise, Kur'ân'ın dörtte birini okumuş olur."**

Kadir suresini, ramazan ayında yatsıdan sonra okumak da müstehap olur.

10. FASIL; Kadir gecesinin gizli tutulmasındaki hikmet.

Biri şöyle sorabilir;

- Allah-û Teâlâ neden kullarına kadir gecesini kesin bir şekilde yakinen bildirmedi? Nitekim cuma gecesini onlara bildirdi.

Bu soruya şu cevap verilebilir;

- Ta ki, o gece yaptıkları amele güvenmesinler. O geceyi bulup hayır işlediler mi, derler ki;

- Biz, bin aydan hayırlı bir geceyi ihya ettik. Allah bizi bağışladı. Onun katında, bizim için dereceler ve cennetler meydana geldi.

Dolayısı ile hiçbir amel işlemezler; o gece yaptıklarına güvenirler. Kendilerine ümit ağır basar; helâk olurlar.

Bunun gibi, kullara ömürleri de bildirilmemiştir. Ta ki, ömrü uzun olan şöyle bir şey demeye geçmesin;

- Şehvet isteklerimi yerine getiririm. Dünya lezzetlerine ve nimetlerine dalarım. Ömrümün bitmesine yakın da, tövbe eder; Rabbimin ibadeti ile meşgul olurum.

Böylelikle; tövbekâr, yararlı bir kimse olarak ölürüm.

Anlatılan manadan ötürü, Allah-û Teâlâ kullara ecellerini gizledi. Ta ki, sonuna kadar korkulu ve çekingen olsunlar. Ölümden korkup iyi ameller işlesinler. Tövbeye ve yararlı amellere devam etsinler. Kendilerine ölüm geldiği zaman hayır üzere bulunsunlar.

Bu arada, dünyanın lezzetleri ve istek duydukları şeyleri de; helâl yoldan kendilerine gelir. İyi niyetleri ve helâlinden alıp yedikleri için, Allah'ın rahmeti ile ahiret azabından da kurtulurlar.

Denilmiştir ki;

- **Allah-û Teâlâ dört şeyi, dört şeyde gizledi. Şöyle ki;**

a) Allah-û Teâlâ, rızasını taatlarda gizledi.

b) Allah-û Teâlâ, gazabını masiyetlerde gizledi.

c) Orta namazı kılınan namazlar arasında gizledi.

d) Kadir gecesini de ramazan ayında gizledi.

11. FASIL; Allah-û Teâlâ'nın Resulullah (s.a.v) efendimize ihsan eylediği beş gece.

Allah-û Teâlâ, Resulullah (s.a.v) efendimiz Mustafa'ya beş gece ihsan eylemiştir.

Birinci gece şudur; **Ayın ikiye ayrıldığı gece.**

Bu gecenin adı; Mucize ve kudret gecesidir. Bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ

- **"Kıyamet yaklaştı; ay, ikiye ayrıldı.."** (54/1)

Musa aleyhisselâma denizin ikiye ayrılması, onun asasını vurması ile oldu.

Resulullah (s.a.v) efendimize ayın ikiye ayrılması ise, onun parmak işareti ile oldu.

Ayın ikiye ayrılması, Resulullah (s.a.v) efendimizin en büyük

mucizeleri arasındadır; aynı zamanda büyük kudreti gösterir.

İkinci gece şudur; **Davet ve kabul gecesi.**

Bu durum, Resulullah (s.a.v) efendimizin cin tayfasını dine davet etmesi; onların bu daveti kabul etmesi ile olmuştur.

Bu manada gelen ayet-i kerime şudur;

وَاِذْ صَرَفْنَٓا اِلَيْكَ نَفَرًا مِنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْاٰنَ

- **"Şu günü yad et; Kur'ân'ı dinlemeleri için, sana cinden bir tayfayı yollamıştık."** (54/29)

Üçüncü gece; **Hüküm ve kaza gecesi**

İşbu gece beraat gecesi olup Allah-û Teâlâ o geceyi şöyle anlattı;

- **"Biz onu, mübarek bir gecede indirdik. O gece, her hikmetli iş ayırt edilir."** (44/2-3)

Dördüncü gece; **Varıp yaklaşmak gecesi.**

Bu gece; Miraç gecesi olarak bilinir.

Bu geceyi, Allah-û Teâlâ şu ayet-i kerime ile anlattı;

- **"O Allah Sübhandır; kulunu gecenin bir kısmında Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya götürdü."** (17/1)

Beşinci gece; **Selam ve saygı gecesi.**

Bu da, kadir gecesi olup Allah-û Teâlâ onun için şöyle buyurdu;

- **"Biz onu, kadir gecesinde indirdik."** (97/1) O surenin tamamı aynı manayadır. İbn-i Abbas'ın (r.a) şöyle dediği anlatıldı;

- Kadir gecesi olduğu zaman, Allah-û Teâlâ Cebrail aleyhisselâma yere inmesi için emir verdi.

Cebrail yere indiği zaman, sidre-i münteha melekleri onunla beraber inerler. Onların sayısı; Yetmiş bin melektir.

Bunların ellerinde nurdan sancaklar da vardır.

Hepsi yere indikten sonra; Cebrail kendi sancağını, diğer melekler de kendi sancaklarını şu dört yere dikerler;

a) Kâbe-i Muazzama'ya.

b) Resulullah (s.a.v) efendimizin mübarek kabrine.

c) Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya.

d) Tûr-u Sina'daki mescide.

Sancaklarını diktikten sonra; Cebrail, diğer meleklere şu emri verir;

- Çevreye dağılın. Dağılırlar. Mümin erkeğin ve mümin kadının bulunduğu her eve, hücreye, odaya, gemiye girerler.

Ancak bir evde; Köpek, domuz, şarap (alkollü içki), haram yoldan cünüp olan, heykel var ise, oraya girmezler.

Oralarda tespih, takdis, tehlil okurlar; Muhammed (s.a.v) ümmetinin bağışlanmasını dilerler.

Ta tan yeri ağarıncaya kadar böyle devam ederler. Sonra semaya dönerler. Semaya yükseldikleri zaman, dünya semasında duran melekler onları karşılar ve sorarlar;

- Nereden dönüyorsunuz? Şu cevabı verirler;

- Biz dünyada idik. Çünkü bu gece Muhammed ümmetinin kadir gecesidir. Dünya semasında duran melekler tekrar sorarlar;

- Allah-û Teâlâ onlara ve ihtiyaç duydukları şeylere karşı ne hüküm verdi?

Cebrail aleyhisselâm şu cevabı verir;

- Allah-û Teâlâ onların yararlı kimselerini bağışladı; yaramaz kimselerine de şefaatçi kıldı.

Bu haberi duyan dünya seması melekleri sevinerek tespih, takdis okuyup âlemlerin Rabbine sena ederler. Allah-û Teâlâ'nın bu ümmete ihsan eylediği mağfiret ve rızası dolayısı ile zatına şükür ederler.

Daha sonra, yerden dönen melekleri; dünya semasının melekleri ikinci semaya kadar uğurlarlar. Bunlara diğer semanın melekleri de katılır.

Yedinci semaya vardıkları zaman, Cebrail beraberindeki meleklere şöyle der;

- Dönünüz.. Bunun üzerine, her semanın meleği, kendi semasına döner. Sidre-i münteha melekleri de kendi yerlerine dönerler.

Sidre-i müntehada inmeyip duran melekler dönüp gelenlere sorarlar;

- Nereden böyle? Neredeydiniz?

Onların bu sorusuna karşılık, dünya semasındaki meleklere verdikleri cevabı verirler.

Bu haberi duyan oradaki melekler; seslerini yükselterek takdis ve tespih okumaya başlarlar.

Onların bu sesini önce meva cenneti duyar; sonra naim cenneti duyar; sonra Adn daha sonra Firdevs cenneti duyar.

Arş-ı Rahman da o sesi duyunca, kendi tespih, tehlil, sena sesini yükseltir. Âlemlerin Rabbini övüp senaya başlar. Sebebi; Muhammed ümmetine edilen ihsandır.

Yüce Allah'ın zatı, durumu en iyi bildiği hâlde arşa sorar;

- Ey arşım, sesini neden yükselttin? Arş şöyle demeye başlar;

- Allah'ım, bana ulaştığına göre; dün gece, Muhammed ümmetinin yararlılarını bağışlamış ve yaramazlarına da şefaatçi kılmışsın.

Allah-û Teâlâ şöyle buyurur;

- Doğru söylersin ey arşım. Muhammed ümmeti için katımda öyle ikramlar vardır ki; onları bir göz görmemiş, ne olduğunu kulak duymamış, şekli de hiçbir kalbe düşmemiştir. Şöyle anlatıldı;

- Kadir gecesi, Cebrail aleyhisselâm semadan indiği zaman; insanlardan hiç kimseyi ayırt etmeden hepsine selâm verir ve el sıkışır.

Bunun alâmeti ise, insanın cildinin ürpermesi, kalbinin yumuşaması, gözlerinin yaşarmasıdır.

Üstte anlatılan manadan olarak şöyle anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, ümmetinin durumunu düşünerek üzüntü duydu. Bunun üzerine, Allah-û Teâlâ, Resulullah (s.a.v) efendimize şöyle vahyetti;

- Ya Muhammed, üzülme; ben ümmetine peygamberlerin derecelerini vermeden, onları dünyadan çıkarmam. Şöyle ki;

Peygamberlere melekler, ruh, risalet, vahiy ve ikram gelir.

Ümmetine de kadir gecesi melekler gelir; benden selâm ve rahmet götürürler.

12. FASIL; Kadir gecesinin alâmetleri.

Kadir gecesinin bilinmesi için bu alâmetlere dikkat etmelidir;

O gece, açık ve rahat bir gecedir. Ne sıcaktır; ne de soğuk.

Denilmiştir ki;

- Kadir gecesi, köpek uluması duyulmaz.

Kadir gecesinin sabahında, güneş doğduğu zaman, biraz donuk doğar. Şuasız bir tepsi gibi çıkar.

Gönül sahiplerine, veli kullara, taat ehline o gece çok hayret verici şeyler meydana gelir. Bu manayı, Allah-û Teâlâ anlatılan sınıftan dilediği kullarına açar.

Ve bu keşif, onların hâllerine, kısmetlerine, Aziz Celil Allah'a yakınlık derecelerine göre olur.

13. FASIL; Teravih namazı.

Teravih namazı, Resulullah (s.a.v) efendimizin sünnetidir.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, teravih namazını bir gece kılmış-

tır. Denilmiştir ki;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz bu namazı iki gece kılmıştır. Yine denilmiştir ki;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, bu namazı üç gece kılmıştır.

Sonraki geceler, Resulullah (s.a.v) efendimizi yine bu namazı gelip kılmasını beklemişlerdir, ama gelmemiştir.

Bu durum, kendisine sorulduğu zaman, şöyle buyurmuştur;

- **"Eğer gelseydim; bu namaz size farz olurdu."**

Ve teravih namazı, Hazret-i Ömer'in (r.a) zamanına kadar öyle kalıp durdu.

Teravih namazı, Hazret-i Ömer'in sünneti olarak bilinir; zira teravih namazını cemaatle ilk kılan odur.

Teravih namazı üzerine, Hazret-i Âişe'den (r.a) gelen bir rivayet vardır. Şöyle anlatılmıştır;

- Ramazan ayında, gece vakti, Resulullah (s.a.v) efendimiz mescide gitti. Orada namaz kıldı; orada bulunanlar da kendisine tâbi olup kıldılar.

İkinci gece, Resulullah (s.a.v) efendimiz yine çıktı. Gelen cemaat, bir evvelki geceden daha çok oldu; hatta gelenleri mescit almadı.

Ancak, bundan sonraki gece, Resulullah (s.a.v) efendimiz mescide çıkmadı. Ta sabaha kadar evinde kaldı.

Sonra sabah namazına çıktı; sabah namazını kıldıktan sonra, ashabına döndü ve şöyle buyurdu;

- **"Sizin durumunuz, beni korkutmadı. Ancak çekindiğim; Bu gece kılınan namazın size farz olma ihtimalidir.**

Bu gece namazı, size farz olduğu takdirde; onu eda etmeye gücünüz yetmeyebilir." Hazret-i Aişe (r.a) şöyle devam etti;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, ramazan gecelerini ihya etmek için ashabı teşvik ederdi. Ancak, onlara zor gelecek bir şeyi de emretmezdi.

Resulullah (s.a.v) efendimizin vefatına kadar durum böyle devam edip gitti. Hazret-i Ebû Bekir'in (r.a) hilâfeti zamanında da durum böyle oldu. Hatta Hazret-i Ömer'in (r.a) hilâfete geçtiğinin ilk yıllarında da öyle kaldı. Sonradan, yine Hazret-i Ömer'in hilâfeti zamanında, teravih namazı cemaatle kılınmaya başlandı.

- Hazret-i Ömer, teravih namazı işini, benden duyduğu bir hadis-i şerife dayanarak âdet hâline geldi. Hazret-i Ali (r.a) şöyle anlattı;

Sordular;

- Ya Emir'el-müminin, o hadis-i şerif nedir?

Bunun üzerine Hazret-i Ali (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizden duyduğu hadis-i şerifi şöyle anlattı;

- "Allah-û Teâlâ'nın arş civarında bir yeri vardır. Oranın adına;

- Haziret'ül Kuds.. Denir. Orası nurdandır. Orada, o kadar çok melek vardır ki; sayılarını ancak Allah bilir. Bir an da ara vermeden, Yüce Allah'a ibadet ederler.

Ramazan ayı geldiği zaman, onlar Allah-û Teâlâ'dan izin isterler ki; Yeryüzüne inip âdemoğulları ile namaz kılsınlar.

Muhammed ümmetinden her kim onlara değse yahut onlardan bir melek Muhammed ümmetinden birine değse o kimse, saadet bulur. Öyle bir saadet bulur ki; Bir daha şekavete girmez." Bunun üzerine, Hazret-i Ömer (r.a) şöyle dedi;

- Onlarla namaz kılıp bu sevabı kazanmaya biz daha haklıyız.

Bundan sonra, cemaati topladı; teravih namazını kıldırdı ve böylece sünnet olup kaldı.

Anlatıldığına göre; Hazret-i Ali (r.a) ramazan ayının ilk gecesinde dışarı çıktı. Mescitlerde Kur'ân okunduğunu duyunca şöyle dedi;

- Mescitleri nasıl nurlandırdıysa. Allah Ömer'in kabrini nurlandırsın.

Buna benzer bir rivayet, Hazret-i Osman'dan da anlatılmıştır.

Bir başka rivayette, şöyle anlatıldı;

- Hazret-i Ali (r.a) mescitlere uğradı. Oralarda kandillerin parladığını, cemaatin de teravih namazını kıldıklarını görünce şöyle dedi;

- Ömer, bizim mescitlerimizi nasıl aydınlattı ise, Allah onun kabrini öyle nurlandırsın.

Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatıldı;

- "Bir kimse, Allah'ın evlerinden birine bir kandil asar ise, o kandil sönünceye kadar melekler onun bağışlanmasını dilerler. Bu meleklerin sayısı, yetmiş bin tanedir."

Ebu Zer-i Gıfarî (r.a) şöyle anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz bize namaz kıldırırdı; birlikte kılardık.

Ramazan ayının yirmi üçüncü (23.) gecesi olduğu zaman kalktı; bize namaz kıldırdı. Ta gecenin üçte biri geçinceye kadar.

Ramazan ayının yirmi dördüncü gecesi, bize namaz kıldırmaya gelmedi.

Ramazan ayının yirmi beşinci gecesi olduğu zaman geldi; bize namaz kıldırdı. Ta gece yarısına kadar bu namaz devam etti.

Biz kendisine şöyle dedik;

- Ya Resulullah, bu gecemizi nafile ibadetle devam ettirseniz pek güzel olur. Bunun üzerine, bize şöyle buyurdu;

- "İmam namazını bitirinceye kadar bir kimse onunla namaz kılar ise, kendisine gecenin tümünü ibadetle geçirme sevabı verilir."

Ramazan ayının yirmi altıncı (26.) gecesi bize namaz kıldırmadı. Ramazan ayının yirmi yedinci gecesi olduğu zaman, kalktı bize namaz kıldırdı. Hane halkını da topladı. Hatta biz; Felâhı bize kaçıracak diye korktuk. Sordular;

- **Felâh** nedir? Şöyle dedi;

- **Sahur**..

14. FASIL; Teravih namazının cemaatle kılınması ve onda Kur'ân'ın açıktan okunması.

Teravih namazını cemaatle kılmak, teravih namazında Kur'ân'ı açıktan okumak müstehaptır.

Çünkü Resulullah (s.a.v) efendimiz teravih namazını kıldığı geceler hep böyle etmiştir.

Teravih namazının kılınmaya başlandığı ilk gece; Sabahı ramazan olan gecedir. Zira o gece de ramazan gününden sayılır. Resulullah (s.a.v) efendimiz de böyle kılmıştır.

Teravih namazının kılınma vakti de, farz namazdan sonradır.

Teravih namazında, her iki rekâtta bir selâm vermek gerekir. Zira Resulullah (s.a.v) efendimiz de böyle etmiştir.

Teravih namazının tamamı, yirmi (20) rekâttır.

Her iki rekâtı kıldıktan sonra oturmalı, selâm vermelidir.

Yirmi rekât teravih namazı, dörder rekâttan hesap edilince beş teravih olur.

Bir kimse, tek başına imama uysa, imam da olsa her iki rekâtta bir şöyle niyet etmelidir;

- Niyet ettim, iki rekât sünnet teravih namazını kılmaya.

Ramazan gecesinin ilkinde kılınan teravih namazında sünnet olur ki; Fatiha suresinden sonra Alak (96.) suresini okusun.

İmam-ı Ahmed b. Hanbel'e göre; Resulullah (s.a.v) efendimize

ilk nazil olan sure, bu suredir.

Keza, tüm imamlara göre de durum budur.

Allah hepsinden razı olsun.

Fatihayı ve anlatılan sureyi okuduktan sonra, rükûunu ve secdesini yapar.

Secdeden kalktıktan sonra; ikinci rekâta Fatiha suresini okumakla başlar. Fatiha suresinden sonra, Bakara suresini okumakla devam eder.

Teravih namazlarında Kur'ân hatmedilmesi müstehaptır. Böyle olunca, cemaat Kur'ân'ın tamamını dinlemiş olur. Ondaki emirlere, yasaklara, öğütlere, sert emirlere vâkıf olurlar.

Teravih namazlarında, bir kereden fazla Kur'ân hatmi yapmamalıdır. Zira böyle bir şey, cemaati sıkar. Bıkkınlık gelir; ağırlık verdiği için, cemaate gelmek istemezler. Bu yüzden de, büyük ecri, bol sevabı kaçırırlar. Hâliyle, bunun sebebi imam olur ki; Günahı artar; günahkâr kullardan olur.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, böyle bir durum için Maaz'a (r.a) şöyle buyurmuştur;

- **"Ya Maaz, sen fitneci misin?"** Sebebi şöyle idi;

Maaz, cemaate namaz kıldırmıştı. O namazda Kur'ân okumayı oldukça uzatmıştı. O kadar ki, cemaatten biri cemaati bırakıp tek başına namaz kılmaya başlamıştı.

Durum, Resulullah (s.a.v) efendimize bildirilince, Maaz'a üstte anlatıldığı gibi;

- **"Ya Maaz, sen fitneci misin?"** Buyurdu.

VİTİR NAMAZI

Vitir namazını, teravih namazından sonraya bırakmak müstehaptır.

Vitir namazının birinci rekâtında Fatiha suresinden sonra (97.) A'lâ suresini okumalıdır. İkinci rekâtında, Fatiha suresinden sonra, (109.) Kâfirun suresini okumalıdır. Üçüncü rekâtında ise, (112.) İhlâs suresini okumalıdır. Zira Resulullah (s.a.v) efendimiz de böyle kılardı.

Kılınan teravih namazları arasında, başka bir nafile namaz kılmak mekruhtur.

Bir gecenin teravihini iki ayrı mescitte kılmak mekruhtur.

İki rivayetin birine göre; Teravih namazından sonra nafile namaz kılmak da mekruhtur. Böyle bir şey; fıkıh dilinde;

- **Taakkub**. Olarak bilinir ki; İmam-ı Ahmed'e göre mekruhtur.

Rivayet edildiğine göre; Enes b. Malik (r.a) de böyle bir şeyi mekruh saymıştır.

Teravih namazından sonra nafile namaz kılacak kimse, bir miktar uyumalı; sonra kalkıp dilediği kadar nafile namaz kılmalıdır. Bu arada teheccüd namazını da kılar; sonra uyur.

Bu şekilde ibadet eden kimseleri, Allah-û Teâlâ şu ayet-i kerime ile övmüştür;

انّ نَاشِئَةَ الَّيْلِ هِىَ اَشَدُّ وَطْئًا وَاَقْوَمُ قِيلاً

- **"Gece yatağından ibadete kalkan nefis; hem yerinde bir iş yapmış olur ki; okuması da kıvamında olur."** (73/6)

İkinci rivayete göre de, teravih namazının hemen ardından başka nafile namaz kılmak caizdir; mekruh değildir.

Ancak, Hazret-i Ömer'den (r.a) gelen rivayete göre; tehir edilmesi daha iyi olur. Demiştir ki;

- Siz, gecenin faziletini uyuyarak kaçırdığınızı iddia edersiniz. Hâlbuki sizin o uyuduğunuz saat; durup namaz kıldığınız saatten bana göre daha sevimlidir.

15. FASIL; Kadir gecesi ve ramazan ayının tümü üzerinedir.

Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

- **"O gece, melekler ve ruh iner."** (97/4) Bu ayet-i kerimede anlatılan;

- **"Ruh.."** Lâfzı ile Cebrail aleyhisselâm anlatılmaktadır. Kendisi ile beraber gelen yetmiş bin melek vardır.

Cebrail onların başında kumandandır.

Yeryüzüne indikleri zaman; Cebrail aleyhisselâm oturanlara selâm verir. Diğer melekler de uyuyanlara selâm verirler.

Yüce Sübhan Allah da ayakta durup namaz kılanlara selâm verir. Yüce Sübhan Allah'ın cennet ehli olan mümin kullarına selâm vereceği;

سَلاَمٌ قَوْلاً مِنْ رَبٍّ رَحِيمٍ

- **"Rahim Rab'den selâm sözü vardır."** (36/58)

Mealine gelen ayet-i kerime ile nasıl caiz görülmüş ise, dünyadaki iyi kullarına da öyle selâm vermesi caiz görülmüştür. Zira o kullara ezelde iyilik, inayet, saadet yazılmıştır. Bunlar halktan geçmiş-

lerdir. Yüce yaratıcı ile beka bulup gerçekle yetinmişlerdir.

Kadir gecesi, yer parçalarından hemen her yerde bir melek; ya ayakta, ya secdede kadın ve erkek müminler için dua eder.

Ancak şu yerlere melekler girmezler; Kilise, Nasara tapınağı, Mecusîlerin tapınağı, puthane, pislik doldurulan yerler.

Anlatıldığı üzere, bütün gece melekler; durmadan kadın ve erkek müminlere dua ederler.

Cebrail aleyhisselâma gelince. O da; Selâm vermedik, el sıkışmadık hiçbir Müslüman bırakmaz. Rastladığı her birine şöyle der;

- Eğer taatta isen; selâm sana, iyilik sana, taatın makbul olsun. Eğer masiyet işinde isen; selâm sana. Allah seni bağışlasın. Eğer uykuda isen; selâm sana, Allah'ın rızası sana. Eğer kabirde isen, selâm sana rahatlık sana hoşluk sana.

Üstte anlatılan mana, şu ayet-i kerimede belirtilmiştir;

- **"Hemen her işten selâm."** (97/4-5)

Denilmiştir ki;

- Melekler taat ehli olanlara selâm verirler; masiyette olanlara selâm vermezler.

Bilhassa şu kimselere selâm vermezler;

a) Allah'ın kullarına zulmedenlere. Meleklerin selâmından bunların nasibi yoktur.

b) Haram yiyenler. Bunların da meleklerin selâmından nasipleri yoktur.

c) Akrabalık bağlarını koparanlar.

d) Kovuculuk yapanlar. Yani; Kötülük için söz gezdirenler.

e) Yetim malı yiyenler.

Bu anlatılan zümreden hiç birine, melekler selâm vermezler. Acaba, bu musibetten daha büyük bir musibet ne olabilir ki?

Evveli rahmet, ortası mağfiret, sonu da cehennemden kurtuluş olan bu ayda asilerin ve iyilerin Rabbi tarafından gelen meleklerin selâmından sana bir nasip olmaz. Bu ne musibettir?

Böyle bir şeye uğrarsan; bilesin ki;

Rahman Allah'a uzak kalışındandır.

Şeytana uyup azgınlar arasına karıştığın içindir.

Cehennem ehli kılığına girdiğindendir.

Cennet ehli yolundan ayrılıp onlardan uzak durmandır.

Zarar da, ihsan da elinde olan Yüce Zatın taatından ayrı kal-

mandır.

Ramazan ayı, safa ve vefa ayıdır.

Ramazan ayı, zikredenlerin ve sabredenlerin ayıdır; özü sözü doğru kulların ayıdır.

Bu ay, senin kalbinin ıslâhına, Rabbine karşı masiyet işlerinden sökülüp çıkmana, kötülük ehli kimselerden ve günahkârlar arasından sıyrılıp çıkmana bir tesir etmez ise, senin kalbine ne tesir edebilir?

Ve senden ne gibi bir hayır beklenir? Sende ne gibi bir hayır bakiyesi kalır? Felâhına dair nasıl bir ümit beslenir?

Ey yoksul, uyan. Sana gelen bu ayda uyan; ibret al.

Uyuklamandan ve gaflet hâlinden uyan.

Karşına çıkana bir bak.

Hiç olmazsa, ramazan ayının kalan kısmını tövbe ile Yüce Allah'a dönüşle tamamla.

Bu ayda, istiğfar ve taat hazırlığı yap. Ola ki; Bu sayede, rahmete ve şefkate erersin.

Ramazan ayını akan gözyaşları ile uğurla.

Ah ederek vah ederek, inleyerek uğursuz nefsine ağla.

Nice oruçlu vardır ki; Bir daha oruç tutamayacak hâle gelecektir. Nice namaz kılan vardır ki; Kıldığından başka namaz kılamayacaktır.

Çalışan kimseye, işini bitirince ücreti verilir. Biz amelimizi bitirdik. Keşke bileydim; Orucumuz ve namazımız makbul mü olacak, yoksa ikisi de yüzümüze mi vurulacak?

Keşke bileydim; Aramızda makbul olan kim? Kendisini tebrik ederdik. Red olunan kimdir? Onun da taziyesine giderdik.

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Nice oruç tutan vardır ki; Bu orucundan kendisine kalan açlık ve susuzluktur.**

Nice namaza kalkan vardır ki; Kendisine kalan uykusuzluktur."

Selâm sana, ey oruç ayı.

Selâm sana, ey namaz ayı.

Selâm sana, ey iman tazeleyen ay.

Selâm sana ey Kur'ân-ı Azim'in geldiği ay.

Selâm sana, ey nurlarla dolu ay.

Selâm sana, ey Yüce Allah'tan mağfiret ve gufran getiren ay.

Selâm sana, ey alt bataklıklardan çıkarıp yüksek derecelere ulaştıran, diplerden kurtaran ay.

Selâm sana, ey tövbekârlara ve ibadet ehline bir ganimet olan ay.

Selâm sana, ey irfan sahiplerini sevindiren ay.

Selâm sana, ey Allah yolunda daha fazla çalıştıran ay.

Selâm sana, ey her kötülükten yana emniyet veren ay. Sen asilere bir hapishane, muttakilere bir gönül arkadaşı oldun.

Selâm; Yanan kandillere, parlayan lambalara, düşen gözyaşlarına, nurlu mihraplara, gözlerden dökülen yaşlara, yanık kalplerden yükselen nefeslere.

Allah'ım,

Bizi, namazını ve orucunu kabul buyurduğun kimselerden eyle.

Bizi, kötülüklerini iyiliğe çevirdiğin; rahmetinle cennetlerine koyduğun kimselerden eyle.

Bizi, derecelerini yükselttiğin zümreden eyle.

Ey merhametliler merhametlisi.

16. FASIL; Ramazan bayramı üzerine.

Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

قَدْ اَفْلَحَ مَنْ تَزَكّٰى وَذَكَرَاسْمَ رَبِّهٖ فَصَلّٰى

- **"Özünü tertemiz** (tezkiye) **eden iflâh oldu. Sonra o, Rabbinin adını anarak namaz kıldı."** (87/14-15)

Allah-û Teâlâ'nın bu ayet-i kerimede bize anlattığı iflâh olma durumu iki mana taşır. Şöyle ki;

a) Cennete girmek. Cehennemden kurtulmak. Bunlar, öbür dünyada olacaktır. Bu dünyadaki iflâh olma durumu ise, âfetlerden, belâlardan kurtulmaktır.

b) Dünyada iken, ibadet ve taatta başarı elde edip uğur ve saadet bulmak; ahirette ise, ebedî olarak cennetlerde kalmaktır.

Burada iflâh olmak, saadet bulmak manasınadır. Bir ayet-i kerimede bu manaya şöyle işaret edilmiştir;

قَدْ اَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ

- **"Müminler iflâh oldu."** (23/1)

Yani; Saadete erdiler. Aynı mana, mevzuumuzun başına aldığımız ayet-i kerimede de vardır.

Allah-û Teâlâ, başta zikredilen ayet-i kerime ile şu manaya işaret etmektedir;

- Mana temizliği başarısına erdi. Pak imana kavuştu. Bütün kötülüklerden kendisini korudu.

Her kim, anlatılan mananın dışında kalır ise yani; Kendini temize çıkarmaz ise onun için felâh bulma yolu kapalıdır.

Zira günahkârlar için Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

- **"Mücrimler** (günahkârlar) **felâh bulamazlar."** (10/17)

Yani; Özlerini temiz tutmayanlar; ne bir şeye erebilirler, ne mesut olurlar.

Biraz da, ayet-i kerimenin metninde geçen, tezkiye üzerinde duralım. Bu mana üzerine değişik görüşler ileri sürüldü.

İbn-i Abbas (r.a) tezkiyenin manasını şöyle açıkladı;

- İmanını şirkten temizleyen. Hasan (r.a) da şöyle anlattı;

- Kendisi salih, yani; Yararlı olan; ameli de temiz bir şekilde gelişen. Ebu Ahvas da şöyle anlattı;

- O cümle ile, tümden mallar için verilecek zekât anlatılmaktadır. Katâde ve Ata de şöyle demiştir;

- Onunla murad olan mana fitre vermektir. Başka değil. Allah ikisine de rahmet eylesin.

- **"Rabbinin adını anarak namaz kıldı."** (87/15)

Mealinde aldığımız ayet-i kerimenin tefsiri üzerinde de değişik görüşler ileri sürüldü. İbn-i Abbas (r.a) şöyle tefsir etti;

- Yüce Allah'ın birliğini ikrar ederek, beş vakit namazını kıldı.

Ebu Said-i Hudrî (r.a) de şöyle dedi;

- Tekbir getirmek sureti ile Rabbinin adını andı; gidip bayram namazını kıldı.

Allah rahmet eylesin; Veki' b. Cerrah da şöyle dedi;

- Namaz için sehiv secdesi ne ise ramazan ayı için de fitre odur. Bu manadan ötürü, Resulullah (s.a.v) efendimiz, fitre zekâtını farz eyledi. Ta ki; Oruçlunun yanılgılarını temizlesin; düzeltsin.

Fitre vermek, oruçlu için bir temizleyici gibidir. Yani; Orucunu.

Bilhassa boş lâf, kötü söz, yalan söz, gıybet, kovuculuk, şüpheli yemek, güzel kadınlara kötü gözle bakmak gibi şeylerden.

İşte fitre, bütün bu kötülüklerin kefaretidir. Oruçlunun eksiklerini tamamlar; sevabını yerine getirir.

Tıpkı; İşlenen günahlara tövbe istiğfar gibi. Yanlış kılınan na-

maz için yapılan sehiv secdesi gibi.

Namazda yanılmanın sebebi; Şeytandır. Onun inadına yeniden secde edilir.

Oruçta işlenen kötü sözlerin ve masiyetlerin sebebi de şeytandır. Fitre de onun inadını kırmak için verilir.

Allah-û Teâlâ bize ve bütün müminleri, şeytanın tuzağına düşmekten, başımıza gaileler açmasından korusun.

Allah-û Teâlâ bizi dünya âfetlerinden ve belâlardan korusun.

Allah-û Teâlâ, bizi rahmeti ile dünyadan çıkarsın.

17. FASIL; Bayram günü için; "İyd" Adının verilmesi.

Bayram günü için;

- **İyd.** Adının verilmesi şu sebebe dayanır; Allah-û Teâlâ o bayram günlerinde, kullarına ferahlık ve sürur iade eder. Yani; Verir.

Denilmiştir ki;

- Bayram günü için;

- İyd. Tabirinin kullanılması şu sebebe dayanır; O gün, Allah-û Teâlâ'dan kullarına ihsanlar gelir; bol bol iyilikler ve nimetler gelir.

Şu manaya geldiğini söyleyenler de vardır;

- Kul ağlayıp yalvarmak sureti ile Yüce Allah'a döner. Yüce Yaratıcı da kuluna hibeler ve ihsanlar yollar. Şu manaya olduğunu anlatanlar da vardır;

- O gün, kullar ilk yaratılışlarındaki temiz hâllerine dönerler. Şu manaya geldiği de söylenmiştir;

- Allah'ın taatından Resulün taatına dönmektir. Farzdan sünnete geçmektir. Ramazan ayı orucundan, şevval ayının altı günlük orucuna başlamaktır.

Denilmiştir ki;

- Bayram için;

- İyd.. Adının verilmesi, müminlere Yüce Hak tarafından şu fermanın gelmesine bağlıdır;

- Evlerinize dönünüz; günahlarınız bağışlandı. Şöyle anlatanlar da vardır;

- O gün, Allah'ın emri ve yasağı anlatılır. Vaadi ve tehdidi dile getirilir.

O gün, ceza ve ziyade ihsan günüdür. Kadın ve erkek kulların azat günüdür.

O gün, Yüce Hakkın, yakında ve uzakta bulunan kullarına teveccüh günüdür.

Ve o gün; Zayıf kuldan bağışlaması bol Allah'a dönüş vardır.

Vehb b. Münebbih şöyle anlattı;

- Allah-û Teâlâ cenneti ramazan bayramı günü yarattı.

Cennetteki tûba ağacını ramazan bayramı günü dikti.

Cebrail aleyhisselâmı vahiy meleği olarak ramazan bayramı günü seçti.

Sihirbazlar, ramazan bayramı günü bağışlandılar. (Galiba, Firavun'un Musa'ya (a.s) iman eden sihirbazları.)

Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatıldı;

- "Ramazan bayramı günü insanlar namazgâha çıktıkları zaman, Allah-û Teâlâ onların hâllerine bakar ve şöyle buyurur;

- Kullarım, benim için oruç tuttunuz ve benim için namaz kıldınız. Günahlarınız bağışlanmış olarak evlerinize dönünüz."

Enes b. Malik'ten gelen bir rivayete göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- "Bayram gecesi, Allah-û Teâlâ oruç tutanların ecrini bol bol ihsan eyler. Bayram sabahı olduğunda, Allah-û Teâlâ meleklerine yeryüzüne inmeleri için emir verir. Yeryüzüne indikleri zaman sokak ağızlarını, yolların birleştiği yerleri tutarlar. Oralarda, insanlar ve cinler hariç; hemen bütün yaratılmışların duyacağı şekilde şöyle seslenirler;

- Ey Muhammed ümmeti, Rabbinize geliniz. Azı kabul buyurup çok ihsan edecektir. Büyük günahları da bağışlayacaktır. O kullar namazgâhlarına çıkıp dua ettikten sonra; Allah-û Teâlâ onların yerine gelmeyen hiçbir ihtiyaçlarını geri bırakmaz. Ne dilek dilerlerse, kabul edilir. Bağışlanmayan günahları kalmaz. Böylece, bağışlanmış olarak evlerine dönerler."

İbn-i Abbas (r.a) tarafından gelen bir hadis-i şerifte ise, şöyle buyrulmaktadır;

- "Bayram gecesi olduğu zaman bu geceye;

- Caize.. Gecesi adı verilir. Bayram günü sabahında ise, melekler, beldelerin hemen her tarafına dağılırlar. Sonra gelir; sokak ağızlarında dururlar ve yüksek sesle şöyle bağırırlar;

- Ey Muhammed ümmeti, Kerim Rabbinize geliniz. Size bol ihsanda bulunacak ve çokça günahları bağışlayacak. Bu sesi, Allah'ın yarattıklarından hemen her şey duyar; ancak insanlar ve cinler duymazlar. Müslümanlar, namazgâhlarına çıktıkları zaman; Allah-û Teâlâ meleklerine şöyle buyurur;

- Ey meleklerim.. Melekler, hep bir ağızdan şöyle derler;

- Emreyle ya Rabbi, emrine hazırız. Allah-û Teâlâ meleklerine bu kere şöyle sorar;

- Ücretle çalışan biri, işini tamamladığı zaman, onun mükâfatı nedir? Bu kere, melekler şöyle derler;

- İlâhımız, efendimiz onun mükâfatını bol bol vermendir. Bundan sonra, Şanı Büyük Allah şöyle buyurur;

- Ey Meleklerim, sizi şahit tutuyorum. Onların ramazan ayında tuttukları orucun ve kıldıkları namazın sevabını rızam ve mağfiretim eyledim. Sonra şöyle buyurur;

- Ey kullarım, benden dileyin. İzzetim celâlim hakkı için; bugün bu cemiyet hâlinde ahiretiniz için ne isterseniz veririm. Dünyanız için bir şey isterseniz, sizi görürüm. İzzetime celâlime yemin ederim ki; Beni gözettiğiniz süre, sizin ayıplarınızı kapatırım. Şeriat sınırlarını koruyan iyiler yanında sizi mahcup etmem. Artık bağışlanmış olarak dönünüz. Siz beni hoşnut ettiniz; ben de sizden hoşnudum. Artık melekler sevinirler. Allah-û Teâlâ'nın bu ümmete ettiği ihsandan dolayı birbirlerine müjde verirler. Bilhassa, oruçlarını tutup bayram ettikleri bugünde."

18. FASIL; Dört kavmin dört bayramı.

BİRİNCİ BAYRAM

İbrahim aleyhisselâmın kavmine ait bayramdır.

Allah-û Teâlâ, bu bayrama şu ayet-i kerime ile İbrahim aleyhisselâmın durumunu anlatmak sureti ile işaret etti;

فَنَظَرَ نَظْرَةً فِى النُّجُومِ فَقَالَ اِنِّى سَقِيمٌ

- "Yıldızlara bir göz attı; sonra şöyle dedi;

- Ben hastayım." (37/88-89)

İbrahim aleyhisselâmın böyle demesine sebep şöyle idi;

İbrahim aleyhisselâmın kavmi, kendilerine ait bayramlarına çıktılar. Ama İbrahim aleyhisselâm, bir sebep buldu; onlarla beraber

çıkmadı. Zira kendisi onların yolunda değildi.

Onlar, kendi bayramlarına gittikten sonra, İbrahim aleyhisselâm eline bir balta aldı; onların bütün putlarını kırdı.

Daha sonra baltayı getirdi; büyük putun boynuna astı.

Onlar bayram yerinden döndükten sonra, durumu birbirlerine sordular;

قَالُوا مَنْ فَعَلَ هٰذَا بِاٰلِهَتِنَآ

- **"Putlarımızı bu hâle getiren kim?"** (21/59)

İbrahim aleyhisselâm da onlara söyleyeceğini söyledi ki; hikâyesi uzundur.

İbrahim aleyhisselâm, Yüce Rabbi için gayrete gelmişti. Onun için yoruldu. Hatta canını da tehlikeye attı. Bundan maksadı, sırf Yüce Hakkın sevgisi idi.

Bunun üzerine Yüce Rabbi ona;

- Halil.. Unvanını verdi.

Ölü kuşları, onun eli ile diriltti.

Risalet ve nübüvvet ehli peygamberleri, onun soyundan getirdi.

Yaratılmışların hayırlısı Resulullah (s.a.v) efendimiz Mustafa'nın babası kıldı.

İKİNCİ BAYRAM

Kelimürrahman Musa'nın (a.s) kavminin bayramıdır. Allah-û Teâlâ onların bayramına şu ayet-i kerime ile işaret etti;

قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمُ الزِّينَةِ

- **"Sözleşme zamanınız ziynet günüdür."** (20/59) O gün için;

- **"Ziynet günü.."** (20/59) Adının verilmesine sebep şu idi; Onların düşmanları olan Firavun ve kavminin helâk olması ile Musa (a.s) ve kavmi o gün süslendiler. Bayram ettiler.

FİRAVUN'UN SİHİRBAZLARI

Musa aleyhisselâm ile Firavun ve sihirbazlarının hikâyesi şöyledir;

- Firavun; bir rivayete göre yetmiş iki, bir başka rivayete göre de yetmiş üç sihirbaz çıkardı. Sihirbazların, yanında yedi yüz tane ip ve asa vardı.

Sihirbazlar, iplerle sarılı asaların ortasına cıva koymuşlardı. Seyirciler de ayakta sihirbazların neler yapacaklarına bakıyorlardı. Hem de güneşin sıcağında.

Güneşin sıcağından, cıvalar eriyince; ipleri sürüklemeye başladılar. Halk, iplerin bu şekilde yerde süründüğünü görünce onları yılan sandı. Ama aslında yürüyen bir şey yoktu.

Musa aleyhisselâm bu durumu görünce, içinden kavmi için şöyle geçirerek korktu;

- Ya onlar da, bunların yaptıklarını gerçek sanırlarsa. O zaman imanları azalır; mürted olurlar.

Sihirbazlar, kendi işlerini bitirdikten sonra, Musa aleyhisselâma sıra geldi. O zaman, Allah-û Teâlâ Musa aleyhisselâma şöyle vahyetti;

وَاَلْقِ عَصَاكَ

- **"Asanı yere bırak.."** (27/10)

Musa aleyhisselâm asasını bırakır bırakmaz; koca bir yılan gibi oldu. Koca bir erkek deve büyüklüğünde oldu.

İki gözleri vardı ki; Onlardan ateş fışkırıyordu.

Heybet içinde soluyarak yürüyordu.

Sihirbazların yaptıkları şeylere doğru atıldı; onların hepsini bir lokma gibi yuttu. Onları yutmakla, kendisine hiçbir değişiklik olmadı. Ne karnı şişti; ne de hareketinde bir eksiklik oldu. Eninde ve boyunda bir artma da olmadı.

Bu arada, sihirbazlar ayıktılar; durum hiç de kendi yaptıklarına benzemiyordu. Kendi yaptıkları bir oyundu; ama Musa aleyhisselâmın yaptığı bir mucize idi. Bunu anlar anlamaz, yaptıklarını Allah-û Teâlâ bize şöyle bildirdi;

وَاُلْقِيَ السَّحَرَةُ سَاجِدِينَ

- **"Sihirbazlar, hemen Allah için secdeye kapandılar."** (7/120)

Bu sihirbazların en büyüklerinin ismine;

- Şem'un.. Diyorlardı. Secdeye kapanırken, Allah-û Teâlâ, onların şöyle dediklerini bize anlattı;

قَالُوا اٰمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ رَبِّ مُوسٰى وَ هٰرُونَ

- **"Musa'nın ve Harun'un Rabbine iman ettik."** (7/121-122)

Daha sonra, ejderha olan Musa aleyhisselâmın asası, Fira-

vun'un adamlarına ve askerlerine saldırdı. Hepsini perişan etti.

Bu manada denilmiştir ki;

- O gün, onlardan elli bin (50.000) kişi öldürüldü.

Bunun daha çok hikâyesi vardır; anlatılsa uzun olur.

ÜÇÜNCÜ BAYRAM

İsa aleyhisselâmın ve kavminin bayramıdır.

Allah-û Teâlâ, onların bayramını İsa aleyhisselâmın dili ile bize şu ayet-i kerimede anlattı;

قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اَللّٰهُمَّ رَبَّنَآ اَنْزِلْ عَلَيْنَا مَآئِدَةً مِنَ السَّمَآءِ تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِاَوَّلِنَا وَاٰخِرِنَا وَاٰيَةً مِنْكَ وَارْزُقْنَا وَاَنْتَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ

- "Meryem oğlu İsa şöyle dua etti;

- Allah'ım, Rabbimiz bize bir sofra indir. Semadan insin ve evvelimiz, ahirimiz bayram etsin. Ve bu; Senden gelen bir ayet (benim için bir mucize) olsun." (5/114)

Bunun oluş sebebi aşağıda anlatılacaktır. Havarileri İsa aleyhisselâma şöyle dediler;

- Ya İsa, şayet Rabbinden dileyecek olsan; semadan bize yemek sofrası indirmeye gücü yeter mi? İsa aleyhisselâm ona şöyle dedi;

- Allah'tan korkun; eğer inanmış kimseler iseniz ondan belâ istemeyiniz. O, sofrayı indirdikten sonra, yalanlar iseniz, sizi cezaya uğratır. Bunun üzerine şöyle dediler;

- Biz, o gelecek sofradan yemek istiyoruz; zira acıktık.

Sonra, o gelecek sofra kalbimizde bir gelişme meydana getirir. Bilhassa, inanıp tasdik etmemizi istediğin şeye karşı.

Sonra böyle bir şey gelir ise; seni Allah'ın gönderdiği Resul (peygamberi) olduğunu bilip tasdik ederiz.

Ve İsrail oğullarının yanına vardığımız zaman, sofranın geldiğini söylersin; biz de şahitlik ederiz.

Burada anlatılan;

- **Havariyyun.** İsa aleyhisselâmın davetini kabul eden kimselerdir. Bunlar o zaman, Beyt-i Makdis'de (Kudüs'te) bulunuyorlardı. Oradaki işleri çamaşır ağartmak idi. Nabtıye dilinde;

- **Havariyyun.** Demek, bez ağartanlara verilen isimdir.

Bunların hepsi on iki kişi idi.

Kur'ân-ı Kerim'de anlatıldığı üzere; İsa aleyhisselâm onların yanına gitti ve şöyle dedi;

قَالَ مَنْ اَنْصَارِى اِلَى اللّٰهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ اَنْصَارُ اللّٰهِ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَاشْهَدْ بِاَنَّا مُسْلِمُونَ

- **"Allah için, bana kim yardım edecek?"** (3/52)

Daha açık manası ile onlara şöyle demek istedi;

- Ben, kâfirleri ve azgınları Allah'ın taatına ve onun birliğine çağırıyorum. Bu işi yaparken, bana yardımcı gerek. Bu hususta, bana kimler yardım edebilir? Ayet-i kerimenin devamı şöyledir;

- **"Havariyyun, İsa'ya şöyle dediler;**

- Allah için sana yardımcı bizler oluruz." (3/52)

Böyle dedikten sonra, bütün işlerini bıraktılar; İsa aleyhisselâma tâbi oldular.

İsa aleyhisselâm, her nereye gidecek olsa; onlar da kendisi ile beraber giderlerdi.

Bu arada, İsa aleyhisselâmın elinden çıkan şaşırtıcı mucize işleri görürlerdi.

Bunlar her ne zaman açlık hissetseler; elini cebinden çıkarır yere sokardı. Oradan havarilerinin her birine iki ekmek çıkarırdı. Kendisi için de iki ekmek çıkarırdı.

Cebrail aleyhisselâm da İsa peygamberle beraber giderdi. Ona hayret veren şeyler gösterir; kendisine kuvvet verir ve yardım ederdi.

İsa aleyhisselâm, İsrail oğullarına devamlı olarak, şaşırtıcı mucizelerini gösterirdi. Ama onun bütün bu gösterdikleri; daha çok onların uzaklaşmalarını kendisine uymamalarını artırdı.

Hatta bir keresinde, İsrail oğullarından beş bin kişi önder olarak, İsa aleyhisselâmın karşısına çıktılar ve Havarilerle birlikte yemek yemelerini istediler.

İşte bundan sonradır ki, İsa aleyhisselâm şu duayı yaptı;

- **"Allah'ım, Rabbimiz bize bir sofra indir. Semadan insin ve evvelimiz, âhirimiz bayram etsin."** (5/114) Şöyle demek istiyordu;

- Sofra indiği zaman, zamanımızda hazır olanlar bayram etsinler. Keza bizden sonra gelenler de. Sonra devam etti;

- **"O sofra, senden bir ayet olsun."** (5/114)

Yani; Senin varlığını ve birliğini anlatsın; benim peygamber olduğuma da açık bir mucize olsun. İsa aleyhisselâm şöyle devam etti;

- **"Bizi rızıklandır; sen rızık verenlerin hayırlısısın."** (5/114) Allah-û Teâlâ, İsa aleyhisselâmın bu dileği üzerine şöyle buyurdu;

- **"O sofrayı size indireceğim. Ama o sofra indikten sonra, bir kimse inkâr edip küfre girer ise, ona öyle bir azap ederim ki; Âlemde kimseye öyle azap etmiş olmam."**

Allah-û Teâlâ onlara bu sofrayı bir pazar günü yolladı. Sofradakiler şunlar idi; Taze pişmiş balık, yufka ekmek ve hurma.

Denilmiştir ki;

- Gelen sofrada şunlar vardı; Pulsuz ve kılçıksız balık kızartması; bu balığın baş kısmında tuz, kuyruk kısmında da sirke vardı.

O sofrada, beş tane de ekmek vardı. Her ekmeğin üzerinde de zeytin vardı. Yine sofrada, beş tane nar ve beş tane hurma vardı. Sofranın çevresi de, çeşitli yeşilliklerle süslenmişti; ancak pırasa yoktu.

Bir başka rivayete göre de, bu sofranın gelişi şöyle anlatıldı;

İsa aleyhisselâm, arkadaşları ile bir gün bir bahçede oturuyorlardı. Onlara şöyle dedi;

- Yanınızda yenecek bir şey var mı?

Onun yanında bulunanlardan Şem'un iki küçük balık, beş tane de ekmek getirdi. Bu arada, bir başkası da Arap aşı getirdi.

Bundan sonra, Hazret-i İsa o iki balığı küçük parçalara ayırdı. Ekmekleri de böldü. Arap aşını da ortaya koydu.

Bundan sonra abdest aldı; iki rekât namaz kıldı; Rabbine dua etti. Bu sırada, Hazret-i İsa'nın arkadaşlarına uyuklama geldi.

Arkadaşlarından uyuklama geçtiği zaman, gözlerini açtılar. Gördüler ki; Yemekler artmış. Oradakilerin hepsine yeter hâle gelmiş. Bundan sonra İsa (a.s) cemaate şöyle dedi;

- Allah'ın adını anarak yiyiniz; ama bundan bir şey götürmeye kalkmayınız.

Oradakilerin hepsine halka halka olup oturmalarını söyledi. Hepsi de aynı şekilde oturdular. Allah'ın adını anarak yiyip doydular.

Oradakilerin hepsi beş bin kişi idi. Bir rivayete göre; onlar için;

- Bin sekiz yüz kişi idi. Denilmiştir. Aralarında erkek, kadın, fakir, aç, bir ekmeğe veya daha fazlasına muhtaç olan da vardı.

Oradakilerin hemen hepsi de yiyip içip doydular ve Rablerine hamd ettiler. O sofra yine olduğu gibi kaldı.

Daha sonra, o sofra semaya doğru yükselip çıktı. Sofra çıkarken, onlar da peşinden bakıp kaldılar. Bu rivayeti anlatan demiştir ki;

- O gün, o sofradan yiyen her fakir zengin oldu. Ölünceye kadar kendisine artık fakirlik gelmedi. Yine o sofradan yiyen her kötürüm ve hasta şifa buldu. Bu manada, Mutakil şöyle bir rivayet anlattı;

- Yemek yendikten sonra, İsa (a.s) onlara sordu;

- Yemeğinizi yediniz mi? Hep birden;

- Evet, yedik. Dediler. İsa (a.s) onlara tekrar şöyle dedi;

- Bu sofradan bir şey alıp götürmeyesiniz. Onlar da;

- Olur, bir şey götürmeyiz. Dediler; ama alıp götürdüler.

Ondan götürdükleri miktar da, on dört sa' idi ki; Yirmi dört ölçek eder.

Bundan sonra, İsa peygambere iman ettiler; onu tasdik ettiler. Daha sonra onlar; kendi kavimleri İsrail oğlu Yahudilere gittiler. Yanlarında da yemeklerin fazlasını taşıyorlardı.

Ancak, kavimleri arasında kaldıkları süre, onları İslâm'dan çıkardılar. Bu arada, Allah'a küfür ettiler; sofranın gelişini de inkâr ettiler. Onlar bu hâle gelince; kendileri uykuda iken, Allah-û Teâlâ hepsini domuza döndürdü. Bu domuza dönenler arasında kadın ve çocuk yoktu; hepsi de erkek idi. Denilmiştir ki;

- O bir sofra idi; üzerindeki yemekler de sınırlı idi. Ama ondan nice cemaat yiyip doydu; nice kafile yiyip geçti. Ama o; Olduğu gibi kaldı.

İşbu manadan, rıza sofrasını ve rahmet yaygısını hesap eylemeli. Ki onun ne önü vardır; ne de sonu. Bir hadis-i şerifte, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Yüce Allah'ın yüz rahmeti vardır. Onun bir tanesini dünyaya indirdi. Kulların birbirine olan şefkati, merhameti, iyiliği o bir rahmet dolayısı iledir. Doksan dokuz rahmetini ahiret için katında sakladı; orada onunla kullarına merhamet eyleyecektir."** Bir başka hadis-i şerifte ise, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Kıyamet günü, Şanı Büyük Celil Allah Mecid yaygısını yayacaktır. Onun içine evvellerin ve âhirlerin günahlarını dolduracaktır. Yinede o yaygı boş kalacaktır. Hatta kendisine de o rahmet yaygısından bir şey ulaşır ümidi ile İblis boynunu o yana uzatacaktır."**

Durum böyle olmasına rağmen, her akıllıya düşer ki; Bu anlatılana kanmamalı ki; sonra aklanmış olur. Ümit tarafı da kendisinde ağır basmamalıdır. Sonra helâk olur.

Bütün gücünü kuvvetini harcamalı; emirlerin yerine gelmesi, yasaklardan da kaçınmak için ciddi çaba harcamalıdır. Olan işlerde de Yüce Allah'a teslim olmalıdır.

Her hâli ile kul; tövbeyi, istiğfarı çoğaltmalıdır. Daima sakınır olmalıdır.

Bu arada, Allah'ın rahmetinden ümit kesecek kadar da korkuya kapılmamalıdır. Kendisini harama sokacak kadar da ümide kapılmamalıdır; ilâhî emirleri ihmal etmemelidir. Kul, daima korku ile ümit arası bir yol tutmalıdır.

Nitekim üstte anlatılan manada şöyle denmiştir;

- Mümin kulun korkusu ve ümidi tartılacak olsa, ikisi aynı gelir. Bir mümin kulun korkusu ve ümidi, kuşun iki kanadı gibi olmalıdır. Zira bir kuş tek kanatla uçamaz.

DÖRDÜNCÜ BAYRAM

Bu, Muhammed ümmetinin bayramıdır. Ona salât ve selâm olsun. Bu bayrama ait meseleleri, meclisin evvelinde anlattık.

19. FASIL; Müminin ve kâfirin bayramı.

Mümin ile kâfir bayramlarda ortaktır. Hemen her birinin bayramı vardır.

Mümin kulun bayramı şudur; Rahman Allah'ın rızası. Kâfir kulun bayramı da şudur; Şeytanın rızası.

Mümin kul, bayramına giderken; Başında hidayet tacı, gözlerinde ibret nazarı, kulaklarında hakkı dinlemek, dilinde tevhid şahadeti, kalbinde marifet ve yakin, boynunda İslâm örtüsü, belinde kulluk kuşağı vardır.

Mümin kulun feyiz kaynağı; Mihraplardır, mescitlerdir.

Mümin kulun mabudu da kulların ve tüm mahlûkatın Rabbidir.

Sonra mümin kulun bayramı; Yüce Allah'a karşı tazarru ve niyazdır.

Mümin kul, bayramda dilek diler; Rabbi de onun bu dileğini kabul buyurur; ikram evi olan cennetlerine koyar.

Kâfir kulun bayrama girişi ise, başında ziyan tacı ve sapıklık iledir.

Kulaklarında gaflet ve perde mührü vardır.

Gözlerinde, yanılgı ve şehvet nişanları vardır.

Dili şekavet ve rahmetten uzaklık mührü ile mühürlüdür.

Kalbinde küfür ve inkâr zulmeti vardır.

Belinde parti, şekavet, ayrılık zünnarı vardır.

Onun yerine gelince şunlardır; Kâfirlerin tapınakları, kiliseler, ateşhanelerdir.

Taptığı da şunlardır; Putlar ve sanemler.

Gideceği yer şudur; Cehennem ve ateş.

20. FASIL; Bayramın özelliği

- **Bayram..** Denince, akla şunlar gelmemelidir; Güzel şeyler giymek, tatlı yemekler yemek, güzellere sarılmak, lezzetlere ve şehvetlere dalmak.

Asıl bayram şununla olmalıdır; Taatın makbul olduğunun bilinmesi; günahların ve hataların bağışlandığının anlaşılması; kötülüklerin iyiliğe çevrilmesi; yüksek derecelere ermenin müjdesini almak; rütbelere, yeni iyiliklere, armağanlara, ikramlara nail olmaktır.

Bu arada, kalbin iman nuru ile genişlemesini, kalbin yakin kuvveti ve kendisinde zuhur eden bazı alâmetlerle sükûn bulmasıdır.

İlim denizleri de kalpten taşıp dile akmalıdır. Hikmetler, fesahatler, belâgatler ortaya çıkmalıdır. Şöyle anlatıldı;

- Bir adam, bayram günü Hazret-i Ali'nin (r.a) yanına gitti. Gördü ki; Hazret-i Ali (r.a) kuru ekmek yiyor. Hazret-i Ali'ye (r.a) şöyle dedi;

- Bugün bayram olduğu hâlde, sen kuru ekmek yiyorsun! Hazret-i Ali (r.a) ona şöyle dedi;

- Bayram o kimse içindir ki; Orucu makbul olmuş, çalışması yerinde görülmüş, günahları da bağışlanmıştır. Bugün bize bayramdır; yarın bize bayramdır, Allah'a asi olmadığımız her gün bize bayramdır.

Mana üstte anlatıldığı gibi olunca; akıllı olan herkes, dışa bakmayı bırakmalı ve görünüşe takılıp kalmamalıdır.

İnsan bayram gününe tefekkür ve ibret nazarı ile bakmalıdır.

Bayram günü, bir manada kıyamet gününe benzer.

Bayram gecesi, sultanın kapısından boru sesi işitildiği zaman, kıyamet günü sura üflenme hatıra gelmelidir.

Bayram gecesi insanlar yatarlar ve bayrama hazırlıklı uyurlar. Bu uyku, iki sur arasındaki uykuyu hatırlatmalıdır.

Bir kimse bayram sabahına çıktığı zaman çevreye bir göz atmalıdır. İnsanlar; köşklerinden, evlerinden değişik hâlleri ve çeşitli giysileri içinde çıkarlar. Onların hemen biri bir süste ve bir başka kılık

kıyafettedir.

Onlardan birine bakarsın, sevinçli görürsün.

Bir başkasına bakarsın; kederli görürsün.

Onlardan kimi yaya, kimi bineklidir.

Birine bakarsın ki zengin; bir başkasına bakarsın ki fakirdir.

Biri ferahlık içindedir; diğeri de sıkıntı içindedir.

Bütün bunlara baktıktan sonra; kıyamet halkının hâllerini düşünmelidir. Orada taat ehli, mesrurdur; masiyet ehli de kederli ve üzüntülüdür.

Muttakiler binek üzerinde giderler, günahkâr ve müşrikler ise, tökezleyerek ve yüzüstü sürünerek giderler. Yahut zorla yürürler.

Nitekim bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِينَ اِلَى الرَّحْمٰنِ وَفْدًا

- **"Biz o gün, muttakileri süvari olarak Rahman'a doğru yollarız."** (19/87) Yani; Güzel atlara binmiş olarak.

وَنَسُوقُ الْمُجْرِمِينَ اِلَى جَهَنَّمَ وِرْدًا

- **"Mücrimleri de susuz olarak cehenneme sevk ederiz."** (19/86) O gün; Zahid, arif, varlığını hak varlığı ile değiştiren bedellerden hemen her biri, bir rahatlık, zenginlik içindedirler. Hem de meliklerinin ve sevdikleri Yüce Zat'ın katında üzerlerinde çeşitli giysiler ve takılarla arşın gölgesinde bulunacaklardır. Taat ve marifet nurları onların yüzlerinde görünmektedir. Parlar, aydınlık verir. Önlerinde çeşitli sofralar vardır. O sofralarda çeşitli yemekler, içkiler ve meyveler vardır. Ta kulların hesabı görülünceye kadar böylece kalıp giderler.

Bundan sonra, cennetteki konaklarına giderler. Oradaki konaklarını, Allah-û Teâlâ kendileri için hazırlamıştır.

Orada nefislerin istediği, gözlerin hoşlandığı hemen her şey vardır. Hem de öyle şeylerdir ki; Onları ne bir göz görmüştür; ne kulaklar duymuştur; ne de bir beşer kulun hatırına onların varlığı gelmiştir. Bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

فَلاَ تَعْلَمُ نَفْسٌ مَآ اُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ اَعْيُنٍ جَزَآءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

- **"Hiçbir nefis bilemez ki; öbür âlemde göz aydınlatan cinsten kendisine neler hazırlanmıştır? Bu, onların iyi işlerine bir mükâfattır."** (32/17)

Dünyaya hevesi olanlara gelince, onların hâlini de şöyle anlata-

biliriz; Onlar bir ağlama ve inleme içindedirler. Bir zorluk çemberine girmişlerdir. Dünyaya dalması sebebi ile; Büyük zatların erdiği nimetlere eremezler.

Böyle olan bir kimse cennetteki yerini görür; ama üzerindeki haklar yerine gelmedikçe oraya varamaz.

Zira dünya ehlinden hemen her biri; Harama dalmıştır; şüpheli yemekler yemiştir. Rabbin taatında karışık işlere girmiştir.

Kâfirin durumuna gelince, bir ahtan vahtan ibarettir. Zira kendisi için hazırlanan çeşitli azapları, cezaları, düşüklükleri, helâki görmüştür. Cehennemde sonsuzlara kadar kalacağını anlamıştır.

Bayram günü çekilen bayrakları, dikilen sancakları gören bir kimse; kıyamet günü Müslümanlardan sancak sahiplerini hatırlamalıdır. Bunlar için bir nidacı şöyle seslenecek;

- Selâm emri ile dar-ı selâmda yaratılmışların Rabbini ziyarete gelin. Rahman Zat'a yönelin.

Bayram günü safların tamamlandığını ve halkın tam bir içtima hâline geldiğini gören kimse; Mahlûkatın, Yüce Yaratıcı Allah'ın huzurunda divan durmalarını hatırlamalıdır. O gün, Yüce Hakkın huzurunda iyiler ve kötüler saf saf duracaklardır. O gün, bütün sırlar meydana çıkacaktır.

Bayram namazı yerinden dağıldıktan sonra, hemen herkes kendisine mahsus bir yere gidecektir. Kimi bir eve, kimi bir mescide, kimi de bir hana kapanacaktır.

Halkın bu dağılış şeklini gören kimse; Kıyamet günü, Melik Mennan Deyyan huzurundan dağılan halkın dağılışını hatırlamalıdır. Onlar, ya cennete gideceklerdir yahut cehennem ateşine. Nitekim azamet ve ihsan sahibi Yüce Allah bu manada şöyle buyurdu;

يَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يَوْمَئِذٍ يَتَفَرَّقُونَ

- **"Kıyamet koptuğu gün, müminler, kâfirler birbirlerinden ayrılırlar."** (30/14) Bir başka ayet-i kerime ile onların durumu şöyle anlatıldı;

فَرِيقٌ فِى الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِى السَّعِيرِ

- **"Bir kısmı cennete, bir kısmı da cehenneme gideceklerdir."** (42/7)

16. BÖLÜM

ON GÜNLERİN FAZİLETLERİ

Sekizinci Meclis:

Allah-û Teâlâ bu manada şöyle buyurdu;

وَالْفَجْرِ وَلَيَالٍ عَشْرٍ وَالشَّفْعِ وَالْوَتْرِ وَالَّيْلِ اِذَا يَسْرِ هَلْ فِى ذَلِكَ قَسَمٌ لِذِى حِجْرٍ

- **"Fecre yemin olsun. On geceye yemin olsun. Hem teke, hem çifte yemin olsun. Bütün bu anlatılanlarda, akıl sahipleri için bir yemin vardır."** (89/1-5)

Şimdi bu ayet-i kerimelerin açıklamalı tefsirlerine geçelim.

Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

- **"Fecre yemin olsun.."** (89/1) Bu mana üzerinde ilim sahipleri değişik görüşleri ileri sürmüşlerdir. İbn-i Abbas (r.a) demiştir ki;

- **"Fecr.."** Tabirinden murad ise, sabah namazıdır.

- **"On geceye yemin olsun.."** (89/2) Manasından murad ise, zilhicce ayının ilk on gecesidir.

- **"Çift.."** (89/3) Lâfzından murad, Allah-û Teâlâ'nın yarattığı mahlûkattır.

- **"Tek.."** (89/3) Lâfzından murad ise Yüce Allah'ın zatıdır.

Allah-û Teâlâ daha sonra şöyle buyurdu;

اِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ

- **"Hiç şüphe edilmeye ki, Rabbin gözetme durumundadır."** (89/14) Allah rahmet eylesin; Mutakil şöyle dedi;

- **"Fecr.."** (89/1) Ayet-i kerimesinden murad; Kurban bayramının sabahıdır.

- **"On geceler.."** (89/2) Manasından murad ise, kurban bayramından önceki on gecedir. Yani; Zilhiccenin ilk on geceleri.

Allah-û Teâlâ'nın onlar için; on gün değil de;

- **"On gece.."** (89/2) Buyurmasının sebebi; Günlerinin dokuz olmasındandır. Zira onuncu gün bayramdır. Geceleri dokuzdur.

- **"Tek.."** (89/3) Lâfzından murad, Allah-û Teâlâ'dır.

- **"Çift.."** Lâfzından murad ise Âdem ve Havva'dır.

- **"Geçen gece.."** (89/4) Tabirinden murad ise, kurban bayramı gecesidir.

Durum yukarıda anlatıldığı gibi olunca; Allah-û Teâlâ; Kurban bayramı gününe, on günlere, Âdem ile Havva üzerine yemin etti.

Bu arada, Allah-û Teâlâ zatına ve kurban bayramı gecesine de yemin etti. Bütün bu yeminlerden sonra şöyle buyurdu;

- **"Bütün bu anlatılanlarda, akıl sahipleri için bir yemin vardır."** (89/5) Burada daha açık manası ile şu emir vardır;

- Bu edilen yeminlerde bir yeterli durum, akıl sahibi için yok mudur? Bilhassa bu yeminlerin büyüklüğünü anlamak için.

Ve bütün bu yeminler sonunda, Allah-û Teâlâ şunu anlatmak istemiştir;

- **"Hiç şüphe edilmeye ki, Rabbin gözetme durumundadır."** (89/14)

Denilmiştir ki;

- **"Fecr.."** (89/1) Lâfzından murad, günün tan yerinin ağarmasıdır. Yani; Şafak vaktidir. Yine denilmiştir ki;

- O lâfızla, günün kendisi murad edilmiştir. Ancak;

- **"Fecr.."** (89/1) Lâfzı ile anlatılması, günün ilk vaktinin şafak vakti olmasındandır. Bu manada, Mücahid ise şöyle demiştir;

- Bu lâfızla, özellikle kurban bayramı gününün şafak vakti murad edilmiştir. Allah rahmet eylesin. Bu manada, İkrime de şöyle demiştir;

- O lâfızla Allah-û Teâlâ, suların gözelerinden kaynayıp gelmesine; bitkilerin yerden bitmesine, meyvelerin ağaçtan çıkmasına yemin etmiştir.

Allah rahmet eylesin. Yine denilmiştir ki;

- Allah-û Teâlâ bu tabirle, Resulullah (s.a.v) efendimizin parmakları arasından kaynayıp taşan suya yemin etmiştir. Yine denilmiştir ki;

- Allah-û Teâlâ onunla, devenin taş arasından Salih peygambere bir mucize olarak çıkmasına yemin etmiştir. Yine denilmiştir ki;

- Allah-û Teâlâ, Musa aleyhisselâmın asasını taşa vurması ile çıkan suya yemin etmiştir. Yine denilmiştir ki;

- Allah-û Teâlâ o lâfızla, asilerin gözlerinden dökülen yaşlara yemin etmiştir. Yine denilmiştir ki;

- Allah-û Teâlâ, onunla kalpte marifet nurunun parlamasına yemin etmiştir. Zira kalp marifet nuru ile canlanır.

Bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

اَوَ مَنْ كَانَ مَيْتًا فَاَحْيَيْنَاهُ

- **"Ölü iken diriltdiğimiz kimse gibi mi olur?"** (6/122)

Yani; İman ve marifet nuru ile.

- **"On geceye.."** (89/1) Mealine aldığımız ayet-i kerime için de aşağıda anlatılacağı şekilde değişik manalar verilmiştir.

Cabir b. Abdullah (r.a) bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Fecre yemin olsun; on geceye yemin olsun.** (89/1-2)

Tabirinden murad, Kurban bayramının on günleridir." İbn-i Zübeyr ve İbn-i Abbas da şöyle dediler;

- Onlar, zilhicce ayının ilk on günleridir. Allah onlardan razı olsun. Bir başka rivayette, İbn-i Abbas'ın (r.a) şöyle dediği anlatılmıştır;

- Bu, ramazan ayının son on günüdür. Allah rahmet eylesin, Mücahid ise şöyle demiştir;

- Bundan murad, Musa (a.s) için tayin edilen ondur. Muhammed b. Cerir Taberî ise şöyle demiştir;

- Bundan murad, muharrem ayının ilk on günüdür. Gelelim;

- **"Teke, çifte.."** (89/3) Mealine aldığımız ayet-i kerime için verilen değişik manalara. Bu manada, Katade Südî demiştir ki;

- Çiftten murad, hemen her çifttir. Tekten murad ise Allah-û Teâlâ'dır. Yine denilmiştir ki;

- Ondan murad, Âdem ve Havva'dır. Mutakil de üstteki manaya kail olup şöyle demiştir;

- Âdem tek idi; kadını Havva ile birleşince çift oldu. Denilmiştir ki;

- Bundan murad namazdır. Zira namazın hem çift rekâtlısı vardır; hem de tek rekâtlısı.

Allah ikisine de rahmet eylesin, Rebi b. Enes ve Ebu Aliye de şöyle demişlerdir;

- Bundan murad, akşam namazıdır. Çift olanı ilk iki rekâttır; tek olanı da üçüncü rekâtıdır. Yine denilmiştir ki;

- Çift olan kurban bayramı günüdür; zira o onuncu gündür. Tek olan ise arefe günüdür; zira o da dokuzuncu günüdür.

Yine denilmiştir ki;

- Çift olan kurban bayramından sonraki iki gündür. Tek olan ise üçüncü gündür.

- **"Gelip geçen gece.."** (89/4) Mealine aldığımız ayet-i kerimenin de değişik manalara geldiği rivayet edilmiştir. Denilmiştir ki;

- Gece karardığı zaman. Manasına gelir. Yine denilmiştir ki;

- O gece, özellikle Müzdelife gecesidir. Denilmiştir ki;

- Gece yürüyüşüne çıkanlara yemin edilmiştir. Zira ayet-i kerimenin aslında;

- **"Yesri.."** Tabiri vardır ki; bu yalnız gece yürüyenler için kullanılır. Gelelim;

- **"Bütün bu anlatılanlarda, akıl sahipleri için bir yemin vardır."** (89/5) Mealine aldığımız ayet-i kerimeye. İbn-i Abbas'ın (r.a) tefsiri anlattığımız şekildedir. Hasan ve Ebu Reca ise şöyle demişlerdir;

- İlim sahipleri için. Demeye gelir. Allah rahmet eylesin Muhammed b. Kâab da şöyle demiştir;

- Din sahipleri için. Demeye gelir. Daha açık manası ile ayet-i kerimenin aslında geçen;

- **"Hel.."** (89/5) Lâfzı burada;

- İnne. Manasını ifade eder ki, şu demeye gelir;

- Gerçek manası ile bunda akıl sahipleri için yemin vardır.

- **"Fecre yemin olsun; on geceye yemin olsun."** (89/1-2) Mealine gelen ayet-i kerimenin ifade ettiği daha açık mana ise şudur;

- Fecrin Rabbi hakkı için. On gecenin Rabbi hakkı için.

Yeminlerin sonuna kadar hep onların Rabbi Hakkı manası çıkarılmalıdır. Nitekim;

- **"Yemin olsun, güneşe ve aydınlığına.."** (91/1)

- **"Yemin olsun, göğe ve tarık'a.."** (86/1)

- **"Yemin olsun burçların sahibi semaya.."** (85/1) Mealine alınan üç ayet-i kerimede de aynı mana murad edilmektedir. Yani; Edilen yeminler hep;

- Onların Rabbi hakkı için. Demeye gelir.

1. FASIL; Zilhicce ayının ilk on gününde peygamberlere gelen ikramlar

Zilhicce ayının ilk on gününde peygamberlere Yüce Allah'tan nice ikramlar gelmiştir. Bu manada, gelen hayli haberler vardır.

Ayrıca bu on günlerde yapılacak amellerin hayli faziletleri vardır. Bu manada gelen bir rivayet, bize aşağıda isimleri sayılan raviler yolu ile ulaşmıştır;

Şeyh Ebülberekât. Şeyh Hafiz Ebu Bekir Ahmed b. Ali Sabit Hatip. Ahmed b. Ahmed b. Zerkune. Muhammed b. Abdullah Şafiî. Halep'li Muhammed b. Abdullah b. Abdurrahman. Amr b. Osman. Velid. İbn-i Mübarek. Halid Hezza. İkrime. Bütün bu raviler, rivayetlerini İbn-i Abbas'a ulaştırıp şöyle dediğini anlatmaktadırlar;

- Zilhicce ayının on günü içinde, Allah-û Teâlâ Adem'e tövbeyi nasip eyledi. Ona tövbeyi arefe günü nasip eyledi.

O gün, Âdem aleyhisselâm günahını itiraf edip tövbe edince, Allah-û Teâlâ da onun tövbesini kabul buyurdu.

Bu on günlerde, İbrahim (a.s) Halil oldu. Malını misafirlere bolca çıkardı. Kendini ateşe attı. Oğlunu kurban etti. Kalbini Rahman Allah'a verdi. İbrahim aleyhisselâm dışında tam manası ile tevekkül başkasına nasip olmamıştır.

Kâbe-i Muazzama'yı İbrahim peygamber yine bugünlerde yapmıştır. Onların Kâbe-i Muazzama'yı bina ettiklerini Allah-û Teâlâ bize şu ayet-i kerime ile bildirdi;

وَاِذْ يَرْفَعُ اِبْرٰهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَاِسْمٰعِيلُ

- **"İbrahim, Beyt'in temelini İsmail ile yükselttiği zaman.."** (2/127) Bu on günlerde Allah-û Teâlâ Musa peygambere zatı ile münacaat nasip eyledi. Davud aleyhisselâma mağfiret bu on günler içinde geldi. Mübahat gecesi de yine bu on günler içindedir.

Denilmiştir ki;

- Kur'ân-ı Kerim'in ilk inişi kurban bayramı sabahına rastlar. O sırada, Resulullah (s.a.v) efendimiz namazgâha çıkmak üzere idi.

RIDVAN BİATİ

Rıdvan biati da bu on günler içinde olmuştu. Allah-û Teâlâ, bu manada şöyle buyurdu;

اِذْ يُبَايِعُونَكَ

- **"Ağacın altında seninle biat ettikleri zaman.."** (48/18)

Ki bu ağaç, sakız ağacı idi.

Ve bu biat Hudeybiye'de oldu.

O gün, Resulullah (s.a.v) efendimizle biat eden ashabın sayısı;

Bin dört yüz idi. Hepsi de erkekti.

Denilmiştir ki;

- Orada, Resulullah (s.a.v) efendimizle biat eden ashabın sayısı bin beş yüz olup hepsi de erkekti.

Orada, Resulullah (s.a.v) efendimizle biat için elini ilk uzatan; Ebu Sinan Esedî idi.

Allah ondan ve bütün ashaptan razı olsun. Keza tahiyyatı, bereketleri de. Allah bunlara tâbi olanlardan da razı olsun.

Terviye günü, arefe günü, kurban günü olan büyük hac günü bugünlerdedir.

Bu manada, bir başka rivayet de şu raviler yolu ile bize ulaşmıştır; Şeyh Ebülberekât. Fazl b. Muhammed. Ahmed b. Ali Hafiz. Bunların rivayeti, Ebu Said-i Hudrî'ye ulaşmaktadır ki; o da Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Ayların efendisi, ramazan ayıdır. Hürmet edilmesi gereken en büyükleri ise, zilhicce ayıdır."

Bir başka hadis-i şerif de şu raviler yolu ile bize ulaşmıştır;

Fazl b. Muhammed Kassar İsfahanî'den naklen Şeyh Ebül-Berekât. Ebu Said Hasan b. Ali b. Sehdan. Abdullah b. Muhammed Verrak. Ebu Bekir Bezar. Ebu Kâmil Fazl b. Hüseyin Cahderî. Ebu Asim b. Hilâl. Zübeyr'den naklen Eyyub. Bu ravilerin rivayeti, sonunda Cabir'e (r.a) ulaşmaktadır ki, o da Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Dünyanın en faziletli günleri, zilhicce ayının ilk on günleridir." Soruldu;

- Ya Resulullah, onun benzeri bir gün, Allah yolunda cihatta da yok mudur? Şöyle buyurdu;

- "Onda da yoktur. Meğerki Allah yolunda cihatta bir kimsenin yüzü topraklara karışsın."

Şeyh Ebülberekât; Kadı Ebu Muzaffer Henad b. İbrahim Buharî Nesefî, Ata b. Ebi Rebah'tan anlattığına göre, Hazret-i Aişe (r.a) şöyle anlatmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin zamanında bir adam vardı; çalgıyı severdi. Ancak, zilhicce ayının hilâli göründüğünde sabaha oruçlu olurdu.

Durum, Resulullah (s.a.v) efendimize anlatıldı; adamı getirdiler. Resulullah (s.a.v) efendimiz ona sordu;

- "Bu günlerde oruç tutmana sebep nedir?" Şöyle dedi;

- Ya Resulullah, o günler hac âdetlerinin yerine geldiği ve haccın yapıldığı günlerdir. Bunlar, orada dualar okurlar. İstedim ki; Allah-û Teâlâ onların duasına beni de ortak eylesin.

Onun böyle demesi üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Tuttuğun bu oruçlara karşı her gün için yüz köle azadı ve o kadar da deve kurbanı sevabı alırsın. Yüz tane de, Allah yolunda üzerine binilip savaş edilen at sevabı alırsın. Terviye (arefeden bir gün evvel) günü geldiği zaman; senin için bin köle azadı sevabı, bin deve sadakası sevabı, bin tane Allah yolunda üzerine binilip savaşa gidilen at sevabı verilir.

Arefe günü olduğunda; senin için iki bin köle azadı sevabı, iki bin deve hediyesi sevabı, iki bin de, Allah yolunda üzerine binilip savaşa gidilen at bağışlama sevabı verilir. Bütün bunların dışında; bir sene evvelin, bir sene de sonranın oruç sevabı sana verilir."

Şeyh Ebülberekâtın, Said b. Cübeyr'e dayanarak bize verdiği habere göre; İbn-i Abbas'ın (r.a) şöyle dediğini anlatmıştır; Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir gün şöyle buyurdu;

- "Bugünlerde olduğu kadar, bir kimseden gelen yararlı amel hiçbir günde Allah'a daha sevimli gelmez."

Yani; Zilhicce ayının ilk on günlerinde olduğu kadar. Resulullah (s.a.v) efendimize sordular;

- Ya Resulullah, Allah yolunda yapılan cihad da mı onun yerini tutmaz. Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Evet Allah yolunda cihad da onun yerini tutmaz. Meğerki bir kimse canı ile malı ile cihada çıksın ve bunlardan hiçbiri geri gelmesin."

Bir başka rivayet, bize şu raviler yolu ile ulaştı;

Şeyh Ebülberekât. Ebu Bekir b. Ahmed b. Ali b. Sabit Hafız. Cübeyre b. Halid Huzâr. Bu raviler, rivayetlerini Hazret-i Hafsa'ya (r.a) ulaştırmaktadırlar ki, o da şöyle demiştir;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz şu dört şeyi terk etmezdi;

a) Zilhicce ayının ilk gününün orucunu.

b) Aşure gününün orucunu.

c) Her aydan üç gün oruç tutmayı.

d) Sabah namazından evvel iki rekât namaz kılmayı.

Bir başka haber de, bize şu raviler yolu ile ulaşmıştır;

Hamza b. İsa b. Hasan Verrak.

Said b. Müseyyeb.

Bunlar rivayetlerini Ebu Hureyre'ye (r.a) ulaştırmaktadırlar ki, o da Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Bu on günlerde edilen ibadet kadar hiçbir günde edilen ibadet Allah'a daha sevimli gelmez.

Bugünlerde tutulan bir oruç, başka günlerin bir senelik orucuna bedeldir.

Bunların gecelerinde kılınan bir namaz, başka gecelerin bir senelik namazına bedeldir."

Bir başka hadis-i şerifte bize şu raviler yolu ile ulaşmıştır;

Hasan b. Ahmed Makarrî'den naklen Şeyh Ebülberekât.

Muhammed b. Münkedir.

Bu raviler, rivayetlerini Cabir'e (r.a) ulaştırmaktadırlar; o da Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Bir kimse, bu on günlerde oruç tutar ise, Allah-û Teâlâ her gün için kendisine bir senelik oruç sevabı yazar."

Allah rahmet eylesin; Said b. Cübeyr (r.a) şöyle demiştir;

- Bu on gecelerde, lambalarınızı söndürmeyin.

Hizmetçisine de uyanık kalmasını emrederdi. Bu arada, o gecelerde yapılacak ibadeti de ona hoşça anlatır; sevdirmeye çalışırdı.

2. FASIL; On günlerde kılınacak namaz.

On günlerde kılınacak namazlar vardır ki; bu manada gelen rivayet, bize şu raviler yolu ile ulaşmıştır;

Şeyh Ebülberekât. Şerif Ebu Abdullah Muhammed b. Ali b. Muhammed b. Yahya Mehdî. Hişam b. Urve. Ve babası. Bunların rivayeti, Hazret-i Aişe'ye (r.a) ulaşmakta olup, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Bir kimse, zilhiccenin on gecelerinden bir geceyi ihya eder ise, sene boyu umre edenin ve hacca gidenin sevabını alır. Bir kimse, o gecelerin günlerinden birinde oruç tutar ise, senenin sair günlerini de âbid ve oruçlu geçirmiş gibi olur."

Bir diğer rivayet, bize şu raviler yolu ile gelmiştir;

Muhammed b. Muhammed b. Abdülaziz Şahid'den naklen Şeyh Ebülberekât. Cafer b. Muhammed b. Ali b. Hüseyin. Babası Muhammed b. Ali. Babası Ali b. Hüseyin b. Zeynelabidin. Bu rivayetler so-

nunda Hazret-i Ali'ye (r.a) ulaşmaktadır ki; o da Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Zilhicce ayının ilk on günü geldiği zaman; taata daha ciddi sarılın. Zira bugünler, Allah'ın faziletli kıldığı günlerdir. O günlerin gecelerine gösterilen hürmet, günlerine gösterilen hürmet gibidir.

Bir kimse, o gecelerden birinde namaz kılmak isterse şöyle etsin; Gecenin son üçte biri geldikten sonra kalksın; dört rekât namaz kılsın. Kılınacak bu namazların her rekâtında bir kere Fatiha suresini okumalıdır.

Üçer kere (113. 114.) Muavvezeteyen ve (112.) İhlâs surelerini okumalıdır. Yine her rekâtta üç kere (Bakara suresinin 255.) Ayet'el-kürsiyi okumalıdır. Namaz bittikten sonra, ellerini açmalı ve şöyle dua etmelidir;

- İzzet ve Ceberut sahibi Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir. Kudret ve melekût sahibi Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir. Ölümü olmayan diri Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir. Kendisinden başka ilâh yoktur; öldürür ve diriltir. Kulların ve ülkelerin Rabbi noksan sıfatlardan münezzehtir. Çokça temiz mübarek bir şekilde, her hâl ü kârda Allah'a hamd olsun. Allah büyükler büyüğüdür. Rabbimizin şanı yücedir; ilmi ve kudreti her yerde geçerlidir.

Bundan sonra ne dileği var ise, onu dilemelidir. Böyle eden bir kimseye; Allah'ın Beyt'ini (Kâbe-i Muazzama'yı) hac eden, peygamberinin kabrini ziyaret eden, Allah yolunda cihad eden kimsenin sevabı verilir.

Bu arada, Allah-û Teâlâ'dan ne gibi bir dilekte bulunur ise, Allah-û Teâlâ onu kendisine ihsan eyler. Bir kimse, o on gecelerin her birinde bu namazı tek tek kılar ise, Allah-û Teâlâ onu en yüksek Firdevs cennetine koyar. O kimsenin her kötülüğü silinir ve kendisine şöyle denir;

- Yeniden iyi işler yapmaya başla.

Arefe günü geldiği zaman, bir kimse onun gününü oruçlu geçirir de; gecesinde de anlatılan namazı kılar ise, bu anlatılan duayı da okur ise, bu arada Yüce Allah'ın huzurunda ağlar yalvarır ise, Allah-û Teâla, meleklerine şöyle buyurur;

- Ey meleklerim şahit olun; bu kulumu bağışladım. Beyti (Kâbe'yi) hac edenlerin sevabına da ortak ettim."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, daha sonra şöyle buyurdu;

- "Kıldığı namazdan ve ettiği duadan dolayı; Allah-û Teâlâ'nın bu kuluna ettiği ihsanı melekler duyunca sevinirler ve birbirlerini müjdelerler."

3. FASIL; Beş peygambere verilen on vazife

Peygamberlerden beşine, on vazife ve on hikmetli iş verilmiştir. Âdem aleyhisselâma verilen on vazife şöyle anlatıldı;

BİRİNCİSİ

Âdem aleyhisselâmın sol kaburga kemiğinden Havva anamız yaratıldığı zaman; kendisi uyuyordu.

Uykusundan uyandığı zaman gördü ki; Havva anamız yanında oturuyor. Sordu;

- Sen kiminsin? Dedi ki;

- Seninim. Ona dokunmak istedi. Ancak, kendisine şu nida geldi;

- Onun nikâh hakkı olan mehrini vermeden kendisine dokunamazsın. Sordu;

- İlâhi, onun nikâh hakkı olan mehri nedir? Şu cevabı aldı;

- Âhir zaman peygamberi Muhammed'e on kere salâvat-ı şerife okuyacaksın; onun nikâh hakkı olan mehri budur.

İKİNCİSİ

İbrahim Halil peygambere verilen on vazife de bir ayet-i kerime ile şöyle anlatıldı;

وَاِذِ ابْتَلٰىٓ اِبْرٰهٖيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَاَتَمَّهُنَّ

- "Rabbi, İbrahim'i birkaç kelime ile imtihana tuttu; o da bunları tamamladı." (2/124)

Yani; Bazı işleri yapmakla vazifeli kıldı.

Bunlar on vazife olup beş tanesi başta idi; Saçlı ise, saçını iki yana ayırmak; bıyıkları kısa kesmek; misvak (diş fırçası) kullanmak; ağza su alıp yıkamak; burna su alıp temizlemek.

Beş tanesi de vücudun diğer yerlerinde idi; Tırnak kesmek; koltuk altı tüylerini almak; sünnet olmak; etek tıraşı olmak; elleri yıkarken parmak aralarını ovmak.

İbrahim aleyhisselâm bu on vazifeyi yerine getirdikten sonra; Allah-û Teâlâ kendisine Halillik verdi. Bu manayı da, şu ayet-i keri-

me ile bize anlattı;

وَاتَّخَذَاللّٰهُ اِبْرٰهِيمَ خَلِيلاً

- **"Allah İbrahim'i Halil eyledi."** (4/125)

ÜÇÜNCÜSÜ

Bu peygamber de Şuayb aleyhisselâm olup, Musa aleyhisselâm kendisine on sene hizmet etti.

Allah-û Teâlâ bu manada Şuayb aleyhisselâmın Musa aleyhisselâma hitabını bize şöyle anlattı;

فَاِنْ اَتْمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِنْدِكَ

- **"On yıla tamamlarsan, bu senden iyilik olur."** (28/27)

Böylece, Musa aleyhisselâmı kendisine bir ücretli olarak tuttu.

Musa'nın ödediği bu ücret, Şuayb aleyhisselâmın kızını aldığının nikâh hakkı mehir ücreti idi. Şöyle anlatıldı;

- Şuayb aleyhisselâm on sene ağladı; gözleri görmez oldu. Sonra, Allah-û Teâlâ kendisine gözlerini geri verdi. Sonra, Allah-û Teâlâ ona şöyle vahyetti;

- Ya Şuayb, cehennem korkusundan ağlıyorsan, seni ondan emin kıldım. Cennet arzusu ile ağlıyorsan, onu sana verdim. Rıza istiyorsan, bu isteğini de yerine getirdim. Şuayb aleyhisselâm, kendisine bu vahyi getiren Cebrail'e şöyle dedi;

- Ey Cibril, ağlamam cennet sevgisi için değildir; cehennem korkusundan da gelmiyor; Rahman Allah'a kavuşmak arzusundan geliyor. O zaman Yüce Allah şöyle vahyetti;

- Şimdi sana hak oldu. Ağla, sonra yine ağla.

Onun bu ağlamasına karşılık olarak Musa aleyhisselâmı on sene hizmetine verdi. Bu, zatını severek ağlamasına bir mükâfat idi.

Bundan başka Allah-û Teâlâ katında onun için şunları hazırlamıştı; Çeşitli ikramlar, yüksek dereceler, zatına yakınlık, vech-i kerimini görmek.

Onun için, anlatılanların dışında daha çok şeyler hazırlamıştı ki; Onları ne bir göz görmüş, ne kulaklar duymuş, ne de onlar bir beşerin hatırına gelmiştir.

DÖRDÜNCÜSÜ

Musa aleyhisselâma da onluk bir ihsan yapılmıştır. Allah-û Te-

âlâ bunu bize şu ayet-i kerime ile anlattı;

وَوَاعَدْنَا مُوسٰى ثَلٰثِينَ لَيْلَةً وَاَتْمَمْنَاهَا بِعَشْرٍ

- **"Musa ile sözleşmemiz otuz gece idi; bunu bir on** (gece) **ile tamamladık."** (7/142) Şöyle olmuştu;

Allah-û Teâlâ Musa aleyhisselâma münacaat sözü vermişti. Bu arada ona Tevrat'ı ihsan eyledi.

Bunun üzerine, Musa aleyhisselâm otuz gün oruç tuttu. Musa aleyhisselâmın oruç tuttuğu bu ay, zilhicce ayı idi. Denilmiştir ki;

- Musa aleyhisselâmın oruçlu geçirdiği bu ay, zilkade ayı idi.

Musa aleyhisselâm oruçlu idi. Oruçtan dolayı, ağzının kokusu değişmişti; bunun için ağzının kokusu değişsin diye ağzına bir zeytin koydu. Bunun üzerine Allah-û Teâlâ kendisine şöyle vahyetti;

- Ya Musa bilmez misin ki, katımda oruçlunun ağız kokusu, misk kokusundan daha güzeldir?

Daha sonra Musa aleyhisselâma, muharrem ayından on gün oruç tutması için emir verdi. Bu on günün sonu aşure günü ile bitecekti. Bir başka rivayette şöyle anlatıldı;

- Musa aleyhisselâm, otuz günlük orucunu zilkade ayında tutmuştu. Buna zilhicce ayının ilk on günü eklendi.

Bundan sonra Allah-û Teâlâ onu yakınına aldı münacaat ve yakınlık ihsan eyledi. Bu manayı, Allah-û Teâlâ şöyle anlattı;

وَلَمَّا جَٓاءَ مُوسٰى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ

- **"Musa, tayin ettiğimiz vakitte geldi. O zaman, Rabbi onunla konuştu."** (7/143)

BEŞİNCİSİ

Resulullah (s.a.v) efendimize verilen on ihsandır. Bunu Allah-û Teâlâ;

- **"Fecre yemin olsun; on geceye yemin olsun."** (89/1-2) Resulullah (s.a.v) efendimize verilen bu on güzel şey; Zilhicce ayının ilk on günüdür. Bu manayı, daha önce ayrıntıları ile anlattık.

4. FASIL; On günleri değerlendirenler için

Denilmiştir ki;

- Bir kimse, bu on günleri değerlendirir ise Allah-û Teâlâ ona on ikramda bulunur. Şöyle ki;

1- Ömrü uğurlu ve bereketli olur.

2- Malında bereket olur; artar.

3- Allah onun çoluk çocuğunu korur.

4- Günahlarına kefaret olur.

5- Yaptığı iyiliklere kat kat sevap alır.

6- Ölüm hâlini kolay eyler.

7- Kabrindeki karanlık günlerine aydınlık verir.

8- Mizanında iyilik tarafını ağır bastırır.

9- Düşük hâllere girmekten kurtarır. Yani; Öbür âlemde.

10- Cennetteki derecelerini yükseltir.

Bir kimse, bu on günlerde yoksul birine bir iyilik ettiği zaman; Allah'ın peygamberlerine bir iyilikte bulunmuş gibi olur.

Bir kimse, bu on günlerde bir hastayı ziyaret eder ise, Allah'ın veli kullarından ve bedel kullarından birini ziyaret etmiş gibi olur.

Bir kimse, bu on günlerde bir cenazeye katılır ise, Allah yolunda şehit olanların cenazesine katılmış gibi sevap alır.

Bir kimse, bu on günlerde bir mümini giydirir ise, Allah-û Teâlâ öbür âlemde kendisine cennet hullelerinden giydirir.

Bir kimse, bu on günlerde bir yetime iyilik eder ise, kıyamet günü Allah-û Teâlâ, arşının altında ona lütfunu yağdırır.

Bir kimse, bu on günlerde ilim meclislerinden birinde hazır olur ise, nebilerin ve resullerin meclislerinde bulunmuş kadar sevap alır.

Allah rahmet eylesin; Vehb b. Münebbih şöyle anlattı;

- Âdem aleyhisselâm, yeryüzüne indirildikten sonra; günahlarına altı gün ağladı.

Yedinci gün mahzun ve başı öne eğik bir hâlde iken, Allah-û Teâlâ kendisine şöyle vahyetti;

- Ey Âdem, sendeki bu sıkıntı neden? Şöyle dedi;

- Allah'ım, başıma gelen musibet büyük. Hatalarım beni her yandan sardı. İkram yurdunda iken, bu düşük yere düştüm. Saadeti bulmuşken, şakavete girdim. Sonsuzluk ve beka makamından ölüm ve fena yurduna geldim. Durumum böyle olunca, hatalarıma neden ve nasıl ağlamayayım? Bunun üzerine, Allah-û Teâlâ ona şöyle vahyetti;

- Ey Âdem, seni zatım için yarattım. Halkım arasından seni seçtim. İkramımla sana özellik verdim. Sana sevgimi katmadım mı? Seni elimle yaratmadım mı? Melekleri sana secde ettirmedim mi?

Sen, sonsuz rahmetimde, bol ikramlarımın içinde değil miydin?

Ama emrime asi geldin, bana verdiğin sözü de unuttun; öyle değil mi?

Sen benim rahmetimi ve nimetimi nasıl unutursun?

İzzetime celâlime yemin ederim ki; Yeryüzünü senin gibi erkeklerle doldursam; göz açıp kapayacak kadar zaman olsa da ara vermeden şanımın kutsiyetini bilerek bana ibadet etseler; sonra da bana asi gelseler onların hepsini asilerin yerine koyarım.

Bundan sonra, Âdem aleyhisselâm üç yüz sene daha ağladı. Hem de Hindistan dağları üzerinde. Onun gözlerinden akan yaşlarla dereler dolup taşmaya başladı.

Onun gözyaşlarından güzel bitkiler bitti; ağaçlar yetişti.

Bundan sonra, Cebrail aleyhisselâm ona geldi ve şöyle dedi;

- Allah'ın Beyt-i Haram'ına git. On günler gelinceye kadar orada bekle. (Yani; Kâbe-i Muazzama'ya)

Oraya gittikten sonra, on günlere girince tövbe edersin; Allah-û Teâlâ senin zayıflığına acır. Bunun üzerine, Âdem aleyhisselâm yürümeye başladı.

Adım adım ilerlemeye başladı. Adımını attığı her yer, mamur belde oldu. İki adımı arasında kalan yerler ise, yazı yaban oldu.

Denilmiştir ki;

- Âdem aleyhisselâmın iki adımının arası üç fersahlık yol idi.

Sonunda Kâbe-i Muazzama'ya gitti. Tam bir hafta orayı tavaf etti. Ve ağladı. Gözyaşları dizlerine kadar çıktı. Bir yandan akıp gitti.Orada okuduğu dua şuydu;

- Senden başka ilâh yoktur. Sübhansın Allah'ım, hamd sana mahsustur. Ben kötü amel işledim. Kendime zulmettim. Beni bağışla; sen bağışlayanların hayırlısısın. Bana merhamet eyle; sen merhametliler merhametlisisin.

Bunun üzerine, Allah-û Teâlâ, Âdem aleyhisselâma şöyle vahyetti;

- Ey Âdem, senin zayıflığına acıdım; günahını bağışladım. Tövbeni de kabul ettim. Bu manayı, şu ayet-i kerime ile Allah-û Teâlâ bize anlattı;

فَتَلَقَّى آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ

- **"Âdem, Rabbinden bazı cümleler öğrendi; bununla Allah'a tövbede bulundu."** (2/37)

Böylece; Âdem aleyhisselâm, on günlerin uğuru olarak, tövbesinin makbul olmasını buldu.

Rabbine karşı gelen, nefsanî arzularına uyarak Mevlâ'sına asi gelen mümin kulun durumu da budur. Bilhassa, tövbe edip Allah'a döndüğü zaman onun tövbesi makbul olur.

Bu mübarek günlerde, Yüce Allah'ın taatına girip de onun emirlerini yerine getirir ise, rahmet bulur; günahları bağışlanır. Yüce Allah'ın rahmeti ile kötülükleri iyiliğe çevrilir.

5. FASIL; Ayet-i kerimede geçen Mirsad'ın manaları.

Bu meclisin başında geçtiği üzere; Allah-û Teâlâ;

وَالْفَجْرِ وَلَيَالٍ عَشْرٍ وَالشَّفْعِ وَالْوَتْرِ

- **"Fecre yemin olsun. On geceye yemin olsun. Hem teke, hem çifte yemin olsun."** (89/1-4) Ayet-i kerimeleri ile yemin ettikten sonra şunu anlattı;

اِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ

- **"Hiç şüphe edilmeye ki, Rabbin gözetme durumundadır."** (89/14) Burada;

- **"Gözetme.."** Mealine aldığımız mananın aslı;

- **"Mirsad.."** Olarak geçer; bunun daha açık manası şu demeye gelebilir;

- Gözetme kulesi.. Bunu böyle açıkladıktan sonra, mirsadın nerelerde olduğunu anlatalım. Bu mirsad, cehennem köprüsü üzerinde sekiz durak mahallidir. Kul, bu yerlerde durdurulur ve çeşitli sorgulara tâbi tutulur.

Birinci durak

Bu durakta, kula imandan sorulur. Şayet imanını kurtaran mümin ise, orada tutulmaktan kurtulur. İmanını kurtaramaz ise, cehenneme aşağı yuvarlanır.

İkinci durak

Birinci duraktan kurtulan, ikinci durağa gelir ki, burada abdestten ve namazdan sorguya çekilir. Bunlarda kusurlu görülür ise, cehenneme düşer. Şayet abdesti, rükûu ve secdeleri ile namazı tam bulunur ise kurtulur.

Üçüncü durak

Bu durakta zekâttan sorulur. Şayet dünyada iken, zekâtını tam

vermiş ise, buradan kurtulur. Şayet vermemiş ise, cehenneme düşer.

Dördüncü durak

Bu durakta oruçtan sorguya çekilir. Şayet orucunu tam tutmuş ise, buradan da kurtulur.

Beşinci durak

Bu durakta da, hacdan ve umreden sorguya çekilir. Bunları da dünya hayatında iken yerine getirmiş ise, kurtulur.

Altıncı durak

Bu durakta da, kendisine verilen emanetlerden sorguya çekilir. Şayet emanete hıyanet etmemiş ise, kurtulur.

Yedinci durak

Burada gıybetten, söz gezdirmekten, bühtan ve iftira atmaktan sorguya çekilir. Şayet gıybet edip anlatılanları yapmamış ise, kurtulur.

Sekizinci durak

Bu durakta da haram yemekten sorulur. Şayet haram yememiş ise, kurtulur. Eğer haram yemiş ise, cehenneme düşer.

6. FASIL; Terviye günü hakkındadır

Burada ve başka yerde;

- **Tevriye..** Tabiri geçerken, şu mana anlaşılmalıdır; Zilhicce ayının sekizinci günü, arefeden bir bayramdan iki önceki gün.

Sübhan Allah şöyle buyurdu;

وَاَذِّنْ فِى النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالاً وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَاْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ

- **"İnsanlara haccı ilân et. Yaya olarak veya arık develer üzerinde uzak yerlerden sana geleceklerdir."** (22/27)

Bu ayet-i kerime, Hac suresinden alınmıştır. Allah-û Teâlâ, bu emri İbrahim aleyhisselâma vermiştir.

Bu sure, Kur'ân sureleri arasında insanı en çok hayran bırakan bir suredir. Şöyle ki; O surede, hem Mekke-i Mükeremme'de nazil olan ayet vardır; hem de Medine-i Münevvere'de. Hem yolculukta nazil olan ayet-i kerime vardır; hem de ikamet hâlinde. Hem gece nazil olan ayet vardır; hem de gündüz. Hem nesh olunan (hükmen kaldırılan) ayet vardır; hem de nesheden.

Mekke-i Mükerreme'de nazil olan ayetler; otuzuncu ayetin başından itibaren surenin sonuna kadardır.

Medine-i Münevvere'de nazil olan ayetler; on beşinci ayetten,

otuzuncu ayetin başına kadardır.

Gece nazil olan ayetler; surenin evvelinden beşinci ayetin başına kadardır.

Gündüz nazil olan ayetler; beşinci ayetin başından, dokuzuncu ayetin başına kadardır.

İkamet hâlinde yani; Hazarda nazil olan ayetler; yirminci ayetin başına kadardır. Ancak, Medine-i Münevvere'ye yakın yerde nazil olduğundan; Medine-i Münevvere'de nazil olmuş sayılmıştır.

Şu ayet-i kerime nesnedendir;

أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا وَإِنَّ اللّٰهَ عَلَى نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ

- **"Zulme uğradıkları gerekçesi ile karşılık savaşanlara izin verildi. Allah onlara yardım etmeye kadirdir."** (22/39) Üç tane de mensuh ayet vardır. Şöyle ki;

- **"Biz senden evvel.."** (22/52) Meali ile başlayan ayet-i kerime;

- **"Seni okutacağız; unutmayacaksın."** (87/6) Mealine gelen ayet-i kerime ile nesh edilmiştir. Nesh edilen ikinci ayet ise şudur;

اَللّٰهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ

- **"Aranızda ihtilâf konusu olan şeylere ait hükmü kıyamet günü Allah verecektir."** (22/69)

Bu ayet-i kerime seyf (düşmana kılıç çekmeye dair) ayet ile nesh olmuştur. Nesh edilen üçüncü ayet-i kerime ise şudur;

وَجَاهِدُوا فِى اللّٰهِ حَقَّ جِهَادِهِ

- **"Allah yolunda, hakkı ile cihad edin.."** (22/78)

Bunu nesheden şu ayet-i kerimedir;

فَاتَّقُوا اللّٰهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ

- **"O hâlde, gücünüzün yettiği kadar ittika sahibi olun.."** (64/16) Bunları böyle açıkladıktan sonra, biz yine mevzuumuz olan ayet-i kerimenin açıklamasına geçelim.

Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

- **"İnsanlara haccı ilân et.."** (22/27)

Allah-û Teâlâ bu emri İbrahim aleyhisselâma vermektedir. Daha açık manası ile şöyle buyurmaktadır;

- Ey İbrahim, kendi zürriyetinden ve diğerlerinden mümin olanları hacca davet et.

Daha sonra şöyle buyurdu;

- **"Onlar, yaya olarak ve develere binmiş olarak sana geleceklerdir. Hem de uzak yerlerden, uzun yollar kat ederekten.."** (22/27)

Allah-û Teâlâ'nın bu emri İbrahim aleyhisselâma vermesi; onun Kâbe-i Muazzama'yı yapıp bitirdiği zamana rastlar. Binayı bitirdikten sonra şöyle dedi;

- Allah'ım, kim buraya gelebilir ki? Bunun üzerine, Allah-û Teâlâ ona üstteki emri verdi; insanları hacca çağırmasını bildirdi.

Bu emri alan İbrahim aleyhisselâm Ebu Kubeys dağına çıktı. Bu dağın eteğinde Safa tepesi vardır. Orada en yüksek sesi ile şöyle seslendi;

- Ey insanlar, Rabbinizin emrini kabul edin. Allah size, beytini hac etmeyi emrediyor.

İbrahim aleyhiselâmın bu sesini, mümin olan kadınlar ve erkekler duydular. Hatta erkeklerin belinde, kadınların rahminde olanlar da duydular.

Bugün, hac esnasında yapılan telbiye, İbrahim aleyhisselâmın çağrısına cevaptır.Onların hemen hepsi de;

- **Lebbeyk..** (Emrine geldik) Diye cevap vermişlerdir.

O gün, İbrahim aleyhisselâma olumlu cevap verenlerin hemen hepsi, burada iken Kâbe-i Muazzama'ya gidip haccetmeden ölmezler.

7. FASIL; Hac için ihram giyenin, hacca niyet edenin ve hacca gidenin faziletleri

Mücahid, İbn-i Abbas'ın (r.a) şöyle dediğini anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimizle beraberdik; Yemen tarafından bir kafile geldi. Resulullah (s.a.v) efendimize şöyle dediler;

- Ya Resulullah, analar babalar sana feda; bize haccın faziletlerinden anlat. Resulullah (s.a.v) efendimiz;

- **"Olur.."** Buyurduktan sonra şöyle devam etti;

- **"Bir kimse, hac için veya umre için yola çıktığı zaman; ayağını kaldırıp indirdikçe günahları dökülür.**

Tıpkı; Ağacın yaprakları döküldüğü gibi.

Medine'ye gelip de bana selâmla musafaha ettiği zaman, melekler de ona selâmla musafaha eder.

Zülhuleyfe'ye gelip de yıkandığı zaman; Allah-û Teâlâ onu günahlarından temizler.

Orada yeni bir elbise giydiği zaman; Allah-û Teâlâ onun iyiliklerini yeniler. Oraya gelip de;

- Lebbeyk Allahümme lebbeyk. Dediği zaman, Allah-û Teâlâ ona cevap verir;

- Lebbeyk ve sadeyk. Sesini duyuyorum; seni görüyorum.

Mekke-i Mükerreme'ye girip de; Safa ile Merve arasında sa'y vazifesini yaptığı zaman, Allah-û Teâlâ ona hayırları ulaştırır. Arafat'a gidip vakfeye durduğu ve orada dilek sesleri çıkmaya başladığı zaman; Allah-û Teâlâ yedi kat semanın meleklerine karşı onlarla övünür ve şöyle buyurur;

- Ey meleklerim, semalarımın sakinleri. Kullarımı görmüyor musunuz? Nice uzak yerlerden; saçları başları dağınık, toz toprak içinde geldiler.

Bu uğurda mal harcadılar; bedenleri yoruldu. İzzetim, celâlim hakkına onların kötülüklerini iyilikleri hürmetine bağışlayacağım. Onları günahlarından çıkaracağım; tıpkı; Anadan doğdukları gündeki gibi olacaklar.

Taş attıkları, başlarını tıraş ettikleri, Kâbe'nin ziyaretini bitirdikleri zaman, arşın içinden şöyle bir ses gelir;

- Bağışlanmış olarak dönünüz; yeniden iyi ameller işlemeye bakınız." Şöyle anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimize bir Arap köylüsü geldi. Şöyle dedi;

- Hacca gitmek istiyorum; ama kaçırdım. Halen de ihramlı bulunuyorum. Bana emir buyur; ne yapayım ki, hacıların erdiği sevaba kavuşayım? Resulullah (s.a.v) efendimiz ona baktı ve şöyle buyurdu;

- "Şu Ebu Kubeys dağına bir bak. Senin, o dağ kadar kırmızı altının olsa ve hepsini de Allah yolunda harcasan, yine de hacıların erdiği sevaba nail olamazsın."

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Hacca giden kimse, teçhizatı ile çıktığı zaman; onlardan neyi kaldırır ve neyi indirir ise, Allah-û Teâlâ onun için on iyilik yazar ve on kötülüğü de siler. Derecesini de on kat yükseltir.

Devesine bindiği zaman; devesi ayağını kaldırıp indirdiği zaman aynı şekilde sevap yazar, günahını siler, derecelerini yükseltir. Kâbe-i Muazzama'yı tavaf ettiği zaman; günahlarından kurtulur.

Safa ile Merve arasında gidip geldiği zaman; günahlarından kurtulur.

Meş'ar-ı Haram'da durduğu zaman; günahlarından kurtulur. Taşları attığı zaman; günahlarından kurtulur."

Bundan sonra Arap köylüsüne döndü ve şöyle buyurdu;

- **"Bu anlatılanları duydun; düşün, hacca gidenin sevabına bu hâlinle nasıl yetişebilirsin?"**

Hazret-i Ali b. Ebu Talib'in (r.a) şöyle dediği anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimizle birlikte, Kâbe-i Muazzama'yı tavaf ediyorduk. Dedim ki;

- Ya Resulullah, anam babam sana feda. Bu Beyt (Kâbe) nedir? Şöyle buyurdu;

- **"Ya Ali, Allah-û Teâlâ bu Beyt'i dünyada ümmetimin günahlarına kefaret olması için kurdu."** Yine sordum;

- Ya Resulullah, anam babam sana feda, bu Hacer-ül Esved (Kara taş) nedir? Şöyle buyurdu;

- **"O cennette güzel bir cevher idi. Allah-û Teâlâ onu dünya evine indirdi. Güneş gibi parlıyordu. Ancak, müşriklerin elleri ona değdiğinden beri; rengi değişti, karardıkça karardı."**

Ebu Melike'nin anlattığına göre; Abdullah b. Abbas (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizden şöyle duyduğunu anlatmıştır;

- **"Bu beyt** (Kâbe) **üzerine, her gün ve gecede yüz yirmi rahmet iner. Altmış tanesi, Beyt-i Haram'ı** (Kâbe'yi) **tavaf edenlere verilir. Kırk tanesi, Beyt-i Haram'ın çevresinde ibadet edenlere verilir. Yirmi tanesi, Beyt-i Haram'a bakanlara verilir."**

Zührî, Said b. Müseyyeb, Ömer b. Seleme (r.a) yolu ile gelen rivayette, Resulullah (s.av) efendimizin şöyle buyurduğu anlatıldı;

- **"Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;**

Bir kulun bedenine sağlık, ömrüne rahatlık verirsem; üzerinden bu durumu ile üç sene geçer de, bu Beyt'e (Kâbe'ye) **gelmez ise, o kimse mahrumdur, mahrumdur."**

Ebu Said-i Hudrî (r.a) şöyle anlattı;

- Hilâfetin ilk yıllarında Hazret-i Ömer ile hac vazifesini eda ediyorduk. Mescid-i Haram'a girdi; Hacer-ül Esved'in yanına durdu. Sonra şöyle dedi;

- Sen bir taşsın; ne zararın olur, ne de faydan. Resulullah'ın (s.a.v) seni öptüğünü görmeseydim, seni öpmezdim. Hazret-i Ali (r.a) bu arada şöyle dedi;

- Öyle deme ya Ömer, Allah'ın izni ile onun hem zararı olur; hem de faydası dokunur. Daha sonra, Kur'ân'da bu manaya işaret olduğu-

nu da söyleyince, Hazret-i Ömer (r.a) şöyle dedi;

- Ya Ebel-Hasan, bu durum Kur'ân'da nasıl yorumlanır? Hazret-i Ali (r.a) şöyle anlattı;

وَاِذْ اَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِىٓ آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَاَشْهَدَهُمْ عَلَى اَنْفُسِهِمْ اَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَى شَهِدْنَا

- **"Rabbin Âdemoğullarının arkalarından zürriyetlerini aldı. Onlara;**

- Ben sizin Rabbiniz değil miyim? Buyurup kendi üzerlerine şahadete davet etti. Onlar da şöyle şahadet ettiler;

- "Evet ya Rabbi, Rabbimizsin, biz buna şahidiz." (7/172)

Oradakiler, bu şekilde bir ikrara vardıktan sonra, onların bu ikrarı bir sayfaya yazıldı. Sonra bu taş çağırıldı ve o sayfa kendisine yutturuldu.Bu yerde, bu Taş Allah'ın eminidir. Sözünü yerine getirenlere kıyamet günü şahitlik edecektir. Bunu dinleyen Hazret-i Ömer (r.a) Hazret-i Ali'ye (r.a) şöyle dedi;

- Ya Ebu Hasan, senin sinene yerleştirilen ilim az değil. Ebu Hureyre'den naklen, Ebu Salih Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Hacılar, Allah'ın süvarileridir. Dua ederlerse, makbul olur; istiğfar ederlerse, bağışlanırlar."** Allah rahmet eylesin; Mücahid, Resulullah (s.a.v) efendimizin şu duasını anlattı;

- **"Allah'ım, hacıları ve hacıların bağışlanmasını istedikleri kimseleri bağışla."** Allah rahmet eylesin; Hasan, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Melekler hacıları karşılarlar. Onlardan deve üzerinde gelenlere selâm verirler. Katıra ve eşeğe binerek gelenlerle el sıkışırlar. Yayalara da sarılırlar."** Dahhâk'tan gelen rivayete göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Hangi Müslüman Allah yolunda cihad niyeti ile yola çıktığında savaşa girmeden hayvanından düşerek, zehirli hayvanların ısırması ile bir yere düşmek sureti ile ölür ise, o şehittir. Bir kimse, hacca gitmek niyeti ile yola çıkar da, hac vazifesine gelmeden ölür ise, Allah-û Teâlâ onun için cenneti gerekli kılar."** Süfyan b. Uyeyne, Zenad, A'raç yolu ile gelen rivayette; Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Bir kimse; bu Beyt'i** (Kâbe'yi) **hacceder de, kötü söz et-**

mez, fıska dalmaz, cahillik etmez ise, anasından doğduğu günkü kadar günahtan yana temiz olur."

Said b. Müseyyeb (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Bir kimse; bu Beyt'i** (Kâbe'yi) **hacceder de, kötü söz etmez, fıska dalmaz, cahillik etmez ise, anası kendisini doğurduğu günkü kadar günahtan yana temiz olur."**

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde ise şöyle buyurmuştur;

- **"Bir hac dolayısı ile üç kimse hac sevabı alır; Haccı vasiyet eden, bu vasiyeti yerine getiren, namına hac yapılan. Umrenin ve cihadın durumu da böyledir."**

Allah rahmet eylesin; Ali b. Abdülaziz şöyle anlattı;

- Senelerden birinde, Ebu Ubeyd b. Kasım b. Selâm ile arkadaş oldum. Mevkıfe vardığımız zaman. Rahmet dağına giderek orada yıkanıp temizlendim. Nafakamı da orada unutmuşum. Me'zemin'e geldiğim zaman, Ebu Ubeyd bana şöyle dedi;

- Keşke bize kaymak ve hurma alaydın?

Onun istediklerini almaya çıktığım zaman hatırıma geldi ki; Onu falan yerde unuttum. Hemen geldiğim yere döndüm. Baktım ki; Nafakam orada duruyor. Onu oradan aldım döndüm.

Vadiyi geçerken; maymun, domuz ve daha başka hayvanları gördüm. Onlardan korktum. Dönüp geldiğim zaman, arkadaşlarımı yerlerinde buldum. Ebu Ubeyd'in yanına sabaha yakın geldim. Durumumu sordu; kendisine anlattım. Bu arada, orada gördüğüm maymunları ve domuzları da bildirdim. Şöyle dedi;

- Onlar Âdemoğullarının günahlarıdır; orada bırakıp gitmişler.

8. FASIL; Terviye ismi üzerine değişik görüşler

İlim sahipleri;

- **Terviye..** Tabiri üzerine değişik görüşler ileri sürdüler. Bilinen manası ile;

- **Tevriye..** Tabiri, zilhicce ayının sekizinci günü için verilen bir isimdir. O gün hacılar, Mekke-i Mükerreme'den Mina'ya doğru yola çıkarlar. O gün için;

- **Tevriye..** Denmesi de şu manaya dayanır; O gün, hacılar zemzem suyundan kana kana içerler.

- **Terviye..** Tabiri, tefile ölçüsü ile gelmektedir ki; mazi sığası;

- **İrteva..** Olarak başlar. Su arandığı, içildiği, içirildiği ve yıkanıldığı zaman;

- **İrteva..** Denir. Hâsılı; O gün, hacılar zemzem suyundan çok çok içerler. Denilmiştir ki;

- **Tevriye..** İsminin verilmesi, şu sebebe dayanır;

- İbrahim aleyhisselâm, o günün gecesinde bir rüya gördü. Bu rüyasında, oğlu İsmail'i kurban ediyordu. Sabaha çıktığı zaman durdu, düşündü;

- Acaba, bu rüya düşman şeytandan mıdır, yoksa Habib Rahman'dan mıdır?

O gün, gördüğü rüya üzerine hep düşünüp durdu. Arefe günü olduğu zaman, kendisine şöyle dendi;

- Sana emrolunanı yap. Ve o zaman anladı ki; Gördüğü rüya Habib Rahman'dandır. Dolayısı ile o gün için;

- **Arefe..** Adı verildi.

Allah-û Teâlâ Halil'i İbrahim peygambere şu emri verdi;

- **"İnsanlara haccı ilân et."** (22/27) Bu bir davet emri idi. Allah-û Teâlâ, kullarını ziyaret için evine davet ediyordu.

Davet dört türlüdür.

BİRİNCİ DAVET; Allah'ın kullarını davetidir. Bu mana, şu ayet-i kerimede görülmektedir;

وَاللّٰهُ يَدْعُوٓا اِلٰى دَارِ السَّلَامِ

- **"Allah selâm yurduna davet eder."** (10/25)

Böylece, Allah-û Teâlâ, kullarını bir yurdundan, diğer yurduna davet ediyor. Yani; Bu meşakkat ve zahmet âleminden, öbür rahat ve huzur âlemine. Beka âlemine.

Zorluk yerinden, şeref yerine. Gıybet yerinden müşahede makamına. Zevalden bekaya. Belâ yurdundan, Mevlâ yurduna.

Kullarını öyle bir yerden çağırdı ki; Evveli ağlamak, ortası zorluk, sonu fenadır.

Kullarını öyle bir yere çağırdı ki; Evveli ihsan, ortası rıza, sonu da likadır.

İKİNCİ DAVET; Resulullah (s.a.v) efendimizin davetidir. Bu daveti ile Resulullah (s.a.v) efendimiz, ümmetini İslâm dinine davet etti. Bu manada, Yüce Allah'ın emri şudur;

- "Rabbin yoluna hikmetle, güzel öğütle davetçi ol." (16/125) Resulullah (s.a.v) efendimizin bu manada vazifesi davettir; hidayet değil. Resulullah (s.a.v) efendimiz bu manada şöyle buyurdu;

- "Hidayetçi olarak gönderildim; ama hidayet etme babında elimde bir şey yoktur. İblis, azdırıcı olarak gönderildi; onun da elinde dalâletten yana bir şey yoktur."

Allah-û Teâlâ bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimize şöyle buyurdu;

إِنَّكَ لَاتَهْدِى مَنْ اَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللهَ يَهْدِى مَنْ يَشَآءُ

- "Sen, sevdiğin kimseye hidayet edemezsin; Allah dilediğine hidayet eder." (28/56) Şöyle ki;

Resulullah (s.a.v) efendimiz, amcası Ebu Talib'e hidayet diledi; ama Allah-û Teâlâ ona hidayet etmedi. Allah-û Teâlâ, Hazret-i Hamza'nın katili Vahşî'ye hidayet etti. Allah ikisinden de razı olsun. Bu manada, Allah-û Teâlâ Resulullah (s.a.v) efendimize şöyle buyurur gibi idi;

- Ya Muhammed, senin görevin davettir. Nitekim bu manada, bir başka ayet-i kerimede şöyle buyurdu;

يَآاَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ

- "Ey Resul, sana geleni tebliğ et.." (5/67) Allah-û Teâlâ, bir başka ayet-i kerimede şöyle buyurdu;

يَآاَيُّهَا النَّبِيُّ اِنَّآ اَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَ مُبَشِّرًا وَ نَذِيرًا وَ دَاعِيًا اِلَى اللهِ بِاِذْنِهِ وَ سِرَاجًا مُنِيرًا

- "Ey Nebi, biz seni şahit, müjdeci, çekindirici, kendi izni ile Allah'a davetçi, nur saçan bir kandil olarak gönderdik.." (33/45-46)

Ve Allah-û Teâlâ Resulullah (s.a.v) efendimize şöyle buyurmak diledi;

- Şefaat etme hakkın var; ama kabul edip hidayet etmek bana düşer. Şu ayet-i kerimeler de anlattığımız manada önemlidir;

يَهْدِى اللهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَآءُ

- "Allah nuruna dilediğini hidayet eder." (24/35)

وَلَوْ شِئْنَا لَاتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدٰيهَا

- "Dilemiş olsaydık; elbette herkesi hidayete erdirirdik." (32/13)

ÜÇÜNCÜ DAVET; Müezzinin namaza davetidir; Allah'ın emrinin yerine getirileceği eve davetidir. Şu ayet-i kerime, anlatılan manaya delâlet eder;

- **"İnsanları Allah'a davet edenden daha güzel sözlüsü kimdir?"** (24/33) Cabir b. Abdullah'tan gelen rivayete göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Müezzinler ve telbiye okuyanlar; kıyamet günü kabirlerinden kalktıkları zaman telbiye ve ezanla kalkacaklardır. Yani; Müezzin ezan okuyarak, telbiyeci de telbiye okuyarak. Ezan okuyana, sesinin ulaştığı yere kadar hemen her şey istiğfar eder; günahının bağışlanmasını ister. Hemen hemen hepsi müezzinin lehine şahadet eder. İster yaş ister kuru, ister ağaç ister toprak veya kiremit; sesini duyan hemen her şey. Müezzinin ezan okuduğu mescitte namaz kılan hemen her insanın sevabı kadar, kendisine sevap yazılır. Allah-û Teâlâ müezzine, ezanla kamet arası ne dileği olursa verir. Ama peşin olarak dünyada, ama ahirette. Ya dünyada ondan bir kötülüğü geri çevirir yahut ahirette verilmek üzere saklar."** Şöyle anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimize bir kimse geldi ve şöyle dedi;

- Ya Resulullah, bana öyle bir amel haber ver ki; o bir ameli yaptığım zaman cennete gireyim. Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Kendi cemaatinin müezzini ol. Onlar, senin davetinle gelsinler."** Şöyle dedi;

- Ya Resulullah, ya bunu yapamazsam? Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"O zaman, kendi kavminin imamı olursun; sana uyarak namazlarını kılarlar."** O kimse, buna da şöyle dedi;

- Ya Resulullah, ya bunu da yapamazsam ne yapayım? Şöyle buyurdu;

- **"O zaman, namazını birinci safta kılmaya bak."** Allah kendisinden razı olsun; müminlerin Anası Hazret-i Aişe (r.a) şöyle dedi;

وَمَنْ اَحْسَنُ قَوْلاً مِمَّنْ دَعَآ اِلَى اللّٰهِ

- **"İnsanları Allah'a davet edenden daha güzel sözlüsü kimdir?"** (24/33)

Mealine gelen ayet-i kerime, müezzinler hakkında nazil olmuş-

tur. Şu manayı da özünde taşır;

- Halkı namaz kılmaya davet eder; ezanla kamet arasında namaz kılar. Ebu Ümame Bahilî (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Müezzin için, sesinin gittiği yere kadar hemen her şey istiğfar eder. Onunla namaz kılanların sevabı kadar kendisine sevap verilir ki; Onların sevabından da bir şey eksilmez."**

Saad b. Ebi Vakkas (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Hasta, hastalığında kaldığı süre; Allah'ın misafiridir. Hemen her gün, kendisi için yetmiş şehit sevabı verilir. Allah onu, hastalığından afiyetle kurtarır ise, günahlarından çıkar. Tıpkı; Anasından doğduğu gündeki gibi olur. Bu hastalık hâlinde kendisine ölüm gelir ise, Allah-û Teâlâ onu, hesapsız olarak cennete koyar."** Büyüklerden bazısı şöyle dedi;

- Müezzinler, Allah'ın perdedarlarıdır. Yani; Kapıcıları, postacıları. Her ezan için Allah-û Teâlâ onlara bin peygamber sevabı ihsan eyler. İmam, Allah-û Teâlâ'nın veziridir. Her namaz için, Allah-û Teâlâ ona bin sıddık sevabı ihsan eyler. İlim sahibi, Allah-û Teâlâ'nın vekilidir; rivayet ettiği her hadis-i şerif için, kendisine kıyamet günü nur verilir; kendisi için bin senelik ibadet sevabı yazılır. Kadın ve erkek öğrenciler, Allah-û Teâlâ'nın hizmetçileridir; onların mükâfatı ancak cennet olur. Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- **"Kıyamet günü boyları en uzun olanlar, müezzinlerdir."** Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Allah-û Teâlâ, müezzinleri seslerinin uzadığı yerlere kadar günahlarını bağışlar. Yaş ve kuru, müezzinin sesini duyan hemen her şey onu tasdik eder."**

DÖRDÜNCÜ DAVET; İbrahim Halil peygamberin davetidir. Allah-û Teâlâ ona bu davet emrini;

- **"İnsanlara haccı ilân et.."** (22/27) Bu mana, meclisin başında ayrıntıları ile anlatıldığı için buraya almıyoruz.

17. BÖLÜM

AREFE GÜNÜNÜN FAZİLETLERİ

Dokuzuncu Meclis:

Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَاَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِى وَرَضِيتُ لَكُمُ الْاِسْلَامَ دِينًا

- **"Bugün, sizin için dininizi kemale erdirdim. Üzerinizdeki nimetimi tamamlandım. Size İslâm dinini vermekle razı oldum."** (5/3)

Bu ayet-i kerime Arafat'da nazil olmuştur. Bu surenin sair ayetleri değil. Zira bu sure Medine-i Münevvere'de nazil olan Maide suresidir. Şimdi üstteki ayet-i kerimeyi biraz açalım. Şöyle ki;

- **"Bugün, sizin için dininizi kemale erdirdim."** (5/3) Bunun daha açık manası şudur;

- Bugün, size din yollarını tamamen anlattım. Helâli ve haramı açıkladım.

- **"Üzerinizdeki nimetimi tamamladım."** (5/3) Bunun daha açık manası şudur;

- Bugün, sizin için ihsanımı tamamladım. Arafat'da artık kâfir ve müşrik sizinle birleşemez. Ayet-i kerimeye devam edelim;

- **"Size İslâm dinini vermekle razı oldum."** (5/3) Bunun daha açık manası şudur;

- Sizin için İslâm dinini tercih ettim. Bu ayet-i kerime, daha önce anlatıldığı gibi; arefe günü Arafat dağında nazil oldu. Resulullah (s.a.v) efendimiz o gün veda haccında idi. Resulullah (s.a.v) efendimiz, bu ayet-i kerimenin gelişinden sonra seksen bir gün dünyada kaldı. Sonra, Allah-û Teâlâ kendisini rahmetine ve rızasına aldı. Allah-û Teâlâ ona salât ve selâm eylesin.

Üstte anlatılan mana, İbn-i Abbas'tan (r.a) ve daha başka müfessirlerden gelmiştir.

Allah rahmet eylesin; Muhammed b. Kâab Kurezî şöyle dedi;

- Üstte anlatılan ayet-i kerime, fetih günü, Mekke-i Mükerreme'de nazil oldu.

Allah rahmet eylesin; bu ayet-i kerime üzerine, Cafer-i Sıddık (r.a) şöyle anlattı;

- **"Bugün.."** (53) Lâfzı (Arapça aslına göre), Resulullah (s.a.v) efendimizin peygamber olarak gönderilmesine işarettir. Bir de, kendisine risalet geldiği güne. Yine denilmiştir;

- **"Bugün.."** (5/3) Lâfzı, ezelî güne işarettir. Yani; İşin başlangıcı olmayan evveline.

- **"Tamamladım.."** (5/3) Şu manalara işarettir; Vakte, rızaya. Bir de sonsuzluğa işarettir. Denilmiştir ki;

- Dinin kemal bulması iki şeye bağlıdır;

a) Yüce Allah'ı bilip anlamaya.

b) Resulullah (s.a.v) efendimizin sünnetine tâbi olmaya.

Yine denilmiştir ki;

- Dininin kemali, emn ile ferağa bağlıdır. Daha açık manası ile şu demeye gelir;

- Her manada, Allah-û Teâlâ'nın senin rızkına ve her şeyine kefil olduğuna inanırsan; onun ibadetine kendini bırakırsın. Bu durumda dinin kemal bulur. Denilmiştir ki;

- Dinin kemali; güçten ve kuvvetten tamamen sıyrılıp bütün bunların sahibine dönmektir. Denilmiştir ki;

- Dinin kemale ermesi, Haccın arefe günü yapılmasına göredir. Zira daha önce Müslümanlar, her senenin hemen her ayında hac ederlerdi. Ne zamanki, Allah-û Teâlâ hac vazifesini mikata (vakte, yere, zamana) bağladı; o zaman haccı farz kıldı;

- **"Bugün, sizin için dininizi kemale erdirdim."** (5/3)

Mealine aldığımız, ayet-i kerimesini inzal eyledi.

Allah-û Teâlâ, Kur'ân'da;

- **"Din.."** Tabirini, değişik yerlerde ve çeşitli manalarda inzal buyurdu.

1- Dünya, manasınadır. Bu manayı şu ayet-i kerimeden anlıyoruz;

مَا كَانَ لِيَأْخُذَ اَخَاهُ فِى دِينِ الْمَلِكِ

- **"Bu melikin Din'inde, kardeşini alması yoktu."** (12/76)

Burada şu mana çıkar; Onun dünyasında, âdetinde, usulünde,

yolunda.

2- Hesap, manasınadır. Allah-û Teâlâ, bu manayı bize şu ayet-i kerime ile anlattı;

ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ

- **"İşte din-i kayyim."** (9/36) Yani; Dosdoğru hesap.

3- Ceza, manasınadır. Allah-û Teâlâ, bu manayı bize şöyle anlattı;

يَوْمَئِذٍ يُوَفِّيهِمُ اللهُ دِينَهُمُ الْحَقَّ

- **"O gün, Allah onlara hak dinlerini verecek."** (24/25) Yani; Hak ettikleri cezayı. En adil bir şekilde.

4- Hüküm, manasınadır. Bu manayı Allah-û Teâlâ bize şöyle anlattı;

وَلاَ تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِى دِينِ اللهِ

- **"Allah'ın dininde sizi acımak tutmasın."** (24/2) Yani; Allah'ın verdiği hükmü yerine getirmekte.

5- Bayram, manasınadır. Allah-û Teâlâ, bu manayı da bize şu ayet-i kerime ile anlattı;

وَذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًا

- **"Dinlerini bir oyun ve oyuncak edenleri bırak."** (6/70)

Burada;

- **"Din.."** (6/70) Tabiri ile bayram anlatılmaktadır.

6- Kıyamet manasınadır. Bu manayı da şu ayet-i kerime bize anlatır;

ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ

- **"Din gününün sahibi.."** (1/3) Yani; Kıyamet gününün sahibidir.

7- Namaz ve zekât manasınadır. Bu manayı, bize şu ayet-i kerime haber vermiştir;

ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ

- **"Doğru din işte budur."** (12/40)

8- Şeriat manasınadır. Bu manayı da, bize şu ayet-i kerime anlatır;

- **"Bugün, sizin için dininizi kemale erdirdim."** (5/3) Yani; Şeriat yollarını, emirlerini, esaslarını.

1. FASIL; Dinin ikmali üzerine

Burada daha çok, dersin başında geçen;

- **"Bugün, sizin için dininizi kemale erdirdim."** (5/3) Mealindeki ayet-i kerimenin ifade ettiği değişik mana üzerinde durulacaktır. Şöyle ki;

Allah-û Teâlâ, diğer peygamberlere inen kitapları bir defada indirdi. Kur'ân-ı Kerim'i ise, parça parça indirdi. Soruldu;

- Geliş itibarı ile hangisi daha iyi? Şöyle cevap verildi;

- Kur'ân-ı Kerim'in geliş durumu daha iyi.

Şunun için ki; Allah-û Teâlâ Tevrat'ı bir kerede indirdi. İsrail oğulları onu kabul ettiler. Ama onun azı ile amel işlediler. Ondaki emirler ve yasaklar, kendilerine ağır geldi.

Onların hâlini şu ayet-i kerime bize anlattı;

قَالُوا سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا

- **"Dinledik; asi geldik.. Dediler.."** (2/93)

Kur'ân-ı Kerim'e gelince, parça parça indi. Biri geldikten sonra diğeri geldi. Tedricî surette ve alıştıra alıştıra geldi.

Allah-û Teâlâ'nın müminlere ilk emri, kelime-ı tevhidi söylemekti; **"Lâ ilâhe illallah Muhammedun Resulullah"** (Allah'tan başka ilâh yoktur; Muhammed Allah'ın Resulüdür.) Diyeceklerdi. Buna şahadet ettikleri takdirde, cennete girecekleri hususunda, kendilerine teminat verildi.

Müminler, bu manayı dinlediler; itaatle kabul ettiler.

Bundan sonra onlara iki namaz emri geldi. Bu namaz şöyle idi;

a) Güneş doğmadan evvel iki rekât kılacaklardı.

b) Güneş battıktan sonra da iki rekât namaz kılacaklardı.

Bundan sonra, müminlere beş vakit namaz emri geldi. Daha sonra, Müslümanlara; Resulullah (s.a.v) efendimizin hicretinden sonra cemaatle cuma namazını kılmaları emri geldi.

Bundan sonra, Müslümanlara, zekât verme emri geldi.

Oruç durumu şöyle oldu; Önce, aşure günü oruç tutmaları için emir geldi. Bundan sonra, her aydan üç gün oruç tutmaları için emir geldi. Daha sonra, ramazan ayının tümünü oruçlu geçirmeleri emre-

dildi.

Bunun akabinde, Müslümanlara cihad emri verildi. Daha sonra da, hac vazifesi verildi. Ne zaman ki, emirlerin ve yasakların tümü tamamlandı; Allah-û Teâlâ veda haccında şu ayet-i kerimeyi gönderdi;

- **"Bugün, sizin için dininizi kemale erdirdim."** (5/3) Bu ayet-i kerimenin nazil olduğu gün cuma idi; aynı zamanda arefe günü idi. Hazret-i Ömer b. Hattab'dan böyle anlatıldı.

Allah rahmet eylesin; Tarık b. Şehab şöyle anlattı;

- Yahudilerden biri Hazret-i Ömer b. Hattab'a geldi ve şöyle dedi;

- Bir ayet var ki, şayet o ayet bize gelseydi; geldiği günü de bilseydik, o günü bayram ederdik. Hazret-i Ömer (r.a) sordu;

- O dediğin ayet, hangi ayettir? O Yahudi okudu;

- **"Bugün, sizin için dininizi kemale erdirdim."** (5/3) Bunun üzerine Hazret-i Ömer (r.a) şöyle dedi;

- O ayet-i kerimenin hangi günde ve hangi saatte geldiğini biliyorum. O ayet-i kerime cuma günü Arafat'ta iken arefe günü geldi. Biz, Resulullah (s.a.v) ile Arafat'ta vakfeye durmuştuk.

Allah'a hamd olsun o günlerin ikisi de bizim için bayramdır. Dünyada, tek Müslüman kalıncaya kadar o günlerin bayram oluşu devam edecektir. Yahudi'nin biri İbn-i Abbas'a (r.a) şöyle dedi;

- O gün bizim için olsaydı; onu bayram ederdik. İbn-i Abbas (r.a) şöyle dedi;

- Arefe gününden daha mükemmel bir bayram, hangi gün olabilir?

2. FASIL; Arafat dağı ve Arefe günü üzerinedir.

Ulema, değişik görüş ileri sürdü. Şu manada ki; durak yeri için;

- **Arafat..** Dendiği hâlde, durak günü için;

- **Arefe..** Dendi. Bunun sebebi nedir? Dahhâk şöyle anlattı;

Âdem aleyhisselâm, yere indikten sonra; Hind diyarına düştü. Havva ise, Cidde'ye. Âdem aleyhisselâm, Havva'yı aramaya başladı; Havva da Âdem'i arıyordu. Ancak, Arafat dağında Arefe günü buluştular. Anlatılan manadan ötürüdür ki; o günün ismine;

- **Arefe..** Dendi. O yerin adına da; **Arafat.**

Seddî şöyle dedi; Oraya; Arafat adının verilmesi şu sebebe dayanır; Hacer, İsmail aleyhisselâmı aldı; onu Sare'nin yanından uzaklaştırmak için gitti.

O sırada, İbrahim aleyhisselâm orada değildi.

Dönüp geldiği zaman, İsmail aleyhisselâmı orada göremeyince sordu. Haliyle Hacer'in ettiğini, Sare anlattı.

Bunun üzerine, İbrahim aleyhisselâm, İsmail aleyhisselâmı aramaya çıktı. Sonunda onu, Hacer ile birlikte Arafat dağında Arefe günü buldu. Tanıdı. İşbu manadan ötürüdür ki; oranın adına;

- **Arafat.** Denilmiştir. Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatıldı;

- **"İbrahim aleyhissselâm, oğlu İsmail aleyhisselâmı görmek için Filistin'de bineğine bindi. Sare, kadın kıskançlığından dolayı kendisine şöyle yemin ettirdi;**

- **Oraya gidereksin; İsmail'i göreceksin. Ama bineğinden hiç inmeyip döneceksin. İbrahim aleyhisselâm, oğlu İsmail aleyhisselâma gitti; sonra dönüp geldi. Dönüşünde Sare onu hapsetti; tam bir sene. Bir sene sonra, İbrahim aleyhisselâm; Sare'den kendisini çıkarması için izin istedi. Sare kendisine izin verdi.**

İbrahim aleyhisselâm Sare'nin hapsinden kurtulduktan sonra Mekke ve dağlarına geldi.

Geceleri koşarak yürüyordu. Allah-û Teâlâ kendisine izin verinceye kadar öyle giderdi. Gecenin son üçte birinde, Arafat dağının eteğine geldi. Sabah olduğu zaman, bulunduğu beldeyi de tanıdı.

İbrahim aleyhisselâm orayı tanıdığı için, Allah-û Teâlâ o günün adına;

- **Arefe..** Buyurdu.İbrahim aleyhisselâm, orada şu duayı okudu;

- Allah'ım, bu evini, beldelerin arasında en sevimli eyle. O kadar ki; Tüm uzak yerlerdeki Müslümanların kalpleri buraya arzulu olsun. Allah rahmet eylesin; Ata şöyle dedi;

- **Arafat..** Denmesinin sebebi, şu manaya dayanır; İbrahim aleyhisselâma Cebrail hac usullerini öğretiyordu. İbrahim aleyhisselâm, Cebrail'den her öğrendiği için;

- **Areftü..** (Bildim) Diyordu. Bir şeyi gösterdiği zaman;

- **Areftü..** (Tanıdım) Diyordu. İşte anlatılan manadan ötürüdür ki; oranın adına;

- **Arafat.** Denmiştir. Said b. Müseyyeb, Hazret-i Ali'nin (r.a) şöyle dediğini anlattı;

- Allah-û Teâlâ Cebrail'i İbrahim aleyhisselâma yolladı. Birlikte hac vazifesini yaptılar. Arafat dağına geldikleri zaman, İbrahim aleyhisselâm şöyle dedi;

- Burayı tanıdım. Zira İbrahim aleyhisselâm daha önce oraya bir kere gelmişti. Bunun üzerine oranın adı;

- **Arafat.** Olarak kaldı. Ebu Tufeyl, İbn-i Abbas'ın (r.a) şöyle dediğini anlattı;

- **Arafat..** İsminin verilmesinin sebebi şudur;

Cebrail, İbrahim aleyhisselâma geldi; Mekke-i Mükerreme'nin parça parça bazı yerlerini, görülmesi gereken kısımlarını gösterdi.

Cebrail aleyhisselâm şöyle diyordu;

- Ya İbrahim, burası şu yerdir. Şurası da şu yerdir. Buna karşılık İbrahim aleyhisselâm da şöyle diyordu;

- Tanıdım, bildim. (Areftü) Esbat, Sedî'den naklen şöyle anlattı;

- İbrahim aleyhisselâm, insanları hacca davet ettikten sonra; kendisine telbiye ile gelmeyi kabul ettiklerini bildirdiler.

Kendisine gelenler bu arada geldi. Bundan sonra, İbrahim aleyhisselâma Allah-û Teâlâ Arafat'a çıkmaları için emir verdi. Arafat'ın vasfını da anlattı. Ve İbrahim aleyhisselâm Arafat'a doğru yola çıktı. Şecere mevkiine geldiği zaman, kendisini şeytan karşıladı. Burası adına;

- Cemre-i Akabe. Dedikleri üçüncü cemre idi. İbrahim aleyhisselâm, burada şeytana yedi taş attı. Her attığı taşla tekbir de getirdi.

Bu kere şeytan oradan ikinci cemreye uçtu. İbrahim aleyhisselâm tekbir getirerek şeytanı orada da taşladı.

Bu kere şeytan birinci cemreye uçtu. İbrahim aleyhisselâm, birinci cemrede de tekbir getirerek şeytanı taşladı.

Şeytan, bu durumda İbrahim aleyhisselâma güç yetiremeyeceğini anlayınca gitti. İbrahim aleyhisselâm da Zülmecaz'a kadar geldi.

İbrahim aleyhisselâm o tarafa baktı; ama şeytanı göremedi. Geçip gitti. Bunun için de oranın adına;

- **Zülmecaz** denildi.Bundan sonra, Arafat'a gitti. Arafat dağında durdu; çevresine baktı. Orayı kendisine anlatıldığı gibi bulduğundan;

- Tanıdım. (**Areftü**) dedi, bunun üzerine oranın adı; Arafat olarak kaldı. O günün adı da;

- **Arefe..** Olarak kaldı. Akşam olduğu zaman bir adı da;

- **Cem'..** Olan Müzdelife'ye geldi. Oraya bu ismin verilmesinin sebebi ise, orada akşamla yatsı namazının bir arada kılınmasıdır.

Müzdelife'ye;

- Meş'ar-ı Haram. Denmiştir ki; bunun sebebi şöyle anlatılır;

- Allah-û Teâlâ, oranın da Harem-i Şerif'in diğer kısımları gibi, hürmete lâyık bir yer olduğunu insanlara bildirdi. Ta ki, orada haram bir işe girmesinler. Ebu Salih İbn-i Abbas'ın (r.a) şöyle dediğini anlattı;

- Terviye ve arefe isimlerinin verilmesi şu sebebe dayanır;

İbrahim aleyhisselâm bir rüya gördü ki; Bu rüyasında oğlunu kurban ediyordu. Sabah olduğu zaman, bütün gününü tefekküre verdi, düşündü. Kendi kendine şöyle diyordu;

- Acaba bu rüya Allah'tan mıdır, yoksa şeytandan mıdır? Onun böyle düşünceye dalıp gitmesinden, o günün adına;

- **Terviye..** Denildi. Arefe gecesi, aynı rüyayı ikinci kere yine gördü. Sabah olduğu zaman bildi ki; Allah'tandır. Bu manadan ötürü, o günün adına;

- **Arefe..** Denildi. Bazıları da, bu isimlerinin verilmesini şu sebebe bağlarlar;

- Oradaki durakta insanlar durup günahlarını itiraf ederler. O isimlerin verilmesinin sebebi budur. Bu manada, asıl olarak da şöyle anlatıldı;

- Âdem aleyhisselâm hac emri aldı. Gitti, arefe günü Arafat dağında vakfeye durdu. Orada günahını itiraf ederek şöyle dedi;

قَالاَ رَبَّنَا ظَلَمْنَآ اَنْفُسَنَا وَاِنْ لَمْ تَغْفِرْلَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ

- **"Rabbimiz, biz nefsimize zulmettik.."** (7/23) Denilmiştir ki;

- Arafat ve arefe kelimeleri;

- **Aref** kelimesi kökünden gelmiştir. Bu kelime ise, güzel koku manasına gelir. Bu manaya bir ayet-i kerimede şöyle bir işaret vardır;

فَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَآ آتِنَا فِى الدُّنْيَا وَمَا لَهُ فِى الْآخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ

- **"Orayı kendileri için temiz kokulu eyledi.."** (47/6) Bazıları da şöyle demiştir;

- **Arafat..** Tabiri;

- **Mina..** İsminin zıddıdır. Zira Arafat, temiz olduğu hâlde, Mina'da kurban kesilerek kan akıtılır. Mina'da kan vardır, hayvan tersi vardır; temiz değildir. Ama Arafat'ta böyle bir şey yoktur. Oraya;

- **Arafat..** İsminin verilmesindeki asıl sebep budur. Orada durulduğu günün adı ise;

- **Arefe..** Olarak bilinmektedir ki, üstte anlatılan sebebe mebni öyle denmiştir.

Denilmiştir ki;

- Her iki kelimenin aslı;

- **Sabır.** Kelimesi kökünden gelmektedir. Bir kimse; sabırlı, huzurlu, huşu içinde olduğu zaman, onun için;

- **Arif kimse.** Denir. Meselde şöyle gelmiştir;

- Kendisine yüklenen vazifeyi yüklendiği zaman; bir nefis için;

- **Aruf.** Tabir kullanılır. Zürreme, bir şiirinde bu manayı şöyle anlattı;

Aruftur o, üzerine gelen takdirlere.

Yani; Yüce Allah'ın kaza ve kaderine teslim olup her ne gelir ise, sabırla karşılar.

Anlatılan isim, hacılara yakışan bir isimdir. Zira onlar; Huzur içindedirler; Yüce Allah'ın huzurunda engin gönülle dururlar. Sabırla bütün belâlara karşı koyar; duaya devam ederler.

Hac ibadetini yerine getirmek için, her türlü şiddete ve zorluklara dayanırlar.

3. FASIL; Arefe gününün ve gecesinin şerefi

Arefe gününün ve gecesinin şerefi şu raviler yolu ile bize ulaştı;

Hibetullah b. Mübarek. Ebu Ali Hasan b. Ahmed. Ali b. Muhammed b. Abdullah Madel. Ebu Ali b. Savvaf. Abdullah b. Muhammed b. Naviye. Ömer b. Hafs Ebu Amr. Muhammed b. Mervan. Hişam b. Destevaî. Ebu Zübeyr. Bu raviler, rivayetlerini Cabir b. Abdullah'a ulaştırmaktadırlar ki; o da Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Arefe gününden daha faziletli bir gün yoktur. Allah-û Teâlâ o gün, yer ehli ile meleklere karşı övünür ve şöyle buyurur;**

- **Kullarıma bir bakın. Saçları başları dağınık, toz toprak içinde hemen her uzak ilden bana geldiler. Bu hâlleri ile onlar, rahmetimi ümit etmekteler, azabımdan da korkmaktalar. Arefe günü olduğu kadar, hiçbir gün cehennemden daha çok azat edilen olmaz."**

Bir başka rivayet de, şu yoldan bize ulaşmıştır;

Hibetullah. Ebu Muhammed Hasan b. Muhammed b. Ahmed Farisî. Hasan Arnî. Bu rivayete göre; İbn-i Abbas (r.a) şöyle anlatmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz bize arefe günü bir hutbe okudu ve şöyle buyurdu;

- **"Ey insanlar, iyilik ne deveyi hızlandırmaktadır, ne de**

at koşturmaktadır. Yürüyüşünüzü normal ediniz; zayıflara ulaşınız, Müslüman'a eziyet etmeyiniz."

Nafi' yolu ile gelen bir rivayette; İbn-i Ömer (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizden şöyle dinlediğini anlatmıştır;

- **"Allah-û Teâlâ Arefe günü kullarına bakar; onlardan kalbinde zerre kadar iman bulunan kimseyi de bırakmadan bağışlar."** İbn-i Ömer'e (r.a) şöyle sordum;

- Bütün insanları mı yoksa yalnız Arafat'ta bulunan kimseleri mi? Şöyle dedi;

- Bütün insanları.

Basra'lı Mekâbir b. Cahş Mazini; Ebu Zübeyr, Cabir (r.a) yolu ile gelen bir rivayette, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Arefe günü olduğunda, Allah-û Teâlâ dünya semasına iner. Orada meleklerine övünerek, hacıları gösterir. Allah-û Teâlâ onlara şöyle buyurur;**

- **Ey meleklerim, kullarıma bir bakın. Nasıl da bana ta uzak illerden toz toprak içinde, saçları başları dağınık bir hâlde geldiler. Bu hâlleri ile onlar rahmetimi ummakta; azabımdan da korkmaktadırlar. Ziyaret edilene düşer ki; Ziyaretçisine ikram eylesin. Misafir edene düşer ki; Misafirlerine ikram eylesin. Şahit olunuz, onları bağışladım. Onların yerlerini cennet eyledim. Melekler derler ki;**

- **Onların arasında biri var ki; yalancıktan bu işi yapar. Falan kadın da öyle. Allah-û Teâlâ şöyle buyurur;**

- **Onları da bağışladım. Arefe günü kadar çok, hiçbir gün cehennemden azat olan olmaz."**

Hibetullah, Talha b. Abdullah yolu ile gelen rivayette; Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Arefe gününde olduğu kadar İblis daha küçük, daha hakir, daha zelil ve daha kindar görülmez. Bunun sebebi de; O gün hacılara gelen rahmet ve günahlarının bağışlanmasıdır. İblis, bir de Bedir gazasında gördüğü şeyden ötürü öyle görülmüştür."** Sordular;

- Ya Resulullah, İblis Bedir gazasında ne gördü? Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"O gün İblis, Cebrail'in melekleri çağırmasını gördü. O, melekleri müminlere yardıma çağırıyordu."** İkrime, İbn-i Abbas'ın (r.a) şöyle dediğini anlattı;

- Hacc-ı ekber günü olan Arefe günü, mübahat günüdür.

Allah-û Teâlâ o gün dünya semasına iner ve meleklerine şöyle buyurur;

- Şu yerimdeki kullarıma bakın; beni tasdik ediyorlar.

Arefe gününde olduğu kadar, cehennemden daha çok kurtulan yoktur. Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Mev'ud gün. Olarak bilinen gün, kıyamet günüdür.

- Şahit gün. Olarak bilinen, cuma günüdür.

- Meşhud gün. Olarak bilinen de Arefe günüdür."

Ata, İbn-i Abbas'tan naklen Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Allah-û Teâlâ Arefe günü insanlarla övünür. Özel olaraktan da, Ömer b. Hattab ile övünür."

İbn-i Ömer (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Dikkat ediniz; en büyük günahlı kimse odur ki, Arafat dağından dönerken Allah-û Teâlâ'nın kendisini bağışlamadığı görüşündedir." Ebu Hureyre (r.a) şöyle anlattı;

- Arefe günü akşam üzeri, Allah-û Teâlâ oraya toplananların hepsini bağışlar. Ancak büyük günah işleyenler hariç.

Müzdelife sabahı ise, büyük günah sahiplerini ve üzerinde kul hakkı bulunanları da bağışlar.

- Hibetullah b. Mübarek. Bir başka rivayet, bize şu raviler yolu ile gelmiştir;

Ebülfetih Muhammed b. Ahmed Matarî ki bu zat; "Bahir." Namı ile bilinir. Ali b. Ahmed b. Refa Samirî. İbrahim b. Abdüssamed Haşimî. Ebu Musıb, Malik b. Enes ve Nafi. Bunların rivayeti, sonunda İbn-i Ömer'e (r.a) ulaşmaktadır ki, o da şöyle anlatmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, Arefe günü bizimle vakfeye durdu. Dönüş zamanı yaklaştığı zaman, insanlara susmaları için işaret buyurdu. Onlar da sustular. Bundan sonra, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Ey insanlar, Rabbiniz, bugün sizlere büyük ihsanlarda bulundu. Kötülerinizi, iyileriniz hürmetine bağışladı. İyilerinize, ne gibi dilekleri var ise, ihsan eyledi. Günahlarınızı bağışladı. Ancak kul hakları hariç. Allah'ın adını anarak Arafat'tan dönebilirsiniz."

4. FASIL; a) Arefe günü oruç tutmanın;
b) Arefe günü veya gecesi namaz kılmanın;
c) Arefe günü ve gecesi yapılan duaların faziletleri.

Bu manada bir rivayet, şu raviler yolu ile bize gelmiştir;

Hibetullah b. Mübarek. Ahmed b. Muhammed. Babasından naklen, Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem. Bu ravilerin rivayetine göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Bir kimse, Arefe günü oruç tutar ise, Allah-û Teâlâ onun geçmiş günahlarını bağışlar. Geleceğin de bir senelik günahını bağışlar."** Hibetullah'ın bize haber verdiğine göre; Ebu Katade (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Arefe günü oruç tutmak, iki senelik günaha kefarettir; Bir sene geçmişin, bir sene de geleceğin günahına."**

Gelelim, Arefe günü kılınacak namaza. Bu manadaki bir rivayet, aşağıdaki raviler yolu ile bize gelmiştir;

Hibetullah. Şeyh Ebu Ali Hasan b. Ahmed Abdullah Makarri. Ebulfetih Hilâl b. Muhammed b. Cafer Hifar. Ebulhasan Ali b. Ahmed Halevanî. Musa b. İmran Belhî. Ebu Yusuf b. Musa Katan. Ömer b. Nafi. Mes'ud b. İbn-i Vâsıl. Nühas b. Fehm. Said b. Müseyyeb'den naklen Katade. Bütün bu raviler, rivayetlerini Ebu Hüreyre'ye (r.a) ulaştırmaktadırlar ki, o da Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Arefe günü, öğlenle ikindi arasında dört rekât namaz kılınır. Bu namazın her rekâtında; Fatiha suresinden sonra, elli kere (112.) İhlâs suresi okunur. Allah-û Teâlâ, bu namazı kılan kimselere şu ihsanları yapar; Kendisi için bir milyon sevap yazar.**

Kur'ân'da bulunan her harf sayısı kadar onun için cennet derecesini yükseltir. Bu derecelerden birinin diğerine uzaklığı beş yüz senelik yoldur.

Allah-û Teâlâ o kimseyi, Kur'ân'daki harflerin sayısı kadar huri kızı ile evlendirir. Her hurinin yanında yetmiş bin sofra vardır ki; inci yakut işlemelidir. Her sofrada, yetmiş bin çeşit yeşil kuş eti vardır. Soğuklukta kardan daha soğuktur. Tatlılıkta baldan daha tatlıdır. Kokuda miskten daha güzel kokuludur. Onun pişmesinde ne ateş vardır; ne de demir.

O kimse bunları yerken, ilk başta nasıl lezzet alırsa; so-

nunda da öyle lezzet alır. Böylece, bıkıp usanmadan yer durur. Daha sonra, oradakilerin sofrasına bir kuş konar ki; İki kanadı kırmızı yakuttan, gagası altındandır. Bu kuşun kanatlarının sayısı yetmiş bin tanedir.

Oraya gelen bu kuş, öyle güzel bir sesle seslenir ki; Onun gibisini hiç kimse duymamıştır. Şöyle seslenir;

- Merhaba, ey Arefe günü ihya edenler." Daha sonra, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle anlattı;

- "Bu kuş, oradakilerden her birinin tepsisine düşer. Onun her kanadının altından yetmiş türlü yemek çıkar. O kimse, bunlardan bıkıp usanmadan yer. Sonunda o kuş, çırpınır, uçar gider.

O kimse kabrine konduğu zaman, Kur'ân'daki harflerin sayısı kadar kendisine nur aydınlığı gelir. O kimse, bu nur sayesinde, Kâbe-i Muazzama'yı tavaf edenleri görür.

Onun için, kabrinde iken cennetten bir kapı açılır. Cennette kendisi için hazırlanan o kadar çok sevap ve ikram görür ki; dayanamayıp şöyle der;

- Rabbim, kıyameti oldur."

Bu manadaki bir başka rivayet ise, şu raviler yolu ile bize gelmiştir;

Hasan-ı Basri. Hazret-i Ali b. Ebu Talib. Allah ondan razı olsun. Ve Abdullah b. Mes'ud. Allah ondan razı olsun. Bunlar, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmışlardır;

- "Arefe günü iki rekât namaz kılınır. Bu namazın her rekâtında;

a) Üç kere Fatiha suresini okumalıdır.

b) Fatiha suresine besmele **(Bismillahirrahmanirrahim)** okuyarak başlamalı;

- Amin! Diyerek bitirmelidir.

c) Sonra Kâfirûn suresini üç kere okur. **(109. sure)**

d) Bir kere de İhlâs suresini okur. **(112. sure)**

e) Her sureye başlarken, besmele okumayı unutmamalıdır.

Bu namazı kılan kimse için, Allah-û Teâlâ şöyle buyurur;

- Şahit olunuz, ben bunun günahlarını bağışladım."

Gelelim, Arefe günü okunacak dualara.

Bu manada bir rivayet, şu raviler yolu ile bize ulaşmıştır;

Hibetullah b. Mübarek. Kadı Şerif Ebu Hüseyin Muhammed b.

Ali Mühtedi billah. Ebu Fetih Yusuf b. Ömer b. Mesrur Kavvas. Abdullah b. Ahmed b. Sabit Bezzaz. Ebu Eyyub b. Velid Darir. Ebu Nasr Haşim b. Kasım. Babasından naklen, Muhammed b. Fazl b. Atıyye. Babasından naklen, Abdullah b. Ömer Leysî. Bunlar şöyle demişlerdir;

- Bize ulaştığına göre; İsa aleyhisselâma beş dua hediye edilmiştir. Bu duaları Cebrail aleyhisselâm getirmiş ve İsa aleyhisselâma şöyle demiştir;

- Bu beş dua ile dua et. Zira Allah-û Teâlâ'ya bu on günlerde yapılan ibadetten daha sevimlisi yoktur.

Birinci dua şudur;

- Allah'tan başka ilâh yoktur; birdir, ortağı yoktur. Mülk onundur; hamd ona mahsustur. Öldürür, diriltir. Hayır onun elindedir. O her şeye kadirdir.

İkinci dua şudur;

- Şahadet ederim ki, Allah'tan başka ilâh yoktur. Birdir; ortağı yoktur. Tek ilâhtır; hiç kimseye ihtiyacı yoktur. Ne kadını vardır; ne de çocuğu.

Üçüncü dua şudur;

- Şahadet ederim ki, Allah'tan başka ilâh yoktur. Birdir; ortağı yoktur. Mülk onundur, hamd ona mahsustur. Öldürür, diriltir; O diridir, ölmez. Hayır onun elindedir; O her şeye kadirdir.

Dördüncü dua şudur;

- Allah bana yetişir; kâfidir. Allah dua edenin duasını işitir. Allah'tan öteye bir makam yoktur.

Beşinci dua şudur;

- Allah'ım, bizim dediğimizden hayırlı olarak, zatının buyurduğu gibi hamd sana mahsustur. Allah'ım, namazım, ibadetlerim, ölümüm, dirim senin içindir. Neyim varsa senindir ya Rabbi.

Allah'ım, kabir azabından, parçalanıp dağılan, bozulan işlerden sana sığınırım.

Allah'ım, esen yelin alıp getirdiği şeyin hayırlısını senden dilerim. Havariyyun İsa aleyhisselâma bu duaları sorup dediler ki;

- Bu duaları okuyan kimseye verilecek sevaplar nelerdir? İsa aleyhisselâm şöyle anlattı;

- Bir kimse, birinci duayı yüz kere okur ise, o gün, yer ehlinden kimse onun gibi bir amel işlememiş olur. Kulların en çok sevap alanı o olur. Yani; Kıyamet günü.

Bir kimse, ikinci duayı yüz kere okur ise, Allah-û Teâlâ onun

için bir milyon iyilik sevabı yazar. Onun kadar da günahlarını siler. Cennette de on bin kat derecesini yükseltir.

Bir kimse, üçüncü duayı okur ise, dünya semasından yetmiş bin melek iner. Onların hepsi ellerini kaldırıp o duayı okuyan kimseye dua ederler. Günahının bağışlanmasını isterler.

Bir kimse, dördüncü duayı okur ise, bir melek onu alır; Aziz Celil Rahman Allah'ın huzuruna bırakır. Allah-û Teâlâ da o duayı okuyana nazar eder. Allah-û Teâlâ bir kimseye nazar ettiği zaman, artık o kimse şaki olmaz.

Bundan sonra, İsa aleyhisselâm durdu. Onun durduğunu görünce sordular;

- Beşinci duanın sevabı nedir? İsa aleyhisselâm şöyle buyurdu;

- O, bana ait bir duadır. Onun sevabı için bir açıklama yapma izni bana verilmedi.

Arefe günü okunacak bir başka dua da, şu raviler yolu ile bize ulaşmıştır;

Hibetullah b. Mübarek. Hasan b. Ahmed b. Abdullah Makarrî. Halife b. Hüseyin. Bu raviler, Hazret-i Ali'nin (r.a) şöyle dediğini anlatmışlardır;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, Arefe günü akşamı daha çok şu duayı okurdu;

- "Allah'ım, bizim dediğimizden hayırlı olarak zatının buyurduğu gibi, hamd sana mahsustur. Allah'ım, namazım, sair ibadetlerim, ölümüm, yaşamam senin içindir. Kalan varlığım da zatın içindir. Allah'ım, kabir azabından, kalp fitnesinden, işlerin bozulmasından sana sığınırım. Allah'ım, esen yelin getirdiği şeyin hayırlısını senden dilerim."

Hibetullah b. Mübarek'in Musa b. Ubeyde'den anlattığına göre; Hazret-i Ali b. Ebu Talib (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Arefe günü, en çok benim ve benden önceki peygamberlerin okuduğu dua şudur;

- Allah'tan başka ilâh yoktur. Birdir ortağı yoktur. Mülk onundur; hamd ona mahsustur. Allah'ım, kalbime nur ver; gözüme nur ver, kulağıma nur ver. Allah'ım, kalbimi genişlet; işimi kolay getir. Allah'ım, kalbe düşen vesveseden; kabir fitnesinden, işlerin bozulmasından sana sığınırım. Allah'ım, gece gelen şerden, gündüz gelen şerden, rüzgârın estirdiği şerden, zamanın kötü şerlerinden sana sığınırım."

Dahhâk'ın (r.a) anlattığına göre, hacılar Arefe günü Arafat'ta toplandığı zamanki veda haccında Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Bugün, hacc-ı ekber günüdür. Arefe gününün ve gecesinin hakkını vermeyen kimsenin haccı yoktur. Bugün, dua günüdür; Aziz Celil Yaratıcı Allah'tan dilek günüdür. Bugün, tehlil, tekbir, telbiye günüdür. Bir kimse, bu yerde tam olarak durur da, Rabbinden dilek dilemekten geri kalır ise, o kimse mahrumdur. Sizin dua ettiğiniz Yüce Zat; Cimrilik etmeyen cömert, cahillik etmeyen halim, unutmayan âlimdir. Bir kimse, Arefe günü, hane halkı arasında iken oruç tutar ise, bir sene öncesinin, bir sene de sonrasının oruç sevabını alır."

5. FASIL; Resulullah (s.a.v) efendimizin, Arefe akşamı özel olarak okuduğu dua.

Bu manadaki rivayet, bize şu raviler yolu ile ulaşmıştır;

Hibetullah b. Mübarek. Kadı Ebulkasım Abdurrahman b. Hasan b. Abdülkerim Askerî. Ali b. Muhammed b. Ubeydullah Madel. Muhammed b. Abdullah b. İbrahim. Muhammed b. Ebu Şeybe. Ali ve Müslim. İbn-i Ebi Fedik. İbrahim b. Fazl Mahzumî. Süleyman b. Zeyd. Hirem b. Hıyan. Bütün bu raviler, rivayetlerini Hazret-i Ali b. Ebu Talib'e ulaştırmaktadırlar ki, o da Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Arefe günü, Arafat durağında anlatılacak duayı okumaktan daha faziletli ne bir söz vardır; ne bir iş.

Bu duayı okuyacak kimse, Allah-û Teâlâ'nın rahmet nazarına ulaşan ilklerdendir."

Burada anlatılacak dua, Resulullah (s.a.v) efendimizin okuduğu dua olup şöyle anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, Arefe günü Arafat'ta vakfeye durduğu zaman; yüzünü önce kıble tarafına çevirirdi. Ellerini de dua eden kimse gibi açardı.

Bundan sonra üç kere telbiye okur; şu duasına başlardı;

- "Allah'tan başka ilâh yoktur. Birdir, ortağı yoktur. Mülk onundur hamd ona mahsustur. Öldürür; diriltir. Hayır, onun elindedir; o her şeye kadirdir." Bu duayı yüz kere okuduktan sonra, yüz kere de şu duayı okurdu;

- "Güç ve kuvvet, Yüce Azim Allah'ındır. Şahadet ederim ki; Allah her şeye kadirdir. Allah ilim yönü ile her şeyi kuşat-

mıştır." Sonra;

- **"Euzü billahi mineşseytanirracim (Yüce dergâhtan kovulan şeytandan Allah'a sığınırım.)"** Diye okuduktan sonra, üç kere şu duayı okurdu;

- **"Hakikî manası ile gören ve tam manası ile bilen Allah'tır."** Daha sonra, üç kere Fatiha suresini okurdu. Her okuyuşuna da;

- **"Bismillahirrahmanirrahim.** (Rahman Rahim Allah'ın adı ile)" Diyerek başlardı. Sonunu da;

- **"Amin!"** Diyerek bitirirdi. Bundan sonra, yüz kere şu duayı okurdu;

- **"Rahman Rahim Allah'ın adı ile. Allah'ım, Nebiyy-i Ümmiye salât eyle. Keza Allah'ın rahmeti ve bereketleri de onun üzerine olsun."**

Resulullah (s.a.v) efendimiz, anlatılan duaları okuduktan sonra, başka ne gibi bir dileği var ise, onu dilerdi. Resulullah (s.a.v) efendimiz, bu duaları okuyan kimse için şöyle buyurdu;

- **"Allah-û Teâlâ meleklerine o kulunu gösterir ve şöyle buyurur;**

- Şu kuluma bakın; Beyt'ime yöneldi, beni büyük bildi; telbiye etti, tevhidimi yaptı, tehlil okudu, bana en sevimli gelen sureyi okudu, Resulüne salâvat getirdi. Şimdi sizi şahit tutuyorum ki; Onun amelini kabul ettim. Onun için ecri gerekli kıldım. Onun dileklerinin yerine gelmesi için devreye girdim."

6. FASIL; Cebrail, Mikail ve Hızır aleyhisselâmın Arefe akşamında okudukları dua.

Bu manadaki rivayet, şu raviler yolu ile bize ulaşmıştır;

Hibetullah b. Mübarek. Hasan b. Ahmed b. Abdullah Makarrî. Hüseyin b. İmran Müezzin. Ebülkasım Famî. Ebu Ali Hasan b. Ali. Ahmed b. Ammar. Muhammed b. Mehdî. Ata'dan naklen, Ebu Cüreyc.

Bu raviler, rivayetlerini İbn-i Abbas'a (r.a) ulaştırmışlardır; o da Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Berrî ve Bahrî, yani; İlyas ve Hızır her sene Mekke-i Mükerreme'de buluşurlar."** İbn-i Abbas (r.a) şöyle devam etti;

- Bize ulaşan habere göre; iki arkadaş olurlar; biri diğerinin saçını tıraş eder. Biri diğerine şöyle okumasını söyler;

- Allah'ın adı ile. Allah'ın dilediği olur. Hayrı, ancak Allah verir.

Allah'ın adı ile. Allah'ın dilediği olur. Kötülüğü ancak Allah giderir.

Allah'ın adı ile. Allah'ın dilediği olur. Sizdeki nimetler Allah'tandır.

Allah'ın adı ile. Allah'ın dilediği olur. Güç ve kuvvet ancak Allah'ındır. Daha sonra, İbn-i Abbas (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Bir kimse, üstteki duayı her gün okur ise, suda boğulmaktan, yangından, hırsızlıktan ve istemediği hemen her şeyden, o günün akşamına kadar emin olar. Bir kimse, aynı duayı, akşamında okur ise, ta sabah oluncaya kadar Allah'ın korumasına girer."**

Bu manadaki bir başka rivayet ise, şu raviler yolu ile bize ulaşmıştır;

Hibetullah b. Mübarek. Ebu Talib b. Hamdan Bekri. İsmail. Abbas Durî. Ubeydullah b. İshak Attar. Muhammed b. Mübeşşir Kaysî. Dedesinden ve babasından naklen, Abdullah Hasan. Bu ravilerin rivayetleri, sonunda Hazret-i Ali'ye ulaşmaktadır. O da şöyle anlatmıştır;

- Hemen her Arefe günü, Arafat dağında; Cebrail, Mikail, İsrafil ve Hızır buluşurlar. Cebrail şu duayı okur;

- Allah'ın dilediği olur. Güç ve kuvvet Yüce Allah'ındır. Onun üzerine Mikail şu duayı okur;

- Allah'ın dilediği olur; bütün nimetler Allah'tandır. Ondan sonra İsrafil şöyle okur;

- Allah'ın dilediği olur; hayırların tümü Allah'ın elindedir. Hızır aleyhisselâm da onlara şu duayı okur;

- Kötülüğü ancak Allah def eder. Bundan sonra dağılırlar. Gelecek senenin aynı gününe kadar toplanmazlar.

En doğrusunu Allah bilir.

7. FASIL; Arafat durağında en çok okunması gereken dua

İbn-i Cüreyc şöyle anlattı;

- Bana ulaştığına göre; Arafat durağında Müslüman'ın okuması gereken dua, en çok şu dua olmalıdır;

- Rabbimiz, bize dünyada iyilik ver; ahirette iyilik ver; bizi cehennem azabından koru. Mücahid, İbn-i Abbas'ın (r.a) şöyle dediğini anlatmıştır;

- Allah-û Teâlâ, yeri ve semaları yarattığı günden beri, Rüknü

Yemanî tarafında bir melek ayakta durur;

- Rabbimiz, bize dünyada iyilik ver; ahirette iyilik ver; bizi cehennem azabından koru. Diyenlere;

- Âmin! Der. Hammad b. Sabit şöyle anlattı;

- Enes b. Malik'e yanındakiler;

- Bize dua et. Dedikleri zaman, şu duayı okumuştur;

- Rabbimiz, bize dünyada iyilik ver; ahirette iyilik ver; bizi cehennem azabından koru. Kendisine;

- Biraz daha artır. Dedikleri zaman, yine aynı duayı okumuştur. Tekrar;

- Biraz daha artır. Dedikleri zaman, yine aynı duayı okumuştur. Tekrar;

- Biraz daha artır. Dedikleri zaman da, şöyle demiştir;

- Allah-û Teâlâ'dan, sizin için dünyanın ve ahiretin hayrını diledim. Daha ne istersiniz?

Enes b. Malik'in (r.a) anlattığına göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz en çok şu duayı okurdu;

رَبَّنَآ آتِنَا فِى الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِى الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

- "Rabbimiz, bize dünyada iyilik ver; ahirette iyilik ver; bizi cehennem azabından koru."

Allah-û Teâlâ'nın anlattığına göre; Bir kimse, bu duayı okur ise, Allah-û Teâlâ ona fazlından ve rahmetinden bol haz ve nasip verecektir.

Yalnız dünyanın değil; ahiretin de iyiliğini istemek gerekir. Anlatacağımız iki ayet-i kerime bu manayı anlatır. Onlar, bu dua ile şöyle demek isterler;

- Bize deve ver, koyun ver, sığır ver, köle ver, cariye ver, altın ver, gümüş ver.

- "İnsanlardan bazısı vardır ki; şöyle der;

- Rabbimiz, bize dünyada ver." (2/200)

Böylece, o kimsenin hemen her şeyde niyeti dünyadır. Dünya için harcar, dünyalık için çalışır, bütün gayesi dünya için olur. Derdi, gayesi dünyadır. Ancak, Allah-û Teâlâ durumu anlatıldığı gibi olan kimse için şöyle buyurdu;

- "Artık, onun için ahirette bir nasip yoktur." (2/200)

Bundan sonra gelen ayet-i kerimede ise, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

- **"Hâlbuki, onlardan bazıları da şöyle derler;**

- **Rabbimiz, bize dünyada iyilik ver; ahirette iyilik ver; bizi cehennem azabından koru."** (2/201)

Bu duayı okuyanlar, başta Resulullah (s.a.v) efendimiz olmak üzere, tüm müminlerdir.

İlim sahipleri, üstteki ayet-i kerimede geçen dünya ve ahiret için istenen iyilik üzerinde durmuşlardır. Bu manalarda, değişik görüş ileri sürmüşlerdir. Hazret-i Ali (r.a) demiştir ki;

- **"Rabbimiz, bize dünyada iyilik ver."** (2/201) Mealine gelen ayet-i kerimede istenen şudur; Dünyada iyi kadın.

- **"Ahirette iyilik."** (2/201) İse güzel huri kızıdır.

- **"Bizi cehennem azabından konu."** (2/201) Mealine gelen ayet-i kerime ile de kötü kadın anlatılmaktadır.

Allah rahmet eylesin; Hasan-ı Basri şöyle anlattı;

- **"Dünyada iyilik.."** (2/201) Manasından murad; dünya hayatında; ilim ve ibadettir.

- **"Ahirette iyilik.."** (2/201) Manasından murad ise cennettir.

Sedî ve İbn-i Hiban da şöyle demişlerdir;

- **"Dünyada iyilik.."** (2/201) Manasından murad; Helâl yoldan bol rızık, yararlı amel.

- **"Ahirette iyilik.."** (2/201) Manasından murad ise, mağfiret ve sevaptır.

Allah rahmet eylesin; İbn-i Atıyye şöyle anlattı;

- **"Dünyada iyilik.."** (2/201) Manasından murad; ilimdir ve bu ilimle amel işlemektir.

- **"Ahirette iyilik.."** (2/201) Manasından murad ise, ahirette hesabın kolay gelmesi ve cennete girmektir. Denilmiştir ki;

- **"Dünyada iyilik.."** (2/201) Manasından murad; Başarıdır, korunmadır.

- **"Ahirette iyilik.."** (2/201) Manasından murad ise, kurtuluştur, rahmettir. Yine denilmiştir ki;

- **"Dünyada iyilik.."** (2/201) Hayırlı çocuklardır.

- **"Ahirette iyilik.."** (2/201) İse peygamberlerle arkadaş olmaktır. Denilmiştir ki;

- **"Dünyada iyilik.."** (2/201) Şu manayadır; Mal ve nimet.

- **"Ahirette iyilik.."** (2/201) İse nimetin tamamı olup cehennemden kurtulup cennete girmektir. Yine denilmiştir ki;

- **"Dünyada iyilik.."** (2/201) İhlâs manasını taşır.

- **"Ahirette iyilik.."** (2/201) Hemen her kötülükten halâs (kurtulma) manasınadır. Yine denilmiştir ki;

- **"Dünyada iyilik.."** (2/201) İmanda sebattır.

- **"Ahirette iyilik.."** (2/201) İse selâm cennetine girip rızaya nail olmaktır. Bir başka yoldan da şöyle dendiği anlatılmıştır;

- **"Dünyada iyilik.."** (2/201) Taat ve ibadetin tadıdır.

- **"Ahirette iyilik.."** (2/201) İse Yüce Allah'ı görmenin lezzetidir. Allah rahmet eylesin; Katade şöyle anlatmıştır;

- Bu ayet-i kerimede ifade edilen;

- **"İyilik.."** (2/201) Dünyada ve ahirette afiyettir. Bu yorumun sebebi, Sabit Benanî'nin, Enes'ten (r.a) gelen bir rivayetine dayanmaktadır. Şöyle ki;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir hastanın ziyaretine gitti. O hasta tüyleri yolunmuş bir kuş yavrusuna benziyordu.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, o hastaya şöyle sordu;

- **"Allah'a dua ediyor musun, ondan bir şey diliyor musun?"**

O kimse, şöyle dua ettiğini söyledi;

- Allah'ım, bana ahirette azap edeceksen, oraya bırakma; burada, dünyada iken bana azabını yap.

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Böyle bir şey olursa, dayanamazsın. Şöyle desen daha iyi olmaz mı.**

وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِى الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِى الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

- **Allah'ım, bize dünyada iyilik ver; ahirette iyilik ver; bizi cehennem azabından koru."**

O kimse, bu duayı okuduktan sonra, Allah-û Teâlâ ona şifa verdi. Sehl b. Abdullah şöyle anlattı;

- **"Dünyada iyilik.."** (2/201) Resulullah (s.a.v) efendimizin sünnetine tâbi olmaktır.

- **"Ahirette iyilik.."** (2/201) İse sünnet-i şerifeye göre yapılan ameller neticesinde cennete girmektir.

Allah rahmet eylesin; Avf'ten naklen, Müsseyyeb'in şöyle dediği anlatılmıştır;

- Bu dünyada bir kimseye İslâm, Kur'ân, çoluk çocuk ve mal ve-

rilmiş ise, dünyanın iyiliği, ahiretin iyiliği ona verilmiştir.

Anlatıldığına göre; Abdülalâ b. Vehb şöyle demiştir;

- Allah rahmet eylesin; Süfyan-ı Sevri'yi bu ayet-i kerime üzerine konuşurken dinledim; şöyle anlatıyordu;

- **"Dünyada iyilik.."** (2/201) Temiz rızıktır.

- **"Ahirette iyilik.."** (2/201) İse cennettir.

18. BÖLÜM

KURBAN BAYRAMI VE KURBAN KESME GÜNÜNÜN FAZİLETİ

Dokuzuncu Meclis:

Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

اِنَّٓا اَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ وَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ اِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْاَبْتَرُ

- **"Biz, sana Kevser'i verdik."** (108/1) **Rabbin için namazını kıl, kurbanını kes.** (108/2) **Zürriyetsiz olan, sana buğzedendir."** (108/3)

Abdullah b. Abbas (r.a) bu surede geçen;

- **"Kevser.."** (108/1) Manası üzerinde durdu ve şöyle anlattı;

- Bolca hayır, manasını taşıdığı gibi;

- Kur'ân ve peygamberlik. Manalarını da taşır. Yine;

- **"Kevser.."** (108/1) Cennetteki bir ırmağın adı olarak da anlatılmıştır.

Bu ırmak, cennetin içinden akmaktadır. Onun içi, oyulmuş inci gibidir. Kenarlarında da yeşil yakuttan kubbeler vardır. O ırmağın suyu, baldan daha tatlı; kaymaktan daha yumuşaktır.

Oranın çamuru misktir; toprağı da beyaz kâfurdandır. Çakıl taşları da inci ve yakuttandır. Oluk oluk o ırmak suyu havuza akar. Ok sesi gibi uğultu akar. Gürül gürül akar.

Allah-û Teâlâ bu Kevser ırmağını, peygamberi Muhammed'e vermiştir. Allah rahmet eylesin; Mukatil de şöyle dedi;

- **"Biz, sana Kevser'i verdik."** (108/1) Mealine gelen ayet-i kerimede anlatılmak istenen;

- **"Kevser.."** (108/1) Lâfzından murad, cennetin içinden akan bir ırmaktır. Onun için;

- **"Kevser.."** (108/1) İsminin verilmesinin sebebi şudur; Hayır olarak, akan cennet ırmakları arasında en çoğuna o sahiptir.

O ırmak, yüksek ses vererek, çağıldayarak akar.Oranın çamuru, halis misk gibidir. Çakıl taşları da zebercetten ve yakuttandır. Oranın suyu, kardan daha beyazdır. Kaymaktan daha yumuşaktır. Baldan daha tatlıdır.

Onun çevresinde, içi oyulmuş inci kubbeler vardır. O kubbelerin eni boyu fersah içi fersahtır. O kubbeler binlerce sıra altın işlemelidir. Her kubbenin içinde, bir tane huri güzeli kadın vardır. O huri güzeli her kadının da yetmiş tane hizmetçisi vardır.

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Miraca çıktığım gece Cebrail'e sordum;**

- **Bu kubbeli çadırlar kimindir? Şöyle anlattı;**

- **Bunlar, senin zevcelerin çadırlarıdır."**

Bu Kevser ırmağından, cennet ehline dört kol daha akar ki; Allah-û Teâlâ, onları Muhammed suresinde anlatmıştır. Şöyle ki;

a) Bir tanesi tatlı sudur.

b) Bir tanesi süttür.

c) Bir tanesi şaraptır.

d) Bir tanesi baldır.

Gelelim, şu ayet-i kerimenin manasına;

- **"Rabbin için namazını kıl, kurbanını kes."** (108/2) Mukatil, bu manada şöyle bir açıklama yapmıştır;

- Rabbin için, beş vakit namazını kıl; kurban bayramı günü de kurbanını kes. Denilmiştir ki;

- **"Rabbin için namazını kıl."** (108/2) Şu demeye gelir;

- Bayram namazını kıl. Sonra;

- **"Kurbanını kes."** (108/2) Emri, şu manaya da gelir; Mina'da deve kurbanını kes. Denilmiştir ki;

- **"Rabbin için namaz kıl.."** (108/2) Kurbanını keseceğin zaman, ellerini kaldırıp kurbana doğru tekbir getir. Denilmiştir ki;

- **"Kurbanını kes.."** (108/2) Emri de şu demeye gelir; Kurbanını kıbleye döndür. Gelelim, bu surenin üçüncü ayetine. Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

- **"Zürriyetsiz olan, sana buğz edendir."** (108/3) Bu ayet-i kerimenin gelmesine sebep olarak şöyle anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, Mescid-i Haram'a Benisehm b. Amr b. Hasis kapısından girdi. Kureyş'ten kimseler de, Mescit'te oturuyorlardı.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, onların yanından geçti; oturmadı. Safa kapısından da çıktı.

Onlar, Resulullah (s.a.v) efendimizin geldiğini görmemişlerdi. Çıkarken gördüler; ama arkadan tanıyamadılar.

Bu arada, As b. Vail b. Hişam b. Said b. Sehm Safa kapısından içeri giriyordu. Resulullah (s.a.v) efendimize çıkarken rastladı.

Bu sıralarda, Resulullah (s.a.v) efendimizin oğlu Abdullah b. Muhammed vefat etmişti.

Bir kimse öldüğü ve ona varis olacak bir oğlu geride kalmadığı zaman onun adına;

- Ebter.. Derlerdi. As b. Vail orada oturan kavminin yanına geldiği zaman kendisine sordular;

- Kapıda karşılaştığın kimdi? Şöyle dedi;

- Ebter. İşte bunun üzerine, Allah-û Teâlâ;

- **"Zürriyetsiz olan, sana buğz edendir."** (108/3) Mealine gelen, surenin son ayetini gönderdi. Daha açık manası ile Allah-û Teâlâ şöyle buyuruyordu;

- Asıl hayırdan tam manası ile mahrum olan, sana buğz eden, seni çekemeyen As b. Vail'dir. Onun adı sanı silinecektir. Allah onun adını halk arasında batıracaktır.

Sana gelince ya Muhammed, senin adın benim adım anıldıkça anılacaktır. Bundan başka Allah-û Teâlâ, Resulullah (s.a.v) efendimize şöyle buyurmuştu;

اَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ وَوَضَعْنَا عَنْكَ وِزْرَكَ الَّذِى اَنْقَضَ ظَهْرَكَ وَ رَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ

- **"Senin için sineni açıp genişletmedik mi? Ağırlığını da kaldırıp atmadık mı? Zira onlar senin belini bükmüştü. Senin namını da yücelttik."** (94/1-4)

Üstte anlatılan manadandır ki; Hemen her bayramda, her cuma gününde, minberlerde, mescitlerde, ezanda, kamette, namazda ve hemen her güzel yerde Resulullah (s.a.v) efendimizin adı anılmaktadır.

Hatta nikâh kesilirken, konuşma açılırken münacaatlarda hep Resulullah (s.a.v) efendimizin yüce namı anılmaktadır.

Ve Resulullah (s.a.v) efendimizin üstün mekânı da en yüce Firdevs cenneti oldu.

Durum üstte anlatıldığı gibi olunca, Resulullah (s.a.v) efendimize kindar olanın ve düşmanın sözü ona ne zarar verebilir?

Hâlbuki As b. Vail'in gideceği yer cehennemdir. Orada göreceği

altından ırmaklar akan cennetler vardır." (2/25)

Şu manaya geldiği de söylenmiştir;

- Beni yeryüzünde iken zikredin ki; yerin dibine girdiğiniz zaman da ben sizi anayım. O zaman, sizi yer ehli unutmuş olur.

İsmaî şöyle anlattı;

- Bir Arap köylüsü gördüm; Arefe günü Arafat dağında vakfeye durmuştu. Şöyle diyordu;

- Allah'ım, çeşitli şivelerle diller sana yalvarmaktadır. Onların hemen hepsi, sana dileklerini iletmektedirler.

Benim de senden dileğim şudur; Beni belâya düştüğüm zaman hatırlayasın. Ki o zaman, aile fertlerim beni unutmuş olurlar.

Şu manaya geldiği de söylenmiştir;

- Beni dünyada zikrediniz ki; ben de sizi ahirette sizi anayım. Ayrıca şu manaya geldiği de söylenmiştir;

- Beni taatla zikrediniz ki; sizi afiyetler vererek anayım. Üstteki manaya da, şu ayet-i kerime delil gösterilmiştir;

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهُ حَيٰوةً طَيِّبَةً

- **"İster erkek, ister kadın; her kim, yararlı amel işler ise, onu güzel bir hayatla yaşatırız."** (16/97) Yine denilmiştir ki;

- Beni gizlide ve aşikârede zikrediniz ki; ben de sizi hem gizlide, hem de aşikârede anayım manasına gelir. Nitekim bu mana, bazı semavî kitaplarda şöyle gelmiştir;

- Ben kulumun zannına göreyim; istediği gibi hakkımda düşünebilir. Beni zikrettiği süre onunlayım. Bir kimse, beni, içinden zikrederse, ben de onu özümde zikrederim. Bir kimse, beni bir cemaat arasında zikrederse, ben de onu, onun zikrettiği cemaatten hayırlı bir cemaat arasında zikrederim.

Bir kimse, bana bir karış yaklaşır ise, ben ona bir zira yaklaşırım. Bir kimse, bana bir zira yaklaşır ise, ben ona bir arşın yaklaşırım. Bir kimse, bana yürüyerek gelir ise, ben ona koşarak giderim.

Bir kimse, bana yer dolusu hata ile gelse; ben ona aynı dolulukta mağfiret veririm. Şu şartlaki; Bana şirk koşmamış olsun.

Şu manaya geldiği de söylenmiştir;

- Beni nimette ve bollukta zikrediniz ki; ben de zorluk ve belâ zamanı sizi hatırlayayım. Bu manayı şu ayet-i kerime teyit eder;

فَلَوْلَا اَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ لَلَبِثَ فِى بَطْنِهِ اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُونَ

- **"Şayet o, tespih edenlerden olmasaydı; diriliş gününe kadar balığın karnında kalırdı."** (37/143-144)

Selman-ı Farisî (r.a) şöyle anlattı;

- Bir kul, genişlik zamanında Allah'a dua eder ise, kendi başına bir belâ geldiği zaman, melekler Yüce Allah'a şöyle yalvarırlar;

- Ey Rabbimiz, kulun belâya uğradı.

Ve onun hakkında şefaatçi olurlar; Allah-û Teâlâ da onun şefaatini kabul buyurur. Ama darda kaldığı zaman dua eder ise, ona şöyle cevap gelir;

- Şimdi mi aklına geldi? Ve ona şefaat etmezler. Bu manayı teyit eden bir ayet-i kerime, Firavun'un hikâyesi anlatılırken şöyle geçmiştir;

آلْئٰنَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَكُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ

- **"Şimdi mi aklına geldi, daha önce isyan ediyordun?"** (10/91) Şöyle bir mana da verilmiştir;

- Beni teslim olmakla, işlerini bana ısmarlamakla zikredin ki; ben de sizi, en güzide şeyle hatırlayayım. Şu ayet-i kerime anlatılan manayı teyit eder;

وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ فَهُوَ حَسْبُهُ

- **"Bir kimse, Allah'a tevekkül eder ise, Allah ona yetişir."** (65/3) Şu mana da verilmiştir;

- Beni şevkle, muhabbetle zikredin ki; ben de sizi arzunuza kavuşturmakla, yakınlık vermekle anayım. Denilmiştir ki;

- Beni yüceliğimle, üstünlüğümle zikredin ki; size karşılıksız ihsanlar verip mükâfatla anayım. Şu manalara geldiği de söylenmiştir;

- Beni tövbe ile zikredin ki; sizi günah bağışlamakla anayım.

Beni dua ile zikrediniz ki; size karşılıksız bol ihsan ederek anayım. Beni dilekle zikrediniz ki, ben de dileğinizi yerine getirmekle anayım. Beni, araya gaflet sokmadan zikredin ki; sizi aralıksız anayım.

Beni, yaptığınız hatalara pişmanlık duyarak zikrediniz ki; sizi keremle anayım. Beni, özür dileyerek zikredin ki; sizi mağfiretle yani; Bağışlamakla anayım. Beni, tam bir irade ile zikrediniz ki; size faydalı olan şeyle sizi anayım.

Beni, kötülükleri bırakmak sureti ile zikredin ki; sizi fazla fazla iyilikler ederek anayım.

Beni, ihlâsla zikredin ki; sizi kötülüklerden kurtarmak sureti ile anayım. Beni, kalplerinizle zikrediniz ki; sizi sıkıntılı hallerden çıkarmakla anayım.Beni, unutmadan anın ki; size uğur bereket getirmekle anayım. Beni, muhtaç hâlinizi anlatarak zikredin ki; size güç vermekle anayım.

Beni, özür dileyerek, günahlarınızın bağışlanmasını isteyerek zikredin ki; sizi rahmetle ve mağfiretle anayım.

Beni, imanla zikrediniz ki; size cennetler vererek anayım. Beni, İslâm yoluna girerek zikredin ki; sizi, ikramla anayım. Beni, kalple zikredin ki; sizi mana perdelerini açarak anayım. Beni, fani hâlinizi bilerek zikredin ki; sizi devamlı bir zikirle anayım. Beni, yalvararak candan anın ki; sizi faziletli kılmak sureti ile anayım.

Beni, zelil hâlinizi anlatarak anın ki; sizi hataları bağışlamak sureti ile anayım. Beni, yaptıklarınızı itiraf ederek anınız ki; işlenen günahları silerek sizi anayım.

Beni, gönül safası ile zikredin ki; sizi halis iyilikle anayım. Beni, sadakatle zikredin ki; sizi rıfk ile yumuşaklıkla anayım. Beni, saflıkla zikredin ki; sizi af ile anayım.

Bana tazim ederek beni zikredin ki; sizi keremli kılmak sureti ile anayım. Beni, tekbir getirerek zikredin ki; sizi sair adlı cehennemden kurtarmak sureti ile anayım. Beni, cefayı terk etmek sureti ile zikredin ki; sizi verilen söze vefa ile anayım.

Beni, hatayı terk etmek sureti ile zikredin ki; sizi çeşitli ihsanlarla anayım. Beni, hizmette çaba göstermek sureti ile zikredin ki; sizi nimetin tamamını vermek sureti ile anayım.

Siz, ne olduğunuzu düşünerek beni zikredin ki; ben de kendi varlığımla sizi anayım. Allah'ın anması ise, en büyüktür.

Allah rahmet eylesin; Rebi aynı ayet-i kerime üzerinde durdu ve şu manaları anlattı;

- Allah zatını zikredeni anar; şükredene bol verir; nimetlerini inkâr edene azap eder.

Allah rahmet eylesin; Süddî şöyle anlattı;

- Hangi kul, Allah'ı zikrederse, mutlaka Allah onu anar. Hangi mümin Allah'ı zikretse, Allah onu rahmeti ile anar. Hangi kâfir Allah'ı zikretse, Allah onu azapla anar.

Allah rahmet eylesin; Süfyan b. Uyeyne şöyle dedi;

- Bize ulaşan habere göre, Allah-û Teâlâ şöyle buyurmuştur;

- Kullarıma öyle ihsanlar eyledim ki; eğer onları Cebrail'e ve Mikâil'e vermiş olsaydım, mutlaka onlara pek büyük bir ihsanda bu-

lunmuş olurdum. Zira kullara şöyle dedim;

- **"Beni zikredin ki, sizi anayım.."** (2/152) Musa'ya şöyle dedim;

- Zalimlere söyle; beni zikretmesinler; zira beni zikredeni ben de anarım. Benim onları anmam ise, onlara lânet etmemdir.

Allah rahmet eylesin; Ebu Osman Nehdî şöyle dedi;

- Ben, gerçekten Rabbimin beni andığını biliyorum. Dediler ki;

- Bunu nasıl biliyorsun? Şöyle dedi;

- Bilirim, zira şöyle buyurdu;

- **"Beni zikredin ki, sizi anayım.."** (2/152) Bu manaya göre; Allah'ı zikrettiğim zaman o da beni anmış olur.

Anlatıldığına göre, Aziz Celil Allah Davud aleyhisselâma şöyle vahyetmiştir;

- Ey Davud, benimle ferah bulunuz. Benim zikrimle nimete eriniz. Allah rahmet eylesin; Sevrî şöyle dedi;

- Her şeyin bir cezası vardır; irfan sahibinin cezası ise Allah zikrinden kesilip bırakmasıdır. Şöyle anlatıldı;

- Bir kalbe zikir yerleştiği zaman; oraya şeytan yaklaşır ise çarpılır. Tıpkı; İnsan şeytana yaklaştığı zaman çarpıldığı gibi.

- Bu neden böyle oluyor? Diye sorulduğu zaman şu cevap alındı;

- Zira ona da insan dokunmuş olur.

Sehl b. Abdullah (r.a) şöyle dedi;

- Bir irfan sahibi, için Kerim Rabbini unutmaktan daha çirkin bir şey bilmiyorum. Şöyle anlatıldı;

- Yapılan gizli zikri, melek taşıyamaz. Zira onun bu zikirden haberi yoktur. O zikir, kulla Allah arasında bir sırdır. Büyüklerden biri şöyle anlattı;

- Bana, bir topluluk içinde zikir eden kimse anlatıldı; onun yanına gittim. Bir ara oturuyorduk; bir aslan çıkageldi. O kimseye yöneldi; bir pençe atıp bir parça etini kopardı. Ona da, bana da baygınlık geldi. Ayıldım;

- Bu nedir? Diye sorunca şöyle dedi;

- Kalbime, Allah'ın zikri babında bir kesinti geldi.

Bunun için, Allah-û Teâlâ onu bana karşı kızdırdı.

O da gördüğün gibi, bana gelip saldırdı.

3. FASIL; Dua üzerinedir.

Aziz Celil Allah, bize şöyle anlatması için peygamberinin dili ile şöyle buyurdu;

وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِى اَسْتَجِبْ لَكُمْ

- **"Rabbiniz şöyle buyurdu;**

- **Bana dua ediniz ki, kabul edeyim."** (40/60)

Allah-û Teâlâ, bir başka ayet-i kerimede ise şöyle buyurdu;

فَاِذَا فَرَغْتَ فَانْصَبْ وَاِلَى رَبِّكَ فَارْغَبْ

- **"Boş kalınca yorul; ancak Rabbine sarıl.."** (94/8) Bu ayet-i kerimenin daha açık manası şudur;

- Namazı bitirdikten sonra, duaya başla. Yani; Yüce Allah'a. Allah-û Teâlâ, bir başka ayet-i kerimede ise, şöyle buyurdu;

وَاِذَا سَاَلَكَ عِبَادِى عَنِّى فَاِنِّى قَرِيبٌ اُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ اِذَا دَعَانِ

- **"Kullarım, sana benden sorarlarsa söyle; Ben onlara yakınım; bana dua edenin duasını kabul ederim.."** (2/186)

Bu son anlatılan ayet-i kerime üzerine, değişik görüşler ileri sürülmüştür.

Kelbî'nin Ebu Salih'ten naklettiğine göre; İbn-i Abbas (r.a) bu ayet-i kerimenin nüzul sebebi hakkında şöyle anlattı;

- Medine halkı Yahudileri Resulullah (s.a.v) efendimize sordular;

- Rabbimiz, bizim dualarımızı nasıl duyabilir? Hâlbuki senin dediğine göre; Sema ile aramızda, beş yüz senelik yol vardır. Her semanın kalınlığı da bu kadarlıktır.

Bunun üzerine, şu ayet-i kerime geldi;

- **"Kullarım, sana benden sorarlarsa söyle;.."** (2/186)

Hasan (r.a) da bu ayet-i kerimenin geliş sebebi olarak şöyle anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin ashabı, Resulullah (s.a.v) efendimize sordular;

- Rabbimiz nerede? Bunun üzerine, üstteki ayet-i kerime geldi. Allah ikisine de rahmet eylesin; Ata ve Katade şöyle anlattı;

وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِى اَسْتَجِبْ لَكُمْ

- **"Rabbiniz şöyle buyurdu;**

- **Bana dua ediniz ki, kabul edeyim.."** (40/60)

Mealine gelen ayet-i kerime geldikten sonra, Resulullah (s.a.v) efendimizin ashabından biri şöyle sordu;

- Ya Resulullah, Rabbimize nasıl dua edelim, ne zaman dua edelim? Bunun üzerine, şu ayet-i kerime nazil oldu;

- **"Kullarım, sana benden sorarlarsa söyle;.."** (2/186)

Allah rahmet eylesin; Dahhâk şöyle anlattı;

- Sahabeden biri, Resulullah (s.a.v) efendimize şöyle sordu;

- Rabbimiz bize yakın mıdır? Eğer böyle ise, ona gizlice münacaat edelim. Yoksa Rabbimiz, bize uzak mıdır? Eğer böyle ise, ona bağırarak dua edelim. Bunun üzerine, Allah-û Teâlâ;

- **"Kullarım, sana benden sorarlarsa söyle;.."** (2/186) Bu ayet-i kerime üzerine, ehl-i maanî şöyle dedi;

- Bu ayet-i kerimede gizli bir mana var ki; ona şöyle buyrulmaktadır;

- Onlara söyle; onlara öğret ki, ben onlara ilim yönü ile yakınım. Bu ayet-i kerime üzerine, işaret ehli olanlar da şöyle demiştir;

- Bu ayet-i kerime, ilâhi kudretin izharı için vasıtayı aradan kaldırmaktadır. Ayet-i kerimenin devamı şöyledir;

أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ اِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِى وَلْيُؤْمِنُوا بِى لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ

- **"Bana dua edenin duasını kabul ederim. O hâlde emrime icabet etsinler.."** (2/186)

Yani; Taatıma koşsunlar. Ayet-i kerimenin aslında;

- İcabet ve isticabet. Lâfızları geçmektedir ki; ikisi de aynı manayadır. Allah rahmet eylesin; Ebu Reca Horasanî şöyle demiştir;

- **"İcabet etsinler."** (2/186) Mealine alınan ayet-i kerimenin daha açık manası şudur;

- Bana dua etsinler.

- **"İcabet.."** (2/186) Lâfzının lügatteki manası şu demeye gelir;

- Emre itaat ve istenen şeyin ihsan yollu verilmesi. Mesela şu tabirler kullanılır;

- Sema yağmurla icabet etti. Yer bitki ile icabet etti. Bu cümlenin daha açık manası şudur;

- Semadan yağmur istendi; verdi. Yerden bitki istendi; o da verdi. Netice mana şudur ki;

- **"İcabet.."** (2/186) Allah tarafından karşılıksız ihsandır; kuldan ise, onun emrine itaattir.

Ayet-i kerimenin devamı şöyledir;

- **"Ve onlar bana inansınlar; elbet bu yoldan doğruyu bulacakları umulur."** Yani; Bana inandıkları takdirde, hidayeti bulurlar. Burada, şöyle bir soru sorulabilir;

- **"Bana, dua edenin duasını kabul ederim.."** (2/186)

- **"Bana dua ediniz ki, kabul edeyim.."** (40/60)

Ayet-i kerimeleri sağlamdır. Hâlbuki Allah'ın kullarından birçoklarını görmekteyiz ki, dua ederler; ama bunların duası kabul edilip dilekleri yerine geldiği görülmez. Nedendir? Bunun için şu cevap verilir;

- Üstte anlatılan iki ayet-i kerimenin yorumu ve tevili üzerine, ilim sahipleri çeşitli görüş ileri sürmüşlerdir. Bazısı şöyle demiştir;

- Burada duadan murad taat olup icabetten murad ise sevaptır. Bu manaya göre, Allah-û Teâlâ bize şöyle anlatmak ister;

- Bana itaat ettiği zaman dua edenin duasına sevap vermek sureti ile karşılık veririm. Bazıları da şöyle demiştir;

- Her iki ayet-i kerimenin manasında da özellik vardır. Lâfzı, umuma şamil görünse de, manası hususîdir. Her iki ayet-i kerime anlatılan mana takdirine göre şu manayı taşır;

- İstersem, dua edenin duasını kabul ederim. Hükmü kazaya uygun düşerse, dua edenin duasını kabul ederim.

Duasının kabul edilmesi kendisi için hayırlı ise, onun duasını kabul ederim.

Üstteki mana, Ebu Said'den (r.a) naklen Ali b. Mütevekkil'in anlattığı bir hadis-i şerifin manasına uygundur. Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Bir Müslüman dua ettiği zaman; bu duasında akrabalıktan kopma, bir başka günah olmaz ise, Allah-û Teâlâ onun duasını üç şekilden biri ile kabul buyurur;**

a) Peşin olarak, ne dileği var ise, dünyada iken verir.

b) Onun için birikmiş sevap olarak ahirete bırakır.

c) O miktarda bir kötülüğü ondan def eder."

Bunun üzerine, sahabe-i kiram Resulullah (s.a.v) efendimize şöyle dedi;

- Ya Resulullah, o hâlde çok çok dua edelim. Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Allah-û Teâlâ da daha çok ihsan eyler."** Yorumculardan bazıları da şöyle dedi;

- Ayet-i kerimenin manası umuma şamildir. Davete icabetten

daha fazla bir mana yoktur.

Dileğin yerine geleceği, ihtiyacın giderileceği şanında bir mana ayet-i kerimede anlatılmamıştır.

Bir efendi kölesine, bir baba çocuğuna dilekte bulunduğu zaman; dileğini işitir ve kabul eder. Ama onun dileğine karşılık bir şey vermeyebilir. Dua edildiği zaman; kesin olarak ona icabet edilmesi vardır. Zira;

- **"İcabet ve isticabe.."** Lâfızları haberdir. Gelen habere ise, bozulma kokusu düşmez. Şayet bir bozulma durumu olur ise, haberi veren zat yalancı olmuş olur. Hâlbuki Allah-û Teâlâ böyle bir manadan yana çok çok yüceliğe sahiptir.

Ve Allah-û Teâlâ'nın verdiği haber ise, verilen haberin aksine meydana gelmez.

Üstteki yorumu pekiştiren mana ise, Nafi'in anlattığı, İbn-i Ömer (r.a) tarafından bir hadis-i şeriftir. Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Bir kimse, duada bir kapı açar ise, Allah-û Teâlâ onu kabulde (icabette) nice kapılar açar.."**

Allah-û Teâlâ, Davud aleyhisselâma şöyle vahyetti;

- Zalimlere söyle; Bana dua etmesinler. Zira zatıma dua edildiğinde kabul etmeyi gerekli kılmışım. Zalimlerin duasını kabul edersem, onlara lânet etmem gerekir. Denilmiştir ki;

- Allah-û Teâlâ, mümin kulun duasına o vakitte icabet edip kabul buyurur. Ancak onun arzusunu yerine getirmeyi biraz erteler. Ta ki; O kul dua etsin; zatı da onun dua sesini dinlesin.

Üstteki mana, şu raviler yolu ile gelen rivayete uygundur; Muhammed b. Münkedir, Cabir b. Abdullah. Allah ondan razı olsun.

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Bir kul, Allah-û Teâlâ'ya dua ettiği zaman; şayet sevdiği bir kul ise, onun duasını kabul buyurur. Bu arada Cebrail aleyhisselâma da şu emri verir;**

- Bu kulumun dileğini yerine getir; ama biraz ertele. Zira ben onun sesini duymayı çok seviyorum. Eğer Allah-û Teâlâ'nın sevmediği bir kul Allah'a dua eder ise, bu kere Allah-û Teâlâ Cebrail aleyhisselâma şu emri verir;

- Ey Cebrail, ihlâsına göre bu kulumun ihtiyacını gider; ertelemeden hemen ver. Çünkü onun sesini duymak istemiyorum."

Allah rahmet eylesin; Yahya b. Said'in şöyle dediği anlatıldı;

- İzzet Sahibi Rabbimi rüyada gördüm ve sordum;

- Ya Rabbi, ne zamandır sana dua ediyorum; ama kabul etmiyorsun? Bana şöyle buyurdu;

- Ya Yahya, senin sesini duymayı seviyorum. Bazıları da şöyle dedi;

- Duaların bazı edepleri ve şartları vardır ki; bunlar kabul sebebi olup arzu edilene de ermeyi sağlarlar.

Her kim dua ederken, o edeplere ve şartlara riayet eder de, onları tamamlar ise, duası kabul olanlardan olur.

Her kim, o edeplere karşı aldırmaz olur; şartlarını bozar ise, haddini bilmezlerden olur. Anlatıldığına göre, İbrahim b. Edhem'e şöyle sorulmuş;

- Hâlimiz ne olacak, nicedir dua ederiz; duamız makbul olmaz. Onlara şöyle dedi;

- Siz Allah'ın elçisi Resul'ü biliyorsunuz; ama onun sünnetine tâbi olmuyorsunuz.

Kur'ân'ı biliyorsunuz, ama onun emri ile amel etmiyorsunuz.

Yüce Allah'ın nimetlerini yiyorsunuz, ama onun şükrünü eda etmiyorsunuz.

Cenneti biliyorsunuz, ama onu isteme yoluna girmiyorsunuz.

Cehennemi de biliyorsunuz, ama ondan çekinmiyorsunuz.

Şeytanı da biliyorsunuz, ama onunla savaşa girmiyorsunuz; aksine onunla uyuşuyorsunuz.

Ölümün geleceğini biliyorsunuz; ama onun için hiçbir hazırlık yapmıyorsunuz.

Ölülerinizi götürüp gömüyorsunuz; ama bundan hiç ibret almıyorsunuz.

Kendi ayıplarınızı bırakıyorsunuz; başka insanların ayıpları ile meşgul oluyorsunuz.

4. FASIL; Kurban

Allah-û Teâlâ kurban için şöyle buyurdu;

وَانْحَرْ

- **"Kurbanını kes.."** (108/2)

Kurban kesilmesinin aslı, İbrahim aleyhisselâma dayanır.

Allah-û Teâlâ Halil'i İbrahim Halil aleyhisselâmı, zalim Nemrut'un ateşinden, hilesinden, azabından kurtarıp selâmete çıkardıktan sonra; kendisine kurban kesmesi için emir verdi. Kur'ân-ı Kerim de İbrahim aleyhisselâmın şöyle dediği anlatıldı;

وَقَالَ اِنّى ذَاهِبٌ اِلَى رَبّى سَيَهْدِينِ

- **"Ben Rabbime gidiyorum; o bana hidayet eder.."** (37/99)

Bunun daha açık manası şu demeye gelir;

- Ben Rabbimin rızasını kazanmak için mukaddes topraklara hicret edip gidiyorum.

Bu manaya göre; Allah yolunda, Allah'ın halkından İbrahim aleyhisselâm ilk hicret edendir.

İbrahim aleyhisselâm hicret ettiği zaman, yanında şunlar vardı; Lut peygamber ve Lut peygamberin kız kardeşi Sare.

Lut peygamber, İbrahim peygamberin dayısının oğlu idi.

İbrahim aleyhisselâm, mukaddes topraklara ayak bastığı zaman, Yüce Rabbinden bir oğlan çocuğu diledi;

رَبِّ هَبْ لِى مِنَ الصَّالِحِينَ

- **"Rabbim, bana salihlerden birini bağışla.."** (37/100)

Diyerek dua etti. Bu duası ile şöyle demek istiyordu;

- Rabbim, bana yararlı bir çocuk ver. Allah-û Teâlâ da onun duasını kabul buyurdu. Melekleri gönderdi. Melekler gelince;

فَبَشَّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ

- **"Biz de onu, uysal bir oğlan çocuğu vermekle müjdeledik.."** (37/101) Allah-û Teâlâ, bundan sonrasını şöyle anlattı;

فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْىَ قَالَ يَابُنَىَّ اِنّى اَرٰى فِى الْمَنَامِ اَنّى اَذْبَحُكَ

- **"Oğlu yetişip kendisi ile beraber dağa çıkmaya başladığı zaman; İbrahim oğluna şöyle dedi;**

- **Yavrucuğum, rüyamda seni kurban ettiğimi gördüm."** (37/102) İbrahim aleyhisselâm oğluna şu manayı anlatmak istiyordu;

- Bana verilen emir, seni kurban olarak boğazlamaktır.

Zira bu yolda, İbrahim aleyhisselâmın üzerinde bir adak vardı.

Sonra şöyle devam etti;

فَانْظُرْ مَاذَا تَرٰى

- **"Hele bir bak; bu yolda görüşün nedir?"** (37/102)

Ancak, oğlu beklemeden şu cevabı verdi;

قَالَ يَٓا اَبَتِ افْعَلْ مَاتُؤْمَرُ

- **"Ey babacığım, ne emir aldıysan, onu yerine getir."** (37/102)

Şöyle demek istiyordu;

- Rabbinin emrine itaat et. Ancak, burada İsmail aleyhisselâm şöyle demedi;

- Rüyada ne gördüysen onu yap.

İbrahim aleyhisselâm, anlatılan rüyayı üç gece peş peşe görmüştü. İbrahim aleyhisselâm, kurban etme işine girmeden evvel oruç tuttu ve namaz kıldı. Daha sonra, oğlu şöyle dedi;

سَتَجِدُنٖى اِنْ شَٓاءَ اللّٰهُ مِنَ الصَّابِرٖينَ

- **"İnşallah beni, bu kurban işinde sabırlılardan bulursun."** (37/102) Allah-û Teâlâ bundan sonrasını şöyle anlattı;

فَلَمَّا اَسْلَمَا وَتَلَّهُ لِلْجَبٖينِ

- **"Her ikisi de Allah'ın emrine teslim olduktan sonra; İbrahim aleyhisselâm, oğlunu alnı üzerine yatırdı."** (37/103)

İbrahim aleyhisselâm, oğlunu boğazlamak için alnından tuttuğu zaman, Allah-û Teâlâ onun ve oğlunun sadakatini bildi. Bundan sonrasını şöyle anlattı;

وَنَادَيْنَاهُ اَنْ يَٓا اِبْرٰهٖيمُ قَدْ صَدَّقْتَ الرُّءْيَا

- **"Ey İbrahim, rüyana sadakat gösterdin."** (37/104)

Yani; Oğlunu kurban etmek üzere. Şu koçu al; oğlunun yerine onu kurban et. Allah-û Teâlâ, bu manayı bize şu ayet-i kerime ile anlattı;

وَفَدَيْنَاهُ بِذِبْحٍ عَظٖيمٍ

- **"Ona büyük bir kurban fidyesi verdik."** (37/107)

Bu koç, dağ keçisi tekesinden idi. Kurban edilmeye gelmeden evvel, kırk yıl cennette otladı. O koçun adı da; Zerir idi.

Denilmiştir ki;

- İbrahim aleyhisselâma gelen bu kurban, Âdem peygamberin şehit edilen oğlu Habil'in kurbanı idi.

Bu kurban cennette otlayıp durdu. Sonunda fedai olarak geldi;

İsmail aleyhisselâmın yerine kurban oldu. Bundan sonra, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

كَذٰلِكَ نَجْزِى الْمُحْسِنِينَ

- **"İşte biz, iyileri böyle mükâfatlandırırız."** (37/110)

Allah-û Teâlâ şöyle anlatmak istiyordu;

- Bizi seven herkesi böyle mükâfata lâyık görürüz.

İbrahim aleyhisselâm, oğlunu kurban etmek için Yüce Allah'ın emrine itaat etmişti. Bu itaatindeki iyi davranışından dolayı, Allah-û Teâlâ onu, hayırla mükâfata lâyık gördü.

- İbrahim aleyhisselâmın kurban etmek için emir aldığı oğlu, **İsmail** aleyhisselâmdır.

Sonra, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

اِنَّ هٰذَا لَهُوَ الْبَلٰٓؤُا الْمُبِينُ

- **"Bu açık bir belâ idi."** (37/106) Bunun daha açık manası şudur;

- Bu, apaçık bir imtihandı. Aynı zamanda, büyük bir nimetti. Zira oğlunu kurban etmeyi affedip onun yerine bir kurban yolladı.

Şöyle anlatıldı;

- İbrahim aleyhisselâm, oğlunun boğazına bıçağı dayadığı zaman, kendisine Yüce Hak tarafından şöyle bir nida geldi;

- Ey ibrahim, oğlunu serbest bırak. Bizim muradımız, oğlunun kurban edilmesi değildir; ancak muradımız, kalbinden oğul sevgisini çıkarmaktır.

Üstteki manaya dayanılarak anlatıldığına göre, bazı kitaplarda şöyle yazılmıştır;

- İbrahim aleyhisselâm, oğlunu kesmeyi istediği zaman, içinden şöyle dedi;

- Ya Rabbi, ne olurdu, bu boğazlama işini benden başkasının eli ile yapsaydın. Daha iyi olurdu. Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

- Bu iş, ancak senin elinle olacaktır. Melekler şöyle dediler;

- Ya Rabbi, bunu neden yaptın? Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

- İmtihan üstüne imtihana tâbi olsun. Melekler tekrar sordular;

- Neden böyle? Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

- Ta ki, benden başkasını sevmesin. Zira ben sevgimde ortak kabul etmem.

İbrahim aleyhisselâm oğlunu sevdi; onu kurban etme imtihanına tâbi tutuldu.

Yakub aleyhisselâm oğlu Yusufu sevdi; kırk yıl onu kaybetti. Onun ayrılık imtihanına tâbi oldu.

Resulullah (s.a.v) efendimiz de Hazret-i Hasan'ı ve Hazret-i Hüseyin'i sevdi; kalpten onlara karşı bir bağlantı kurdu. Bunun üzerine Cebrail geldi; Resulullah (s.a.v) efendimize şu haberi getirdi;

- Onlardan biri zehirlenecek; diğeri de şehit edilecek.

Ta ki; Sevilen zattan başkası sevilmesin.

5. FASIL; Bayram namazına gitmek.

Mümin kimse, bayram namazına çıktığı zaman; giderken başka yoldan gitmeli; dönüşte de bir başka yoldan dönmelidir.

Bu manada, İbn-i Ömer'den (r.a) gelen rivayet şöyledir;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, bayram namazına çıktığı zaman; giderken ayrı yoldan, dönerken de ayrı yoldan dönerdi. Bu mana, bir başka rivayette ise şöyle anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz; bir yoldan bayram namazına çıkardı, bir yoldan da dönerdi.

Anlatılan manada, ulema, değişik görüş ileri sürdüler. Çoğunluk şu görüşü ileri sürdü;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin böyle etmekten kastı; Müşrikler, Resulullah (s.a.v) efendimizin askerleri hakkında kesin bilgi edinemesinler. Zira toplu bir yerde görürlerse, kesine yakın bir tahmin yapabilirler. Yollarını değiştirmekten maksat, müşrikleri şaşırtmaktı.

Bazıları da bu durumu şöyle manalandırdılar;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, böyle etmekle, kısa yoldan dönüşü murad etmiştir. Sevabı artırmak için, giderken uzun yolu tercih etmiş olup dönüşte de kısadan dönmüştür. Bir başka zümre ise, şöyle yorumladı;

- Bir yerden gidildiği zaman, o yer bayram namazına gittiğine şahadet eder. Dönüşte de, bir başka yoldan gelir ise, o yol da kendisine şahadet eder. Şöyle anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, kabilelerden birine gitti. Dönüşte, bir kabileden geçerek döndü. Şunun için yapıyordu; Ta ki, onlar arasında kereme nail olmak dağılsın. Zira Resulullah (s.a.v) efendimizi görmek sırf rahmettir.

Allah-û Teâlâ, bu manada şöyle buyurdu;

- **"Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik."** (21/107) Şöyle anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz ve daha başka peygamberlerin, üzerinde gezip durmasından yer iftihar eder. Bu manaya uygun olarak, Resulullah (s.a.v) efendimiz her yerden geçmiştir ki; Onlar birbirlerine karşı böbürlenmesinler. Denildi ki;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, namazgâha çıkarken, Yüce Allah'a ulaşmayı murad ediyordu. Gerçek niyeti bu idi.

Bundan sonra; çoluk çocuğa, vatana, çamura, suya bilinen şekli ile dönüşe geçiyordu.

Anlatılan manaya uygun olarak; Yüce Allah'a ulaşmak niyeti ile çıktığı yoldan dönmeyi niyetine almıyor ve oradan dönmüyordu; başka yola giriyordu. Şöyle anlatıldı;

- Şayet, Resulullah (s.a.v) efendimiz, dönüşte başka yola girmemiş olsaydı; aynı şekilde yapmak, ümmetine de gerekli olurdu. Bu durumda da, onlara namazdan sonra, evlerine dönmek zor olurdu.

Bu manada ümmetine rahatlık yolunu tuttu. Ta ki onlar; Arzu ettikleri yoldan hanelerine dönsünler. Denilmiştir ki;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, münafıkların ve kâfirlerin hilelerinden çekiniyordu; onun için de dönüşte yolunu değiştiriyordu. Denilmiştir ki;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, beraberinde bulunanlara sadaka verirdi. Başka yoldan dönmesinin sebebi; Daha başka kimselere de sadaka dağıtabilmekti. Yine denilmiştir ki;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin böyle etmesi, halkın üzerine kalabalık bir şekilde gelmesini önlemekti. Dağınık yoldan gittiklerine göre; Hepsi Resulullah (s.a.v) efendimizin peşine düşüp sıkıntı vermezlerdi.

6. FASIL; Kurban gününün ve kurbanın faziletleri

Abdullah b. Kırt, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Allah katında günlerin en büyüğü kurban günüdür."** Rivayet edildiğine göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz Hazret-i Fatıma'ya (r.a) şöyle buyurmuştur;

- **"Gel, kurbanının kesilmesinde hazır ol. Kurbandan akan kanın ilk damlası sebebi ile işlediğin bütün günahlar bağışlanır.**

kurban etti. Yatırdı; kesti ve keserken şöyle okudu;

- **"Allah'ın adı ile. Allah'ım, bunu Muhammed'den, Muhammed'in âlinden ve Muhammed'in ümmetinden kabul buyur."** Hadis ravileri, yukarıda geçen;

- **"Siyaha basmalı; siyahta bakmalı."** Tabirini, şu şekilde anlattılar;

- Etinin ve yağının çokluğudur. O kadar ki; etinin ve yağının fazlalığından kendi kendine yeter. Kendi gölgesinde kalır. Kendi kendine oturur ve bakar. Lügatçiler de şöyle dediler;

- Burada siyahtan murad şudur; İki ayakları, gözleri, dizleri kara.

7. FASIL; Kurban bayramı gecesinin namazı.

Kurban bayramı gecesinin namazı iki rekât olup anlatılacağı gibi kılınır. Kılınan bu namazın her rekâtında;

a) On beş kere Fatiha suresi okunur. (1. Sure)

b) On beş kere İhlâs suresi okunur. (112. Sure)

c) On beş kere Felâk suresi okunur. (113. Sure)

d) On beş kere Nas suresi okunur. (114. Sure)

Namazdan selâmla çıktıktan sonra, üç kere Ayet-el kürsiyi okur. (Bakara suresinin 255. ayetidir.) Sonra, on beş kere istiğfar ederek Yüce Allah'tan günahlarının bağışlanmasını diler. Bundan sonra, dünyaya ve ahirete dair ne gibi dilekleri var ise dilemelidir.

8. FASIL; Kurban kesmek.

Kurban kesmek sünnettir. Kesmeye gücü yeten için onu terk etmek sevimsiz bir iştir. İmam-ı Malik, İmam-ı Ahmed ve İmam-ı Şafiî'nin görüşü budur. Bunların dışında kalan imamlara göre; Kurban kesmek vaciptir.

Kurban kesmenin, vacip değil de müstehap oluşu, İbn-i Abbas'tan (r.a) gelen şu hadis-i şerife dayanır;

- **"Kurban kesmek, bana emirdir; sizin için de sünnet."** Bir başka rivayette ise, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- **"Üç şey var ki, bunlar bana farzdır; ama bunlar sizin için nafiledir; Kurban kesmek, vitir namazı kılmak, sabah namazının iki rekât sünneti."**

Ümmü Seleme rivayeti ile gelen bir hadis-i şerifte ise, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- "On günler girdiği zaman, sizden biri kurban kesmek isterse tüyünden ve etinden bir şey almasın."

Görülüyor ki, Resulullah (s.a.v) efendimiz burada kurbanı isteğe bırakmıştır. Şayet kurban, şer'an vacip olsaydı; onu isteğe bırakmazdı.

9. FASIL; Fazilet itibarı ile kesilen kurbanlar.

Kurbanların en faziletlisi, deve kurbanıdır.

Deveden sonra, sığır kurbanıdır.

Kesilen kurbanlardan, fazilet itibarı ile daha sonra koyun gelir.

Ancak kesilecek kurban; koyun cinsinden ceza olması, yani; Altı ayını doldurmuş olması, keçinin de senesini doldurmuş olması gerekir.

Kesilecek sığır kurbanı; iki yaşını doldurmuş olması gerekir.

Kesilecek deve kurbanının da beş senesini doldurmuş olması gerekir.

Kesilecek koyun keçi cinsi, ancak bir kişinin kurbanı olabilir.

Deve, sığır cinsi kurban da yedi kişiye yeter.

Kesilecek kurbanın en faziletlisi; beyazı siyahından daha çok olanı, sonra sarısı, daha sonra da siyahıdır.

Kurban kesiminde en faziletlisi; bir kimsenin kendi kurbanını kendisinin kesmesidir.

Şayet kurban kesme işini tam yapacak durumda değilse, kesiminde hazır olmalıdır.

Kesilen kurbanın üçte birini kendisinin ve ailesinin yemesi için ayırır; üçte birini hediye eder; üçte birini de sadaka olarak dağıtır.

Kesilecek kurbanın ayıplı olmasından sakınmalıdır. Kurbanda ayıp olarak şu hususlar sayılmıştır;

a) Kulağının ve boynuzunun yarısı kesik veya kopuk olmamalıdır. Bazılarına göre; Üçte biri eksik olsa da caiz değildir.

b) Boynuzu olmayan koç da kurban edilmemelidir. Zira böylesi, boynuzu kesilmiş hükmündedir. En sağlam görüş budur.

c) Bir gözü sakatlanıp kör olan hayvan da kurban edilmemelidir.

d) İlikleri erimiş gibi zayıf olan koyun da kurban edilmemelidir.

e) Sürü ile gidemeyecek, diğerleri ile yemlenemeyecek kadar zayıf ve aksak topal hayvan da kurban edilmemelidir.

f) Hastalığı belli olan hayvan da kurban edilmemelidir.

g) Uyuz olan hayvan da kurban edilmemelidir. Zira onun uyuz olması eti bozar. Resulullah (s.a.v) efendimiz;

a) Kulağının ön tarafından bir miktarının kesilip kalan kısmının bırakılanı.

b) Kulağının arka tarafından kesilip diğer kısmının bırakılanı.

c) Dağ yapılmak sureti ile kulağı delinmiş olanı.

d) Yine dağ yapılmak sureti ile kulağı uzunlamasına yarılanı.

Kurban etmeyi yasak etmiştir.

Buradaki yasak ediliş, tenzih babından olup tahrim babından değildir. Yani; Bunları kesmek haram değildir ama sakınmak daha yerinde olur. Bu arada, onların kurban olarak kesilmesi de caizdir.

KURBAN KESME GÜNLERİ

Kurban kesme günleri **üç gün**dür.

İlk günü namazdan sonra başlar; ondan sonra da iki gündür.

Çoğunlukla fıkıh âlimleri üstteki görüştedirler.

Kurban kesme günleri için, İmam-ı Şafiî de şöyle demiştir;

- Kurban kesme günleri bayramın birinci günü olup ondan sonra da üç teşrik günüdür.

Yani; Dört gün.

Bizim, kurban kesme günlerini üç gün olarak belirttiğimiz bir hadis-i şerife göredir. Bu hadis-i şerif, şu raviler yolu ile bize ulaşmıştır; Hazret-i Ömer, Hazret-i Ali, İbn-i Abbas, Ebu Hureyre. Allah onlardan razı olsun.

Kurban, imamın namazından evvel (yani; Bayram namazından evvel) kesilmemelidir.

Böyle kesilen bir koyun, et için kesilmiş olur ki; Kurban sevabı hâsıl olmaz.

Bu manada gelen bir rivayet, şu raviler yolu ile gelmiştir; Mansur, Şaabî, Bera b. Azib. Allah ondan razı olsun.

Bera b. Azib (r.a) şöyle anlatmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, kurban günü, namazdan sonra bize bir hutbe okudu; şöyle buyurdu;

- "Bir kimse, kıldığımız namazı kılar da, sonra kurbanını keser ise, kestiği kurbanda isabet etmiş olur.

Şayet bir kimse, namazdan evvel kurbanını keser ise, o et koyunudur."

Bu sırada, Ebu Bürde kalktı ve şöyle dedi;

- Ya Resulullah, ben namaza gelmeden evvel kurbanımı kestim.

Ayrıca, ben bugünün yemek içmek günü olarak bildiğim için; aile fertlerime ve komşularıma yedirdim, kendim de yedim. Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"O, et için kesilen bir koyun olmuş."** Bunun üzerine; Ebu Bürde şöyle dedi;

- Ya Resulullah, bende iki yaşında bir dişi keçi var. O et koyunumdan iyidir. Onu kessem bana yeter mi? Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Evet, sana yeter; ama senden başkasına değil."** Esved b. Kays (r.a) şöyle anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimizi gördüm; bir cemaatin yanına gitti. Onlar, kurbanlarını namazdan evvel kesmişlerdi. Bunu gören Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Namazdan evvel kurban kesenler, yeniden kessin."** Bazı rivayetlerde ise, şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- **"Namazdan evvel, kurban kesen, onun yerine yenisini kessin. Hiç kesmeyen de şimdi kessin."**

10. FASIL; Teşrik günleri.

Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَاذْكُرُوا اللهَ فِى اَيَّامٍ مَعْدُودَاتٍ

- **"Sayılı günlerde, Allah'ı zikrediniz."** (2/203)

Bu ayet-i kerimede anlatılan zikir; Namazların sonunda alınan tekbirdir.

Bu arada, hac vazifeleri yerine getirilirken de, her taş atılırken, tekbir alınması bildirilmektedir. Bunlarda, tekbir vaciptir.

Hatta daha başka vakitlerde de tekbir alınması gerekir ki, müstehaptır. Bu vakitler de on günlerin evvelinden başlayıp teşrik günlerinin sonuna kadardır. Allah-û Teâlâ'nın buyurduğu;

- **"Sayılı günler.."** (2/203) Mina'da kalınan üç gündür. Ayrıca;

مَعْلُومَاتٌ

- **"Malumat.."** (2/197) Olarak bildirilen günler ise, on günlerdir. Yani; Zilhicce ayının ilk on günüdür. Bu günler, kurban günü ile biter. Teşrik günleri, bundan sonra başlar ki, üç gündür. Ulemanın pek ço-

ğu da, bu görüştedir. Ayet-i kerimenin devamında, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

فَمَنْ تَعَجَّلَ فِى يَوْمَيْنِ فَلاَ اِثْمَ

- **"Bir kimse, (Mina dönüşü için) iki günde dönmek için acele ederse, kendisine günah olmaz."** (2/203)

Bu manaya göre; Bayramın ikinci günü de Mina'dan dönülebilir. Orada üç gün de kalınabilir. İbn-i Abbas (r.a) şöyle dedi;

- Allah-û Teâlâ, sayılı günlerde zatını zikretmeyi emretti. Bu sayılı günler, üç gün olup kurbandan sonraki teşrik günleridir. Allah-û Teâlâ, onları;

اَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ

- **"Sayılı günler.."** (2/203) Diye belirtti. Zira onlar, senin ömrüne göre pek kısa günlerdir. Nitekim Allah-û Teâlâ, ramazan ayı için de;

- **"Sayılı günler.."** (2/184) Buyurdu. Zira o da on iki aydan biri olup onlara göre az sayılır. Bir başka ayet-i kerimede, bu azlığı ifade şöyledir;

وَشَرَوْهُ بِثَمَنٍ بَخْسٍ دَرَاهِمَ مَعْدُودَةٍ

- **"Onu, düşük fiyata, sayılı birkaç dirheme sattılar."** (12/20)

Bütün bu manalar, Kur'ân-ı Kerim'de azlığı ifade zımnında gelmiştir. Bazıları da;

- **"Sayılı günler.."** (2/203) Tabiri, şu manada kullanıldığını söylemişlerdir;

- O günler de hac günlerinden sayılır. Zira hac vazifesi bugünlerde biter. Müzdelife'de o günlerde yatılır. Mina'da taşlar o günlerde atılır. Bütün bunlardan sonra, hac vazifesi tamamlanır.

Zeccac şöyle demiştir;

- **"Sayılı.. (Madudat.)"** (2/203) Tabiri, lügatte şu manaya gelir; Az bir şey.. O günlere de, bu ismin verilmesi bu manaya dayanır. Zira onlar; Üç gündür. Hulâsa;

- **"Sayılı günler.."** (2/203) Üç gün olup bunlar teşrik günleridir. Bu günlerde yapılması emredilen zikir ise, tekbirdir.

İbn-i Ömer'den (r.a) naklen Nafi' şöyle dedi;

- **"Sayılı günler.."** (2/203) Üç gün olup, ilki kurban günüdür; ondan sonra da iki gündür. Allah rahmet eylesin; İbrahim Nehaî şöyle anlattı;

- **"Sayılı günler.."** (2/203) On günlerdir. Yani; Zilhicce ayının ilk on günü.

- **"Bilinen.."** (2/197) Günler ise, kurban günleridir.

Allah-û Teâlâ açıklamasını yaptığımız ayet-i kerimede ve daha öncekinde; Müslümanlara zikir emrini şu şekilde vermiştir;

- **"Atalarınızı andığınız gibi, hatta daha şiddetli Allah'ı zikrediniz."** (2/200) Müfessirlerin anlattıklarına göre; Allah-û Teâlâ'nın bu emri vermesinin sebebi şöyledir;

- Cahiliyet devrinde Araplar, hac vazifelerini yaptıktan sonra; Kâbe-i Muazzama'nın yanında durur; babalarının eserlerini, onların kahramanlıklarını anlatırlardı. Mesela onlardan biri şöyle derdi;

- Babam, misafiri ağırlardı, yemek yedirirdi, kurban keser, köle azat eder, canisini de bağışlardı. Daha başka neler neler ederdi.

Bütün bunları övünerek anlatırdı. Bunun üzerine, Allah-û Teâlâ, şu ayet-i kerimeyi gönderdi;

فَاذْكُرُوا اللّٰهَ كَذِكْرِكُمْ اٰبَآءَكُمْ اَوْ اَشَدَّ ذِكْرًا

- **"Atalarınızı andığınız gibi, hatta daha da şiddetli Allah'ı zikrediniz."** (2/200) Sonunda şöyle buyurdu;

- **"Sayılı günlerde Allah'ı zikrediniz.."** (2/203) Yine bir başka ayet-i kerimede, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

فَاذْكُرُونِى

- **"Beni zikrediniz."** (2/152) Adeta, Allah-û Teâlâ bize şu manayı anlatmaktadır;

- Beni zikrediniz. Zira o işleri size yaptıran benim. Keza babalarınıza da. Hem size, hem de babalarınıza iyiliğim vardır.

Allah rahmet eylesin, Süddî şöyle anlattı;

- Cahiliyet devrinde Araplar hac işlerini bitirdikten sonra, Mina'da kalırlardı.

Bu arada, onlardan biri kalkar, Aziz Celil Allah'tan dilekte bulunur ve şöyle derdi;

- Allah'ım, babamın kapısı açık, sofrası meydanda, malı da çok idi. Onunki kadar bana da ver.

Hiç Allah'ı anmazdı; ancak babasını anardı. İstediği de hep dünyalık cinsi şeydi. Bunun üzerine, Allah-û Teâlâ anlatılan ayet-i kerimeyi indirdi.

İbn-i Abbas, Ata, Rebi, Dahhâk o ayet-i kerimenin manasını şöy-

le anlattılar;

- Küçük çocuklar nasıl babalarını anarlarsa, siz de öyle Allah'ı anın ve başkasını unutun. Zira baba adı çocuğun söylediği ilk sözdür. İlk defa da, ana baba sözlerini söyler.

Daha sonra, konuşmasını da, anasının ve babasının konuştuğu gibi konuşmaya başlar. Ömer b. Malik, Ebu Cevza'nın şöyle dediğini anlattı;

- İbn-i Abbas'a (r.a) dedim ki;

- **"Atalarınızı andığınız gibi, hatta daha şiddetli Allah'ı zikrediniz."** (2/200) Ayet-i kerimesinin manasından anlat. Bunun üzerine, İbn-i Abbas (r.a) şöyle anlattı;

- Onun manası, anladığın gibi değildir. Asıl manası şu demeye gelir;

- Allah'a asi gelindiği zaman, Allah için öyle öfkelen ki; bu kadarını anana ve babana karşı sövüldüğü zaman yapamaz durumda olasın. Yani; Allah namına, kızıp darılman, onlar namına kızıp darılmandan daha fazla olsun.

Muhammed b. Kâab el-Kurazî de şu manaya geldiğini anlattı;

- Siz, hac vazifelerinizi yerine getirdikten sonra, babalarınızı andığınız gibi hatta daha ziyade Allah-û Teâlâ'yı zikrediniz. Mukatil de şu manayı anlatmıştır;

- Babalarınızı andığınızın çok çok üstünde Allah-û Teâlâ'yı zikrediniz.

11. FASIL; Zikir lâfzının manaları

Allah-û Teâlâ, Kur'ân'da çeşitli şeylere;

- **Zikir..** Adını vermiştir. Bu arada, Tevrat için de;

- **Zikir..** İsmini verip şöyle buyurmuştur;

فَسَئَلُوٓا اَهْلَ الذِّكْرِ اِنْ كُنْتُمْ لاَ تَعْلَمُونَ

- **"Bilmiyorsanız, zikir ehline sorunuz."** (21/7)

Allah-û Teâlâ Kur'ân için de;

- **Zikir..** İsmini verip şöyle buyurdu;

وَهٰذَا ذِكْرٌ مُبَارَكٌ اَنْزَلْنَاهُ

- **"İşte indirdiğimiz bu Kur'ân, uğurlu bir zikirdir."** (21/50)

Allah-û Teâlâ, Levh-i mahfuza da;

- **Zikir..** İsmini verip şöyle buyurdu;

وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِى الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ

- **"Yemin olsun; zikirden sonra (Levh-i mahfuzdan) Zebur'a da yazdık."** (21/105) Öğüt için de Allah-û Teâlâ;

- **Zikir..** İsmini verip şöyle buyurdu;

فَلَمَّا نَسُوا مَاذُكِّرُوا بِهِ

- **"Kendilerine verilen öğüdü unuttukları zaman."** (6/44)

Allah-û Teâlâ gönderdiği **Resul** için de;

- **Zikir..** İsmini verip şöyle buyurdu;

قَدْ اَنْزَلَ اللهُ اِلَيْكُمْ ذِكْرًا رَسُولاً

- **"Allah size, bir zikir Resul gönderdi.."** (65/10)

Allah-û Teâlâ;

- **Zikir..** Lâfzını şeref manasına da getirip şöyle buyurdu;

وَاِنَّهُ لَذِكْرٌ لَكَ وَلِقَوْمِكَ

- **"Bu, hem senin için, hem kavmin için bir zikirdir."** (43 44)

Yani; Şereftir. Allah-û Teâlâ, Tevrat için de;

- **Zikir..** Tabirini kullanıp şöyle buyurdu;

- **"Bu iyi düşünenlere bir zikirdir."** (11/114) Bu manadan olarak Allah-û Teâlâ ikindi namazı için de;

- **Zikir..** Tabir edip şöyle buyurdu;

فَقَالَ اِنِّى اَحْبَبْتُ حُبَّ الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّى

- **"Ben, bunları severken, Rabbimiz zikrinden geri kaldım."** (38/32) Yani; İkindi namazından oldum. Allah-û Teâlâ, cuma namazı için de;

- **Zikir..** Adını verip şöyle buyurdu;

فَاسْعَوْا اِلَى ذِكْرِاللهِ

- **"Allah'ın zikrine koşunuz."** (62/9) Allah-û Teâlâ, şefaat için de;

- **Zikir..** Adını verip şöyle buyurdu;

اذْكُرْنِى عِنْدَ رَبِّكَ

- **"Beni efendinin yanında zikret."** **(12/40)**

Allah-û Teâlâ taat ve mağfiret için de;

- **Zikir..**

- **"Beni anınız ki, ben de sizi anayım."** (2/152) Bunun daha açık manası şu demeye gelir;

- Beni taat ve ibadet ederek hatırlayınız ki; ben de sizi mağfiretimle anayım. Ayrıca, Allah-û Teâlâ pişmanlık için de;

- **Zikir..** İsmini verip şöyle buyurdu;

اَوْ ظَلَمُوٓا اَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللّٰهَ

- **"Nefislerine zulmettikleri zaman, Allah'ı zikrettiler."** (3/135) Bunun daha açık manası şu demeye gelir;

- Kalpten pişmanlık duydular; dille de bağışlanmalarını dilediler. Yine bu manada Allah-û Teâlâ tekbir için de;

- **Zikir..** İsmini verip şöyle buyurdu;

- **"Sayılı günlerde Allah'ı zikrediniz."** (2/203) Yani; Teşrik günlerinde, Allah'ı tekbir ediniz; tekbir getiriniz.

12. FASIL; Teşrik ismi

İlim sahipleri, teşrik günleri için;

- **Teşrik..** İsminin verilmesi üzerine değişik görüşler ileri sürdüler. Bir cemaat şöyle dedi;

- Müşrikler önceleri şöyle derlerdi;

- Buradan gitmemek için Sübeyr doğdu. (Yani; Eyrık.) Daha açık manası ile şöyle demek istiyorlardı;

- Ey Sübeyr, doğuda kal ki, biz buradan gitmeyelim. Sübeyr, bilindiği gibi orada bir dağın adıdır.

Şunun için ki; Onlar, güneş doğup da, Müzdelife'yi aydınlatmadan evvel, Müzdelife'den dönmezlerdi. İslâmiyet'ten sonra bu görüş iptal edildi.

Denilmiştir ki;

- O günlere teşrik isminin verilmesi şu sebebe dayanır; O günlerde, kurban etleri güneşletilir.

Etin güneşletilmesi; Açılıp güneşte kurutulmasıdır. Etlerin iskelet hâlinde kurutulmasına şu tabir kullanılır;

- Şeraikullahm. (Güneşletilen et.) Kurban günü kılınan namaza;

- **Teşrik..** Denildi. Hâlbuki;

- **Teşrik..** Bayram namazına verilen bir isimdir.

Bu mana, güneşin doğuşundan alındı; zira o vakit, güneşin doğ-

duğu vakittir. Yani; Bayram namazı vakti. Bu arada, namazgâha da;

- **Meşrik..** İsmi verilmiştir. Zira insanlar, güneşin doğuşu ile yerlerinden çıkıp namazgâha gelirler. Anlatılan bu manadan ötürü de, bayram gününe;

- **Teşrik..** İsmi verildi. Daha sonra, bayrama bağlı olması dolayısı ile o günlere bütün olarak;

- **Teşrik..** İsmi verildi. Zünnun-u Mısrî'ye şöyle soruldu;

- Durak yeri (mevkıf) için neden;

- **Meş'ar..** Denildi; ona da;

- **Harem..** İsmi verilmedi? Bunun cevabı olarak, Zünnun-u Mısrî şöyle anlattı;

- Kâbe, Yüce Allah'ın evi, harem onun perdesi, meş'ar ise, kapısıdır. Misafirleri ona geldiği zaman; önce kapıda durdururlar. Burada yalvarıp yakardıktan sonra, ikinci kapıya alınıp orada durdurulurlar. Ki burası Müzdelife'dir.

Onların yalvarıp yakarmalarını gördükten sonra; onlara kurbanları ile gelmelerini emreder.

Kurban kesmek sureti ile günahlardan yana da tertemiz olduktan sonra; Temiz manada onlara ziyaret emrini verir.

Zünnun-u Mısrî'ye yine soruldu;

- Teşrik günlerinde, oruç tutmak neden iyi sayılmadı?

Bunun için şu cevabı verdi;

- Oraya gelen cemaat, Yüce Allah'ın ziyaretçileridir. Bu durumda, onun konuğu sayılırlar. Bir konuk için de konak sahibinin yanında oruç tutması yakışık almaz. Ona tekrar şöyle soruldu;

- Ya Ebelfeyz, Kâbe-i Muazzama'nın perdesine yapışmanın manası nedir? Şöyle anlattı;

- Diyelim ki, bir kimse ile diğer bir kimse arasında bir cinayet davası vardır. Bu durumda, cinayeti işleyen kimse gidip birçok kimselerin eteğine yapışır; hak sahibinin kendisini bağışlaması için aracı olmalarını diler.

13. FASIL; Tekbir miktarı

İlim sahipleri, tekbir alınması gereken teşrik günlerindeki tekbir miktarı üzerinde değişik görüşler ileri sürmüşlerdir.

Allah rahmet eylesin; Nafi' şöyle demiştir;

- Hazret-i Ömer ve onun oğlu Abdullah Mina'da namazların akabinde, meclislerde, yolda, yatak üzerinde, kıl çadırda, hep tekbir alır-

lardı. Onları görenler de onlarla birlikte tekbir alırlardı. Bu arada;

- **"Sayılı günlerde Allah'ı zikrediniz.."** (2/203) Mealine gelen ayet-i kerimeyi okurlardı.

Tekbir üzerine hâsıl olan ittifak; Tekbir almanın sünnet olduğu üzerinedir. Ancak, aradaki görüş farkı, tekbirin miktarı üzerinedir. Hazret-i Ali (r.a) şöyle dedi;

- Tekbir almak, Arefe günü sabah namazından başlar; teşrik günlerinin sonuncusunda ikindi namazında biter.

İmamımız, Ahmed b. Muhammed b. Hanbel'in görüşü de bu yoldadır. Allah rahmet eylesin.

İmam-ı Şafiî'nin bir manada görüşü, Ebu Yusuf'un, Muhammed b. Hasan'ın görüşü de aynı yoldadır. Görüşlerin en sağlamı, derli toplu olanı da budur.

Abdullah b. Mes'ud (r.a) tekbir almaya Arefe günü sabah namazında başlardı; kurban günü ikindisine kadar tekbir alırdı.

Allah rahmet eylesin; İmam-ı Azam Ebu Hanife Nu'man da bu yolu tutmuştur.

İbn-i Abbas, Zeyd b. Sabit ise, kurban günü öğlen namazında tekbir almaya başlar; teşrik günlerinin sonuncu günü ikindi namazında bırakırlardı. Allah onlardan razı olsun.

Ata'ın görüşü de bu yoldadır.

Şafiî mezhebinden gelen açık bir görüşe göre de, tekbir almaya; Kurban günü öğlen namazında başlanır; son teşrik günü sabah namazına kadar sürdürülür.

Böyle etmek, aynı zamanda hacılara da bir uyma sayılır.

İmam-ı Malik'in görüşü de bu yoldadır.İmam-ı Şafiî mezhebine göre üçüncü görüş ise, şu merkezdedir;

- Tekbire, kurban gününün akşam namazında başlanır; son teşrik gününün sabah namazında da kesilir.

TEKBİR LÂFIZLARI

İbn-i Mes'ud (r.a) şöyle tekbir alırdı;

Allah-û Ekber Allah-û Ekber (iki kere Allah en büyüktür.)

Lâ ilâhe illallahu vallahu ekber Allah-û ekber ve lillahilhamd. (Allah'tan başka ilâh yoktur. Allah en büyüktür. Allah en büyüktür. Hamd Allah'a mahsustur.)

Irak ulemasının, İmam-ı Azam Ebu Hanife'nin, imamımız İmam-ı Ahmed'in görüşü de bu yöndedir.

Allah rahmet eylesin; Malik şöyle tekbir getirirdi;

- Allah-û Ekber Allah-û Ekber. Biraz durduktan sonra yine;

- Allah-û Ekber lâ ilâhe illallah. Derdi.

Said b. Cübeyr, Hasan şöyle tekbir okurlardı;

- Allah-û Ekber Allah-û Ekber Allah-û Ekber.

Bunu üç kere okuduktan sonra, başta anlattığımız kısmı devam ettirirlerdi.

İmam-ı Şafiî'nin ve Medine ulemasının görüşü bu yoldadır.

Allah rahmet eylesin; Katade de şöyle tekbir getirirdi;

- Allah-û Ekber kebira Allah-û Ekber âlâ mahedana Allah-û Ekber ve lillahil hamd. (Büyük olmaya Allah en büyüktür. Bize hidayet etti; Allah en büyüktür. Allah en büyüktür, hamd Allah'a mahsustur.)

Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Mina'da geçen günler, yemek, içmek ve Allah-û Teâlâ'yı zikretmek günleridir."

Allah rahmet eylesin; Cafer b. Muhammed şöyle anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, teşrik günlerinde şöyle seslenen bir tellâl çıkarttı;

- Bugün; yemek, içmek ve kocalık günüdür.

14. FASIL; Tekbir alma günü.

İmamımız İmam-ı Ahmed'e göre tekbir alma günü; Kurban günü öğlen namazında başlar; teşrik günlerinin sonunda biter.

Ondan gelen sağlam rivayet budur. Bu tekbir de ancak farzların akabinde, o da cemaat hâlinde kılınır ise, alınır.

Tek başına namaz kılan kimse tekbir almaz. Nafile namazların sonunda da tekbir alınmaz.

15. FASIL; Tekbirin, ramazan bayramında da okunması.

Burada anlattığımız tekbir, yalnız kurban bayramında alınmaz. Aynısı ramazan bayramında da alınmalıdır.

Bilhassa, ramazan bayramı gecesinde tekbir getirilmesi üzerinde daha çok durulmuştur.

وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللّٰهَ عَلَى مَا هَدٰيكُمْ

- "Sayılı günleri tamamlayınız; bu yolda size hidayet etti-

ğinden Allah'ı tekbir ediniz." (2/185)

Ancak, ramazan bayramındaki tekbir günü; Bayram gecesi güneş battıktan sonra başlar; bayram günü, imam bayramın iki hutbesini okuduktan sonra biter.

Allah rahmet eylesin; İmam-ı Azam Ebu Hanife şöyle dedi;

- Ramazan bayramında hutbe okumak sünnet değildir.

Allah rahmet eylesin; İmam-ı Malik de şöyle dedi;

- Ramazan bayramı günü hutbe okunur; gecesi okunmaz.

Namazgâha gidip de cemaat hazır olduktan sonra, imam da ortaya çıkarsa tekbir biter.

Allah rahmet eylesin; İmam-ı Şafiî şöyle anlattı;

- Ramazan bayramında okunacak tekbir, bayram gecesi, güneş battıktan sonra başlar. Bayram günü, imam bayramın iki hutbesini okuduktan sonra biter. Bir başka rivayete göre de şöyle demiştir;

- Bayram gecesi, güneş battıktan sonra tekbir alınmaya başlanır; imam namazgâha çıkıncaya kadar da devam eder. Bir rivayete göre de şöyle demiştir;

- İmam bayram namazı için ilk tekbiri alıncaya kadar devam eder. Bir başka rivayete göre de şu görüşü belirtmiştir;

- İmam namazı bitirinceye kadar tekbir devam eder.

19. BÖLÜM

AŞURE GÜNÜNÜN FAZİLETLERİ

On Birinci Meclis:

Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

اِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللّٰهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِى كِتَابِ اللّٰهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ مِنْهَٓا اَرْبَعَةٌ حُرُمٌ

- **"Allah'a göre; Allah'ın hitabında, yeri ve semaları yarattığı günden beri ayların sayısı on ikidir. Onlardan dört tanesi haram olan aylardır."** (9/36)

Bu ayet-i kerime üzerinde daha önce de durulup değişik manaları verildi. Bu ayet-i kerimede anlatılan haram aylardan biri de muharrem ayıdır. İşbu ay, Allah katında saygı gösterilmeye lâyık görülen bir aydır.

Bu ay içinde aşure günü vardır ki; o gün sevap işleyenlerin ecri Allah katında çok büyük olacaktır.

Bu manadaki bir rivayet, bize şu raviler yolu ile gelmiştir;

Babasından naklen, Ebu Nasr. Mücahid ve İbn-i Abbas. Allah ondan razı olsun. Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- **"Bir kimse, muharrem ayında bir gün oruç tutar ise, onun için her güne otuz günlük oruç sevabı vardır."**

Meymun b. Mihran yolu ile gelen bir rivayette; İbn-i Abbas (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Bir kimse, muharrem ayında, aşure günü oruç tutar ise, onun için on bin melek sevabı verilir.**

Bir kimse, muharrem ayında aşure günü oruç tutar ise, onun için on bin şehit sevabı, on bin hac eden ve umre eden sevabı verilir.

- "Dört rekât olup her iki rekâtta selâm verilir.

Her rekâtta, bir kere Fatiha suresi okunur.

Her rekâtta, bir Zilzal suresi okunur. (99. suredir.)

Her rekâtta, bir kere Kâfirun suresi okunur. (109. suredir.)

Her rekâtta bir kere İhlâs suresi okunur. (112. suredir.)

Namaz bittikten sonra da Resulullah (s.a.v) efendimize yetmiş kere salâvat okunur." Bu hadis-i şerifi, Ebu Hureyre (r.a) anlatmıştır. Allah ondan razı olsun.

Ebu Hureyre'den (r.a) gelen bir başka rivayette ise, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- "Allah-û Teâlâ İsrail oğullarına senede bir gün oruç tutmayı farz kıldı. O da aşure günü orucu olup muharrem ayının onuncu günüdür.

O gün, siz de oruçlu olunuz. O günde, çoluk çocuğunuza bolluk gösteriniz.

Her kim, aşure günü malından bolca harcar ise, Allah-û Teâlâ, senenin diğer günlerinde ona bolluk ihsan eyler.

Bir kimse, aşure günü oruç tutar ise, kırk senelik günahına kefaret ölür.

Bir kimse, aşure gecesini ihya eder de; gündüzünü de oruçlu geçirir ise, ölüm acısını anlamadan ölür."

Hazret-i Ali (r.a) tarafından rivayet edilen bir hadis-i şerifte ise, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- "Bir kimse, aşure gününü ihya eder ise, Allah-û Teâlâ onu dilediği gibi diriltir."

Süfyan b. Uyeyne, Cafer Kûfî, İbrahim b. Muhammed b. Münteşir yolu ile bir başka rivayet gelmiştir;

Anlatıldığına göre; İbrahim b. Muhammed b. Münteşir; zamanında Kûfe'de görülen en faziletlilerdendi. O şöyle anlatmıştır;

- Bir kimse, çoluk çocuğuna aşure günü bolluk gösterir ise, Allah-û Teâlâ, senenin kalan günlerinde ona bolluk ihsan eyler. Allah rahmet eylesin; Süfyan şöyle dedi;

- Anlatılan durumu, elli sene denedik; bolluktan başka bir şey görmedik. Abdullah (r.a) tarafından gelen bir hadis-i şerifte, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- "Bir kimse, aşure günü çoluk çocuğuna bolluk gösterir ise, Allah-û Teâlâ senenin diğer günlerinde bolluk ihsan eyler." Anlatıldığına göre; geçmişteki büyük zatlardan biri şöyle demiştir;

- Bir kimse, ziynet günü sayılan aşure günü oruç tutar ise, senenin içinde kaçırdığı nafile oruçlara yetişmiş olur.

Bir kimse, aşure günü sadaka verir ise, sene içinde kaçırdığı sadaka verme sevabına yetişmiş olur.

Allah rahmet eylesin; Yahya b. Kesir şöyle anlattı;

- Bir kimse, içinde misk bulunan sürme ile aşure günü gözünü sürmeler ise, gelecek senenin aynı gününe kadar gözünden şikâyet etmez.

Bir başka rivayet, bize şu raviler yolu ile gelmiştir;

Babasından naklen Ebu Nasr. Ebu Galiz b. Ümeyye Half Cemhî. Bunların rivayetine göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz bir gün evimde göçken kuşu gördü; şöyle buyurdu;

- **"Bu, aşure günü oruç tutan ilk kuştur."**

Kays b. Ubade şöyle anlattı;

- Vahşî hayvanlar, aşure günü oruç tutarlar.

Ebu Hureyre'den (r.a) gelen bir rivayete göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Ramazan ayından sonra tutulan en faziletli oruç;**

- Muharrem. Olarak bilinen Allah'ın ayında tutulan oruçtur. Farz namazlardan sonra, kılınan en faziletli namaz, aşure günü gece yarısında kılınan namazdır."

Hazret-i Ali (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Allah'ın ayı olan muharrem ayında, Allah-û Teâlâ bir kavmin tövbesini kabul buyurdu.**

Onlardan başka bir kavmin tövbesini de kabul buyuracaktır."

İbn-i Abbas'tan (r.a) gelen bir rivayete göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Bir kimse, zilhicce ayının son günü; muharrem ayının da ilk gününü oruçlu geçirir ise, geçmiş seneyi oruçla kapamış; gelecek seneye de oruçla başlamış olur. Allah-û Teâlâ bu vesile ile onun elli senelik günahını siler."**

Urve, Hazret-i Aişe'nin (r.a) şöyle dediğini anlattı;

- Aşure, cahiliyet devrinde Kureyş'in oruç tuttuğu bir gündü. Mekke'de iken, Resulullah (s.a.v) da o günü oruç tutardı. Resulullah (s.a.v) efendimiz, Medine-i Münevvere'ye geldikten sonra ramazan orucu farz oldu.

Bu durumda, isteyen aşure gününde oruç tuttu; isteyen de tutmayıp bıraktı. İbn-i Abbas (r.a) şöyle anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, Medine-i Münevvere'ye geldiği zaman gördü ki; Yahudiler oruç tutuyorlar. Bu durumu onlara sorduğu zaman dediler ki;

- Allah-û Teâlâ, bugün Musa aleyhisselâma ve İsrail oğullarına yardım etti. Firavun'u alt etti. Bunun için, ona tazim olarak oruç tutuyoruz. Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "O günü oruçlu geçirmeye bizim daha çok hakkımız var."

1. FASIL; Aşure ismi üzerinedir.

İlim sahipleri, aşure gününe bu ismin verilmesi üzerine değişik görüşler ileri sürdüler. Ulemadan büyük bir çoğunluk şu görüştedir;

- Aşure gününe bu ismin verilmesinin sebebi; Muharrem ayının onuncu gününe geldiği içindir. Bazıları da şöyle dediler;

- Aşure gününe bu ismin verilmesinin sebebi; Allah-û Tealâ'nın bu ümmete ihsan eylediği ikramların onuncusu olmasındandır.

O ikramlar sırası ile şöyledir;

1- Recep ayıdır. Ki bu ay; Şehrüllah'il-asamm olarak bilinir.

Allah-û Teâlâ, bu ayı Muhammed ümmetine ikram olarak vermiştir. Aylar arasında onun değeri, ümmetler arasında Muhammed ümmetinin değeri kadardır.

2- Allah-û Teâlâ'nın bu ümmete ikinci ikramı, şaban ayıdır. Sair aylara bakarak, şaban ayının fazileti sair enbiya üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimizin üstün fazileti gibidir.

3- Allah-û Teâlâ'nın bu ümmete ikramlarından biri de, ramazan ayıdır.

Ramazan ayının diğer aylara bakarak üstün faziletinin bir misali; Yüce Allah'ın, halkına nazaran üstünlüğü gibidir.

4- Allah-û Teâlâ'nın bu ümmete ikramlarından biri de kadir gecesidir. Ve kadir gecesi, bin aydan hayırlıdır.

5- Allah-û Teâlâ'nın bu ümmete bir ikramı da ramazan bayramıdır.

Bugün, Allah-û Teâlâ'nın bu ümmet mükâfat ihsan eylediği gündür.

6- Allah-û Teâlâ'nın bu ümmete ikramları arasında, on günler de vardır. Bu on günler, Allah-û Teâlâ'nın zikrinin yapıldığı günlerdir.

7- Allah-û Teâlâ'nın bu ümmete ikramları arasında, bir de Are-

fe günü vardır. Arefe günü oruç tutmak, iki senelik günaha kefarettir.

8- Allah-û Teâlâ'nın bu ümmete ikramları arasında kurban gününü de saymak gerek. İşbu gün, Allah'a yakınlık kazanılır.

9- Cuma günü de Allah-û Teâlâ'nın bu ümmete ikramları arasındadır. Ve cuma günü, günlerin efendisidir.

10- Allah-û Teâlâ'nın onuncu ikramı ise, aşure günüdür. Aşure günü oruç tutmak, bir senelik günaha kefaret sayılır.

Üstte sayılan vakitlerden hemen her biri; Allah-û Teâlâ'nın bu ümmete bir ikramıdır. Onların günahlarına kefaret kılmıştır. Hatalarından onları temize çıkarmak için bu ikramları yapmıştır.

Ulemadan bir başkası da şöyle demiştir;

Bugün için;

- **Aşure..** İsminin verilmesi; Allah-û Teâlâ'nın on peygambere, aşure gününde on çeşit ikramda bulunmasına bağlıdır. Şöyle ki;

1- Âdem aleyhisselâm. Bugün içinde, Allah-û Teâlâ Âdem aleyhisselâmın tövbesini kabul buyurmuştur.

2- İdris aleyhisselâm. Allah-û Teâlâ, İdris aleyhisselâmı aşure günü semada yüce mekâna çıkarmıştır.

3- Nuh aleyhisselâm. Allah-û Teâlâ Nuh aleyhisselâmın gemisini aşure günü karaya çıkarıp Cudî dağına oturttu.

4- İbrahim aleyhisselâm. İbrahim aleyhisselâm; aşure günü doğdu. Allah-û Teâlâ kendisini aşure günü Halil eyledi, onu Nemrut'un ateşinden aşure günü kurtardı.

5- Davud aleyhisselâm. Allah-û Teâlâ, Davud aleyhisselâmın tövbesini aşure günü kabul buyurdu. Oğlu Süleyman peygamberin mülkünü de aşure günü verdi.

6- Eyyub aleyhisselâm. Allah-û Teâlâ Eyyub aleyhisselâmı aşure günü hastalığından kurtardı.

7- Musa aleyhisselâm. Allah-û Teâlâ Musa aleyhisselâmı, aşure günü denizde boğulmaktan kurtardı. Firavun'u da aşure günü denizde batırdı.

8- Yunus aleyhisselâm. Allah-û Teâlâ, Yunus aleyhisselâmı balığın karnından aşure günü kurtardı.

9- İsa aleyhisselâm. Allah-û Teâlâ İsa aleyhisselâmı, aşure günü semaya çıkardı.

10- Muhammed aleyhissalâtü vesselam. Resulullah (s.a.v) efendimiz, aşure günü doğmuştur.

2. FASIL; Aşure gününün tayini üzerine

İlim sahipleri, aşure gününün tayini üzerine değişik görüşler ileri sürmüşlerdir. Yani; Aşure günü, muharrem ayının hangi günü olduğu üzerine. Ulemadan pek çoğu şöyle demiştir;

- Aşure günü, muharrem ayının onuncu günüdür. Daha önce de, anlatıldığı üzere en sağlam görüş budur. Ulemadan bazısı da şöyle demiştir;

- Aşure günü, muharrem ayının on birinci günüdür. Rivayet edildiğine göre, Hazret-i Aişe (r.a) şöyle demiştir;

- Aşure günü, muharrem ayının dokuzuncu günüdür. Anlatıldığına göre; Hakim b. A'rac İbn-i Abbas'a (r.a) şöyle sormuştur;

- Aşure günü olarak hangi gün oruç tutulur? Şu cevabı almıştır;

- Muharrem ayı hilâlini gördükten sonra günleri saymaya başla. Dokuzuncu günü de oruçlu ol. Sordum;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz de aşure günü orucunu böyle mi tutardı? Şöyle dedi;

- Evet.. İbn-i Abbas'tan gelen bir rivayete göre; şöyle anlatmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz aşure günü oruç tuttu; o gün oruç tutulması için de emir verdi. Dediler ki;

- Ya Resulullah, bugüne Yahudi ve Nasara da tazim etmektedir? Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"O hâlde, gelecek sene muharrem ayının dokuzuncu günü oruç tutarım."** Ancak ertesi seneye kalmadan, Resulullah (s.a.v) efendimiz ebedî âleme teşrif eyledi. İbn-i Abbas (r.a) bir başka rivayetinde, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Eğer gelecek seneye kadar kalırsam, dokuzuncu günü oruç tutarım."** Bunu, aşure gününü kaçırma tehlikesi dolayısı ile anlatmıştır.

3. FASIL; Aşure gününün faziletleri hakkında

Bu fasılda, aşure gününün faziletleri üzerinde duracağız.

Hazret-i Ali'nin (r.a) oğlu Hazret-i Hüseyin (r.a) aşure günü şehit edildi. Ümmü Seleme (r.a) şöyle anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, benim konağımda idi. Bu sırada, Hazret-i Hüseyin onun yanına geldi. Onları kapıdan gördüm; Hazret-i Hüseyin (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin göğsüne yaslanmıştı; oynuyordu.

Bu sırada, Resulullah (s.a.v) efendimizin elinde bir parça çamur

toprak vardı. Gözlerinden de yaşlar akıyordu.

Hazret-i Hüseyin onun yanından çıkınca ben girdim. Resulullah (s.a.v) efendimize şöyle dedim;

- Anam babam sana feda ya Resulullah. Demin elinde bir parça çamur toprak vardı ve sen ağlıyordun; neden?

Resulullah (s.a.v) efendimiz bana şöyle buyurdu;

- **"O göğsüme yaslanmış oynuyordu. Bundan da ferahlık duyuyordum. Bu sırada, Cebrail aleyhisselâm geldi. Onun şehit edileceği yerin toprağını bana verdi. Bunun için ağlıyordum."** Allah rahmet eylesin; Hasan-ı Basrî'nin şöyle dediği anlatıldı;

- Süleyman b. Abdülmelik Resulullah (s.a.v) efendimizi rüyada görmüş. Resulullah (s.a.v) efendimiz kendisini müjdeliyor ve kendisini mükâfata lâyık görüyormuş.

Sabah olduğunda bu rüyasını Hasan'a (r.a) anlatmıştır. Hasan (r.a) onun bu rüyasını dinleyince şöyle demiştir;

- Her hâlde sen, Resulullah'ın (s.a.v) ehl-i beytinden birine iyilik etmiş olacaksın. Bunun üzerine şöyle demiştir;

- Evet öyle oldu. Hazret-i Hüseyin'in mübarek başını Muaviye oğlu Yezid'in mahzeninde buldum. Onu beş kat ipekliye sardım. Arkadaşlarımdan bir toplulukla onun namazını kılıp kabrine gömdüm.

Bunun üzerine, Hasan (r.a) şöyle demiştir;

- İşte senin bu yaptığın iyi işten Resulullah (s.a.v) efendimiz hoşnut olmuştur. Onun bu tabirinden dolayı, Hasan-ı Basrî'ye iyilikte bulundu. Ona mükâfat verilmesi için emir verdi.

Hamza b. Ziyat'ın şöyle dediği anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimizi ve İbrahim Halil aleyhisselâmı rüyada gördüm. Hazret-i Ali'nin (r.a) oğlu Hazret-i Hüseyin'in kabri üzerinde namazını kılıyorlardı.

Bu manada, bir başka rivayet, şu raviler yolu ile bize gelmiştir;

Babasından naklen Ebu Nasr. Usame. Bunlar, rivayetlerini Cafer b. Muhammed'e ulaştırmaktadırlar ki, o da şöyle anlatmıştır;

- Hazret-i Hüseyin'in şehit edildiği gün, Hazret-i Ali oğlu Hazret-i Hüseyin'in kabrine yetmiş bin melek indi.

Orada, kıyamet gününe kadar ağlayacaklardır.

4. FASIL; Aşure günü, oruç tutulmasını istemeyenler

Tazim edilmesi üzerine hayli rivayet gelen bu büyük günde oruç tutanlara, bazı kimseler iyi söz etmemişlerdir.

Şu kanaatlerini açıklamışlardır; Hazret-i Ali oğlu Hazret-i Hüseyin'in o günde şehit edildiği için oruç tutmak caiz değildir. Şöyle dediler;

- Yerinde olur ki; Hazret-i Hüseyin'in yitirilmesi ile bütün insanlar musibete uğramış oldular. Bunun için de, üzüntü ve keder içinde bulunmaları gerek.

Size gelince, o günü bir ferah ve sürur günü bilmektesiniz. Yine o günde; çoluk çocuğa bolluk göstermeyi, çokça harcamayı emrediyorsunuz. Fakirlere, zayıflara, yoksullara sadaka vermeyi de emrediyorsunuz. Hâlbuki anlatıldığı şeyleri yapmak, Hazret-i Hüseyin için Müslümanlara düşen bir vazife değildir. Böyle bir şey yapmak, onun hakkına saygı da sayılmaz.

Ancak, böyle bir şey söyleyen hatalıdır. Gittiği yol da bozuktur; çirkindir. Zira Allah-û Teâlâ, peygamberi Resulullah (s.a.v) efendimizin torununa böyle uğurlu bir günde şahadet nasip eylemiştir. Ki o gün; günlerin en şereflisi, en büyüğü ve en değerlisidir. Allah katında da günlerin en üstünüdür.

Ta ki; O günde onun dereceleri yükselsin ve nail olacağı ikram da bol olsun. Bütün bunlar, o günün keremli oluşundan olacaktır. Bu yoldan şehit olarak giden Hulefa-i Raşidin'in derecelerine de ulaşmış olsun. Allah onlardan razı olsun.

Şayet onun ölüm gününü bir musibet günü olarak kabul edersek; ondan daha büyük bir musibetin olduğu günü musibet günü bilmemiz gerek. Yani; Pazartesi gününü.

Zira Allah-û Teâlâ peygamberi Muhammed'in ruhunu o gün almıştır. Ona salât, ona selâm. Hişam b. Urve, Hazret-i Aişe'nin (r.a) şöyle dediğini anlattı;

- Hazret-i Ebu Bekir (r.a) bana şöyle sordu;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin vefatı ne günü oldu? Dedim ki;

- Pazartesi günü idi. Şöyle dedi;

- Temennim o ki, ben de o gün öleyim. Ve Hazret-i Ebu Bekir de o gün, yani; Pazartesi günü vefat etti. Allah ondan razı olsun.

Şu bir gerçektir ki; Hazret-i Resul'ün ve Hazret-i Ebu Bekir'in yitirilmesi, onlardan başkalarının yitirilmesinden daha önemlidir.

Kaldı ki; Ulema pazartesi gününün pek şerefli bir gün oluşu üzerinde fikir birliğine sahiptir. Keza o gün, oruç tutmanın fazileti üzerine de ittifak etmişlerdir.

Bundan başka pazartesi, ameller Yüce Allah'a arz olunur. Perşembe günü de kulların amellerinin Yüce Allah'a çıkarıldığı gündür.

Ve ne pazartesi ne de perşembe günleri birer musibet günü olarak bilinir. Ve onlar gibi aşure günü de bir musibet günü olarak bilinmemelidir.

Şayet aşure günü, bir musibet günü olarak kabul edilecek olur ise, artık ferah ve sürur günü olacak hiçbir gün kalmaz. Bu manadaki rivayetleri, ayrıntıları ile daha önce anlattık; o günün faziletini belirttik. Şöyle ki;

Allah-û Teâlâ o gün, nice peygamberini düşmanlarından kurtarmış; düşmanlarını da o gün helâk etmiştir.

Bu helâk edilen düşmanlar arasında Firavun ve kavmini sayabiliriz. Daha başkaları da vardır.

Allah-û Teâlâ, yeri ve semaları; çeşitli eşyaları aşure günü yaratmıştır.

Âdem aleyhisselâmı da aşure günü yaratmıştır.

Aşure günü oruç tutanlara, Allah-û Teâlâ bol sevap hazırlamıştır. Aşure günü oruç tutanların günahları silinecek; hataları atılacaktır. Aşure günü kalan günler arasında; İki bayram, Cuma, Arefe ve başka faziletli günler gibidir.

Şayet aşure günü bir musibet günü olarak kabul edilecek olsaydı; böyle bir şeyi sahabe ve tabiin kabul ederdi. Zira o günlere onlar bizden daha yakındır; özellikleri bizden daha fazladır.

Hâlbuki aşure günü çoluk çocuğa karşı eli açık olmak, o gün oruç tutmak için, onlardan teşvik gelmiştir.

Hasan-ı Basri'den gelen bir rivayette, şöyle dediği anlatılmıştır;

- Aşure günü oruç tutmak farzdır. Hazret-i Ali de aşure günü oruç tutmak için emir vermiştir.

Oruç tutanlara Hazret-i Aişe (r.a) sormuş;

- Bugün oruç tutma emrini size kim verdi? Demişlerdir ki;

- Hazret-i Ali. Bunun üzerine şöyle demiştir;

- Kalan ashaptan sünnetleri en iyi bilen odur.

Bu arada, Hazret-i Ali (r.a) de Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Bir kimse, aşure gecesini ihya eder ise yani; İbadetle geçirir ise, Allah-û Teâlâ onu, arzusuna uygun bir şekilde kıyamet günü diriltir."

Bütün bu rivayetler gösteriyor ki; Faslın başında anlatılan kimselerin tuttuğu yol batıldır. En iyisini Yüce Allah bilir.

20. BÖLÜM

CUMA GÜNÜNÜN FAZİLETLERİ

On İkinci Meclis:

Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

يَآاَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اِذَا نُودِىَ لِلصَّلٰوةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا اِلٰى ذِكْرِ اللهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

- **"Ey iman edenler, cuma günü namaz için çağırma olduğunda; Allah'ın zikrine koşunuz. Alış verişi bırakınız. Bilecek olursanız, bu sizin için çok hayırlıdır."** (62/9)

Abdullah b. Abbas bu ayet-i kerimeyi şöyle tefsir etti;

- **"Ey iman edenler.."** (62/9) Ey Yüce Allah'ın birliğini dille ikrar ve kalben tasdik edenler.

- **"Namaz için çağırma olduğunda.."** (62/4) Ezan okunarak, ezanla namaza çağırıldığınız zaman.

- **"Allah'ın zikrine koşunuz."** (62/4) Cuma namazına gidiniz.

- **"Alış-verişi bırakınız."** (62/4) Çağırma vaki olduktan sonra, artık alış-veriş yapmayı bırakınız.

- **"Bu."** (62/4) Namaz..

- **"Sizin için çok hayırlıdır."** (62/4) Çalışmaktan, kazanmaktan ve ticaretten.

- **"Bilecek olursanız."** (62/4) Yani; Kalben tasdik edecek olursanız. Bu ayet-i kerimenin gelmesine sebep olarak şöyle anlatıldı;

- **Yahudiler, üç şeyle Müslümanlara karşı böbürleniyorlardı. O üç şey için şöyle diyorlardı;**

a) Biz Allah'ın sevdikleri ve dostlarıyız; siz değilsiniz.

b) Bizim bir kitabımız var; sizin kitabınız yok.

c) Bizim cumartesi günümüz var; sizin cumartesi gününüz yoktur.

Ancak, bu ayet-i kerime ile Allah-û Teâlâ onların sözlerini iade etti ve kendilerini yalanladı. Allah-û Teâlâ, peygamberi Resulullah (s.a.v) efendimize şöyle buyurdu;

قُلْ يَاۤاَيُّهَا الَّذِينَ هَادُوۤا اِنْ زَعَمْتُمْ اَنَّكُمْ اَوْلِيَاۤءُ لِلّٰهِ مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

- **"De ki;**

- Ey Yahudiler, şayet sandığınız gibi insanlardan ayrı olarak, Allah'ın dostu iseniz; bu sözünüzde de doğru iseniz, ölümü isteyin.." Bilhassa;

- Biz, Allah'ın dostlarıyız. Gibi sözlerinizde. Ayrıca onların;

- Siz ümmîsiniz, kitabınız yoktur. Sözlerini de şu ayet-i kerime ile çürüttü;

هُوَ الَّذِى بَعَثَ فِى الْاُمِّيِّنَ رَسُولاً مِنْهُمْ

- **"Allah, ümmîler arasında kendilerinden bir peygamber gönderendir."** (62/4) Allah-û Teâlâ, şu ayet-i kerime ile de onları kötüledi;

- **"Tevrat'ı yüklenip de onu taşımayanların misali; Kitapları yüklenen eşektir."** Yani; Gereği ile amel etmemekte. Onların;

- Bizim, cumartesi günümüz var; sizin cumartesi gününüz yoktur. Sözleri üzerine de Allah-û Teâlâ şu ayet-i kerimeyi yolladı;

- **"Ey iman edenler, cuma günü namaz için çağırma olduğunda; Allah'ın zikrine koşunuz. Alışverişi bırakınız. Bilecek olursanız, bu sizin için çok hayırlıdır."** (62/9) Daha sonra, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَاِذَا رَاَوْا تِجَارَةً اَوْ لَهْوًا انْفَضُّوۤا اِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَاۤئِمًا

- **"Onlar, bir ticaret veya bir oyun, bir eğlence gördükleri zaman, ona yönelip dağılırlar. Seni de ayakta bırakırlar."** (62/11)

Bu manada şöyle anlatıldı;

- Medine-i Münevvere'ye ticaret kervanı geldiği zaman; onu davulla, alkışla karşılarlardı. Bu sırada, mescitte bulunanlar da dışarı çıkarlardı.

Bir gün, yine kervan geldi; mescitte bulunanlar da dışarı çıktılar. Ancak on iki erkek, bir de kadın kaldı. Bir başka kervan yine geldi; yine mescitten çıktılar. Ancak on iki erkek ve bir kadın kaldı. Sonra..

Bir keresinde Beni Amir b. Avf kabilesinden, Dahye b. Huleyfe

Kelebi ticaret için gittiği Şam'dan döndü. O sırada, İslâm dinine girmemişti.

Çok çeşitli ticaret malları getirmişti. Medine ahalisi onu davullarla alkışlarla karşıladı.

Onun bu gelişi, tam cuma gününe rastladı. Resulullah (s.a.v) efendimiz de o sırada minberde idi; hutbesini okuyordu.

Cemaat, hemen Dahye'ye koştular. Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Hele bir bakınız; mescitte ne kadar cemaat kaldı?"** Saydılar ve Resulullah (s.a.v) efendimize sonucu şöyle bildirdiler;

- On iki erkek, bir kadın kaldı.Onların bu haberi üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Şayet bu on iki kişi burada kalmamış olsaydı; onların başına isimleri üzerinde yazılı taşlar düşerdi."**

İşte bunun üzerine, şu ayet-i kerime nazil oldu;

- **"Onlar, bir ticaret veya bir oyun, bir eğlence gördükleri zaman ona yönelip dağılırlar. Seni de ayakta bırakırlar."** (62/11)

Bundan sonra Allah-û Teâlâ, Resulullah (s.a.v) efendimize şu emri verdi;

- **"Onlara şunu anlat; Allah katındakiler, oyun, oyalanmadan ve ticaretten hayırlıdır."** (62/11) Yani; Hem davuldan, alkıştan; hem de Dahye'nin getirdiklerinden. Sonra şöyle buyurdu;

- **"Ve Allah rızık verenlerin hayırlısıdır."** Yani başkalarına nazaran. Denilmiştir ki;

- Mescitte kalanlar arasında şunlar da vardı; Hazret-i Ebu Bekir ve Hazret-i Ömer. Allah onlardan razı olsun.

1. FASIL; Eserlerden alınan rivayetlere göre; cuma gününün faziletleri hakkındadır.

Bu manada, bir hadis-i şerif, bize şu raviler yolu ile ulaştı;

Babasından naklen Âlâ b. Abdurrahman. Ebu Hureyre. Allah ondan razı olsun. Bu hadis-i şerifinde, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Cuma gününden daha faziletli bir gün üzerine, güneş ne doğmuştur; ne de batmıştır.**

Hayvanattan hemen her biri cuma günü için çağrışırlar. Ancak, insanlar ve cin tayfası hariç.

Mescit kapılarından hemen her birinde iki melek durur.

Gelenlerin, geliş önceliğine göre sevap yazarlar.

Onlardan biri, deve kurbanı kesmiş gibi sevap alır.

Onlardan biri, sığır kurbanı kesmiş gibi sevap alır.

Onlardan biri, koç kurbanı kesmiş gibi sevap alır.

Onlardan biri, bir tavuk sadakası vermiş gibi sevap alır.

Onlardan biri, bir yumurta vermiş gibi sevap alır.

Ancak, imam hutbe okumaya kalktığı zaman, sayfalar durulur; defter kapanır."

Ebu Seleme yolu ile gelen bir rivayette; Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Güneşin doğduğu günler arasında, en hayırlı gün cuma günüdür. Allah-û Teâlâ, Âdem aleyhisselâmı cuma günü yarattı; cennete o gün koydu; cennetten de cuma günü çıkardı. Kıyamet, cuma günü kopacaktır. Cuma gününde bir saat vardır; mümin bir kul o saate rastlar da Allah-û Teâlâ'dan bir dilekte bulunur ise, mutlaka onun bu dileği yerine gelir."

Ebu Seleme, Abdullah b. Selâm'ın şöyle dediğini anlatmıştır;

- O saati ben biliyorum; günün son saatidir. Zira Âdem aleyhisselâm o saatte yaratıldı. Allah-û Teâlâ'nın;

خُلِقَ الْاِنْسَانُ مِنْ عَجَلٍ

- **"İnsan aceleden yaratıldı."** (21/37) Mealine gelen emri, anlatılan manaya işarettir.

Abdullah b. Münzir, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Cuma günü, günlerin efendisidir; Allah katında da en büyüğüdür. Allah katında cuma günü, ramazan bayramı gününden daha büyüktür.

Cuma günü, üç önemli iş olmuştur;

a) Allah-û Teâlâ, Âdem aleyhisselâmı cuma günü yarattı. Yeryüzüne de o gün indirdi. Ve cuma günü de öldü.

b) Cuma günü içinde bir saat vardır; kul, o saatte Rabbinden ne dilese ihsan eder. Ancak, haram dilek hariç.

c) Kıyamet cuma günü kopacaktır.

Yüce Rabbin katında bulunan hemen her yakın melek, cuma günü için çağrışır. Yer ve sema, daima cuma gününden çekinirler."

Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurdu-

ğunu anlattı;

- "Güneşin doğduğu günlerin hayırlısı cuma günüdür.

Âdem aleyhisselam cuma günü yaratıldı; cennete cuma günü kondu; cennetten de cuma günü çıkarıldı. Kıyamet de cuma günü kopacaktır."

Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin bir başka hadis-i şerifini şöyle anlattı;

- "Şahit günü cuma günüdür; meşhud günü Arefe günüdür; mev'ud günü kıyamet günüdür.

Cuma gününde bir saat vardır. Bir mümin o saate rastlar da, Allah-û Teâlâ'dan bir hayırlı dilekte bulunur ise, Allah-û Teâlâ onların bu dileğini yerine getirir. Yine bir şerden, o saatte Allah'a sığınır ise, Allah-û Teâlâ onu korur."

Babasından naklen Ebu Nasr'ın anlattığına göre; Hazret-i Ali (r.a) şöyle demiştir;

- Cuma günü olduğunda şeytanlar çıkarlar; insanları kendi sokaklarına çekmeye bakarlar. Ellerinde sancakları ve flamaları vardır.

Melekler de mescitlerin kapılarına gelip dururlar. Hemen herkese derecesine göre sevap yazarlar.

Bunlar arasında, önce gelen vardır; gelip de namaz kılan vardır. Namaza yakın gelen vardır.

Ta imam minbere çıkıncaya kadar sevap yazmaya devam ederler. Bir kimse, cuma günü imama yakın oturur; susar ve lüzumsuz bir şey konuşmaz ise, onun için iki kat ecir vardır.

Bir kimse, imamdan uzakta durur; susar ve lüzumsuz söz etmeden imamı dinler ise, onun için bir kat ecir vardır.

Bir kimse, imama yakın durur, lüzumsuz konuşur ve imamı da dinlemez ise, onun için iki kat günah vardır.

Bir kimse, imamdan uzakta durur, susmaz, lüzumsuz konuşur ve imamı da dinlemez ise, onun için bir kat günah vardır.

Bir kimse, bir başkasına;

- Sus. Dese de konuşmuş olur. Konuşan kimsenin de cuması yoktur. Daha sonra Hazret-i Ali (r.a) şöyle dedi;

- Peygamberimiz Muhammed'den böyle dinledim. Allah-û Teâlâ ona salât ve selâm eylesin.

Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizden şöyle dinlediğini anlattı;

- "Cuma günü, imam hutbede iken arkadaşına;

- Sus. Demiş olsan da lüzumsuz ve boş konuşmuş olursun."

Amr b. Şuayb, babası ve dedesi yolu ile gelen rivayette; Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Melekler, cuma günü mescitlerin kapılarında dururlar. İnsanların gelişlerine göre sevap yazarlar.

İmam minbere çıkıncaya kadar bu yazım işi devam eder. İmam minbere çıktıktan sonra defterler dürülür, kalemler kaldırılır. Bu arada melekler, cumaya gelmeyen için şöyle derler;

- Falanı ne tuttu; falan neden gelemedi? Daha sonra, aralarında şu duayı okurlar;

- Allah'ım, eğer hasta ise şifa ver; eğer yolunu şaşırdıysa yolu göster; eğer burada değilse, ona yardım eyle."

Cafer, Sabit'in kendilerine şöyle anlattığını söylemiştir;

- Bize ulaştığına göre; meleklerin ellerinde gümüşten sayfalar, altından kalemler vardır. O defterlere, cuma gecesi namaz kılanları, cuma günü cemaatle namaz kılanları yazarlar.

Bir başka hadis-i şerif şu raviler yolu ile bize ulaşmıştır; Babasından naklen Şeyh Ebu Nasr. Ebu Zübeyr. Cabir b. Abdullah. Allah ondan razı olsun. Bu ravilerden gelen rivayete göre, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- "Bir kimse, Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsa, onun cuma günü cuma namazı kılması gerekir. Ancak hasta, yolcu, kadın, erginlik çağına ermeyen çocuk, köle hariç. Bir kimse boş şeylere dalmak, ticaret yapmak için cumaya gelmez ise, Allah-û Teâlâ'nın ona ihtiyacı yoktur. Allah zengindir; övgü onun zatına mahsustur."

Ebu Ca'der Zahirî, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Bir kimse, önem vermediği için üç cuma namazı terk eder ise, Allah-û Teâlâ onun kalbini mühürler."

Babasından naklen Şeyh Ebu Nasr, Said b. Müseyyeb yolu ile gelen rivayette, Cabir b. Abdullah şöyle demiştir;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin, minberinde şöyle buyurduğunu dinledim;

- "Ey insanlar, ölmeden evvel Allah'a tövbekâr olunuz. Meşguliyete geçmeden evvel iyi ameller işlemeye bakınız. Çok çok zikrini etmek sureti ile Rabbinizle aranızda bağlantı kurunuz; saadet bulursunuz.

lah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

مَنْ جَآءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ اَمْثَالِهَا

- Bir kimse, bir iyilik eder ise, onun için on misli sevap vardır." (6/160) Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde ise şöyle buyurmuştur;

- "Hayvanattan hemen her biri cuma günü, ayak üstü dikilir. Bunların tümü, o gün kıyametin kopmasından korkarlar. Ancak, şeytanlar ve âdemoğullarının şakileri hariç."

Denilmiştir ki;

- Cuma günü, kuşlar ve diğer ehli veya vahşi hayvanlar birbirleri ile karşılaştıkları zaman;

- Bu iyi günde selâmette olun. Derler. Şöyle anlatıldı;

- Güneş günün ortasına gelip durduğu ve güneş kaymaya başlamadan evvel cehennem kızdırılır. Bu saatte namaz kılmayınız.

Ancak cuma günü bu iş yapılmaz. Cehennem kızdırılmaz. Zira cuma gününün hemen her saatinde namaz kılınır.

2. FASIL; Cuma günü boy abdesti almak.

Ebu Salih yolu ile gelen rivayette, Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Bir kimse, cuma günü boy abdesti aldıktan sonra, ilk saatte namaza gider ise, onun için bir deve kurbanı sevabı vardır. Bir kimse, ikinci saatte namaza gider ise, onun için bir sığır kurbanı sevabı vardır. Üçüncü saatte namaza giden boynuzlu bir koç kurbanı sevabı alır. Dördüncü saatte namaza giden, bir tavuk sadakası sevabı alır.

Beşinci saatte namaza giden, bir yumurta sadakası sevabı alır. İmam hutbeye çıktığı zaman, melekler zikir dinlemeye giderler. Yazım işi durur."

Bu hadis-i şerifte anlatılan saatler şöyle sıralanabilir;

Birinci saat; Sabah namazından sonraki vakittir.

İkinci saat; Güneş yükseldikten sonraki vakittir.

Üçüncü saat; Güneşin yayılmaya başladığı vakittir. Bu vakit, duha vaktidir. O vakitte, güneş sıcaklığından ayaklar ısınmaya başlar.

Dördüncü saat; Zeval vaktinden önceki saattir.

Beşinci saat; Güneşin kaymaya başlamasından sonraki vakittir. Yahut tam ortada bulunduğu saattir.

Nafi' yolu ile gelen bir rivayette, İbn-i Ömer (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Bir kimse cuma günü boy abdesti alır ise, Allah-û Teâlâ onu, tüm günahlarından çıkarır. Sonra ona şöyle denir;

- Yeni yeni ameller işlemeye başla." Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur;

- "Bir kimse, boy abdesti almayı gerektiren bir durumdan veya böyle bir durum olmadan boy abdesti alır da, er davranarak erken camiye gider ve imama yakın oturduktan sonra lüzumsuz lâf etmez ise, onun bu ettiklerine karşılık kendisine; Bir senelik oruç tutmak, bir senelik gece namazı kılmak sevabı verilir." Bu hadis-i şerifte geçen;

- "Boy abdesti almayı gerektiren."

Şeklinde manalandırılan cümle, kadını ile cinsî birleşme sonunda alınan boy abdestine işarettir.

Bu manadan ötürü, ilim sahiplerine göre; Kadını ile cuma gecesi cinsî münasebette bulunmak müstehaptır.

Geçmişte yaşayan büyükler, bu hadis-i şerifteki işaret emrine uyarak, bu işi yapmışlardır.

Şayet boy abdestini gerektiren bir şey yok ise, o zaman baş ve ceset yıkanması-için işaret vardır.

Hasan yolu ile gelen rivayette; Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin, kendisine şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Ya Ebu Hureyre, her cuma günü gusül et. İsterse, bu yıkanmana yetecek suyu bir günlük yiyecek pahasına satın almış ol."

Cuma günü boy abdesti almak, pek çok fukaha katında müstehaptır. İmam-ı Davud'a göre de; cuma günü boy abdesti almak vaciptir. Cuma namazına gidecek kimsenin bu boy abdestini terk etmemesi gerekir.

Boy abdesti almanın vaktini de şöyle tayin etmiştir; Tan yeri ağardıktan sonra. En uygunu odur ki; Boy abdesti aldıktan sonra, mescidin yolu tutula. Ta ki; Değişik görüşlere göre ters düşmekten kurtulsun.

Cuma namazı kılınıncaya kadar da, abdesti bozmamaya çalışmalıdır. Bu şekilde boy abdesti almakla da, Yüce Mevlâ'sının hizmetine girmeyi niyetine almalıdır.

Şayet, boy abdesti almayı gerektiren bir durumla sabahlamış ise, boy abdesti alırken, hem o hâlden kurtulmayı, hem de Mevlâ'nın

hizmetine girmeyi niyetine almalıdır.

Cuma namazına gidecek kimse, saçını kesip tıraş olmalı; tırnaklarını kesmeli; kendisinde bulunan kötü kokuları da gidermelidir.

Cuma namazına giderken, en güzel elbisesini de giymelidir. Giyilecek elbisenin en faziletlisi beyaz elbisedir. Bunun için, beyaz giymeli; sarık sarmalıdır. Zira bir hadis-i şerifte şu mana vardır;

- **"Melekler, cuma günü sarıklı olarak namaz kılarlar."**

Cuma günü, güzelce koku da sürünmelidir. Bu kokunun, rengi belli olmamalı; kokusu çıkmalıdır. Evinden çıkıp cuma namazına giderken; üzerinde sükûnet ve vakar olmalıdır. Yani; Ağır başlı bir şekilde mescide gitmelidir.

Huşu içinde, tevazu sahibi, içine kapalı, Yüce Allah'ın muhtaç kulu olarak yürümelidir. Bu arada, bolca dua okumalı; Resulullah (s.a.v) efendimize de bol bol salâvat getirmelidir.

Evinden çıkarken; niyetine Yüce Mevlâ'yı evinde ziyaret niyetinde olmalıdır. Onun emrettiği farzı eda etmek sureti ile de zatına yakınlık niyetine girmelidir. Gerek yolda, gerekse camide; bütün duygularını oyundan ve oyalanmadan çekip alma niyetini unutmamalıdır.

Cuma günü, dünyalık rahatı ve dünyalık arzuları bir yana atmalıdır. Cuma günü çeşitli virdler okumak ve ibadet etmek sureti ile vuslat yollarını aramalıdır.

Cuma günü, günün başından ta cuma namazı kılınıncaya kadar kendisini Mevlâ'nın hizmetine vermelidir. Günün ortasından, ikindi namazına kadar da ilim yollarını aramalı ve dinlemeli; zikir meclislerine gidip oturmalıdır.

İkindi namazından sonra, akşam namazına kadar da tespih duaları okumalı; günahlarının bağışlanması için istiğfar etmelidir.

Vazife olarak, hem cuma günü, hem de sair gün ve gecelerde en faziletlisi, aşağıda sırası ile anlatılacak duaları okumalıdır.

1- Bu dua iki yüz kere okunmalıdır; Allah'tan başka ilâh yoktur; o tektir, ortağı yoktur. Mülk onundur, hamd ona mahsustur.

Mülk onundur; hamd ona mahsustur. Öldürür ve diriltir; o ölmez diridir. Hayır onun elindedir; o her şeye kadirdir.

2- Yüz kere şu tespih duasını okumalıdır; Azim Allah sübhandır; hamd ona mahsustur.

3- Yüz kere şu tehlil duasını okumalıdır; Allah'tan başka ilâh yoktur; açık manası ile Melik Sultan odur.

4- Yüz kere şu salâvatı okumalıdır; Allah'ım, kulun Resulün Nebiyy-i Ümmî Muhammed'e salât eyle.

5- Yüz kere şu istiğfar duasını okumalıdır; Hayyum Kayyum Allah'tan bağışlanmamı dilerim. Ona, günahlarımdan tövbe ederim.

6- Yüz kere şu duayı okumalıdır; Allah'ın dilediği olur; kuvvet ancak Allah'ındır.[1] Böylece sayılan tespihlerin ve duaların sayısı yedi yüz olur.

Anlatıldığına göre sahabelerden bazısı; bir günde on iki bin tespih duası okumuştur. Anlatılana göre tâbiinden bazısı, bir günde otuz bin tespih duası okumuştur. Onlardan hemen her biri; okuyacağı tespihi, kılacağı namazı bilmiştir.

Sakın ha olmaya ki; Mahrumlardan olasın. Zira zikretmezsen, zikredilmezsin. Her şeyden evvel, bir mümin kul; Allah-û Teâlâ'yı zikretmelidir. Böyle olunca da, kendisi de anılır. Allah-û Teâlâ'nın bu manadaki emri şudur;

- **"Beni zikrediniz ki; sizi anayım."** (2/152)

Cuma namazına giden kimsenin; namazdan evvel kıssalar dinlemesi, destanlar anlatılan meclislere gitmesi doğru olmaz. Kaldı ki, kıssalar dinlemek bidattir.

İbn-i Ömer ve daha başka sahabe; kıssa okuyanları ve destanlar anlatanları camiden çıkarırlardı.

Meğerki kıssa anlatan destanlar söyleyen kimse; Yüce Allah'ı bilen, marifet ve yakin ehli biri olsun. Böyle bir kimsenin meclisinde oturup onun anlattıklarını dinlemek, kılacağı nafile namazdan daha faziletlidir. Bu manada, Ebu Zer (r.a) tarafından gelen şöyle bir hadis-i şerif vardır;

- **"İlim meclisinde bulunmak, bin rekât nafile namaz kılmaktan daha faziletlidir."**

Cuma namazına giden kimse, orada toplanan cemaatin omuzlarına basa basa ilerlememelidir. Meğerki imam ve müezzin olsun da; bu işi vazifesi dolayısı ile yapsın.

Anlatıldığına göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir kimseyi halkın omuzlarına basa basa ilerlerken gördü ve şöyle seslendi;

- **"Ey falan, bizimle cuma namazı kılmana ne engel oldu?"** O kimse şöyle demiştir;

- Ya Resulullah, beni görmedin mi? Geldim, cuma namazını kıldım. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Evet, senin geldiğini gördüm. Eğlenip er gelmedin; gel-**

1- Burada anlatılan duaların Arapça asılları okunmalıdır. Daha başka dualar da okunabilir.

diğinde de cemaate eziyet ettin." Bir başka rivayette ise, Resulullah (s.a.v) efendimiz o kimseye şöyle sormuştur;

- **"Sana ne engel oldu da, bugün cumaya gelmedin?"** O kimse şöyle demiştir;

- Ya Nebiyyellah, yemin ederim ki cuma namazına geldim. Onun böyle demesi üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Oradaki cemaatin omzuna basarken seni görmedim mi?"** Denilmiştir ki;

- Böyle bir şey eden kimse, cehennem üzerine köprü olur; insanlar onun omzuna basa basa geçerler. Camide namaz kılan kimsenin de önünden geçmeyesin. Zira bu manada gelen bir hadis-i şerif şöyledir;

- **"Sizden birinin kırk sene beklemesi, namaz kılan birinin önünden geçmesinden hayırlıdır."** Bu mana, bir lâfızla da şöyle anlatılmıştır;

- **"İnsanın kül olup da, rüzgârla savrulması; namaz kılan birinin önünden geçmesinden hayırlıdır."** Hiçbir kimse, diğer birini yerinden kaldırıp da onun yerine kendi oturmamalıdır. Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Sizden biriniz, hiçbir şekilde camide oturan bir kardeşini kaldırıp da kendisi onun yerine oturmasın."** Şöyle anlatıldı;

- İbn-i Ömer (r.a) için, biri yerinden kalktığı zaman kendisi oraya oturmazdı; yine o kimse gelip yerine otururdu. Şu mana üzerinde değişik görüşler vardır;

- Ön tarafta bir açık yer görüldüğü zaman cemaatin omuzlarına basa basa gidip oraya oturmak caiz midir, yoksa değil midir? Bu manada, imamımız İmam-ı Ahmed'den gelen iki rivayet vardır. Şöyle ki;

O kimsenin bir arkadaşı gelip de kendi yerine oturur ise, kendisi de geçip o aralık yere oturabilir.

- Özel olarak, bir kimse için bir seccade gibi bir şey serilse, bir başkası da gelip onu kaldırarak oraya otursa caiz midir, değil midir?

Şeklinde de bir ihtilâf konusu vardır. Bizim arkadaşlar arasında bu yolda iki görüş vardır. Yani; Hem caizdir, hem de değildir.

Cuma namazı için gittiği camide, mümkün olduğu kadar; imama yakın durmalıdır.

Hutbe okunurken susmalı; konuşmamalıdır. İki rivayetin birine göre; imam hutbede iken konuşmak günahtır.

İmam hutbeye başlamadan evvel ve imam hutbeyi bitirdikten sonra; lüzumsuz olmamak şartı ile konuşmak haram değildir.

3. FASIL; Cuma gününün faziletleri

Bu manada, bir rivayet, şu raviler yolu ile bize ulaşmıştır;

Babasından naklen Şeyh Ebu Nasr. Ebulkasım, Abdullah b. Ömer Fakih Şafiî. Allah rahmet eylesin. Habib b. Hasan Kazaz. Cafer b. Muhammed Horasanî. Ebu Eyub Süleyman b. Abdurrahman Dımeşkî. Muhammed b. Şuayb. Akra'nın azatlı kölesi Amr b. Abdullah. Bu ravilerin rivayeti, sonunda Enes b. Malik'e (r.a) ulaşmakta olup o da Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Bana Cebrail geldi. Elinde bir beyaz mantar vardı; bu mantarın üzerinde de siyah bir nokta vardı. Sordum;

- Ey Cebrail, bu elindeki nedir? Neye delâlet ediyor? Dedi ki;

- Bu cumadır. O günde sizin için çokça hayır vardır. Dedim ki;

- Onun üzerindeki siyah nokta neye delâlet ediyor? Dedi ki;

- Bu, cuma günü içinde bulunan bir saattir. Ve cuma günü günlerin efendisidir. Biz, aramızda cuma gününü;

- Mezid günü. Olarak isimlendiririz. Dedim ki;

- Ey Cebrail, o gün için neden;

- Mezid..

- Demektesiniz? Şöyle anlattı;

- Aziz Celil Rabbin, cennette bir vadi tutmuştur. Burası, beyaz miskten daha güzel kokuludur. Ahiret günlerinden cuma günü olduğu zaman, Yüce Rabbin Cebbar Allah arşından o vadideki kürsüsüne iner.

Bu kürsünün çevresinde nurdan minberler vardır. Onların üzerine peygamberler otururlar. Bu nurdan minberlerin çevresinde cevherlerle süslü kürsüler vardır. Bunların üzerinde de sıddıklar ve şahitler oturacaklardır.

Bundan sonra saraylarda ve çardaklarda oturanlar gelirler. Sonra bunların etrafı kesib tepe ile sarılır. Bütün bunlar tamamlandıktan sonra Allah-û Teâlâ şöyle buyurur;

- Ben, size ettiğim vaadimde doğru oldum. Size olan nimetimi tamamladım. Sizi ikramlarıma daldırdım. Daha sonra şöyle buyurur;

- Benden ne istiyorsanız dileyin. Hep birden şöyle derler;

- Senden dileğimiz o ki, bizden razı olasın. Bunun üzeri-

ne şöyle buyurur;

- Sizden rızam evime almamdır; ikramıma nail eylememdir. Tekrar buyurur;

- Benden isteyin. Önceki sözlerini tekrar edip;

- Senden dileğimiz o ki, bizden razı olasın. Ancak onlara şöyle buyurur;

- Benden dileyin. Ve onlar bir bir dileklerini bildirirler. Onlardan hemen her birinin arzuları yerine gelir. Bundan sonra, şöyle derler;

- Rabbimiz, bize yeterince her şeyi verdi. Rabbimiz bize yeter. Onlara, ihsanlar ve armağanlar yağmaya başlar. Bu armağanlar, onların cumaya gidiş gelişlerine göre yapılır.

Bu armağanları hiçbir göz görmemiştir; hiçbir kulak onun vasfını duymamıştır; hiçbir insanın kalbine onun hayali de gelmemiştir.

Bundan sonra, çardaklarda oturanlar yerlerine giderler. O çardaklardan her biri; Ya beyaz inciden, ya kırmızı yakuttan ya da yeşil zümrüttendir. Bu çardakların hiç kırık, sıyrık yanı yoktur. Onlardan ırmaklar akmaktadır. Onlara meyveler sarkmaktadır.

O çardakların ve sarayların içinde zevce huri kadınları, hizmetçileri yerli bakıcıları vardır. Bunlar o hâle gelmişlerdir ki; Artık cuma gününden başka bir şeye ihtiyaçları yoktur. Çünkü; Rablerinin çokça ihsanına nail olmuş; onun rızasına kavuşmuşlardır."

Bir başka hadis-i şerif, bize şu raviler yolu ile gelmiştir;

Babasından naklen Ebu Nasr. Muhammed b. Ahmed Hafız. Ebu Ali Muhammed b. Ahmed Savvaf. Ebulabbas Abdullah b. Asgar. İshak b. İbrahim Ebu Salih Cezzar. Amr b. Şems. Saad b. Tarif İskâf. Asbağ b. Nebate. Bütün bu ravilerin rivayetleri, Hazret-i Ali'ye (r.a) ulaşmaktadır ki; o da Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Cuma günü olduğunda erkenden Allah'ın Emin'i Cebrail Mescid-i Haram'a gelir. Sancağını oraya diker.

Sair melekler de diğer cuma namazı kılınan mescitlere giderler; flamalarını ve sancaklarını onların kapılarına dikerler. Bundan sonra, gümüşten defterlerini ve altından kalemlerini çıkarırlar. Ve sırası ile cuma namazına erken gelenlerden başlar, yazarlar.

Erken gelenler, yetmiş kişiyi buldu mu defterlerini dürerler. Cuma namazına bu erken gelen yetmiş kimse, Musa aleyhisselâmın seçtiği yetmiş kişi gibidir. Allah-û Teâlâ, bu yetmiş kişiyi bize şöyle anlattı;

وَاخْتَارَ مُوسٰى قَوْمَهُ سَبْعِينَ رَجُلاً

- "Musa, kavmi içinden yetmiş kişi seçti.." (7/155)

Musa aleyhisselâmın seçtiği bu yetmiş kişinin hepsi de peygamber idi. Bundan sonra melekler, namaz safları arasına girerler, bazı kimseleri araştırırlar. Birbirlerine şöyle sorarlar;

- Falan kimse ne yaptı da gelmedi? Diğerleri şöyle derler;

- O öldü? Bunun üzerine hep birden şöyle derler;

- Allah ona rahmet eylesin; o hep cuma namazına gelirdi. Bu kere bir başkasını sorarlar;

- Falan ne yaptı da gelmedi? Derler ki;

- O başka yerdedir; burada değil. Bu kere hep birden şöyle derler;

- Allah onu korusun; o hep cuma namazını kılardı. Bir başkasını ararlar; göremeyince yine aralarında sorarlar;

- Falana ne oldu da gelmedi? Öbürleri der ki;

- O hastadır, onun için gelmedi. Bunun üzerine, hep birden şöyle derler;

- Allah ona afiyet versin; o cuma namazını kılan bir kimse idi."

4. FASIL; Cuma günündeki makbul saat

Cuma günü içinde bir saat vardır ki; o saatte hangi kul dua etse, mutlaka duası makbul olur.

Bu manadaki rivayet, şu raviler yolu ile bize ulaşmıştır; Babasından naklen Ebu Nasr. Muhammed b. İbrahim. Ebu Seleme. Bu ravilerin rivayeti Ebu Hureyre'ye (r.a) ulaşmaktadır ki, o da şöyle anlatıyor;

- Tûr dağına gittim; orada Kâab'i buldum. Ben, Resulullah (s.a.v) efendimizin hadis-i şeriflerinden anlattım; o da bana Tevrat'tan okudu. Hiçbir şeyde, ihtilâfımız olmadı. Sonunda bir hadis-i şerife geldik. Dedim ki;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyuruyor;

- "Cuma günü içinde bir saat vardır ki; o saatte bir mü-

min namaz kılıp da Yüce Allah'tan hayır olarak bir dilekte bulunur ise, mutlaka Allah-û Teâlâ onun bu dileğini yerine getirir." Bunu kabul etmedi; şöyle dedi;

- Bu, senede bir kere olmalı. Dedim ki;

- Hayır, her cuma. Zira Resulullah (s.a.v) efendimiz öyle buyurdu. Bunun üzerine, yanımdan az bir süre için ayrıldı. Sonra döndü ve şöyle dedi;

- Doğru söyledin. Allah adına yemin ederim ki, durum Resulullah'ın (s.a.v) dediği gibidir. O saat her cuma günü vardır. Ve cuma günü, günlerin efendisidir.

Âdem aleyhisselâm, cuma günü yaratıldı; cennete cuma günü yerleştirildi; cennetten cuma günü çıkarıldı. Kıyamet de cuma günü kopacaktır.

Hayvanattan hemen her biri, cuma günü ne olacak diye bekleşir dururlar. Hem de korku içinde. Ancak insanlar ve cin tayfası bunun dışındadır.

Oradan döndüğüm zaman, Abdullah b. Selâma rastladım. Kendisine benim dediğimi ve Kâab'in dediğini anlattım. Şöyle dedi;

- Kâab yalan söylüyor; senin dediğin Tevrat'ta yazılıdır. Durum Resumllah'ın (s.a.v) buyurduğu gibidir. Şöyle dedim;

- Ama sonunda Kâab kendi görüşünden döndü; Resulullah'ın hadis-i şerifini doğruladı. Sonra Abdullah b. Selâm (r.a) şöyle dedi;

- Ben o saati biliyorum. Sordum;

- O hâlde, o hangi saate rastlıyorsa bana söyle. Şöyle dedi;

- O saat, cuma gününün son saatidir. Dedim ki;

- Bu nasıl olur? Zira Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Hangi mümin, namaz kılar da o saate rastlar ise.."** Hâlbuki senin dediğin saat namaz kılma saati değildir. Bana şöyle dedi;

- Sen, dinlemedin mi? Resulullah'ın (s.a.v) şöyle buyurduğunu;

- **"Bir kimse, farz namazı gözetir hâlde ise, o namazda sayılır."** Dedim ki;

- Evet, bu hadis-i şerifi, Resulullah'tan (s.a.v) dinledim. Şöyle dedi;

- İşte durum, bundan ibarettir. İbn-i Şirin tarafından anlatılan rivayette ise, Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Cuma günü içinde bir saat vardır ki; bir mümin o saate rastlar da Allah'tan hayırlı bir dilekte bulunur ise, Allah-û Te-**

âlâ onun bu dileğini yerine getirir."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bu arada o saatin pek kısa bir zaman olduğunu eli ile işaret ederek anlatmıştır. Önceden gelip geçen büyük zatlardan biri şöyle anlatmıştır;

- Kulların umumî manada rızıklarından başka, fazladan Allah katında rızıkları vardır. Bunu, ancak perşembe akşamı ve cuma günü zatından dileyenlere verir.

Bu manada, bir başka rivayet bize şu raviler yolu ile ulaşmıştır;

Babasından naklen Ebu Nasr. Said b. Raşid. Zeyd b. Ali ve Mercane. Bunların rivayetleri, sonra Resulullah (s.a.v) efendimizin kızı Hazret-i Fatıma'ya ulaşmakta olup o da babasının şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Cuma günü içinde bir saat vardır. Hangi Müslüman kul o saate rastlar da, Allah'tan bir hayır dileğinde bulunur ise, mutlaka Allah onun bu dileğini yerine getirir."** Sordum;

- Babacığım, o saat hangi saattir? Şöyle buyurdu;

- **"Güneşin yarısı batmak üzere iken."** Bundan sonrasını Mercane şöyle anlattı;

- Hazret-i Fatıma'nın (r.a) bir kölesi vardı; adı da Zeyd idi. Cuma günü olduğunda kölesine şöyle derdi;

- Bir tepeye çık; güneşin yarısı battığı sırada bana bildir.

O köle de, bir tepeye çıkardı; güneşin yarısı batmak üzere iken, Hazret-i Fatıma'ya bildirirdi. Bunun üzerine, Hazret-i Fatıma hemen kalkar; mescide giderdi. Güneş batıncaya kadar orada kalıp namaz kılardı; dua ile meşgul olurdu.

Kesir b. Abdullah Müzeni, babası ve dedesi tarafından gelen bir hadis-i şerifi şöyle anlattı;

- **"Cuma günü içinde bir saat vardır; bir kul o saatte Allah-û Teâlâ'dan bir dilekte bulunur ise, Allah-û Teâlâ mutlaka onun bu dileğini yerine getirir."** Resulullah (s.a.v) efendimize soruldu;

- Ya Resulullah, o saat hangi saattir? Şöyle buyurdu;

- **"Namaza kalktıktan itibaren, namaz bitinceye kadar olan zamandır."** Kesir b. Abdullah diyor ki;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, bu son cümlesi ile cuma gününü kast ederek öyle buyurmuştur.

5. FASIL; Cuma günü okunacak dua.

Babasından naklen Ebu Nasr'ın bize haber verdiğine göre; Muhammed b. Münkedir şöyle anlatmıştır;

- Cabir b. Abdullah'ın şöyle dediğini dinledim;

- Anlatılacak dua Resulullah (s.a.v) efendimize arz edildi; şöyle buyurdu;

- "Bir kimse, bu duayı vesile bilip doğu ile batı arasındaki şey için dua etse; mutlaka o duayı okuyan kimse kabul görür." O dua şöyledir;

- Senden başka ilâh yoktur. Ya Hannan, ya Mennan. Ey yeri ve semaları yoktan yaratan. Ey Celâl ve ikram sahibi.

Safvan b. Süleym'in şöyle dediği anlatıldı;

- Bir kimse, cuma günü imam minbere oturduğu sırada şu duayı okur ise, onun günahları bağışlanır;

- Allah'tan başka ilâh yoktur. O birbir ortağı yoktur. Mülk onundur, hamd ona mahsustur.

O öldürür ve diriltir. O, her şeye kadirdir. Bera b. Azib diyor ki;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu dinledim;

- "Ramazan ayındaki cuma gününün fazileti; ramazan ayının, sair aylara nazaran faziletli oluşu gibidir."

6. FASIL; Cuma günü, Resulullah (s.a.v) efendimize salâvat okumak.

Bu manadaki bir rivayeti, babasından naklen Ebu Nasr ulaştırmıştır. O rivayete göre, Hazret-i Ali (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Cuma günü, bana çokça salâvat-ı şerife okuyunuz. Zira cuma günü amellerin sevabının kat kat olduğu gündür. O gün, benim için vesile derecesi isteyiniz." Soruldu;

- Ya Resulullah, cennette vesile derecesi nedir? Şöyle buyurdu;

- "Vesile, cennetteki en yüksek derecedir. Bu dereceye ancak bir peygamber çıkabilir. Umarım ki, o peygamber ben olayım." Muhammed b. Münkedir, Cabir'den (r.a) naklen Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Bir kimse ezan sesini duyduğu zaman;

- Allah'ım, ey bu tam davetin, kılınan namazın Rabbi; Muhammed'e vesile, fazilet, yüksek derece ver. Onu, kendisine vaat ettiğin Makam-ı Mahmud'a çıkar. Diye okur ise, kıyamet

günü şefaatim ona helâl olur." Abdullah b. Abbas diyor ki;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu dinledim;

- "Leyle-i garra ve yevm-i ezher sayılan cuma gününde ve gecesinde peygamberinize çokça salâvat okuyunuz." Abdülaziz b. Suhayb, Enes b. Malik'in (r.a) şöyle dediğini anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin huzurunda duruyordum; şöyle buyurdu;

- "Bir kimse bana cuma günü seksen kere salâvat okur ise, Allah-û Teâlâ onun seksen senelik günahlarını bağışlar."

Sordum;

- Ya Resulullah, sana nasıl salâvat okunmalı? Şöyle buyurdu;

- "Allah'ım, kulun ve resulün Nebiyy-i Ümmi Muhammed'e salât eyle. Diye okursun; tek sayı ile de bitirirsin."

Mekhul-ü Şamî, Ebu Ümame (r.a) yolu ile gelen rivayette; Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Cuma günü bana çokça salâvat okuyunuz. Çünkü her cuma günü ümmetimin salâvatı bana arz olunur. Her kimin bana salâvatı çok olur ise, kıyamet günü, bana en yakın olur."

7. FASIL; Cuma günü, sabah namazında okunması müstehap olan

Şu raviler yolu ile bize bir rivayet ulaşmıştır;

Babasından naklen Ebu Nasr. Ebu Ahvas. Bu ravilerden gelen rivayete göre; Abdullah (r.a) şöyle anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, cuma günü Secde suresi ile İnsan suresini okurdu. (32. ve 76. sureler.) Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz akşam namazında Kâfirûn suresi ile İhlâs suresini okurdu. (109. ve 112. sureler.) Yatsı namazında ise, Cuma suresi ile Münafikûn suresini okurdu. (62. ve 63. sureler.) Denildi ki;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, cuma namazında da üstteki sureleri okurdu. Hasan, Ebu Hureyre'den (r.a) naklen Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Bir kimse, cuma gecesi Yasin suresini ve Duhan suresini okur ise, sabaha bağışlanmış olarak çıkar." (36. ve 44. sureler.) Şöyle anlatıldı;

- Bir kimse cuma günü Kehf suresini okur ise, on bin dinar sa-

daka veren kimsenin sevabını kazanır. (18. suredir.)

Cuma gününde ve cuma gecesinde; dört sure ile dört rekât namaz kılmak müstehaptır.

Birinci rekâtta En'am suresi okunur. (6. suredir.)

İkinci rekâtta, Kehf suresi okunur. (18. suredir)

Üçüncü rekâtta, Taha suresini okur. (10. suredir)

Dördüncü rekâtta, Mülk suresi okunur. (67. suredir)

Şayet, anlatılan sureleri iyi okuyacak durumda değil ise, iyi okuyabildiği kısımları okur. Böyle etmek sureti ile kendisine bir hatim sevabı verilir. Denilmiştir ki;

- Bir kimsenin Kur'ân'ı hatmi, bildiği kadarını okumasıdır.

Şayet Kur'ân'ı iyi okuyan bir kimse ise, onun için cuma günü hatim indirmek müstehap olur.

Cuma günü hatim indiremez ise, cuma gecesi de okumak sureti ile tamamlar. Şayet hatmini cuma günü sabah namazında yahut cuma günü akşam namazında tamamlarsa çok güzel olur. Cuma günü ezanla kamet arasında hatmini bitirir ise, bunun çok çok büyük fazileti vardır.

Bir kimse, cuma günü on rekâtta yahut yirmi rekâtta bin kere İhlâs suresini okur ise, onun için Kur'ân'ı hatmekten daha faziletli olur. (112. suredir.)

Cuma günü, Resulullah (s.a.v) efendimize bin kere salâvat okumak müstehaptır. Yine cuma günü bin kere tespih okumak müstehaptır. Bu tespih cümlesi daha önce anlatıldığı üzere şudur;

- Allah sübhandır, hamd Allah'a mahsustur. (Sübhanallahi velhamdülillahi.) Allah'tan başka ilâh yoktur. Allah en büyüktür. (Ve lâ ilâhe illallahu vallahu ekber.)

8. FASIL; Cuma gününe bu ismin verilmesinin sebebi

Babasından naklen, Ebu Nasr'ın anlattığına göre; Selman-ı Farisî şöyle demiştir;

- Bir keresinde, Resulullah (s.a.v) efendimiz bana şöyle sordu;

- "Cuma günü için neden;

- Cuma.. Denilmiştir, biliyor musun?"

- Bilmiyorum. Dediğim zaman, bana şöyle anlattı;

- "Cuma günü, babanız Âdem'in vücudu bir araya geldi. Onun için;

- **Cuma.. Denildi.”** Daha sonra, şöyle buyurdu;

- **“Bir kimse cuma günü temizlenir, güzel abdest aldıktan sonra, cuma namazına gider ise, onun bu ameli; Bu cuma günü ile gelecek cuma günü arasında işlediği günahlara kefaret olur. Ama büyük günah işlememek şartı ile.”** Bazı zatlar demiştir ki;

- O gün, içtima (bir araya gelme) günüdür.

Âdem aleyhisselâmın kalıbı ile ruhu bir araya geldi. Zira önce kırk yıl bir yere atılıp kalmıştı. Bundan sonra bir cuma günü kalıbı ile ruhu birleşti. Başkaları da şöyle demiştir;

- Bugüne; **Cuma** denmesinin sebebi odur ki; Âdem ile Havva uzun bir ayrılıktan sonra buluştular. Onun için, bugünün adına;

- **Cuma** denildi.

Denilmiştir ki;

- Cuma günü için; **Cuma** adının verilmesinin sebebi; O gün, köyden gelenlerin ve şehirde oturanların bir araya gelmesinden ötürüdür. Denilmiştir ki;

- Cuma günü için; **Cuma** denmesinin sebebi; Kıyametin, o gün kopacağıdır. O gün, toplanma günüdür. Bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ الْجَمْعِ

- **“O gün, sizi toplanma günü için bir araya getirecektir.”** (64/9)

9. FASIL; Tövbe, kalp temizliği, ihlâs, riyayı ve sum’ayı bırakmak

Buraya kadar pek çok ibadetleri anlattık. Mesela;

a) Ramazan ayında ve diğer aylarda oruç tutmak.

b) Çeşitli ibadetler.

c) Namaz.

d) Zikir ve daha başka ibadetler.

Bundan sonra, değişik ibadet çeşitlerini anlatacağız.

Bütün bu anlatılan ibadetler;

a) Tövbe.

b) Kalp temizliği.

c) Yapılan amelleri Allah için halis kılmak.

sine şöyle denildi;

- Başını secdeden kaldır; ben mağfiret vaadi edenim. Sen ise, günahlarınla gelensin. Ve o kimse başını secdeden kaldırdı. Bağışlanmıştı."

İHLÂS

Aziz Celil Allah ihlâs üzerine şöyle buyurdu;

وَمَٓا اُمِرُوٓا اِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللّٰهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَٓاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُوا الزَّكٰوةَ وَذٰلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ

- "Onlara emrolunan ancak şunlardı;

a) Allah'ın yolunda halis olarak tertemiz bir şekilde ibadet etmeleri. b) Namazlarını tam olarak kılmaları. c) Zekâtlarını vermeleri. En kıvamında din de budur." (98/5)

Bir başka ayet-i kerimede ise, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

اَلاَ لِلّٰهِ الدِّينُ الْخَالِصُ

- "Dikkat ediniz, halis din Allah'ındır." (39/3)

Bu manada, şu ayet-i kerime de pek önemlidir;

لَنْ يَنَالَ اللّٰهَ لُحُومُهَا وَلاَ دِمَٓاؤُهَا وَلٰكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوٰى مِنْكُمْ

- "Onların ne etleri, ne de kanları Allah'a ulaşır. Ona ulaşacak olan, ancak sizden gelen takvadır." (22/37)

Şu ayet-i kerime de bu manada önemlidir;

وَلَنَٓا اَعْمَالُنَا وَلَكُمْ اَعْمَالُكُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ

- "Bizim yaptığımız bize; sizin yaptığınız da size. Biz ihlâsımızla (samimiyetle) onun yolundayız." (2/139)

İlim sahipleri, ihlâsın manası üzerine değişik görüşler ileri sürmüşlerdir. Allah rahmet eylesin; Hasan şöyle dedi;

- Huzeyfe'ye (r.a) ihlâsın ne olduğunu sordum; bana şöyle dedi;

- Ben de Resulullah (s.a.v) efendimize ihlâsın ne olduğunu sordum; bana şöyle buyurdu;

- "İhlâsı ben de Cebrail aleyhisselâma sordum; şöyle dedi;

- Ben de, ihlasın ne olduğunu Aziz Celil Rabbe sordum; bana şöyle buyurdu;

- İhlâs, bana ait sırlardan bir sırdır. Onu sevdiğim kulla-

rın kalbine emanet bıraktım."

Allah rahmet eylesin; Ebu İdris Havelânî, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Her hakkın bir hakikati vardır. Yani; İç yüzü. Bir kul, İhlâsın hakikatine eremez. Ta Allah'ın rızası için yaptığı bir amel üzerine övgü beklememe durumuna gelinceye kadar."

Allah rahmet eylesin; Said b. Cübeyr, ihlâsı şöyle anlattı;

- İhlâs odur ki; kul amelini ve dinini Allah için temiz tutsun. Dininde Allah'a şirk koşar olmamalıdır. Hiç kimseye karşı işlediği amelde gösteriş yoluna sapmamalıdır.

Allah rahmet eylesin; Fudayl da ihlâsı şöyle anlattı;

- İnsanların görmesinden çekinip ameli bırakmak, riyadır. Asıl ihlâs odur ki; Üstte anlatılan iki şey (yapmak ve yapmamak) üzerine Yüce Allah'ın sana ceza vermesinden korku üzere olasın.

Allah rahmet eylesin; Yahya b. Muaz şöyle dedi;

- İhlâs, amelin ayıplardan yana temiz olmasıdır. Tıpkı; Sütün kan ve ters arasından tertemiz çıktığı gibi.

Allah rahmet eylesin; Ebu Hasan Buşencî şöyle dedi;

- İhlâs odur ki; Melekler onu bilip de yazamasın; şeytan o hâli bozamasın; insan o hâli bilemesin.

Allah rahmet eylesin; Rüveym de şöyle anlattı;

- İhlâs, yapılan işe göz dikmeyi kaldırmaktır. Denilmiştir ki;

- İhlâs, Yüce Hakkın murad edildiği ameldir; doğruluk niyetine yapılan iştir. Denilmiştir ki;

- İhlâs odur ki, onda âfetlerin şaibesi olmasın; yorum yolları onun için kapalı bulunsun. Denilmiştir ki;

- İhlâs, halka örtülü duran bir iyi ameldir; yersiz bağlantılardan kurtarılan iyi iştir. Huzeyfe Mar'aşî de ihlâsı şöyle anlattı;

- Hem içte hem de dışta kulların işlediği amellerin aynı olması dır. Yakup Mekfuf da ihlâsı şöyle anlattı;

- Bir kimsenin, kötülüklerini sakladığı gibi iyiliklerini de saklamasıdır. Enes b. Malik yolu ile gelen bir rivayette; Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Bir Müslüman kalbi, şu üç şeye karışıklık katamaz;

a) Amelinde Allah için ihlâs sahibi olmakta.

b) Devlet işlerini elinde tutanlara nasihat etmekte.

c) Müslüman cemaati arasından ayrılmamakta."

Denilmiştir ki;

- İhlâs, taat işinde niyet yalnız Yüce Hak için olmasıdır. Böyle bir niyet ise, yaptığı ibadetten Yüce Hakka yakınlık murad etmesidir; kullarından birine değil.

Mana böyle olunca, halka yapmacık işle çıkmamalıdır; onlardan bir övgü beklememeli; onlardan sevgi gözetmemeli; onların ayıplamasından da korkmamalıdır.

Yani; Ayıplanma durumlarını nefsinden yana olmak sureti ile kendisinden atmaya kalkmamalıdır. Denilmiştir ki;

- İhlâs, yapılan işi mahlûkat düşüncesinden temizlemektir.

Allah rahmet eylesin; Zünnun-u Mısrî şöyle dedi;

- İhlâs, ancak sadakatle yani; Doğrulukla tamamlanır. Sadakatte de sabırla beklemelidir.Sadakatin tamamlanması da ancak ihlâsla olur. Keza, ihlâs üzerinde devamlı durmakla olur.

Ebu Yakub Susî şöyle dedi;

- İhlâs sahipleri, ihlâslarında ihlâs müşahede ettikleri süre, bu ihlâsları bir başka ihlâsa muhtaçtır.

Allah rahmet eylesin; Zünnun şöyle anlattı;

- **İhlâsın alâmeti üçtür;**

a) Umum halktan gelen övgü ve kötüleme eşit olmalı.

b) İşlenen amelleri görmeyi unutmak.

c) Burada yapılan işlere, ahirette alacağı sevaba dair ahkâm kesmemek. Bir başka kere de şöyle demiştir;

- İhlâs, düşmanın bozmasından korunan kısımdır.

Allah rahmet eylesin; Ebu Osman Mağribî şöyle anlattı;

- İhlâs odur ki, yapılan amelde hiçbir şekilde nefse hisse çıkmasın. Ki bu; Avam halkın ihlâstan yana nasibidir.

Havas zümrenin ihlâsına gelince, bunların amelleri, kendileri ile olmaz; kendilerinden üst düzeyde cereyan eder. Kendilerinden taat zuhur eder; ama onlar bundan haberdar bile olmak istemezler. Bu işlerini görmekten yana uzak dururlar. Yaptıkları ameli görüp saymaya kalkmazlar. Ve bu; Havas zatların ihlâsıdır.

Allah rahmet eylesin; Ebu Bekir Dekkak şöyle dedi;

- Her ihlâs sahibinin ihlâsındaki eksiği, ihlâsını görmesidir.

Allah-û Teâlâ böyle bir kimsenin ihlâsını temize çıkarmak istediği zaman; ihlâsını görmeyi onun gözünden düşürür.

Bu durumu ile o kimse, mühlas (ihlâsa erdirilmiş) olmuş olur; muhlis (ihlâs sahibi olmayan çalışan) değil.

Allah rahmet eylesin; Sehl şöyle dedi;

- Riyayı, ancak ihlâs sahibi olmaya çalışan bilir.

Allah rahmet yelesin; Ebu Said Harraz şöyle dedi;

- İrfan sahiplerinin riyası, müridlerin ihlâsından daha faziletli dir. Ebu Osman şöyle anlattı;

- İhlâs, devamlı olarak Yüce Yaratıcıyı görmek sureti ile halkı unutmaktır. Denilmiştir ki;

- İhlâs, onunla hak murad edilen ve doğruluk niyet edilen şeydir. Denilmiştir ki;

- İhlâs, amelleri görmekten yana gözü yummaktır.

Allah rahmet eylesin; Sırrı-i Sakatî şöyle dedi;

- Bir kimse, kendisinde olmayan bir şeyle halka hoş görünmek için çıkar ise, o kimse Allah'ın gözünden düşer.

Allah rahmet eylesin; Cüneyd şöyle dedi;

- İhlâs, Allah ile kulu arasında bir sırdır. Onu bir melek bilmez ki yazsın; şeytan bilmez ki bozsun; yersiz bir arzu da onu eğemez.

Allah rahmet eylesin; Rüveym şöyle dedi;

- Amelde ihlâs odur ki; sahibi onun için ne dünyada ne de ahirette bir şey beklesin. Keza dünya ve ahiret mülkünden yana da bir şey ummasın.

Allah rahmet eylesin; İbn-i Abdullah'a şöyle soruldu;

- Nefse en ağır gelen şey nedir? Şu cevabı verdi;

- İhlâstır. Zira ihlâsta nefsin nasibi yoktur. Denilmiştir ki;

- İhlâs, amelini Aziz Celil Allah'tan başkası görmemesidir. Büyüklerden biri şöyle dedi;

- Bir cuma günü, namazdan önce, Sehl b. Abdullah'ın yanına gittim. Allah rahmet eylesin. Onun evinde bir yılan gördüm. Bir adım atıp duruyordum. Bana şöyle dedi;

- Korkma, içeri gir. Bir kul için yeryüzünde korkulacak bir şey olduğu süre; imanın hakikatine ulaşamaz. Sonra bana şöyle dedi;

- Cuma namazına gidecek misin? Şöyle dedim;

- Mescitle aramızda bir gün ve bir gecelik yol var! Bunun üzerine elimden tuttu; az sonra mescidi gördüm. Mescitten içeri girdik; cuma namazını kıldıktan sonra çıktık. Dışarı çıktıktan sonra durup insanlara bakmaya başladı. Onlar mescitten çıkıyorlardı. Şöyle dedi;

- **Lâ ilâhe illallah** (Allah'tan başka ilâh yoktur.) Diyenler çoktur; ama aralarında ihlâs sahibi olanlar azdır. Sonra şöyle anlattı;

- Bir keresinde İbrahim Havas ile bir seferde idik. Allah rahmet eylesin. Yılanları çok olan bir yere geldik. Gece kararınca hava da serinledi. Yılanlar da çıkmaya başladı. Şeyhe seslendim, bana şöyle dedi;

- Allah'ı zikret. Allah adını an.

Ben Allah'ı zikredince yılanlar gitti. Ama sonra yine geldiler. Yine Şeyh'e seslendim; bana önceki gibi söyledi. Bu hâl içinde sabahı ettim. Sabah olunca o da kalktı; birlikte yürümeye başladık. Bu sırada, onun hırkasından kıvrılmış bir yılan düştü. Sordum;

- Sen, bunu üzerinde hissetmedin mi? Bana şöyle dedi;

- Hayır, hiç hissetmedim. Ne zamandan beri, bu geceki gibi bir uykuya hasrettim.

Allah rahmet eylesin; Ebu Osman şöyle anlattı;

- Bir kimse, gaflet vahşetini tatmamış ise, zikir ünsiyetini bilmez.

10. FASIL; Riya üzerinedir.

Her ibadet eden irfan sahibine gereken odur ki; Tüm hâllerinde gösterişten, ibadetlerinde halkı görmekten ve kendini beğenmekten sakınır olmalıdır. Çünkü; Nefis kötü bir şeydir.

Ve nefis; Azgınlık, sapıklık, kötü duyguların, lezzetlerin menşeidir. Onun kaynak olduğu bu hâllerin tümü; Kulu ile Aziz Celil Allah arasında bir engeldir.

Ruh âdemoğlunun cesedinde kaldığı süre; Nefsin dertlerinden kurtulmanın yolu yoktur. İsterse kul; Bedeliyet ve sıddıkıyet hâline ermiş olsun. İsterse bu hâllere erdikten sonra emin olma durumu öncekinden fazla, nefsin şerrinden ve dertlerinden korunma durumu daha ileri, hayır tarafı daha üstün, nuru daha çok, Allah yolunu bulmak da gerçekleşmiş; başarı şümullü, korunma da mevcut bulunsun.

Zira bizim için masum olma durumu yoktur. Masum olma durumu, ancak peygamberlere mahsus bir iştir. Bunun sebebi de; Peygamberlikle, velilik arası ayırt edilmesi içindir.

Allah-û Teâlâ, görsünler ve duysunlar diye amel işleyenlere karşı sert emirler vermiştir.

Nefsin uğursuzluğunu ve onun kötülüklerini anlatıp kulları uyarmıştır. Nefse uymayı yasak etmiş; ona muhalif olmayı ya Kur'ân'da bildirmiş veya Resulullah (s.a.v) efendimizin dili ile bize anlatmıştır. Şimdi, biz nefse muhalefet emirlerini taşıyan Kur'ân emirlerini önce ele alalım.

Ayet-i kerimeler sırası ile şöyledir;

فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ اَلَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلاَتِهِمْ سَاهُونَ اَلَّذِينَ هُمْ يُرَآؤُنَ وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ

- **"Vay o namaz kılanların hâline ki; namazlarından gafildirler. Onlar, riyakârdır. Ve zekâtlarını da vermezler."** (107/4-7)

يَقُولُونَ بِاَفْوَاهِهِمْ مَالَيْسَ فِى قُلُوبِهِمْ وَاللهُ اَعْلَمُ بِمَا يَكْتُمُونَ

"Ağızları ile kalplerinde olmayanı söylüyorlardı. Allah onların gizlediklerini çok iyi bilmektedir." (3/167)

وَاِذَا قَامُوٓا اِلَى الصَّلٰوةِ قَامُوا كُسَالٰى يُرَآؤُنَ النَّاسَ وَلاَ يَذْكُرُونَ اللهَ اِلاَّ قَلِيلاً

مُذَبْذَبِينَ بَيْنَ ذٰلِكَ لاَ اِلٰى هٰؤُلاَءِ وَلاَ اِلٰى هٰؤُلاَءِ

"Onlar, namaza kalktıkları zaman üşenerek kalkarlar. İnsanlara gösteriş yaparlar. Allah'ı pek az hatırlarlar. Onlar, küfür ile iman arasında bocalayıp dururlar. Ne o tarafa katılırlar; ne bu tarafa gelirler." (4/142-143)

"Yahudi bilginlerinin, Hıristiyan rahiplerinin pek çoğu, insanların mallarını batıl sebeplerle yerler; insanları Allah yolundan alıkoyarlar." (9/34)

Yani; Onların bilginleri ve abidleri böyle ederler.

يَااَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوٓا لِمَ تَقُولُونَ مَالاَ تَفْعَلُونَ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَاللهِ اَنْ تَقُولُوا مَالاَ تَفْعَلُونَ

"Ey iman edenler, yapamayacağınızı neden söylüyorsunuz? Yapamayacağınızı söylemeniz, Allah katında büyük bir buğza sebep oldu." (61/2-3)

وَاَسِرُّوا قَوْلَكُمْ اَوِاجْهَرُوا بِهِ اِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

"Sözünüzü ister gizleyin; isterse açıktan söyleyin. Zira o, sinelerin özünü hakkıyla bilendir." (67/13)

فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَآءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلاً صَالِحًا وَلاَ يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ اَحَدًا

"Rabbine kavuşmayı kim arzuluyorsa, güzel amel işlesin ve ibadette Rabbine hiç kimseyi ortak etmesin." (18/110)

اِنَّ النَّفْسَ لاَمَّارَةٌ بِالسُّوٓءِ اِلاَّ مَا رَحِمَ رَبِّى

"Nefis, olanca şiddeti ile kötülüğü emreder. Meğerki, Rabbimin rahmetine dâhil bir şey olsun." (12/53)

وَاُحْضِرَتِ الْاَنْفُسُ الشُّحَّ

"Nefisler, kendine düşkün olarak hazırlanmıştır." (4/128)

Allah-û Teâlâ Davud aleyhisselâma şöyle buyurdu;

- Ey Davud, nefsanî arzularından uzaklaş. Zira mülkümde nefsanî arzular dışında, benimle çekişen yoktur. Sonra şöyle buyurdu;

وَلاَ تَتَّبِعِ الْهَوٰى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ

- **"Hevaya** (nefsanî arzulara) **tâbi olma. O seni, Allah yolundan alır."** (38/26)

Şimdilik anlatacağımız ayet-i kerimeler bu kadar. Biraz da nefis üzerine gelen ayet-i kerimelerden anlatalım. Bu manada gelen bir rivayet, Şeddad b. Evs (r.a) tarafından anlatılmıştır. Şöyle demiştir;

- Bir keresinde, Resulullah (s.a.v) efendimizin yanına gittim. Resulullah (s.a.v) efendimizin yüzünde beni üzen bir hâl gördüm. Dedim ki;

- Ya Resulullah, neyin var? Resulullah (s.a.v) efendimiz bana şöyle buyurdu;

- **"Benden sonra, ümmetimin şirke düşmesinden korkuyorum."** Şöyle sordum;

- Ya Resulullah, senden sonra onlar şirke mi düşerler? Şöyle buyurdu;

- **"Onlar, elbette aya, güneşe, puta, taşa tapmayacaklardır. Ama onlar amellerinde gösteriş yoluna sapıp riyakâr olacaklardır. Riya ise şirktir."** Daha sonra şu ayet-i kerimeyi okudu;

- **"Rabbine kavuşmayı kim arzuluyorsa, güzel amel işlesin. Rabbine ibadette, hiç kimseyi ortak etmesin."** (18/110)

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Kıyamet günü, mühürlü sahifeler gelir. Allah-û Teâlâ, meleklerine şöyle buyurur;**

- Şu sahifeleri tutunuz, şu sahifeleri de atınız. Atılması emredilen sahifeler için melekler şöyle derler;

- İzzetine celâline yemin olsun ki, biz o ameller için ancak hayır biliyoruz. Allah-û Teâlâ şöyle buyurur;

- Evet, durum sizin dediğiniz gibidir. Ne var ki o, benden başkası için yapılan bir ameldir. Hâlbuki ben, rızam dışında yapılan bir ameli kabul etmem."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, dualarını şöyle yapardı;

- **"Allah'ım, dilimi yalandan, kalbimi nifaktan, amelimi gösterişten, gözümü hıyanetten temizle. Gözlerin hainliğini,**

sinelerde gizli duranları sen bilirsin.”

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **“Siz, ancak beş şeyden beş şeye çağıran ilim sahibi ile oturunuz;**

a) Maddî hırstan zühde.

b) Riyadan ihlâsa.

c) Kibirden tevazua.

d) Yağcılıktan, açık sözlü nasihatçi olmaya.

e) Cehaletten ilme.” Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **“Allah-û Teâlâ şöyle buyurur;**

- **“Ey Âdemoğlu, ben hayırlı ortağım. Bir kimse, amelinde benden başkasını ortak eder ise, o benim için olmaz, bana ortak edilen için olur. Hâlbuki ben, ancak rızam için yapılan ameli isterim. Ey Âdemoğlu, ben kısmet verenin hayırlısıyım. Ameline gelecek kısmeti, benden başka kim için işlediysen ondan belde. Zira senin ücretini vermek kim için amel işlediysen ona düşer.”**

Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatıldı;

- **“Bu ümmet yükseklik, dinde üstünlük, dünyada yer tutmak müjdesini almıştır; ama ahiret amelini dünya için işlemedikleri takdirde. Bir kimse, ahiret amelini dünya için işler ise, onun bu ameli kabul edilmez. Ahirette de onun bir nasibi yoktur.”** Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- **“Allah-û Teâlâ, dünyayı ahiret niyetine göre verir; ama ahireti dünya niyeti üzerine vermez.”** Enes b. Malik (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **“Miraç gecesi, birtakım kimselere uğradım. Onların dudakları ateşten makaslarla kesiliyordu. Bu durumu Cebrail’e sordum;**

- **Bunlar kimlerdir? Dedim; şöyle dedi;**

- **Bunlar, senin ümmetinden hatipler olup söyledikleri şeyi yapmazlardı. İyiliği söylerlerdi; kötülüğü de yaparlardı. İnsanlara iyiliği söylerlerdi; ama kendilerini unuturlardı.”** Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde ise şöyle buyurdu;

- **“Ümmetim için en çok korktuğum, dili söz etmesini bilen iki yüzlü münafıktır. Nefsimi kudret elinde tutan adına yemin ederim ki; Başınıza yalancı emirler, facir vezirler, hain**

yardımcılar, zalim reisler, fasık hafızlar, cahil abidler geçmedikçe kıyamet kopmaz. Allah-û Teâlâ onların üzerine çok zulmet gönderir.

Burada anlatılanlar, Yahudiler gibi tehevvürle, acele ile sonunu düşünmeden zulme girerler. Bu hâlleri ile İslâmiyet'i parça parça kırparlar. Hatta;

- Allah Allah. Diyen kalmaz."

Adiy b. Hatem (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Kıyamet günü, en büyük azaba uğratılan birtakım kimseler gelir. Allah-û Teâlâ onlara şöyle buyurur;

- Siz yalnız kaldığınız zaman, büyük günahları işlemek sureti ile bana karşı çıkardınız. İnsanlar arasına çıktığınız zaman da sus pus olup iyi görünmeye çalışırdınız. İnsanlardan çekinir oldunuz; ama benden çekinmediniz. İnsanları büyük bildiniz ama beni büyük bilmediniz. İzzetim hakkı için, size azabı tattıracağım."

Usame b. Zeyd (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Bir kimse, cehenneme atılır. Hem de bağırsakları dışarı sarkmış olarak. O kimse, ateşin içinde bu hâli bir değirmen taşı gibi döner durur. Orada kendisine sorulur;

- Sen hiç iyiliği emretmedin mi? Kötülükten kimseyi çekindirmedin mi? Şu cevabı verir;

- İyiliği emrederdim; ama kendim yapmazdım. Kötülüğü de yasak ederdim; ama onu da kendim yapardım, hiç çekinmezdim."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- "Nice nice oruç tutan vardır ki; bu orucundan kendisine ancak açlık ve susuzluk kalır. Nice nice gece namazına kalkanlar vardır ki; bu kalkışından yanına ancak uykusuzluğu kalır." Resulullah (s.a.v) efendimiz, daha sonra üstte anlatılan kimselerin durumu için şöyle buyurdu;

- "Böyle kimselerin hâlinden arş titrer; Yüce Allah gazaba gelir." Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- "O kul, ne kötü bir kuldur ki; Allah-û Teâlâ'dan alacağı sevap için, bir kul kendisine perde olur. O kulun elindekini umarak, kendisine tapmaktadır. Onu hoşnut etmek için, ken-

disini yormaktadır. Böylece, dininden çıkar; kendisini bozar. Mürüvvetini pisi pisine yok eder. Böylelikle o kulu, kendisi ile Rabbi arasına koyar. Büyük şeyleri Allah'tan ister; küçükleri de kullarından bekler. Allah'ın kullarına hizmet ettiği kadar Allah'a taatta bulunmaz."

Allah rahmet eylesin; Mücahid şöyle anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin huzuruna bir adam geldi ve şöyle dedi;

- Ya Resulullah, ben Allah'ın rızasını dileyerek sadaka veriyorum. Bu arada, benim için iyi sözler edilmesini de istiyorum. Bunun üzerine şu ayet-i kerime nazil oldu;

- **"Rabbine kavuşmayı kim arzuluyorsa, güzel amel işlesin ve ibadette Rabbine hiç kimseyi ortak etmesin."** (18/110)

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Son zamanlarda, birtakım kimseler çıkacak. Onlar, dünyayı dine karıştırırlar. Onlar insanlara, mülayim görünmek için koyun postunda çıkarlar. Konuşmalarını dinlersen, baldan tatlıdır. Ama kalpleri kurtların kalbi gibidir. Daima kötülük niyetindedirler. Allah-û Teâlâ şöyle buyurur;**

- Bunlar, beni mi kandırıyorlar; yoksa bana cesaretle karşı mı çıkıyorlar? Zatıma yemin olsun ki; onlara öyle bir fitne salacağım ki; Aralarında halim selim olanlar bile şaşıp kalacaklardır."

Damure, Ebu Habib'den (r.a) naklen, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Melekler, Allah'ın kullarından bir kulun amelini yükseltirler. Gözlerinde bu amel çok çoktur. Onu tezkiye edip temiz görürler. Bu ameli, Yüce Allah'ın saltanatı altında dilediği yere kadar çıkarırlar. Bu sırada, Allah-û Teâlâ onlara şöyle vahyeder;**

- Siz, kulumun amelini korumaya memursunuz. Hâlbuki ben onun içinde saklı olanları gözetirim. Bu kulum, amelini benim için samimiyetle yapmadı. Onu, cehennemlikler arasında yazın. Bu arada, Allah'ın kullarından bir başka kulun amelini de yükseltirler. Ama bu ameli azımsarlar; küçük görürler. Ve o ameli, Allah'ın saltanatında dilediği yere kadar çıkarırlar.

Allah-û Teâlâ, o meleklere şöyle buyurur;

- Siz, kulumun amelini korumaya memursunuz. Ama ben onun özünü gözetirim. Bu kulum, amelini benim için samimi-

yetle halis olarak işledi. Onu, üstün olarak cennetlikler arasına yazın."

Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Kıyamet günü olduğunda, Allah-û Teâlâ halkı arasında hüküm verecektir. Her ümmet, diz üstü çökmüş durumdadır.

Allah-û Teâlâ ilk başta şunları çağırır;

a) Kur'ân-ı Kerim'i ezberleyen hafızı.

b) Allah yolunda savaşa çıkan mücahidi.

c) Çokça dünyalık malı olan zengini.

Allah-û Teâlâ, önce Kur'ân hafızına sorar;

- Öğrendiğinle ne gibi ameller işledin? Şu cevabı alır;

- Geceli gündüzlü onu okuyup ibadet ettim. Onun böyle demesi üzerine, Allah-û Teâlâ şöyle buyurur;

- Yalan söylüyorsun. Melekler de şöyle derler;

- Yalan söylüyorsun. Sen o ibadeti;

- Falan kimse, Kur'ân okuyor, ibadet ediyor. Desinler diye yaptın. Bu da, senin için söylendi. Mal sahibi zengine de şöyle sorulur;

- Sana verdiğim malla ne yaptın? Şöyle anlatır;

- Ben, onunla akrabalarıma gittim; sadaka verdim. Ancak Allah-û Teâlâ şöyle buyurur;

- Sen yalan söylüyorsun. Melekler de öyle söyler;

- Yalan söylüyorsun. Sen, o malları harcarken sana;

- Cömert adam. Desinler diye yaptın. Bu da senin için söylendi. Bundan sonra, Allah yolunda öldürülen mücahid getirilir. Allah-û Teâlâ ona sorar;

- Bu savaşa neden katıldın? Şu cevabı verir;

- Senin yolunda çarpıştım; senin yolunda öldüm. Allah-û Teâlâ şöyle buyurur;

- Yalan söylüyorsun. Melekler de öyle derler;

- Yalan söylüyorsun. Sen o işi yaparken;

- Falan kimse pek cesur. Desinler diye yaptın. Bu da sana söylendi."

Bundan sonra, Resulullah (s.a.v) efendimiz ellerini dizlerine vurdu ve şöyle buyurdu;

- "Ya Ebu Hureyre, bu üç zümre kıyamet günü Allah-û Te-

âlâ'nın cehennemi tutuşturacağı ilk halkıdır."

Bu haber, Muaviye'ye (r.a) ulaştığı zaman çokça ağladı ve şöyle dedi;

- Allah'ın kelâmı doğrudur, Resulünün hadisi doğrudur. Daha sonra, şu ayet-i kerimeyi okudu;

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ اِلَيْهِمْ اَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لاَيُبْخَسُونَ اُولٰئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِى الْاٰخِرَةِ اِلاَّ النَّارُ وَحَبِطَ مَاصَنَعُوا فِيهَا وَبَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

- "Kim yalnız dünya hayatını ve onun ziynetini, ihtişamını isterse; onların yaptıklarının karşılığını burada tamamen öderiz. Onlar, bu hususta bir ziyana uğramazlar. Bunlar öyle kimselerdir ki; Ahirette kendilerine ateşten başka şey yoktur. Dünyada işledikleri, orada boşa çıkmıştır. Zaten yaptıklarının tümü boştur." (11/15-16)

اُولٰئِكَ الَّذِينَ لَهُمْ سُوٓءُ الْعَذَابِ وَهُمْ فِى الْاٰخِرَةِ هُمُ الْاَخْسَرُونَ

"Onlar öyle kimselerdir ki, kötü azap onlara mahsustur. Aynı zamanda onlar, ahirette en çok ziyana uğrayanların kendileridir." (27/5)

Adiy b. Hatem Taî (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Bir kısım cehennem ehli kimseler, kıyamet günü cennete götürülmeleri için emir verilir. Cennete yaklaşırlar; cennetin güzel kokularını alırlar; oradaki köşklere Allah-û Teâlâ'nın cennet ehli için hazırladıklarına bakarlar. Bu sırada şöyle bir nida gelir;

- Onları, geldikleri yere çevirin. Onların cennette nasipleri yoktur. Tam bir hasret ve nedamet içinde yerlerine dönerler. Böyle bir dönüş ne öncekiler arasında olmuştur; ne de sonrakiler arasında olacaktır. Şöyle derler;

- Ey Rabbimiz, bizi, gördüklerimizi göstermeden evvel cehenneme koysaydın; daha iyi olmaz mıydı? Orada, sevdiklerine neler neler hazırlamışsan; hepsini gördük. Allah-û Teâlâ şöyle buyurur;

- Böyle bir şeyi size göstermeyi ben istedim. Siz tek başınıza kaldığınız zaman, büyük günahlar işleyerek bana baş çe-

kerdiniz. İnsanlar arasına girdiğiniz zaman ibadet ehli ve tevazu sahibi olarak çıkardınız. Kalplerinizde gizlediğinizin tersi ile insanlara riyakârlık ederdiniz. İnsanlardan çekinirdiniz; ama benden çekinmezdim. İnsanlara saygı gösterirdiniz; ama bana bu saygıyı göstermediniz. İnsanlar için bıraktığınızı, benim için bırakmazdınız. Bugün size, çetin azabımı tattıracağım. Hem de bol bol sevabımdan mahrum etmek sureti ile."

İbn-i Abbas (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Allah-û Teâlâ Adn cennetini yarattığı zaman; orada bir gözün görmediği, bir kulağın duymadığı, bir beşerin kalbine gelmeyen şeyler yarattı. Bundan sonra, Adn cennetine şöyle buyurdu;**

- Konuş. Şu ayet-i kerimeyi üç kere okudu;

- **"Müminler iflâh oldu."** (23/1) **Sonra şöyle dedi;**

- Ben, her cimriye ve riyakâra haramım." Bir kimse, Resulullah (s.a.v) efendimize şöyle sordu;

- Kurtuluş neredir? Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Allah'ı aldatmaktadır."** O kimse şöyle sordu;

- Allah'ı nasıl aldatabilirim? Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Allah-û Teâlâ'nın sana verdiği bir emri yerine getirirken; bununla Allah rızasından başkasını istersin. Riyadan sakınınız. Zira riya Allah'a şirktir. Riyakâr, kıyamet günü halkın gözü önünde şu dört isimle çağırılacak;**

- Ya Kâfir, ya Facir, ya Gadir, ya Haşir. Daha sonra kendisine şöyle denir;

- Senin amelin boşa gitti; ecrin hiç oldu. Bugün, sana verilecek bir nasip de yoktur. Ey hilekâr, kimin için amel işlediysen, ecrini ondan bekle."

Riyadan, yani gösterişten ve desinler için iş yapmaktan, nifak hâllerinden Allah'a sığınınız. Zira bu gibi şeyler, cehennem ehli amelleri arasında sayılır. Kaldı ki, Allah-û Teâlâ münafıklar için şöyle buyurdu;

انَّ الْمُنَافِقِينَ فِى الدَّرْكِ الْاَسْفَلِ مِنَ النَّارِ

- **"Münafıklar, cehennemin en sefil (alt) yerinde olacaklardır."** (4/145) Yani; Haviye cehenneminde. Firavun, Haman ve adamla-

rı da orada olacaklardır. Denilmiştir ki;

- Bazı haberlerde geldiğine göre; yapılan ameli, halkın görmesinde bir sakınca yoktur; zararı olmaz.

Bu manadaki rivayet, şu raviler yolu ile gelmiştir; Veki', Süfyan, Habib, Ebu Salih. Bu ravilerin rivayetleri sonunda Ebu Hureyre'ye (r.a) ulaşmaktadır ki, o da şöyle demiştir;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin huzuruna bir kimse geldi ve şöyle sordu;

- Ya Resulullah, ben bir amel işliyorum; ama gizliyorum. Meydana çıkınca bana ucb (kendini beğenmişlik) geliyor. Bu durumda bana bir ecir var mıdır, yok mudur? Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Bu durumda sana iki ecir vardır;**

a) Amelini gizli tuttuğunun ecri.

b) Senden bir istek olmadan, açığa çıkmasının ecri." Bu manada bazı yorumlar yapılmıştır. Bir kısmı demişlerdir ki;

- O kimseye ucb (kendini beğenmişlik) gelmesinin manası şudur; İşlediği ameli görenler, ona tâbi olup aynısını yapmaktadırlar. O da, onların bu yaptıklarından hoşlanmaktadır.

Resulullah (s.a.v) efendimiz de onun bu durumunu bildiği için, kendisine şu manayı anlatmak istemiştir;

- **Senin için iki ecir vardır;**

a) Kendin için yaptığın amel.

b) Sana uyulup da yapılan amel. Nitekim bu manaya gelen bir hadis-i şerif şöyledir;

- **"Bir kimse, iyi bir iş meydana getirir ise, onun ecri kendisinin olduğu gibi; kıyamete kadar onunla amel edenlerin ecri de kendisinedir."**

Zira uyulmadan arınmış olan bir ucb (kendini beğenmişlik) için ecir yoktur. Kaldı ki, bilinen manası ile ucb (kendini beğenmişlik) insanı Allah'ın gözünden düşürür.

Allah rahmet eylesin; Hasan-ı Basrî şöyle dedi;

- Görmek istersen, ucb (kendini beğenmişlik) sahiplerini görebilirsin. Onların elbiseleri beyaz ama huyları kaba katıdır. Dilleri söz bilir. Bakışları serttir. Ama kalpleri ölüdür.Baktığın zaman birtakım bedenleri görürsün ama onların kalpleri yoktur.

Birtakım sesleri duyarsın ama hiç de hoşlanılacak yanı yoktur. Diller verimli gibidir; ama kalpleri verimsiz kurudur. Hatta Resulul-

lah (s.a.v) efendimizin ashabından bir cemaat bana şöyle anlattı;

- Bu ümmet, Yüce Allah'ın kudret elinde ve onun himayesinde olacaklardır. Ama şu durumları olmadıkça;

a) Kurraları, (âbidleri, ilim adamları) devlet büyüklerine meyilli olmazlarsa.

b) Salihleri, (yararlı görünenleri) facirlerine (kötülerine) sığınmadıkça yani; Onların kılıklarına girmedikçe.

c) Hayırlıları, şerlilerine güven duymadıkça.

Onlar, bu duruma geldikleri zaman Allah onlardan elini çeker. Onları, muhtaç bir hâle getirir ve fakir eder. Kalplerini korku ile doldurur. Zalimlerini, onların üzerlerine saldırır. Ve azap ile onları perişan hâle getirir. Hasan-ı Basrî, bir başka cümlesinde şöyle demiştir;

- O, ne kadar kötü bir kuldur ki; Allah bağışlanmasını isterken, masiyet işlemeye devam eder. Kendisinin emin tanınmasından hoşlanır; işi gücü hıyanetten, başka bir şey değildir. Bir şeyi yasak ederken; kendisi o şeyi yapar. Yapılmasını emrettiği işi de yapmaz.

Bir şey vereceği zaman damlatır; engellenme hâlinde özür kabul etmez. Sağlıklı hâlinde bir güven içinde olur; hastalandığı zaman, pişmanlık duyar. Muhtaç düştüğü zaman hüzünlenir; zengin olduğu zaman da, fitneye düşer.

Kurtuluş ümidi besler ama hiç de o yolda işlediği bir ameli yoktur. Azaba uğramaktan korkar ama hiçbir kötülük işlemekten çekinmez. Elindeki nimetin artmasını ister ama bu yolda hiç de şükrettiği yoktur. Sevap işini tercih eder ama bu yolda hiç de sabırlı değildir. Uykuyu tezce ister; orucu da erteler.

Hasan-ı Basrî bir gün meclisinde oturuyordu; üzerinde de kıymetli bir elbise vardı. Farkad-ı Sencî de oradaydı, onun da üzerinde kaba yünlü bir elbise vardı.

Hasan-ı Basrî, Farkad-ı Sencî'ye şöyle dedi;

- Benim giydiğim, cennet ehlinin giydiğidir. Senin giydiğin de, cehennem ehlinin giydiğidir.

Cehennem ehli zahitliklerini giyimleri ile göstermek isterler. Ama kabirleri kalplerindedir. Allah adına yemin ederim ki; Onların giydiği kaba yünlü elbise, zenginin giydiği, güzel elbiseden fazla kendilerine beğenmişlik getirir.

Şu manayı iyi bilmelisiniz; Giyerken, padişah elbisesi giyinin. Ama kalbinizdeki yersiz duyguları da Allah korkusu ile öldürün.

Hazret-i Ömer (r.a) şöyle dedi;

- Öyle bir elbise giy ki, bilginler seninle alay etmesin; cahiller de

seni gözlerinde küçük görmesinler. Giyim üzerine şöyle denmiştir;

- Sofî kalpli ol; kutnu (pamuklu) kumaş elbise giy. Hülâsa.

İnsanlar giyim işinde üç kısma ayrılırlar;

a) Muttakiler.

b) Veliler.

c) Bedeller.

Muttakilerin giyimini şöyle anlatabiliriz; Helâlinden gelmiştir. Halkın, o elbise üzerinde bir hakkı yoktur. Hiçbir hâlde, şeriatın bir yasak emri yoktur.

Durum anlatıldığı gibi olunca; Kutnu da giyseler, kumaş da giyseler, mavi de giyseler, beyaz da giyseler durum değişmez.

Velilerin giyimlerini ise, şöyle dile getirebiliriz; Onların giyimleri, emir gereği neyse odur. Bu da, en azından, edep yerlerini örtmek ve cesedin kapanması gereken kısımlarını kapamaktır. Zaruret icabı neyse onu giyerler.

Bu durumları ile nefsanî arzularını kırmak isterler. Sonunda bedellerin derecesine çıkarlar.

Bedellerin giyimine gelince, onları da sırası ile anlatalım. Bunların giyimi, şeriat hudutlarını koruyacak kadardır. Mesela, bir kırat kadarlık kamis, (boylu entari gibi bir şey), yüz dinar tutarında da bir hulle.

Bunlarda, daha üstününü istemek arzusu olmadığı gibi; daha aşağısı için de bir kırılmak yoktur.

Bu anlatılanların dışında bir giyim; Cahiliyetin ilk devrelerine mahsus bir giyim olup nefsin azgınlığını gösterir; nefsanî arzulara tâbi olma yolunu tutturur.

21. BÖLÜM

HAFTADAKİ GÜNLERİN FAZİLETLERİ

On Üçüncü Meclis:

Burada ayrıca;

- Eyyam-ı Bıyd. (Beyaz günler)

Diye bilinen günler anlatılacak ve o günlerin oruçlu geçmesi için teşvik babında gelen rivayetler bildirilecektir.

Bu arada, bu günlerin gecelerinde ve günlerinde okunacak virdler belirtilecektir.

Hafta günleri üzerine gelen bir rivayet, bize şu raviler yolu ile ulaşmıştır;

Babasından naklen Ebu Nasr. Ebulhasan Ali b. Ahmed Makarrî. Ebulhüseyin Ahmed b. Osman b. Yahya Ademî. Abbas b. Muhammed b. Hatem Durî. Haccac b. Muhammed A'ver. İbn-i Cüreyc. İsmail b. Ümeyye. Eyyub b. Halid. Ebu Seleme'nin azatlı kölesi Ubeydullah b. Rafi. Bu ravilerin rivayetleri, sonunda Ebu Hureyre'ye (r.a) ulaşmaktadır ki; o da şöyle anlatıyor;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, elimden tuttu ve bana şöyle buyurdu;

- "Allah-û Teâlâ, cumartesi günü toprağı yarattı.

Pazar günü, dağları yarattı.

Pazartesi günü, ağaçları yarattı.

Salı günü, sevimsiz şeyleri yarattı.

Çarşamba günü, hayırlı şeyleri yarattı.

Perşembe günü, hayvanatı yaratıp her yana dağıttı.

Cuma günü, ikindiden sonra Âdem aleyhisselâmı yarattı. Âdem aleyhisselâm, cuma gününün son saatlerinde, yaratılanların sonuncusudur. Bu saat ikindi ile akşam arasıdır."

Enes b. Malik (r.a) şöyle anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimize günler soruldu; özellikle cumartesi günü sorulunca şöyle buyurdu;

- "O gün, mekir ve hile günüdür." Dediler ki;

- Ya Resulullah, bu neden böyledir? Şöyle buyurdu;

- "O gün, Kureyş bana Darünnedve'de hile hazırladı."

Resulullah (s.a.v) efendimize pazar günü sorulduğu zaman şöyle buyurdu;

- "O gün, ekim günüdür, onarım günüdür."

- Ya Resulullah, bu neden böyledir? Dedikleri zaman şöyle buyurdu;

- "Zira, o gün dünyanın yaratılmasına başlama günüdür. Dünyanın imar günüdür."

Resulullah (s.a.v) efendimize pazartesi günü sorulduğu zaman şöyle buyurdu;

- "Pazartesi günü, sefere çıkmak ve ticaret günüdür."

- Ya Resulullah, bu neden böyledir? Dedikleri zaman şöyle buyurdu;

- "O gün, Şuayb aleyhisselâm yolculuğa çıktı ve ticaret yaptı." Resulullah (s.a.v) efendimize salı günü sorulduğunda şöyle buyurdu;

- "O gün, kan günüdür."

- Ya Resulullah, bu neden böyledir? Diye sordukları zaman şöyle buyurdu;

- "Çünkü, Havva o gün, aybaşı âdeti gördü. Âdem aleyhisselâmın oğlu kardeşini öldürdü."

Resulullah (s.a.v) efendimize çarşamba günü sorulduğu zaman şöyle buyurdu;

- "O gün, bataklık ve uğursuzluk günüdür."

- Ya Resulullah, bu neden böyledir? Diye sordukları zaman şöyle buyurdu;

- "Allah-û Teâlâ Firavun ve adamlarını o gün denizde boğdu. Ad ve Semud kavmini o gün helâk etti."

Resulullah (s.a.v) efendimize perşembe gününden sorulduğu zaman şöyle buyurdu;

- "Perşembe günü, ihtiyaçların giderilmesi günüdür; devlet büyüklerinin yanına gitmek günüdür."

- Ya Resulullah bu neden böyledir? Dedikleri zaman da şöyle bu-

yurdu;

- "İbrahim aleyhisselâm, perşembe günü Nemrut'un yanına vardı. O gün ihtiyacı giderildi. Ondan Hacer'i aldı."

Resulullah (s.a.v) efendimize cuma gününden de sorulunca şöyle buyurdu;

- "O gün, nişan ve nikâh günüdür."

- Ya Resulullah, bu neden böyledir? Dedikleri zaman şöyle buyurdu;

- "Çünkü, peygamberler o gün nikâhlanmışlardır."

Zührî, Abdurrahman b. Kâab, babası ve dedesi yolu ile gelen rivayette şöyle anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, yolculuğa ancak cumartesi günü çıkardı.

Muaviye b. Kure, Enes b. Malik'ten (r.a) naklen Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Bir kimse, bir ayın on yedinci salı günü kan aldırır ise, Allah-û Teâlâ ondan bir senelik günahı çıkarır." Şöyle anlatıldı;

- **Cumartesi günü**, Allah-û Teâlâ Musa aleyhisselâma ve elli peygambere ihsanda bulundu.

Pazar günü, yirmi peygambere ve İsa aleyhisselâma ihsanda bulundu.

Pazartesi günü, Allah-û Teâlâ Resulullah (s.a.v) efendimiz başta olmak üzere altmış üç mürsel peygambere ihsan eyledi.

Salı günü, Allah-û Teâlâ Süleyman aleyhisselâma ve elli mürsel peygambere ihsan eyledi.

Çarşamba günü, Allah-û Teâlâ Yakub aleyhisselâm başta olmak üzere elli peygambere ihsan eyledi.

Perşembe günü, Allah-û Teâlâ Âdem aleyhisselâma ve elli peygambere ihsan eyledi.

Cuma günü ise, Aziz Celil Allah'ındır. Resulullah (s.a.v) efendimiz, Allah-û Teâlâ'ya şu münacaatta bulundu;

- "Allah'ım, ümmetimin bu günlerden nasibi nedir? Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

- Ya Muhammed, cuma benimdir; cennet benimdir.

Cumayı ümmetine verdim. Cennet de onunla beraberdir. Ümmetin için ben de cennette olacağım."

Enes b. Malik yolu ile gelen rivayette, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatıldı;

- "Bir kimse, çarşamba ve perşembe günü oruç tutar ise, Allah-û Teâlâ onun için cennette inciden, yakuttan, zümrütten bir köşk yapar. Ve Allah-û Teâlâ onun için, cehennemden berat fermanı yazar."

Enes'ten (r.a) gelen bir başka rivayette ise, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- "Her kim, her aydan üç gün olmak üzere; perşembe, cuma, cumartesi günleri oruç tutar ise, Allah-û Teâlâ onun için, dokuz yüz senelik ibadet sevabı yazar."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur;

- "Cumartesi ve pazar günlerini oruçlu geçirmek sureti ile Yahudilerin aksine yapınız."

Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Her pazartesi ve perşembe günleri sema kapıları açılır. Bu günlerde, Allah-û Teâlâ herhangi bir şeyi Yüce Allah'ın zatına ortak etmeyen hemen her kulu bağışlar. Meğer ki, kardeşi ile arasında düşmanlık bulunmasın. Allah-û Teâlâ bunlar için şöyle buyurur;

- Aralarında bir anlaşma oluncaya kadar, onları olduğu gibi bırakınız." Şöyle anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, pazartesi ve perşembe günü oruçlarını hiç bırakmazdı. Ne yolculuk hâlinde, ne de olduğu yerde iken. Bu günler için şöyle buyururdu;

- "Bu günlerde, ameller Yüce Hakka arz olunur."

1. FASIL; Eyyam-ı Bıyd oruçları.

- Eyyam-ı Biyd. Tabir edilen, her ayın; 13. 14. 15. günlerini oruçlu geçirmek çok çok faziletli sayılmıştır.

Bu manada bir rivayet, şu raviler yolu ile bize ulaşmıştır;

Babasından naklen Ebu Nasr. Hilâl b. Muhammed. Nakkaş. Hüseyin b. Süfyan. Süleyman b. Yezid. Abdülmelik b. Harun. Said b. Osman. Bütün bu raviler, rivayetlerini Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebu Talib'e ulaştırmaktadırlar. Allah onlardan razı olsun. O da şöyle buyurmuştur;

- Ayın on üçüncü gününde oruç tutmak, üç bin senelik oruca bedeldir.

Ayın on dördüncü günü oruç tutmak, on bin senelik oruca bedeldir. Ayın on beşinci günü oruç tutmak, üç yüz bin senelik oruç tutmaya bedeldir. Ebu İshak yolu ile gelen rivayette; Cerir (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Her ayın 13. 14. 15. günlerinde oruçlu olmak şartı ile üç gün oruç tutmak; senenin tümünü oruçlu geçirme yerine bedeldir."

Huzeyfe (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Bir kimse, bir ayda üç gün oruç tutar ise senenin tümünü oruçla geçirmiş gibi olur."

Resulullah (s.a.v) efendimizin bu hadis-i şerifini, Allah-û Teâlâ aziz kitabında şöyle tasdik etmektedir;

مَنْ جَآءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ اَمْثَالِهَا

- "Bir kimse, bir iyilik yapar ise onun için on katı sevap vardır." (6/160) İbn-i Abbas (r.a) şöyle anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, ne yolculukta iken ne de bulunduğu yerde iken, eyyam-ı bıyd orucunu bırakırdı.

Allah rahmet eylesin; Şaabî şöyle anlattı;

- İbn-i Ömer'in (r.a) şöyle dediğini dinledim;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu dinledim;

- "Her kim, her aydan üç gün oruç tutarsa, sabah namazının iki rekâtını kılarsa, yolculukta ve bulunduğu yerde vitir namazını bırakmaz ise, onun için bir şehit sevabı yazılır."

Said b. Ebi Hind, Ebu Hureyre'nin (r.a) şöyle dediğini anlatmıştır;

- Pek sevdiğim Resulullah bana üç tavsiyede bulundu. Kendisi ile karşılaşıncaya kadar onları bırakmayacağım. Şöyle ki;

a) Her aydan üç gün oruç tutmak.

b) Uyumadan evvel vitir namazını kılmak.

c) Duha namazı.

Babasından, dedesinden naklen Abdülmelik b. Harun b. Antere'nin anlattığına göre; dedesi Hazret-i Ali b. Ebu Talib'den (r.a) şöyle dinlediğini anlatmıştır;

- Bir gün, Resulullah (s.a.v) efendimizin huzuruna vardım. Gün ortasında idi; kendisi odasında bulunuyordu. Selâm verdim; selâmımı aldı. Sonra şöyle buyurdu;

- **"Yakınıma gel ey Ali, Cibril burada sana selâm veriyor."** Dedim ki;

- Sana da, ona da selâm ya Resulullah. Sonra şöyle buyurdu;

- **"Bana yaklaş."** Yaklaştım; şöyle buyurdu;

- **"Ya Ali, Cebrail sana şöyle diyor;**

- Her aydan üç gün oruç tut.

Birinci gün için sana on bin senelik oruç sevabı yazılır.

İkinci gün için sana otuz bin senelik oruç sevabı yazılır.

Üçüncü gün için sana yüz bin senelik oruç sevabı yazılır." Şöyle sordum;

- Ya Resulullah, bu sevap bana mahsus bir şey mi, yoksa tüm insanlara aynı sevap var mı? Şöyle buyurdu;

- **"Ya Ali, bu sevabı Allah-û Teâlâ sana verecektir. Senden sonra aynı ameli işleyenlere de verecektir."** Tekrar sordum;

- O, oruç tutulması gereken günler hangi günlerdir? Şöyle buyurdu;

- **"O günler eyyam-ı bıyd olup her ayın 13. 14. 15. günleridir."** Antere diyor ki;

- Hazret-i Ali'ye (r.a) sordum;

- Bu günlere neden **Eyyam-ı bıyd** namı verilmiştir? Şöyle anlattı; Âdem aleyhisselâm, cennetten yere düştüğü zaman, kendisini güneş yakınca vücudu karardı.

Bunun üzerine Cebrail aleyhisselâm ona geldi ve şöyle sordu;

- Ya Âdem, cesedinin beyazlaşmasını istiyor musun? Ondan;

- Evet. Cevabını alınca şöyle dedi;

- O hâlde, her ayın 13. 14. 15. günlerini oruçlu geçir. Bundan sonra, Âdem aleyhisselâm o günleri oruç tutmaya başladı.

Birinci günü oruç tutunca, cesedinin üçte biri beyazlattı.

İkinci günü oruç tutunca, cesedinin üçte ikisi beyazlaştı.

Üçüncü günü oruç tutunca da, cesedinin tümü beyazlaştı.

İşte, anlatılan manadan ötürü, o günlerin adına;

- Eyyam-ı Bıyd. Tabiri kullanıldı.

Allah rahmet eylesin; Zer b. Ceyş şöyle dedi;

- İbn-i Mes'ud'a (r.a) Eyyam-ı Bıyd durumunu sordum, bana şöyle dedi;

- Ben de, Eyyam-ı Bıyd için, Resulullah (s.a.v) efendimize sordum; şöyle buyurdu;

- "Âdem aleyhisselâm, asi gelip de ağaç meyvesinden yedikten sonra; Allah-û Teâlâ ona şöyle vahyetti;

- Ya Âdem, yakınımdan git. İzzetime, celâlime yemin ederim ki; Bana asi gelen yakınımda duramaz. Bundan sonra Âdem kara olarak yere indi. Melekler, onun için ağladılar, yalvardılar ve şöyle dediler;

- Ya Rabbi, sen onu kudret elinle yarattın. Onu cennetine yerleştirdin. Meleklerini ona secde ettirdin. Bir günah sebebi ile de onun beyazlığını giderip kararttın. Bunun üzerine, Allah-û Teâlâ Âdem aleyhisselâma şöyle vahyetti;

- Ya Âdem, bugün ayın on üçüncü günüdür; bugün benim için oruç tut. Âdem aleyhisselâm, o gün oruç tutunca, cesedinin üçte biri beyazlaştı. Sonra Allah-û Teâlâ şöyle vahyetti;

- Ya Âdem, bugün ayın on dördüdür. Bunu da oruçlu geçir. Âdem aleyhisselâm, o gün de oruç tutunca cesedinin üçte ikisi beyazlaştı. Daha sonra, Allah-û Teâlâ şöyle vahyetti;

- Ya Âdem, bugün ayın on beşidir. Bu günü de oruçlu geçir. Âdem aleyhisselâm, o günü de oruçlu geçirince, cesedinin tümü beyazlaştı.

İşte anlatılan manadan ötürüdür ki; o günlerin adına;

- **Eyyam-ı Bıyd** tabiri kullanıldı.

Edem'il-kâtib'de Katabî şöyle dedi;

- Araplar, o günlere;

- Eyyam-ı Biyd. Tabir ederler. Sebebi şu ki; Gecelerde ay tamamlandığından, geceler evvelinden sonuna kadar aydınlık olur.

22. BÖLÜM

a) TÜM SENE ORUCU VE BU ORUCU TUTANLARIN SEVABI b) ORUCUN FAZİLETLERİ c) ÇEŞİTLİ İBADETLER, VİRDLER.

On Dördüncü Meclis:

Bir rivayet, bize şu raviler yolu ile ulaşmıştır;

Babasından naklen Ebu Nasr. Ebu Hasan Ali b. Ahmed Makkarî. İbrahim b. Ahmed Karminî. Hasan b. Süheyl. Yahya. İbrahim b. Neca. Safvan b. Süleym. Alkame b. Ebu Alkame. Bu raviler, rivayetlerini Hazret-i Ömer'e (r.a) ulaşmaktadırlar ki; o da Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Oruçların en faziletlisi, Davud aleyhisselâmın tuttuğu oruç şeklidir. Bir kimse, senenin tümünü oruçlu geçirir ise, kendisini Yüce Allah'a bağışlamış olur."**

Davud aleyhisselâmın tuttuğu oruç şekli; Bir gün yiyip bir gün oruç tutmaktır. Ebu Musa Eş'arî (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Bir kimse, senenin tümünü oruçlu geçirir ise, cehennem ona daralır; ona yer vermek istemez."** Şuayb ve Saad b. İbrahim yolu ile gelen rivayette şöyle anlatıldı;

- Hazret-i Aişe (r.a) senenin tümünü oruçlu geçirirdi. Yakub diyor ki;

- Babamın bana anlattığına göre, Saad (r.a) ölümünden kırk sene evvel başlayıp tüm günlerini oruçlu geçirdi. Ebu İdris Aizüllah şöyle anlattı;

- Ebu Musa Eş'arî (r.a) senenin tümünü oruçlu geçirirdi. O kadar zayıfladı ki, kürdan çöpü gibi oldu. Kendisine dedim ki;

- Nefsine biraz rahatlık versen nasıl olur? Bana şöyle dedi;

- Onun rahatını ben de istiyorum. Ancak ortada koşuya hazırlanmış atlar görüyorum. Bu koşuyu kazansın; istirahatı hak etsin.

Ebu İshak b. İbrahim şöyle anlattı;

- Ammar Rahib'in bana anlattığına göre; Sekine Zıfariye'yi rüyada görmüş. Diyor ki;

- Sekine Zıfariye, hayatta iken bizimle beraber olurdu. Basra'nın Eble kasabasında, İsa b. Zazan'ın meclisine gelirdi. Özellikle, Basra'dan yola çıkıp onun ziyaretine gelirdi. Bir gün ona şöyle dedim;

- Ey Sekine, İsa ne yapıyor? Yani; Ahirette. Önce güldü, sonra şöyle dedi;

- Çok kıymetli giysiler içinde. Hizmetçileri çevresinde ibriklerle dönüp duruyor. Sonra takıları da var. Ve kendisine şöyle söylendi;

- Ey okuyucu, oku da yüksel. Ömrüm hakkı için, oruç seni çökertmişti. Burada sözü edilen İsa o kadar oruç tutardı ki; Beli bükülür, sesi kısılırdı.

Allah rahmet eylesin. Enes (r.a) şöyle anlattı;

- Ebu Talha (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimiz dünya hayatında iken, oruç tutmazdı. Yani; Nafile olarak. Bunun sebebi de savaşlara katılması idi.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, ebedî âleme göçtükten sonra, onun oruçsuz olduğunu hiç görmedim. Ancak, ramazan ve kurban bayramı günleri hariç.

Anlatıldığına göre; Ebu Bekir b. Abdurrahman b. Hars b. Hişam şöyle demiştir;

- Resulullah (s.a.v) efendimizi gören biri bana anlattı;

- Bir yaz günü, Resulullah (s.a.v) efendimiz oruçlu idi; kendisini susuzluktan hararet bastırmıştı. Başından aşağı su döktürdü.

Süfyan, Ebu İshak, Hars yolu ile gelen rivayette; Hazret-i Ali (r.a) şöyle anlatmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir gün oruç tutar, bir gün yerdi.

Bize gelen bir rivayette; Cabir (r.a) şöyle anlatmıştır;

- Hazret-i Ömer (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimize bir gün şöyle sordu;

- Ya Resulullah, bana bütün sene oruç tutanın durumunu bildirir misin? Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "O, ne oruç tutmuş olur; ne de oruç yemiş olur."

Bu manada yorum şudur ki; O kimse, bütün sene oruç tutmuştur; ramazan bayramı gününde ve teşrik günlerinde oruç açmamıştır.

Allah rahmet eylesin; İmam-ı Ahmed'in görüşü de bu yoldadır.

Ancak, teşrik günlerinde ve ramazan bayramında oruç açıp da sair günlerinde oruç tutanın durumu anlatıldığı gibi olmaz. Onun

hakkında bir yasak yoktur. Hatta onun hakkında anlattığımız sevaplar da vardır.

1. FASIL; Umumî manada orucun faziletleri.

Bu manada bir rivayet, bize şu raviler yolu ile gelmiştir;

Babasından naklen Ebu Nasr. Amr b. Rebia. Bunların rivayetleri, ashaptan Selâm b. Kays'e ulaşmaktadır ki; o da Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Bir kimse, Allah rızası için bir gün oruç tutar ise, Allah-û Teâlâ o kimseyi cehennemden uzaklaştırır. Hem de bir karganın, yavru iken uçmaya başladığı günden ta ölünceye kadar yaşadığı zaman kadar."** Denilmiştir ki;

- Bir karganın normal ömrü beş yüz sene kadardır. Ebu Derda'nın rivayetine göre, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Bir kimse, Allah yolunda bir gün oruç tutar ise, Allah-û Teâlâ onunla cehennem arasında bir hendek açar. Bu hendeğin eni yerle sema arası kadardır."**

Ebu Said-i Hudrî (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Bir kimse, Allah yolunda bir gün oruç tutar ise, Allah-û Teâlâ o kimsenin yüzünü, cehennemden yetmiş sene uzaklaştırır."**

Hazret-i Aişe (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyururken dinlediğini anlatmıştır;

- **"Bir kimse, sabaha oruç niyeti ile çıkarsa, onun için sema kapıları açılır. Duyguları, Yüce Allah'ı tespih eder. Dünya semasındaki melekler, onun için istiğfar ederler; günahının bağışlanmasını dilerler. Ta güneş batıncaya kadar bu durum devam eder. Nafile olarak, bir iki rekât namaz kılar ise, sema onun için nur olur. Huri kızlarından cennetteki kadınları onun için şöyle dua ederler;**

- Allah'ım, onu bizim için dünyadan al; ona iştiyakımız arttı. Şayet tehlil ve tespih okur ise, onun için yetmiş bin melek gelir; güneş batıncaya kadar sevabını yazarlar."

Ebu Salih'in anlattığına göre; Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Âdemoğlunun işlediği her amel on kattan yüz kata kadar sevap getirir. Ancak, oruç bunların dışındadır.**

Allah-û Teâlâ oruç için kitaplarında şöyle buyurmuştur;

- Oruç benim içindir; onun mükâfatını ben veririm. Oruçlunun ağız kokusu, Allah katında misk kokusundan daha güzeldir.” Anlatıldığına göre; Hazret-i Ali (r.a) şöyle demiştir;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu dinledim;

- “Bir kimse ki, kendisini yemekten içmekten alıkoydu; hem de canı istediği hâlde Allah-û Teâlâ, o kimseye cennet yemişlerinden yedirir; oranın şarabından içirir.”

Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- “Her amel sahibi için cennet kapılarından bir kapı vardır; kıyamet günü onlar, kendilerine has kapıdan çağırılırlar. Oruç tutanlar ise orada;

- Reyyan. Adı ile bilinen kapıdan çağrılırlar.” Bu arada, Hazret-i Ebu Bekir (r.a) şöyle dedi;

- Bu kapıların hepsinden çağırılan kimse var mıdır? Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- “Evet vardır. Umuyorum ki, o da sen olacaksın ya Ebu Bekir.” Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- “Her şeyin bir giriş bölümü vardır. İbadetin giriş bölümü ise oruçtur.” Enes b. Malik (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- “Oruç tutmanız gerekir. Zira oruç kalbinizin safiyetini artırır.” Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- “Oruç sabrın yarısıdır. Her şeyin bir zekâtı vardır. Cesedin zekâtı ise oruçtur.” Ebu Evfa (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- “Oruçlunun uykusu ibadettir. Sükûtu tespihtir. Ameli ise, çok çok makbuldür.” İbn-i Abbas (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- “Oruçlunun önüne, kıyamet günü bir sofra kurulur; hem de altından. Onun bu sofrasında balık vardır; o yerken, insanlar ona imrenerek bakarlar.” Ahmed b. Ebulhavarî'den anlatıldığına göre şöyle demiştir;

- Bana, Ebu Süleyman bir haber anlattı ve şöyle dedi;

- Ebu Ali Asam bana geldi; dünyada dinlediğim haberlerin en güzelini şöyle anlattı;

- Oruçlular için kıyamet günü bir sofra kurulur. Hâlbuki insan-

lar hesap verme işindedirler. Ama o oruçlu kimseler, kendileri için kurulan sofradan yemeye devam ederler. Hesaptaki insanlar şöyle derler;

- Ya Rabbi, biz hesap veriyoruz; ama onlar yemek yiyorlar.

Allah-û Teâlâ şöyle buyurur;

- Onlar oruç tutmaya devam edip dururken, siz oruç yemeye devam ettiniz; onlar, gece namazına kalkarken, siz uyuyup kaldınız.

İbn-i Abbas (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Oruçlular, kabirlerinden çıktıkları zaman ağızlarından misk gibi koku yayılır. Sonra kendileri için cennetten bir sofra getirilir; ondan yerler. Arşın altında da gölgelenirler."**

Süfyan b. Uyeyne şöyle dedi;

- Bana ulaşan habere göre oruçlu kimse, kıyamet günü orucunu açmak için ettiği masraftan ötürü hesaba çekilmez.

Ebu Salih, Ebu Hureyre'den (r.a) naklettiğine göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Aziz Celil Allah şöyle buyurmuştur;**

- **Oruç benim içindir; onun mükâfatını ben vereceğim. O, benim için isteklerini, yemesini, içmesini bırakır. Oruç, bir kalkandır. Oruçlu için iki ferahlık vardır; İftar ettiği zaman ferahlar; Rabbine kavuştuğu zaman ferahlar. Oruçlunun ağız kokusu, Allah katında misk kokusundan daha makbuldür."**

Cabir b. Abdullah (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Oruç bir kalkandır; oruçlu onunla kendini cehennemden korur."**

Said b. Cübeyr'den gelen rivayete göre; İbn-i Ömer (r.a) babası Hazret-i Ömer b. Hattab'ın (r.a) şöyle dediğini anlatmıştır;

- **Dünya işinden arkada bıraktığım hiçbir şey için üzüntü duymam. Ancak iki şey için hasret çekerim;**

a) Sıcak günlerde oruç tutmak.

b) Namaz için yürüyüp gitmek.

Mücahid yolu ile gelen rivayette; Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Bir adam, nafile olarak oruç tutsa, sonra bunun kadar sevaba nail olmak için yer dolusu altın dağıtsa, oruç için verilecek hesapsız sevaba denk olamaz."**

2. FASIL; Gece ibadetleri ve gece ibadetine kalkmaya teşvik.

Gece ibadeti için çeşitli rivayetler gelmiş; gece ibadetine kalkmaya teşvik edilmiştir.

Bu manada gelen rivayetler, Buhari ve Müslim'de ittifakla anlatılmıştır. Bu iki kitap Kur'ân'dan sonra en sağlamıdır; en güvenilir kaynaktır. Gece ibadetine teşvik, bunlardan başka kitaplarda da anlatılmıştır.

Bu rivayetler arasında; Şakik'in Abdullah'tan (r.a) aldığı rivayet vardır. Abdullah (r.a) şöyle anlatmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin huzurunda bir kimse anlatıldı. Onun hakkında şöyle denildi;

- Ya Resulullah, falan kimse sabaha kadar uyumakta hiç namaz kılmamaktadır. Resulullah (s.a.v) efendimiz, o kimse için şöyle buyurdu;

- **"O, öyle bir kimsedir ki; şeytan onun kulağına işemiştir."** Bir haberde şöyle anlatılmıştır;

- Bir kimse uyuduğu zaman, şeytan onun başına üç düğüm atar.

Şayet o kimse kalkar oturur ve Allah'ı zikreder ise, bir düğümü çözülür. Bundan sonra abdest alır ise, bir düğümü daha çözülür. Daha sonra, iki rekât namaz kılar ise, bütün düğümler çözülür. Bu hâli ile sabaha neşeli ve gönlü hoş olarak kalkar. Aksi hâlde, sabaha tembel tembel kalkar; ruhu da kararmış bir hâldedir.

Bir başka haberde şöyle anlatıldı;

- Şeytanın, göze çekilecek sürmesi, burna koklatacak kokusu, ağza yalatacak yalağı vardır.

Bir kimsenin ağzına bir şey yalatır ise, onun ağzından şer dökülür. Bir kimsenin burnuna bir şey koklatır ise, onun huyu kötüleşir. Bir kimsenin gözüne sürmesinden çeker ise, onun gözüne uyku gelir; ta sabaha kadar uyur.

Gece namazında sünnet olan ayakta fazla durmaktır; ikişer ikişer kılmaktır.

Gündüz namazlarında ise, rükûun ve secdenin çok olması sünnettir. (Yani; Tek başına kılıyorsa, rükûu ve secdeleri uzun tutmalıdır.)

Şayet gece namazlarını dört rekâtta bir selâm vermek sureti ile kılar ise yine caizdir.

Gece namazı, Resulullah (s.a.v) efendimiz için; Hem nafile, hem farz, hem Yüce Hakka yakınlık, hem de bir ikramdır.

Gece namazı, bu ümmet için; Bir kemal olup farz ibadetleri de

tamama erdirir.

Salim yolu ile gelen bir rivayette; İbn-i Ömer (r.a) şöyle anlatmıştır; Resulullah (s.a.v) efendimizin hayatında, biri bir rüya gördüğü zaman gelir Resulullah (s.a.v) efendimize anlatırdı. İçimden şöyle temenni ettim;

- Keşke ben de bir rüya görsem de gidip Resulullah (s.a.v) efendimize anlatsam. O sırada gençtim; evli de değildim. Resulullah (s.a.v) efendimiz de hayatta idi; mescitte yatıp kalkıyordum. Şöyle bir rüya gördüm;

İki melek geldi; beni tutup cehenneme götürdüler. Orası kuyu gibi açılmış bir yerdi. Kova ve makara asılması için, iki yanında dikili ağaç vardı. Daha önce tanıdığım bazı kimseleri gördüm. Şöyle diyordum;

- Cehennemden Allah'a sığınırım, cehennemden Allah'a sığınırım. Bu sırada bana bir melek geldi ve şöyle dedi;

- Korkma, cehenneme girecek değilsin. Bu işte senin için korkulacak bir şey yoktur. Sonradan bu rüyamı Hazret-i Hafsa'ya anlattım. Hafsa (r.a) da Resulullah (s.a.v) efendimize anlatınca şöyle buyurmuş;

- **"Abdullah çok iyi; bir de gece namazı kılsaydı."** Bu rivayeti anlatan zat diyor ki;

- Abdullah (r.a) geceleri pek az uyurdu. Ebu Seleme, Abdullah b. Amr b. As'ın (r.a) şöyle dediğini anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, bana şöyle buyurdu;

- **"Sen, falan kimse gibi olmayasın. O, geceleri uyanık bulunur; ama gece ibadeti etmez."** Ebu Salih, İbn-i Şahap'tan rivayet edip şöyle dediğini anlatmıştır;

- Ali b. Hüseyin'in bana haber verdiğine göre; babası Hüseyin b. Ali (r.a) kendisine şöyle anlatmıştır;

- Hazret-i Ali b. Ebu Talib (r.a) kendisine şöyle demiştir;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, onların evinin kapısını çaldığı zaman; Hazret-i Fatıma ve kendisi uyuyormuş. Resulullah (s.a.v) efendimiz, onları uyur bulunca şöyle sormuş;

- **"Siz namaz kılmıyor musunuz?"** Bunun üzerine, Hazret-i Ali (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimize şöyle dediğini anlatıyor;

- Ya Resulullah, canımız Yüce Allah'ın emrinde. Şayet bizi kaldırmak dilerse kalkarız. Benim böyle demem üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz dönüp gitti; hiçbir şey demedi. Ancak, giderken elini

dizlerine vuruyor ve şu ayet-i kerimeyi okuyordu;

وَكَانَ الْاِنْسَانُ اَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلاً

- **"İnsan pek çok şeyde çekişmeye girer."** (18/54)

Bir başka rivayet, bize şu raviler yolu ile gelmiştir;

Babasından naklen Ebu Nasr. Süfyan-ı Sevrî. Ebu Zübeyr. Bu ravilerin rivayetleri, sonunda, Cabir'e (r.a) ulaşır ki; o da Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Gece karanlığında kılınan iki rekât namaz; dünya ve içindekilerden hayırlıdır. Ümmetime zor gelmeyecek olsa; bu namazı onlara farz ederdim."**

Bir başka rivayet, bize şu raviler yolu ile gelmiştir;

Babasından naklen Ebu Nasr. Ebu Aliye. Ebu Müslim. Ebu Müslim, Ebu Zer'e (r.a) şöyle sormuş;

- Hangi namaz daha faziletlidir? Ebu Zer (r.a) demiştir ki;

- Ben de bunu, Resulullah (s.a.v) efendimize sordum; şöyle buyurdu;

- **"Gecenin ortasında yahut gecenin yarısında kılınan namazdır. Ne var ki, bunu yapan pek azdır."** Bazı haberler de şöyle gelmiştir;

- Davud aleyhisselam, Yüce Allah'a şu münacaatta bulunmuştur;

- İlâhi, sana ibadet etmek istiyorum. Bu ibadetim için hangi vakit daha faziletlidir? Allah-û Teâlâ bunun üzerine şöyle buyurmuştur;

- Ey Davud, gecenin evvelinde ve âhirinde namaza kalkma.

Bir kimse, gecenin evvelinde namaza kalkar ise, gecenin sonunda uyur. Bir kimse, gecenin sonunda namaza kalkar ise, evvelinde kılamaz. Sana düşen odur ki; Gecenin ortasında namaza kalkasın. O zaman, sen benimle olursun; ben de seninle. Bütün ihtiyaçlarını bana bildir. Yahya b. Muhtar, Hasan'ın (r.a) şöyle dediğini anlattı;

- Bir kulun işlediği ameller arasında; gözü ruşen edecek, omuzdaki yükü hafifletecek, gönlü hoş edecek çeşidinden şu ibadetler gibisi yoktur;

a) Gece yarısında kalkıp namaz kılmaya devam etmek.

b) Hak yolda mal harcamak. Ebu Derda (r.a) şöyle derdi;

- Ey insanlar, ben size nasihat ediyorum; ben size şefkatliyim.

Kabir vahşeti için gece karanlığında namaz kılınız. Kıyamet gününün sıcaklığından kurtulmak için dünya hayatında iken oruç tutu-

nuz. Zor günün korkusundan emin olmak için sadaka veriniz. Ey insanlar, ben size nasihat ediyorum; ben size şefkatliyim.

Bir başka rivayet, şu raviler yolu ile bize ulaşmıştır;

Babasından naklen Ebu Nasr. Yahya b. Ebu Kesir. Ebu Cafer. Ebu Cafer'in duyduğuna göre; Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Gecenin son üçte biri kaldığı zaman Allah-û Teâlâ, dünya semasını nüzul eyler. Şöyle buyurur;

- Bana dua eden kimdir ki; onun duasını kabul edeyim? Benden bağışlanmasını isteyen kimdir ki, onu bağışlayayım? Benden rızık isteyen kimdir ki, onun rızkını vereyim? Benden sıkıntısının giderilmesini isteyen kimdir ki, onun sıkıntısını gidereyim? Ta tanyeri ağarıncaya kadar bu durum sürer."

Babasından naklen Ebu Nasr, rivayet ettiğine göre; Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Aziz Celil Rabbimiz, gecenin son üçte birinde, dünya semasına iner. Şöyle buyurur;

- Bağışlanmasını isteyen yok mu ki, onu bağışlayayım? Dua etmek isteyen yok mu ki, onun duasını kabul edeyim? Bir şey dileyen yok mu ki, onun dileğini yerine getireyim?"

Üstte anlatılan manadan ötürüdür ki; Gecenin son kısmında namaz kılmak müstehap sayılmıştır. Ebu Umame'nin şöyle dediği anlatılmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimize şöyle soruldu;

- Ya Resulullah, gecenin hangi saatinde dua daha çok makbuldür? Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Gecenin son kısmında. Farz namazların sonunda."

Abdullah b. Ömer'den (r.a) gelen bir rivayete göre; Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- "Oruçların hayırlısı, Davud aleyhisselâmın orucudur. Zira o, senenin yarısını oruçlu geçirirdi.

Namazların hayırlısı, Davud aleyhisselâmın namazıdır. O, gecenin yarısında uyurdu; son kısmında da namaz kılardı. Onun kıldığı bu namaz vakti, gecenin altıda biri kaldığı zamandır."

Abdullah b. Ömer'den (r.a) gelen bir başka rivayete göre; Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- "Yüce Allah'a en sevimli gelen namaz, Davud aleyhisse-

lâmın namazıdır. Davud aleyhisselâm, gecenin yarısında uyurdu; sonra kalkar, namaz kılardı. Bundan sonra uyurdu; gece yarısından sonraki üçte birinde yine kalkar, namaz kılardı."

Ebu Hureyre'nin (r.a) şöyle dediği anlatıldı;

- Ben, geceyi üçe bölerim. Şöyle ki; Gecenin üçte birini uyurum. Gecenin üçte birinde namaz kılarım. Gecenin üçte birinde zikir ederim; Resulullah (s.a.v) efendimizin hadis-i şeriflerini tekrarlarım.

İbn-i Mes'ud (r.a) şöyle dedi;

- Gece kılınan namazın, gündüz kılınan namaza göre üstünlüğü; gizli verilen sadakanın, açıktan verilen sadakaya göre üstünlüğü gibidir. Amr b. As şöyle dedi;

- Gece kılınan iki rekât namaz, gündüz kılınan on rekât namazdan hayırlıdır. Resulullah (s.a.v) efendimiz, Cebrail aleyhisselâma şöyle sordu;

- **"Gecenin hangi vaktinde dua daha makbuldür?"** Cebrail şöyle dedi;

- **"Arş, seher vakti titrer."** Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Gece namazı kılmaya devam ediniz. Zira gece namazı, sizden önce gelen salih zatların âdeti idi.**

Gece namazı, Yüce Allah'a yakınlık getirir.

Gece namazı, günahların bağışlanmasını sağlar.

Gece namazı, insanı günah işlemekten alır.

Gece namazı, bedenden hastalığı giderir."

Babasından naklen Ebu Nasr, A'maş, Ebu Süfyan yolu ile bize ulaşan rivayette; Cabir (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Gece içinde bir saat vardır. O saate rastlayan bir kul, Yüce Allah'tan bir dilekte bulunur ise, Allah-û Teâlâ onun istediğini mutlaka verir. Ve o saat, hemen her gecede vardır."** Dediler ki;

- O saat, gecenin hangi saatinde olduğu belli değildir. Aramak gerekir.

Cuma namazındaki duanın makbul saati; ramazan ayının son on günü içindeki kadir gecesi de öyledir. Bunların da vakti kesin olarak belli değildir. Denilmiştir ki;

- Gece içinde bir vakit vardır ki; o saatte mutlaka uyunur. O sa-

atte her göz sahibi, gözünü kapatıp uykuya dalar. Ancak o saatte, hiç ölmeyen Hayyum Kayyum Allah uyumaz. O makbul saatin de bu uyku saati olduğu ihtimali vardır.

Amr b. Utbe yolu ile gelen rivayette, Resulullah (s.a.v) efendimiz kendisine şöyle buyurmuştur;

- "Gecenin sonunda namaz kılmalısın. O saat, şahadet ve huzur saatidir. Gece melekleri ile gündüz melekleri o saatte hazır olurlar."

3. FASIL; Resulullah (s.a.v) efendimizin kıldığı gece namazı.

Bu fasılda, Resulullah (s.a.v) efendimizin imamlar tarafından görüş birliğine varılan gece namazı anlatılacaktır. Bu manadaki bir rivayet, Ebu İshak tarafından anlatılmıştır. Şöyle diyor;

- Esved b. Yezid, benim canciğer dostumdu. Yanına gittim ve kendisine şöyle sordum;

- Ey Ebu Amr, Hazret-i Aişe'nin (r.a) sana bildirdiği Resulullah (s.a.v) efendimizin namazını bana anlat. Bunun üzerine, Hazret-i Aişe'nin (r.a) şöyle dediğini anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, gecenin ilkinde uyurdu. Son kısmında kalkar, namaz kılardı. Bundan sonra, ailesi ile bir işi var ise, onu yapardı. Su dökünmeden de uyurdu. Ezan sesini duyar duymaz da sıçrardı. Allah adına yemin ederim ki;

- Kalkardı. Demedi. Sonra şöyle devam etti;

- Üzerine su dökerdi. Allah adına yemin ederim ki;

- Boy abdesti alırdı. (Gusül ederdi) Demedi. Ama ben, onun ne demek istediğini anlıyordum. Sonra şöyle devam etti;

- Şayet, boy abdestini gerektiren bir durum yok ise, namaz için abdest alırdı. Sonra namaz kılardı.

İbn-i Abbas'ın (r.a) azatlı kölesi Küreyb şöyle anlattı;

- Ben, Müminlerin anası Meymune'nin yanında kaldım.

Ben, minderin (veya yastığın) en kısmına yattım. Resulullah (s.a.v) efendimiz ve hanımı da, uzunlamasına yattılar.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, gece yarısına kadar ve yarıya yakın kısmına kadar uyudu. Belki de gece yarısını az geçmişti. Bundan sonra, Resulullah (s.a.v) efendimiz uyandı. Sonra oturdu; eli ile yüzünden (gözünden) uyku mahmurluğunu giderdi. Bundan sonra Al-i İmran suresinin sonundan on ayet okudu. Bundan sonra, Resulullah (s.a.v) efendimiz kalktı; sığır derisinden yapılmış su kırbasına gitti. Ondan

su alarak, abdest aldı. Abdestini de pek güzel aldı. Daha sonra, kalkıp namaz kıldı. Bundan sonrasını İbn-i Abbas (r.a) şöyle anlattı;

- Ben de kalktım; Resulullah (s.a.v) efendimizin yaptığı gibi yaptım. Daha sonra gidip Resulullah (s.a.v) efendimizin yanında durdum. Resulullah (s.a.v) efendimizin yanında durduğum zaman sağ elini başıma koydu; sağ kulağımı büktü. Bundan sonra Resulullah (s.a.v) efendimiz iki rekât namaz kıldı.

Sonra iki rekât daha kıldı. Sonra iki rekât daha kıldı. Daha sonra, iki rekât yine kıldı. Daha sonra, iki rekât daha kıldı. Bundan sonra vakit namazını kıldı. Bundan sonra yattı; ta müezzin gelinceye kadar. Bunun üzerine kalktı; kısadan iki rekât namaz kıldı. Ve çıktı; sabah namazını kıldı.

Ebu Seleme'nin rivayetine göre; Hazret-i Aişe (r.a) şöyle anlatmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimizi, seher vakitlerinde daima yanımda uyur bulurdum. Yani;

- Vitir namazını kıldıktan sonra. Demek istiyor.

Mesruk yolu ile gelen rivayette; Hazret-i Aişe'nin (r.a) şöyle dediği anlatılmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimize, ameli devam ettirmek pek güzel gelirdi. Sonra kendisine sordum;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, gecenin hangi saatinde kalkardı? Şöyle anlattı;

- Ötücü öttüğü zamandır. Şunu anlatmak istiyordu;

- Arş horozu ötüp sesini duyurduğu zaman. Allah rahmet eylesin; Hasan şöyle anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Gece namazını kılınız; isterse dört rekât olsun. Gece namazını kılınız; isterse iki rekât olsun. Gece namazı kılmayı alışkanlık hâline getiren hemen her aileye, gece namazı vakti geldiği zaman, bir nidacı şöyle seslenir;**

- Ey hane haklı, gece namazını kılmaya kalkınız."

Ebu Seleme'den gelen rivayete göre; Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Allah-û Teâlâ, güzel sesli bir peygambere; Kur'ân okurken teganni etmesine izin verdiği gibi hiçbir şeye izin vermemiştir."**

Urve yolu ile gelen rivayette; Hazret-i Aişe'nin (r.a) şöyle dediği

anlatılmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, gecenin bir vaktinde; Kur'ân'dan bir sure okuyan kimseyi işitti. Şöyle buyurdu;

- **"Allah-û Teâlâ ona rahmet eylesin; bana şu şu ayeti hatırlattı. Onu nasıl da şu şu surede bırakmışım."**

Resulullah (s.a.v) efendimizin geceleri kıldığı namaz miktarı da şu raviler yolu ile bize ulaşmıştır;

Babasından naklen Şeyh Ebu Nasr. Muhammed b. Ahmed b. Ebulfevaris. Ahmed b. Yusuf. Ahmed b. İbrahim b. Milhan. Ebu Bekir. Leys, İbn-i Ebi Habib, Arak. Bu ravilerin rivayetleri, sonunda Urve'ye ulaşmaktadır ki; o da Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, gece namazı olarak üç rekât kılardı. Bir de sabah namazının iki rekât sünnetini kılardı. Bir başka rivayette ise, şöyle anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, geceleri on iki rekât namaz kılardı. Sonra da tek rekât kılardı. Bir başka rivayette ise, şöyle anlatılmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, gece namazını on rekât kılardı. Daha sonra tek rekâtla vitir namazını tamamlardı.

4. FASIL; Gece namazı üzerinedir.

Yüce Allah, gece namazına kalkan kimseleri, aziz kitabında şu ayetlerle anlattı;

كَانُوا قَلِيلاً مِنَ الَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ وَبِالْاَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ

- **"Onlar, gecenin az vaktinde uyurlardı. Seher vakitlerinde de günahlarının bağışlanması için istiğfar ederlerdi."** (51/17-18)

"Yanları yataklarından uzaklaşır. Korku ve ümit ile Rablerine dua ederler." (32/16)

اَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ آنَاءَ الَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ

"Onlar; ahiret azabından korkan, Rabbin rahmetini uman, gece saatlerinde secdeye kapanan, kıyamda duran gibi midir?" (39/9)

وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا

"Onlar gecelerini Rableri için secde ile ayakta durmakla geçirirler." (25/64)

وَمِنَ الَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَكَ عَسٰى اَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا

"Gecenin bir saatinde uyan. Sana mahsus olmak üzere teheccüd namazını kıl. Ümit odur ki; Rabbin seni Makam-ı Mahmud'a çıkaracaktır." (17/79)

Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatıldı;

- "Kıyamet günü, öncekileri ve sonrakileri Allah-û Teâlâ bir araya getirdiği zaman, bir nidacı şöyle seslenir;

- Yanları dünya hayatında yataklarından uzaklaşan ve korku ile ümit ile Rablerine dua edenler kalksınlar. Bunlar kalkarlar; ama azdırlar. Bundan sonra o nidacı döner; şöyle seslenir;

- Kendilerini ticaret, alış veriş Allah'ın zikrinden alıkoymayan kimseler kalksınlar. Bunlar da kalkarlar; ama azdırlar. Bundan sonra o nidacı döner; şöyle seslenir;

- Darlıkta ve genişlikte Allah'a hamd edenler kalksınlar. Bunlar da kalkarlar ama yine azdırlar. Bu anlatılanların dışında kalan kimseler hesaba çekilirler."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- "Gündüzleri orucu rahat tutabilmek için sahur zamanı yemek yiyiniz. Gece ibadetine kalkabilmek için kuşluk vakti biraz uyuyunuz. Gecesinin tümünü uyku ile geçirenler, kıyamet günü her şeyini yitiren müflis gibi gelirler. Bir kimse, gecesinin tümünü uyku ile geçirir ise, şeytan onun kulağına işer."

Çok kere, Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir ayet-i kerimeyi okumaya başlardı; ta, sabaha kadar onu tekrar ederdi.

Hazret-i Aişe (r.a) şöyle anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir gece uyudu. Hatta canı canıma değdi. Sonra şöyle buyurdu;

- "Ya Aişe, bana izin verir misin ki, bu gece Rabbime ibadet edeyim?" Dedim ki;

- Ya Resulullah, senin yakınlığını pek severim. Ama ben senin arzu ettiğini daha çok tercih ederim.

Bundan sonra, Resulullah (s.a.v) efendimiz kalktı; ağlaya ağlaya Kur'ân okumaya başladı. Gözlerinden akan yaşlarla dizleri ıslandı. Sonra oturdu; yine Kur'ân okumaya başladı. Ağlamaktan yanakları ıslandı. Sonra yan yattı; yine ağlıyordu. Bu arada Kur'ân da okuyordu. Yere gelen kısım da ıslandı.

Sonra Bilâl (r.a) geldi ve şöyle dedi;

- Anam babam sâna feda ya Resulullah, Allah senin günahlarını bağışlamamış mı? Onun böyle demesi üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Ya Bilâl, şükreden bir kul olmayayım mı? Bu gece, bana şu ayet-i kerime nazil oldu;

اِنَّ فِى خَلْقِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَاٰيَاتٍ لِاُولِى الْاَلْبَابِ اَلَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللّٰهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلٰى جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِى خَلْقِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هٰذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

- Gerçekten, göklerin ve yerin yaratılışında, gecenin ve gündüzün peş peşe gelişinde; temiz akıl sahipleri için ibretli deliller var. Bu temiz akıl sahipleri; ayakta, oturuş hâlinde, yana yaslandıkları zaman Allah'ı anarlar. Yerin ve semaların yaratılışı üzerine derin düşüncelere dalarlar. Şöyle derler;

- Rabbimiz, sen bunları boşuna yaratmadın. Sen, noksan sıfatlardan münezzehsin. Bizi cehennem azabından koru." (3/190-191) Hazret-i Aişe (r.a) şöyle anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin kıldığı gece namazlarından hiçbirinde, oturduğu yerde kıldığını görmedim. Ta yaşlanıncaya kadar. Sonraları oturarak kılmaya başladı.

Okumakta olduğu sureden, otuz veya kırk ayet kadar kaldığı zaman, ayakta namaz kılmaya kalkardı. Okuması bittikten sonra rükûa varırdı.

Ya'mer b. Bişr şöyle anlattı;

- Yatsı namazından sonra Abdullah b. Mübarek'in kapısına vardım. Kendisini namaz kılar buldum. (82.) İnfitar suresini okuyordu. Sonunda;

- "Ey insan, o keremi bol Rabbine karşı seni aldatan nedir?" (82/6) Mealine gelen ayet-i kerimeye geldi. Devamlı olarak, bu ayet-i kerimeyi tekrarladı.

Gecenin yarıdan fazlası geçinceye kadar devam etti. Tan yeri

ağardığı zaman, ben döndüm; o aynı ayet-i kerimeyi okumaya devam ediyordu. Tan yerinin ağardığını anladığı zaman okumayı bıraktı. Daha sonra şöyle dedi;

- Senin hilmin, benim cehaletim; senin hilmin, benim cehaletim. Ben, dönüp gittim; onu hâline terk ettim. Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Kış günleri müminin baharıdır. Günleri kısa olduğundan oruç tutar. Geceleri de uzun olduğundan bol bol namaz kılar."** İbn-i Mes'ud (r.a) şöyle anlattı;

- **Kur'ân okumasını bilen kimseye düşer ki;**

a) İnsanlar uykuda iken gecelerinin değerini bilsin.

b) İnsanlar yerken, gündüzünün kıymetini bilsin.

c) İnsanlar gülerken, ağlamasını bilsin.

d) İnsanlar karışık amel işlerken, o vera' hâline sahip olmayı bilsin.

e) İnsanlar böbürlenip gezerken, kendisi huşu üzere olmayı bilsin.

f) İnsanlar sevinç çığlıkları atarken, o hüznüne sahip olsun.

g) İnsanlar batıl sözlere dalıp giderken, susmasını bilsin.

5. FASIL; Akşamla yatsı arasında kılınan namaz.

Bu manadaki bu rivayet, şu raviler yolu ile bize ulaştı;

Babasından naklen Ebu Nasr. Ebulfetih Muhammed b. Ahmed b. Ebulfevaris Hafız İmlâ. Bişr. Muhammed b. Süleyman Masısî. Zeyd b. Habbab. Ömer b. Abdullah b. Has'am. Yahya b. Ebu Kesir. Ebu Seleme. Bu ravilerin rivayetleri, sonunda Ebu Hureyre'ye (r.a) ulaşmaktadır ki, o da Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Bir kimse, akşamla yatsı arasında altı rekât namaz kılar ise, bu namazlar arasında dünya kelâmı da etmez ise, kendisi için iki senelik ibadet yerine geçer."**

İbn-i Habbab rivayeti ile gelen hadis-i şerifte ise, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Bu namazlar arasında kötü bir söz etmez ise."** Denilmiştir ki;

- Kılınması anlatılan namazın ilk iki rekâtında Kâfirûn (109), İhlâs (112) surelerini okumalıdır. Bu müstehaptır. Bu iki rekâtta, biraz da acele etmelidir.

Bu iki rekât için şöyle denilmiştir;

- Bunlar, akşam namazı ile beraber Yüce Allah'a yükselir. Bu iki rekâttan sonrakileri istediği gibi kılar. Dilediği kadar uzatabilir.

İbn-i Abbas (r.a) yolu ile gelen bir rivayette; Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- "Bir kimse, akşam namazından sonra dört rekât namaz kılar ise, ama hiç kimse ile konuşmadan, o kimsenin ameli, illiyyin zümresi arasına çıkar. Bu kimsenin elde ettiği sevap ise, Mescid-i Aksa'da kadir gecesini ihya eden kimsenin sevabı kadardır. Bu namazı kılan kimse, ayrıca gece yarısına kadar ibadet etmiş gibi olur."

Tarık b. Şehab'a dayanarak, babasından naklen Ebu Nasr, Hazret-i Ebu Bekir'in (r.a) şöyle dediği anlatılmıştır; Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu dinledim;

- "Bir kimse, akşam namazını kıldıktan sonra; dört rekât daha kılar ise, bir hacdan sonra, ikinci bir hac yapmış gibi sevap alır." Resulullah (s.a.v) efendimize şöyle sordum;

- Ya Resulullah, bir kimse altı rekât namaz kılarsa nasıl olur? Şöyle buyurdu;

- "Onun elli senelik günahı bağışlanır." Said b. Cübeyr, Sevban'dan naklen, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Bir kimse, cemaatle namaz kılınan bir mescitte, akşamla yatsı arası kendisini tutar ise, namaz ve Kur'ân dışında bir konuşma yapmaz ise, cennette onun için iki saray yapmak Yüce Hakka gerekli olur. Her sarayın büyüklüğü yüz senelik yol ölçüsündedir. Onun için bu saraylarda ağaçlar diker ki; Onların yemişinden yemeye tümden dünya halkını çağırsa, hepsine de yeter."

Hişam b. Urve yolu ile gelen rivayette; babasından naklen Ebu Nasr, Hazret-i Aişe'nin (r.a) şöyle dediğini anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Allah-û Teâlâ'ya akşam namazından daha sevimli bir namaz yoktur. Kul, bu namazla gündüzünü kapar; gecesini açar. Akşam namazında, ne yolcu için ne de yerinde kalan mukim için bir eksilme vardır.

Bir kimse, akşam namazını kılar ise, dört rekât da ondan sonra kılar ise, ama yanında bulunana bir şey söyleyip konuşmadan; Allah-û Teâlâ, onun için cennette inci ile yakut ile süslü iki saray yapar. Bu iki saray arasında o kadar çok şeyler

vardır ki; Onların ne olduğunu ancak Allah-û Teâlâ bilir. Şayet bir kimse, yanında oturan kimse ile hiç konuşmadan altı rekât namaz kılar ise, kırk yıllık günahları bağışlanır."

- Ebu Hureyre (r.a) akşamla yatsı namazı arasında on iki rekât nafile namaz kılardı.

Babasından naklen, Hişam b. Urve yolu ile gelen rivayette; Hazret-i Aişe (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Bir kimse, akşam namazı ile yatsı namazı arasında yirmi rekât namaz kılar ise, Allah-û Teâlâ onun için cennette bir ev yapar."**

- Rivayet edildiğine göre; Enes b. Malik (r.a) akşamla yatsı arasında yirmi rekât namaz kılar ve şöyle derdi;

اِنَّ نَاشِئَةَ الَّيْلِ

- **"Gece ibadetine kalkan nefis.."** (73/6) Mealine gelen ayet-i kerime ile anlatılan budur.

Abdurrahman b. Esved, amcasının şöyle dediğini anlattı;

- Akşamla yatsı arasında Abdullah b. Mes'ud'un (r.a) yanına hangi saatte gitsem; kendisini namaz kılar bulurdum. Bu arada şöyle dediğini de dinledim;

- Bu saat, gaflet saatidir. Denilmiştir ki;

تَتَجَافٰى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا

- **"Yanları yutaklarından uzaklaşır. Korku ve ümit ile Rablerine dua ederler."** (32/16) Mealine gelen ayet-i kerime o saatte gelmiştir.

Abdullah b. Ebu Evfâ (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Bir kimse akşamla yatsı arasında Secde suresi (32. sure) ile Mülk suresini (61. sure) okur ise, kıyamet günü geldiği zaman yüzü mehtaplı gecedeki ay gibidir. O gecenin de hakkını vermiş olur."**

Hakkında, anlatılan rivayetlerin geldiği namazlar; akşam namazının iki rekât sünneti dışında olma ihtimali bulunduğu gibi, o iki rekâtla beraber olma ihtimali de vardır.

6. FASIL; Akşam namazının farzından evvel kılınacak iki rekât nafile namaz.

İmam-ı Ahmed b. Hanbel'e bu manadan bir soru soruldu; şöyle dedi;

- Beni diyorsanız, ben bu namazı kılmam. Ama bir kimse, böyle bir namaz kılar ise, bir sakıncası yoktur. Yine bu manada, İbn-i Ömer'e (r.a) soruldu. Şöyle dedi;

- Böyle bir namazı, Resulullah (s.a.v) efendimizin zamanında kılanı görmedim. Ancak, İbn-i Ömer (r.a) böyle bir namazı kılan kimseye yasak emri vermezdi.

Anlatıldığına göre, Enes b. Malik (r.a) şöyle demiştir;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin zamanında, güneş battıktan sonra akşam namazından evvel iki rekât namaz kılardık.

Bu rivayeti anlatılan diyor ki;

- Enes b. Malik'ten sordum;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz de böyle bir namazı kılar mıydı? Şöyle dedi;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, bizim bu namazı kıldığımızı görürdü; ama ne bir emir verirdi ne de yasak ettiği olurdu.

Allah rahmet eylesin; İbrahim Nehaî şöyle dedi;

- Kûfe'de Resulullah (s.a.v) efendimizin seçkin ashabı bulunuyordu. Mesela; Hazret-i Ali b. Ebu Talib, İbn-i Mes'ud, Huzeyfe b. Yeman, Ammar b. Yasir, Ebu Mes'ud Ansarî ve daha başkaları. Allah onlardan razı olsun.

Bunlardan hiç birini görmedim ki; Akşam namazından evvel, böyle bir namaz kılsın. Bu namazı, Hazret-i Ebu Bekir, Hazret-i Ömer, Hazret-i Osman da kılmamıştır. Allah onlardan razı olsun.

7. FASIL; Akşamla yatsı arasında kılınacak namazın sevabı.

Akşamla yatsı namazı arasında anlatılacak ibadeti yapan kimse; yaptığının bereketi ile Resulullah (s.a.v) efendimizi rüyasında görür.

Daha başka sevapları da vardır. Bu manadaki bir rivayet, bize şu raviler yolu ile gelmiştir;

Abdurrahman b. Habib Harisi Basrî. Said b. Saad. Ebu Tayyibe Kerz b. Cebre Harisi. Son anlatılan esas ravi, Ebu Tayyibe Kerz ki, kendisi bedellerden bir zat idi; şöyle anlattı;

- Benim bir kardeşliğim vardı; Şam'dan bana geldi. Bana bir hediye verip şöyle dedi;

- Ya Kerz, benden bu hediyeyi kabul eyle. Bu çok güzel bir hediyedir. Kendisine sordum;

- Ey kardeş, bunu sana kim hediye etti? Şöyle dedi;

- Bunu, bana İbrahim Temimi hediye etti. Tekrar sordum;

- Kendisinden sordun mu? Bunu ona kim hediye etmiş? Şöyle dedi;

- Evet, sordum; bana şöyle anlattı;

- Bir gün, Kâbe'ye doğru oturuyordum. Bu hâlimde, tespih, tehlil, tahmid ile meşgul bulunuyordum.

Bu sırada yanıma biri geldi; bana selâm verdikten sonra yanıma oturdu. Yaşadığım zamanda; ondan daha güzel yüzlüsünü, daha güzel giyimlisini, daha güzel kokulusunu, daha beyaz giyineni görmedim. Ona sordum;

- Ey Allah'ın kulu, sen kimsin? Nereden geliyorsun ve nesin? Bana şöyle dedi;

- Ben Hızır'ım. Sana selâm vermek için geldim. Allah için sana sevgi getirdim. Yanımda da bir hediye var; onu da sana hediye etmek istiyorum. Ona şöyle dedim;

- Bana getirdiğin hediyeyi bildir; o nasıl bir şeydir? Bundan sonra, Hızır aleyhisselâm şöyle anlatmaya başladı;

- Güneş doğup da yeryüzünü aydınlatmadan evvel güneş batmadan evvel şunları sırası ile yap;

a) Yedi kere Hamd (Fatiha) suresini okursun.

b) Yedi kere Nas suresini okursun. (114. sure)

c) Yedi kere Felâk suresini okursun. (113. sure)

d) Yedi kere İhlâs suresini okursun. (112. sure)

e) Yedi kere Ayet-el Kürsîyi okursun. (Bakara suresinin 255. ayetidir)

f) Yedi kere Resulullah (s.a.v) efendimize salâvat okursun.

g) Yedi kere senin, ananın ve babanın, kadın ve erkek müminlerin günahlarının bağışlanmasını istersin.

h) Bundan sonra şu duayı yedi kere okursun;

- Allah'ım Rabbim benim için, onlar için şimdi veya sonra dinde dünyada ve ahirette şanına ne yakışırsa onu yap.

Ey Mevlâ'mız, lâyığı olduğumuz şeyi bize yapma. Sensin; Gafur, Halim, Cevvad, Kerim, Berr, Rauf, Rahim.

Bu duanın Arapça okunuşu şöyledir;

(Allahümme Rabbi, if'al bi ve bihim acilen ve acilen fiddini ved-dünya vel-ahireti ma ente lehu ehlün ve lâtef'al bina ya Mevlâna ma nahnü lehu ehlen inneke Gafurun Halimün Cevvadün Kerimün Berrün Raufun Rahim.) Sonra şöyle devam etti;

- Bu vazifeleri, akşam sabah bırakmamaya bak. Zira bu duayı bana ihsan eyleyen şöyle buyurdu;

- Bunu senede bir kere söyle. Şöyle dedim;

- İstiyorum ki; bu hediyeyi sana ihsan eyleyeni bana bildiresin. Şöyle dedi;

- O, Muhammed (s.a.v)'dir. Bundan sonra Hızır aleyhisselâma şöyle dedim;

- Bana öyle bir şey öğret ki; onu okuduğum zaman Resulullah (s.a.v) efendimiz; rüyada göreyim. Ve ona sorayım;

- Bu hediyeyi sen mi verdin? Bunun üzerine bana şöyle dedi;

- Sen, beni yalanla mı itham ediyorsun? Şöyle dedim;

- Hayır, vallahi öyle bir durum yoktur. Ama bunu Resulullah (s.a.v) efendimizden dinlemek istiyorum. Benim böyle demem üzerine bana şöyle dedi;

- Şayet sen, Resulullah'ı (s.a.v) rüyada görmek istiyorsan şöyle yaparsın;

Akşam namazını kıldıktan sonra; yatsı namazını kılıncaya kadar insanoğullarından hiç kimse ile de konuşma.

Bundan sonra, akşamla yatsı arasında alışık olduğun namazı kıl. Her iki rekâtta bir kere de selâm ver.

Her rekâtta şunları oku;

a) Bir kere Fatiha suresi.

b) Yedi kere İhlâs suresi.

Bundan sonra, yatsı namazını cemaatle kılarsın. Yatsı namazını kıldıktan sonra, evine gidinceye kadar hiç kimse ile konuşma; orada vitir namazını kıl. Yani; Evinde.

Uyuyacağın zaman da, iki rekât namaz kıl. Bu namazında da şunları oku;

a) Bir kere Fatiha suresi.

b) Yedi kere İhlâs suresi. (112. sure.)

Bu namazı kıldıktan sonra secdeye kapan; burada yapacağın secdede;

a) Yedi kere istiğfar eyle. (Estağfirullah.)

b) Yedi kere şunu oku; Allah Sübhandır, hamd Allah'a mahsus-

tur, Allah'tan başka ilâh yoktur. Allah en büyüktür. Güç ve kuvvet Yüce Azim Allah'ındır.

Bu duanın Arapçası şöyledir;

Sübhanallahi velhamdülillahi ve lâ ilâhe illallahu vallahu ekber ve lâ havle ve lâ kuvvete illa billah'il-aliyyil-azim.

Bundan sonra başını secdeden kaldır; düzgün otur. Daha sonra ellerini kaldır; şu duayı oku;

- Ya Hayyum ya Kayyum, ya zel-celâli vel-ikram. Ey evvellerin ve âhirlerin ilâhi. Ey Dünyanın ve ahiretin Rahman ve Rahimi.

Ya Rabbi, ya Rabbi. Ya Allah, ya Allah, ya Allah. Bundan sonra ayağa kalkarsın; ayakta dua edişin gibi dua et. Bundan sonra yine secdeye kapan. Daha önceki secdende okuduğun duayı yine oku. Ve artık başını secdeden kaldır. Bundan sonra istediğin gibi uyu. Ancak, uyurken kıbleye dönük ol; Resulullah'a (s.a.v) salâvat okumaya da devam et.

Seni uyku bastırıncaya kadar, Resulullah'a (s.a.v) salâvat okumayı bırakma.

Bundan sonra ona şöyle dedim;

- Bu duayı kimden dinlediğini bana bildirir misin? Şöyle dedi;

- Sen beni, yalancılıkla itham mı ediyorsun? Dedim ki;

- Muhammed'i (s.a.v) hak peygamber olarak gönderen Yüce Zat hakkına seni itham etmek istemiyorum. Benim böyle dememem üzerine, Hızır aleyhisselâm şöyle dedi;

- Muhammed'in (s.a.v) bu duayı öğrettiği mecliste bulundum. Bu duayı ettiği zaman yanında idim. Bu duayı öğrettiği kimseden öğrendim.

Daha sonra, İbrahim Temimi şöyle anlattı;

- Bu duanın sevabı nedir? Diye sorduğum zaman, Hızır aleyhisselâm bana şöyle dedi;

- Muhammed'i (s.a.v) gördüğün zaman, sevabını ondan sorarsın. İbrahim Temimi, bundan sonrasını şöyle anlattı;

- Hızır aleyhisselâmın bana söylediğini yaptım. Yatağımda idim; devamlı olarak Resulullah (s.a.v) efendimize salâvat okuyordum. Hızır aleyhisselâmın bana öğrettiği şeylere sevincimden, Resulullah (s.a.v) efendimizi göreceğimi umduğumdan; bende uyku kalmadı. Bu hâl ile sabaha çıktım. Sabah namazına kadar uyuyamadım.

Sabah namazını kıldıktan sonra, mihrabıma oturdum. Güneş yükseldi. Kuşluk namazını kıldım. Bu arada, kendi kendime şöyle di-

yordum;

- Şayet, bu geceye kadar hayatta kalırsam; dün gece yaptığımı yine yapayım. Tam bu hâl içinde, beni uyku bastırdı; uyumuşum. Yanıma melekler geldiler; beni aldılar, cennete götürdüler. Cennette birtakım saraylar gördüm. Bu sarayların bazısı kırmızı yakuttandı. O sarayların bazısı da, yeşil zümrüttendi. O sarayların bazısı da, beyaz incidendi. Orada bazı ırmaklar gördüm ki; Baldan, sütten, şaraptandı. Oradaki sarayların birinde bir cariye gördüm. Bana bakıyordu.

Onun yüzünde öyle bir nur vardı ki; Her yanı aydınlatan bulutsuz güneşin aydınlığından daha fazla idi. Onun giydiği elbisenin etekleri, sarayın üstünden ta altına kadar inmişti. Beni, cennete götüren meleklere sordum;

- Bu saray kimin sarayıdır? Bu cariye kimin cariyesidir? Şöyle dediler;

- Her kim senin işlediğin ameli işler ise onundur. Beni, cennetten çıkarmadan önce cennetin yemeklerinden yedirdiler; şarabından da içirdiler.

Bundan sonra, beni cennetten çıkardılar. Beni bulunduğum yere getirdiler. Bu sırada, Resulullah (s.a.v) efendimizi gördüm.

Resulullah (s.a.v) efendimizin yanında yetmiş peygamber vardı. Yetmiş saf da melek vardı. Her safın uzunluğu, doğu ile batı arası uzunlukta idi. Resulullah (s.a.v) efendimiz bana selâm verdi; sonra elimden tuttu. Şöyle sordum;

- Ya Resulullah, Hızır aleyhisselâmın bana anlattığına göre, bu hadisi senden duymuş, doğru mu? Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- Hızır doğru söylemiştir; her ne anlattıysa gerçektir. O, yeryüzünün bilginidir. Bedellerin başkanıdır. Yeryüzünde, Allah'ın ordusundandır. Sonra şöyle dedim;

- Ya Resulullah, bu ameli işleyenin sevabı nedir? Şöyle buyurdu;

- Burada gördüğün sevaptan ve sana edilen ihsandan daha faziletli sevap ne olabilir?

Cennetteki yerini gördün. Cennetin meyvelerinden yedin. Cennetin şaraplarından içtin. Melekleri gördün. Benimle beraber olan peygamberleri gördün. Güzel huri kızını gördün. Resulullah (s.a.v) efendimize tekrar sordum;

- Ya Resulullah, bir kimse benim işlediğim ameli işlese de, benim gördüğümü görmese; bana verilen şeyler ona da verilir mi? Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- Beni hak peygamber gönderen Allah adına yemin ederim ki; Onun işlediği bütün büyük günahları bağışlanır. Allah-û Teâlâ, ondan gazabını ve azabını kaldırır. Cenneti görmemiş olsa da sana verilen ona da verilir. Ve bir nidacı şöyle seslenir;

- Allah-û Teâlâ, bu ameli işleyeni bağışladı. Doğudan batıya kadar, Resulullah ümmetinden, kadın ve erkek müminlerin tümünü bağışladı. Sol taraftaki meleğe de şu emir verilir;

- Onlardan hiçbiri için, gelecek senenin aynı gününe kadar, hiçbir kötülük yazmasın. Daha sonra şöyle dedim;

- Anam babam sana feda olsun; bana senin cemalini görmeye, bana cenneti görmeye bu şekilde sebep olan kimseye de bu gibi sevap var mıdır? Şöyle buyurdu;

- Onun için de aynı sevap vardır. Bütün bunlardan ona da verilir. Tekrar sordum;

- Ya Resulullah, bu durumda; bütün erkek ve kadın müminler bu duayı öğrenmelidir. Başkalarına da öğretmelidirler. Bilhassa, bundaki sevapları ve faziletleri. Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- Beni, hak peygamber olarak gönderen Yüce Allah hakkı için; her kim bu ameli bir gece işler ise, onun için dünya yaratıldığından ta sura üfleneceği zamana kadar yağan yağmurun her damlası adedine iyilik yazılır.

Yine onun için; Yerdeki bitkilerin tohum sayısı kadar onun kötülüklerini siler. Aynı sevap, öncekilerden ve sonrakilerden kadın ve erkek müminlerin hepsine bu sevap verilir.

A'rac, Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Bir kimse, cuma gecesi iki rekât namaz kılar ise ve her rekâtında;

a) Bir kere Fatiha suresini.

b) Bir kere Ayet'el Kürsîyi. (Bakara suresinin 255. ayeti)

c) On beş kere İhlâs suresini.**Okuması gerekir. Bu namazın sonunda;**

- Allah'ım, Nebiyy-i Ümmi Muhammed'e salât eyle. (Allahümme salli Muhammedin'in-nebiyy'il-ümmiyyi.) Diye okur ise, beni rüyada görür. Hem de gelecek cumaya kalmadan beni, mutlaka görür. Beni gören kimse için de cennet vardır; onun geçmiş ve gelecek günahı da bağışlanır."

8. FASIL; Yatsıdan sonra namaz kılmak.

Bu manadaki bir rivayeti; Ebu Nasr, babasından naklen bize anlattı. Bu rivayete göre, İbn-i Abbas (r.a) şöyle demiştir;

- Bir kimse, yatsı namazından sonra, dört rekât namaz kılar ise, Mescid-i Haram'da kadir gecesini ihya etmiş gibi olur. Kâab el-ahbar'ın da şöyle dediği anlatılmıştır;

- Bir kimse, güzelce Kur'ân okuyarak; yatsı namazından sonra dört rekât namaz kılar ise, kadir gecesindeki sevap kadar kendisine sevap verilir. Yani; Bu namazı, kadir gecesi kılmış gibi olur.

Babasından naklen Ebu Nasr, Sabit Benanî yolu ile gelen rivayette; Enes b. Malik (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Bir kimse, yatsı namazından sonra iki rekât namaz kılar ve bu namazında;

a) Bir kere Fatiha suresini.

b) Yirmi kere İhlâs suresini. (112. suredir) Okur ise, Allah-û Teâlâ onun için cennette iki saray yapar. Cennet ehlinin tümü bu iki sarayı görürler."

9. FASIL; Vitir namazı.

En faziletlisi, vitir namazını, gecenin sonunda kılmaktır. Zira gecenin son kısmında ibadete kalkmanın faziletleri üzerine gelen rivayetleri daha önce anlattık.

Nafi', İbn-i Ömer (r.a) yolu ile gelen rivayette şöyle anlatılmıştır; Biri, Resulullah (s.a.v) efendimizin huzuruna geldi ve sordu;

- Gece namazı nasıl kılınmalıdır? Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Gece namazı, ikişer ikişer kılınmalıdır. Ancak, sabah olmasından korkarsan, vitir namazını öne almalısın."

Hazret-i Ömer (r.a) vitir namazını, gecenin sonuna bırakırdı.

Hazret-i Ebu Bekir (r.a) vitir namazını gecenin ilkinde kılardı.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bu durumu her ikisine de sordu. Hazret-i Ebu Bekir'e (r.a) şöyle sordu;

- "Vitir namazını ne zaman kılıyorsun?" Hazret-i Ebu Bekir (r.a) şöyle dedi;

- Gecenin ilkinde, uyumadan evvel kılıyorum. Daha sonra, Hazret-i Ömer'e (r.a) sordu;

- "Vitir namazını ne zaman kılıyorsun?" Hazret-i Ömer (r.a)

şöyle dedi;

- Gecenin sonunda vitir namazını kılıyorum. Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz, Hazret-i Ebu Bekir için böyle buyurdu;

- **"Senin, dikkatli olman gerekir."** Hazret-i Ömer (r.a) için de şöyle buyurdu;

- **"Bu, daha kuvvetli."** Bu arada, Hazret-i Ömer'in (r.a) şöyle dediği anlatılmıştır;

- Akıllı olanlar, vitir namazını gecenin evvelinde kılarlar. Kuvvetliler de, gecenin sonunda kılarlar ki, bu daha faziletlidir. Denilmiştir ki;

- Hazret-i Ebu Bekir'in (r.a) yaptığı gibi, gecenin evvelinde vitir namazını kılmak daha faziletlidir.

Rivayet edildiğine göre; Hazret-i Osman (r.a) şöyle demiştir;

- Ben vitrimi gecenin evvelinde kılarım. Uyandığım zaman da bir rekât daha kılarım, böylece iki rekât kılmış olurum. Bu tek rekât kaybolan deve misalidir ki; sonra onu kardeşi ile birleştiririm.

Namazımın sonunu da tek rekâtla bitiririm. Hazret-i Osman'ın (r.a) bu yaptığı ondan gelen meşhur bir rivayettir. Şöyle ki;

Hazret-i Osman (r.a) gecenin tamamını tek rekât namazla ihya ederdi. Bu namazda da Kur'ân'ı hatmederdi. Bu namaz da onun vitri idi. Ebu Hureyre'nin (r.a) şöyle dediği anlatıldı;

- **Halilim Ebulkasım (s.a.v) bana şu üç şeyi tavsiye etti;**

a) Uyumadan evvel vitir namazını kılmamı.

b) Her aydan üç gün oruç tutmamı.

c) İki rekât kuşluk namazı kılmamı.

Bilhassa, geceleri ancak tan yeri ağardıktan sonra, uyanan kimselerin dikkat etmesi ve vitir namazını daha erken kılması yerinde olur. Bu durumda, en uygunu yatmadan evvel, vitir namazını kılmaktır. Hazret-i Ali'nin (r.a) şöyle dediği anlatılmıştır;

- **Vitir namazı için üç yol vardır. Şöyle ki;**

a) İstersen gecenin evvelinde vitir namazım kılarsın. Daha sonra, gece namazını ikişer ikişer kılarsın.

b) İstersen vitir namazını tek olarak kılarsın. Uyandığın zaman da, ona bir rekât eklersin; iki olur. Vitrini de gecenin sonuna doğru ayrıca kılarsın.

c) İstersen vitir namazını sona bırakırsın. Gece namazında, en son vitir namazını kılmış olursun.

Cabir b. Abdullah (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle bu-

yurduğunu anlattı;

- **"Bir kimse, gecenin sonunda uyanmaktan korkar ise, vitir namazını gecenin evvelinde kılsın. Sonra da uyusun. Gece uyanma durumu olan kimse, vitir namazını tehir edebilir. Gecenin sonunda kalkıp namaz kılmak biraz zordur. Ama daha faziletlidir."** Hazret-i Aişe (r.a) şöyle anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, vitir namazını gecenin sonuna bırakırdı. Ailesi ile olacak bir işi var ise, onlara yaklaşırdı. Onlarla olacak bir işi yok ise yatardı. Ta Bilal (r.a) gelip Resulullah (s.a.v) efendimizi namaza çağırıncaya kadar.

Hazret-i Aişe (r.a) bir başka rivayetinde şöyle anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, gecenin hemen her vaktinde vitir namazını kılardı. Evvelinde, ortasında. Kıldığı vitir namazının sonu ise seher vakti olurdu. Bir haberde şöyle anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, ezan zamanı (galiba sabah ezanı zamanı) vitir namazını kılardı; kamet zamanı da iki rekât kılardı.

Resulullah (s.a.v) efendimizin ashabı için şöyle anlatıldı;

- Onlar, yatsı namazını kılarlardı. Sonra iki rekât namaz kılarlardı. Daha sonra da, dört rekât namaz kılarlardı.

Bundan sonra, vitir namazı kılmak isteyen kılardı; sonra gider uyurdu. Vitir namazını sonra kılmak isteyen de uyumaya giderdi.

10. FASIL; Vitir namazı ve teheccüd namazı.

Bir kimse, vitir namazını gecenin evvelinde kılar da, gecenin sonuna doğru teheccüd namazını kılmaya kalkar ise, durum ne olur?

Bu kimsenin vitir namazı bozulur mu? Yoksa ne kadar namaz kılarsa kılsın; bir şey olmaz mı?

Üstte anlatılan manalar üzerine iki türlü rivayet vardır. Bu rivayetler de İmam-ı Ahmed'den (r.a) gelmiştir. O rivayetin biri şöyledir;

- Gecenin evvelinde vitir namazı kılan kimse, sonradan teheccüd namazına kalkar ise, o kimsenin önce kıldığı vitir namazı boşa gitmez.

Bir rivayette Fazl b. Ziyad'dan şöyle gelmiştir;

- Vitir namazını, gecenin sonunda kılmak daha faziletlidir.

Ancak, bir kimse uyuyup kalacağından korkar ise, o kimse, vitir namazını gecenin evvelinde kılmalıdır. Gecenin evvelinde vitir namazını kılar ise, gecenin sonunda kalktığı zaman, ikişer ikişer nama-

zını kılar. Vitir olarak tek rekât namaz kılmaz.

Bu duruma göre ikinci rivayet, birinci rivayeti hükümsüz bırakmaktadır. Fazl b. Ziyad diyor ki;

- İmam-ı Ahmed'e şöyle sordum;

- Vitir namazını gecenin evvelinde kılan, sonuna doğru da teheccüd namazına kalkan kimsenin vitir namazı bozulur mu? Bu babta görüşün nedir? Şöyle dedi;

- Bozulmaz. Ama bozulsa da sakıncalı bir durum yoktur. Zira şu sahabeler, anlatıldığı gibi yapmışlardır; Hazret-i Ömer, Hazret-i Ali, Usame, İbn-i Ömer, İbn-i Abbas, Ebu Hureyre. Allah onlardan razı olsun. Vitir namazının boşa gitmesi ve bozulması, ancak şu şekilde olur;

Bir kimse, gecenin evvelinde tek olarak vitir namazını kılar. Bir müddet uyuduktan sonra kalkar namaz kılar. Bu arada, tek rekât kılar ve bununla, önce kıldığı vitrin bozulmasını ister. Böylece, önceki tek rekâtı çift eder. Selâm verip namazdan çıkar.

Bundan sonra, kıldığı namaz, hep çift olmuştur. Artık, istediği kadar ikişer ikişer namaz kılar. En sonunda, tan yeri ağarmadan evvel vitir namazını ayrıca kılar.

Bu hâl, Hazret-i Osman'ın (r.a) işlediği bir fiil olarak ortaya çıkmıştır. Nitekim bunu daha önce de anlattık. Zira Hazret-i Osman (r.a) vitir namazını tek başına bırakmazdı. Sonradan da, vitir namazını tekrar kılardı. Kaldı ki, Resulullah (s.a.v) efendimiz bu manada şöyle buyurdu;

- **"Bir gecede, iki vitir namazı olmaz."** Şayet bir kimse vitir namazını bozmaz da olduğu gibi bırakır ise, dilediği kadar namaz kılar ise, bunun da caiz olduğunu daha önce anlattık.

11. FASIL; Vitir namazı duası.

Vitir namazında okunacak kunut duası; baş, son rekâtta rükûdan kalktıktan sonra şöyle okunur;

- Allah'ım, senden yardım isteriz, senden hidayet isteriz, günahlarımızın bağışlanmasını senden dileriz.

Sana iman ederiz, sana tevekkül ederiz, her hayır için sana sena ederiz. Sana şükür ederiz; nimetini inkâr etmeyiz. Sana karşı facir olan kimseden ayrılır bırakırız. Allah'ım, sana ibadet ederiz. Senin için namaz kılar; sana secde ederiz.

Senin için çalışmaktayız. Tezce rahmetini umuyoruz. Azabından da korkuyoruz. Senin çetin azabın kâfirler içindir.

Allah'ım, hidayet ettiğin kimseler arasından bana hidayet eyle. Afiyet verdiğin kimseler arasında bana afiyet ihsan eyle. Sahip olduğun kimseler arasında bana da sahip ol. İhsanlarını yağdırdığın kimseler arasında bana da uğur bereket ihsan eyle.

Verdiğin hükmün şerrinden beni koru. Çünkü hüküm veren sensin; sana hiç kimse hükmedemez. Senin sahip olduğunu, hiç kimse zelil edemez; sevmediğin kimseyi, hiç kimse değerlendiremez.

Kutlusun Rabbimiz, Yücesin.

Allah'ım, dargınlığından rızana sığınırız. Cezandan affına sığınırız. Senden sana sığınırız. Senin, kendi zatını övdüğün gibi biz seni övemeyiz.[1]

Bu duadan daha başka ve daha fazla dua edilebilir ki; caizdir.

İki rivayetten birine göre, bu duayı okuduktan sonra elini yüzüne sürer. Diğer rivayete göre de, ellerini göğsüne sürer.

Ramazan ayında imam ise, vitir namazını kıldırıyorsa dualarını cem sığası ile okur. Yani;

- Bana hidayet eyle. Demek yerine;

- Bize hidayet eyle. Demesi gerekir.

12. FASIL; Uykulu namaz kılmak.

Bir kimse namaz kıldığı zaman, kendisine uyku hâli ağır basar ise, en uygunu o kimsenin uyumasıdır. Buhari ve Müslim'de bu manada gelen rivayetler vardır. Hazret-i Aişe (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Biriniz namazda iken, kendisine uyku hâli ağır basar ise, uykusu geçinceye kadar uyumalıdır. Şunun için ki; Bir kimse, namaz kılarken, uykulu durumda olur ise, istiğfar edip günahının bağışlanmasını isterken, kendi kendine sövmüş olabilir."**

Abdülaziz b. Suhayb, Enes'in (r.a) şöyle dediğini anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz mescide girdi. İki sütun arasında bağlı bir ip gördü. Sordu;

- **"Bu nedir?"** Şöyle dediler;

- Bu, Zeynep'e ait bir iptir. Namazda uykusu gelip de ağırlık bastığı zaman, bu ipe elleri ile tutunmaktadır. Bunun üzerine şöyle buyurdu;

1- Namazda bu dualar Arapça okunmalıdır. Dua kitaplarında yazar.

- **"O ipi çözün."** Daha sonra şöyle buyurdu;

- **"Biriniz namaz kılacağı zaman, iyi hâlinde kılsın. Kendisine bir ağırlık ve kırıklık geldiği zaman otursun."**

Urve, Hazret-i Aişe'nin (r.a) şöyle bir rivayetini anlattı;

- Hazret-i Aişe'nin yanında Beni Esed kabilesinden bir kadın vardı. Resulullah (s.a.v) efendimiz, Hazret-i Aişe'nin (r.a) yanına girince sordu;

- **"Bu kadın kimdir?"** Hazret-i Aişe (r.a) şöyle anlattı;

- Bu, falan kadındır. Geceleri hiç uyumaz. Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Gücünüzün yettiği kadar amel işleyin. Allah adına yemin ederim ki; siz yorulursunuz. Allah yorulmaz."**

Hazret-i Aişe (r.a) şöyle anlattı;

- Yüce Allah için en sevimli amel, sahibinin devamlı olarak işleyebileceği ameldir, isterse az olsun. Çünkü Resulullah (s.a.v) efendimiz, ashabına güçlerinin yettiği kadar amel işlemeleri için emir verirdi. Sahabe şöyle derdi;

- Ya Resulullah, biz senin gibi değiliz. Allah senin gelmiş geçmiş ve gelecek günahlarını bağışladı.

Onların böyle demelerine karşılık, Resulullah (s.a.v) efendimiz kızardı; hatta bu hâli yüzünden belli olurdu.

Bu yolda sünnet olan odur ki; kendisini namazdan, zikirden alacak kadar uyku hâli ağır basan kimse; Uyku ağırlığı kendisinden gidinceye kadar uyusun. İbadet için bir gönül hoşluğu olmalı ve ne okuduğunu da anlayacak durumda bulunmalıdır.

Anlatıldığına göre; İbn-i Abbas (r.a) oturduğu yerde uyumayı sevmezdi. Bir haberde şöyle anlatılmıştır;

- Geceyi bir azap hâline getirmeyiniz.

Salihlerden bazıları, geceleri ibadetini hoşça yapabilmesi için, daha önce zorla da olsa uyumaya çalışmıştır.

Yine salih zatlardan bazısı, zorla uyumayı kendisi için iyi bulmamış; ancak uykusu bastırdığı zaman da uyumaktan geri kalmamıştır. Şöyle anlatıldı;

- Vehb b. Münebbih Yemanî, otuz sene yanını yatağa değdirmemiştir.

Kendisinin sahtiyandan yapılma bir yastığı vardı. Uykusu ağır bastığı zaman, göğsünü ona yaslar biraz uyurdu. Daha sonra, namaza kalkardı. Bu arada şöyle derdi;

- Evimde minder görmektense, şeytanı görmek benim için daha iyidir. Zira minder, uykuya çağırır.

Büyüklerden bazısına, bedellerin hâlinden soruldu; şu cevabı verdi;

- Pek acıkınca yerler; uyku ağır basınca uyurlar. Zarurî bir durum varsa konuşurlar. Susmalarında hikmet vardır; bilgileri de kudretten gelir.

Büyüklerden bazısına, haifin (korkanlar) zümresinin hâlinden soruldu. Şu cevap alındı;

- Onlar, hasta nasıl yemek yerse öyle yerler. Suya batmakta olan nasıl uyursa, öyle uyurlar.

Hulâsa, salih zatların hâllerine ve işlerine göre hareket etmeye bakmamalıdır. Resulullah (s.a.v) efendimizin emrine göre, hareket etmelidir. Zira itimat Resulullah (s.a.v) efendimizin emrinedir.

Bir kul, Resulullah (s.a.v) efendimizin emrine göre hareket eder ise, onda bulduğu hâl ile şahsiyetini kazanır; başkalarından ayrı halet içinde ortaya çıkar.

Ümmü Seleme, Hazret-i Aişe'nin (r.a) şöyle dediğini anlatmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimize;

- Amellerin hangisi daha faziletlidir? Diye sorulduğu zaman, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Az olan, fakat devamlı yapılan ameldir."** Alkame, Hazret-i Aişe'nin (r.a) şöyle dediğini anlatmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin namazı devamlı idi. Anlatılan manadan ötürüdür ki;

Bazı geceler, gecenin yarısını ibadetle geçirirdi. Bazı geceler, gecenin üçte birini ibadetle geçirirdi. Bazı geceler de gecenin yarısını, kalanın yarısının da üçte birini ibadetle geçirirdi. Bazı geceler de gecenin dörtte birini ibadetle geçirirdi. Bazı geceler de gecenin altıda birini ibadetle geçirmek sureti ile yetinirdi. Bütün bunlar, Müzzemmil suresinde anlatılmıştır. (73. suredir.)

Bir rivayette, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- **"Bir koyun sağacak kadar zaman için olsa da gece namazı kılınız."**

Böyle bir zaman ise, iki rekât veya dört rekât namaz kılacak kadar bir zamandır. Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde ise, şöyle buyurmuştur;

- "Bir kulun, gece yarısında kılacağı iki rekât namaz, dünya ve içindekilerden hayırlıdır. Kendilerine bir zorluk vermeyeceğimi bilseydim; bu namazı onlara farz kılardım."

Bütün bunları, Resulullah (s.a.v) efendimiz, ümmetine kolaylık olması için yapmıştır. Hiçbir işte, onlara ağır gelecek vazifeyi vermemiştir. Gece ibadetini, onların mutlaka yapmalarını emretseydi; bıkar usanırlardı.

Ancak, Resulullah (s.a.v) efendinizi, gece ibadetine kalkmaları için onları teşvik etmiştir. Gece namazının sevabını ve faziletini onlara anlatmıştır. Bunun sebebi de, farz namazlarda ve sünnetlerde bir eksik iş yapmamalarını sağlamak için olabilir.

Hulâsa; Gecenin üçte biri kadar gece namazına kalkmak, müstehaptır. Bunun en az haddi ise, altıda biri kadar olmasıdır.

Zira Resulullah (s.a.v) efendimiz, sabaha kadar gecenin tümünü hiç ibadetle geçirmemiştir. Gecenin bir kısmını mutlaka uyku ile geçirmiştir.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, ibadetsiz olarak hiçbir geceyi uyku ile de geçirmemiştir. Daha önce de anlattığımız gibi, gecenin bir kısmını ibadetle geçirmiştir. Denilmiştir ki;

- Gecenin evvelinde kılınan namaz, teheccüd namazı kılanlar içindir. Gecenin ortasında kalkıp ibadet etmek, kanitin (taat ve ibadet ehli) içindir. Gecenin sonunda kalkmak, namaz kılanlar içindir. Tan yeri ağardıktan sonra kalkmak ise, gafillere göredir.

Anlatıldığına göre; Yusuf b. Mihran şöyle demiştir;

- Bana anlatıldığına göre; arşın altında horoz suretinde bir melek vardır. Bunun tırnakları incidendir. Mahmuzu, yeşil zeberceddendir. Gecenin üçte biri geçtikten sonra kanatlarını çırpar ve şöyle seslenir;

- Namaz kılacaklar kalksınlar. Gecenin yarısı geçtikten sonra da kanatlarını çırpar şöyle seslenir;

- Teheccüd namazına kalkacaklar kalksınlar. Gecenin üçte ikisi geçtikten sonra yine kanatlarını çırpar şöyle seslenir;

- Kanitin zümresi kalksın. Tan yeri ağardıktan sonra yine kanatlarını çırpar şöyle seslenir;

- Gafiller kalksınlar; günahları boyunlarında kalsın. İrfan sahiplerinden bazısı şöyle dedi;

- Allah-û Teâlâ, seher vakitlerinde ayık duranlara bakar; onların kalplerini nurla doldurur. Bu nurun faydaları onların kalplerinde yerleşir. Sonra bunların afiyet, selâmet dolu kalplerindeki nur, gafil-

lerin kalbine kadar yayılır. Şöyle anlatıldı;

- Allah-û Teâlâ, sıddıklardan birine şöyle ilham eylemiştir;

- Kullarımdan bazısı vardır ki; onları severim, onlar da beni severler. Onlar, bana müştaktır; ben de onlara müştakım. Onlar, beni zikrederler; ben de onları zikrederim. Onlar, bana nazar ederler; ben de onlara nazar ederim.

Şimdi sen, onların yoluna gidersen, seni severim. Onların yolundan ayrılırsan, sana darılırım. Bunun üzerine o kimse şöyle söyler;

- Ya Rabbi, onların alâmetleri nedir, bana anlat. Allah-û Teâlâ şöyle buyurur;

- Onlar, gölgeyi kollarlar. Tıpkı; Koruyucu bir çobanın koyunlarını kolladığı gibi.

Güneş battıktan sonra, kuşlar yuvalarına çekildikleri gibi; onlar da güneşin batması ile her şeyi bırakırlar.

Gece geldiği, ortalığı karanlık bastığı, yataklar serildiği, koltuk kanepeler yerine konduğu, seven sevdiği ile baş başa kaldığı zaman onlar adımlarını bana doğru atarlar. Yüzlerini yere sürerler.

Benim kelâmımla bana münacaat ederler; verdiğim nimetlerimle bana tevazu yolunu tutarlar.

Bu arada, kâh ağlarlar, kâh seslerini yükseltirler. Kâh ah çekerler, kâh hâllerinden şekva (şikâyet) ederler. Kâh otururlar; kâh kalkarlar. Kâh rükû ederler, kâh secde ederler.

Benim için tahammüllerini görürüm. Sevgim yolunda şikâyetlerini duyarım.

Bunlara vereceğim ilk şey; Kalplerine nurumu bırakmaktır. Böyle olunca, kendi haberlerini verir gibi benim haberimi verirler.

İkinci olarak onlara vereceğim şeyler için; Yedi kat sema ve içindekilerle tartılacak olsa az gelir.

Üçüncü olarak, onlara kerem yüzümü çeviririm. Bir kimseye kerem yüzümü çevirdiğim zaman görürsen, bilesin ki; Onun için yapacağım ihsanı hiç kimse bilmez.

13. FASIL; Gecenin tümünü ibadetle geçirmek.

Gecenin tümünü ibadetle geçirmek; pek kuvvetli kimselerin yapacağı iş olup bunlar, ezelî yardım görmüş zatlardır.

Bunlar, ezelî koruma sınırına girmişlerdir. Bunların kalplerini başarı kaplamıştır; celâl ve cemal sarmıştır. Gece ibadetine kalkmak, bunlar için bir mevhibedir; onlar için bir süstür, bir rütbedir. Zatına

kavuşuncaya kadar, Allah-û Teâlâ onlardan bu rütbeyi almaz.

Osman b. Affan (r.a) için şöyle anlatmıştır;

- Tek rekâtla bütün geceyi ihya ederdi. Hem de Kur'ân'ı hatmederek. Bunu daha önce de anlattık.

Tâbiinden kırk kişi, anlatıldığına göre; Gecenin tümünü ihya ederlerdi. Onlar arasında, kırk sene yatsı abdesti ile sabah namazını kılan vardır.

Bu rivayetler, sağlam yoldan gelmiştir. Hem de meşhurdur. Onlardan şu zatları sayabiliriz; Said b. Cübeyr, Safvan b. Süleym, Ebu Hazim, Muhammed b. Münkedir.

Bunların hepsi de Medine-i Münevvere'de bulunmuştur.

Şu zatları bu arada sayabiliriz; Fudayl b. Iyaz, Vehb b. Verd.

Bunlar da, Mekke-i Mükerreme'de bulunmuşlardır.

Yemen'den de şunları sayabiliriz; Tavus, Vehb b. Münebbih.

Kûfe'den şu zatları sayabiliriz; Rebi b. Haysem, Hakem.

Şam'dan şu zatları sayabiliriz; Ebu Süleyman Daranî, Ali b. Bikâr.

Şu zatlar da Abadan'dan idi; Abdullah b. Havas, Ebu Asım.

Fars diyarında da şu zatlar vardı; Habib, Ebu Muhammed, Ebu Caiz Süleymanî.

Basra'dan da şu zatları sayabiliriz; Malik b. Dinar, Süleyman Temimi, Yezid Rakkaşî, Habib b. Ebi Sabit, Yahya Beka.

Bunların dışında anlatmadığımız daha pek çokları var ki, onları anlatmaya geçsek çok uzun olur. Allah onlara rahmet eylesin ve onlardan razı olsun.

14. FASIL; Gece ibadetine kalkmak için neler etmeli?

Bir kimsenin gafleti son haddini bulur, hataları kendisini sarar; bütün bunlar ve yanlış hareketleri ve günahları kendisini bağlar ise.

Durum üstte anlatıldığı gibi olmasına rağmen; kendisi gece namazına kalkmayı, seher vakitlerinde ibadet etmeyi, günahlarının bağışlanmasını istemeyi sever ise, ona düşen yatağına girip uyuyacağı zaman, şu işleri yapmaktır;

a) Üç kere istiğfar etmeli. Yani;

- **Estağfurullah.** Demelidir.

b) Daha sonra;

- **Bismillahirrahmanirrahim.** (Rahman Rahim Allah'ın adı ile)

Diyerek okumalıdır.

c) **Kehf suresi**nin evvelinden on ayet, sonundan da on ayet okumalıdır. (18. suredir)

d) **Bakara suresi**nin sonundan 285. ve 286. ayetleri okumalıdır.

e) Bir kere de, **Kâfirûn suresi**ni okumalıdır. (109. suredir)

Bunları yaptığı takdirde, Allah-û Teâlâ o kimseyi uyandırır; gece ibadetine kalkanlardan eyler. Zira Yüce Allah'ın nimeti boldur; mağfireti, her şeye şamildir; kullarından iman sahiplerini kollar.

Bundan başka şu duayı yapmalıdır;

- Allah'ım, beni en çok hoşuna giden saatlerde uyandır. Katında en çok beğenilen ibadetlerini bana yaptır.

O ibadetleri yaptığım zaman, katında ihsana lâyık olayım. Dargınlığından da beni uzaklaştırasın. Senden bir şey istediğim zaman veresin. Bağışlanmamı dilersem bağışlayasın. Sana dua edersem, duamı kabul buyurasın.

Allah'ım, beni mekrinden emin kılma. Senden başkasına bırakma. Örtünü üzerimden atma. Zikrini bana unutturma. Beni gafillerden eyleme. Şöyle anlatıldı;

- Bir kimse, uyuyacağı zaman anlatılan duayı okur ise, Allah-û Teâlâ onun için yere üç melek indirir. Bu melekler, o kimseyi vakti geldiği zaman namaz için uyandırırlar. Şayet kalkar da namaz kılar ise, o melekler onun duasına;

- **Âmin!** Derler. Şayet o kimse, gece ibadetine kalkamaz ise, o melekler havada ibadet ederler. Onların ibadet sevapları ise, o kula yazılır. Resulullah (s.a.v) efendimizden anlatılan şu duayı da okumalıdır;

- "Allah'ım, beni yatağımdan zikrin için kaldır. Seni zikir, sana şükür, sana namaz kılmak, sana istiğfarda bulunmak, Kur'ân'ını okumak, güzel ibadet için kaldır.

Bundan sonra o kimse otuz kere;

- Sübhanallah. Demelidir. Otuz üç kere;

- Elhamdülillah. Deyip Allah'a hamd etmelidir. Otuz üç kere de;

- Allah-û Ekber. Deyip Allah'ı tekbir etmelidir." Resulullah (s.a.v) efendimiz, üstteki dua için şöyle buyurmuştur;

- "Her kim, gece ibadetine uyanmak istiyorsa, bu duayı okusun."

Şayet bir kimse isterse yirmi beş kere şu duayı da okuyabilir;

- Sübhanallahi vel-hamdülillahi ve lâ ilâhe illallahu vallahu ekber. (Allah Sübhandır, Allah'a hamd olsun, Allah'tan başka ilâh yoktur, Allah en büyüktür.)

Bunu okumak daha kolay olup bunların toplamı da yüz olup birincinin yerine geçer. Hazret-i Aişe'nin (r.a) şöyle dediği anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, yattığı zaman sağ elini yanağına yapıştırır; son olarak şu duayı okurdu;

- "Allah'ım, yedi kat semanın Rabbi, Arş-ı azim'in Rabbi. Rabbimiz ve her şeyin Rabbi. Tevrat'ı, İncil'i, Kur'ân'ı indiren, tohumun ve nüvenin yaratıcısı. Her şerlinin şerrinden sana sığınırım. Alnından tuttuğun her hayvanın şerrinden sana sığınırım. Allah'ım, sen evvelsin, senden evveli yoktur. Sen âhirsin; senden sonrası yoktur. Sen zahirsin, senin üstünde bir şey yoktur. Sen batınsın, senden öte bir şey yoktur. Beni borçtan kurtar; beni zatınla zengin eyle ve ihtiyacımı gider."

15. FASIL; Gece namazına kalkan kimse.

Bir kimseye, Allah-û Teâlâ gece ibadetine kalkmayı, daha başka nafile ibadeti nasip eylemiş ise, bırakmamaya çalışsın. Ama gücü yetiyorsa, herhangi bir özrü yoksa.

Bu manada, Hazret-i Aişe'den (r.a) gelen rivayete göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- "Bir kimse, bir ibadet etmeye başladıktan sonra, tembellik yüzünden bırakır ise, Allah-û Teâlâ o kimseye darılır."

Hazret-i Aişe (r.a) şöyle anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimize uykusu ağır bastırır veya hastalanır da gece ibadetine kalkamaz ise, onun yerine gündüz on iki rekât namaz kılardı. Bir haberde şöyle anlatılmıştır;

- Allah'a en sevimli gelen ibadet az da olsa devamlı yapılandır.

16. FASIL; Teheccüd namazına kalkan kimsenin yapması müstehap olanlar.

Gece vakti, teheccüd namazına kalkan kimsenin, önce şu duayı okuması gerek;

- Beni öldürdükten sonra dirilten Allah'a hamd olsun. Öldükten sonra dirilip ona gidilecektir.

Bu duanın Arapça okunuşu şöyledir;

El-hamdülillahillezi ehyani bade emateni ve ileyh'in-nü-

şur. Bundan sonra, Al-i İmran suresinin sonundan on ayet okur. Daha sonra, misvak kullanır (dişlerini fırçalar) ve abdest alır. Bu işleri bitirdikten sonra şu duayı okur;

- Sübhansın Allah'ım, hamd sana mahsustur. Senden başka ilâh yoktur. Senden dilerim ki; Günahlarımı bağışlayasın; günahlarımdan ötürü sana tövbe ederim. Beni bağışla, tövbemi kabul buyur. Sen, tövbeleri kabul buyuran merhametlisin.

Allah'ım, beni tövbekârlardan eyle. Beni temiz pak kullarından kıl. Beni sabırlı, şükreden kul eyle. Zatını çokça zikredenlerden kıl. Zatını sabah akşam tespih edenlerden eyle.

Bundan sonra, başını semaya kaldırıp şu duayı okumalıdır;

- Şahadet ederim ki, Allah'tan başka ilâh yoktur. O birdir, ortağı yoktur. Şahadet ederim ki; Muhammed, Allah'ın kulu ve Resulüdür.

Cezandan affına sığınırım. Dargınlığından rızana sığınırım. Senden sana sığınırım. Senin, zatını övdüğün gibi, seni övüp sana sena edemem. Ben senin kulunum; senin kulunun oğluyum.

Alnım elindedir; hükmün bende yürür; bendeki kazan adaletlidir. İşte kazandıkları ile ellerim; işte günahları ile nefsim. Senden başka ilâh yoktur. Sübhansın, ben zalimlerden oldum.

Kötü amel işledim, kendime zulmettim. Benim için büyük günahlarımı bağışla. Sensin benim Rabbim. Senden başka günahları bağışlayacak kimse yoktur.

Namaza kalktığı zaman da, kıbleye dönük olarak şu duayı okumalıdır;

- Allah, büyük olmaya en büyüktür. Çokça Allah'a hamd olsun. Sabah akşam Allah'ı tespih eylerim. Daha sonra, on kere;

- **Sübhanallah**. (Allah sübhandır) Demelidir. On kere;

- **Elhamdülillah**. (Allah'a hamd olsun.) Demelidir. On kere;

- **Lâ ilâhe illallah**. (Allah'tan başka ilâh yoktur.) Demelidir. Bunların sonunda da şu duayı okumalıdır;

- Celâl, kudret, kibriya, azamet, melekût, ceberut sahibi Allah en büyüktür. Dileyen, aşağıdaki duaları okuyabilir. Zira bunlar Resulullah (s.a.v) efendimizden anlatılmıştır;

- Allah'ım, sana hamd olsun. Sen, yerin ve semaların nurusun. Hamd sana mahsustur. Yerin ve semaların pahası sensin. Hamd sana mahsustur, yerin ve semaların ağırlığı sensin. Hamd sana mahsustur. Yeri ve semaları, onların içinde ve üstünde bulunanları ayakta tutan sensin.

Hak sensin. Hak sendendir. Sana kavuşmak haktır. Cennet haktır. Cehennem haktır. Peygamberler haktır. Muhammed (s.a.v) haktır.

Allah'ım, sana teslim oldum. Sana inandım. Sana tevekkül ettim. Hasımlara seni bıraktım. Seni hakem tayin ettim.

Geçmiş ve gelecek günahlarım için beni bağışla. Gizlimi, aşikâremi bağışla. Evvel sensin, ahir sensin. Senden başka ilâh yoktur.

Allah'ım, nefsime takvasını ver. Nefsimi tezkiye eyle; onu tezkiye edeceklerin hayırlısısın. Onun sahibi, Mevlâ'sı sensin.

Allah'ım, en güzel amellerin yolunu bana göster. Onların en güzelini ancak sen gösterebilirsin. Kötü amelleri benden al. Zira kötü amelleri ancak benden sen alabilirsin.

Allah'ım, darda kalmış yoksul gibi senden diliyorum; düşkün fakir gibi sana dua ediyorum.

Rabbim, sana duamda beni boş bırakma. Bana merhamet eyle; şefkatini benden esirgeme. Dilek arz edilenin hayırlısısın. İhsan sahiplerinin en keremlisisin.

Bu manada, bir başka rivayet bize şu raviler yolu ile gelmiştir;

Babasından naklen Ebu Nasr. Yahya b. Ebu Kesir. Ebu Seleme b. Abdurrahman. Ebu Seleme, Hazret-i Aişe'ye (r.a) şöyle sorduğunu anlatıyor;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, gece namaza kalktığı zaman, nasıl tekbir alırdı ve namaza nasıl başlardı? Hazret-i Aişe (r.a) de şöyle anlatmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, namaza tekbirle başlardı. Sonra da şu duayı okurdu;

- "Allah'ım, Cebrail'in, Mikâil'in, İsrafil'in Rabbi. Yeri ve semaları yaratan. Gaybı ve şahadeti bilen. İhtilâflı oldukları meselelerde hükmü sen vereceksin. İzninle, onların ihtilâflı olduğu meselelerde gerçeği bana göster. Sen, dilediğini doğru yola hidayet edersin."

17. FASIL; Gece namazı kılan kimse.

Gece namazına kalkan kimse için müstehap olur ki; Namazına iki rekât kısadan kılmakla başlasın.

Bu arada bir şey yiyip içmemelidir. Şunun için ki; Kıldığı namazdan dolayı, okuduğu tespihten ötürü Allah-û Teâlâ vereceği ihsan ve nimet için hazır bir duruma gelsin.

Bir kimse, uykudan uyandığı zaman kalbinin sahibi, düşünceleri temiz olur.

Bir şey yiyip içtiği zaman, kalbi olduğu hâlden kayar, bozulur ve kararır. En uygunu yemek işini ertelemesidir. Meğerki çok fazla acıkmış olmasın.

Ramazan günü için acıkmaktan korkar ise, yine gece yiyebilir. Tan yerinin ağarma tehlikesi var ise, yine bir şey yiyebilir. Bu gibi durumlarda en uygunu önceden yemektir ki, müstehaptır.

18. FASIL; Uyumadan evvel

Uyumadan evvel, Kur'ân'dan üç yüz ayet kadar okumalıdır. Uyumadan evvel, üç yüz ayet okuyan kimse, âbidler zümresinden yazılır. Gafillerden yazılmaz. Şöyle ki;

Furkan ve Şuara surelerini okur. (25. 26. surelerdir.) Bu iki surenin toplamı üç yüz ayet eder.

O sureleri, iyi okuyacak durumda değil ise, Vakıa, Nun, El-hakka, Vaki', Müddessir surelerini okur. (56. 68. 69. 70. 74. surelerdir.)

Onları da güzel okuyacak durumda değil ise, Tarık (86.) suresinden başlayıp Kur'ân-ı Kerim'in sonuna kadar okur. Zira bunların tamamı da üç yüz ayet olur.

Şayet bin ayet kadar okur ise, daha güzel ve daha mükemmel olur. Kendisi için bir kantar ecir yazılır; kanitin zümresine de dâhil edilir. Bu da, Mülk (67.) suresinden başlayıp Kur'ân'ın sonuna kadar okumakla olur.

Anlatılanı da yapamayan kimse, 250 kere İhlâs (109.) suresini okur. Bunun da tamamı bin ayet eder.

O kimseye düşer ki; Hemen her gece şu dört sureyi okusun; Secde, Yasin, Duhan, Mülk. (32. 36. 44. 67. surelerdir.) Bunlarla birlikte; Müzzemmil ve Vakıa (56. 73. sureleri) de okur ise, pek güzel olur.

Rivayet edildiğine göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz, uyumadan evvel Secde ve Mülk surelerini okurdu. (32. 67. surelerdir.) Bir başka haberde şöyle anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, Beni İsrail'in anlatıldığı sure ile Zümer suresini okurdu. Bir başka rivayette ise, Resulullah (s.a.v) efendimizin müsebbihat surelerini okuduğu anlatılmıştır. Denilmiştir ki;

- Müsebbihat'ta öyle bir ayet vardır ki; yüz bin ayete bedeldir.

19. FASIL; Gece ibadetlerine yardımcı vazifeler.

Gece ibadetine kalkan kimsenin, kendisine yapacağı ibadette yardımı olması için, aşağıda anlatılacak işleri yerine getirmesi gere-

kir. Şöyle ki;

a) Helâl lokma yemelidir.

b) Tövbe üzerinde istikametle durmak. Ceza tehdidi de olsa, vaat edilen güzel şeylerin ümidi de olsa tövbeyi bozmamalıdır.

c) Şüpheli şeylere karşı çekingen olmalıdır.

d) Küçük günahlar üzerinde ısrarla devam edip durmamalıdır.

e) Mümkün olduğu kadar, dünya gailesini ve dünya sevgisini kalbinden atmaya bakmalıdır. Bu da, ölümü hatırlamak, ahireti düşünmek sureti ile olur. Ölümden sonra başına gelecek işleri de unutmamalıdır. Bir kimse, Hasan-ı Basrî'ye şöyle dedi;

- Ya Ebu Said, ben afiyet içinde evimde gecelerim. Gece ibadete kalkmayı da istiyorum. Abdest suyumu da daha önceden hazırlarım. Hâl böyle iken, gece ibadetine kalkamıyorum. Neden bu durumdayım? Hasan şu cevabı verdi;

- Günahların seni bağlamış.

Allah rahmet eylesin; Sevrî şöyle dedi;

- İşlediğim bir günah yüzünden, beş ay kadar gece ibadetine kalkmaktan mahrum kaldım. Sordular;

- O günah neydi? Şöyle anlattı;

- Birini gördüm; ağlıyordu. Kendi kendime şöyle dedim;

- Bu adam gösteriş yapıyor.

Allah rahmet eylesin; Hasan şöyle dedi;

- Kul bir günah işler; bu günah sebebi ile; Gece ibadetinden, gündüz orucundan mahrum kalır. Denilmiştir ki;

- Nice yenen şeyler var ki, gece ibadetine engel olur. Nice bakış vardır ki; bir sureyi okumaktan da mahrum eder.

Kul bir günah işler yahut helâl olmayan bir yemek yer; bu yüzden de bir senelik ibadetten mahrum kalır.

İyi bir gözetici olmakla, ziyade noksandan ayırt edilir. Günahın azlığı ise, insanın kendisini iyi gözetmesine bağlıdır.

Allah rahmet eylesin; Ebu Süleyman şöyle anlattı;

- Bir kimse, cemaatle namazı kaçırdığı zaman, mutlaka bir günahı sebebi ile olduğunu anlamalıdır. Şöyle derdi;

- Geceleri ihtilâm olmak bir cezadır. Cenabet olmak da uzaklıktır.

f) Yemeyi içmeyi azaltmak. Mümkün olduğu kadar mideyi; yemek içmek cinsi şeylerden uzak tutmalıdır.

Allah rahmet eylesin; Avn b. Abdullah bu manada şöyle anlattı;

- İsrail oğulları arasında, birtakım kimseler vardı ki; bunların hepsi de ibadet ehli idi.

Oruçlarını açmak için yemekleri önlerinde hazır olduğu zaman içlerinden biri kalkar, şöyle derdi;

- Olmaya ki, fazla yiyesiniz. Çok yerseniz, çok uyursunuz. Çok uyuduğunuz zaman da namazınız az olur. Şöyle denilmiştir;

- Uykunun çokluğu, çokça su içmekten ileri gelir. Denilmiştir ki;

- Sıddık zatlardan yetmiş kişinin görüşü şu manada birleşti; Çok uyku, çokça su içmekten ileri gelir.

g) Kalpte, keder, hüzün, gam devamlı durmalıdır. Bu manada, daima ayık olmak gerek. Kalp bunlarla canlanır.

Bu arada, melekût (melekler) âlemini de düşünmelidir. Gündüzleri de, kuşluk uykusuna yatmalıdır. Dünya işleri için, bedenini çokça eziyete sokup yormamalıdır.

Bir kimse, gecenin evvelinde ibadeti tercih ederse; ta uykusu gelinceye kadar ibadete devam ederse, uykusu ağır basınca da yatıp uyusun. Uyanıp tekrar kalksa ve uykusu gelince yine uyusun.

Ve en sonunda gece ibadetine kalksa, onun için pek güzel olur. Böyle bir kimse için, geceleri iki ibadet ve iki uyku sevabı vardır. Böyle bir ibadet, gecenin zor işlerinden olup amellerin de en çetinidir.

Ve böyle bir ibadet; Huzur, ayık hâl, fikir ve zikir ehline göredir.

Denilmiştir ki;

Üstte anlatılan ibadet şekli, Resulullah (s.a.v) efendimizin ibadet özellikleri arasındadır.

Bir ibadet sahibi için, birkaç kere ibadete kalkmak olduğu gibi, birkaç kere uyumak da vardır. Bunun sevabı da kat kat olur.

Ancak, uyumak ve ibadete kalkmak; tam bir ölçü içinde olmalıdır. Böyle bir şey de ancak, Resulullah (s.a.v) efendimiz için olan bir şeydir. Resulullah (s.a.v) efendimizin kalbi daima ayık bir hâlde idi.

Bir işi yapması ve yapmaması, daima Allah'tan gelen bir vahye dayanırdı. Onunla uyur; onunla ayıkırdı. Onunla döner, onunla hareket ederdi.

Böyle bir şey de, ancak Resulullah (s.a.v) efendimize mahsus bir şeydir. Başkaları için değil.

20. FASIL; Gece ibadetine kalkan kişi için müstehap olan.

Gece ibadetine kalkan kimse için, gecenin sonuna doğru uyumak müstehap olur. Bunun iki sebebi vardır;

a) Sabah namazında kendisinde uyuklama hâli kalmaz. Zira sabah vakti uyumak mekruhtur.

Anlatılan manadan ötürüdür ki; Uyuklama hâlinde olan kimselere, sabah namazından sonra uyumaları emredilmiştir. Daha önce uyumaları yasak edilmiştir.

Yine anlatılan manadan ötürüdür ki; Resulullah (s.a.v) efendimiz, sabah namazından sonra hafifçe uyurdu.

b) Gecenin sonuna doğru uyumak, insanın yüzündeki sarılığı giderir. Bir kimseyi, uyku zorlar da uyumaz ise, yüzündeki sarılık o hâlde kalır.

Bu şekilde, yüzdeki sarılık durumundan sakınmalıdır. Zira bunun çıkış yolu dardır. Böyle bir şeyde gizli arzu ve şirk vardır. Zira böyle bir sarılık durumu olan kimseler, parmakla gösterilirler.

Onun bu durumunu gören kimseler, kendisinde şöyle bir şeyin varlığını vehmederler; iyi hâl, uykusuzluk, oruç tutmak, Allah korkusu. Bütün bunlar, yüzdeki sarılık sebebi ile hissedilir.

Şirkten ve riyadan, şirke ve riyaya delâlet eden hemen her şeyden Allah'a sığınırız.

Geceleri az su içmeye dikkat etmelidir. Bunun manasını, daha önce de anlattık. Zira geceleri çok su içmek, uyku getirir.

Sonra geceleri su içmek; yüzde sarılık meydana getirir. Bilhassa gecelerin sonuna doğru içilir ise, uykudan uyanır uyanmaz içilir ise. Bir haberde şöyle anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, gecenin sonunda vitir namazını kıldıktan sonra, sağ yanı üzerine bir miktar yatardı. Ta Bilal (r.a) gelinceye kadar.

Bundan sonra, Bilal ile namaza çıkardı.

Selef-i salihinden zatlar, vitir namazından sonra bu türlü hafif uyumayı, sabah namazından evvel biraz uyumayı müstehap saymışlardır. Hatta bazıları, bunun sünnet olduğu görüşündedirler. Bu görüşte olanların başında Ebu Hureyre (r.a) gelir. Onun yolunu tutanlar da aynı görüştedirler.

Bu uykuyu müstehap saymalarının sebebi şudur; O hâlde müşahade ehline daha ziyade ihsan gelir; huzur hâsıl olur.

Bu durumda onlara, melekût âlemi açılır. Ceberut âleminden kendilerine çeşitli ilimlerin aydınlığı gelir. Çok çok hayret verici ilimlere ve hikmetlere kavuşurlar.

Kendilerine görünmeyen manevî kısmetleri ve nasipleri görürler ki; Onları, mahlûkatın Rabbi gaipleri bilen Yüce Allah kendileri-

ne hazırlamıştır. Kaldı ki, o uyku, amel işleyip de yorulan kimseler için bir rahat ve sükûn verir.

Anlatılan manadan ötürüdür ki; Resulullah (s.a.v) efendimiz, tan yeri ağardıktan sonra güneş doğuncaya kadar; ikindi namazından sonra da güneş batıncaya kadar nafile namaz kılmayı yasak etmiştir.

Şunun için ki; O vakitlerde, gece ibadetine kalkanlar ve gündüz nafile ibadet edenler o saatlerde dinleneler.

Namaz yorgunluğunun dağılması için gece namazlarında oturulduğu yerde yüz kere tespih okumak, (yani;

- Sübhanallah. Demek, müstehaptır. Bu şekilde, tespih okumak kılınacak namaza yardımcı olur. Duygular, sükûnet bulur. Namaza kalkmak hususunda nefsin tembelliği gider. Bu yoldan, kendilerine teheccüd namazı ve diğer namazları sevdirilmiş olur. Bütün bu hususlar, şu ayet-i kerimelerin manasına dâhildir;

وَمِنَ الَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَاِدْبَارَ النُّجُومِ

- **"Gecenin bir kısmında, yıldızların batışında Allah'ı tespih eyle."** (52/49)

وَمِنَ الَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَاَدْبَارَ السُّجُودِ

- **"Secdelerin sonunda Allah'ı tespih eyle."** (50/40)

21. FASIL; Gece ibadetlerini kaçırmak.

Bir kimse, gece ibadetini, uyku ile veya herhangi bir meşguliyet ile geçirir ise, bunu güneşin doğuşundan, batışına kadar zaman içinde kaza edebilir. Bu durumdaki bir kimse, gece ibadetini vaktinde yapmış olur.

Bu manadaki bir rivayet, bize şu raviler yolu ile gelmiştir;

Babasından naklen Ebu Nasr. Abdullah b. Ganem. Bu raviler, rivayetlerini Hazret-i Ömer'e (r.a) ulaştırmaktadırlar ki, o da Resulullah (s.a.v) efendimizden şöyle dinlediğini anlatmıştır;

- **"Zevalden sonra, öğlen namazından evvel, kılınacak dört rekât namaz, seher vaktinde kılınan namazlar gibi hesap edilir."**

Hazret-i Ömer'den (r.a) rivayet edilen bir başka hadis-i şerifte ise, şöyle buyrulduğu anlatılmıştır;

- **"Bir kimse, gece hizbini** (okuyacağı Kur'ân'ı veya ibadetini) **unutur veya uyur da yapamaz ise, bunu sabah namazından**

sonra, öğlen namazına kadar yapabilir.

Böyle ettiği takdirde, gece yapmış gibi sevap alır."

Selef-i salihin zatlardan biri şöyle demiştir;

- Âl-i Muhammed'in (s.a.v) görüşü şu yolda birleşmiştir; Bir kimse, gece kaçırdığı virdini zeval vaktinden evvel yerine getirir ise, gece ibadetine kalkıp namaz kılmış gibi olur. Bunu yapamayan kimse, öğlenle ikindi arasında kaza edebilir.

Allah-û Teâlâ'nın şu emri anlatılan manayadır;

وَهُوَ الَّذِى جَعَلَ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ خِلْفَةً لِمَنْ اَرَادَ اَنْ يَذَّكَّرَ اَوْ اَرَادَ شُكُورًا

- **"O, iyice düşünüp ibret almak arzusunda bulunan kimseler yahut şükretmek dileyenler için gece ile gündüzü birbiri ardınca getirendir."** (25/62)

Yani; Fazilette, onları birbirini takip eden eyledi. Biri diğerinin yerine geçer.

22. FASIL; Özetle gece ibadetleri

Gece ibadetleri, genel olarak şu beş vakitte yapılır;

1- Akşamla yatsı arasında.

2- Yatsıdan itibaren yatıp uyuyuncaya kadar geçen zaman içinde.

3- Gece ortasında.

4- Gecenin son üçte birinde.

5- Seher vaktinde, esas tanyeri ağarmadan evvel.

Bu son vakitte, Kur'ân okumalı, istiğfar etmeli, tefekküre dalmalı, Yüce Allah'ın ayetlerini düşünüp ibret almalıdır.

Zira namaz kılar ise, tan yerinin ağarma zamanına rastlayabilir. Böyle bir vakitte namaz kılmayı da, Resulullah (s.a.v) efendimiz yasak etmiştir.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bu manada şöyle buyurmuştur;

- **"Gece namazları ikişer, ikişer kılınır. Şafak atmasından korkar isen, tek rekât kılarsın. Öncekinin yerine, senin için vitir olur."**

Ancak, bir kimse daha önce yapılması gereken virdini yapmaz, vitir namazını kılmaz da uyur kalır ise, o kimse bu saatte virdini yapar, vitir namazını da kılar.

Bu mana, vitir namazı anlatılırken geçti.

23. BÖLÜM

FARZ İBADETLER DIŞINDA GÜNDÜZ YAPILMASI GEREKEN NAFİLE İBADETLER

On Beşinci Meclis:

Gündüzleri yapılması gereken nafile ibadetler, vakitleri ile aşağıda fasıllar hâlinde anlatılacaktır.

1. FASIL; Gündüz ibadetlerinin vakitleri.

Gündüzleri yapılacak nafile ibadetler, gecelerde olduğu gibi beş vakitte yapılmaktadır. Şöyle ki;

1- Tan yerinin ağarmasından, güneş doğuncaya kadar arada geçen zaman.

2- Kuşluk vakti. Bu vakitte, sünnet namaz kılınır. Bunun sonu, zeval vaktine kadardır.

3- Zeval vaktinden sonra. Bu vakitte, Kur'ân'ı güzel okumak sureti ile bir selâmla dört rekât namaz kılınır. Denilmiştir ki;

- Bu vakitte, sema kapıları açık olur.

4- Öğlenle ikindi namazı arasında.

5- İkindiden sonra, akşama kadar geçen zaman arasında.

2. FASIL; Gündüz yapılan birinci vazife;

Daha önce de anlatıldığı gibi, bu vakit, tan yerinin ağarmasından, güneş doğuncaya kadar geçen zamandır.

Bu vakitte, müstehap olan odur ki; Sabah namazı kılındıktan sonra, bir yere oturulmalıdır. Ta güneş doğuncaya kadar.

Bu vakitte, Kur'ân okumalı, tespih, tefekkür ve zikirle meşgul olmalıdır. Bu arada, ilme çalışmak, bir âlimin dersini dinlemek de vardır.

İkindiden sonra, güneş batıncaya kadar da böyle etmelidir. Zira

anlatılan her iki vakit arası, nafile namaz kılmanın yasak edildiği vakittir.

Bu konudaki rivayet, bize şu raviler yolu ile gelmiştir;

Babasından naklen Şeyh Ebu Nasr. Ebu Ali İsmail b. Muhammed b. İsmail Hattî. Muhammed b. Yakub. Hediye b. Halid Kaysî. Ahmed b. Seleme, Ali b. Zeyd, Şaabî. Bu ravilerin rivayetleri, sonunda Ebu Ümame'ye ulaşmaktadır ki, o da Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Sabah namazını kıldıktan sonra; güneş doğuncaya kadar bir yerde oturup Allah zikri etmem, tekbir ve tehlil okumam benim için iki köle azat etmekten daha sevimlidir. İkindiden sonra oturup güneş batıncaya kadar Yüce Allah'ı zikretmem; benim için İsmail soyundan dört köle azat etmekten daha sevimlidir."

Bu arada, Enes b. Malik (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Rızık talebini bırakıp da uyumayınız." Enes b. Malik'e şöyle soruldu;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin bu hadis-i şerifinin ifade ettiği mana nedir? Şöyle dedi;

- Şu tespih, tahmid, tekbir, tehlil dualarını otuz üç kere okuma emri vardır;

- Elhamdülillah, Sübhanallah ve lâ ilâhe illallahu vallahu ekber. (Bunun manası şudur; Allah'a hamd olsun; Allah sübhandır. Allah'tan başka ilâh yoktur. Allah en büyüktür.)

Bir başka hadis-i şerifte ise, şu emir verilmiştir;

- "Otuz üç kere;

- Sübhanallah. (Allah sübhandır.) Deyip tespih okumalı; otuz üç kere;

- Elhamdülillah. (Allah'a hamd olsun.) Deyip Allah'a hamd etmelidir. Otuz dört kere;

- Allah-û Ekber. (Allah en büyüktür.) Deyip Allah'ın büyüklüğünü anmalıdır. Bunların sonunu da şöyle bağlamalıdır;

- Lâ ilâhe illallahu vahdehu lâ şerike lehu lehülmülkü ve lehül-hamdü yuhyi ve yümitü ve hüve hayyün lâyemutü biyedihil-hayrü ve lehü âlâ külli şey'in kadir.

Bunun manası şudur;

(Allah'tan başka ilâh yoktur. Allah birdir. Ortağı yoktur. Mülk

onundur, hamd ona mahsustur, öldürür, diriltir; o ölmez diridir. Hayır onun elindedir. O her şeye kadirdir.)

İkindi namazından sonra da anlatıldığı gibi yapmalıdır. Keza uyurken de.

Bir başka rivayet, bize şu raviler yolu ile gelmiştir;

Babasından naklen Ebu Nasr. Urve b. Zübeyir. Ve babası. Bu rivayete göre; Urve b. Zübeyr'in babası, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu dinlemiştir;

- "Sabah üzeri veya akşama doğru Allah yolunda cihad etmek; dünya ve içindekilerden hayırlıdır." Sordular;

- Ya Resulullah, gazaya çıkmaya güç yetiremeyenler ne yapsın? Buna karşılık, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Bir kimse, akşam namazını kıldıktan sonra yatsı namazını kılıncaya kadar oturur da, Yüce Allah'ı zikreder ise, bu kimsenin oturması, sabah üzeri, Allah yolunda cihad sayılır. Bir kimse de, sabah namazını kıldıktan sonra oturur da, güneş doğuncaya kadar Yüce Allah'ı zikreder ise, bu kimse de, Allah yolunda öğlenden sonra cihad etmiş gibidir."

Babasından naklen Ebu Nasr, Ebu Ümame yolu ile gelen bir rivayette; Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- "Bir kul, sabah namazının akabinde, şu duayı on kere okursa;

- Lâ ilâhe illallahü vahdehu lâ şerike lehu lehülmülkü ve lehül-hamdü yuhyi ve yümitü biyedihil-hayrü ve hüve âlâ külli şey'in kadir.

Bu duanın manası şudur;

(Allah'tan başka ilâh yoktur. Birdir, şeriki yoktur. Mülk onundur. Hamd ona mahsustur, öldürür, diriltir. Hayır elindedir, o her şeye kadirdir.)

Allah-û Teâlâ onun için on iyilik yazar; ondan on kötülüğü de siler. Öbür âlemdeki derecesini de on kat artırır. Ayrıca, onun için on köle azadı sevabı vardır. O gün, kendisine isabet eden günahların zararı dokunmaz. Meğerki şirke düşmüş ola.

Bir kul, güzelce abdestini alırken, yüzünü yıkar ise, Allah-û Teâlâ, gözleri ile bakıp işlediği günahları ondan siler. Dili ile işlediği günahları atar.

Abdestini Allah-û Teâlâ'nın emrettiği gibi alırken, ellerini yıkar ise, Allah-û Teâlâ, eli ile işlediği günahlarını ondan kaldırır.

Başına ve kulaklarına mesh ettiği zaman da kulakları ile duyup işlediği günahlarını siler.

Allah-û Teâlâ'nın emrettiği şekilde ayaklarını yıkadığı zaman da ayakları ile yürüyüp işlediği günahlarını kaldırır. Ta namazına başlayıncaya kadar bu iş böyle devam eder.

Bu abdesti ile kılacağı namaz için de ayrı faziletler meydana gelir.

Bir kul, abdestli temiz bir şekilde uyuduğu zaman ilk uyanışında ettiği dua makbul olur.

Bir kul, Allah yolunda bir ok atar ise, bu ok isabet etse de etmese de onun için bir köle azadı sevabı yazılır.

Bir kul, İslâm yolunda bir saç ağartır ise, bu saç kıyamet günü kendisine nur olur.

Bir kimse, Allah yolunda bir köle azat eder ise, bu azat ettiği köle, kendisinin cehennem azabından kurtulmasına sebep olur.

Azat ettiği kölenin her uzvu karşılığında, kendisinin bir uzvu cehennemden kurtulur."

Babasından naklen anlattığına göre, Ebu Nasr Hazret-i Hasan b. Ali (r.a) şöyle demiştir;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu dinledim;

- "Bir kimse, namaz kıldığı mescidinde sabah namazından sonra, güneş doğuncaya kadar oturup Allah-û Teâlâ'yı zikreder ise, güneş doğduktan sonra da, Allah'a hamd edip kalkar iki rekât namaz kılar ise, Allah-û Teâlâ ona her rekâtı için cennette bir milyon köşk ihsan eyler.

O köşklerin her birinde de, bir milyon huri güzeli vardır. O huri güzellerinden her birinin de bir milyon hizmetçisi vardır. Ve o kul, Allah katında evvabin zümresinden yazılır."

Nafi' yolu ile gelen rivayette, İbn-i Ömer (r.a) şöyle anlatmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, sabah namazını kıldıktan sonra, oturduğu yerden kalkmazdı. Ta namaz vakti tamamlanıp çıkıncaya kadar.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bu manada şöyle buyurdu;

- "Bir kimse, sabah namazını kıldıktan sonra; namaz vakti çıkıncaya kadar yerinde oturur ise, onun için makbul bir hac ve umre sevabı yazılır."

İbn-i Ömer (r.a) sabah namazını kıldıktan sonra; güneş doğun-

caya kadar yerinde otururdu. Kendisine dediler ki;

- Neden böyle ediyorsun? Şöyle söyledi;

- Böyle etmekle, sünneti yerine getirmeye çalışıyorum.

Babasından naklen Ebu Nasr. İkrime. Bu ravilerin rivayetine göre; İbn-i Abbas (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Bir kimse, sabah namazını kıldıktan sonra, kendisini güneş doğuncaya kadar mescide kapatır ise, güneş doğduktan sonra, peş peşe dört rekât namaz kılar ise, bu namazların birinci rekâtında;

a) Bir kere Fatiha suresini.

b) Üç kere Ayet'el Kürsîyi. (Bakara suresinin 255. ayetidir.)

İkinci rekâtında;

a) Bir kere Fatiha suresini.

b) Bir kere Şems suresini. (91. sure)

Üçüncü rekâtta;

a) Bir kere Fatiha suresini.

b) Bir kere Tarık suresini. (86. sure)

Dördüncü rekâtta;

a) Bir kere Fatiha suresini.

b) Bir kere Ayet'el Kürsîyi. (Bakara suresinin 255. ayetini.)

c) Üç kere İhlâs suresini. (112. sure)

Okur ise, Allah-û Teâlâ o kimse için, her semadan on melek olmak üzere, yetmiş melek gönderir. Bunların ellerinde, cennet tepsilerinden bir tepsi, cennet örtülerinden bir örtü bulunur. O kulun, anlatılan namazını bu tepsilere bırakırlar; semaya çıkarırlar.

Bu namaza, meleklerden hangi topluluk rastlasa, sahibinin günahının bağışlanmasını dilerler. O namazı, Cebbar olan Allah-û Teâlâ'nın huzuruna bıraktıkları zaman şöyle buyurur;

- Ey kulum, bu namazı benim için kıldın; bana ibadet ettin. Yeniden ameller işlemeye bak. Seni bağışladım."

Bu kılınan namaz, Resulullah (s.a.v) efendimizin buyurduğu şu kudsî hadisin tefsiridir;

- "Ey âdemoğlu, benim için günün evvelinde dört rekât namaz kıl; sonrası için sana yeterim."

Bazıları da bu anlatılan dört rekât namaz için;

- Sabah namazının farzı ve sünnetidir. Diye anlatmışlardır. Ancak en sağlamı bizim anlattığımızdır.

3. FASIL; Gündüz yapılan ikinci vazife.

Burada duha namazı anlatılacaktır. Bu namazın adına;

- **Evvabin namazı.** Adı verilmiştir. Bu namaz üzerine;

- Devamlı kılınmalı mıdır, yoksa kılınmamalı mıdır? Diye iki değişik görüş ileri sürülmüştür. Yani; Bizim arkadaşlara göre.

Bu namazın aslına dair rivayet, şu raviler yolu ile bize ulaşmıştır;

Babasından naklen Ebu Nasr. Yahya b. Ebu Kesir. Ebu Seleme. Bu raviler, rivayetlerini Ebu Hüreyre'ye (r.a) ulaştırmaktadır; o da Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Duha namazı, evvabin namazıdır."** Aynı raviler yolu ile gelen bir başka rivayette, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- **"Duha namazı, daha çok Davud aleyhisselâmın namazıdır."** Babasından naklen, Ebu Nasr yolu ile gelen rivayette; Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Cennet kapılarından bir kapı vardır ki; onun adına;**

- **Duha denir. Kıyamet günü olduğu zaman, bir nidacı şöyle seslenir;**

- **Duha namazını devamlı kılanlar nerede? Onlar, Allah'ın rahmeti ile cennete girsinler."**

Hazret-i Ömer'in (r.a) ve Hazret-i Ali'nin (r.a) hilâfeti zamanında; Müslümanlar, sabah namazlarını kıldıktan sonra, duha namazını kılacakları vakte kadar mescitte beklerlerdi. Bu namazı da, mescitte kılarlardı.

Dahhak b. Kays, İbn-i Abbas'ın (r.a) şöyle dediğini anlattı;

- Öyle bir zaman içinde kaldık ki;

يُسَبِّحْنَ بِالْعَشِيِّ وَالْاِشْرَاقِ

- **"..akşam vakti ve kuşluk zamanı tespih okurlardı."** (38/18) Mealine gelen ayet-i kerimenin manası bize kapalı kaldı. Sonunda Müslümanların, duha namazı kıldıklarını görünce durumu anladık.

Allah rahmet eylesin; İbn-i Ebi Melike şöyle dedi;

- İbn-i Abbas'a (r.a) duha namazından sorulduğunda şöyle dedi;

- Bu namaz, Yüce Allah'ın kitabında vardır. Sonra şu ayet-i kerimeyi okudu;

فِى بُيُوتٍ اَذِنَ اللهُ اَنْ تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْاٰصَالِ

- **"Öyle evlerdir ki; Allah, oralarda adının anılıp yükselmesini ister. Oralarda, sabah akşam şanına tespih edilmesini diler."** (24/36)

İbn-i Abbas (r.a) iki rekât duha namazı kılardı; ama devamlı olarak değil. Anlatılan manadan olarak; İbn-i Abbas (r.a) tarafından kılınan duha namazı İkrime'ye sorulduğu zaman şöyle anlattı;

- İbn-i Abbas (r.a) duha namazını bir gün kılar, on gün kılmazdı. Nehaî şöyle anlattı;

- Ashab-ı kiram, duha namazının devamlı kılınmasını iyi görmezlerdi. Bu yüzden bazen kılar; bazen bırakırlardı. Ta ki; Farz bir namaz hâline gelmesin.

4. FASIL; Duha namazının kaç rekât olduğu.

Duha namazının rekâtları üzerine de değişik görüşler ileri sürülmüştür. Ancak, duha namazı en azından iki rekât olarak kılınmalıdır.

Duha namazının normal bir şekilde kılınması ise, sekiz rekât sayılmıştır. Duha namazı, en çok on iki rekât kılınır. Duha namazının iki rekât olduğu, bize şu raviler yolu ile ulaşmıştır;

Babasından naklen, Şeyh Ebu Nasr. Babasından naklen, Abdullah b. Büreyde. Bu ravilerin rivayetine göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Bir insanda, üç yüz altmış mafsal (eklem) vardır. O kimseye düşer ki; Her mafsalı için her gün sadaka versin."** Sahabe şöyle dedi;

- Ya Resulullah, buna kimin gücü yeter? Bunun üzerine Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Şu işlerden biri yapıldığı takdirde, onlar için sadaka verilmiş olur;**

a) Mescitte görülen tükürük gömülmelidir.

b) Yolda gidilmesine engel olan bir şey kaldırılmalıdır.

c) Hiç olmazsa, iki rekât duha namazı kılınmalıdır."

Bu manada, Ebu Hureyre (r.a) şöyle anlatmıştır;

- Halilim, Ebul-kasım Resulullah (s.a.v) bana üç şey tavsiye ey-

ledi;

a) Uyumadan evvel vitir namazı kılmak.

b) Her aydan üç gün oruç tutmak.

c) İki rekât duha namazı kılmak.

Duha namazının dört rekât olduğu da anlatılmıştır. Bu manadaki rivayet, İkrime yolu ile bize İbn-i Abbas'tan ulaşan hadis-i şeriftir. (Bak; 2. fasıl)

Maaze, Hazret-i Aişe'nin (r.a) şöyle dediğini anlatmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, duha namazını dört rekât kılardı. Sonradan da altı rekât kılardı.

Humeyd Tavil, Enes (r.a) yolu ile gelen rivayette; Resulullah (s.a.v) efendimizin duha namazı şöyle anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, duha namazını önce altı rekât kılardı; sonra da sekiz rekât kılardı.

İkrime b. Halid, Ebu Talib'in kızı Ümmühani'in şöyle dediğini anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, fetih günü Mekke-i Mükerreme'ye geldi. Mekke'nin yüksek tepesine çıktı. Orada sekiz rekât namaz kıldı. Kendisine şöyle sordum;

- Ya Resulullah, bu ne namazıdır? Şöyle buyurdu;

- **"Bu namaz, duha namazıdır."**

Allah rahmet eylesin; Ahmed b. Hanbel, Ümmühani'in rivayeti için şöyle dedi;

- Bu riayet sabit olmuştur.

Ancak, ilim ehli zatlar katında tercih edilen durum; Duha namazının sekiz rekât olduğudur. Ebu Said (r.a) bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimizden bir hadis-i şerif anlatmıştır.

Bu yolda, Hazret-i Aişe'nin de bir rivayeti vardır ki, o da duha namazının sekiz rekât olduğunu anlatmıştır.

Allah rahmet eylesin; Kasım b. Muhammed şöyle anlattı;

- Hazret-i Aişe (r.a) duha namazını sekiz rekât kılardı. Bu namazını da biraz uzunca kılardı.

Ve bu namazı kıldığı zaman kapısını kilitlerdi. Şayet isterse, on rekât kılardı. On iki rekât kıldığı da olurdu; en faziletlisi de budur.

Bu manadaki rivayet, bize şu raviler yolu ile gelmiştir;

Hamza b. Musa b. Enes b. Malik Ansarî. Semame b. Enes. Bu ravilerin rivayetleri, Enes b. Malik'e ulaşmaktadır ki, o da Resulullah

(s.a.v) efendimizden şöyle dinlediğini anlatmıştır;

- **"Bir kimse, on iki rekât duha namazı kılar ise, Allah-û Teâlâ onun için cennette altından bir saray yapar."**

Ebu Nasr'ın babasından anlattığı rivayete göre; Ümmü Habibe (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Bir kimse, on iki rekât duha namazı kılar ise, Allah-û Teâlâ onun için cennette bir ev yapar."**

Bir başka rivayet, bize şu raviler yolu ile gelmiştir;

Babasından naklen Ebu Nasr. Babasından naklen İbrahim Temimi. Bunların rivayeti, Ebu Zer'e (r.a) ulaşmaktadır ki, o da Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Ya Ebu Zer, gündüz on iki saattir. Bu saatlerin her biri için, bir rükû ve iki secde ile karşılık yap. Bunlar, o gün içindeki günah için sana yardıma yetişir. Ya Ebu Zer, bir kimse iki rekât namaz kılar ise, gafillerden yazılmaz. Dört rekât kılan, zikir ehli kimselerden yazılır. Altı rekât kılan kimseye, şirk hariç; başka günahların tehlikeli zararı olmaz. On iki rekât kılan kimse için, cennette bir köşk yapılır."** Şöyle sordum;

- Ya Resulullah, bu namazlar parça parça mı kılınmalı, yoksa toptan mı? Şöyle buyurdu;

- **"Nasıl kılarsan kıl; senin için bir sakıncası yoktur."**

5. FASIL; Duha namazının vakti.

Duha namazı için iki vakit vardır. Şöyle ki;

a) Duha namazının kılınması caiz olan vakti. Bu vakit, güneşin doğuşundan, öğlen namazı vaktine kadardır.

b) Müstehap olan vakit. Güneşin ortalığı ısıtmaya başlamasından itibaren, zevale yaklaşıncaya kadar olan vakittir. Bu vakitte, duha namazı kılmanın müstehap olduğu üzerine aşağıdaki rivayet vardır.

Anlatıldığına göre; Zeyd b. Erkam, Kûba mescidinde birtakım kimseleri Duha namazı kılarken görmüştür. Kendi kendine şöyle demiştir;

- Keşke bunlar duha namazının, bundan daha başka vakitte kılınmasının daha faziletli olduğunu bilmiş olsalardı. Kaldı ki, bu manada Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Duha (evvabin) namazı, güneşin ortalığı ısıtmaya başladığı vakit kılınır."** Duha namazının, öğlenden sonra kılınması da caizdir.

Bu manada, Avf b. Malik'ten gelmiştir ki; o da Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

-"Nafile namazın vakti, güneşin ortadan kaymasından sonra başlar."

Bu namaz da, huzur ve huşu ehli kimselerin namazıdır.

Duha namazı kılmak için en faziletli zaman, güneşin fazlaca ısındığı vakittir.

Duha namazını, öğlen vaktine kadar kılamayan kimse müstehap olarak; sonradan kaza eder.

6. FASIL; Duha namazında okunacak sureler.

Resulullah (s.a.v) efendimizden gelen rivayete göre; duha namazında Fatiha suresinden sonra şu iki sure okunur; Şems (91.) Duha (93.) sureleri. Resulullah (s.a.v) efendimiz, bu manada şöyle buyurmuştur;

- "Duha namazı, Şems (91.) Duha (93.) sureleri ile kılınmalıdır." Amr b. Şuayb, babası ve dedesi yolu ile gelen rivayette; Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Bir kimse, on iki rekât duha namazını kılar da, onların her rekâtında;

a) Bir kere Fatiha suresi.

b) Bir kere Ayet'el kürsî. (Bakara suresinin 255. ayetidir.)

c) Üç kere İhlâs suresi. (112. suredir.)

Okur ise, Allah-û Teâlâ o kul için, her semadan yetmiş bin melek indirir. Bunların yanında beyaz kâğıtlar ve nardan kalemler vardır. Ta sura üfleninceye kadar onun için iyilikler yazarlar. Kıyamet günü olduğunda, o melekler, hulleler ve hediyelerle ona gelirler. Onun kabrinin başında durur şöyle derler;

- Ey bu kabirde yatan, Allah'ın izni ile kalk. Sen güven içinde olan kimselerdensin."

7. FASIL; Duha namazının olmadığı hakkındaki rivayetler

Sahabeden bazıları tarafından, duha namazının olmadığı hakkında rivayetler gelmiştir.

Bu manadaki bir rivayeti, arkadaşlarımızdan İbn-i Münadi anlatmıştır. Bu zat, İbn-i Ömer'in (r.a) şöyle dediğini söylemiştir;

- Ben, İslâmiyet'e gireliden beri, hiç duha namazı kılmadım. Ancak, Kâbe-i Muazzama'yı tavaf ettiğim zaman müstesna.

Duha namazı, bidattir; ama güzel bir bidattir. Onu, meydana çıkaran kimse, pek güzel bir şekilde çıkarmıştır. İbn-i Mes'ud (r.a) duha namazı için şöyle buyururdu;

- Ey Allah'ın kulları, Allah-û Teâlâ'nın yüklemediği bir işi, siz yüklenmeye çalışmayınız. Eğer bunu, mutlaka kılacak iseniz, evinizde kılınız.

Bütün bu rivayetler şuna delâlet eder ki; Bu manada, anlattığımız rivayetler boşunadır. Ne var ki, durumu o manada yorumlamamak gerek. Bununla anlatmak istedikleri şudur; Farz namazlara benzetilmesin.

Sonra, insanlar onun vacip olduğu itikadına sahip olurlar ki; herkesin ibadetten alacağı neşesi ayrıdır. Bu yoldan onlara ibadetin hafif tutulmasını istemişlerdir; taatın onlara kolay yoldan yaptırılmasını istemişlerdir. Utban b. Malik (r.a) şöyle anlatmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, duha namazını evinde kılmıştır. Diğerleri de o kılarken kalkar ardında kılarlardı. Hazret-i Aişe (r.a) de duha namazını kılarken, evinin kapısını kilitlerdi. İbn-i Abbas (r.a) da duha namazını bir gün kılar; on gün terk ederdi.

8. FASIL; Gündüz yapılan üçüncü vazife.

Bu vazife de, öğlen namazı farzından, evvel ve öğlen namazı farzından sonra kılınan namazdır.

Bu manada, Ümmü Habibe'nin (r.a) rivayetini; babasından naklen Ebu Nasr bize anlatmıştır;

- Bir kimse, öğlenin farzından evvel dört, öğlenin farzından sonra dört rekât namaz kılar ise, Allah-û Teâlâ onun etini cehenneme haram eder. Denilmiştir ki;

- Sema kapıları ve cennet kapıları zevalden sonra, öğlen namazı kılınıncaya kadar açık kalır. Üstte anlatılan manadan olarak şöyle denmiştir;

- O saatte, edilen dua makbuldür. Yine aynı manadan olarak o saatte; İbadete, duaya, zikre devam etmek müstehaptır. Ebu Eyyub el-Ensarî (r.a) gelen bir rivayette şöyle demiştir;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, öğlen namazından evvel devamlı olarak dört rekât namaz kılardı.

Resulullah (s.a.v) efendimize bu durum sorulduğu zaman şöyle buyurdu;

- "Cennet kapıları, güneşin zevali vaktinde açılır. Namaz için kamet okununcaya kadar (veya namaz kılınıncaya kadar) **da**

kapanmaz. Bu saatte, ibadette olmak isterim." Hazret-i Aişe'ye (r.a) şöyle soruldu;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, hangi ibadeti devamlı yapmayı daha fazla severdi? Bunun üzerine, Hazret-i Aişe (r.a) şöyle demiştir;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, öğlen namazından evvel dört rekât namaz kılmayı hiç bırakmazdı. Bu namazlarda, ayakta durmayı uzatırdı. Rükûunu ve secdesini de güzel yapardı.

9. FASIL; Gündüz yapılan dördüncü vazife.

Bu vazife de, öğlenle ikindi arasında yapılacaktır. Bu manadaki bir rivayet, şu raviler yolu ile bize ulaşmıştır;

Babasından naklen Ebu Nasr. Ömer b. Ahmed. Abdullah b. Muhammed. Salih b. Malik. Cafer b. Ömer. Ata'dan naklen, Yunus b. Ebu Ömer. Bütün bu ravilerin rivayetleri, İbn-i Abbas'a (r.a) ulaşmaktadır ki, o da Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Bir kimse, öğlenle ikindi arasını ihya eder ise, kalpler öldüğü gün, Allah-û Teâlâ onun kalbini canlı tutar."

Anlatıldığına göre; İbn-i Ömer (r.a) öğlenle ikindi namazı arasını ihya ederdi. Allah rahmet eylesin; İbrahim Nehaî şöyle anlattı;

- Bizden önce gelen büyük zatlar; akşamla yatsı arasındaki namazı ve öğlenle ikindi arasındaki namazı fazilet itibari ile gece kılınan namaza benzetirlerdi.

Önce gelip geçen pek çok zatların âdeti oydu ki; Kılmakta oldukları nafile namazlarını ve diğer ibadetlerini öğlenle ikindi arası yapsınlar.

Bu saatte halktan ayrılır; tamamen Yüce Hak ile olmaya bakarlardı.Bu saat, Yüce Allah ile halvete geçilecek saattir. Onun zikri edilecek saattir. O saatte kılınan namaz, gaflet namazıdır.

Öğlenle ikindi arasında namaz ve zikir itikâfa girmek müstehaptır. Böylelikle, itikâfla namazı beklemek arasını birleştirmiş olur. Geçmişte yaşayan büyük zatların âdeti böyle idi.

Ancak, öğlenden evvel uyumamış kimseler bu saatte uyumalıdır. Böylelikle, gece ibadetine kalkmak için kuvvet kazanır.

Öğlenden evvel uyumak, geçen gecenindir; öğlenden sonra uyumak ise, gelecek gece içindir. Ancak sekiz saatten fazla uyumak da müstehap değildir. Denilmiştir ki;

- Bir kimse, sekiz saatten az uyur ise, bedenine hastalık gelir. Zira uyku bedenin kuvvetini sağlar ve rahatını temin eder.

Bir başka rivayet, bize şu raviler yolu ile gelmiştir;

Babasından naklen Ebu Nasr. Babasından naklen Sehl. Bu ravilerin rivayetleri, sonunda Ebu Hureyre'ye (r.a) ulaşmaktadır ki, o da Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Bir kimse, bir günde sayılacağı şekilde on iki rekât namaz kılar ise, Allah-û Teâlâ, onun için cennette bir ev yapar;

a) Sabah namazından evvel iki rekât.

b) Öğlenden evvel dört rekât.

c) Öğlenden sonra iki rekât.

d) İkindiden evvel iki rekât.

e) Akşam namazından sonra iki rekât." Said b. Müseyyeb, Hazret-i Aişe'den (r.a) aldığı bir rivayete göre; Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Namaz kılanlar, ikindi namazından evvel dört rekât namaz kılmaya devam ederler ise, Allah-û Teâlâ, kesin olarak onların günahlarını bağışlar."

10. FASIL; Nafile ibadetlere dair bir hadis-i şerif üzerine

Anlatılan vakitlerde, yapılacak nafile ibadetleri özünde toplayan bir hadis-i şerif gelmiştir. Bu hadis-i şerif, aşağıda anlatılan raviler yolu ile gelmiştir;

Babasından naklen Ebu Nasr. Muhammed b. Ahmed Hafiz. Muhammed b. Bedir Himarî. Hammad b. Müdrik. Osman b. Abdullah Şamî. Muhammed b. İbrahim. Tavus'tan naklen, Abdullah b. Ebu Said. Bu ravilerin rivayetleri, sonunda Abdullah b. Abbas'a ulaşmakladır ki, o da Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Bir kimse, akşam namazından sonra; kimse ile konuşmadan dört rekât namaz kılar ise, onun ameli İlliyyin zümresinin ameline katılır. Ve o kimse, Mescid-i Aksa'da kadir gecesini bulup ihya etmiş gibi olur." Mescid-i Aksa Kudüs'tedir.

Hadis-i şerife devam edelim;

- "Bu namaz, gecenin yarısını ibadetle geçirmekten hayırlıdır. Şu ayet-i kerimeler anlatılan manayadır; Onlar, gecenin az bir kısmında uyurlardı. (51/17) **Yanları yataklarından uzaklaşır.** (32/16) **Musa, ahalisinin gaflette bulunduğu bir sırada şehre girdi.** (28/15)

Bir kimse, yatsı namazından sonra, dört rekât namaz kılar ise, Mescid-i Haram'da, kadir gecesini ihya etmiş kadar se-

vap alır.

Bir kimse, öğle namazından evvel dört, öğle namazından sonra dört rekât namaz kılar ise, Allah-û Teâlâ, ebedî olarak onun cesedini yemeyi cehenneme haram kılar.

Bir kimse, ikindi namazından evvel, dört rekât namaz kılar ise, Allah-û Teâlâ onun için, cehennemden bir berat fermanı yazar." İbn-i Ömer'in rivayetine dayanarak, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Sabah namazının iki rekât (sünneti), bana göre dünya ve içindekilerden daha sevimlidir."

Hazret-i Ali (r.a) Ebu Nasr'ın babasından naklen anlattığına göre; Resulullah (s.a.v) efendimizin kıldığı sünnet namazlar sorulduğu zaman şöyle demiştir;

- Onun yaptıklarının hepsini yapmaya kimin gücü yeter ki!

Beklerdi; güneş sağında olduğu kadar solunda bulunduğu zaman, ikindi namazı için iki rekât kılardı. O miktar sağında olduğu zaman, öğle namazı için dört rekât kılardı.

Güneş zevale yüz tuttuğu zaman, dört rekât kılardı. Öğle namazından sonra iki rekât kılardı. İkindi namazından evvel dört rekât kılardı. Hulâsa.

Kul, ezandan ve kametten sonra namaz kılmayı, yalvarıp dua etmeyi ganimet bilmelidir. Zira o saatler, dua eden kimsenin duasının makbul olduğu saatlerdir. Nitekim bunları daha önce de anlattık.

11. FASIL; Gündüz yapılan beşinci vazife.

Bu beşinci vazife, ikindi namazından sonra, güneş batıncaya kadar yapılacaktır. Bu da; Zikir, tespih, tehlil, istiğfar, melekût (melekler) âlemini düşünmek, Kur'ân okumaktır. Zira bu zamanda, nafile namaz kılmak yasak edilmiştir.

Güneş batmadan evvel şu sureleri okumalıdır; Şems (91.), Duha (93.), Leyl (92.), Muavvezeteyn (113. ve 114.).

Geceye girerken de, Kur'ân okumakla ve Allah'a sığınmakla girmelidir. Hasan (r.a) şöyle anlattı;

- Yüce Allah'ın rahmetinden anlatıldığı zaman, Resulullah (s.a.v) efendimiz, Yüce Allah'ın şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Ey âdemoğlu, sabah namazından sonra bir saat beni zikret, ikindi namazından sonra da beni bir saat zikret. Bu iki zaman arasında kalan için ben sana yetişirim."

24. BÖLÜM

BEŞ VAKİT NAMAZI - VAKİTLERİ, SÜNNETLERİ VE FAZİLETLERİ

1. FASIL; Farz olan namazlar.

Kılınması **farz** olan namazlar **beştir.** Sırası ile şöyledir;

a) Sabah namazı. Bu farz namaz, **iki rekâttır.**

b) Öğle namazı. Bu farz namaz, **dört rekâttır.**

c) İkindi namazı. Bu farz namaz, **dört rekâttır.**

d) Akşam namazı. Bu farz namaz, **üç rekâttır.**

e) Yatsı namazı. Bu farz namaz da **dört rekâttır.**

Bu namazların tamamı on yedi rekâttır.

Resulullah (s.a.v) efendimizin miracında, müminlere elli vakit namaz farz oldu. Sonradan, Yüce Allah'ın hikmeti ile bu elli vakit beş vakte indi.

Allah-û Teâlâ'nın elli vakit yerine beş vakit namazını kabul buyurması, mümin kullarına bir kolaylık, bir yük hafifletmesidir. Atılan kısma nazaran, kalan çok azdır.

Nitekim düşmanla savaş işinde bir kolaylık gösterilmiş; daha önce bir kimsenin on kişi ile çarpışması, bir kişinin on kişiden kaçmaması emredilmiş iken;

- Bir kişinin iki kişiden kaçmaması. Şeklinde değiştirilmiştir. Buna benzer daha başka kolaylıklar da vardır. Nitekim ramazan gecelerinde; daha önce;

- Uyuduktan sonra; yemek, içmek, kadınla münasebet haramdır. Şeklinde bir emir verilmiş iken, sonra şu hafifletici emir gelmiştir;

- **"Siyah iplik, beyaz iplikten sizce ayırt edilinceye kadar yiyin ve için."** (2/187) Daha önce, haram olan şey mümin kullara kolaylık olması için bu şekilde bir değişikliğe uğramıştır.

2. FASIL; a) Namazın farz olduğu. b) Namazın vakitleri.

Namazın kılınması gerekli farz olduğunu şu ayet-i kerimeden anlıyoruz;

- **"Dosdoğru namaz kılın; rükû eden müminlerle beraber rükû edin."** (2/43) Namazın vakitlerini açıklayan ayet-i kerimeler ve hadis-i şerifler de vardır. Bu manada, ayet-i kerimeleri öncelikle alalım;

فَسُبْحَانَ اللهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ وَلَهُ الْحَمْدُ فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ

- **"Akşama girerken, sabaha çıkarken Allah'ı tespih edin. Yerde ve semalarda, hamd Allah'a mahsustur. Gündüzün sonunda, öğlen vaktine erdiğinizde Allah'a hamd edin. (tespih edin.)"** (30/17-18)

Bu ayet-i kerimenin ifade ettiği mana, daha açık bir şekilde şöyle anlatılabilir;

- Akşamı ettiğiniz zaman, akşam ve yatsı namazını kılınız. Sabaha çıktığınız zaman, sabah namazını kılınız. Akşama doğru ikindi namazını kılınız. Öğle zamanı da, öğle namazını kılınız.

Ayet-i kerimelere devam edelim;

اِنَّ الصَّلٰوةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا

- **"Namaz, müminlere vakitleri belli bir şekilde farz kılındı."** (4/103)

- **"Gündüzün iki tarafında, gecenin de yakın saatlerinde dosdoğru namaz kıl."** (11/114)

- **"Güneşin kaymaya başlamasından; kararmasına kadar güzelce namaz kıl."** (17/78) Yani; Hem zeval vakti hem de güneş batarken. Ayet-i kerimelere devam edelim;

- **"Güneşin doğmasından evvel, batmasından önce Rabbini hamdle tespih et. Gecenin bir kısmında, gündüz etrafında da tespih et. Bu yoldan rızaya kavuşacağın umulur."** (20/130)

Katade, bu ayet-i kerime üzerine şöyle dedi;

- Güneş doğmadan evvel kılınacak namaz, sabah namazıdır. Güneş batmadan evvel kılınacak namaz, ikindi namazıdır. Gecenin bir kısmında kılınacak namaz, akşam ve yatsı namazıdır. Etrafında kılınacak namaz, öğle namazıdır.

Gelelim, namaz üzerine gelen hadis-i şeriflere.

İbn-i Abbas (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Cebrail aleyhisselâm, Kâbe'de bana imam oldu.

Güneş zevale yüz tuttuğu zaman, bana öğle namazını kıldırdı. Güneşin ortadan batıya kayma miktarı, bir nalın kayışı kadardı.

Sonra bana ikindi namazını kıldırdı. Bu vakitte, her şeyin gölgesi bir misli artmıştı.

Sonra bana akşam namazını kıldırdı. Bu vakit de, oruçlunun iftar vakti idi.

Sonra bana yatsı namazını kıldırdı. Bu vakitte de, günden kalan beyazlık kaybolmuştu.

Sonra bana sabah namazını kıldırdı. Bu vakit, oruç tutan kimse için bir şey yemenin haram olduğu vakit idi.

Bundan sonra, bana şöyle bir namaz kıldırdı;

Her şeyin gölgesi, bir misli arttığı zaman öğle namazını kıldırdı.

Her şeyin gölgesi, iki misli arttığı zaman ikindi namazını kıldırdı.

Oruçlunun iftar ettiği zaman bana akşam namazını kıldırdı.

Gecenin ilk üçte biri geçtiği zaman bana yatsı namazını kıldırdı.

Bir yolcunun, sabaha doğru yola çıkacağı zaman da sabah namazını kıldırdı. Sonra.. Cebrail, bana dönüp şöyle dedi;

- Ya Muhammed, bu ikinci olarak kılınan namaz vakitleri, senden önceki peygamberlerin namaz kıldıkları vakitlerdir. Esas namaz vakitleri, bu iki vaktin ortasıdır."

Bu hadis-i şerif, namaz vakitlerinde esas tutulan bir hadis-i şeriftir. Bu manada, anlatılacak çokça hadis-i şerifler vardır ki; bunların hemen hepsi de bu manaya çıkar. Bunun için, onları anlatmadan geçeceğiz.

3. FASIL; Namazları ilk kılanlar.

Burada, Resulullah (s.a.v) efendimizden evvel, bu namazları kılanlar anlatılacaktır. Bazı haberlerde şöyle anlatıldı;

- Ensardan biri, Resulullah (s.a.v) efendimize şöyle sordu;

- Sabah namazını ilk olarak kim kıldı? Resulullah (s.a.v) efendi-

miz şöyle buyurmuştur;

- "Sabah namazını ilk kılan Adem aleyhisselâmdır.

Öğle namazını ilk kılan İbrahim aleyhisselâmdır. Bunu, Allah-û Teâlâ Nemrut'un ateşinden kurtardıktan sonra kıldı.

İkindi namazını ilk kılan Yakub aleyhisselâm idi. Cebrail, kendisine oğlu Yusuf'u haber verdiği zaman kıldı.

Akşam namazını ilk olarak, Davud aleyhisselâm kılmıştı. Allah-û Teâlâ, onun tövbesini kabul buyurunca bu namazı laldı.

Yatsı namazını ilk olarak, Yunus b. Metta aleyhisselâm kıldı. Balığın karnından kanatsız bir kuş yavrusu gibi çıkmıştı; bu namazı kıldı. Sonra, Cebrail aleyhisselâm geldi ve Yunus peygamber şöyle dedi;

- Allah-û Teâlâ sana selâm eder ve şöyle buyurur;

- Ben, senden utanıyorum. Dünya hayatında sana nasıl azap ettim! Acaba, bu durumda sen benden razı mısın?

Bunun üzerine, Yunus aleyhisselâm kalktı; iki rekât namaz kıldı. Sonra şöyle dedi;

- Ben Rabbimden razıyım; ben Rabbimden razıyım."

4. FASIL; İlk farz olan namaz.

Resulullah (s.a.v) efendinize ilk farz olan ve kılması için ilk emredilen namaz şu namazlardır;

a) Sabah namazı.

b) Akşam namazı.

O vakitlerde, Resulullah (s.a.v) efendimiz, sabahları iki rekât, akşamları da iki rekât namaz kılardı. Üstteki mana, şu ayet-i kerime ile sabittir;

- "Akşam sabah Rabbine hamd ile tespih eyle." (40/55)

Resulullah (s.a.v) efendimiz, miraç gecesi semaya çıkarılıncaya kadar bu namaza devam etti. Orada, Resulullah (s.a.v) efendimize beş vakit namaz farz oldu.

Sabah namazı da, günün ilk namazı oldu. Ondan sonra da, öğle namazı geldi.

İlim sahipleri, namazları anlatmaya başlarken; öğle namazından başlamaları, Resulullah (s.a.v) efendimizin sünnetine uymak içindir. Bu mana, daha önce de anlatılan şu hadis-i şeriften alınmıştır;

- **“Cebrail aleyhisselâm, Kâbe’de bana imam oldu; öğle namazını bana kıldırdı.”** Bu hadis-i şeriften anlaşılacağı üzere, Resulullah (s.a.v) efendimiz namaz vakitlerini anlatırken; öğle namazından başlamıştır.

Vakitlerin ilki de öğle namazı olmuştur.

İlk farz olan namaz da öğle namazı olmuştur.

Yukarıda şöyle bir açıklamada bulunduk;

- **“Sabah namazını ilk kılan Âdem aleyhisselâm’dır.”** Âdem aleyhisselâm, insanlar içinden ilk gönderilen peygamberdir. Bu manadan da bilinmiş oldu ki; Umumî manada, ilk farz olan namaz sabah namazıdır.

5. FASIL; Sabah namazının vakti.

Sabah namazının ilk vakti, ikinci fecrin (şafağın) ağarması ile başlar. Bu fecir güneşin doğuş yerinin ilk noktasında başlar. Bu fecir, dipten doğru kıbleye doğru gider.

Sonra yükselir, bütün ufku kaplar. Dağ başlarını ve büyük köşkleri sarar. Sabah namazının son vakti ise; fecir zamanının geçtiği, güneş oklarının görünmeye başladığı zamandır.

Bu iki vakit arasında sabah namazını kılmak için geniş bir vakit vardır. Müstehap olan odur ki; bu sabah namazına;

- **Subh namazı.** İsmi verilsin. Yahut;

- **Fecr namazı.** İsmi verilsin. Şu isim verilmemelidir;

- **Salât-ı gadat.** (Gadat namazı.) Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَقُرْاٰنَ الْفَجْرِ اِنَّ قُرْاٰنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا

- **“Sabah** (fecir) **namazını kıl; zira sabah namazı şahitlidir.”** (17/78)

Sabah namazında, gece ve gündüz melekleri hazır bulunurlar.

O saatte, gece melekleri sayfalarını toplarlar; gündüz melekleri de yeni sayfalarını açarlar. Onlara selâm olsun.

En faziletlisi, sabah namazını karanlık açılmadan kılmaktır. Ancak, İmam-ı Azam Ebu Hanife, bu görüşte değildir.

Ona göre sabah namazını; Karanlık geçtikten sonra, gün ağarırken kılmak daha faziletlidir.Bizim;

- En faziletlisi, sabah namazını karanlık açılmadan kılmaktır. Dememiz, Hazret-i Aişe’den (r.a) gelen şu rivayete dayanmaktadır;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin zamanında kadınlar da sabah

namazını kılmaya çıkarlardı.

Resulullah (s.a.v) efendimizle birlikte namazlarını kıldıktan sonra, evlerine örtülerine bürünmüş olarak dönerlerdi.

Ortalık karanlık olduğundan, onların kim olduklarını tanıyan olmazdı.

İmam-ı Ahmed'den gelen bir başka rivayet ise, şöyledir;

- Bu durumda nazara alınacak mesele, imama uyacak kimselerin durumudur.

Şayet onların hâline uygunu, karanlık açıldıktan sonra kılmak ise, öyle kılınır. Ta ki; Cemaat fazlalaşsın ve sevap çoğalsın.

İlk fecre (yalancı şafağa) gelince, ona itibar edilmez. Onun için ne haram olan bir şey vardır; ne de o vakitte yapılması gerekli olan bir şey.

Bu manada, İbn-i Abbas'tan (r.a) şöyle bir rivayet gelmiştir;

- Fecir ikidir. Namaz kılmanın helâl olduğu, oruç tutanlara yemenin ve içmenin haram olduğu fecir, dağ başlarına aydınlığını yayan şafaktır. Yüce Allah'ın âlim kulları, her iki şafağı (fecri) şöyle anlatmışlardır;

a) Birinci fecir. Bu saatte, güneşin şuası (ışığı) semaya vurur. Bu şuanın (ışığın) vuruşu, güneşin beşinci yer tabakasından çıkış zamanıdır. Oradan çıkarken, semaya aydınlığını verir. Orada kat edeceği yol kadar, semada o aydınlık kalır.

Bu aydınlık, gecenin son üçte birinde çıkar ki;

- Birinci fecir. Dedikleri budur. Bu aydınlık, sonradan geçer; gece ilk hâline döner. Çünkü; Güney alt felekte kaybolmaya gider; altıncı tabaka yer onu perdeler. Böylelikle gökte çıkan aydınlık da kaybolup gider.

b) İkinci fecir. Bu da, güneş şafağının çıkmasıdır. Bu durum, altında kızıllık bulunan beyazlığın ortaya çıkmasıdır. Bunun bir adı da; ikinci şafaktır.

Bunun ilk vakti, gecenin son vaktidir. Sonu ise, güneşin çıkması ile gelir. Bunun meydana gelişi şöyledir;

Güneş, yeryüzüne çıkarken, yerin yedinci tabakasından çıkar. Onun şuası da, en alt felekten çıkar.

Burası, semanın eteği olup orada dağlar, denizler ve yüksek iklimler gözden kaybolur. Güneş, bu sırada aydınlığını gök ortasına doğru enine yayar. Bunun çıkış şekline;

- **Mustatir..** Denir. Ama birinci fecir için;

- **Mustatil..** Denir. Zira o, uzunlamasına çıkar; sonra da geçer. Ancak, ikinci anlatılan, enine çıkıp semanın tamamını kaplar.

Hâsılı; Güneş için iki şafak vardır;

a) Güneş doğarken.

b) Güneş batarken.

6. FASIL; Öğle namazı

Öğle namazının vakti, güneşin kayması ile başlar.

Öğle namazının son vakti ise, her şeyin gölgesi bir misli olmasıdır. Öğle namazında, vakit geçirmeden kılmak en faziletlisidir.

Ancak, aşırı sıcaklarda ve bulutlu havalarda biraz ertelenir. Bunu da, cemaate gelenler için yapmalıdır. Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- **"Öğle namazını serine getiriniz. Zira aşırı sıcak, cehennem yelindendir."** Bilal'ın (r.a) de şöyle dediği anlatılmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimize öğle namazı için ezan okudum. Bana şöyle buyurdu;

- **"Biraz serine getir."** Bir daha ezan okudum; aynı şekilde;

- **"Biraz daha serin olsun."** Üçüncü kere ezan okuduğum zaman şöyle buyurdu;

- **"Biraz daha serinlesin."** O kadar ki, tepelerin gölgesini görmeye başladım. Daha sonra, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Aşırı sıcak, cehennem yelindendir. Şayet sıcak bastırır ise, vakti biraz serinlemeye terk ediniz."**

ZEVAL VAKTİNİ BİLMEK

Zeval vakti, güneşin tam durduğu vakittir. Güneş, batıya doğru az kaymaya başlayınca, öğle zamanı olur.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- **"Güneş, bir nalın kayışı kadar yerinden batıya kaydığı zaman öğle vakti olur. Her şeyin gölgesi, bir misline ulaştığı zaman, öğle namazının sonudur. İkindi namazının da vaktidir."**

Üstte anlatılanları daha iyi bilmek için şöyle yaparsın; Anlatılacağı şekilde güneşin gölgesini ölçmeye geçersin. Şöyle ki;

Ya bir odun parçası dikersin yahut da kendin ayakta durursun. Ancak, odun parçasını dikeceğin yer, ayakta duracağın yer normal bir şekilde düzgün olmalıdır.

Bundan sonra ya gölgeyi ölçmeye başlarsın. Yani; Adımlarsın. Yahut bakarsın; Uzuyor mu, kısalıyor mu?

Gölgenin kısaldığını görürsen bilirsin ki; Henüz zeval vakti değil. Şayet ayakta durduğun zaman görürsen ki; Güneş ne uzuyor, ne de kısalıyor. Bilesin ki; Güneşin durmasıdır; günün de ortasıdır.

Ve böyle bir vakitte namaz kılmak caiz değildir. Gölge uzamaya başladığı zaman güneşin zevale döndüğü anlaşılır.

Şimdi bu artmayı uzunlamasına ölçmeye başla;

a) Şayet gölge, aslının bir misli ise, henüz öğle vaktidir; ama sonu. **b)** Şayet gölge, aslının boyunu az geçmiş ise, ikindi vakti girmiştir. **c)** Şayet gölge, aslının iki mislini biraz geçmiş ise, artık ikindi namazı vaktinin sonudur.

Bundan sonra kalacak vakit, ikindi namazının zarurî durumlarda kılınacak vaktidir. Güneşin batışına kadar sürer.

Burada anlatılan ölçü, daha ziyade bir odun parçası ile ölçme durumudur. Şayet boyunla ölçecek durumda isen, o zaman şöyle yaparsın;

Ayakta durduğun zaman, gölgen kısalıyorsa, henüz zeval vakti değildir. Şayet gölgen olduğu hâlde duruyorsa bilirsin ki; Güneş yerinde duruyordur. Şayet gölge artar ise, zeval vaktidir.

Gelelim, boyuna göre, gölgeyi ölçmene. Şöyle ki;

Senin boyun, kendi ayak uzunluğuna göre yedi ayaktır; ancak ayakta dururken, gölgenin uzayan kısmına gelen ayak kısmından itibaren.

Yüzünü güneşe doğru çevirir; düzgünce durursun. Sonra birine;

- Gölgemin sonunu işaretle. Dersin. Bundan sonra, işaretlenen yere kadar ayaklarınla ölçersin.

Bu ölçeceğin gölge;

a) Yedi ayaktan az ise, henüz öğle vaktidir; ikindi olmamıştır.

b) Şayet yedi ayağı geçer ise, ikindi vakti gelmiş demektir.

7. FASIL; Yazın ve kışın güneşin gölgesi

Yukarıdaki fasıllarda, ayakla ve ağaç parçası dikmekle gölgenin ölçülebileceğini anlattık.

Ancak bu gölge, yaza ve kışa göre değişiktir. Yani; Uzar ve kısalır. Gölgenin uzaması daha çok kışın olur. Çünkü kışın güneş, insanın karşı tarafındadır.

Şunun için ki; Kış günlerinde güneş, semanın eteklerinde dola-

şır; semanın ortasına çıkmaz.

Gölgenin noksan olması da yaza rastlar. Zira o zaman güneş sema boşluğuna çıkar. İnsanların da tam üstüne düşer.

Güneş semaya yükseldiği zaman neye karşı durur ise, onun gölgesini uzatır.

Yükseldikçe de, güneşin gölgesi kısalır. Yükselmede son buluncaya kadar bu kısalma devam eder.

Güneşin semanın ortasına ulaşması onun tam dik durmasıdır.

Güneş bundan sonra, batı tarafına doğru inişe geçer. Bu inişi ile gölge uzamaya başlar ki; O vakit, zeval vaktidir.

Güneşin gölgesi, beldelere göre de değişik olur.

Mekke ve civarında güneşin gölgesi kısalır. Zira buralar, feleğin ortasının alt kısmına düşer. Buralarda güneşin gölgesi öyle bir dereceye gelir ki; Hiç kalmaz.

Horasan ve civarındaki beldeler, feleğin ortasından uzaktır. Buralarda yaz ve kış, güneşin gölgesi uzar. Bu gölgelerin yazı, gölgenin uzamasında başka yerlerin kışına benzer.

Bu gibi beldelerde, bir ayağa kadar güneş inmeye başlar.

8. FASIL; Ayaklarla ölçü.

Heyet ilminde ileri gelenler, zeval için ayakla ölçüyü şöyle anlatmışlardır;

Zeval için en az ölçü, haziran ayında olmaktadır ki; İki ayaktır.

Güneşin zevali, kânun (aralık ve ocak) aylarında olur ki, o zaman zeval vakti, gölge sekiz ayak kadar uzar.

Eylül ayında, gölge beş ayak uzar.

Birinci teşrinde (ekim ayında) altı ayak uzar.

İkinci teşrinde (kasım ayında) yedi ayak uzar.

Daha önce de anlatıldığı gibi, birinci kânunda (aralıkta) sekiz ayak uzar. Bu ayda, günün kısalması, gecenin uzaması son bulur. Güneşin, batıya doğru kayarken, zeval gölgesi de en çok bu aydadır.

Bundan sonra gölge kısalır; gün uzar.

Güneşin zevali, ikinci kanunda (ocakta) yedi ayağa düşer.

Şubatla sekiz ayak, martta da beş ayaktır. Bu ayda gece gündüz eşit uzunlukta olur.

Nisan ayında zeval vakti, dört ayaktır.

Mayıs ayındaki zeval, üç ayağa düşer.

Haziran ayında iki ayağa düşer ki; Günler uzamakla, geceler de kısalmakta son bulur.

Güneşin zevali, en az bu ayda olur. Bu ayda, gün on beş saat olup gece dokuz saattir.

Temmuz ayında zeval üç ayağa çıkar.

Ağustos ayında da dört ayak olur.

Eylül ayında beş ayak olur ki; Gece ve gündüz, bu ay içinde eşit olur. Allah rahmet eylesin; Süfyan-ı Sevrî şöyle dedi;

- Zevalde güneşin gölgesinin en çok uzaması yedi ayak olup en azı da bir ayaktır. Zevalde, güneş gölgesinin en az uzaması da bir adımdır. Abdullah b. Mesud (r.a) şöyle anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimizle, yazın öğlen namazını, gölge beş ayak uzadıktan sonra kılardık. Bunun üç ayağa düştüğü de olurdu.

Kışın ise, gölgenin uzaması, beş ayakla altı ayak arası olurdu; öğle namazını da bu vakitlerde kılardık.

9. FASIL; Namaz zamanını bilmekte diğer ölçüler.

Bazı ilim sahipleri şöyle anlattı;

- Mart ayının on dokuzunda; güneşin zevali; insan gölgesi üç ayak olunca olur. Dikilen odun gibi şeylerin durumu da böyledir.

O günlerde, güneşin zevali, her şeyin gölgesi, esas boyunun yedide üçü bulunca olur.

Bundan sonra, gölge adım adım kısalır. Ta günler uzayıp geceler kısalıncaya kadar.

Gecenin kısalması, gündüzün uzaması; haziran ayının yirmi dokuzuncu (29.) günü son bulur.

O zaman, gölge insanın boyunu yarım ayak geçince zeval başlar. Güneş zevalinin en az ölçüsü budur.

Bundan sonra, gölge uzamaya başlar.

Aradan otuz altı (36) gün geçtikten sonra, gölge bir ayak uzar.

Eylül ayının on dokuzunda da gece gündüz eşit olur. O gün, gölge üç ayak uzadığı zaman, güneşin zevali başlar. Bundan sonra gölge uzar.

Aradan on dört gün geçtikten sonra, gölge bir ayak daha uzar. Gece kısalmakta, gündüz uzamakta son buluncaya kadar böyle gider. Bu gün de, aralık ayının on dokuzuna rastlar. O gün, gölge yedi buçuk ayak olur.

Güneşin zevalinden, gölgenin en çok uzaması bu kadardır.

Aradan her on dört gün geçtikçe, gölge bir ayak kısalır. Mart ayının on dokuzuna kadar böyle gider. O gün gecenin ve gündüzün eşit olma durumu vardır. O zaman güneşin zevali, gölgenin üç ayak uzaması ile olur.

Bu durumda, güneş yaz mevsimine geçmiştir. Yaz günlerinde gölgenin kısalması, her otuz altı günde bir adımdır.

Kış günlerinde ve bahara doğru ise, zeval için gölge on dört (14) günde bir adım uzar.

10. FASIL; Vakitleri bilmekte bir başka usul.

Bilginlerimizden bazıları, vakitleri bilmekte bir başka yol anlatmışlardır. Şöyle ki;

Haziran ayının tamamında, güneşin zevali, gölge üç ayak olduktan sonra başlar. Burada anlatılan ayak;

- Gölgesi için dikilen her şeyin, yedide biridir.

Bu ayda, ikindi namazının vakti ise, gölge dokuz buçuk ayak olunca başlar.

Temmuz ayının tamamında öğle namazının vakti; gölgenin dört ayak olması ile başlar.

Bu ayda, ikindi namazının vakti ise, gölgenin on buçuk ayak uzaması ile başlar.

Ağustos ayının tamamında öğle vakti, gölge beş ayak uzayınca başlar.

Bu ayda ikindi namazı ise, gölgenin on bir buçuk ayak uzaması ile başlar.

Eylül ayının tamamında öğle namazının vakti; gölgenin boyu altı ayak uzayınca başlar.

Bu ayda ikindi namazının vakti ise, gölgenin on iki buçuk ayak uzaması ile başlar.

Ekim ayının tamamında, öğle namazının ilk vakti; gölgenin yedi ayak uzaması ile başlar.

Bu ayda, ikindi namazının vakti ise, gölgenin on üç buçuk ayak uzaması ile başlar.

Kasım ayının tamamında, öğle namazının vakti; gölgenin sekiz ayak uzaması ile başlar.

Bu ayda, ikindi namazının vakti ise, gölge on dört buçuk ayak uzayınca başlar.

Aralık ayının tamamında, öğle namazının vakti; gölge on buçuk ayak uzayınca başlar.

Bu ayda, ikindi namazının vakti ise, gölgenin on yedi ayak uzaması ile başlar.

Ocak ayının tamamında öğle namazının vakti; gölgenin dokuz ayak uzaması ile başlar.

Şubat ayının tamamında, öğle namazının vakti; gölgenin yedi buçuk ayak uzaması ile başlar.

Bu ayda ikindi namazının vakti ise, gölgenin on dört buçuk ayak uzaması ile başlar.

Mart ayının tamamında öğle namazının vakti; gölge altı ayak uzayınca başlar.

Bu ayda ikindi namazı ise, gölgenin on iki buçuk ayak uzaması ile başlar.

Nisan ayının tamamında, öğle namazının vakti; gölgenin dört buçuk ayak uzaması ile başlar.

Bu ayda, ikindi namazının ilk vakti ise, gölgenin on bir ayak uzaması ile başlar.

Mayıs ayının tamamında, öğle namazının vakti; gölgenin üç buçuk ayak uzaması ile başlar.

Bu ayda, ikindi namazının vakti ise, gölgenin on ayak uzaması ile başlar.

Buraya kadar anlatılanlar; senelerin tümünde zeval vakitleri için tespit edilen ölçülerdir.

Duygularımızın ulaşamadığı, bilgilerimizin yanına varamadığı kısımları en iyi bilen Allah'tır.

11. FASIL; Zeval vaktini bilmek.

Zeval vaktini; anlatılan şekilde ve belirtilen sınırlama ile bilmek, kesin hükme dayanan bir iş değildir. Olsa olsa, zeval vaktini bilmek işinde tayin edilen yönlerden biri olur.

Kaldı ki, hemen herkesin anlatılan durumu idrak edebilmesi mümkün değildir.

Durum anlatıldığı gibi olunca, hemen herkes kanaatinin üstün gelen tarafına göre hareket etmelidir. Yani; Zeval vaktinin geldiğine kanaat sahibi olduğu anda, öğle namazını kılması gerekli olur.

Vakitleri tayinde, insanlar üçe ayrılmıştır;

a) Tam olarak, vakitleri yakinen bilenler.

Bu zümre, dakikaları ve saatleri iyi bilirler. Yıldızların seyrini, burçların durumunu anlarlar. Bu bilgileri ile kendilerinde vakit üzerine yakin hâsıl olur.

b) Bu zümre, çalışıp çabalama ile bilip amel edenlere uymakla vakitlerini bilirler.

Bunlar, vakitleri bilmeyen sanat erbabı kimselerdir. Ancak, bunlar biraz çalıştıkları zaman, yaptıkları işlerle vakitleri tayin edebilirler.

Ekmekçiyi ele alalım; bu kimse öğlene kadar ne miktar hamur yoğuracağını bilir. Bir ölçek mi, iki ölçek mi, yoksa üç ölçek mi? Bununla, öğle vaktini tayin edebilir.

Burada, değirmencinin durumu da bir misal olabilir. Sabahtan öğlene kadar ne miktar buğday öğüteceğini kestirir; öğle vaktinin geldiğine karar verir.

Bunlar âdetlerine göre; Vakit geldiğini anlar; işi bırakır, namazlarını da kılarlar.

Üstte anlatıldığı gibi bir tayin, bilhassa bulutlu günlerde önemlidir. Güneş olmadığı için, insan vakti tayin edemez yahut yanılır.

Burada, ezan üzerinde de durmak gerekir. Şöyle ki; Ezanı ancak, vakitleri bilen kimseler okumalıdır.

Yahut ezanı; namaz vakitlerini bilen birinden öğrenen kimse okumalıdır.

c) Bu zümre de vakti araştırmak veya biraz ertelemek sureti ile bulur. Bilhassa, zannına mağlup olmamaya gayret eder.

Bu zümre, bilhassa hapiste kalan ve kapalı yerde tutulan kimselerdir. Buralarda kalanlar; birinin delâleti, verdiği haber ve duyduğu ezan sesi ile vakti bilirler. Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- "Size bir emir verir isem, gücünüzün yettiği kadar onu yerine getirmeye çalışınız."

12. FASIL; Namaz vakitlerini kesin olarak bilmek.

Bilhassa, zeval vaktini kesin olarak bilmek çok ince ve zor bir iştir. Hadis rivayetlerinde şöyle anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir keresinde Cebrail aleyhisselâma şöyle sordu;

- **"Zeval vakti oldu mu?"** Cebrail şu cevabı verdi;

- Hayır, evet. Resulullah (s.a.v) efendimiz, sonra şöyle sordu;

- **"Bu nasıl bir cevap?"** Cebrail şöyle anlattı;

- Benim sana;

- Hayır, evet. Dediğim zaman, güneş felekte elli bin fersahlık yol almıştı. Yani; İki kelime arasında bu kadar yol kat etti.

- Hayır. Derken, henüz zeval bulmamıştı; ama;

- Evet. Dediğim zaman zeval vakti oldu.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, anlatılan durumda Yüce Allah'ın ilminde tayin edilen zeval vaktini sormuş gibi idi.

Bundan sonra, Cebrail şöyle devam etti;

- Yaz günü kıbleye döndüğün zaman, güneş sağ kaşının üzerine gelir ise, hiç şüphe edilmeye ki, zeval vakti gelmiştir. O zaman, öğle namazını kılarsın.

Her şeyin gölgesi iki misli olduğu zaman, ikindi namazını kılarsın.

Şayet yaz günü, kıbleye dönük hâlinde güneş sol kaşının üzerinde ise, henüz zeval bulmamıştır. İki kaşın ortasında olur ise, güneş tam ortadadır. Ancak, kışın ilk günlerinde ve kısa günlerde, güneş iki kaşın arasına gelir ise, zeval vakti olmuş olur.

Şayet kışın ilk günlerinde, güneş kıbleye dönük halinde sağ kaşına gelir ise, zeval olmuştur. Bütün vakitlerde de böyledir.

Ancak, üstte anlatılan durum yazın olur ise, öğlen zamanının ilk vaktidir. Kışın olur ise, öğlen vaktinin sonudur.

Kıbleye dönük hâlinde, kış günlerinde güneş sol kaşın üzerine gelir ise, zeval vakti olarak bilinmesi caiz olur. Ancak, yazın böyle olmaz. Zira yazın günler uzundur.

Şayet kışın güneş, kıbleye dönük hâlinde iki kaşın ortasına gelir ise, zeval vakti olmuştur; bunda da şüphe yoktur.

Şayet o vakitte güneş sağ kaşın üzerine gelir ise, öğlen vaktinin sonu olduğunu bilesin.

Burada anlatılan Irak ve Horasan taraflarında bulunanlara göre bir ölçüdür. Bunlar, namazlarını Hacer-ül Esved'e ve Kâbe-i Muazzama'nın kapısına dönük olarak kılarlar.

Yemen ve Mağrip halkı için durum başkadır. Bunlar, anlatılanın zıddını yaparlar. Çünkü bunlar, Rüknü Yemanî'ye ve Kâbe-i Muazzama'nın arkasına doğru yaparlar. Bu manadan ötürü de ölçü değişir.

13. FASIL; Kıbleyi bilmek.

Zeval vaktini bildikten sonra, kıbleyi bilmek istersen, gölgeni soluna getir. Bu durumda, tam kıbleye dönük olursun. Kıbleyi bilme-

nin kısadan yolu bu olduğunu bilesin.

Zeval vaktini bilme işinde uzun uzun anlattım. Şunun için ki; Onu bilmek zordur; tayin edilecek vakitleri de karışıktır.

Vakitleri tayin işinde, pek çok şeyler anlatıldı. Bilhassa, İbn-i Mes'ud tarafından anlatılan ayak ölçüleri belirtildi.

Anlatılan manaya dikkat edilmesi de tembih edildi.

En iyisini Allah bilir.

14. FASIL; İkindi namazının vakti.

Daha önce de anlattığımız gibi, bir şeyin gölgesi bir misli uzayınca, ikindi namazının ilk vaktidir. İkindi namazının son vakti ise, bir şeyin gölgesi iki misli olunca gelmiş olur.

Zaruri durumlarda ikindi namazının vakti, güneş kayboluncaya kadar kılınır. Bunu daha önce de anlattık.

Ancak, en faziletlisi ikindi namazını ilk vaktinde kılmaktır.

15. FASIL; Akşam namazının vakti.

Güneşin batması ile akşam namazının vakti gelmiş olur. Bu da, güneş oklarının en yükseğinin kaybolması ile ortaya çıkar. Bu durumu ile güneş tamamen gözlerden kaybolur; akşam namazının vakti de gelmiş olur.

Akşam namazını iki vakti vardır.

a) Güneşin batması.

b) Güneş kızıllığının kaybolup gitmesi.

Sağlam rivayete göre böyle.

16. FASIL; Yatsı namazının vakti.

Güneşin kızıllığı kaybolduğu zaman, yatsı namazının zamanı gelmiş olur. İki rivayetin birine göre; Gecenin üçte biri geçinceye kadar beklemektir.

İkinci rivayet göre de; Yatsı namazını gece yarısında kılmak vardır. Bir özür ve zaruret durumlarında, yatsı namazı tanyeri ağarıncaya kadar kılınır.

Yatsı namazının iki ismi vardır;

a) Ateme.

b) Işa-i âhire.

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- "Bu (yatsı) namazının ismi üzerine, Araplar size üstün geldi. Onun adına;

- Ateme. Dediler. Bu işte onlara uyunuz."

En faziletlisi, yatsı namazını, son vaktine kadar ertelemektir. İşbu vakit; Gecenin üçte biri yahut ilk yarısıdır.

Bundan daha faziletlisi; güneşin battığı yerde peydah olan beyazlığın geçmesi ile yerini karanlık kaplaması sonunda yatsı namazının kılınmasıdır. Ki bu vakit; ikinci şafaktır.

Yatsı namazı; gecenin dörtte biri, üçte biri, yarısı geçinceye kadar ertelenebilir.

Bütün bunlar, yatsı namazını uyumadan kılanlar içindir. Zira yatsı namazını kılmadan uyumak mekruhtur.

Bir kimse, uykunun kendisine ağır basmasından korkar ise, onun için en faziletlisi, yatsı namazını kıldıktan sonra uyumasıdır.

Üstte anlatılan manadan ötürüdür ki; İmam-ı Şafiî mezhebine göre en faziletlisi, yatsı namazını ilk vaktinde kılmaktır.

Bizim yatsı namazının ertelenmesine kail olmamızın delili de Resulullah (s.a.v) efendimizin şu hadis-i şerifidir;

- "Yatsı namazını biraz geciktirip kılınız."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir gece yatsı namazını kılmaya geç çıktı. Şöyle buyurdu;

- "Şayet ümmetime zor gelmeyeceğini bilseydim; yatsı namazını bu vakitte kılmalarını emrederdim."

Bu manadan olarak, Resulullah (s.a.v) efendimiz, yatsı namazını bazen biraz geç bırakmıştır; bunun için teşvik ettiği de olmuştur.

17. FASIL; Sünnet namazlar. (Sünen-î Ratibe)

Burada anlatılan sünnetler, farz namazlarla birlikte kılınan namazlardır. Bunların hepsi on üç rekâttır. Şöyle ki;

a) Sabah namazından evvel iki rekât.

b) Öğle namazından evvel iki rekât.

c) Öğle namazından sonra iki rekât.

d) Akşam namazından sonra iki rekât.

e) Yatsı namazından sonra iki rekât.

f) Üç rekât vitir namazı.

Vitir namazını kılan kimse; isterse, akşam namazı gibi bir selâmla kılıp bitirir.

İsterse, aralarında fasıla vererek kılar. İki rekâtta bir selâm verir; tek rekâtı ayrı kılar.

En faziletlisi de budur.

Vitir namazının birinci rekâtında A'lâ suresini okur. (87. suredir.)

İkinci rekâtında Kâfirun suresini okur. (109. suredir.)

Üçüncü rekâtta ise, İhlâs suresini okur. (112. suredir.)

Sabah namazının iki rekât sünnetinde de ilk rekâtta Kâfirun suresini okur. (109. suredir.)

İkinci rekâtında ise, İhlâs suresini okur. (112. suredir.)

Müstehap olan odur ki; Sabah namazının iki rekât sünneti evde kılınsın; sonra mescide gidilsin.

Bu iki rekât sünneti kıldıktan sonra; Allah'ın zikri ile meşgul olmalı. Gerekli bir durum olmadan dünya kelâmı etmemelidir. Ta farz namaza girinceye kadar.

Akşam namazından sonra kılınan iki rekât sünnette de sabah namazının sünnetinde okunanlar okunmalıdır.

Hâliyle bu okunacakların hepsi Fatiha suresinden sonra okunacaktır. İbn-i Ömer'in (r.a) şöyle dediği rivayet edildi;

- Yirmi kereden fazla dinledim; Resulullah (s.a.v) efendimiz akşam namazının sünnetinde hep Kâfirun suresi ile İhlâs suresini okudu. (109 ve 112. surelerdir.)

Şöyle anlatıldı;

- Tavus, akşam namazının iki rekât sünnetinin ilkinde Amener Resulü (Bakara suresinin 285. ve 286. ayetlerini) okurdu, ikinci rekâtında ise İhlâs suresini okurdu. (109. suredir.)

Huzeyfe'den gelen rivayete göre; akşam namazının sünnetini tezce kılmak gerek. O rivayette, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- "Akşam namazının iki rekât sünnetini tezce kılınız. Zira melekler onu farzla beraber götürürler."

Bu namazı, ağırdan almamak da müstehaptır.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde de şöyle buyurmuştur;

- "Bir kimse, akşam namazından sonra iki rekât namaz kılar ise, o kimsenin namazı, İlliyyin (üstünler) amelleri arasında sayılır."

Akşam namazından sonra kılınan iki rekât sünnetin uzatıldığı üzerine gelen rivayetler vardır ki; müstehap olduğu anlatılmıştır.

İbn-i Abbas'ın (r.a) şöyle dediği anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, akşam namazının farzından sonra kıldığı iki rekât namazı uzatırdı. O kadar ki; Mescitte bulunanlar dağılıp giderdi.

Huzeyfe de bu manadaki bir rivayeti şöyle anlatmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin yanına gittim. Akşam namazını onunla beraber kıldık. Sonra kalktı; yatsıya kadar namaz kıldı. Bundan sonra evine gitti.

Akşam namazının bu iki rekât sünnetinin evde kılınması üzerine gelen rivayet de vardır ki; müstehap olduğu anlatılmıştır.

Bu manadaki bir rivayeti, Hazret-i Aişe (r.a) şöyle anlatmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, akşam namazından sonra kılınan iki rekât namazı evinde kılardı. Ümmü Habibe'den de aynı manada bir rivayet gelmiştir.

İbn-i Ömer'in (r.a) de şöyle dediği anlatılmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, akşam namazından sonra kılınan iki rekât namazı, ancak evinde kılardı.

Sehl b. Saad Saidî (r.a) şöyle anlattı;

- Hazret-i Osman b. Affan zamanına yetiştim. Akşam namazının farzı kılınıp selâm verilirdi.

Bu arada, akşam namazının farzından sonra, hiç kimsenin iki rekât sünneti mescitte kıldığını görmedim. Tezce mescidin kapısına koşar, gider evlerinde kılarlardı.

18. FASIL; Beş vakit namazın faziletleri.

Ebu Seleme'den gelen rivayette; Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Görmüş olsanız ki, sizden birinin kapısı önünden bir ırmak akıyor. O kimse de o ırmakta her gün beş kere yıkanıyor. Durumu anlatıldığı gibi olan bir kimsede, kir namına bir şey kalır mı? İşte, beş vakit namazının misali budur. Allah-û Teâlâ, beş vakit namazını kılan kimsenin hatalarını siler."

Ebu Salebe Kurazî'nin şöyle dediği anlatıldı;

- Ömer b. Hattab'ı (r.a) dinledim; Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu söyledi;

- "İnsanlar, geceleri günahlarla dolarlar, kirlenirler. Sabah namazını kıldıkları zaman; bu namaz onların o vakte kadar işledikleri günahlarını temizler.

Sonra, yine günaha dalarlar. Öğle namazını kıldıkları zaman, o vakte kadar işlenen günahtan bu namaz temizler.

Yine günaha dalarlar. İkindi namazında hazır olup da bu namazlarını kıldıkları zaman, önceki günahlarını bu namaz temizler."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, anlatıldığı şekilde beş vakit namazın hepsini saydı. Osman b. Affan'ın (r.a) azatlı kölesi, Hars'in şöyle dediği anlatıldı;

- Osman b. Affan (r.a) bir yere oturdu. Sonra su istedi ve abdest aldı. Bundan sonra şöyle dedi;

- Resulullah (s.a.v) efendimizi gördüm; benim aldığım abdest gibi abdest aldı. Sonra şöyle buyurdu;

- "Bir kimse, benim aldığım abdest gibi abdest alır da, kalkar öğle namazını kılar ise, sabah namazı ile bu namaz arasında işlediği günahları bağışlanır.

Sonra kalkıp ikindi namazını kıldığı takdirde; öğle namazı ile bu namaz arasında işlediği günahları bağışlanır. Sonra kalkar akşam namazını kılar ise, ikindi namazı ile bu namaz arasında işlediği günahları bağışlanır. Daha sonra yatsı namazını kılar ise, bu namazla akşam namazı arasındaki günahları bağışlanır.

Bundan sonra o kimse yatıp uyur. Sonra kalkar da, sabah namazını kılar ise, yatsı ile bu namaz arasındaki günahları bağışlanır. Zira iyilikler kötülükleri giderir."

Sahabe-i kiram sordu;

- Ya Resulullah, bu buyurduğunuz iyiliklerin manasıdır. Kalan yararlı ameller ne manayadır? Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Onlar da şu cümlelerdir;

- Sübhanallahi vel-hamdülillahi ve lâ ilâhe illallahu vallahu ekber ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billahi-aliyyül-azim." (Allah sübhandır, Allah'a hamd olsun. Allah'tan başka ilâh yoktur. Allah en büyüktür. Güç ve kuvvet Yüce ve Azim Allah'ındır.)

Cafer b. Muhammed, babası ve dedesi yolu ile gelen rivayete dayanarak Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Namaz, Yüce Rabbi ve melekleri hoşnut eden bir ibadet olup peygamberlerin de sünnetidir. Namaz marifet nuru, imanın aslı, duaya icabet edilmesine, amellerin makbul olmasına, rızıkta berekete, bedenin rahata kavuşmasına sebeptir.

Namaz düşmana karşı silâhtır; şeytanı ürkütür. Namaz kılan kimse ile semaların sahibi arasında şefaatçidir. Namaz mümin kulun kabrinde lambasıdır. Namaz mümin kulun kıyamet günü, yanında dayanak, münkir nekirin sorgu sualine cevap olur.

Namaz mümin kulun kabrinde yalnızlığını giderir, kendisini ziyaret eder. Ta kıyamete kadar.

Kıyamet günü geldiği zaman; Namaz, onun başı ucunda bir gölgelik, başında taç, bedenine giysi, yürürken önünde nur, cehennemle arasında perde olur.

Namaz müminler için Yüce Rabbin huzurunda imanlarına bir delil, mizanı ağırlaştıran olur.

Namaz sıratı geçirir; cennetin kapısına da anahtardır. Namaz tespih, tahmid, takdis, tazim, kıraat, duadır. Tümden amellerin en faziletlisi, vaktinde kılınan namazdır."

İbn-i Ömer (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizden şöyle dinlediğini anlattı;

- "Beş vakit namaz dinin direğidir. Allah-û Teâlâ imanı ancak namazla kabul buyurur."

Enes b. Malik (r.a) yolu ile gelen bir rivayette; biri Resulullah (s.a.v) efendimize şöyle sordu;

- Ya Resulullah, Allah-û Teâlâ, kullarına ne miktar namazı farz kıldı? Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Beş vakit namazını farz kıldı." O kimse tekrar sordu;

- Bunun önünde ve sonunda başka bir şey var mı? Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Allah-û Teâlâ, beş vakit namazını farz kıldı. Bunun önünde ve sonunda bir şey yoktur." Bunu dinleyen o kimse, Allah adına yemin ederek şöyle dedi;

- Beş vakit namazına ne bir şey eklerim, ne de ondan bir şey eksiltirim. Onu duyan Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Şayet sözünde doğru olur ise, cennete girer."

Temim-i Darî (r.a) yolu ile gelen rivayette, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- "Kulun, kıyamet günü hesaba çekileceği ilk ibadet namazdır. Şayet namazını tamamlamış ise, diğer ibadetleri de tamamlanır. Şayet onun namazı tamam değil ise, Aziz Celil Allah şöyle buyurur;

- Hele bir bakın, bu kulumun nafile namazları varsa, farzını onunla tamamlayınız." Enes b. Hakim Dabî, Ebu Hureyre'nin (r.a) şöyle dediğini anlattı;

- Ailenin yanına vardığın zaman; benim Resulullah (s.a.v) efendimizden şöyle dinlediğimi anlat;

- "Kulun, kıyamet günü hesaba çekileceği ilk şey beş vakit namazıdır; şayet tamam ise, kurtulur. Şayet beş vakit namazı tamam değil ise bakılır; Nafile ibadeti var ise, onunla tamamlanır. Kalan amelleri için de aynı işlem yapılır."

Enes b. Malik (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Kulun, kıyamet günü ilk hesaba çekileceği iş namazdır. Zira Allah-û Teâlâ'nın bu ümmete ilk farz kıldığı namazdır."

19. FASIL; a) Mescide gitmek.

b) Cemaatle namaz kılmanın fazileti.

c) Namazda huzur.

Nafiin, İbn-i Ömer'den (r.a) naklen anlattığına göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- "Cemaatle kılınan namaz ile tek başına kılınan namaz arasında yirmi derece fark vardır." Ebu Hureyre'nin (r.a) şöyle dediği anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Bir kul, abdestini aldıktan sonra mescidin yolunu tutar ise, Allah-û Teâlâ onun için her adımında bir iyilik yazar; bir de kötülüğünü siler. Allah-û Teâlâ bu kulunun hâline o kadar sevinir ki; Tıpkı, uzun zaman ailesinden ayrı kalan kimse, döndüğü zaman hane halkının sevindiği gibi."

Ebu Osman Nehdî, Selman (r.a) yolu ile gelen rivayette, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- "Aziz Celil Allah şöyle buyurmuştur;

- Bir kimse, güzelce abdest aldıktan sonra evlerimden birinde beni ziyarete gelince, ziyaret edilene düşer ki; Ziyaretçisine ikram eylesin."

Babası yolu ile gelen rivayette, Salim b. Abdullah'ın anlattığına göre, Hazret-i Ömer b. Hattab (r.a) şöyle demiştir;

- Resulullah (s.a.v) efendimize Cebrail geldi ve şöyle dedi;

- Gecenin karanlığında mescitlere gidenlere şu müjdeyi ver; **Kı-**

yamet günü onlara tam bir nur verilecektir.

Ebu Derda (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Bir kimse, gecenin karanlığında mescitlere gider ise, Allah-û Teâlâ ona kıyamet günü nur verir."

Ebu Said-i Hudrî (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizden şöyle dinleyip anlatmıştır;

- "Cemaatle kılınan namaz, ayrı ayrı kılınan namaza nazaran yirmi beş derece üstündür."

Nafi yolu ile gelen bir rivayette; İbn-i Ömer (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Tek tek kılınan namazla, cemaatle kılınan namaz arasında yirmi yedi derece üstünlük vardır."

Enes b. Malik (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Ya Osman b. Maz'un, bir kimse, sabah namazını cemaatle kılar ise, onun için makbul bir umre ve iyi bir hac sevabı verilir.

Ya Osman, bir kimse öğle namazını cemaatle kılar ise, onun için yirmi beş namaz sevabı verilir ki; Hepsi de kıldığı namaz gibidir. Firdevs cennetinde de onun için yetmiş derece yükseltilir.

Ya Osman, bir kimse ikindi namazını cemaatle kıldıktan sonra güneş batıncaya kadar Allah-û Teâlâ'yı zikreder ise, İsmail aleyhisselâm soyundan bir bölük köle azat eder. Bunların her biri ile on iki bin kişi azat etmiş gibi sevap getirir.

Ya Osman, bir kimse akşam namazını cemaatle kılar ise, onun için yirmi beş rekât namaz sevabı vardır ki; hepsi de kıldığı namaz gibidir. Cennette de onun için yetmiş derece verilir.

Ya Osman, bir kimse yatsı namazını cemaatle kılar ise, kadir gecesini ihya etmiş gibi sevap alır."

Mescide giden kimseye düşer ki; İçinde bir korku, çekingenlik, huşu ve huzur bulunsun.

Aynı zamanda ağır başlı ve vakarlı olmalıdır.

İçinden yeni bir düşünceye dalmalı; daha önceki düşüncelerini bir yana atmalıdır. Bilhassa, daha önce daldığı dünya meşguliyetlerini ve değişik hâllerini bir yana atmalıdır.

Mescide giderken içinde bir istek ve arzu olmalıdır. Engin gö-

nüllü ve inkisar, tevazu hâlini korumalıdır. Kendisini beğenmişlik, kibir, böbürlenme yolunu tutmamalıdır. Hele insanlara gösteriş yoluna hiç girmemelidir. Bu gidişi, evlerinden birinde Allah-û Teâlâ'nın huzuruna çıkmayı niyetine almalıdır.

Allah-û Teâlâ, mescitler için şöyle buyurmuştur;

- **"Kandiller o evlerde yakılır ki; Allah oralarda, adının anılmasına ve oraların üstün tutulmasına izin vermiştir. Sabah akşam oralarda Yüce Allah tespih edilir. Öyle erler vardır ki; kendilerini ticaret, alış veriş Allah zikrinden alamaz."** (24/36-37)

Anlatıldığı gibi namaza giden kimse, yetiştiği kadarını cemaatle kılar; kalan kısmını da kaza eder.

Bu manada, bir hadis-i şerif, Ebu Hureyre (r.a) yolu ile bize ulaşmıştır ki, Resulullah (s.a.v) efendimiz, o hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur;

- **"Biriniz kamet okunmuş durumda namaza kavuşur ise, sükûnetle yürüsün. Kavuşabildiği kadarını kılsın; kalanını da kaza etsin."** Bir başka rivayette, üstteki hadis-i şerif şu tabirle gelmiştir;

- **"Kendisinde sükûnet ve vakâr hâli bulunarak yürüsün."**

Bilhassa, ibadetlerinde devamlı olduğundan ve onları hiç kaçırmadığından ötürü kendini beğenmiş gibi olmamalıdır. Sonra, Allah'ın gözünden düşer. Allah'ın yakınlığından atılır. Manevî hâli gider. Basiret nuru kaybolur. Daha önce ibadetlerden aldığı lezzet kaybolur. Marifet safiyeti kirlenir.

Anlatılan hâlinden ötürü, çok kere ameli yüzüne atılır ve makbul olmaz. Şöyle anlatıldı;

- Allah-û Teâlâ kibirli kimselerin amellerini kabul buyurmaz; ta onlar bu hâllerinden tövbekâr oluncaya kadar.

Bir hadis-i şerifte şöyle anlatıldı;

- **"Halilürrahman bir geceyi ibadetle geçirip ihya etti. Sabah olunca, geceyi ibadetle geçirmesini beğendi. Kendi kendine şöyle söylendi;**

- İbrahim'in Rabbi ne güzel Rab. İbrahim de ne güzel kul. Sabah olduğunda yemeğini hazırladı; ancak kendisi ile yemek yiyecek bir misafir bulamadı.

Hâlbuki İbrahim aleyhisselâm, bir başkası ile yemek yemeyi pek severdi. Bunun üzerine, yemeğini yol üzerine çıkardı. Oradan geçen biri var ise, onunla yemeğini yiyecekti.

Semadan iki melek inip İbrahim aleyhisselâma doğru

geldiler. İbrahim aleyhisselâm, onları görünce yemeğe davet etti. Onlar da bu daveti kabul ettiler. Onlara şöyle dedi;

- Gelin beraberce, şu bahçeye gidelim. Orada bir kaynak vardır; suludur. Sabah yemeğimizi orada yiyelim. Bundan sonra, birlikte bahçeye gittiler. Gördüler ki; Orada su kaynağı var ama suya kurumuş.

İbrahim aleyhisselâma bu durum ağır geldi; onlara daha önce söylediği sözden utandı. Zira orada kaynak vardı, ama su bulamamıştı. İki melek, İbrahim aleyhisselâma şöyle dediler;

- Ya İbrahim, Rabbine dua et; ondan dile, suyu geri göndersin. İbrahim aleyhisselâm dua etti; ama kendisine su gelmedi. Bu da onun ağırına gitti. Bunun üzerine, İbrahim aleyhisselâm onlara şöyle dedi;

- Bari, suyun yerine gelmesi için siz Allah'a dua edin. Onlardan biri dua edince, kaynağa su geldi; öbürü de dua edince, su akmaya başladı. Bundan sonra şöyle dediler;

- Biz meleğiz. Sen, gece ibadetinle kendini beğendin. Bunun için de duan makbul olmadı.

Allah-û Teâlâ, Haliline böyle ettikten sonra, başkalarına ne yapmaz ki!"

Kul şöyle itikad etmeli; Kendisinde taattan yana, taata koşmaktan yana her ne var ise, hepsi Yüce Allah'ın verdiği başarı ve ondan gelen bir nimetle olmaktadır. Onun fazlıdır, onun rahmeti ve ihsanıdır.

Anlatılan manadan ötürü; Daima tevazu, saygılı, engin gönüllü durmalıdır. Tıpkı; Yüce Hakkın huzuruna durup onu müşahede ediyor gibi olmalıdır.

Nitekim anlatılan manada Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- "Yüce Allah'ı görür gibi ibadet et; sen onu görmesen de o seni görür." Bir hadis-i şerifte geldiğine göre; Allah-û Teâlâ İsa aleyhisselâma şöyle vahyetmiştir;

- "Benim huzurumda durduğun zaman, korkar gibi, engin hâlli, nefsini kötüleyen bir kimse gibi dur. Zira kötülenmeye en lâyığı nefistir. Bana dua ettiğin zaman da duyguların silinmiş gibi dua et."

Allah-û Teâlâ'nın aynı emri Musa aleyhisselâma verdiği de gelen rivayetler arasındadır. Şöyle anlatıldı;

- İbn-i Sirin namaza kalktığı zaman yüzünün kanı giderdi. Allah korkusundan bu hâle gelirdi.

Allah rahmet eylesin; Müslim b. Yesar şöyle anlatıldı;

- Namaza başladığı zaman, hiçbir şey duymazdı. Ne ses ne de başka bir şey. Zira hep namazla meşguldü ve Allah korkusu ile kaplı idi.

Amir b. Abdi Kays şöyle anlattı;

- Ben namazda iken, omzuma hançerlerin batırılması; bana göre dünyaya dair bir şey düşünmekten daha iyidir.

Saad b. Maaz (r.a) şöyle anlattı;

- Namaz içinde, dünya işlerine dair bir şey düşünerek hiç namaz kılmadım. Namaza başlarken, dünya işleri aklımdan çıkardı; ta namazı bitirinceye kadar gelmezdi.

İbn-i Zübeyr (r.a) namaza başladığı zaman cansız bir ağaç gibi kalırdı.

Allah rahmet eylesin; Vehb b. Münebbih şöyle anlatıldı;

- Namaza durduğu zaman, cehennemi görüyormuş gibi olurdu.

Allah rahmet eylesin; Utbe Gulam, namaza kalktığı zaman, kendisinden terler boşanırdı; hem de kış günlerinde. Bu durumu kendisine sordukları zaman şöyle anlattı;

- Allah'tan utandığım için böyle oluyorum. Şöyle anlatıldı;

- Müslim b. Yesar namazda idi. Evine ateş düştü. O da, o evin bir odasında idi. Bütün Basra halkı, koşuşup geldiler; yangını söndürdüler. Ancak, Müslim'in bundan haberi olmadı. Namazdan çıktıktan sonra, yangının çıktığını ve söndürüldüğünü anladı. Şöyle anlatıldı;

- Müslim b. Yesar camide namaz kılıyordu. Bir sütun yanı başına düştü. Pazarda bulunanlar bağrışmaya başladılar. Ancak, o sütunun devrilip yanına düştüğünün farkında değildi.

Allah rahmet eylesin; Ammar b. Zübeyr şöyle anlatıldı;

- Namaz kılıyordu. Yeni tasmalı nalini de yanında idi. Gözü, nalinin tasmasına ilişti. Namazdan çıktıktan sona, nalinini attı; bundan sonra nalin giymedi. Ta ölünceye kadar. Allah rahmet eylesin.

Rebia b. Haysem şöyle anlatıldı;

- Nafile namaz kılıyordu. Yanında da on bin dirhem değerinde bir atı vardı.

Bu sırada hırsız geldi; atın yularını çözdü; alıp götürdü. Bunu duyan insanlar geçmiş olsuna geldiler. O, gelenlere şöyle dedi;

- Sanki ben, atı götüreni görmedim mi? Gördüm, ama ben ondan daha iyi bir işte idim; bu bana daha sevimli idi. Günlerden bir gün geldi; çalınan atı gelip yanında durdu. Şöyle anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, kırmızı ipli bir kilim üzerinde na-

maz kılıyordu.

Namazdan selâmla çıktıktan sonra şöyle buyurdu;

- "Bu kırmızı ip, namazda huzuruma engel oldu."

Allah-û Teâlâ, namazlarında huşu ve huzur içinde olanları şöyle anlattı;

الَّذِينَ هُمْ فِى صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ

- "Öyle kimselerdir ki, namazlarında huşu üzere olurlar." (23/2) Allah rahmet eylesin; Zührî huşuun manasını şöyle anlattı;

- İnsanın namazda sükûn bulmasıdır. Bir başkası da huşuu şöyle anlattı;

- İnsan, namazda iken, sağındakini ve solundakini bilmeyişidir. Zira o, bütünüyle kendisini namaza vermiştir. Bu manadan ötürü, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- "Namazda meşguliyet vardır."

20. FASIL; a) Namaza devam etmek.

b) Namazı bırakmanın cezası.

A'maş, Şakik b. Seleme yolu ile gelen rivayette; İbn-i Mes'ud (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Bir kul, namazını ilk vaktinde kılar ise, o namaz semaya yükselir. Pek nurludur. Ta arşa kadar yükselir. Bu namaz, orada sahibine kıyamet gününe kadar istiğfar edip şöyle der;

- Sen beni nasıl koruduysan, Allah da seni korusun.

Bir başkası da, namazını vaktinde kılmaz ise, o da semaya yükselir. Ama nursuzdur.

Semaya çıktığı zaman, eski bir elbisenin tortop edildiği gibi, o da tortop edilip bir yana atılır. Ve sahibinin yüzüne çarpılır. O namaz, sahibine şöyle dedi;

- Sen beni nasıl düşürdüysen, Allah da seni öyle düşürsün." Ubade b. Samit yolu ile gelen rivayette; Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatıldı;

- "Bir kimse, abdestini güzelce aldıktan sonra kalkar namaza durur da; rükûunu secdesini, kıraatini tam olarak okur ise, namaz şöyle der,

- Sen beni nasıl koruduysan, Allah da seni öyle korusun. Bundan sonra, semaya yükselir. Nurlu ve aydınlıktır. Onun için, sema kapıları açılır. Ta Yüce Allah'ın huzuruna kadar yük-

selir. Orada sahibine şefaatçi olur. Şayet namaz kılarken; rükûunu, secdesini, kıraatini eksik yapmış ise, o zaman namaz şöyle der;

- Sen beni nasıl düşürdüysen, Allah da seni düşürsün. Bundan sonra semaya çıkar; ama onda bir zulmet vardır. Ta semaya kadar varır. Ne var ki, sema kapıları ona kilitlenir. Bunun üzerine, eski bir elbisenin dürüldüğü gibi dürülür; sahibinin yüzüne çarpılır." İbn-i Mes'ud'un (r.a) şöyle dediği anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimize şöyle sordum;

- Amellerin hangisi daha faziletlidir? Resulullah (s.a.v) efendimiz, şöyle buyurdu;

- "Vakitlerinde kılınan namaz. Ana babaya iyilik. Allah yolunda cihad."

İbrahim b. Ebu Mahzuret'il-Müezzin; babası ve dedesi (r.a) yolu ile gelen rivayete dayanarak, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Namaz vakitlerinin evvelinde Allah'ın rızası vardır; ortasında Allah'ın rahmeti vardır; sonunda da Allah'ın affı vardır." Allah-û Teâlâ bir ayet-i kerimede şöyle buyurdu;

فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ

- "Namazlarını yanılgılarla kılanlara yazıklar olsun." (107/4-5) İbn-i Abbas (r.a) bu ayet-i kerimenin tefsirinde şöyle dedi;

- Vallahi, bunlar namazlarını terk edenler değildir; namazlarını geciktirenlerdir. Saad (r.a) şöyle dedi;

- "Onlar, namazlarında yanılırlar." (107/4) Mealine gelen ayet-i kerimenin tefsirini Resulullah (s.a.v) efendimizden sordum; şöyle buyurdu;

- "Bunlar, namaz vakitlerini geciktirenlerdir." Allah-û Teâlâ, bir ayet-i kerimede şöyle buyurdu;

- "Namazlarını düşürdüler; şehvet yollarına tâbi oldular; bunlar yakında Gayya kuyusuna düşeceklerdir." (19/59)

Bera b. Azib (r.a) bu ayet-i kerimede geçen;

- **"Gayya.."** (19/59) Manasını şöyle anlattı;

- O, cehennemde bir vadidir. İbn-i Abbas (r.a) o vadi için şöyle dedi;

- Oraya ancak, namazlarını vaktinde kılmayanlar gireceklerdir.

Abdullah b. Amr b. As'tan (r.a) gelen rivayete göre; Resulullah

(s.a.v) efendimiz, bir gün namazı anlatırken şöyle buyurdu;

- "Bir kimse, namaza devam eder ise, kıyamet günü kendisine nur, delil ve necat (kurtuluş) olur. Ama bir kimse, namaza devam etmez ise, kıyamet günü, onun için ne nur, ne delil, ne de necat (kurtuluş) olur. Ve o kimse, kıyamet günü, Karun, Firavun, Haman, Übey b. Half ile beraber olur."

Hars'in, Emîre'l-müminin Hazret-i Ali b. Ebu Talib'e dayanarak anlattığına göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- "Bir kimse, namazına gevşek davranır ise, Allah-û Teâlâ; o kimseye, on beş çeşit ceza verir. Şöyle ki;

a) Altı tanesi ölümden evveldir.

b) Üç tanesi ölüm anındadır.

c) Üç tanesi kabirdedir.

d) Üç tanesi kabirden çıkarken başına gelir.

Ölümden evvel başına gelecek altı şey şunlardır;

a) Adı salih zatların arasından silinir.

b) Ondan hayatının uğuru ve bereketi kalkar.

c) Rızkında bereket olmaz.

d) Namazını tamamlayıncaya kadar, yaptığı hayır işlerden hiçbiri kabul edilmez.

e) Duası, makbul olmaz.

f) Salih zatların okudukları duada bir nasibi olmaz.

Onun, ölüm anında başına gelecek üç şey şunlardır;

a) Susuz ölür. Yedi denizi boğazından aşağı akıtsalar, yine suya kanmaz.

b) Aniden gelen gafil ölümü ile ölür.

c) Kendisini bir ağırlık basar. Dünyanın demiri, odunu, taşları onun omuzlarına yüklenmiş gibi olur.

Kabirde onun başına şunlar gelir;

a) Kabri onu sıkar.

b) Kabri karanlık olur.

c) Kabrinde sorgu suale cevap vermesi ayıplı olur.

Kabirden çıkarken, başına şunlar gelir;

a) Allah-û Teâlâ'nın huzuruna çıktığında kendisini gazaplı bulur.

b) Çok çetin hesaba çekilir.

c) Allah-û Teâlâ'nın huzurundan ayrılınca, doğruca cehenneme gider. Umulur ki; Allah-û Teâlâ onu affetsin."

21. FASIL; Namazın önemi.

Namaz; korkusu çok olan, büyük bir iştir. Allah-û Teâlâ, Resulü Muhammed'e namaz emrini vermiştir. Allah-û Teâlâ, Resulullah (s.a.v) efendimize; ilk peygamberliğini vahiy yolu ile bildirmiştir.

Bundan sonra da, namaz emrini vermiştir. Hem de, tüm amellerden evvel ve değişik ayet-i kerimelerle. Sözü edilen ayet-i kerimelerden bazıları şunlardır;

اُتْلُ مَآ اُوحِىَ اِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ

- **"Sana vahiy yola ile gelen kitabı oku. Dosdoğru namazını da kıl."** (29/45)

اِنَّ الصَّلٰوةَ تَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَآءِ وَالْمُنْكَرِ

- **"Namaz, kötülüklerden, akla uymayan şeylerden insanı alır."** (29/45)

وَاْمُرْ اَهْلَكَ بِالصَّلٰوةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا لاَنَسْئَلُكَ رِزْقًا نَحْنُ نَرْزُقُكَ

- **"Aile fertlerine namazı emret. Sen de sabırla ona devam et. Senden rızık istemiyoruz; biz senin rızkını veriyoruz."** (20/132)

Bu arada, Allah-û Teâlâ bütün müminlere işleyecekleri taatın her biri ile yardım talebinde bulunmalarını emretti. Bilhassa bu yardımı, sabır ve namazla talep etmelerini emretti.

Şöyle buyurdu;

يَآاَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰوةِ اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الصَّابِرِينَ

- **"Ey müminler, belâya karşı; sabırla ve namazla yardım isteyiniz. Mutlaka Allah sabırlı kimselerle beraberdir."** (2/153)

Allah-û Teâlâ, bir başka ayet-i kerimede şöyle buyurdu;

- **"Onlara, hayırları işlemeyi, namaz kılmayı, zekât vermeyi vahyettik."** (21/73)

Allah-û Teâlâ, görüldüğü gibi, bu ayet-i kerimede hayırları bir bütün olarak anlattı. Bu da, kötülüklerden sakınarak, tümden taatları yerine getirmektir.

Ancak, namazı tek anlattı; özel olarak namazı onlara tavsiye etti. Resulullah (s.a.v) efendimiz de dünyadan çıkarken, ümmetine namazı tavsiye etmiştir. Şöyle buyurmuştur;

- **"Allah'tan korkunuz, Allah'tan korkunuz, Allah'tan korkunuz. Bilhassa namaz ibadetinde."**

Ve bu; Resulullah (s.a.v) efendimizin en son vasiyetidir.

Bir başka hadis-i şerifinde, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- **"Namaz, her peygamberin ümmetine yaptığı son vasiyettir; onlar, dünyadan çıkarken, ümmetlerinden en son namaz üzerine söz almışlardır."** Şöyle ki;

Namaz, Resulullah (s.a.v) efendimize ilk farz olan ibadettir.

Namaz, Resulullah (s.a.v) efendimizin ümmetine ilk farz olan ibadettir.

Namaz, Resulullah (s.a.v) efendimizin ümmetine en son yaptığı vasiyetidir.

Namaz, İslâm'dan en son gidecek ibadettir.

Namaz, kıyamet günü, ilk sorguya çekileceği ibadettir.

Namaz, İslâm'ın direğidir. Namaz gittikten sonra ne din kalır; ne de İslâm.

Bir hadis-i şerifinde, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- **"Dininizden ilk kaybedeceğiniz şey emanettir. En son kaybedeceğiniz şey ise namazdır. Birtakım kimseler, şartlarına riayet etmeden namaz kılarlar; bunlara, namazdan bir nasip yoktur."**

İmamımız İmam-ı Ahmed'e göre; Namazın farz olduğunu inkâr etmek sureti ile namazı terk eden kimse kâfir olur.

Ve onun mezhebinde hiçbir ayrı görüş olmadan bu kimsenin katli vaciptir.

Ancak, bir kimse tembellikten ve önem vermemekten ötürü namazı terk eder ise, namazın farz olduğuna da inanıyorsa, onu namaz kılmaya davet etmelidir. Bir sonraki vakit gelinceye kadar davete rağmen kılmaz ise, kâfir olur. Bu küfründen dolayı kılıçla öldürülür.

Ancak, bu arada, tövbeye gelmesi için, mürtede verildiği gibi kendisine üç gün mühlet verilir. Yani; Hem inanmadığından, hem de tembelliğinden dolayı namaz kılmadığı için.

Anlatılan durumdan öldürülen kimsenin malı hazineye kalır. Onun cenaze namazı kılınmaz. Müslümanların mezarlığına da gömülmez. İmam-ı Ahmed'den gelen bir başka rivayet ise şöyledir;

- Tembellikten ötürü, namaz kılmayanın katli vacip değildir. O kimse, üç vakit hâline terk edilir. Dördüncü vakit geldiği zaman sıkıştırılır. Ancak o kimse, bu müddet sonunda, evli olduğu hâlde zina

eden gibi, şeriat emirlerine göre katledilir.

Anlatıldığı gibi, ölen kimsenin durumu da, Müslüman ölülerinin durumu gibidir. Onun malı, Müslüman olan varislerine kalır.

İmam-ı Azam Ebu Hanife de onun için şöyle dedi;

- O kimse, öldürülmez; hapse atılır. Tövbe edip namaz kılmaya başlayıncaya kadar hapiste kalır; yahut orada ölür.

Allah rahmet eylesin; İmam-ı Şafiî de şöyle dedi;

- Şeriat cezası olarak öldürülür; ama o kimse kâfir olmaz.

O kimsenin küfrü üzerine getirdiğimiz bir kısım delilller; üstte geçen ayetler hadis-i şeriflerdir. Onların üzerine, bir de Cabir (r.a) yolu ile gelen bir hadis-i şerifi anlatalım.

Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"İnsanla küfür ve şirk arasında ancak namazı terk etmek vardır."** Abdullah b. Zeyd, babasına dayanarak Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Bizimle müşrikler arasında namaz vardır. Bir kimse namazı terk eder ise, kâfir olur."** Cafer b. Muhammed, babasından (r.a) naklen şöyle anlatmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz birini gördü, o kimse namazında karga gibi yere eğilip kalkıyordu. Şöyle buyurdu;

- **"Bu kimse, bu hâli ile ölecek olsa, Muhammed'in dininden başka bir din üzere ölür."**

Atıyye Avfî, Ebu Said-i Hudrî'ye dayanarak, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Bir kimse, kasten namazı terk eder ise, cehennemin kapısına oraya girecek kimseler arasında ismi yazılır."**

Enes b. Malik (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Dikkat ediniz, bir kimse yatsı namazını kılmadan yatar ise, melekler şöyle derler;**

- **Gözüne uyku girmesin; gözün aydın olmasın. Sen bizi, nasıl bağladıysan, Allah cennetle cehennem arasında seni bağlasın."**

Yani; Sen bizi, nasıl hapsettiysen, Allah da seni öylece cennetle cehennem arasında hapsetsin.

22. FASIL; Namazda yapılmaması gereken işler.

Allah rahmet eylesin; Hasan-ı Basrî'nin şöyle dediği anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin ashabından bilginler namazda yapılmaması gereken işleri anlatıp şöyle demişlerdir;

- Kırk beş hareket vardır ki, bunları farz namazda yapmak yasaktır. Sırası ile şöyledir;

1- Kasten boğaz ayıklamak veya öksürmek.

2- Kasten gereksiz bir şeyle meşgul olmak.

3- Kasten aksırmak.

4- Kasten başı göğe kaldırmak.

Şöyle anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, namaz içinde göğe doğru bakıyordu. Şu ayet-i kerime nazil oldu;

اَلَّذِينَ هُمْ فِى صَلاَتِهِمْ خَاشِعُونَ

- "Öyle kimselerdir ki, namazlarında huşu üzere olurlar." (23/2) Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz, başını önüne eğmeye başladı. Bu manadan olarak, bilginler, müstehap saymışlardır ki; İnsanın nazarı, secde yerini aşmamalıdır.

5- Çeneyi göğse yapıştırmak.

6- Elbise üstünden bit veya başka yerden böcek almak.

7- Gerinmek.

8- İçten ahlayıp vahlamak ve bu çeşit sesler çıkarmak.

9- Namazda gözleri yummak.

10- Sağa ve sola bakmak.

Utbe b. Amir (r.a) bu manada şöyle anlattı;

اَلَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلاَتِهِمْ دَآئِمُونَ

- **"Namazlatına devam edicilerdir."** (70/23) Mealine gelen ayet-i kerime ile Allah-û Teâlâ namazda sağa sola bakmayanları anlatmıştır. Hazret-i Aişe (r.a) şöyle dedi;

- Resulullah'a (s.a.v) insanın namaz kılarken, sağa sola bakmasından sordum; şöyle buyurdu;

- "Bu bir çarpıp kaçmadır ki; o durumda şeytan kulun namazından çarpıp kaçmıştır." Şöyle anlatıldı;

- Talha b. Musrif, Abdülcebbar b. Vail'in yanına geldi. Ki o, cemaati arasında idi. Kendisine gizlice bir şey söyledi; sonra gitti. O git-

tikten sonra, Abdülcebbar orada bulunanlara şöyle dedi;

- Onun ne dediğini anladınız mı? Şöyle dedi;

- Dün namazda iken, seni sağa sola bakarken gördüm. Hâlbuki bir hadis-i şerifte, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- "Bir kul, namaza başladığı zaman, Allah-û Teâlâ yüzünü o kula çevirir. Kul, kendi yüzünü çevirmedikçe, sağa sola bakmadıkça Allah-û Teâlâ yüzünü ondan almaz."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur;

- "Bir namaz kılan kimse, namazında olduğu süre onun için üç iyi durum vardır;

a) Semadan, onun başına iyilikler, rahmetler saçılır.

b) Onun ayakucundan, semaya kadar kendisini melekler kuşatır.

c) Sema katından bir münadi şöyle der;

- Namaz kılan kimse, kiminle münacaat ettiğini bilmiş olsaydı; sağa sola bakmazdı."

Ciddi olarak, namazda sağa sola bakmak mekruhtur. Hatta onun için şöyle söylenmiştir;

- Sağa sola bakmak namazı bozar. Ve böyle bir şeyde, namazın hakkını küçümsemek vardır.

11- Dizleri dikip oturağı üstüne oturmak.

12- İmamdan evvel hareket.

13- Secde ederken, kolları yanlara apıştırmak. Dirsekleri yandan ayırmalı; getirip yana yapıştırmamalıdır.

Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle anlatılmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, secde ettiği zaman koltuklarının altından bir kuzu geçebilirdi.

Bu rivayet şunu anlatıyor ki; Resulullah (s.a.v) efendimiz, kollarını yanında ve yerden tam olarak ayırırdı.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka rivayette şöyle anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, secde ettiği zaman kollarını yanlarından ayrı tutardı.

14- Secdelerde, dirsekleri yere yapıştırmak.

15- Secdelerde, göğsü dizlere yapıştırmak.

16- Secdede parmakları birbirinden ayırmak. Zira secdede, **par-**

makların bitiştirilmesi gerekir.

17- Rükûda, elleri dizden başka yere koymak.

18- Ayakları birbiri üstüne atmak.

19- Ayaklarını yerden kesip havada tutmak.

20- Elbisesini başı üzerine veya omuzlarına atıp giymeden sarkıtmak.

21- Dişlerini karıştırmak.

22- Dilini ağzında gezdirip yiyecek kalıntısı aramak.

23- Bir veya iki tohum miktarı bir şey yutmak.

24- İçinden kusmuk çıkarmak.

25- Çıkan kusmuğu yutmak.

26- Ağzı ile üflemek.

27- Secdede yere üflemek.

28- Çakıl taşlarını düzeltmek.

29- Enine yürümek.

30- Teşehhüd hâlinde iken, yanındaki kimseden daha yüksek ses çıkarmak.

31- Sağında ve solunda kimlerin bulunduğunu anlamaya çalışmak.

32- İma etmek. (Vücut hareketi ile bir şey göstermek.)

33- Bir şeyi işaret etmek.

34- Geğirdikten sonra, boğazından çıkanı yahut gelen balgam çeşidi şeyleri yutmak.

35- Öksürmeye çalışmak.

36- Sümkürmek.

37- Tükürmek.

38- Elbiseye veya örtüye bakmak.

39- Namazdan çıkmadan evvel alındaki toprağı silmek.

40- Bir kereden fazla çakıl taşlarını düzeltmeye çalışmak.

41- Secde yerini silkelemek.

42- İmam olunduğu takdirde, teşehhüdden sonra dua okumak.

43- Namazdan sonra, mihraptan ayrılmamak. Hâlbuki bir parça sol yana çekilmek gerek.

44- Namazda, parmakları ile elini bağlamak.

45- Boş yere, sakalla ve elbise ile oynamak.

Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu an-

latılmıştır;

- **"Allah-û Teâlâ, hem kalbi hem de bedeni ile namazda hazır olmayan kimsenin namazına bakmaz."**

Resulullah (s.a.v) efendimiz birini gördü; Namazda iken, sakalı ile oynuyordu. Şöyle buyurdu;

- **"Şayet bu kulun kalbinde huşu olsaydı; bedeninde de olurdu."**

Allah rahmet eylesin, Hasan-ı Basrî bir kimseyi gördü; bir yandan çakıl taşları ile oynuyordu; bir yandan da şöyle diyordu;

- Allah'ım, beni gözde hurilerden biri ile evlendir. Şöyle dedi;

- Ne şanssız bir talip! Hem talip oluyorsun; hem de boş şeyle oynuyorsun! Abdurrahman b. Abdullah, Abdullah'ın (r.a) şöyle dediğini anlattı;

- Namazda gözlerini semaya diken kimseler, bundan kaçınmalıdırlar. Aksi hâlde, Allah onların gözlerini geri çevirmeyebilir.

Allah rahmet eylesin Evzaî şöyle dedi;

- İki kimse, yan yana namaza dururlar; ikisinin namazı arasındaki fark yerle sema arası kadardır.

Biri bütün kalbi ile Yüce Allah'a dönüktür. Öbürü de oyun ve oyalanma işindedir. Sahih olarak gelen bir rivayete göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Bazı namaz kılan kimseye kıldığı namazın yarısı kadar da sevap yoktur. Hatta onda biri bile yoktur."**

Yani; Aklı ererek ne kadar namaz kılar ise, kendisine kalan odur. Bir başka hadis-i şerifinde, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- **"Bir namaz kılan vardır ki, onun dört yüz namaz sevabı olur. Bir namaz kılan vardır ki, onun iki yüz namaz sevabı vardır. Bir namaz kılan vardır ki, onun yüz elli namaz sevabı vardır. Bir namaz kılan vardır ki, onun yetmiş namaz sevabı vardır. Bir namaz kılan vardır ki, onun elli namaz sevabı vardır. Bir namaz kılan vardır ki, onun yirmi yedi namaz sevabı vardır. Bir namaz kılan vardır ki, onun on namaz sevabı vardır. Bir namaz kılan da vardır ki, onun bir namaz sevabı vardır.**

Dört yüz rekât namaz sevabı alan şu kimsedir; Namazını Beyt-i Haram'da (Kâbe'de) kılar. Hem de cemaatle ve imamla ilk tekbiri almayı kaçırmadan.

İki yüz namaz sevabı olan şu kimsedir; İnsanlara imam olmuştur. Ama namazın hükümlerini bilerek.

Yüz elli namaz sevabı alan kimse şudur; Müezzin.

Yetmiş namaz sevabı alan şu kimsedir; Namaza başlarken misvak kullanır. Abdestini pek güzel alır. Namazını da camide cemaatle kılar.

Elli namaz sevabı alan şu kimsedir; Namazını, camide cemaatte imama uyarak kılar. İlk tekbiri de kaçırmıştır.

Yirmi yedi sevabı alan şu kimsedir; Namazını mescitte cemaatle kılar. Abdestini de güzel alır. İlk tekbiri de kaçırmaz.

On namaz sevabı alan şu kimsedir; Namazı cemaatle kılar; ama ilk tekbiri kaçırmış olarak.

Bir namaz sevabı alan şu kimsedir; Tek başına, cemaate gitmeden namaz kılar.

Hiç namazı olmayan kimse ise, şudur; Tavuğun yerden tane topladığı gibi yatıp kalkar; ama rükûunu secdesini tamamlamaz.

Bu son anlatılan o kimsedir ki; Namazı, dürülüp bükülür, eski paçavra gibi yüzüne atılır. Ve kendisine şöyle denir;

- Namazını korumadığın için, Allah da seni korumasın."

23. FASIL; Namazda niyet ve diğer işler

Her namaz kılan kimsenin, öncelikle niyetini yapması gerekir.

Bu arada, Kâbe-i Muazzama'yı da gözünün önüne getirmelidir. Daha önce de anlatıldığı gibi, Kâbe-i Muazzama iki gözünün ortasına gelmelidir.

Yakinen bilmeli ki; Namaza dururken, Yüce Allah'ın huzurunda durmaktadır. Hiç şüphe etmeye ki; Kendisi namazda durduğu zaman, Allah-û Teâlâ onu görmektedir. Zira bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

اَلَّذِى يَرٰيكَ حِينَ تَقُومُ وَتَقَلُّبَكَ فِى السَّاجِدِينَ

- "Seni, kalktığın ve secde edenler arasında dolaştığın zaman görmektedir." (26/218) Resulullah (s.a.v) efendimiz de bu manada şöyle buyurmuştur;

- "Allah'ı görür gibi ibadet et; sen onu görmesen de o seni görür." Farz namazları kılarken, doğrudan doğruya namazının adını söyleyerek niyet etmelidir. Eda ise, eda; kaza ise, kaza.

Bundan sonra, tekbir alırken ellerini kulak memelerine kadar kaldırır. Olmazsa, omuz hizasına kadar da getirse yeter. Bu kitabın

başında namazın daha geniş bir şekilde tarifi yapıldı.

Tekbir alırken, parmaklar açık mı tutulmalı; yoksa yumulmalı mı? Bu manada iki değişik rivayet vardır. Bir kimse, namaz için ilk tekbiri aldığı zaman, Yüce Allah ile arasındaki perdeyi kaldırmış gibi olur.

Ve öyle bir makama ulaşmıştır ki; Oradan ne başka yana dönmek olur; ne de onun dışında bir şeyle meşgul olmak olur.

Zira bilir ki; Her hareketini gören vardır; özünde geçen her şeyi bilen vardır. Bu manadan olarak, namaz kılan kimsenin bakacağı yer; Secde ettiği yer olmalıdır.

Sağına ve soluna hiçbir şekilde iltifat etmemelidir. Başını da semaya kaldırmamalıdır. Ne zaman ki;

- Allah'ım, sübhansın; hamd sana mahsustur; ismin kutludur; şanın yücedir; senden başka ilâh yoktur. (Sübhanekallahümme ve bihamdike ve tebarekesmüke ve teâlâ ceddüke ve lâ ilâhe gayrüke.)

Demeye başlar; bilmeli ki; Kendisini dinleyene hitap etmektedir; ona yönelmekte ve ona bakmaktadır.

Şunu da bilmeli ki; Kıl kadar bir yer, Yüce Allah'a kapalı değildir; hiçbir duygunun hareketi ondan saklı olamaz. Bu arada;

اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِينُ اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ

- **"Ancak sana ibadet ederiz ve ancak senden yardım dileriz. Bizi doğru yola hidayet eyle, göster."** (1/4-5) Diye okuduğu zaman da ne dediğini bilip anlamalıdır. Bu hitabı kime yaptığının idrakine de sahip olmalıdır.

Bu arada, namazda huşuunu, huzurunu unutmadan korumalıdır. Bilhassa, yerine getirdiği ibadette bir yanılma olmamasına dikkat etmelidir.

Fatiha suresinin on bir yerinde şedde vardır; okurken bunlara dikkat etmelidir. Manayı değiştirecek şekilde yayık okumaktan sakınmalıdır. Zira namazda, Fatiha suresini okumak farzdır. Fatiha suresi, namazın bir parçasıdır; terk edildiği zaman namaz boşa gider.

Bütün bunlardan sonra, namaz kılan kimse kendisini sırat üzerinde durur bilmelidir. Cenneti sağında, cehennemi de solunda görmelidir.

Bir kimse, namazını sağlam bir şekilde kılar ise, Allah-û Teâlâ'nın kendisine vaat buyurduğuna kavuşacaktır. Sevap kazanacaktır; cennete girip cehenneme girmekten kurtulacaktır. Allah'ın cezasına çarpılmaktan da korunacaktır.

Bütün bu anlatılanları, yakini ile bilmeli; aklında tutmalıdır.

Şunu da bilmeli ki; Kıldığı bu namaz bir veda namazıdır. Bundan sonrasını kılmak belki de nasip olmadan öbür âleme göçecektir. Zira kendisinin Yüce Allah'a gideceğinden şüphesi yoktur. Bunun da zamanı belli değildir.

Bir kimsenin kıldığı namazdan kendisine sağlam kalan, ancak Allah katında sağlam sayılan namazdır.

Fatiha suresinden sonra tam bir sure okumalıdır. Bir surenin sonundan ve ortasından okumaktansa, tam bir sure okumak daha uygundur.

Okuduğu Kur'ân suresine kulağını vermeli; ne okuduğunu ve ağzından çıkan lâfzı anlamaya çalışmalıdır.

İmama uymuş bir durumda ise, imamın okuduğuna da kulak vermeli; onda geçen öğütleri ve nasihatleri dinlemelidir. Onda geçen emirlere ve yasaklara bağlı kalacağına da itikad etmelidir. Ta surenin sonuna kadar bu durumunu korumalıdır.

Namazda okuduğu Kur'ân bittikten sonra biraz durmalı. Nefesi yerine gelinceye kadar beklemeli; sonra rükûa varmalıdır. Okuduğu Kur'ân'ı rükû tekbiri ile birleştirmemelidir.

Sonra tekbir alır; yani; Rükû tekbiri. Bu tekbirde de, ellerini kulak memeleri hizasına yahut omuz başlarına kadar getirir. Nitekim bunu bu kitabın başında da anlattık.

Tekbir tamamlandıktan sonra ellerini indirir. Bundan sonra, kıyamdan rükûa varır. Rükûda avuç içleri ile dizlerini kaplar. Parmaklarını açar. Kollarına ve bileklerine dayanmalıdır. Sırtını düz tutar. Başını kaldırmamalı; içe doğru çekip de bükmemelidir.

Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimizin durumu şöyle anlatıldı;

- Rükûa vardığı zaman, öyle bir hâle varırdı ki; arkasına bir damla su düşse o hâlde sağa ve sola kaymadan kalırdı. Yerinden hareket etmezdi.

Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz bir başka rivayette şöyle anlatıldı;

- Rükû halinde, Resulullah (s.a.v) efendimizin sırtına bir bardak su konacak olsaydı; yerinden oynamazdı.

Bunun böyle oluşu, Resulullah (s.a.v) efendimizin sırtının düzgün bir şekilde durmasındandır. Rükûda bulunan kimse üç kere;

- **Sübhane Rabbiyel-azim.** (Büyük Rabbim noksan sıfatlar-

dan münezzehtir.) Rükûun tamamlanması için, en azından böyle demelidir. Ancak, bu manada Hasan-ı Basrî (r.a) şöyle dedi;

- Rükû hâlinde tespih yedi kere okunmalıdır. Bunun ortası ise, beş kere okunmasıdır. En azından da üç kere okunmalıdır.

Rükûunu bu şekilde tamamladıktan sonra;

- **Semiallahu limen hamideh.** (Allah hamd edeni işitir.) Diyerek kalkılır. Rükûdan kalktıktan sonra, mutedil bir şekilde ayakta durmalıdır. Eller yana salınmalı; azalar yerli yerine gelmelidir.

Bundan sonra, secde için eğilir. Secdeye giderken, önce dizlerini yere koymalı; sonra ellerini, sonra alnını ve burnunu yere koyar.

Secdede rahat ve tam bir şekilde durmalıdır. Yani; İtminan hâlinde.

Secde halinde iken, insan azalarının tümü, kıbleye dönük olmalıdır. Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Yedi kemik ile secde etme emrini aldim."**

Bir başka hadis-i şerifte ise, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- **"Kulun secdesi yedi aza ile olacaktır. Banlardan hangisini secdeden geri bırakır ise, o geri bırakılan kısım o kimseye lânet eder."**

Secde eden kimse, secde hâlinde derli toplu olmalıdır. Yere dağılıp yayılmamalıdır. Dirseklerini de yere sermemelidir.

Secdede bulunan kimse, ellerini yere koyduğu zaman; parmakları kulak hizasına veya omuz hizasına gelmelidir. Bu arada, parmaklarını da bitiştirmeli; kıbleye doğru düz tutmalıdır.

Kollarını yanlarından, oyluklarını da baldırları üstüne bindirmekten sakınmalıdır. Karnını da yerden uzak tutmalıdır. Bunun beyanı daha önce de anlatıldı.

Secdeye kapanan kimse, secdesine şu duayı okur;

- **Sübhane Rabbiyel-âlâ.** (En Yüce Rabbim noksan sıfatlardan münezzehtir.) Bunu tıpkı, rükû hâlinde okuduğu gibi okur. Bundan sonra, tekbir alarak başını secdeden kaldırır; daha sonra oturur.

Otururken, sol ayağı üzerine oturur; sağ ayağını da diker. Bu oturuşunda üç kere şöyle der;

- **Rabbiğfirli.** (Rabbim, beni bağışla.) Bu oturuşunda kucağına bakar. Daha sonra, ikinci kere secde eder; birinci secdede okuduklarını burada da okur. Yine önce olduğu gibi, tekbir alarak başını secdeden kaldırır.

Önce başını yerden kaldırır; sonra da ellerini; daha sonra da dizlerini yerden kaldırır. Dizlerine dayanarak kalkar.

Ayağa kalkarken, ayaklarının ön tarafına basarak kalkar. Ayağının birini, öne atarak kalkmamalıdır. Zira böyle bir şey mekruhtur. İbn-i Abbas'tan gelen bir rivayete göre; böyle bir hareketin namazı bozacağı da anlatılmıştır.

Burada anlatılan hareketleri ikinci rekâtta da yapar.

İkinci rekâttan sonra, teşehhüd için oturacağı zaman; sol ayağı üzerine oturur. Sağ ayağını da parmaklarını kıbleye getirerek diker.

Sol elini sol dizi üzerine koyar; sağ elini de sağ dizi üzerine koyar. Baş parmağının yanındaki şahadet parmağı ile de işaret eder.

Başparmakla orta parmağı da halka yapar. Küçük parmakla, yanındaki parmağı da kapatır.

Teşehhüdü bitirinceye kadar işaret parmağına bakar.

Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- "Biriniz, namaz hâlinde ve oturur durumda ise, lüzumsuz bir şeyle meşgul olmasın; zira bu durumda o, Rabbi ile münacaat hâlindedir. Lâkin sol elini sol dizi üzerine koysun; sağ elini de sağ dizi üzerine koysun. Kalbi ve gözü de işaret parmağında olsun. Böyle bir şey şeytanı eritir."

Teşehhüde oturduktan sonra şunu okur;

- **Ettahiyyatu lillahi vessalâvatu vettayyibatu esselâmu aleyke eyyühennebiyyü ve rahmetüllahi ve berekâtuhu esselâmü aleyna ve âlâ ibadillahissalihin. Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammed abduhu ve resulüh.**

(Saygı, salâvat, tayyibat Allah'ındır. Selâm sana ey peygamber, keza Allah'ın rahmeti ve bereketleri de. Selâm bize ve Allah'ın salih kullarına. Şahadet ederim ki, Allah'tan başka ilâh yoktur. Şahadet ederim ki, Muhammed Allah'ın kulu ve Resulüdür.)

Bundan sonra, tekbir alarak kalkar. Ayakta iken, sadece Fatiha suresini okur. Daha önce anlatıldığı gibi yine rükûunu ve secdesini yapar. Dördüncü rekâtı da kıldıktan sonra oturur.

Dördüncü rekâtta, tahiyyata otururken; anlattığımız teşehhüdü okumak için oturur.

Yukarıda anlatılan şahadeti okuyup bitirince; şu salâvatı okur;

- Allahümme salli âlâ Muhammedin ve âlâ âli Muhammedin kema salleyte âlâ İbrahime inneke Hamidün Mecid.

Ve barik âlâ Muhammedin ve âlâ âli Muhammedin kema

barekte âlâ İbrahime inneke Hamidün Mecid.

(Allah'ım, Muhammed'e ve Muhammed'in âline salât eyle. İbrahim'e salât eylediğin gibi. Sen Hamid'sin, Mecid'sin.

Muhammed'e ve Muhammed'in âline bereket ihsan eyle; İbrahim'e bereket ihsan eylediğin gibi. Sen Hamid'sin, Mecid'sin.)

İmamımız İmam-ı Ahmed'den gelen bir rivayete göre İbrahim'e salâvat okurken;

- Âlâ İbrahime ve âlâ ali İbrahime. (İbrahim'e ve İbrahim'in âline de.) Diye eklemiştir. Teşehhüdün sonu budur.

Teşehhüd sonunda, şu dört şeyden Allah'a sığınmak müstehaptır;

a) Cehennem azabından.

b) Kabir azabından.

c) Mesih deccalın fitnesinden.

d) Hayatın ve ölümün fitnelerinden.

Bunun Arapça okunuşu şöyledir;

- Allahümme inni euzü bike min azabi cehenneme ve min azabil-kabri ve min fitne'il-mesih'iddeccali ve min fitneti'l-mahya vel-memat. (Allah'ım, cehennem azabından sana sığınırım. Kabir azabından sana sığınırım. Mesih Deccal'ın fitnesinden sana sığınırım. Hayatın ve ölümün fitnesinden sana sığınırım.)

Daha sonra şu duayı okumalıdır;

- Allahümme inni es'elüke minel-hayri küllihi maalimtü minhü ve malem a'alem.

Ve euzü bike mineşşerri küllihi maalimtü minhü ve malem a'lem.

Allahümme inni es'elüke min hayri maseeleke ibadükessalihun. Ve euzü bike min şerri mesteaazeke minhü ibadükessalihun.

Allahümme inni es'elükel-cennete ve ma karrebe ileyha min kavlin ve amelin ve euzü bike minennari ve ma karrabe ileyha min kavlin ve amelin.

Rabbena âtina fiddünya haseneten ve fil-ahireti haseneten ve kına azabennar.

Rabbenağfir lena zünubena ve keffir anna seyiatina ve teveffena maal-ebrar.

Rabbena ve âtina mavaadtena âlâ rüsülike ve tuhzina yevmel-kıyameti inneke lâ tuhlifül-miad.

(Allah'ım, senden tüm hayırları istiyorum; ister bildiğimi olsun, ister bilmediğim. Şerlerin tümünden sana sığınırım; ister bildiğim olsun, ister bilmediğim.

Allah'ım, salih kullarının senden diledikleri hayırlı şeylerden ben de zatından dilerim. Salih kulların, her neyin şerrinden sana sığındılarsa, ben de onların şerrinden sana sığınırım.

Allah'ım, senden cenneti dilerim; cennete yaklaştıran işleri dilerim. Ama söz, ama iş.

Allah'ım, cehennemden sana sığınırım; cehenneme yaklaştıran işlerden sana sığınırım. İster söz, ister iş.

Rabbimiz, bize dünyada iyilik ver; ahirette iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru.

Rabbimiz, günahlarımızı bağışla. Kötülüklerimizi sil. Bizi iyilerle öldür.

Rabbimiz, resullerine vaat ettiğin şeylerden bize de ver. Kıyamet günü bizi rüsva eyleme. Sen, vaadinden dönmezsin.)

Burada anlatılan dualardan daha ziyade dua eder ise yerindedir.

Meğerki imam olsun, imam olan kimsenin duayı uzatması yerinde olmaz. Zira kendisine uyanları usandırır. İmam, kendisine uyanların kalplerini korumak için, mümkün olduğu kadar kısadan kesmelidir. Zira onlar arasında işi olanlar bulunabilir. Bundan sonra, selâm verir.

Bu arada; kendisine, ana babasına, tüm Müslümanlara dua eder. Bütün bu işleri yaparken, namazın sonu için korkulu olmalıdır. Şöyle ki;

Namaz, Allah katından gelen bir emirle farz olmuştur. Namaza davet eden Allah-û Teâlâ'dır. Yerinde yapıldığı takdirde, ona sevap verecektir. Yanlış yapıldığı veya yerine getirilmediği takdirde azap edecektir.

Namazını kılıp bitirdikten sonra onu şeriat ilmine sunar. Şayet, şeriat ilmi namaz için iyi şahadet eder, temiz olduğuna ve tam yapıldığına dair ferman verir ise, Allah-û Teâlâ'ya hamd eder. Şunun için ki; Kendisini böyle bir ibadete lâyık görmüştür.

Şayet namazında bir eksiklik ve noksanlık bulur ise, o zaman Yüce Allah'a tövbe edip istiğfar etmelidir. Bundan sonra kılacağı namazlar için daha dikkatli olmaya çaba harcamalıdır.

Makbul olan namazın açık delili vardır. Makbul olmayan namazın da alâmeti vardır.

Makbul olan namazın alâmeti şudur; Sahibini, kötülüklerden ve yanlış işlerden çeker. Hayrı sevdirir, iyilik babında niyetini yeniletir. Taatı ve hayırlı işleri yapmayı artırır. Sevap işleri sevdirir. Sahibini kötülüklerden çeker. Masiyet işleri ve hataları sevdirmez. Nitekim bu manada Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

اِنَّ الصَّلٰوةَ تَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَآءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللّٰهِ اَكْبَرُ

- **"Namaz, kötü işlerden, sevilmeyen şeylerden alır. Allah'ın zikri en büyüğüdür."** (29/45)

Burada anlatılan hususlarda imam, imama uyan, tek başına namaz kılan müşterektir.

Namazın şartlarına, vaciplerine, sünnetlerine gelince, bunları kitabın başında anlattık. Doğru işlerde başarı ihsan eden Allah'tır.

24. FASIL; İmamın yapması gereken işler.

Aşağıda anlatılacak hususlara bakılmadan, hiçbir kimsenin imam olması yerinde değildir. Şöyle ki;

Bir kimse, kendisinden daha yetenekli biri dururken, öne geçip imam olmaya çalışması yerinde değildir.

Bir kimse, bir cemaat arasında kendisinden daha üstün biri var iken, imam olmaması gerekir. Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- **"Arkasında kendisinden daha faziletli biri dururken, bir kimse öne geçip imam olur ise, onlar daimî bir düşüş kaydederler."** Hazret-i Ömer'in (r.a) şöyle dediği anlatılmıştır;

- Ebu Bekir'in bulunduğu bir cemaat arasında beni imam etmeleri; bir günahım olmadan beni götürüp de boynumu vurmaları benim için daha hayırlıdır.

İmam olacak kimse, Allah'ın kitabını (Kur'ân'ı) iyi okumasını bilmelidir. Allah'ın dininde fıkıh ilmine vâkıf olmalıdır. Resulullah (s.a.v) efendimizin sünnetini de bilmelidir. Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur;

- **"Din işlerinizi, fakihlerinize bırakınız. İmamlarınız, Kur'ân okumasını iyi bileniniz olmalıdır."** Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde ise şöyle buyurmuştur;

- **"İmamlarınız hayırlılarınız olsun; zira onlar, sizi Aziz Celil Allah'a götüren öncülerinizdir."** Resulullah (s.a.v) efendimizin, onlara bu özelliği tanımasının sebebi şudur;

a) Onlar din ve fazilet ehli kimselerdir.

b) Yüce Allah'ı bilen ve ondan korkanlardır.

c) Kendi kıldıkları namazı ve kendilerine uyan kimselerin namazını yerinde kılmayı bilirler.

d) Kendi nefislerinden gelen hataları bilir korunurlar; kendilerine uyanlar namazlarında bir yanlışlık yaptıkları zaman anlar ayıktırırlar. Resulullah (s.a.v) efendimiz burada;

- **"Kur'ân okumasını iyi bileniniz."** Buyurmasından muradı; Kur'ân'ı ezberleyip okuyan ve onunla amel etmeyen kimseler değildir.

Resulullah (s.a.v) efendimizin muradı; Hem Kur'ân okumasını iyi bilen, hem de onun gereği ile amel eden kimselerdir.

Bu manada gelen bir hadis-i şerifinde, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- **"İnsanların Kur'ân'a en yakını onunla amel edendir; isterse onu iyi okuyamasın."**

Bazen olur ki, Kur'ân'ı bir kimse ezberler ama onunla amel etmez. Onun farzlarını yerine getirip amel etmediği gibi, onun yasaklarına da aldırış etmez. Bizim kastımız böyle bir kimse değildir. Bu gibi birinde kerem de yoktur. Resulullah (s.a.v) efendimiz, anlatılan manada şöyle buyurmuştur;

- **"Kur'ân'ın haramlarını helâl sayan ona iman etmiş olmaz."**

İnsanlar için caiz olan odur ki; Aralarında Yüce Allah'ı en çok bileni, ondan en çok korkanı kendilerine imam etsinler.

Şayet bu manaya muhalefet eder de anlatılandan başkasını seçerlerse sefalet içinde kalırlar. Gerilik kaydederler. Dinlerinde noksanlık olur. Allah'tan, onun rızasından, cennetinden uzak kalırlar.

Dinlerine ve namazlarına önem veren, hayırlılarını öne süren, bu işte Resulullah (s.a.v) efendimizin sünnetine tâbi olan topluluğa Allah rahmet eylesin. Zira bu işte onların aradığı Yüce Kutlu Rablerine yakınlıktır.

İmam olan bir kimse için yerinde olur ki; Diline sahip olsun, insanların ayıplarını anlatmasın; onların gıybetlerini etmesin.

Ancak hayır söylemelidir. İyiliği emredip yaptırmaya çalışmalıdır. Kötülüklerden de sakındırmalı; yaptırmamak için çekindirmelidir. Hayrı ve hayır işleyenleri sevdirmelidir. Şerri ve şer işleyenleri sevdirmemelidir.

Bu arada imam; Namaz vakitlerini bilmeli; dikkatle üzerinde durmalıdır.

Kendi durumuna dikkat etmelidir. Midesine temiz yemek dol durmalı; edep yerini zina gibi kötü şeylerden korumalıdır. Elini eteği ni haramdan uzak tutmalıdır.

Allah'ın rızası dışındaki işlere fazlaca koşup durmamalıdır.

Oturaklı, ağır başlı, gelen eziyetlere sabırlı ve dayanlıklı olma lıdır. Şerlere karşı da gözünü yummalıdır.

Kendisi hakkında yersiz söz eden ve kendisine cahilce davranan kimselere sabırla karşı durmalıdır.

Kendisine kötülük edene iyilik etmelidir. Harama göz atmaktan sakınmalıdır. Birinin ayıbını görür ise, kapamalıdır; birinin düşük hâlini görür ise, örtmelidir. Cahillerden ayrı durup şöyle demelidir;

- Allah'ım, selâmet ihsan eyle.

Hâsılı; İnsanlar, ondan rahat üzere olmalıdır. Ama kendisi d bir zorluk içinde olmaya bakmalıdır.

Başını kurtarmaya çok önem vermelidir. Nefsini kurtarmak için ciddi bir çaba harcamalıdır.

Şunu bilmeli ki; Büyük bir şeyle vazifelidir. Aldığı vazife büyük tür; tehlikesi çoktur. Manası büyüktür.

Anlatılan manadan ötürü; Bütün gücünü, yüklendiği vazifey vermelidir.

İmamlığın şanı büyüktür. Tehlikesi çoktur. Yerinde yapıldığ takdirde; hayrı da kat kat fazladır. Hareketlerini ona göre ayarlama lıdır.

İmam az konuşmalıdır. Konuşmaları da ya kendi hâline uygun olmalı yahut insanların hâline uygun olmalıdır.

İmam mihraba geçtiği zaman bilmeli ki; Kendisi peygamberle rin ve Resullerin efendisi, Resulullah (s.a.v) efendimizin halifesinin yerindedir. Orada Yüce Rabbi ile münacaat etmektedir.

Namazın tamamlanması ve kendisine uyanların da selâmet için ciddi gayret harcamalıdır. Bilhassa, kendisine uyanların nama zında bir eksik yan bırakmamaya gayret etmelidir.

Namazın tamamında, kısadan almalıdır. Namazı kıldırırken aralarında bulunan en zayıf kimsenin durumuna göre hareket etme lidir.

İmam olan kimse, kendi nefsini daima kendisine uyan cemaat ten alt görmelidir. Kendisi, onlara imam olmakla iptilâya uğramıştır.

Allah-û Teâlâ, farzların edasını imama soracaktır. Hem kendisi için hem de kendisine uyanlar için. Zira önde olan kendisidir.

Bu yüzden kendi namına ağlamalıdır. Geçmişte işlediği günahlara, eski hatalarına pişmanlık duymalıdır. Boşa geçirdiği vakitler için de üzüntü duymalıdır.

Kendisine uyup arkasında namaz kılanlara karşı büyüklük satmamalıdır. Kendisinden alt görünenlere karşı daha hayırlı olduğu zannına kapılmamalıdır.

Kendi nefsini korumak için batıla saplanmamalıdır. Bilhassa, kendisinde olan hatalar anlatıldığı zaman, ondan uzak olduğunu anlatma yoluna sapmamalıdır. Hele kendisinde olmayan bir hâl söylenince.

Hiç kimseden övgü beklememeli; yermelerini de yersiz karşılamamalıdır. Her iki hâlde de, cemaat kendisine göre eşit olmalıdır.

İmam, yalanı denenmiş biri olmamalıdır.

İmam, temiz giyimli ve temiz yiyimli olmalıdır.

İmam, işinde tevazu yolunu tutmalı; oturuş hâlinde de huşu üzere bulunmalıdır.

İmam, olan kimse şeriat emirlerine göre; bir had cezasına çarpılan biri olmamalıdır. Keza, halk arasında kötü nama sahip biri de olmamalıdır.

İmam, devlet büyükleri yanında din kardeşinin aleyhinde bulunup gammazlık etmemelidir.

İmam, insanların gizli işlerini de yaymamalıdır.

İmam, insanların şerrine çalışan biri de olmamalıdır.

İmam, din kardeşine kin beslememelidir. Kendisine bırakılan bir emanete hain davranmamalı. Ne ticarette, ne de kendisine belli bir zaman için bırakılan şeyde.

Yediği, içtiği ve kazandığı pis olan biri imam olmamalıdır.

İçten bir arzu ile imamet makamına geçmemelidir.

Şu gibi yersiz hâllerin kendisinde bulunduğunu bilen bir kimse, imam olmamalıdır; Haset, azgınlık, kin, hınç, aldatma, üstünlük taslama, batıl iş, intikam almak, nefsine haksız yardımcı olmak, kızgın, Müslümanların ayıplarına bakmak, Muhammed ümmetinden birini aldatmak.

İmam, fitne yolunda söz etmemelidir. Fitneye koşmamalı; fitnenin güçlenmesine yardımcı olmamalıdır.

Her hal ü kârda batıla saplananlara karşı; hak sahiplerine yardımcı olmalıdır; Eli ile dili ile ve kalbi ile.

Acı olsa da hakkı söylemelidir. Hakkı söylemekten, hiçbir ayıp-

layıcı onu almamalıdır.

İnsanların kendisini övmesini istemeyeceği gibi, onların yersiz kötülemelerinden de çekinmemelidir.

İmam dua ederken, özel olarak nefsine dua etmemelidir.

Okuduğu duayı, hem kendisine hem de tüm cemaate şamil kılmalıdır. Bilhassa, namazın sonunda dua ederken.

Şayet yalnız kendisi için dua etmiş olur ise, cemaate karşı hainlik etmiş olur.

İlim sahibi olanlar hariç; cemaat arasından hiçbir kimseyi tercihli tutmamalıdır.

Nitekim bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- **"Bana yakın olanlar, ilim ve iyiyi kötüden güzelce ayırt eden anlayış sahipleridir."** Bu gibi büyükler, imamın arkasında durmalıdır.

Zengini yaklaştırıp, fakiri uzakta bırakma cihetine gitmemelidir.

Kendisini bir cemaat arasında istemeyen var ise, onlara imam olması yerinde olmaz.

Bir cemaat arasında hem isteyen, hem de istemeyen var ise, bunda değişik görüş vardır. Şayet istemeyenler çoğunlukta ise, mihraptan ayrılması ve oraya yakın durmaması gerekir.

Ancak, onların istememesi; Bir ilme ve gerçek bir manaya dayanıyorsa durum budur.

Şayet onların istememesi; Cehalete, boş bir şeye, nefsanî bir arzuya, mezhep taassubuna, nefsanî bir arzuya dayanıyor ise, onların böyle bir durumuna aldırış etmez. Bu durumda, namazı da bırakmaz. Şayet, kendisi yüzünden bir fitne çıkacağını anlarsa, imamlığı bırakmalıdır. Geri durmalı; mihraptan çekilmelidir. Ta onlar aralarında bir anlaşmaya varıp razı oluncaya kadar.

İmam, çekişmeci, yemin eden, lânet okuyan biri olmamalıdır.

İmam, kötü yerlere, kendisini töhmet altında bırakacak semtlere gitmemelidir.

İmam, ancak insanlar arasında salih, yararlı kimselerle oturup konuşmalıdır.

Bir imam; fitneyi ve fitnecileri, masiyeti ve masiyet işleyenleri, baş olmayı ve baş olma isteyenleri seviyorsa imam olması yerinde değildir.

İmam, insanların eziyetine karşı sabırlı ve onlara karşı sevgi do-

lu olmalıdır. Onların faydasına çalışmalı; onlara nasihatçi olmalıdır.

İmamet meselesi için hiç kimse ile çekişmemeli; bu işi yerine getirecek biri varsa imamet onunla çarpışmamalıdır.

Geçmişteki salih zatlar şöyle anlatılmıştır;

- Onlar, imamlığı pek istemezlerdi. Bu işe; şeref, diyanet babında kendileri gibi olmayanları getirirlerdi. Bu yükü üzerlerinden atmak isterlerdi. Bu işte, yapacakları kusurdan korkarlardı.

İmam için yerinde olur ki; Devlet büyüğü, cemaat arasında hazır bulunduğu zaman izni olmadan imam olmamalıdır. Onun izni olmadan da bir yere oturmamalıdır.

İmam için gereklidir ki; Bir köye, bir mahalleye, bir kabileye, Arap nahiyelerinden birine gittiği zaman, oradakilerin izni olmadan imamları olmamalıdır.

Keza, bir kafileye, bir cemaate, bir topluluğa arkadaş olarak katıldığı zaman; onların iznini almadan imam olmamalıdır.

İmam için, anlatılacak hadis-i şerifler de önemlidir.

Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

-"Biriniz imam olduğu zaman, namazı hafif kıldırsın; ağırdan almasın. Zira onun arkasında küçüğü, büyüğü, ihtiyaç sahibi kimseler bulunmaktadır. Tek başına namazını kıldığı zaman, namazını istediği kadar uzatabilir."

Ebu Vakid şöyle dedi;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz imam olduğunda, insanların en kısa namaz kıldıranı idi. Yalnız kıldığı zaman da en uzun namaz kılan idi.

25. FASIL; İmamın yapması gerekenler

İmam olan bir kimse; kalbi ile niyetini yapmadıkça, tekbir alıp namaza girmemelidir. Şayet bu niyetini dili ile de söyler ise, daha güzel olur.

İmam, namaza girmeden evvel sağa sola bakmalı ve safları düzeltmelidir. Şöyle demelidir;

- Saflarını düzelttiğiniz ki, Allah'ın rahmetine nail olasınız. Düzgün durunuz ki, Allah'ın rızasına nail olasınız.

Bu arada, cemaate saf aralarındaki boşluğu doldurmalarını, omuzlarını düz tutmalarını, omuzları birbirine değecek kadar yakın durmalarını emreder.

Namazda omuzların ileri geri bulunması, safların eğri büğrü durması namazda bir noksanlıktır. Şeytanın araya girmesi ve saf aralarında insanlarla yan yana durmasıdır. Bir hadis-i şerifinde, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- **"Safları sıklaştırınız. Omuzları aynı hizaya getiriniz. Boşlukları doldurunuz. Bunu böyle ediniz ki; Koyun kuzuları gibi, şeytan sürüsü aranıza girmesin."**

Resulullah (s.a.v) efendimiz, namaza başlamadan evvel sağa sola bakardı. Cemaate; Safları düzeltmeleri; omuzlarını bir hizada tutmaları için emir verirdi. Bu arada şöyle buyururdu;

- **"Her biriniz bir başka türlü durmayınız ki, kalpleriniz karışık olmasın."** Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir gün birini gördü ki; Göğsünü saf dışına çıkarmış, şöyle buyurdu;

- **"Ya saflarınızı düzeltirsiniz; yahut Allah-û Teâlâ kalplerinizi bozar."** Buhari ve Müslim'in (r.a) ittifakla anlattıkları bir hadis-i şerif vardır. Bu hadis-i şerifi, Salim b. Caad anlatmıştır ki; kendisine Nu'man b. Beşir, Resulullah (s.a.v) efendimizden şöyle dinlediğini söylemiştir;

- **"Ya saflarınızı düzeltirsiniz yahut Yüce Allah'a yönelişiniz karma karışık bir şekle girer."**

Ebu Katade'nin, Enes b. Malik'ten (r.a) naklen anlattığı bir hadis-i şerifte Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Saflarınızı düzeltiniz. Zira safları düzeltmek, namazın tamamlanmasına alâmettir."** Şöyle anlatıldı;

- Hazret-i Ömer (r.a) safların düzeltilmesi için birini vekil etmişti. O kimse gelip kendisine;

- Saflar tam düzeldi. Demedikçe, namaza başlama tekbirini almazdı. Ömer b. Abdülaziz de böyle ederdi. Müezzin Bilâl (r.a) şöyle anlatıldı;

- Namaz saflarını düzeltirdi. Hatta bunun için ileri geri duranların bacaklarına tura ile dokunur. Onlar da saflarını düzeltirlerdi.

Bilal'ın (r.a) üstte anlatılan durumu için ulema şöyle dedi;

- Açık bir durumdur ki, Bilâl (r.a) bu işi, Resulullah (s.a.v) efendimizin zamanında yapmıştır. Namaza başlamadan, kamet alırken safları düzeltmiştir.

Zira Bilal (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizden sonra hiç kimsenin müezzini olmamıştır.

Ancak, bir kere ezan okumuştur. Bunu da Şam dönüşünde yapmıştır. Ki bu dönüşü de Hazret-i Ebu Bekir'in zamanına rastlar.

Resulullah (s.a.v) efendimize ve onun zamanına iştiyaklarından dolayı hem Hazret-i Ebu Bekir, hem de sahabe Bilal'den (r.a) ezan okumasını istemişlerdir.

Bunun üzerine, Bilâl (r.a) ezan okumaya başlamış;

- Eşhedü en lâ ilâhe illallah. (Şahadet ederim ki, Muhammed Allah'ın Resulüdür.) Cümlesine gelince okuyamamıştır. Hatta dayanamamış, düşmüş bayılmıştır.

Bunun sebebi de; Resulullah (s.a.v) efendimize olan sevgisi ve ona olan şevkidir.

Bu anda, Medine-i Münevvere'de bulunan ensar ve muhacirin ağlamaya başlamışlardır. Medine sokaklarında ahlar ve figanlar duyulmaya başladı.

Bütün bunlar, Resulullah (s.a.v) efendimize olan iştiyaklarından ötürü idi.

Anlatılan manadan anlaşılmaktadır ki; Bilâl'ın (r.a) insanların ayaklarına dokunup saflarını düzeltmeye çalışması, Resulullah (s.a.v) efendimizin zamanında olmuştur.

İmam, geride kendisine uyan cemaat tarafından görülemeyecek kadar mihrap arkasına girmemelidir. Oradan az dışarıda durmalıdır.

İmamımız, İmam-ı Ahmed'den gelen bir rivayete göre; imam mihrap tarafında durmalıdır. Mihrapta durması müstehaptır. Ancak, kendisine uyanlardan daha yüksek bir yere çıkması doğru değildir. Şayet onlardan yüksek bir yere çıkar ise, namazı boş olur.

İmam, selâm verip de namazdan çıktıktan sonra mihrabında oturmamalıdır. Kalkıp sol tarafa geçmelidir.

Kılacağı nafile namazını da, mihrabın bir yanında kılmalıdır.

Bu manada, Mugayre b. Şu'be (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "İmam, insanlara farz namaz kıldırdığı yerde nafile namaz kılmamalıdır."

Ancak, cemaat farz namazlarını kıldıkları yerde, nafile namazlarını kılabilirler. Bu işte, onlar serbesttir, ister aynı yerde kılsınlar; isterse az geride.

İmam, namazda iki yerde hafif durak vermesi gerekir;

a) Namaza başladığı anda.

b) Kıraati bitirip de rükûa varmadan evvel.

Böylece nefeslenmeli; okuması da içine sinmelidir. Okuduğu Kur'ân'la rükû tekbirini birleştirmemelidir. Bu manada bir hadis-i şe-

rif vardır ki; Semüre b. Cündüb anlatmaktadır. Allah ondan razı olsun.

Önüne bir sütre koyup namaz kılıyorsa, mümkün olduğu kadar ona yakın durmalıdır. Arada bir açıklık koymamalıdır. Zira o aradan siyah köpek, eşek, kadın geçebilir. İmamımız İmam-ı Ahmed'e göre; Bunların biri önünden geçer ise, namazı bozulur.

Yine ondan gelen bir başka rivayete göre; Eşek ve kadın geçer ise, namazına bir şey olmaz.

İmam rükûa vardığı zaman daha önce anlattığı tespihi üç kere okumalıdır. Bunları okurken, ne acele etmeli; ne de ağırdan almalıdır. Cümlesini tam söylemeli; yerli yerince okumalıdır.

Bu tespihi çabuk okuyacak olur ise, kendisine uyanlara yetişemezler; bu durumda onları konuşturur ki; Bu da namazlarını fesada verir. Bu yüzden onların günahı da kendisine gelir.

Rükûdan başını kaldırdığı ve;

- Semiallahu limen hamideh. (Allah hamd edeni işitir.) Dediği zaman, ayakta sabit durmalıdır. Sonra şöyle der;

- Rabbena ve lekel-hamd. (Rabbimiz, sana hamd olsun.)

Bunu söylerken de acele etmemelidir; kendisine uyanlar da bu şekilde yetişir. Şayet üstteki cümleye;

- Mil'es-semavati ve mil'el-arzi ve mil'e ma şi'te min şey'in ba'de. (Yerin dolusu, semanın dolusu, sonra her şeyin dolusu kadar.) Derse yine de caizdir. Zira Resulullah (s.a.v) efendimizin de aynı şekilde yaptığı rivayet edilmiştir.

Enes b. Malik (r.a) gelen rivayete göre şöyle anlatmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, başını rükûdan kaldırdığı zaman;

- Secdeye gitmeyi unuttu. Denecek kadar ayakta dururdu.

Secdelerde, iki secde arasında da aynı şekilde durmalıdır. Ta ki; Kendisine uyanlar kolaylıkla yetişsinler. Anlatıldığı gibi yaparken;

- Böyle yapınca, uyanlar kendisinden önce hareket ederler; bunun için de namazları batıl olur. Bilhassa, uyanların imamdan evvel hareket etmeleri hâlinde.

Bu şekilde konuşanların sözlerine aldırış etmemelidir. Zira cemaat imamın bu hâlini devamlı görürler ise, bilirler ki; Âdeti budur. Bunun için onlar da dururlar; acele ederek imamdan evvel hareket etmezler. Bu arada imamın, cemaate şöyle demesi müstehaptır;

- Namaza imamdan evvel girmeyiniz. İmamdan evvel hareket etmeyiniz. Nitekim bunu gelecek fasılda anlatacağız.

Ancak, bu gibi sakındırma, namazın fesada gitmesine dayanan

bir sakındırma değildir. Umumî manada bir faydaya ve cemaatin tamamlanmasına bağlı bir iştir. Bir hadis-i şerifte şöyle buyrulmuştur;

- **"Her namaz kıldıran bir yöneticidir; yönettiği kimselerden de sorumludur."** Denilmiştir ki;

- İmam da bir yöneticidir. Kendisine uyup namaz kılanları yönetme durumundadır.

Anlatılan manadan ötürü, arkasında kendisine uyup namaz kılanlara nasihat etmelidir.

Onlara, rükûda ve secdede kendisini geçmemelerini tembih etmelidir. Aynı zamanda onları güzel terbiye etmelidir.

Zira imam, onların yöneticisidir. Dolayısı ile yarın onlar için sorguya çekilecektir.

İmam namazını tam ve sağlam kılmalıdır. Güzel kılmalıdır. Böyle ettiği takdirde, kendisine uyup namaz kılanların sevabı kadar kendisine sevap verilir.

Şayet kusurlu olur da eksik kılar ise, kendisine uyanların günahı da üzerine yüklenir.

26. FASIL; İmama uyan kimse.

İmama uyup namaz kılacak kimse, imama uymaya niyet etmelidir. İmamın da sağında durmalıdır. Önünde veya solunda durmamalıdır. İmama uyanlar toplu bir cemaat hâlinde iseler, imamın arkasında dururlar.

İmamın sağında bulunan kimse tekbir alıp namaza durduktan sonra bir başkası da gelip tekbir alarak onun yanında durur ise, ikisi ile bir saf meydana gelir. İkisi de bundan sonra imamın arkasına geçerler.

İmam olan, onları eli ile arkaya çıkarabilir. Ancak, imam onları arkada bırakmak için öne geçmez. Şayet, arka tarafta geçecek yer yok ise, imam öne geçebilir.

Cemaat namaza hazır olduktan sonra gelen kimse, saf arasında bir boşluk bulur ise, araya girer. Şayet bulamaz ise, imamın sağına gelen tarafa durur.

Saf olması için, cemaat arasından birini yanına çekmez. Zira böyle bir şey, karışıklığa, fitneye, öfkeye ve düşmanlığa sebep olur. Hatta geriye çekilen kimsenin namazının fesada varmasına kadar iş gider.

Bu durumda, çekilen kimse tek başına kalır. Böyle bir şey de bize göre namazın batıl olma sebebidir.

Ancak şöyle olabilir; Omzunu saf arasına sokmaya biraz gayret eder. Tekbir alıp namaza girer. Bundan sonra saf arasından biri ile geri çıkıp saf arasında durur.

Bir kimse, mescide girdiği zaman imamı rükûa varmış bulur ise, iki tekbir alır.

Bu tekbirin biri namaza girmek içindir; diğeri de rükû tekbiridir. Şayet bir tekbir alır da; hem namaza girmeye, hem de rükûa varmaya niyet eder ise, bu da caiz olur.

İmamı son teşehhüdde bulur ise, müstehap olur ki; Namaza niyet etmeli, tekbir alıp imamla oturmalıdır. Böyle ettiği takdirde, cemaatin faziletine nail olmuş olur. İmam selâm verdikten sonra, bu tekbiri ile kalkıp namaza devam eder.

27. FASIL; İmama uyan kimseye gerekenler.

İmama uyan kimseye gerekir ki; İmamdan evvel hareket etmesin. Ne tekbirde, ne rükûda, ne secdelerde, ne de rükûdan ve secdeden kalkarken. Bundan ciddî bir şekilde sakınmalıdır.

Bütün gücünü ve gayretini şunun için harcamalı; Namazdaki tüm hareketleri, imamın hareketinden sonra olmalıdır. Bu manada çokça hadis-i şerif gelmiştir. Sahabe-i kiramdan çokça rivayet anlatılmıştır. Resulullah (s.a.v) efendimizden gelen bir hadis-i şerif şudur;

- **"Acaba, o kimse başını imamdan evvel secdeden kaldırırken korkmaz mı ki; Allah-û Teâlâ onun başını eşek başına çevire."** Bir başka hadis-i şerifinde Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- **"İmam sizden evvel rükû eder, imam sizden evvel secde eder, İmam sizden evvel rükûdan ve secdeden kalkar."**

Bera b. Azib'in (r.a) şöyle dediği anlatıldı;

- Biz Resulullah (s.a.v) efendimizin ardında namaz kılardık. Resulullah (s.a.v) efendimiz kıyamdan eğilirdi; alnını yere değdirinceye kadar bizden hiç kimse eğilmezdi.

Resulullah (s.a.v) efendimizin ashabı da onun arkasında dururlardı; tekbir alıp da alnını yere değdirinceye kadar hiç kimse eğilmezdi. Sahabe kıyamda durur; Resulullah (s.a.v) efendimizin tam eğilip alnını secde yerine değdirmesini beklerlerdi.

Bir başka rivayette, sahabenin şöyle dediği anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, secdeden doğrulur kalkar, ayakta dururdu; biz henüz secdede bulunurduk.

Enes b. Malik (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Başını imamdan evvel namazdan kaldıran kimse korkmaz mı ki; Allah-û Teâlâ onun başını eşek başına veya domuz başına çevire."** Ebu Hureyre (r.a) şöyle anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu dinledim;

- **"Başını imamdan evvel namazdan kaldıran kimse korkmaz mı ki; Allah, onun başını eşek başına çevire."**

İbn-i Mes'ud (r.a) birinin imamdan evvel rükûa ve secdeye gittiğini görünce şöyle dedi;

- Ne yalnız başına namaz kıldın; ne de imamına uydun.

O kimse ki; Ne tek başına namaz kılabilir; ne de imamına uyar, onun namazı yoktur. İbn-i Ömer'den (r.a) de şöyle anlatıldı;

İmamdan evvel rükûa ve secdeye giden birini gördü ve ona şöyle dedi;

- Namazını tek başına kılamadın; imama da uymadın. Sonra, ona vurdu ve namazını yeniden kılmasını emretti.

Ebu Salih'in, Ebu Hureyre'ye (r.a) dayanarak anlattığına göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"İmam, kendisine uyulup imam bilinmesi için imam olmuştur. Bunun için; imam tekbir alınca, siz de alın; imam rükûa vardıktan sonra siz de rükûa varın; imam rükûdan başını kaldırdıktan sonra siz de başınızı kaldırın. İmam;**

- **Semiallahu limen hamideh.** (Allah, hamd edenin hamdını işitir.) **Deyince hep bir ağızdan şöyle deyiniz;**

- **Rabbena lekel-hamd.** (Rabbimiz, sana hamd olsun.) **İmam, secdeye vardıktan sonra, siz de secdeye varınız. Ancak, imam secdeye varmadan önce, secdeye varmayınız. İmam, rükûa eğilmeden evvel siz rükûa eğilmeyiniz. İmam, oturduğu hâlde namaz kılıyorsa, siz de hep birden oturunuz."**

İmamımız, Ebu Abdullah Ahmed (r.a) bir risale yazmıştı. Bu risalesinde, Resulullah (s.a.v) efendimizin ashabından Ebu Musa Eş'arî'ye dayanarak şöyle anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz; bize kılacağımız namazımızı bellettiği gibi, bu namazımızda okuyacağımızı da bize belletti. Resulullah (s.a.v) efendimiz, bu manada şöyle buyurdu;

- **"İmam tekbir aldıktan sonra siz de alın. İmam Kur'ân okumaya başlayınca susun. İmam;**

- Kendilerine öfke duyulmuşlardan, sapıklardan eyleme. (Fatiha'nın son ayeti.) Diye okuduğu zaman siz;

- Âmin! Deyiniz. Allah-û Teâlâ, sizin bu deyişinizi kabul buyurur. İmam tekbir aldıktan sonra, siz de tekbir alınız. İmam başını kaldırıp da;

- Semiallahu limen hamideh. (Allah hamd edenin hamdını işitir.) **Deyince, siz şöyle deyiniz;**

- Allahümme Rabbena lekel-hamd (Allah'ım, Rabbimiz sana hamd olsun.) **Allah-û Teâlâ sizi dinler. İmam, tekbir alıp da secdeye vardığı zaman, siz de tekbir alıp secdeye varın.**

İmam, başını kaldırıp da tekbir aldığı zaman; siz de başınızı kaldırıp tekbir alın." Bu arada, Resulullah (s.a.v) efendimiz;

- **"Bu böyle olur."** Buyurduktan sonra, devamla şöyle anlattı;

- **"İmam teşehhüde oturduğu zaman, siz de tahiyyat okuyunuz ve şahadetle tamamlayınız."**

İmam Ebu Abdullah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel Şeybanî - Allah rahmet eylesin, bizi esasta ve teferruatta onun mezhebine uyum halinde dünyadan alsın- şöyle dedi;

- **"İmam tekbir aldıktan sonra, siz de tekbir alınız."** Buyrulması şu manayadır;

- İmamı bekleyiniz; tekbirini alıp bitirsin. Sesi de dursun. Bundan sonra, siz tekbir alınız.

Hâlbuki insanlar, bu hadis-i şeriflerin manaları üzerinde yanılmaktadırlar; bilmezler.

Genellikle onlar, bu işi hafife alırlar, namazda yapılması gereken bu işleri önemsemezler.

Bazen olur ki; imam tam tekbir alırken, onlar da imamla beraber tekbir alırlar. Onların böyle etmeleri bir hatadır.

İmam tekbirini alıp bitirmeden, tekbir sesi durmadan, cemaatin tekbir alması yerinde değildir. Resulullah (s.a.v) efendimizin;

- **"İmam tekbir aldıktan sonra, siz de tekbir alınız."** Buyurması, bu manayadır. İmam;

- Allah-û Ekber. (Allah en büyüktür.) Cümlesini tam söylemedikçe, tekbir almış olmaz. Sadece;

- **Allah-û..** deyip dursa, diğerini söylemese, tekbirini almış sayılmaz. Cümleyi bütün olarak;

- **Allah-û Ekber** söyleyip bitirdikten sonra, cemaat tekbirini alır. Ancak, onların tekbirlerini imamla birlikte almaları bir hatadır. **Resu**

lullah (s.a.v) efendimizin emrini de terk etmiş olurlar. Sen desen ki;

- Falan kimse, namaz kılınca ona şu sözü söylerim. Bunun manasını şöyle anlamak lâzım gelir;

- Onu beklerim; namazını kılıp bitirdikten sonra kendisine söyleyeceğimi söylerim. Şu demek değildir;

- O namaz kılarken söyleyeceğimi söylerim. İşte Resulullah (s.a.v) efendimizin;

- **"İmam tekbir alınca** (aldıktan sonra) **siz de tekbir alınız."** Buyurması bu manayadır.

İmam, bazı kere fıkıh meselesine dayanmadan, tekbiri oldukça uzatır. Onunla tekbir alan da bu arada kısadan keser; imamdan evvel tekbiri bitirir.

İşbu kimse, imamdan evvel tekbir almış olur. İmamdan evvel tekbir alan kimsenin de namazı olmaz.

Zira durumu anlatıldığı gibi olan kimse; imamdan evvel namaza başlamış ve ondan evvel de okumaya başlamış olur. Böyle bir kimsenin de namazı olmaz. Resulullah (s.a.v) efendimiz;

- **"İmam tekbir alıp rükûa varınca, siz de tekbir alıp rükûa varın."** Buyurmuştur ki, bunun manası şudur;

- Cemaat, imamın tekbirini bekler; imamın tekbir sesi durduktan ve rükûa vardıktan sonra, cemaat da tekbirini alıp rükûa varır. Cemaat, imamın bu durumunu ayakta bekler. Resulullah (s.a.v) efendimiz;

- **"İmam rükûda başını kaldırıp da;**

- **Semiallahu limen hamideh.** (Allah zatına hamd edenleri işitir.) **Dediği zaman siz de başınızı kaldırın ve;**

- **Allahümme Rabbena lekel-hamd.. deyiniz."** Buyurması da üstte anlatılan manayadır. Yani;

- Cemaat, imamı bekler. Rükûda sabit durur, imam rükûdan kalkıp;

- Semiallahu limen hamideh. (Allah zatına hamd edenleri işitir.) Dediği ve sesi durduğu zaman cemaat de başlarını imama uyarak secdeden kaldırırlar; şöyle derler;

- Allahümme Rabbena lekel-hamd (Allah'ım, Rabbimiz, sana hamd olsun.) Resulullah (s.a.v) efendimizin;

- **"İmam tekbir alıp da secdeye vardığı zaman, cemaat de tekbir alıp secdeye varır."** Emri de aynı manaya olup şu demeye gelir;

- Cemaat ayakta bekler. İmam tekbirini alır; secdeye gider ve alnını yere değdirir. Ancak, bundan sonra cemaat tekbirini imama tâbi olarak alıp secdeye varır.

Bera b. Azib'den de aynı manada bir rivayet gelmiştir.

Burada anlatılanların tümü, Resulullah (s.a.v) efendimizin şu hadis-i şerifinin manasına uygundur;

- **"İmam, sizden evvel rükûa varır; sizden evvel secde eder ve sizden evvel kalkar."** Resulullah (s.a.v) efendimiz;

- **"İmam tekbir alıp da başını kaldırır ise, siz de başınızı kaldırın ve tekbir alın."** Buyurmuştur ki, bunun manası şudur;

- Cemaat, secdede beklesin.

İmam başını secdeden kaldırsın ve tekbirini de alsın. Cemaat secdede iken, imamın tekbir sesi dursun. Ancak, bundan sonradır ki; cemaat başını secdeden kaldırır ve tekbirlerini alırlar. Resulullah (s.a.v) efendimizin;

- **"Bu böyle olur."** Buyurması da şu manayadır;

- İmamı ayakta beklersiniz; tekbirini alır ve rükûa varır. Bundan sonra, ayakta bulunduğunuz halde imama uyar, onun yaptığını yaparsınız. İmamı rükûda iken beklersiniz. Başını rükûdan kaldırır ve;

- Semiallahu limen hamideh. (Allah zatına hamd edeni işitir.) Der ve sesi durur. Siz rükû hâlinizde iken ona tâbi olursunuz. Sonra kalkarsınız ve şöyle dersiniz;

- Rabbena lekel-hamd. (Rabbimiz, sana hamd olsun.) Resulullah (s.a.v) efendimizin;

- **"Bu böyle olur."** Buyurması, her rükû ve secde için geçerlidir.

İşte buraya kadar anlatılanlar, namazın tamamlanmasını sağlayan bilgilerdir. Bunu aklınızda tutunuz. İyi anlayınız ve işinizi sağlama çıkarınız.

Şunu iyi biliniz ki, kıyamet günü, pek çok insanların namazı olmayacaktır. Bunun sebebi de; imamdan evvel rükûa varmaları, secdeye gitmeleri ve ondan evvel eğilip doğrulmalarıdır. Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur;

- **"İnsanlara bir zaman gelecek; onlar namaz kılarlar, ama namaz kılmış sayılmazlar."** Korkulur ki; o zaman, bu zamanımız olmasın. Çünkü; Pek çokları imamdan evvel hareket ederler. Namazın rükünlerini yerine getirmezler. Vaciplerini, sünnetlerini yapmazlar. Tamamlanması için gereken şartları yerine getirmezler.

28. FASIL; Namazda kusurlu kimse.

Bir kimse namazda kusurlu birini görebilir. Mesela, o kimse; Namazın rükünlerinden, vaciplerinden, edeplerinden birini yapmamıştır; hatalıdır.

Böyle bir durumdaki kimseyi görene düşen; O hatalı kimseyi uyarmalıdır. Ona öğüt vermeli, nasihat etmeli, yanlışlarını düzeltip doğruyu da öğretmelidir.

Böyle olunca, o kimse, yapacaklarını tam yapar; önce yaptıkları için de istiğfar eder.

Hatalı kimseyi görüp de, onun hatalarını düzeltme yoluna gitmeyen kimse, günahta ve vebalde ona ortak olur.

Bir hadis-i şerifinde, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- **"Cahilden dolayı, âlime helâk gelir. Zira bildiğini ona belletmez."** Cahile, bildiğini öğretmek ilim sahibine vacip olmasaydı; Resulullah (s.a.v) efendimiz onun için;

- **"Helâk..** Tabirini kullanmazdı. Susup öğretmediği için, böyle sert bir emir vermezdi.

Zira sert emirlere müstahak olan kimse; ancak vacibi ve farzı terk edenlerdir. Nafile ibadeti terk edenlere böyle bir sert emir gelmez.

Bilâl b. Saad yolu ile gelen bir hadis-i şerifte, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Hata, gizli kaldığı zaman ancak sahibine zarar verir. Ancak, hata açıktan işlenir de düzeltilmez ise, umuma zararlı olur."**

Bunun sebebi de, üzerlerine düşen vacibin yerine gelmemesidir. Zira onlara, o hataları düzeltmek, meydana çıkan hataları yaptırmamaktır. Bunu yapmadıkları zaman, onun düzeltilmesi emri umuma şamil olur. Vebali de hepsine gelir. O kimsenin hatasında iyi de, kötü de ortak olur. Zira o hatalıyı düştüğü yoldan alıp kendisine nasihat etmemişlerdir.

Bir rivayette, İbn-i Mes'ud'un (r.a) şöyle dediği anlatılmıştır;

- Bir kimse, namazda yanlış harekette bulunan birini görüp de onu düzeltme yoluna gitmez ise, onun günahına ve ayıbına ortak olur. Lâin şeytana da muvafakat etmiştir.

Zira şeytanın istediği odur ki; O manada bir söz edilmesin, iyilik ve takva üzerine yardım olmasın. Hâlbuki Allah-û Teâlâ, mümin-

lere şu emri vermiştir;

وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوٰى

- **"İyilik ve takva üzerine yardımlaşınız."** (5/2)

Nasihat etmek, müminlere vaciptir. Birbirlerinin hatalarını düzeltme yoluna gitmelidirler.

Şeytanın arzusu, dini silmek ve İslâm'ı götürmektir. Halkın tümünü günaha sokmak ister. Hâlbuki aklı başında olan bir kimse için, şeytana baş eğmek doğru olmaz.

Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

يَا بَنِى آدَمَ يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَا اَخْرَجَ اَبَوَيْكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ

- **"Ey âdemoğulları, şeytan sizi fitneye düşürmesin. Nitekim o babanızın da cennetten çıkmasına sebep oldu."** (7/27)

Diğer bir ayet-i kerimede ise, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

اِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا اِنَّمَا يَدْعُوا حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ اَصْحَابِ السَّعِيرِ

- **"Şeytan, size düşmandır; siz de onu düşman biliniz. O, kendi topluluğunu çağırır; ta ki; Alevli cehenneme gidenlerden olalar."** (35/7)

Bilesin ki, namazda, zekâtta, bunlardan başka tüm ibadetlerde yapılan kusurların meydana gelmesi; İlim ve fıkıh bilginlerinin susmasındandır. Onlardan ayrı durmaları, onlara nasihati, öğretmeyi, terbiye etmeyi bırakmalarıdır.

Bu hatalı işler, önce cahillerden gelir. Sonra, ilim sahipleri de aynı havaya kapılır. Bu hatalı işlerde, ilim sahipleri de cahillerle beraber olur.

Şaşılacak bir iştir;

Biri, bir Müslüman'dan veya bir Yahudi'den bir miktar tohum veya bir ekmek çalanı görür. Bunu görmesi ile kendini tutamaz; bağırır hırsızı hırpalar ve ayıplar.

Durum böyle iken; namazın erkânından çalan, vaciplerini yerine getirmeyen, imamdan önce davranan birini gördüğü zaman susar; hiç ses etmez. Hiç konuşmaz.

Onun yaptığının yerinde olmadığını, doğrunun ne olduğunu söylemez; o kimseye ihanet eder. Bilhassa namaz işinde.

Hâlbuki Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"İnsanların şerli hırsızı, namazından çalandır."**

Sahabe-i kiram sordu;

- Ya Resulullah, bir kimse namazından nasıl çalar? Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Rükûsunu, secdelerini tamamlamaz; eksik yapar."**

Hasan-ı Basrî yolu ile gelen bir rivayete göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Dikkat ediniz; size hırsız olarak insanların şerlisini bildireceğim."** Sahabe-i kiram şöyle dedi;

- Ya Resulullah, anlatın o hırsız kimdir? Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Rükûsunu ve secdelerini tamamlamayan kimsedir."**

Selman-ı Farisi (r.a) şöyle anlattı;

- Namaz, bir ölçüdür. Bir kimse, namazım tam yapar ise, onun hakkı tam verilir. Bir kimse, namazını eksiltir ise, onun için Allah-û Teâlâ'nın şöyle buyurduğunu biliyorsunuz;

وَيْلٌ لِلْمُطَفِّفِينَ

- **"Eksik ölçüp tartanlara yazıklar olsun."** (83/1)

Abdullah b. Ali -yahut Ali b. Şeyban (r.a)- Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Bir kimse, rükûunda ve secdesinde belini düzeltmez ise, Allah-û Teâlâ onun namazına bakmaz."**

Bu rivayeti anlatan zat, Resulullah (s.a.v) efendimize gönderilen elçilerdendi. Ebu Hureyre'nin (r.a) şöyle dediği anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, mescidin bir yanında oturuyordu.

İçeriye bir başkası girdi; namaz kıldı. Sonra, Resulullah (s.a.v) efendimizin huzuruna gelip selâm verdi. Resulullah (s.a.v) efendimiz, onun selâmını aldıktan sonra şöyle buyurdu;

- **"Git, namazını yeniden kıl; sen namazını kılmış sayılmazsın."** O kimse gitti; namazını yeniden kıldı. Ancak, yine olmadı. Resulullah (s.a.v) efendimiz ona kıldığı namazı üç kere tekrarlattı. Sonunda o kimse şöyle dedi;

- Seni peygamber olarak gönderen Yüce Allah hakkına, bundan daha iyisini yapamıyorum; bana bellet. Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Namaza kalkacağın zaman güzelce abdest al. Sonra kıbleye dön; tekbirini al. Sonra ne kadarını biliyorsan, o miktar Kur'ân oku.**

Bundan sonra, rükûa var. Rükûda tam olarak kal. Vücudun yerine gelsin. Daha sonra rükûdan kalk. Ama mutedil bir şekilde. Ayakta düz dur. Vücudun yerini bulsun.

Daha sonra secde et. Secdede de vücudun yerini bulsun. Daha sonra, secdeden kalk ve otur. Oturduğun zaman vücudun yerine gelsin.

Bundan sonra ikinci secdeyi yap. Bunda da vücudun yerini bulsun. Daha sonra kalkarsın ve oturursun. Bu oturuşunda da vücudun yerini bulsun. Ve namazının tamamını bu şekilde kılarsın." Rifaa b. Rafi'den gelen bir rivayette şöyle anlatmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin huzurunda oturuyorduk. Dışarıdan biri geldi; kıbleye döndü ve namaz kıldı. Namazını bitirdikten sonra, Resulullah (s.a.v) efendimizin huzuruna gelip selâm verdi. Resulullah (s.a.v) efendimiz, ona şöyle buyurdu;

- Dön, yeniden namaz kıl; sen namaz kılmış sayılmazsın. Resulullah (s.a.v) efendimiz, bu emrini iki üç kere tekrarladı. Bunun üzerine, o kimse şöyle dedi;

- Ya Resulullah, gücüm yettiği kadar kusur etmemeye çalıştım. Namazımdan ne istiyorsunuz, buyurun? Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Sizden hiçbirinizin namazı; Allah emrettiği gibi abdest almadıkça tam olmaz. Önce yüzünü ve ellerini dirsekleri ile beraber yıkar. Sonra, başını mesh eder. Daha sonra, ayaklarını topuklarına kadar yıkar.

Bunları tamamladıktan sonra, tekbir alıp namaza girer. Hamd eder; kendisi için kolay olan miktar Kur'ân okur.

Bundan sonra tekbir alıp rükûa varır. Rükûda ellerini diz kapaklarına koyar. Burada eklemleri yerini bulur; rahatlar. Sonra kalkarken;

- Semiallahu limen hamideh. (Allah hamd edeni işitir.) **Der ve ayakta tam ve dik durur. Belini iyice doğrultur. Her uzuv kendi yerine gelir.**

Bundan sonra tekbir alıp secdeye kapanır. Secdede yüzünü yere koyar. Orada duyguları yerini bulur; rahatlar.

Bundan sonra tekbir alarak kalkar ve oturur. Bu oturuşunda da belini tam düzeltir." Resulullah (s.a.v) efendimiz, dört rekât namazın hepsini de bu şekilde anlatıp tamamladı. Sonra şöyle buyurdu;

- **"Bu şekilde yapmadıkça, hiç birinizin namazı tamam olmaz."** Burada görüldüğü gibi; Resulullah (s.a.v) efendimiz, namazın tam kılınmasını, secdenin ve rükûun yerinde yapılmasını emretmiştir.

Ve haber vermiştir ki;

- **"Bunlar olmadan namaz tamamlanmaz. Makbul olmaz."** Resulullah (s.a.v) efendimiz için;

a) O kimsenin namazındaki eksiği gördüğü zaman susmak.

b) Yeri gelmişken yanılmaya açıklamamak ve bilgisizliği kabul edip ona bir şey öğretmemek.

Mümkün olsaydı; elbette Resulullah (s.a.v) efendimiz öyle ederdi. Bunun beyanını daha çok sahabe tarafından açıklamaya bırakırdı. Ne var ki o, böyle etmemiştir.

Resulullah (s.a.v) efendimiz bu iş üzerinde ciddi bir şekilde durmuştur. Hem o yanlış kılana yanlışını anlatması, hem de işin öyle olacağını sahabeye bildirmesi gösteriyor ki; Bu işi yapmak, yani; Namaz işinde hataları söylemek vaciptir.

Bu arada Resulullah (s.a.v) efendimiz, böyle bir yanlışlık gördükleri zaman düzeltmelerini sahabeye emretmiştir. Onların da kendi arkadaşlarına öğretmeleri için emir vardır. Ta kıyamete kadar şeriat hükümlerini anlatmalarını onlara tembih etmiştir.

29. FASIL; Müezzine gerekenler.

Müezzine gerekir ki; ezan okuma dilini düzeltmelidir. Manayı bozacak kadar yanlış okumaya gitmemelidir. Bundan başka namaz vakitlerini de bilmesi gerek.

Ezanı, ancak namaz vakti girdikten sonra okumalıdır. Ancak, sabah namazı hariç, özel olarak sabah namazını, vakit girmeden okuyabilir.

Müezzin, ezan okumakla yalnız Allah'ın rızasını niyetine almalıdır. Okuduğu ezan için bir ücret almamalıdır.

Ezan okurken; tekbirlerde ve her iki şahadette, yüzünü kıbleye döndürmelidir. Namaza çağırırken; sağa ve sola dönmelidir.

Müezzin, akşam ezanını okurken; ezan ve kamet arasında bir miktar oturmalıdır.

Müezzin olan, cünüp hâlinde ve abdestsiz olmamalıdır.

Müezzin, kameti ön safta okuması için, safları yara yara da ön safa geçmemelidir.

Müezzin için, ezan okuduğu yerden başka yerde kamet okuma-

sı yerinde olmaz. Meğerki bu işte bir başka güçlük olmasın. Mesela, ezanı minarede okumak gibi. Bu durumda kameti, namaz yerinde okur. Yahut neresi kolay olur ise, orada okur.

30. FASIL; Namazda huşu ve kalp huzuru

Namazında huşu, kalp huzuru, huşu sahibi, Yüce Allah için engin gönüllü olan kimse, Yüce Allah'ın rahmetine nail olsun.

Yüce Allah'tan çekinen, onun emirlerine kulak veren, onun huzuruna koşmaya hevesli, içi titreyen, onu kırmaktan korkan kimse, Yüce Allah'ın rahmetine nail olsun.

Bu öyle bir kimsedir ki; Çoğunlukla arzusu namazdır; Yüce Rabbinin huzurunda durmaktır.

Bu kimse, daima Yüce Rabbin huzurunda durup onunla münacaat etmek ister. Kalkması, oturması, secdesi ve rükûu hep bunun içindir.

O kimse, kalbini ve özünü anlatılan ibadet için her yersiz şeyden arındırmıştır. Bütün gayreti ile farzların edasına gitmektedir.

Şunun için ki; Bilemez; bu namazdan sonra bir daha bir başka namaz kılabilir mi? Belki de, bir başka namaz daha kılamadan eceli gelir. İşbu endişe ile Yüce Rabbin huzurunda durur. Hüzünlüdür. Korkar ve kabul ümidini de besler. Namazının reddedilmesinden de korkar.

Şayet kıldığı namaz kabul edilir ise, mesud olur; reddedildiği takdirde şaki olur.

Ey İslâm nuru ile süslenen mümin, gerek bu namaz işinde, gerekse diğer ibadetlerinde senin için tehlike ne kadar büyük! Çok çok dikkatli olmalısın.

Allah'ın sana farz kıldığı ibadetler arasında senin için pek yerinde olur ki; işe önem veresin, hüznü ve korkuyu elden bırakmayasın.

Zira sen hiçbir şekilde bilemezsin; Kıldığın namaz, yaptığın iyilik makbul müdür, yoksa değil mi? İşlediğin hatalar bağışlandı mı, yoksa bağışlanmadı mı?

Senin şu durumuna gelince; Gülmektesin, şensin, hâlinden gafilsin, geçim işlerine dalıp gitmektesin.

Doğru haberci Resulullah (s.a.v) efendimizden, yakine dayalı şu haber geldi;

- **"Sizden herkes, mutlaka oraya** (cehenneme) **varacaktır."** (19/71) Ama cehennemden geçip kurtulacağına dair yakine dayalı bir haber gelmedi.

Bu durumda, senden gelecek en geçerli iş; Çokça gözyaşı dökmektir. Çok çok hüzne dalmaktır. Bunu yapmalısın ki; Yüce Allah, senin ibadetini kabul buyursun.

Bütün bunlar bir yana, akşamdan sabaha çıkacağını bilemezsin. Sabaha çıktığında akşam etmeyebilirsin.

Yine bilemezsin; Cennetle müjdeli misin; yoksa değil mi?

Şimdi yerinde olur ki; Çoluk çocukla, malla feraha dalmayasın.

Ne kadar şaşılacak bir durumdur ki; Çok çok gaflet içindesin. Bu büyük işten bir yanılma içindesin.

Sen süratli bir şekilde bir pazara sürülmektesin. Hemen her gün ve her gece böylesin. Her saatte, her göz açıp kapadıkça, ilerlemektesin. Her an, ecele biraz daha yaklaşmaktasın.

Bu büyük tehlikeden gafil olmayasın; zira üstüne gelmektedir.

Sen mutlaka ölümü tadacaksın; ölümle karşılaşacaksın.

Belki de ölüm senin tarafına inecektir. Ama sabah üzeri, ama akşam üzeri. Bir de bakarsın ki; Ölüm, içinde bulunduğun pek şerli bir durumda gelir.

Sen, bulunduğun hâllerin tümünden çıkarılacaksın. Hemen her şeyin elinden alınacak. Sonra ya cennete gideceksin yahut cehenneme.

Cehennem öyle bir yerdir ki; Onu tam anlatmak için sıfat bulmak zor. Onun hakikatine erdirmek için ne ibare bulunabilir; ne de hikâye yollu anlatmak mümkün.

Onun ölçüsünü bilmek zordur. Onun azap çeşitlerini kavramak kolay değildir. Ona dair gelen haberleri de tam anlamak zordur.

Allah rahmet eylesin; salih bir zat şöyle demiştir;

- Cehennem için şaşmaktayım; ondan kaçan nasıl uyuyabilir?

Cennet için de aynı şekilde hayretteyim; onu isteyen nasıl uyur?

Allah adına yemin ederim ki; Şayet sen cehennemden kaçmıyorsan; cenneti de istemiyorsan, açık bir helâk içindesin. Şekavetin de pek büyük. Yarın hüznün ve ağlaman da pek büyük olacak. Hem de azap gören, şakilerle beraber olacaksın.

Şayet kendini, hem cehennemden kaçan; hem cenneti isteyen biri gibi görmekte isen, dikkatli ol; boş ümitler seni aldatmasın. Zira içinde bulunduğun hâl biraz şaşırtıcı gibi.

Ciddi bir gayrete gelmeli; çaba harcamalısın. Nefisten ve şeytandan sakınmalısın.

Şeytanın ve nefsin hile yolları pek incedir. Onların zorlu sıkıntıları vardır. Çok kötü tuzakları vardır.

Dünyadan da sakın. Seni ziyneti ile kandırmasın. Boş şeyleri ile seni aldatmasın. Yalanları ile seni kandırmasın. Tatlı tazeliği ile seni kendine çekmesin. Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- **"Dünya aldatır, acı verir, zararlıdır."** Allah-û Teâlâ da şöyle buyurdu;

فَلاَ تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَلاَ يَغُرَّنَّكُمْ

- **"Dünya hayatı sizi aldatmasın; Garur, Allah adı ile sırf kandırmasın."** (31/33) Burada anlatılan;

- **"Garur."** (31/33) Şeytandır. Hem de racim olan şeytan. Bütün bu işlerde, Yüce Allah'tan korkmak gerek.

Helâke gitmekten, düşük işlere kapılmaktan sakın. Namaza ve diğer farz emirleri yerine getirmeye dikkat et. Yasakların tümünden kaç. Günahın gizlisini ve aşikâresini bırak. Senin hakkında ve diğerleri hakkında kaderin hükmü ne ise ona teslim ol.

Rabbin sana yapman ve yapmaman gereken işlere dair nasıl bir emir vermiş ise, onu yerine getir; bu babta boyun eğ. Sana yasak ettiği şeyleri irtikâp sureti ile Yüce Allah'tan kaçmayasın.

Yüce Hakkın seni idare şeklini, ondan hoşnutluğunu bırakıp itiraz etmek sureti ile onu darıltmayasın. Bilhassa sana kısmet olarak ihsan eylediği şeyleri beğenmeyerek, onun işlerine itiraz ederek.

Şunu bilmelisin ki; Yüce Hak tarafından yapılan işlerin yararlı tarafları ilk anda sana kapalıdır. Sonunda işin ne olduğunu anlayacaksın; ama şu anda o da sana kapalıdır.

Yakında o işlerin pek faydalı yanları sana açılacak. Onun güzel semerelerini göreceksin. Aziz Celil Allah bu manada şöyle buyurdu;

وَ عَسٰىٓ اَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَ عَسٰىٓ اَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لاَ تَعْلَمُونَ

- **"Bir şeyi kötü görürsünüz; ama o şey hakkınızda hayırlı olabilir. Sevimli gördüğünüz bir şey de sizin için kötü sonuç verebilir. Bunların hiçbirini tam olarak siz bilemezsiniz; Allah bilir."** (2/216) Sonuna kadar şöyle ol;

Yüce Mevlâ'ya itaatkâr ol. Onun hükmüne razı olup boyun eğ. Ondan gelecek belâyı sabırla karşıla. Onun nimetlerine şükretmesini bil. Onun isimlerini vesile bilip dua et. Nimetlerine ve varlığına delil olan ayetleri oku. Onun işine ve arzusuna uy.

Yüce Hakkın seni idaresini ve başlarını idare şeklini görüp de onu itham etme. Ta ölünceye kadar anlatılan hâl üzere ol.

Vefat ettiğin zaman temizler arasına katılırsın. Peygamberlerle beraber dirilirsin. Nimetlerin sahibi Yüce Zat'ın cennetlerine girersin. Yani; Âlemlerin Rabbi Allah'ın rahmeti ile. Evvellerin ve ahirlerin yaratıcısı Allah'ın iradesi ile.

31. FASIL; Seçme zatlara has namaz.

Bu namaz, gönül ayıklığına eren huşu ehli, daima Yüce Hakkın zatının varlığını gönül gözü ile gözeten zatları ikaz için anlatılacaktır.

Bunlar kalplerin bekçileridir; Yüce Rahman zatın huzurunda olanlardır. Bu namazın sıfatı, aşağıda rivayet edildiği gibidir.

Şöyle anlatıldı;

- Yusuf b. Isam, Horasan camilerinden birine gitti. Orada, büyük cemaat topluluğu gördü; halka olmuşlardı. Oradakilere sordu;

- Bu, neyin halkası ve kimin cemaatidir? Dediler ki;

- Bu, Hatem'in toplantısıdır. Burada o; Zühd, vera' (şüpheli işlerden sakınmak), korku ve ümit üzerine konuşmaktadır.

Bunun üzerine, Hatem'e gitmek üzere arkadaşlarına şöyle dedi;

- Gelin, birlikte gidip ona namaz işlerinden soralım. Şayet bize, namaz üzerine, doğru cevap verir ise, biz de oturup onun sohbetine katılalım. Ve gidip onun yanında durdu; sonra sordu;

- Allah'ın rahmetine nail olmanı dilerim. Benim soracak bir meselem var? Hatem şöyle dedi;

- O hâlde sor. Yusuf b. Isam şöyle dedi;

- Sana namaz işinden sormak istiyorum. Hatem şöyle dedi;

- Bana namazı bilme işinden mi soracaksın, yoksa namazın edeplerinden mi soracaksın? Zira bu durumda, soru iki olur ki; ikisine de cevap vermek gerek. Yusuf b. Isam şöyle dedi;

- Sana namazın edebinden sormak istiyorum. Bunun üzerine, Hatem şöyle anlattı;

- Namaz kılmaya emirle kalkarsın.

Namaza giderken, sevabını Allah'tan dileyip gidersin. Namaza niyetle girersin. Tazimle tekbir alırsın. Namazda okuduğun Kur'ân'ı usulüne ve edebine göre okursun. Rükûunu huşu ile yaparsın. Secdelerini tevazu ile tamamlarsın. Namazda okuduğun şahadeti ihlâsla içten yaparsın. Rahmet dileği ile de selâm verirsin.

Bundan sonra Yusuf b. Isam'ın arkadaşları şöyle dediler;

- Şimdi ona, namazı bilmekten sor. Ve Yusuf b. Isam, namazı bilmekten de sordu; Hatem de şöyle anlattı;

- Namaz kılarken; cenneti sağında, cehennemi solunda bilmelisin. Sırat köprüsünü ayaklarının altında bulmalısın. Teraziyi gözünün önüne getirmelisin. Aziz Celil Rabbi görür gibi namazını kıl. Sen onu görmesen de o seni görmektedir. Bunları dinledikten sonra, Yusuf b. Isam, Hatem'e şöyle sordu;

- Ey genç, ne zamandan beri, namazını böyle kılmaktasın? Hatem şöyle dedi;

- Yirmi yıldan beri, namazımı bu şekilde kılarım. Bunu da duyduktan sonra, Yusuf b. Isam arkadaşlarına şöyle dedi;

- Kalkın, gidelim de elli senelik namazımızı yeniden kılalım. Onun peşinden bakan Hatem, kendi arkadaşlarına söyle sordu;

- Bu nereden geldi, kimdir? Şöyle dediler;

- Bu zat, senin bize okuttuğun kitabın yazarıdır.

Bu manada bir başka rivayette, Ebu Hazim A'rac'ındır. Bu fasıla uyacağı için, onu da burada anlatalım. Allah ona rahmet eylesin.

Ebu Hazim şöyle anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin ashabından biri ile karşılaştım. Deniz kenarında bulunuyordum. Bana şöyle dedi;

- Ey Ebu Hazim, güzel namaz kılabiliyor musun? Dedim ki;

- Nasıl güzel namaz kılmam ki! Ben, farzları çok iyi biliyorum. Resulullah (s.a.v) efendimizin sünnetlerini iyi biliyorum. Bana tekrar şöyle sordu;

- Ey Ebu Hazim, sana farz olan nedir? Ama namaz yerine gitmeden. Dedim ki;

- Altıdır. Sordu;

- Onlar nelerdir? Say. Şöyle saydım;

- Temizlik, (abdest almak, gusül etmek, namaza engel olan pislikleri gidermek,) örtünmek, namaz kılacak yer aramak, namaza kalkmak, niyet etmek, kıbleye dönmek. Tekrar sordu;

Bana tekrar sordu;

- Evinden çıkıp mescide doğru giderken niyetin nedir? Dedim ki;

- Ziyarettir. Sordu;

- Hangi niyetle mescide girersin? Dedim ki;

- İbadet niyeti ile girerim. Sordu;

- Hangi niyetle ibadete kalkarsın? Dedim ki;

- Kulluğumu ikrar ederek, Yüce Allah'a kulluk niyeti ile ibadete kalkarım. Bundan sonra;

- Bana yaklaş. Dedi, sonra şöyle devam etti;

- Ey Ebu Hazim, ne ile kıbleye dönersin? Şöyle dedim;

- Üç farz, bir sünnetle. Dedi ki;

- Onların neler olduğunu say. Şöyle saydım;

- Kıbleye dönmek farzdır, niyet etmek farzdır, ilk tekbir farzdır, elleri kaldırmak da sünnettir. Tekrar şöyle sordu;

- Namaz tekbirlerinden ne kadarı sana farzdır; ne kadarı sünnettir? Dedim ki;

- Farz namazlarda tekbirlerin tamamı doksan dörttür. Ancak, bunların beş tanesi farz olup kalanı sünnettir. Bundan sonra, aramızda şu sorular ve cevaplar geçti;

- Namazı ne ile açarsın?

- Tekbirle.

- Namazın burhanı nedir?

- Okunan Kur'ânıdır.

- Namazın cevheri nedir?

- Onda okunan tespihtir.

- Namazın ihyası nasıl olur?

- Namazda duyulan huşu ve kalp huzuru ile olur.

- Huşuun manası nedir?

- Namazda secde yerine bakmaktır.

- Namazın vakârı nedir?

- Namazda sükûndur.

- Namazın tahrimi nedir? (Yani; Namaza girmek.)

- Tekbirdir.

- Namazın tahlili nedir? (Yani; Ne ile namazdan çıkılır?)

- Selâmdır.

- Namazın şiarı nedir?

- Namaz bittikten sonra, tespih okumaktır. Bundan sonra şöyle sordu;

- Ey Ebu Hazim, bütün bu işleri yapmanın anahtarı nedir? Dedim ki;

- Abdest almaktır. Bundan sonra şöyle devam etti; o sordu, ben cevabını verdim;

- Abdestin anahtarı nedir?

- **Besmeledir.**

- Besmelenin anahtarı nedir?

- **Niyettir.**

- Niyetin anahtarı nedir?

- **Yakindir.**

- Yakinin anahtarı nedir?

- **Tevekküldür.**

- Tevekkülün anahtarı nedir?

- **Korkudur.**

- Korkunun anahtarı nedir?

- **Ümittir.**

- Ümidin anahtarı nedir?

- **Sabırdır.**

- Sabrın anahtarı nedir?

- **Rızadır.**

- Rızanın anahtarı nedir?

- **İtaattir.**

- İtaatin anahtarı nedir?

- **İtiraftır.**

- İtirafın anahtarı nedir?

- Yüce Allah'ın birliğini ve yaratıp terbiye ettiğini bilip anlamaktır. Bunları anlattıktan sonra bana şöyle sordu;

- Bütün bu bilgileri nereden aldın? Dedim ki;

- **İlimden.** Daha sonra, aramızdaki soru cevap şöyle sürdü;

- İlmi nasıl elde ettin?

- **Akılla.**

- Aklı nasıl buldun? Bu soruya şu cevabı verdim;

- **Akıl iki çeşittir. Şöyle ki;**

a) Bu akıl, Yüce Allah'ın vergisidir. Bunda mahlûkun bir müdahelesi yoktur.

b) Bu türlü akıl ise, insanın iyi terbiye görüp marifete ermesi ile bulunur.

Bu iki akıl, her kimde birleşir ise, biri diğerinden kuvvet alarak gelişir. Ve şöyle sordu;

- Bütün bunları nereden aldın? Şöyle dedim;

- Yüce Allah'ın ihsan eylediği başarı ile. Allah-û Teâlâ bize ve sana başarılar ihsan eylesin. Bunları dinledikten sonra şöyle dedi;

- Allah adına yemin ederim ki; cennetin tüm anahtarlarını toplamışsın. Yine sordu;

- Sana farz olan nedir? Farzın farzı nedir? Farzı eda etmeye götüren farz nedir? Farz içindeki sünnet nedir? Farzı tamamlayan sünnet nedir? Şöyle anlattım;

- Farz olan namazdır. Farzın farzı temizliktir. (Abdest almak, gusül etmek, üzerindeki pislikleri temizlemektir.) Farzı eda etmeye götüren farz ise, suyu sağdan alıp sola dökmektir.

Farz içindeki sünnet ise, parmak aralarını ovmaktır. Farzı tamamlayan sünnet ise, hitandır. (Yani; Sünnet olmaktır.) Şöyle dedi;

- Ey Ebu Hazim, artık üzerinde bir hüccet kalmadı. Tekrar sordu;

- Yemek yiyişinde sana göre, ne kadar farz vardır; ne kadar sünnet vardır. Sordum;

- Yemek işinde farz ve sünnet var mıdır? Şöyle dedi;

- Evet, vardır. Yemek işinde dört tane farz, dört tane sünnet, dört tane de mekrime vardır. (Yani; Yapılması iyi olan şey)

Şunlar farzdır; Besmele okumak, Allah'a hamd etmek, şükür etmek, Allah'ın sana verdiğini bilmek.

Şunlar sünnettir; Sol oyluk üstüne dayanmak, üç parmakla yemek, yenen şeyi iyice çiğnemek, parmakları yalamak.

Şunlar mekrimedir; Elleri yıkamak, lokmaları küçük almak, önünden yemek, yanında oturanın yemesine pek bakmamak.

Resulullah (s.a.v) efendimiz de böyle ederdi.

25. BÖLÜM

CUMA, BAYRAM, CENAZE VE DİĞER NAMAZLAR

a) Cuma namazı **b)** İki bayram namazı **c)** Yağmur duası namazı **d)** Ay tutulması namazı **e)** Güneş tutulması namazı **f)** Namazı azaltmak. **g)** Namazları birleştirmek **h)** Cenaze namazı

1. FASIL; Cuma namazı.

Cuma namazının farz oluşu, şu ayet-i kerime ile sabittir;

يَاۤاَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوۤا اِذَا نُودِىَ لِلصَّلٰوةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا اِلٰى ذِكْرِ اللّٰهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

- **"Ey iman edenler, cuma günü namaz için çağırma olduğunda, hemen Allah'ın zikrine koşun. Alış verişi bırakın. Bilirseniz, bu sizin için hayırlıdır."** (62/9) Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz de şöyle buyurmuştur;

- **"Allah-û Teâlâ size, cuma günü, cuma namazını farz kıldı."** Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur;

- **"Bir kimse, cuma namazını özürsüz olarak üç kere terk eder ise, Allah-û Teâlâ onun kalbini mühürler."**

Her kime, beş vakit namazı kılmak gerekli ise, o kimsenin cuma namazı kılması da farzdır, gereklidir.

Şu şartla;

a) Bir vatan sahibi olmak.

b) Bir beldede, bir köyde bulunmak.

c) O kılınan yerde cami bulunması.

d) Orada cuma namazı kılmak için aklı başında, buluğ (ergenlik) yaşına gelmiş, hür olan kırk erkeğin bulunması.

Şayet, bir karyede cuma namazı kılacak kadar anlatılan **şartla-**

ra haiz kırk kişi yok ise, oraya bir fersah (on iki bin adım) yakında bir şehir, ezan sesi duyulan bir yer var ise, oraya gitmek lâzımdır. Bu durumda, oralara cuma namazı kılmaya gitmekten geri kalınmamalıdır. Meğerki bir özür sebebi ile gidilmesin. Cuma namazına gitmeyi mazur gösteren bir sebep bulunur ise, gitmeyebilir.

Kalan namazlarda, cemaate gitmeyi engelleyen bazı özürler vardır ki, onları şöyle sıralayabiliriz;

a) Hastalık.

b) Kaybolmasından korkulacak mal.

c) Yanından ayrıldığı takdirde, yakını birinin ölüm tehlikesine maruz kalması.

d) Büyük veya küçük abdest bozma hâlinin sıkıştırması. Yahut birinin sıkıştırması.

e) Yemek yemeye muhtaç olduğu bir durumda, yemeğin sofrada hazır bulunması.

f) Kendisini tutacak bir zalime yakalanma korkusu.

g) Kendisini takip eden bir alacaklı korkusu. Ama ona ödeyecek bir şeyi yok ise.

h) Kafileyi kaçırma korkusu bulunan bir yolcu ise.

ı) Malına zarar gelmesinden korkulu ise.

i) Yahut cuma namazına ve cemaatle namaza gitmediği takdirde; kaybolan malını bulma ihtimali.

j) Uykusu ağır basıp da namaz vaktini geçirmesi.

k) Yağmur, çamur, şiddetli rüzgâr tehlikesi.

Cuma namazı, iki rekâttır. İmamla kılınır.

Cuma namazını kaçıran kimse, dört rekât öğle namazını kılar. Bu öğle namazını, tek başına da kılabilir; bir cemaatle de kılabilir.

Cuma namazının vakti, zevalden evvel olup bayram namazının kılındığı vakittir. Cuma namazının vakti için, arkadaşlarımızdan bazıları şöyle dedi;

- Cuma namazının vakti; günün beşinci saatidir.

Cuma namazının yerine gelmesi için şart kırk erkek kişi ile kılınmalıdır.

Bir başka rivayete göre de; Elli kişi olmalıdır.

Bir başka rivayete göre de; Üç kişi olmalıdır.

Cuma namazında, Kur'ân açık okunmalıdır.

Cuma namazının birinci rekâtında Fatiha suresinden sonra;

a) Birinci rekâtta Cuma suresini okumalıdır. (62. Sure)

b) İkinci rekâtta ise, ondan sonraki Münafikûn suresini okumalıdır. (63. Sure)

Cuma namazının kılınması için, devlet başkanının izni gerekli midir değil mi? Bu manada, iki değişik rivayet vardır. Her iki fikir de ortaya atılmıştır.

Cuma namazının şartları arasında iki hutbenin okunması vardır. Cuma namazından evvel sünnet kılınmaz; ama cuma namazından sonra kılınır.

Cuma namazından sonra kılınacak sünnet en azından iki, en çok altı rekât kılınır.

Bu manada ashab Resulullah (s.a.v) efendimizden hadis-i şerif anlatmıştır.

Aziz Celil Allah'ı bilen ilim sahiplerinden bazısı şöyle demiştir;

- Müstehap olur ki; cuma namazından evvel on iki rekât; cuma namazından sonra da altı rekât namaz kılınsın.

Cuma günü, ezandan sonra imam minbere çıkınca, alışveriş işlerini bırakmak gerekir. Çünkü Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

- **"..Cuma günü, namaz için çağırma olduğunda, hemen Allah'ın zikrine koşun. Alış verişi bırakın."** (62/9)

Bu ezan, Resulullah (s.a.v) efendimizin zamanında da okunurdu. Bu ezan, bize göre vaciptir.

Başkalarına göre; Bu ezan, farz-ı kifayedir. Bir başka rivayete göre, cuma ezanı sünnettir.

Minarede okunan ezana gelince. Onun minarede okunmasını Osman b. Affan emretmiştir. Bu da, bir faydaya mebnidir. Şehirden ve köydekilerden uzakta olanlara namaz vaktini bildirmek içindir. Bu ezan, alış verişi hükümsüz bırakmaz.

Cuma günü, camiye girdikten sonra namaz kılmak müstehap olur. Şayet vakit müsait ise.

Kılınan bu namazlar dört rekât olmalıdır. Fatiha suresinden sonra, iki yüz kere İhlâs suresi okunmalıdır. Yani; Her rekâtında elli kere. Bu mana, Resulullah (s.a.v) efendimizden anlatılmıştır. Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Bir kimse, bu namazı kılar ise, ölümden evvel cennetteki yerini görür. Yahut orası kendisine gösterilir."**

Bu hadis-i şerifi, İbn-i Ömer (r.a) anlatmıştır. Kendisi, camiye girdiği zaman; yerine oturmadan iki rekât namaz kılardı.

Cuma namazı hakkında, burada bu kadarla kalıyoruz.

Cuma namazının faziletlerini daha önce anlattık. Camiye nasıl gidileceğini ve bununla ilgili meseleleri beyan ettik.

2. FASIL; Bayram namazları.

Bayram namazları, farz-ı kifayedir. Bir yer halkından bir cemaat bayram namazını kılar ise, kalanlara kılmak gerekmez.

Ancak, bir belde halkı bayram namazını terk ederler ise, devlet büyüğü onlarla savaşa girer; onlarla çarpışır. Ta tövbe edinceye kadar.

Bayram namazının ilk vakti; güneşin yükselmesinden sonradır. Bayram namazının sonu ise, güneşin zeval bulmasından sonradır.

Kurban bayramında, namazın biraz erken kılınması gerekir. Bunun sebebi de; Kurban kesilmesidir.

Ramazan bayramında ise, namazı biraz ertelemek gerek. Şunun için ki; Fitre verilmemiş ise verilsin.

Bayram namazının kılınmasının şartı;

a) Bir yurt, vatan sahibi olmaktır.

b) Namaz kılacakların bir cemaat sayısına ulaşmasıdır.

c) Cuma namazında olduğu gibi devlet büyüğünün iznidir.

İmamımız, İmam-ı Ahmed'den gelen bir rivayete göre; Bu anlatılanların hiçbiri, bayram namazı için şart değildir. Bunlar, İmam-ı Şafiî'nin mezhebidir.

Bayram namazında erken kalkmak, güzel elbise giymek, koku sürünmek müstehaptır. Nitekim bu manayı, daha önce de anlattık. Yani; Cumanın faziletlerini anlatırken.

En uygunu, bayram namazının sahrada kılınmasıdır. Özür olmayınca, camide kılmak mekruhtur.

Kadınların da, bayram namazına gelmelerinde bir sakınca yoktur.

Bayram namazına yürüyerek gitmek daha yerinde olur.

Bayram namazından dönüşte; bir başka yoldan gelinmelidir. Bunun sebebini daha önce anlattık. Yani; Bayram namazlarının faziletlerini anlatırken. Bayram namazı için;

- Essalâtü camia. (Namaza toplanın.) Diye seslenilir.

Bayram namazı iki rekâttır.

Birinci rekâtta; namaza başlama duasından sonra, euzü çekme-

den evvel yedi kere tekbir alınır.

İkinci rekâtta ise, Kur'ân okumadan evvel beş tekbir alınır.

Her tekbir alışta eller kaldırılır ve şu tekbir duası okunur;

- Allah-û ekberu kebira vel-hamdü lillahi hamden kesira ve sübhanallahi bükreten ve asila ve salâvatüllahi ala seyyidina Muhammedinin-nebiyyi ve âlihi ve sellem teslima. (Allah büyük olmaya en büyüktür, çokça Allah'a hamd olsun, sabah akşam Allah'ı tespih ederim. Allah'ın salâvatı, efendimiz peygamber Muhammed'e ve âline. Onlara tam manası ile selâm olsun.)

Tekbirler alınıp bittikten sonra euzü çekilir ve Fatiha suresi okunur. Fatiha suresinden sonra; A'lâ suresini okumalıdır. (87. suredir)

İkinci rekâtta ise, Fatiha'dan sonra, Gaşiye suresini okur. (88. suredir)

Birinci rekâtta Kaf suresini, ikinci rekâtta Kamer suresini okumak da caiz olup imamımız İmam-ı Ahmed'den gelen bir rivayettir. (50. ve 54. surelerdir)

Bunlardan başka sureleri okumak da caizdir.

Namaza başlama duasını, Kur'ân okuma zamanına kadar tehir etmek (ertelemek) üzerine iki rivayet vardır.

Anlatılan manada gelen bir rivayet; Tekbirden sonra, namaza başlama duasını okumaktır.

Aynı manada gelen bir başka rivayet ise, namaza başlama duasını Kur'ân okuma zamanına bırakıp euzü ile okumaktır.

Bayram namazı kılındıktan sonra nafile namazlarla meşgul olmamalıdır. Keza, bayram namazından evvel de nafile namazı kılınmamalıdır.

Bayram namazını kılan hemen herkes, ailesinin yanına gitmeli. Onların yanına gitmekle, dağınık gönüllerini birleştirmelidir.

Aile fertlerine karşı iyi huylu davranmalıdır. Mümkün olduğu kadar onlara bolca harcama yapmalıdır. Çünkü Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Bayram günleri yemek ve içmek günleridir. Kocalık etme günleridir."** Burada anlatılan; her iki bayramda ve teşrik günlerinde geçerlidir.

Bu namazların mescitlerde kılınması da caizdir.

Bir kimse, mescide girdikten sonra; iki rekât namaz kılmadan oturmamalıdır. Bu namazın adı;

- Tahiyyat-ı Mescid'dir. (Yani; Mescide saygı namazı.) Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Biriniz mescide girdiği zaman, iki rekât namaz kılmadan oturmasın."** Bu anlatılan da her iki bayram günlerinde aynıdır.

İmamımız İmam-ı Ahmed'in nafile namaz kılmayı men etmesi; Bayram namazının namazgâhta kılınmasına göredir. Zira Resulullah (s.a.v) efendimizin çok kere şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- **"Bayram namazından evvel ve sonra nafile namaz kılınmaz."**

Hazret-i Ömer'in, Abdullah b. Abbas'ın, İbn-i Ömer'in de kail oldukları mana budur. Allah onlardan razı olsun.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bayram namazlarını namazgâhta kılardı. Bunun için orada nafile namaz kılmazdı. Şayet, Resulullah (s.a.v) efendimiz bayram namazını mescitte kılsaydı; mescitte saygı namazını bırakmazdı.

Bayram namazının tamamını kaçıran kimse; onu kaza etmelidir. Bu namazı kaza eden kimse; dilerse bayram namazını duha (kuşluk) namazı gibi; tekbir almadan dört rekât kılabilir. Bayram namazlarında olduğu gibi tekbirlerle de kılabilir.

Bu namaz için, aile fertlerini, arkadaşlarını da toplayabilir. Bunun çok çok fazileti vardır.

3. FASIL; Yağmur duası namazı

Yağmur duası namazı, sünnet olarak kılınır. Yağmur duası namazına imam çıkarır. Tıpkı; İki bayram namazına sabah erken çıkıldığı gibi.

Yağmur duası için kılınacak namaz, bayram namazı gibidir. Yer, şekil, hüküm olarak aynıdır. Bayram namazı nasıl kılınıyorsa, öyle kılınacaktır.

Yağmur duası namazına çıkılırken; Temizlenmek, küçük büyük abdestsizlikten kurtulmak, kirlerden arınmak gerek.

Ancak, yağmur duası namazına çıkıldığında koku sürünmemeli. Zira bu namaz; düşkünlük arz etmek, perişan hâl arz etmek, muhtaç olunan şeyi dilenmek için kılınır.

Anlatılan manadan olarak; Yağmur duası namazına çıkarken, eski elbise giymek, huşu, tazarru, düşkün hâlli, kırık gönüllü, hüzünlü olmak müstehaptır.

Yağmur duası namazına çıkarken; onlarla beraber; Yaşlı erkekler, ihtiyar kadınlar, küçük çocuklar, derde gama düşen düşkünler de

çıkmalıdır.

Yağmur duası namazına çıkarken; Zulüm yollu yapılan işlerden helâllik alınmalı, haklar sahiplerine verilmeli, zorla alınan mal var ise, sahibine iade edilmelidir. Daha başka haksızlıklar var ise, onlar da yerine getirilmelidir.

Bu arada Yüce Allah'ın emri olan zekât, sadaka, adak, kefaret gibi şeyler var ise, bunlar da karşılanmalıdır.

Önceden çok çok sadaka verilmeli; çok çok oruç tutmalıdır.

Bu arada tövbe de yenilenmelidir. Bu yenilenen tövbe üzerinde sebat etmeye; hayatının sonuna kadar kalacağına söz verilmelidir.

Günahların büyüğünü ve küçüğünü işlemek sureti ile Sübhan Hakka karşı çıkılmamalıdır.

Bilhassa halvet yerlerde, Yüce Allah'tan utanır olmalıdır. Zira Yüce Allah'a gizli kalan bir yer yoktur. Onun için; ne yerde, ne de semada gizli bir taraf vardır. Bütün gizli yanları ve bütün incelikleri bilir.

Yağmur duası namazına çıkarken; Zahid, salih zatlar, ilim sahipleri, faziletli kimseler, dindar zatlar vesile bilinmelidir. Onların yüzü suyu hürmetine istenen istenmelidir.

Hazret-i Ömer (r.a) şöyle anlatıldı;

- Yağmur duasına çıktığı zaman; Hazret-i Abbas'ın (r.a) elinden tutar şöyle dua ederdi;

- Allah'ım, bu senin peygamberinin amcasıdır. Bunu bir uğur bilip sana geldik. Onun yüzü suyu hürmetine bize yağmur ihsan eyle. Henüz bulundukları yerden dönmeden yağmur yağmaya başladı.

Yağmurun yağmayıp tutulması; Bir cezadır; Âdemoğullarının masiyetlerine bir karşılıktır. Bu manadan olarak şöyle anlatıldı;

- Bir kâfir ölüp de kabrine konduğu zaman; ona münkir ve nekir gelir. Ona; Rabbinden, peygamberinden, dininden sorarlar. Ne var ki o, bu sorulara cevap veremez.

Bunun üzerine, ellerindeki topuzla ona öyle bir vururlar ki; İnsan ve cin tayfası hariç; hemen her mahlûk duyar ve ona lânet okur. Hatta boğazına bıçak dayalı koyun da duyar ve şöyle der;

- Allah'ın lâneti onun üzerine olsun. Onun yüzünden yağmur yağmadı; sudan mahrum kaldık. Bu mana, şu ayet-i kerimenin ifadesidir;

أُولَئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللاَّعِنُونَ

- "Onlara hem Allah lânet eder; hem de lânet etmeye hak-

kı olanlar lânet ederler." (2/159)

Şunun için ki; Âdemoğlu bir fesat işlediği zaman, onun bu fesadı hemen her şeye sirayet eder.

Âdemoğlunun fesadı; Yüce Rabbine asi gelmesidir. Onun yararlı hâli ise, Aziz Celil Rabbine itaatidir.

Bayram namazını, devlet büyüğü veya onun vekili kıldırır.

Bu namaz, iki rekât olup ezan ve kamet okunmaz.

Birinci rekâtta, ilk tekbirden sonra altı tekbir alınır. İkinci rekâtta ise, rükû ve secde tekbirleri dışında beş tekbir alınır. Tıpkı, bayram namazında anlattığımız gibi.

Her iki tekbir arasında, Yüce Allah zikredilir.

İmam namazı kıldırdıktan sonra, cemaate hutbe okur. Bu hutbeyi, namazdan evvel okusa da caizdir.

Bu manada gelen bir başka rivayete göre; Bu hutbe işinde serbesttir.

İmam-ı Ahmed'den gelen bir başka rivayete göre; Yağmur duası namazında hutbe okumak sünnet değildir. Ancak dua edilir ki; bu da yeterlidir.

İmam gerek hutbe işinde, gerekse duada kolayına geleni yapar.

Eğer hutbe okuyacak ise, bu hutbeyi tekbirle açar. Tıpkı; Bayram namazında olduğu gibi.

Bu arada, Resulullah (s.a.v) efendimize de çokça salâvat okumalıdır. Hutbesinde, şu meale gelen ayet-i kerimeyi okumalıdır;

فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ اِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا يُرْسِلِ السَّمَآءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا

- **"Dedim ki; Rabbinizden günahlarınızın bağışlanmasını isteyiniz. O pek bağışlayıcıdır. Semadan size yağmur gönderir."** (71/10-11)

Hutbeyi bitirdikten sonra, kıbleye doğru döner. Elbisesini de ters çevirir. Sağ omzunu sola getirir; solunu da sağa.

Başını aşağı eğmemelidir. Orada hazır bulunan cemaat de böyle eder.

Evlerine dönünceye kadar elbiselerini o hâlde bırakırlar. İç elbiselerini de sonra birlikte çıkarırlar.

Bunu, kıtlığın, kuraklığın değişmesi için yaparlar. Zira Resulullah (s.a.v) efendimizin de böyle ettiği rivayet edilmiştir.

Ubbad b. Temim, amcasından naklen şöyle anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, ashabı yağmur duası için nama-

za çıkardı. Onlara iki rekât namaz kıldırdı. Bu namazda, Kur'ân'ı da açıktan okudu.

Bundan sonra, elbisesini anlatıldığı gibi ters çevirdi. Dua etti; yağmur diledi. Bu hâlinde kıbleye dönmüştü.

Anlatılan işleri yaptıktan sonra, Resulullah (s.a.v) efendimizin okuduğu şu duayı okumalıdır;

- "Allah'ım, bize yağmur indir. İçimi rahat, hazmı kolay, sinerli, tatlı olsun.Yağmurunu her yana yağdıran bulut yolla. Yağınca, çevreyi kaplasın; sürekli olsun.

Allah'ım, bize yağmur ihsan eyle; bizi eli boşlardan eyleme.

Allah'ım, bize rahmet suyu yolla; azap suyu, ölüm suyu yollama. Belâ, yıkılma, boğulma suyu olmasın.

Allah'ım, beldelerine, kullarına, halkına sıkıntı geldi. Belâ, kıtlık, darlık oldu. Bunun için şikâyetleri ancak sanadır.

Allah'ım, bizim için ekin bitir; bizi süte kavuştur. Semanın bereketinden bize su indir. Yerin bereketlerini bizim için çıkar.

Allah'ım, bizden açlığı, susuzluğu, zorluğu kaldır; çıplak kalmayalım.

Senden başkasının atamayacağı, belâyı bizden aç.

Allah'ım, senden bağışlanmamızı dileriz. Çünkü sen, pek bağışlayıcısın. Semadan bize yağmur gönder."

Üstteki duadan başka şu duayı da okuyabilir;

- Allah'ım, bize dua etmemiz için emir verdin; kabul buyuracağını vaat ettin. Emrin üzerine dua ettik; vaat buyurduğun için duamızı kabul buyur.

Denilmiştir ki;

- Yağmur duası namazında okunan hutbe kıbleye dönük olarak okunur; hutbe bitinceye kadar da kıbleden dönülmez. Hutbenin peşinden de dua okumaya başlar.

Ancak doğrusu, bizim anlattığımızdır. Hutbeyi bitirdikten sonra kıbleye döner. Zira hutbe, öğüttür; nasihattir. Yanlış yollara gitmemeleri için bir korkutmadır. Böyle bir şeyin olması da ancak insanların yüzüne karşı olması ile olur. İmam onlara dönerek hutbesini okur ki; iyice duyursun. Şayet kıbleye döner ise, cemaate arka çevirmiş olur. Böyle bir şey de, ancak onlara namaz kıldırdığı zaman olur.

4. FASIL; Ay ve güneş tutulması namazı.

Ayın ve güneşin tutulması sırasında kılınacak namaz, sünnet-i müekkededir. Yani; Resulullah (s.a.v) efendimiz, bu namazı daima kılmıştır.

Kılınacak bu namazın vakti; Ayın veya güneşin nuru sönmeye başlamasından itibaren, nurları iyice açılıncaya kadardır.

Ayı ve güneşi, bir karanlık kapladığı, ışığı sönmeye başladığı zaman namaza girilir; onların bu durumu geçinceye kadar devam edilir. Ayda ve güneşte bulunan karanlık geçtikten sonra; bu namazın vakti de bitmiş olur.

Sünnet olan; bu namazı camide cuma namazı kılınan yerde kılmaktır. Bu namaza çağırırken;

- Essalâtü camia. (Namaza toplanın.) Diye çağırılır.

İmam, cemaate iki rekât namaz kıldırır.

İlk tekbiri alır; namaza başlama duasını okur. Bundan sonra eüzu çekip Fatiha suresini okur.

Fatiha suresinden sonra, Bakara suresini okur. Sonra, rükûa varır. Rükûu uzatır. Rükûda, yüz ayet okuyacak kadar tespih okur. Bundan sonra;

- Semiallahu limen hamideh. (Allah hamd edeni işitir.) Diyerek başını rükûdan kaldırır.

Rükûdan kalktıktan sonra, Al-i İmran suresini okur.

Sonra birinciden başka, ikinci bir rükû daha yapar.

Sonra rükûdan başını önce anlatıldığı gibi kaldırır.

Bundan sonra iki secde yapar. Bu secdeleri uzatır. Bu secdelerin hemen her birinde yüzer ayet okuyacak kadar tespih okur.

Sonra ikinci rekâta kalkar. Fatiha'dan sonra Nisa suresini okur. Bundan sonra rükûa varır. Rükûsunu uzunca yapar. Bu sefer rükûdan başını kaldırınca, Maide suresini okur.

Bir kimse, anlatılan sureleri okuyacak durumda değil ise, onların ayet sayısına denk gelen başka sureleri okur.

Bunu da yapamaz ise, anlatılan biçimde İhlâs suresini okur.

İkinci kıyamda okuyacağı Kur'ân, birinci kıyamda okuduğunun üçte ikisi kadar olmalıdır.

Üçüncü kıyamda okuduğu da, birinci kıyamda okuduğunun yarısı kadar olmalıdır. Yani; Secdeden kalkıp da okuduğu.

Son olan dördüncü kıyamda okuduğu da üçüncü kıyamda okuduğunun üçte ikisi kadar olmalıdır.

Okuyacağı tespihler de her kıyamda okuduğu Kur'ân kadar olmalıdır. Sonra rükû eder ve ara vermeden selâm verir.

Anlatıldığı üzere bu namaz; dört rükû, dört secde olur. Her rekâtında, fazladan bir rükû edilmiş olur.

Cemaat namazda iken, ay veya güneş açılır ise, imamın namazı kısaltması müstehap olur. Ama namazı yarıda kesip bırakmazlar.

Bir kimse, bu namazı tek başına ve hane halkı ile evinde kılar ise, yine caizdir.

Ancak, en uygunu anlattığımız şekilde olmasıdır.

Güneş tutulması üzerine kılınan namaza dair rivayet, Hazret-i Aişe'den (r.a) gelmektedir. Şöyle anlatmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin zamanında güneş tutuldu.

Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz namazgâha gitti. Tekbir aldı; ashab da tekbir aldı.

Sonra Kur'ân okudu; ama açıktan. Kıyamı da hayli uzattı.

Bundan sonra rükûa vardı; rükûu da uzattı.

Sonra başını rükûdan kaldırdı;

- Semiallahu limen hamideh. (Allah hamd edeni işitir.) Diye okudu. Kur'ân okumaya başladı. Bu Kur'ân'ı da uzunca okudu.

Sonra tekrar rükûa vardı; bu rükûyu da uzunca yaptı.

Daha sonra, bu rükûdan başını kaldırıp secdeye kapandı. Başını secdeden kaldırdıktan sonra yine secde etti.

Sonra kıyama kalktı. Bu ikinci rekâtta da birincide yaptığı gibi yaptı. Namaz bittikten sonra şöyle buyurdu;

- "Ay ve güneş, Yüce Allah'ın varlığına iki delildir. Bunlar, bir kimsenin ölmesi ve yaşaması için tutulmazlar. Böyle bir durumla karşılaştığınız zaman, namaza koşunuz."

5. FASIL; Korku namazı.

Korku namazı kılınması da caizdir.

Ancak, bunun dört şartı vardır, şöyle ki;

a) Kendisinden korkulan düşman, dövüşülmesi mubah olan biri olmalıdır.

b) Düşmanın kıble cihetinde bulunmaması.

c) Hücum etmesinden emin olunmayacak bir düşman olması.

d) Korku namazını kılacak cemaatin, en az iki bölüğe ayrılacak kadar çok olması. Her bölükte de en az üç kişi bulunması. Hatta da-

ha da fazla. Bu taifeden biri, düşmanın karşı tarafında durur; diğeri ise arka tarafında.

İmam, onların birinci kafilesine bir rekât namaz kıldırır.

İmam, ikinci rekâta kalktığı zaman, birinci taife ondan ayrılır; kendi kendilerine ikinci rekâtı kılarlar. Ama imamdan ayrılmaya niyet de ederler. Zira imama uyan kimsenin, ancak niyetle ayrılması ve kalanı kendi kendine kılması gerek.

Bunlar gidip düşmanın karşısına dururlar. Bu sefer ikinci taife gelip imama uyar. İlk tekbiri aldıktan sonra imamla beraber bir rekât namaz kılarlar.

İmam teşehhüde oturduktan sonra, bunlar kalkıp bir rekâtı kendi kendilerine kılarlar. Sonra teşehhüde otururlar. Bundan sonra, imam onlarla selâm verip namazdan çıkar.

Ancak imam, ikinci rekâtta kıraati uzun okur. Şöyle ki; Birinci taife ikinci rekâtı tamamlayıp arkadaşlarının yanına gitmeli; ikinci taife de gelip kendisine uyacak zamanı bulmalı.

Yine imam; ikinci taife için teşehhüdü uzun etmeli; ta ki; Onlar, kılmakta oldukları rekâtı kılıp kendisine yetişsinler; kendisi ile beraber selâm versinler.

Anlatıldığı gibi yapılınca, birinci taife için imamla beraber ilk tekbiri alma fazileti; ikinci taife için de imamla selâm verme fazileti hâsıl olur. Resulullah (s.a.v) efendimiz, Müslüman savaşçılara, Zat-ı Rika'da bu şekilde namaz kıldırmıştır.

Süheyl b. Ebu Hüzeyme (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır.

- "İmam namaza kalkar; bir saf arkasına alır; bir saf düşmanın karşısına diker. Arkasında duranlara iki secdeli bir rükûlu tek rekât namaz kıldırır. Bundan sonra, imam ayağa kalkar; arkasındakiler de gidip tek başlarına bir rekât namaz kılarlar.

Bundan sonra, düşmana karşı duranlar gelip imama uyarlar ve bir rükûlu ve iki secdeli tek rekâtı imam bunlara kıldırır. Arkasındakiler bir rekât namazlarını bitirinceye kadar oturur; onlar bittikten sonra selâm verir."

İmamımız İmam-ı Ahmed'den şöyle bir rivayet gelmiştir;

- Savaş iyice kızıştığı bir sırada, savaşın bu kızışması ve sıkıntısı geçip asker silâhlarını yerlerine bırakıncaya kadar namaz tehir edilebilir.

Üstte kılınma şeklini anlattığımız korku namazı; Sabah nama-

zı içindir; bir de kısaltılıp ikiye indirilen dört rekâtlı yolcu namazları içindir.

Kısaltılmayan akşam namazına gelince, imam birinci taifeye iki rekât namaz kıldırır; ikinci taifeye de tek rekât namaz kıldırır. Zira bunda kısaltma yoktur; onun için eksik kılmaz. Burada bir soru var;

- İmam ilk teşehhüde oturduğu zaman, birinci taife kalkıp gitmeli mi, yoksa kalmalı mı? Bu hususta iki rivayet vardır.

Kılınacak korku namazı, yolculukta değil de; bulundukları yerde ise, o zaman imam, her taifeye iki rekât namaz kıldırır. Onlardan her biri, kalan iki rekâtı da tek başlarına kılarlar.

İmam, cemaati dört fırkaya ayıracak olur ise, üçüncü ve dördüncü taifenin, keza imamın namazı sahih olmaz.

Birinci ve ikinci taifenin namazının boş olup olmaması üzerine iki çeşit rivayet vardır.

Burada anlattığımız namaz kılma durumu; düşmanın kıble ötesinde, onların sağında ve solunda olmaları takdirine göredir.

Düşman şayet kıble tarafında ve birbirlerini görür durumda iseler, o zaman durum değişir. Düşmanın onlara bir pusu kurma tehlikesi olmasa da yine korku namazı kılarlar.

Bu duruma göre imam cemaati; azlıklarına ve çokluklarına göre iki veya üç safa ayırır.

Hepsi ile ilk tekbiri alır; birinci rekâtı kıldırır. Secdeye varacakları zaman imamın arkasındaki saf hariç; hepsi secde eder. O saf ayakta durur; diğerleri secdeden kalkıncaya kadar onlar için bekçilik ederler.

Öbürleri secdeden ikinci rekâta kalktıkları zaman; ayakta duranlar secde ederler; kıyamda iken öbürlerine yetişirler.

İmam, ikinci rekâtta secde ettiği zaman; birinci rekâtta kendisi ile secde edenler dururlar. İmam teşehhüde oturuncaya kadar onları beklerler. İmama teşehhüdde kavuşur, onunla beraber selâm verirler.

Resulullah (s.a.v) efendimizden rivayet edildiğine göre; Asfan'da böyle kıldırmıştır.

İkinci rekâtta, birinci saf durur da, ikinci saf onların yerine ilk safa geçip bekçilik eder ise, bu da caizdir.

Korku şiddetlendiği, savaş kızıştığı zaman; gaziler serbest olurlar. Cemaatle kılacakları gibi; tek tek de kılabilirler, istedikleri yerde de kılabilirler. Hem yürüyerek, hem de binekli kılabilirler. Kıbleye dönük kılabilecekleri gibi, kıbleye arka çevirerek de kılabilirler. İma ile ve ima etmeden de kılabilirler.

Bu durumlarında, bir soru akla gelebilir;

- Namaza başlandığı zaman, kıbleye dönmeleri gerekli midir, değil midir? Bunun için cevap şudur;

- İki rivayet vardır; her iki hâl de caizdir.

Emniyet hâsıl olduğu, düşman kırıldığı zaman; namazlarını devam ettirirler. O hâlde bineklerinden inip kıbleye dönerek namazlarını kılarlar.

Namaza, düşmandan emin olarak girdikleri sırada aniden düşman korkusu bastıracak olur ise, bineklerine binerler ve korku namazlarını tamamlarlar.

Her ne kadar korku namazı; Düşmanla vuruşmaya, çarpışmaya, onlara hamle etmeye, kaçmaya göre kılınır ise de; korku çeşidi her şey için kılınır.

Mesela; Yırtıcı canavarların gelme ihtimali, sel basması, yol kesicilerin geleceği korkusu. Bunlardan başka şeyler de olabilir.

Bir kimse, düşman peşinde ise, onu kaçırma korkusu var ise, iki rivayetten birine göre;

- O düşmanı yakalayıp alt ettikten sonra namazını kılar.

6. FASIL; Namazı azaltmak.

Namazı kısaltıp aza indirmek de caizdir. Şöyle ki;

Bir kimse, köyünün evlerini, kendi kabilesinin çadırlarını geçtikten sonra dört rekâtlı namazları iki rekât kılabilir. Ama yolculuğu uzar ise.

Bu hâlde, dört rekâtlı farzları iki rekât olarak kısadan kılar.

Bu uzun yolculuk on altı fersahtır.

Bu fersahların hepsi dört beridden ibarettir. Her berid, dört fersah olarak itibar edilir. Yani; Haşimî miline göre.

Bu namazı; hem gidişte hem de dönüşte kısaltabilir.

Bir kimse, bir beldeye veya köye girdiği zaman; on iki namaz kılacak kadar bir zaman kalmaya niyet eder ise, namazlarını eksiltmeden kılabilir. Bu durumda onun hükmü, yerli hükmü gibidir.

Şayet, on bir vakit namaz kılacak kadar bir zaman kalmaya niyet eder ise, bunun için iki değişik rivayet vardır; hem olur, hem olmaz. Ancak, daha aşağısı için namaz kısaltılır; bunda başka rivayet yoktur.

Bir şehre indiği zaman, hiçbir niyet etmeden orada ne kadar kalacağını kestiremeyip;

- Bugün giderim, yarın giderim. Der ise, bu şekilde orada kaldığı süre namazını kısa kılar. Şöyle anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, Mekke-i Mükerreme'de on sekiz gün kaldı; namazını kısa kıldı.

Bir başka rivayette ise, Resulullah (s.a.v) efendimizin orada on beş gün kaldığı ve namazını kısalttığı anlatılmıştır.

İmran b. Husayn yolu ile gelen bir rivayet şöyledir;

- Fetihte, Resulullah (s.a.v) efendimizle beraberdim. Ancak dört rekâtlı namazlarını hep iki rekât olarak kıldığını gördüm. Oranın halkına da şöyle buyururdu;

- "Siz, dört rekât olarak kılın; bize bakmayın. Zira biz yolcuyuz." Resulullah (s.a.v) efendimiz, Tebük'te de yirmi gün kaldı; burada da namazını kısaltarak kıldı. Resulullah (s.a.v) efendimizin ashabı da öyle ederlerdi.

Enes b. Malik (r.a) şöyle dedi;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz Ramhürmüz'de yedi ay kaldı; burada kıldığı namazı kısaltarak kıldı. Şöyle anlatıldı;

- İbn-i Ömer (r.a) Azerbaycan'da altı ay kaldı. Orada, dört rekâtlı namazlarını hep iki rekât kıldı.

Bir kimse, binekte ve kendi memleketinde namaza başlar ise, namazı bitmeden yolculuk hâline geçer ise, o kimse namazını tam kılar. Bunun oluşu şöyledir;

Bir kimse, bir gemiye binmiştir. Gemi hareket hâlinde değildir. O kimse, bu durumda namaza başlar. Namaz içinde iken, kaptan gemiye yol verir. Henüz namaz bitmeden de şehir sınırını geçmiş olur.

Şöyle bir şey de olabilir;

Seferde iken ilk tekbirini alıp namaza durur; sonra ikamet durumuna geçebilir. Bu da namazını tamam kılar.

Bu arada, yolcu durumunda olan bir kimse; beldesinde bulunan bir kimseye uyar ise, o da namazını tamamlar. Yolcu veya memleketinde olduğunu bilmediği birine uyar ise, o da namazını tam kılmalıdır.

Bütün bunlardan başka; Namaza başlarken, kısaltmaya niyet etmeyen bir kimse de namazını tam kılar.

Kaza namazı kılan bir kimse; namazını tam kılar. Zira o namazın tamamı kendi zimmetindedir.

Yolculuğun tesiri, ancak namazın edası hakkındadır.

Bir kimse, namazı kısa kılmak niyeti ile namaza başlasa, sonradan ikamete niyet eylese, bu kimse namazını tamamlar.

Bu arada, ikamete niyet hâlinde iken namaza girse, sonradan yolculuk niyeti etse bu kimsenin namazını tam kılması gerek.

Bir kimse, masiyet işine, oyuna, gezmeye gitse, bu kimseye yolculuk için tanınan kısa namaz kılma ruhsatı mubah olmaz. Zira yolculuk namazının mubah olması için, vacip bir yolculuk olması gerek. Mesela; Hac, cihad.

Mubah olan bir iş için de olabilir. Mesela; Ticaret, borçluyu aramak. Buna benzer şeyler de olabilir.

Bir asiye, kısa namaz kılması için yol verecek olur isek; Rabbine masiyet için ona yardım etmiş ve işe devamını sağlamış oluruz. Rabbine itaat yolu ile yararlı hâle gelmemesine de sebep olmuş oluruz.

Anlatılan manada bir kimseye de ne yardım ederiz; ne de onu takviye ederiz. Elbette böyle bir kimseye engel olmamız, onun o yolda gücünü kırmamız gerek.

İmamımız İmam-ı Ahmed'e göre; Yeri geldiği zaman namazı kısadan kılmak, tam kılmaktan daha faziletlidir.

Yolcu durumunda olan bir kimse için; Orucu tutmak ve yemek caiz olduğu gibi; namazı tamam kılmak ve kısaltmak da caizdir. Ancak, bütün bu işlerde Yüce Allah'a karşı inat edip baş kaldırmaktan ise, onun ruhsat emrine uymak ve gösterdiği şefkat yoluna girmek daha yerindedir.

Yolculuk hâlinde namazı ve orucu tamamlamak işinde nefsi görmek, kendini beğenme hâline kapılmak, övünmek, kendini büyük görmek; yolculuk hâlinde de namazı kısaltmakta, orucu açmakta, nefsi zelil etmek, kibrini kırmak, boyun eğdirmek dışında bir şey olmasa elbette şöyle demek yerinde olur;

- Namazı kısaltmak ve orucu açmak, bunları tamamlamaktan daha iyidir.

Nasıl anlatıldığı gibi olmasın ki; Resulullah (s.a.v) efendimize şöyle soruldu;

- Neden namazımızı kısa kılıyoruz; hâlbuki güven içindeyiz. Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Bu, Allah'ın sadakasıdır; kullarına verir. Onun sadakasını kabul ediniz." Bir başka hadis-i şerifinde, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- "Allah-û Teâlâ azimet isteyen ağır işlerinin yapılmasını sevdiği gibi, kolaylıkla emrettiği işlerin yapılmasını da sever."

Asıl şaşılacak durum o ki; Yolculuk hâlinde iken bir kimse namazını tam kılar; orucunu tam tutar. Ruhsatları da terk eder.

Amma anlatıldığı gibi olan kimse; Büyük günahları irtikap eder, alkollü içkileri alır, ipekli giyer, zina ve livata işini de yapar. İtikat esaslarına da kötü manada bağlıdır. Hatta daha başka şeyler de yapar.

7. FASIL; Namazları birleştirmek.

Yolculuk halinde şu namazları birleştirmek caizdir; öğlenle ikindi, akşamla yatsı. Ama yolculuğun uzun olması şartı ile. Bu yolculuk da daha önce beyan ettiğimiz gibi, on fersah olmalıdır. Bundan kısa bir yolculuk için namazların birleştirilmesi caiz değildir.

Namazları birleştirecek kimse; Birinci namazı ikinci ile birleştireceği gibi; ikinci namazı birinci ile birleştirebilir. İkinci vakit namazını, birinci vakte de alabilir. Ancak müstehap olan ertelemektir. Yani; İlk vakit namazını erteler; ikinciyi de ilk vakte alır. Böylece ilk vakti, ikinci vaktin başında kılar.

Şayet ilk vakitte kılacak ise, ilk namazı önce kılar; sonradan ikinciyi kılar.

İlk tekbiri alacağı zaman; iki namazı birden kılmaya niyet eder.

Birleştireceği iki namaz arasındaki boşluk ancak kamet alacak kadar şayet abdesti bozulur ise, abdest alacak kadar bir zaman olmalıdır.

Şayet bu iki namaz arasında bir sünnet kılar ise, iki rivayetten birine göre; Her iki namazı da boşa gider. Diğer rivayete göre de; Bir şey olmaz. Ama en iyisi, sünnet kılacak ise, farzların sonuna bırakmaktır. Aralarına da hiçbir fasıla vermemelidir.

Şayet iki namaz, ikinci vakitte bir arada kılınır ise, ilk vakitteki niyeti yeter. Bu namazları kılarken, ikinci bir niyete hacet kalmaz. Zira onun ilk namazı ertelemesi, ancak iki namazı birden kılması içindir. Onun için, ilk vakitteki niyet ile ikinci vakitteki niyet arasında fark yoktur; isterse onu kılacak kadar az bir vakit kalmış olsun.

Şayet namazları birleştirme niyetini ilk vakitte yapmaz da vakit çıkar ise, onun için namazı birleştirmek caiz olmaz.

Namazları birleştireceği zaman; önce birinci namazı kılar, sonra da ikinci namazı. Tıpkı; ilk vakitte kılındığı gibi.

Bu iki namazın arasını sünnetle veya başka bir şeyle ayırmak;

- Şart mıdır, değil midir? Diye iki yönlü rivayet vardır. Arkadaşlarımızdan bazısı demiştir ki;

- Namazları birleştirmek ve kısaltmak için niyet gerekli değildir. Ve bu fikrin sahibi; Ebu Bekir'dir. Allah rahmet eylesin.

Yağmur dolayısı ile akşamla yatsı arasını birleştirmek caizdir. Aynı sebeple öğlenle ikindi arasını birleştirmenin caiz olup olmadığı üzerine iki değişik görüş vardır.

Yağmursuz olarak sırf çamur, şiddetli soğuk rüzgâr dolayısı ile namazları birleştirmenin caiz olup olmadığı hakkında değişik görüş ileri sürülmüştür.

Bu manada, bizim görüşümüz şudur;

Şayet birleştirme işi ilk vakitte ise, namaza başlarken, onu bitirirken ve ikinci namaza başlarken yağmurun mevcut olmasına itibar olunur.

Şayet birleştirmek ikinci vakitte ise, o vakitte yağmurun kalması ve kesilmesi bir şey değiştirmez. Zira birinci namazı ertelemenin sebebi yağmur idi; bu da bir özürdür. İkinci vakitte yağmurun kesilmesi bu özür için geçerli olamaz. Kaldı ki, ilk vakit artık geçmiştir; ona yetişmek de mümkün değildir.

Bu işe cevaz vermemizin sebebi; İnsanların başına gelecek meşakkattir. İşbu meşakkatler, yerlerin çamur olması, elbisenin ıslanması, örtünün su alması gibi şeylerdir. Böyle bir şey de insanların gidip gelmelerini zorlaştırır. Resulullah (s.a.v) efendimiz, bu manada şöyle buyurdu;

- **"Ayakkabılar ıslanınca, namaz binek üstünde kılınır."** Bu hadis-i şerif, Buhari ve Müslim'de geçmiştir.

Bize göre; Namazı birleştirmek işinde hastanın hükmü, yolcu hükmü gibidir. Çünkü Allah-û Teâlâ, hastayı ve yolcuyu bir araya getirip bir cümlede anlatmıştır.

Aziz Celil Allah şöyle buyurdu;

وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا اَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ اَيَّامٍ اُخَرَ

- **"Bir kimse, hasta veya yolcu olur ise, aynı günlerin sayısı kadar oruç tutsun."** (2/185)

Sayılı günlerde oruç tutulması, hafifletme durumundadır. Bu ise, acizlik ve meşakkat hallerinde olmaktadır. Böyle bir şey de hastalık hâlinde daha açık bir şekilde olup daha zorludur.

Şunun için ki; Misafir, refah içinde, binek üstünde, açık, güçlü, neşeli olabilir. Hatta bazen onun bu hâli, memleketinde bulunmasında daha çoktur. Zira zengindir, güçlüdür, saltanat sahibi de olabilir.

Ne var ki, hastalık anlatıldığı gibi değildir. Bunun için hastaya tanınan ruhsat, yolcudan önce gelmelidir.

8. FASIL; Cenaze namazı

Cenaze namazı kılmak, farz-ı kifayedir.

Bize göre; Cenaze namazını kıldırmaya en yetkili kimse onun vasisidir. Ondan sonra, devlet başkanı gelir.

Daha sonra, akrabalık derecelerine göre sırası ile en yakını kıldırır. Cenaze namazını kıldıracak imam, ölü erkek ise, göğsü hizasına durur. Şayet kadın ise, ortasına durur.

Namazı kılınacak cenaze, bir cemaat hâlinde ise, başları aynı hizada olmalıdır.

Namazları kılınacak cenazeler, değişik zümrelerden ise, en faziletlileri imama yakın bırakılır. O zümreler şunlar olabilir; Erkekler, kadınlar, köleler, kadınlığı erkekliği karışık olanlar ve küçük çocuklar.

En önde erkekler durur; sonra erkek köleler, sonra küçük çocuklar, sonra kadınlığı ve erkekliği karışık olanlar, en sonunda da kadınlar gelir.

İmam-ı Ahmed'den gelen bir başka rivayete göre; Küçük çocuklar, kölelerden daha önde tutulur.

Sonra o cenazelerin çeşitlerine bakılır; Her cinsin en faziletlisi, bilhassa ilimde, Kur'an okumakta, dinde ve vera' hâlinde, en önde tutulur. Denilmiştir ki;

- Bir erkek bir kadın cenazesi gelir ise, kadının orta kısmı, erkeğin göğsü hizasına gelir.

İmam cenaze namazına durduğu zaman; diğer namazlarda olduğu gibi sağına ve soluna bakar, safları düzeltir. Allah-û Teâlâ'ya istiğfar eder; günahlarından tövbe eder. Bu arada gideceği yeri, ahireti düşünür.

Şunu bir gerçek olarak bilmeli ki; Mutlaka kendisi de ölüm şerbetini içecektir. Ölüm nöbetinin kendisine de geleceğini anlamalıdır.

Bunun için kalbini hazır etmeli; bütün duyguları ile huzura varmalıdır. Ta ki; Ölü için okuyacağı dualar daha çabuk makbul olsun.

Bütün bunlardan sonra, cenaze namazını kıldırır.

Cenaze namazı şöyle kılınır;

Önce niyet eder ve bu niyetinde şöyle der;

- Farz-ı kifaye olarak, bu cenazenin namazını kılmaya niyet ettim. Bu arada kadın ve erkek ölü olarak bir şey demez.

Sonra dört tekbir alır. İlk tekbirden sonra Fatiha suresini okur. Bu manada, İbn-i Abbas'tan (r.a) gelen rivayet şöyledir;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, bize cenaze namazında Fatiha su-

resini okumamızı emretti.

İkinci tekbirden sonra, Resulullah (s.a.v) efendimize salâvat okur. Bu salâvatı, namaz teşehhüdünde okuduğu salâvat gibi olmalıdır. Bu manada, Mücahid'den gelen bir rivayet vardır. Demiştir ki;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin ashabından on kişiye, cenaze namazının nasıl kılınacağını sordum; hepsi de şöyle dedi;

- Önce bir tekbir al ve Fatiha suresini oku. Sonra yine tekbir al; bu kere de, Resulullah (s.a.v) efendimize salâvat oku.

Üçüncü kere tekbir alışında ise, cenaze için dua et. Ama hangi dua sana kolay gelir ise öyle.

Bu duada, kendi nefsine, ana babana, bütün Müslümanlara dua etmeyi de unutma.

Ancak, cenaze namazında şu duayı okumak müstehaptır;

- Allah'ım, hayatta kalanımızı, ölenimizi, burada olanımızı, olmayanımızı, büyüğümüzü, küçüğümüzü, erkeğimizi, kadınımızı bağışla.

Allah'ım, bizden birini yaşatacak isen, onu İslâm ve Resulullah'ın sünneti üzerine yaşat. Bizden birini öldüreceksen, onu İslâm ve Resulullah'ın sünneti üzerine öldür.

Sen bizim gideceğimiz ve kalacağımız yeri bilirsin. Sen her şeye kadirsin.

Allah'ım, bu senin kulundur. Senin kulunun oğludur. Sana konuk geliyor. Sen ise, konuk ağırlayanların hayırlısısın. Bizim bildiğimiz de ancak hayırdır.

Allah'ım, eğer bu iyilerden ise, onun iyiliğine mükâfat ver. Şayet kötülerden ise, onun kötülüğünden geç.

Allah'ım, biz sana bunun hakkında şefaatçiler olarak geldik. Bizi onun hakkında şefaatçi olarak kabul buyur.

Onu cehennem azabından ve kabir fitnesinden koru. Onu affet, ona iyi yeri ikram eyle. Dünyadaki yerinden daha hayırlı bir yer ihsan eyle. Buradaki komşularından hayırlı komşular ver.

Aynı ihsanı hem bize, hem de bütün Müslümanlara yap.

Allah'ım, bunun için kıldığımız namaz ecrinden bizi mahrum eyleme. Ondan sonra da bizi fitneye atma.

Dördüncü tekbirden sonra da şöyle demelidir;

- Allah'ım, bize dünyada iyilik ver; ahirette iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru. Arkadaşlarımızdan bazısı da şöyle demiştir;

- Dördüncü tekbirden sonra biraz durur; ama bir şey okumaz.

Daha sonra, sağına bir kere selâm verir. İki selâm verse de caizdir ki bu; İmam-ı Şafiî'nin görüşüdür. Allah rahmet eylesin.

Ancak bir selâm vermek, imamımız İmam-ı Ahmed'in görüşüdür. Allah rahmet eylesin. Bu manada şöyle demiştir;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin ashabından altı kimse anlatıldı ki; bunların hepsi de cenazede bir selâm vermişlerdir.

O sahabeler şunlardır; Hazret-i Ali b. Ebu Talib, Abdullah b. Abbas, İbn-i Ömer, İbn-i Ebu Evfa, Ebu Hureyre, Vasile b. Eska. Allah onlardan razı olsun. Resulullah (s.a.v) efendimiz de şöyle anlatıldı;

- Cenaze namazı kıldırdı; sağına selâm verdi. Şöyle bir dua da okuyabilir;

- Öldüren ve yaşatan Allah'a hamd olsun. Ölüleri dirilten Allah'a hamd olsun.

Azamet, kibriya, mülk, kudret, sena Allah'a mahsustur. O, her şeye kadirdir.

Allah'ım, Muhammed'e ve Muhammed'in âline salât eyle. Nitekim İbrahim'e ve İbrahim'in âline de salât, rahmet ve bereket ihsan eylemiştin. Sen Hamid'sin, Mecid'sin.

Allah'ım, bu senin kulundur; kadın ve erkek kulunun oğludur. Onu sen yarattın; rızkını verdin.

Onu sen öldürdün; sen dirilteceksin. Onun gizlisini sen bilirsin.

Sana, onun hakkında şefaatçi olarak geldik; onun için bizim şefaatimizi kabul buyur.

Allah'ım, onu yakınına bırakıyoruz. Sen ahde ve söze vefalısın. Allah'ım, onu kabir fitnesinden koru. Cehennem azabından sakla.

Allah'ım, onu bağışla, ona merhamet eyle, ona afiyet ver, onu affet. Onun yerini güzel eyle. Gittiği yeri genişlet. Onu serin kar suyu ile yıka. Beyaz elbise kirden temizlendiği gibi, onu hatalardan temizle.

Onu dünyadaki evinden daha hayırlı bir eve yerleştir. Dünyadaki zevcesinden hayırlı bir zevce ile evlendir. Dünyadaki ehlinden hayırlı ehil ver. Onu cennete koy; cehennemden uzaklaştır.

Allah'ım, eğer o muhsin bir kimse ise, onun iyiliğini artır. Onun iyiliğine mükâfat ver. Şayet kötü bir kimse ise, onun kötülüğünden geç.

Allah'ım o sana konuk oldu; sen konuk ağırlayanların hayırlısısın. O, senin rahmetine muhtaçtır; senin ona azap etmeye ihtiyacın yoktur.

Allah'ım, sorgu sual zamanı, onun diline doğruluk ver. Gücünün yetmeyeceği şekilde onu kabirde imtihana tâbi tutma.

Allah'ım, ondan dolayı gelecek ecirden bizi mahrum eyleme. Ondan sonra bizi fitneye düşürme.

Şayet ölen kadın ise, okuduğu Arapça duasında müennes zamirlerini kullanır.

İmamımız İmam-ı Ahmed'e göre; Bir cenazeye namazını kıldırmaya en haklı kimse; ölünün, namazını kıldırmasını vasiyet ettiği kimsedir. Bundan sonra validir. Bundan sonra baba tarafından en yakınıdır. Ne kadar ilerler ise ilerlesin. Bundan sonra, çocukları ve torunları gelir. Bundan sonra da, kardeş çocukları gelir. Mesela; Kardeşi, kardeşinin oğlu, amcası ve amcasının oğlu gibi.

Bu işte, kadının çocuktan önde olup olmadığı hakkında iki rivayet vardır. Sahabe-i kiram, cenaze namazlarını kıldırmak için, birbirlerine tavsiyede bulunmuşlardır. Şöyle anlatıldı;

Hazret-i Ebu Bekir (r.a) kendi cenaze namazını kıldırması için, Hazret-i Ömer'i (r.a) tavsiye etmiştir.

Hazret-i Ömer (r.a) kendi cenaze namazını kıldırması için Suheyb-i Rumî'yi tavsiye etmiştir. Hâlbuki oğlu Abdullah (r.a) hayatta idi.

Şüreyh, kendi cenaze namazını kıldırması için, Zeyd ve Erkam'ı tavsiye etmişti.

Meysere de kendi cenaze namazını kıldırması için Şüreyh'i tavsiye etmişti.

Hazret-i Aişe kendi cenaze namazını kıldırması için, Ebu Hureyre'yi tavsiye etmişti.

Ümmü Seleme, kendi cenaze namazını kıldırması için, Said b. Cübeyr'i tavsiye etmişti. Allah onlardan razı olsun.

Ölen kimse küçük çocuk ise şu dua okunur;

- Allah'ım, bu senin kulundur. Erkek kulunun ve kadın kulunun oğludur. Onu sen yarattın, rızkını sen verdin. Onu sen öldürdün, sen dirilteceksin.

Allah'ım, onun yerine ana babasına yenisini ver. Bolluk ve ecir ihsan eyle. Ana babasının mizanlarını ağır getir. Bundan dolayı, onlara bol ecir ver. Bizi de, onları da bundan dolayı alacağımız ecirden mahrum eyleme. Bizi de onları da bundan sonra fitneye düşürme.

Allah'ım, onu Hazret-i İbrahim'in kefaletinde geçmişteki mümin kullar arasına kat. Onun ahiretteki yerini, dünyadaki yerinden hayırlı kıl; orada, aralarına katılacağı kimseleri dünyadakilerden hayırlı eyle. Ona cehennem azabından afiyet ver.

Allah'ım, taşkınlığımızı ve geçmişlerimizi bağışla. Keza, imanla

bizden evvel göçenleri de bağışla.

Allah'ım, bizden birini yaşatacaksan, İslâm üzerine yaşat. Bizden birini öldüreceksen, İslâm üzerine öldür. Kadın ve erkek müminlerden ölenleri ve yaşayanları bağışla.

Düşük çocuklardan;

a) Şekli belli ve insan şeklinde ise, onu yıkamak ve namazını kılmak lâzım gelir.

b) Şayet şekli belli değil de bir et parçası ise, onu yıkamak ve namazını kılmak gerekmez. Öylece gömülür.

Düşük çocuklardan yıkanması gerekenleri, kadınlar veya erkekler yıkayabilir. Zira Resulullah (s.a.v) efendimizin oğlu İbrahim vefat ettiği zaman, on sekiz aylıktı; onu kadınlar yıkadılar.

26. BÖLÜM

ÖLÜNÜN HAZIRLANMASI YIKANMASI KEFENLENMESİ

a) Ölüme hazır olan kimseye yapılacak işler.
b) Ölünün yıkama şekli.
c) Ölünün kefelenmesi, tahniti ve gömülmesi.

1. FASIL; Ölüme hazırlık.

Ölüme kesin olarak inanan her mümine gereken odur ki; Ölüm için hazırlık yapmalı ve onu çok çok hatırlamalıdır. Bu müstehaptır.

Her saat ölüme hazırlıklı ve onu bekler durumda bulunmalıdır. Tövbesini de her saat yenilemelidir.

Bu arada nefsini hesaba çekmeli; zulüm yollu aldıklarını yerine vermeli ve borçlarını ödemelidir.

Vasiyetini de yazıp hazır tutmalıdır.

Bu ölüm işinden gafil kalmamalıdır. Zira bunun geleceği kesindir. Hem de hemen herkese. Onun gelmesi, hücumu ve saldırması kesindir. O, öyle bir kadehtir ki; Mutlaka ondan içilecektir.

Yukarıda bunun müstehap olduğunu söyledik. Zira bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Bu, lezzetleri silip atanı çok çok anınız."** Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde ise şöyle buyurmuştur;

- **"Ölümü çokça anınız. Şayet zenginlik hâlinde ölümü hatırlarsanız, gamlı ve kederli olursunuz. Fakirlik hâlinde hatırlarsanız, size genişlik gelir."** Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde ise şöyle buyurmuştur;

- **"Siz, insanların en zekisi ve en işini bilen kim olduğunu bilir misiniz? Onların en akıllıları, ölümü çok çok hatırlayandır. En çok işini bilenleri ise, ölüm için hazırlıklı olanlardır."** Sahabe-i kiram şöyle sordu;

- Ya Resulullah, bunun alâmeti nedir? Şöyle buyurdu;

- "Bu aldatmaca yurdundan uzaklaşıp ebedi yurda dönüş yapmaktır." Lokman aleyhisselâm, oğluna şu tavsiyede bulundu;

- Yavrucuğum, tövbeyi yarına erteleme. Zira ölüm sana aniden gelebilir. Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde ise şöyle buyurdu;

- "Malı olan bir kimse için yerinde olmaz ki; Vasiyetini yazıp başı ucuna koymadan iki gece uyusun." Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde ise, şöyle buyurmuştur;

- "Hesaba çekilmeden evvel, kendinizi hesaba çekiniz. Tartıya vurulmadan önce kendinizi tartınız." Abdullah b. Ömer (r.a) şöyle dedi;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu dinledim;

- "Sonsuzlara kadar yaşayacakmış gibi dünyaya çalış; yarın ölecekmiş gibi ahiretin için amel işle."

Aklı başında olan her iman sahibi, kendisini kurtarmaya bakmalıdır. Bilhassa, üzerinde ödenmesi gerekli olan hakları sahiplerine vermek için. Yani; Ölmeden evvel.

Günahlarına tövbe etmeli; zulümleri varsa helâllik almalı; borçlarını da ödemelidir.

Anlatılanları yapmadığı takdirde yakinen bilmeli ki; Onlar için kıyamet günü tutulacaktır. Onlar için hesaba çekilecek ve kabrinde azap görecektir.

O zaman; Vücuttaki enerji kaybolmuş olacaktır. Çare yılları kesilecek. Duygular eriyecek. Aile fertleri ve komşular onu terk edeceklerdir.

Onun biriktirdiği mallara da dostlar ve düşmanlar konacaktır. Kadın, erkek, çoluk çocuk o mallara üşüşeceklerdir.

Geriye bıraktığı hiçbir şey, onun için kul haklarından kurtarıcı olmayacaktır. Meğerki dünyada iken, hakkı olanlara hakkını vermiş olsun. Verecek bir şeyi yok ise, hak sahiplerinden helâllik almalı, tövbeye gelmeli ve ettiklerine pişman olmalıdır.

Şayet Yüce Allah'ın rahmetine dalar ise, ahirette o hasımlarını hoşnut eder. Zira o; Merhametliler merhametlisidir. Ebedî âlemde onların istediklerini verir; o kulu da onların haklarından kurtarır.

Semüre b. Cündüb'ün (r.a) şöyle dediği anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimizle beraberdik. Bir cenaze namazı kıldırdı. Dönüşte şöyle sordu;

- "Burada, onun yakınlarından biri var mıdır?" Aradan bi-

ri şöyle dedi;

- Ya Resulullah, ben varım. Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"O kimse, borcundan dolayı tutukludur."**

Resulullah (s.a.v) efendimizin bu emrinden sonra o kimsenin aile fertleri ve onun için yanıp yakılanlar bir araya gelip ne kadar borcu var ise, hepsini ödediler; artık ondan bir şey talep eden kalmadı.

Bir başka rivayette ise, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- **"O kimse, borcundan dolayı, cennetin kapısında tutuklu kalmıştır."** Hazret-i Ali (r.a) şöyle anlattı;

- Suffe sakinlerinden biri vefat etti. Resulullah (s.a.v) efendimize onun için şöyle dediler;

- O, dinar ve dirhem bıraktı. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Onlar, o kimsenin vücuduna vurulan iki dağdır. Onun için namaz kılınız ve dua ediniz. Hele bir araştırın; onun borcu var mıdır?"** Bir başka hadis-i şerif rivayetinde şöyle anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, ensardan birinin cenazesinde bulundu; sordu;

- **"Onun üzerinde kalan borcu var mıdır?"** Dediler ki;

- Evet borcu vardır. Bunu duyunca Resulullah (s.a.v) efendimiz, onun cenaze namazından döndü. Ancak Hazret-i Ali (r.a) şöyle dedi;

- Ya Resulullah, onun borcunun kefili benim. Bundan sonra, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Ya Ali, sen Müslüman kardeşini, nasıl borç bağından kurtardıysan, Allah da seni kurtarsın. Bir kimse, Müslüman kardeşini borç bağından kurtarır ise, Allah-û Teâlâ kıyamet günü, o kimseyi bütün kötülüklerden kurtarır; azat eder."** Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Kıyamet günü, dünyada kalan bütün hakları ödemek zorundasınız. Hatta orada; boynuzsuz koç, boynuzlu koçtan hakkını alacaktır."** Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- **"Bilhassa dünyada zulüm etmekten sakının. Zira dünyada yapılan zulümler, ahirette kara zulmetler hâlinde gelmektedir. Fuhşiyattan yani; Edebe aykırı sözlerden sakının; zira Allah-û Teâlâ fuhşiyatı sevmez.**

Cimri davranmaktan da sakının. Zira cimrilik sizden öncekileri helâk etti. Onlara kesilmeleri için emretti; kesildiler. Sonra bu yüzden onlara zulüm emrini verdi; onlar da zulmettiler. Bütün bunları onlar cimrilik sebebi ile yaptılar."

Yani; Cimrilik, aralarındaki irtibatı kopardı; birbirlerine zulmettirdi.

2. FASIL; Hasta ziyareti.

Bir mümin hastalandığı zaman, onu ziyaret etmek müstehaptır.

Bir kimse, Müslüman kardeşi hastalandığı zaman onun ziyaretine gider. Onun hâline baktığı zaman, bir kurtuluş ümidi görür ise, hastalığından kurtulması için dua edip döner.

Şayet onun öleceğinden korkar ise, onu tövbe etmeye teşvik eder. Üçte bir malını da, kendisine varis olmayan fakirlere verilmesi için vasiyet etmesini tavsiye eder.

Şayet o kimsenin akrabaları zengin iseler; malının bir miktarını; Fakirlere, yoksullara, ilim ve fazilet sahiplerine, dindar kimselere, sebeplere tevessül etmekten el ayak çekmişlere verilmesi için vasiyet etmesini tavsiye eder.

Zira o gibi kimseler sebebe tevessül edemezler; takvaya ve vera' hâline dalmış olmaları, kendilerini sebeplere dalıp hareket etmekten almıştır. Sebepler onlar için ters dönmüştür. Bunun için onlar, sebepleri bırakıp Yüce Hakkı tenzih yoluna gitmişlerdir. Onun mülkünde ortağı olmadığı şanında tespih etmektedirler. Rızık taleplerinde Yüce Hakka dönüktürler. Bu hâllerinde onların malı; Yüce Hakka güvenmeleridir; insanların elinde bulunan mallardan ümit kesmektir.

Bunların tevhid hâlleri sağlama çıkmıştır. Kısmetleri kendilerine iştiyak duyarak gelir. Saftır; temizdir. Onlara gelen de dünya ehlinin bir hakkı yoktur; ahirette de onun için bir cezaya çarpılmazlar.

Ne mutlu o kimselere ki; Onlara bir şeyler verir; onları giydirir; onlara fazladan bir iyilikte bulunur.

Ne mutlu günlerden bir gün onlara hizmet edenlere. Ne mutlu saatlerden bir saat onların dualarına;

- **Amin!** Diyenlere. Ve ne mutlu hâllerden bir hâl ile onların rızalarını kazanıp hoş sözlerini duyana.

Bunlar Yüce Allah'ın seçme kulları olup onun yakınlarıdır. Yüce Sultan'ın huzuruna ancak onun seçme kulları girebilir.

Sultandan gelen mükâfat ise, ancak onun çevresi vasıtası ile gelir. Mesela; Hizmetinde bulunan zatlar vasıtası ile.

İşte anlatılan manadan olarak; Onların hizmetinde bulun; onlara daima iyilik et. Zira onlar, kendilerine iyilik edenleri Yüce Sultan'ın huzuruna çıkarırlar.

Kaldı ki; Onlardan her biri, kendilerine iyilik edenleri Yüce Sultan'ın katında anlatır.

Sonra. Yüce Sultan, yaptığı iyiliklerden ve ihsanlardan ötürü, bir kimseyi çok üstün ihsanlara erdirir. Sonra.

Bir hastada, ölüm emareleri belirdiği zaman; müstehap olur ki, ehli arasında o hastanın huyunu suyunu iyi bilen biri hizmetine dursun. Hatta ona karşı en çok şefkat duygusu besleyeni ona hizmet etmeli.

Bu arada, ölüm halinde bulunan o hastaya hizmet eden ittika bakımından da oradakilerin en ilerisi olmalıdır.

Vasfi anlatıldığı gibi olan bir kimse; o hastaya Yüce Allah'ın zikrini hatırlatır. Anlattığımız şeyleri de ona yaptırır.

Anlatılan kimse, o hastanın yanında kaldığı süre, hastanın kuruyan boğazını ıslatır. Ağzına su damlatır; içirir. Pamukla dudağını da ıslatır. Bu arada, bir kere olmak üzere hastaya;

- **Lâ ilâhe illallah.** (Allah'tan başka ilâh yoktur.) Demesini de telkin eder. Ancak bu telkini, üçü geçmemelidir.

Daha fazlası hastayı sıkar, bıktırır. Bu kötümser hâli ile ruhunu teslim etme tehlikesi vardır.

Hastaya bir telkinde bulunur da hasta kelime-i tevhidi söyler ve sonra araya başka bir konuşma girer ise, yapılan telkin yenilenmelidir. Ta ki hastanın son kelâmı;

- **Lâ ilâhe illallah.** (Allah'tan başka ilâh yoktur.) Mübarek cümlesi olmalıdır. Resulullah (s.a.v) efendimiz anlatılan manada şöyle buyurdu;

- **"Bir kimsenin son kelâmı Lâ ilâhe illallah olur ise, onun gideceği yer cennet olur."** Yapılan telkin, lütufla ve idareci bir yolla yapılmalıdır.

Ölüme hazır hastanın yanında Yasin suresi okunmalıdır. Yasin suresi ruhunun kolay çıkmasına yardımcı olur. Ölüm sıkıntısını hafifletir.

Hastanın ruhu çıktıktan sonra, boylu boyunca kıbleye doğru uzatmalıdır. Şöyle ki; Oturduğu zaman, yüzü kıbleye gelmelidir. Sonra, tezce gözlerini kapatır. Yani; O hastanın yanında bulunan kim ise.

Şeddad b. Evs'ten (r.a) gelen bir rivayete göre; Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- "Ölülerinizin yanında bulunur iseniz; hemen onun gözünü yumunuz. Zira göz ruhun peşindedir. Ölü hakkında hayır söyleyiniz. Zira ölü, hane halkının sözüne göre emniyet içinde olur. Bundan sonra, çenesi bağlanır."

Bu bağlamanın şekli Hazret-i Ömer'den (r.a) gelen bir rivayette bellidir. Şöyle ki;

- Hazret-i Ömer (r.a) vefatına yakın oğlu Abdullah'ı yanına çağırdı ve şöyle dedi;

- Bana yaklaş; yanımda dur. Ruhum küçük dilime geldiği zaman; sağ elini alnıma, öbürünü çenemin altına koy; gözümü yum.

Bundan sonra, ölünün eklemleri yerli yerine getirilir. Şöyle ki;

Kollar pazulara kadar katlanır; sonra açılıp uzatılır.

Bacaklar da oyluklara kadar katlanır; ondan sonra olduğu gibi uzatılır. Oyluklar da karnına kadar getirilir; sonra uzatılır.

Bundan sonra, elbiseleri çıkarılır; bütün bedenini örtecek kadar bir örtü ile örtülür. Zira hasta öldükten sonra, tüm yanı edep yeri olur ki, kapanması gerek.

Anlatılan manadan ötürüdür ki; ölünün tümü kefenle örtülür.

Ölünün karnı üzerine ya bir ayna konur yahut bir kılıç bırakılır. Zira ölünün ruhu çıktıktan sonra karnı yükselip şişer.

Bundan sonra, ayakları cihetine uzatılır. Yıkanırken de, baştan ayak cihetine doğru yıkanır.

Bundan sonra tezce onun borçları, ettiği vasiyetleri, üzerinde kalan başka bir hak var ise, onlar ödenmeye gidilir. Bu iş tezce de bitirilir. Ta ki; O ölü, Rabbine kavuşurken, üzerinde hiç kul hakkı kalmamış olsun; bütün haklardan ve tutucu şeylerden kurtulmuş olsun.

3. FASIL; Ölünün yıkanması, hazırlanması, kefenlenmesi ve gömülmesi.

Bir kimse öldüğü zaman, onu yıkamak, hazırlamak, kefenlemek ve gömmek için acele etmelidir. Meğerki ani ölümle ölmüş biri olsun. Bu durumda biraz beklemek gerekir. Ta ki, onun öldüğü tam olarak bilinmiş olsun.

Ölünün tam öldüğü şu hâlleri ile bilinir; Elleri açılır. Ayakları gerilir. Burnu süzülür. Yanakları çöker. Bu durumları gördükten sonra acele davranmalıdır.

Ölünün yıkama şekli, aşağıda anlatıldığı gibi olacaktır;

Ölünün üzerindeki elbiseler çıkarılır.

Göbeğinden diz kapaklarına kadar kapatılır. Anlatıldığı gibi yapmanın, yıkayıcıya büyük yardımı olur; kolayca yıkar. Bu arada, ölüden gördüğü şeyler için gözünü yumar. Denilmiştir ki;

- En faziletlisi, ölüyü büyük bir entari içinde yıkamaktır. Şayet bu entari dar olur ise, eteklerini ve dikiş yerlerini sökmelidir.

Eğer kolaylıkla olur ise, ölünün eklemelerini düzeltmelidir. Kolay olmayacak bir durumda ise, hâline bırakılır. Zira zorlandığında çok kere kırılır. Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Ölünün kemiğini kırmak, dirinin kemiğini kırmak gibidir."** Yıkayıcı, ölüyü oturuş durumuna yakın bir şekilde kaldırır. Hafifçe karnını sıvazlar.

Bundan sonra, eline bir bez parçası alır; ölünün edep yerlerine dokunmadan karnından çıkan şeyleri temizler. Bez parçası, bu gibi temizlik işlerinde daha iyidir.

Ölünün kalan bedenini de lif gibi bir bez parçası ile yıkamak müstehaptır.

Bir elle temizlik yaparken, peş peşe eline su dökmesi de yerinde olur.

Elinde pislenen bez parçasını atmalı; sonra temiz yenisini almalıdır. Üçe kadar bu şekilde yapar. Bundan sonra bez parçasını atar; elini güzelce yıkar.

Ölünün bu temizlik işini bitirdikten sonra; abdest namazı gibi, tertipli düzenli bir abdest aldırır. Abdest için niyet eder; besmele çeker.

Su ile ıslattığı parmaklarını ölünün ağzına sokar. Dişleri üzerinde parmaklarını gezdirir. Ölünün burnunu da güzelce temizler.

Yıkanırken, ağza ve buruna alınan su gibi su vermeye çalışır. Ancak, gerek ağzın gerekse burnun içine su doldurmaz.

Bundan sonra diğer azalarına abdest aldırır; hepsini güzelce tamamlar.

Abdest işi bittikten sonra, ölünün başını su ve sidir (sabun) ile yıkar. Sonra da sakalını aynı şekilde yıkar.

Ölünün saçını taramamalıdır. Bundan sonra ölünün, başından ayağına kadar temiz su döker. Ölünün önce, sağ tarafını yıkar; daha sonra, çevirip sol tarafını yıkar.

Ölünün sair cesedini de su ile sidir (sabun) ile iyice yıkar. Ancak, sidir ve su ile yıkadıktan sonra, halis su ile iyice yıkamalıdır.

Şayet tırnak aralarındaki kirleri temizlemek için eşnan ve çoğan gibi şeylere ihtiyaç hisseder ise, kullanabilir.

Gerekli görüldüğü takdirde, ölünün burnunda ve kulağında bulunan kirleri temizlemek için bir çöpe pamuk sarıp temizleyebilir.

Bütün bu işleri bitirdikten sonra; dönüp aynı şeyleri ikinci kez tekrar etmelidir. En son yıkayışta ölüyü su ile kâfur ile yıkamalıdır. Bundan sonra, bir bezle güzelce silip kurular.

Ölü en az üç kere yıkanmalıdır; en çok da yedi kere yıkanmalıdır. Üç yıkayışla temizlenmediği takdirde, bunu yediye çıkarmalıdır. Ancak, yıkamanın sonunu tek sayı ile bitirmelidir. Mesela; Üç, beş, yedi. Her içinden bir şey çıktıkça, yıkamayı yenilemelidir. Yine içinden bir şeyler çıkmaya devam eder ise, bu kere pamukla veya sıcak çamurla tıkamalıdır. Arkadaşlarımızdan bazısı şöyle dedi;

- Bir şey tıkamak olmaz. Zira İmam-ı Ahmed böyle bir şeyi iyi görmemiştir. Denilmiştir ki;

Yıkama işi, tamamlanıp bittikten sonra, yıkamayı yeniden yapmaya gerek kalmaz. Bu durumda, sırf o şeyin çıktığı yeri yıkar. Sonra, namaz abdesti gibi abdest aldırır. Sonra, kefenlenip kaldırılır.

En uygunu, ilk yıkayışta, su ve sidir (sabun) ile yıkamaktır. Kalan yıkayışlarda saf su kullanılır. Tıpkı; Boy abdestinde olduğu gibi.

Kâfur en son yıkayışta kullanılır.

Yıkama işi bittikten sonra, bir şeyle kurulanıp yaşları alınır; ıslaklığı giderilir.

Ölünün kefenlenmesine gelince.

Ölü, kat kat üç kefenle kefenlenir. Beyaz olarak, üç kata sarılır.

Entari veya don gömlek gibi şeyler olmamalıdır. Hatta dikişli hiçbir şey olmamalıdır.

Ancak, kefen işinde kullanılan lefafe enine boyuna, darlığına, genişliğine göre dikişli olabilir.

Kefen üst üste serilir. Kefen, bundan sonra od, kâfur ve buhur ile kokulanır. Her katın arasına koku sürülür. Yani; Anlatılan kokular. Denilmiştir ki;

- Cenaze, **kamis, izar** ve **lefafe** (entari, gömlek ve sarılan bez) ile kefenlenir.

Yani; Gömlek giydirilir, boylu boyuna uzanan bir elbise giydirilir, sonra bilinen kefenle sarılır.

Ancak entari cinsinin, ölünün vücuduna değmesi gerekir. Gömlek, ölünün bedenine getirilmez. Yani; Uzunu alta, kısası da üste alınır. En faziletlisi, üç kat kefen yapmaktır. Bu manada, Hazret-i Aişe (r.a) şöyle anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, pamukla dokunan üç kat beyaz beze kefenlendi. Gömlek ve sarık sarılmadı.

İmam-ı Ahmed, Hazret-i Aişe (r.a) tarafından yapılan üstteki rivayeti doğru bulmuştur. Kendi mezhebinde de o görüşü benimsemiştir. Bundan sonra ölüye koku sürülür. Mesela; Hanut ve kâfur cinsi bir şey.

Bu koku, pamuğa konur. Bu pamuk, kuyruk sokumuna konur ve bir bezle bağlanır. Bir miktar da, secde yerlerine, koltuk altına, oyluklarına, yüzünde bulunan çukurlara konur.

Bu arada; kulaklarına, alnına, dizlerine, avuçları içine, gözlerinin üstüne de koku konmalıdır. Ancak gözünün içine olmaz.

Şayet içeride olan bir şeyin, burundan veya kulaktan çıkma korkusu var ise, burun delikleri ve kulak delikleri pamukla tıkanır. Bu pamuk kâfur kokulu olmalıdır.

Şayet ölünün tüm cesedi kâfur ve sandal tabir edilen koku ile kokulanır ise, pek güzel olur. Nafi şöyle anlattı;

- İbn-i Ömer (r.a) ölünün oyluklarına ve dirseklerine misk kokusu koyardı. Bundan sonra, ölüyü üç kat kefene sarardı. Kefene sarma işini de şöyle yapardı;

Ölüyü hazırlanmış kefen üzerine koyardı. Kefenin sağ tarafını ölünün üstüne getirirdi; sonra da sol tarafını getirirdi. Kalan katları da bu şekilde ölüyü döndürerek sarardı.

Ölünün baş tarafında kalan kısmı, ayak tarafında kalan kısımdan daha fazla yapardı. Sonra baş tarafında kalan kısmı toplardı. Yüzüne doğru getirirdi. Ayak kısmında kalanları da bu şekilde yapardı.

Ancak, baş ve ayak kısmında kalanların dağılma ve açılma korkusu olur ise, uçlarını düğümlerdi. Bundan sonra ölüyü kabrine koyardı. Kefeni yırtmazdı; düğümü çözerdi.

Kadının kefenlenmesi beş kat olmalıdır. Mesela; İzar, dir'a, hımar ve iki kat kefen. Şöyle ki;

Baştan aşağı, boylu boyunca bir entari giydirilir. Onun üzerine bir kadın gömleği giydirilir. Bir de başörtüsü örtülür. Bundan sonra erkeklere olduğu gibi iki kat kefene sarılır.

Arkadaşlarımızdan bazısı şöyle dedi;

- Beşincisi ile kadının bacakları bağlanır. Yani; Sarılacak iki kat kefenin ikincisi.

Kadının saçları üç bölük olarak örülür; gelin saçı gibi arka tarafına sarkıtılır. Bu iş hem erkeğe hem de kadına yapılır.

Kadınlar için anlattıklarımızı yapmak zor olur ise, bir kat ke-

fenle yetinmek gerekir.

İhramda bulunan bir kimse ölür ise, onu su ve sidir (sabun) ile yıkamalıdır.

Ona koku konmaz. Başına ve ayaklarına bir şey sarılmaz. Dikişli elbise giydirilmez. Üzerinde bulunan ihramı ile kefenlenir.

Bu manada, İbn-i Abbas'tan (r.a) gelen rivayet şöyledir;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz Arafat'ta vakfeye durmuştu. Bir başkası da vakfede idi. Aniden bineğinden düşüp öldü.

Onun bu durumunu gören, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Onu su ve sidir (sabun) ile yıkayın. İki kat ihramı ile kefenleyin. Başına bir şey sarmayın. Zira Allah-û Teâlâ onu, kıyamet günü telbiye okuyarak diriltecektir."

Düşük çocukların durumuna gelince, onları da anlatalım. Şöyle ki; Dört aylıktan büyük çocuk doğar ise, hem yıkanır; hem de namazı kılınır.

Kadınlığı ve erkekliği belli olmayan ise, kadına ve erkeğe uyan bir isimle isimlendirilir.

Anlatıldığı gibi küçük çocukları yıkamakta, kadın ve erkek ayırımı yapılmaz. Zira Resulullah (s.a.v) efendimizin oğlu İbrahim'i kadınlar yıkadı; on sekiz aylıktı.

Ümmü Atıyye'nin (r.a) rivayetinde üstteki mana anlatılmıştır.

Erkek erkeği, kadın da kadını yıkamalıdır. Bir kadın kocasını yıkar ise, bu mezhepte caiz olup başka görüş yoktur. Ancak;

- Kocası kadınını yıkayabilir mi? Sorusu üzerine iki görüş vardır. Çocuk doğuran cariyenin (Ümmü Celid'in) durumu da öyledir. Yani; Çocuğunun babası onu yıkayabilir mi?

Hazret-i Ali Hazret-i Fatıma'yı yıkamıştır. Allah onlardan razı olsun.

Erkeğin kefenlenme işi, borcundan ve vasiyetinden öncelik taşır. Yani; Borcunu ödemeden ve vasiyetini yerine getirmeden kefenlenme işi tamamlanır.

Ölen erkeğin malı yok ise, kendisini kim geçindirecek ise, onun kefenlenmesi ona düşer. Şayet böyle kimsesi yok ise, onun kefenlenme işi, Beyt'ül Mal'dan temin edilir. (Yani; Devlet malından.)

Kadının kefenlenme durumu da üstte anlatıldığı gibidir. Kadının kefenlenme işi, kocasına vacip değildir.

Ölüyü gömmekte en uygunu, onu yıkayanın gömmesidir.

Kabrin derinliği, bir adam boyu kadar olmalıdır.

Kabrin uzunluğu, üç zira (parmak ucundan dirseğe kadar olan mesafe) ve bir karış olmalıdır.

Kabrin eni ise, bir zira ve bir karış olmalıdır.

Bu mana, Resulullah (s.a.v) efendimizin, Hazret-i Ömer'e (r.a) hitaben buyurduğu şu hadis-i şeriften alınmıştır;

- "Hâlin ne olacak?

Sana yerden boyu üç zira bir karış, eni ise bir zira bir karış yer açacaklar. Sonra ailen kalkacak seni yıkayacak, kokulayacaklar. Ve seni taşıyıp oraya gömecekler. Bundan sonra üzerine toprak atacaklar; senden ayrılıp gidecekler."

Müstehap olan, ölünün başucu tarafından kabrine indirilmesidir. Bu iş zor olur ise, ayakucu tarafından konur. Olmazsa en kolayı nasılsa öyle yapmalıdır.

Üstte anlatılan, İmam-ı Ahmed'den gelen bir rivayettir.

Kadının gömülmesini de, yine kadınlar üzerine almalıdır. Yani; Yıkayanlar onu kabre indirmelidir. Şayet bu iş zor olur ise, nikâh düşmeyecek kadar yakınları onu kabrine indirir. Bu da bulunmaz ise, yabancı yaşlı kimseler onu kabrine indirir.

Müstehap olur ki; Kadın kabrine indirildiği zaman, kabir çevresi kapalı tutulsun; kimseye gösterilmesin. Zira o; Avrettir.

Hazret-i Ali (r.a) bir cemaate uğradı. Kabre konan bir kimsenin üzerine perde çekmişlerdi. Onu çekip aldı ve şöyle dedi;

- Bu iş, kadınlara yapılır.

Ölü kabrine konup da sağa yatırıldığı zaman, onun üzerine üç avuç toprak atmalıdır. Resulullah (s.a.v) efendimizin emri bu yoldadır. Bundan sonra, üzerine toprak çekilir.

Kabir, yerden bir karış kadar yüksek tutulur. Üzerine de su dökülür; küçük çakıl taşları konur. Çamur yapılması da caizdir. Ancak kireçle sıvanması mekruhtur.

Kabir dam gibi yapılmamalıdır; deve hörgücü gibi ortadan yükseltilmelidir. Bu manada, Hasan-ı Basrî (r.a) şöyle anlatmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin ve iki arkadaşının kabirlerini gördüm; tesnim edilmişti. (Yani; Ortası yüksek, yanları eğik meyilli idi.)

Ölünün kabre gömülme işi bittikten sonra; telkin verilmesi sünnettir. Bu manada, Ebu Ümame'den bir rivayet gelmiştir.

Ebu Ümame, bu rivayetinde Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Sizden biri ölüp de, toprak üzerine tam atıldıktan sonra; biri onun başı ucunda durup şöyle seslensin;

- Ey falan kadının oğlu falan. Zira o, bu sesi duyar; ama cevabını veremez. İkinci kere, yine aynı şekilde;

- Ey falan kadının oğlu falan. Bu seferde oturur. Üçüncü olarak;

- Ey falan kadının oğlu falan. Dediği zaman, şöyle der;

- Bizi irşad eyledin; Allah sana rahmet eylesin. Ne var ki, siz onun bu sözlerini duyamazsınız. Daha sonra telkin okuyan şöyle der;

- Dünya hayatından, söyleyerek ayrıldığın şu şahadet cümlesini hatırla; Şahadet ederim ki, Allah'tan başka ilâh yoktur. Muhammed Allah'ın kulu, Resulüdür. Sonra şöyle devam eder;

- Sen, Allah'ın Rab olduğuna razı oldun; İslâm'ı din olarak benimsedin; Muhammed'i peygamber, Kur'ân'ı imam bildin. Münker ve Nekir şöyle derler;

- Artık biz burada durmayalım; onun delilleri eline verildi."

Bu arada, biri şöyle dedi;

- Ya Resulullah, telkin sırasında anasının ismi bilinmeyen için ne söylenir? Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"O zaman, onu Havva'nın oğlu olarak çağırır."** Telkin cümlesine şunları da ekleyebilir;

- Müminleri kardeş saydın; Kâbe'yi kıble tuttun. Bunun dışında, İslâm alâmeti sayılan şeyleri sayması da caizdir.

***

4. FASIL; Hafta içinde kılınan nafile namazların faziletleri.

Haftanın günlerinde ve gecelerinde kılınan nafile namazların faziletleri burada anlatılacaktır.

Önce gündüzleri kılınan nafile namazları anlatalım.

Ebu Seleme'nin rivayetine göre; Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin, kendisine şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Evinden çıktığın zaman iki rekât namaz kıl; bunlar seni kötü çıkıştan korur. Evine geldiğin zaman da iki rekât namaz kıl; bunlar da seni kötü girişten korur."

Enes b. Malik yolu ile gelen rivayette; Resulullah (s.a.v) efendimiz sabah namazı üzerine şöyle buyurmuştur;

- "Bir kimse, abdestini alıp da mescide yönelip orada namazını kılar ise, oraya gelişinin her adımında kendisine bir iyilik yazılır; bir kötülüğü de silinir. İyilikler, on misli sevap getirir.

Sabah namazını kıldıktan sonra güneş doğarken, evine yollanır ise Allah-û Teâlâ, onun için bedenindeki tüylerin sayısı kadar sevap yazar. Ayrıca onun için makbul bir hac sevabı verir.

Namaz vakti gelinceye kadar orada oturur ise, kendisine her oturma karşılığı iki bin sevap yazılır.

Yatsı namazını cemaatle kılmaya giden için de aynı şekilde sevap vardır. Onun bu ibadetleri, makbul bir umre ve makbul bir hac sevabına çevrilir."

Osman b. Affan (r.a) dedi ki;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu dinledim;

- "Bir kimse, yatsı namazını cemaatle kılar ise, gecenin yarısını ibadetle geçirmiş olur. Sabah namazını cemaatle kılan da gecenin tümünü ibadetle geçirmiş olur."

Ebu Salih yolu ile gelen rivayette; Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Yatsı ve sabah namazı kadar münafıklara ağır gelen bir namaz yoktur. Şayet onda olan sevabı bilmiş olsalardı; sürünerek giderlerdi.

İstiyorum ki; Adamlarıma emir vereyim, odun toplasınlar. Evlerinde oturup da bizimle namaz kılmaya gelmeyenlerin evlerini ateşe vereyim."

Ata b. Yesar, Ebu Hureyre (r.a) yolu ile gelen rivayette; Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Bir kimse, zevalden sonra dört rekât namazı; Kur'ân'ını güzel okuyarak, rükûunu ve secdelerini güzel ederek kılar ise, kendisi ile birlikte yetmiş bin melek namaz kılar.

Bu melekler, geceye kadar o kimsenin günahlarının bağışlanmasını Yüce Allah'tan dilerler."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, zeval vaktinden sonra, dört rekât namaz kılmayı hiç bırakmazdı. Bu namazlarda, kıraati uzun okur, namazı uzatırdı. Şöyle buyurdu;

- "Bu saatte sema kapıları açılır. Onun için bu saatte amelimin yükselmesini isterim." Aradan biri şöyle sordu;

- Ya Resulullah, bu dört namaz arasında iki rekâtta bir selâm verilir mi? Diye sorduğu zaman, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Bu dört rekât namaz içinde iki rekâtta bir selâm verilmez."** Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- **"İkindi namazından evvel dört rekât namaz kılanı Allah rahmetine nail eylesin."**

5. FASIL; Pazar günü namazı.

Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Bir kimse pazar günü dört rekât namaz kılar ise, Allah-û Teâlâ onun için Hıristiyan erkek ve Hıristiyan kadın sayısı kadar sevap yazar. Onun için bir peygamberin sevabını verir. Bir hac ve bir umre sevabı yazar. Her rekât namaz için de bin namaz sevabı yazar.**

Sonra Allah-û Teâlâ onun için cennette pek güzel kokulu miskten bir şehir ihsan eder. Bu namazı kılan kimse, her rekâtında Fatiha suresinden sonra bir kere Amener Resulü (Bakara suresinin 285. ve 286. ayetlerini) okur."

Hazret-i Ali (r.a) de Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Pazar günü, çokça namaz kılmak sureti ile, Yüce Allah'ı tevhid ediniz. Çünkü Yüce Allah birdir; ortağı yoktur.**

Bir kimse, pazar günü öğle namazından sonra dört rekât namaz kılar ise, ama farzını ve sünnetini kıldıktan sonra Yüce Allah'tan ne diler ise, her ne diler ise, Yüce Allah onun bütün dileklerini yerine getirir. Nasara'nın yaptığı şeylerden de Allah-û Teâlâ onu korur. Bu namazı şöyle kılar;

Birinci rekâtta; Fatiha suresi ile Secde suresini okur. (32. suredir)

İkinci rekâtta; Fatiha suresi İle Mülk suresini okur. (67. suredir)

Bundan sonra teşehhüde oturur ve selâm verip namazdan çıkar.

Bundan sonra kalkar iki rekât daha kılar. Bu iki rekâtta; Fatiha suresi ile Cuma suresini okur. (62. suredir)"

6. FASIL; Pazartesi günü namazı.

Ebu Zübeyr'in anlattığına göre; Cabir b. Abdullah (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Bir kimse, güneş yükseldikten sonra iki rekât namaz kılar ise, Allah-û Teâlâ onun bütün günahlarını bağışlar. Bu namazın her rekâtında şunları okur;

a) Bir kere Fatiha suresini.

b) Bir kere Ayet'el Kürsîyi. (Bakara suresinin 255. ayetidir)

c) Birer kere, İhlâs, Muavvezeteyn surelerini. (112. 113. ve 114. surelerdir) **Selâm verdikten sonra, on kere Allah-û Teâlâ'dan bağışlanmasını diler. On kere de Resulullah (s.a.v) efendimize salâvat okur."**

Enes b. Malik'ten (r.a) alarak, Sabit Benanî Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Bir kimse, pazartesi günü anlatılacağı şekilde on iki rekât namaz kılar ise, kıyamet günü o kimse şöyle çağırılır;

- Falan oğlu falan nerededir? Gelsin, Yüce Allah'tan sevabını alsın. Bu kimseye verilecek ilk sevap bin hulledir. Sonra başına taç giydirilir ve kendisine şöyle denir;

- Cennete gir.. Bu kimse cennete girerken bin melek karşılar. Her melekte, onun için bir hediye vardır.

O kimse için hazırlanan bin tane nurdan sarayı gezdirinceye kadar o kimse ile olurlar.

Bu namaz şöyle kılınır; Her rekâtında, bir kere Fatiha suresi, bir kere Ayet'el Kürsî (Bakara suresinin 255. ayetidir) **okunur. Namaz bittikten sonra on iki kere İhlâs suresini okur. (112. suredir) On iki kere de, günahlarının bağışlanması için istiğfar eder."**

7. FASIL; Salı günü namazı.

Yezid Rakkaşî, Enes b. Malik yolu ile gelen rivayete dayanarak, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Bir kimse günün ortasında (veya güneş yükseldikten sonra) on rekât namaz kılar ise, yetmiş gün, onun üzerine günah yazılmaz. Yetmiş gün içinde ölür ise, şehit olarak ölür. Yetmiş senelik günahı da bağışlanır.

Bu namazın her rekâtında şunlar okunur;

a) Bir kere Fatiha suresi.

b) Bir kere Ayet'el Kürsî. (Bakara suresinin 255. ayetidir.)

c) Üç kere İhlâs suresi."

8. FASIL; Çarşamba günü namazı

Ebu İdris Havelânî, Maaz b. Cebel'e (r.a) dayanarak, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Bir kimse, salı günü on iki rekât namaz kılar ise, arş tarafında bir melek onun için şöyle seslenir;

- Ey Allah'ın kulu, amelini yenile. Allah-û Teâlâ, senin geçmişte işlediğin günahları bağışladı.

Bu arada, o kimsenin kabir azabı kaldırılır. Kabrin darlığı ve sıkıntısı kalkar. Kıyametin zorlukları ondan alınır. Her gün onun için bir peygamber ameli yazılır.

Bu namazın her rekâtında şunlar okunur;

a) Bir kere Fatiha suresi.

b) Bir kere Ayet'el Kürsî. (Bakara suresinin 255. ayetidir.)

c) Üç kere İhlâs suresi. (112. sure)

d) Üç kere Muavvezeteyn." (113. ve 114. sure)

9. FASIL; Perşembe günü namazı.

İkrime yolu ile gelen bir rivayette; İbn-i Abbas (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Bir kimse, perşembe günü öğlenle ikindi arasında iki rekât namaz kılar ise, Allah-û Teâlâ o kimseye recep, şaban ve ramazan ayını oruçlu geçirmiş gibi sevap verir.**

O kimseye; Kâbe-i Muazzama'ya gidip hac etmiş gibi sevap verir. O kimseye; Allah-û Teâlâ'ya iman edip ona tevekkül edenlerin sayısı kadar iyilik yazar.

Bu namazın her rekâtında şunlar okunur;

a) Birinci rekâtında bir kere Fatiha suresi. Yüz kere Ayet'el Kürsî. (Bakara suresinin 255. ayetidir)

b) İkinci rekâtında bir kere Fatiha suresi. Yüz kere İhlâs suresi. (112. Sure)

Bu namaz bittikten sonra, Resulullah (s.a.v) efendimize yüz kere salâvat-ı şerife okunmalıdır."

10. FASIL; Cuma günü namazı.

Hazret-i Hüseyin'in (r.a) oğlu Ali babasından naklen anlattığına göre; dedesi Hazret-i Ali (r.a) şöyle demiştir;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu dinledim;

- **"Cuma gününün tamamında namaz kılınabilir.**

Cuma günü, güneş doğup da bir mızrak boyu veya daha fazla yükseldikten sonra bir kimse kalkıp güzelce abdest aldıktan sonra sevabını Allah'tan bekleyerek iki rekât kuşluk namazı kılar ise, Allah-û Teâlâ onun için iki yüz sevap yazar; iki yüz de kötülüğü ondan siler.

Bir kimse, aynı işleri yaptıktan sonra dört rekât namaz kılar ise, Allah-û Teâlâ onun için cennette dört yüz derece yükseltir.

Bir kimse, anlatıldığı gibi sekiz rekât namaz kılar ise, Allah-û Teâlâ onun cennetteki derecesini sekiz yüz derece yükseltir. Ve onun bütün günahlarını bağışlar.

Bir kimse, aynı şekilde on iki rekât namaz kılar ise, Allah-û Teâlâ onun için bin iki yüz sevap yazar. Ve onun bin iki yüz kötülüğünü siler. Cennette de onun bin iki yüz derecesini yükseltir."

Ebu Salih, Ebu Hureyre'ye (r.a) dayanarak Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Bir kimse, cuma günü sabah namazını cemaatle kıldıktan sonra güneş doğuncaya kadar mescitte oturur; Yüce Allah'ı zikreder ise, onun Firdevs cennetinde yetmiş derecesi yükselir.**

Her derecesinin arası, yarışa çıkan bir at hızı ile yetmiş senelik mesafedir.

Bir kimse, cuma namazını cemaatle kılar ise, Firdevs cennetinde onun için elli derece yükseltilir. Her derecenin arası, hızlı giden bir at yürüyüşü ile elli senelik mesafedir.

Bir kimse, cuma günü ikindi namazını cemaatle kılar ise, hepsi köle olan İsmail peygamber soyundan seksen köle azat etmiş gibi sevap alır.

Bir kimse, cuma günü akşam namazını cemaatle kılar ise, makbul bir hac ve makbul bir umre sevabı alır."

Mücahid, İbn-i Abbas'a (r.a) dayanarak Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Bir kimse, cuma günü öğlenle ikindi arasında iki rekât namaz kılar ise, Rabbini rüyada görmeden dünyadan çıkmaz.

Bu arada, cennetteki yerini görür ve orası kendisine gösterilir. Bu namazın her rekâtında aşağıda belirtilen sureler ve ayetler okunur.

Birinci rekâtta;

a) Bir kere Fatiha suresi.

b) Bir kere Ayet'el Kürsî. (Bakara suresinin 255. ayetidir)

c) Yirmi beş kere Felâk suresi. (113. suredir)

İkinci rekâtta;

a) Bir kere Fatiha suresi.

b) Bir kere İhlâs suresi. (112. suredir)

c) Yirmi bir kere Felâk suresi. (113. suredir)

d) Elli bir kere; Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh. (Güç ve kuvvet ancak Allah'ındır)." Şöyle anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin huzuruna bir Arap köylüsü çıktı ve şöyle dedi;

- Ya Resulullah, biz uzak köylerdeyiz. Şehre de uzağız. Her cuma günü şehre gelmemiz de zor.

Şimdi bana öyle bir amel söyle ki; Cuma üzerine olsun; milletime döndüğüm zaman, kendilerine bildireyim. Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Ey Arabi, cuma günü, güneş yükseldikten sonra iki rekât namaz kıl. Bu namazın ilk rekâtında;

a) Fatiha suresini.

b) Felâk suresini.

Okursun, ikinci rekâtta;

a) Fatiha suresini.

b) Nas suresini. Okursun.

Bundan sonra, teşehhüde oturursun; sonra da selâm verirsin. Daha sonra, oturduğun yerde yedi kere Ayet'el Kürsîyi okursun. Bundan sonra, dörder dörder olmak üzere; sekiz rekât daha kılarsın.

Bu namazların her rekâtında şunları okursun;

a) Bir kere Fatiha suresi.

b) Bir kere Nasr suresi.

c) Yirmi beş kere İhlâs suresi. Namaz bittikten sonra, yet-

miş kere şunu oku;

- La havle ve la kuvvete illâ billah'il-aliyy'il-azim. (Güç ve kuvvet Yüce azim Allah'ındır.)

Muhammed'in nefsi elinde olan Yüce Zat hakkına yemin ederim ki; Mümin erkek ve mümin kadından her kim bu namazı cuma günü anlattığım gibi kılar ise, onun cennete gireceğine kefil olurum.

O kimse, oturduğu yerden kalkmadan Allah-û Teâlâ onu ve ana babasını bağışlar; şayet Müslüman iseler. Arşın alt tarafından da şöyle bir nida gelir;

- Ey Allah'ın kulu, yeniden amel işlemeye bak. Allah-û Teâlâ senin gelmiş ve gelecek günahlarını bağışladı."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bu namazın o kadar çok faziletini anlattı ki; Şerhi yapılsa uzun olur.

Biz, daha önce bir başka namazın faziletlerini anlattık. O namaz cuma günü on iki rekât olarak kılınır. Onda on iki kere de İhlâs suresini okur. O namazı kılmak isteyen kılabilir.

11. FASIL; Cumartesi günü namazı.

Said, Ebu Hureyre (r.a) yolu ile gelen rivayette; Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Her kim, anlatılacak şekilde, cumartesi günü dört rekât namaz kılar ise, Allah-û Teâlâ, onun okuduğu her harf için bir hac ve bir umre sevabı yazar. Yine okuduğu her harf için bir sene gece namaz kılmış, gündüz oruç tutmuş gibi sevap ameli yazılır.

Okuduğu ayetlerin her harfine bir şehit sevabı verilir. Kendisi, Yüce Allah'ın arşı altında peygamberlerle ve şehitlerle beraber olur. Bu namazın her rekâtında şunlar okunur;

a) Bir kere Fatiha suresi.

b) Üç kere Kâfirun suresi. (109. suredir)

Namazı bitirip de selâm verdikten sonra, Ayet'el Kürsîyi okur."

12. FASIL; Pazar gecesi kılınacak namazın fazileti

Bu manada bir rivayet, Enes b. Malik'ten (r.a) gelmiştir. Diyor ki;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu dinledim;

- "Bir kimse, pazar gecesi yirmi rekât namaz kılar ise, Al-

lah-û Teâlâ'dan çocuk isteyenlerin ve istemeyenlerin sayısı kadar Allah-û Teâlâ o kimseye sevap ihsan eder.

Allah-û Teâlâ o kimseyi, kıyamet günü, güven altında olan kimselerle diriltir.

Ve onu, peygamberlerle birlikte cennete koymak, Allah-û Teâlâ'ya düşer.

Bu namazın her rekâtında şunları okur;

a) Bir kere Fatiha suresi.

b) Elli kere İhlâs suresi. (112. suredir)

c) Birer kere Muavvezeteyn sureleri. (113. ve 114. surelerdir)

d) Yüz kere istiğfar eder. (Estağfurullah.)

e) Yüz kere kendisi için, ana babası için istiğfar eder. (Allahümmağfirli ve li valideyye.)

f)) Yüz kere kendi gücünden ve kuvvetinden geçip Yüce Allah'ın gücüne ve kuvvetine iltica eder. (La havle ve la kuvvete illa billâhilil-aliyy'il-azim.) Bunlardan sonra şöyle der;

- Şahadet ederim ki, Allah'tan başka ilâh yoktur. Şahadet ederim ki, Yüce Allah Âdem'i seçti; yarattı. İbrahim aleyhisselâm Aziz Celil Allah'ın Halilidir. Musa Yüce Allah'ın kelimidir. İsa Sübhan Allah'ın ruhudur. Muhammed Aziz Celil Allah'ın habibidir. (Eşhedü en lâ ilâhe illallah. Ve eşhedü enne Âdeme safvetullahi ve fıtratıhi ve İbrahim Halilüllahi Azze ve Celle ve Musa Kelimeullahi Teâlâ ve İsa Ruhullahi Sübhanehu ve Muhammed Habibullahi Azze ve Celle.)"

13. FASIL; Pazartesi gecesi kılınacak namazın fazileti.

A'maş yolu ile gelen bir rivayette; Enes b. Malik (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Bir kimse, anlatılacağı gibi, dört rekât namaz kılar da, Yüce Allah'tan bir dilekte bulunur ise, Yüce Allah, onun dileğini yerine getirir. Bu namazı şöyle kılar;

Birinci rekâtında; bir kere Fatiha suresi. On kere İhlâs suresi. (112. sure)

İkinci rekâtta; bir kere Fatiha suresi. Yirmi kere İhlâs suresi.

Üçüncü rekâtta; Bir kere Fatiha suresi. Otuz kere İhlâs suresi.

Dördüncü rekâtta; bir kere Fatiha suresi. Kırk kere İhlâs

suresi. Bundan sonra teşehhüde oturur ve selâm verir. Daha sonra şunları okur;

a) Yetmiş beş kere İhlâs suresini okur.

b) Yetmiş beş kere, kendisinin ve ana babasının bağışlanmasını Yüce Allah'tan diler.

c) Yetmiş beş kere Resulullah (s.a.v) efendimize salâvat okur." Bu namazın adına şöyle denir;

- Hacet namazı.

Ebu Umame (r.a) yolu ile gelen bir başka rivayette ise, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- "Bir kimse, anlatılacağı şekilde pazartesi gecesi iki rekât namaz kılar ise, Allah-û Teâlâ onun adını cennet ehli kimseler arasında yazar; isterse o cehennem ehli kimselerden olsun.

Açıktan işlediği günahları bağışlanır. Okuduğu her ayet sayısı kadar hac ve umre sevabı yazılır. Namaz kıldığı bu pazartesiden diğer pazartesiye kadar ölür ise, şehit olarak ölür.

Bu namazın her rekâtında şöyle okur;

a) Bir kere Fatiha suresi.

b) On beş kere İhlâs suresi. (112. sure)

Selâm verdikten sonra on beş kere Ayet'el Kürsiyi, (Bakara suresinin 255. ayetini) okur ve on beş kere Allah-û Teâlâ'dan bağışlanmasını diler."

14. FASIL; Salı gecesi kılınacak namazın fazileti.

Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- "Bir kimse, salı gecesi on iki rekât namaz kılar ise, Allah-û Teâlâ onun için cennette bir ev yapar. Enine boyuna onun genişliği, dünyanın yedi katıdır.

Bu namazın her rekâtında şunlar okunur;

a) Bir kere Fatiha suresi.

b) Beş kere Nasr suresi. (110. suredir)"

15. FASIL; Çarşamba gecesi kılınacak namazın fazileti.

Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- "Bir kimse, çarşamba gecesi iki rekât namaz kılar ise, her semadan yetmiş bin melek iner. Kıyamet gününe kadar o kul

için sevap yazarlar.Bu namazda şunlar okunur;

Birinci rekâtında; Bir kere Fatiha suresi. On kere Felâk suresi. (113. sure)

İkinci rekâtında; Bir kere Fatiha suresi. On kere Nas suresi. (114. sure)"

16. FASIL; Perşembe gecesi kılınacak namazın fazileti.

Ebu Salih yolu ile gelen rivayette; Ebu Hureyre (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Bir kimse; akşamla yatsı namazı arasında kılacağı iki rekât namazın her rekâtında;

a) Bir kere Fatiha suresini.

b) Beş kere Ayet'el Kürsiyi. (Bakara suresinin 255. ayetidir)

e) Beş kere İhlâs suresini. (112. suredir)

d) Beşer kere Muavvezeteyn surelerini. (113. ve 114. surelerdir) **Okumalıdır. Namaz bittikten sonra, on beş kere Allah-û Teâlâ'dan günahlarının bağışlanmasını dilemelidir.**

Bir kimse, bu şekilde kıldığı namazın sevabını ana babasının ruhuna bağışlar ise, onların hakkını ödemiş olur. İsterse onlara dünyada asi gelmiş olsun.

Bu namazını kıldığı takdirde, Allah-û Teâlâ o kimseye sıddıklara ve şehitlere ihsan eylediği sevabı ihsan eyler."

17. FASIL; Cuma gecesi kılınacak namazın fazileti.

Cabir b. Abdullah (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Bir kimse tarifi yapılacağı şekilde akşamla yatsı arasında on iki rekât namaz kılar ise, geceleri namaz kılıp gündüzleri oruç tutup da on iki sene ibadet eden kimseye verdiği sevabı verir. Bu namazın her rekâtında şunları okur;

a) Bir kere Fatiha suresini.

b) On kere İhlâs suresini."

Kesir b. Seleme yolu ile gelen rivayette; Enes b. Malik (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Bir kimse, cuma gecesi yatsı namazını cemaatle kıldıktan sonra iki rekât sünnet sonra dört rekât; her rekâtında;

a) Bir kere Fatiha suresi.

b) Bir kere İhlâs suresi. (112. sure)

c) Birer kere Muavvezeteyn. (113. ve 114. sureler)

Okur ise, daha sonra vitir namazını da kıldıktan sonra sağ yanına yatar uyur ise, kadir gecesini ihya edip ibadetle geçirmiş gibi sevap alır."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur;

- "Ezher günü olan cuma günü, garra gecesi olan cuma gecesi bana çokça salâvat okuyunuz."

18. FASIL; Cumartesi gecesi kılınacak namazın fazileti.

Enes b. Malik (r.a) yolu ile gelen rivayette; Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- "Bir kimse, cumartesi gecesi akşamla yatsı arasında on iki rekât namaz kılar ise, Allah-û Teâlâ onun için cennette bir saray yapar. Mümin olan her erkek ve her kadına sadaka vermiş gibi sevap alır. Yahudilik belâsından da emin olur. Ve artık onu bağışlamak, Allah-û Teâlâ'ya düşer."

19. FASIL; Nafile ibadetler.

Biz, daha önce tövbe bahsinde yazmıştık. Kısmen şöyle idi;

- Namaz, oruç, sadaka ve çeşitli nafile ibadetleri yapmak ancak yapılması gerekli farz ve müekked sünnetlerden sonra olacaktır.

Esas farz ve sünnet hükümlerini yerine getirmeden başkası ile uğraşmak olmaz. Hatta yaptığı bütün nafile ibadetlerde; aynı cinsten üzerinde bulunan farzın edasına niyet etmelidir.

Durum anlatıldığı gibi olunca; yukarıda anlattığımız geceli gündüzlü kılınacak nafile ibadetleri yaparken, üzerinde bulunan kaza namazların düşmesine niyet etmelidir. Böyle olunca, o kimse için büyük fazilet meydana gelir. Allah-û Teâlâ keremi ile ihsanı ile kendisine hem farz sevabı verir; hem de nafile.

Üzerindeki farzların edası bittikten sonra, yapacağı tüm işlerde nafileye niyet edebilir.

20. FASIL; Tespih namazı.

Bu manada bir rivayet, bize şu raviler yolu ile gelmiştir;

Babasından naklen Şeyh Ebu Nasr. Ebul-fetih Muhammed b. Ahmed b. Abulfevaris ve Ebu Muhammed Hasan b. Muhammed Hi-

lâl. Ebu Hafs Ömer b. Ahmed Vaiz. Abdullah b. Muhammed Begavi. İshak b. Ebu İsrail. Musa b. Abdülaziz. Hakem b. Eban. İkrime. Bütün bu raviler, rivayetlerini İbn-i Abbas'a ulaştırmaktadırlar. O da Resulullah (s.a.v) efendimizin, Abbas b. Abdulmuttalib'e şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Ey Abbas, ey amcacığım.

Dikkat et, sana bir ihsanda bulunacağım. Dikkat et, sana bir iyilik anlatacağım. Dikkat et, seni ihya edeceğim. Dikkat et, sana on iyilik işi bildireceğim.

Bu anlatacaklarımı yaptığın takdirde; Allah-û Teâlâ evvel âhir, eski yeni, bilerek bilmeyerek, büyük küçük, gizli ve aşikâre işlediğin günahını bağışlar. Şöyle ki;

Dört rekât namaz kılacaksın. Her rekâtında Fatiha'dan sonra bir sure okuyacaksın.

Birinci rekâtta, Fatiha ve bir sureyi okuduktan sonra; ayakta iken on beş kere şu tespih duasını okursun;

- Sübhanallahi vel-hamdü lillahi ve lâ ilâhe illallahu vallahu ekber. (Allah sübhandır. Hamd Allah'a mahsustur. Allah'tan başka ilâh yoktur. Allah en büyüktür.) **Sonra rükûa varırsın.**

Aynı tespih duasını rükûa vardığın zaman da on kere okursun. Sonra başını rükûdan kaldırırsın.

Başını rükûdan kaldırdığın zaman, yine aynı tespihi on kere okursun. Sonra secdeye varırsın.

Secdeye vardığın zaman da bu tespih duasını on kere okursan. Sonra başını secdeden kaldırırsın.

Başını secdeden kaldırıp oturduğun zaman da on kere okursun.

İkinci secdede de aynı tespih duasını on kere okursun. Sonra başını secdeden kaldırırsın.

Başını ikinci secdeden kaldırdığın zaman da aynı tespih duasını on kere okursun.

Bu tespih dualarının toplamı yetmiş beş eder. Kılacağın dört rekâtın hepsinde aynı şekilde okursun.

Gücün yeterse, bu namazı her gün kıl

Her gün kılmaya gücün yetmez ise, her cuma günü bir kere kıl.

Her cuma günü yapmaya gücün yetmediği takdirde, her ayda bir kere kıl.

Her ay yapmaya da gücün yetmediği takdirde, her sene bir kere kıl.

Her sene kılmaya da gücün yetmediği takdirde, ömründe bir kere kıl."

Bir başka rivayette; bu tespih namazında okunacak Kur'ân şöyle anlatılmıştır;

- **"Birinci rekâtta, Fatiha suresinden sonra Â'lâ suresini okumalıdır. (87. sure)**

İkinci rekâtta, Fatiha suresinden sonra Zilzal suresini okumalıdır." (99. sure)

Üçüncü rekâtında, Fatiha suresinden sonra Kâfirun suresini okumalıdır. (109. sure)

Dördüncü rekâtta, Fatiha suresinden sonra İhlâs suresini okumalıdır. (112. sure.)"

Bir başka rivayette, Ebu Nasr senetlerine dayanarak, babasından naklen şöyle anlatmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, Cafer b. Ebu Talib'e şöyle buyurmuştur;

- **"Dikkat et, sana bir ihsanda bulunacağım. Dikkat et sana bir iyilik anlatacağım. Dikkat et, seni ihya edeceğim."**

Sonra, üstte anlatılan namaz şeklini sıralamıştır.

Anlatıldığına göre, Resulullah (s.a.v) efendimiz, bu hadis-i şerifini Amr b. As'a anlatmıştır. Onun rivayetinde de, ayakta iken şu mana vardır;

- **"On kere ziyade tespih okunması."**

Ondan başkası tarafından anlatılan rivayetlerde bu mana yoktur. Bazı lâfızlarda; o tespihlerin;

- **"Üç yüz tespih.."** Olduğu anlatılmıştır. Yani; Dört rekâtta okunan tespihlerin tamamı. Bir başka lâfızda ise, şöyle anlatılmıştır;

- **"Bu tespihler, bin iki yüz tespihtir."**

Yani; Tespih çeşitleri. Şöyle ki;

Bu tespih çeşitleri dörttür. Bu dört tespih, üç yüzle çarpıldığı zaman bin iki yüz tespih eder. Ulemadan bazısı şöyle dedi;

- Müstehap olur ki; bir kere cuma gecesi, bir kere de cuma günü kılınsın. Bu şekilde mübarek günde iki kere kılınmış olur.

21. FASIL; İstihare namazı ve istihare duası.

Muhammed b. Münkedir, Cabir b. Abdullah'ın (r.a) şöyle dediğini anlatmıştır;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, bizlere istihare etmeyi öğretirdi; tıpkı Kur'ân'dan bir sure öğretir gibi. Şöyle buyururdu;

- "Birinizin önemli bir işi olduğunda yahut bir yere gitmesi gerektiği zaman şöyle etsin;

a) Önce farz namazından başka iki rekât namaz kılsın.

b) Sonra şu duayı okusun;

- Allah'ım ilmine güvenerek senden hayır diliyorum. Gücüne sığınarak senden güç diliyorum. Senden büyük fazlını diliyorum.

Güçlü olan sensin, benim gücüm yoktur. Bilen sensin, ben bilemem.

Allah'ım şu işi (burada işinin adını söyler) senin bilgindе; dinim, dünyam, ahiretim, işimin sonu, şimdi ve sonrası için hayırlı ise, onu bana takdir eyle, onda benim için uğur bereket kıl. Aksi hâlde, onu benden uzaklaştır.

Her ne yanda bulunur isem, benim için hayır işi kolay eyle. Verdiğin hükme beni razı eyle.

Ey merhametliler merhametlisi."

Bir kimse; ticaret, hac, ziyaret gibi bir yolculuğa çıkacağı zaman ve bu çıkış gerçeklik kazanır ise, kılacağı iki rekât nafile namazdan sonra şöyle bir dua okumalıdır;

- Allah'ım, yüzümü şu yana döndürmek istiyorum; ama benim senden başka güveneceğim bir yer yoktur. Senden başka bir ümit dalım da yok. Sana tevekkülden başka gücüm de yok. Sana sığınmaktan başka bir yolum da yok. Fazlından başka bir şey de aramıyorum. Senin iyiliğine, rahmetine kendimi atıyorum. Rahatı, senin için güzel kulluk etmekte buluyorum.

İlminde benim için bir geçmiş vardır. Bu işimde benim için sevileni ve sevilmeyeni ancak sen bilirsin.

Allah'ım, kudretinle, benim için takdir edilen her belâyı benden uzaklaştır. Her sıkıntıyı ve zorluğu benden al.

Benim için, rahmetinden bir sığınak aç. Yardımından bir lütuf ver. Korumandan bir zırh ver. Bana tüm afiyetlerden ihsan eyle.

Bu duayı okuduktan sonra yükünü alır; yola koyulur.

Yolda giderken şu duayı okur;

- Ya Rabbi, senin hükmün benim için gerçekten en güzel bir temennidir. Allah'ım, sakındığımı bildiğin şeyleri benden uzaklaştır. Dinim için, ahiretim için bana hayır ver.

Allah'ım, benden sonra dileğim o ki; Aileme, çocuklarıma, akrabama sen kal. Evinden ayrılan müminlerin aile fertlerine bakacak senden daha hayırlısı yoktur. Onların namusunu sen korursun. Her kötülükten sen saklarsın. Onların derdine sen yetişirsin. Her kötülüğü ancak sen onlardan def edersin. Dünyada, ahirette; rıza, sürur kemaline sen erdirirsin.

Vereceğin her şeyde; benim için zatına şükür, zatını zikir, zatına ibadet nasip eyle.

Bana o kadar iyilik ver ki; Benden razı olasın, razı olduktan sonra beni rahmetinle cennetine koyasın.

Ey merhametliler merhametlisi.

Yine yerinde olur ki; aşağıda anlatılacak duayı yolculuğa çıkan çok çok okusun. Zira Resulullah (s.a.v) efendimiz de bu duayı çokça okurdu;

- "Anılan bir şey değilken, beni yaratan Allah'a hamd olsun.

Allah'ım, dünyanın güçlük taşıyan işlerine, zamanın kötülüklerine, günlerin ve gecelerin getirdiği musibetlere karşı bana yardım eyle.

Zalimlerin ettiklerinden beni koru.

Allah'ım, bu yolculuğumda bana sahip ol. Benden sonra, aileme sen kal.

Bana verdiğin rızık uğurlu ve bereketli olsun.

Kendi gözümde beni küçült; başkalarının gözünde beni büyüt yaratılış hâlimde beni güçlü eyle.

Sana sığınırım ya Rabbi, bana sevgi ver.

Semaları aydınlattığın, karanlıkları açtığın kerim yüzüne sığınıyorum. İşlerin önü ve sonu onunla hayırlı olur.

Beni gazabına düşürme. Beni dargınlığına uğratma. Gücümün yettiği her işte, son emir senindir. Güç ve kuvvet ancak senindir.

Allah'ım, yolculuk zorluğundan sana sığınırım; dönüşte kötülükle karşılaşmaktan sana sığınırım.

Varlıktan sonra yokluktan sana sığınırım. Mazlumun bedduasından sana sığınırım.

Allah'ım yeri bizim için dür. Yolculuğu bize kolay eyle.

Allah'ım, hayra, mağfirete rızaya ulaştıran bolluk istiyorum. Senden her hayırdan istiyorum. Sen her şeye kadirsin."

Yolculukta evden çıkarken, şu duayı okumak da yerinde olur;

- Allah'ın adı ile Allah'a tevekkül ettim. Güç ve kuvvet ancak Allah'ındır.

Üstteki duayı okuyan için şöyle söylendiği bir haberde anlatılmıştır;

- Korunursun, imdadına yetişilir, himaye edilirsin. Bineğe binildiği zaman üç kere;

- Allah en büyüktür. (**Allah-û Ekber**.) Demelidir. Üç kere hamd edip şöyle demelidir;

- **Elhamdülillah**. (Allah'a hamd olsun.) Daha sonra şu duayı okumalıdır;

- Bunu bize musahhar eden Allah noksan sıfatlardan münezzehtir. O vermeseydi, biz buna kavuşamazdık.

Sübhansın Allah'ım, Senden başka ilâh yoktur. Nefsime zulmettim; beni bağışla. Senden başka günahları bağışlayan yoktur.

Üstteki duanın okunduğu, Resulullah (s.a.v) efendimizden anlatılmıştır. İbn-i Ömer (r.a) şöyle anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, yolculuğa çıkacağı zaman bineğine bindiğinde şu duayı okurdu;

- **"Allah'ım, bu seferimde korunmak isterim. Rızaya ulaştıran amel dilerim.**

Allah'ım, yolculuğu bize kolay getir. Yer uzaklığını bize kısalt. Allah'ım, yolculukta sen bize sahip ol. Ailemize sen bakıcı ol."

Cüreyc, üstteki duaya şunları eklemiştir;

- **"Yolculuğun zorluklarından; dönüşte kötülükle karşılaşmaktan, ailede ve malda kötülük görmekten sana sığınırım."**

Yolcu için yerinde olur ki; bir kimse bir köye veya bir şehre girdiği zaman şu duayı okusun. Bunu okumak da Resulullah (s.a.v) efendimizden anlatılmıştır;

- **"Allah'ım, yedi kat semanın ve onun gölgesi altına gelenlerin Rabbi; yedi tabaka yerin ve onun taşıdığı şeylerin Rabbi; şeytanların ve onların azdırdıkları şeyin Rabbi.**

Senden bu köyün (veya şehrin) **hayrını istiyorum. Bura ehlinin hayrını diliyorum.**

Buranın şerrinden, bura ehlinin şerrinden ve içindekilerin şerrinden sana sığınırım.

Zatından dilerim ki; Bura ehlinin hayırlılarını seveyim. Buradaki yerlilerin şerrinden beni korumanı diliyorum."

22. FASIL; Yolcunun korunması için okunacak dua.

Hırsızdan, aslandan, eziyet verecek şeylerden korunmasını isteyen şu duayı okumalıdır;

- Allah'ım, uyumayan gözünle bizi bekle. Aşılmayan himayene bizi al. Kudretinle bize merhamet eyle. Ümidimiz sen oldukça, bizim için tehlike yoktur. Osman b. Affan (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizden şöyle dinlediğini anlattı;

- "Bir kimse, yolculuğunun ilk gecesinde aşağıdaki duayı üç kere okur ise, sabaha kadar o kimse belâ fecaatine uğramaz. O dua şudur;

- İsmine sığındıktan sonra yerde ve semada bir şeyin zararı dokunmaz. Gerçek manada duyan ve işiten odur."

Ebu Yusuf Horasanî, Ebu Said b. Ebu Revha'nın şöyle dediğini anlattı;

- Yolculuğa çıktığımız gecelerden birinde, Mekke-i Mükerreme'de yolumu şaşırdım. O anda arkamda bir ses duyunca, korktum. Onu dinleyince anladım ki; Kur'ân okuyor. Bana yetişti ve şöyle dedi;

- Anladığıma göre yolunu şaşırmışsın, öyle mi? Ona şöyle dedim;

- Evet öyle oldu. Bunun üzerine bana dedi ki;

- Sana bir dua öğreteyim. Yolunu şaşırdığın zaman bu duayı okursan, yolunu bulursun; korkarsan, korkun geçer. Uykun kaçarsa uyursun. İster misin? Ona;

- Elbette isterim. Deyince, şöyle okumamı söyledi;

- Şan sahibi Allah'ın adı ile. Azamet sahibidir. Güçlü sultandır. Her an bir tecellisi vardır. Şeytandan Allah'a sığınırım. Ancak, Allah'ın dilediği olur. Güç ve kuvvet ancak Allah'ındır.

Bu duayı okuduktan sonra baktım ki; Arkadaşlarımın yanındayım. Hemen, bana o duayı belleteni aradım; bulamadım.

Hadis ravilerinden Ebu Bilal şöyle anlattı;

- Minâ'da ailemi kaybettim. Üstte anlatılan duayı okuyunca, bir yana baktım; hemen ailemi gördüm.

Ebu Derda (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Bir kimse aşağıda anlatılacak duayı her gün yedi kere okur ise, Allah-û Teâlâ o kimsenin önemli işlerini yerine getirir. O kimse ister doğru olsun, ister yalancı. Hâliyle Allah-û Teâlâ diler ise. O dua şudur;

- Benim sahibim, Kur'ân gönderen Allah'tır. Salihleri o yönetir. Allah bana yeter. Ona tevekkül ettim. Büyük arşın Rabbi odur."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir hadis-i şerifinde şöyle buyurdu;

- "Bir kimse, bir sıkıntıya düştüğü zaman aşağıdaki duayı okur ise, Allah'ın izni ile o belâ ondan kalkar.

O dua şöyledir;

- Allah'tan başka ilâh yoktur. Halim'dir, Kerim'dir. Büyük arşın Rabbi Allah noksan sıfatlardan münezzehtir.

Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun."

23. FASIL; Kifaye (yardım) namazı.

Bu namaz iki rekâttır; hangi vakitte istenirse kılınır.

Bu namazın her rekâtında şunlar okunur;

a) Bir kere Fatiha suresi.

b) On kere İhlâs suresi.

c) Elli kere şu ayet-i kerime;

فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللّٰهُ

- "Feseyekfikehumullahu ve hüvessemiul-alim. (Allah senin için onlara yeter. Hakkıyla duyan ve hakkıyla bilen odur.)" (2/137) Namazı bitirip selâm verdikten sonra şu duayı okur;

- Ya Rahman, ya Mennan, ya Hannan.

Ey her dille tespih eden.

Ey elleri hayırla açılan.

Ey Muhammed'e (s.a.v) Ahzab vakasında yetişen.

Ey İbrahim'e (a.s) ateşte yetişen.

Ey Musa'ya (a.s) Firavun'da yetişen.

Ey İsa'ya (a.s) zalimlerde yetişen.

Ey Nuh'a (a.s) tufanda yetişen.

Ey Lût'a (a.s) kavminin kötülüğünde yetişen.

Ey her şeye yetişen ama kendisinin böyle bir şeye ihtiyacı olmayan.

Ey Hazret-i Aişe'ye (r.a) yetişen. Ey Asiye'ye (r.a) yetişen. Büyük belâlarda bana yetiş. Senin ism-i azamınla olduktan sonra; ne bir şeyden korkarım; ne de bir şeyden çekinirim.

Böyle dua eden kimsenin imdadına Allah yetişir. Onun derdine derman ihsan eder. Namazı esnasında ondan şerri def eder.

24. FASIL; Hasımları helâl ettirme namazı.

Hasımların hakkını ödemek, onların helâlliğini almak için kılınacak namaz dört rekâttır. Hepsi bir selâmla şöyle kılınır;

Birinci rekâtta;

a) Bir kere Fatiha suresi.

b) On bir kere İhlâs suresi. (112. sure)

İkinci rekâtta;

a) Bir kere Fatiha suresi.

b) On kere İhlâs suresi. (112. sure)

c) Üç kere Kâfirun suresi. (109. sure)

Üçüncü rekâtta;

a) Bir kere Fatiha suresi.

b) On kere İhlâs suresi. (112. sure)

c) Bir kere Tekâsür suresi. (102. sure)

Dördüncü rekâtta;

a) Bir kere Fatiha suresi.

b) On beş kere İhlâs suresi.

c) Bir kere Ayet'el Kürsî. (Bakara suresinin 255. ayetidir) Bundan sonra kıldığı namazın sevabını hasımlarına bağışlar. Yüce Allah diler ise, hasımlarını razı etmekte kendisine yardımcı olur.

Bu namaz, sayılacak yedi vakitte kılınabilir; Recep ayının ilk gecesinde, şaban ayının on beşinde, ramazan ayının son cumasında, iki bayram günlerinde, Arefe gününde, aşure gününde.

25. FASIL; Şevval ayında kılınacak kurtuluş namazı.

Bu manadaki rivayet, bize şu raviler yolu ile gelmiştir;

Ebu Abdullah Hüseyin b. Ömer Ilâf. Ebu Kasım Kadı. Muhammed b. Ahmed Sıddık. Yakub b. Abdurrahman. Ebu Bekir Ahmed b. Cafer Meruzî. Ali b. Maruf. Muhammed b. Mahmud. Yahya b. Şebib. Humeyd. Bu ravilerin rivayetleri, Enes'e (r.a) ulaşmaktadır ki; Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- "Bir kimse gece olsun, gündüz olsun; her rekâtında;

a) Bir kere Fatiha suresi.

b) On beş kere İhlâs suresi. (112. sure)

Okumak sureti ile dört rekât namaz kılar ise, namazı bittikten sonra da;

a) Yetmiş kere tespih (subhanallah)

b) Yetmiş kere de Resulullah'a salâvat. **Okur ise, beni peygamber olarak gönderen Yüce Zat hakkı için, bu namazı kılanın kalbinden hikmet kaynakları kaynamaya başlar; o hikmetleri dili ile konuşur.**

Allah-û Teâlâ o kimseye, dünyanın derdini de devasını da gösterir.

Beni peygamber olarak gönderen Allah hakkı için; her kim bu namazı anlattığım şekilde kılar ise, başını secdeden kaldırmadan Allah ona bağışlar. Bu arada ölecek olur ise, bağışlanmış ve şehit olarak ölür.

Bir kimse, bu namazı yolculuk halinde kılar ise, murad ettiği yere gidişini ve dönüşünü Allah-û Teâlâ kolay eyler.

Şayet borçlu ise, Allah-û Teâlâ ona borcunu ödemeyi kolay eyler. Şayet bir ihtiyacı var ise, Allah-û Teâlâ onun bu ihtiyacını yerine getirir.

Seni peygamber olarak gönderen Yüce Allah hakkına yemin ederim ki; Bu namazı bir kul kılar ise, Allah-û Teâlâ onun okuduğu her harf ve her ayet için cennette bir mahrefe ihsan eder." Bu arada sorup dediler ki;

- Ya Resulullah, mahrefe nedir? Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle anlattı;

- "Mahrefe, cennette bahçelerdir. Onun ağaçlarından birinin gölgesinde bir atlı yüz sene gitse, yine aşamaz."

26. FASIL; Kabir azabı için kılınacak namaz.

Abdullah b. Hüseyin'in Hazret-i Ali'den (r.a) naklen anlattığına göre Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- "Bu iş için iki rekât namaz kılınır.

Bu namazın birinci rekâtında, Fatiha suresinden sonra; Furkan suresinin 61. ayetinden başlayıp surenin sonuna kadar okumalıdır.

İkinci rekâtında ise, Müminun suresinden başlayıp 14.

ayetine kadar okumalıdır. 14. ayet dâhil.

Her kim bu namazı kılar ise, cinlerin ve insanların mekrinden emin olur. Kıyamet günü, hesap defteri sağından verilir. Kabir azabından emin olur. Kıyametin dehşetinden kurtulur.

Kendisi istemese de, ona Kur'ân öğretilir. Ondan fakirlik hâli gider. Allah-û Teâlâ ona hikmetler verir. Peygamberi Muhammed'e (s.a.v) gönderdiği kitaba karşı basiretli yani; Anlayışlı kılar.

Kıyamet günü, kendisine kurtuluş çareleri telkin edilir. Kalbine nur konur. İnsanlar korktuğu zaman o kimsede korku olmaz; insanlar mahzun olduğu zaman, o kimse mahzun olmaz. Kendisine basiret nuru verilir.

Dünya sevgisi onun kalbinden çıkarılır. Allah katında sıddıklardan yazılır."

27. FASIL; Hacet namazı.

Enes b. Malik'ten aldığı bir rivayete dayanarak; Ebu Haşim Eylî Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Bir kimsenin Yüce Allah'tan önemli bir dilediği olur ise, güzelce abdest alıp iki rekât namaz kılsın. Bu namazın;

Birinci rekâtında; Fatiha suresinden sonra Ayet'el Kürsî'yi okur. (Bakara; 255)

İkinci rekâtında ise, Fatiha suresinden sonra Amener Resulü'yü okur. (Bakara; 285 ve 286) Bundan sonra, teşehhüde oturup selâm verir. Namaz bittikten sonra da şu duayı okur;

- Allah'ım, ey tek kalanın arkadaşı. Yalnız kalanın sahibi. Uzakta kalanın yakını. Görünmeyenin göreni. Mağlup olmayan galip.

Bismillahirrahmanirrahim adına sığınarak senden diliyorum. Uyku ve uyuklama tutmayan Hayyum Kayyum ismine sığınırım.

Bismillahirrahmanirrahim adına sığınarak senden diliyorum. Bütün yüzlerin çevrildiği Hayyum Kayyum adına, seslerin namına kısıldığı ismin hürmetine senden diliyorum. Kalpleri ürperten adın hakkına senden diliyorum.

Muhammed'e ve Muhammed'in âline salât eyle.

Bu arada, benim de şu işimden ötürü bir çıkış yolu nasip eyle. Bir kurtuluş ihsan buyurup ihtiyacımı gider."

28. FASIL; Zulmün defi ve zulümden korunmak için dua.

Cabir b. Abdullah (r.a) şöyle anlattı;

- Resulullah (s.a.v) efendimiz, Hazret-i Ali (r.a) ile Hazret-i Fatıma'ya (r.a) bu duayı öğretti ve onlara şöyle buyurdu;

- "Başınıza bir musibet geldiği, bir sultanın zulmünden korktuğunuz, bir şey yitirdiğiniz zaman; önce güzelce bir abdest alıp iki rekât namaz kılın. Namazdan sonra ellerinizi semaya kaldırıp şu duayı okuyun;

- Ey gizlileri ve saklıları bilen, ey kendisine itaat edilen Aziz Alim ya Allah ya Allah ya Allah.

Ey Muhammed (s.a.v) için Ahzab'ı hezimete uğratan.

Ey Musa (a.s) için Firavun'u perişan eden.

Ey İsa'yı (a.s) zalimlerin elinden kurtaran.

Ey Nuh'u (a.s) boğulmaktan kurtaran.

Ey Yakub'un (a.s) gözyaşlarına acıyan.

Ey Eyyub'den (a.s) hastalığı gideren.

Ey Zünnun'u (Yunus peygamberi) (a.s) iç içe üç kat zulmetten kurtaran.

Ey her hayrı meydana getiren, ey her hayra yol gösteren, ey her hayra delâlet eden, ey hayır sahibi, ey hayrın yaratıcısı, ey hayırların sahibi.

Sen Allah'sın. Sana malum olan şeyden ötürü sana yöneldim; gaipleri bilen sensin. Zatından dileğim o ki; Muhammed'e ve Muhammed'in âline salât eyleyesin.

Bu duayı okuduktan sonra, her ne dileğiniz var ise, Allah-û Teâlâ'dan dileyin, inşallah bu dileğiniz yerine gelir."

29. FASIL; Ahzab günü, Resulullah (s.a.v) efendimizin okuduğu dua.

İbn-i Ömer (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin o gün şu duayı okuduğunu anlatmıştır;

- "Allah'ım sana sığınırım, mukaddes nuruna, yüksek azametine, Celâl şanın uğurlarına sığınırım.

Her âfetten, ahtan (belâdan), insanların ve cinnin çarpmasından, ancak zatından hayır olarak gelen hariç hepsinden sana sığınırım. Başvuracağım makam zatındır; zatına sığınırım.

Ey zalimlerin boynu önünde eğilen, ey tebaaların bağına sahip olan Yüce Zat Celâl şanına sığınırım; Celâl keremine sı-

ğınırım.

Rüsva etmeyesin, perdeyi açmayasın, zikrini unutturmayasın, şükründen döndürmeyesin.

Gece gündüz huzurundayım. Uyurken, dururken, yürürken, kalırken hep sana sığınmaktayım.

Seni anmak yolumdur; seni övmek huyumdur.

Senden başka ilâh yoktur; adını tenzih ederim. Yüzünün güzelliğinden kerem dilerim.

Beni rüsva etmekten koru. Azabın ve kulların şerrinden beni sakla. Koruma perdelerini üzerime ger. Beni yardım korumana al.

Azap kötülüklerinden beni koru. Senden gelen hayırla beni zengin eyle. Rahmetinle, ey merhametliler merhametlisi."

30. FASIL; Borçların ödenmesi, kederlerin gitmesi için dualar.

Birinci dua:

Ebu Musa (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- "Bir kimseye keder, hüzün gibi şeyler gelir ise, şu cümlelerle dua etsin;

- Allah'ım, ben senin kulunum, kulunun da oğluyum. Yakam elindedir. Hükmün bende geçerlidir. Hükmün bende yürür.

Allah'ım, senin olan ve zatına verdiğin isimlerinin tümü hakkına senden diliyorum.

Kitabında yolladığın, yarattıklarından birine bellettiğin isimlerin hürmetine senden diliyorum.

Gayb ilminde zatın için sakladığın ismin hürmetine senden diliyorum.

Kur'ân'ı kalbimin baharı eyle. Gönlümün nuru eyle. Hüznümün cilâsı eyle. Gamımı, kederimi açan eyle." Bu arada, biri şöyle sordu;

- Ya Resulullah, bu cümleleri bilmeyen kimse aldanmış ve perişan olmuştur. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Öyledir; bunları hem oku, hem de bellet.

Bir kimse, onun içindekileri dilemek sureti ile okutur

ise, Allah-û Teâlâ onun üzüntüsünü giderir. Sevincini uzatır."

Hazret-i Aişe'nin (r.a) şöyle dediği anlatıldı;

- Hazret-i Ebu Bekir (r.a) bana geldi ve şöyle dedi;

- Resulullah (s.a.v) efendimizin bize öğrettiği aşağıdaki duayı duydun mu?

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bunu bize belletirken şöyle buyurdu;

- "İsa aleyhisselâm bunu arkadaşlarına öğrettiği zaman şöyle dedi;

- Bir kimsenin Uhud dağı kadar borcu olsa da, bu duayı okusa, Allah-û Teâlâ ona bu borcunu ödemeyi nasip eder."

Bundan sonra, Hazret-i Aişe (r.a) o duayı şöyle okudu;

- "Allah'ım, ey sıkıntıları açan, gamı gideren, darda kalmışların duasını kabul buyuran. Dünyanın Rahman'ı, ahiretin Rahim'i.

Zatından gelen bir rahmetle bana merhamet eylemeni diliyorum. O rahmetinle, başkasının aramasına kalmaktan beni kurtar."

İkinci dua:

Hasan-ı Basri (r.a) şöyle anlatıldı;

- Onun yanına yakın bir arkadaşı geldi. İzzet ikrama lâyık biri ki. Hasan-ı Basri'ye şöyle dedi;

- Ey Ebu Said, benim borcum var. Dileğim o ki, bana İsm-i Azam duasını belletesin. Hasan-ı Basrî (r.a) ona şöyle dedi;

- Bunu istiyorsan, önce kalk bir abdest al. O kimse, kalkıp abdestini aldı. Bundan sonra, Hasan-ı Basri (r.a) ona şu duayı okumasını söyledi;

- Ya Allah ya Allah sensin Allah. Senden başka ilâh yoktur. Allah Allah Allah.

Allah adına yemin olsun; Allah'tan başka ilâh yoktur.

Benden borcu gider. Borçtan sonra, beni rızıklandır.

O kimse, bu duayı öğrendikten sonra gitti. Akşam okudu yattı; sabaha kalktığı zaman, başı ucunda bir kese içinde yüz bin kadar çeşitli paralar buldu ki, hepsi de sağlam geçerlidir.

O kesenin üzerine de şunlar yazılmıştır;

- Şayet bundan fazlasını bizden istemiş olsaydın; elbette sana verirdik. Sen, cenneti neden istemedin?

Bundan sonra, o kimse Hasan-ı Basrî'nin yanına geldi ve durumu haber verdi. Sonra onu alıp birlikte evine götürdü. Oradaki paralara baktıktan sonra o kimse şöyle dedi;

- Cenneti istemediğim için pişmanım. Hasan-ı Basrî şöyle dedi;

- Bu duayı sana belleten ancak sana hayır dilemiştir. Sen bu duayı benden öğrendiğini kimseye söyleme. Sonra Haccac-ı Zalim bunu duymasın; onun elinden kimse kurtulmaz.

Üçüncü dua:

Bu belâyı Cebrail aleyhisselâm, Resulullah (s.a.v) efendimize öğretmiştir.

O sırada, Resulullah (s.a.v) efendimiz, Mekke-i Mükerreme'den çıkıp Hira dağına gidiyordu. Dileği; Kureyş'in korkusundan emin olmak, sıkıntısının gitmesi, yeterince rızık temini idi.

Hazret-i Ebu Bekir'in (r.a) anlattığına göre; Cebrail Resulullah (s.a.v) efendimize şöyle demiştir;

- Ya Muhammed, Allah-û Teâlâ'nın sana selâmı var. Senin okuyacağın bir duayı bana öğretti. Sen bu duayı okuduğun zaman, o küffarla aranda bir perde olur. O duayı sana öğreteyim ister misin?

Resulullah (s.a.v) efendimiz;

- **"Evet isterim ya Cebrail"** Cebrail şöyle okumasını söyledi;

- Ey her büyüğün büyüğü. Ey duyan ey gören. Ey ortağı, veziri olmayan.

Ey güneşin, parlak ayın halikı.

Ey darda kalan, sığınacak yer arayan korkulu kimsenin koruyucu sahibi.

Ey küçük çocukların rızkını ihsan eden.

Ey kırık kemikleri bir araya getiren.

Ey her zalim hainlerin belini kıran.

Senden diliyorum; muhtaç bir fakir gibi istiyorum. Darda kalan, bir şey görmeyen kimse gibi diliyorum.

Arşında kesilen sözler hakkına senden diliyorum. Kitabının rahmet anahtarları hürmetine diliyorum. Güneşin karnında yazılan sekiz ismin hürmetine senden diliyorum.

Bana şunları şunları ver. (Burada dilenen ne ise o söylenir.)

27. BÖLÜM

FARZ NAMAZLARIN SONUNDA OKUNACAK DUALAR HATİM DUASI VE DİĞER DUALAR..

a) Farz namazların sonunda okunacak dua.
b) Hatim duası ve bunlardan başka dualar.

Birinci dua:

Sabah namazından ve ikindi namazından sonra şu dua okunmalıdır;

- Allah'ım, şükür olarak hamd sana mahsustur. Fazlından verdiğin ihsan senindir, iyilikler senden gelen nimetlerle tamamlanır.

Allah'ım, senden yakında gelecek kurtuluş dilerim. Zira sen her zaman duayı kabul buyurursun.

Senden güzel sabır istiyorum. Bütün belâlardan afiyet istiyorum. Tüm musibet yollarından selâmet diliyorum.

Rahmetine sığınıyorum. Ey merhametliler merhametlisi.

Allah'ım, bu topluluğumuzu rahmete uğramışlar topluluğu eyle. Buradan dağılmamızı da günahlardan arınmış olarak bir dağılma eyle. Aramızda şaki, mahrum bırakma.

Bizi, zatından başkasına muhtaç eyleme. Bol hayrından bizi mahrum eyleme. Sana hakikî manada tevekkül etmekten bizi uzak etme. Sana karşı bizi içten hevessiz eyleme.

Kalplerimizi senden gelen zenginlikle doldur. Yüzümüzü zatından gelen hayâ perdesi ile kapla. Bize dünyanın ve ahiretin hayrını ihsan eyle. Rahmetine sığınırız, ey merhametliler merhametlisi.

Allah'ım, bize sabahın ve akşamın hayrını ver. Kazanın ve kaderin hayrını nasip eyle. Sabahın ve akşamın şerrini bizden al. Kazanın ve kaderin şerrinden bizi sakla.

Allah'ım, bugün hayır, afiyet, selâmet, ganimet, bol rızık verecek isen bunlarda bizim nasibimizi bol eyle.

Allah'ım, bugün kötülük, belâ, şer, hastalık, fitne indireceksen; bütün bunları bizden ve Müslümanlardan al.

Ey merhametliler merhametlisi.

İkinci dua:

Her şeyi ilmi ile kuşatan Allah'a hamd olsun. Her şeyi tek tek sayan Allah'a hamd olsun.

Senden başka ilâh yoktur. Ancak o; Kibriya ve azamet sahibidir; izzetin ve ceberutun sonu onda biter; yağmurun ve rahmetin yöneticisidir; dünyanın ve ahiretin sahibidir; melekûtun büyüğü, ceberutun güçlüsüdür. Dilediğine lütuflarını yağdırır; istediğini yapar.

Her şeyin evvelidir; her şeyin yaratıcısı ve rızık vericisidir. O Sübhan'dır. Ondan başka ilâh yoktur.

Allah'ım, sabahımızı yararlı bir sabah eyle; perişanlık, rüsvalık sabahı eyleme.

Allah'ım, zaman nevbeti şerrinden bizi koru. Sıkıntılarından bizi sakla.

Kötü çarpılmalardan, şeytanlara av olmaktan bizi esirge. Sultanın saldırı yerlerine düşmekten bizi koru.

Bugün ve bundan başka günlerde bize başarı ihsan eyle. Bilhassa hayırları işlemekte ve kötülüklerden kaçmakta.

Allah'ım, bizi yararlı eyle. Kalplerimizi yararlı hâle getir. Huyumuzu ve işimizi güzel eyle. Babalarımızı, çocuklarımızı, dedelerimizi, ninelerimizi yararlı eyle.

Allah'ım, bu geceyi selâmetle afiyetle geçirdiğin gibi günümüzü de selâmetle ve afiyetle geçir. Rahmetine sığınırız, ey merhametliler merhametlisi.

Allah'ım, bize dünyada iyilik ver; ahirette iyilik ver ve bizi cehennem azabından koru. Rahmetine sığınırız, ey merhametliler merhametlisi. Âmin! Allah'ım âmin. Ya Allah, ey Âlemlerin Rabbi.

Üçüncü dua:

Yeri ve semaları yaratan Allah'a hamd olsun.

Ondan başka ilâh yoktur; ona tevekkül ettim. Büyük arşın sahibi odur. O noksan sıfatlardan münezzehtir. Onların ortak koştukları şeylerden uzaktır.

Allah'ım, gizli aşikâre günahlarımızı bizim için bağışla. İçteki ve dıştaki günahlarımızı bağışla. Keza, bizden bildiğin günahların tü-

münü bağışla.

Allah'ım, dünyada ve ahirette bize rızanı ver. Son nefesimizi, saadet, şahadet ve mağfiretle vermeyi nasip eyle.

Allah'ım ömrümüzün sonunu hayır eyle. Son nefeslerimizi hayır eyle. Günlerimizin hayrı sana kavuştuğumuz günler olsun.

Allah'ım, nimetin elden çıkmasından sana sığınırız. Ani gelen azabından sana sığınırız. Afiyetin değişmesinden sana sığınırız.

Allah'ım, bizi şekavet çukuruna düşmekten koru. Belâ derdinden bizi sakla. Düşmanlara rüsva olmaktan bizi esirge. Nimetlerin değişmesinden, kötü kazadan bizi koru. Cümle zorluklardan ve kötülüklerden sana sığınırız.

Allah'ım, zatından hayır ihsanı dileriz.

Allah'ım, hastalıklarımızı bizden gider. Dertlilerimize şifa ver. Ölülerimize rahmetini esirgeme. Bedenlerimize sağlık ver. Bedenlerimiz senin için temiz olsun.

Allah'ım, dinimizde bize ihlâs ver. Sığınma durumumuzu koru. Sinelerimizi genişlet. İşlerimizi yönet. Çocuklarımıza sahip ol. Cürümlerimizi kapa. Kayıplarımızı bize gönder. Dinimizde bizi sabit kıl. Senden hayır ve irşad yolu isteriz.

Allah'ım, Rabbimiz, bize dünyada ve ahirette hayır vermeni diliyoruz. Rahmetinle bizi Müslüman olarak öldür. Bizi kabir azabından, cehennem azabından koru.

Ey merhametliler merhametlisi, ey Âlemlerin Rabbi.

***

Şunu bilesin ki.

Kul, dua etmekle emir almıştır. Duanın Allah katında yeri vardır. Bu manaları kitabı yazarken, değişik yerlerinde anlattık.

Durum anlatıldığı gibi olunca imama uyana ve imam olana düşer ki; Dua etmeden mescitten çıkmamalıdırlar.

Bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

فَاِذَا فَرَغْتَ فَانْصَبْ وَاِلٰى رَبِّكَ فَارْغَبْ

- **"Boşalınca işe başla. Rabbine sarıl."** (94/7-8) Bunun daha açık manası şudur;

- İbadeti bitirdiğin zaman duaya başla. Rabbin katında bulunanları iste; ondan talep et.

Enes b. Malik yolu ile gelen bir rivayette; Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- "İmam mihraba çıktığı, saflar sıra sıra olduğa zaman rahmet iner. Gelen rahmet, ilk başta imama gelir. Sonra imamın sağındakine, daha sonra imamın solundakine gelir.

Bandan sonra, rahmet cemaate dağılır. Bu şekilde rahmet pay edildikten sonra, bir melek şöyle seslenir;

- Falan kaybetti; falan kazandı. Burada kazanan, ellerini kaldırıp dua edendir. Yani; Farz namazını bitirdikten sonra, dileğini Yüce Allah'a arz edendir.

Kaybeden ise, mescitten dua etmeden çıkandır. Bir kimse, dua etmeden mescitten çıktığı zaman melekler şöyle derler;

- Sen, Yüce Allah'a ihtiyacını bildirmekten kaçındın. Onun Allah katında senin için olacak bir şey yoktur."

1. FASIL; Hatim duası

Hatim duası şöyledir;

Sadakallahülazim. (Yüce Allah'ın her emri doğrudur.)

Öyle Yüce Allah'tır ki;

Halkı yoktan var edip yarattı. Dini kurdu; şeriat yolunu açtı.

Nuru verip parlattı. Rızkı verip bol eyledi. Halkın zararını ve faydasını yarattı. Suyu yürütüp kaynattı.

Semayı korunmuş bir tavan eyledi; açıp yükseltti. Yeri serip yaydı. Aya seyir yolunu verdi; parlattı.

Allah noksan sıfatlardan münezzehtir. Makamı o kadar yüce ve o kadar yüksek ki. Saltanatı o kadar üstün, o kadar erişilmez ki.

Yaptığını kimse geri çeviremez. Yarattığını kimse değiştiremez.

Onun yükselttiğini kimse düşüremez; düşürdüğünü de kimse yükseltemez. Onun topladığını da kimse dağıtamaz.

Onun mülkünde ortağı yoktur. Ondan başka ilâh yoktur.

Zamanı yöneten Allah'ın emri her manada doğrudur. Kaderi kader edendir, işleri yönetendir.

Kalplerde dolaşanı ve karanlıklarda geleni bilir.

Zoru kolaylaştırır; kolayı müyesser eyler.

Dolup taşan denizleri, halkın emrine verir.

Furkan ve nuru, Tevrat'ı, İncil'i, Zebur'u gönderdi.

Kur'ân şanına, Tûr'a, yazılan Kitab'a, Rakk-ı Menşur'a, Beyt-i Mamur'a ölmeye ve dirilmeye yemin etti.

Yüce Allah, zulmetlerin ve nurun yaratıcısıdır. Vildan'ın ve hurilerin yaratıcısıdır. Cennetleri ve köşkleri yaratandır.

Allah dilediğine her şeyi duyurur; siz kabirdekilere bir şey duyuramazsınız.

Azim Allah her manadaki emrinde doğrudur.

Aziz edip yükseltti. Aziz kılıp yükseltti. Yükseğine erilmeyi engelledi. Azameti karşısında her şeyi düşürdü ve boyun eğdirdi.

Semayı yükseltip açtı. Yeri yayıp genişletti.

Irmaklara yol açıp akıttı.

Yıldızları emre bırakıp parlattı.

Bulutları yüksekten yürüttü.

Nuru aydınlatıp çaktırdı.

Yağmuru indirip yağdırdı.

Musa aleyhisselâm ile konuşup sesini işittirdi. Dağa tecelli edince parçalandı.

Hibe etti; çekip aldı. Zarar verdi; faydalı eyledi. Verdi; engelledi.

Usul verdi; yol açtı. Dağıttı; topladı.

Sizleri hep birden tek nefisten yarattı.

Hem istikrar verdi; hem de emanetini bıraktı.

Allah her manadaki emrinde doğrudur.

Allah tövbeleri kabul buyurur; hibeler eder; bağışlar. Öyle Yüce Zattır ki. Boyunlar önünde eğilir. Bütün sertlikler, onun saltanatı önünde zelil düşer. Sert, çetin şeyler onun önünde yumuşar.

Kalpler, onun sanatının yolunu bulmuşlardır. Raad, (melek) bulut, şimşek, serap, ağaç, hayvanat, hep birden Yüce Zatına hamd edip onun şanında tespih okurlar.

Efendilerin de terbiyecisi Yüce Rab'dir. Sebepleri meydana getirdi. Kitabı indirdi.

Halkını topraktan yaratandır.

Günahları bağışlayandır. Tövbeleri kabul buyurur. Azabı çetindir. Ondan başka ilâh yoktur. Ona tevekkül ettim. Tövbegâh onun makamıdır.

Devamlı şanı yüce delil olan Allah kelâmında doğrudur.

Bana kefil olarak yeten Allah vaadinde doğrudur.

Zatını vekil bildiği Yüce Zat vekilliğinde doğrudur.

Zatına yol gösteren Allah, hidayetinde doğrudur.

Yüce Allah, her emrinde doğrudur; Allah'tan daha doğru sözü

olan kimdir?

Yüce Allah doğru buyurur; verdiği haberler de doğrudur.

Allah'ın emri doğrudur; peygamberleri doğruyu söylemişlerdir.

Yüce Allah doğrudur; onun şanına delâlet eden manalar üstündür. Yüce Allah'ın emri yerindedir; onun arzı da seması da haktır, gerçektir.

Vahid, Kadim, Mecid, Kerim, Şahid, Âlim, Gafur, Rahim, Şekûr, Halim Allah'ın her emri yerinde ve doğrudur.

De ki;

- Allah'ın her emri yerinde ve doğrudur.

Sonra, İbrahim Milletine (yoluna şeriatına) tâbi ol.

Yüce Allah'ın verdiği her emir doğrudur. Ondan başka ilâh yoktur. Rahman Rahim Hayy Âlim Hayy Kerim Hayy Baki ebedî ölmeyen diridir. Celâl ve ikram sahibidir.

Büyük isimlerin sahibidir. Üstün ihsanların sahibidir.

Yüce Hakkın peygamberleri, bizlere hakikatleri ulaştırdılar. Başta Resulullah (s.a.v) efendimiz olmak üzere, onların hepsine Allah-û Teâlâ salât ve selâm eylesin.

Biz, Rabbimiz, Sahibimiz, Mevlâ'mız Yüce Allah'ın verdiği emirlerin doğruluğuna şahidiz. Yapılması ve uyulması için her ne emir vermiş ise cümlesini kabul ederiz; hiçbirini inkâr etmeyiz.

Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun. Yüce Allah'ın salâvatı efendimiz, güvendiğimiz Peygamberlerin Sonuncusu Muhammed'e olsun. Keza onun mükerrem ana babalarına. Keza efendimiz Âdem'e, Halil İbrahim'e de. Peygamberlerden bütün kardeşlerine de. Pak temiz âline ve seçilmiş ashabına da.

Bu salâvatı, onun Müminlerin Anaları pak zevceleri, kıyamete kadar bu büyüklere candan tâbi olanların tümüne olsun. Bu salâvat cümlesine onlarla birlikte bizi de dâhil eyle.

Ey merhametliler merhametlisi.

Celâl ve ikram, azamet ve saltanat sahibi Yüce Allah'ın her emri yerinde ve doğrudur.

Zatına güç yetmeyen bir Cebbar'dır. Öyle bir izzet sahibidir ki; düşürülmez. Daima Kayyum'dur, uyumaz.

En güzel işler, büyük hibeler, üstün yardımlar, faziletler, nimetler, tamamı ile kemal onundur.

Melâike-i kiram, ehli ve vahşi hayvanlar, rüzgârlar ve bulutlar, aydınlık ve karanlık onu tespih ederler.

O Allah, Melik, Kuddüs, Selâmdır.

Biz, Şanı Yüce Rabbimizin emri üzereyiz. Onun isimleri tüm eksik vasıflardan uzaktır. Şanına delâlet edenler yücedir.

Yeri ve seması onun varlığına şahittir. Onun varlığının şahidi olarak Resulleri ve nebileri konuşmuşlardır.

İlâh olarak ancak o vardır. Melekler ve bu manada adalet üzere bulunan ilim sahipleri şahittir.

Allah'tan başka ilâh yoktur. Azizdir, Hâkimdir.

Din, Allah katında İslâm'dır.

Biz de Rabbimiz Allah'ın, meleklerin, halkında şahitlik eden ilim sahipleri gibi Yüce Allah'ın varlığına ve birliğine şahadet ederiz. Öyle bir şahadet ki; Aziz Hamid zat da şahittir. Mümin Vedud Gafur zata yakın mana bu yoldadır. Bu manada Arş-ı Mecid sahibi zata karşı şahadet pek temiz olmaktadır.

Anlatılan şahadet sebebi iledir ki; Doğru yararlı amel yücelere uçmaktadır.

Bu şahadeti yapan kimseye cennette daim kalmak ihsan edilmektedir. O cennette; Dikensiz kiraz, salkım salkım meyveleri bulunan muz ağaçları, uzayan gölgeler, gürül gürül akan su vardır.

Orada dünya ve ahiret şahidi peygamberlerin arkadaşlığı, rükû ve secde ehlinin, son nefeslerine kadar güçlerini taatta kalan büyük zatların beraberliği vardır.

Allah'ım, bu manayı doğrulamakta bizi özü sözü doğru kimselerden eyle.

Anlatılan doğru habere bizi sağlam şahitlerden kıl. Bu şahadete tam iman edenlerden eyle. Bu imanla da tevhid ehli kimselerden kıl. Bu tevhid hâlinde de bizden ihlâsı esirgeme. Bu ihlâsa karşı bizi ikan sahibi eyle. Bu ikanla da bizi irfan sahiplerinden eyle. Bu irfanla da hemen kulluğumuzu itiraf edenlerden eyle. Bu itirafla da zatına dönen inabe ehli olalım. Bu inabe ile de kurtulmuşlardan ve katında bulunanlara karşı rağbet ehli olalım. Katında bulunanlara da arzulu taliplerden olalım.

Öyle bir hâle gelelim ki; Kiramen kâtibin melekleri bizimle övünsün. Bizi, peygamberler, sıddıklar, şehitler, salihlerle birlikte haşreyle.

Bizi şeytanın havasına kapılanlardan, dini bırakıp dünya ile meşgul olanlardan ve peşinden pişman olanlardan, ahirette de ziyana uğrayanlardan eyleme.

Bizi, naim cennetine daimî kalmak üzere girenlerden eyle.

Rahmetine sığınırız, ey merhametliler merhametlisi.

Allah'ım, hamd sana mahsustur. Hamde lâyık olan sensin. İhsan etmeye, fazilet vermeye sen haklısın.

Peş peşe gelen ihsanından dolayı, hamd sana mahsustur. Nimetlerin peş peşe gelmektedir, sana hamd olsun. Sıra sıra gelen ihsanların için sana hamd olsun.

Allah'ım, küçükken bizim için babaların ve anaların kalplerini şefkatle doldurdun. Kat kat bize büyük nimetler ihsan eyledin. Üzerimize aralıksız iyiliklerini yağdırdın. Bütün bu işlere bizim cehaletimiz olmasına rağmen, bize işin acılığını tattırmakta acele etmedin. Hamd zatına mahsustur.

Allah'ım, gizli ve aşikâre sana hamd ederiz. Severek isteyerek zatına şükrederiz.

Sana hamd olsun; hatadan istiğfar etmeyi bize ilham ettin.

Sana hamd olsun; bize cenneti nasip eyle. Affinla, cennetle aramızda perde ger.

Bizi kıyamet günü, helâke götürme. Kıyamet günü bize ar olacak şey yaratma. Sana kavuştuğumuz gün, kötü işlerimiz yüzünden bizi rüsva eyleme. Bizi zillete ve inkisara büründürme. Ey merhametliler merhametlisi.

Allah'ım, bize İslâm hidayeti verdiğin, hikmeti öğrettiğin, Kur'ân'ı bellettiğin için sana hamd olsun.

Allah'ım, biz istemeden sen bize Kur'ân'ı öğrettin. Biz, onu bilme yoluna girmeden sen bize anlattın. Biz onu tanımadan, fazlınla onun şerefi ile bize özellik kazandırdın.

Allah'ım, bizim gücümüz dışında, kuvvetimize kalmadan fazlından bize bir lütuf, bize bir ihsanın olacak ise, bize Kur'ân'ın hakkına riayet etmeyi öğret. Allah'ım, onun ayetlerini ezberlemeyi nasip eyle. Onun muhkem ayetleri ile ameli nasip eyle. Müteşabih ayetlerine de iman nasip eyle. Onun gösterdiği yolda hidayete erelim. Onda gelen mucizelerden, yapılan misallerden ibret almayı bize nasip eyle. Onun tasdikinde bizi şüpheye düşürme. Onun niyeti ile yola düşerken, içimize karışıklık verme.

Allah'ım, bize Kur'ân'dan büyük faydalar ihsan eyle. Ayetlerde bizim için bereket ihsan eyle. Bilhassa, onun hikmet taşıyan öğütlerinde bizim için uğur ihsan eyle.

Bu amelimizi ve bütün amelimizi kabul buyur. Sen gerçek manada duyan ve bilensin. Bizim tövbemizi kabul buyur. Sen tövbeleri kabul buyuran merhametlisin.

Rahmetine sığınırız, ey merhametliler merhametlisi.

Allah'ım, Kur'ân'ı gönlümüzün baharı eyle. Kalplerimizin şifası eyle. Hüzünlü hâlimizi gideren eyle. Dertlerimizin ve kederlerimizin alıcısı eyle.

Bizi yöneten, bize önder, bizim için sana delil, nimetlerle dolu cennetine götüren eyle. Rahmetine sığınırız, ey merhametliler merhametlisi.

Allah'ım, Kur'ân'ı kalplerimize ziya, gözlerimize cila, hastalarımıza şifa kıl. Günahlarımızı temizleyen eyle. Bizi cehennemden kurtaran eyle.

Allah'ım, Kur'ân'ın şerefine bize cennet hulleleri giydir; onun hürmetine bizi gölgelere yerleştir. Onun şerefine bizi nimetlerine daldır. Azapları bizden al. Kur'ân hürmetine, kıyamet günü bizi umduğuna nail olanlardan eyle. Nimetler verildiği zaman, şükredenlerden eyle. Belâlar geldiği zaman sabırlı kullarından kıl. Şeytanlık hevesine kapılanlardan olmayalım. Dini bırakıp dünyaya dalanlardan olmayalım. Sonra, ziyana uğrayanlardan oluruz.

Rahmetine sığınırız, ey merhametliler merhametlisi.

Allah'ım, emirlerini hakkıyla yerine getiremediğimiz için Kur'ân bizim için yokluk vesilesi olmasın. Sırattan ayaklarımız kaymasın. Peygamberimiz efendimiz Muhammed (s.a.v) kıyamet günü bizden yüz çevirmesin; bizi kendi hâlimize bırakmasın.

Ey Rabbimiz, halikımız, ey rızık verenimiz, Resulullah (s.a.v) efendimizi bizim için şefaatçi ve şefaati makbul olanlardan eyle. Bizi, Resulullah (s.a.v) efendimizin Kevser havuzuna ulaştır. Onun şarabından kadeh kadeh bize içmeyi nasip eyle. O kadar ki; Ondan sonra bir daha susamayalım.

Orada rüsva olmayalım, geri çevrilmeyelim. Küfre giren olmayalım. İnkârcı olmayalım. Kendisi gazaba uğramışlardan ve sapıklardan olmayalım. Rahmetine sığınırız ey merhametliler merhametlisi.

Allah'ım, bize Kur'ân'dan faydalar ver. Onun makamını yükselttin. Onun erkânını sağlam kıldın. Onun saltanatını teyit ettin. Onun uğurunu ve bereketini açıkladın.

Onun dilini Arap lisanı üzerine fasih eyledin.

Ey Aziz Zat, şöyle buyurdun;

- Kur'ân'ı okuduğumuz zaman ona tâbi ol. Sonra, onun beyanı bize kalır.

Kur'ân senin kitaplarının en güzelidir. Kelâmların en açığıdır. Helâli ve haramı en güzel şekilde beyan edendir. Onun manası sağlamdır. Delilleri açıktır. Bir şey katılmaktan ve noksandan korun-

muştur.

Kur'ân'da cennet vaadi vardır; azap haberi vardır. Onda korkutma vardır; tehdit vardır.

Kur'an'a batıl yaklaşamaz. Ne sağından, ne solundan; ne önünden, ne de ardından. Zira o; Hâkim Hamid zattan gelmiştir.

Allah'ım, Kur'ân hürmetine bize şeref ver; ziyade ihsanlar eyle. Bizi saadet iyiliğine kavuştur. Bizi irşada götüren ameller işlemeyi nasip eyle. Sen yakınsın, duaları kabul buyuransın.

Rahmetine sığınırız ey merhametliler merhametlisi.

Allah'ım, bizi Kur'ân'ı tasdik edenlerden eyledin; onun hakikat olduğunu bilenlerden kıldın. Bizi nasıl böyle kıldıysan; onu okumakla faydalanan, onun lezzetli hitabını duyan, onda olanlardan ibret alan, onun hükümleri ile derlenip toplanan eyle. Keza, onun emirleri ve yasakları önünde boyun eğen eyle. Onun hatmini yapmakla da bizi umduğuna nail olanlardan eyle. Sevabını bulanlardan olalım. Bu sebeple hemen her gördüğümüz şeyde seni zikredelim. Bütün işlerimizde de sana dönenlerden olalım.

Allah'ım, bu gecemizde hepimizi bağışla. Rahmetine sığınırız, ey merhametliler merhametlisi.

Allah'ım, bizi Kur'ân ezberledikleri zaman, ona saygı göstermeyi bilenlerden eyle. Onu duydukları zaman, şanına tazim edenlerden eyle. Onun huzurunda durdukları zaman, ona karşı iyi edep sahibi olanlardan eyle. Ondan ayrı kaldıkları zaman hükmünü işleyenlerden eyle. Onun yakınında durdukları zaman, yakınlık hakkını yerine getirenlerden eyle.

Onlar, Kur'ân okumakla sırf kerem olan rızanı umarak okumuşlardır. Bu vesile ile pek güzel makamlara ulaşmışlardır.

Allah'ım, Kur'ân hürmetine, bizi cennet derecelerinde yükselenlerden eyle. Kıyamet günü, peygamberine ulaşanlardan eyle. Kur'ân'la öbür âlemde karşılaştığında Kur'ân kendisinden razı olanlardan eyle. Kur'ân'ı kendisine şefaatçi bulanlardan eyle.

Rahmetine sığınırız, ey merhametliler merhametlisi.

Allah'ım, bu hatmi, mübarek ve uğurlu bir hatim eyle. Dinleyenlere, duasında hazır olanlara, okuyanlara ve duasına;

- Amin! Diyenlere, bereketler ihsan eyle.

Allah'ım, diyar diyar gezip duranlardan Kur'ân'ın bereketlerini uzak etme. Saraylarında oturanlardan da Kur'ân'ın bereketleri uzak olmasın. Keza tehlikeli yerlerde olanlara da Kur'ân'ın bereketlerini ulaştır. Mekke-i Mükerreme'de ve Medine-i Münevvere'de olanlara da

Kur'ân'ın bereketleri ulaşsın.

Allah'ım, bizim dinimizde ve yolumuzda olan kabir ehline de kabirlerine Kur'ân hürmetine aydınlık ver; kabirlerini genişlet. Onların iyiliğini kabul buyurup iyilikle mükâfatlandır. Kötülüklerini de bağışla. Onların gittikleri yere gittiğimiz zaman bizden merhametini esirgeme. Rahmetine sığınırız, ey merhametliler merhametlisi.

Allah'ım, ey ihsanları yollayan, sesleri duyan, öldükten sonra kemikleri giydiren. Muhammed'e ve Muhammed'in âline salât eyle.

Allah'ım, bu mübarek gecede, bağışlamayan günahımızı bırakma. Alıp bizi rahata erdirmediğin sıkıntı kalmasın. Sıkıntımızı giderip de bizi rahata erdirmediğin zorluk kalmasın. Gamımızı alıp bizi ferahlat. Kötülüğü bizden uzak tutup bizi rahatlat.

Bu mübarek gecede, her hastaya şifa ihsan eyle. Hep iptilâya uğramış afiyet ver.

Gidermediğin kötülük, çıkarmadığın hak, geri çevirmediğin kayıp, hidayete erdirmediğin asi, ıslâh etmediğin çocuk, rahmete erdirmediğin ölü, özünde zatının rızası bizim de yararımıza bulunduğu hâlde yerine gelmeyen dünya ve ahiret ihtiyacı kalmasın.

Onun gelişinde senden kolaylık olsun; afiyet olsun; mağfiret olsun. Rahmetine sığınırız, ey merhametliler merhametlisi.

Allah'ım, bize afiyet ver. Bizi büyük affınla affet. Hoşluğunla bizim günahlarımızı gizle. Ezelî ihsanınla bize ihsan eyle. Ey iyiliği devamlı, hayrı çok olan Allah'ım.

Efendimiz güvendiğimiz Muhammed'e ve peygamber kardeşlerine, âline, meleklere salât eyle.

Rabbimiz, katından bire rahmet ver. Bizim için işimizde başarı ihsan eyle. Doğru yolu buldur. Seni bizden razı edecek amelleri işlemekte başarı ihsan eyle.

Allah'ım, bizi sapıklıktan kurtarıp hidayet nasip eyledin. Muhammed'e salât eyle.

Allah'ım, bizi cehaletten kurtardın, Muhammed'e salât eyle.

Allah'ım, Muhammed'e salât eyle; o bize senin risaletini tebliğ etti.

Allah'ım, beldelerin güneşi, gecelerin ayı, kıyamet gününün şereflisi, hesap günü günahkârları şefaatçisi Muhammed'e salât eyle.

Allah'ım, Muhammed'e, onun zürriyetine, yardımına koşan, sünneti üzerine hareket eden ashabına salât eyle.

Ey merhametliler merhametlisi.

Allah'ım, Muhammed'e salât eyle. Onu hak olarak gönderdin. Doğruluğu onun sıfatı eyledin. Hilmi onun nişanı eyledin. Kendisini Ahmed olarak isimlendirdin. Kıyamet günü de onu ümmetine şefaatçi eyledin.

Allah'ım, yıldızlar parladıkça Muhammed'e salât eyle. Bulutlar kapadıkça, Muhammed'e salât eyle.

Ey Hayyum Kayyum, Muhammed'e salât eyle.

Muhammed'e salât eyle. Muhacirine ve ensara da. Rahmetin hakkına. Ey merhametliler merhametlisi.

TAVSİYE [1]

Allah'ın rahmetine nail olmanızı dilerim.

Bilesiniz ki.

Bu gece uğurlu bir ayın veda gecesidir. Bu ayı Allah-û Teâlâ şerefli kılmıştır. Azametli kılmıştır. Kadrini, keremini artırmıştır. Hem de, oruç tutmak, namaz kılmak ve Kur'ân okumakla.

Bu gece, size Allah'tan rahmet ve rıza gelmiştir. Hemen herkese bir aydınlık ve bir düzen vasıtası olmuştur.

Tutulan orucun nurları ile kılınan namazla, İslâm sütunları daha şerefli bir şekilde nurlanmıştır.

Allah-û Teâlâ bu ayda kitabını (Kur'ân'ı) gönderdi. Tövbekârlara da kapılarını açtı.

Bu ayda makbul olmayan dua yoktur. Bu ayda, derlenmeyen hayır yoktur. Bu ayda atılmayan zarar yoktur. Bu ayda yükselmeyen amel yoktur.

Asıl zafere kavuşan uğurlu, bu aydaki günlerini ganimet bilendir. Asıl hüsrana uğrayan zararlı, ihmale kapılıp iyilikleri kaçırandır.

Bu ayı, Allah-û Teâlâ günahlarınızı temizlemek için mübarek bir ay kılmıştır. Bu ayda yaptığımız amel dolayısı ile günahlarımız silinir.

Bir kimse, bu ayda iyilik eder ise, kıyamet günü kendisi için birikmiş hayır ve nur bulur. Bir kimse onun şartını yerine getirir ve hakkı ile kıyam eder ise, ferah ve sürur bulur.

Bu ay, öyle bir aydır ki; Fısk u fücur ehli vera ve takva hâline erer. Ciddî bir ibadet yolu tutan zatlar, Yüce Allah'a rağbet artırır.

Bu ayda, kalpler mamur olur.

1- Hatim duası, ramazan ayında yapıldığı takdirde, öğüt kabilinden bu tavsiye yapılır.

Bu ayda, günahlar silinir.

Bu ayda, cemaatin toplanması cemaatin izdihamı ile mescitler bir özellik kazanır. Melekler inerler; köleler serbest bırakılır azad olurlar.

Bu ayda mescitler mamur olur. Kandiller yanar; ayetler okunur Kalpler ıslâh olur; günahlar bağışlanır.

Bu ayda, mescitler nurlu nurlu parlar. Melekler, oruç tutanlara çok çok istiğfar ederler. Bu ayda, Cebbar Allah, iftar zamanı cehennemi hak eden altı yüz bin kişiyi cehennemden azat eder. Bereketler iner. Sadakalar çoğalır; günahlara kefaret olur. Hatalara göz yumulur. Sıkıntılar gider; dereceler yükselir. Gözyaşlarına rahmet gelir Cennetlerden pek güzel huri kızları şöyle seslenirler;

- Mübarek olsun kazandıklarınız, ey oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar. Namaz kılan erkekler ve namaz kılan kadınlar. Allah'ın sizin için hazırladığı hayırlar uğurlu olsun.

Bu ayda bereketlerle kaplandınız. Yer ve sema ehli, sizin kazandığınızla sevindi.

Kabre girmeden kendisine bir hazırlık yapan Allah'ın rahmetine nail olsun. Asıl bahtiyar yarını ile geçen günü ile meşgul olmayandır. Anında ahiret için kalan hazırlığını yapandır. Bu ay biterken ömürden bir şeyler götürmektedir. Bu bakımdan, ay biterken, iyilik artmalı ve ondan ayrılma olduğu için ağlayıp sızlamalıdır. Ayrılırken onu selâmlamak ve veda etmelidir. Şöyle demelidir;

- Selâm sana, ey ramazan ayı.

Selâm sana, ey oruç tutulan, namaz kılınan, Kur'ân okunan ay

Selâm sana, ey günahlardan geçilen, mağfiret dolu ay.

Selâm sana, ey bereket ve ihsan getiren ay.

Selâm sana, ey hediyeler yağdıran ve rıza getiren ay.

Selâm sana, ey emirlerin ve ibadetlerin yerine geldiği ay.

Selâm sana, ey oruç tutulan ve teheccüd namazı kılınan ay.

Selâm sana, ey teravihler kılınan ay.

Selâm sana, ey nurlarla kandillerle donatılan ay.

Selâm sana, ey irfan sahiplerinin arkadaşı ay.

Selâm sana, ey anlatılanların dilinde övünce ay.

Selâm sana, ey muhabbet ehlinin nurları ay.

Selâm sana, ey ibadet ehlinin cenneti ay.

Ey bizim uğurlu ayımız, sana tam kavuşmadan veda ediyoruz Seninle bir dost gibi ayrılıyoruz. Senin gündüzün oruç, sadaka idi

Gecelerinde Kur'ân okunur ve namaz kılınırdı. Bizden sana selâm ve saygılar olsun. Acaba, bir daha bize döneceğini görecek miyiz? Belki seni bir daha göremeden bize ölüm gelecek.

Sen varken, kandillerimizin yanması vardı. Mescitlerimiz seninle şendi. Şu anda kandiller söndü. Teravih namazı artık kılınmıyor. Günlük alışılmış hâle döndük, ibadet ayından ayrılıyoruz.

Keşke bilseydim; bizden kimin ibadeti makbuldür? Gider onu tebrik ederdik. Keşke bilseydim; bizden kimin ibadeti makbul değildir? Kötü ameli dolayısı ile gider onun taziyesine otururduk.

Ey ameli makbul, Allah'ın sevabı, rızası, rahmeti, mağfireti, kabulü, ihsanı, affi, iyiliği, huzur evinde daimî kalmak sana mübarek olsun.

Ey günahta ısrarı, düşmanlığı, gafleti, hüsranı, azgınlığı ve isyanı sebebi ile tard edilen. Allah'ın gazabına uğrama musibetin pek büyük oldu. O seni perişan etti. Hani senin gözyaşınla ıslanan toprağın? Nerede senin akan gözyaşların? Hani senin ağlaman, inlemen ciğer dağlaman?

Tövbeni hangi yıla bırakıyorsun? Hazırlığını hangi seneye bıraktın? Gelecek seneye mi? Bir dahaki seneye mi?

Hiç de öyle değil, ömür süreleri senin elinde değil. Onun miktarını bilmek de sana düşmemiştir.

Öyle ümit besleyenler var ki; arzusuna kavuşacağını ummuş ama ona ulaşmamıştır. Nice arzu ettiğine de kavuşan da sonunu getirememiştir.

Niceleri, bayramı için koku hazırlamıştır; ama onu kabrinde koklamıştır.

Bayramına temiz elbise hazırlayana, çok kere bu hazırladığı kefen olmuştur.

Tam iftara hazırlanırken, kabrine girmiştir.

Niceleri var ki; tuttuğundan başka oruç tutamamıştır. Hâlbuki daha başka ramazanı görüp oruç tutmayı umuyordu.

Ey Allah'ın kulları, bu ayın sonuna geldiğiniz için Allah'a hamd ediniz. Orucunuzun ve namazınızın makbul olmasını ondan dileyiniz. Onun haklarını yerine getirmeye dikkat ediniz. Yüce Allah'ın bağına yapışınız ve onun başarısına güveniniz.

Allah'ın rahmetine nail olasınız. Şunu biliniz ki, siz büyük bir aydan ayrılıyorsunuz. Faziletli kerim bir ayı geride bırakıyorsunuz.

Hele bir düşünün; sizden evvel gelip de oruç tutan, namaz kılan ve emirleri yerine getirenler neredeler? Ramazan gecelerinde, sizinle

olanlar neredeler?

Hemen herkeste, Yüce Allah'ın hakkı vardır; muamele ona göre yürür. Ama her kim olursa olsun; Babalar, analar, kardeşler, komşular ve yakınlar.

Allah adına yemin olsun ki; Bütün lezzetleri kökünden yıkan geldi. Şehvetleri kesen geldi. Cemaati dağıtan geldi. Görülen yerler onlardan ayrıldı. Mescitler onlardan yana boş kaldı. Şimdi onları kabirlere serilmiş, görürsün. Artık, onlarda bulunan bir şeyi def etme kudreti yoktur. Kendileri için bir şeyin zararını önlemek, bir şeyin faydasını temin etmek kolay değildir.

Artık onlar, öyle bir günü beklemektedirler ki; O gün, ümmetler Rablerine çağırılacaklar. O gün, durak yerine halk koşarak gider. O günün dehşetinden omuzlar çöker. Hesap dolayısı ile kalpler sızlar.

- Biz, onların hepsini bir araya getirdik. Emri gereğince, sura üflenir.

Ey Allah'ın kulları, bir kimse nefsini ramazan ayında kötülük işlemekten aldıysa, bunu ramazandan sonra da sürdürsün. Aynı hâlini, gelecek aylarda ve gelecek yıllarda da sürdürsün. Zira ramazan ayının da, ramazandan sonraki ayın da Allah'ı birdir. O, her iki zamana da muttalidir. Allah-û Teâlâ, bizi de, sizi de ramazan ayının ayrılık bereketi ile mükâfatlandırsın. Hepimiz için müştereken vereceği rahmet kısmetlerimizi bol eylesin.

Gelecek günleri de bizim için ve sizin için uğurlu kılsın. Bizi ve sizi, hidayet, rahmet, fazilet, ihsan yoluna ulaştırsın.

Allah'ım, eğer bu gece; cehennemden azat olmak, mağfiret, rahmet, rıza, af, ihsan, kerem, iyilik, cehennemden kurtuluş, cennette ebedî kalış kısmet ettiysen ondan bize bol nasip ver. Kısmetimizi artır.

Rahmetine sığınırız, ey merhametliler merhametlisi.

Allah'ım, bizi bu aya yetiştirdin. Bunun için, bizim bu senemizin tümünü, senelerin en uğurlusu ve bereketlisi eyle. Bu senenin günleri de en mesut günlerimiz olsun.

Bu ayda bizim takdim ettiğimiz orucu ve namazı kabul eyle. Bu ayda işlediğimiz günahlarımızı da bağışla.

Zatından başka bir ümit kapısının olmadığı günde, bizi insanların haklarından kurtar.

Allah'ım, biz bu ayımızın orucunu kusurlu tuttuk; namazını da kusurlu yaptık. Bu ayda, senin üzerimizde bulunan hakkından pek azını eda ettik.

Kapına isteyici olarak geldik, iyiliğini arayıcı olarak geldik. Bi-

zi buradan boş döndürme. Rahmetinden ümitsiz etme.

Biz, zatına karşı fakirleriz. Huzurunda esirleriz. Sana teveccüh ettik. Kendimizi ihsanına arz ettik. Senin kapını çaldık. Rahmetini istiyoruz.

Bizim bu düşük hâlimize acı. Kalplerimizi ıslâh eyle; ayıplarımızı ört.

Günahlarımızı bağışla. Kerim yüzünü bizden çevirme. Amelimizi makbul eyle. Çalışmamızı şükrana lâyık eyle. Bu geceki nasibimizi bol eyle.

Allah'ım, ezelî ilminde bizim bir daha böyle bir ayda bir araya gelmemizi takdir etmişsen, onu da bizim için uğurlu eyle. Ecelimizin gelmesi ile aramıza bir hail girecek ise, geride kalanımıza ihsanını esirgeme. Bizden evvel geçenlere de bol rahmet ver. Bizi, hep birden rahmetine ve gufranına al. Buluşacağımız yerde cennet bahçeleri ve rızan olsun.

Oralarda kendilerine nimet verdiğin peygamberler, sıddıklar, şehitler ve salihlerle beraber olalım. Bunların arkadaşlığı pek güzeldir.

Rahmetine sığınırız, ey merhametliler merhametlisi.

Allah'ım, kabirdekiler günah rehineleri olup salınamaz olmuşlar. Vahdet esiri olmuşlar; bırakılmazlar. Bir yolculuk yabancılığı içindeler; dinlenemezler. Onların üzerine serilen toprak, yüzlerinin güzelliğini almıştır. Kabirleri içinde böcekler onların komşusudur. Onlar şu anda donmuş hâldeler; konuşamazlar. Bitişik komşularını da ziyaret edecek durumda değiller. Mahşere kadar, kabire yerleşip kalacaklardır; bir yere taşınamazlar. Onlar arasında hem iyiler, hem de kötüler vardır. Kusurlular olduğu gibi, tam ibadet ehli olanlar var.

Allah'ım, onlardan her kim sürur içinde ise, onun sürurunu ikram olarak daha da artır. Daha da sevinçli olsunlar.

Onlar arasında gamlı ve hasret içinde olanların da, bu hasretlerini ferahlık duymaya ve sürura çevir.

Allah'ım, bu dünyadan geçip giden bütün Müslüman ölülerine şefkat ve merhamet eyle. Keza, onların dünyada kalanlarına da.

Rahmetine sığınırım ey merhametliler merhametlisi.

Allah'ım, onların kabirlerini rahmet ve bereket feyiz kaynakları, hibelerin durağı, ihsanın yolu, affın ve mağfiretin uğrağı eyle. Böylece onlar, kabirleri içinde rahat etsinler. Cömertliğine, keremine dayansınlar. Vereceğin derecelerin en yükseğine ersinler.

Anlatılan iyiliklere; babalar, oğullar, kardeşler ve yakınlar da katılsın. Hem de evler yıkılmadan, sevinç keder olmadan, hayattan

ümit bağları kopmadan, konaklar toprak altında kalmadan, esen rüzgâr felâket hâlini almadan, yağan yağmur sele dönmeden, gece sabaha varmadan, ölü yerdekilere ve semadakilere el etek açmadan. Yaşlı ihtiyarlar da;

- Vay hâlime, ihtiyarlığıma. Tehlikeli orta yaşa gelenler de;

- Vay perişanlığıma. Günahkârlar da;

- Vay kaybettiklerime. Küçük yaşta olanlar da;

-Vay kavuşamadığım şeylere karşı duyduğum hasrete. Demeden.

O gün, anlatılanların hepsini bir rüsvalık kaplar. Pişmanlık her yanlarını sarar.

O gün, onların ağızları mühürlenir; konuşamazlar. Başı öne eğen amel üzerinde dururlar; boyunları bükük kalır.

O durumda öyle dehşet verici şeyler görürler ki; Daha önce hiç yaratılmamış olmayı isterler.

Allah'ım, ey rızkı gönderen, sesleri duyan, ey öldükten sonra ölüleri giydiren Muhammed'e ve Muhammed'in âline salât eyle.

Bu güzel mübarek gecede, bağışlamadığın günah bırakma. Geçirmediğin dert, açmadığın sıkıntı bırakma.

Her iptilâya uğramışa afiyet ver. Her kötülüğü iyiliğe çevir. Her haktan kurtar. Her kaybı buldur. Her asiye, isyanını bıraktır. Her ölüye rahmet eyle.

İçinde senin rızan, bizim de yararımız olan dünya işlerinden hemen her biri için bize yardım eyle; ona dair dileğimizi yerine getir. Hem de kolaylıkla, afiyetle ve mağfiretle.

Rahmetine sığınırız ey merhametliler merhametlisi.

Allah'ım, bizim babalarımızın, analarımızın, kardeşlerimizin, bacılarımızın, soyumuzun, yakınlarımızın, arkadaşlarımızın, kendilerine Kur'ân okuduklarımızın, bize Kur'ân okuyanların, kendilerinden Kur'ân okumayı öğrendiklerimizin, bizden Kur'ân okumayı öğrenenlerin, bizden dua isteyenlerin, bizim kendilerinden dua istediklerimizin, zatın için sevdiklerimizin, zatın için bizimle dost olanların günahlarını bağışla, ister ölmüş olsunlar; isterse hayatta olsunlar.

Rahmetine sığınırız, ey merhametliler merhametlisi.

Allah'ım, ey gizlileri bilen. Ey belâyı def eden. Ey duaları kabul buyuran. Ey sıkıntıları açan. Yaratılmışların en faziletlisi Muhammed'e salât eyle.

Kitabında getirdiğin ayetlerden bizi faydalandır. Onu okumakla bizim günahlarımızı sil.

Ramazan ayında tuttuğumuz oruç, kıldığımız namaz hürmetine katında derecelerimizi yükselt.

Rahmetine sığınırız ey gizlileri bilen.

Muhammed'e ve Muhammed'in âline salât eyle.

Kur'ân hürmetine hatalarımızı bağışla.

Kur'ân hürmetine bize ihsanını bol eyle.

Kur'ân hürmetine hastalarımıza şifa ver.

Kur'ân hürmetine ölülerimize merhamet eyle.

Kur'ân hürmetine dinimize ve dünyamıza dair işlerimizi iyiye çevir. Kur'ân hürmetine günah ağırlıklarımızı kaldır.

Allah'ım, bize iyilerin huylarını ihsan eyle. Hatalarımızı ve yanılmamızı bağışla. Kalplerimizi ve sırlarımızı temizle.

Kur'ân hürmetine bizim için zikirleri güzel eyle.

Kur'ân hürmetine bizim için düşünceleri saf eyle.

Bizi azaptan ve mihnetten kurtar. Şerlilerin şerrinden, facirlerin hilesinden bizi halâs eyle.

Bizi hayırlı ashabın sevgisi ile yaşat. Ebedi kalınacak yerde bizi onlarla buluştur.

Bizi cehennemden azatlı kullarından eyle.

Bize dünyada iyilik ver; ahirette iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru.

Bizi nimetlerine daldırdığı için Allah'a hamd olsun. Allah'ın salâtları peygamberlerinin sonuncusu Muhammed'e. Keza onun âline, ashabına, zevcelerine.

Aynı şekilde Yüce Allah'ın bolca selâmı da onlara olsun.

MÜRİDLERİN KİTABI

1- BÖLÜM

TASAVVUF YOLUNA GİRENLER

Burada sadık müridler anlatılacaktır.

Bunlar, sofiye yoluna giren zatlardır. Her manadaki sapık arzularından soyunmuşlardır.

Kötü huylara kapılmamak için kendilerini tutarlar.

Anlatılan yolu izlediklerinden; Bedellerin, veli kulların zümresine katılmışlardır.

Mana yolunda o kadar ilerlemişlerdir ki, hemen her şeyi görür gibi olmuşlardır.

Bu zatların durumunu burada anlatırken, kısadan alacağız.

Zira bıktırmak ve usandırmak istemiyoruz.

1. FASIL; İrade, Mürid, Murad

Önce iradeden bahsedelim.

İrade kısa tabiri ile şu manadadır; Kulun gelenek üzere cereyan eden şeyleri bırakıp geçmesidir.

İradenin hakikatine ermek ise şu manadadır; Kalbin, Sübhan Hakkın talebine geçmesi ve onun zatından başka her şeyi bırakmak.

Bir kul gelenek üzere cereyan eden şeyleri bıraktığı zaman iradesi arınmış olur. O gelenek üzere olan şeyler, daha ziyade dünya ve ahiret hazlarıdır.

Anlatılan manada irade; Hemen her işin başıdır. Bu türlü iradenin sonunda kast (niyet) gelir. Bu kastı da, fiil (iş) takip eder.

İrade, tarikata girecek hemen her salik için bir başlangıçtır. Allah yoluna koyulan kimsenin ilk derecesine verilen isimdir.

Allah-û Teâlâ bu yoldakiler üzerine şöyle buyurur;

وَلاَ تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدٰوةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ

- **"Sabah akşam, Rablerine dua ederek, cemalini** (yüzünü) **dileyenleri kovma."** (6/52)

Allah-û Teâlâ, bu ayet-i kerime ile Peygamberi Resulullah (s.a.v) efendimize, anlatılan kimseleri yanından atmamasını ve onları kendisinden uzak tutmamasını emretmektedir.

Bir başka ayet-i kerimede ise, Allah-û Teâlâ şöyle buyurur;

وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدٰوةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلاَ تَعْدُ

عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا

- **"Sabah akşam Rablerine, O'nun rızasını dileyerek dua edenlerle birlikte candan sebat et. Dünya hayatı ağırlığını isteyerek gözünü onlardan ayırma."** (18/28)

Allah-û Teâlâ bu ayet-i kerime ile de peygamberine şu manayı anlatmaktadır;

Sabırlı olarak, onlarla birlikte ol. Onları yalnız bırakma. Onlarla arkadaş olarak kendini tut. Sonra, Allah-û Teâlâ o kimseleri;

- **"....O'nun rızasını dileyen kimseler."** (18/28) olarak vasıflandırdı. Bu arada, Resulullah (s.a.v) efendimize de şu emri verdi;

- **"Dünya hayatı ağırlığını isteyerek gözünü onlardan ayırma."** (18/28) Bu manalar anlatılmaktadır ki; İradenin hakiki manası, yalnız Yüce Allah'ın rızasını dilemektir, başka bir şey değil.

Gerçek manası ile dünyanın ve ahiretin güzelliği de budur.

Gelelim **Mürid** ve **Murad** manalarına.

Mürid o kimsedir ki; Üstte anlatılan vasıfların cümlesi kendisinde bulunandır. Anlatılan sıfatları da özünde toplayandır.

Bu kimse; Artık sonuna kadar Yüce Allah'a dönük ve onun taatına yönelmiş durumdadır. Yüce Allah'ın zatından başka her şeyi bırakmıştır.

Daima Yüce Allah'ın emirlerini dinler, Kuran'da ne varsa, Resulullah (s.a.v) efendimizin sünneti ne yolda ise, ona göre hareket eder. Bunların dışında kalanları duymaz bile.

Yüce Allah'ın nuru ile basiret sahibi olmuştur. Kendisinde ancak onun fiilini görür. Keza, kendi dışında kalan başka mahlûkatta da Yüce Allah'ın fiilini görür. Onun dışında hiçbir şeyi görmek istemez.

Hakikatte tek fail görür ki, Yüce Hak'tır.

Dıştan gördükleri bir âlet, bir sebep, harekete geçirilen, bir emre ram edilendir. Resulullah (s.a.v) efendimiz üstteki manada şöyle buyurmuştur;

- **"Bir şeyi sevmen, seni kör eder, sağır eder."** Bu hadis-i şerifin daha açık manası şudur;

- **"Artık sevdiğinden başkasını göremezsin, ondan başkasını duyamazsın. Zira hemen her hâlde sevdiğin zatla meşgul bulunmaktasın."**

İrade olmayınca, bir şey sevilmez. İradeden soyunmadıkça da irade sahibi olunmaz. İradeden soyunmak için, kalpte bir haşyet (korku) koru tutuşmalıdır. Ne zaman ki, o kor tutuştu; Orada her ne var ise, tamamen yanar. Şu ayet-i kerimedeki mana, anlattıklarımıza işarettir;

انَّ الْمُلُوكَ اِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً اَفْسَدُوهَا وَجَعَلُوا اَعِزَّةَ اَهْلِهَا اَذِلَّةً

- **"Padişahlar bir karyeye girdikleri zaman, orayı bozarlar. Oranın aziz halkını zelil ederler."** (27/34)

Şu güzel cümle de anlatılan mana üzerinedir;

Sevgi öyle bir derttir ki, tüm tehlikeler ve korkular onun yanında küçük kalır.

Muhabbete kapılan kimse ancak uykusu batırınca uyur. Zorunlu hâlde yemek yer. Bir zaruret olmadan da konuşmaz.

Daima nefsine nasihat etmek üzeredir. Nefsinin emrine ve onun sevdiklerine cevap vermez.

Daima Allah'ın kullarına nasihat eder. Bu yolda yakınlıkta ve halvette Allah ile olmaktır.

Yüce Allah'a karşı günah işlemekten kendisini alır. Yüce Allah'ın kazasına razı olur. Her hâlûkârda Yüce Allah'ın emirlerini tercih eder. Allah'ın görmesinden utanır.

Bütün gayretini, Allah sevgisine harcar. Hiç durmadan, kendisini Yüce Allah'a ulaştıran sebeplerin kucağına atar. Sessizliği, ünsüzlüğü tercih eder. Allah'ın kullarının, kendisini övmelerini beklemez.

Çok çok nafile namaz kılmak sureti ile Yüce Rabbinin sevgisini kazanma yolunu tutar.

Yüce Allah'a ulaşıncaya kadar, Allah için ihlâs sahibi olarak kalır. Hemen her şeyini, Yüce Allah'ın sevgili kulları arasında ve müridlik hâlinde bulmaya bakar.

Ve ne zaman ki; Üstte anlatılanları tam olarak yapar ise, işte o zaman onun adı;

- **Murad'dır.** Allah yoluna girme ağırlığı üzerinden kalkar. Yani; Saliklik ve müridlik. Yüce Allah'ın rahmet, şefkat ve lütuf suyu ile yıkanır.

Yüce Allah'ın pek yakınında onun için bir bina kurulur.

Ve ona çeşitli rütbeli elbiseler giydirir. Bu rütbelerin hemen hepsi de Yüce Allah ile marifet ve onunla ünsiyet üzerinedir. Onunla sükûnete varmak ve onunla doyuma ulaşmaktır.

Bu hâli bulan kimse, Yüce Allah'ın hikmetinden konuşur, onun sırlarını anlatır. Bütün bunlar, esas yerinden açık bir izin aldıktan sonra yapar. Hatta anlatıldığı hemen her şey Yüce Allah'tan bir haberdir.

Bu arada, vasfı anlatılan zata öyle bir lâkap verilir ki, Allah sevgilileri arasında o lâkabı ile ayırt edilir. Allah'ın seçilmiş kulları arasına girer. Kendisine öyle bir isim verilir ki, onu ancak Yüce Allah bilir. Öyle sırlara muttali olur ki, onların açılması ancak Allah katındadır.

Hâli anlatıldığı gibi olan kimsenin işitmesi Allah'tan, görmesi Allah'tan, konuşması Allah'tandır. Her tuttuğunu, Allah'ın kuvveti ile tutar. Daima Allah'ın taatına koşar. Yüce Allah'ın taatına ulaşınca sükûnet bulur. Allah'ın taatı ile uyur. Yüce Allah'ın korumasında ve onun güvenliği altında zikrini yapar.

Bütün bu hâlleri ile o kimse, Allah'ın emin ve şehit kulları arasına girer. Onun yer küresini tutan bir sütun, kulları için bir kurtarıcı, beldelerini, sevdiklerini, dostlarını sonuca vardıran bir zat olur.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, Yüce Allah'tan naklen şöyle buyurmuştur;

- **"Kulum, devamlı olarak bana yaklaşır. Ama nafile ibadetlerle. O kadar yaklaşır ki, onu sevmeye başlarım. Onu sevince gören gözü olurum, kulağı olurum, dili olurum, eli olurum, ayağı olurum, kalbi olurum. Bundan sonra gördüğünü benimle görür, duyduğunu benimle duyar, konuştuğunu benimle konuşur, akıl ettiğini benimle akıl eder, tuttuğunu benimle tutar."**

Bu anlatılan kul, öyle bir kuldur ki, aklı en büyük akıldır. Onun bütün arzulu hareketleri, Yüce Hakkın kudret kabzasında olur.

Bu kulun kalbi; Yüce Allah'ın hazinesidir. Bu kul; Yüce Allah'ın muradı olan bir kuldur. Şayet sen, böyle bir kulu tanımak istersen ey Allah'ın kulu, onun tarifi üstte yapıldığı gibidir.

Geçen zatların aşağıda anlatılan tarifini de dinle;

Mürid ve murad birdir. Bir kimse, Allah'ın muradı olmadan yani, mürid olması babında o kimse mürid olmaz. Zira ancak Yüce Allah'ın murad ettiği olur.

Allah'ın bir kimseye mürid olma özelliği vermesi sonunda o kimse mürid olur.

Bir başka zat da mürid ve murad üzerine şöyle anlatmıştır;

Mürid, bu yolda öğrenmeye yeni başlayandır. Murad ise, bu yolda öğrenme işini tamamlayandır.

Mürid, bir yorgunluk içindedir. Kendisini zorluk içine atmıştır.

Murad, emirleri hiçbir zorluk çekmeden alır ve onları hiçbir zorlukla karşılaşmadan yerine getirir.

Mürid; Bir yorgunluk içindedir.

Murad; Bir şefkat bağında ve refah içindedir.

Gelelim, bu yolda öğrenmeye başlayanlara, niyetlilere.

Bu zümre hakkında henüz Yüce Allah'ın geleneği tamamlanmıştır. Ancak, bunlar yapmakta oldukları mücadele içinde, Yüce Allah'ın başarı ihsanını bulurlar.

İlerledikçe, Yüce Allah'ın zatına ulaşırlar. O zaman, kendilerinden mücadele ağırlıkları kalkar. Nafilelerin çoğu kendilerinden alınır. Yersiz istekleri kalmaz olur.

Bu zümre, anlatılan hâle erdikten sonra farzları ve sünnetleri yapmak bütün ibadetlerin yerine geçer. Kalplerini korurlarsa, haddi ve makamı tutarlarsa, Yüce Allah'ın zatından başka şeylerden kendilerini alırlarsa bu onlara yeter.

Zaten anlatılan hâle erdikten sonra, dış yönleri ile yaratılmış olurlar. İç manaları ile de Yüce Allah ile olurlar.

Bunların dilinde Allah'ın hükmü vardır. Kalplerinde Allah'ın ilmi vardır.

Konuşurken, Allah'ın kullarına nasihat ederler. Sırlarında Allah'ın emanetlerini korurlar.

Bütün bu uğurlu kullara Yüce Allah'ın selamı, tahiyyatı, bereketleri, rahmeti ulaşsın. Hem de yerler durdukça, semalar kaldıkça, kulları Hakkın taat hakkını yerine getirdikçe, onun şeriat sınırlarını korudukça.

Allah rahmet eylesin; Cüneyd-i Bağdadi'ye bir gün, müridin ve muradın ne olduğu soruldu. Şöyle anlattı;

Mürid, ilim idaresi altına girmiş olandır. Murad, onun idaresini Yüce Hak üzerine almıştır. Zira mürid yürür, murad ise uçar. Yürüyen uçana nasıl kavuşsun.

Anlatılan manada, Musa (a.s) ile Muhammed (s.a.v) peygamberimiz bir misaldir. Şöyle ki;

a) Musa (a.s) bir mürid idi.

b) Resulullah (s.a.v) efendimiz ise bir murad idi.

Musa (a.s)'ın seyri Sina dağında bitti.

Resulullah (s.a.v) efendimizin uçuşu ise, arşa Levh-i Mahfuza kadar ulaştı.

Mürid bir taliptir. Yani; Arayıcı.

Murad ise, bir matluptur. Yani; Aranan ve istenen.

Müridin ibadeti, nefisle mücadeledir.

Muradın ibadeti, ilâhi bir hediyedir.

Mürid bir amel işlerken, karşılığında bir şey bekler. Ama muradın bir beklediği yoktur.

Murad bir amel görmez. Yüce Allah'tan başarı ve ihsan görür.

Mürid, sülük yolunda amelini işler. Murad ise, yolların hemen her yerinde ayakta durur.

Mürid, Yüce Allah'ın nuru ile bakar. Ama murad Yüce Allah'ın bizzat fiili ile işini görür.

Mürid, havai arzularına muhalif durur. Murad ise, kendi iradesinden ve temennisinden uzak durur.

Mürid yaklaşmaya çalışır ama murad kendi arzusu dışında yakınlığı bulmuştur.

Mürid himaye görür. Murad ise nazlanır, nimete erdirilir, her ne istediği var ise, alır beslenir.

Mürid korunmuştur. Murad ise, müridin onunla korunduğu zattır.

Mürid yükselmeye çalışır, ama murad kendisine terakki nasip eden Rabbine ulaşmıştır. Hem de onun katında bulunan her iyiliğe, güzelliğe, lütufa nail olarak.

Anlatılan manada ilk olarak murad; Her taat edeni, ibadet ehlini, yaklaşmaya çalışanı salik ehlini, muttakiyi aşar gider.

2. FASIL; Mutasavvıf ve Sofi

Önce mutasavvıf üzerinde duralım. Şu manayadır;

- Bu zat, sofi olabilmek için kendisini zorluğa koşar. Bütün gücünü bu yolda harcayıp sofi olmaya çabalar.

Bir kimse, kendisini zorlar ve evliya yoluna girmeye çalışır. Bu yolu tutar ise, böyle bir kimsenin adına;

- **Mutasavvıf.** Derler. Bu bir sözlük manasıdır. Bir kimse, kamis (gömlek) giydiği zaman kendisine;

- **Takammasa.** (Gömlek giydi.) Denir. Yine bir kimse, zırh giydiği zaman;

- **Tedarraa.** (Zırh giydi.) Denir. Her iki zümreye birden;

- **Mükammıs ve mütedarri.** Denir. Nitekim aynı manadan olarak, bir kimse zühd (dünyaya itibar etmeyen) yoluna girdiği zaman onun için;

- **Mütezehhid.** (Zühd yoluna giren.) Denir. Ancak, bu kimse zühd yolunda ilerlediği, işin sonuna vardığı, eşya kendisine sevimsiz geldiği, onlardan geçtiği, anlatılan şeylerden her biri sahibini terk edip gittiği zaman o kimsenin adına;

- **Zahit.** Denir. Bu kimse zahit olduktan sonradır ki, eşya kendisine kendiliğinden gelir. Ama o kimse, ne eşyanın gelmesini ister, ne de onun gelişini buğz eder.

Ancak o kimse, gelen eşyada, Yüce Allah'ın emrine uyar. Eşya işinde Yüce Allah'ın fiilini görür.

Üstte anlattığımız;

- **Mutasavvıf ve Sofi.** Cümlesinin manası da lügat manası ile yukarıdaki tabirlere uyar.

Bir kimse, kendisini mana yoluna tam verir ise, o kimse aslında sofi'dir. Arap dilinde bunun kelime ölçüsü; Fuil'dir.

- **Sofi...** Tabiri, musafat kelimesi kökünden alınmıştır. Bu sofi sıfatı şu zat için kullanılır. Yüce Zat, her manada o kimseyi tertemiz eylemiştir.

Üstteki manadan olarak şöyle denmiştir;

- Sofi o kimsedir ki, kendisi nefsin afetlerinden yana temizdir. Onun kötülüklerinden arınmıştır. Kendisi yolların en güzeline adamıştır. Kendisini hakikatlerin kapısına bağlamıştır. Kalben ise kullardan hiçbirinin bağlısı değildir.

Tasavvufun manası üzerinde şöyle denmiştir;

- Yüce Hakka karşı doğru olmak. Halk ile de güzel huylu geçin-

mek.

Mutasavvıf ile Sofi kelimeleri arasındaki farkı da şöyle sıralayabiliriz;

Mutasavvıf işin başlangıcındadır; sofi işin sonuna varmıştır.

Mutasavvıf, vuslat yoluna girmiş gider; sofi yolu tamamlayan ve yolun ve vuslatın kendisinde bittiği zata ulaşandır.

Mutasavvıf, aldığı yükü taşıyıp götürmektedir; sofi bir başka manada alınıp götürülmektedir.

Mutasavvıf, ağır hafif ne varsa yüklenmiştir, nefsini eritinceye kadar bu yükü taşır. Bu yüzden kötü arzuları erir. İradesi ve kötü nefsine güveni yok olur. İşte o zaman safi olur ki, bunun adına;

- Sofi.

Denir. Bu manadaki Sofi; kadere yüklenen, meşiyet topu, mukaddes manada terbiye gören, ilimlerin ve hikmetlerin kaynağı, güven ve kurtuluş yeri, evliyanın ve varlığına armağan edenlerin sığınağı, başvuracakları makam, müracaat makamları, nefeslenecekleri, istirahat edecekleri, sevinecekleri karargâhtır.

Şunun içindir ki; O, seçkinlerin boyunlarına taktıkları kolye, taçlarında inci, Yüce Rabbin nazargâhıdır.

Mutasavvıf olan mürid; Nefsini, nefsanî arzularını, şeytanını, Rabbinin halkını, dünyasını, ahiretini bir yana sıkıştırmaktadır.

Bu zatın Rabbine olan ibadet şekli; Altı yönden ve eşyadan ayrılmak, bunlar için ameli ve onların uyarlığını, onların kabulünü terk, onlarla meşgul olmaktan ve onlara meyilli olmaktan yana içini temizlemek sureti ile olmaktadır.

Aynı zat, şeytanına aykırı hareket eder; dünyasını gönülden siler. Kötü arkadaşlarını, kalbinden çıkarır. Bunu Rabbinin hükmü ile yapar ki, arzusu ahiret talebidir.

Bundan sonra nefsi ve nefsanî arzuları ile cihada geçer. Bu yoldaki emrini Yüce Allah'tan alır. Ahiretini bırakır, Yüce Allah'ın veli kullarına hazırladığı cenneti ve diğer şeyleri de bırakır. Zira onun bütün rağbeti ve arzusu Yüce Mevlâ'sıdır. Kâinattan ayrılır, hadiselerden gönlünü temizler. Âlemlerin Rabbi için bir cevher hâlini alır.

Artık ondan bütün ilgiler kesilmiştir, sebepleri bırakmıştır. Aile, evlat bağını gönülden koparmıştır.

Bütün cihetler ona kapanır. Onun yüzüne asıl cihetler ciheti ve kapılar kapısı açılır. Bu hâl şöyle anlatılır;

- Bütün yaratılmışların Rabbi Zat'ın rızası, mahlûkatı yarata-

nın, Rabler Rabbinin hükmüne boyun eğmek.

Bu kimsede, bir fiil cereyan eder. Ama olanı ve olacağı bilen bir zatın fiili. Gizleri ve saklıları bilen bir zatın fiili.

Şanı anlatıldığı gibi olan Yüce bilgin, duyguların ne yönde hareket edeceğini bilir, kalplerde ve niyetlerde tutulanı da bilir.

Bundan sonra hâli anlatılan mürid mutasavvıf'a sözü edilen kapının karşısında bir başka kapı aralanır. Bu kapının adı şudur;

- Melik Deyyan Allah'ın yakınlık kapısı.

O kimse, sonra buradan geçer. Arkadaş meclislerine oturtulur.

Bundan sonra tevhid kürsüsüne oturtulur.

Bundan sonra, aradan perdeler kalkar, yalnızlık yurduna girer. Celâl ve azamet perdeleri kendisine açılır.

Ne zaman ki, gözü celal ve azamete ulaştı; işte o zaman kendisi gider. Nefsinde ve sıfatlarından vazgeçer. Gücünü ve kuvvetini bırakır. Hareketi ve iradesi biter. Arzusu, dünyası, ahireti gider. Kendisi bir billur kadeh gibi olur. İçi saf su doludur. Onda her ne var ise, açıkça görünür.

Artık Yüce Allah'ın kaderi hükmünden başkası onda geçerli değildir. Kendisinde emir dışında başka bir şey bulunmaz.

Kendisinden de hazzından da fena bulmuştur. Yüce Mevlâ'sı ve onun emri ile var olmuştur.

Artık halvet de aramaz. Zira halvet, nefsi ile mevcut içindir.

Bir çocuk hâlini almıştır. Kendisi bir şeyi yemez, yedirilir. Bir şey giymez, giydirilir.

Bu zat, artık kendisini sahibine teslim etmiş, işlerini ona bırakmıştır. Bu durumda olan kimseleri, Allah-û Teâlâ şöyle anlattı;

وَنُقَلِّبُهُمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَذَاتَ الشِّمَالِ

- **"Onları bir sağa, bir sola çeviriniz."** (18/18)

Ancak bu kimse cisim olarak mahlûkat arasındadır. Fiillerle, amellerle onlardan ayrılır. Sırlarla, görülen bazı hallerde, iç durumu ve niyeti ile onlardan ayrı bir mana taşır.

İşte, her kim anlatılan hale ulaşır ise, onun adı; Sofi olur.

Şu manadan ötürü ki; O kimse, halkla, yaratılmışların herhangi biri ile sıkıntıya düşmekten arınmıştır. Bu manada tam safiyetini bulmuştur.

Bu kimse için şu isimleri de verebilirsin;

Ebdal (derviş) zümresinden bir bedel, gözde kullardan bir kul,

nefsini ve Rabbini bilen biri.

Bu zatın erdiği Yüce Rab ölüleri diriltir. Veli kullarını nefis ve tabiat karanlıklarından, nefsanî arzulardan, sapıklıklardan çıkarır, zikir, marifetler, sırlar, ilimler, yakınlık nuru sahasına getirir.

En sonunda zatının nuruna katar.

Şu ayet-i kerime, anlatılan manaya yöneliktir;

اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ مَثَلُ نُورِهِ كَمِشْكٰوةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ

- **"Allah, yerin ve semaların nurudur. Onun nurunun misali, tabakada yanan bir kandildir."** (24/35)

Bir başka ayet-i kerimede ise, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

اَللّٰهُ وَلِيُّ الَّذِينَ اٰمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ

- **"Allah iman edenlerin sahibidir. Onları zulmetlerden nura çıkarır."** (2/257)

Üstte anlatılan manadan da anlaşılacağı üzere, Allah-û Teâlâ o sevdiği kulların zulmetten nura çıkarılmasını üzerine almıştır.

Yüce Allah, sevdiği kulları, kalplerde gizli duranları, niyete alınanları bildirmiştir.

Rabbim onları kalplerin casusu eylemiştir. Gizli saklı işler için onları emin kılmıştır.

Gizlide ve aşikârede olanları düşmanlardan korumuştur.

Şeytan, onları doğru yoldan saptıramaz. Uyulan nefsanî arzular, onları hatalara meyil ettirmez.

Anlatılan manada Allah-û Teâlâ, şeytana hitaben şöyle buyurdu;

-**"Kullarım üzerinde senin geçerli hükmün olamaz."** (15/42) Kötülükle emreden nefis, ehlisünnet vel-cemaat yolundan çıkarıp düşük, silik lezzetlere çağıran üstün şehvet duygularının onlara bir tesiri olamaz.

Allah-û Teâlâ şanı anlatılan zatlar hakkında şöyle buyurdu;

كَذٰلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ السُّوٓءَ وَالْفَحْشَآءَ اِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ

-**"Böylece ondan fenalığı, fuhşu bertaraf ettik. Zira o, bizim seçilmiş kullarımızdandı."** (12/24)

Onların bekçisi Rabbimdir. Nefsin anlayışsızlığı, alıştığı kötü alışkanlıkları azamet saltanatı ile onlardan söküp atmıştır. Onları, kendilerine yakışan mertebelerde sabit tutmuştur. Şartına uygun bir şekilde, ahde vefa işinde onlara başarı vermiştir. Aynı zamanda gidi-

şatlarında da onları başarılı kılmıştır. Alıştıkları şeyleri bırakmakta, çaresiz kaldıkları zamanda, onlara sabır tahammül de vermiştir.

İşte anlatılan mananın gereği olarak, onlar farzı eda etmişlerdir. Şeriat sınırlarını ve ilahi emirleri yerine getirmişlerdir. Mertebelere riayet etmişlerdir. Böylelikle; Sağlam, dürüst, temiz, edepli, pak, geniş gönüllü, arınmış, kahraman ve atılgan olmuşlardır.

Bu hâl içinde, onlar için velâyet hâli tamamlanmıştır. Yüce Allah'ın onları kendi öz yönetimine alması hakikat olmuştur. Zira Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

اَللّٰهُ وَلِيُّ الَّذِينَ اٰمَنُوا

- **"Allah iman edenlerin sahibidir."** (2/257)

وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ

- **"Yararlı kulların yöneticisi odur."** (7/196)

Böylelikle onlar, kendi mertebelerinden çıkıp mülkün sahibi Yüce Zat'a ulaşmışlardır. Bu manadan olarak, Yüce Hakkın katında onların özel mertebeleri vardır.

Artık gizli hâlleri açıktan oluşmaya başlamıştır. Yüce Rableri ile kalpleri ve sırları ile münacat ederler. Onun zatından başkasını bırakıp onunla olmaya başlamışlardır.

Ve onlar, nefislerinin arzusundan tamamen alınmışlardır. Hatta her yersiz şeyi bırakmışlardır. Yüce Rabbi bulduktan sonra ne gam. Zira o, her şeyin Rabbidir. Onları kudret kabzasında tutar. Onları kendi bağları ile bağlamış, kendilerini emin kılmıştır.

Artık onlar, bir yere gidemezler. Zira Yüce Hakkın elinde, onun korusunda, onun iradesindedirler.

Tevhid ve rahmet sahasında yaşarlar, yakınlık kokusunu alırlar. Artık hiçbir şeyle meşgul olmazlar. Meğerki yapmaları için kendilerine bir amelin izni verilebilsin.

Kalplerinin değil; bedenleri için bir amel işleme zamanı geldiği zaman, bir gözetim altında o amelleri işlemeye geçerler. Şunun için ki; Kendilerine şeytanın, nefislerinin, havai arzularının zararı dokunmayasın. Amelleri şeytanların hazzından salim olsun diye.

Nefsin şerri ve fesadı sayılan; Gösteriş, iki yüzlülük, kendini beğenmişlik, yapılan işe karşılık beklemek, eşyadan bir şeyi, gücü ve kuvveti Yüce Hakkın Zatına ortak bilmek uygunsuz şeylerden onları kurtarabilmek.

Bu manadan dolayı, onlar bütün yaptıkları amelleri, Yüce Hak-

kın bir fazlı olarak görürler. İşledikleri her iyi ameli, Yüce Allah'tan gelen bir başarı bilirler. Kendilerinden bir iş meydana geliyor ise, Yüce Hakkın verdiği başarı iledir. Bunları iyi bilirler.

Onlar, her hâl û kârda korunurlar. Ta ki; Anlatılan inanca sahip olduktan sonra hidayet yolundan ayrılmasınlar.

Bu has kullar, anlatılan emirleri yerine getirip işlemeleri gereken amelleri yaptıktan sonra, kendi bulundukları mertebelere dönerler. Ortada kalırlar. O mertebeleri kalpleri ile korurlar, gönülleri ile oraya tutunurlar.

Zaman olur ki; Hâli anlatılan zatlar tek tek bir başka hâle geçerler. Yani; Tam olarak emniyetleri sağlandıktan sonra. Bu hâl içinde, onlara tek hitaplar gelebilir. Bu hâl içinde, teklik kazanır. Mesela şu hitap gelir;

اِنَّكَ الْيَوْمَ لَدَيْنَا مَكِينٌ اَمِينٌ

- **"Sen, bugün bizim gözümüzde, önemli bir makam sahibisin..."** (12/24)

Bu makamı bulan kimselere artık izin gerekmez. Zira onlar, yapacakları işler kendi inisiyatiflerine bırakılmış durumdadırlar. Ne var ki, bu durumda onlar, işlerden hangi işe yanaşsalar, Yüce Hakkın kudret elindedirler.

Bu mananın bir gerçek olduğu Resulullah (s.a.v) efendimizden gelen bir kudsi hadiste anlatılır. Bu kudsi hadis-i şerifi, Yüce Allah'ın emri ile Cebrail gelip bildirmiştir. Resulullah (s.a.v) efendimiz de ümmetine anlatmıştır.

Bu kudsi hadis-i şerifinde Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurur;

- **"Kulum farzların edasında olduğu kadar bana hiçbir şeyle yaklaşamaz. Bu arada, bana nafile ibadetlerle de yaklaşır ki, onu severim. O kulumu sevdiğim zaman kulağı olurum, gözü olurum, dili olurum, kalbi olurum. Bu durumları ile benimle duyar, benimle görür, benimle konuşur, aklı benimle erer, benimle tutar."**

Bu kudsi hadis-i şerifi, bu kitabın pek çok yerlerinde anlattık. Zira burada anlatılan mana anlatmaya çalıştığımız makamın aslını gösterir, temelini açıklar.

Bu makamda, kulun kalbi, Yüce Rabbin sevgisi ile dolar. Onun nuru ile kaplanır. Onun ilmi ve marifet nuru ile dolar. Bu olmadıkça, anlattığımız makama ulaşmak sağlama çıkmaz.

Resulullah (s.a.v) efendimizin şu hadis-i şerifi anlatılan manada ne kadar güzeldir;

- **"Bir kimse, bütün kalbi ile Allah'ı seven birini görmek istiyorsa, Ebu Huzeyfe'nin azatlı kölesi Salim'e baksın."** Allah onlardan razı olsun.

Hâli anlatıldığı gibi olan bir kimsenin; dışı Yüce Allah'ın fiili ile işini görmekte ve hareket etmektedir. Onun içi ise, Yüce Allah'ın varlık nuru ile doludur.

Musa (a.s), münacatı sırasında bir gün Yüce Allah'a şöyle niyazda bulundu;

- Ya Rabbi, seni nerede arayayım? Bunun üzerine Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

- Ben hangi yere sığabilirim ki! Beni hangi mekân taşıyabilir ki! Şayet benim nerede olduğumu bilmek istersen, ben fani şeyleri terk eden temiz kalpte olurum.

Üstteki cümlede geçen;

- **Terk eden.** Tabiri, şu kimse için kullanılır; Kendi zoru ile bırakacaklarını bırakmaya çalışır. Ancak onda bir bakiye vardır.

Sonradan, Rabbi o kimseye bir ihsanda bulunur. O zaman, kendi benliğini yok eder. Daha açık manası ile Mana yönü ile bir ölüme geçer ki, artık madde ile pek ilgisi kalmaz. Bilhassa yersiz manada. Durum böyle olunca, Mevlâ'sından gayrına bir iltifatı kalmaz. Burada şöyle bir soru sorulabilir;

Burada anlatılan Rabbin ihsanı ne manadadır? Yani; O kula minnet yolu ile verdiği ihsan. Bunun için şu cevabı veririz;

Yüce Allah o kulunu bir mertebede tuttu. Kulun, orada kalmasını da şart koştu.

Kul bu şartı yerine getirdi. Gerek amel, gerekse hareket olarak, o sınırı aşıp makam tecavüzünde bulunmadı. Sınırı korudu, öteye aşmadı.

Kulun bu hâli iyi görününce, kendisini Yüce Hak, ceberut mülküne geçirdi. Artık kalacağı yer burası idi. Kul burada nefsini daha da yararlı hâle getirdi. Nefsinin azgınlıklarını kırdı. Onu düşük ve her emrine boyun eğen eyledi.

Bundan sonra o kulun, nefsini Melik Sultan'a iletti. Bundan kastı; İyi bir terbiye almaktı. Bu durumda, o kimsenin nefsindeki kötü salgı bezleri de; Bütün şehvet duygularının köküdür. Bu da nefiste sabit bir şeydir.

Yüce Hak bundan sonra, Celâl mülküne nakleder, burada daha

iyi bir edep yoluna koyar.

Bundan sonra, Celâl mülküne aktarıp orada da kirlerini giderir.

Sonra azamet mülküne geçirip orada yıkar.

Sonra beha mülküne aktarıp orada kokular.

Sonra behçet mülküne götürüp orada gönlüne genişlik verir.

Sonra heybet mülküne götürüp orada terbiye edip geliştirir.

Sonra onu rahmet mülküne götürüp orada sular, kuvvetlendirir ve kahraman kılar.

Sonra ferdiyet mülküne götürüp orada tekliğe erdirir. Burada, onun gıdası lütuf olur. Şefkat onun dağınık hâllerini toplar, hoş tutmakla onu himayesine alır. Muhabbet takviye eder. Şevk onu yaklaştırır. İstek, onun zatına sevgisini artırır.

Bütün bu hâller içinde Aziz Cevvad Zat onu her yana döndürür. Yaklaştırır ve uzaklaştırır. Kendi hâline bırakır ve terbiyesine alır. Münacatına alır ve onunla ihsan yollu şakalaşır. Sonra da birden kapanır.

Hâli anlatılan kul her nerede olsa ve hangi hoş mekânda bulunsa, hangi hâl içinde olsa daima Rabbine yaklaşır. Rabbinin avucu içindedir. Hem de sırlarını taşıyan bir kimse olarak. Rabbinden, kullarına yerine getirilmesi gereken emirleri taşır.

İşbu hâle geldikten sonra o kul için söylenecek sıfat kalmaz. Söz ve ibareler biter. Aklın ereceği, kalbin dayanacağı bu kadardır. Evliya kulların hâlleri ancak buraya ulaşabilir. Bundan ötesine gelince, orası peygamberlere mahsustur.

Çünkü; Velâyet hâlinin bitiminde, peygamberlik başlar. Onların tümüne Allah'ın salâtları, selâmı, tahiyyatı, şefkati ve rahmeti olsun.

Peygamberlikle velâyet arasındaki bir farkı şöyle anlatabiliriz;

-Peygamberlik Allah'tan gelen bir kelamdır; emirdir ve vahiydir. Bu gelen kelâm içinde ruh vardır, vahyi ruh getirir. O kelamın mührü de Allah'tan bir ruhtur.

Peygamber bu geleni hem kabul eder, hem de kabul ettirir. Zira Allah'tan gelen bir ruhtur.

Böyle bir manayı mutlaka tasdik etmek gereklidir. Her kim, kabul etmez ise bir gerçeği inkâr etmiş olur. Şeriat dilinde bu kimsenin adı şudur; Kâfir.

Zira o kimse, ruhu ile gelen Allah kelamını kabul etmemektedir. Velâyete gelince;

Böyle bir kimsenin sözünü Yüce Allah idare eder. İlham yollu

ona söyleteceğini söyletir. Edilen söz o kulundur. Ancak bu söz, hak olarak Allah'tan gelir. Gelirken, o veli kul üzerinde bir sükûnet, vakar ve ağırlık vardır. O sözü Yüce Hakka cezbeli kulun kalbinde bulunan gönül rahatlığı hâli çeker. Ve o veli kul o kelâmı sükûnetle kabul eder.

Peygamberlere, ruhla gelen sözün adı;

-**Kelâmdır.** Yani; Vahiy kelâmı.

Evliyaya gelen sözün adı ise; **Hadistir.**

Kelâmı kabul etmeyen kâfir olur. Zira bu durumda, o kimse Yüce Allah'ın kelâmını ve vahyini kabul etmemektedir.

Ancak, evliyaya gelen hadis sözünü inkâr eden kâfir olmaz. Ancak, manadan yana ziyan eder. Üzerine bir vebal alır. Kalbini köreltir.

Çünkü bu durumda hak olan manayı inkâr etmektedir. O gelen şey Allah sevgisinden anlatmaktadır. Bu mana Yüce Allah'ın özünde bilen birinden gelmiştir. Onun bu bilgisi iledir ki; Yüce Hak o güzel manayı kalbine bırakmıştır. O mana, Yüce Hak'tan gelir, kalbe yerleşir.

Hadis öyle bir şeydir ki; İlâhi iradenin çıkacağı bir zamanda, Allah'ı bilenin bu bilgisi yolunda gerçekleşmektedir. O zaman, özde meydana gelen bir hadis gönül sırrı gibi olur. Bu gibi bir hadisin gelişi de, ancak hâli anlatılan bir kula Allah'tan muhabbet yollu gelir. Bir gerçek olarak kulun kalbine yerleşir. Kalp onu derin bir sükûnet varlığı içinde kabullenir.

2- BÖLÜM

TARİKATA GİRİŞ, ŞEYHE KARŞI EDEB VE MÜRİDİN TERBİYESİ

a) Tarikata ilk giren kimsenin yapması gereken işler
b) Şeyhine karşı yapması gereken edebi hareket
c) Müridin terbiyesi işinde şeyhe düşen işler.

Bu yola giren kimseye, önce sağlam bir itikad sahibi olması lâzımdır. Nitekim bu yolda esas olan budur.

Ehli Sünnet olan geçmişteki gelip giden büyük zatların itikad yolunu izlemek gerek. Zira onların tuttuğu yol; Nebilerin ve Resullerin yoludur. Sahabenin yoludur. Velilerin ve sıddıkların yoludur.

Bu itikad işi, kitabın başında ayrıntıları ile anlatıldı.

Hülasa; Bu yola ilk giren kimseye gereken, Kur'ân'a tutunmak, Resulullah (s.a.v) efendimizin sünnetine girmek ve onların gösterdiği yolda hareket etmektir. Bunların emrini tutmalı, yasaklarından kaçmalı. Esasta ve teferruatta bunlara sarılmalıdır.

Allah'a ulaştıran bu yolda, bir mürid Kur'ân'ı ve Resulullah (s.a.v) efendimizin sünnetini Allah'a ulaştıran iki kanat saymalıdır.

Bundan sonra sadakat ve içtihat gelir.

Hidayet ve Yüce Allah'a delil buluncaya kadar anlatılan işlere devam etmelidir. Bu delil, kendisini Yüce Hakka götüren bir önderdir. Sonra o kimse, kendisinin arkadaş edeceği bir arkadaş olur. Yorulup kaldığı zaman, ona sığınıp rahat bulur. Şehvet duygularının kabardığı, her yanını zulmet sardığı, nefsinin şerri baş gösterdiği, sapık arzuları kendisini bastığı zaman o zata sığınır. Bu yolda nefsi dikleşip bu yolda yürümekten kaldığı zaman, o zattan yardım isteyecektir.

İşte Kur'ân ve sünnet yolundan ayrılmadığı takdirde, bütün işlere ermek onun için kolay olur. Allah-û Teâlâ bu manada şöyle buyurdu;

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا

- **"O kimseler ki; yolumuzda çaba harcarlar, elbette onlara yollarımızı gösteririz."** (29/69) Bir hikmet ehli zat şöyle demiştir;

"Bir kimse talebini ciddi yapar ise bulur." Sağlam bir itikad iledir ki, bu yola girene hakikat ilmini elde etmek mümkün olur.

Ciddi bir çalışmaya girdikten sonra da, hakikat yoluna girmek mümkün olur.

Bundan sonra o kimseye ihlâs gerekir. Yani, Yüce Allah'a karşı her sözünde ve işinde, girdiği yolda, attığı her adımı Allah için atmalıdır, kaldırdığı her adımını Allah için kaldırmalıdır. Yüce Allah'a tam ulaşıncaya kadar bu hâlini sürdürmelidir.

Bütün bu işleri yaparken, hiçbir ayıplayan onu yolundan almamalıdır. Zira sadık yolcuyu hiç kimse yolundan döndüremez. Yolda gördüğü herhangi bir ikram da onu yolundan almamalıdır. Yani, keramet çeşidi şeylere kanmamalıdır. Kerameti görünce, Yüce Allah'ı bırakıp ona kanmamalı. Zira böyle bir keramet görmek; vuslatı bulmadıkça, kendisi için Rabbine karşı utanç verici bir şey olur. Ancak Yüce Allah'a ulaşmak işi gerçekleştikten sonradır ki, keramet çeşidi şeyler kendisine zarar vermez.

Kerametler, kudret kapısından gelmektedir ve onun semereleri arasındadır. Oranın alametleri arasında sayılır. Ama Yüce Hakka ulaşmak kudretin kendisidir. Bir şey, kendi özünü eksiltmez. Kendi için artık utanç verici bir şey de yoktur.

Nasıl anlatıldığı gibi olmasın ki, artık yeryüzünde kendisi bir kudrettir, harika olan kendisidir.

Artık onun her sözü bir hikmet manası taşır. Hâlbuki daha önce cahildi, dili konuşma bilmezdi, aklı ermezdi, kusurlu idi. Ne var ki, şimdi onun duruşu ve hareketi, gördüğü işlerin tümü bir ibret manzarasıdır ama ibret alana. Onun üzerinde ve özünde Yüce Allah'ın fiilleri cereyan eder. Hem de akıllara durgunluk verecek şekilde.

Bundan sonra, o kimseye kerameti istemesi emri gelir, hatta bunun için zorlanır. Onun katında şu mana kesinlik kazanır ki; helâki ve mahvi keramet babındaki isteği terki ve bu emre muhalefet etmesidir.

Şunu bilir ki; Bulunduğu hâlde sebatı, bekası, ibadeti, Rabbinin rızasını bulması, ona yakınlığı, Rabbine olan sevgisinin artması, kerameti talebindedir ve bu işte kendisine verilen emri tutmaktır. Bu durumda, keramet ona nasıl bir zarar verebilir.

Ne var ki, Rabbi ile arasında incecik bir tül olur. Böyle oluşu da bir zarar getirmez.

Ancak, kendisine hâlinin ağır basması zamanı hariç, kerameti avam halka açmamalıdır. Zira velâyet hâlinin şartları arasında kerameti saklamak vardır.

Evliyadaki kerametin aslı olan mucizeler peygamberliğin şartları arasındadır. Bunların, açıktan halka duyurulması ve gösterilmesi gerekir. Peygamberlikle velilik arasındaki fark bundan ayırt edilir.

Bir velâyet sahibi için, kusur yerlerine gitmek, kusurlu zamanını boşa geçiren kimselerle oturup kalkmak doğru olmaz. Hele onlara oturup dedikodu etmek hiç yakışmaz.

Onlar, amellerin ve ilâhi tekliflerin düşmanlarıdır. Boş yere İslâm ve İman iddiacılarıdır. Hemen her hâlleri sözdedir. Allah-û Teâlâ onlar hakkında şöyle buyurdu;

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَالاَ تَفْعَلُونَ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللّٰهِ اَنْ تَقُولُوا مَالاَ تَفْعَلُونَ

- **"Ey iman edenler, neden yapamayacağınız şeyi söylediniz? Yapamayacağınız şeyi söylemeniz, Allah katında ceza olarak büyük oldu."** (61/2-3)

Diğer bir ayet-i kerimede ise, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

اَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ اَنْفُسَكُمْ وَاَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ اَفَلاَ تَعْقِلُونَ

- **"Siz insanlara iyiliği söylüyor, kendinizi unutuyor musunuz? Hâlbuki kitabı da okumaktasınız. Aklınız ermiyor mu?"** (2/44)

Bu yola giren müride düşer ki; Elinde bulunanı saklamak yolunu tutmaya, sabır yemeğini ve orucunu açacak şeyi bulmakta zorluk çekeceği endişesi ile cimrilik etmemelidir. Kalbinde ve özünde şunu kesin olarak bilmeli ki, Allah-û Teâlâ geçmiş zamanların hiçbirinde cimri bir veli yaratmamıştır.

Bir hak yolcusu müridin aşağıda sayılacak işleri yapması yerinde olur;

Sürekli bir zillet hâline şimdiden razı olmalıdır. Nasipsizlikten yana şimdiden gönlünü hoş tutmalıdır. Daima aç ve susuz kalmaya, ünsüz yaşamaya şimdiden razı olmalıdır. İnsanların kendisini kötülemesine katlanmalıdır.

Kendi arkadaşlarını, yakınlarını, iyilik ve ihsanda önde görmelidir. Büyük zatların yanına yaklaşmalı, ilim sahiplerinin meclislerinde oturmalıdır.

Cemaat doysun, kendisi aç kalsın. Hemen herkese izzet ikram içinde bulunsun, kendisine onlardan alt olmakta yeter. Cemaatin tü-

mü izzet bulsun, ama o kendisi için zilleti seçmelidir, kendisinin nasibi onu bilmelidir.

Anlatılan işlerin olacağına şimdiden gönül hoşluğu ile razı olmayan kimseye mana kapılarının hiçbiri açılmaz, hayır olarak hiçbir şey de gelmez. Tamamı ile felâha ermek, bütünüyle kurtuluşa kavuşmak, anlattığımız işlerdedir.

Yine bu yola ilk giren müride düşer ki; Allah-û Teâlâ'dan geçmişte işlediği günahları için mağfiretten, gelecekte işlemesi muhtemel günahlara karşı da korunmadan başka bir talebi olmasın.

Gelen saatlerin hemen her birinde kendisine Yüce Allah'tan sevgisinin hâsıl olmasını dilemelidir. Kendisini, onun Yüce Zatına ulaştıran şeyleri istemelidir. Sonra, Yüce Hakka her hâlde hoşnutluğunu belli etmelidir.

Allah'ın veli kullarından bedellerinden şeyhlerine karşı içten sevgi beslemelidir.

Anlatıldığı gibi yaptığı takdirde; akıl sahibi, gönül ehli sevgili zatlar zümresine dâhil olur. Yüce Allah'ı asıl bilen onlardır. İbretli, hikmetli işlere vâkıf olan onlardır. Bunların anlatılan hâli sonundadır ki; Kalpler saf olur, içler ve niyetler temize çıkar.

Buraya kadar anlattıklarımız, bir müridin sıfatları arasındadır. Bir mürid, kalbini taleplerden, isteklerden tüm olarak temizlemedikçe hatta başka ihtiyaçlardan ve taleplerden kalbini arıtmadıkça tam olarak ve hakkı olduğu biçimde mürid sıfatını alamaz.

1. FASIL; Müridin şeyhine karşı edebi.

Bir mürid için başta gerekli olan şunlardır;

a) Dışta şeyhinin emrine aykırı hareketi terk etmek.

b) İçinde de onun emirlerine itiraz sahibi olmamak.

Dış yönü ile baş kaldıran bir kimse, edebini bırakmış olur. İçinden itiraz eden de kendisini ölüme atmış olur.

Müride düşen görev; Sonuna kadar, şeyhi namına nefsine düşman kesilmektir. İçten ve dıştan şeyhinin emrine aykırı hareket etmekten, nefsini çekip almalıdır. Bu arada, ayet-i kerime olarak gelen şu duayı okumalıdır;

رَبَّنَا اغْفِرْلَنَا وَلِاخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْايمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِى قُلُوبِنَا غِلاًّ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا
رَبَّنَآ اِنَّكَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ

- **"Rabbimiz bizi bağışla. Bizden evvel imanla geçip giden kardeşlerimizi de bağışla. İman eden kardeşlerimize karşı, kalbimize kin bırakma. Rabbimiz, sen Raufsun, Rahimsin."** (59/10)

Bir müride şeyhinden görünen ve kendisine sevimsiz gelen bir şey olur ise, onu misal getirerek, işaret yollu anlatmaya çalışmalıdır. O sevmediği şeyi, ona açık bir şekilde söylememelidir. Zira böyle bir şey, onun nefretini çeker.

Şayet şeyhinden herhangi bir ayıp görür ise, bunu gizlemeye çalışmalıdır. Şeyhini değil, kendi nefsini itham etmelidir. Şeyhinin o ayıbı için şeriatta bir yorum aramalıdır.

Şayet şeriatta bir özür kapısı bulamaz ise, şeyhi için istiğfar etmeli ve ona başarı dileğinde bulunmalıdır. Onun için bilgi, ayıkma hâli, korunmak, himaye istemelidir.

Hiçbir zaman, şeyhinin günah işlemez masum bir kimse olacağına da itikad etmelidir. Ondan gördüğü ayıbı da hiçbir kimseye anlatmamalıdır.

Aradan bir gün veya bir saat geçtikten sonra, şeyhi o hâlinden dönebilir. Yahut bu hâlinden, bir gün veya bir saat sonra geçeceğine itikad etmelidir. Zira şeyh daha yüksek mertebeye geçebilir, olduğu hâlde kalmaz. O yaptığı şeyde bir anlık gaflet ve yanılma sonucu olmuştur. İki hâl arasındaki bir arada olmuştur.

Zira her iki hâl arsında bir fasıla ve bir dönüş vardır. Bu dönüş şeriatın ruhsat verdiği şeylere, mubahlara, zorluğa olur.

Bunu iki ev arasındaki bir boşluk olarak saymalıdır. İki konak arasına bir dinlenme yeri bilmelidir. Birinci hâlin nihayeti, ikinci hâlin eşiğine varış saymalıdır. Bir velâyet hâlinden diğerine geçiş görmelidir. Bir velâyetin rütbeli elbisesini çıkarıp diğerini giymek saymalıdır ki; İkincisi birincisinden daha yüksektir, daha şereflidir. Zira şeyh her an Allah-û Teâlâ katından gelen daha ziyade ihsana nail olmaktadır, ondan yakınlık bulmaktadır.

Şeyh bazen öfkelenebilir. Yüzünü astığı da olur. Kendisinden yüz çevirme hâli de çıkabilir. Ancak, bütün bu hâllerden dolayı, şeyhten ayrılmamalıdır. Kendi özünü araştırmalı, şeyhine karşı kendisinden çıkan edep dışı harekete göz atmalıdır.

Bu arada, sonu Yüce Allah'a ulaşan aşırı bir harekette de bulunmuş olabilir. Mesela; Yapılması gereken bir emri yapmamış, yasak bir işten kendisini çekememiştir.

Bütün bu anlatılanlar için, Rabbinden bağışlanmasını dilemeli, ona tövbesini sunmalıdır. O yapılan aşırı işlere bir daha dönmemeyi

niyetine almalıdır.

Daha sonra da şeyhten özür dilemelidir. Onun önünde eğilmeli, eteklerine yapışmalıdır. Gelecekte ona muhalefet etmemek sureti ile sevgisindeki doğruluğu göstermelidir. Her daim onun yanından ayrılmamaya, onun hizmetinde durmaya gayret göstermelidir.

Mürid, şeyhini Yüce Rabbi ile arasında bir vasıta bilmelidir. Rabbine ulaştıran bir yol ve bir sebep bilmelidir.

Mesela, bir kimseyi ele alalım. Bu kimse, sultanı görmek ister. Ama onunla yakınlığı ve tanışıklığı yoktur. Şimdi bu kimseye mutlaka gereklidir ki; Padişahın perde darlarından birini görebilsin. Yahut onun yakın çevresinden ve özel adamlarından birini bulsun.

Bu bulduğu zat, kendisine sultanın hâlini ve âdetini öğretecektir. Onun huzurunda nasıl duracağını, onunla nasıl konuşacağını anlatacaktır. Hatta onun yanına giderken, ne gibi hediyeler götüreceğini bildirecektir. Onun hazinelerinde bulunmayanı söyleyecektir. Nelerden çok, nelerden az götürmesi gerektiğini de tembih edecektir.

Bütün bu işler şunun için yapılır ki; O huzura çıkarken, kapıdan girmelidir. Kapı sayılmayan başka bir yerden girmemelidir. Yani; Her işi, edebine erkânına göre yapmalıdır. Aksi hâlde daha işe başlarken kaybeder, ihanete uğrar ve kovulur. Sultandan umduğunu bulamaz, maksuduna eremez.

Her yeni bir yere girende bir heyecan vardır. Bu manadan olarak, ona hatırlatan ve minnet borcu olan biri gerek. Elinden tutup kendisine yakışan bir yere oturtan biri gerek. Ta ki; Bir ihanete uğramasın. Kendisinin edepsizlik ettiği, akılsız davrandığı gösterilmemelidir.

Üstteki manadan gerçek olarak ortaya çıkan odur ki; Yüce Allah'ın yeryüzünde cereyan eden âdeti de böyledir. Yani; Bir şeyh olsun, bir de mürid. Bir sahip olsun, bir de onun sahip olduğu kişi. Bir uyan olsun, bir de uyulan.

Bu durum, Âdem (a.s)'den beri böyledir, kıyamete kadar da sürecektir. Hele bir Âdem (a.s)'ın hâline bir bak ta gör.

Allah-û Teâlâ Âdem (a.s)'ı yarattıktan sonra, ona isimlerin hemen her birini belletti. Allah-û Teâlâ ile Âdem (a.s), bir usta çırak gibi oldu. Hemen işe onu öğretmekle başladı. Bir mürid ile şeyhi gibi oldular.

Allah-û Teâlâ, Âdem (a.s)'a şöyle anlattı;

- Ey Âdem, bu katırdır bu da eşek!

Âdem'e o kadar şey öğretti ki, çanak çömleğin adını da öğretti.

Allah-û Teâlâ Âdem (a.s)'a öğreteceklerini öğrettikten sonra, onu muallim bir üstat, hâkim bir şeyh eyledi.

Ona çeşitli hülleleri giydirdi; süslü takılar taktı. Tacını giydirip, kuşak bağladıktan sonra cennette bir kürsü üzerine oturttu. Konuşmayı da öğretti.

Melekleri, Âdem'in çevresine saf saf sıraladı.

Sonra Âdem'e şöyle buyurdu;

يَا آدَمُ اَنْبِئْهُمْ بِاَسْمَآئِهِمْ

- **"Ey Âdem, bunlara her şeyi isimleri ile anlat."** (2/33)

Zira meleklerin aczi, seni bilmemeleri çıkmıştır.

Melekler, Âdem'in bildiği şeyi bilmediklerini daha önce itiraf etmişlerdi. O zaman, şöyle demişlerdi;

سُبْحَانَكَ لاَ عِلْمَ لَنَآ اِلاَّ مَا عَلَّمْتَنَا

- **"Sübhansın bizim ne bildiğimiz var. Ancak senin bize öğrettiğin kadarını biliriz."** (2/32)

Bundan sonra Âdem meleklerin şeyhi oldu; melekler de Âdem'in talebeleri. Kur'ân'ın da şahitlik üzere, hemen her şeyi isimleri ile saydı. Bunun üzerine Âdem (a.s)'in onlara nazaran daha faziletli olduğu anlaşıldı. Hem Allah katında, hem de kendi yanlarında Âdem'in daha şerefli ve daha faziletli olduğu ortaya çıktı.

Âdem, bundan sonra onların tâbi oldukları bir zat oldu. Ne zaman ki, olanlar oldu; Âdem ağaçtan yedi ve cennetten de çıkarıldı.

Hâl bir başka oldu. Makam bir başka makam oldu. Önceki ilmi de kendisine verilmedi. Henüz bir yere de yerleşmemiş durumda idi. Yeryüzünde kesin kalacağı da belli değildi. Kendisi, cennetten çıkarılıp yeryüzüne gönderileceğini sanmıyordu. Ama olan olmuştu.

Sonra yeryüzüne ulaştı. Orada gezip durdu. Ne var ki yeni geldiği bu yerden korkmaya başladı. Daha önce hiç görmediği şeyleri yeryüzünde gördü.

Kendisine açlık geldi. Susadı. Hararet bastı, yandı. Bir sıkıntı sardı. Daha önce bunların hiçbirine alışık değildi.

Kendisi bu hâle geldikten sonradır ki; Bir muallime, bir mürşide, bir üstada, bir delile, bir terbiyeciye, bir aktarıcıya ihtiyaç hissetti.

Bunun üzerine Allah-û Teâlâ Cebrail (a.s)'i ona yolladı. Cebrail (a.s) geldikten sonra onunla arkadaş oldu. Zor durumda kaldığı konaklama yerini kendisine anlattı.

Âdem (a.s)'e buğday verdi. Sonra bunu ekmesini söyledi. Sonra olgunlaştıktan sonra, toplamasını emretti. Bu yolda, kendisine gereken sebepleri hazırladı; un yapmasını emretti.

Bundan sonra Âdem'e ekmek yapmasını, sonra o ekmekten yemesini emretti.

Sonra, yediği şeyler midesinden çıkmak istedi. Ancak Âdem bunun nasıl olacağını bilmiyordu. Yine bir öğreticiye ihtiyaç hissetti.

Cebrail (a.s) nasıl dışarı çıkacağını ve nasıl temizlik yapacağını da ona öğretti. Bulunduğu yerde nasıl ibadet edeceğini de kendisine anlattı.

Âdem (a.s)'ın cesedi daha önce beyaz ve parlaktı. Ama o beyazlık ve parlaklık değişip kararmıştı. Tekrar eski hâline nasıl döneceğini de Âdem'e öğretti. Bu yolda yapması için Eyyam-ı Bıyd orucunu ona emretti. Yani; Her ayın 13. 14. 15. günlerini oruçlu geçirmesini söyledi. Bunları yapınca vücudu beyaz oldu.

Cebrail (a.s), Âdem (a.s)'e daha başka ilim ve edep yollarını da öğretti.

Böylece, Âdem (a.s), Cebrail (a.s)'in bir talebesi oldu. Cebrail (a.s) de onun üstadı ve şeyhi oldu. Hâlbuki daha önce, Âdem (a.s), tüm meleklerin tâbi olduğu bir zattı, onların en bilgini idi.

Ne var ki, o hâllerin tümü değişti. İş bir başkaya vardı. Yeni bir başka yer oldu.Bundan sonrası sırası ile devam edip gitti.

Âdem (a.s), bildiklerini oğlu Şit'e öğretti. Şit'in çocukları da öğreneceklerini ondan öğrendiler.

Nuh (a.s), öğreteceklerini kendi çocuklarına öğretti.

İbrahim (a.s) da öğreteceklerini kendi çocuklarına öğretti.

Anlatılan manada şu ayet-i kerimede daha açık olarak anlatılır;

وَوَصّٰى بِهَآ اِبْرٰهٖيمُ بَنٖيهِ وَيَعْقُوبُ

- **"İbrahim ve Yakup çocuklarına tavsiye ettiler."** (2/132)

Yani; Emrettiler ve öğrettiler.

Musa ve Harun (a.s) da kendi çocuklarına ve İsrail oğullarına bildirdiler.

İsa (a.s) da kendi havarilerine öğretti.

Sonra, Cebrail (a.s) Resulullah (s.a.v) efendimize bazı şeyleri öğretti. Abdest almak, namaz kılmak, misvak (diş fırçası) kullanmak da onun Resulullah (s.a.v) efendimize öğrettikleri arasında idi.

Resulullah (s.a.v) efendimiz bu manada şöyle buyurdu;

"Cebrail bana misvak kullanmayı tavsiye etti. Nerede ise farz olacaktı. Cebrail bana Kâbe'nin yanında iki kere namaz kıldırdı. Güneşin zevali sırasında bana öğle namazını kıldırdı."

Üstteki hadis-i şerifin devamı vardır; daha önce anlatıldı.

Sahabe de öğreneceğini Resulullah (s.a.v) efendimizden öğrendi.

Tâbiin de öğreneceğini sahabeden öğrendi.

Tâbiine uyanlar da öğreneceklerini onlardan öğrendiler.

Asır asır, göbek göbek gelenler birbirlerinden öğrenerek geldiler.

Peygamberlerden her bir peygamberin yoluna gidip hidayetine tâbi olduğu bir arkadaşı olmuştur. Kendisini izleyen, mezhebine giren biri bulunmuştur ki, sonra kendisinin halifesi olmuş ve yerine geçmiştir. Şöyle ki;

Musa (a.s)'nın hizmetinde bulunan bir genç vardı ki; Yuşa bin Nun (a.s) idi.

İsa (a.s)'la da Havarileri vardı.

Hazret-i Ebubekir ve Hazret-i Ömer de Resulullah (s.a.v) efendimizle beraber olmuşlardır. Hazret-i Osman ve Hazret-i Ali de öyledir. Diğer kalan sahabeyi de bu arada sayabiliriz. Allah onlardan razı olsun.

Veliler, sıddıklar, bedeller de öğreticiler ve talebeler arasında sayılırlar. Şöyle ki;

Hasan-ı Basrî ile Utbe bin Gulam öğretici ve talebe gibi idiler.

Sırrı-i Sakati ile kendi hizmetini gören ve kız kardeşinin oğlu Ebul Kasım Cüneyd-i Bağdadî de öyle idi.

Bunların şerhi yapılsa çok olur.

Şeyhler Allah'a vardıran yoldur. Yüce Allah'a götüren delillerdir. Yüce Allah'ın huzuruna çıkılan kapılardır.

Anlatılan manadan olarak, her müride bir şeyh gereklidir. Bu şeyh, beyan ettiğimiz üzere olacaktır; mürid de öyledir. Yani; Allah'a ulaşmayı dileyen her müride bir büyük zat gereklidir.

Ancak, kaideyi bozmayan bazı istisnalar vardır ki; bunların şeyhe ihtiyacı yoktur. Bu durumda caizdir ki, Allah kullarından bir kulunu zatına seçsin. Terbiyesini üzerine alsın. Onu şeytanın, nefsin ve kötü arzuların şerrinden ve fesadından da korusun.

Resulullah (s.a.v) efendimizi, İbrahim (a.s)'ı da bu arada sayabiliriz. Resulullah (s.a.v) efendimize ve İbrahim (a.s)'a salât ve selâm olsun.

Veli kullarından da, Veysel Karanî'yi sayabiliriz.

Başka veli kullar da vardır ki, bunların hiçbiri inkâr edilmez. Ancak ben, umumi manada söz ediyorum, daha sağlam ve daha güzel yolu anlatıyorum.

Hiçbir müride şeyhten ayrılmak yakışmaz. Ta Yüce Allah'a erişip şeyhe ihtiyacı kalmayıncaya kadar.

Durum anlatıldığı gibi olduktan sonra, Yüce Allah onun yetişip, terbiye görmesini üzerine alır. Bu arada, ona öyle manalar vakıf kılar ki, şeyhi de ona vakıf olmaz. Dilediği her amelde onu kullanır. Ona emir verir, yasak eder. Genişlik verir, sıkar. Zengin eder, fakir eder.

Ona bazı telkinler verir, nasibinde olanlara vâkıf eder. İşinin varacağı şeyi bile ona anlatır.

Bu durumda o kimse, Rabbi ile olur, başkasına ihtiyacı kalmaz. Onun dışında her şeyden uzak olur. Onun gönlüne, Rabbine karşı edepli olmak, onun hizmetinde, hürmetinde saygısında bulunmak dışında bir şey sığmaz.

İşte bundan sonradır ki, şeyhten kesilir. Bu manada çok kere, onun için şeyhe uğramak haram olur.

Ancak sarih bir durum ve açık bir haber sonunda onunla buluşabilir. Bir rastlantı hâlinde onunla buluşabilir.

Bir rastlantı hâlinde onunla buluşması mümkündür. Mesela, yolda karşılaşmak, camide buluşmak gibi kader icabı bir durum olabilir. Bunda da bir kasıt aranmaz.

Bütün bu işlerin olması, hâli korumak, Yüce Yaratıcı ile yetinmek, hâl âlemini sıkı tutmak, onun üzerinde titremek içindir. Bir başka sebebi de; Hataya kapılmak, hâlden ayrılmak ve o yüzden cezaya uğramak korkusudur.

Mürid ile şeyh arasını birleştiren bir hükümdür; her ikisini özünde toplar. Hâller gelince, mürid ile şeyh arasında dağılır. Zira hâller kader olan şeylerdir. Kader ise, gizlidir. Yüce Allah'ın fiilidir.

Allah-û Teâlâ her an başka bir tecelli yüzü gösterir. Erteler, öne alır. Değiştirir, bozar. Velâyet verir, azleder. Zengin eder, fakir eder. Aziz eder, zelil eder.

Yüce Allah kader kıldığı şeyleri, zamanlara göre ayırıp yollar. Bunların da halkından hiç kimse kavrayamaz. Orası karanlık bir gece gibidir; dalgalı bir deniz gibidir. Dipsiz bir ummandır, ondan bir şey almak da mümkün değildir. Ancak onu Yüce Allah bilir. Bir de vâkıf kıldığı resullerinden, nebilerinden, has velilerinden bazılarıdır.

İki veli kadere ve fiil hâline geçtikten sonra, müridin şeyhi ile ne işi olabilir? Şeyh bir başka yöne gider, müridin yolu ise ondan baş-

kadır. Bu gittikleri yolların oluş şekli ve yönü değişiktir.

Durum anlatılan gibi olunca, onlar için sohbet, buluşmak, görüşmek nasıl olur? Böyle bir şeyhin olması cidden zordur.

Şayet buluşabilirler ise, bu enderdir ki; ona iltifat edilmez. Onun üzerine bir hüküm verilmez. Zira hüküm çoğunluk üzerinedir. Gerçekleşen ve açık olana göre hüküm verilir.

Allah'ın salâtları o şeyhe ve müride olsun. Mürid öyle bir hâle erer ki; Orada Rabbi ile varlık bulur. Ender vakit dışında şeyhi ile artık buluşamaz.

2. FASIL; Müridin edepleri.

Mürid, zaruret hâlleri dışında, şeyhi önünde konuşmamalıdır. Şeyhinin huzurunda, kendisine ait özellikleri anlatma yönüne gitmemelidir.

Kılınacak namazların edası zamanı dışında, şeyhinin huzurunda seccadesini açmamalıdır. Namaz kılınıp bittikten sonra da hemen seccadesini dürüp kaldırmalıdır.

Her daim, şeyhinin hizmetine hazır beklemelidir.

Bir kimse ki, serilen postuna yerleşmiştir; yerini bulup oturmuştur. Bunun için bir başkasına hizmet etmek yoktur. Böyle bir hâl de şeyhin durumuna yakışır, müridlerin değil.

Mürid, kendisinden üst rütbede bulunan birinden evvel, onun seccadesinin üstüne, onun emri olmadan onun seccadesinin yakınına seccadesini sermemelidir. Zira bu gibi şeyler, o büyükler katında edep dışı hareketlerden sayılır.

Şeyhin huzurunda bir mesele geçtiği zaman susması gereklidir. İsterse, arada bir fasıla olsun, kendisi de o sualin cevabının vermeye güçlü bulunsun. Her hâl û kârda, şeyhinin dilinden söylenen sözleri bir ganimet bilmelidir. Onu kabul etmeli ve onunla amel etmelidir. Bu arada, şeyhin sözünde bir kusur ve noksan görür ise, onu hemen redde geçmemelidir. Bunun için Allah'a şükretmelidir ki; kendisine ilim, fazilet ve nur vermiş, kendisine böyle bir özellik tahsis etmiştir. Ama bütün bu hâlleri, kendi içinde saklamalıdır.

Onun konuşmalarını çok görmemeli ve onun için;

- Şeyh bu işte hata etti. Dememelidir.

Şeyhin konuşmasının tersine söz etmemelidir. Meğerki hâli ağır bassın. Hâlin ağır basması sonunda bir şey söyleyebilir, ancak hemen sükûta geçmeli ve tövbe etmelidir. Bir daha da böyle bir şey etmemeye tövbe etmelidir.

Bu hususları kitabın başında yazdık. Yüce Allah'a karşı asiliğinde tövbe etmesi gereken işler arasında saydık.

Mürid için hayrın tamamı, yolunda bulunduğu şeyhin emri karşısında susmayı tercih etmesidir.

Müride yakışan odur ki; Semağ hâlinde, şeyhinin huzurunda harekete geçmeye, meğerki ondan bir izin ve işaret gelmesini beklemeli. Kendi nefsine has bir hâl de belirtmemelidir. Hâli ağır bassa da, kendisinden seçme kabiliyetini bir an için gidermiş olsun.

Feveran hâli geçtikten sonra hemen sükût bulmalı, edebini takınmalı, vakar sahibi olmalıdır. Sır yolu ile Allah-û Teâlâ'nın kendisini sahip kıldığı şeyi de gizlemelidir.

Biz üstteki hususu anlatıyoruz. Ama aslında semağ, şiir söylemek, ney çalmak, dönmek gibi şeylerin yapılması görüşünde değiliz. Bunun kerahetini daha önce de anlatmış bulunuyoruz. Bunu anlatmamız, zamanımızın çoğu halkının bu işi yaptığı içindir. Onlar tekkelerinde, toplantılarda bunu yapmaktadırlar.

Şu da açıktır ki; Bu işi içinden geldiği için yapan, hâlinde doğru olan kimse ayıplanmaz ve inkâr edilmez. Semağ zamanı duyduğu manalar o kimsenin sadakat ateşini alevlendirir, parlatır. Ne zaman ki onun bu ateşi parladı, o zaman o hâli içinde kaybolur. Bu durumda onun azası ve duyguları harekete geçer. Cemaat içinde çırpınmaya başlar. Bu hâlde bulunan kimse, tabiî arzulardan, nefsanî heveslerden uzaktır.

Hemen herkes uzakta kalan, aradan seneler geçtiği hâlde görmediği yahut ölen sevgilisini görmeye can atar. Ona olan iştiyakı şiddetlenir. Onu her an andıkça içten yanar.

İşte sadık müridin durumu da böyledir. Ateşi sönmez. İçindeki kıvılcım daima parlamaya hazırdır. Sevdiği de ondan ayrı değildir. Tabiî olduğu zat ise, korkulacak biri değildir. Ve kendisi, her daim ona yaklaşmakta hatta bu yaklaşması artmaktadır. O hâlde lezzete ve nimete dalması vardır. Muradı olan zatın kelamında, Yüce Rabbinin haberinden başka bir şey onu ne hâlinden döndürür, ne de heyecana atar.

Mana üstte anlatıldığı gibi olunca, sadık mürid için şiirlere, nağmelere, sazlı sözlü seslere, şeytanın ortakları iddiacıların çağrılarına, nefsin ve havai arzuların bineklerine, anıran ve höyküren kimselere uymaya ihtiyacı yoktur.

Mürid için yerinde olan bir harekettir ki; Semağ hâlinde bulunan hiçbir kimseye sataşmamalıdır.

Bilhassa, dünyadan ve güzellerinden vazgeçirip cennetlere ve

hurilere teşvik edici kasideler söyleyen kimseye ters düşmemelidir. Onlar ahirette Yüce Hakkı görmek, dünyaya karşı gani gönüllü eylemek, dünyanın lezzetlerinden, kadınlardan ve oğullarından olan şeylerdir. Dünyanın afetlerine, belâlarına, sıkıntılarına sabırla ve kahramanca karşı koymaya alıştıran şeylerdir. Dünya adamlarına arka çevirtir, ahiret adamlarına döndürür. Daha başka özellikleri de vardır.

Ne var ki, bütün bu işlerin idaresi şeyhe bırakılmamalıdır. Yani; O mecliste hazır bulunan şeyhe. Zira orda bulunan cemaat, şeyhin idaresi altındadır.

Ancak, haklı bir manaya sahip olan dinleyici, anlatılan durumdan ayrılır. Şeyhin emri olmadan da bazı hareketler yapabilir. Ne var ki, yine dış edebini korumalıdır. İçinden emir altında olmayı kabul etmeyebilir.

Hiç şüphe edilmesin ki; Fani şeyle mana yönündeki bir şeyi değiştirmek isteyenin arzusunu Allah-û Teâlâ yerine getirir.

Bu arada, Allah-û Teâlâ mecliste kaside okuyana ilham yollu bazı cümleleri tekrar ettirir. Ta ki, onu dinleyen özünde ve sözünde doğru olan kimsenin, bu manadaki ihtiyacını, dileğini yerine getirmelidir.

3. FASIL; Müridin şeyhi ile bir başka edep yolu

Mürid şeyhi ile olduğu zaman, şuna inanıp itikad etmeli ki; Bu dünya evinde ondan daha iyisi yoktur. Bunu bildikten sonra ona göre edebini korumalıdır.

Şeyhinden faydalanması için bu itikadını korumalıdır.

Bu durumda onu, Allah-û Teâlâ iç âleminde korur. Onun hizmetinde Yüce Allah'ı istemesini devam ettirir.

Dilini o kadar korumalı ki; Şeyhin şanına yakışır ise, o dilinden çıksın. Ciddi bir şekilde şeyhine muhalefetten sakınmalıdır. Zira şeyhe muhalefet etmek, öldürücü bir zehirdir. Hemen her şeye sirayet eden bir zarardır. Bu muhalefetini, ne gizli yapması, ne de açıktan.

Şeyhinden hâllere ve sırlara dair hiçbir işini saklamamalıdır. Şeyhinin o yolda kendisine emrettiği bir şeyi de başkasına açmamalıdır.

Mürid, ruhsat yolunu seçmemelidir. Allah için terk ettiği bir şeye de yeniden dönmemelidir. Zira böyle bir şey; Tarikat ehli katında büyük günah sayılır ve müridliği bozmaktır.

Bir rivayette, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

-**"Hibesinden dönen kimse, kusmuğunu yiyen köpek gibidir."** Kendisinin edep dışı bir hareketi var ise, onun düzeltilmesi için

mutlaka, şeyhin emrettiği şeye karşı boynunu eğmesi gerekir.

Şeyhin emrettiği şeyi yapmaktan yana kusurlu bir yanı var ise, o kusurlu yanını şeyhine anlatmalı ve o yolda şeyhinin görüşünü almalıdır. Bu arada, kendisine şeyhinin kolaylık, başarı ve felâhı için dua etmesini talep etmelidir.

4. FASIL; Müridin terbiyesinde şeyhe düşen görev.

Şeyh, kendisine gelen müridi, kendisi için değil; Allah için kabul etmelidir.

Mürid ile arkadaşlığı hoşça ve nasihat yollu olmalıdır. Onu şefkat gözü ile yönetmelidir.

Mürid, kendisine yüklenen riyazet görevini çekemez olduğu zaman, ona yumuşak davranmalı ve şefkatli bir ananın çocuğunu terbiye ettiği gibi terbiye etmelidir. Şefkatli, her şeyi bilen, gönül ehli bir babanın çocuğunu, hizmetinde bulunanı terbiyesine benzer şekilde terbiye etmelidir.

Müridi, en kolay yola koymalıdır. Gücünün yetmeyeceğini bildiği vazifeyi ona vermemelidir. Sonra daha ağır vazifeleri derecesi ile verir.

Şeyhin, müridine ilk vereceği emir; Tabiî arzularına uymayı tümden terk olmalıdır. Şeriatın kolay tarafından işlere girmeyi anlatmalıdır. Anlatıldığı gibi yaptığı takdirde; Tabiat bağından ve hükmünden kurtulur. Şeriata bağlanmak ve emirlerini yerine getirmek gerçekleşir.

Bundan sonra, şeriatın kolay gördüğü işlerden, parça parça müridini alır. Kolay sayılan bir işi bıraktırdığı zaman; onun yerine biraz zor olan işi yaptırır.

İşin başında iken, müridin hâlinde bir doğruluk, mücadele ve zorlu işlere karşı sadakat görür, onda Yüce Allah'ın nurunu ve keşif hâlini sezer ise, Yüce Allah'ın emin, bilgin, sevdiği, veli mümin kullarına âdeti üzere olan tecellisini o müridde var bilir ise, o zaman hiçbir şekilde onun hakkında müsamaha yolunu tutmaz. Daha ilk başta, onu en zorlu işe koyar. Zira bilir ki, verilen emirlerde bir eksiklik yapmaz, kuvvetli iradesi vardır. Şunu da bilir ki; O bu iş için yaratılmıştır. Ona lâyık olan da budur.

Anlatılan durum müridde var iken, ona kolay yolu göstermek, kendisine bir hıyanet olur.

Şeyh, müridden hiçbir şey istememelidir, hem de hiçbir hâlde. Onun malından faydalanma yönüne gitmeyeceği gibi, onun kendi

şahsına hizmetini de istememelidir.

Hatta şeyh, müridi terbiye ettiği için, Yüce Allah'tan da bir karşılık beklememelidir. Onun terbiyesini ve edebe koymasını sırf Yüce Allah'ın emrini yerine getirmek için yapmalıdır. Müridi ondan gelen bir ihsan ve bir hediye bilmelidir.

Şunun için ki; Mürid gelirken, şeyhin seçmesi ve isteği ile gelmez. Sırf kader icabı gelir. Yüce Allah'ın irşadı ve hidayeti, kendisine yollaması ile gelir. Bu durumu ile mürid, Allah'tan gelen bir hediyedir. Şeyhe düşen de bu hediyeyi kabul etmektir. Müridi güzel terbiye edip yetiştirmek sureti ile gelen hediyeye karşılık vermektir.

Anlatılan manalar icabı olarak, şeyhe düşmez ki; Müridin malından istememelidir. Ancak bu yolda Allah'ın emri olan kısım hariç. Gelen malı kullanmakta hayır var ise alır. Gelen malı alıp kabul etmekte, müridin yararı ve kurtuluşu var ise, şeyhe de kısmet ise bunu alabilir.

Durum üstteki gibi olunca, o maldan yüz çevirmek ve reddetmek mümkün olmaz.

Şeyh ciddi bir şekilde, müridden yana kendisi için bir şey beklemekten sakınmalıdır. Müridin gelişinde Yüce Allah'ın fiilini ve takdirini görmelidir.

Allah-û Teâlâ bir kimseyi kendisinden gelen bir istek olmadan gönderir ise, bir tercih olmadan yollar ise, onu kabul edip terbiyesine geçmelidir. Durum böyle olunca, müridin terbiyesinde muvaffak olur. Müridin felâhı ve kurtuluşu da çabuklaşır.

Anlatılan yolda, kendisinin bir arzusu bulunmasından çekinmelidir. Sonra başarısı ve müridin hakkını koruması yok olur.

Şeyh müridi, kendi himmeti ve gayreti ile terbiye etmelidir. Müridde bir boşluk ve kesiklik gördüğü zaman, kendisini onun yerine koymalıdır.

Şeyh, müridin sırrını da saklamalıdır. Kendisinin vâkıf olduğu hiçbir hâlini başkalarına anlatmamalıdır.

Müridin gizli hâlini bilmek şu yollardan olabilir:

a) Yüce Allah'ın hibesi ledünni ilim yolundan.

b) Müridin kendisine açtığı ve gizlemesini istediği şeyler.

Hâsılı; Her ne yoldan bilinirse bilinsin, sırrı ifşa etmemesi gerek. Zira onlar kendisine bırakılan emanetlerdir. Şöyle denilmiştir;

- Hürlerin kalpleri, sırların kabirleridir.

Şeyhe düşer ki, müridler için bir rahatlama yeri olsun. Onların sırlarına bir hazine, kendilerine de bir sığınaktır. Darda kaldıkları

zaman başvuracakları bir yerdir. Kuvvet kaynağı ve susuzluklarını gideren bir yerdir. Kendilerini bu yolda sabit tutan bir makamdır.

Hiçbir şekilde müridleri bu yoldan kaçırmamalıdır. Onları sohbetten ve Yüce Allah'a vuslat niyetinden nefret ettirmemelidir.

Şeyh, müridde şeriatta edebe uymayan bir şey görür ise, ona sırrı ve edebi ile vaaz ve nasihat etmelidir. Müridi, bir daha da o gibi kötü şeylere girmekten çekindirmelidir.

Müridin girdiği esastan ve teferruattan kötü işler şu cins şeylerden olabilir. Kendisinde olmayan bir hâlin varlığını iddia etmek, yaptığını görmek ve onunla kendisini beğenmek.

Bu hâlleri gören şeyh; Müridi kendini beğenme yollarından almalı, hâllerini ve amellerini onun gözünde küçük ve düşük göstermelidir. Ta ki; Helâke gitmesin.

Zira bir kimse, kibre kapılır ise, Yüce Allah'ın gözünden düşer.

Şeyh, müridler cemaatinin tümüne nasihat etmek ister ise, onları bir araya toplayıp şöyle konuşsun;

- Bana ulaştığına göre, içinizden biri şöyle şöyle hatalar işlemiş. Şu iddialarda bulunmuş.

Daha sonra yapılan o kötü şeylerden çıkacak fesadı anlatsın. Bir bir hatırlatsın ve sakındırsın.

Kendisinin bildiği bir kötü hâli, o cemaatten belli bir kimseyi kast ve tayin edip söylememelidir. Zira böyle bir şeyde müridi kaçırmak ve nefret ettirmek vardır.

Şayet şeyh müridlere karşı kaba huylu olur, onlara karşı sert çıkışır ve onların sırlarını ifşa eder ise, gıybetlerini eder ve kötülüklerini sayar döker ise, onlar şeyhten nefret ederler. Şeyhle sohbetten de kaçarlar. Böyle bir şey de tarikat ehli için onların kalbinde bir töhmet sebebi olur. Onların kalbine ekilen Allah'ın veli kullarının sevgisini tohumunu da söker. Bütün bunları düşünerek kaba, sert, sırları ifşa eden ve onları tek tek ayıplayan olmamalıdır, sakınmalıdır.

Şayet belirtilen kötü hâller bir şeyhte bulunması zorlu olur ise, kendisini bu türlü kötü huydan kurtaramaz ise, kendisini şeyhlik ve velâyet makamından atmalı ve müridlerden ayrılmalıdır.

Artık bundan sonra müridlerden ayrılmalı, nefsi ile mücadeleye ve dünya, zevk ve lezzetlerinden sakınmaya çalışmalıdır. Ve kendisini terbiye edip yola koyacak edep, ahlâk öğretecek bir şeyh aramalıdır.

Zira anlatılan kaba huylar kendisinde var iken, şeyh olması yakışık almaz. Öyle bir şeyh de müridlere Allah yolunda yol aldıramaz.

3. BÖLÜM

İHVAN, YABANCILAR, ZENGİN VE FAKİR İLE SOHBET ADABI

a) İhvan ile sohbet.
b) Yabancılarla sohbet.
c) Zenginlerle ve fakirlerle sohbet şekli.

- **Tarikat kardeşleri.** Demeye gelen **ihvan** ile sohbetin şöyle olması gerekir; Onlara karşı tercihli davranmalıdır. Yani; Onları kendisinden önde görmelidir.

Onlara mert davranmalı ve onları daima hoşgörü ile karşılamalıdır. Onlarla sohbet ederken, hizmet şartı ile etmelidir.

Onlardan hiçbiri üzerinde kendisini haklı görmemelidir. Hiçbirinden hak talebinde bulunmamalıdır. Hemen onlardan her birinin kendi üzerinde hakkı olduğunu görmelidir. Onların hakkını yerine getirmekte kusurlu olmamalıdır.

Tarikat kardeşleri sayılan ihvan ile sohbette daima onlara uyar olmalıdır. Onların dediklerini yapmalıdır.

Onlarla olduğu süre; Daima nefsinin aleyhine, onların lehine hüküm vermelidir. Onların hataları olur ise, yorum yapmamalı ve onları mazur sayacak durum araştırmalıdır.

Onlara aykırı hareket etmemeli, onları kaçıracak harekette bulunmamalıdır. Onlarla çekişip zorluk çıkarmamalıdır.

Onların yapılarını görür ise, gözünü yummalıdır.

Söz, onların dediğinin aksine olsa bile, dıştan onların dediğini kabul etmelidir.

Tarikat kardeşi olan kimseye düşer ki; Kardeşlerinin kalplerini korumalıdır, onların sevmediği şeyi yapmaktan da çekinmelidir. İsterse o şey, onların yararına olsun.

O kardeşlerden hiçbiri için kalbinde kin beslememelidir.

Şayet onlardan birinin kalbini hoşlanmayacakları bir şeyden

dolayı incitecek olur ise, o incinmeyi giderecek hareketlerde bulunmalıdır. Şayet o kırgınlığın geçmediğini anlar ise, ondan bu durum geçinceye kadar iyiliğini ve güzel huylu davranmayı artırmalıdır.

Onlardan biri tarafından ayıplandığını, gıybet edildiğini, bir tiksinme duyduğunu görür ise, bu durumu onlara açmamalıdır. Daima işin öbür tarafını görüp nefsini ayıplamalıdır.

1. FASIL; Yabancılarla sohbet.

Yabancılarla sohbet ederken, onlardan sırrı saklamalıdır. Onlara şefkat ve merhamet gözü ile bakmalıdır.

Onların mallarını kendilerine bırakmalıdır. Tarikat sırrını da onlardan saklamalıdır.

Onların yersiz huylarına karşı sabırlı olmalı, mümkün olduğu kadar onlarla hoş beş etmeyi kesmelidir. Bu arada kendisi için onlardan daha üstün bir fazilet duygusu taşımamalıdır. Kendi kendine şöyle demelidir;

- Onlar selâmette olan kimselerdir. Allah-û Teâlâ onların günahlarını bağışlar. Kendi kendine şöyle de diyebilir;

- Sen darda olanlardansın. Nakirden kıtmire, büyükten küçüğe her şey senden sorulacaktır. Büyük ve küçük günahların için hesaba çekileceksin.

Allah-û Teâlâ cahilin bir günahından geçer ama aynı günahı bilen biri işlediği zaman iş değişir.

Avamdan sayılan kimse aldırış etmez ama seçme zatların hatasına bakılır. Seçme zatlar ne yapsa göze gelir.

2. FASIL; Zenginlerle sohbet.

Zenginlerle sohbet ederken, üstün görünmeli. Onların elinde bulunanlara göz dikip bir şey beklememelidir.

Hâsılı; Onların zenginliklerinden dolayı kalbinde her ne var ise, onu çıkarıp atmalısın. Hatta kendilerini bile içinden çıkarmalısın.

Onlardan bir şeye ermek için, önlerinde eğilme ki; Dinini koruyasın. Nitekim bu manada gelen bir hadis-i şerif şöyledir;

"Bir kimse, bir zengine, onun elindekinden bir şeye ermek için önünde eğilir ise, dininin üçte ikisi gider."

Dini noksan eden bir işe düşmekten Allah'a sığınırız.

Bazı kimseler vardır ki; Onlarla sohbet etmek dini bozar. Din bağları onların sohbeti ile kopar. İman nuru da onların malının ay-

dınlığından dolayı söner. Onların dünya malı ışıldadığı zaman iman nurunu giderir. Bütün bunlardan Allah'a sığınırız.

Nitekim anlatılanlara gelen hadis-i şerifler vardır.

Şayet günün birinde onlarla arkadaşlık etmek zorunda kalır isen yani; Yolda, yolculuk hâlinde, mescitte, tekkede, bir toplantı da o zaman en iyisi, iyi huylu davranmaktır. İyi huy, hemen her şeye şamil bir hükümdür. Hem zenginin sohbetinde, hem de fakirin sohbetinde, iyi huylu davranmaktır.

Hiçbir zaman, kendi nefsini onlardan üstün görmeyesin. Kibirden kurtulmak için, cümle halkı senden hayırlı bilmelisin.

Nefsin için, fakirin faziletini aramayasın. Onun dünyada ve ahirette tehlikeli bir şey olduğunu da sanmayasın. Nefsin için de bir kıymet ve bir ağırlık takdir etmeyesin. Bu manada şöyle söylenmiştir;

- Bir kimse, kendisini takdir eder ise, onun takdiri yoktur. Bir kimse, kendisini tartarsa, onun ağırlığı yoktur.

Zenginliğin edebi; Fakirlere iyilikte bulunmaktır. Bu da keseden, onların hakkı olanı çıkarıp vermektir. Kalbini, malından arındırmalıdır. Kendisini, o mala bir başkası tarafından vekil olduğunu bilmelidir; kendisini o mala sahip bilmemelidir.

Fakirliğin edebi de şudur; Kalbinden zenginliği çıkarmak.

Kalbine ne zengini getirmeli, ne de onun malını. Hatta kalbini, dünyadan ve ahiretten çıkarmalıdır. Kalbine eşyadan hiçbirini koymamalıdır. Kalbinde dünya malına ne bir yer, ne bir mahal, ne de bir giriş bulunmalıdır. Bütün bunlardan saf, temiz ve arınmış olmalıdır.

Bu şekilde kalbini temizledikten sonra, oraya Yüce Rabbinin varlığını doldurmaya bakmalıdır.

Bir başkasının varlığı, kendisinin gücü kuvveti olmamalıdır.

Ne zaman ki, bir hak yolcusunun hâli anlatıldığı gibi olsun, işte o zaman Yüce Allah'ın fazlı gelir. Kendisi için zenginlik gerçekleşir. Yani; Yüce Rabbi ile artık ne dert kalır, ne de keder.

3. FASIL; Fakirlerle sohbet.

Fakirlerle sohbet ederken, onları daima kendine tercih edeceksin. Hemen her şeyde; Yemekte, içmekte, giymekte, hoşa giden şeylerde, oturulan yerlerde, hemen her güzel şeyde.

Kendini daima onlardan alt görmelisin. Eşyaların hiçbirinde, kendini onlardan faziletli görmemelisin.

Ebu Said b. İsa'nın şöyle dediği anlatıldı;

- Otuz sene fakirlerle sohbette bulundum. Onları sıkacak hiçbir söz benden çıkmadı. Onları tiksindirecek hiç mesele aramızda cereyan etmedi. Kendisine şöyle sordular;

- Bu iş nasıl oldu? Şöyle dedi;

- Ben onlarla olurken, daima nefsimin aleyhinde bulundum. Onların yanına vardığım zaman, sürur ve yumuşak huylu gittim. Onların yanına güzel huylu, hediyeli ve sebeplerden bir sebep bularak gittim.

Anlatılan sebeplerden ötürü, kendini onlardan üstün görmeyesin.

Senin onlara hizmet etmeni kabul etmelerini canına minnet bilmelisin. Olmaya ki onlara minnet edesin, başlarına kalkasın. Yapılan işi senden göresin.

Hatta bu işte sana kolaylık verip de başarılı kıldığı için, Allah'a şükür etmelisin. Seni, kendi seçme kullarına, yakınlarına, sevdiklerine hizmet ettirdiği için tekrar tekrar Allah'a şükür etmelisin.

Zira salihlerden olan fakirler Allah'ın yakınlarıdır. Onun seçme kullarıdır. Nitekim bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Kur'ân okumasını bilenler, Allah'ın yakınları ve seçme kullarıdır."** Ancak, asıl Kur'ân okumasını bilenler, Kur'ân hükümleri ile amel edenlerdir. Bir kimse Kur'ân okumasını bilir de, onunla amel etmez ise, onun Kur'ân ile bir yakınlığı yoktur.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde ise şöyle buyurmuştur;

- **"Bir kimse, Kur'ân'ın haramını helâl sayar ise, Kur'ân'a iman etmemiştir."** Asıl ihsan, senden iyiliği kabul edenindir, senin değil.

4. FASIL; Fakirlere istemeden vermek.

Fakirlerle sohbet edepleri arasında şu da vardır; Onları dilenecek duruma getirmeden vermek. Hiçbir şekilde onlar, istemek durumuna getirilmemelidir.

Şayet bir fakir sana rastlar da borç ister ise, ona hemen vermelisin. Ama dışta, sonra içinden o verdiğin borcu hibe edersin. Kısa zamanda da o borcu kendisine hibe ettiğini haber verirsin.

Fakire vereceğin şeyi bahşiş verir gibi açıktan ortaya atmayasın. Böyle bir durumda onu minnet altında bırakırsın ve utandırırsın.

Fakir ile sohbet edepleri arasında, onun ihtiyacını tezce yerine getirmek de vardır. Onun kalbini bu şekilde korumalısın. Zamanı

uzatıp da onun dirliğini bozmayasın.

Zira fakir gününü gün edip günü birlik geçiren kimsedir. Nitekim bu manada şöyle gelmiştir;

- İnsanoğlu, gününün adamıdır. Onun, geleceği düşünecek vakti yoktur.

Şunu da fakirlerle sohbet edepleri arasında saymak gerekir ki; Fakiri çoluk çocuk göresin. Yani; kendisi çoluk çocuk sahibi ise.

Şayet fakire, çoluk çocuğundan ayrı, sadece kendisine yetecek miktar bir şey verecek olursan, onu sıkıntıdan ve gönül darlığından kurtarmış sayılmazsın. Ona vereceğin her şey; Ona ve çoluk çocuğuna yeteceği kadar olmalı. Böyle olduğu takdirde, kalbini meşgul eden şeylerden de kendisini kurtarmış olursun.

Şunu da fakir ile sohbet edepleri arasında saymak gerek; Hâlinden ne anlatılır ise, onu sabırla dinlemelisin. Seninle konuştuğu hâllerin tümünü, kendisini güler yüzlü karşılamalısın. Asık yüz, sert bakış, kaba sözle karşılamamalısın.

Şayet senden bir talepte bulunur ise, o talep ettiği şey de o anda sende yok ise, onu güzellikle sav. İmkân müsait olunca da dilediğini ver. Onu bir red ürküntüsü ile ümitsizliğe düşürme. Ta ki; Bir şey bulamamak, istediğin sende yerine gelmesinin ümitsizliği içinde yanından ayrılmamalıdır. Sırrını da sana açtığına pişman olmamalıdır.

- Niçin ona hâlimi anlattım? Diyerek kendi kendine hayıflanmamalıdır.

Bu durumda, çoğunlukla tabiî hâli ona ağır basar. Nefsi, kendisine saldırır, cehalet hâl âlemine üstün gelir. Durum böyle olunca, hem sana darılır, hem de Rabbine itiraz eder. Bilhassa, kendisine az kısmet verdiği ve halkına muhtaç bıraktığı için. Kendisine az, diğer halkına bol verdiği için.

Böyle bir şey onun kalbini kör eder. İman nurunu da söndürür. Böyle bir şeyden sorumlu olursun. Şayet onu geri çevirirken, edep dışı bir tavır takınırsan, onun kalbinin kırılmasına, kötü yönde kabarmasına sebep olursan.

Anlatılan durumda, fakir kimse, çok kere halktan bir şey isteme durumu ile; O hâlinde gizli duran ilim, maarif, yararlı şeylerden de mahrum kalır. Şayet sabredip bekleseydi, edebini de güzel eyleseydi, anlatılan hâller meydana gelirdi ve kendisine el, kalp ve ev zenginliği verilirdi. Yüce Allah'ın fazilet, nimet askerleri gelirdi. Kendisine rahmet, şefkat, kötülüklerden koruma eli yol gösterirdi. Şu ayet-i kerimenin manası, onun yanında bir gerçeklik kazanırdı;

وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ

- **"Salihleri yöneten odur."** (7/196)

Bu manadan olarak, Yüce Allah kendisini korur; başkasına bırakmazdı. Bu arada kendisi eşyanın yaratanı Yüce Allah ile olurdu; onlara ihtiyacı kalmazdı.

Hemen her şey kendisine gelirdi, kendisi hiçbir şeye gitmezdi. Hemen her niyetli kendisini niyet ederek gelirdi. Onlar, kendisinden sır yolu ile faydalanır ve nur alırlardı. Onun güzel kokusundan koku alırlardı. Ama kendisi hiç de bunun farkına varmazdı. Zira o; Kalp yolu ile onların dışındadır. Mevlâ'sı ile meşguldür. Rabbi onu kendisine çekmiştir. Halka karışmak, nefse uymak, havai arzulara kanmak, dünya ve ahiret işlerini isteme bağına tutunmak zulmetlerinden kurtarmıştır. Bu mana, bir ayet-i kerimede şöyle anlatıldı;

اِنَّ اَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِى شُغُلٍ فَاكِهُونَ

- **"Hiç şüphe edilmeye ki; Cennet ehli bugün bir sürur ve sevinç içinde yaşar dururlar."** (36/55)

Cennet ehli dünyada iken, canlarını ve mallarını Yüce Rablerine vermişlerdir. Onun karşılığında cenneti almışlardır.

Bu manadaki ayet-i kerime de şöyledir;

اِنَّ اللّٰهَ اشْتَرٰى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اَنْفُسَهُمْ وَاَمْوَالَهُمْ بِاَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ

- **"Hiç şüphe edilmeye ki, Allah müminlerden canlarını ve mallarını satın alıp onun karşılığında kendilerine cenneti vermiştir."** (9/111)

Böylece onlar dünyada iken, yokluğa razı olmuşlardır. Canlarında, mallarında, çoluk çocuklarındaki tasarruf Yüce Rablerine ısmarlamışlardır. Hemen bir şeyi, Şanı Yüce Mevlâ'ya ısmarlamışlardır.

Ancak emirleri yerine getirmek, yasaklardan kaçınmak müstesna. Zira onlar, emirleri yerine getirirler, yasaklardan da kaçınırlar. Takdir edilen işlere teslim olurlar. Mahlûk şeylerden sakınırlar. Yersiz arzulardan ve ümitlerden geçerler. Hemen bütün yersiz istekleri terk ederler.

İşte anlatılan manadan ötürü, Yüce Allah onları cennetine koyar. Orada, onlara öyle güzel şeyler verir ki, onları ne bir göz görmüş, ne bir kulak duymuş, ne bir kalbe gelmemiştir. Nitekim üstte anlatıldığı gibi, Allah-û Teâlâ onlar hakkında şöyle buyurmuştur;

- **"Hiç şüphe edilmeye ki; Cennet ehli bugün bir sevinç**

içinde yaşar durular.” (36/ 55)

İşte dünyada anlatıldığı gibi yaptığı takdirde, fakirin durumu üstte anlatıldığı gibidir. Ameli ile Kur'ân emrinin zahirine göre yaşadığı takdirde kendisine cennet verilecektir.

Rabbinden cenneti satın almıştır. Ev almadan evvel komşu almıştır. Allah rahmet eylesin, Rabia-i Adeviyye şöyle demiştir;

- “Komşu evden önce gelir.” Allah-û Teâlâ bir başka ayet-i kerimede şöyle buyurdu;

يُرِيدُونَ وَجْهَهُ

-**“Her daim onun yüzünü görmek dilerler.”** (18/28)

Allah-û Teâlâ geçmişte gelen peygamberlerin bazısına yolladığı kitaplarında şöyle buyurmuştur;

-**“Sevgililer sevgilisi bana göre o kuldur ki, sırf rübubiyet hakkını vermek için ibadet eder, başka bir dileği yoktur.”**

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur;

-**“Allah-û Teâlâ cenneti ve cehennemi yaratmamış olsaydı; ona ibadet eden olmazdı.”** Hz. Ali (r.a) de şöyle demiştir;

-**“Allah cenneti ve cehennemi yaratmasıydı; ibadet ehli kimse olmazdı.”** Yüce Allah sırf zatı için ibadet edenleri şöyle anlattı;

هُوَ اَهْلُ التَّقْوٰى وَاَهْلُ الْمَغْفِرَةِ

-**“Onlar takva ve mağfiret ehlidir.”** (74/56)

Bir fakir, anlatılan sıfatları özünde topladığı, Mevlâ'sından başka her şeyden özünü temizlediği, kalbini de eşya ile bağlantıdan alıp kötü olduğuna inandığı zaman hakiki manada bir mürid olur. Yüce Rabbi dışında her şeyden yana da kötü bulur. Bu durumda, Yüce Allah'ın keremine kalır ki, onu yönetimine almalı, ona delil olmalı ve zatı ile karşılaşıncaya kadar onu dünya nimetleri ile beslemelidir. Hatta daha ziyadesini de ihsan etmelidir.

Sonra onun için çeşitli mana rütbeler, nurlar, nimetler, temiz hayat, Yüce Allah'ın veli kullarına ve sevdiklerine vereceğini haber verdiğini o kuluna da verir. Bu manada Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَٓا اُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ اَعْيُنٍ جَزَٓاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

- **“Hiçbir nefis bilmez ki, gözü aydın edecek şeylerden onlar için neler saklanmıştır. Bütün bu olacaklar, onların amellerine birer mükâfattır.”** (32/17)

Resulullah (s.a.v) efendimiz de bir kudsi hadis-i şerifinde Allah-û Teâlâ'nın şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Ben salih kullarıma öyle şeyler hazırladım ki, onları bir göz görmemiştir. Bir kulak duymamıştır, hiçbir beşerin kalbine de gelmemiştir."**

Bu hadis-i şerifi rivayet eden Ebu Hureyre (r.a) şöyle dedi;

- İsterseniz, şu ayet-i kerimeyi okuyabilirsiniz.

- **"Hiçbir nefis bilemez ki, gözü aydın edecek şeylerden onlar için neler hazırlanmıştır."** (32/17)

Sana gelen bir fakirin eli dardır, ama kalbi zengindir. Mevlâ'sının emrini de daima yerine getirir. Sana gelen bu kimse, kendinden, çoluk çocuğunun hâlinden bahseder.

Yine bu durumunda o kimse, Rabbine itaatkârdır. Ondan korkar. Bütün bu hâller içinde senden bir şeyler istemeyi de bırakamaz. Zira bu hâl, Allah-û Teâlâ'nın ona vurduğu bir yüktür; bu hâlle onu iptilaya uğratmıştır. Bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ فِتْنَةً اَتَصْبِرُونَ

- **"Biz, sizi birbirinizle denemeye tâbi tutarız; buna sabredecek misiniz?"** (25/ 20)

Şunu da bilmek gerekir ki, o fakirdeki hâl devamlı değildir. Kısa zamanda geçebilir. O kimse de Yüce Allah'ın kendisine kısmet ettiği şeye kavuşur. Rabbinin yakınlığına kavuşmak sureti ile izzet bulur. Yüce Rabbinin bol ihsanlarına kavuşur.

Sana gelince, o fakiri hoş görmediğin, boş çevirdiğin, dileğini yerine getirmediğin için Allah-û Teâlâ seni cezalandırır.

Onun dileğini yerine getirebilirdin ne var ki, elin zengindi ama kalbin fakirdi. Nefsini ve Rabbini bilmez bir hâl almıştın. Nereden geldiğini ve nereye gittiğini bilmez bir hâlde idin.

Senden zenginlik alınabilir. Daima eli boş fakir olursun. Tıpkı; Daha önce kalben fakir olduğun gibi.

Bundan sonra, eşyaya daima muhtaç bir hâle gelirsin. Onlara karşı hırsın artar ki, doymak nedir bilmezsin. Her daim eşyayı arar durursun. Onu istemekle daimi bir azap içinde kalırsın. Senin kısmetin olmadığını bilmeden arar durursun. Bu manada şöyle denmiştir;

- Cezaların en şiddetlisi, kısmette olmayanı aramaya koyulmaktır. Ancak Allah-û Teâlâ seni rahmetine boğmuş ise, o hâlden kurtulabilirsin. Allah seni ayıktırır, günahını anlar, istiğfar edersin. Allah'a tövbe edersin. Aşırı hareketini itiraf edersin.

Bu durumunda Allah-û Teâlâ senin tövbeni kabul buyurur; seni bağışlar. Bütün bu hâlleri düşünerek Yüce Allah'a tövbe et. Zira O; Merhametliler merhametlisidir. Gafur Rahim'dir.

5. FASIL; Fakirin (Dervişin veya Müridin) takınacağı edep hareketleri.

Fakir kimseye düşer ki, fakirliği üzerine titremelidir. Tıpkı bir zenginin, zenginliği üzerine titrediği gibi.

Bir zenginin, zenginliğinin elinden çıkmaması için, yapılması gereken hemen her şeyi yapar. Ne gibi bir çalışma yapması gerekli ise, öyle çalışıp çabalar.

Fakire de düşer ki; O hâlini korumak için anlatılan zengin gibi davranmalı. Bu fakirlik hâlini kaçırmamak için elinden gelen hemen her şeyi yapmalıdır.

Fakirliğinin gidip de zenginliğe kavuşmasını Allah-û Teâlâ'dan dilememelidir.

Çeşitli geçim yollarına, aşırı çalışmaya, yersiz sebeplere zengin olmak için girmemelidir. Nefsini sıkıntıdan kurtarmak, nefsini iffetli kılmak hariç, mal biriktirme yoluna da gitmemelidir.

Fakir kimse için şart olan odur ki, kendisine yeteri kadarını almalıdır. Daha fazlasına göz dikmemelidir.

Aldığı her şey, Yüce Allah'ın emrini yerine getirmek için yeteri kadar olmalıdır. Şayet almaz da ölüm tehlikesine atar ise, bir can öldürmüş gibi günaha girmiş olur.

Anlatılan manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَلَا تَقْتُلُوٓا اَنْفُسَكُمْ

- **"Kendinizi öldürmeyiniz. Allah, size karşı pek merhametlidir."** (4/29)

Zira bir kimseye kendi ihtiyacı olan şeyi nefsinden esirgemek haramdır. Bu ihtiyacı olan şey ise yemektir, içmektir, giymektir. Bünyenin kuvvetini yitirmemesi için yapılacak her şeydir. Bunları yapmalı ki; Vücut zayıflayıp ta Allah'ın emrini yerine getirmekten geri kalmasın. Bilhassa namazın şartlarını, erkânını, vaciplerini hatta her türlü farz emri yerine getirmeyecek kadar bünye zayıf düşmemelidir. Ancak nefsin, arzusu sayılan şey terk edilmelidir. Yani; Hazır bir şeyi bırakıp da nefsinin arzusu peşine koşmamandır.

Şayet bir şey o kimsenin kısmetinde var ise, o şey kendisine gelir. Hem de kendisi o şeyin içinde olmadan. Gelen Yüce Allah'ın tak-

diri ile gelir.

Hiçbir şekilde, kendi iştah duyduğu ve nazlandığı bir şeyi arama yoluna gitmemelidir. Hastalık hâlinde kendisine bir şey anlatılır da, o da bunu ister ise olur. Zira o istek, onda tedavi yerine geçer. O zaman bu istediği yerinde olur. Tıpkı, sağlık hâlinde seçmeden aldığı gıdalar gibi.

Fakire düşer ki; Bu hâlinden lezzet almalıdır. Hem de zenginin, zenginlik hâlinden aldığı lezzetten daha fazla.

Bir fakir için yerinde olan, kendisi için sessiz olmayı, sükût ve herkesten uzak durmayı tercih etmelidir. İnsanların kendisine gelip gitmelerini, onun huzurunda durmalarını istememelidir.

Yine fakirin uyacağı şartlar arasındadır ki; Elinde dünya malı olmadığı için kalbinin sefası daha kuvvetli olmalı. Her ne zaman kendisine gelen dünya malı azalır ise, kalbinin kuvveti, nuru o derece ziyade olmalıdır. Sevinci de artmalıdır. Zira salih zatların yolu budur.

Şayet bu fakirlik kendisinin kalbini karatır, kendisine vahşet duygusu verir. Rabbini darıltır ise, bilmeli ki; Kendisi bu işte fitneye düşmüştür. Bu fakirlik hâlinde büyük bir günah işlemiştir. Hemen Allah'a tövbe edip günahlarının bağışlanmasını istemelidir. Hemen, kendi hâlini araştırmalı, durumunu incelemeli ve nefsini ayıplamalıdır.

Şu durum, fakir için gerçeklik kazanan bir durumdur ki, her ne kadar çoluk çocuğu artar ise, rızk işinde kalbi daha sakin ve Rabbine olan bağlılığı daha sağlam olmalıdır.

Onların geçimi için, dışta rızk sebeplerini Rabbinin emrine göre araştırmalıdır. Ama içten, Rabbinin vaadine güvenmelidir.

Şu manaya kesin olarak inanmalıdır ki, onların rızkını Rabbi, kendi katında takdir etmiş, vereceğini de vaat buyurmuştur. Bu durumda, Yüce Allah, onların rızkını hem kendi eli ile hem de başkasının eli ile yollayacaktır.

Ve anlatılan sebepten ötürü, ortadan çekilmelidir. Fuzuli olarak ortaya atmamalıdır. Halk ile yaratıcısı arasına sokulmamalıdır. Zira bu konuda kendisine düşen, Rabbinin emrini yerine getirmektir. İtiraz etmemeli, Rabbinin onlara sahip çıkmasına da gönül koymamalıdır.

Yüce Allah'ın vaadinde şüphe yoktur.

Hiç kimseye hâlinden şikâyet etmemelidir. Ancak bir şikâyeti var ise, bu onun Rabbine olmalıdır. Dileğini yerine getirmesi şanında olmalıdır.

Yüce Hakka bir sözü ve bir dileği olur ise, bu da kendisinin sabırda başarı kazanması şanında olmalıdır. Çoluk çocuğu için, kendi-

sine verilen hükme razı olmalıdır. Bilhassa, onları kendisine bağladığı ve onların yükünü kendisine yüklediği için.

Bu arada, onların rızklarının kolay yoldan göndermesini de dilemelidir.

Dilekte bulunmak, yerinde bir iştir. Rabbi ile kulunu ayırt etmek içindir. Kulu için efendisini seçmek içindir. Hakiki zengin ile hakiki fakirin arasını ayırt eder.

Yüce Allah'tan dilekte bulunmak; Kulu, büyüklük satmaktan, Rabbine karşı koymaktan, azamet ve kibir tavrı takınmaktan alır. Tevazu getirir. Zillete ve muhtaç olduğunu anlamaya çeker.

Anlatılan hâller bir kulda tahakkuk ettikten sonra, kulun duası tezce makbul olur. Hem de bu dünyada iken. Ahirette alacağı sevabı da baki kalır.

6. FASIL; Gelecek endişesi.

Fakirin riayet etmesi gereken edepler arasında, gelecek endişesi de vardır. O gelecek için, hiçbir endişeye kapılmamalıdır. O, kendi yaşadığı vaktin hükmüne göre amel etmelidir. Gelecek ikinci bir vakte kalben bağlı olmamalıdır.

Fakir, hâlini, şartlarını, sınırlarını, edeplerini korumalıdır. Başını eğmeli, anlatılanın dışında bir şeye göz atmamalıdır. Ne daha yukarısına ne de daha altına.

Hiçbir hâle karşı da hırslı olmamalıdır. Çok kere istediği bir hâl vardır, ama onun içinde kendisini helâke götürecek bir durum mevcuttur. Ve şiddetle istediği hâl ancak o hâlin ehline yakışır.

Tıpkı alınan gıdalar gibi. Alınıp yenen bazı gıda maddeleri vardır ki; birine afiyet, şifa olurken bir başkasına hastalık ve belâ olur.

Anlatılan manadan olarak; Hiçbir hasta, doktorunun emri olmadan bir ilâç almamalıdır. Fakir de böyledir. Kendisi bir hâle kendi arzusu olmadan sokulmadan o hâle girmek istememelidir. Her işini, Yüce Mevlâ'sı için yapmalıdır.

Fakir, kendi nefsini hâllerden bir hâle, makamlardan bir makama sokmaya çalışmamalıdır. Sonra oradan indirilir. Bunun sonunda, düşük ve sapık biri olma ihtimali vardır.

Öldürüp yaşatan Yüce Allah'ın emri gelinceye kadar. İçinde bulunduğu hâle devam etmelidir.

Sonra onu; Veren, alan, fakir eden, zengin eden, güldüren, ağlatan bulunduğu hâlde başka hâle geçirir. Zira bu durumu ile yeni hâline en lâyığı kendisi sayılır. Rabbine de en yakın olan kimsedir.

Geçip giden büyük zatların durumu böyle olmuştur. İlim ve tarikat ehli zatlar böyle etmişlerdir. Bize düşen onlara uymaktır. Zira onlara uyup gitme sonunda, öteleri yaratan Yüce Rabbe ulaşılacaktır.

7. FASIL; Ölüme hazır olmak.

Fakire düşen edepler arasında, ölüme hazırlıklı olmak da vardır. Hemen saatlerin her birinde ölüme hazır olmalı ve onu beklemelidir. Böyle bir durumda, fakirlik hâline, kendisine gelip yüklenilen belâlara karşı sabır ve rıza meydana gelir.

Ölümü düşünmekte, yersiz şeylere karşı ümit beslemenin kısılması vardır. Nefis de böyle bir durumda kırılır. Nefisten, dünyaya ait yersiz arzuların tümü silinip gider.

Resulullah (s.a.v) efendimiz bu manada şöyle buyurmuştur;

-"Dünyanın fani lezzetlerini gönülden sileni çok düşünün. Yani; Ölümü..."

8. FASIL; Yaratılmışları kalpten çıkarmak ve zenginlerle iyi geçinmek.

Kalpten mahlûkatı anmayı çıkarmalıdır.

Zenginlerle iyi geçinmek de, fakirin edebi arasındadır. Bilhassa, onun eli ile kendisine ulaşan, yiyecek ve meyve cinsi şeylerin gelişi sebebi ile isterse gelen az bir şey olsun.

Aslında fakir, kalbinde sebeplerden uzak durmalıdır; tercih yolu da budur. Malının esiri bir zengine katlanmaktansa, imkân nispetinde sebeplerden uzak durmak daha yerindedir. Meğerki çoluk çocuk sahibi olsun; çoluk çocuğu da sıkıntı içinde bulunsun.

Sebeplere bağlamamak, onların malını kabul etmemek yolundan çoluk çocuğunu sıkıntıya sokmamalıdır. Meğerki; Aynı tercihi çoluk çocuğunda da var bile.

Bir fakir çoluk çocuğunda sabır, rıza, marifet, yakin, muvafakat bulur ise, yine imkân nispetinde sebeplerden uzak durmasında bir sakınca yoktur.

Onların ve kendisinin hâlleri bu manadan tam olur ise, ilâhi nurlar, kalplerinden dillerine gelir, bütün duygularından görünür. Hemen her yanlarından belli olur.

Durum anlatıldığı gibi olunca malın az olması, çok olması, tercih edilmesi, verilmeyip tutulması bir olur.

Hâsılı; Dünyalığın azına ve çoğuna aldırış etmezler.

9. FASIL; Vera' ve takva hâlini bırakmamak.

Fakirin riayet edeceği edepler arasında, takva hâlini bırakmamak vardır. Bilhassa, sıkıntılı hâllerinde. Fakirliği dolayısı ile şeriatta helâl olmayan bir yola sapmamalıdır. Biraz gayret isteyen güç yolu bırakıp ruhsat yoluna sapmamalıdır. Zira takva hâli dinin temelidir. Tamahkâr olup ona buna saldırmak ise, dinde helâk sayılır. Şüpheli şeyleri yemek de dini bozar.

Nitekim anlatılan manada, salih zatlardan bazısı şöyle demiştir;

- Bir kimsenin arkadaşı vera' ve takva olmaz ise, yani; Fakirlik hâlinde, bilmeden haram yer.

Fakir bu hâlinde iken, yorum götüren yollara girmemelidir. Bilhassa dini meselelerinde.

Bu yolda o; Daha ihtiyatlı davranıp azimet sayılan ağır yolları tercih etmelidir.

10. FASIL; Dilencilik.

Fakir, (derviş, mürid) halktan bir şey istememeyi bilmelidir. Bu onun için bir edep olup kendisine yeteri kadar bir şeyi bulunduğu sürece bunu sürdürmelidir.

Şayet zaruri bir duruma düşer ise, o zaman kendisine yetecek miktarda bir şey isteyebilir. O zaman ihtiyacı, istediğinin kefareti olur. Bu durumunda, istemesine de bir şey denmez.

Mümkün olduğu kadar bir fakir, kendisi için bir şey istememelidir. Daha önce anlattığımız gibi, kendi çoluk çocuğu ve bakmakla yükümlü olduğu kimseler için istemelidir.

Bir kimsenin elinde bir altın var iken, bir dirheme muhtaç ise, elindeki bitmeden kimseden bir şey istememelidir. Böyle bir şeyde kendisine helal olmaz. Elinde ne varsa, harcamalı, mevcudu tamamen tükenmeli, ondan sonra ihtiyacı olur ise, istemelidir. Nitekim bu manada şöyle denmiştir;

- Cepte bir şey var iken, gaipten bir şey gelmez.

Halktan bir şey istemenin şartları arasında, onları görmemek de vardır. Bir şey isterken, gerçek manası ile Allah'tan istemelidir. Halkı da bu manada Allah'ın vekilleri bilmelidir. Onlarda tasarruf eden Yüce Allah'tır. Onların eli ile işler görülür, onların elinde bir şey yoktur. Bu şekilde düşünmeli ki; Onları birer küçük Rab bilmemelidir.

Halktan bir şey isterken, kendi hâlini ve çoluk çocuğunun hâlini anlatmalı ama Yüce Rabbinden şikâyet etmemelidir. İstemesi de şöyle olmalıdır;

- Bizim için sana bir şey geldi mi? Sana bir havale ulaştı mı? Bize verilmek üzere sana bir izin geldi mi ey vekil, veznedar, eline emanet bırakılan kimse, ey köle, ey fakir, ey ben olan kimse. Aslında elimizde olan şeyde eşitiz. Malın sahibi, bizden başkasıdır. Hepimize bakan odur. Ancak bu şekilde bir şey ister ise, caiz olur. Aksi hâlde olmaz.

Müşrik, deccal, riyakâr, puta tapan abid için bir keramet yoktur. İddiacı, yalancı, münafık, zındık tarikat ehli dışında sayılır.

Bundan sonra, kendisine bir şey verilir ise, alır ve teşekkür eder. Şayet verilmez ise, sabırlı olur.

Özü sözü doğru fakirin durumu budur. Şayet reddedilir ise, tiksinmemelidir. Bozulup da darılmamalıdır. İtiraz etmemeli ve vermeyeni de kötülememelidir. Sonra zulmetmiş olur.

Şunun için ki; O kimse vekildir, memurdur. Bir vekil ve bir memur ise, kendisine emir verenin emrini yerine getirir. Müvekkilinin verdiğini verir. Onun asıl amiri ve müvekkili ise; Yüce Allah'tır.

Geri çevrildiği zaman o kimseyi kötülemek yerine, Yüce Allah'a başvurmalıdır. Ondan kolaylık ve sühulet ister. Ta ki; Kalpleri ona meylettirsin, sertlikleri yumuşatsın. Rızkları da yetiştirsin, kısmetleri göndersin. Açlığı ve azabı kaldırsın. Kullara ve sahiplerine bolluk versin.

İhtimal ki; Kulları onun reddetmesinin sebebi, o kulu zatına çevirmektir. Bunun için onun kapısına gitmeli, onun duası, yalvarıp yakarması ile Yüce Allah perdeleri açar. Bu durumda, veren zatı olur, kullar değil.

11. FASIL; İyi geçinmek.

Fakire düşer ki; Din kardeşleri ile iyi geçinmelidir.

Onlara güler yüzlü olmalı, asık yüzlü olmamalıdır.

Onların istedikleri şeylerde, kendilerine muhalif davranmamalıdır. Ama onların bu yerine getirilmesi gereken istekleri şeriata aykırı şeyler de olmamalıdır. Şeriat sınırını aşan, günah işleten bir şey olmamalıdır. Bu manada arkadaşlarına aykırı davranmaması gereken işler, Yüce Rabbin izin verdiği, şeriatta mubah olan işlerdir.

Fakir, arkadaşları ile mücadeleci ve çekişmeci olmamalıdır. Daima anlattığımız şartlar dâhilinde, kardeşlerine müsait durum göstermelidir. Kendisine aykırı davranışlarına da tahammül etmelidir.

Onların eziyetlerine sabırlı olmalı, hiçbir şekilde kin beslememelidir.

Arkadaşlarından hiç kimseye kötülük, aldatma, hile yolu ara-

mamalıdır. Yanlarından ayrıldığı zaman da hiçbir kimsenin gıybetini etmemelidir.

Mümkün olduğu kadar bu kardeşlerinin ayıplarını kapamayı bilmelidir.

Kardeşlerinden biri hastalandığı zaman, onun ziyaretine gitmelidir. Şayet o kimse hastalandığı zaman ziyaretine gitmesine engel çıkmış ise, iyi olduğu zaman gidip;

Geçmiş olsun. Demelidir. Afiyetinin devamını dilemelidir.

Kendisi hastalandığı zaman, ziyaretine gelmeyen kardeşi kendisinden özür diler ise, onun bu özrünü kabul etmelidir. Ama kendisine gelmeyen kardeşine aynı şekilde mukabele etmez, kendisi onun ziyaretine gider. Zira gelmeyene gitmeli, mahrum edene vermeli, zulmedeni de affetmelidir.

Kardeşlerden biri kendisine kötülük eder de, sonra kendisinden özür diler ise, içten bir şekilde onun özrünü kabul etmelidir. Ayıplamayı kendisine yapmalıdır; suçu kendinde bulmalıdır.

Kendi mülkünü, kardeşlerine kapatmamalıdır. Ama başkalarının mülkünde de onların izni olmadan bir tasarrufta bulunmamalıdır. Tüm hareketlerinde ve durumlarında vera' (takva-şüphelilerden çekinme) hâlini unutmamalıdır.

Kardeşlerinden biri, kendisine malından bir şeyi önüne serer ise, bunu hemen kabul etmelidir. Hem de sevinç ve ferah ile. Bunu da ondan gelen bir iyilik bilmelidir. Şunun için ki; Kendisini, malını açmasına, muhtaç olduğu şeyi onunla paylaşmasına ehil görmüştür.

Mümkün olduğu kadar, hiç kimseden bir şeyi emanet almamalıdır. Şayet kendisinden biri bir emanet ister ise, onu bir daha geri istememelidir. Zira onun emanet alması ancak bir ihtiyacına delalettir. Emanet verilen şeyin de geri istenmesi yerinde bir şey değildir. Tıpkı; Şeriatta verilen hibenin geri alınmayacağı gibi.

Şayet anlatıldığı gibi yapmak mümkün olmaz ise, emaneti tezce versin. Her gün emanet istese de vermemezlik etmesin. Zira kendisine yakışmaz ki; Malı ile kalıp kardeşlerinden ayrı yaşasın. Zira kendisi emin bilinip eşya bırakılan biridir. Hiçbir şekilde eşyanın köleliğine giremez, hiçbir şeye sahip olamaz. Kaldı ki; Bir kimse bir şeye sahip olur ise, o şey kendisine sahip olur. Zira insan kimin dizgini elinde ise, onun kölesidir.

İnsan elinde bulunan eşyayı tümden Allah'ın mülkü bilmelidir. Kendisi ve kalan insanlar da Allah'ın kullarıdır. Yüce Allah'ın mülkünde de hemen herkes eşittir.

Bir kimse bir başkasının elindeki malı şeriatın emrine göre kullanabilir. Takva, şeriat sınırlarını koruyarak ondan almalıdır. Şunun için ki; Zındık mubahçılar zümresine girmeye.

Yine fakir dervişe gereken kendisine bir zorluk ve sıkıntı geldiği zaman, onu kardeşlerinden saklamalıdır. Mümkün olduğu kadar bunu yapmalıdır ki, onları zor durumda bırakmamalı, kalplerini de kendisi ile meşgul etmemelidir.

Aynı şekilde bir derdi, bir üzüntüsü olduğu zaman da kardeşlerine açmamalıdır. Kardeşlerinin sevincini bozmamalıdır. Onların rahatını ve hoşluğunu bozmamalıdır.

Dertli ve sıkıntılı bir hâlinde kardeşlerinin yanına vardığı zaman; onları sevinç içinde, ferah görür ise, onları hoş karşılamalıdır. Dışta onlar gibi neşeli ve sevinçli olmalıdır. Kendisinde bulunan sıkıntılı, dertli, hüzünlü durumu saklamalıdır. Onlara istemeyecekleri bir şeyi çıkarmamalıdır. Hiçbir şekilde onlardan ayrı durmamalıdır.

Şu da yerinde olur ki; Arkadaşlarından birinde ürkütücü ve sıkıntı verici bir şey görür ise, bu hususta yine iyi huylu konuşmalıdır. Ürkütücü hâli geçmesi için, kalbini o yana vermelidir.

Hemen herkesle kendi durumuna göre geçinmelidir. Hiçbir şekilde o kimsenin haddini aşan bir şekilde teklifte bulunmamalıdır. Yani; Herkesin durumuna göre hareket etmelidir. Hatta o insana, şeriata aykırı bir durum yok ise, uymalıdır.

Bu manada, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatıldı;

- "Biz peygamberler zümresine emir gelmiştir ki; İnsanlara akıllarına göre konuşalım."

Şu da yerinde olur ki, kendisinden alt kimseye karşı şefkatle muamelede bulunmalıdır. Kendisinden üstün kimseye de saygılı olmalıdır. Kendi gibilerle de, iyilikle, tercihli ve ihsanlı olmalıdır. Yani; Onlara iyilikte bulunmalı, kendinden üstün görerek onları kendisine tercih etmelidir.

12. FASIL; Fakirlerin yemek işinde edepleri.

(Yani; Dervişlerin, müridlerin.)

Fakirler, (dervişler, müridler) yemeklerini yerken, Yüce Allah'ı anmalıdırlar; onu hiç unutmamalıdırlar.

Yemek yerken aşırı hırsla ve gafletle yemek yememelidir.

Yemek yeme edepleri arasında şu vardır ki; Orada kendisinden üstün biri var ise, elini yemeğe uzatmamalıdır.

Hatta orada bulunan diğerlerine;

- Buyurun, yiyin! Demelidir.

Yemek sırasında, başkalarının önünde bulunan şeyi, bir başkasının önüne koymamalıdır. Ama her ne suretle olursa olsun. İster hizmet, isterse gönül almak. Ama yemek sahibi ise, o yapabilir. Zira yemek işi ona aittir, istediği şekilde dağıtabilir. Böyle bir şey ondan gelir ise, hizmet olur. Orada bulunan yemek sahibine;

- Gel sende bizimle ye. Dememelidir.

Kendisini bir yere oturttukları zaman, bir başka yere oturmaya geçmemelidir. Kendisine nereye oturma emri verilir ise, oraya oturmalıdır.

Bir fakir derviş, yanında biri yemeğini yerken, kendisinin sofrayı bırakıp kalkması, elini yemekten çekmesi yerinde olmaz. Arkadaşını mahcup etmemelidir. Sonra o da doymadan bırakır.

Bir fakirin yemekte gözü varken, yemeğe devam ederken, önünden sofrayı kaldırma-malıdır.

Aykırı bir durum olmadığı takdirde; arkadaşlara sofrada müsait davranmalıdır. Kendisinin yemek isteği olmasa da onlardan ayrılmamalı.

Yemek esnasında, bir başkasına lokma vermemelidir.

Yemek sırasında kendisine su verilir ise, su vereni geri çevirmemelidir. Bir damla da olsa içmelidir.

Yemek sahibi, hizmet için sofradan kalkacak olur ise, buna engel olmamalıdır.

Zengin kimselerle yemek yerken, ağırdan almalıdır. Fakirlerle yerken de, onları tercih etmelidir. Kardeşlerle yerken de onlara karşı rahat bir şekilde yemeli; onları sıkacak bir harekette bulunmamalıdır.

Yemek hazır oluncaya kadar, akılını yemeğe vermemelidir. Yemek hazır olduktan sonra, yemeğe başlar. Hırsla, aşırı istekle yemeğin yenmesi için nefse yol vermemelidir. Bilemez; Belki de, hırsla sarıldığı şey, kendisine kısmet değildir. Hiçbir zaman da ona nail olamaz. Böyle bir durumda, Allah'tan utanır. O istediği şeye dalıp Rabbin taatından ve onu gözetmekten kalır. Böyle bir düşünceden kendisini alır da, haline dalar ise, kendisi için daha sağlamını yapmış olur.

Şayet istediği şey kendisine kısmet ise, gelir. O istediği şey de hazır olduktan sonra yer ve Allah'a şükür eder.

Bütün derdi yemek olmamalıdır. Kalbini yemeğe bağlamamalı; sözü hep yemek üzerine olmamalıdır.

Kendisini yemeğe verirken, hasta gibi olmalıdır. Hastanın durumu ise, yemekten ve içmekten mümkün mertebe uzak olmalıdır. Hastalığı geçinceye kadar hep böyle olur.

Fakirin hastalığı ise, kötü hevesi, kötü isteği, yersiz temennileridir. Yüce Rabbi ise, onun doktoru ve şifa verenidir. O Yüce Zat, sahibi olduğu birinin eli ile yemek içmek cinsi bir şey gönderir isę, onu alıp yemelidir. Şunu bilmelidir ki; Kendisinin şifası ve afiyeti o gelendedir; başkada değil.

Sonra hâlini korumaya devam etmelidir. Huzurunu bozmamalıdır. Fani şeyleri de kalpten çıkarmalıdır. Fani şeylerden hiçbirine güven duymamalıdır hem de hiçbir zaman.

Anlatılan hareketleri, tüm duruşlarında ve hareketlerinde sürdürmelidir.

13. FASIL; Fakirlerin kendi aralarında riayet edecekleri edep hareketleri. (Yani; Dervişler ve müridler.)

Bir fakir derviş, arkadaşlarından hiçbir şeyi esirgememelidir. Mesela; Elbise, seccade, binek.

Arkadaşlarından biri, kendi seccadesine basar ise, buna gücenmemelidir. Bundan dolayı bozulmamalıdır. Ancak kendisi bir başkasının seccadesine ayak basmamalıdır.

Rütbede, kendisinden üstün birinin seccadesinden öne seccadesini sermemelidir.

Arkadaşlarından biri, elini omzuna atar ise, buna engel olmamalıdır. Ama kendisi, bir başkasının omzuna elini atmamalıdır.

Fakir dervişlerden hiç birinin, kendisine hizmet ettirmemelidir. Ancak kendisi onlara tek tek hizmet etmelidir.

Kendisi fukara dervişlerin ayaklarını sıkmamalıdır. Ama onlardan biri, kendi ayağını sıkmak ister ise, buna da engel olmamalıdır.

Fukara dervişler hamama gittikleri zaman, kirlerin ovulması için, tellak tutmaları yerinde değildir. Bu durumda, onlar birbirlerini ovarlar. Şayet mümkün ise.

Dervişlerden biri, kendi hırkasına, seccadesine veya daha başka bir şeyine alıcı gözle bakar ise, hemen onu bakana vermelidir. Onu kendisine tercih etmelidir.

Hiç kimseye, fukara dervişleri sofrada bekletmez yakışmaz. Bilhassa, yemek hazır ise. Keza, hemen her şeyde dikkat etmeli, onları mümkün olduğu kadar bekletmemelidir. Böyle bir şey onları üzer. Zira beklemek ağırlık verir.

Bir fakire yemek vereceği zaman o kimseye gerekir ki; Onu intizar içinde bırakıp bekletmemelidir.

Bir cemaat arasında hasta olur da tedavisi için kendisine bir yemek tahsis edilir ise, bu durumda ona düşen cemaatten izin almasıdır.

Bir derviş, bir tekkeye ve bir medreseye konuk olduğu zaman; orada bir şeyh ve oranın hizmetini gören biri var ise, kendisine düşen onun hizmetine girmektir. Onun hükmü altında hareket etmektir. Onun görüşünü almadan hiçbir harekette bulunmamalıdır.

Bir cemaat arasına katıldığı zaman, onların bulundukları hâle uygun hareket etmesi yerinde olur.

Gerek tespihte, gerek Kur'ân okumakta, sesini aralarında bulunduğu arkadaşlarından yüksek çıkarmamalıdır. Hatta onlardan daha gizli okumalıdır. Hâlini de gizli tutmalıdır. Olmazsa, bir başka ibadet şekline de geçebilir. Mesela; Tefekküre dalar, batıni ibadete geçer. Şayet kendisi, sırlar sahibi, havas zümresinden ise, onun için herhangi bir harekete geçme külfeti olmaz. Zira onu yöneten Yüce Rabbidir. Emrini ve yasağını ondan alır. Bu durumda, orada bulunan cemaatin kalbi ona teslimdir. Ona karşı her bakımdan saygılı olurlar. Bir bakarsın ki, ondan heybet duyarlar, bir de bakarsın ki ona karşı saygılı olurlar.

Bir fakir derviş, arkadaşları arasında onlardan daha yüksek sesle konuşmamalıdır. Hem de hiçbir konuşmada.

Bir kimse, kendi imkânı dâhilinde olan şeyleri biriktirmemelidir.

Bir kimsenin dervişlere çıkardığı yemek, çok değil ise, beklemeli; onlar yiyip kalktıktan sonra kendisi fazlasını yemelidir.

Her hâl û kârda yemeği fakirlere vermelidir. Onlara öncelik tanımalıdır. Bu arada, onlara verilen her şey mümkün olduğu kadar temiz ve en uygun düşeni olmalıdır.

Bir kimse, bir topluluk içinde ise, onlardan ayrı olarak bir şey yemesi yerinde değildir. Onlardan ayrı bir şeyde almamalıdır. Şayet kendisine, ihsan yollu bir şey gelir ise, onu ortaya bırakmalı, hemen herkes istediği gibi ondan alıp yemelidir.

Bir kimse, cemaat arasında bulunduğu zaman içlerinden birisi ile gizli konuşmamalıdır.

Mümkün olduğu kadar fakir dervişler arasında dünya sözü etmemelidir. Dünyanın yemesinde ve içmesinden söz açmamalıdır.

Dervişler arasında, ihtiyaç duysa da bir şeyi yazma yönüne gitmemelidir. Yazma işini bırakmalı, kalbini korumalı, hâlini saklamalı, her iki hâlinde de tefekküre çalışmalıdır.

Dervişler arasında nafile namazı da çoğaltmamalıdır.

Şayet onlar oruçlu olurlar ise, kendisi de onlarla birlikte oruç tutmalıdır.

Dervişler uyanık iken, kendisi yatıp uyumamalıdır. Ancak, kendisine uykusu ağır basar ise, bir sakıncası yoktur. Bu durumda onların arasından ayrılır, uyku ağırlığı geçinceye kadar bir yerde uyur.

Mümkün olduğu kadar, herhangi bir şeyi istemekte ve tercihte dervişlerden ileri gitmemelidir.

Bir kimseden, şayet fakir derviş bir şey ister ise, onu geri çevirmemelidir; isterse az bir şey olsun.

Bir şey vermek için bekletmek sureti ile fakirin gönlünü kırmamalıdır.

Bir kimse kendisine gelip istişare ettiği zaman, onun üstüne üstüne gelip acele etmemelidir. Onun söyleyeceği sözü ağzında bırakmamalıdır. Ona mühlet vermelidir. Böylece, istişare edip hâlini danıştığı kimse, kalbine geleni olduğu gibi söylemelidir. O kimse görüşünü belirtirken, onu ne red etmeli; ne söylediğini kabul etmez görünmelidir.

O kimse, kendi hâlini anlatıp bitirdikten sonra yanlış bulsa da onun hâline uygun cevap vermelidir. Onun söyledikleri için de şöyle demelidir;

- Bu da bir yorumdur. Bundan sonra, kendisine en uygun neyi bulur ise, onu söyler. Ama güzellikle söyler. Sertlikle ve ürküterek değil.

Şu da dervişlerin edepleri arasında sayılır ki; Bir şey yerken yediklerini övmemeleri ve kötülememeleri gerekir.

14. FASIL; Fakir dervişlerin çoluk çocukları ile edepleri.

Çoluk çocuğa karşı iyi huylu olmalıdır.

Mümkün olduğu kadar onların nafakalarını güzel yoldan temin etmelidir. Elinde, bugün için onların yemesine içmesine yetecek kadar bir şey var ise, ondan yarın için bir şey ayırmamalıdır.

Zira o anda o kadarına ihtiyaç vardır. Şayet onlara verdiği şeylerden bir şey kalır ise, onu ertesi güne saklar. Ama kendisi için değil, ailesi için. Kendisi de onların gölgesinde yer. Hatta onlar yerken, bir vekil, ailesine hizmetçi, efendisinin yanında kölesi gibi yemelidir.

Bir kimse, çoluk çocuğunun hizmetinde olurken, onların sıkıntısını çekerken, onların iyilikleri için çalışırken Yüce Allah'ın emrini yerine getirmeyi, onun taatını niyetine almalıdır. Kendi nefsine hizmeti ortadan çıkarmalıdır. Her hâl û kârda çoluk çocuğunu kendisine tercih etmelidir.

Yemek yediği zaman, bunu çoluk çocuğunun iştahına ve arzusuna göre yapmalı, onları kendisine uydurmaya bakmamalıdır.

Bir kimse, elinde kışa yarar bir şey var ise, kendisi de yaz içinde ise, o şeye de bulunduğu mevsimde ihtiyacı var ise, yaz içinde ihtiyaç duyduğu biçimde harcayabilir.

Bir kimsenin, ailesi için günlük yiyeceği var ise, onu harcar. O gün içinde, yarın çalışma zamanı olsa da üzerinde durup meşgul olmaz. O günlük yeten miktarı ile yetinip kalmalıdır. Zira yeteri kadarı ile yetinip kalmak vaciptir. Yarının ihtiyacını yarına bırakmalıdır.

Bir kimse tevekkül kuvveti, aza, açlığa, darlığa sabır var ise, bu kendisi içindir. Ailesi böyle bir şeye güçlü değil ise, onları da kendisi gibi yapmaya bakmamalıdır. Kendi bulunduğu hâle, onları da çağırması caiz değildir. Onlar için harekete geçmeli, çalışıp kazanmalıdır.

Bir kimse, ailesini Yüce Allah'a taat eden, hâllerini ve yollarını güzel bulur ise, mutlaka o kimseye gerekir ki; Onlara helâl rızık yedirmelidir. Böyle ettiği takdirde, onlarda taat ve iyilik semeresi ortaya çıkar. Kesin olarak, onlara haram yedirmemelidir. Zira haram yemekten isyan ve günah meydana gelir.

Hemen herkes, kendi özünde yararlı iş yapmaya, doğru olmaya, iç temizliğine dikkat etmelidir. Böyle ettiği takdirde, Allah-û Teâlâ onunla, ailesi arasında olacak işleri iyi eder. Bilhassa sabırlı olmakta, Yüce Allah'a taat işinde. Hem kendisinin sözünü tutarlar hem de Yüce Allah'ın emrine uyarlar.

Üstteki manada, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurmuştur;

- **"Bir kimse Allah ile arasındaki işi düzeltir ise, Allah-û Teâlâ insanlarla onun arasındaki işi düzeltir."**

Bir kimsenin çoluk çocuğu da sair insanlar cümlesindendir.

Bir kimsenin evine konuk geldiği zaman, eğer imkânı yerinde ise, misafirine yedirip içirdiğinden, aile fertlerine de yedirip içirmelidir. Hem de bol bol.

O kadar ki, onların önüne çıkan şey, hepsine yetmelidir. Hepsi de yiyip içip doymalı, hatta onlardan artmalıdır.

Şayet eli dar ve sıkıntılı bir durumu var ise, aile fertlerinin de razı olup misafiri kendilerine tercih edeceklerini bilir ise, o zaman misafiri kendilerine tercih ederler. Misafirden artan bir şey olur ise, onu kendileri yerler. Bunu da bir uğur bereket sayarlar.

Sonra, Allah-û Teâlâ misafirlerine verdiklerinin yerini doldurur. Onlara bol ihsanda bulunur.

Şöyle ki; Gelen misafir rızkı ile gelir, giderken de hane halkının

günahlarını da alıp götürür.

Nitekim üstteki mana, hadis-i şerifle sabittir.

Fakir bir kimse, bir davete çağırıldığı zaman evinde yiyecekleri bulunmayan çoluk çocuğu var ise, onları darlık içinde bırakıp kendisi arzu ettiği gibi yemeğe gitmemelidir. Böyle bir şey ona yakışmaz. Tarikatta ve şeriatta, davet sebebi ile çoluk çocuğu perişan bırakmak doğru olmaz. Böyle bir durumda, o davete gitmemeli, ailesi ile birlikte oturup kalmalıdır.

Şayet davet eden kimse bilirse ki, misafirin çoluk çocuğu vardır; sadece onu çağırması yakışık alır şey değildir. Onun çoluk çocuğuna da yeterince bir şeyler ayırmalıdır. Böylece, onun kalbini de aile fertlerinin derdinden almış olur. Muhtaç oldukları şeyi, onun ailesine de taşır. Bu taşıdığı şeyi de gönlü hoş olması için misafirine bildirir.

Fakir dervişe düşen çoluk çocuğuna zahir ilim ve şeriatı öğretip, ona göre terbiye etmelidir. Azında ve çoğunda onlara, ilim dışı hareket imkânı vermemelidir.

Bu arada, çoluk çocuğunu sokağa salması doğru değildir. Öncelikle onlara bir sanat öğretmesi de yerinde olmaz. Her şeyden evvel, onlara din hükümlerini öğretmelidir. Onları, lüzumsuz yere dünyalık talebinden kaçındırmalıdır. Meğerki; Fakirlik hâli ağır basar, sabrı az, hâli açığa çıkıp rüsvalık durumu belirir, yiyecek işinde halka muhtaç bir duruma düşme endişesi ağır basar ve yakınlarını da elden çıkarma korkusu ağır basar ise, o zaman çoluğunu çocuğunu çalışmaya koşmalıdır. Kendilerini halka muhtaç bırakmayacak şekilde bir şeyler elde etmeye bakmalıdırlar. Şeriat sınırlarını korumak sureti ile bu şekilde çalışmak, en uygunudur.

Bu arada, çoluk çocuğuna ana baba haklarına riayet etmeyi, onlara asi gelmekten kaçınmayı öğretmelidir. Aile fertleri, Yüce Allah'ın hakkına ve kendi hakkına riayet etmeyi de öğretir.

Bu arada, onlara sabırlı olmayı, taatı, daha başka şeyleri de öğretir.

15. FASIL; Fakir dervişlerin yolculuk edepleri.

Bu eseri yazarken, daha önce edep bölümünde belirttik. Yani; Bu yoldaki edepleri. Şöyle ki;

Bir mümin kulun yolculuk edebi, kötü sıfatlardan çıkıp güzel sıfatlara geçmesi olmalıdır. Nefsanî arzularından kurtulup Yüce Mevlâ'sının rızasına yönelmelidir. Bu da, takva hâlini sağlamlaştırmak sureti ile olacaktır.

Bir Hak yolcusu fakir, kendi memleketinden çıkacağı zaman, üzerine öncelikle düşen hasımlarını razı etmektir.

Bu arada ana babasından da izin almalıdır.

Şayet ana babası hayatta değilse, üzerinde hakları bulunan amca, dayı, dede, nine gibi yakınlarının iznini almalıdır.

Bunlar, kendisinin yolculuğuna razı olurlarsa, yola çıkabilir.

Şayet çoluk çocuk sahibi ise, sefere çıkması dolayısı ile onlara bir zarar ve düşük durum meydana gelecek ise, o zaman kendisine sefere çıkmak yerinde olmaz. Ya onların durumunu düzeltir yahut onları da beraberinde alıp götürür.

Zira Resulullah (s.a.v) efendimiz bir hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur;

- "Bir insana günah olarak şu yeter ki; Geçindirmek zorunda olduğu kimseleri perişan eder."

Yolculuğa çıkan bir fakir derviş için şart olur ki; Yolculukta kalbi kendisi ile olmalıdır. Kalben arkada kalanlara dönük olmamalıdır. Bu arada, kalbi ileride eline geçeceklere de bağlantılı olmamalıdır.

Hâsılı; Her nereye konuk olsa, kalbi orada kendisi ile konuk olmalıdır. Kalbi de bütün eşyadan arınmış olmalıdır.

İbrahim b. Duhe'nin şöyle dediği anlatılmıştır;

- İbrahim b. Şeybe Badiye'nin yanına gittim. Bana şöyle dedi;

- Sendeki alâkaları at.

Hemen her şeyi attım, ancak bir dinar kaldı. Bu kere bana şöyle dedi;

- Üzerinde bulunan şeyle kalbini meşgul etme. Üzerinde kalanı da at.

Üzerimde bulunan dinarı da attım. Tekrar şöyle dedi;

- Sende bulunan alâkaları da at. Düşündüm; üzerimde bir nalin kayışı vardı. (veya ayakkabı bağı) Onu da attım.

Allah adına yemin ederim ki; Bundan sonra, yolda her ne zaman bir ayakkabı bağına ihtiyaç duysam, mutlaka onu önümde bulurdum.

Bu arada, İbn-i Şeybe bana şöyle derdi;

- İşte, Yüce Allah'a karşı doğru olanların işi böyledir.

Yolculuğa çıkan bir derviş, daha önce yaptığı şeyleri hiç bırakmamalıdır. Zira yolculuk onun için fazladan bir şeydir. Bunun için, yolculuk hâlinde, amellerine ve hâllerine bir bozukluk gelmemelidir. Yolculukta tanınan ruhsat, ancak zayıflara ve avam olanlaradır. Kuv-

vetli olanlara, havas kullara ruhsat yolu kapalıdır. Sonuna kadar bunların azimetle amel etmeleri gerekir. Zira bunların her hâlinde başarı vardır. Her an onlara rahmet gelir. Daima bekçileri yanlarındadır. Her daim onları koruyan vardır. Sevdikleri onlarla durur. Arkadaş da onlara fazladan bir iyiliktir.

Zengin Zat, onlara yeter. Onlara daima yardım gelir, hem de peş peşe. Allah'tan gelecek yardım onların ayrılmaz parçalarıdır. Allah ordusu onları korumasına alıp sarmıştır, önlerinde hazır bekler.

Anlatılan manadan olarak, bunlar için en uygunu seferdir. Uğruna can verdikleri manaya kavuşmak için pek güzeldir. Zira yolculukta sebeplerden uzaklaşmak vardır. Zira sebepler küçük Rabler gibidir. Halk da onlara göre birer puttur. Hatta puttan daha saptırıcı, şeytandan daha zorludur.

Fakir dervişe gerekir ki; Yolculuğunun başında kalbini korumalıdır. Yolculuğa gaflet içinde çıkmamalıdır.

Çıktığı yolculukta, kalben Rabbini unutmamaya dikkat etmelidir.

Yolculuğa çıkan bir derviş, her ne suretle olursa olsun; dünya maksadı ile çıkmamalıdır. Çıktığı yolculuk, Allah'a taat çeşitlerinden bir taat için olmalıdır.

Mesela; Hacca gitmek, büyük bir zatı görmek, mukaddes mübarek yerlerden birini ziyaret etmek.

Hak yolcusu bir derviş, kalbini yerlerden birinde bulur da, kalbini de oralarda sıkıntılardan saf görür ise, rızk konusunda da orada rahatlık ve bolluk bulur ise, orada kalmalıdır. Orayı bırakmamalıdır. Kesin ve yerine getirilmesi gereken bir emir, sırf kader icabı bir iş çıkmadıkça o yerden ayrılmamalıdır. Bu durumda, kendisine neresi emredilir ise, oraya gitmelidir. Yahut kader, onu istediği yere taşır.

Zira anlatılan durumda o kimse, ilâhi fiillerin kendisinde cereyan ettiği bir kimsedir. Onlarda nefsanî sayılan boş arzular, yersiz istekler ve ümitler yok olmuştur.

Bunlar kendilerinden geçen fanilerdir. Hem murad olmuş, hem de sevilmiş kimselerdir.

Bir Hak yolcusu fakire, gittiği bir yerde makam ve halk tarafından kabul edildiğini görür ise, kendisine oradan çıkmak düşer. Zira böyle bir kabul onun nefsini karışık duruma getirir. Böyle bir durumda, Allah yakınlığını yitirir ve ondan mahcup olur; perdelenir. Artık nasibi sadece halk olur.

Ne var ki, üstte anlatılan durum, nefsanî arzuların bulunması sonunda olur. Böyle bir zattaki havai arzular kayıp olup gitmiştir.

Halkın kabulü onda bir tesir göstermez. Zira bunlar, halktan öteye geçmişlerdir. Halkla aralarında perdeler ve bekçiler vardır. Onlar, halkın kalbe girmesini korurlar. Şunun için ki; Araya şirk karışmamalı ve tevhid hâli de bozulmamalıdır.

Fakir dervişe düşer ki; Birlikte yolculuğa çıktığı arkadaşları ile iyi geçinmeli ve onları güzelce idare etmelidir.

Her ne şeyde olursa olsun, onlarla çekişmeyi bırakmalı ve onlara aykırı harekette bulunmamalıdır. Onların hizmetinde olmaya bakmalı, onlardan birine olsun kendisine hizmet ettirmemelidir.

Yine fakir dervişe düşer ki; Yolculuk hâlinde daima abdestli bulunmalıdır. Şayet su bulamaz ise, teyemmüm eder. Ama mümkün mertebe abdestsiz gezmemelidir. Nitekim yolculuğa çıkmadan, kendi memleketinde iken de abdestli bulunmak onun için gereklidir. Zira abdest müminin silahıdır. Bu manada gelen hadis-i şerif vardır. Abdestli olmak, şeytana karşı bir emniyettir. Hatta her eziyetli şeyden kurtuluş belgesidir.

Fakir dervişe yakışmaz ki; yolculuğa çıktığı zaman, tüyü çıkmamış çocuklarla arkadaşlık etmemelidir. Başka zamanlarda da olmaz. Bilhassa yolculukta buna dikkat etmelidir.

Zira gençler, şeytanın sevgisine daha yakındır. Şeytan tarafından daha çok kabul görürler. Şerre, fitneye, havai arzulara tâbi olmaya, nefsin fesadına, töhmete daha meyillidirler.

Bütün bu anlatılan sebeplerden ötürü; Onlarla arkadaşlık etmek çok tehlikelidir.

Meğerki onunla arkadaş olan zat; Kendisine mana yolunda tâbi olunan bir zat, Allah'ı bilen bir âlim, peygamberlerin vekili, hidayet imamı, Allah tarafından korunmuş bir kimse olmalıdır.

Zira hâli anlatıldığı gibi olan bir zat, hayır öğretendir. Halkı kötülüklerden çekindiren ve onları terbiye edendir. Onlar Yüce Hak ile halkı arasında elçi ve onları gözeticidirler.

Durum yukarıda anlatıldığı gibi olduğundan; o gibi kimselerin gençlerle ve yaşlılarla sohbet edip arkadaş olmalarının manası değişmez.

Bir fakir derviş bir beldeye girdiği zaman, orada yaşlı bir şeyh var ise, önce ona gidip selâm vermeli, sonra onun hizmetinde bulunmalıdır. Ona bakarken, saygılı, büyüklüğünü bilir, tazimli bakmalıdır. Ta ki; Ondan alacağı faydadan mahrum kalmamalıdır.

Bir kimseye yolculuk hâlinde bir şey gelir ise, arkadaşlarını bırakıp kendisinin onu alması yerinde değildir.

Yolculukta arkadaşlarından birinin özürlü durumu olur ise, onunla durup beklemeli, onu bırakıp bir yere gitmemelidir.

Doğruda başarı ihsan eden Sübhan Allah'tır.

16. FASIL; Fukara dervişlerin semağ edepleri.

Bu işte fakir dervişlere düşen edep yolu odur ki; Semağ işinde bir zorlamaya girmeyenler ve istekle karşılamayalar.

Bir kimse, semağ meclisinde bulunacak olur ise, ona düşer ki; Edebini gözeterek orada oturmalıdır. Kalbinden Rabbini zikretmelidir. Gaflet ve unutkanlık gelmesinden de kalbini korumaya çalışmalıdır.

Şayet kulağına bir şey gelir ise, mesela; Kur'ân okuyanı dinlemek gibi. Bunu Yüce Hak'tan görmeli ve duymalıdır. Ondan gelen önsezi de kendisine gaybden gelen marifetler bilmelidir.

Bu akla gelen varidat (önsezi) şu yoldadır; Tergib (teşvik), terhib (sevindirmek ve korkutmak), ünsiyet (arkadaşlık), itab, Rabbine ibadeti arttırmak ve daha başka şeyler.

İçinden böyle bir varidat (önsezi) duyduğu zaman, hemen o manaya yönelmelidir. Kendisine gelen işareti kabul etmeli, o yöne tezce koşmalıdır.

Semağ dinleyen kimse, okuyan kimseyi öyle dinlemeli ki; Kendisine onun dili Yüce Hakkın kulluğuna uygun bulmalıdır. Şeriat edepleri yönünden de yerinde bilmelidir.

Hülasa; Şeriat edeplerine ters düşen bir şey, ne tarikatta vardır ne de hakikat ilminde.

Semağ meclisinde hazır bulunan bir şeyh olur ise, dervişin yapacağı mümkün olduğu kadar saygılı davranmalıdır. Bunu mümkün olduğu kadar, ona saygı icabı yerine getirmelidir.

Ancak, fakir dervişe bir varidat (önsezi) gelir ise, onun için ağır basan hâl kadar hareket etmek yerinde olur. O ağır basan hâl kendisinden geçince o kimsenin yapması gereken sakin durmasıdır. Bilhassa o şeyhe saygısı icabı.

Bir derviş için yerinde değildir ki; Kasideci ve okuyucu tutsun. Böyle bir şey, hayırlı bir şeyi düşük bir şeyle değişmek sayılır. Yani; Kur'ân yerine, zaman halkının yapmakta oldukları şeyi icat etmek.

Böyle yapanlar, niyetlerinde doğru değillerdir. Mana yolunda maddeden soyunmuş, kendi yöntemlerinden geçmemişlerdir. Şayet onlarda bu olması gereken hâller olsaydı; Kur'ân dinlemekten başka bir şey istemezlerdi. Zira Kur'ân onların sevdikleri zatın kelâmı ve sıfatıdır.

Kaldı ki, Kur'ân'da; Hakka ulaşan velilerden evvelleri ve sonrakileri anlatılmaktadır. Sevenler ve sevilenlerden söz edilmektedir. Müridler ve muradlar açıklanmaktadır. Bu arada, sevgisinde yalancı iddiacılar da azarlanıp terslenmektedir.

Şimdi bunların sadakatleri bozuldu. Niyetleri hiçe çıktı. Davaları da belgesiz kaldı. Yalanları anlaşıldı, işin dışı ile kaldılar. Sadece bir âdet olarak semağı yürütmeye geçtiler. İçten bir doğrulukları yoktur. Marifet, keşif, mana ilmi de onlarda kalmamıştır. Sırlara, Hak yakınlığına, onun arkadaşlığına, sevgili Yüce Zat'a ulaşma durumu hakkında bir bildikleri yoktur. Hakiki semağın da ne olduğunu anlamazlar. Hakiki semağ ilhamdır, peygamberlere gelen kelâm tecellisidir.

Mana sezisi sayılan semağ hâlinde Yüce Allah'ın emri anlatıldığı gibidir. Onun gelişi anlatılan yoldandır. Yani; Ya ilhamdır yahut kelâm tecellisi.

Bunlar da ancak Allah'ı bilen ilim sahiplerine, seçme velilere, peygamberlerin vekillerine, seçme zatlara gelir.

Hâlbuki semağ yolunu boştan tutanların içi, anlatılan manadan yana boştur. Kasidelerle, beyitlerle, şiirlerle kalmışlardır. Bunlar da ancak hayvani tabiatı kabartır. Tabiî şeylere âşık olanların ateşini arttırır. Bunların aşkı ne kalptedir, ne de ruhta. Böyle şeyleri bilip anlamazlar.

Umumi manada fakire düşer ki. Burada; Fakir derken, şunu anlatmak istiyorum; Yüce Allah fakiri, halk fakiri. Yani; Mana fakiri ve suret fakiri. Hem dünyalıktan yana fakir, hem de ahiretten ve bütün yaratılmışlardan yana fakir.

İşte hâli anlatılan fakir derviş; Okuyucunun ve kasidecinin okuduğunu ve söylediğini tekrar edip durmamalıdır. Böylece esas huzurunu bozmamalıdır. Kendisi sadece huzurunu toplayıp dinlemelidir. Bu hususta, tamamen Yüce Hakka tevekkül etmelidir. Bu işi, Yüce Hak onun namına bir başkasına yaptırır.

Bu arada, Yüce Hak kasideciye ilham yollu onun söylediğini tekrar ettirebilir. Yeter ki; Dinleyen özünde sadık, tekrarda da onun için bir yarar olsun.

Fakir derviş, semağ hâlinde, bir başkasından yardım istememelidir. Şayet diğer fukara dervişler, kendisinden hareket etmeleri için izin isterlerse, bu izni onlara verir. Böyle bir talepte hâlde zayıflığı gösterir.

Fakir bir derviş, bir ayet veya bir beyit dinlediği zaman, harekete geçecek olur ise, ona engel olmak doğru değildir. Onu hâline bı-

rakmalıdır. Yani; Kalkıp hareket etmesine engel olmamalıdır. Şayet bir aksilik olur ise, o zaman ona engel olunur. Ama en uygunu, mani olmak isteyenin hareket edene tâbi olmasıdır.

Fakir derviş, bir ayet ve bir şiir dinlemekten ötürü hareket ettiği görülür ise, gerekli olan onu hâline bırakmaktır.

Orada hazır olanlar, hareket edende bir eksiklik ve bir noksan görürler ise, onlara düşen, onun ayıbını örtmek ve kapamaktır.

Şayet durum, bir tembihi gerektirir ise, bu tembihi ona yapmalıdır. Ama güzel bir şekilde, kalple de olur. Ama dille ona bir şey demek olmaz.

Ancak bu tembih işinde bir hâl kuvvetine, iç temizliğine, ince bir ilme ve öğrenme, tam bir edebe, güzel ve sağlam bir şekilde tutumlu olmaya bağlıdır.

Fakir derviş, semağ hâlinde üzerinden hırkasını veya başka bir şeyini çıkarıp atabilir.

Bu çıkardığını okuyucunun üzerine atar ise, onun olur.

Çıkarıp da ortaya attığı zaman, bu durumda o atılan şey kimsenin değil kendisinindir. Bu durumda ona sorulur;

- Bunu ne yapmak niyetindesin? Şayet o kimse;

- Bunu, çıkarmaktan ve atmaktan kastım, fakirlerin olması içindir. Derse, bu durumda o atılan şey bir ganimet gibidir. Orada bulunan fukara dervişler ne yapmak istiyorlarsa öyle yaparlar.

Bu arada şöyle de diyebilir;

- Bunu atmakla, şeyhe olan bağlılığımı ispatlamayı istedim.

Bu durumda, biraz hâl zaafı vardır. Gerçek manada iş de karışıktır. Zira sadece şeyhe bağlılık hırkasını çıkarıp atmakla olmaz. Aynı zamanda, vecdinde ve hâlinde de şeyhe bağlılığını ispatlaması gerekir. İki kimsenin de aynı hâlde bir olmaları uzak görülen bir şeydir.

Bugün fukara dervişler arasında sürüp gitmekte olan, şeyhe bağlılığın için hırka atmanın bir aslı ve esası yoktur.

Durum anlatıldığı gibi olmasına rağmen; o hırkanın hükmü yine şeyhe kalır. Ne var ki, bunun şeriatta yeri yoktur; tarikat ve hakikatin gerektirdiği bir şey de değildir. Yalnız, bir adet olsun diye öyle yaparlar. O atılan hırkanın sahibi şöyle bir şeyde diyebilir;

- Burada bulunan cemaate uyar hâl göstermek için bu hırkayı attım. Ne var ki, böyle bir durum bundan öncekinden daha zayıftır. Zira fiilde iştirak, ancak hâlde ve vecidde olur. Böyle bir şeyde bir cemaat için pek az olacak bir iştir. Onlar, hâlde ve meşrepte nasıl hep

bir olurlar!

Bu durumda, yine oradaki cemaate başvurulur. Onların kendi hırkaları için hükümleri neyse, bu hırka için de hüküm aynı olur.

Bu arada, o hırkayı atan kimse şöyle bir şey de diyebilir;

- Bunu atmakla hiçbir niyet ve kastım yoktu. O zaman kendisine şöyle denir;

- O hâlde hırka senindir. Ne yapmak istersen yap.

Orada bulunanlardan hiçbiri, o hırka hakkında bir hüküm veremez. Orada ise, şeyhin de bir şey yapacağı yoktur.

Bu arada, şöyle bir şeyde söylenebilir;

- Bana bir sezi ve işaret geldi. Şu yolda ki; Hırkayı çıkarayım.

Böyle bir şey için de tayin edilmiş bir durum yoktur, ama tarikatta bu gibi şeyin dayandığı bir nokta vardır. Zira bir kimseye sultan bir rütbeli elbise giydirdiği zaman ona düşer ki, üzerindekini çıkarmalı, sonra o rütbeli elbiseyi giyinmelidir. Fakir dervişin durumu da budur.

O fakir derviş, üzerindeki hırkasını çıkarır, Yüce Allah tarafından nur, yakınlık, lütuf formalarını giyer.

Bu durumda, çıkarılan hırka şeyhe kalır. Ama şeyh orada ise, şeyh orada değil ise, orada hazır olan dervişlere kalır. Onu ya kasideciye verirler yahut okuyucuya. Bu hususta şöyle de söylenmiştir;

- O hırka hakkında hüküm vermek, yine onu çıkaran fakir dervişe düşer. Zira o hırkası hakkında hüküm vermeye başkalarından daha haklıdır.

Orada bulunanların hırkayı dünya adamlarına satışa çıkarmaları ve onun gelirini sahibine vermeleri yerinde bir şey değildir.

Tarikatta böyle bir şey sevilmez; hoş görülecek bir şey değildir. Ancak, o hırkayı alan cömert, veli kullar imanlı ise, o hırkayı almakla da onlara manen bir bağlantı kurmak istiyorsa, o zaman bir mahzuru yoktur. Bu bir karışıklıktır, lütuf istemektir. Ama cidden kötü bir şeydir.

Şunun için ki; O kimse, hırkasından sıyrılıp çıkarken, özü sözü doğru hâli tam olduğunu içinden anlatmıştır. Tekrar hırkaya dönmekle de, kendisini rüsva etmiş ve iddiasını da yalana çıkarmıştır. Böyle bir şeyde beğenilecek bir iş değildir.

Zira hırkasından soyunup çıkan bir kimse bir daha ona dönmemeli ve onu artık kabul etmemelidir. Ne parasını, ne de kendisini.

Şayet o çıkardığı hırkayı alması için şeyhten bir emir ve bir işa-

ret gelir ise, şeyhin emrini yerine getirmek için onu alır. Sonradan onu yine çıkarıp bir başkasına verir.

Semağ hâlinde ortaya bir şey atılır ise, bunun gereği; Aralarında pay etmelidir.

Aralarında şeyh var ise, onun görüşüne uyulur. Onun isteği üzerine ya da bir kimseye tahsis edilir yahut cemaate dağıtılır. Bu hususta şeyhin hükmüne uyulur. Bir fakir derviş, semağ hâlinde hırkasını çıkardıktan sonra, o hırkası kendisine geri verilir ise, onu almamalıdır. Onun yolunun icabı odur ki; Çıkardığı hiçbir şeye dönmeye. İsterse, hırkalarını çıkaran diğer dervişler yine kendi hırkalarını almış olsunlar. Şayet şeyhi var ise, hırkasını dönmeye bırakmalı, şeyhinin yolunu izlemelidir. Böylece, çıkardığını almamalı, diğer cemaate uyarak hâlini bozmamalıdır.

Şayet fakir derviş şeyhi yok da tek başına ise, çevresindekiler de hırkalarını kendisi gibi çıkarmışlarsa, en uygunu onlara uymaktır. Onlar hırkalarını alırlarsa kendisi de almalıdır. Böyle yaparsa, oradaki cemaati utandırmamış olur. Sonra onlar, hâllerinden utanırlar, kendisine de darılırlar. Sonradan çıkarıp orada bulunanlara verebilir. En uygunu da budur. Şayet o hırkasını, o meclis dışında birine verir ise, bu da caizdir.

Bu arada yazılması gereken sofiye işlerine dair bazı şeyler kaldı. Mesela; Tekke ve sıkayat yerlerine girmek, tarikat edeplerinden bazı şeyler giymek, işlerinden pek yazmadık.

Anlatılanlar öyle şeylerdir ki; Kendi aralarında icat etmişler ve kendilerine göre bazı isimler vermişlerdir. Bunları yazmaya pek gerek de yoktur. Onların yoluna girdikten sonra, neye ne dedikleri anlaşılır. Onlara karıştıktan sonra, sorulup öğrenilir.

Ancak, edep olarak, büyük bir bölümünü kitabın başında yazdık. Aynı zamanda onlar şeriatın emrettiği edeplerdir.

***

Şimdi bu kitabı, **Mücahede** bölümü ile bitirmek istiyoruz. **Bu** Mücahede bölümünde, şu hususlara yer verilecektir; **Tevekkül, huy güzelliği, şükür, sabır, rıza, doğruluk.**

Mücahede ile birlikte anlatılacak yedi şey, bu tarikatta **esastır.** Hemen her biri hayır olarak bilinir.

4. BÖLÜM

MÜCAHEDE, TEVEKKÜL, HUY GÜZELLİĞİ, ŞÜKÜR, SABIR, RIZA, DOĞRULUK.

1. FASIL; Mücahede

Burada öncelikle mücahedeyi anlatacağız.

Mücahedenin dayandığı nokta, şu ayet-i kerimedir;

- **"Uğrumuzda mücahede edenlere gelince, elbette hidayet yollarımızı onlara gösteririz."** (29/69)

Ebu Narda, Ebu Said-i Hudri'nin (r.a) şöyle dediğini anlattı;

Resulullah (s.a.v) efendimize soruldu;

- En faziletli cihat nedir? Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Zalim bir sultanın yanında doğru söz söylemektir."**

Ebu Said-i Hudri (r.a) böyle dedikten sonra, gözlerinden yaşlar akmaya başladı.

Allah rahmet eylesin; Ebu Ali Dekkak şöyle dedi;

- Bir kimse, dışını mücahede ile bezer ise, Allah onun iç âlemini müşahede nurları ile süsler, güzelleştirir. Çünkü Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

- **"Uğrumuzda mücadele edenlere gelince, elbette hidayet yollarımızı onlara gösteririz."**

Bir kimse tarikata girerken, işin başında mücahede yolunu tutmaz ise, tarikat yolunda hiçbir koku alamaz.

Allah rahmet eylesin; Ebu Osman Mağribi şöyle dedi;

- Mücahede yoluna girmediği hâlde, bir kimse bu tarikatta kendisine bir gönül açıklığı geleceğini ve o yoldan kendisine bir mana kapısı açılacağını sanıyorsa, o kimse aldanma içindedir.

Ebu Ali Dekkak, bir başka cümlesinde şöyle dedi;

- Bir kimse, bu tarikat girişinde ayakta kalmayı ve yorulmayı

bilmez ise, sonunda oturup dinlenmeyi bulamaz.

Bir başka cümlesinde ise, şöyle demiştir;

- Hareket berekettir. Dış durumların hareket hâlinde olması; için ve gönlün harekete geçip bereket bulmasına sebeptir.

Hasan b. Ulviye'nin anlattığına göre, Bayezid-i Bistami şöyle demiştir;

- On iki sene, nefsimin başına vuran demirci gibi oldum.

Beş sene kalbimin aynası oldum.

Bir sene de, kalbimin ve nefsimin hâline baktım. Bir de ne göreyim, belimde açıktan Mecusi alâmeti zünnar var. İki sene, bu zünnarı kesip atmak için çalıştım.

Bundan sonra bir de baktım ki; İçimde de zünnar var. Beş sene de bunun kesilmesi için çalıştım. Onun nasıl kesileceğini araştırdım.

Bu sırada bana keşif geldi. Halka baktım, gördüm ki; Hepsi ölüler hâlinde. Bunun üzerine, halk için dört cenaze tekbiri aldım. Allah rahmet eylesin; Cüneyd-i Bağdadi'nin şöyle dediği anlatıldı;

- Sırrî-i Sakati'nin şöyle dediğini dinledim;

- Ey gençler topluluğu, benim yaşıma gelmeden evvel ciddi bir çalışmaya giriniz. Sonra zayıflar; bir şey yapamaz hâle gelirsiniz. Tıpkı; Benim bir şey yapamadan kaldığım gibi. İşte o zaman, gençlikte yapılan ibadetler artık yapılamaz.

Allah rahmet eylesin; Hasan Kazaz'ın şöyle dediği anlatıldı;

- **Mana yolunda yapılacak iş, üç esas üzerine kurulmuştur. Şöyle ki;**

a) Ancak, yemek yemeye ihtiyaç duyduğu zaman yemek yememelidir.

b) Uyku ağır bastırdığı zaman uyumamalıdır.

c) Zaruri bir durum meydan gelmeden konuşmamalıdır.

Allah rahmet eylesin; İbrahim b. Ethem de şöyle anlattı;

- **Bir kimse, sayılacak altı tepeyi aşmadıkça, salihler derecesine eremez. Şöyle ki;**

a) Nimet kapısını kapatıp şiddet kapısını açmamalıdır.

b) Nefsanî kabarma kapısını kapatıp, nefsinin boynunu eğme kapısını açmalıdır.

c) Rahatlık kapısını kapatıp, çalışıp çabamla kapısını açmalıdır.

d) Uyku kapısını kapatıp, uyanıklık kapısını açmalıdır.

e) Yüce Hakka karşı varlık kapısını kapatıp ona ihtiyaç kapısı-

nı açmalıdır.

f) Yersiz ümitler kapısını kapatıp, ölüme hazırlık kapısını açmalıdır.

Allah rahmet eylesin; Ebu Ömer b. Nüceyd de şöyle dedi;

- Bir kimseye, nefsi keremli görünür ise, onun yanında dini küçük kalır.

Allah rahmet eylesin; Ebu Ali Ruzbari şöyle dedi;

- Bir sofi sifatlı kimse, beş gün aç kaldıktan sonra;

- Ben açım. Der ise, onu alın çarşı pazara çıkarın ve çalışması için emir verin.

Allah rahmet eylesin; Zünnun-u Mısrî şöyle dedi;

- Allah-û Teâlâ bir kulunu, ona nefsinin zilletini göstermekten daha değerli bir şeyle zelil etmemiştir.

Allah rahmet eylesin; İbrahim Havas şöyle dedi;

- Her ne şey, beni dehşete düşürüp korkuttuysa, ona üstün geldim.

Allah rahmet eylesin; Muhammed b. Fazl şöyle dedi;

- Asıl rahat, nefsin boş temennilerinden kurtuluştadır.

Allah rahmet eylesin; Mansur b. Abdullah şöyle demiştir;

- Ebu Ali Ruzbarî'nin şöyle dediğini dinledim;

- Üç yoldan afet bölümüne girdim. Şöyle ki;

a) Tabiatın bozukluğundan,

b) Âdetlere tutunmaktan,

c) Bozuk arkadaşlıktan.

Bundan sonra ona sordum;

- Tabiatın bozukluğu nasıl olur? Şöyle dedi;

- Tabiatın bozulması haram yemekle olur. Tekrar sordum;

- Âdetlere tutunmak nasıl olur? Şöyle anlattı;

- Harama bakmak, haramla ve gıybetle geçinmeye girmektir. Tekrar sordum;

- Bozuk arkadaşlık nedir? Şöyle anlattı;

- Her ne zaman, nefsin bir şehvet duygusu parlarsa, onu yerine getirmektir.

Allah rahmet eylesin; Nasrabazî da şöyle dedi:

- Senin kapandığın zindanın nefsindir. Ne zaman oradan çıkıp kurtulur isen, sonsuz rahata erersin.

Ebu Hasan Verrak şöyle dedi:

- İlk zamanlarımızda, Ebu Osman'ın mescidinde kalırdık. Ora-

da bizim için en güzel iş, bize ne gelir ise, onu tercih edip almak idi.

Belli bir şey üzerine gecelemezdik.

Karşımıza bir kötülük çıktığı zaman da nefsimiz için ondan intikam almazdık. Hatta ondan özür diler, ona karşı tevazu gösterirdik.

Bir kimseyi küçümseme durumu kalbimize geldiği zaman, hemen onun hizmetine görmeye kalkardık.

Hâsılı kelâm; Avam halkının mücadelesi, bol bol amel işlemektir. Havas kullarının mücadelesi ise, hâllerini temize çıkarmaktır.

Açlığa, susuzluğa, uykusuzluğa katlanmak oldukça kolaydır. Asıl zor ve çetin olan iş; Kötü huyları düzeltmek ve iyi huy sahibi olmaktır.

2. FASIL; Nefsin tehlikeli afetleri.

Nefsin en büyük tehlikesi, övgüyü duymaktır. Kendisinin iyi anlatılmasını ister ve halktan övgü bekler. İşte ağır ibadetleri, anlatılan manadan ötürü kendisine yükler. Bunun sonunda da kendisini gösteriş ve ikiyüzlü olma hâli sarar. Bu hâlinin alâmeti ise, anlatılan övgüler, iyi anlatmalar kesildiği zaman; insanların kendisini kötülediği vakit, tümden amelleri bırakmasıdır.

Nefsin tehlikeli durumları sana açılmaz. Onun şirkini, boş davasını ve yalanını anlayamazsın. Ancak, onu imtihana tâbi tutup dava ettiği şeyle tartınca anlarsın.

Nefis, Allah korkusu taşıyanlar gibi konuşur. Ama korkulu duruma düşmedikçe. Ondan bu işin doğruluğunu anlamak için, korkulacak yere alıp götürdüğün zaman bakarsın ki; Her manada emin.

Nefsi takva ile imtihana tâbi tutmadığın süre; onu ebrar zümresi gibi konuşur bulursun. Bunun delillerini ondan isteyip de takvanın şartlarını aradığın zaman görürsün ki; Müşrik, riyakâr, kendini beğenmiş.

Nefis, irfan sahiplerinin sıfatına bürünür. Ama sonucu ondan istemedikçe. Ondan böyle bir talepte bulunduğun zaman, yalancı olduğunu görürsün.

Nefis, kendisini tevazu ehli olarak bildirir. Ama öfkelendiği zaman, arzusunun tersine bir şey çıktığında, bakarsın ki; Bunda da boş.

Aynı şekilde nefis; cömertlik, kerem, başkasını kendisine tercih, bol bol vermek, dağıtmak, gani gönüllü olmak, mertlik ve bunlardan başka güzel huylu olma iddiasındadır. Veli kulların, peygamber vekillerinin huyunda olduğunu söyler. Bütün bu söyledikleri ahmakça bir temenniden ve inattan ibarettir. Bütün bu söylediklerinin ispatını ondan

istediğin zaman, hiçbir şey bulamazsın. Ancak bir serap bulursun ki; Susuz kimse, onu uzaktan su sanır; oraya varınca da bir şey bulamaz.

Eğer nefsin sıdkı, ihlâsı, sağlam sözü, doğru konuşması olmasaydı; halka güzel görünme hevesine kapılmazdı. Çünkü; Halkın ona ne zararı olabilir, ne de faydası olur.

Hülasa; Nefsin ileri, ancak deneme zamanı sağlığa kavuşur. Sözü ile işi, ancak imtihan zamanı bir araya gelir.

Allah rahmet eylesin; Ebu Hafs şöyle dedi;

- Nefsin tamamı zulmet karanlığıdır. Onun kandili sırrıdır. Yani; İhlâsı. Kandilin ışığı da başarı ihsanıdır. Bir kimsenin ihlâsında Rabbinden gelen başarı yok ise, onun nefsi tamamen bir zulmet karanlığı içindedir.

Allah rahmet eylesin; Ebu Osman şöyle dedi;

- Bir kimse, nefsinden gelen şeyi güzel buldukça, nefsinin ayıbı ona gözükmez. Nefsinin ayıbını gören, ancak onu bütün hâllerinde itham edendir.

Allah rahmet eylesin; Ebu Hafs şöyle dedi;

- İnsanların en tez helâke gideni ayıbını bilmeyendir. Zira isyanlar küfrün postacısıdır.

Allah rahmet eylesin; Ebu Süleyman şöyle dedi;

- Nefsim hangi ameli iyi gösterdi ise, mutlaka onu o işten dolayı hesaba çektim.

Allah rahmet eylesin; Sırrî-i Sakatî şöyle dedi;

- Zengin komşulardan, çarşı pazar kurralarından, (abidlerinden veya hafızlarından), zahir âlimlerinden sakının.

Allah rahmet eylesin; Zünnun-u Mısrî şöyle dedi;

- **Halka gelen fesat, sayılacak altı şeyden dolayı geldi;**

a) Ahiret işleri üzerine niyetin zayıflaması.

b) Bedenlerini şehvet ehline rehin bırakmaları.

c) Ecelleri yakın olduğu hâlde, bir ömre sığmayan işler düşünmeleri.

d) Yaratanın rızasının yerine, yaratılmışların rızasını almaya bakmak.

e) Resulullah (s.a.v) efendimizin sünnetini bir yana atıp nefsanî arzuları peşine koşmak.

f) Geçmişte yaşayan büyük zatların küçük yanılmalarını kendilerine bir mazeret saymak. Onların büyük menkıbelerini, üstün hâllerini de kapatıp görmemek.

3. FASIL; Mücahede işinde esas olan.

Nefisle mücahede işinde esas olan, onun boş arzularına aykırı harekette bulunmaktır.

Nefsi, alışıp ülfet ettiği şehvetlerden ve lezzetlerden almak gerek. Bütün vakitlerde, nefsi neyi istiyorsa, onun dışında amellere sevk etmelidir.

Nefis, her ne zaman şehvet yollarına dalacak olsa; hemen onu takva dizginine vurmalıdır. Allah korkusu ile bağlamalıdır.

Yüce Allah'ın taatına gelme işinde baş kaldırır; bir duraklama yapacak olur ise, onu korku kamçısı ile yola getirmelidir. Kendi yersiz arzularını ve yersiz isteklerini vermemekle taat alıştırmalıdır.

4. FASIL; Mücahedenin murakebe ile tamamlanacağı.

Şunun bilinmesi gerekir ki; mücahedenin tamamlanması, ancak Yüce Hakka murakabe ile tamamlanır. Bu mana üzerine Resulullah (s.a.v) efendimiz, şu hadis-i şerifi ile işaret buyurmuştur;

- **"İhsan odur ki, Allah'ı görür gibi ibadet edesin. Sen onu görmesen de o seni görür."**

Cebrail (a.s), Resulullah (s.a.v) efendimize, ihsanın manasını sormuştu. Resulullah (s.a.v) efendimiz de, üstteki hadis-i şerifini buyurmuştur.

Murakabenin kısaca manası şudur; Yüce Allah, kulunun her hâlini görür ve bilir. Kul da bu manayı özüne sindirmemiştir. Rabbini murakabe yolunda da bu bilgisini sürdürmesi gerekir.

Anlatılan murakabe hâli; Hemen her hayrın aslıdır.

Ancak anlatılan murakabe rütbesine ermek için insanın nefsini hesaba çekmesi, hâlini, vaktini düzeltmesi gerekir.

Hiçbir şekilde hak yoldan ayrılmamalı; kalp yolu ile Yüce Allah'a karşı ihsan durumunu sürdürmelidir. Hemen her nefesin, Yüce Allah ile alınıp verilmesine dikkat etmelidir.

Kul, şunu bilmelidir ki; Cenab-ı Hak kendisini gözetir, kalbine de vâkıftır. Ve Allah-û Teâlâ onun hâllerini görür, işlerini görür ve sözlerini de duyar.

Üstte anlatılan hâlin tamamlanması ve murakabeye geçilmesi için aşağıda anlatılacak dört şey gereklidir;

a) Yüce Allah'ın varlığına karşı tam bir marifet sahibi olmak.

b) Yüce Allah'a karşı gelen düşmanı Şeytanı da iyice bilmek.

c) Daima insana kötülükle emreden, emare nefsi iyice tanımak.

d) Yüce Allah için nasıl amel işleneceğini bilmek.

Bir insan, tam bir asır yaşayıp ta bütün günlerini ibadete verse, ama ibadetin ne olduğunu bir türlü bilip anlamaz ise, bu ibadetinin kendisine hiçbir faydası olmaz. Bu durumda yaptığı her iş cehalet üzeredir; gideceği yer de Cehennemdir. Meğer ki; Allah-û Teâlâ, fazlı ve rahmeti ile onu korusun.

Yüce Allah'a karşı marifet sahibi olmayı şöyle anlatabiliriz;

Kul, kalben Yüce Rabbinin yakınlığını bilip bu bilgisini devam ettirmelidir. Yüce Allah'ın kendisinden üstünlüğünü, onun her hâline şahit olduğunu, kendisini her bakımdan bildiğini kabul etmelidir. Zira şunlar Yüce Allah'ın sıfatları arasındadır; Rakip, Hafiz, Vacid, Mecid.

Yüce Allah'ın mülkünde ortağı yoktur. Yüce Allah vaadinde doğrudur. Söz verdiğini yerine getirir. Zatına dua edilip yalvarıldığı zaman; bolca ihsanda bulunur.

Yüce Allah'ın yerine gelecek vaadi vardır. Geçerli ve yerine getirilmesi gereken sert emirleri vardır.

Yüce Allah, tüm yaratılmışların ona varacağı bir makamdır. Halkın varacağı yer orası olup hemen hepsi üzerinde tasarrufu geçerlidir.

Yüce Allah'ın bir misli ve benzeri yoktur.

Yüce Allah, hemen her şeye yetişir. Rahim, Vedud, Semi', Âlim (merhameti çok, sevgisi bol, duyan ve bilen), Yüce Zattır.

Gizliyi bilir; gizlinin gizlisini bilir. İçten geçenleri, hatıra düşenleri, vesveseyi, niyeti, iradeyi, hareketi, gözün açılıp kapanmasını, göz atmayı, işareti bilir. Bunlardan daha yukarısını ve daha aşağısını bilir.

O kadar derin inceliğe vakıftır ki; anlatılamaz. O kadar yüksektir ki; anlatılamaz. Olanı ve olacağı bilir. Aziz Hakim'dir.

Bu manada, daha önce de yazdık. Yüce Yaratıcıyı bilme konusunda anlattık. Bu sebepten burada bu kadarı yeter.

İşte kul, üstte anlatılanların tümüne yakin derecesinde iman etmelidir, bilmelidir. Zira esaslı iman, faydalı amel budur.

Anlatılan mana, kalbe yerleştikten sonra; her uzuv, vücudun her parçası, her eklem, her damar, sinir, kıl, deri, bu duyguların hepsi kalple birlikte aynı inanca sahip olmalıdır.

Bir kul, şunu da yakından bilmelidir ki; Allah-û Teâlâ, onun üzerine kaimdir; kendisini bilir. Bilgi yönü ile kendisini sarmıştır. Hiçbir şey ondan kaçmaz.

Kendisini yaratan odur. Suret vermiştir, suretini de güzel eylemiştir.

Bütün bunlar, her kulun kalbinde yerleşmelidir. Azmi sağlam, aklı tamam olur.

Hâli anlatılan kimse, artık Yüce Allah'tan gelen güzel bir makam bulmuştur. Sakınma durumu, hemen her yanını sarmıştır. Artık ondan kötülük gelmez. Zira kalbi ve duyguları korunmuştur.

Anlatılan şeylerin hiçbirine erişilmez; meğerki maddi şeylere karşı alâkalara delâlet eden şey de ortadan kalkmalıdır. Bu arada herhangi bir ayırım da onun kalbini anlatılan manadan ayırmamalıdır. Zira Yüce Hakkın saltanat duygusu ona hakimdir; ondan çekinir. Hem geçmişte yaptığı işlerde hem de gelecekte yapacağı işlerde Yüce Hakkın kudreti geçerlidir.

Bilir ki; Yüce Allah kendi özüne pek yakındır; ondan utanır.

Şunu da bilir ki; Kendisinden gelen iradeyi, niyeti, hatırına gelen her şeyi mutlaka Yüce Allah bilir.

Kendisinden gelen sevilen şeyleri; Kendisini bilen ve kendisi ile olan Yüce Zat bilir.

Hatıra gelecek bir şey, küçük bir düşünce, vesvese, irade, hareket cinsi içten ve dıştan ne olursa olsun; hepsini Yüce Allah'ın bildiğine o kimse inanır. Şunu da bilir ki; Hatıralar, hareketler, vesveseler meydana gelmeden evvel Yüce Allah onların nasıl ve nerede geleceğini bilir.

Hâli anlatılan kimse, Yüce Allah'ı bilen ilim sahipleri makamına ulaşmıştır. Ondan korkanlar, ona karşı irfan sahibi olanlar, muttaki ve şüpheli işlerden de korunanlar arasına katılmıştır.

***

Yüce Allah'a karşı gelen düşmanı İblis şeytanı tanımayı da şöyle anlatabiliriz;

Onu tanımak lâzımdır. Çünkü Allah-û Teâlâ gizlide ve aşikârede, itaatte ve isyanda onunla savaşma emrini vermiştir.

Allah-û Teâlâ kullarına şu manayı bildirmiştir ki; Şeytan Allah'a düşmanlık etmiştir. Bu düşmanlığının sebebi de; Allah'ın temiz kulu, peygamberi, seçip yeryüzüne halife eylediği Âdem (a.s) üzerine olmuştur.

Bu arada İblis, Âdem (a.s)'ın zürriyetine de zararlı olmuştur. Hem de her zaman. Zira Âdemoğlu uyuduğu zaman, o uyumaz. Âdemoğlu gafil olduğu zaman, o gafil olmaz. Âdemoğlu uykuda olsun, ayık hâlinde olsun; yanıldığı zaman, o yanılmaz.

İblis bütün gücüyle Âdemoğlunu helâke götürmeye çalışır. Ona yapamayacağı oyun, hile, oyun yoktur.

İblis, Âdemoğluna taatında ve isyanda lezzetli şehvet duygusu taşıyan şeylere tuzak kurar.

Allah'ın kullarından pek çoğu onu bilmez. Hatta ibadet ehli olanlar da onu çok kere anlayamaz. Bu hâlleri ile aldanıp hilesine kapılırlar. Gafillerden de onu anlamayan pek çoktur.

İblisin gayesi sadece Âdemoğlunu isyana düşürüp riyakâr, kendini beğenmiş yapmak değildir. Onun bütün derdi, onları azdırıp kendisi ile birlikte cehenneme götürmektir.

Bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

- **"O, kendi gurubunu alevli cehenneme ehil olmaları için çağırır."** (35/6)

Kul, onu anlatılan sıfatları ile bilir ise, kendisine yakışan odur ki; Hak ve batıl işte, onu daima dikkatle kalben takip edip bilmelidir. Hiçbir şekilde ondan gafil olmamalıdır. En şiddetli bir şekilde onunla savaşa girmelidir. En şiddetli mücadele yolu ile onunla mücadele etmelidir. Hem de; Gizli, aşikâre, açık kapalı hâlinde.

Onunla savaşmakta, onunla mücadele işinde hiçbir şekilde kusurlu kalmamalıdır. Onunla yapacağı savaş ve mücahede işinde bütün gücünü ortaya koymalıdır. Bütün işlerde böyle olmalıdır. İster hayır işinde, isterse şer işinde. O, hangisine çağırır ise, onun karşısına savaş hazırlığı ile çıkmalıdır.

İblisle savaşa girip cihada başlarken, Yüce Allah'a yalvarıp yakarmalı ve ona iltica etmelidir. Ona karşı çıkacağı bütün hareketlerinde Allah'tan yardım istemelidir. Böyle yaparsa Allah-û Teâlâ kendisine yardım eder.

Kul, kendi özünde İblis şeytanla baş edemeyeceğini, bu bakımdan yardıma muhtaç, bütün işinin Allah'a kaldığını arz etmelidir. Zira İblisle baş etmek için çare ve kuvvet ancak Allah'ın elindedir. Bu bakımdan ağlamak ve sızlanmakla Allah'a sığınmalıdır. İblise üstün gelmesi için Allah'tan yardım istemelidir.

Bunun için çalışmalı perişan hâlini Yüce Allah'a arz etmelidir. Gece gündüz, gizli aşikâre, tek başına ve cemaat içinde bu işi sürdürmelidir.

İçinden, yüce Allah'ın kendisine bu işte başarı ihsan edeceğini bilerek; şeytanla çarpışmasını gözünde küçük görmelidir. Zira Allah'ın yardımı ile olan her iş kolaydır.

Şunu bilmeli ki; İblis Yüce Mevlâ'sının düşmanıdır. Allah'ın halkı arasından, kendisine ilk isyan eden odur. İlk isyan ettiği için ilk ölen de odur. Zira kimse, Yüce Allah'a asi gelir ise, o ölüdür. Bu ma-

nada gelen bir kudsi hadiste, Allah-û Teâlâ şöyle buyurmuştur;

- **"Halkımdan ilk ölen İblis'tir."**

Aynı zamanda, İblis Allah'ın sevdiği kullarından peygamberlere, sıdıklara, halkı arasından seçtiği hemen herkese düşmandır.

Bir kul için yerinde olan büyük bir cihat içinde olduğunu bilmesidir. Şanı büyük Rabbin yakınındadır. Onun üstün makamı kolay kolay anlatılamaz. Bu manadan olarak İblis karşısında sabit durmalı ve acizlik göstermemelidir. Şayet aciz kalır da bıkkınlık gösterir ise, Yüce Rabbine asi gelmiş olur. Bunun sonunda cehenneme düşer. Yüce Allah'ın gazabına uğrar.

Onun böyle bir acizlik durumunda; Allah'ın düşmanına bir ümit gelir. Üzerine kuvvet kazanır. İblise lânet olsun.

İblisin kuldan bütün talebi; Kendisini eninde sonunda küfre götürmektir. Allah'ı inkâr ettirmektir. İblis, bu arzusu ile bir kulu, bir hâlden diğer hâle aktarır. Ta Allah'ın gazabını onun üzerine çekinceye kadar. Ne zaman ki, Allah'ın gazabına uğradı; o zaman kulu nefsine bırakır. Bu durumu ile kul da helâk olup şeytanlarla birlikte cehenneme atılır.

Bir kul üzerinde, İblisten daha zorlu bir şey yoktur. Çok çok sakınmak gerekir. Şayet sakınmaz ise, gideceği yer helâktir, cehennemdir. Şayet sakınır da cihadı bırakmaz ise, Allah'ın fazlı ve rahmeti ile kurtulur.

Allah-û Teâlâ, bizi ve bütün Müslümanları İblisin ve onun ordusunun şerrinden korusun.

Güç ve kuvvet ancak Yüce Azim Allah'ındır.

***

Gelelim, daima insana kötülükle emreden, emare nefsi iyice tanımaya;

Nefsi bilmenin başında gelen, onu kendi yerinde tutmaktır. Allah-û Teâlâ onu ne yerine koymuş ise, onu o yere koymalıdır. Allah-û Teâlâ onu nasıl anlatmış ise, öyle anlamak gerek.

Yine Allah-û Teâlâ'nın emri üzerine, daima nefsin başında durmak lazımdır.

Şunu iyi bilmek lazımdır ki; Nefis, şeytandan daha azılı bir düşmandır.

İblis şeytan bir kula ağırlığını koyacağı zaman, nefis vasıtası ile ağırlığını koyar ve kendisini o yoldan kabul ettirir.

İblis şeytan nefsin tabiatını bilir. Ne istediğini, nelere çağırdığı-

nı, ne gibi bir işi olduğunu, nasıl zayıf yaratıldığını da bilir. Onun zayıf yaratılışlı olmasına rağmen tamahı ve hırsı çoktur.

Nefis boş bir iddia sahibidir. Yüce Allah'ın taatı dışına çıkmak diler. Kendi kendine bir mülk sahibi olduğunu söyler; boş temennileri vardır.

Nefsin korkusu emniyettir, ümitleri boş yere temennileridir, doğru sözü yalandır, davası batıldır, ondan gelen her şey bir aldatmacadır.

Nefsin beğenilen hiçbir şeyi yoktur. Gerçek yolda bir dava sahibi de değildir.

İşte anlatılan manalar dolayısıyla; nefisten çıkan iyi bir şey olarak görünse de kulu aldatmamalıdır.

Nefsin bağlı bulunduğu ipleri çözülür ise, artık ondan bir şey ümit edilmez. Bağları çözülür çözülmez azgınlaşır.

Nefse her istediği verilir ise, helâk olur.

Kul, nefsini hesaba çekmeden serbest bırakır ise, itaattan çıkar.

Kul, nefsine muhalefetten yana aciz kalır ise, onun isyanda boğulmasına sebep olur.

Kul, nefsinin arzularına uyup gittiği zaman da, doğru cehenneme götürür; zira onun havası odur.

Nefis için bir gerçek durum yoktur; onun hayra dönmesi de beklenemez.

Nefis, baş belâsıdır; rüsvalık kaynağıdır.

Nefis, İblis şeytanın hazinedarıdır; her kötülüğün yuvasıdır.

Nefsin ne olduğunu, ancak onu yaratan bilir. Zira Yüce Allah'ın anlattığı sıfattadır.

Nefis, her ne zaman korku gösterse, o emniyettir.

Nefis, her ne zaman doğruluk iddia etse, o da yalandır.

Nefis, her ne zaman ihlâsını söylese, bu onun riyakârlığıdır, hakikatler karşısında kendisini beğenmişliğidir.

Doğruluğunu açıklar; ama yalancı olduğu anlaşılır. Denemeye tâbi tutulduğu zaman da, hemen kendi iddiasına döner.

Her nerede büyük bir belâ var ise, nefis oradadır.

İşte bütün bu anlatılanlar sebebi ile kula düşer ki; Daima nefsini hesaba çekmeli; ona muhalefet etmeli; kendisini çağırdığı, içine soktuğu her şeyde onunla mücadele etmelidir.

Nefsin gerçek manada bir davası yoktur. Nefis, ancak helâk

olup yok olması yolundadır.

Nefis, her ne gibi kötülüklerle anlatılacak olsa, onda olan kötü sıfatlar anlatılanlardan daha fazladır.

Nefis, İblis şeytanın hazinesidir, onun istirahat yeridir, sırdaşıdır, yakından konuştuğu arkadaşıdır.

Bir kul, nefsin anlatılan sıfatlarını bilir ise, onu tanımış olur. Artık nefis ona göre küçük ve düşük gelir. Yüce Allah'ın yardımı ile nefse üstün gelir.

Bir kimsede; nefsi bilmek, onu küçük görmek, Allah'ın kendisine nefse karşı verdiği kuvvet bulunur ise, bunların kendisinde devamlı bulunması için, Allah'tan yardım istesin. Artık gafil olmasın ve nefsine de itaat etmesin.

Bir kimse, nefsini terbiye etmekte kuvvet kazanır ise, bilhassa onun yersiz arzularına set çeker ise, Allah-û Teâlâ kalan huyları için de ona yardım eder.

Kula gereken odur ki; Tam bir niyetle Yüce Allah'a dönmelidir. O Yüce Allah'tır. O'nun ortağı yoktur.

Yapılacak iyi işlerin, bilhassa nefse karşı yapacağı işlerin hiçbirinde Yüce Allah'tan başkasına meyilli olmamalıdır.

Bir kimse yapacağı işlerde, Allah'tan başkasına meyilli olur ise, Allah-û Teâlâ onu hayır işte başarılı kılmaz.

Bütün bu manaları düşünerek kula düşer ki; Yapacağı hemen her işte, Yüce Allah'tan yardım istemelidir. Allah-û Teâlâ'nın kendisine emrettiği ve yasak ettiği şeylerde onun rızasını gözetmelidir.

Anlatıldığı gibi yaptığı takdirde, Allah-û Teâlâ ona doğru yolu gösterir; tuttuğu yolda başara ihsan eder. Kendisini sever ve sevmediği şeylerden uzaklaştırır.

Zatını bilen, saf temiz kullarını nasıl sakladıysa, kendisini de öyle saklar. Onun âlim kulları, bütün bildiklerine Yüce Allah'ın ihsanı ile nail olmuşlardır.

***

Gelelim Yüce Allah için nasıl amel işleneceğini bilmesine;

Kul, şunu bilmeli ki; Yüce Allah kendisine yapması için bazı emirler vermiştir; çekinmesi için de bazı yasaklar koymuştur.

Yüce Allah'ın emrettiği şudur; **Taat**.

Yüce Allah'ın yasak ettiği de şudur; **Masiyet** (asilik)

Yüce Allah, gerek emirlerin yerine getirilmesinde, gerekse yasaklardan kaçmakta bir başka emri şudur; **İhlâs.**

Gerek emirlerin yerine getirilmesinde, gerekse yasaklardan kaçmakta başlıca niyet de Kur'ân emri ve Resulullah (s.a.v) sünneti üzerine hidayet talebi olmaktır.

Kul, bir iş yaparken özünde Yüce Allah'ın gayrını bırakmamalıdır.

Hiçbir zaman, dıştan olan isyanları bırakıp da içten gelen isyanlara devam etmemelidir. Zira içten gelen isyanlar, günahların anası ve temelidir. Zira Allah-û Teâlâ durumu anlatıldığı gibi olan bir kula bağışlama vaadinde bulunmadığı gibi; kıyamet günü, sadece dıştan yapılan amellere sevap vaadinde de bulunmadı.

Bir kulun içten niyeti bozuk, iradesi hasta ise, dış yönü ile ibadete güç harcamasına gerek yoktur. Bu durumda onun bütün taatı isyana çevrilir. Bu hâli ile dünyanın ve ahiretin cezasına uğrar. Hem de arzularının yerine gelmeyişi, bedenin yorulması, dıştan birçok şehvet ve lezzeti terk etmesine rağmen. Zira o kimse, dünyasını ve ahiretini elden çıkarmıştır.

Her hâlde o kula düşer ki; Taatını ihlâsla, takva ve vera' hâli süslemelidir. Niyetini de sadakatle bezemelidir. Yani; Özünde ve sözünde doğru olmalıdır.

Kendisini daima hesaba çekmek sureti ile iradesine sahip olmalıdır. Bütün gayreti ile iyi niyeti bulmaya yönelmelidir. Gayesi de ihlâs talebi olmalıdır. Taata başladığı zaman, sözlerinde, işlerinde, hâllerinde tümden tevhid bulunmalıdır. Hatta isyanı bırakmasında da yine ihlâs ve tevhid olmalıdır.

Bu hâlini sürdürmelidir. Ta amelde sebat ettiği gibi, niyetini de bilmekte sebat buluncaya kadar.

Yüce Allah'ın emirlerini yerine getirmeye çalışan kul, dikkat etmeli ki; Şeytanın hilelerine aldanmamalı, onun tuzaklarına da kapılmamalıdır. Onun oyununa ve hilesine aldanmamalıdır.

Şeytanın kalplerde kurulu tuzakları vardır. İştah açan, lezzetli, güzel görünen oyunları vardır.

Bilmeyen kimse, şeytanın gösterdiğini nur ve yakin hâli sanır; hâlbuki o, şek ve zulmetten başka değildir.

Şeytan kula, taattan yana yüz kapı açar. Ama ondaki gayesi; Düşük dereceye indirmek, amellerini de hiçe çıkarmaktır. Bunu düşünerek, bilhassa şeytandan sakınmak, çok çok sakınmak gerekir.

Bir kimsenin, şeytanın hilelerini öğrenmeye gücü yeter ise, onu Kur'ân öğrenir gibi öğrenmelidir. Şanı Yüce Allah'ın emri de budur.

Masiyet işleme durumunda bir kul, şeytandan nasıl sakınır ise, taat işleme hâlinde de ondan o kadar sakınmalıdır.

İnsanın hatırına bir şey gelir yahut nefsi kendisini bir şeye çağırır yahut özünde bir tahrik meydana gelir ise, acele etmesin. Marifet ve ilim dışında hiçbirine yönelmesin. Nefsini yanına alıp ulemaya başvurmamalıdır. Yüce Allah'ın emrini ve yasaklarını bilen âlimlerle oturmalıdır. Allah yolunu, kendisine ancak bunlar gösterirler. Kendisine marifet yolunu anlatır; derdini ve devasını söylerler. Nitekim bu manaları tövbe bölümde anlattık.

Hiçbir kula yakışmaz ki; Rabbini, nefsini, düşmanını bilerek amelini görür ise, yaptığı iş yerinde olur. O zaman, kendisine hem ilim verilir, hem de hayrı, şerri kendisine öğretilir.

İster zahir ilmi, isterse batın ilmi bakılır; Şayet Allah için doğru bir şekilde ise, Allah-û Teâlâ onu kulundan kabul buyurur ve sevabını da verir. Aksi hâlde geri çevirir. Kendisine verilen emir de yerine getirilmiş sayılmaz. Bu durumda gizli bir şey de yoktur; her şey açıktır.

Şayet kul, anlattığımız doğru yolda gider ise, kendisine her güzel huy verilir. Aklı sağlam olur. Ameli yerindedir. Hilmi vardır.

Ve hâli anlatılan kul; Allah'ın saf ve temiz veli kullarından biri olur. O veli kullar; baktıklarına Allah için bakarlar, konuştuklarını Allah için konuşurlar, Allah için alır ve Allah için verirler.

Durumları anlatılan gibi olmasına rağmen; o veli kullar daima nefislerini töhmet altında tutar ve kötülerler. Onların arzuları da nefislerini ve yollarını tam görme yolunda değildir. Şeytanı da itham ederler.

Onlar, nefislerini tam bilmiş olmalarına ve yola getirmiş olmalarına rağmen onu da itham ederler.

5. FASIL; Mücahede ve muhasebe ehlinin denemeleri.

Gerek mücahede, gerek muhasebe gerekse işin kolay tarafına kaçmayan zatlar, nefisleri üzerinde bazı yolları denemişlerdir. Bu denedikleri şeyleri, Allah'ın izni ile yerine getirip sağlama aldıkları zaman, üstün derecelere ulaştıklarını görmüşlerdir.

Şimdi biz aşağıda sırası ile o büyüklerin denedikleri yolları anlatacağız. Bunlar on tane olup sırası ile şöyledir;

Birincisi: Kul, Yüce Allah adına yemin etmemelidir. Doğru da olsa yalan da olsa Allah adına yemin etmemelidir. Keza bilerek ve bilmeyerek de yemin etmemelidir.

Bir kul, bu işin yapılmamasına nefsinde tam hüküm verdikten

sonra, yemin etmemeyi de dilinde âdet hâline getirir ise, bu iş ona kolay gelir. Bilerek ve bilmeyerek artık yemin etmez.

Bu yemin etmemeyi âdet hâline getiren kulun kalbine Allah'ın nurlarından bir kapı açılır.

Bu yemin etmemenin faydasını o kul kalbinde bulur. Üstelik onun bereketini bedeninde de bulur.

Cennette derecesi yükselir. Azmi ve görüşü kuvvetlenir.

Allah adına yemini bırakan kimse; Arkadaşları arasında övülür, komşularından ikram görür.

Hatta o kimse bir emir verdiği zaman, bu emri yerine getirilir; kendisini gören çekinir.

İkincisi: Yalandan sakınmalıdır. Yalanın şakasından da ciddisinden de sakınmak gerek.

Bir kimse, yalan söylememeye içinden hüküm verir, dilinde de yalan söylememeyi âdet hâline getirir ise, Allah-û Teâlâ onun kalbini genişletir, ilmini temiz kılar.

Bundan sonra, o kul öyle bir hâle gelir ki; Yalan nedir bilmez. Hatta başkasından yalan işittiği zaman onu ayıplar; içinden bu hâli o kimse için utanç verici sayar.

Yalan söylememeyi âdet hâline getiren için çok sevap vardır.

Üçüncüsü: Vaatten dönmemelidir. Bir kimseye bir şey vaat edildiği zaman, yerine getirmeye gücü yettiği hâlde ondan dönmemelidir. Ancak, bir özür olursa yahut vaat süresi biterse o zaman iş değişir.

Yapılan vaatte durmak, işini kuvvetlendirir; gittiği yolda daha iyi niyetli olduğu anlaşılır.

Vaatten dönmekten sakınmalıdır; zira böyle bir şey yalandan sayılır.

Vaatten dönmemeyi âdet hâline getiren kimseye cömertlik kapısı açılır; utanma konusunda bir derecesi artar.

Özü sözü doğru zatlar arasında o kimse sevilir.

Yüce Allah katında o kimse övülür.

Dördüncüsü: Mahlûkattan herhangi bir şeye lânet etmekten sakınmalıdır. Onlardan hiçbirine eziyette etmemelidir. Bu eziyet edilen şey, ister bir zerre olsun isterse daha büyük.

Lânet etmemek ebrar zümresinin ve sadıkların huyudur.

Lânet etmemenin dünyada iken güzel sonucu olur. Allah o kimseyi korur. Ahirette de o kimsenin dereceleri artar.

Allah-û Teâlâ o kimseyi tehlikelere düşmekten korur. Halkın eziyetinden de esirger. Kulların merhametini o kimseye nasip eder.

Ve lânet etmemeyi bilen kimse Yüce Allah'a yakınlık kazanır.

Beşincisi: Allah'ın yarattığı halkından hiç kimseye beddua etmemelidir. İsterse beddua edeceği kimse kendisine zulüm etmiş olsun.

Sözle o kimseden kesilmemeli ve yapacağı işle de o kimseye karşılık vermemelidir.

Yüce Allah'ın rızasını gözeterek, o kimseden gelen eziyete dayanmalıdır. Kendisine eziyet edene ne sözle ne de işle karşılık vermemelidir.

Böyle bir huya sahip olan kimse, Allah katında yüksek derecelere ulaşır.

Bir kimse, beddua etmemeyi âdet hâline getirir ise, bunun sebebi ile dünyada ve ahirette güzel derecelere erer. Tüm halkın kalbinde onun sevgisi meydana gelir; hemen herkes ondan hoşlanır. Hem uzaktakiler, hem de yakındakiler.

Duası makbul olur, hayırda yükseklik bulur.

Dünyada iken, mümin kulların kalbinde onun bir değeri olur.

Altıncısı: Kıbleye dönüp namaz kılan müminlerden hiç kimse için; Şirk, küfür, nifak hükmüne varmamalıdır. Böyle bir şey, rahmete daha çok yaklaştırır; dereceyi de daha fazla yükseltir.

Anlatılan hâl, sünnet yolunda bir tamamlayıcıdır. Yüce Allah'ın ilmine giren meselelerden de uzak kalmaktır.

Yine anlatılan hâl, Allah'ın hışmından uzak tutar; Allah'ın rızasına ve rahmetine daha fazla yaklaştırır.

Bu yol, güzel bir yoldur. Yüce Allah böyle bir kulu keremine erdirir. Mahlûkatı için o kulun kalbine merhamet duygusu gelir.

Yedincisi: İçten ve dıştan masiyet istemeyi ve masiyet işlerine bakmayı bırakmalıdır. Bütün duygularını o kötülüklerden sakındırmalıdır. Bu hâlin sevabı kalpte daha çabuk bulunur. Hem de dünyada iken. Yüce Allah'ın ahirete sakladığı sevaplarda ayrıdır.

Allah-û Teâlâ'dan dileğimiz odur ki; Sayılan huylarla amel et-

meyi bize ihsan eylesin. Yersiz şehvet duygularımızı da kalplerimizden çıkarmasını dileriz.

Sekizincisi: Yaratılmışlardan herhangi birine yük olmaktan sakınmalıdır. İster büyük, isterse küçük. Eğer mümkün olursa, yaratılmışların tümünün yükünü üzerine almalıdır. Bilhassa onların ihtiyacı olmadığı şeylerde.

Böyle bir şey, ibadet sahipleri için izzet sayılır; muttakiler için de şereftir.

İyiliği yaptırmak, kötülüğü yaptırmamak işi, anlatılan hâlle tamamlanır, kuvvet bulur.

Bu arada, halkın tümünü kendi gözünde aynı seviyede görmelidir. Bilhassa haklarının yerine getirilmesi işinde.

Bir kul, anlatıldığı gibi yaptığı takdirde, Allah-û Teâlâ onu varlığından geçip Hak varlığına geçmeye, yakin hâlini bulmaya, Yüce Allah'a güvenmeye götürür.

Hiç kimseye kendi arzusuna göre derece vermemelidir. Hak vermekte, insanlar yanında bir olmalıdır. Şuna kani olmalıdır ki; Bu hâl, müminler için bir izzet, muttakiler için de bir şereftir.

Bu işi yapmak, ihlâs kapısına daha çok yaklaştırır.

Dokuzuncusu: İnsanlardan herhangi bir şey ummamalıdır. Onların elinde bulunan şeylerden hiçbirine göz dikmemelidir.

Böyle bir şey en büyük değerdir. Halis zenginliktir. Üstün şereftir. Büyük mülktür. Doğru bir yakin hâlidir. Sağlam, şifalı bir tevekkül hâlidir.

Anlatılan hâl, Yüce Allah'a güvenme kapılarından biridir.

Anlatılan hâl, zengin gönüllü zahit olma kapılarından biridir.

Vera' hâline bununla erişilir, ibadetler bununla tamamlanır.

Yine anlatılan hâl, cümle fani şeylerden kesilip Yüce Allah'a bağlanmış olmanın alâmetleri arasındadır.

Onuncusu: Tevazudur. Tevazu, sahibinin üstün derecesini kuvvetlendirir. Ulaştığı makamı daha da yükseltir.

Tevazu, Allah katında ve kulların yanında kulun değerini ve üstünlüğünü tamamlar.

Tevazu sahibi, dünya ve ahirete dair işlerden her ne isterse onu yapmaya güç kazanır.

Tevazu, tatta asıldır. Hatta taatın tamamıdır, parçalarıdır; keza taatın kemal bulması da tevazu ile sağlanır.

Tevazu sebebi iledir ki; kul, Salihler derecesini bulur. Bu Salih zatlar, darlıkta ve genişlikte Allah'tan razı olan kimselerdir.

Keza tevazu, takva hâlinin kemaline delalet eder.

Tevazu sahibi, halktan her kime rastlasa; mutlaka fazilet itibarı ile onu kendisinden üstün görür. Şöyle der;

- Büyük ihtimalle, Allah katında o benden hayırlı olacağı gibi; derecesi de benden yüksektir.

Şayet bit küçüğe rastlar ise, şöyle der;

- Bu, henüz küçüktür; Allah'a asi gelmemiştir. Ama ben asi gelmişim. Bu bakımdan şüphesiz, o benden hayırlıdır.

Kendinden yaşlı birine rastladığı zaman şöyle der;

- Allah'a ibadet etmeye bu benden daha önce başlamıştır. Bunun için benden hayırlıdır.

Şayet ilim sahibi birine rastlar ise şöyle demelidir;

- Bana gelmeyen buna verilmiş. Benim nail olamadığıma o kavuşmuş. Benim bilmediğimi o bilmektedir. Bildiği ile de amel etmektedir.

Şayet cahil birine rastlar ise şöyle demelidir;

- Bu Allah'a asi gelmiş ise, bilmeden gelmiştir. Hâlbuki ben, bilerek asi geliyorum. Sonucun nasıl olacağını bilemem. Son nefesini o nasıl verecek, ben nasıl vereceğim belli değil.

Şayet bir kâfire rastlar ise, şöyle demelidir;

- Bilemem, belki de Müslüman olarak son nefesini verir. Böylece son nefesini hayırlı amelle kapar. Ama benim son nefesimi nasıl vereceğimi bilemem. Belki de küfre girerim; son nefesim şerli amelle kapanır.

Ve bu son anlatılan şefkat ve çekinme babında bir iştir. Kulun ilk sahip olacağı huy gibi, kullar üzerinde sonuna kadar kalması gereken bir duygudur.

Bir kul anlatıldığı gibi olduktan sonra, Allah-û Teâlâ onu bütün sıkıntılı hâllerden kurtarıp selamete ulaştırır. Özü ve sözü Allah için doğru olma derecelerine çıkarır. Rahman Allah'ın seçtiği ve sevdiği kullar arasına girer. Lânetli İblisin düşmanı olur.

Anlatılan bu hâl, rahmet kapısıdır.

Bütün bunlara ekli olarak, tevazu sahibi olan kul; Büyüklük taslama yolunu aşmış, kendini beğenmişlik iplerini de koparmıştır.

Tevazu sahibi olan kul; Üstün dereceyi bulmuştur. Kendi özünde din, dünya ve ahiret için değer kazanma derecesine de kavuşmuştur.

Tevazu, ibadetin köküdür. Zahitlerin şeref kazanmalarında bir gayedir. İbadet ehli zatların da bir nişanıdır.

Hâsılı; Tevazudan daha faziletli bir huy bulunmaz.

Tevazu sahibi olan kimse; El âlemi anlamaktan kaçınmalıdır. Kendisi için yapılacak amel de bununla tamam olur.

Bu arada içinden, çekemezliği, kibri, bütün hâllerinde kalbinden çıkarmalıdır.

Konuşması gizlide ve aşikârede bir olmalıdır. İsteği gizlide ve aşikârede bir olmalıdır. Keza ağzından çıkan her söz yine bir olmalıdır.

Nasihat işinde de halkı aynı görmelidir. Halktan birini kötülükle anlattığı, onlardan birini ayıpladığı süre kendisi nasihatçilerden olamaz. Birinin, kendi yanında kötülükle anlatılmasını istemesi de böyledir. Biri kötülükle anlatılırken, kalpten şad olması da aynıdır.

Üstte anlatılan kötü şeyler ibadet ehli için birer afettir. Din diyanet ehlinin mahvolmasıdır. Zahitler için de helâk sayılır.

Ancak Yüce Allah bir kimsenin dilini ve kalbini rahmeti ile korur ise, o kimse kurtulur.

6. FASIL; Tevekkül üzerinedir.

Tevekkül üzerine asıl olarak şu iki ayet-i kerime vardır;

وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ فَهُوَ حَسْبُهُ

- **"Kim Allah'a güvenip tevekkül ederse Allah ona yetişir."** (65/3)

وَ عَلَى اللهِ فَتَوَكَّلُوٓا اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

- **"Şayet inanmış iseniz, Allah'a güvenip tevekkül ediniz."** (5/23)

Abdullah b. Mesud (r.a) yolu ile gelen rivayette, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- **"Tümden ümmetleri bir panayırda gördüm. Bu arada, ümmetimi gördüm. Dağları ve dereleri doldurmuşlardı. Onların çoklukları ve duruşları beni hayrete düşürdü.**

Bu arada, bana şöyle soruldu;

- Bu durumdan hoşnut musun?

- Evet, hoşnudum. Dediğim zaman da, bana şöyle dendi;

- Bunlar arasında yetmiş bin kişi vardır ki; onlar cennete hesapsız gireceklerdir. Hesapsız cennete girecek bu kimseler şunlardır; Vücutlarına dağ yaptırmazlar, şum tutmazlar, efsun yaptırmazlar, Rablerine tevekkül ederler."

Bu sırada, Ukaşe b. Muhsın kalktı ve şöyle dedi;

- Ya Resulullah, Allah'a dua edin, beni de onlardan kılsın. Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle dua etti;

- **"Allah'ım! Ukkaşe'yi onlardan eyle."** Bu arada bir başkası da kalktı ve şöyle dedi;

- Ya Resulullah, Allah'a dua edin, beni de onlardan kılsın. Bu kere Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Bu işte Ukkaşe seni geçti."** Tevekkülün gerçek manası şudur; Bütün işleri Yüce Allah'a bırakmak, seçme, yönetim, takdir ve hüküm sahalarına uzanma zulmetlerinden arınmak.

Bu arada, kul şunu da kesin olarak inanmalıdır ki; Kısmet olan değişmez.

Kendisine kısmet olan bir şey var ise, o kendisini kaybetmez. Kendisine kısmet olmayan bir şeye de kavuşamaz.

İşte anlatılan manadan ötürü; Kalbi sakin olmalı; Yüce Mevlâ'nın vaadi ile de yetinmelidir. Bu arada, alacağını Yüce Mevlâ'sından alır.

Tevekkül işinde üç derece vardır; Tevekkül, teslim, tavfiz.

Tevekkül eden kimse, Rabbin vaadi ile sükûnet bulur.

Teslim olan kimse, Rabbin kendisini bildiği ile yetinir.

Tefviz sahibi ise, Yüce Rabbin hükmüne razı olur.

Denilmiştir ki;

- Tevekkül işin başında olur; teslim ortada, tefviz ise sonunda.

Denilmiştir ki;

- Tevekkül müminlerin sıfatıdır; teslim velilerin sıfatıdır; tefviz tevhid edenlerin sıfatıdır.

Denilmiştir ki;

- Tevekkül avam müminlerin sıfatıdır; teslim has zatların sıfatıdır, tefviz ise, hasın da hası zatların sıfatıdır.

Denilmiştir ki;

- Tevekkül peygamberlerin sıfatıdır. Özel olarak teslim İbrahim

Peygamberin sıfatıdır. Yine özel olarak tefviz ise, Resulullah (s.a.v) efendimizin sıfatıdır.

Gerçek manası ile tevekkül, İbrahim (a.s) peygamberde kemalini bulmuştur. Nitekim ateşe atıldığı sırada Cebrail'e şöyle demiştir;

- Sana ihtiyacım yoktur.

Zira o sırada kendisinden geçmişti. Nefsinden yana bir iz kalmamıştı. Yüce Allah ile bir başkasını görmüyordu.

Allah rahmet eylesin; Sehl b. Abdullah şöyle dedi;

- Tevekkülde ilk makam odur ki; kul, yıkayıcı elindeki ölü gibi olmalıdır. Yıkayıcı onu istediği yana çevirir. Kendisinin, bu sırada ne bir hareketi vardır; ne de kendisini yönetecek durumu.

Sübhan Allah'a tevekkül eden kimse, öyle bir hâle gelmiştir ki; Bir şey isteyemez, bir dileği olamaz, bir şeyi reddedemez, bir şeyi saklayıp tutamaz.

Denilmiştir ki;

- Tevekkül istirsaldir.

İstirsalin özet olarak manası şudur; İşlerini Yüce Allah'a ısmarlamak, her şeyi hâli üzere ona bıraktıktan sonra; hiçbir iş için gam çekip kedere dalmamak.

Allah rahmet eylesin; Hamdun şöyle anlattı;

- Yüce Allah'a candan gönülden sımsıkı sarılmaktır.

Allah rahmet eylesin; İbrahim Havas şöyle anlattı;

- Tevekkülün hakikati odur ki; Yüce Allah'tan başka kimseden ne korkulmalı, ne de bir şey beklenmelidir.

Denilmiştir ki;

- Tevekkül, geçim işini bir güne indirmektir; ertesi günün derdini atmaktır.

Allah rahmet eylesin; Ebu Ali Ruzbari şöyle dedi;

- **Tevekkül hâline üç derecede erişilmektedir. Şöyle ki;**

a) Kendisine bir şey verildiği zaman şükretmeli; verilmediği zaman da sabırlı olmalıdır.

b) Kulun yanında bir şeyin verilmesi ile verilmemesi aynı olmalıdır.

c) Hatta verilmemesi, bir kimseye daha sevimli gelmelidir. Bilhassa şunu bildiği için; Yüce Allah kendisi için böyle tercih etmiştir.

Cafer Huldi'nin anlattığına göre; Allah rahmet eylesin, İbrahim Havas şöyle demiştir;

- Mekke-i Mükerreme yolunda yürüyordum. Yabancı vahşi birini gördüm. Onun yanına gittim ve şöyle dedim;

- Sen cin tayfasından mısın, yoksa insanlardan mısın? Bana şöyle dedi;

- Elbette cin tayfasındanım. Tekrar sordum;

- Nereye gidiyorsun? Dedi ki;

- Mekke-i Mükerreme'ye gidiyorum. Yine sordum;

- Böyle mi gideceksin? Ne yiyeceğin var, ne de bineceğin var. Şöyle dedi;

- Evet, böyle gideceğim. Bizim aramızda da tevekkül ederek yola çıkanlar vardır. Ona sordum;

- Tevekkül nedir? Şöyle dedi;

- Alınacak her şeyi Allah'tan almaktır.

Allah rahmet eylesin; Sehl şöyle anlattı;

- Tevekkül, yaratılmışların rızkını vereni bilmektir.

Hiçbir kimse için tevekkül işi sağlama çıkmaz; ta şu durum onun yanında kesinlik kazanıncaya kadar. Şöyle ki;

Gök demir olmuş, yer de bakır. Gökten hiç yağmur yağmamakta, yerden de bitki çıkmamaktadır. İş bu durumda bilecek ki; Allah-û Teâlâ kendisinin rızkını vermeye kefildir, kendisini hiç unutmaz.

Denilmiştir ki;

- Tevekkül odur ki, rızk üzerine Allah-û Teâlâ'ya karşı gelmeyesin.

Bazı zatlar şöyle demiştir;

- Tevekkül olarak sana şunlar yeterlidir;

a) Allah'tan başka kendine yardımcı aramayasın.

b) Allah'tan başka senin rızkını verecek hazinedar aramayasın.

c) İşlediğin amel için Allah'tan başka şahit bilmeyesin.

Allah rahmet eylesin; Cüneyd-i Bağdadi şöyle demiştir;

- Tevekkül bir bütün olarak Allah'a yönelmendir, onun dışında kalan her şeyden dönmendir.

Allah rahmet eylesin; Nurî tevekkülü şöyle anlattı;

- Tevekkül odur ki; kendi iradeni, Yüce Allah'ın idaresinde yok göresin. Vekil, yönetici, yardımcı olarak Allah'ın varlığına razı olasın.

Bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَكِيلاً

- **"Vekil olarak Allah yeter."** (33/48)

Denilmiştir ki;

- Tevekkül; zelil kulun, Yüce Rabbi ile yetinmesidir. Tıpkı; Halil İbrahim (a.s) Celil Allah ile yetindiği gibi. Zira o; Ateşe atılacağı zaman, Cebrail'in yardımını istemedi.

Denilmiştir ki;

- Tevekkül odur ki; yerin ve semaların yaratıcısına güvenerek boş yere çırpınıp durmamaktır.

Allah rahmet eylesin; Mecnun Behlül'e dediler ki;

- Kul, ne zaman tevekkül sahibi olabilir? Şöyle anlattı;

- Nefsi yönü ile halk arasında bir garip (yabancı), kalp yönü ile de Yüce Hakka karib (yakın) olduğu zaman.

Allah rahmet eylesin; Hatem Esam'a şöyle soruldu;

- Bu tasavvuf işin, tevekkül üzerine nasıl kurulmuştur? Şöyle dedi;

- Dört şey üzerine kurulmuştur;

a) Bildim ki, rızkımı benden başkası yiyemez; artık onunla meşgul olmadım.

b) Bildim ki, benim işimi başkası yapamaz, şimdi işimle meşgulüm.

c) Bildim ki, ölüm aniden gelecektir, onun için hemen hazırım.

d) Bildim ki, her hâlimde Allah-û Teâlâ beni görmektedir, ondan utanmaya başladım.

Ebu Musa Dübeyli'nin şöyle dediği anlatıldı;

- Abdurrahman b. Yahya'ya tevekkül hakkında soru sordum; bana şöyle anlattı;

- Elini bir ejderhanın ağzına, ta dirseğine kadar soktuğun zaman, Allah ile olduktan sonra hiçbir şekilde korku duymamandır.

Allah rahmet eylesin; Ebu Musa sonrasını şöyle anlattı;

- Onun yanından çıktıktan sonra; Beyazid-i Bistami'nin yanına gittim. Niyetim, tevekkülü ondan da sormaktı.

Kapısını vurdum; bana içeriden şöyle dedi;

- Ya Ebu Musa, Abdurrahman'ın cevabına kanaat etmedin mi ki; bana da sormaya geldin? Dedim ki;

- Ey efendim, hele kapıyı aç. Şöyle dedi;

- Eğer ziyaret niyeti ile geldiysen; sana kapıyı açardım. Cevabı kapıdan al.

Bunun üzerine, oradan ayrıldım. Giderken, şöyle dediğini duy-

dum;

- Arşa sarılan yılan sana kast edip saldırsa da Allah ile olduktan sonra korkmayasın.

Bundan sonrasını Ebu Musa şöyle anlattı;

- Oradan ayrılıp Dübeyl'e gittim. Orada bir sene kadar kaldım. Sonra ziyaret nedeni ile yola çıktım; Beyazid-i Bistami'nin yanına vardım. Yanına vardığım zaman, bana şöyle dedi;

- Şimdi ziyaret için geldin. Ziyaretçiye merhaba; içeri gir.

Onun yanında bir ay kaldım. Bu bir ay içinde; kalbime ne geldiyse, sormama gerek kalmadan bana haber verdi.

Ayrılmak istediğim zaman şöyle sordum;

- Ey Beyazid, gitmek niyetindeyim; ancak senden faydalanacağım bir şey istiyorum. Şöyle dedi;

- Bilesin ki, yaratılmışlardan gelen fayda, fayda sayılmaz. Gidebilirsin. Onun bu sözü, benim için büyük bir fayda oldu; öyle kabul ettim.

Tavus b. Yemani'nin oğlu babası Tavus'un şöyle dediğini anlattı;

- Bir Arap köylüsü, devesi ile geldi. Sonra onu çökertip bir yere bağladı. Bundan sonra, başını semaya kaldırıp şöyle dedi;

- Allah'ım, bu deveyi ve üzerindekileri sana bırakıyorum. Kefili sensin. Ta ben gelinceye kadar.

Sonra gitti, Mescid-i Haram'a girdi.

Daha sonra Mescid-i Haram'dan çıkıp geldi. Devesi ve üzerindekileri çalınmış olduğunu gördü. Bunun üzerine, yine başını semaya kaldırıp şöyle dedi;

- Allah'ım, eğer benden bir şey çalındıysa, bu çalınan ancak senden çalınmış oldu.

Tavus bundan sonrasını şöyle anlattı;

- Biz böyle durup dururken, bir de baktık ki; bir başka kimse, Ebu Kubeys dağı başından aşağı doğru iniyor. Sol eli ile de, o deveyi çekiyor. Sağ eli de, kesilip boynuna asılmış. Devesi çalınan Arap'ın yanına geldi ve şöyle dedi;

- Deveni üzerindekilerle birlikte al.Bu durumu kendisine sorduğum zaman şöyle anlattı;

- Ebu Kubeys dağının başında kır atlı bir süvari karşıma çıktı. Bana şöyle dedi;

- Ey hırsız! Elini uzat.

- Elimi uzattım; onu tutup bir taşın üzerine koydu. Sonra da bir başka taş aldı ve elimi koparıp boynuma astı.

Bundan sonra şöyle dedi;

- Hemen git, deveyi ve üzerindekileri o Arap köylüsüne geri ver.

Hazret-i Ömer (r.a), Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Şayet tam manası ile Allah'a tevekkül etmesini bilseydiniz; kuşları rızıklandırdığı gibi, sizi de rızıklandırırdı. Sabaha aç çıkar, akşama doymuş olurdunuz."**

Muhammed b. Kaab, İbn-i Abbas'tan (r.a) gelen bir rivayete dayanarak, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı;

- **"Bir kimse, insanların en keremlisi olmakla sevinmek isterse, Yüce Allah'a muttaki olsun.**

Bir kimse, insanların en zengini olmakla sevinmek isterse, o kimseye Allah elinde bulunan kendi ellerinde bulunandan daha sağlam gelsin."

Hazret-i Ömer (r.a) şu şiirleri söyler dururdu;

Kendini zora koşma ki, işler;
Allah'ın emridir kader işler.
Geri çevrilenler gelmez sana;
Kaderden kaçma ki seni izler.

Yahya b. Maaz'a şöyle soruldu;

- İnsan ne zaman tevekkül etmiş olabilir? Şöyle dedi;

- Yüce Allah'ı kendine vekil kabul ettiği zaman.

Allah rahmet eylesin; Bişr şöyle dedi;

- İnsanlar arasında biri şöyle der;

- Ben Allah'a tevekkül ettim.

Ne var ki o, yalancıdır. Allah adına yemin ederim ki, şayet o Allah'a tevekkül etmiş olsaydı, Allah'ın işine razı olurdu.

Allah rahmet eylesin; Ebu Türab Nahşebî tevekkülü şöyle anlattı;

- Bedeni, kulluğa atmaktır. Kalbi de Rabbin emrine bağlamaktır. Yeteri kadarı ile de yetinip kalmaktır.

Durum anlatıldığı gibi olunca; verilir ise, şükreder. Şayet bir şey verilmez ise, sabreder.

Allah rahmet eylesin; Zünnun-u Mısrî şöyle dedi;

- Tevekkül, nefsin kendine göre olan yönetimini bırakmasıdır. Güçten ve kuvvetten de soyunup çıkmaktır.

Kendisine tevekkülden sonra bir kimseye Zünnun-u Mısrî şöyle

dedi;

- Küçük (Rableri) putları atmaktır. Sebepleri koparmaktır. Soran şöyle dedi;

- Biraz daha açıkla. Zünnun şöyle dedi;

- Nefsi kulluğa atıp onun rübubiyet davasından çekip almaktır.

Bir başka cümlesinde de şöyle dediği anlatılmıştır;

- Bütün tamah kapılarını kapamaktır.

Bu arada şunu da belirtelim ki; Resulullah (s.a.v) efendimizin emrine göre dışta hareket edilince, kalpteki tevekküle mani bir durum ortaya çıkmaz. Ama kalben şunu kesin olarak kabul edecek. Takdir Allah'ındır.

Tevekkülün yeri kalptir. Bu da imanın gerçeklik kazanmasıdır.

Bir kimse, çalışmayı inkâr eder ise, imanı inkâr etmiş olur.

İnsana sebeplerden biri zorlu çıkar ise, bunun oluşu Allah'ın takdiri ile olmaktadır. Şayet sebeplerden biri kolay gelir ise, bu da Allah'ın kolay getirmesi iledir.

Durum yukarıda anlatıldığı gibi olduğuna göre;

İnsan dış duygularını ve azalarını Allah'ın emri dâhilinde sebeplere göre hareket ettirmelidir. İçi de Yüce Allah'ın vaadi ile sakin olmalıdır.

Enes b. Malik'in (r.a) şöyle dediği anlatıldı;

- Biri, Resulullah (s.a.v) efendimizin huzuruna deve ile geldi ve şöyle dedi;

- Ya Resulullah, bu deveyi serbest bırakıp tevekkül edeceğim.

Resulullah (s.a.v) efendimiz ona şu emri verdi;

- **"Deveni bağla, sonra tevekkül et."**

Denilmiştir ki;

- Tevekkül eden kimse bir çocuğa benzer ki o; Anasının memesi dışında sığınacak yer bilmez. Tevekkül eden kimsenin durumu da budur. O da, Rabbinden başka gidecek yer bilmez.

Denilmiştir ki;

- Tevekkül şekki atmaktır; Sultanlar Sultanı Allah'a bağlanmaktır.

Denilmiştir ki;

- Tevekkül, Yüce Allah'ın elinde bulunana güvenmektir. İnsanların elinde bulunanlardan da ümidi kesmektir.

Denilmiştir ki;

- Tevekkül, gönlü rızkın nasıl temin edileceği yolundaki meşguliyetten kurtarmaktır.

7. FASIL; Huy güzelliği.

Huy güzelliği üzerine asıl olarak şu ayet-i kerime gelmiştir;

- **"Şüphesiz sen, büyük bir ahlâk üzerindesin."** (68/4)

Bu hitap, Resulullah (s.a.v) efendimizedir.

Enes b. Malik'in (r.a) şöyle dediği anlatıldı;

- Resulullah (s.a.v) efendimize şöyle soruldu;

- Ya Resulullah, hangi mümin daha faziletlidir?

Resulullah (s.a.v) efendimiz bu soru üzerine şöyle buyurmuştur;

- En güzel huylusu hangisi ise, en faziletlisi odur.

Güzel huy, kulun en güzel sıfatları arasındadır. İnsanların cevheri de güzel huyla meydana çıkar.

İnsan huyu ile örtünür, yine huyu ile meşhur olur.

Denilmiştir ki;

- Yüce Allah Peygamberi Resulullah (s.a.v) efendimize mucizelerle özellik verdiği gibi, güzel huyla da özellik vermiştir. Diğer ikramlarını, ihsanlarını yaptı gibi, mucizeyi de vermiştir.

Kaldı ki, Resulullah (s.a.v) efendimizi güzel huyu ile övdüğü gibi, başka hiçbir şeyle övmemiştir. Bu manada, üstte de anlatıldığı gibi şöyle buyurmuştur;

- **"Şüphesiz sen, büyük bir ahlâk üzerindesin."** (68/4)

Denilmiştir ki;

- Allah-û Teâlâ'nın Resulullah (s.a.v) efendimizi güzel huyla anlatması, şu sebebe dayanır; O, dünyayı ve ahireti feda edip Yüce Allah ile yetindi.

Denilmiştir ki;

- Büyük huy şudur; Bu huyun sahibi ne kimse ile çekişip hasım olur; ne de bir başkası onunla çekişip hasmı kesilir. Zira onun Yüce Allah'a karşı sağlam bir marifet duygusu vardır.

Denilmiştir ki;

- Büyük huyun sahibi odur ki; Halkın cefası ona tesir etmemelidir. Zira onun gözünde ve gönlünde Yüce Hakkın varlığı vardır.

Ebu Said Harraz şöyle demiştir;

- Büyük huy sahibi odur ki; Yüce Allah'tan başka bir isteği bulunmamalıdır.

Allah rahmet eylesin; Cüneyd-i Bağdadi şöyle dedi;

- Haris Muhasibi'nin şöyle dediğini dinledim;

- **Biz şu üç şeyi yitirdik;**

a) Kötülükten korunmuş güzel yüzü,

b) Kendisine güvenilen güzel sözü,

c) Vefalı güzel kardeşliği.

Denilmiştir ki;

- Güzel huy odur ki; Senin verdiğini az bulasın; sana verileni de çok bulasın.

Denilmiştir ki;

- Güzel huy şudur; Eziyet etmekten çekinmeli; ağırlık da alınmalıdır. Resulullah (s.a.v) efendimiz, ashabına şöyle buyurmuştur;

- **"Siz, mallarınızla insanlara bolluk getirecek durumda değilsiniz; o hâlde onlara güler yüzle, güzel huyla bolluk gösteriniz."**

8. FASIL; Yüce Allah'a karşı güzel huy.

Yüce Allah'a karşı güzel huyun şu hususlarda olacaktır;

Onun bütün emirleri yerine getirmelisin.

Onun yasak ettiği şeyleri terk edip bırakmalısın.

Ondan hiçbir karşılık beklemeden, böyle bir havaya kapılmadan ona itaat etmelisin. Hem de bütün hâllerde.

Bu arada, hiçbir ithama kalkışmadan; takdir ettiği şeylere teslim olmalısın.

Hiçbir şirk yoluna sapmadan onu tevhit etmelisin.

Onun vaat ettiği şeylerde hiçbir şüpheye düşmeden tasdik etmelisin.

Allah rahmet eylesin; Zünnun-u Mısrî'ye şöyle soruldu;

- İnsanların en dertlisi kimdir? Şöyle dedi;

- En kötü huylusudur.

Allah-û Teâlâ'nın Resulullah (s.a.v) efendimize buyurduğu;

وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ

- **"Elbiseni temizle..."** (74/4)

Ayet-i kerime üzerine, Hasan-ı Basri şöyle dedi;

- Bunun manası şudur; Huyunu güzelleştir.

Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَاَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً

- **"Içten ve dıştan sizi nimetine boğdu..."** (31/20)

Bu ayet-i kerime üzerine şöyle denilmiştir;

- İçteki nimetler, huy güzelliğidir. Dıştaki nimetler ise, güzel yaratılmış olmaktır.

Allah rahmet eylesin; İbrahim b. Edhem'e şöyle soruldu;

- Dünyada hiç ferahlık duydun mu?

- Evet. Dedikten sonra şöyle devam etti;

- Bu iş iki kere oldu. Şöyle ki;

a) Bir keresinde bir yerde oturuyordum; bir köpek geldi, üzerime dışkısını yaptı.

b) Bir keresinde yine oturuyordum; biri geldi, beni sille tokat dövdü. Şöyle anlatıldı;

- Veysel Karanî'yi bazen çocuklar taşa tutardı. Onların taş atmaya başladığını görünce şöyle derdi;

- Mutlaka beni taşlayacaksanız, küçük taşlar atın ki, bacaklarımı kanatmayasınız. Yaralı olurum, namazıma engel olmuş olursunuz. Şöyle anlatıldı;

- Allah rahmet eylesin; Ahnef b. Kays'e biri sövüp duruyordu. Hem de peşinden giderek. Semtine yaklaştığı zaman, Ahnef o kimseye dönüp şöyle dedi;

- Ey genç, kalbinde bana söyleyecek daha bir şey kaldıysa, semte girmeden onu da söyle. Sonra, orada bilmeyenler çıkar da, sana karşılık verirler.

Allah rahmet eylesin; Hatem Esam'a şöyle soruldu;

- İnsan, herkesten gelen eziyete dayanmalı mıdır? Şöyle cevap verdi;

- Evet, herkesten gelen eziyete dayanmalıdır, ancak nefsi hariç. Şöyle anlatıldı;

- Hazret-i Ali'nin (r.a) bir kölesi vardı; onu yanına çağırdı, ama cevap vermedi. İkinci ve üçüncü kere yine çağırdı; yine cevap alamadı. Bunun üzerine kalktı; kölenin yanına gitti. Gördü ki; Köle uyuyor. Sordu;

- Ya Gulam, sana seslendiğimi duymadın mı? Köle şöyle dedi;

- Evet, duydum. Hazret-i Ali (r.a) sordu;

- O hâlde, bana cevap vermemeye seni çeken nedir? Köle şöyle dedi;

- Beni cezalandırmayacağına emin olmam. Bunun üzerine Hazret-i Ali (r.a) şöyle dedi;

- Şimdi gidebilirsin, Allah için hürsün.

Denilmiştir ki;

- Güzel huylu olmak; insanlara yakın olduğun hâlde, onlara arasında bir yabancı gibi durmandır.

Denilmiştir ki;

- Güzel huy odur ki; halktan sana gelen cefayı kabul edesin, Yüce Hakkın hükmüne de razı olasın. Hem de, hiçbir gönül darlığı ve iç sıkıntısı belli etmeden.

İncil'de şöyle yazıldığı anlatılmıştır;

- Ey kulum! Öfkelendiğin zaman, beni hatırla ki; gazaba geldiğin zaman bende seni hatırlayayım.

Allah rahmet eylesin; Malik b. Dinar'a bir kadın şöyle dedi;

- Ey riyakâr! Bunun üzerine, Malik b. Dinar şöyle dedi;

- Ey kadın! Sen öyle bir ismimi buldun ki, Basra halkı bunu yitirmişti.

Lokman Hekim oğluna şöyle dedi;

- Yavrucuğum! Üç kimse üç yerde belli olur.

a) Hilim sahibi, öfke sırasında.

b) Kahraman, savaşta.

c) Kardeş, bir işin düştüğü zaman.

Musa (a.s), bir münacatında şöyle dedi;

- Ya İlâhi! Senden dileğim o ki; Bende olmayan bana söylenmesin. Bunun üzerine, Allah-û Teâlâ ona şöyle vahyetti;

- Böyle bir şeyi, zatım için yapmadım; senin için nasıl yaparım?

9. FASIL; Şükür.

Şükür üzerine Allah-û Teâlâ'nın şu emri vardır;

لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ

- **"Eğer şükür ederseniz, nimetimi sizin için elbet arttırırım."** (14/7)

Allah rahmet eylesin; Ata'nın şöyle dediği anlatıldı;

- Hazret-i Aişe'nin (r.a) yanına gittim; kendisine şöyle sordum;

- Resulullah (s.a.v) efendimizde gördüğün en çok hayret verici şeyi bize anlat.

Bunun üzerine Hazret-i Aişe (r.a) ağladı sonra şöyle dedi;

- Onun hangi işi insanı hayran bırakmaz ki.

Bir gece bana geldi. Benimle beraber yatağıma girdi. Hatta cildi cildime değdi. Sonra şöyle buyurdu;

- **"Ey Ebubekir kızı, beni bırakır mısın ki; Rabbime ibadet edeyim!"** Şöyle dedim;

- Ya Resulullah, bana yakınlığını pek severim; ama senin arzun da tercihimdir.

Ve Resulullah (s.a.v) efendimizi kendi arzusuna bıraktım. Kalktı; kırbadan su aldı. Ondan çokça su dökerek abdest aldı.

Abdest aldıktan sonra, kalkıp namaza durdu.

Namazda ağladı; gözyaşları göğsüne indi.

Sonra, rükûa vardı, yine ağladı. Sonra secdeye kapandı; yine ağladı. Başını secdeden kaldırdı; yine ağladı.

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bu hâlini sürdürdü. Ta Bilal (r.a) gelip Resulullah (s.a.v) efendimize namaz vaktini bildirinceye kadar.

Sonra sordum;

- Ya Resulullah, seni ağlatan nedir? Hâlbuki Allah-û Teâlâ senin gelmiş gelecek günahlarını bağışladı.

Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **Şükreden bir kul olmayayım mı? Hem neden böyle etmeyeyim ki; Allah-û Teâlâ bana şu ayet-i kerimeyi indirdi;**

- **"Gerçekten, göklerin ve yerin yaratılışında, gecenin ve gündüzün peş peşe gelişinde, temiz akıl sahipleri için elbette ibret verici deliller vardır."** (3/190)

Hakikat ehli zatlar katında, şükrün gerçek manası şudur;

- Nimet veren zat karşısında boyun eğmek sureti ile onun nimetini itiraf etmektir.

Anlatılan manadan olacak ki, Allah-û Teâlâ zatına şu ismi vermiştir;

- Şekûr..

Şükür bu mübarek isimde, geniş kapsamlı olarak alınmıştır. Açık manası da şudur;

- Kullar, ona şükürde tam karşılık veremezler. Yani; Tam manası ile onun şükrünü eda edemezler.

Anlatılan manadan olarak; şükrün iyilik karşılığına;

- Şükür..

İsmi verilmiştir.

Nitekim Allah-û Teâlâ bir ayet-i kerimede şöyle buyurdu;

وَجَزَٰٓؤُا۟ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا

- **"Kötülüğün karşılığı, ona denk olan bir kötülüktür."** (42 / 40)

Denilmiştir ki;

- Şükrün hakikati odur ki; yaptığı iyiliği anlatılmak sureti ile iyilik eden övülmelidir.

Kulun Allah'a şükrü ise, ettiği ihsanını anlatmak sureti ile onu sena etmesidir.

Yüce Allah'ın kuluna şükrü ise, ettiği ihsanını anlattığı için onu vermesidir.

Kulun Yüce Allah'a ihsanı ona tatta bulunmasıdır. Yüce Hakkın kuluna ihsanı ise, kuluna nimet vermesidir.

Gerçek manası ile kulun şükrü şudur; Yüce Rabbin nimet vermesini; dili ile anlatması, kalpten ikrar etmesidir.

Burada şükür birkaç kısma ayrılır;

a) Dille şükür. Bu türlü şükür, engin gönülle nimet veren Yüce Zat'ın verdiği nimetleri itiraf etmektir.

b) Bedenle şükür. Bu türlü şükür, nimeti ihsan eyleyen Yüce Zat'a karşı vefalı bir şekilde hizmetinde bulunmaktır.

c) Kalben yapılacak şükür. Bu türlü şükür ise, müşahede sergisine girmektir. Hem de saygıyı hiç eksik etmeden.

Şöyle anlatıldı;

- **Tümden duyguların kendisine göre şükrü vardır. Şöyle ki;**

a) Gözün şükrü odur ki; arkadaşından gördüğün bir ayıbı için gözünü yumasın.

b) Kulakların şükrü de arkadaşın hakkında bir ayıp anlatıldığı zaman, kulaklarını tıkamak.

Hâsılı; Şükür odur ki; Yüce Allah'a nimetleri ile isyan edilmemelidir.

Bir başka şükür vardır ki; bilenlerin şükrüdür. Yani; İlim sahiplerinin. Bunların şükrü sözleri ile olacaktır.

Bir başka şükür vardır ki; bu da ibadet ehli zatların şükrüdür. Bunların şükrü de fiilleri ile olacaktır.

Bir başka yoldan şükür vardır ki; bu da irfan sahiplerinin şükrüdür. Bunların şükrü, Yüce Allah'a karşı doğrulukları ile olacaktır.

Ama bütün hâllerinde.

İrfan sahipleri, şükür olarak şöyle demelidirler; Kendilerinde bulunan hayır, kendilerinden zuhur eden taat, ibadet, Yüce Allah'ı zikir etmeleri ondan gelen başarı ve ondan gelen bir nimetle olmaktır. Onun yardımı, onun gücü ve kuvveti ile olmaktadır.

Bu durumları bildikten sonra, tüm hâllerinden sıyrılırlar; Yüce Zat'ı bilme hâllerinde yok olurlar. Acizliklerini, kusurlarını, cehaletlerini de itiraf ederler. Bütün bu hâllerin sonunda, Yüce Hakka karşı boyun eğerler. Bu durum da onlardan gelen şükür olur.

Allah rahmet eylesin; Ebu Bekir Verrak şöyle dedi;

- Nimetin şükrü odur ki; bunun ağırlığı görülmeli, gönderene saygısı da eksik edilmemelidir.

Denilmiştir ki;

- Nimetin şükrü odur ki; kendini nimet içinde emanet durur gibi görmelisin. Ona sahip çıkmamalısın.

Allah rahmet eylesin; Ebu Osman şöyle dedi;

- Şükür odur ki; şükürden yana acizlik bilinsin.

Denilmiştir ki;

- Şükretmeye de şükür, şükürden daha tamamdır. Zira bunda şükrüne başarı verildiğini görmek vardır. Bu başarı da sana gelen nimetlerin en büyüğüdür. Bunun için de, şükrettiğine şükrediyorsun. Daha sonra, şükretmenin şükrüne de şükredersin; böylece şükür sonsuzlara kadar gider.

Denilmiştir ki;

- Şükür engin bir gönülle; nimeti, verene bırakmaktır. Hem de bütün nimetleri.

Allah rahmet eylesin; Cüneyd şöyle dedi;

- Şükür odur ki; gelen nimete karşı kendini layık görmemelisin.

Denilmiştir ki;

- Şakir, mevcut olan nimete şükredendir. Şekûr ise, olmayana şükredendir.

Denilmiştir ki;

- Şakir odur ki; gelen bir iyilikten ötürü şükreder. Şekûr ise, gelmeyen nimete de şükür eder.

Denilmiştir ki;

- Şakir o kimsedir ki; gelen ihsana şükür eder. Şekûr ise, gelen belâya da şükür eder.

Denilmiştir ki;

- Şakir odur ki; bolluk zamanı şükür eder. Şekûr ise, yokluk zamanı da şükür eder.

Allah rahmet eylesin; Şiblî şöyle dedi;

- Şükür nimeti değil; nimeti vereni görmektir.

Denilmiştir ki;

- Şükür, mevcudu bağlamak; mevcut olmayanı da avlamaktır.

Allah rahmet eylesin; Ebu Osman şöyle dedi;

- Avam halkın şükrü şunlaradır; Yemeğe, içmeye, giymeye. Hasın hası kulların şükrü ise, kalplerine gelen manalar üzerinedir.

Bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَقَلِيلٌ مِنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ

- **"Şekûr kullarım azdır..."** (34 / 13)

Yani; Tam manası ile şükreden kullarım.

Davut (a.s), bir münacatında şöyle dedi;

- İlâhi! Sana nasıl şükredeyim? Zira sana şükür etmem de senden bana gelen bir nimettir.

Allah-û Teâlâ şöyle vahyetti;

- İşte şimdi bana şükrettin. Yani; bu manayı bildiğin için.

Denilmiştir ki;

- Nimete karşılık vermekte elin kısa kalır ise, şükür yolunda dilini uzun etmelisin. Şöyle anlatıldı;

- İdris (a.s), bağışlanma müjdesini aldıktan sonra, yaşamak diledi. Kendisine soruldu;

- Neden yaşamak istiyorsun? Şöyle dedi;

- Şükür etmek istiyorum. Zira bundan önceki amelim bağışlanmak içindi.

Bunun üzerine, melek kanadını açtı; onu semaya çıkardı. Şöyle anlatıldı;

- Peygamberlerden birinin yolu, bir taşa rastladı. Gördü ki; Taş küçük ama ondan çokça su çıkmaktadır.

Onun bu hâlini gördükten sonra, hayret etti. Onun bu hayreti üzerine, Allah-û Teâlâ o taşı konuşturdu.

Peygamber, ondan bu kadar çok su çıkma durumunu sorunca anlattı;

- Allah-û Teâlâ'nın şu emrini işittim;

فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِى وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ

- **"O ateşten sakının; zira onun tutuşturucusu, insanlar ve taşlardır."** (2/24)

Onu işittiğimden beri, hep ağlarım.

Ve o peygamber Davut (a.s)'du. Allah-û Teâlâ'ya dua etti ki; O taşı cehennemden kurtarsın.

Bunun üzerine Allah-û Teâlâ ona şöyle vahyetti;

- Ben onu Cehennemden kurtardım.

Sonra, o peygamber yine oradan geçti, gördü ki; Taş öncekinden daha fazla su kaynatmaktadır.

Bu durumu görünce hayret edip sordu;

- Allah-û Teâlâ seni bağışladı, şimdi neye ağlıyorsun?

Allah-û Teâlâ taşı dile getirince şöyle dedi;

- Önceki ağlamam, korku ve hüzün ağlaması idi; şimdiki de şükür ve sürur ağlamasıdır.

Denilmiştir ki;

- Şakir, verilen ziyade nimetledir. Zira onun gördüğü nimettir.

Allah-û Teâlâ bu manada şöyle buyurdu;

- **"Eğer şükür ederseniz, nimetimi sizin için elbet arttırırım."** (14/2)

Sabreden kimse de Yüce Allah ile olup ona sığınmaktadır. Zira kendisi belâyı görmektedir.

Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

انَّ اللّٰهَ مَعَ الصَّابِرِينَ

- **"Allah, sabredenlerle beraberdir."** (2/153)

Denilmiştir ki;

- Hamd alınıp verilen nefesler üzerinedir. Şükür ise, verilen duygularadır.

Gelen sağlam bir haberde şöyle anlatılmıştır;

- Cennete ilk çağırılacak kimseler, hamd edenlerdir.

Denilmiştir ki;

- İnsandan alınan şeye hamd edilir. Yani; Eziyet verici şeyler kendisinden gittiği için. Yapılan işler için de şükür edilir.

Büyüklerden birinin şöyle dediği anlatıldı;

- Yolculuklarımdan birinde, yaşlı birini gördüm. Çokça yaşlan-

mıştı. Hâlinden sorduğumda bana şöyle anlattı;

- Gençlik çağımda, amcamın kızına tutulmuştum. Onu seviyordum. O da aynı şekilde beni istiyordu.

Vakti geldi; onu nikâhıma aldım.

Gerdek gecesi, kendisine şöyle sordum;

- Gel bu geceyi ibadetle geçirelim. Bizi, bir araya getirdiği için Allah'a şükür edelim.

O geceyi ibadetle geçirdik; hiç birbirimizden ayrılmadık.

Ertesi gece, yine aynı şekilde yaptık. Sonraki geceler yine aynı şekilde ibadetle meşgul olduk.

Yetmiş seksen sene olur ki; Aynı hâl üzereyiz. Hep ilk geceki gibiyiz.

O böyle anlatırken, kadını da yanında idi. Ona dönüp sordu;

- Hanımım, durum öyle değil mi?

İhtiyar yaşlı kadın şöyle dedi;

- Evet, hep böyledir. Durum bu büyüğün dediği gibidir.

10. FASIL; Sabır üzerinedir.

Sabır üzerine esas olarak şu ayet-i kerimeler vardır;

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

- **"Ey iman edenler! Sabredin. Sabrınızı birlikte yapın. Birbirinize kenetlenin. Allah'a karşı kendinizi kötülüklerden koruyun. İflâhınız bu yolda olabilir."** (3/200)

وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ اِلاَّ بِاللهِ

- **"Sabret; ama sabrın ancak Allah için olmalıdır."** (16/127)

Hazret-i Aişe (r.a) yolu ile gelen bir rivayette, Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- **"Sabır, ilk çarpılma anında olacaktır."** Şöyle anlatıldı;

- Biri geldi, Resulullah (s.a.v) efendimize şöyle dedi;

- Ya Resulullah, malım gitti, vücudum hasta oldu.

Bunun üzerine Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- **"Malı elden çıkmayan, vücuduna hastalık gelmeyen kulda hayır yoktur.**

Allah-û Teâlâ bir kulu sevince, onu iptila yolları ile dener. Kul da iptilaya uğrayınca sabreder."

Resulullah (s.a.v) efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde şöyle anlattı;

- "Kulun Allah katında öyle bir derecesi vardır ki, oraya ameli ulaşamaz. Ancak onun vücuduna hastalık gelir; bu hastalığına sabır eder ve o yüksek dereceye ulaşır."

Bir haberde şöyle anlatıldı;

مَنْ يَعْمَلْ سُوٓءًا يُجْزَ بِهِ

- "Bir kimse, bir kötülük işler ise, onun cezasını çeker." (4/123)

Mealine gelen ayet-i kerime geldiği zaman, Hazret-i Ebu Bekir (r.a) Resulullah (s.a.v) efendimize şöyle sordu;

- Ya Resulullah, bu ayet-i kerimede anlatıldığı gibi olunca nasıl kurtulacağız?

Bunun üzerine, Resulullah (s.a.v) efendimiz şöyle buyurdu;

- "Ey Ebu Bekir! Allah seni bağışlasın. Sen hiç hasta olmaz mısın? Sana hiç belâ gelmez mi? Bu gelen belâya, hastalığa sabretmez misin? Hiç mahzun olmaz mısın?

İşte bütün bunlar, çekilen cezadır."

Resulullah (s.a.v) efendimiz şunu anlatmak istemiştir;

- Başına gelenlerin tümü, günahlarının kefareti olacaktır.

Sabır üç yoldan ele alınmaktadır. Şöyle ki;

a) Sabrün lillah...

Bunun manası şudur; Allah'ın emirlerini yerine getirmek, yasak ettiği şeyleri yapmamak için sabırlı olmak.

b) Sabrün maallah...

Bunun manası şudur; Yüce Allah'ın hükmünün yürüdüğü, onun fiilleri sende zuhura tecelli ettiği, hatta çeşitli deneme yollu belâlara uğradığın zaman sabırla karşı koymandır.

c) Sabrün alellah...

Bunun manası şudur; Yüce Allah'ın çeşitli vaatlerine, kurtuluş ihsan edeceğine, yeteri kadar ne lazımsa vereceğine, yardım edeceğine, ahirette sevap ihsan edeceğine inanarak sabırlı olmaktır.

Denilmiştir ki;

- Sabır iki çeşittir. Şöyle ki;

a) Kulun kendi çalışması sonucu olan şeylere sabır.

b) Kulun çalışması dışında olan şeylere sabır.

Kulun çalışması dışında olan şeyler sabır da iki çeşittir;

a) Yüce Allah'ın emirlerini yerine getirmek için sabır.

b) Yüce Allah'ın yasak ettiği şeyleri yapmamak için sabır.

Kulun çalışması dışında olan şeyler sabır şunlarda olacaktır; Kendisine sıkıntı getiren, içinde elem ve meşakkat bulunan Allah'ın hükmü ve kazası sayılan, kalpte ve cesette elem veren şeyler.

Denilmiştir ki;

Sabredenler üç çeşittir; Mütasabbir (sabretmeye çalışan), Sabir (sabredici), Sabbar (pek sabırlı)

Şöyle anlatıldı;

- Allah rahmet eylesin; biri Şiblî'nin yanına geldi ve şöyle dedi;

- Sabredenlere göre, hangi sabır daha zordur?

Şiblî şöyle dedi;

- Allah'ta sabır. (Essabrü fillah.) O şahıs şöyle dedi;

- Olmadı. Şiblî bu kere şöyle dedi;

- Allah için sabır. (Essabrü lillah.) O şahıs şöyle dedi;

- Olmadı. Bu kere Şiblî şöyle dedi;

- Allah ile beraber sabır. (Essabrü maallah.) O şahıs şöyle dedi;

- Olmadı. Bu kere Şiblî sordu;

- O hâlde sana göre nedir? O şahıs şöyle dedi;

- Allah'tan ayrılığa sabır. (Essabrü anillah.)

Bunun üzerine Şiblî bir bağırış bağırdı; neredeyse ölecekti.

Allah rahmet eylesin; Cüneyd şöyle dedi;

- Dünyadan ahirete yürümek, mümin için hoştur; kolaydır. Allah için halkı bırakıp ayrılmak zordur. Nefisten geçip Yüce Allah'a doğru yol almak, serttir; çetindir. Yüce Allah ile varlığı kavuşunca, sabretmek hepsinden daha zor ve daha çetindir.

Allah rahmet eylesin; Cüneyd-i Bağdadi'ye sabırdan sorulduğunda şöyle dedi;

- Yüzü ekşitmeden acıyı kadeh kadeh içmektir.

Hazret-i Ali (r.a) şöyle dedi;

- İmanda sabır; vücuttaki baş hükmündedir.

Üstteki cümle, Resulullah (s.a.v) efendimizin hadis-i şerifi olduğu da rivayetler arasındadır.

Allah rahmet eylesin; Zünnun-u Mısrî şöyle dedi;

- Sabır aykırı hareketlerden uzak durmaktır. Belâ dertlerini yudum yudum içerken, sakin durmaktır. Geçim işine fakirlik karışınca,

zengin görünmektir.

Denilmiştir ki;

- Sabır, belâ geldiği zaman, edeple durmaktır.

Denilmiştir ki;

- Belâ geldiği zaman, hiçbir şikâyete yer vermeden onun içinde yok olmaktır.

Denilmiştir ki;

- Sabır, belâ ile iyi arkadaş olmak makamıdır. Tıpkı afiyet makamı gibi.

Denilmiştir ki;

- İbadetlere verilen mükâfatın en güzeli, sabra verilen mükâfattır. Bunun üstünde bir mükâfat yoktur.

Şu ayet-i kerimeler anlatılan manayadır;

وَلَنَجْزِيَنَّ الَّذِينَ صَبَرُوٓا اَجْرَهُمْ بِاَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

- **"Sabredenleri; işledikleri amellerin en güzeli ile mükâfatlandıracağız."** (16/96)

اِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ اَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ

- **"Ancak, sabredenlere mükâfatları hesapsız verilecektir."** (39/10)

Denilmiştir ki;

- Sabır, Yüce Allah ile olup sebat etmektir. Ondan gelen belâ eziyetlerini de bolluk ve bereket bilmektir.

Allah rahmet eylesin; Havas şöyle dedi;

- Kur'ân ve hadis hükümleri ne ise, Yüce Allah ile ona göre sebat edip kalmaktır.

Allah rahmet eylesin; Yahya b. Maaz-ı Razî şöyle dedi;

- Seven muhabbet ehlinin sabrı, zahitlerin sabırlarından daha zordur. Şaşarım, nasıl sabrederler?

Sonra şu beyti söyledi;

Sabır yüklenir hemen her yere;
Ancak sana yük olmaz bir kere.

Denilmiştir ki;

- Sabır, şikâyeti terk etmektir.

Denilmiştir ki;

- Sabır, Yüce Allah'ın emirlerini yerine getirmek ve herhâlde

ona sığınmaktır.

Denilmiştir ki;

- Sabır, Yüce Allah'tan yardım istemektir.

Denilmiştir ki;

- Sabır isim gibidir. (Yani; acı) Manası odur ki; Nimet hâli ile mihnet hâli ayırt edilmemelidir. Her ikisinde gönül hoş olmalıdır.

Tasabbur ise, mihnet ağırlıklarını vicdanen duyarak, sakin kalmasını bilmektir.

11. FASIL; Rıza üzerinedir.

Rıza üzerine, Allah-û Teâlâ'nın şu emirleri vardır;

رَضِىَ اللهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

- **"Allah onlardan razı olmuştur; onlar da Allah'tan razıdır. Bu büyük bir ermişliktir."** (5/119)

يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَرِضْوَانٍ

- **"Rableri onlara, rahmet ve sonsuz rızasının müjdesini veriyor."** (9/21)

Abdülmuttalib oğlu İbn-i Abbas (r.a) yolu ile gelen rivayette; Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- **"Yüce Allah'ı Rab olarak bilip iman eden, imanın tadını almıştır."**

Şöyle anlatıldı;

- Hazret-i Ömer b. Hattab (r.a) Ebu Musa Eş'ari'ye şöyle bir mektup yazdı;

- Şimdi bilesin ki.

Hayrın tamamı rızadadır. Razı olmaya gücün yeterse razı ol; olmazsa sabırlı ol.

وَاِذَا بُشِّرَ اَحَدُهُمْ بِالْاُنْثٰى ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا

- **"Onlardan biri, kız çocuğu olduğu müjdesini aldığı zaman, yüzünü kara gölge basar."** (16/58)

Mealini taşıyan ayet-i kerime üzerine, Allah rahmet eylesin; Katade'nin şöyle dediği anlatıldı;

- Bu, Arap müşriklerinin yaptığı bir şeydir. Yüce Allah onların yaptığı şeyin kötülüğünü bize bildirdi.

Gerçek mümin odur ki; Allah-û Teâlâ'nın kendisine verdiği kısmete razı olmalıdır.

Yüce Allah'ın bir kula verdiği hüküm, o kulun kendisi için verdiği hükümden hayırlıdır.

Ey Âdemoğlu, sevmediğin, Allah-û Teâlâ'nın sana olan hükmü; sevip de senin için verdiğin hükümden hayırlıdır.

Bu manadan olarak; Yüce Allah'ın hükmüne razı ol ve ittika yolunu tut. Bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

وَ عَسٰٓى اَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَ عَسٰٓى اَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لاَ تَعْلَمُونَ

- **"Belki bir şeyi sevmezsiniz; ama o şey sizin için hayırlıdır. Belki bir başka şeyi seversiniz; ama o şey sizin için şerlidir. Ne var ki, bu durumları Allah bilir, siz bilemezsiniz."** (2/216)

Yani; Sizin için din ve dünya işinizde yararlı ise onu Allah-û Teâlâ bilir.

Üstteki ayet-i kerime bize şu manayı açıklamaktadır; Allah-û Teâlâ, kulların kendilerine yarayanı bilme zorunluluğunu onlardan kaldırmıştır; onlara kulluk vazifesini vermiştir. Yani; Verilen emirleri yerine getirmeyi, yasaklardan da kaçmayı.

Bu arada, şunu emretmiştir ki; Kendilerine göre lehlerine ve aleyhlerine olan her şeyde Yüce Allah'ın hükmüne razı olmalıdır.

Hâsılı; Yüce Allah, kullarından, sonucun nereye varacağını ve onların yararına olacak şeyleri bilmeyi kendilerinden saklamıştır.

Anlatılan manadan olarak; kul için gereklidir ki; Yüce Mevlâ'sına taatı sürdürmelidir. Kendisine ihsan ettiği kısmeti ne ise, ona da razı olmalıdır. Hiçbir şekilde onu itham etmemelidir.

Bilesin ki.

Halktan hemen her birinin çektiği sıkıntı, takdir edilip gelen kader üzerine yaptıkları çekişmeden gelir. Bu arada, sıkıntılarının sebebi olarak; nefsanî arzularına uymaları, kazaya rızayı terk ettiklerini de sayabiliriz.

Hâsılı; Her kim, kendisi için verilen ilâhi hükme razı olur ise, rahat eder. Her kim, kendisi için verilen ilâhi hükme razı olmaz ise, onun da isyanı ve yorulması artar.

Bu arada, razı olanın ve olmayanın eline geçecek olan ancak kısmetleri neyse odur.

Bir kimse, nefsanî arzularına tâbi olup gittiği sürece; o kimse kendi aleyhine hüküm vermiştir ve kendisi için verilen hükme de razı değildir. Zira nefsanî arzu daima Yüce Allah ile çekişme hâlindedir. Onun yorulması ve sıkıntısı da kat kat artar.

Anlatılan manadan olarak; faydanın gelmesini sağlamak, nefsanî arzulara karşı ters hareket etmektedir. Zira onda, ilâhi hükme razı olmak vardır.

Yorulmanın, sıkıntının gelmesi ise, nefsanî arzularına uymasından ileri gelir. Zira onun bu hâlinde, Yüce Allah ile çekişme vardır.

Yüce Allah'ın hükmü karşısında, nefsanî arzuların bir hükmü yoktur. Nefsanî arzulara uyulduğu takdirde, bizim için rahat düşünülemez.

İlim ve tarikat erbabı zatlar; rıza üzerine değişik görüşler ileri sürdüler. Bilhassa şunun için ki rıza;

a) Hâller cümlesinden midir?

b) Makamlar cümlesinden midir?

Irak'tan ilim ve tarikat ehli zatlar şöyle dediler;

- Rıza, hâller cümlesindendir. Bunda, kulun çalışma ile elde edeceği bir şey yoktur. Sair hâller gibi, gelir kalbe girer. Sonra, ayrılıp gider; onun yerine bir başkası gelir.

Horasan'dan ilim ve tarikat ehli zatlar ise, şöyle demişlerdir;

- Rıza, makamlar cümlesindendir. Tevekkülün de nihayeti sayılır. Şöyle ki; Kul tevekkül yolunda nihayete vardığı zaman, çalışması ile rızaya kavuşur.

Üstteki görüşleri şu cümle ile birleştirmek mümkündür;

- Rıza, başta kulun çalışması ile elde dilecek bir şeydir ki; bu durumda makamlar cümlesinden sayılır.

Rızanın sonu ise, hâller cümlesindedir. Orada, kulun bir çalışması yoktur.

Hâsılı; Razı olan kimsedir ki; Yüce Allah'ın takdir ettiğine itiraz etmez.

Allah rahmet eylesin; Ebu Ali Dekkak şöyle demiştir;

- Rıza belâyı duymamak değildir. Asıl rıza hükme ve kazaya razı olmaktır.

Allah hepsine rahmet eylesin; çoğunlukla şeyhler şöyle demiştir;

- Kazaya rıza, (Yani; Allah'ın hükmüne razı olmak.) Yüce Allah'a ulaştıran en büyük kapıdır; dünyanın da cenneti sayılır.

Bunun daha açık manası şudur;

- Bir kimseye razı olma hâli ikram edilir ise, onun için pek güzel bir rahatlığa bolluğa kavuşmak vardır. Aynı zamanda ona, Yüce Hak yakınlığının en yükseği verilir.

Şöyle anlatıldı;

- Bir öğrenci hocasına şöyle sordu;

- Bir kul, bilebilir mi ki; Yüce Allah'ın kendisinden razıdır? Hocası şöyle dedi;

- Bilemez. Nasıl bilsin; onun rızası gizlidir. Bunun üzerine öğrenci şöyle dedi;

- Ama bilebilir. Hocası;

- Nasıl? Deyince, öğrenci şöyle anlattı;

- Kendimden diyeyim; kalbimi Allah'tan razı bulur isem, bilirim ki; Yüce Allah benden razıdır. Bunu dinleyen hocası şöyle dedi;

- Güzel söyledin ey çocuk.

Hâsılı; Yüce Hak kendisinden razı olmadıkça; bir kul Yüce Haktan razı olamaz. Çünkü bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

- **"Allah onlardan razı olmuştur, onlar da Allah'tan razıdır."** (5/119)

Şöyle anlatıldı;

- Musa (a.s), bir münacatı sırasında Allah-û Teâlâ'ya şöyle bir dileğini arz etti;

- İlâhi! Bana öyle bir amel göster ki; onu yaptığım zaman benden razı olasın.

Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

- Buna gücün yetmez. Bunun üzerine Musa (a.s) sızlanarak secdeye kapandı. Sonunda, Allah-û Teâlâ ona şöyle vahyetti;

- Ey İmran oğlu, benim rızam, senin kazama razı olmandadır.

Denilmiştir ki;

- Bir kimse, rıza yerine ulaşmak diler ise, Yüce Allah'ın yaptığı her şeye razı olsun.

Denilmiştir ki;

- **Rıza iki kısımdır;**

a) Onunla razı olmak.

b) Ondan razı olmak.

Onunla razı olmanın manası şudur; Herhâlde yönetici olarak onu bilmek. Yani; yüce Allah'ı.

Ondan razı olmanın manası ise şudur; Verdiği hükümlerde, yü-

ce Hakkı bir hakim bilip ondan gelene razı olmaktır.

Denilmiştir ki;

- Razı olan o kimsedir ki; Sağına cehennem konsa, onu soluna getirmek için bir dilekte bulunmaz.

Denilmiştir ki;

- Rıza, istememeyi, sevmemeyi kalpten çıkarıp atmaktır. O kadar ki; Orada ferah ve sürurdan başka bir şey kalmamalı.

Allah Rahmet eylesin; Rabia-i Adeviye'ye şöyle soruldu;

- Kul, ne zaman Yüce Hakkın hüküm ve kazasına razı olabilir? Şöyle dedi;

- Gelen iyiliğe ve nimete karşı sevindiği gibi, musibete karşı da sevinip sürur duyduğu zaman.

Şöyle anlatıldı;

- Şiblî, Cüneyd-i Bağdadi'nin huzurunda idi. Orada şöyle dedi;

- Güç ve kuvvet, ancak Allah'ındır. (Lâ havle ve lâ kuvvete illa billâh.)

Allah rahmet eylesin; Cüneyd-i Bağdadi şöyle dedi;

- Bu, gönül darlığından söylenir. Gönül darlığı ise, Allah'tan gelen hüküm ve kazaya razı olmayışın bir sonucudur.

Allah rahmet eylesin; Ebu Süleyman şöyle dedi;

- Rıza odur ki; Allah'tan cennet istememeli, cehennemden de ona sığınmamalıdır.

Allah rahmet eylesin; Zünnun-u Mısrî şöyle dedi;

- **Sayılacak üç şey rızanın alametlerindendir;**

a) Hüküm ve kaza gelmeden bir seçim yapmayı terk etmektir.

b) Hüküm ve kaza geldiği zaman da onun acılığını duymamaktır.

c) Belâ içinde, sevgi heyecanı duymaktır.

Allah rahmet eylesin; bir başka cümlesinde ise, şöyle dedi;

-Rıza, hüküm ve kaza acılığı ile kalbin mesrur olmasıdır.

Allah rahmet eylesin; Ebu Osman'a Resulullah (s.a.v) efendimizin;

- Kaza (hüküm) sonunda senden rıza dilerim. Duasındaki mana soruldu; şöyle dedi;

- Kazadan önceki rıza, razı olmaya niyet edip hazırlanmaktır. Ama kazadan sonraki rıza, rızanın kendisidir.

Hazret-i Ali'nin (r.a) oğlu Hazret-i Hasan'a şöyle dendi;

- Ebu Zer diyor ki;

- Bana göre fakirlik zenginlikten daha sevimlidir. Bana göre hastalık, sağlıktan daha sevimlidir. Bana göre ölüm, yaşamaktan daha sevimlidir. Bunu dinledikten sonra, şöyle dedi;

Allah Ebu Zer'e acısın; ne var ki benim görüşüm öyle değildir. Derim ki;

- Bir kimse, Yüce Allah'ın güzel tercihine güvenir ise, onun tercihi dışında bir başka temennide bulunmaz.

Allah rahmet eylesin; Fudayl b. İyaz Bişr-i Hafi'ye şöyle dedi;

- Razı olmak, dünyada zühdden daha faziletlidir. Zira razı olan onun üstünde bir derece temenni etmez.

Fudayl b. İyaz ise, şöyle dedi;

- Sağlamı da budur. Zira onda hâle razı olmak vardır. Her türlü hayır da hâle razı olmaktır.

Allah-û Teâlâ Musa (a.s)'a şöyle buyurdu;

قَالَ يَا مُوسٰٓى اِنّ۪ى اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالاَت۪ى وَبِكَلاَم۪ى فَخُذْ مَٓا اٰتَيْتُكَ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِر۪ينَ

- **"Ya Musa, ben seni, verdiğim elçilik vazifeleri ile konuşmamla seçtim. Sana verdiğimi al; şükredenlerden ol."** (7/144)

Bunun manası şudur;

- Sana ihsan ettiğime razı ol. Onun dışında bir derece isteme. Şükredenlerden ol. Yani; Hâli koru.

Aynı manadan olarak, Allah-û Teâlâ, Resulullah (s.a.v) efendimize de şöyle buyurdu;

وَلاَ تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ اِلٰى مَا مَتَّعْنَا بِه۪ٓ اَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ ف۪يهِ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَاَبْقٰى

- **"Onlardan bazılarına verdiğimiz zevcelere, dünya süsüne gözlerini atma. Bu verdiğimize gözlerini atma. O verdiğimizle onları fitneye düşürmek isteriz."** (20/131)

Bu ayet-i kerime ile Allah-û Teâlâ Resulullah (s.a.v) efendimize edep öğretmektedir. Hâlini korumayı, kazaya razı olmayı, verilen ihsanla hoşnut olmayı emretmektedir.

Allah-û Teâlâ ayet-i kerimenin devamında şöyle buyurmaktadır;

- **"Rabbin rızkı, senin için hayırlı ve daha kalıcıdır."** (20/131)

Bunun daha açık manası şudur;

- Sana ilim, kanaat, sabır, din ve önderlik verdim. Sana bu verdiklerim, başkasına verdiklerimden daha uygun ve daha yeterlidir.

Hâsılı; Hayrın tümü, hâli korumakta ve ona razı olmaktadır. Onun ötesine göz atmayı da bırakmaktadır.

Şunun için ki; halen elde olmayanlar şu üç şeyin dışında değildir;

a) Senin kısmetindir.

b) Başkasının kısmetidir.

c) Hiç kimsenin kısmeti değildir. Allah-û Teâlâ onu bir fitne olarak yaratmıştır.

Şayet bir şey, senin kısmetin ise, o sana gelir. İster iste, ister isteme. Durum böyle olunca, onu elde etmek için hırslı olmaya, edep dışı hareketler göstermeye gerek yoktur. Zira sana gelecek bir şey için, hırslı olmak ve edep dışı bir harekette bulunmak; ne ilim yolunda, ne de akıl yolunda doğruluk kazanır.

Şayet bir şey senin değil de, bir başkasının kısmeti ise, onun için yorulmana gerek yoktur. Zira o; Hiçbir zaman sana gelmeyecektir.

Eğer bir şey de, hiç kimsenin kısmeti değil de, sadece bir fitne ve deneme için yaratılmış ise, bir akıl sahibi, anlayışlı biri nasıl razı olup hoş görür ki; Fitne olan bir şeyi kendisi için isteyebilsin.

Evliyadan bir cemaat ise, şöyle dedi;

- Rıza odur ki; Yüce Hakkın hükümlerinden sana göre sevilen ve sevilmeyen eşit olmalıdır.

Büyüklerden biri şöyle dedi;

- Rıza, Yüce Hakkın verdiği hükmün acılığına sabırla dayanmaktır. Bazıları da şöyle demiştir;

- Rıza, Yüce Hakkın huzurunda el bağlayıp onun hükümlerine teslim olmaktır. Bazıları da şöyle dedi;

- Rıza, Yüce Hakkın hükümleri karşısında bir yönetim seçmeyi bırakmaktır. Bir başka zat da şöyle demiştir;

- Rıza, herhangi bir tercih yapmayı bırakmaktır.

Büyüklerden bazıları da şöyle anlattı;

- Rıza sahibi olanlar, o kimselerdir ki; kalplerinden sebeplere dayanmayı kesip atmışlardır. Onlar, nefislerinin istediği hiçbir şeyi tercih etmezler. Kendisi ile Yüce Allah'ın murad edildiği şeylerin de tercihini yapmazlar.

Bir hüküm gelmeden evvel, onu ne sorarlar, ne de onun üzerinde bir mütalaa serd ederler. Şayet Allah tarafından bir hüküm gelir

ise, onun için ne bir şevke kapılırlar; ne de onun mütalaasına girişirler. Severler ve onunla mutlu olurlar.

Büyüklerden biri şöyle dedi;

- Allah'ın öyle kulları vardır ki; kendilerine belâ cinsinden bir hüküm gelecek olur ise, bunu Allah'tan kendilerine gelen nimet bilirler. O gelene şükreder ve onunla mutlu olurlar.

Sonra o nimetle mesrur olduklarını görünce, anlarlar ki; Nimeti vereni bırakıp nimetle meşgul olmak bir noksanlıktır. Bu kere, nimeti bırakıp nimeti veren zatla kalben meşgul olurlar.

Bunlar üzerinde, belâ yürür gider; ama onların kalpleri bundan habersizdir.

Anlatılan son makamda yer tuttukları, onun üzerinde durdukları zaman; Yüce Mevlâ, onları bir evvelkinden daha güzel ve daha üstün makama çıkarır. Şunun için ki; Yüce Allah'ın hibelerinin bir sonu ve bir nihayeti yoktur.

Rıza yolunda en azından derece odur ki; Yüce Allah'ın zatından başka her şeyden ümit kesilmelidir. Hiçbir şeye karşı tamah edilmemelidir. Zira Yüce Allah, zatından gayrı da ümit besleyeni kötüledi.

Yahya b. Kesir'in şöyle dediği anlatıldı;

- Tevrat'ı okudum; Yüce Sübhan Allah'ın arada şöyle buyurduğunu gördüm;

- Kendi gibi bir mahlûka güvenen kimse melundur.

Bazı haberlerde gelen rivayetlere göre, Allah-û Teâlâ şöyle buyurmuştur;

- İzzetime, cemalime, varlığıma, üstün şanıma yemin ederim ki; Benden başka bir kimseden bir ümitte bulunanın bu ümidini ümitsizlikle keseceğim. İnsanlar arasında ona zillet elbisesini giydireceğim. Onu yakınlığımdan atacağım. Onun bana kavuşmasını keseceğim.

Hiç, sıkıntı zamanlarında benden başkasından bir ümit beslenir mi? Zira bütün zorluklar, benim elimdedir. Asıl canlı benim. Hâlbuki o, başkasından bir şey umar.

Fikir yolu ile de, benden başkalarının kapılarını çalar. Hâlbuki o kapıların hepsi de kapalı olup anahtarları da elimdedir.

Bir başka haberde, Allah-û Teâlâ'nın şöyle buyurduğu anlatıldı;

- Bir kulu bilirsem ki; kalbi ile niyeti ile bana bağlıdır, halkıma değil. Yer, semalar ve içindekiler ona hile etmeye çalışsalar mutlaka ona bir çıkış yolu açarım.

Bir başka kul da, beni bırakır halkıma bağlanır ise, sema yolun-

dan onun için gelen rızk sebeplerini keserim. Ayakları altında yeri de katı kılarım. Bundan sonra onu dünyada yorar ve helâk ederim.

Allah hepsinden razı olsun; ashaptan bazısı Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğunu anlatmıştır;

- **"Bir kimse, insanlara dayanarak üstünlük taslar ise, zelil olur."** Denilmiştir ki;

- Bir kimse, kendi gibi bir mahlûka dayanır ise, zelil olur.

O kimseyi tamah, kalp yolu ile nail olacağı üstün hâllerden alır. Onun zilleti, derdi, çaresizliği her yanını sarar. Hâsılı anlatılan kimse üzerinde iki şey bir arada olur;

a) Dünyada iken zillet hâli.

b) Allah'tan uzaklık. Ve rızkından da, bir zerre de artma olmaz.

Büyüklerden bazısı şöyle dedi;

- Müridlere ve Hak taliplerine tamahtan daha zararlı bir şey bilmiyorum. Kendilerini zelil, kalplerini de ondan başka çok harap eden bir şey bilmiyorum.

Tamah kadar, müridlerin ve Hak taliplerinin kalplerini karartan, onları Yüce Hak'tan uzaklaştıran, gayelerini darmadağın eden bir şey yoktur.

Bunun böyle oluşunun sebebi; Tamahın bir manada şirk olmasıdır. Nerede olursa olsun, tamah şirktir; onları anlatılan hâle sokar.

Bir kimse, kendi gibi bir mahlûktan bir tamaha kapılıp bir şey bekler ise, Yüce Allah'a şirk koşmuştur. Zira o mahlûkun kendiliğinden ne bir zararı olur ne de bir faydası. O kendiliğinden ne bir şey verebilir; ne de bir şeye engel olabilir.

Hâli anlatıldığı gibi olan bir kimse, mülkü, kendisi de bir başkasının mülkü olanda görmüştür. Bu durumunda, onun nasıl vera'ı ve takvası olur. Onun vera'ı ve takvası tamamlanması için, bütün eşyayı sahibi olan Yüce Allah'ın görmesi gerekir; talebini, başkasına değil; ona yapması icap eder.

Denilmiştir ki;

- Tamahın bir aslı vardır; bir de parçası. Yani; Bir kökü vardır; bir de dalları.

Tamahın kökü gaflettir.

Tamahın dalları ise, gösteriştir, yaptığını halka duyurmaktadır, yapmacık hareketle iyi görünmeye çalışmaktır, halk arasında makam sahibi olmayı istemektedir.

İsa (a.s), havarilerine şöyle dedi;

- Tamah vahyi öldürür. (Yani; Mana yolunu kapar ve insanı hemen öldürür.)

Büyüklerden birinin şöyle dediği anlatıldı;

- Dünyalık şeylerden bir şeyi bir keresinde tamah yollu istedim.

O anda bana, gizliden gelen bir ses şöyle dedi;

- Ey adam, böyle bir şey hür olan müride yakışmaz. Zira o, her gün Allah katında dilediğini bulur. Böyle bir kimsenin, kalbini kullara vermesi yakışır mı?

Bilesin ki;

Allah'ın bazı kulları vardır ki; bunlara tamah hâli gizlenir. Yani; Tamah ettikleri mülk kimde ise, ona karşı olan tamah hâli.

Bunlar, tamahı bilmeden tamah ederler. Şunun için ki; Kendilerine gelecek rızk bereketi tamah etmeksizin gelmiş olsun.

Şayet bunlara tamah hâli dıştan sezdirilmiş olsaydı; bir şey istemezlerdi. Çünkü onlar, tamahı hâllerde noksan olarak bilirler.

Ne var ki, üstte anlatılan hâl, tevekkül ehli sayılan irfan sahibi derecelerinden bir derece alttır.

Müridin kalbine açıktan, tamah cinsi bir şey gelmez; böyle bir şeye güvenmez. Meğerki; Tam manası ile Allah'tan uzak ola. Bu uzaklıktır ki; Onu kendi gibi bir mahlûka güvendirir.

Hâlbuki hâli anlatılan mürid; Mevlâ'sının kendisini gördüğünü de bilir. Durum bu iken, yine de korku onu tamah yolundan çekemez. Böyle bir şey elbette Yüce Allah'a karşı tam bir uzaklık olmasından doğar.

12. FASIL; Doğruluk üzerinedir.

Burada;

- **Doğruluk...** Tabirinin Arapça karşılığı **sadakattir.** Özde ve sözde doğru manasına gelir.

Doğruluk üzerine esas olarak, şu ayet-i kerime vardır;

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ

- **"Ey iman edenler! Allah'tan korkun;** (takva sahibi olun) **bir de sadıklarla beraber olun.** (Yani; Özde ve sözde doğru olanlarla.)" (9/119)

İbn-i Mesut (r.a) yolu ile gelen rivayette; Resulullah (s.a.v) efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır;

- **"Kul devamlı olarak doğru olur ve doğruyu da ararsa,**

sonunda Allah katında doğrulardan yazılır.

Ama bir kul, yalan söyler ve yalan yolları arar durur ise, sonunda Allah katında yalancılardan yazılır."

Denilmiştir ki;

- Allah-û Teâlâ Davud (a.s)'a şöyle vahyetti;

- Ey Davud! Bir kimse iç âleminde bana karşı olur ise, ben de onun dış hâlini, kullar arasında doğru kılarım.

Bilesin ki;

Doğruluk dinin direğidir. Ve bu doğruluk peygamberlikten sonra ikinci derece sayılır. Bu mana, Allah-û Teâlâ'nın şu emrinde vardır;

فَاُولٰٓئِكَ مَعَ الَّذِينَ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيّٖنَ وَالصِّدّٖيقٖينَ وَالشُّهَدَٓاءِ وَالصَّالِحٖينَ

- **"Bunlar, kendilerine nimetler verilen peygamberler, sıdıklar** (doğrular), **şehitler ve salihlerle beraber olacaklardır."** (4/69)

- **Sadık...** Kelimesi Arap dilinde ism-i lazım sayılır. Sıdık ise, sadakatte pek ileri olmayı anlatır.

Yani; O kimse doğrulukta o kadar ileri gider ki, her hâlinde doğru olmaya çalışır. Artık doğruluk onun bir âdeti ve karakteri olur. Bundan sonra, doğruluk onun en üstün hâlidir.

Doğruluk için ve dışın bir olmasıdır.

Sadık o kimsedir ki; sözünde doğru söyler. Sıdık o kimsedir ki; Bütün sözlerinde, işlerinde ve hâllerinde doğrudur.

Denilmiştir ki;

- Bir kimse Allah-û Teâlâ'nın kendisi ile olmasını istiyorsa, doğruluğu kendisinin ayrılmaz bir parçası eylesin. Zira Allah-û Teâla doğrularla beraberdir.

Allah rahmet eylesin; Cüneyd-i Bağdadi şöyle dedi;

- Doğru olan bir kimse, günde kırk kere değişir. Ama riyakâr olduğu hâlde kırk yıl sabit kalır.

Denilmiştir ki; doğruluk odur ki, tehlikeli yerde de gerçek söylene.

Denilmiştir ki; doğruluk, gönüldekini dille söylenene uymasıdır.

Denilmiştir ki; doğruluk, dile haram söylemeyi engellemektir.

Denilmiştir ki; doğruluk, Allah için yapılan işte vefalı olmaktır.

Sehl b. Abdullah şöyle dedi;

- Bir kimse kendisine ve başkasına yağcılık eder ise, doğruluğun kokusunu alamaz.

Allah rahmet eylesin; Ebu Said Kureşî şöyle dedi;

- Doğru olan o kimsedir ki; ölüm için hazırlık yapmıştır. İçi dışa çıktığı zaman utanacak bir hâli bulunmaz. Bu manada, Allah-û Teâlâ şöyle buyurdu;

- **"Doğru iseniz, ölümü isteyiniz."** (2/94)

Denilmiştir ki; doğruluk, tam bir niyetle, tevhid hâlinin doğruluğudur.

Denilmiştir ki; doğruluk odur ki; seni ancak yalanın kurtaracağı bir yerde doğruyu söyleyesin.

Denilmiştir ki;

- Üç şey var ki, doğru kimseden ayrılmaz; tatlılık, heybet güzellik.

Allah rahmet eylesin; Zünnun şöyle dedi;

- Doğruluk, Allah'ın kılıcıdır. Her neyin üzerine konsa keser.

Allah rahmet eylesin; Sehl b. Abdullah şöyle dedi;

- Doğruların ilk hataları, nefisleri ile konuşmalarıdır.

Allah rahmet eylesin; Feth-i Musulî'ye doğruluktan soruldu.

Bunun üzerine, elini demircinin yanan ocağına soktu; oradan demiri eli ile çıkardı. Demir ateşli idi. O demiri, soğuyuncaya kadar elinin içine tuttu.

Sonra şöyle dedi;

- İşte doğruluk budur.

Haris Muhasibi'ye doğruluğun alameti sorulduktan şöyle dedi;

- Doğru olan o kimsedir ki; kendi içi temiz olduğu hâlde, tüm insanların kalbinden kendisini takdir etmelerinin çıkmasına aldırış etmez. Yaptığı işlerin zerresini de halkın bilmesini istemez. Yaptığı kötü işleri, halkın görmesini kötü saymaz. Zira böyle bir kötü görüş, onların yanında üstünlük istemekten ileri gelir. Böyle bir şey de, Sıdık zatların huyları arasında değildir.

Zatın biri şöyle dedi;

- Bir kimse, yapması gereken daimi farzı yerine getirmedikten sonra, vakitli farzı yapması makbul değildir.

Ona sordular;

- Daimi farz olan nedir? Dedi ki;

- Doğruluktur. Denilmiştir ki;

- Allah-û Teâlâ'dan doğruluk istersen; sana öyle bir ayna verir ki, onda dünyanın ve ahiretin, bakanı hayran bırakan işlerini görürsün.

İÇİNDEKİLER

5. BÖLÜM
HAC

6. BÖLÜM
DEĞİŞİK İSLÂMÎ EDEPLER ÜZERİNE

7. BÖLÜM
EMR-İ BİL-MARUF VE NEHY-İ ANİL-MÜNKER.
(İyilikleri yaptırmak, kötülüklere de engel olmak.)

8. BÖLÜM
YÜCE YARATICIYI ANLAMAK

9. BÖLÜM
AYET-İ KERİME VE HADİS-İ ŞERİFLERLE VAAZLAR

10. BÖLÜM
BESMELE ÜZERİNE - SÜLEYMAN (A.S.) - HÜDHÜD KUŞU

11. BÖLÜM
TÖVBE

12. BÖLÜM

"EN KEREMLİNİZ, EN ÇOK TAKVA SAHİBİ OLANINIZDIR." (49/13) MEALİNE GELEN AYET-İ KERİME ÜZERİNEDİR.

13. BÖLÜM
RECEP AYININ FAZİLETLERİ

14. BÖLÜM
ŞABAN AYININ FAZİLETLERİ

15. BÖLÜM
RAMAZAN AYININ FAZİLETLERİ

16. BÖLÜM
ON GÜNLERİN FAZİLETLERİ

17. BÖLÜM
AREFE GÜNÜNÜN FAZİLETLERİ

18. BÖLÜM
KURBAN BAYRAMI VE KURBAN KESME GÜNÜNÜN FAZİLETİ

19. BÖLÜM
AŞURE GÜNÜNÜN FAZİLETLERİ

20. BÖLÜM
CUMA GÜNÜNÜN FAZİLETLERİ

21. BÖLÜM
HAFTADAKİ GÜNLERİN FAZİLETLERİ

22. BÖLÜM
TÜM SENE ORUCU, BU ORUCUN FAZİLETİ, ÇEŞİTLİ İBADETLER, VİRDLER.

23. BÖLÜM
FARZ İBADETLER DIŞINDA GÜNDÜZ YAPILMASI GEREKEN NAFİLE İBADETLER

24. BÖLÜM
BEŞ VAKİT NAMAZI, NAMAZ VAKİTLERİ, SÜNNETLERİ VE FAZİLETLERİ

25. BÖLÜM
CUMA, BAYRAM, CENAZE VE DİĞER NAMAZLAR

26. BÖLÜM
ÖLÜNÜN HAZIRLANMASI YIKANMASI KEFENLENMESİ

27. BÖLÜM
FARZ NAMAZLARIN SONUNDA OKUNACAK DUALAR
HATİM DUASI VE DİĞER DUALAR..

MÜRİDLERİN KİTABI

1- BÖLÜM
TASAVVUF YOLUNA GİRENLER

2- BÖLÜM
TARİKATA GİRİŞ, ŞEYHE KARŞI EDEB VE MÜRİDİN TERBİYESİ

3. BÖLÜM
İHVAN, YABANCILAR, ZENGİN VE FAKİR İLE SOHBET ADABI

4. BÖLÜM
MÜCAHEDE, TEVEKKÜL, HUY GÜZELLİĞİ, ŞÜKÜR, SABIR, RIZA, DOĞRULUK.

